SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 162

Antti Jokela

VESIOIKEUDEN JA YLEISEN ALIOIKEUDEN ASIALLISESTA TOIMIVALLASTA

Oikeudellinen tutkimus toimivallan jakautumisesta vesioikeuden ja yleisen alioikeuden välillä

Mit deutscher Zusammenfassung

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA

A-sarja N:o 162

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 162

ANTTI JOKELA

VESIOIKEUDEN JA YLEISEN ALIOIKEUDEN ASIALLISESTA TOIMIVALLASTA

Oikeudellinen tutkimus toimivallan jakautumisesta vesioikeuden ja yleisen alioikeuden välillä

VON DER SACHLICHEN ZUSTÄNDIGKEIT DES WASSERGERICHTS UND DES ORDENTLICHEN GERICHTS ERSTER INSTANZ

MIT DEUTSCHER ZUSAMMENFASSUNG

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA
JAKAJA

VESIOIKEUDEN JA YLEISEN ALIOIKEUDEN ASIALLISESTA TOIMIVALLASTA

Oikeudellinen tutkimus toimivallan jakautumisesta vesioikeuden ja yleisen alioikeuden välillä

KIRJOITTANUT

ANTTI JOKELA

Oikeustieteen lisensiaatti
Hovioikeudenneuvos

Yliopistollinen väitöskirja, joka Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Turun yliopiston luentosalissa I lauantaina tammikuun 21 päivänä 1984 kello 12

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Vammala 1983, Vammalan Kirjapaino Oy

Verkkokirjan ISBN 978-951-855-629-2

ISBN 951-855-060-3 (nidottu)
ISBN 951-855-061-1 (sidottu)

Aulikille ja Marialle

ALKUSANAT

Saatuani käsillä olevan tutkimukseni päätökseen esitän parhaimmat kiitokseni kaikille niille henkilöille, yhteisöille ja laitoksille, jotka vuosien varrella monin eri tavoin ovat auttaneet minua tehtävän suorittamisessa.

Kun tutkimusaihe sijoittuu sekä prosessioikeuden että vesioikeuden alueelle, ovat myös aiheeseen liittyvät vaikeudet olleet ehkä tavallistakin suuremmat, varsinkin kun alkuaan en ollut yliopistossa, vaan tuomioistuimissa työskennellyt käytännön mies. Minulla oli kuitenkin onni saada ohjaajikseni ja tutkimukseni esitarkastajiksi parhaat tiedemiehet ja tutkijat kummankin mainitun oppiaineen piiristä. Professori *Jouko Halila* on jo tutkimustyön alkuvaiheessa tutustunut aiheesta laatimaani alustavaan luonnokseen. Ilman hänen silloin antamiaan neuvoja ja rohkaisua olisin tuskin ryhtynyt tähän yritykseen. Hän ja professori *Erkki J. Hollo* ovat myös tutkimukseni esitarkastajina esittäneet lukuisia varteenotettavia ja kriittisiäkin huomautuksia, näkökantoja ja ohjeita, jotka ovat vaikuttaneet tutkimuksen rajaamiseen ja lopulliseen painoasuun sekä auttaneet havaitsemaan uusia selvitystä kaipaavia ongelmia. Erityisesti Hollo on osoittanut useita käsiteltävän toimivaltakysymyksen suhteen merkittäviä aineellis-oikeudellisia kytkentöjä sekä opastanut auliisti tutkimuksen painattamiseen liittyvissä kysymyksissä. Sen jälkeen kun hänet oli määrätty vastaväittäjäkseni, on hänen samoin kuin kustokseksi määrätyn professori *Leena Kartion* kanssa ollut ilo joustavasti sopia väitöstilaisuuden järjestelystä.

Myös monet muut henkilöt, joita kaikkia ei tässä lyhyessä esityksessä voi luetella, sekä Turun että Helsingin yliopistosta ja käytännön oikeuselämästä ovat keskusteluin ja neuvoin tukeneet työtäni. Muun muassa professori *Veikko O. Hyvönen* on tutustunut alustavaan käsikirjoitukseen ja auttanut silloin tutkimuksen eteenpäin viemisessä. Samoin oikeuslai-

toksen piirissä on suhtauduttu myötämielisesti tähän tutkimukseen. Esimerkiksi useat vesioikeustuomarit ovat lähettäneet käyttööni tutkimusaineistoa ja vastanneet käytäntöä koskeviin tiedusteluihini. Erityisellä lämmöllä muistelen esimiehiäni ja työtovereitani vuosien takaa sekä vesituomioistuimista että yleisistä tuomioistuimista. – Lehtori *Katrin Sandholm* on kääntänyt saksankielisen yhteenvedon.

Apurahoja tutkimusta varten olen saanut *Alfred Kordelinin Säätiöltä, Osuuspankkijärjestöjen Kyösti Haatajan Säätiöltä, Suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista* ja *Turun Yliopistosäätiöltä*. Lisäksi *Suomalainen Lakimiesyhdistys* on merkittävästi pienentänyt tutkimuksesta aiheutuvia kustannuksia hyväksymällä teoksen julkaisusarjaansa. *Vammalan Kirjapaino Oy* on huolehtinut nopeasta ja korkeatasoisesta painotyöstä.

Vanhemmilleni kuuluu ansio siitä, että he aikoinaan vaikeissakin oloissa ovat minut opintielle saattaneet. Vaimoni *Aulikki Jokela* on pitkien ja toisinaan varmasti raskailtakin tuntuneiden vuosien ajan jaksanut kärsivällisesti tukea ja kannustaa minua työssäni. Viimeksi kuluneen vuoden aikana on myös pieni *Maria* luonut iloa ja päivänpaistetta kotiimme ja siten antanut voimia tämän tutkimustyön loppuunsaattamiseen.

Elokuun 1983 jälkeen ilmestynyttä aineistoa on voitu ottaa huomioon vain eräissä poikkeustapauksissa.

Turussa joulukuun alussa 1983

Antti Jokela

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat VII

Sisällysluettelo IX

Lähdeluettelo XVII

Lyhenteitä LVII

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävän tausta 1
1.2. Tutkimuksen rajaaminen ja sen tavoitteet 2
1.3. Tutkimusaineisto 10
1.3.1. Kirjallisuus 11
1.3.2. Lainsäädäntö ja sen esityöt 12
1.3.3. Oikeustapausten valinnasta ja merkityksestä tutkimuksen kannalta 14
1.4. VO:n ja AO:n käsittelemien vesiasioiden laadusta ja lukumääräisestä suhteesta sekä toimivaltaa koskevan kysymyksen merkityksestä 24

2. TUOMIOISTUINTEN TOIMIVALLASTA. KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ JA TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUSTA

2.1. Toimivallan käsitteestä, merkityksestä ja erilaisista jaotteluista . 30
2.2. Asiallisen toimivallan määrittely ja rajaaminen tutkimuksen kannalta 39
2.3. Erikoistuomioistuinten määrittely 44
2.4. Erikoistuomioistuinten asiallisen toimivallan tulkinnassa noudatettavista yleisistä periaatteista 50
2.5. Asiallisesta toimivallasta prosessinedellytyksenä 54

3. HISTORIALLINEN KATSAUS TUOMIOISTUINTEN TOIMIVALLAN KEHITTYMISESTÄ VESIASIOISSA

3.1. Esityksen merkityksestä ja jaottelusta 63
3.2. Kehitys ennen VOL:ia 63
3.2.1. Maakunta- ja maanlakien vaikutuksesta 63

3.2.2. Rakentaminen vesistöön 65
3.2.1.1. Maakunta ja maanlait 65
3.2.2.2. 1400- ja 1500-luvuilla annetut hallinnolliset säännökset 67
3.2.2.3. 1600-luvun valtiopäiväpäätökset 68
3.2.2.4. 1734-vuoden laki 70
3.2.2.5. Kehitys 1700-luvun loppupuolella 72
3.2.2.6. Autonomian alkuaikana annetut hallinnolliset asetukset ja määräykset 73
3.2.2.7. VesilaitosA 75
3.2.3. Valtaväylä 77
3.2.3.1. Kehitys maakuntalakien ajalta 1600-luvun lopulle 77
3.2.3.2. 1700- ja 1800-luvuilla tapahtunut kehitys 81
3.3. VOL v. 1902 83
3.3.1. Lain syntyvaiheet ja sen pääpiirteittäinen tarkastelu .. 83
3.3.2. Rakentaminen vesistöön 85
3.3.3. Oikeus käyttää muiden koskiosuuksia 93
3.3.4. Valtaväylä 95
3.3.5. Ojitusta koskeneet riidat 98
3.3.6. Uittovahinkojen käsittelystä 99
3.3.7. Muita VOL:n mukaisia riita-asioita 101
3.3.8. Rikosasiat 102
3.3.9. Virka-apuasiat 103
3.3.10. Yhteenveto 104
3.4. VTK:n perustaminen v. 1934 105
3.5. Vuosina 1940 ja -41 säädetyt poikkeuslait 110
3.6. LO:n perustaminen v. 1955 115
3.7. VL:n valmistelutyöt 116
3.7.1. Vesilainsäädännön uudistamispyrkimykset 1910- ja 1920-luvuilla 116
3.7.2. Vuoden 1939 vesioikeuslakikomitean mietintö ja sen jatkokäsittely 117
3.7.3. Vuoden 1958 vesilakikomitean mietintö 124
3.7.4. Hallituksen esitys vesilaiksi ja sen käsittely eduskunnassa 126
3.8. Kokoavia loppuhuomioita 129

4. VERTAILEVA KATSAUS
4.1. Yleisiä näkökohtia 131
4.2. Ruotsi 133
4.2.1. Kehitys Ruotsissa vuosina 1809–1918 133
4.2.2. Vattenlag 28. 6. 1918 136
4.2.3. Ruotsin uuden vesilainsäädännön valmistelusta 140
4.2.4. Vattenlag 5. 5. 1983 143

4.2.5. Miljöskyddslag ... 150
4.3. Norja ... 155
4.4. Tanska ... 158
4.5. Saksan Liittotasavalta ... 161
4.6. Itävalta ... 164
4.7. Iso-Britannia ... 165
4.8. Yhdysvallat ... 167
4.9. Neuvostoliitto ... 168
4.10. Lopputoteamuksia ... 170

5. VO:N JA AO:N ASEMASTA JA KESKINÄISESTÄ OIKEUSAVUSTA SEKÄ TOIMIVALTARISTIRIITOJEN SELVITTÄMISESTÄ
5.1. Perustuslain tuomioistuinorganisaatiota koskevien säännösten merkityksestä ... 173
5.2. Tuomioistuinten ryhmittelystä tutkimustehtävän kannalta ... 175
5.3. AO:t ... 179
5.4. VO ... 180
5.4.1. Erikoistuomioistuinten historiaa ja oikeusvertailua ... 180
5.4.2. VO:n luonteesta erikoistuomioistuinten järjestelmässä 184
5.4.3. VO:n kokoonpano ja menettelyä koskeva yleissäännös 185
5.4.4. VO:n alueellisesta toimivallasta ... 188
5.4.5. Muutoksenhausta VO:n päätöksiin ... 191
5.4.6. Vesioikeuskäsittelyä edeltävästä menettelystä vltk:ssa 194
5.4.6.1. Vltk:n kokoonpano ja toimivalta ... 194
5.4.6.2. Kiinteistöjen käyttövesihuoltoa koskevat asiat ... 195
5.4.6.3. Ojitusta koskevat asiat ... 195
5.4.6.4. Jäteveden johtamista koskevat asiat ... 198
5.4.6.5. Tutkimusluvan myöntäminen ... 198
5.4.6.6. Menettely ja muutoksenhaku ... 199
5.5. Yleisen tuomioistuimen lausuntopyynnöt VO:lta ... 200
5.6. VO:n mahdollisuus saada oikeusapua AO:lta ... 204
5.7. VO:n ja AO:n välisten toimivaltaristiriitojen selvittämisestä ... 207

6. TOIMIVALTAA VESIASIOISSA KOSKEVA YLEISSÄÄNNÖS SEKÄ VESIASIAIN KÄSITTEESTÄ, KÄSITTELYSTÄ JA LUONTEESTA
6.1. Toimivaltaa vesiasioissa koskeva yleissäännös ... 214
6.2. Vesiasiain käsitteestä ... 216
6.3. Vesiasiain käsittelystä ja luonteesta – hallintoa vai lainkäyttöä . 224
6.3.1. Teoreettisia lähtökohtia ... 224
6.3.2. Vesiasiain jaottelusta ... 234
6.3.3. Hakemusasiat ... 237
6.3.3.1. Hakemusasiain käsitteestä ... 237
6.3.3.2. Yksityisoikeudellisten korvauskysymysten tutkiminen hakemusasian yhteydessä ... 239

6.3.3.3. Hakemusasioiden luonteesta kirjallisuudessa ja lainvalmistelussa esitettyjä käsityksiä 245
6.3.3.4. Oma kanta hakemusasioiden oikeudelliseen luonteeseen nähden 247
6.3.3.5. Lupapäätöksen oikeusvoimasta toimivaltakysymyksen kannalta 253
6.3.4. Vesioikeudelliset riita-asiat 254
6.3.5. Vesioikeudelliset rikosasiat 256
6.3.6. Valitusasiat 258
6.3.7. Virka-apuasiat 259
6.4. Yhteenveto sekä seuraavissa luvuissa käsiteltävien toimivaltaongelmien rajaaminen ja pääpiirteittäinen ryhmittely 262

7. RIITA-ASIAT. VL 14: 7.3:N MERKITYKSESTÄ VO:N JA AO:N ASIALLISEN TOIMIVALLAN EROTTELUSSA
7.1. VL 14: 7.3:n säännös VO:ssa käsiteltävistä riita-asioista 264
7.2. Riita-asioiden ryhmittelystä käsillä olevaa tutkimusta varten ... 270
7.3. Suorituskanteet 274
7.3.1. Kaivon vettä (pohjavettä) koskevia riitoja 274
7.3.1.1. Pohjavettä koskevien kysymysten merkityksestä ja pohjaveden käsitteestä 274
7.3.1.2. Terveydenhoitolainsäädännön kaivon veden käyttöä koskevien määräysten merkityksestä toimivaltakysymyksen kannalta 278
7.3.1.3. Oikeuskäytännön tarkastelua kaivon veden pilaamista koskevien tapausten osalta (pohjaveden pilaamiskielto) 279
a) Yleisissä tuomioistuimissa tutkimatta jätettyjä vahingonkorvauskanteita 279
b) Yleisissä tuomioistuimissa tutkittuja kanteita. Kanteen perusteen merkityksestä 288
c) Vesituomioistuimissa käsiteltyjä tapauksia ... 295
d) Yhteenvetoa ja päätelmiä 300
7.3.1.4. Kaivon kuivuminen erilaisten rakennus- ja maankaivutöiden seurauksena (pohjaveden muuttamiskielto) 302
7.3.1.5. Kaivon käyttöä koskevat riidat. Kielto ja ennalleenpalauttamiskanteita 308
a) Riita-asioita, joiden on katsottu kuuluneen vesituomioistuinten toimivaltaan 308
b) Yleisissä tuomioistuimissa tutkittuja kanteita 312
c) Yhteenvetoa, oikeusvertailua ja päätelmiä ... 315
7.3.2. Lähteen ja kasteluveden käyttöä koskevia riita-asioita (ns. pienten vesien problematiikkaa) 318
7.3.3. Vesien pilaamiskiellon merkityksestä toimivaltakysymyksen kannalta 321

7.3.3.1. VO:n toimivallan tarkastelua VL:n ja TervL:n säännösten sekä oikeuskäytännön pohjalta .. 321
7.3.3.2. NaapL:n immissiosäännösten merkityksestä toimivaltaongelman kannalta 326
7.3.4. Vesistön sulkemis- ja muuttamiskiellon merkityksestä toimivaltakysymyksen kannalta 336
7.3.4.1. Yleisiä näkökohtia 336
7.3.4.2. Eräs KKO:n ratkaisu. Valvontavelvollisuuden laiminlyönnin ja isännänvastuun merkityksestä 338
7.3.4.3. Rajanvetoa RakL:n säännöksiin nähden vesialueella tehtyjen rakennustöiden osalta 344
7.3.4.4. Rajanvetoa NaapL:n säännöksiin nähden laiturien yms. rakennelmien osalta 345
7.3.5. Kunnossapitovelvollisuuden laiminlyönti 352
7.3.6. Vesi- ja viemärijohtojen rakentamista koskevat riidat ... 354
7.3.7. VO:n toimivallasta soveltaa yleisen vahingonkorvauslain (VahKorvL) säännöksiä vesioikeudellisissa riita-asioissa 362
7.4. Vahvistuskanteet 368
7.4.1. VO:n ja AO:n toimivallasta valtaväylää koskevissa kanteissa 368
7.4.2. VO:n ja AO:n toimivallasta kalaväylän määrittämisessä ja eräissä muissa kalastusta koskevissa kysymyksissä . 374
7.4.3. Vesilainsäädännön nojalla annettuja päätöksiä ja niihin rinnastettavia sopimuksia koskevat vahvistuskanteet .. 376
7.5. VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat asiat 379
7.5.1. Yleistä, oikeushistoriaa ja vertailua 379
7.5.2. VL:ssa mainitut tapaukset 380
7.5.3. Vesialueen vuokra- tai käyttöoikeuden haltijan lunastusvaatimus 382
7.5.4. Oikeutta vesivoimaan koskevien riitojen oikeuspaikasta 382
7.5.5. Yhtiöoikeudelliset kanteet 388
7.5.6. Uittovahingot 392
7.5.6.1. Minkälaiset vahingot ovat uittovahinkoja? ... 393
7.5.6.2. Välimiesmenettelystä VO:n toimivallan edellytyksenä 396
7.6. Yhteenveto ja johtopäätökset 403

8. ENNAKKOKYSYMYKSET JA LIITÄNNÄISET ASIAT SEKÄ ASIAN RATKAISUUN VAIKUTTAVAT KYSYMYKSET

8.1. Ennakkokysymysten ratkaisemisesta yleensä 408
8.2. Yleisen tuomioistuimen toimivallasta soveltaa VL:n säännöksiä ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana 410
8.3. VO:n toimivallasta vesiasian yhteydessä tutkia asian ratkaisuun vaikuttava kysymys, joka ei ole vesiasia 414

8.4. Oikeuskäytännön tarkastelua 419
8.4.1. Asianosaisten välisen sopimuksen tarkoituksen ja sitovuuden tutkiminen 419
8.4.2. Sopimuksen tulkintaa koskevien erimielisyyksien tutkiminen 424
8.4.3. Sopimuksia koskevien pätemättömyysväitteiden tutkiminen 430
8.4.4. Sopimusehtojen täyttämistä koskevat vaatimukset 433
8.4.5. Vastuukysymysten tutkiminen 440
8.5. Ennakkokysymyksistä tehtyjen ratkaisujen oikeusvoimaisuudesta 440

9. VO:N TOIMIVALLASTA EROTETUT RIITA-ASIAT
9.1. Kiinteistön omistusoikeutta ja rajoja sekä vuokrasuhdetta koskevat riidat 445
9.1.1. VL 14: 3:n säännös 445
9.1.2. Kiinteistön käsite VL 14: 3:n mukaan 447
9.1.3. Kiinteistöriidoista 453
9.1.4. Vesialueista 455
9.1.5. Kiinteistön rasitteita koskevien riitojen oikeuspaikasta 456
9.1.6. Kiinteistön vuokrasuhdetta koskevat riidat 458
9.1.7. Menettelystä VO:ssa kiinteistöriitoja koskevissa tapauksissa 459
9.1.8. De lege ferenda 461
9.2. Merioikeusasiat 462
9.3. Alusten aiheuttamat öljyvahingot 466

10. RIKOSASIAT
10.1. VL:n mukaiset rikosasiat 469
10.1.1. VL 14: 5:n säännös 469
10.1.2. Milloin kysymys on VL:ssa rangaistavaksi määrätystä teosta? 470
10.1.3. Toimivallan määräytyminen normaalitapauksissa 472
10.1.4. Asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta 474
10.1.5. Oikeuskäytäntöä 481
10.1.6. Teko käsittää myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava 484
10.1.6.1. Yleisiä näkökohtia 484
10.1.6.2. Luvaton rakentaminen 500
10.1.6.3. Kalastuksen haittaaminen (RL 33: 15) ja KalL:n mukaan rangaistavat teot 501
10.1.6.4. Vedentulvan tahallinen tai tuottamuksellinen aiheuttaminen 502

10.1.6.5. Kaivon yms. vesipaikan myrkyttäminen 503
10.1.6.6. Vahingonteko, omankädenoikeus ja eräät politiarikkomukset 505
10.1.6.7. Virkarikokset 507
10.1.7. Rantaistusvaatimuksen yhteydessä esitetyt muut vaatimukset 509
10.1.7.1. Yleisiä näkökohtia 509
10.1.7.2. Julkisoikeudellisten vaatimusten ongelma. Ennallistamisesta 511
10.1.7.3. Yksityisoikeudellisten vaatimusten käsittelyjärjestyksestä (OK 14: 8–10) 517
10.1.7.4. OK 14: 11 521
10.1.7.5. OK 10: 8.1 verrattuna VL 14: 5.2:een ja 14: 7.3:een 527
10.2. Rajanvetoa VL:n ja eräiden erityislakien rikosoikeudellisten säännösten soveltamisen suhteen 529
10.2.1. Rajanvetoa VL:n, MSuojL:n ja JätehuoltoL:n mukaisten rikosasioiden välillä 529
10.2.2. Rajanvetoa vesiasioiden ja öljyvahinkoasioiden välillä rikosasioita silmällä pitäen 534
10.2.2.1. AVPilL (alusjätelaki) 534
10.2.2.2. MÖVL 537
10.2.3. VL – VeneliikL 539
10.3. VO:n ja vltk:n jäsenten sekä toimitusmiesten lainvastaiseen menettelyyn perustuvien vaatimusten oikeuspaikasta 542

11. YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ VOIMASSA OLEVAN OIKEUTEMME POHJALTA
11.1. Pääasiallisimmat ongelmatilanteet tulkittaessa VO:n ja AO:n asiallista toimivaltaa ja niiden ratkaisemiseksi noudatettavista periaatteista 546
11.2. Yhteenveto VO:n toimivaltaan kuuluvista korvauskysymyksistä 550
11.3. Havaintoja oikeuskäytännöstä 552

12. NÄKÖKOHTIA DE LEGE FERENDA
12.1. Huomioita erikoistuomioistuinten oikeutuksesta ja tarpeellisuudesta vesiasioissa 555
12.1.1. Erityisiä vesituomioistuimia puoltavia näkökohtia 555
12.1.1.1. Yleistä 555
12.1.1.2. VO:n kokoonpanoon liittyviä näkökohtia 555
12.1.1.3. Vesiasioiden erityislaatuun perustuvia näkökohtia 563
12.1.1.4. Toimivaltaristiriitojen vähentäminen 563
12.1.2. Erikoistuomioistuinjärjestelmän mahdollisia haittatekijöitä 564

12.1.2.1. Oikeusturvan takaamisesta ... 564
12.1.2.2. VO:n kokoonpano ... 565
12.1.2.3. Lainkäytön yhdenmukaisuuden vaarantuminen ... 568
12.1.2.4. Muutoksenhakujärjestelmästä ... 570
12.1.2.5. Käsittelyn julkisuudesta ... 571
12.1.2.6. Kompetenssikonfliktit ... 572
12.1.2.7. Oikeudenkäynnin kustannukset – maksuton oikeudenkäynti ... 573
12.1.2.8. Hallinnolliset yms. vaikeudet ... 575
12.1.2.9. Vesiasioiden käsittelyn hitaus ... 577
12.1.3. Yhteenveto ... 581
12.2. Näkökohtia vireillä olevista uudistusehdotuksista ... 585
12.2.1. VO:ien toiminnasta ja ympäristönsuojelun merkityksestä ... 585
12.2.2. VL:n tarkistamiskomitean mietintö ... 587
12.2.3. Ympäristörikostoimikunnan mietintö ... 588
12.2.4. Mainituista mietinnöistä annetut lausunnot ... 588
12.2.5. Kalastuslainsäädäntökomitean mietintö ... 590
12.2.6. VL:n tarkistamiskomitean mietinnön jatkovalmistelu oikeusministeriössä ... 591
12.2.7. Laintarkastuskunnan lausunto ... 594
12.2.8. VL:n uudistamistyöryhmän mietintö ja sen johdosta annetut lausunnot ... 596
12.2.9. Oma kanta VL:n uudistamiseen ... 599
12.3. Yhdistetty maa- ja vesioikeus, erityiset ympäristöoikeudet tai VO:ien liittäminen yleiseen alioikeusorganisaatioon? ... 601
12.4. Erityisten kompetenssi- ja siirtosäännösten tarpeellisuudesta ... 603

Zusammenfassung ... 606

Oikeustapaushakemisto ... 620

Asiahakemisto ... 627

LÄHDELUETTELO

(Jos lähteeseen on viitattu vain kerran eikä se ole merkittävä koko tutkimuksen kannalta, ei kyseinen lähde sisälly tähän luetteloon, vaan se on mainittu täydellisenä asianomaisessa alaviitteessä. – Tarvittaessa on viittaustapa osoitettu sulkeissa.)

1. Teokset, artikkelit ja muut niihin verrattavat esitykset

Aalto, Jorma S.: Eräistä häätöpäätökseen liittyvistä oikeusvoimakysymyksistä. Juhlajulkaisu Tauno Tirkkosen 70-vuotispäivänä 2. 8. 1968, Vammala 1968, s. 8–17. (*Aalto,* Juhlajulkaisu Tirkkonen)

– » – Maksuton oikeudenkäynti. Vammala 1974.

– » – Näkökohtia kansalaisen oikeusturvasta. Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900 · 3/9 · 1975, Vammala 1975, s. 269–277. (*Aalto,* Juhlajulkaisu UKK)

– » – Oikeusturva oikeudenkäynnissä. Teoksessa Oikeus ja politiikka (toim. Lindholm–Seppänen), Jyväskylä 1971, s. 213–222.

– » – Rikosprosessilain asiallisesta sovellutusalasta. Vammala 1965. *(Aalto)*

– » – Rikostuomion vaikutuksista siviiliprosessissa. Vammala 1968. (*Aalto,* Rikostuomion vaikutuksista)

– » – Tuomarin kyselyvelvollisuudesta siviiliprosessissa. LM 1962 s. 568–597.

Aalto-Setälä, Erkki: Terveydenhoitolautakunnan, vesilautakunnan ja rakennuslautakunnan tehtävien rajoista. Suomen kunnat 19/1970 s. 1084–1085, 1088–1089 ja 1091.

Aalto-Setälä, Erkki–Martikainen, Kauko–Rankamo, Risto: Yksityisen tien tienpidon käsikirja. Kolmas painos. Vantaa 1975.

Aarnio, Aulis: Laki, teko ja tavoite. Tutkimus tavoitteellisuudesta lain tulkinnassa ja sen soveltamisesta. Forssa 1975.

– » – Mitä lainoppi on? Helsinki 1978.

– » – Oikeudellisen ajattelun perusteista. Vammala 1971.

– » – Oikeusteorian nk. hermeneuttisesta suuntauksesta. LM 1977 s. 316–356.

– » – On Legal Reasoning. Loimaa 1977.

– » – Teoreettisen tutkimuksen merkityksestä oikeustieteelle. LM 1976 s. 547–581.

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Kauko Wikström,* Oikeuskäytännön tulkinnasta. LM 1979 s. 477–505.

Abraham, Henry J.: The judicial process. An introductory analysis of the Courts of the United States, England and France. Third edition. Revised and enlarged. New York–London–Toronto 1975.

Agge, Ivar: Bidrag till läran om civildomens rättskraft. Akademisk avhandling. Lund 1932.

Ahlbom, Carl-Johan: Kan tillståndsproceduren i vattenrättsliga ansökningsmål göras mindre tidskrävande? JFT 1971 s. 379–409.

– » – Om vattendomstols befogenhet att utdöma ersättning för skada av avloppsvattenutsläpp. JFT 1974 s. 74–79.

– » – Rättegången i civila vattenmål. Kuusankoski 10. 10. 1968. (Julkaisematon lisensiaattitutkimus)

Ahola, Eero: Ajatuksia erityisen tiedon toimittamisesta ja merkityksestä luvan saamista tarkoittavissa vesilain alaisissa hakemusasioissa. DL 1963 s. 355–380.

– » – Jätevesilupahakemusten käsittelystä. LM 1979 s. 334–356.

Airaksinen, Kalevi: Vesilainsäädännön liittymäkohdat muuhun lainsäädäntöön. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 12–29. (*Airaksinen,* Vesiasiat)

– » – Vesilainsäädännön pääperiaatteita. Tiedontamisopin ja täydennyskoulutuksen keskus. Kurssi: Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen 14. 2.–16. 2. 1972, Helsinki 1972, s. 1–7. (*Airaksinen,* Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen)

– » – Vesilainsäädäntö ja lakimies. Lakimies ja yhteiskunta N:o 3: 1962 s. 34–36.

Aktsamling till kungsådreinstitutets historia (Regalrättsutredningen). Utgiven av K.G. Westman. Upsala 1920. *(Aktsamling).*

Alanen, Aatos: Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus. Toinen uusittu painos saman tekijän teoksesta Yleinen oikeustiede. Porvoo 1965.

Alkio, Paavo: Tuomarin riippumattomuudesta. LM 1960 s. 463–472.

– » – Tuomarin tehtävistä käräjillä. Vaasa 1948. *(Alkio)*

Almquist, Jan Eric: Svensk rättshistoria I. Processrättens historia. Tredje reviderade upplagan. Oförändrat omtryck. Stockholm 1968.

Alrutz, J.O.: Vattenrätt. Norstedts juridiska handbok, tionde omarbetade upplagan, Stockholm 1975, s. 341–369.

Alten, E.: Domstolsloven med kommentar. Tredje utgave. Oslo 1961. (*Alten,* Domstolsloven)

– » – Tvistemålsloven med kommentar. Tredje utgave. Oslo 1954. (*Alten,* Tvistemålsloven)

Andenæs, Johs.: Innføring i rettsstudiet. Oslo 1981.

– » – Straffeprosessen i første instans. 2. opplag. Oslo 1971. *(Andenæs)*

Andersson, Edvard: Något on fri prövning i förvaltningen. JFT 1964 s. 23–45.

Arrhenius, Karl: Angående de nya specialdomstolar, som af vattenrätts- och skifteslagskommitterade föreslagit. Inledande föredrag, hållet vid föreningen »Sveriges häradshöfdingars» årsmöte i Stockholm den 14 oktober 1911. Örebro Dagblads tryckeri 1912. (Kirjoitus on mm. Åbo Akademin kirjastossa mietinnön betänkande 5. 11. 1870 yhteydessä.)

Aubert, Vilhelm: Rettens sosiale funksjon. Oslo–Bergen–Tromsø 1976.

Augdahl, Per: Norsk Civilprosess. Tredje utgave. Trondheim 1961.

Aura, Matti: Muutoksenhakujärjestyksestä vesioikeusasioissa. LM 1946 s. 477–492.
Aurejärvi, Erkki (toim.): Yksilö, yritys ja yhteiskunta. Johdatus Suomen yksityisoikeuteen. Helsinki 1978.
Autere, Tenho: Kansainvälisten riitojen rauhanomaisesta selvittelystä erityisesti tuomiovaltaa silmällä pitäen. Vammala 1968. *(Autere)*
– » – Maallikkojäsenten osallistumisesta oikeudenhoitoon alioikeuksissamme. LM 1956 s. 586–594.
– » – Palauttamispäätöksen oikeusvoimasta erityisesti hallintolainkäytössä. LM 1970 s. 456–485.
Backman, Eero: Oikeudellisen ratkaisun loogisista perusteista. LM 1970 s. 1037–1055.
Barford, J.: Vandforsyning. Teoksessa Dansk miljøret 3, Miljøværn, hovedredaktion W.E. v. Eyben, København 1977, s. 257–274. (*Barford*, Dansk miljøret 3)
Baumbach, Adolf–Lauterbach, Wolfgang–Albers, Jan–Hartmann, Peter: Zivilprozessordnung mit Gerichtverfassungsgesetz und anderen Nebengesetzen. 40., völlig neu bearbeitete Auflage. München 1982.
Baumbach, Adolf–Schwab, Karl Heinz: Schiedsgerichtsbarkeit. Zweite, neubearbeitete und erweiterte Auflage. München und Berlin 1960.
Baumgärtel, Gottfried: Wesen und Begriff der Prozesshandlung einer Partei im Zivilprozess. Berlin und Frankfurt a.M. 1957.
Baur, Fritz: Zivilprozessrecht. 2. ergänzte und bearbeitete Auflage. Juristische Lernbücher. Band 9. Frankfurt am Main 1978.
Beckman, Nils–Holmberg, Carl–Hult, Bengt–Strahl, Ivar: Kommentar till Brottsbalken I. Fjärde upplagan. Stockholm 1974 (*Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* I)
– » – Kommentar till Brottsbalken II. Femte upplagan. Stockholm 1982. *(Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* II*)*
Beckman, Rudolf: Handbok i sjörätt. Sjätte omarbetade upplagan. Helsingfors 1971. *(Beckman)*
– » – Några ord om sjörättsmål och sjöförklaringar. JFT 1940 s. 274–289.
Bengtsson, Bertil: Nordisk miljörätt. En översikt. Nordisk utredningsserie 1976: 25.
– » – Svensk rättspraxis. Skadestånd utom kontraktsförhållanden 1976–79. SvJT 1981 s. 519–537.
Bergman, C.G.: Översikt av svensk rättsutveckling. Uppsala 1918.
Bergsten, Per: Svensk Rättspraxis. Vattenrätt 1919–1958. SvJT 1959 s. 673–693.
– » – Svensk Rättspraxis. Vattenrätt 1959–1963. SvJT 1964 s. 695–708.
– » – Svensk rättspraxis. Vattenrätt 1964–1968. SvJT 1970 s. 43–50.
– » – Svensk rättspraxis. Vattenrätt och miljöskyddsrätt 1969–1975. SvJT 1977 s. 198–207; 1976–1980. SvJT 1981 s. 602–607.
Bergström, Svante: Om allmänt vattenområdets rättsliga ställning. Uppsala 1957.
Bertel, Christian: Grundriss des österreichischen Strafprozessrechts. Wien 1975.
Binder, Julius: Prozess und Recht. Ein Beitrag zur Lehre vom Rechtsschutzanspruch. Leipzig 1927.
Björne, Lars: Oikeusjärjestelmän kehityksestä. Vammala 1979.
Blomeyer, Arwed: Zivilprozessrecht. Erkenntnisverfahren. Berlin–Göttingen–Heidelberg 1963.

Blomstedt, Yrjö: Codex Aboensis lakikirjana. Codex Aboensis, Kommentaarit s. 17–31. (Ks. jälj. Codex Aboensis.)

Bolding, Per Olof: Icke-jurister som domare. Festskrift till Per Olof Ekelöf, Stockholm 1972, s. 128–143. (*Bolding,* Festskrift till Ekelöf)

– » – Juridik och samhällsdebat. Uppsala 1968.

– » – Skiljedom. Studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet. Stockholm 1962. (*Bolding,* Skiljedom)

– » – Skiljeförfarande och rättegång. En studie i processuell organisation och rättstillämpningsmetodik. Stockholm 1956. (*Bolding,* Skiljeförfarande)

– » – Specialprocess. Sjätte upplagan. Lund 1976.

Bolding, Per Olof–Heuman, Lars: Specialprocess. Sjunde upplagan. Lund 1979.

Brækhus, Sjur–Hærem, Axel: Norsk tingsrett. Gjøvik 1964.

Bratholm, Anders–Hov, Jo: Sivil rettergang. 3. opplag. Oslo 1981.

Breuer, Rüdiger: Öffentliches und privates Wasserrecht. München 1976.

Brotherus, Harry: Omistusoikeutta koskevat riidat jakotoimituksissa. LM 1960 s. 329–348.

– » – Rajankäynti ja tilusriita. LM 1932 s. 1–31.

Bruns, Rudolf: Zivilprozessrecht. Eine Systematische Darstellung. 2., neubearbeitete Auflage. München 1979.

Brusiin, Otto: Oikeusvertailusta. LM 1954 s. 434–446.

Bülow, Oskar: Die Lehre von den Processeinreden und die Processvoraussetzungen. Giessen 1868.

Butler, W.E.: Environmental Law and Water Legislation in Soviet Union. Teoksessa Environmental Law; International and Comparative Aspects, London 1976, s. 64–75. (*Butler,* Environmental Law)

Cappelletti, Mauro: Laienrichter – heute? Einige aktuelle Gründe für eine verstärkte Beteiligung von Laienrichtern an der zivilgerichtlichen Rechtsprechung. Festschrift für Fritz Baur, herausgegeben von Wolfgang Grunsky, Rolf Stürner, Gerhard Walter und Manfred Wolf, Tübingen 1981, s. 313–327. (*Cappelletti,* Festschrift für Fritz Baur)

– » – Processo e ideologie. Bologna 1969. *(Cappelletti)*

Cappelletti, Mauro–Perillo, Joseph M.: Civil procedure in Italy. The Hague 1965.

Carnacini, Tito: »Institutionen des Prozessrechts». Festschrift für Fritz Baur, Tübingen 1981, s. 329–342.

Cervin, Ulf: Mark- och miljörätt. Sjunde omarbetade upplagan. Malmö 1980.

Christensen, Bent: Almindelige synspunkter. Teoksessa Dansk miljøret 1, Almindelige del, hovedredaktion W.E. v. Eyben, København 1978, s. 7–162. (*Christensen,* Dansk miljøret I)

– » – Miljøværn og privat ejendom. TfR 1976 s. 1–60.

Clyde, Edward W.: Administrative practise and procedure under permit systems. Teoksessa Waters and water rights, toim. Robert Emmet Clark, Volume 6, Indianapolis, Indiana 1972, s. 1–284.

Codex Aboensis. Turun käsikirjoitus. Kommentaarit ja suomennokset. Toimittajat: Marketta Huitu, Tove Riska. Helsinki 1977. *(Codex Aboensis, Kommentaarit)*

Daetwyler, Max A.: Ausgewählte Fragen zur rechtlichen Behandlung des Grundwassers in der Schweitz. Zürich 1966.

Dahl, W.S.: Den norske Vasdragsret. Kristiania 1888.

Dahlberg, B.H.: Om strandeganderätten enligt svensk rätt. I. Upsala 1897.

Dahme, Heinz Günter: Wasserrecht. München 1966.

David, René: Les grands systèmes de droit contemporains. Huitième édition. Paris 1982.

Dillén, Nils: Bidrag till läran om skiljeavtalet. Akademisk avhandling. Stockholm 1933. (*Dillén,* Skiljeavtalet)

– » – Föreläsningar i straffprocessrätt enligt den nya rättegångsbalken. Falun 1947. (*Dillén,* Föreläsningar)

Domstolarnas roll i samhället. Seminarium anordnat av Rättsfonden 27–28 oktober 1972 i Skokloster. Borås 1974.

Eckhoff, Torstein: Domstolskontroll med förvaltningen i Norge. JFT 1964 s. 75–96.

– » – Forvaltningsrett. 2. opplag. Oslo 1980.

– » – Rettskraft. Oslo 1945.

– » – Sivilprosess. 2. utgave. Oslo 1962.

Eek, Hilding–Grönfors, Kurt–Hellner, Jan–Thornstedt, Hans–Vahlén, Lennart–Welamson, Lars: Juridikens källmaterial. Åttonde upplagan. Stockholm 1975. (*Eek* ym.)

Eichenberger, Kurt: Die richterliche Unabhängigkeit als staatsrechtliches Problem. Bern 1960.

Ekelöf, Per Olof: Arvostelu teoksesta *Erik Söderlund,* Rättegångsbalken med kommentar. SvJT 1971 s. 264–272.

– » – Processuella grundbegrepp och allmänna processprinciper. Några problem inom den allmänna processrättsläran. Stockholm 1956. (*Ekelöf,* Processuella grundbegrepp)

– » – Rättegång. Första häftet. Sjätte, reviderade upplagan. Stockholm 1980; Andra häftet. Sjätte, reviderade upplagan. Stockholm 1980; Tredje häftet. Fjärde upplagan. Lund 1980; Fjärde häftet. Femte, omarbetade upplagan. Lund 1982; Femte häftet. Femte omarbetade upplagan. Stockholm 1979. (*Ekelöf* I–V)

Ellilä, Reino: Toimivallasta sotilasrikosasioissa de lege ferenda. LM 1959 s. 310–320.

– » – Uusittu liikennerikosoikeus. Toinen, uusittu painos. Porvoo 1974.

Ellilä, Tauno: Aktuella rättspolitiska kardinalfrågor inom processrätten. Reflektioner ur den finska rättens synvinkel. SvJT 1952 s. 800–810.

– » – Hallintokanteiden lajeista. Juhlajulkaisu Kaarlo Kaira–U.J. Castrén, Vammala 1961, s. 54–71. (*T. Ellilä,* Juhlajulkaisu Kaira–Castrén)

– » – Havaintoja ja näkökohtia Vesilain 1961 korvauksia ja menettelyä koskevien säännösten soveltamisesta. LM 1975 s. 38–58.

– » – Hovioikeuksien ratkaisut ennakkotapauksina. DL 1951 s. 403–413.

– » – Hovioikeusmenettely ja oikeudenkäynnin uudistus. Nykynäkymiä ja uudistusajatuksia. Vammala 1971. (*T. Ellilä,* Hovioikeusmenettely)

– » – Jurisdictio voluntaria aineellisen ja menettelyllisen oikeuden yhteisalueena. Juhlajulkaisu Toivo Mikael Kivimäki 1886 · 5. 6. · 1956, Vammala 1956, s. 40–57. (*T. Ellilä,* Juhlajulkaisu T.M. Kivimäki)

– » – Kiinteistöforumkysymyksiä. LM 1958 s. 267–284.

Ellilä, Tauno: Korkein oikeus muutoksenhakuasteena. Nykytilasta lainuudistuksiin. Vammala 1973. (*T. Ellilä,* Korkein oikeus)
– » – Kotimaisesta ja kansainväliskaupallisesta välitystuomiotoiminnasta. LM 1964 s. 175–189.
– » – Oikeudenkäynti ja täytäntöönpano. Prosessioikeutta oikeustapausten valossa. Kolmas, uusittu painos. Porvoo 1976. (*T. Ellilä,* Oikeudenkäynti)
– » – Oikeuspaikkaväitteen prosessuaalinen käsittely. LM 1958 s. 142–172.
– » – Oikeusriitojen sovinnollisen menettelyn suotavuus. LM 1953 s. 327–346.
– » – Puolueettomuus- eli objektiviteettiperiaate rikosasiain esitutkinnassa. LM 1970 s. 640–650.
– » – Rikosoikeus ja rikosprosessioikeus. LM 1970 s. 498–515.
– » – Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa erityisesti silmälläpitäen ulosmittausmenettelyä. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1947. (*T. Ellilä,* Sivullissuoja)
– » – Tuomarin pätevyysvaatimuksista. LM 1970 s. 4–23.
– » – Tuomiovallasta sotilasrikosasioissa. LM 1971 s. 412–418.
– » – Ulosotto-oikeuden yleiset opit. Toinen, uusittu painos. Porvoo 1970. (*T. Ellilä,* Ulosotto)
– » – Uusi rikosprosessioikeudellinen väitöskirja. LM 1966 s. 206–231.
– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Irma Lager,* Tuomionpurun edellytyksistä siviili- ja hallintoprosessissa. LM 1972 s. 888–904.
– » – Ylimmästä siviilituomiovallasta erikoistuomioistuinten järjestelmässä. LM 1966 s. 449–469.
– » – Äskettäisistä oikeudenkäymiskaaren muutoksista (OK 10–12, 14–17 ja 25 luvut). DL 1972 s. 297–321.
Ellilä, Tauno–Ellilä, Reino: Vesistön pilaantumista aiheuttavan toimenpiteen rankaisemisesta. Lausunto Outokummun kaivoksen jätevesikysymyksistä. Joensuu 1966.
Emmelmann, Oskar–Fuchs, Walter: Wasserrecht. Gesetzestexte mit Stichwortverzeichnis. 4. Auflage. Karlsruhe 1965.
Engelhardt, Hans: Bundes-Immissionsschutzgesetz. Kommentar. Köln–Berlin–Bonn–München 1976.
Environmental Law. International and Comparative Aspects. London 1976.
Erich, Rafael: Kompetensfördelning, kompetensprövning och kompetenskontroll enligt Finlands författningsrätt. JFT 1924 s. 72–157.
– » – Suomen valtio-oikeus. I osa. Helsinki 1924; II osa. Porvoo 1925. (*Erich* I–II)
Eriksson, Lars D.: Domstolarnas förändrade roll. Juhlajulkaisu Paavo Kastari 1907 · 13/11 · 1977, Vammala 1978, s. 55–66. (*Eriksson,* Juhlajulkaisu Kastari)
– » – Marxistisk teori och rättsvetenskap. Helsingfors 1980.
Eronen, Veli-Heikki: Arvostelu teoksesta *Jorma Pietilä,* Vesioikeus. LM 1973 s. 623–628.
– » – Vahingon käsitteestä ja sen arvioimisen oikeudellisista perusteista. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskuksen julkaisu 12/68, artikkeli n:o 1. (*Eronen,* Vahingon käsitteestä)
– » – Vahingonvastuun oikeudellisista tyypeistä pakkolunastus-, tie- ja vesihankkeissa yleisesti sekä erityisesti pitäen silmällä vesihankkeisiin liittyvää

korvausvelvollisuutta. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskuksen julkaisu 12/68, artikkeli n:o 41. (*Eronen*, Vahingonvastuun oikeudellisista tyypeistä)

Eronen, Veli-Heikki: Vesien pilaantumisen ehkäisemistä koskevien säännösten soveltamiskysymyksiä. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 63–85. (*Eronen*, Vesiasiat)

– » – Vesilautakunnan käsikirja. Toinen painos. VT 5/1974.

– » – Vesituomioistuimista ja eräistä vesiasiain käsittelyssä noudatettavista pääperiaatteista. VT 2/1962 s. 4–5.

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Erkki J. Hollo*, Pilaamiskiellon sisältö vesilain mukaan. LM 1976 s. 748–755.

– » – Yhteisen vesivoiman käyttöönottamisen edellytyksistä uuden vesilain mukaan. VT 1/1962 s. 5–9.

– » – Yritysvahingot ja niiden korvaamisen yleiset edellytykset vesilain mukaan. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 162–186. (*Eronen*, Vesiasiat)

Ettala, Hannu: Valvonta ja virka-apu vesiasioissa. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 115–123. (*Ettala*, Vesiasiat)

– » – Ympäristönsuojelun lupajärjestelmät ja niiden kehittäminen. Ympäristö ja terveys 1973 s. 521–525.

Eyermann, Erich–Fröhler, Ludwig: Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 8., neubearbeitete Auflage. München 1980.

Falkanger, Thor: Eierrådighet og samfunnskontroll. Lovgivningen om utnyttelsen av fast eiendom. 2. rev. utgave. Oslo–Bergen–Tromsø 1980.

Fasching, Hans W.: Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. I Band. Jurisdiktionsnorm samt Einführungsgesetzen. Wien 1959; II Band. Zivilprozessordnung §§ 1–225 ZPO. Wien 1962; III Band. Zivilprozessordnung §§ 226–460. Wien 1966; IV Band. Zivilprozessordnung §§ 461–602. Wien 1971. (*Fasching* I–IV)

Federley, Martti: Laintulkinnasta deskriptiivisenä tulkintaoppina. LM 1965 s. 296–302.

Fleischer, Carl August: Skjønnsprosessen. Oslo–Bergen–Tromsø 1980.

Fleischer, Eva Funder: Miljøloven. Oslo 1978.

Forsman, Jaakko: Suomen lainsäädännön historia. Sen pääpiirteet. Edellinen osa. Luentojakso. Helsinki 1896.

Forsthoff, Ernst: Lehrbuch des Verwaltungsrechts. Erster Band. Allgemeiner Teil. 10., neubearbeitete Auflage. München 1973.

Forvaltningsret. Almindelige emner. Institut for Offentlig Ret. Aarhus Universitet. Juristforbundets forlag 1979. (*Forvaltningsret*)

Fox, Irving K.: Water Resources Law and Policy in the Soviet Union. Ann Arbor 1971.

Frank, Alfred: Das österreichische Wasserrecht. Wien 1959.

Frank, Jerome: Courts on trial. Myth and reality in american justice. New York 1963.

Fredrikson, Gunnar: Vattendomstolarna bort – och sedan? SvJT 1972 s. 258–269.

Freudenthal, A.O.: Östgötalagen med förklaringar. Helsingfors 1895.

Frey, Alexander: Skiljemannainstitutet enligt finsk civilprocessrätt. Akademisk avhandling. Helsingfors 1911.

Frihagen, Arvid: Forvaltningsrett I–III. I: 2., II: 4. ja III: 3., reviderte utgave. Bergen 1977. (*Frihagen* I–III)

Förenta Nationernas miljökonferens i Stockholm 5–16 juni 1972. Aktstycken utgivna av utrikesdepartementet. Ny serie II: 25. Stockholm 1972.

Garner, J.F.: Prevention of air and water pollution in England and Wales and the rights of the individual. Teoksessa Environmental Law; International and Comparative Aspects, London 1976, s. 147–153. (*Garner,* Environmental Law)

Gessner, Volkmar: Umweltschutz und Rechtssoziologie. Bielefeld 1978.

Gieseke, Paul–Wiedemann, Werner–Czychowski, Manfred: Wasserhaushaltsgesetz unter Berücksichtigung der Landeswassergesetze. Kommentar. 3., neubearbeitete Auflage. München 1979.

Goldschmidt, James: Der Prozess als Rechtslage. Eine Kritik des prozessualen Denkens. Neudruck der Ausgabe Berlin 1925. Aalen 1962.

Gomard, Bernhard: Adhæsionsproces. København 1969.

– » – Civilprocessen. 2. oplag. København 1979.

– » – Studier i den danske straffeproces. København 1976. (*Gomard,* Straffeproces)

Granfelt, O.Hj.: Adhäsionsprincipen. Julkaisussa Valda juridiska uppsatser, Helsingfors 1944, s. 37–58. (*Granfelt,* Valda juridiska uppsatser)

– » – Den materiella processledningen vid underdomstol i vanliga tvistemål enligt gällande finsk och svensk rätt. Andra upplagan. Helsingfors 1911. (*Granfelt,* Den materiella processledningen)

– » – Kort framställning av Finlands civilprocessrätt. Helsingfors 1927. (*Granfelt,* Kort framställning)

– » – Lärobok i straffprocessrätt. Första häftet. Helsingfors 1925. (*Granfelt,* Lärobok i straffprocessrätt)

– » – Sammandrag av föreläsningar i civilprocessrätt. Andra upplagan. Helsingfors 1913. (*Granfelt,* Sammandrag i civilprocessrätt)

– » – Sammandrag av föreläsningar i straffprocessrätt. Andra upplagan. Helsingfors 1915. (*Granfelt,* Sammandrag i straffprocessrätt)

– » – Vilket vore det lämpligaste sättet för lekmannaelementets rekrytering i våra domstolar? JFT 1921 s. 1–9.

Granfelt, O.Hj.–Castrén, U.J.: Yleisen alioikeuden, maanjako-oikeuden ja välimiestuomioistuimen ratkaisuja, pöytäkirjoja ja prosessitoimia. Toinen painos. Helsinki 1924.

Grotenfelt, Julius: Kommentar till Strafflagen. Allmänna delen. Första häftet. Helsingfors 1910.

Guldener, Max: Schweizerisches Zivilprozessrecht. Dritte, verbesserte und vermehrte Auflage. Zürich 1979.

Gärde, N.: Instansordningen. SvJT 1937 s. 733–743.

Gärde, N.–Engströmer, Thore–Strandberg, Tore–Söderlund, Erik: Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande. Med kommentar. Stockholm 1949. (*Gärde* ym.)

Haapanen, Antti: Energia ja ympäristömme. Teoksessa *Haapanen, Antti–Mikola,*

Peitsa–Tenovuo, Rauno, Luonto ja luonnonsuojelu, 3., täydennetty painos, Keuruu 1982, s. 84–89.

Haataja, Kyösti: Eräitä koskiemme rakentamiseen liittyviä kysymyksiä. Eripainos Maaseudun Tulevaisuuden no:ista 58–60/1947, s. 1–10.

– » – Eräitä näkökohtia varhaisempien järven laskemista koskevien säännöksien tulkinnasta. LM 1939 s. 304–322.

– » – Kysymys vesialueen omistajan oikeudesta alueellaan veteen. Maa- ja vesioikeudellisia tutkielmia, Helsinki 1943, s. 114–129. (*Haataja,* Tutkielmia)

– » – Maa- ja vesioikeus sekä metsä- ja maatalouslainsäädäntö. Toinen korjattu ja täydennetty painos. Turku 1950. (*Haataja,* Maa- ja vesioikeus)

– » – Maanjaot ja talojärjestelmä. Helsinki 1949. (*Haataja,* Maanjaot)

– » – Rakentamis- ja uittamisintressin keskinäinen suhde. Maa- ja vesioikeudellisia tutkielmia, Helsinki 1943, s. 170–229. (*Haataja,* Tutkielmia)

– » – Useamman kylän yhteisen kosken rakentaminen. Maa- ja vesioikeudellisia tutkielmia, Helsinki 1943, s. 230–257. (*Haataja,* Tutkielmia)

– » – Valtaväyläetujen asema kosken rakentamisessa. LM 1941 s. 218–226.

– » – Vesioikeus I. Vaasa 1951. (*Haataja* I)

– » – Vesioikeus II. Porvoo 1955. (*Haataja* II)

– » – Vesioikeus III. Helsinki 1959. (*Haataja* III)

– » – Väliaikaiset voimalaitoksien rakentamisluvat. LM 1951 s. 190–204.

Haatajan kokoelma. Oulun kaupunginkirjasto-maakuntakirjastossa säilytettävä Kyösti Haatajan kokoelma.

Habscheid, Walther J.: Zur Frage der Kompetenz-Kompetenz der Schiedsgerichte. Festschrift für Fritz Baur, herausgegeben von Wolfgang Grunsky, Rolf Stürner, Gerhard Walter und Manfred Wolf, Tübingen 1981, s. 425–442. (*Habscheid,* Festschrift für Fritz Baur)

Hafström, Gerhard: De svenska rättskällornas historia. Nionde upplagan. Lund 1974.

Hagerup, Francis: Den norske civilproces. Tredje udgave. Omarbeidet paa grundlag af civilprocesreformen under medvirkning af P.I. Paulsen. Første del, Kristiania 1918; Anden del, Kristiania 1918; Tredje del, Kristiania 1919; Fjerde del, Kristiania 1924. (*Hagerup* I–IV)

Hagströmer, Johan: Svensk Straffrätt. Föreläsningar. Första bandet. Uppsala 1901–1905.

Hakapää, Kari: Marine Pollution in International Law. Material Obligations and Jurisdiction, with Special Reference to the Third United Nations Conference on the Law of the Sea. Helsinki 1981.

Hakkila, Esko: Suomen tasavallan perustuslait sekä eräitä niihin liittyviä lakeja, asetuksia ja säännöstöjä. Porvoo 1939.

Hakulinen, Y.J.: Sakoista ja veneistä uusien lakien valossa. LM 1969 s. 540–551.

– » – Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Toinen laajennettu painos. Helsinki 1965.

Halila, Jouko: Aviottoman lapsen elatuksesta annetun tuomion muuntamiskanteen laillisesta oikeuspaikasta. LM 1956 s. 31–41.

– » – Jutun jättämisestä alioikeudessa uuden ilmoituksen varaan. LM 1963 s. 240–270.

– » – Kantelusta tuomiovirheen perusteella. LM 1964 s. 1–47.

Halila, Jouko: Konkurssioikeuden pääpiirteet. Kolmas, uusittu painos. Helsinki–Vammala 1975.
– » – Maallikoista tuomioistuimissa. Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta, Vammala 1973, s. 155–163. (*Halila,* Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta)
– » – Oikeudenkäyntimenettelyn 14. 1. 1972 annetulla lailla toteutetut osittaisuudistukset. LM 1972 s. 463–504.
– » – Oikeustieteellisistä asiantuntijalausunnoista. LM 1954 s. 213–225.
– » – Prosessioikeuden asemasta yliopisto-opetuksessa. LM 1971 s. 153–156.
– » – Saamisoikeuksien kuittauksesta. Vammala 1961.
– » – Todistustaakan jaosta silmällä pitäen erityisesti varallisuusoikeudellisia oikeussuhteita. Porvoo 1955. (*Halila,* Todistustaakan jaosta)
– » – Tunnustamisesta. Siviiliprosessuaalinen tutkimus. Vammala 1950.
– » – Ulkomaista asianosaista vastaan ajettavan siviilikanteen alueellisesta oikeuspaikasta. LM 1982 s. 422–428.
– » – Ulosmittaus. Vammala 1979.
– » – Vahingonkorvausasioissa esille tulevia prosessuaalisia kysymyksiä. DL 1975 s. 253–265.
– » – Vakuutusoikeuden toimittaman tuomionpurun edellytyksistä. LM 1973 s. 543–549.
– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Lauri Hormia,* Todistamiskielloista rikosprosessissa I. LM 1978 s. 901–917.
Hallberg, Pekka: Hallinto-oikeudellisen valituksen käyttöalasta. Vammala 1978.
Hallberg, Pekka–Kanninen, Heikki: Ranskan hallintolainkäyttöjärjestelmän pääpiirteitä silmällä pitäen hallintolainkäytön kehittämistä Suomessa. LM 1981 s. 640–663.
Hartig, Edmund: Das österreichische Wasserrechtsgesetz von 1959. ZfW 2/1966 s. 65–71.
Hasselberg, Gösta: Kompendium i svensk rättshistoria 1. Samhällsutveckling och rättskällor från medeltid till nutid. Lund 1978.
Hassler, Åke: Civilprocessrätt. Huvuddragen av domstolsväsendet och rättegången i tvistemål enligt RB. Första häftet. Lund 1956. (*Hassler,* Civilprocessrätt)
– » – Den nya rättegångsbalken. Förra delen. Lund 1947.
– » – Erfarenheter av den svenska processreformen. JFT 1954 s. 257–265.
– » – Extraordinär process och specialprocess. Efter föreläsningar av professor Åke Hassler. Sjätte upplagan. Stockholm 1962. (Moniste)
– » – Några ord om processförutsättningar och processhinder. Festskrift tillägnad professor, juris och filosofie doktor Nils Herlitz vid hans avgång från professorsämbetet den 30 juni 1955, Stockholm 1955, s. 129–139. (*Hassler,* Festskrift tillägnad Nils Herlitz)
– » – Om verkställighet av utländsk skiljedom. SvJT 1929 s. 197–228.
– » – Skiljeförfarande. Stockholm 1966.
– » – Specialprocess. Stockholm 1972.
– » – Svensk civilprocessrätt. En lärobok. Lund 1963.
Havansi, Erkki: Forum rei sitae – miksi ja milloin? I. LM 1980 s. 701–729; II. LM 1980 s. 825–853.
– » – Lakimies tiedemiehenä. LM 1980 s. 658–665.

Havansi, Erkki: Takavarikko ja hukkaamiskielto ulosottolain 7 luvun mukaan. Ensimmäinen osa. Vammala 1975. (*Havansi*)

– » – (toim.) Tuomioistuinuudistus – millainen? Porvoo 1972.

Hellwig, Konrad: Lehrbuch des Deutschen Ziwilprozessrechts. Erster Band. Leipzig 1903; Zweiter Band. Leipzig 1907; Dritter Band. Leipzig 1909. (*Hellwig*, Lehrbuch I–III)

– » – System des Deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Werfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung. Leipzig 1912. (*Hellwig*, System I)

Hemmer, Ragnar: Några blad ur den svenska rättens äldre historia i Finland. JFT 1931 s. 315–354.

– » – Suomen oikeushistorian oppikirja I. Kolmas, muuttamaton painos. Porvoo 1968. (*Hemmer* I)

Henckel, Wolfram: Prozessrecht und materielles recht. Göttingen 1970.

Henderson, H.McN.: British measures to prevent water pollution. Teoksessa Environmental Law; International and Comparative Aspects, London 1976, s. 54–63. (*Henderson*, Environmental Law)

Henkel, Heinrich: Strafverfahrensrecht. Ein Lehrbuch. Zweite, neubearbeitete Auflage. Stuttgart 1968.

Herlitz, Nils: Nordisk offentlig rätt III. Andra bandet. Stockholm 1963.

Herzog, Peter: Civil procedure in France. (With the collaboration of Martha Weser.) The Hague 1967.

Hidén, Mikael: Säädösvalvonta Suomessa I. Eduskuntalait. Vammala 1974.

Hiltunen, Reino: Vesiasioista, niitä käsittelevistä viranomaisista ynnä eräistä maanmittausviranomaisten tehtäväkenttää koskettavista vesilain säännöksistä. Maanmittausinsinööri 1/1972 s. 4–9.

Hinkka, Reino: Päätöksenteko vesituomioistuimissa. Tiedontamisopin ja täydennyskoulutuksen keskus. Kurssi: Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen 14. 2.–16. 2. 1972, Helsinki 1972, s. 1–6. (*Hinkka*, Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen)

– » – Vesioikeus. Lakimiesuutiset 3/1974 s. 10–13.

– » – Vesistötoimikuntien toiminnasta. VT 2/1962 s. 25–26.

– » – Vesivarainhoito lainkäyttötehtävänä. Luonnonhoito – kasvava yhteiskunnallinen tehtävä, Vammala 1971, s. 222–240. (*Hinkka*, Luonnonhoito)

Hirn, Erkki: Vesiasiain käsittelyn nopeuttamisesta ja vesilain virheistä käytännön kannalta katsottuna. Kriminaaliklubi 1920–1970, Oulu 1970, s. 44–50.

Hjerner, Lars: Om rättsfallstolkning. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan moniste.

Hollo, Erkki J.: Culpaprincipen och miljöavgifter i den finska vattenlagstiftningen. SvJT 1980 s. 227–240.

– » – Erityinen kiinteistöoikeus. Pakkotoimi- ja lunastusoikeudet. Helsinki 1980.

– » – Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta. Laintarkastuskunnalle. Helsingissä tammikuussa 1979. (Moniste)

– » – Näkökohtia vesilainsäädäntöä tarkistettaessa. LM 1973 s. 496–505.

– » – Oikeudesta käyttää vesialuetta – eräs tapaus. DL 1978 s. 201–208.

Hollo, Erkki J.: Oikeuksien tutkimisen näköaloja. Oikeustiede, jurisprudentia XII 1979 s. 9–60. (*Hollo*, Oikeustiede XII 1979)
– » – Pilaamiskiellon sisältö vesilain mukaan. Vammala 1976. (*Hollo*)
– » – Rantavahinkojen korvaamisen perusteet. DL 1979 s. 375–392.
– » – Sanktioinnin perusteista ympäristönsuojelussa. DL 1974 s. 142–162.
– » – Some features of Finnish environment law. A study in conflicting interests. Scandinavian studies in law 1978 (Volume 22) s. 81–105.
– » – Soravarojen käytöstä päättäminen vesioikeudellisena kysymyksenä. SYS 1 (1981) s. 1–26.
– » – Takautuvien korvausten määräämisestä etenkin katselmustoimitusta silmälläpitäen. Vesihallituksen Katselmuspäivät-kurssi 8.–10. 10. 1974. (Moniste)
– » – Vesialan viranomaisten nimilyhenteistä. VT 6/1978 s. 3–4.
– » – Vesioikeudellisen vahingon korvaamisesta vahingonkorvauslain tultua voimaan. Vesihallituksen Katselmuspäivät-kurssi 8.–10. 10. 1974. (Moniste)
– » – Vielä rantavahinkojen korvaamisesta. DL 1982 s. 417–438.
– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Pekka Vihervuori*, Viranomaisen asianosaispuhevallasta vesiasioissa. LM 1982 s. 177–192.
– » – Yksinäissäännöstelystä ja sen edellytyksistä vesilain mukaan. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja B 14. Helsinki 1973. (*Hollo*, Yksinäissäännöstelystä)
– » – Yleinen vesialue. LM 1978 s. 871–886.
– » – Ympäristöoikeuden kokonaisselvitys. Esitutkimus. Otaniemi 1978.

Holm, G.B.A. och Bergius, O.: Vattenrätts-förordningen jemte i sammanhang dermed utfärdare författningar med förklaringar ur autentika källor. Stockholm 1882.

Holm, G.B.A. och Huss, Wilh.: Lag om dikning och annan afledning af vatten med förklaringar ur autentika källor. Stockholm 1879.

Holma, Kyösti: Tieoikeudesta yleiseen tiehen. Tutkimus yleisistä teistä annetun lain mukaisen tieoikeuden perustamisesta, sisällöstä ja tieoikeuteen liittyvän tienpitäjän käyttövallan ulottuvuudesta Suomen oikeuden mukaan. Vammala 1982.

Holmbäck, Åke: Kvarnkommissionerna enligt kungl. breven den 13 april 1697. En studie i svensk vattenrätt. Akademisk avhandling. Stockholm 1914.

Holmbäck, Åke–Wessén, Elias: Svenska Landskapslagar. I–V serien. Andra oförändrade upplagan. Uppsala 1979. (*Holmbäck–Wessén* I–V).

Holopainen, Toivo: Kunnan asema valtiossa. Oikeudellinen rakennetutkimus. Vammala 1969.
– » – Lainkäytön yhdenmukaisuus ja tuomarin asema. LM 1981 s. 1–14.
– » – »Lainmukainen» ja »oikea» hallintolainkäytössä. Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala 1912 · 18/4 · 1982, Vammala 1982, s. 80–85. (*Holopainen*, Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala)
– » – Oikeuden ykseydestä. LM 1966 s. 676–699.
– » – Omistusoikeus arvokäsitteenä Suomen oikeuskirjallisuudessa. LM 1965 s. 303–334.
– » – Tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta ja riippuvuudesta.

Juhlajulkaisu Paavo Kastari 1907 · 13/11 · 1977, Vammala 1978, s. 83–100. (*Holopainen*, Juhlajulkaisu Paavo Kastari)

Holopainen, Toivo: Vesihuollon oikeuskysymyksiä. I. Käyttövesikysymyksiä. LM 1964 s. 846–880.

Holstad, Sigvard–Larsson, Sven: Allmänhetens rättsskydd. En inledning till process- och förvaltningsrätt. Stockholm 1974.

Honkasalo, Brynolf: Lisiä oppiin asiantuntijoista prosessissa. DL 1928 s. 346–360 ja 1929 s. 37–49.

– » – Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta. Porvoo 1947. (*Honkasalo*, Rangaistusten yhdistämisestä)

– » – Suomen rikosoikeus. Erityinen osa. I 2. Varallisuusrikokset. Helsinki 1964; Erityinen osa II. Hämeenlinna 1960; Erityinen osa III. Kirjoittanut Brynolf Honkasalo. Oppikirjana käyttämistä varten tarkastanut Reino Ellilä. Hämeenlinna 1962. (*Honkasalo*, Erityinen osa I 2–III)

– » – Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Ensimmäinen osa. Toinen painos. Hämeenlinna 1965; Toinen osa. Toinen painos. Kirjoittanut Brynolf Honkasalo. Oppikirjana käyttämistä varten tarkastanut Reino Ellilä. Hämeenlinna 1967; Kolmas osa. Toinen painos. Kirjoittanut Brynolf Honkasalo. Oppikirjana käyttämistä varten tarkastanut Reino Ellilä. Hämeenlinna 1969. (*Honkasalo* I–III)

– » – Vahvistuskanneoikeudesta ja sen edellytyksistä Suomen oikeuden mukaan. I. Aineelliset edellytykset. Helsinki 1928. (*Honkasalo*, Vahvistuskanneoikeudesta)

Hormia, Lauri: Aineellinen oikeus ja prosessioikeus. LM 1971 s. 157–163.

– » – Arvostelu teoksesta *Josef M. Häussling*, Einführung in das strafrechtliche und strafprozessuale Denken. LM 1970 s. 951 s.

– » – Todistamiskielloista rikosprosessissa I. Oikeudellinen tutkimus. Vammala 1978. (*Hormia* I)

– » – Todistamiskielloista rikosprosessissa II. Oikeudellinen tutkimus. Vammala 1979. (*Hormia* II)

Hugo–Sørensen, A. og Olafsen, Birger: Lov om vassdragene av 15. mars 1940 med endring av 10. mars 1950. Med kommentar. Oslo 1951.

Hurwitz, Stephan: Den danske strafferetspleje. 3. forkortede og reviderede udgave. København 1959.

Hurwitz, Stephan–Gomard, Bernhard: Tvistemål. 7. oplag. København 1971.

Hutchins, Wells A.: Background and modern developments in state water-rights law. Teoksessa Waters and water rights, toim. Robert Emmet Clark, Volume 1, Indianapolis, Indiana 1967, s. 57–175.

Hydén, Håkan: Rättens samhälleliga funktioner. Lund 1978.

Hyvönen, Veikko O.: Asianosaisten määräämistoimista kiinteistötoimituksessa. Vammala 1970. (*Hyvönen*, Asianosaisten määräämistoimista)

– » – Kiinteistöjärjestelmä ja kiinteistönmuodostamisoikeus. Jyväskylä 1982. (*Hyvönen*, Kiinteistöjärjestelmä)

– » – Lupapäätöksen viipymisestä vesirikosoikeudellisena ongelmana. LM 1978 s. 313–333.

– » – Maapaketti. Vammala 1976.

Hyvönen, Veikko O.: Määräalan luovutuksensaajan oikeusasemasta. Vammala 1970. (*Hyvönen,* Määräala)

– » – Omistusoikeuden ydin ja yhteiskunta. LM 1973 s. 550–563.

– » – Saamelaisen kalastusoikeuden suoja vesipiirirajankäynnissä. LM 1981 s. 217–232.

– » – Vesialueiden rajankäynnin nykyinen vaihe. LM 1970 s. 24–46.

– » – Vesien käytön kokonaissuunnitelman ja vesilain korvausjärjestelmän välisestä suhteesta. DL 1979 s. 441–450.

– » – Vesiprosessuaalinen mallinvalinta. LM 1979 s. 627–647.

Hyvönen, Veikko O.–Korpijaakko, Kaisa: Studier i samisk jord- och vattenrätt. JFT 1979 s. 99–123.

Hällfors, Edvard: Selostus vesioikeuslakikomitean laatiman lakiehdotuksen pääperiaatteista ja siinä ehdotetuista huomattavimmista lainmuutoksista. DL 1934 s. 197–215.

– » – Grundprinciperna i kommitténs förslag till vattenrättslag. Särtryck ur tidskriften »Kraft och Ljus». Helsingfors 1939. (*Hällfors,* Grundprinciperna)

Hämäläinen, Veikko M.: Yleisten tuomioistuinten ja työtuomioistuimen toimivallasta työoikeusjutuissa. DL 1983 s. 127–148.

Härmälä, Timo–Luokkamäki, Jukka: Vesioikeuksissa ratkaistavien hakemusasioiden käsittelyaikatutkimus. OikM:n lvo:n julk. 5/1980. Helsinki 1980.

Häussling, Josef M.: Einführung in das strafrechtliche und strafprozessuale Denken. Ein neues rechtswissenschaftliches Studienprogramm. Freiburg 1969.

Högstedt, K.H.: Vattenlagen av den 28 juni 1918 med däri den 19 juni 1919 vidtagna förändringar samt lagen om flottning i allmän flottled av den 19 juni 1919 jämte andra därmed sammanhängande författningar. Med anmärkningar och sakregister utgivna av K.H. Högstedt, vattenrättsdomare. Stockholm 1920.

Hölttä, Jukka: Rajanveto yleisessä tuomioistuimessa käsiteltävän asian ja vesiasian välillä. Vaasan hovioikeuspiirin VII tuomarikokous 2. 6. 1978, pöytäkirja s. 23–31. *(Hölttä)*

Ikkala, Olli: Kunnan yleinen toimivalta. Vammala 1959.

Inger, Göran: Kompendium i svensk rättshistoria 2. Rättsutvecklingen i Sverige från medeltid till nutid. Lund 1978.

Jaatinen, Simo: Vesihallinnon organisaatio ja tehtävät. Tiedontamisopin ja täydennyskoulutuksen keskus. Kurssi: Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen 14. 2.–16. 2. 1972, Helsinki 1972, s. 1–5.

Jackson, R.M.: The Machinery of Justice in England. Seventh edition. Cambridge 1977.

Jacob, Herbert: Justice in America. Boston–Toronto 1965.

Jatkola, Tapani: Uusi vesilaki I–III. Maalaiskunta 1962 s. 25–30, 58–66 ja 98–105.

– » – Vesilautakunnan tehtävät. Maalaiskunta 1962 s. 384–390.

Jauernig, Othmar: Materielles Recht und Prozessrecht. JuZ 1971 s. 329–334.

Jensen, Claus Haagen: Miljøbeskyttelse. Teoksessa Dansk miljøret 3, Miljøværn, hovedredaktion W.E. v. Eyben, København 1977, s. 7–169. (*Jensen,* Dansk miljøret 3)

Jespersen, H. Krag: Proceskumulation. Straffe- og civilprocessuelle studier med

særligt henblik på påkendelse af erstatningskrav under straffesager. København 1970.

Jessnitzer, Kurt: Der gerichtliche Sachverständige. 8., vollständig erneuerte und erweiterte Auflage, mit Anhang: Der Sachverständigenbeweis nach dem Verwaltungsverfahrensgesetz. Köln–Berlin–Bonn–München 1980.

Jodlowski, Jerzy: Puolan kansantasavallan tuomioistuinlaitos. LM 1980 s. 267–283.

– » – Puolan siviiliprosessin johtavat periaatteet. LM 1962 s. 607–624.

Johansson, Tapio: Lupajärjestelmistä vesiasioissa. OikM:n lso:n julk. 7/1976. Helsinki 1976.

Jokela, Antti: Vesioikeuden ja yleisen alioikeuden asiallinen toimivalta vesiasioissa erityisesti oikeuskäytännön valossa. Turku 1977. (Julkaisematon lisensiaattitutkimus)

– » – Vesioikeuden toimivallasta ja vesiasiain käsittelystä. Vesiylioikeuden koulutuspäivä 3. 5. 1983, pöytäkirja s. 19–54.

Jokela, Heikki: Tuomari lainsäätäjänä. LM 1970 s. 840–850.

Joutsen, Matti: Maallikot alioikeuksissa. Tutkimuksia eri maista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 27. Helsinki 1978.

Jyränki, Antero: Historiantutkimuksen hyödyntäminen oikeustieteessä. Oikeudellisen tutkimuksen problematiikka s. 54–63. Oikeustieteen laitoksen tutkimusseminaarissa slk 1974 pidetyt alustukset. Toim. Arvo Myllymäki ja Annikki Parhankangas. Tampereen Yliopisto. Oikeustieteen laitos. 1/1975. B raportteja. (*Jyränki*, Oikeudellisen tutkimuksen problematiikka)

– » – Teesejä juridiikasta ja juristeista. LM 1969 s. 880–892.

Kahanpää, Ensio: Hakemus- ja riita-asioiden käsittely. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 104–114. (*Kahanpää*, Vesiasiat)

Kairinen, Martti: Perussuhdeteoriasta työoikeuden yleisten oppien osana. Vammala 1979.

Kalima, Kai: Pankkien valvonnasta. Hallinto-oikeudellinen tutkimus pankkitarkastusorgaanien toimivallasta. Vammala 1980.

Kallenberg, E.: Om forum i brottmål. Lund 1896.

– » – Svensk civilprocessrätt I. Föreläsningar. Del I. Andra upplagan. Lund 1923. (*Kallenberg* I: 1); Del II. Andra upplagan. Lund 1926. (*Kallenberg* I: 2); Del III. Lund 1922. (*Kallenberg* I: 3); Del IV. Lund 1924. (*Kallenberg* I: 4); Del V. Lund 1926. (*Kallenberg* I: 5)

– » – Svensk civilprocessrätt. Andra bandet. Del 1–10. Lund 1927–33. (*Kallenberg* II)

Kalven, Jr., Harry–Zeisel, Hans: The American jury. (With the collaboration of Thomas Callahan and Philip Ennis.) Boston–Toronto 1966.

Kantanen, Matti: Maa-, vesi- ja ympäristöoikeus. VT 2/1975 s. 5–7.

Karimo, Kimmo: Vesiensuojelu. Teoksessa *Haapanen, Antti–Mikola, Peitsa–Tenovuo, Rauno*, Luonto ja luonnonsuojelu, 3., täydennetty painos, Keuruu 1982, s. 113–136.

Karlgren, Hjalmar: Skadeståndsrätt. Femte upplagan. Stockholm 1972.

Karnovs lovsamling med kommentarer under redaktion af W E von Eyben,

Stephan Hurwitz, Henning Skovgaard. Første Bind af niende udgave 1978. København.

Kartio, Leena: Eräistä käytäntöä koskevan selvitystyön ongelmista juridisessa tutkimuksessa. LM 1975 s. 837–845.

– » – Rakennuksen omistajan oikeusasemasta erityisesti silmällä pitäen maapohjan omistussuhteiden merkitystä. Vammala 1974. *(Kartio)*

Kaser, Max: Roomalainen yksityisoikeus. Suomeksi toimittanut Hannu Tapani Klami. Porvoo 1968.

Kastari, Paavo: Suomen valtiosääntö. Vammala 1977.

– » – Tuomioistuinten poliittinen rooli. LM 1978 s. 421–433.

– » – Tuomioistuinten riippumattomuus ja demokraattisuus. LM 1971 s. 419–437.

– » – Valtiojärjestyksemme oikeudelliset perusteet. Porvoo 1968.

Kehittyvä hallintolainkäyttö. Näkökohtia hallintolainkäytön järjestelmästä, nykytilasta, kehittämistarpeista ja -mahdollisuuksista. KHO:n julkaisusarja I 1972. Helsinki 1972.

Kekkonen, Urho Kaleva: Kansanvallasta ja sen toteutumisesta lainkäytössä. 70-vuotiaan Urho Kaleva Kekkosen ajatuksia ajankohtaisista kysymyksistä. LM 6/1970 s. I–XXI.

Kelsen, Hans: Puhdas oikeusoppi. Saksankielisestä alkuteoksesta Reine Rechtslehre, 2. p., Wien 1960, suomentanut Olli Nikkola. Porvoo 1968.

Kemppinen, Jukka: Markkinatuomioistuimen toimivallasta. JFT 1980 s. 210–222.

Kern, Eduard: Gerichtsverfassungsrecht. Ein Studienbuch. Vierte, völlig neubearbeitete Auflage. München und Berlin 1965.

Kern, Eduard–Roxin, Claus: Strafverfahrensrecht. Ein Studienbuch. 16., völlig neubearbeitete Auflage. München 1980.

Kilpi, Lassi: Oikeustiede ja tuomioistuinkäytäntö. Korkein hallinto-oikeus 1918–1968, Helsinki 1968, s. 93–102. *(Kilpi,* KHO 1918–1968)

Kimminich, Otto: Das Recht des Umweltschutzes. 2. verbesserte Auflage. München 1972.

Kiralfy, A.K.R.: The English legal system. Sixth edition. London 1978.

Kivimäki, T.M.: Vielä VOL 1 luvun 13 §:n tulkitsemisesta. LM 1958 s. 540–553.

Kivimäki, T.M.–Ylöstalo, Matti: Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. Neljäs, lyhennetty painos. Juva 1981.

Kivivuori, Antti: Lainvalmistelu ja tutkimus. Oikeus 1979: 2 s. 73–81.

– » – Politische Rechtswissenschaft. Helsinki 1971. (Sisältyy kokoelmaan Studia iuridica Helsingiensia, n:o 9.)

– » – Suomen vahingonkorvauslainsäädännön kehitys I. Rikoslainsäädäntö 1809–1875. Joensuu 1969. *(Kivivuori)*

– » – Vahingonkorvauslain soveltamisala. DL 1975 s. 266–276.

Kjellberg, Carl M.: Till frågan om vattenregalet. Uppsala 1911.

Klami, Hannu Tapani: Finalistinen oikeusteoria. Tutkimus oikeudellisen päätöksenteon ja oikeusnormipropositioiden tavoitteellisesta justifioinnista ja kontrollista. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A: 19: 1979. Turku 1979.

– » – Historialliset aspektit positiivisoikeudellisessa tutkimuksessa. LM 1970 s. 47–66.

Klami, Hannu Tapani: Itsenäisen Suomen juridisia vaiheita. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A: 5: 1977, Turku 1977, s. 52–93.
– » – Johdatus oikeusteoriaan. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A: 3: 1977. Turku 1977.
– » – Jus Finnonicum. Ruotsalaisen maakuntaoikeuden omaksumisesta Suomessa. Vammala 1981.
– » – Oikeudellisen säätelyn yleinen teoria. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja 12/1977. Turku 1977.
– » – Oikeushistoriallisesta ja oikeusvertailevasta tutkimusintressistä. LM 1976 s. 582–592.
– » – Oikeushistorian tutkimusmetodeista. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A: 5: 1977, Turku 1977, s. 3–51.
– » – Oikeustaistelijat. Suomen oikeustiede Venäjän vallan aikana. Porvoo 1977. (*Klami*, Oikeustaistelijat)
– » – Oikeustapausanalyysin perusteita. LM 1979 s. 407–437.
– » – Oikeustieteellisen analyysin peruskysymyksiä. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A I–5. Turku 1971.
– » – Oikeustieteestä. LM 1977 s. 357–364.
– » – Turun tauti. Kansanvallan kriisi suomalaisessa ympäristöpolitiikassa. Juva 1982.

Kleinknecht, Theodor: Strafprozessordnung. Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen. 35., neubearbeitete Auflage. München 1981.

Klette, Hans: Brottmålsprocessen ur den tilltalades perspektiv. Lund 1977.

af Klintberg, L.: Om byggande i vatten enligt 2, 3 och 5 kap. vattenlagen. Lagtext med kommentar och sakregister. Stockholm 1955.

Kôersner, Albert: Några synpunkter på de föreslagna vattendomstolarna och den s.k. skifteskommitténs förslag till omorganisation af ägodelningsrätterna. Stockholm 1913.

Kohlhaas, Max: Das Strafrecht und die Gewässer. ZfW 2/1964 s. 49–83.

Koktvedgaard, Mogens og Gammeltoft-Hansen, Hans: Lærebog i Strafferetspleje. København 1978.

Konstari, Timo: Asiakirjajulkisuudesta hallinnossa. Tutkimus yleisten asiakirjain julkisuudesta hallinnon kontrollivälineenä. Vammala 1977.

Korkeimman hallinto-oikeuden, vesiylioikeuden ja vesioikeuksien neuvottelupäivät 17.–18. 4. 1975. Korkeimman hallinto-oikeuden julkaisu 4/1975. (*KHO:n ym. neuvottelupäivät* 1975)

Koskinen, Pekka: Yksitekoisesta rikosten yhtymisestä erityisesti silmällä pitäen ideaali- ja reaalikonkurenssin erottelua. Rikosoikeudellinen tutkimus. Vammala 1973.

Kosonen, Arto: Erikoistuomioistuimet Suomessa. Tutkimus Suomessa toimivien erikoistuomioistuinten taustasta, perustamisesta ja kehityksestä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 37. Helsinki 1979.

Kralik, Winfried: Die Vorfrage im Verfahrensrecht. Wien 1953.

Krzizek, Friedrich: Kommentar zur Wasserrechtsgesetz. Wien 1962.

Kucherov, Samuel: The organs of soviet administration of justice: Their history and operation. Leiden 1970.

Kulla, Heikki: Hallintolainkäyttö ja hallinto. Tutkimus korkeimman hallinto-oikeuden toimivallan määräytymisen oikeushistoriallisesta taustasta. Vammala 1980. *(Kulla)*

– » – Korkein hallinto-oikeus ja toimivaltariidat. Juhlajulkaisu LEX r.y. 1961–1981, toimittanut Martti Kairinen, Vammala 1981, s. 104–121. (*Kulla,* Juhlajulkaisu LEX r.y.)

– » – Maaherrojen lainkäyttövallasta Ruotsi-Suomessa. LM 1978 s. 267–288.

Kämäräinen, Mikko: Lausunnot oikeuslaitostoimikunnan mietinnöstä. Yhteenveto. OikM:n lso:n julk. 4/1973. Helsinki 1973.

Köhler, Jürgen M.: Die Benutzung von Gewässern nach dem Wasserhaushaltsgesetz. Würzburg 1970.

Körlof, V.: Vattenförsörjning och avlopp. Stockholm 1957.

Lager, Irma: Arvostelu teoksesta Probleme der Strafprozessreform, Berliner Gastvorträge von Hans-Heinrich Jeschek etc., Berlin–New York 1975. LM 1975 s. 940–944.

– » – Eräistä toimivaltasäännöksistä. LM 1974 s. 108–131.

– » – Menettelysäännöksistä hallintolainkäytössä. LM 1969 s. 51–68.

– » – Muutoksenhausta luopumista tarkoittavista sitoumuksista. DL 1973 s. 159–181 ja 261–286.

– » – Osittaisesta lainvoimasta. Oikeustiede, jurisprudentia VI 1975 s. 37–120.

– » – Prorogaatiosopimuksesta. DL 1974 s. 119–141.

– » – Tuomionpurun edellytyksistä siviili- ja hallintoprosessissa. Helsinki 1972. *(Lager)*

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Jyrki Virolainen,* Reformatio in pejus-kiellosta. LM 1977 s. 875–888.

Lahti, Raimo: Lainkonkurenssista. LM 1968 s. 709–737.

– » – Toimenpiteistä luopumisesta rikosten seuraamusjärjestelmässä erityisesti silmällä pitäen tuomitsematta jättämistä. Vammala 1974. *(Lahti)*

Lang, J.N.: Vesioikeuden luennot. Julkaissut professori Langin kuoleman jälkeen Julian Serlachius. Suomentanut Väinö Anthoni. Helsinki 1910.

Lang, J.N.–Haataja, Kyösti: Omistusoikeudesta Suomen vesiin. Professori J.N. Langin samannimisen kirjan mukaan uudelleen toimittanut Kyösti Haataja. Porvoo 1932.

Langan, P.StJ.–Lawrence, D.G.: Civil Procedure. Second edition. London 1976.

Lappalainen, Juha: Kahdesta valituslupajärjestelmää koskevasta erilliskysymyksestä – erään oikeustapauksen tarkastelua. LM 1981 s. 664–683.

Laurila, Eero: Veden hankinta vesilain mukaan. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 53–62. (*Laurila,* Vesiasiat)

Lavin, Rune: Domstol och administrativ myndighet. Stockholm 1972.

Liivala, Mikko: Vesioikeus virka-avun antajana vesilain mukaan. VT 3/1970 s. 5–9.

Lindberg, Nils: Något om rättegångsförfarandet vid vattendomstol. Skrifter tillägnade Natanael Gärde den 27 juli 1950, Stockholm 1950, s. 652–662. (*Lindberg,* Skrifter tillägnade Natanael Gärde)

Lindblom, Per Henrik: Processhinder. Om skillnaden mellan formell och materiell rätt i civilprocessen, särskilt vid bristande talerätt. Stockholm 1974.

Lindholm, Per–Seppänen, Heikki (toim.): Oikeus ja politiikka. Suomen Lakimiesliiton Jyväskylän kulttuuripäivillä 1971 järjestämän oikeuspolitiikan kongressin aineistosta toimittaneet Per Lindholm ja Heikki Seppänen. Jyväskylä 1971.

Lindroos, Mauno: Om kompetensfördelningsproblem i kommunala mål. JFT 1978 s. 542–555.

Ljungman, Seve: Om skada och olägenhet från grannefastighet. Ett bidrag till läran om immissionernas rättsliga behandling. Uppsala 1943.

Ljungman, Seve–Stjernquist, Per: Den rättsliga kontrollen över mark och vatten. Del II. Tredje upplagan. Stockholm 1968. (*Ljungman–Stjernquist* II)

Lorenz, Dieter: Der Rechtsschutz des Bürgers und die Rechtsweggarantie. München 1973.

Lundqvist, Lennart: Miljövårdsförvaltning och politisk struktur. Lund 1971.

Luonnonhoito – kasvava yhteiskunnallinen tehtävä. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja n:o 3. Vammala 1971. (*Luonnonhoito*)

Lüke, Gerhard: Hallintolainkäyttö Saksan Liittotasavallassa. LM 1980 s. 908–928.

Majanen, Martti: Erikoistuomioistuimista erityisesti silmällä pitäen työoikeudellisten riita- ja rikosasioiden käsittelyä de lege ferenda. OikM:n lso:n julk. 15/1973. Helsinki 1973.

Makkonen, Kaarle: Luentoja yleisestä oikeustieteestä. Toinen, muuttamaton painos. Jyväskylä 1981. (*Makkonen*, Luentoja)

– » – Oikeudellisen ratkaisutoiminnan ongelmia. Rakenneanalyyttinen tutkimus. Vammala 1981.

– » – Toimivalta. Oikeusteoreettinen erittely. LM 1964 s. 778–784.

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Toivo Holopainen*, Kunnan asema valtiossa. LM 1969 s. 467–480.

– » – Zur Problematik der juridischen Entscheidung. Eine strukturanalytische Studie. Turku 1965. (*Makkonen*)

Manner, E.J.: Edelleen vesioikeuslain 1 luvun 13 §:n soveltamisesta. LM 1959 s. 789–800.

– » – Eräitä vesioikeuslain 1 luvun 13 §:n tulkintaa koskevia näkökohtia. Juhlajulkaisu Toivo Mikael Kivimäki 1886 · 5. 6 · 1956, Vammala 1956, s. 207–221. (*Manner*, Juhlajulkaisu T.M. Kivimäki)

– » – Järjestelyn ja säännöstelyn käsitteistä vuoden 1961 vesilainsäädännössä. LM 1964 s. 931–944.

– » – Oikeudesta uiton toimittamiseen Ruotsi-Suomen vesistöissä 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa. LM 1954 s. 521–529.

– » – Pohjavettä koskevia oikeudellisia ongelmia. LM 1953 s. 452–462.

– » – Sisämeriä, erityisesti Itämerta koskevia kansainvälisoikeudellisia näkökohtia silmällä pitäen niiden suojaamista pilaantumista aiheuttavilta aineilta. JFT 1959 s. 246–259.

– » – Vesien pilaantuminen kansainvälisoikeudellisena kysymyksenä. LM 1961 s. 354–377.

Manner, E.J.: Vesioikeuslain 1 luvun 13 §:n tulkinta ja yhteisen kosken käsite. LM 1957 s. 760–769.

– » – Vesioikeutemme kriisi. Maanviljelysinsinööriyhdistyksen vuosikirja 1950 s. 54–67. (*Manner,* Vesioikeutemme kriisi)

– » – Yleiskäyttö vesioikeudellisena käsitteenä. Vammala 1953. (*Manner*)

Mayer, Franz: Allgemeines Verwaltungsrecht. Eine Einführung. Vierte Auflage. Stuttgart–München–Hannover 1977.

Mayers, Lewis: The American legal system. The administration of justice in the United States by judicial, administrative, military, and arbitral tribunals. Revised edition. New York 1964.

McCaffrey, S.C.: Assessment of environmental impact: Some reflections on the American experience. Teoksessa Environmental Law; International and Comparative Aspects, London 1976, s. 159–169. (*McCaffrey,* Environmental Law)

McLoughlin, J.: The Law and Practice Relating to Pollution Control in the Member States of the European Communities: A Comparative Survey. Norwich 1976.

Meissner, Christian–Richter, Helmut–Wernecke, Rolf: Konzeptionelle Fragen des Wasserrechts der DDR. Zum neuen Wassergesetz. Staat und Recht 1982 s. 1095–1104.

Melander, Ilmari: Mitä tarkoitetaan vesioikeuslaissa yhteisellä koskella? LM 1957 s. 406–423.

– » – Suomen vesialueiden omistusoikeus. Oma Maa 7, Porvoo 1960, s. 351–362.

Mellgard, Torgil: Sydafrikansk vattenrätt. SvJT 1983 s. 395–398.

Merikoski, Veli: Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä. Toinen, uusittu painos. Vammala 1968.

– » – Prosessuaalisten oppien omaksunnasta hallinnossa. Juhlajulkaisu Tauno Tirkkosen 70-vuotispäivänä 2. 8. 1968, Vammala 1968, s. 148–157. (*Merikoski,* Juhlajulkaisu Tauno Tirkkonen)

– » – Suomen julkisoikeus pääpiirteittäin. 1. painos. Porvoo 1956.

– » – Suomen julkisoikeus pääpiirteittäin I. Kuudes, muuttamaton painos. Porvoo 1976. (*Merikoski* I)

– » – Suomen julkisoikeus pääpiirteittäin II. Kolmas painos. Porvoo 1976. (*Merikoski* II)

– » – Vapaa harkinta hallinnossa. Toinen, muuttamaton uusintapainos. Vammala 1968. (*Merikoski,* Vapaa harkinta)

Merikoski V.–Vilkkonen, Eero: Suomen julkisoikeus pääpiirteittäin I. Seitsemäs painos. Toimittanut Eero Vilkkonen. Juva 1982. (*Merikoski–Vilkkonen*)

Mezőfy, Ladislaus: Das ungarische Strafverfahren. Berlin 1966.

Miettinen, Martti: Prejudikaateista ja niiden merkityksestä. Suomen Lakimiesliiton XXI lakimiespäivien pöytäkirja 9.–10. 4. 1970, Vammala 1970, s. 80–95. (*Miettinen,* Lakimiespäivät 1970)

– » – Prejudikaattidispenssistä valituslupaan. Korkein oikeus 60 vuotta – Högsta domstolen 60 år, Helsinki 1979, s. 134–155. (*Miettinen,* KKO 60 vuotta)

Mikola, Peitsa: Veden vilja ja voima. Teoksessa *Haapanen, Antti–Mikola, Peitsa–Tenovuo, Rauno,* Luonto ja luonnonsuojelu, 3., täydennetty painos, Keuruu 1982, s. 68–80.

Miljövård i Norden. Lagstifting och administration. Andra tryckningen. Nordforsk miljövårdssekretariatets publikation 1971: 4. Helsingfors 1972.

Morel, René: Traité élémentaire de procédure civile (Organisation juriciaire – compétence – procédure). Deuxième édition. Paris 1949.

Moring, K.A.: Maalainsäädäntö, vesioikeus sekä maanviljelystä ja sen sivutoimia koskeva lainsäädäntö. Suomentanut B.A. Sundström. Helsinki 1919. (*Moring,* Maalainsäädäntö ym.)

– » – Om vattenverk enligt finsk rätt. I. Rätten till strömfall. – II. Tillstånd till anläggning. Helsingfors 1908. (*Moring,* I–II)

– » – Saako yksityinen ajaa kannetta valtaväylän aukipitämisestä? LM 1909 s. 234–242.

– » – Suomen työväenlainsäädäntö pääpiirteittäin. Suom. S.J. ja Lauri Pentti. Helsinki 1921. (*Moring,* Suomen työväenlainsäädäntö)

Motzfeldt, U.A.: Den norske vasdragsrets historie indtil aaret 1800 med domsamling. Avhandlinger utgit ved det juridiske fakultet Kristiania N:o 1. Kristiania 1908.

Munch-Petersen, H.: Den Danske Retspleje I–V. Anden Udgave. København 1923–1926. (*Munch-Petersen* I–V)

Myhrberg, Pertti: Rikos- ja prosessioikeuden kehitys Suomessa. Helsinki 1978.

Mäenpää, Olli: Keskusviraston asema valtionhallinnossa. Julkisoikeudellinen tutkimus valtionhallinnon organisaatiosta. Helsinki 1979.

Nærstad, Henry: Eiendomsrett till vannområder. Oslo 1938.

Nehrman, David: Inledning til then Swenska Processum Civilem. Stockholm–Upsala 1751. (*Nehrman,* Processum Civilem)

– » – Inledning til then Swenska Processum Criminalem. Lund 1759. (*Nehrman,* Processum Criminalem)

Neuner, Robert: Privatrecht und Prozessrecht. Mannheim–Berlin–Leipzig 1925.

Neuvostoliiton yhteiskunta- ja valtiojärjestelmä. APN:n toimittaman aineiston pohjalta laatinut Matti Pykälä. Suomi–Neuvostoliitto-Seuran Neuvostoliitto-sarja N:o 1. Tampere 1975.

Nevái, László: Unkarin kansantasavallan siviiliprosessioikeuden perusteet. Suomentanut Lauri Hormia. LM 1969 s. 925–945.

Nevanlinna, Rolf: Suhteellisuusteorian periaatteet. Porvoo 1963.

Niiniluoto, Ilkka: Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus. Keuruu 1980.

Nikisch, Arthur: Zivilprozessrecht. Ein Lehrbuch. Zweite, ergänzte Auflage. Tübingen 1952.

Nikula, Paavo: Alioikeudet oikeusvertailun valossa. OikM:n lso:n julk. 7/1972. Helsinki 1972.

Norri, Matti: Vallitseeko Suomen sopimusoikeudessa kohtuuttomien ehtojen sovittelusääntö? Oikeustiede, jurisprudentia IX/1977 s. 125–187.

Nuorvala, Aarne: Hallintolainkäytön kehittäminen. LM 1978 s. 363–372.

– » – Hallintolainkäytöstä ja hallintotuomioistuinlaitoksesta. LM 1970 s. 770–782.

– » – Kehittyvä hallintotuomioistuinjärjestelmä kansalaisten oikeusturvan takeena. Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900 · 3/9 · 1975, Vammala 1975, s. 319–330. (*Nuorvala,* Juhlajulkaisu UKK)

– » – Lääninoikeuden toimivallasta. LM 1958 s. 688–710.
– » – Yleinen valitusoikeus hallinto-oikeudellisen oikeussuojajärjestelmämme yhtenä perusperiaatteena. Juhlajulkaisu Paavo Kastari 1907 · 13/11 · 1977, Vammala 1978, s. 175–182. (*Nuorvala*, Juhlajulkaisu Paavo Kastari)
Nurmi, Pekka: Tuomarikoulutuksesta Ranskasssa. LM 1975 s. 289–305.
Nykysuomen sanakirja. Osat I–VI. Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kuudes painos. Porvoo 1978.
Olivecrona, Karl: Domen i tvistemål. Lund 1943.
– » – Domstolar och tvistemål. En första bok i processrätt. Åttonde upplagan. Lund 1978.
– » – Domstolsorganisationen i vissa främmande länder. Lund 1974. (*Olivecrona*, Domstolsorganisationen)
– » – Rättegången i brottmål enligt RB. Tredje, omarbetade upplagan. Lund 1968. (*Olivecrona*, Rättegången)
– » – Rätt och dom. Andra upplagan. København 1966.
– » – Rättsordningen. Andra upplagan. Lund 1976.
Olsson, Curt: Tuomarin ja tuomioistuimen riippumattomuudesta. Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala 1912 · 18/4 · 1982, Vammala 1982, s. 162–172.
Paananen, Markku: Vesilautakuntien toiminta. Selvityksiä. OikM:n lvo:n julk. 6/1982. Helsinki 1982.
Palme, W.A.: Förvaltningen och rättskipningen i Finland och Sveriges från äldre tider till våra dagar. JFT 1960 s. 13–40.
– » – Kan skadestånd i brottmål utdömas, ehuru straffpåståendet förkastas? JFT 1946 s. 295–312.
– » – Om civilprocessens begrepp och avgränsning från den frivilliga rättsvården enligt Finlands gällande processrätt. Tammerfors 1933. (*Palme*, Om civilprocessens begrepp)
Palmgren, Bo: Konkursförutsättningarna. En studie i Finlands gällande konkursrätt. Helsingfors 1936. (*Palmgren*, Konkursförutsättningarna)
– » – Motivering av dom. JFT 1952 s. 82–91.
– » – Motivering i bevisfrågan. JFT 1963 s. 332–334.
– » – Målsägandens åtalsrätt, dess innebörd, omfattning och utövning enligt Finlands gällande straffprocessrätt. Helsingfors 1939. (*Palmgren*, Målsägandens åtalsrätt)
– » – Tuomioistuinten riippumattomuus. Suomen lakimiesliiton XXII lakimiespäivien pöytäkirja 15.–16. 4. 1971, Vammala 1971, s. 10–16. (*Palmgren*, Lakimiespäivät 1971)
Pankratov, I.F. ym.: Ympäristönsuojelulainsäädäntö Neuvostoliitossa. OikM:n lvo:n julk. 3/1981. Helsinki 1981.
Parikka, Olavi: Työtuomioistuimesta annetun lain 10 §:ssä mainitusta sovittelumenettelystä. LM 1969 s. 674–688.
Pekkanen, Raimo: Helsingin sopimus ja ympäristönsuojelun hallinto. Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900 · 3/9 · 1975, Vammala 1975, s. 198–209. (*Pekkanen*, Juhlajulkaisu UKK)
– » – Naapuruussuhdelaki ja ympäristönsuojelu. Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta, Vammala 1973, s. 281–290.

Pekkanen, Raimo: Vesiasiain muutoksenhakujärjestelmä. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 137–148. (*Pekkanen,* Vesiasiat)
– » – Vesistön säännöstelyyn osallistumisesta. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja B 4. Helsinki 1968.
– » – Ympäristönsuojelun tavoitteista ja niiden toteuttamisesta. Oikeus 1982: 1 s. 4–11.
Pentti, Lauri: Kiireellisten vesioikeusasiain käsittely. MYA 1935 s. 53–54.
– » – Yhteisestä lauttauksesta. Hämeenlinna 1921.
Penzinger, Anton: Das österreichische Wasserrecht mit der einschlägigen Rechtsprechung des Verwaltungsgerichtshofes. Wien 1970.
Persson, Lennart: Bestämmelser om vatten och vattenförorening. Teoksessa Praktisk miljökunskap, Stockholm 1971, s. 145–170.
– » – Miljöskydd. Den nya lagstiftningen med kommentar. Tredje, omarbetade upplagan. Stockholm 1973.
– » – Miljöskyddslagstiftningen. Teoksessa Praktisk miljökunskap, Stockholm 1971, s. 31–45.
– » – PM angående sakägarbegreppet i vattenrätten. SOU 1966: 65, bilaga 8.
Peters, Karl: Rikosprosessin koko kuva. Suomentanut Olavi E. Heinonen. LM 1968 s. 668–687.
– » – Strafprozess. Ein Lehrbuch. 3., völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage. Heidelberg und Karlsruhe 1981. (*Peters*)
Petersen, Theodor–Soukka, Paavo: Englannin oikeuslaitos. Theodor Petersenin teoksesta »Retsliv og retspleje i England» suomeksi toimittanut Paavo Soukka. Vammala 1971.
Petrén, Gustaf: Allmän domstol och administrativ myndighet. Några rättsfall. FT 1951 s. 41–49.
Pietilä, Jorma: Ennallistamiskanteista. LM 1975 s. 166–182.
– » – Jäteveden vesistöön johtamiseen liittyvästä korvausvastuusta. LM 1970 s. 402–421.
– » – Jätevesihuoltoa koskevien vesilain säännösten systematiikasta. DL 1970 s. 84–100.
– » – Kiinteistön ja kiinteän omaisuuden käsitteistä ja niiden keskinäisestä suhteesta. LM 1966 s. 782–831.
– » – Kiinteistönmuodostamisoikeus. 2. tarkistettu ja täydennetty painos. Vammala 1981.
– » – Tapauskohtainen käsittely vesilain järjestelmässä ja vesioikeudelliset yritykset. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 30–45. (*Pietilä,* Vesiasiat)
– » – Tonttirekisterikiinteistön muodostaminen Suomen voimassa olevan oikeuden mukaan. Maaoikeudellinen tutkimus. Vammala 1969. (*Pietilä,* Tonttirekisterikiinteistön muodostaminen)
– » – Vesioikeudellinen virka-apu. LM 1972 s. 565–582.
– » – Vesioikeus. Toinen painos. Vammala 1979. (*Pietilä*)
Pollak, Rudolf: System des österreichischen Zivilprozessrechtes. Zweite vollständig umgearbeitete Auflage. Wien 1932.

Poropudas, V.: Välimiesmenettelystä lauttausvahingossa. DL 1928 s. 361–364.

Praktisk miljökunskap. Miljövårdens juridik, ekonomi och administration. Stockholm 1971. (Praktisk miljökunskap)

Pulli, Matti: Vesiasiain oikeuskäsittelyyn vaikuttavista tekijöistä. Suomen kalastuslehti 79 (1972) s. 38–42. Myös: Ympäristö ja terveys 3 (1972) s. 83–88.

– » – Vesilautakunnan tehtävistä ja toiminnasta. Ympäristö ja terveys 3 (1972) s. 733–739.

Puustinen, Viljo: Lauttausvahinko. Jyväskylä 1922.

Radcliffe, G.R.Y. and Cross, Geoffrey: The English legal system. Sixth edition. Edited by G.J. Hand and D.J. Bentley. London 1977.

Ragnemalm, Hans: Förvaltningsprocessrättens grunder. Tredje omarbetade upplagan. Uddevalla 1981.

Réau, Roger–Rondepierre, Jean: Petit dictionnaire de droit. Paris 1962.

Reinikainen, Veikko: Jutun palauttamisesta. Prosessioikeudellinen tutkimus.

Reinikainen, Veikko: Jutun palauttamisesta. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1956.

– » – Prosessinedellytyksen puuttumisen oikeusseuraamuksista. Vammala 1958. (*Reinikainen,* Prosessinedellytykset)

Rekola, Aarne: Esikysymyksen tutkiminen hallintomenettelyssä ja lainkäytössä. LM 1958 s. 613–630.

– » – Hallinto-oikeudellisia harjoitustapauksia. Vammala 1951.

Repo, Matti V.: Naapuruussuhdelain 17 §:n soveltuvuudesta harkittaessa uittoon liittyvän oikeuden myöntämisen edellytyksiä. Oikeustiede, jurisprudentia XII 1979 s. 193–233. (*Repo,* Oikeustiede XII 1979)

Riepula, Esko: Eduskunnan perustuslakivaliokunta perustuslakien tulkitsijana. Valtiosääntötutkimus eduskunnan perustuslakivaliokunnasta perustuslakikontrollia ja perustuslakien tulkintaa harjoittavana toimielimenä vv:n 1907–1972 valtiopäiviltä. Vammala 1973.

Riska, Olof: Redarens rättsliga ställning vid konflikter mellan sjörättsliga och vattenrättsliga ansvarsbestämmelser. JFT 1969 s. 180–194.

Roeder, Hermann: Lehrbuch des österreichischen Strafverfahrensrechtes. Zweite, vollständig neubearbeitete Auflage. Wien 1976.

Romberg, Carl–Thulin, Gösta: Fiskelag och vattengräns. Stockholm 1955.

Rosenberg, Leo–Schwab, Karl Heinz: Zivilprozessrecht. Dreizehnte, neubearbeitete Auflage. München 1981.

Ross, Alf: Om ret og retfærdighed. En indførelse i den analytiske retsfilosofi. 3. oplag. København 1971.

Ross, Anton: Den norske retts regler om vannforsyning og vannavløp. Oslo 1977.

Routamo, Eero–Hoppu, Esko: Suomen vahingonkorvausoikeus. Vaasa 1977.

Rytkölä, Olavi: Virkamiesoikeus. Neljäs painos. Hämeenlinna 1978.

– » – Ympäristönsuojelu ja lainsäädäntö. Porvoo 1971.

– » – Ympäristönsuojelulainsäädäntö. Juhlajulkaisu LEX r.y. 1961–1981, toimittanut Martti Kairinen, Vammala 1981, s. 132–146.

– » – Ympäristönsuojelusta. LM 1970 s. 795–808.

Rättsutvecklingen och de juridiska yrkesrollerna. Föredrag och diskussioner vid

juridiska fakultetens vid Uppsala universitet symposium 2–4 februari 1977. Uppsala 1977.

Rönkä, Esa: Drilled wells and ground water in the Precambrian crystalline bedrock of Finland. Tiivistelmä: Porakaivot ja pohjavesi Suomen prekambrisessa kiteisessä kallioperässä. Vesientutkimuslaitoksen julkaisuja n:o 52. Helsinki 1983.

Saarenpää, Ahti E.: Om rättsfall som forskningsobjekt. JFT 1981 s. 337–362.

– » – Tasajaon periaate. Tutkimus jäämistöoikeudellisen tasajaon periaatteen toteutumisesta tuomioistuinkäytännössä. Vammala 1980. (*Saarenpää*)

Saario, Voitto: Maallikkojen osallistumisesta tuomitsemistoimintaan. Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta, Vammala 1973, s. 309–318.

– » – Oikeuslaitoksen merkitys ihmisen perusoikeuksien ja -vapauksien turvaajana. LM 1968 s. 965–976.

– » – Yleisten tuomioistuinten asema ja merkitys suhteessa muihin konfliktinratkaisuelimiin. Lakimiesuutiset 9/1972 s. 10–14.

Sainio, Viljo: Elinkeinotoiminnan harjoittamisesta johtuvat suhteet naapureihin Suomen yksityisoikeuden mukaan. Tampere 1929.

Salmiala (Sundström), Bruno A.: Sotatuomioistuinprosessioikeus I. Porvoo 1925.

Salmiala, Bruno A.: Vielä muutama sana yksilön oikeusturvasta ja tuomion perustelusta. LM 1965 s. 825–830.

Sandelin, J.H.: Bidrag till kännedomen om häradsrättsnämnden enligt gällande rätt i Finland och Sverige. Vasa 1936.

Sarkko, Kaarlo: Työoikeus. Yleinen osa. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki–Vammala 1980.

Sauer, Hans-Joachim: Die Reihenfolge der Prüfung von Zulässigkeit und Begründetheit einer Klage im Zivilprozess. Berlin 1974.

Sauer, Wilhelm: Allgemeine Prozessrechtslehre. Zugleich eine systematische Schulung der zivilistischen und kriminalistischen Praxis. Berlin 1951.

Saukko, Pentti: Vesilakiesityksen mukaiset kunnalliset vesilautakunnat ja niiden tehtävät. VT 2/1960 s. 10–11.

– » – Vesilautakunnan toimivallasta. VT 4/1962 s. 3–7.

– » – Vesilautakunta paikallisena viranomaisena. VT 2/1962 s. 20–24.

Saure, Heinrich: Die Rechtswegverweisung (§ 17 Abs 3 GVG). Bielefeld 1971.

Sáxen, Hans: Skadeståndsrätt. Ekenäs 1975.

Schmidt, Eberhard: Deutsches Strafprozessrecht. Ein Kolleg. Göttingen 1967.

Schmidt, Richard: Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts. Zweite, umgearbeitete Auflage. Leipzig 1910.

Schmidt-Räntsch, Günther: Deutsches Richtergesetz. 2., neubearbeitete Auflage. München 1973.

Schulte, Hans: Grundwasser und Nachbarrecht. ZfW 3/1979 s. 133–137.

Schultze, August S.: Privatrecht und Process in ihrer Wechselbeziehung. Grundlinien einer geschichtlichen Auffassung des heutigen Civilprocessrechts. Erster Theil. Freiburg I.B. und Tübingen 1883.

Schumann, Ekkehard: Das Rechtsverweigerungsverbot. ZZP 1968 (81. Band) s. 79–102.

– » – Die Prozessökonomie als rechtsethisches Prinzip. Festschrift für Karl Larenz

zum 70. Geburtstag, München 1973, s. 271–287. (*Schumann,* Festschrift für Larenz)

Schönke, Adolf–Kuchinke, Kurt: Zivilprozessrecht. 9. völlig neu bearbeitete Auflage. Karlsruhe 1969.

Schönke, Adolf–Schröder, Horst: Strafgesetzbuch. Kommentar. 20., neubearbeitete Auflage. München 1980.

Serlachius, Julian: Finsk vattenrätt. Helsingfors 1909.

– » – Kommentar till lagen om vattenrätten I–IV. Helsingfors 1913–1914. (*Serlachius,* Kommentar I–IV)

– » – Lärobok i sakrätten enligt gällande finsk rätt I. Helsingfors 1899. (*Serlachius,* Lärobok i sakrätten I)

– » – Om begreppet fast egendom. I–III. JFT 1888 s. 1–25, 166–192 ja 1889 s. 99–112.

– » – Om klander å jord enligt de svenska landskapslagarne. Akademisk afhandling. Helsingfors 1884.

– » – Till läran om vattenrätten. JFT 1909 s. 510–534.

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *K.A. Moring,* Om vattenverk enligt finsk rätt, I, Rätten till strömfall. JFT 1908, Litteratur s. 106–136.

Sievers, Rudolf: Wasserrecht. Kleve 1964.

Silenti, Timo: Lausunnot vesilain tarkistamiskomitean mietinnöstä. Yhteenveto. OikM:n lso:n julk. 19/1973. Helsinki 1973.

– » – Vesilain uudistussuunnitelmat. Korkeimman hallinto-oikeuden, vesiylioikeuden ja vesioikeuksien neuvottelupäivät 17.–18. 4. 1975. KHO:n julkaisu 4/1975 s. 27–36.

Sinisalo, Kari: Poliisin toimivallan määräytyminen. Tutkimus poliisin vallasta ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Vammala 1971. (*Sinisalo*)

– » – Ympäristörikostoimikunnan työstä. LM 1974 s. 355–368.

Sipponen, Kauko: Lainsäädäntövallan delegoiminen. Tutkimus lainsäädännön teoriasta ja oikeussääntöjen hierarkiasta. Vammala 1965. (*Sipponen*)

– » – Mitä hallinnolla tarkoitetaan. Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900 · 3/9 · 1975, Vammala 1975, s. 125–139. (*Sipponen,* Juhlajulkaisu UKK)

Sjögren, Iwar W.: Kompendium över den svenska rättshistoriens allmänna del. Åttonde upplagan. Lund 1962.

Sjöström, Bertil: Ennakkokysymyksien käsittelemisestä alioikeudessa. LM 1925 s. 156–174.

– » – Muodollisesta prosessinjohdosta alioikeudessa tavallisissa riita- ja rikosasioissa Suomen oikeuden mukaan. Suomentanut ja muuttuneen lainsäädännön aiheuttamin huomautuksin ja lisäyksin varustanut Paavo Alkio. Turku 1948. (*Sjöström–Alkio*)

Skeie, Jon: Den norske civilprosess I–III. Annen utgave. Oslo 1939–1940.

– » – Den norske straffeprosess I–II. Oslo 1939.

Solus, Henry–Perrot Roger: Droit judiciaire privé. Tome I. Paris 1961. (*Solus–Perrot* I)

– » – Droit judiciaire privé. Tome II. La Compétence. Paris 1973. (*Solus-Perrot* II)

Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton ja liittotasavaltojen vesilainsäädännön

perusteet. Suomentanut Pauli Hirvonen. Neuvostoliittoinstituutin julkaisusarja B: 8, s. 1–26. Helsinki 1971.

Staffans, Sanfrid: Civilprocessens föremål. Helsingfors 1956. (*Staffans*)

– » – Grunddragen av rättegången i civila sjörättsmål i första instans. Jämförande framställning av nordisk rätt. Helsingfors 1960. (*Staffans*, Grunddragen)

Stefani, Gaston–Levasseur, Georges: Procédure pénale. 2e édition. Paris 1962.

Stein, Friedrich–Jonas, Martin–Pohle, Rudolf: Kommentar zur Zivilprozessord-

Stein, Friedrich–Jonas, Martin–Pohle, Rudolf: Kommentar zur Zivilprozessordnung. 19 Auflage. Bearbeitet seit 1953 von Rudolf Pohle. Seit 1967 fortgeführt von Wolfgang Grunsky, Dieter Leipold, Wolfgang Münzberg, Peter Schlosser, Ekkehard Schumann. Erster Band. Tübingen 1972; Zweiter Band. Tübingen 1972; Dritter Band. Tübingen 1975. (*Stein–Jonas–Pohle* ym. I–III)

Strafprozessrecht der DDR. Lehrkommentar zur Strafprozessordnung der Deutschen Demokratischen Republik vom 12. Januar 1968. Herausgegeben vom Ministerium der Justiz. Berlin 1968.

Strömberg, Håkan: Allmän förvaltningsrätt. Tionde upplagan. Lund 1980.

– » – Speciell förvaltningsrätt. Fjärde upplagan. Lund 1979.

Strömberg, Tore: Om kompetensnormens definition. Festskrift till Ivar Agge, Stockholm 1970, s. 294–304.

Strömholm, Stig: Allmän rättslära. En första introduktion. Fjärde upplagan. Lund 1981.

– » – Användning av utländskt material i juridiska monografier. Några anteckningar och förslag. SvJT 1971 s. 251–263.

– » – Domstolsprövning av administrativa beslut. SvJT 1962 s. 529–559 ja 1963 s. 458–462.

– » – Ideer och tillämpningar. Studier i allmän rättslära. Lund 1979.

Ståhlberg, K.J.: Suomen hallinto-oikeus. Yleinen osa. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 1928. (*Ståhlberg*)

– » – Yleiset tuomioistuimet ja hallinto-oikeudellinen lainkäyttö Suomessa. LM 1949 s. 105–116.

Sundström, C.-E.: Kompetenskonflikter mellan allmän domstol och administrativ myndighet. SvJT 1952 s. 349–357.

Suomaa, Väinö: Jakolainsäädäntö selityksineen. Kolmas, uusittu painos. Porvoo 1974.

Suomen vesivoimayhdistys–Finlands vattenkraftförening. Lausunto tarkoitusta varten asetetun komitean 1939 ja 1941 julkaisemasta ehdotuksesta uudeksi vesioikeuslaiksi. Helsinki 1943. (*Suomen vesivoimayhdistyksen lausunto*; po. lausunto sisältyy mm. valtionarkistossa säilytettävään vesilakikomitean aineistoon N:o 1204/18 OikM 1951)

Suviranta, Antti: Työtuomioistuimen ja yleisten tuomioistuinten toimivallan rajoista. LM 1977 s. 499–508.

Svenska kraftverksföreningens publikationer 1969: 8, publ. 538 (Översyn av vattenlagen). Stockholm 1969.

Svärd, Stig Olof–Rahmn, Thomas: Prövning enligt miljöskyddslagen. Stockholm 1975.

Syyttäminen vesilain säännösten rikkomisesta. Syyttäjäsanomat N:o 1/1972 s. 2–5.

Söderlund, Erik: Rättegångsbalken med kommentar. Del I: Kap. 1–12. Stockholm 1970.

Takki, Tapio TJ.: Sananen prosessioikeuden asemasta yliopisto-opetuksessa. LM 1970 s. 941–942.

Taksøe-Jensen, Finn: Dansk procesret – i hovedtræk. Afsnit 1. Borgerlige Domssager. København 1972.

Tarjanne, Tapio: Asianosaisseuraanto Suomen siviiliprosessissa. Helsinki 1929. (*Tarjanne*)

– » – Tuomarien erottamattomuudesta. LM 1931 s. 333–356.

Tenhunen, Matti: Tuomiovallasta sotilasrikosasioissa. LM 1970 s. 551–565.

Thieme, Werner: Verwaltungslehre. 3., völlig neubearbeitete Auflage. Köln 1977.

Thomas, Heinz–Putzo, Hans: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen. Neunte, neubearbeitete Auflage. München 1977.

Tikka, Kari S.: Tiedepolitiikka ja tutkijan vastuu. Oikeus 1976 s. 133–135.

Tirkkonen, Tauno: Oikeudenkäyntimenettelystä työtuomioistuimessa. Juhlajulkaisu Suomalainen Lakimiesyhdistys 1898 · 22/10 · 1948, Vammala 1948, s. 502–519. (*Tirkkonen,* Juhlajulkaisu Suomalainen Lakimiesyhdistys)

– » – Oikeusvoimasta. Sen luonne ja subjektiivinen ulottuvaisuus Suomen siviiliprosessioikeudessa. Helsinki 1933.

– » – Om handläggning av vattenrättsliga tvistemål enligt den nya finska vattenlagen. Festskrift tillägnad Karl Olivecrona, Stockholm 1964, s. 659–669. (*Tirkkonen,* Festskrift till Olivecrona)

– » – Prosessioikeuden johtavista periaatteista. Juhlajulkaisu Kaarlo Juho Ståhlberg 1865 · 28/1 · 1945, Vammala 1945, s. 422–440. (*Tirkkonen,* Juhlajulkaisu K.J. Ståhlberg)

– » – Reformatio in pejus-kiellosta. LM 1936 s. 217–258.

– » – Rikosasiassa annetun tuomion sitovasta vaikutuksesta siviiliprosessimenettelyssä. LM 1934 s. 113–137.

– » – Rikosprosessioikeuden asiallisesta sovellutusalasta. LM 1945 s. 8–30.

– » – Suomen rikosprosessioikeus I. Toinen, uusittu painos. Porvoo 1969. (*Tirkkonen,* Rp I)

– » – Suomen rikosprosessioikeus II. Toinen, uusittu painos. Porvoo 1972. (*Tirkkonen,* Rp II)

– » – Suomen siviiliprosessioikeus I. Toinen, uusittu painos. Porvoo 1974. (*Tirkkonen,* Sp I)

– » – Uudet säännökset muutoksen hakemisesta korkeimmassa oikeudessa. LM 1956 s. 105–145.

– » – Uusi todistuslainsäädäntö. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun muuttamisesta. Vammala 1949.

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Veikko Reinikainen,* Jutun palauttamisesta. LM 1956 s. 643–653.

– » – Välimiesmenettely, Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1943.

Tirkkonen, Tauno–Halila, Jouko: Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin. Viides, uusittu painos. Toimittanut Jouko Halila. Porvoo 1981. (*Tirkkonen–Halila,* Pääpiirteet)

– » – Suomen siviiliprosessioikeus II. Toinen, uusittu painos. Toimittanut Jouko Halila. Porvoo 1977. (*Tirkkonen–Halila,* Sp II)

Tolonen, Juha: Empiirisen tiedon käytöstä oikeustieteessä. LM 1976 s. 593–609.

Tolstrup, Flemming: Vandløb. Teoksessa Dansk miljøret 3, Miljøværn, hovedredaktion W.E. v. Eyben, København 1977, s. 275–288. (*Tolstrup,* Dansk miljøret 3)

Tolstrup, Flemming og Barfod, Jørgen: Vandløbs- og vandforsyningsloven. København 1975. (*Tolstrup–Barfod*)

Troller, Alois: Von den Grundlagen des zivilprozessualen Formalismus. Basel 1945.

Tröndle, Herbert: Der Sachverständigenbeweis. JZ 1969 s. 374–378.

Tulokas, Mikko: Arvostelu teoksesta *Juha Vikatmaa,* Vesien saastuminen rikosoikeudellisena ongelmana. LM 1974 s. 175–177.

– » – Naapuruussuhdeoikeuden uusia ulottuvuuksia. DL 1977 s. 173–183.

– » – Ympäristönsuojelu ja rangaistukset. LM 1974 s. 132–150.

– » – Öljyvahingoista erityisesti aluksista aiheutuvien vahinkojen korvaamisen kannalta. Vammala 1978. (*Tulokas*)

Ulkuniemi, Martti: Kuningas Kristofferin maalaki 1442. Muinaisruotsista suomentanut Martti Ulkuniemi. Vaasa 1978.

Undén, Östen: Svensk sakrätt I. Lös egendom. Tionde upplagan. Lund 1976; II. Fast egendom. Förra avdelningen. Sjätte genomsedda upplagan. Lund 1969. (*Undén* I ja II: 1)

Uotila, Jaakko: Päätösvallan siirtäminen Suomen valtionhallinnossa. Sentralisaation ja desentralisaation oikeudellista taustaa koskeva tutkimus. Vammala 1963 (*Uotila*)

– » – Vattenförorening såsom rättsligt problem. Förhandlingarna vid det 24:e nordiska juristmötet i Stockholm 31. 8.–2. 9. 1966. Bilaga 3. Stockholm 1967. (*Uotila,* Vattenförorening)

– » – Vesioikeudet valtiokoneistossa. LM 1965 s. 231–248.

Uppström, Wilhelm: Öfversigt av den svenska processens historia. Stockholm 1884.

Urpo, Jukka: Säädöksen tulkinnasta muuttuneissa oloissa. Esimerkkinä puutavarayhtiöiden kiinteistönhankinnan rajoittamista koskeneen asetuksen soveltamisalueen määrityksen lähtökohtien osoittaminen ja merkitys. Oikeustiede, jurisprudentia XIV 1981 s. 223–321. (*Urpo,* Oikeustiede XIV 1981)

U(rrila), K.E.: Valta- ja kalaväylän määrääminen. MYA 1933 s. 335–343.

Wach, Adolf: Handbuch des Deutschen Civilprozessrechts. Erster Band. Leipzig 1885.

Wade, H.W.R.: Administrative law. Fourth edition. Oxford 1980.

Walamies, Juhani: Tuomioistuimen yleistoimivalta siviiliprosessissa. Tutkimus tuomioistuimen kansainvälisestä toimivallasta prosessinedellytyksenä ja ulkomaisen tuomion tunnustamisen edellytyksenä. Vammala 1982.

Walker & Walker: The English Legal System. Fifth edition by R.J. Walker. London 1980.

Wallin, Anna-Riitta: Suomen ympäristöoikeudesta. OikM:n lvo:n julk. 15/1980.

– » – Yhdistelmä vesilain muuttamista koskevasta esitysluonnoksesta annetuista lausunnoista 30. 11. 1977. (Moniste)

Wasserman, Rudolf: Der soziale Zivilprozess. Zur Theorie und Praxis des Zivilprozesses im sozialen Rechtsstaat. Neuwied und Darmstadt 1978.

Wejle, Gunnar: Rätt forum? FT 1942 s. 227–231.
Welamson, Lars: Om brottmålsdomens rättskraft. Stockholm 1949.
– » – Rättegång VI. Andra, omarbetade upplagan. Stockholm 1978.
– » – Svensk rättspraxis. Civil- och straffprocessrätt. 1948–52, SvJT 1953 s. 681–728; 1953–57, SvJT 1959 s. 225–274; 1963–67, SvJT 1969 s. 918–969; 1968–72, SvJT 1977 s. 13–49; 1973–79, SvJT 1982 s. 81–192.
Wennergren, Bertil: Förvaltningsprocess. Stockholm 1971.
Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja n:o 11. Vammala 1974. (*Vesiasiat*)
Vesien pilaantuminen. Vesiensuojeluorganisaatio ja sen mahdollisuudet torjua vesistöjen pilaantuminen. Tampereen yliopiston oikeustieteen laitoksen seminaariraportteja 2/1972. (Moniste)
Westerberg, Ole: Allmän domstols prövning av administrativa beslut. Festskrift till Ivar Agge, Stockholm 1970, s. 434–451. (*Westerberg,* Festskrift till Ivar Agge)
– » – Förfarandet i förvaltningen. Stockholm 1969.
– » – Om rättskraft i förvaltningsrätten. Stockholm 1951.
Westerlund, Staffan: Kommentar till miljöskyddslagen. Stockholm 1981.
– » – Miljöfarlig verksamhet. Rättstekniska studier av de centrala tillåtlighetsreglerna i miljöskyddslagen på grundval av teori och praxis. Lund 1975. (*Westerlund*)
– » – Rättssäkerhet i miljövården. SvJT 1980 s. 460–471.
Westman, Karl Gustaf: Kungsådran i den svenska rätten under medeltiden. Uppsala universitets årsskrift. Uppsala 1927. (*Westman,* Kungsådran under medeltiden)
– » – Kungsådran inför konung och ständer under nyare tiden intill 1734 års lag. Uppsala universitets årsskrift 1929. Band 1. Juridiska fakultetens minnesskrift. 15. Uppsala 1929. (*Westman,* Kungsådran intill 1734 års lag)
Vihervuori, Pekka: Hallintovalituslain ja hallintopurkulain soveltamisalasta vesiasioissa. Oikeustiede, jurisprudentia 1977: 2, Vammala 1978, s. 103–160. (*Vihervuori,* Oikeustiede 1977: 2)
– » – Näkökohtia vesilautakunnan asemasta. LM 1979 s. 20–39.
– » – Rantaviiva oikeudellisena ongelmana. I. LM 1983 s. 174–206; II. LM 1983 s. 314–344.
– » – Viranomaisen asianosaispuhevallasta vesiasioissa. Tutkimus edunvalvonnan edellytyksistä vesien käyttöä koskevassa päätöksenteossa. Vammala 1981. (*Vihervuori*)
Vikatmaa, Juha: Rikosperusteiset seuraamukset vesiasioissa. Teoksessa Vesiasiat hallinnon ja lainkäytön kannalta, Vammala 1974, s. 124–136. (*Vikatmaa,* Vesiasiat)
– » – Vesien saastuminen rikosoikeudellisena ongelmana. Vammala 1973. (*Vikatmaa,* Vesien saastuminen)
– » – Ympäristönsuojelusta rikospoliittisin keinoin. LM 1973 s. 568–582.
Wikland, Lars: Fiskelagstiftningen. Teoksessa Praktisk miljökunskap, Stockholm 1971, s. 209–235.
Viklund, Nils: Om ersättning enligt vattenlag. Stockholm 1964. (*Viklund*)
– » – Om instansordningen i vattenmål. Skrifter tillägnade Natanael Gärde den 27

juli 1950, Stockholm 1950, s. 829–838. (*Viklund,* Skrifter tillägnade Natanael Gärde)

Wikström, Kauko: Oikeuskäytännön tulkinnasta. Erittely oikeusnormien soveltamistoiminnasta esitettävien väitteiden teoreettisista perusteista ja oikeuskäytännön rakenteesta. Vammala 1979.

Vilkkonen, Eero: Ennakkopäätökset oikeuslähteenä. Julkaisussa Kaarle Makkonen (toim.), Oikeudellinen lähdemateriaali, Helsinki 1979, s. 47–68. (*Vilkkonen,* Oikeudellinen lähdemateriaali)

– » – Hallintolainkäyttö I. Vammala 1976.

– » – Hallintolainkäytön alasta. Tutkimus hallintolainkäytön suhteesta yleiseen lainkäyttöön, ulosottomenettelyyn ja hallintomenettelyyn. Vammala 1973.

– » – Hallintomenettelylaki ja lainsäätäjän intentiot. Oikeus 1979: 2 s. 82–86.

– » – Hallintomenettelyn ja hallintolainkäytön dynamiikasta. Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala 1912 · 18/4 · 1982, Vammala 1982, s. 300–310.

– » – Hallintotoimen mitättömyydestä. Vammala 1970.

– » – Ruotsin hallintolainkäyttö valinkauhassa. LM 1971 s. 485–504.

Willgren, Karl: Den historiska utvecklingen av Finlands förvaltningsrätt. Tammerfors 1934.

– » – Förvaltningsrättens allmänna läror. Helsingfors 1924–1925.

– » – Suomen talousoikeus. Tampere 1930.

Vincent, Jean–Guinchard, Serge: Procédure civile. Vingtième édition. Paris 1981.

Wirilander, Juhani: Oikeustapauksen 1973 II 13 tulkintaa. DL 1974. Korkeimmasta oikeudesta s. 17–21.

– » – Perustelemisen perusteluista. Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala 1912 · 18/4 · 1982, Vammala 1982, s. 311–318.

– » – Rasitteesta maankäyttömääräyksenä. Tutkimus rasitteen käsitteestä, kehityksestä, voimaansaattamisedellytyksistä ja voimassaolon perusteista Suomen oikeuden mukaan. Vammala 1979. (*Wirilander*)

– » – Vesialueiden omistuksesta Suomessa. DL 1972 s. 191–211.

– » – Vesialueiden omistus Suomessa. Tiedontamisopin ja täydennyskoulutuksen keskus. Kurssi: Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen 14. 2.–16. 2. 1972, Helsinki 1972, s. 1–17. (*Wirilander,* Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen)

– » – Vesioikeuden ja yleisen alioikeuden asiallisen toimivallan erottelusta riita-asiassa. LM 1980 s. 230–251.

Virolainen, Jyrki: Hovioikeusuudistus. LM 1978 s. 453–476.

– » – Materiaalisesta prosessinjohdosta. LM 1983 s. 148–173.

– » – Oikeudenkäynnin uudistamisesta. LM 1976 s. 688–708.

– » – Reformatio in pejus-kiellosta. Tutkimus tuomioistuimen tutkimisvallan laajuudesta yksipuolisessa muutoksenhaussa erityisesti rikosprosessia silmällä pitäen. Vammala 1977. (*Virolainen*)

Virrankoski, Pentti: Suomen taloushistoria kaskikaudesta atomiaikaan. Keuruu 1975.

Wisdom, A.S.: The law of rivers and watercourses. Fourth edition. London 1979.

Vislie, Arne: Ferdsels- og fløtingsretten og dens stilling under ekspropriasjon. Oslo 1955.

Wolff, Ernst: Bürgerliches Recht und Prozessrecht in Wechselwirkung. Tübingen 1952.

Wolff, Karl: Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts. Zweite vollkommen neubearbeitete Auflage. Wien 1947.

Wrede, R.A.: Finlands gällande civilprocessrätt. Första bandet. Tredje, omarbetade upplagan. Helsingfors 1922; Andra bandet. Tredje, omarbetade upplagan. Helsingfors 1923. (*Wrede* I–II)

– » – Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt. Helsingfors 1884. (*Wrede,* Processinvändningarna)

– » – Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys. R.A. Wreden saman nimisen teoksen pohjalta toimittaneet Inkeri Anttila, Yrjö Blomstedt, Erik Castrén, Esko Hoppu, Heikki Jokela, Paavo Kastari, Ilmari Melander, V. Merikoski, Arvo Sipilä, Tauno Tirkkonen, Matti Ylöstalo ja Simo Zitting. Toisen painoksen muuttamaton lisäpainos. Porvoo 1974. (*Wrede,* Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys)

Wrede, R.A.–Caselius, Ilmari: Esineoikeuden pääpiirteet Suomen oikeuden mukaan. I. Toinen painos. Helsinki 1946.

Wrede, R.A.–Granfelt, O.Hj: Finlands gällande civilprocessrätt. Andra bandet. Fjärde upplagan. Redigerad av O.Hj. Granfelt. Tammerfors 1943.

Wrede, R.A.–Palmgren, Bo: Finlands gällande civilprocessrätt. Första bandet. Fjärde upplagan. Utgiven av Bo Palmgren. Vammala 1953.

Wrede, R.A.–Sjöström, Bertil–Tirkkonen, Tauno: Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin. Kolmas, muutettu ja täydennetty painos. Porvoo 1946.

von Wright, Georg Henrik: Logiikka, filosofia ja kieli. Ajattelijoita ja ajatussuuntia nykyajan filosofiassa. Suomentaneet Jaakko Hintikka ja Tauno Nyberg. Toinen, uusittu painos. Helsinki 1968.

Vuori, Eeva: Lausunnot uittolainsäädännön tarkistamistoimikunnan mietinnöstä. Tiivistelmä. OikM:n lso:n julk. 5/1975. Helsinki 1975.

– » – Lausunnot ympäristörikostoimikunnan mietinnöstä. Tiivistelmä. OikM:n lso:n julk. 10/1974. Helsinki 1974.

– » – Naapuruussuhdelain 17 §:n immissiokiellosta. LM 1977 s. 31–61.

Wüsthoff, Alexander: Einführung in das deutsche Wasserrecht. Berlin 1962.

Wüsthoff, Alexander–Kumpf, Walther: Handbuch des deutschen Wasserrechts. Loseblatt–Textsamlung und Kommentare. Berlin 1978.

Ylöstalo, Matti: Asianajajan käsikirja. Toinen, uusittu painos. Porvoo 1975.

Zeiss, Walter: Zivilprozessrecht. 4., neubearbeitete Auflage. Tübingen 1980.

Zitting, Simo: Juridiikka ja politiikka. LM 1973 s. 84–90.

– » – Omistajan oikeuksista ja velvollisuuksista. LM 1952 s. 387–401 ja 501–531.

– » – Virallisen vastaväittäjän lausunto teoksesta *Veikko O. Hyvönen,* Määräalan luovutuksensaajan oikeusasemasta. LM 1971 s. 168–176.

Zitting, Simo–Rautiala, Martti: Esineoikeuden oppikirja. Yleinen osa. 5. tarkistettu ja täydennetty painos. Vammala 1982.

Zurbrügg, Henri: Umfassende Wasserwirtschaft. Teoksessa Schweizerisches Umweltschutzrecht, herausgegeben von Hans-Ulrich Müller–Stahel, Zürich 1973, s. 44–69.

Zöller, Richard, ym.: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen, mit Internationalem Zivilprozessrecht, Mustern für Anträge, Klagen und Entscheidungen, Kostenanmerkungen. 13., neubearbeitete und erweiterte Auflage. Köln 1981.

Åström, Adolf: Om det vattenrättsliga preklusionsförfarandets räckvidd. Stockholm 1916.

– » – Om svensk vattenrätt. Stockholm 1899. (*Åström*)

– » – Om vattenregalet i Sverige. Ekonomisk Tidskrift 1909. Häft 12.

– » – Über das Wasserrecht in Nord- und Mittel-Europa. Eine systematische Darstellung vom Geschichtspunkte des Schwedischen Grundeigentumsrechts. Lund 1905. (*Åström,* Über das Wasserrecht)

Österholm, Georg: Svensk rättspraxis i vattenmål. Svenska Vattenkraftföreningens publikationer 403 (1948: 6). Stockholm 1948.

– » – Svensk rättspraxis i vattenmål 1948–1953. Svenska Vattenkraftföreningens publikationer 444 (1954: 9). Stockholm 1954.

Österman, Eino: Vesilain, rakennuslain ja terveydenhoitolain määräysten rajankäyntiä. Suomen kunnallislehti 10/1969 s. 18–23.

2. Komiteanmietinnöt, lainvalmistelutyöt ja muut virallisjulkaisut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomukset

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1970. Helsinki 1971. (OA:n kertomus v:lta 1970)

– » – kertomus toiminnastaan vuonna 1973. Helsinki 1974. (OA:n kertomus v:lta 1973)

– » – kertomus toiminnastaan vuonna 1980. Helsinki 1981. (OA:n kertomus v:lta 1980)

– » – kertomus toiminnastaan vuonna 1981. Helsinki 1982. (OA:n kertomus v:lta 1981)

Esitysehdotukset

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle vesistölaiksi v. 1944. (*Esitysluonnos / -ehdotus 1944* tai *v:n 1944 vesistölakiehdotus*)

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta, josta 15. 6. 1978 pyydettiin laintarkastuskunnan lausunto. (*Esitysehdotus 1978*)

Hallituksen/keisarillisen majesteetin esitykset sekä niiden johdosta annetut valiokuntien mietinnöt

Keisarillisen Majesteetin armollinen esitys Suomenmaan Valtiosäädyille vesioikeutta koskevan lain hyväksymisestä, Vp 1900 n:o 1, ja vesioikeusvaliokunnan mietintö n:o 1/1900 Vp sen johdosta. Asiakirjat I. (*KeisMajE 1900: 1* ja *vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp*)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eräiden kiireellisten vesioikeusasiain käsittelemisestä, Vp 1933 n:o 50, sekä Ltv:n miet. 11/1933 Vp sen johdosta. Asiakirjat I–III. (*HE 1933: 50 ja Ltv 11/1933*)
– » – laiksi eräiden kiireellisten vesioikeusasiain käsittelemisestä annetun lain muuttamisesta. Vp 1937 n:o 10. Asiakirjat I. (*HE 1937: 10*)
– » – laiksi eräiden vesioikeusasiain poikkeuksellisesta käsittelystä, Vp 1940 n:o 73, sekä Ltv:n miet. 11/1940 Vp sen johdosta. Asiakirjat I. (*HE 1940: 73* ja *Ltv 11/1940*)
– » – laiksi toimenpiteistä vesivoiman käytäntöön ottamisen helpottamiseksi. Vp 1941 n:o 18. Asiakirjat I. (*HE 1941: 18*)
– » – laiksi oikeudesta yleisiin vesialueisiin. Vp 1957 n:o 170. Asiakirjat III, I. (*HE 1957: 170*)
– » – ylimääräistä muutoksenhakua koskevaksi lainsäädännöksi. Vp 1958 n:o 14. Asiakirjat I. (*HE 1958: 14*)
– » – laiksi valtion oikeudesta säännöstellä Kemijoen vesistön vedenjuoksua. Vp 1959 n:o 38. Asiakirjat I. (*HE 1959: 38*)
– » – vesilainsäädännön uudistamisesta, Vp 1959 n:o 64, sekä vesilakivaliokunnan miet. 1/1960 Vp ja suuren valiokunnan miet. 94/1960 Vp sen johdosta. Vp 1959, Asiakirjat I ja Vp 1960, Asiakirjat III: 2. (*HE 1959: 64* sekä *vesilakivaliokunnan miet. 1/1960 ja SVM 94/1960*)
– » – vesilain muuttamisesta, Vp 1961 n:o 63, sekä Ltv:n miet. 29/1961 Vp ja suuren valiokunnan miet. 96/1961 Vp sen johdosta. Asiakirjat I ja III. (*HE 1961: 63* sekä *Ltv 29/1961* ja *SVM 96/1961*)
– » – laiksi vesilain muuttamisesta, Vp 1962 n:o 112, sekä Ltv:n miet. 6/1963 Vp ja SVM 46/1963 Vp sen johdosta. Asiakirjat III. (*HE 1962: 112, Ltv 6/1963* ja *SVM 46/1963*)
– » – laiksi vesilain muuttamisesta, Vp 1963 n:o 65, sekä Ltv:n miet. 19/1963 Vp sen johdosta. Asiakirjat I. (*HE 1963: 65* ja *Ltv 19/1963*)
– » – Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välisen rajavesistöjä koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä. Vp 1964 n:o 98. (*HE 1964: 98*)
– » – laiksi vesilain muuttamisesta ja laiksi eräistä vesien käyttämistä varten myönnettävistä oikeuksista annetun lain muuttamisesta, Vp 1968 n:o 44, sekä Ltv:n miet. 17/1968 Vp sen johdosta. Asiakirjat I. (*HE 1968: 44* ja *Ltv 17/1968*)
– » – sotilastuomioistuinlaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, Vp 1968 n:o 75, Asiakirjat I, ja toisen lakivaliokunnan miet. 2/1969 Vp sen johdosta, Asiakirjat III: II, III ja IV: I. (*HE 1968: 75* ja *toinen lakivaliokunta 2/1969*)
– » – veneliikennelaiksi. Vp 1968 n:o 108. Asiakirjat III. (*HE 1968: 108*)
– » – laiksi vesilain muuttamisesta, Vp 1970 n:o 2, sekä Ltv:n miet. 3/1970 Vp sen johdosta. Asiakirjat I. (*HE 1970: 2* ja *Ltv 3/1970*)
– » – laiksi asianosaisia ja eräiden asioiden käsittelyjärjestystä koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamisesta. Vp 1971 n:o 12 ja Ltv:n miet. 20/1971 Vp sen johdosta. (*HE 1971: 12* ja *Ltv 20/1971*)
– » – Suomen ja Ruotsin välisen rajajokisopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä. Vp 1971 n:o 195. (*HE 1971: 195*)

Hallituksen esitys laiksi rikoslain 3 luvun 11 §:n ja laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 2 §:n muuttamisesta. Vp 1972 n:o 237. (*HE 1972: 237*)
– » – oikeudenkäyntiä huoneenvuokra-asioissa koskevaksi lainsäädännöksi. Vp 1973 n:o 42. (*HE 1973: 42*)
– » – laiksi maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta. Vp 1973 n:o 64. Asiakirjat I: 2. (*HE 1973: 64*)
– » – jätehuoltolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi. 1975 II Vp n:o 142. Asiakirjat A 3. (*HE 1975 II Vp: 142*)
– » – vesilain uittoa koskevien säännösten muuttamisesta. Vp 1976 n:o 61. Asiakirjat A 1. (*HE 1976: 61*)
– » – suullista käsittelyä ja katselmusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi. Vp 1978 n:o 124. Asiakirjat A 2. (*HE 1978: 124*)
– » – laiksi vesilain muuttamisesta. Vp 1978 n:o 166. Asiakirjat A 4. (*HE 1978: 166*)
– » – laiksi meren pilaantumisen ehkäisemisestä. Vp 1978 n:o 188. (*HE 1978: 188*)
– » – laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä ja öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta. Vp 1978 n:o 228. (*HE 1978: 228*)
– » – laiksi vesilain 1 luvun 19 §:n ja 10 luvun 24 §:n muuttamisesta. Vp 1978 n:o 239. (*HE 1978: 239*)
– » – laiksi vesien saastumisesta ammattikalastajille aiheutuneiden kalavahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta. Vp 1978 n:o 254. (*HE 1978: 254*)
– » – laiksi aluksista aiheutuvista öljyvahingoista johtuvasta vastuusta. Vp 1979 n:o 130. (*HE 1979: 130*)
– » – laiksi jätehuoltolain muuttamisesta. Vp 1980 n:o 51. (*HE 1980: 51*)
– » – kalastuslainsäädännön uudistamisesta. Vp 1980 n:o 214. (*HE 1980: 214*)
– » – laiksi rakennuslain muuttamisesta. Vp 1981 n:o 1. (*HE 1981: 1*)
– » – ilmansuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Vp 1981 n:o 35. (*HE 1981: 35*)
– » – laiksi rikoslain täydentämisestä sotilasrikoksia koskevilla säännöksillä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Vp 1981 n:o 85 (*HE 1981: 85*)
– » – sotilasoikeudenkäyntilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Vp 1981 n:o 86. (*HE 1981: 86*)
– » – hallintomenettelylaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Vp 1981 n:o 88. (*HE 1981: 88*)
– » – laiksi vesilain 2 luvun 26 §:n muuttamisesta. Vp 1982 n:o 2. (*HE 1982: 2*)

Innstillinger til odelstinget (Norja)

Indstilling med utkast til ny vasdragslov fra den kgl. vasdragslovkommission. Kristiania 1918. (*Indstilling 1918*)
Innst. O. nr. 25 (1980–81). Innstilling fra kommunal- og miljøvernkomitéen om lov om vern mot forurensninger og om avfall (Forurensningsloven).

Komiteanmietinnöt ja toimikuntien mietinnöt

KM 1893: 5. Komitealta, joka on asetettu tekemään ehdotusta lainsäännöksiksi vesioikeudesta.
KM 1895: 7. Ehdotuksen laatimista varten vesioikeutta koskeviksi lakisäännöksiksi asetetulta komitealta.
KM 1939: 3. Ehdotus uudeksi vesioikeuslaiksi.
KM 1949: 44. Jakoasetustoimikunnan mietintö. Mon.
KM 1958: 97. Vesilakikomitean mietintö. Mon.
KM 1958: 97 liite. Vesilakikomitean pohjavesitutkimus.
KM 1965: B 38. Veneliikennetoimikunnan mietintö.
KM 1969: A 9. Työtuomioistuintoimikunnan mietintö.
KM 1969: B 56. Vesiensuojelun hallinnon tehostamistoimikunnan mietintö.
KM 1971: B 25. Ympäristönsuojelun hallinto. Ympäristönsuojelun organisaatiotoimikunnan mietintö II.
KM 1971: B 112. Oikeuslaitostoimikunnan mietintö.
KM 1972: A 18. Sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamiskomitean mietintö.
KM 1972: B 116. Lääninoikeuksien maallikkojäsentoimikunnan mietintö.
KM 1972: B 127. Kalavahinkokomitean mietintö.
KM 1972: B 134. Vesilain tarkistamiskomitean mietintö.
KM 1973: 49. Ympäristörikostoimikunnan mietintö.
KM 1973: 110. Korkein oikeus-komitean mietintö.
KM 1973: 114. Hallintolainkäyttötoimikunnan mietintö.
KM 1973: 149. Suomen–Norjan rajavesitoimikunnan mietintö.
KM 1974: 11. Uittolainsäädännön tarkistamistoimikunnan mietintö.
KM 1974: 27. Valtiosääntökomitean välimietintö 1974.
KM 1974: 31. Öljyvahinkovastuutoimikunnan mietintö.
KM 1975: 103. Meriympäristötoimikunnan mietintö.
KM 1975: 120. Valtion keskushallintokomitean I osamietintö.
KM 1976: 72. Rikosoikeuskomitean mietintö.
KM 1977: 47. Kalastuslainsäädäntökomitean mietintö.
KM 1981: 45. Kiinteistönmuodostamiskomitean II mietintö.
KM 1981: 61. Ympäristönsuojelun kunnallishallinnon toimikunnan mietintö.
KM 1981: 64. Hallinnon oikeusturvakomitean mietintö.
KM 1982: 37. Ympäristöministeriökomitean välimietintö.
KM 1982: 46. Ympäristövaikutusten arviointi. Ympäristövaikutusten arvioinnin kehittämistä selvittäneen työryhmän mietintö.
KM 1982: 69. Ympäristöministeriökomitean loppumietintö.
KM 1983: 42. Vesihallintotoimikunta 1983:n mietintö.

Korkeimman hallinto-oikeuden lausuntoja

KHO:n valtioneuvostolle 22. 5. 1946 antama lausunto ehdotuksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vesistölaiksi. N:o 1657. 126 siv. moniste, jota säilytetään valtionarkistossa vesilakikomitean aineiston n:o 1204/18 OikM

1951 yhteydessä (Ad. N:o 163/276 OikM 1943). Tiivistelmä lausunnosta sisältyy KHO:n vuosikirjaan 1946 s. 538–549.

KHO:n OikM:lle 29. 12. 1981 antama lausunto VL:n uudistamistyöryhmän 6. 11. 1981 valmistuneesta mietinnöstä. KHO:n vuosikirja 1981 A III s. 220–225.

Korkeimman oikeuden lausuntoja

KKO:n valtioneuvostolle 30. 7. 1948 antama lausunto em. esitysehdotuksesta vesistölaiksi. N:o 1943. 163 siv. moniste, jota säilytetään myös valtionarkistossa mainitun vesilakikomitean aineiston yhteydessä. (*KKO:n lausunto 1948*)

KKO:n OikM:lle 18. 12. 1981 esittämiä näkökohtia em. VL:n uudistamistyöryhmän mietinnöstä. KKO:n vuosikirja 1981 III s. 544–548.

Maa- ja metsätalousministeriölle 19. 3. 1982 annettu lausunto kiinteistönmuodostamiskomitea II:n mietinnöstä hallituksen esityksen muotoon laaditusta ehdotuksesta kiinteistönmuodostamislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. KKO:n vuosikirja 1982 III s. 506–511.

Kungl. Maj:ts/Regeringens prop. (Ruotsin hallituksen esitykset)

Kungl. Maj:ts proposition 29. 2. 1932 Nr. 164 angående vattendomstolarnas organisation m.m. (*Kungl. Maj:ts prop. 1932: 164*)

– » – 1969: 28 med förslag till miljöskyddslag mm. (*Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28*)

– » – 1970: 20 med förslag till Jordabalk. (*Kungl. Maj:ts prop. 1970: 20*)

– » – 1971: 106 med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918: 523), m.m.; given den 2 april 1971. (*Kungl. Maj:ts prop. 1971: 106*)

– » – 1974: 83 med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918: 523), m.m.; given den 22 mars 1974. (*Kungl. Maj:ts prop. 1974: 83*)

Regeringens proposition 1981/82: 130. Förslag till ny vattenlag m.m. Stockholm 1982. (*Reg. prop. 1981/82: 130*)

– » – 1981/82: 130. Förslag till ny vattenlag m.m., Bilagedel. Stockholm 1982. (*Reg. prop. 1981/82: 130, Bilagedel*)

– » – 1982/83: 26 med förslag till följdlagstiftning till den nya vattenlagen; beslutad den 2 september 1982. (*Reg. prop. 1982/83: 26*)

Lagrådsremiss med förslag till ny vattenlag m.m.; beslutad den 22 januari 1981. (*Lagrådsremiss*)

Laintarkastuskunnan lausuntoja

Laintarkastuskunnan lausunto N:o 2/1967. Oikeudenkäynti sotilastuomioistuimissa. Helsinki 1967. (*Ltk 2/1967*)

– » – N:o 2/1977. Sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistaminen. Helsinki 1977. (*Ltk 2/1977*)

– » – N:o 2/1980. Vesilain muuttaminen. Helsinki 1980. (*Ltk 2/1980*)

Lainvalmistelukunnan julkaisu n:o 3/1969. Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren asianosaisia ja eräiden asioiden käsittelyjärjestystä koskevien säännösten muuttamisesta. Helsinki 1969.

Norges offentlige utredninger

NOU 1982: 19. Generelle lovregler om erstatning for forurensningsskade.

Odeltingsproposisjoner (Norja)

Ot. prp. nr. 65 (1939). Odeltingsproposisjon nr. 65 (1939) om lov om vassdragene.
Ot. prp. nr. 11 (1979–80). Odeltingsproposisjon nr. 11 (1979–80) om lov om vern mot forurensninger og om avfall (Forurensningsloven).

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston/lainsäädäntöosaston julkaisuja

OikM:n lso:n julk. 18/1973. Alioikeuksien yhtenäistäminen. Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö. Helsinki 1973.
OikM:n lso:n julk. 2/1976. Oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamisesta. (Ns. isku-ryhmän raportti). Helsinki 1976.
OikM:n lvo:n julk. 6/1980. Alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteista. Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö. Helsinki 1980.
OikM:n lvo:n julk. 7/1980. Ehdotus yhden tuomarin istuntoa ja riita-asian valmistelua koskeviksi säännöksiksi. Työryhmän mietintö. Helsinki 1980.

Sveriges betänkanden

Underdånigt Betänkande af i Nåder förordnade Komiterade för utarbetande af förslag till ny lag rörande Vattenrätten, afgifvet den 15 juni 1865. Stockholm 1866. *(Betänkande 1865)*
Underdånigt Betänkande af i Nåder förordnade Komiterade för utarbetande af förslag till ny lag rörande Vattenrätten, afgifvet den 5 november 1870. Stockholm 1870. (*Betänkande 1870*)
Nya lagberedningens förslag till förordning angående torrläggning af jord, avg. 20. 12. 1877. Stockholm 1877. (*Nya lagb. förslag 1877*)
Nya lagberedningens förslag till vattenrättsförordning med flera dermed sammanhängande författningar, avg. 31. 5. 1879. Stockholm 1879. (*Nya lagb. förslag 1879*)
Betänkande med förslag till vattenlag mm., afgifvet af vattenrätts- och dikningslagkommittéerna 17. 12. 1910. Stockholm 1911. (*Betänkande 1910*)
Betänkande med förslag till ny flottningslagstiftning, avgivet av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunnige 14. 12. 1916. Stockholm 1917. *(Betänkande 1916)*
Betänkande med förslag till vattenlag m.m., avgivet 14. 3. 1917 av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för överarbetning av vissa delar

i det av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna den 17 december 1910 avgivna förslaget till vattenlag. Stockholm 1917. (*Betänkande 1917*)

Betänkande med förslag till ny lagstiftning angående torrläggning av mark m.m. (förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen), avgivet av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga 15. 12. 1919. Stockholm 1920. (*Betänkande 1919*)

Statens offentliga utredningar (Ruotsi)

SOU 1937: 35. Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten mm. Avgivet av Särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga.

SOU 1938: 44. Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk. II. Motiv m.m.

SOU 1954: 9. Betänkande angående instansordningen i vattenmål mm.

SOU 1961: 6. Underrätterna. Betänkande avgivet av stadsdomstolsutredningen.

SOU 1966: 65. Luftförorening, buller och andra immissioner. Lagförslag m.m. av immissionssakkunniga.

SOU 1970: 40. Revision av vattenlagen. Del 1. Provisoriska ändringar i prövningssystemet. Betänkande angivet av vattenlagsutredningen.

SOU 1972: 14. Revision av vattenlagen. Del 2. Ersättningar, avgifter m.m. Betänkande angivet av vattenlagsutredningen.

SOU 1973: 31. Revision av vattenlagen. Del 3. Vattenförbund. Betänkande angivet av vattenlagsutredningen.

SOU 1977: 27. Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. Vattenlagsutredningens slutbetänkande.

SOU 1978: 80. Bättre miljöskydd I. Delbetänkande av miljöskyddsutredningen.

SOU 1979: 39. Vattenkraft och miljö 4. Betänkande från vattenöverledningsutredningen.

SOU 1980: 39. Vattenplanering. Betänkande av vattenplaneringsutredningen.

SOU 1982: 25. Översyn av rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt. Del A. Lagtext och sammanfattning. Delbetänkande av rättegångsutredningen.

SOU 1982: 26. Översyn av rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt. Del B. Motiv m.m. Delbetänkande av rättegångsutredningen.

SOU 1983: 7. Ersättning för miljöskador. Betänkande av miljöskadeutredningen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksia

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista. Annettu vuodelta 1936. Helsinki 1937. (*OKa:n kertomus v:lta 1936*)

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1976. Helsinki 1977. (*OKa:n kertomus v:lta 1976*)

– » – vuodelta 1977. Helsinki 1978. (*OKa:n kertomus v:lta 1977*)

– » – vuodelta 1981. Helsinki 1982. (*OKa:n kertomus v:lta 1981*)

Oikeuskanslerin ohjeita syyttäjille. 1978. Oikeuskanslerinvirasto. DN:o 22/cc 1978 N:o 4761. (*OKa:n ohjeita syyttäjille 1978*)

Valtiontilintarkastajien kertomuksia

Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1973. Helsinki 1975. (Vp 1975. Asiakirjat IV)
-- » – *vuodelta 1976.* Helsinki 1978. (Vp 1978. Asiakirjat B 1, kertomus n:o 1)
– » – *vuodelta 1980.* Helsinki 1982. (1982 Vp n:o 2)

Vesilain uudistamistyöryhmän mietintö 6. 11. 1981. (VL:n uudistamistyöryhmän miet.)

Vesilakikomitean aineisto n:o 1204/18 OikM 1951. (Aineistoa säilytetään valtionarkistossa kolmessa kansiossa Eab 90–92. Siitä on valokopiot myös Helsingin yliopiston oik.tiet. tiedekuntakirjastossa.)
VOT Seppo Räisäsen kirje 2. 6. 1983/2042

LYHENTEITÄ

A	= Asetus
AO	= Yleinen alioikeus
av.	= Alaviite
AVPilA	= Asetus aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä 16. 9. 1983/746
AVPilL	= Laki aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä 16. 3. 1979/300 (alusjätelaki)
BrB	= Brottsbalken 21. 12. 1962 (Ruotsi)
DL	= Defensor Legis
FaD	= Fastighetsdomstolen (Ruotsin kiinteistöoikeus)
FlotL	= L on flottning i allmän flotted 19. 6. 1919/426, muut. 16. 6. 1983/649 (Ruotsi)
FT	= Förvaltningsrättslig tidskrift
GG	= Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland 23. 5. 1949 (Saksan Liittotasavallan ns. Bonnin perustuslaki)
GVG	= Gerichtsverfassungsgesetz vom 27. 1. 1877 in der Fassung vom 9. 5. 1975, zuletzt geändert durch das Gesetz vom 26. 6. 1981 (Saksan Liittotasavallan tuomioistuinten järjestysmuodosta annettu laki)
HalN	= Hallintoneuvos
HD	= Högsta domstolen (Ruotsi)
HE	= Hallituksen esitys eduskunnalle
HHO	= Helsingin hovioikeus
HM	= Suomen hallitusmuoto 17. 7. 1919/94
HO	= Hovioikeus
HON	= Hovioikeudenneuvos
HovR	= Hovrätten (Ruotsi)
HPurkuL	= Laki ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa 1. 4. 1966/200
HRiitaL	= Laki eräiden hallintoriita-asiain oikeuspaikasta 3. 12. 1954/446
HValL	= Laki muutoksenhausta hallintoasioissa 24. 3. 1950/154
HVL	= Huoneenvuokralaki 10. 2. 1961/82

HvOKL = Laki oikeudenkäynnistä huoneenvuokra-asioissa 10. 8. 1973/650
ib. = ibidem (samassa paikassa)
i.f. = in fine (lopussa)
ISHO = Itä-Suomen hovioikeus
ISVO = Itä-Suomen vesioikeus
JFT = Tidskrift, utgiven av juridiska föreningen i Finland
JL = Jakolaki 14. 12. 1951/604
JuS = Juristische Schulung
JZ = Juristenzeitung
JätehuoltoL = Jätehuoltolaki 31. 8. 1978/673
KaavJL = Kaavoitusalueiden jakolaki 20. 2. 1960/101
KalL = Kalastuslaki 16. 4. 1982/286
KalL 1951 = Kalastuslaki 28. 9. 1951/503
KeisMajE = Kesarillisen majesteetin esitys
KHO = Korkein hallinto-oikeus
KHOL = Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22. 7. 1918/74
KK = Kungl. kungörelse
KKO = Korkein oikeus
KKOL = Laki korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918/74
KM = Komiteanmietintö
knk. = kuninkaallinen
KO = Kihlakunnanoikeus
KouHO = Kouvolan hovioikeus
KrML = Kristofferin maanlaki 1442
L = Laki, lag, lov, law
LH = Lääninhallitus, länsstyrelse
LHA = Asetus lääninhallituksesta 29. 4. 1955/188
LM = Lakimies
LO = Lääninoikeus
LOL = Lääninoikeuslaki 31. 12. 1974/1021
LoR = Lov og rett
LsN = Lainsäädäntöneuvos
LSVO = Länsi-Suomen vesioikeus
Ltk = Laintarkastuskunta
Ltv = Laki- ja talousvaliokunta
LVV = Laki sisältävä määräyksiä välirajasta vedessä (ja vesialueen jaosta) 23. 7. 1902/31
MBL = Lov om miljøbeskyttelse 13. 6. 1973 nr 372 (Tanskan ympäristönsuojelulaki)
MEML = Maunu Eerikinpojan maanlaki 1350
Miet. = Mietintö
MiL = Miljöskyddslagen, SFS 1969: 387, muut. viim. 16. 6. 1983/656 (Ruotsin ympäristönsuojelulaki)
MJO = Maanjako-oikeus
ML = Merilaki 9. 6. 1939/167
Mm = Maanmittaus

MMM = Maa- ja metsätalousministeriö
MO = Maaoikeus
MOL = Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä 2. 2. 1973/87
Mom. = Momentti
MSuojL = Laki meren pilaantumisen ehkäisemisestä 16. 3. 1979/298
mt. = Mainittu teos
MTK = Maataloustuottajain keskusliitto
MVL = Maanvuokralaki 29. 4. 1966/258
MYA = Suomen Maanmittari-Yhdistyksen aikakauskirja
MÖVL = Laki maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta 24. 5. 1974/378
NaapL = Laki eräistä naapuruussuhteista 13. 2. 1920/26
NAT = Nordisk Administrativt Tidskrift
NJA I, II = Nytt juridiskt arkiv. Adv. I. Tidskrift för lagskipning; Avd. II. Tidskrift för lagstiftning mm.
NJM = Nordiska juristmötet, nordiske juristmøte
NOU = Norges offentlige utredninger
NRt = Norsk Retstidende
OA = Eduskunnan oikeusasiamies
OikM = Oikeusministeriö
OikM:n lvo:n/lso:n julk. = Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu/lainsäädäntöosaston julkaisu 1972–77
OikN = Oikeusneuvos
OikTL = Laki varallisuusoikeudellisista oikeustoimista 13. 6. 1929/228
OK = Vuoden 1734 lain oikeudenkäymiskaari siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen
OKa = Valtioneuvoston oikeuskansleri
Ot. prp. = Odeltingsproposisjon (Norja)
OYL = Osakeyhtiölaki 29. 9. 1978/734
p. = Päätös
PatL = Patenttilaki 15. 12. 1967/550
PSVO = Pohjois-Suomen vesioikeus
RakA = Rakennusasetus 26. 6. 1959/266
RakK = Vuoden 1734 kain rakennuskaari (maakunta- ja maanlakien yhteydessä ko. lain rakennuskaari)
RakL = Rakennuslaki 16. 8. 1958/370
rakltk = Rakennuslautakunta
RB = Rättegångsbalken 18. 7. 1942 (Ruotsin oikeudenkäymiskaari)
RegR = Regeringsrätten
RHO = Rovaniemen hovioikeus
RL = Rikoslaki 19. 12. 1889/39
RO = Raastuvanoikeus
RpL = Lov om rettens pleje af 11. 4. 1916 nr 90, lovbekendtgørelse nr 488 af 2. 10. 1978 (Retsplejeloven, Tanska)
RTpA = A rangaistusten täytäntöönpanosta 19. 12. 1889/39
RVA = A rikoslain voimaanpanemisesta 19. 12. 1889/39

SFS = Svensk författningssamling
SNTL = Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitto
SOL = Sotilasoikeudenkäyntilaki 25. 3. 1983/326
SOO = Senaatin oikeusosasto
SopS = Suomen Säädös-(Asetus-)kokoelman sopimussarja
SOU = Statens offentliga utredningar (Ruotsi)
StGB = Strafgesetzbuch vom 15. Mai 1871 in der Fassung vom 2. Januar 1975 unter Berücksichtigung nachfolgender Änderungen auf dem Stand des 16. Strafrechtsänderungsgesetzes vom 16. 7. 1979
SV = Suuri valiokunta
SVA = Valtionarkisto
SvJT = Svensk Juristtidning
SVM = Suuren valiokunnan mietintö
SYS = Suomen Ympäristöoikeustieteen Seuran julkaisuja
t. = Tuomio
TervL = Terveydenhoitolaki 27. 8. 1965/469
tervltk = Terveyslautakunta
TfR = Tidsskrift for Rettsvitenskap
THO = Turun hovioikeus
TieL = Laki yleisistä teistä 21. 5. 1954/243
TSA = Tidsskrift för Sveriges advokatsamfund
TTL = Laki työtuomioistuimesta 31. 7. 1974/646
TVH = Tie- ja vesirakennushallitus
Tvistemåls-loven = Lov om rettergangsmaaten for tvistemaal av 13. august 1915 Nr. 6 (Norja)
Uh = Ulosotonhaltija
UL = Ulosottolaki 3. 12. 1895/37
v. = Vuosi
VA = Vesiasetus 6. 4. 1962/282
VahKorvL = Vahingonkorvauslaki 31. 5. 1974/412
VakO = Vakuutusoikeus
VakOL = Laki vakuutusoikeudesta 17. 1. 1958/14
VaL = Vattenlag 5. 5. 1983/291 (Ruotsin uusi vesilaki)
VaL 1918 = Vattenlag 28. 6. 1918/523 siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen (Ruotsin vanha vesilaki)
VD = Vattendomstolen (Ruotsin vesioikeus)
VDL = Lov om vassdragene 15. 3. 1940 nr. 3 med endring av 10. 3. 1950 (Norjan vesistölaki)
VeneliikL = Veneliikennelaki 28. 2. 1969/151
Vesi- ja viemärilaitosL = L yleisistä vesi- ja viemärilaitoksista 23. 12. 1977/982
VesilaitosA = Asetus vedenjohdoista ja vesilaitoksista 23. 3. 1868
VH = Vesihallitus
VHA = Asetus vesihallinnosta 6. 2. 1981/114
WHG = Wasserhaushaltsgesetz 27. 7. 1957 (Saksan Liittotasavallan vesitalouslaki)

VHL = Laki vesihallinnosta 9. 1. 1970/18
VHO = Vaasan hovioikeus
VL = Vesilaki 19. 5. 1961/264
VLL = Vandløbslov 26. 9. 1973 nr. 523 (Tanskan vesistölaki)
vltk = Vesilautakunta
VML = Laki välimiesmenettelystä 4. 2. 1928/46
VN = Valtioneuvosto
VO = Vesioikeus
VOA = Asetus siitä, mitä 23. 7. 1902 annettua vesioikeuslakia käytettäessä on noudatettava. Annettu 23. 7. 1902/31
VOL = Vesioikeuslaki 23. 7. 1902/31
VOT = Vesioikeustuomari
Vp = Valtiopäivät
WRG = Wasserrechtsgesetz 1. 5. 1959 (Itävallan vesioikeuslaki)
VSuojA = A vesien suojelua koskevista ennakkotoimenpiteistä 6. 4. 1962/283
VT = Vesitalous
VTK = Vesistötoimikunta
VwGO = Verwaltungsgerichtsordnung vom 21. Januar 1960 (Saksan Liittotasavallan hallintotuomioistuinlaki)
VYO = Vesiylioikeus
VÖD = Vattenöverdomstolen (Ruotsin vesiylioikeus)
YhdL = Laki yhdistyksistä 4. 1. 1919/1
YksTL = Laki yksityisistä teistä 15. 6. 1962/358
ZfW = Zeitschrift für Wasserrecht
ZPO = Zivilprozessordnung vom 30. Januar 1887 in der Neufassung vom 12. September 1950 mit den Änderungen nach dem Stand vom 1. Juni 1981 (Saksan Liittotasavallan siviiliprosessilaki)
ZZP = Zeitschrift für Zivilprozess
ÖVVL = Laki aluksista aiheutuvista öljyvahingoista johtuvasta vastuusta 30. 5. 1980/401 (öljyvahinkovastuulaki)

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävän tausta

Viime vuosina vesiasiat ovat usein olleet laajan julkisen huomion kohteena. Syynä ovat olleet sekä tiedotusvälineissä käsitellyt yksittäiset tapaukset (esim. Kemijoen kalakorvausasia ja Koijärven lintujärven vedenpinta) että lainvalmistelutyön yhteydessä tehdyt lukuisat uudistusehdotukset. Jo viime vuosikymmenen alussa jättivät mietintönsä vesilain tarkistamiskomitea *(KM 1972: B 134)* ja ympäristörikostoimikunta *(KM 1973: 49)*. Aineellisoikeudellisten seikkojen ohella niissä kiinnitettiin huomiota myös vesiasiain käsittelyä koskeviin säännöksiin. Samalla vesituomioistuinten tarpeellisuus sekä niiden asema ja toimivalta tuomioistuinorganisaatiossa nousivat uudelleen arvioinnin kohteiksi. Mietinnöt sisälsivät vaihtoehtoisia malleja sekä runsaasti eriäviä mielipiteitä. Vesilain tarkistamiskomitean mietinnön pohjalta OikM:ssä valmisteltiin esitysehdotus laiksi VL:n muuttamisesta, josta VN 15. 6. 1978 päätti pyytää Ltk:n lausunnon. Ltk tarkasteli esitysehdotusta kriittisesti laajassa ja perusteellisessa lausunnossaan *(Ltk 2/1980)*. Sen jälkeen asian tiimoilta valmistui OikM:n asettaman *vesilain uudistamistyöryhmän mietintö 6. 11. 1981*, jossa ei enää esitetty suoranaisia muutoksia nykyiseen VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon. Tältä pohjalta saatiin OikM:ssä syksyllä 1983 valmiiksi jälleen esitysehdotus VL:n muuttamisesta.

Toisaalta aiheesta on vähän oikeustieteellistä kirjallisuutta ja tuskin lainkaan prosessioikeudellisia tutkimuksia. Allekirjoittaneen kiinnostus aihetta kohtaan johtuu osittain myös siitä, että olen toiminut eri tehtävissä sekä vesituomioistuimissa että yleisissä tuomioistuimissa ja tällöin joskus omakohtaisestikin käytännössä joutunut pohtimaan nyt tarkastelun koh-

teena olevia toimivaltaongelmia. Samalla olen havainnut, että epäselvistä tai liian kaavamaisista toimivaltasäännöistä voi aiheutua asianosaisille ja tuomioistuimille kohtuuttoman paljon haittaa ja kustannuksia.

1.2. Tutkimuksen rajaaminen ja sen tavoitteet

Käsillä olevassa tutkimuksessa on tarkoitus selvittää VO:n[1] ja AO:n keskinäisen asiallisen toimivallan määräytymistä. Kun VO:n toimivalta (asian ratkaisuun vaikuttavia kysymyksiä lukuun ottamatta) on pääasiallisesti rajoittunut VL:ssa tarkoitettuihin vesiasioihin (ks. VL 14: 1) ja kun AO voi käsitellä VL:n mukaan vesiasioiksi luettavia asioita vain poikkeustapauksessa (esim. ennakkoluonteisia kysymyksiä tai eräitä rikosasioita), on rajanvedolla VL:n tarkoittamien vesiasiain ja muiden niitä lähellä olevien vesiin ja niiden käyttöön liittyvien asioiden välillä oleellinen merkitys tutkimustuloksen kannalta. Tästä johtuu, että tutkimustehtävää ei ole mielekästä rajoittaa siten, että tarkasteltaisiin pelkästään toimivallan jakautumista *vesiasioissa*.[2] Oleelliseksi kysymykseksi tietyssä konkreettisessa tapauksessa nousee usein juuri se seikka, onko kysymyksessä VL:n mukainen vesiasia. Esimerkiksi ennakkokysymysten ja kiinteistön käsitteen tarkastelulla on tärkeä merkitys tässä suhteessa. VL:n vesiasia-käsitettä ei siis voida ottaa ainakaan yksinomaiseksi lähtökohdaksi asiallista toimivaltaa koskevassa tutkimuksessa, koska se tarjoaa tietyllä tavalla epävarman tutkimuspohjan. Ongelmatilanteissa kyseistä käsitettä on pyrittävä tarkastelemaan enemmän sisällöllisessä kuin muodollisessa suhteessa eli lähinnä VL:n sääntelemiin käyttömuotoihin ja rajoituksiin liittyvässä merkityksessä.

Tutkimuksen teoreettiseksi perustaksi pohditaan 2. luvussa toimivallan, asiallisen toimivallan ja erikoistuomioistuimen käsitteitä sekä erikoistuomioistuinten asiallisen toimivallan tulkinnassa yleensä noudatettavia periaatteita. Nykyisin

---

[1] Viime vuosina monissa virallisjulkaisuissa (mm. KKO:n ja KHO:n vuosikirjoissa) vesioikeudesta (tuomioistuimena) on käytetty lyhennystä VEO. Oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on kuitenkin enimmäkseen käytetty lyhennystä VO, jota *Hollo*, VT 6/1978 s. 3 s., on suositellut edelleen käytettäväksi. Kun tämä merkintä on lyhyempi eikä sekaannuksesta esim. vankilaoikeuteen tai vakuutusoikeuteen ole vaaraa, olen pitänyt sitä parhaana tässä tutkimuksessa.

[2] Tällainen rajoitus oli muodollisesti ottaen lisensiaattikirjoituksessani, jonka otsikkona oli »Vesioikeuden ja yleisen alioikeuden asiallinen toimivalta vesiasioissa erityisesti oikeuskäytännön valossa.»

meillä vesiasioissa vallalla olevan toimivallan jaon ymmärtämiseksi ja tutkimuksen tämän osan perustaksi on seuraavaksi 3. luvussa laadittu laajahko historiallinen katsaus tuomioistuinten toimivallan kehittymisestä vesiasioissa.[3] Pyrkimyksenä on myös selvittää, miten ja miksi VO:t erikoistuomioistuimina ovat syntyneet. Pääpaino on tällöin pyritty kohdistamaan lainsäädännön kehityksen ja muutosten syiden selvittämiseen. Osittain samassa tarkoituksessa ja osittain virikkeeksi tutkimuksen lopettavalle de lege ferenda katsaukselle esitetään 4. luvussa oikeusvertailevia näkökohtia eräiden maiden oikeusjärjestyksistä.[4] Merkityksellistä tietoa tutkimuksen kannalta on löydettävissä lähinnä Ruotsin oikeusjärjestyksestä, josta VO:n malli Suomeen on saatu. Tämän vuoksi ja huomioon ottaen Suomen ja Ruotsin yhteisen oikeusperinteen on Ruotsin osalta suoritettu myös vanhemman ja uudemman oikeuden vertailua sekä selvitetty aikaisempia uudistuspyrkimyksiä. Ruotsin oikeuden merkitystä lisää myös se, että siellä on hiljattain pitkällisen valmistelun jälkeen säädetty uusi vesilaki (VaL 5. 5. 1983). Lisäksi kyseisessä luvussa tarkastellaan lyhyesti vesiasioiden käsittelyä muissa pohjoismaissa, eräissä yhteiskuntatyypiltään Suomea muistuttavissa keskieurooppalaisissa valtioissa sekä kahdessa erilaisen yhteiskuntajärjestelmän omaavassa suurvaltiossa Neuvostoliitossa ja Yhdysvalloissa.

5. luvussa tarkastellaan VO:n ja AO:n asemaa maamme tuomioistuinorganisaatiossa, niiden keskinäistä oikeusapua ja toimivaltaristiriitojen ratkaisumekanismia. Eräiltä osin 5. luku liittyy aikaisempaan 2. lukuun, toisilta osin taas seuraavaan 6. lukuun. Kun 5. luvussa tarkastellaan jo varsin laajasti useita VL:n voimassa olevia säännöksiä, olen pitänyt mielekkäänä suorittaa tämä tarkastelu vasta historiallisen ja oikeusvertailevan katsauksen jälkeen.

6. luvussa käsitellään toimivaltaa vesiasioissa koskevaa yleissäännöstä (VL 14: 1) sekä VL:n vesiasiakäsitettä, sen jaottelua ja luonnetta sekä vesiasioiden käsittelyä VO:ssa. Siten teeman varsinainen käsittely voimassa olevan oikeutemme kannalta alkaa tavallaan vasta tästä luvusta, vaikkakin jo 5. lukua voitaneen pitää eräänä tutkimuksen ydinjaksoista.

Seuraavaksi 7. luvussa tarkastellaan erikseen riita-asioita sekä niitä koskevaa VL 14: 7.3:n säännöstä ja sen merkitystä VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan erottelussa. Tämä luku on varsin laaja ja sisältää runsaasti tapauksia oikeuskäytännöstä. Tarkastelun helpottamiseksi käsiteltävät kanteet on ryhmitelty kolmeen pääryhmään: suorituskanteisiin, vahvistuskanteisiin ja VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrättyihin ja niihin rinnastettaviin asioihin. Erityinen huomio kiinnitetään kaivon vettä koskeviin riitoihin, mikä johtuu kaivovesiproblematiikan

---

[3] Vrt. historiallisen metodin käytöstä oikeustieteellisessä tutkimuksessa esim. *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite s. 325, *Alanen* s. 130 s., *Jyränki*, Oikeudellisen tutkimuksen problematiikka s. 54–63, *Kalima* s. 10 s. ja 15–17, *Kivivuori* s. 26 s., *Klami*, LM 1970 s. 47–66, *sama*, LM 1976 s. 582–592 ja Oikeushistorian tutkimusmetodeista s. 3–51. Vrt. myös *Roeder* s. 3: »Kenntnis des geltenden Rechtes ist auch ohne seine Geschichte möglich, volles Verständnis nicht.»

[4] Ks. vertailevasta tutkimuksesta esim. *Alanen* s. 80 ja 132–134, *Brusiin*, LM 1954 s. 434–446, *T. Ellilä*, Hovioikeusmenettely s. 9–12, *Hormia* I s. 105–111, *Klami*, LM 1976 s. 582–592, *Lager* s. 29 s., *sama*, LM 1975 s. 940 s., *Makkonen*, LM 1969 s. 475 s. ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 88 s. sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta *Strömholm*, Allmän rättslära s. 90–92, *sama*, SvJT 1971 s. 251–263, *David*, passim, mm. s. 13–15 ja *Peters* s. 73 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

käytännöllisestä ja prosessuaalisesta merkittävyydestä. Lisäksi rajanvetoa suoritetaan myös eräiden muiden VL:ssa säänneltyjen vesien käyttömuotojen osalta sekä yleisemmin VL:n eri kieltonormien pohjalta.

Ennakkokysymysproblematiikan esittämistapa tutkimuksessa vaikutti ongelmalliselta. Käytännössä ei ole aina selvää, perustuuko tutkimatta jättäminen pääasia/liitännäisasia-suhteeseen vai johonkin muuhun näkökohtaan. Pidin kuitenkin mainittua kysymystä niin tärkeänä aiheen kannalta, että katsoin sen käsittelyn vaativan oman päälukunsa (8). Mahdollisia virhearviointeja on pyritty välttämään sillä tavoin, että kyseisessä luvussa tarkastellaan lähinnä vain sellaisia ongelmatilanteita, joissa ilmeisimmin on kysymys pääasia/liitännäisasia-suhteesta.

9. luvussa selvitetään VO:n toimivallasta nimenomaisesti erotettuja riita-asioita, jotka saattavat koskea myös vesiä ja niiden käyttöä.

Rikosasioita koskeva 10. luku on myös de lege ferenda mielenkiintoinen sikäli, että esimerkiksi näitä asioita on meillä eräissä aikaisemmissa uudistusesityksissä ehdotettu siirrettäviksi kokonaan VO:sta AO:n toimivaltaan ja että Ruotsissa vastaava siirto on nyt uuden VaL:n voimaan tullessa suoritettu. Kyseisessä luvussa tarkastellaan toimivaltakysymystä myös rangaistusvaatimuksen yhteydessä esitettyjen muiden vaatimusten osalta.

11. luku sisältää yhteenvetoa ja johtopäätöksiä koko tutkimus huomioon ottaen. Eri lukujen ja osajaksojen osalta vastaavat yhteenvedot ja johtopäätökset on tarvittaessa pyritty tekemään jo asianomaisissa yhteyksissä.

Kun tutkimushanke on erittäin ajankohtainen, käsitellään tutkimuksen lopussa 12. luvussa vielä erikoistuomioistuinten tarpeellisuutta vesiasioissa sekä toimivallan jakoa ja asianomaisia toimivaltasääntöjä de lege ferenda. Tässä yhteydessä tarkastellaan kokoavasti myös meillä pitkään vireillä ollutta VL:n uudistamishanketta. Lisäksi eräiden yksityiskohtien osalta on huomautettu aiheellisista lainmuutoksista jo aikaisempien lukujen yhteydessä.

Tutkimustavoite on osittain kaksitahoinen. Lähtökohtana ja tutkimuksen päätavoitteena on voimassa olevan eli nykyisen toimivallan jakautumiskysymyksen selvittäminen. Siihen kohdistuva tutkimus edellyttää ensinnäkin toimivaltanormiston systematisointia. Sen jälkeen on oikeudellisen tulkinnan keinoin pyrittävä selvittämään kysymyksessä olevien oikeussäännösten sisältöä. Käsillä olevassa tutkimuksessa kohdistetaan erityinen huomio oikeuskäytännön selvittämiseen. Oikeuskäytäntöä käytetään sekä esimerkkinä aikaisemmasta että ennakointina tulevasta käytännöstä.[5] Tutkimuksen tämä osa perustuu empiristiseen metodiin.[6]

---

[5] Oikeuskäytännön merkitystä tutkimusaiheen kannalta selvitetään lähemmin jälj. jaksossa 1.3.3. Tässä yhteydessä viitattakoon kuitenkin *Federleyn*, LM 1965 s. 296–302, esittämään deskriptiiviseen laintulkintaoppiin, jonka mukaan on kyettävä *ennakoimaan*, miten tietyt kysymykset nykyisessä järjestelmässä tultaisiin ratkaisemaan. Vrt. tästä *Klami*, LM 1970 s. 50 s.

[6] Empiirisen tiedon käytöstä oikeustieteessä ja sen kritiikistä ks. esim. *Aarnio*, LM 1976 s. 576–578, *Klami*, Oikeudellisen säätelyn yleinen teoria s. 55–58, *Tolonen*, LM 1976 s. 593–609 ja *Wikström* s. 93 s. esitellessään *Peter Winchin* käsityksiä. –

Oikeuskäytännön selvittämistä ei ole kuitenkaan tarkoitettu irralliseksi muusta tutkimuksesta. Jo ennen oikeuskäytäntöön perehtymistä on selvitetty esillä olevan kysymyksen suhteen voimassa oleva lainsäädäntö ja sen esityöt sekä mahdollisesti saatavissa oleva kirjallisuus. Tämä on eri asia kuin tutkijan asettaman oman normihypoteesin vahvistaminen tai kumoaminen oikeuskäytännön avulla. Tarkoituksena on pikemminkin muodostaa oikeuskäytännöstä itsestään (eräs) sellainen normihypoteesi, joka selittäisi järkevällä tavalla tuomioistuinten antamat ratkaisut. Tämän jälkeen tehtävänä on yksittäisessä tulkintatilanteessa verrata tätä (oikeus)käytännössä toteutunutta normia säädännäiseen eli lainsäätäjän tarkoittamaan normiin. Tältä osin kysymys on normivertailusta. Yhtenä tutkimustehtävänä voidaan siis pitää (laissa ja sen esitöissä) tarkoitetun ja (oikeuskäytännössä) toteutuneen toimivaltasysteemin sisällön selvittämistä ja keskinäistä vertailua.[7] Tällaisesta esitystavasta on uskoakseni suurin hyöty myös käytännön oikeuselämässä toimiville lakimiehille, jotka tieteellisestäkin teoksesta haluaisivat saada esillä olevan ongelman suhteen mieluummin selvityksen vallitsevan oikeuden kannasta kuin perehtyä tutkijan kehittelemään omintakeiseen teoriaan. Ei ole myöskään hyvä, jos oikeustiede ja käytäntö kulkevat omia latujaan toisistaan välittämättä.[8] Mielestäni oikeustieteen tehtävänä oikeuskäytäntöä tutkiessaan

---

Oikeustieteellisen tutkimuksen suuntautumisesta joko oikeusdogmaattiseksi tai empiirissävyiseksi vrt. *Aarnio*, LM 1976 s. 557–559.

[7] Samantapainen ajatus normivertailusta oikeustapaustutkimuksen metodina on ollut *Saarenpäällä* hänen tutkiessaan jäämistöoikeudellisen tasajaon periaatteen toteutumista tuomioistuinkäytännössä. Ks. tästä *Saarenpää* s. 19–24 ja 27.

[8] Oikeustieteessä on ennen analyyttisen suuntauksen läpimurtoa esiintynyt toisinaan väheksyvää suhtautumista oikeuskäytäntöön nähden. Toisaalta taas meillä on viime aikoina syytetty oikeustiedettä jo liian kunnioittavasta suhtautumisesta oikeuskäytäntöön. Esim. *Kairinen*, s. 55, katsoo kehityksen kulkeneen siihen suuntaan, että »oikeustiede on alistanut itsensä paitsi lakeja säätäville henkilöille myös tuomioistuinlaitokselle». Myös *Klami*, LM 1979 s. 409 s. ja 436 s., arvostelee oikeustieteen omaksumaa metodologiaa, jolla se on asettunut »pönkittämään praksiksen arvovaltaa». Esityksensä lopuksi *Klami*, mt. s. 437, katsoo, ettei oikeustieteen tulisi jättää käyttämättä mahdollisuuttaan praksiksen tietoiseen ohjaamiseen. *Saarenpää* on ottanut »ainakin vähäisessä määrin» myönteisen kannan käsitykseen »lainopin ja eri toten oikeustapauksia käyttävän lainopin alistuneisuudesta», mutta huomauttaa aiheellisesti siitä, ettei oikeuskäytännön kokoaminen ja tutkiminen merkitse lainopin alistuneisuutta. Ks. tästä *Saarenpää* s. 18 s. ja 28–31. – Omalta osaltani huomauttaisin tähän vielä sen, että onhan tieteenyhteisölläkin halutessaan tilaisuus esittää kritiikkiä tutkijan »päivänvaloon» tuoman käytännön johdosta.

on ensiksi mahdollisimman luotettavasti selvittää esillä olevan kysymyksen suhteen vallalla oleva käytäntö ja toiseksi tarvittaessa kritisoida mahdollista virheellistä käytäntöä tarkoituksin saada se muuttumaan.

Tutkimuksen lähtökohta on siis positiivisoikeudellinen. Lain esitöihin, kirjallisuuteen ja oikeuskäytäntöön tukeutuen pyritään tulkitsemaan VO:n ja AO:n toimivaltaa koskevia nykyisiä normeja. Tällöin on päädytty eräisiin tulkinta- ja ratkaisusuosituksiin. Tältä osin tutkimusta voitaneen pitää positiivisoikeudellisena eli oikeusdogmaattisena,[9] vaikkakin olen pyrkinyt myös ongelmakeskeiseen tarkastelutapaan.

Toisaalta oikeuskäytännön selvittäminen on antanut tilaisuuden kokonaiskuvan saamiseen siitä, millaiseksi nykyinen VL:n mukainen järjestelmä on käytännössä muotoutunut ja miten se käytännössä toimii. Vertailemalla tätä eräiden muiden maiden vesioikeudellisiin järjestelmiin ja huomioon ottaen viimeaikaisessa oikeuslaitoskeskustelussa ja lainvalmistelussa esitettyjä mielipiteitä pyritään esittämään aineistoa tarpeellisia lainuudistuksia varten. Tutkimuksen keskeiseksi aiheeksi nousee tällöin kysymys vesituomioistuinten asemasta ja tarpeellisuudesta erikoistuomioistuimena sekä niiden toimivallan laajuudesta. Tämä kysymys on ainakin osittain luonteeltaan oikeuspoliittinen.

Prosessioikeutta on usein pidetty »teknisluontoisena» oikeuden alana. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa prosessioikeuden osalta kokonaisuudessaan, vaan esimerkiksi juuri toimivaltaa koskevat kysymykset saattavat omata yhteiskunnallistakin merkittävyyttä.[10] Lisäksi prosessioi-

---

[9] Perinteisesti oikeusdogmatiikkaa on pidetty oikeudellisen tutkimuksen ydinalueena. Tähän on luettu oikeudellisten käsitteiden konstruointi, oikeussäännösten systematisointi ja niiden sisällön selvittäminen eli tulkinta sekä säännösten ajateltu soveltaminen. Lyhyemmin ja yleisluontoisesti ilmaistuna oikeusdogmatiikalla ymmärretään pääasiallisesti oikeussäännösten systematisointia ja tulkintaa. Tätä perinteistä oikeudellista tutkimusta on yksinkertaisesti kutsuttu myös lainopiksi (jurisprudentia). – Vrt. oikeusdogmatiikan ja lainopin määritelmistä yksityiskohtaisemmin esim. *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite, passim, *sama*, Mitä lainoppi on s. 52 ja 56, *sama*, On Legal Reasoning, passim, *Alanen* s. 65–83, *Eriksson*, Marxistisk teori och rättsvetenskap s. 106 ja 132 av. 1, *Holopainen*, LM 1966 s. 680–682, *Jyränki*, LM 1969 s. 882, *sama*, Oikeudellisen tutkimuksen problematiikka s. 55, *Kairinen* s. 14, *Kivivuori* s. 21 s., *Klami*, Finalistinen oikeusteoria s. 208–210, *sama*, LM 1977 s. 361 s., *Wikström* s. 193 (vrt. *Aarnio*, LM 1979 s. 481 s.) ja *Strömholm*, Allmän rättslära s. 9.

[10] Nimenomaan prosessuaalisesta tutkimuksesta oikeuspoliittiselta kannalta vrt. esim. *T. Ellilä*, Juhlajulkaisu T.M. Kivimäki s. 55 ja *sama*, SvJT 1952 s. 801–810. Rikosprosessin yhteydestä yhteiskunnallisiin tekijöihin ks. *Hormia* I s. 41

keus on perinteisesti sellainen oikeuden ala, jossa teoria ja käytäntö ovat läheisessä yhteydessä toistensa kanssa.

Kysymyksessä on oikeudellinen (juridinen) tutkimus. Tämän vuoksi tutkimuksessa ei käsitellä useita ajankohtaisia ympäristöpoliittisia ja samalla yleensä ei-juridisia näkökohtia, vaan pitäydytään pääasiassa oikeustieteen alueella. Kokonaan ei-juridisiakaan aspekteja ei voida jättää huomioimatta. Nämä kysymykset eivät kuitenkaan ole keskeisellä sijalla tässä tutkimuksessa.

Oikeustieteen eri osa-alueisiin nähden kysymyksessä on pääasiassa prosessi-/vesioikeudellinen tutkimus. Prosessioikeuteen luetaan ensi sijassa juuri oikeuslaitosta eli tuomioistuinten organisaatiota ja oikeudenkäyntiä niissä koskevat säännökset.[11] Tämän tutkimuksen pääongelmana on osaltaan selvittää sitä seikkaa, millä edellytyksillä tuomioistuimet (VO ja AO) voivat (parhaiten) harjoittaa toimintaansa ja vastaavasti asianosaiset saada asiansa asiantuntevasti, oikeudenmukaisesti ja joustavasti ratkaistuiksi. Nämä ovat tyypillisiä prosessuaalisia kysymyksiä. Toisaalta tarkastelun kohteena olevat säännökset kuuluvat enimmäkseen vesilain-

---

s., *Peters* s. 53 s., *sama,* LM 1968 s. 668–687 ja *Roeder* s. 3–7. Siviiliprosessin yhteydestä poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen systeemiin ks. taas *Cappelletti*, passim, *Morel* s. 6 ja *Wasserman* s. 13–24.

Vrt. prosessioikeudellisesta de lege ferenda-tutkimuksesta *T. Ellilä*, Hovioikeusmenettely s. 7 s., Sivullissuoja s. 53, LM 1966 s. 230 ja LM 1972 s. 903 sekä *Virolainen* s. 35 s.

Oikeuden ja politiikan välisestä erosta ja sen tärkeydestä tieteessä ks. taas *Havansi*, LM 1980 s. 658–665, *Hyvönen*, LM 1973 s. 557–563 (mm. ympäristönsuojelun lainsäädännön osalta) ja *Zitting*, LM 1973 s. 84–90. Meillä vallitsevasta tieteellisen tutkimuksen vapaudesta ks. lisäksi *T. Ellilä*, SvJT 1952 s. 801 i.f., *Hormia* I s. 7 s. (vrt. *Halila*, LM 1978 s. 905), *Tikka*, Oikeus 1976 s. 133–135 ja *Simo Zitting*, Tiedepoliittisista suuntaviivoista. Suomalainen Lakimiesyhdistys 75 vuotta, Vammala 1973, s. 372–378. Ulkomaisista laintulkinnan metodiongelmia käsittelevästä kirjallisuudesta po. kannalta vrt. esim. *Strömholm*, Allmän rättslära s. 82–86, *sama*, Ideer och tillämpningar s. 192–211 ja niissä mainittuja lähteitä.

[11] Tämän lisäksi prosessioikeuteen on vakiintuneen mielipiteen mukaan luettu myös täytäntöönpanoa (ulosottoa), konkurssia ja välimiesoikeutta koskevat säännöt.

Prosessioikeuden käsitteen laajuudesta esitetyistä mielipiteistä ks. lähemmin *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 1, *Tirkkonen*, Rp I s. 7 s. ja Sp I s. 8–10, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 2 s., *Wrede–Palmgren* s. 27, *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 9, *Bruns* s. 14 s., *Carnacini*, Festschrift für Fritz Baur s. 329–342, *Guldener* s. 50 s., *Peters* s. 13–19, *Rosenberg–Schwab* s. 3, *Schönke–Kuchinke* s. 3 s. ja *Vincent–Guinchard* s. 1–8.

säädännön alaan. Tässä mielessä tutkimusta on pidettävä myös vesioikeudellisena.

Tutkimustehtävää ei kuitenkaan ole mielekästä kytkeä pelkästään tiettynä ajankohtana (tällä hetkellä) voimassa olevaan säännöstöön sillä tavoin, että tutkimustulokset menettäisivät kokonaan merkityksensä lainsäädännön muuttuessa. Kehityksen kulussa olisi kenties havaittavissa jokin »punainen lanka». Samalla kun sen avulla voitaisiin selittää nykyinen tilanne historialliselta pohjalta, saadaan mahdollisesti viitteitä tulevasta kehityksestä. Toisaalta ei ole itsestään selvää, että toimivaltakysymyksiä koskevat tutkimustulokset menettävät merkityksensä lainsäädännön muuttuessa. Osa nykyisistä toimivaltaongelmista voisi tietenkin hävitä, mutta vastaavasti saattaa syntyä uusia ongelmia, joiden ratkaisemiseksi voidaan yhä soveltaa jo aikaisemmin kehiteltyjä periaatteita. Samalla on ennakkoluulottomasti tarkasteltava, voiko tietty tuomioistuinorganisaatio tai uusi tuomioistuin (esim. ehdotettu erillinen vesiylioikeus) taikka nykyisen toimivallan jaon muuttaminen olennaisessa määrin ratkaista nykyisiä tai mahdollisia uusia toimivaltaongelmia. Tämä puoli näyttää viimeaikaisessa oikeuslaitoskeskustelussa ja lainvalmistelussa jääneen huomiotta. Tavoitteenani de lege ferenda on tältä osin etsiä ja tuoda esiin erityisiä kompetenssisääntöjä, joita voitaisiin soveltaa VO:n ja AO:n välisten toimivaltaristiriitojen ratkaisemiseksi siitä riippumatta, miten niiden toimivaltojen välinen rajanveto kulloisessakin lainsäädännössä tullaan yksityiskohdissaan suorittamaan.

Modernin prosessioikeuden systemaattinen perusta niin meillä kuin muuallakin on siinä (klassisessa) dualistisessa näkemyksessä, joka tekee eron muodollisen (formaalisen) ja aineellisen (materiaalisen) oikeuden välillä.[12] Tämän jaottelun mukaan prosessioikeuden piiriin kuuluvat ne säännökset, jotka määräävät oikeussuojan antamisen muodot, kun taas aineellisessa oikeudessa eli siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudessa käsitellään itse oikeussuhteiden sisältöä. Jaottelu sinänsä on vakiintuneesti hyväksyt-

[12] Ks. esim. *Björne* s. 144 s., *Klami*, Oikeustaistelijat s. 169, *Tirkkonen*, Rp I s. 8 ja Sp I s. 11 s., Wrede I s. 45–49, Bolding, Skiljeförfarande s. 77 s. ja 154–164, *Bratholm–Hov* s. 1 s., *Ekelöf* I s. 27–29, *Gomard*, Civilprocessen s. 23–26, *Hagerup* I s. 34–36, *Kallenberg* I: 1 s. 67, *Lindblom* s. 11–13 ja 18–31, *Olivecrona*, Rätt och dom s. 11–15, *Alf Ross* s. 251–256, *Binder*, passim, erit. s. 1–13 ja 103–112, *Bülow* s. 7 s., *Goldschmidt*, passim, *Guldener* s. 54–59, *Hellwig*, Lehrbuch I s. 5–7, sama, System I s. 4 s., *Henckel*, passim, *Kelsen* s. 247–250, *Morel* s. 4–6, *Neuner*, passim, *Nikisch* s. 5–10, *Rosenberg–Schwab* s. 4 s., *Wilhelm Sauer* s. 35–39, *Schönke–Kuchinke* s. 4 s., *Troller* s. 9–12 ja *Wach*, passim, erit. s. 19–21.

ty prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa, joskin jaottelun perustaksi on esitetty erilaisia näkökohtia.[13]

Myös *anglosaksisessa* oikeustieteessä tehdään ero muodollisen ja aineellisen oikeuden välillä, mutta jaottelu on siellä yksityiskohdissaan erilainen kuin mannermaisessa oikeudessa. Siellä nimittäin traditionaalinen tapa oikeuden luokittelemisessa sisältää eron tekemisen substantiivisen ja adjektiivisen oikeuden välillä (the distinction between substantive and adjectival law). Edellinen määrittelee henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Jälkimmäinen sisältää säännöt siitä, millä tavalla näitä oikeuksia puolustetaan ja saatetaan voimaan oikeudenkäynnissä. Adjektiivinen oikeus jakaantuu edelleen oikeudenkäyntijärjestystä ja todistusta koskeviin osiin (the law of procedure and the law of evidence).[14] Pääpiirteissään voidaan todeta, että englantilaisessa oikeudessa oikeudenkäyntijärjestystä ja todistelua koskevat säännöt yhdessä (adjectival law) vastaavat mannermaista prosessioikeutta.

Vallitseva dualistinen näkemys ei tarkoita sitä, että prosessioikeuden ja aineellisen oikeuden piiriin kuuluvat säännöstöt muodostaisivat erillisiä orgaanisia kokonaisuuksia, vaan ne ovat ainoastaan liitetyt oikeuden eri osa-alueisiin. Erilaisia oikeussuhteita kuten vesiasioita koskevien sääntöjen kokonaisuus on siis jaettu kahteen osaan, joilla todellisuudessa on hyvin paljon yhteistä keskenään, mutta jotka kuitenkin on ajateltu oikeustieteessä erillisiksi alueiksi.[15]

Prosessilakien funktio on säännöstää aineellisten lakien soveltamista tuomioistuimissa. Tästä seuraa, että prosessioikeudelliset säännökset ovat yleensä kiinteässä yhteydessä aineellisoikeudellisiin kysymyksiin. Tämän vuoksi kirjallisuudessa on käsitelty laajasti niitä yhteisiä tekijöitä, jotka vallitsevat prosessioikeuden ja aineellisen oikeuden välillä. On yritetty ikään kuin rakentaa siltaa oikeuden (oikeellisuuden) ja sen toteuttamisen (oikeuspakon) välille.[16] Erityisesti vesilainsäädännön alalla tämä yhteys on

---

[13] Ks. esim. *Olivecrona*, Rätt och dom s. 159–166 ja *Neuner* s. 1–4.

[14] Ks. yksityiskohtaisemmin *Langan–Lawrence* s. 1.

[15] Vrt. *Lindblom* s. 11 ja *Olivecrona*, Rätt och dom s. 11.

[16] Prosessioikeuden ja aineellisen oikeuden välistä kiinteää suhdetta käsittelevästä laajasta kirjallisuudesta ks. yleisluonteisesti *Halila*, LM 1971 s. 153–156, *Hormia*, LM 1971 s. 157–163, *Klami*, Itsenäisen Suomen juridisia vaiheita s. 81 s. ja *Takki*, LM 1970 s. 941 s. (Takin artikkeli sisälsi kritiikkiä omaa erillistä prosessioikeuden oppiainetta kohtaan, jota taas Halilan ja Hormian em. kirjoituksissa puollettiin.); *Henckel*, passim ja *Jauernig*, JuS 1971 s. 329–334. Lähinnä rikosprosessin osalta ks. *T. Ellilä*, LM 1970 s. 498–515, *Hormia* I s. 237 s., 244 s., 284 s., 376 ja 385 (vrt. *Halila*, LM 1978 s. 901), *Tirkkonen*, Rp I s. 1 s., *Olivecrona*, Rättegången s. 16, *Koktvedgaard og Gammeltoft–Hansen* s. 20 s., *Henkel* s. 16–19, *Häussling*, passim (Häusslingin esityksen johdosta vrt. *Hormia*, LM 1970 s. 951 s.), *Kern–Ro-*

tavallistakin merkittävämpi.[17] Käsillä olevalle tutkimukselle onkin ominaista voimakas aineellis- ja muodollisoikeudellinen kahtiajako vieläpä sillä tavoin, että nämä molemmat aspektit ovat edelleen jaettavissa vesioikeudelliseen ja »yleisoikeudelliseen» osaan. Sanotusta seikasta johtuu, että tutkimuksessa joudutaan käsittelemään myös yleisiä siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudellisia kysymyksiä, joskaan niihin ei voida paneutua yhtä perusteellisesti kuin prosessuaalisiin ongelmiin. Pääpaino tässä tutkimuksessa on muodollisoikeudellisissa kysymyksissä. Aineellisoikeudellisia kysymyksiä pyritään tarkastelemaan vain sikäli kuin ne vaikuttavat kulloinkin käsiteltävän toimivaltakysymyksen ratkaisemiseen.

1.3. Tutkimusaineisto

Seuraavissa osajaksoissa tarkastellaan lyhyesti tutkimuksen pohjana ollutta materiaalia ja sen merkitystä tutkimuksen kannalta. Tarkoitukseni on osoittaa ainoastaan tutkimustehtävän suorittamisen perusedellytykset ja hahmotella käyttämäni aineiston »ominaispainoa». Yleensähän käytännön ongelmia selvittelevissä lainopillisissa tutkimuksissa ei ole erikseen kosketeltu oikeuslähde- ja laintulkintakysymyksiä yleisellä oikeusteoreettisella tasolla. Kun oikeuskäytännön selvittämisellä on keskeinen asema tässä tutkimuksessa ja kun äskettäin on annettu ennakkopäätösten eli prejudikaattien merkitystä aikaisempia säännöksiä enemmän korostavia

---

xin s. 1 ja 5 s. *Peters* s. 7–13 ja *sama*, LM 1968 s. 674–679 sekä niissä mainittua kirjallisuutta. Lähinnä siviiliprosessin osalta ks. *T. Ellilä*, Juhlajulkaisu T.M. Kivimäki s. 40–57, *Staffans* s. 50–52, *Tirkkonen*, Sp I s. 11–13, *Gomard*, Civilprocessen s. 23–26, *Hagerup* I s. 36, *Olivecrona*, Rätt och dom s. 159–166, *Bruns* s. 18–20, *Guldener* s. 54–59, *Neuner* s. 5 s., *Nikisch* s. 5–10, *Richard Schmidt* s. 3 s., *Schultze*, passim, erit. s. 21 s., *Schönke–Kuchinke* s. 4 s., *Solus–Perrot* I s. 13–15 ja *Ernst Wolff*, passim, erit. s. 24–28 sekä niissä mainittua kirjallisuutta. Laajemmin oikeuden ykseydestä ks. esim. *Holopainen*, LM 1966 s. 676–699.

Suomen osalta siviili- ja prosessioikeuden väliseen vuorovaikutukseen lienee jo alun alkaen vaikuttanut sekin, että maamme prosessioikeustieteen uranuurtaja *R.A. Wrede* oli samalla tunnettu tiedemies siviilioikeuden alalla. Ks. tästä myös *T. Ellilä*, Juhlajulkaisu T.M. Kivimäki s. 41 ja *Klami*, Oikeustaistelijat s. 168–172. Vertailun vuoksi mainittakoon, että anglo-amerikkalaisessa oikeustieteessä prosessuaalisia kysymyksiä käsitellään usein aineellista oikeutta koskevan esityksen yhteydessä.

[17] Tekstissä mainittuun seikkaan on kiinnittänyt huomiota myös *T. Ellilä*, LM 1975 s. 40. Vrt. vesiasioiden luonteesta lisäksi *Hollo*, LM 1982 s. 177 ja 181, *Vihervuori* s. 10–14 sekä jälj. 6.3.2. luvun alussa.

uusia säännöksiä (L OK 30 luvun sekä 31: 4 ja 5:n muuttamisesta 2. 2. 1979/104), olen katsonut tarpeelliseksi tutkimuksen alussa kosketella myös oikeuskäytännön merkitystä tämän tutkimuksen kannalta. Tutkimuksen tämä osa on tarkoitettu perustaksi myöhemmin suoritettavalle oikeustapausten analysoinnille. Käsittelemällä oikeuskäytännön merkitystä erikseen heti tutkimuksen alussa pyritään tutkimuksen myöhempi osa vapauttamaan selaisista teoreettisista selvittelyistä, joiden ehkä käytännössä katsottaisiin haittaavan esitystä.

1.3.1. Kirjallisuus

Aloittaessani tätä tutkimustyötä oli VO:n ja AO:n keskinäistä asiallista toimivaltaa käsitelty tuskin lainkaan oikeuskirjallisuudessa. Mainita voitaneen lähinnä *Pietilän* teokseen »Vesioikeus» sisältyneet vesioikeudellista siviili- ja rikosprosessia käsitelleet luvut.[18] Sen sijaan *Haataja* oli teoksissaan useissa kohdin kosketellut aikaisemmin voimassa ollutta VOL:n mukaista toimivallan jakoa yleisten tuomioistuinten ja hallinnollisten viranomaisten välillä.[19] Yleensäkin uusi vesioikeudellinen tutkimus on maassamme edelleen niukkaa, vaikkakin on viime vuosina ilahduttavasti kasvanut.[20] Syksyllä 1976 ilmestyi *Hollon* väitöskirja »Pilaamiskiellon sisältö vesilain mukaan», jota on osittain voitu käyttää hyväksi myös tässä tutkimuksessa. Uusimmista ympäristöoikeudellisista tutkimuksista mainittakoon tässä yhteydessä myös *Tulokkaan* väitöskirja »Öljyvahingoista». Nyttemmin tutkimukseni aiheena olevaa toimivaltakysymystä on käsitelty eräissä artikkeleissa, joista mainittakoon *Wirilanderin* VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan erottelua riita-asioissa koskeva tutkimus.[21]

---

[18] *Pietilä*, Vesioikeus s. 242–256.

[19] Esim. *Haataja* I s. 235 s., 353 s., 408–423, 434–440 ja 450–461, II s. 154–156, 172–175 ja 456–462 sekä III s. 177–183 ja 243–249. Vanhemmista vesioikeuden tutkijoista mainittakoon vielä *Lang*, *Moring* ja *Serlachius*, jotka teoksissaan ovat käsitelleet myös prosessuaalisia ongelmia.

[20] Vesioikeudellisista kirjallisuuslähteistä ks. lähemmin varsinkin *Bibliographia iuridica fennica – Suomen lainopillinen kirjallisuus*, I s. 367–372, II s. 148–151, III s. 230–237 ja IV s. 187–192, joissa vesioikeutta käsittelevä kirjallisuus muodostaa oman osastonsa, sekä *T. Ellilä*, LM 1975 s. 40 s. ja 49–51. Vrt. esim. Ruotsin osalta *Alrutz*, Norstedts juridiska handbok s. 369, *Ljungman–Stjernquist* II s. 53 s. sekä *Nils Regner*, Svensk juridisk litteratur, I (1957) s. 149–158, II (1971) s. 116–118 ja III (1980) s. 82.

[21] *Wirilander*, LM 1980 s. 230–251.

Pääasiassa de lege ferenda aihetta ovat viime vuosina käsitelleet mm. *Ahola*,[22] *Hollo*,[23] ja *Hyvönen*.[24] Tutkimusta suoritettaessa on ollut apua myös *Erosen ja Mannerin* laajasta vesioikeudellisesta tuotannosta. Viimeksi tätä kirjoitettaessa on julkaistu *Vihervuoren* väitöskirja »Viranomaisen asianosaispuhevallasta vesiasioissa».

Prosessioikeuden alalta erikoistutkimuksista, jotka sivuavat käsillä olevaa ongelmaa, mainittakoon ennen muita *T. Ellilän, Halilan, Havansin* ja *Lagerin* toimivaltakysymyksiä käsittelevät artikkelit sekä yleisemmältä tasolta varsinkin ruotsalaisten *Boldingin, Ekelöfin* ja *Hasslerin* erikoisprosessioikeutta koskevat kirjoitukset.

1.3.2. Lainsäädäntö ja sen esityöt

VO:t perustettiin maahamme 1. 4. 1962 voimaan tulleella VL:lla. VO:n toimivaltaa koskevat säännökset sisältyvät sen 14 lukuun. VL 14: 1.1:ssä on VO:n toimivaltaa koskeva yleissäännös (perussäännös). Sen mukaan VO:n toimivaltaan kuuluvat, sikäli kuin jonkin asian osalta muuta ei ole säädetty, VL:n mukaiset vesiasiat. Näitä ovat taas asiat, joihin on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä. Keskeiseksi ongelmaksi VO:n toimivaltaa tutkittaessa nousee siis se seikka, onko kysymyksessä VL:n mukainen vesiasia. Jotta tämä kysymys voitaisiin ratkaista, on hallittava VL:n säännökset kokonaisuudessaan. Tässä yhteydessä tulee näkyviin jo alussa mainitsemani seikka, että VL:n prosessuaaliset ja aineellisoikeudelliset säännökset ovat kiinteässä yhteydessä keskenään.[25]

Eri asiaryhmien osalta VL 14 lukuun sisältyvät myös yksityiskohtaiset säännökset VO:n toimivaltaan kuuluvista kysymyksistä. VL 14: 1.2 ja 1.3 oikeuttavat sekä AO:n että eräin poikkeuksin VO:n tutkimaan asian ratkaisuun vaikuttavat ennakkokysymykset niiden käsiteltäviksi kuuluvissa asioissa. Luvun 2–4 §:t sisältävät rajoituksia VO:n toimivallan suhteen. VL 14: 5:een sisältyy säännös VO:n ja yleisen tuomioistuimen toimivallasta rikosasioissa. Mainittu lainkohta jättää syyttäjälle melko

---

[22] *Ahola*, LM 1979 s. 334–356.
[23] *Hollo*, LM 1973 s. 496–505.
[24] *Hyvönen*, LM 1979 s. 627–647 ja DL 1979 s. 441–450.
[25] Vrt. 1.2. jaksossa av:n 17 ed.

suuren harkintavallan oikeuspaikan valitsemiseen. Myös tuomioistuinten kannalta säännös on eräiltä osin tulkinnanvarainen. Riita-asioita koskeva VL 14: 7.3 on varsin luettelonomainen ja heterogeeninen. Toisaalta sitä ei ole tarkoitettu täydelliseksi VO:n toimivaltaan kuuluvia riita-asioita kuvaavaksi luetteloksi.[26]

Edellä suoritettu tutkimustyön pohjana olevien VO:n ja AO:n välistä toimivaltaa koskevien normien pääpiirteittäinen luonnehdinta riittänee jo osoittamaan, ettei lain säännöksistä aina löydy selvää ja yksiselitteistä vastausta siihen, kuuluuko jokin asia tai asiaryhmä VO:n vai yleisen tuomioistuimen asialliseen toimivaltaan.

VL on säädetty ns. vesilakikomitean mietinnön pohjalta *(KM 1958: 97)*. Hallitus antoi pääasiassa sen mukaisen lakiesityksen eduskunnalle v. 1959 *(HE 1959: 64)*. Eduskunnassa lakiesitystä käsittelemään asetettiin erityinen vesilakivaliokunta, joka puolestaan antoi mietintönsä asiasta *(Vesilakivaliokunnan mietintö N:o 1. Vp 1960)*. Lain valmistelutöitä tutkimalla voidaan saada selville lain oikea tarkoitus eli *ratio legis*.[27] Vesioikeuden alalla lain valmistelutöillä on ehkä suurempi merkitys säännösten oikealle ymmärtämiselle kuin minkä ne omaavat yleensä laintulkinnassa. Kun kysymyksessä on suhteellisen uusi laki sekä oikeudellisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävä lainsäädännön osa-alue, on lain valmistelua varten asetettujen erikoiskomitean ja valiokunnan mietinnöissään sekä hallituksen esityksensä perusteluissa lausumille käsityksille annettava tärkeä merkitys.[28] Toisaalta ajan myötä, mikäli VL:ia ei uudisteta yhteiskunnan tarpeita vastaavasti, sen valmistelutöiden merkitys saattaa vähentyä.

Valitettavasti VL:n säätämisen pohjana ollut hallituksen esitys sekä komitean ja valiokuntien mietinnöt ovat perusteluissaan melko niukkasanaisia VO:n toimivaltaa koskevien kysymysten osalta. Laajemmin asiaa on perustellut jo v. 1928 asetettu ns. Hällforsin vesioikeuslakikomitea, joka on v. 1939 julkaissut erittäin perusteellisen ja laajan 488 sivun mittaisen mietinnön *(KM 1939: 3)*. Komitean ehdottamat vesituomioistuinten toimivaltaa koskevat säännökset eroavat tosin nykyisistä VO:n toimivaltaa

---

[26] Näin *HE 1959: 64* s. 30. Ks. tästä lähemmin jälj. 7.1. luvussa.

[27] Lain valmistelutöiden merkityksestä laintulkinnassa ks. lisäksi *Aarnio*, Oikeudellisen ajattelun perusteista s. 58 s., *Alanen*, Yleinen oikeustiede s. 134 s., *Klami*, Johdatus oikeusteoriaan s. 30, *Andenæs*, Innføring i rettsstudiet s. 77–81 ja *Strömholm*, Allmän rättslära s. 65–68.

[28] Samoin *T. Ellilä*, LM 1975 s. 38 s.

koskevista säännöksistä. Tästä huolimatta mainittua mietintöä on pidettävä tärkeänä vesioikeudellisena lähteenä myös tämän tutkimuksen kannalta.[29]

1.3.3. Oikeustapausten valinnasta ja merkityksestä tutkimuksen kannalta

Oikeuskäytännön[30] eli tuomioistuinratkaisujen sisällön selvittäminen on lainvalmistelutöiden tutkimiseen läheisesti rinnastettavaa toimintaa[31] ja tavallaan tämän työn jatkoa. Kun nimenomaisesti nyt käsillä olevaa tutkimusaihetta koskevaa kirjallisuutta on edelleenkin varsin vähän ja toisaalta lainsäädäntö ja sen esityöt ovat niukkasanaisia jättäen sijaa tulkinnalle, on aihetta monien tulkintakysymysten osalta pyritty käsittelemään lähinnä oikeuskäytännössä esiintyneiden VO:n ja AO:n asiallista toimivaltaa koskeneiden tapausten pohjalta.

KKO:n ratkaisujen käsillä olevan tutkimuksen kannalta omaaman merkittävyyden vuoksi olen tutkinut vuosikirjojen lisäksi kaikki sen antamat ratkaisut VYO:n päätöksistä tehtyjen valitusten johdosta eli KKO:n vesiasiain taltiot vuosilta 1965–1982. KHO:n vesiasiain ratkaisuja en ole tutkinut yhtä systemaattisesti, koska KHO ei toisaalta toimi lainkaan muutoksenhakuasteena AO:n antamiin ratkaisuihin, vaan olen vuosikirjojen lisäksi turvautunut ensisijaisesti KHO:n atk-rekisteristä ilmeneviin tietoihin. Lisäksi olen tarkistanut VH:ssa olevan vesiasioissa annettuja tuomioistuinratkaisuja koskevan kortiston ja sieltä poiminut esiin sellaiset tapaukset, joissa asia on jätetty tutkimatta tai palautettu ylemmästä oikeudesta alempaan oikeuteen. Turun yliopistolla olen tarkistanut sinne saapuneet KKO:n ja KHO:n päätösjäljennökset vuodesta 1973 lähtien.

Käsillä olevassa tutkimuksessa on useissa kohdin tarkasteltu myös

---

[29] Jo ennen tekstissä mainitun vesioikeuslakikomitean asettamistakin oli esiintynyt pyrkimyksiä vesilainsäädäntömme uudistamiseksi. VL:n valmistelutöitä käsitellään lähemmin jälj. 3.7. luvussa historiallisen katsauksen yhteydessä.

[30] Oikeuskäytännön merkitystä periaatteelliselta kannalta olen käsitellyt toisessa yhteydessä. Ks. siitä allekirjoittaneen artikkeli v:n 1984 LM:ssä. (Periaatteellisia näkökohtia oikeuskäytännön merkityksestä). Vrt. lisäksi oikeuskäytännön käsitteestä eri tavoilla ymmärrettynä esim. *Kairinen* s. 16 sekä *Wikström*, passim, mm. s. 2 ja 192.

[31] Samoin *Aarnio*, Oikeudellisen ajattelun perusteista s. 58.

hovioikeuksien sekä vesituomioistuinten ratkaisuja. Tällä tavoin olen halunnut monipuolistaa oikeustapausaineistoa ja hankkia lisävalaistusta esiin nousseisiin ongelmiin. Pelkät ylimpien oikeusasteiden (KKO:n ja KHO:n) ratkaisut antavat merkittävyydestään huolimatta vain osittaisen kuvan koko tuomioistuinkäytännöstä.[32] Tosiasiallisesti KKO ei aina voi edes toimia ennakkopäätöksen antajana. HO tai vesiasioissa muutoksenhakuasteena VO:n päätöksiin toimiva VYO voivat jäädä jutussa ylimmäksi oikeusasteeksi. Yleisten muutoksenhakua koskevien rajoitusten lisäksi mainittakoon tässä esimerkkinä VL 17: 4.2:n säännös, jonka mukaan VYO:n valitusasiassa sekä muussa kuin saman pykälän 1 momentissa mainitussa hakemusasiassa antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta. HO tai VYO voivat myös palauttaa jutun tutkimista varten alempaan oikeuteen.

Ennen 1. 1. 1980 voimassa olleen OK 30: 6:n 4 kohdassa (L:ssa 10. 2. 1965/55) lausuttiin expressis verbis, ettei muutoksenhakulupaa HO:n palautuspäätökseen voitu myöntää OK 30: 3:n 1 kohdan nojalla eli varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa katsottiin, ettei HO:n palautuspäätökseen saanut hakea muutosta myöskään ennen 1. 1. 1980 voimassa olleen OK 30: 3:n 2 kohdan nojalla eli prejudikaatti- tai intressidispenssiperusteella.[33] Käytäntö kuitenkin vaihteli ja oli viimeksi toisella kannalla.[34]

Vuoden 1980 alusta voimaan tulleen valituslupajärjestelmän (L 2. 2. 1979/104) mukaan OK 30 luvussa aikaisemmin mainitut muutoksenhaun rajoitukset on nyt korvattu OK 30: 3.1:ssä mainituilla valituslupaperusteilla. Siinä ennakkopäätösperusteena huomioon otettavana seikkana mainitaan nyt myös oikeuskäytännön yhtenäisyys. Pitäisin oikeana, että tällä perusteella voitaisiin myöntää valituslupa HO:n palautuspäätökseen ainakin silloin, kun oikeuskäytäntö eri osissa maata uhkaa muodostua erilaiseksi.[35] VYO:n palautuspäätösten osalta ei vastaavaa vaaraa ole olemassa, koska sen toimialue käsittää koko maan.

KKO:n muodostaminen pääasialliselta luonteeltaan ns. prejudikaattituomioistuimeksi tuskin käytännössä vähentää HO:n ja VYO:n päätösten

---

[32] Samoin *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite s. 242.

[33] Ks. tästä *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 72 s., *sama*, Ulosotto s. 502 s., *Miettinen*, KKO 60 vuotta s. 138 i.f., *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 351, *Tirkkonen*, LM 1956 s. 130 av. 52 ja s. 131 av. 58, *sama*, Rp II s. 529 av. 16 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 373 av. 29.

[34] Prejudikaattilupa myönnettiin esim. tapauksessa *KKO 1974 II 22*. Toisin *KKO 1935 II 371, 1953 II 35* ja *38* sekä *1970 II 55*.

[35] Nyttemmin KKO onkin plenumratkaisussaan *KKO 1981 I 2* katsonut, että valituslupa voidaan myöntää myös sellaiseen HO:n palautuspäätökseen, jolla on kumottu AO:n päätös jutun jättämisestä tutkimatta oikeudenkäyntiedellytyksissä olevan puutteen vuoksi. Ks. tästä myös *Lappalainen*, LM 1981 s. 664–675.

merkitystä. Asian laita on pikemminkin päinvastoin, koska todellisuudessa yhä harvemmat jutut voidaan saattaa KKO:n ratkaistaviksi. Ainakin silloin, kun mainitut tuomioistuimet noudattavat vakiintuneesti tiettyä oikeudellista periaatetta eikä toisensuuntaisia KKO:n ratkaisuja ole olemassa, voidaan niiden ratkaisuja pitää edelleenkin ohjeellisina vastaista varten. Joka tapauksessa niiden tosiasiallinen ennustearvo on tällöin huomattava.[36]

Edellä mainituista syistä olen tutkinut VYO:n päätöstaltiot kokonaisuudessaan, vuotta 1975 edeltävältä ajalta VYO:ssa ja sen jälkeiseltä ajalta Turun yliopistolla elokuuhun 1983 saakka. Turun yliopistolla olen myös pääpiirteittäin käynyt läpi siellä säilytettävät HO:ien ratkaisujäljennökset, joita sinne ovat lähettäneet VHO 25. 11. 1969 alkaen, THO 2. 9. 1970 lukien, HHO 1. 12. 1970 lähtien, ISHO vuoden 1973 alusta saakka sekä KouHO ja RHO toimintansa alusta alkaen.[37]

VYO:n ja HO:ien päätösten tutkiminen osoittautui hyödylliseksi. Lisäksi tällä tavoin tapauksissa, joissa ko. ratkaisuihin oli haettu muutosta, pääsin käsiksi moniin KKO:n ratkaisuihin, jotka kenties muuten olisivat jääneet havaitsematta. Esimerkiksi tapauksissa, joissa KKO ei ollut myöntänyt muutoksenhaku-/valituslupaa, ei pelkästään KKO:n päätöstaltioista olisi aina edes selvinnyt, mistä jutussa oli kysymys. Tosin mainituissa tapauksissa KKO:n ei voida katsoa vahvistaneen HO:n päätöksen perusteluja, vaan ainoastaan sen lopputuloksen.[38] Toisaalta taas VYO:n ja HO:n ratkaisut eivät yksinään ole kovin luotettavia, koska sanotut tuomioistuimet todennäköisesti muuttavat aikaisemmin omaksumansa kannan saa-

---

[36] HO:n päätösten merkitystä oikeuden soveltamisen ja lakien tulkinnan kannalta on korostanut varsinkin *T. Ellilä*, DL 1951 s. 406–413 ja Hovioikeusmenettely s. 178 sekä *Lahti* s. 421 ja viimeksi *Lappalainen*, LM 1981 s. 683.

Uudemmista prosessioikeudellisista väitöskirjoista, joissa HO:n ratkaisuja on käytetty runsaasti hyväksi, mainittakoon *Aallon* teos »Rikosprosessilain asiallisesta sovellutusalasta» ja *Virolaisen* teos »Reformatio in pejus-kiellosta». Mainitun seikan ja yleensä painamattomien ratkaisujen käytön on *T. Ellilä*, LM 1966 s. 207 i.f., 213 i.f. ja 231, erityisesti maininnut Aallon väitöskirjan ansiona.

Muun kuin prosessioikeuden alan uudemmista väitöskirjoista, joissa HO:n ratkaisuja on käytetty tutkimusmateriaalina, vrt. esim. *Kartio* s. 11, *Lahti* s. 418 s., *Saarenpää* s. 32–39 ja *Ari Saarnilehto*, Huoneenvuokran sääntelystä, Pori 1981, s. 71.

[37] KouHO aloitti toimintansa 1. 5. 1978 ja RHO tasan vuotta myöhemmin.

[38] Ks. esim. *Riitta Suhonen*, Korkeimman oikeuden ratkaisujen käyttämisestä. DL 1982 s. 145–156.

tuaan tiedon ylimpien oikeusasteiden toisensuuntaisista ratkaisuista. VYO:n ja HO:n ratkaisujen ohjeellisuuden edellytyksenä on näin ollen se seikka, etteivät ne ole ristiriidassa myöhemmin annettujen ylimpien instanssien ratkaisujen kanssa. Mainittu asiantila aiheuttaa sen, että tutkimusstrategisista syistä tuskin olisi ollut aiheellistakaan tutkia vanhempia HO:n ratkaisuja kuin mitä Turun yliopistolta oli saatavissa.

Edellä lausutuilta osin oikeuskäytäntö on ollut systemaattisen selvittelytyön kohteena. Sen sijaan kaikkia VO:ien päätöstaltioita en ole voinut tutkimustaloudellisista syistä systemaattisesti tutkia. Kuitenkin käytettävissäni on ollut runsaasti niitä koskevaa sekä itse keräämääni että vesioikeustuomarien lähettämää aineistoa. Erityisen huomion olen kohdistanut VO:ien riita- ja rikosasioissa antamiin päätöksiin, jotka olen tarkistanut viimeiseltä kymmenvuotiskaudelta. Myöskään alioikeuskäytäntöä yleisissä tuomioistuimissa en ole systemaattisesti tutkinut, mutta satunnaisesti olen saanut tietooni useita tähän tutkimusaiheeseen liittyviä tapauksia. Omakohtaista tuntemusta minulla on VO:sta puolentoista, VYO:sta kahden ja KO:sta runsaan seitsemän vuoden ajalta.

VO:n ja AO:n päätöksillä on kyllä merkitystä käsillä olevan tutkimuksen kannalta, varsinkin kun kysymys on nimenomaan niiden asiallisesta toimivallasta. Esim. VO:n päätöksissä havaittavien säännönmukaisuuksien avulla voidaan pyrkiä ennakoimaan sen vastaista käytäntöä. Lisäksi VO:n ja AO:n päätöksistä havaitaan, millaisissa konkreettisissa tilanteissa tuomioistuimet ovat joutuneet ottamaan kantaa toimivaltakysymyksiin. Alioikeuksien käytäntö osoittaa parhaiten oikeudellisten ongelmien painopistealueet. Jos samalla ovat tiedossa päätösten taustana olevat tosiasiatiedot, saadaan päätösten avulla suhteellisen hyvä kuva todellisuudesta. Samalla oikeustapaukset tuovat päivänvaloon kysymyksiä, joihin vastaaminen on käytännön oikeuselämän kannalta hyödyllistä. Kun käytännön ratkaistutoiminnan yhteydessä ei ainakaan ennen atk-järjestelmään siirtymistä ole juurikaan mahdollisuuksia kerätä julkaisematonta oikeustapausmateriaalia, jää tämä tehtävä lähinnä oikeustieteelle. Tämän tehtävänä on silloin selvittää, miten normeja on lainkäyttäjän toimesta tulkittu.[39] Vaikka alioikeuksien ratkaisuilla katsottaisiinkin olevan vain (oikeus)sosiologista merkitystä,[40] voidaan tällaista (oikeussosiologista) tietoa käyttää

[39] Näin myös *Federleyn*, LM 1965 s. 296–302, esittämään deskriptiivisen laintulkintaopin mukaan. Ks. tästä lisäksi *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite s. 227–230.

[40] Vrt. *Klami*, Johdatus oikeusteoriaan s. 32.

hyväksi myös juridisessa tulkinnassa, mikä on omiaan lähentämään oikeustiedettä muihin yhteiskuntatieteisiin.[41] Nyt käsillä olevassa tutkimuksessa lähtökohta oikeustapausten hyväksikäytön osalta ei kuitenkaan ole oikeussosiologinen, vaan olen pyrkinyt ongelmakeskeiseen oikeustapaustutkimukseen eli kartoittamaan toimivaltakysymysten suhteen käytännössä esiintyviä ongelmatilanteita. Tällöin ei ole merkittävää eroa sillä, ovatko käsitellyt tapaukset ylimmistä vai alemmista oikeuksistamme. Eri asia on, että tutkimusekonomisista syistä olen joutunut rajoittamaan alioikeuksien (VO:n ja AO:n) päätösten käyttöä tässä tutkimuksessa.

Koska vesituomioistuinten ja HO:n ratkaisuja ei ole yleisesti julkaistuina saatavissa, olen niitä ottanut mukaan ja selostanut suhteellisen laajasti. Käsillä olevaa tutkimusta vastaan voitaneenkin tehdä se huomautus, että oikeustapausselostuksia on otettu mukaan liiaksi ja että jotkut selostukset ovat liian laajoja. Lisäksi voidaan kysyä, onko tutkimusstrategisista syistä ollut lainkaan tarkoituksenmukaista kerätä laaja empiirinen aineisto VO:n ja AO:n asiallista toimivaltaa koskeneista tapauksista?[42] – Tähän on ollut syynä läheisesti tuomioistuinkäytäntöön liittyvä aihe ja se seikka, että eri tuomioistuinten käsitykset joidenkin aiheeseen liittyvien kysymysten osalta näyttävät vaihtelevan. Siten oikeuskäytännön lyhyt ja yksiselitteinen kuvaaminen olisi ollut vaikeaa ja saattanut antaa lukijalle harhaanjohtavan kuvan vallalla olevasta käytännöstä. Läheskään kaikkia keräämiäni tapauksia en ole sisällyttänyt tutkimukseen. Eräät oikeustapaukset olen jättänyt pois sen vuoksi, etteivät ne mielestäni ole olleet relevantteja tutkimusaiheen kannalta siitä huolimatta, että tapaukset ovat koskeneet toimivallan jakoa AO:n ja VO:n välillä. Lähinnä tällöin on ollut kysymys sellaisista AO:ssa vireille pannuista vesiasioista, joissa asianosaiset ovat aivan ilmeisesti erehtyneet kysymyksessä olevista toimivaltasäännöistä ja joissa HO on pysyttänyt AO:n päätöksen eikä KKO ole myöntänyt muutoksenhakulupaa. Sen sijaan olen pyrkinyt huomioimaan kaikki KKO:n ja KHO:n vuosikirjoissa julkaistut ratkaisut. Jos muunlaiset KKO:n ja KHO:n ratkaisut tai alempien oikeuksien käytäntö ovat olleet täysin yhteneviä vuosikirjoissa julkaistujen ratkaisujen kanssa, en ole

[41] Tekstissä mainittuun seikkaan on viitannut *Aarnio*, mt. s. 324 s. Alioikeuskäytännön ja alimman viranomaisasteen praksiksen merkityksestä juridisessa tutkimustyössä vrt. lisäksi *Havansi* s. 113 s. ja *Lahti* s. 421. Vrt. myös ympäristöä koskevien normien erikoislaadusta ja siinä käytetystä oikeussosiologisesta tutkimusmenetelmästä *Hollo*, Ympäristöoikeuden kokonaisselvitys s. 30 s.

[42] Vrt. *Aarnio*, mt. s. 324.

pitänyt niiden selostamista aiheellisena, ellei niistä ole ollut saatavissa jotain uusia näkökohtia toimivallan jakoa koskevaan ongelmaan.

Mitä tulee sitten mukaan otettujen oikeustapausselostusten pituuteen, niin on jälleen viitattava siihen, että prosessioikeus ja vesioikeus ovat molemmat läheisesti käytäntöön liittyviä ja sitä palvelevia oikeustieteen haaroja. Tämä edellyttää oikeustapausselostuksilta suurempaa selvyyttä ja perusteellisuutta kuin joillakin teoreettisemmilla oikeustieteen aloilla. Käytännön tuomioistuintyössä olen monesti havainnut, ettei lyhyistä oikeustapausselostuksista aina ilmene todellisia perusteita kyseisen tapauksen ratkaisulle. Tutkijan suorittama liian raju ratkaisulle relevanttien tosiseikkojen valinta voi joskus antaa erheellisen kuvan tuomioistuimen tarkoituksesta. Ja mistä tutkija aina niin varmasti tietää, mitkä seikat tuomioistuimen mielestä ovat olleet relevantteja? Toisaalta on myönnettävä, että pitkähköjen oikeustapausselostusten lukeminen vaatii lukijalta runsaasti vaivannäköä ja että niitä mahdollisuuksien mukaan olisi pyrittävä lyhentämään. Käsillä olevassa tutkimuksessa olen pyrkinyt siihen, että KKO:n ja KHO:n vuosikirjoissa julkaistut ja lukijalle helposti saatavilla olevat oikeustapaukset on selostettu mahdollisimman lyhyesti.[43]

Oikeustapausmateriaali on tutkimuksessa jaettu käsiteltäväksi erikseen asianomaisissa luvuissa kunkin esillä olevan ongelman yhteydessä. Tämän toivon auttavan lukijaa, joka haluaa helposti ja nopeasti saada kuvan voimassa olevan oikeuden kannasta jonkin tietyn toimivaltakysymyksen suhteen. Toisaalta tästä esitystavasta seuraa, että toisissa kohdissa on selostettu runsaasti oikeustapauksia, toisissa vain harvoja ehkä sitäkin tärkeämpiä ja joissakin ei lainkaan. Tämä johtuu siitä, että toimivallan jakoa koskevien ongelmien ilmeneminen käytännön oikeuselämässä riippuu toisinaan puhtaasta sattumasta.[44] VL on ollut tähän mennessä voimassa parikymmentä vuotta. Joidenkin teoreettisesti ehkä tärkeidenkin toimivaltakysymysten suhteen ei näytä ilmenneen ongelmia käytännössä tai niistä ei ole kannattanut hakea ylempien oikeusasteiden ratkaisuja. On kenties ollut edullisempaa panna juttu vireille suoraan toisessa alemmassa oikeudessa. Tällaisissa tapauksissa on oikeuskäytännön suhteen edelleen

[43] Oikeustapausten valinnasta ja käytöstä prosessioikeudellisessa tutkimuksessa vrt. lisäksi *T. Ellilä*, LM 1966 s. 223 ja *Tirkkonen*, LM 1956 s. 643 s. Erityisesti toimivallanjakoa koskevien tutkimusten osalta mainittakoon tässä yhteydessä vertailukohteena ruotsalaisen *Lavinin* väitöskirja »Domstol och administrativ myndighet», jossa on tilitetty noin 1.700 oikeustapausta. Ks. tästä *Lavin* s. 2. Myös *Vilkkonen* on valinnut hallintolainkäytön alaa koskevan tutkimuksensa apuneuvoksi oikeuskäytännön, ks. *Vilkkonen*, Hallintolainkäytön alasta s. 3–5.

Yleisemmin oikeustapausten valinnasta ja käytöstä vrt. esim. *Haataja* I s. 12, *Klami*, LM 1979 s. 412–437, *Norri*, Oikeustiede IX/1977 s. 139, *Saarenpää* s. 32–39, *sama*, JFT 1981 s. 337–362 ja *Vilkkonen*, Oikeudellinen lähdemateriaali s. 67 s.

[44] Vrt. *Lavin* s. 85.

sama tilanne kuin VL:n voimaan tullessa. Ollaan avoimessa tai suhteellisen avoimessa tulkintatilanteessa, jossa esitettäville väitteille ei voida löytää tukea jo toteutuneista tulkintamahdollisuuksista, vaan argumentit on etsittävä muualta.[45] Joidenkin toimivaltakysymysten suhteen on taas ollut käytettävissä rikas judikatuuri, jonka suhteen on jouduttu suorittamaan valintaa. Tällaisissa tapauksissa on käytännön sovellutuksissa saattanut tapahtua jo selkiintymistä ja syntyä vakiintuneita tulkintalinjoja. On muodostunut tavallinen tulkintatilanne, jolloin tulkintasuositusten tärkeimpänä vahventamisperustana on tavallisesti pidetty viittauksia oikeustapauksiin ja oikeuskäytännössä syntyneisiin tulkintalinjoihin.[46]

Oikeustapausmateriaalin systematisoinnissa ja jakamisessa eri lukujen yhteyteen on ollut tiettyjä vaikeuksia. Samassa tapauksessa on saattanut olla kysymys kahdesta tai useammastakin toimivaltaa koskevasta ongelmasta. Esimerkiksi ennakkokysymyksiin liittyvien oikeustapausten erottaminen pääasiaa koskevista on jossain määrin harkinnanvaraista.

Varsinaisessa oikeustapausanalyysissa olen käyttänyt pääasiallisesti sellaista metodia, että tarvittaessa olen aluksi lyhyesti selvittänyt ne oikeusohjeet (lainkohdat), jotka ovat olleet aktuelleja kyseistä tapausta ratkaistaessa tai joilla ylipäänsä on merkitystä tapauksen tulkinnassa. Yleensä merkittävimmät lainkohdat on selvitetty jo ennen oikeustapausselostuksia. Tämän jälkeen päätehtävänä on yrittää selvittää, voidaanko oikeuskäytännön avulla saada valaisua esillä olevaan ongelmaan. Tutkimusaiheen mukaisesti kysymys on pääasiallisesti siitä, onko VO vai AO toimivaltainen esillä olevassa pääasian luonteisessa hakemus-, riita- tai rikosasiassa, minkälaisia kompetenssikonflikteja käytännössä on esiintynyt ja millä tavoin nämä mahdollisesti pitää ratkaista sekä missä määrin

---

[45] *Wikströmin* mukaan avoimessa tulkintatilanteessa esitettävien tulkintojen vahventaminen perustuu käsitteellis-hermeneuttisiin argumentteihin, joina hän luettelee seuraavat: käsitteelliset (analyyttiset) argumentit, kielelliset perusteet, oikeusnormien syntyvaiheet ja tutkimuskäytännön eli oikeustieteen. Ks. *Wikström* s. 212–217. Vrt. tämän johdosta *Aarnio*, LM 1979 s. 487–490 ja hänen esittämänsä argumentaatioteoria teoksessa On Legal Reasoning s. 85–113.

[46] Ks. tekstissä mainitusta tavallisesta tulkintatilanteesta *Wikström* s. 217–220. Vrt. tämän johdosta *Aarnio*, LM 1979 s. 490–492 ja *Saarenpää* s. 17. Ks. myös *Wikströmin* esitys, s. 220–222, vahvasta tulkintatilanteesta, joka hänen mukaansa syntyy silloin, kun oikeusnormit ovat olleet voimassa pitkän ajan, tavallisesti vuosikymmeniä. Vrt. sen johdosta *Aarnio*, LM 1979 s. 492.

AO ja VO voivat ratkaista ennakkoluonteisia kysymyksiä pääasian yhteydessä.[47]

Oikeustapauksia tulkittaessa ei aina ole helppoa saada selville, mitkä ovat ratkaisun perustana olleet yleiset oikeusohjeet tai oikeudelliset tekijät (ratio decidendi).[48] Periaatteessa tämä tulkinta on samanlaista kuin oikeusnormien tulkintakin.[49] Käsillä olevan tutkimuksen kannalta saattaa syntyä vaikeita tulkintatilanteita tapauksissa, joissa tuomioistuimet eivät ole tarkemmin perustelleet, mistä syystä ne eivät ole katsoneet tietyn jutun tai asian kuuluvan sen toimivaltaan. Esimerkiksi KKO ns. kaprokkipäätöksissään ei perustele ratkaisujaan, kun muutoksenhaku ei johda valituksenalaisen päätöksen lopputuloksen muuttamiseen. Tällaisessa tapauksessa ei voida pitää ilman muuta selvänä, että KKO olisi hyväksynyt myös valituksenalaisen päätöksen perustelut. Samaan lopputulokseen on voitu päätyä eri perusteilla. Tällöin ei voida tehdä johtopäätöksiä KKO:n kannasta muulta kuin päätöksen lopputuloksen osalta.[50] Toisaalta taas tuomioistuimet ryhtyessään tutkimaan pääasiaa eivät vakiintuneen tavan mukaan perustele lainkaan omaa toimivaltaansa, ellei väitettä sitä vastaan ole tehty. Tuomioistuin saattaa päätöksensä alussa vain todeta,

---

[47] Vrt. *Lavin* s. 86 tuomioistuimen ja hallinnollisen viranomaisen välisen toimivallanjaon kannalta.

[48] Ratio decidendin käsitteestä, joka oikeusnormeihin verrattuna vastaa lain tarkoituksen eli ratio legisin käsitettä, ks. *Alanen* s. 88, *Klami*, LM 1979 s. 428 s., *Makkonen*, Luentoja s. 151, *Vilkkonen*, Oikeudellinen lähdemateriaali s. 59, *Alf Ross* s. 102–107 ja *David* s. 365 s., 370 s. ja 386.

Po. käsitteen kuvaamista vakiofaktoista (oikeustapauksen sääntöpohjasta) erotetaan satunnaiset, irrelevantit elementit, ns. obiter dicta. Ks. *Klami*, mt. s. 429, *Vilkkonen*, mt. s. 59 sekä *David* s. 386 ja 395 s.

[49] Oikeustapausten tulkintaan liittyvistä vaikeuksista, joita ei voida tämän tutkimuksen puitteissa yksityiskohtaisesti käsitellä, ks. lisäksi *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite s. 227–247, *sama*, LM 1977 s. 346–356, *Kilpi*, KHO 1918–1968 s. 95–102, *Klami*, Oikeudellisen säätelyn yleinen teoria s. 105–107, *sama*, Oikeustieteellisen analyysin peruskysymyksiä s. 8–11 ja LM 1979 s. 412–430, *Makkonen*, Luentoja s. 151, *Miettinen*, Lakimiespäivät 1970 s. 87–95, *Saarenpää* s. 16–31, *Tolonen*, LM 1976 s. 602–609, *Wikström*, passim, mm. s. 124–127, *Vilkkonen*, Hallintolainkäytön alasta s. 237–240 ja *sama*, Oikeudellinen lähdemateriaali s. 58–67. Ulkomaisesta kirjallisuudesta ks. varsinkin *Eek* ym. s. 121–138, *Hjerner*, passim, erit. s. 95–130, *Alf Ross* 104–107 ja *Kelsen* s. 363–371.

Käytäntöä koskevan selvitystyön ongelmista vrt. taas *Kartio*, LM 1975 s. 837–845.

[50] Samoin *Makkonen*, Luentoja s. 183.

että se »on tutkinut jutun».[51] Lausuma ilmaisee ainoastaan johtopäätöksen eikä lainkaan niitä premissejä, joista se on johdettu. Asiallisessa suhteessa lausuma tarkoittaa sitä, ettei oikeus ole todennut minkään sellaisen seikan olevan olemassa, joka estäisi jutun lopullisen ratkaisemisen.[52] Päätös jutun tutkimisesta on osa kyseistä tuomioistuinratkaisua. Ellei päätös sisällä nimenomaista lausumaa jutun tutkimisesta, on tämä kuitenkin todettavissa siitä, että oikeus on antanut asiassa pääasiaratkaisun.

Oikeustapausten tulkinnassa olen lähtenyt siitä, että tuomioistuimet ex officio ovat tutkineet asiallisen toimivaltansa kussakin esillä olleessa asiassa. Tämä perustuu siihen, että tuomioistuimen asiallinen toimivalta on ns. absoluuttinen prosessinedellytys, jonka tuomioistuin on velvollinen ottamaan huomioon viran puolesta.[53] Siten asianosaisten esittämillä väitteillä ja näkökannoilla ei pitäisi olla lainkaan merkitystä asiallista toimivaltakysymystä tutkittaessa. Tosin asianosaisen tekemä väite siitä, ettei asiaa voida laillisesti ottaa tutkittavaksi asiallisen toimivallan puuttumisen vuoksi (oikeudenkäynti- eli prosessiväite), saattaa aiheuttaa sen, että tuomioistuimen on OK 16: 1:n ja 16: 2:n säännökset huomioon ottaen annettava tällaisesta väitteestä erillinen perusteltu päätös (ns. väitepäätös).[54] Käytännössä on sen vuoksi luultavaa, että toimivaltakysymys on ainakin alemmissa oikeuksissa tutkittu tarkemmin tapauksissa, joissa siitä on tehty nimenomainen väite. Lisäksi tuomioistuimet ilmeisesti ovat sellaisissa tapauksissa, joissa toimivaltakysymys on epäselvä eikä siitä ole huomautettu, taipuvaisempia tutkimaan asian kuin päinvastaisessa tapauksessa. Varsinkin AO:t saattavat olla halukkaita tutkimaan asian sen vuoksi, ettei asianosaisille aiheutuisi kustannuksia jutun uudesta vireillepanosta ehkä kaukanakin sijaitsevassa VO:ssa. Jutun tutkimatta jättämisestä saattaisi myös seurata asianosaisille ikäviä oikeudenmenetyksiä.[55]

---

[51] Tosin viime vuosina alioikeustuomareille järjestetyillä jatkokoulutuspäivillä on tähdennetty, että tämäkin on tarpeeton fraasi, koska jutun tutkiminen on itsestään selvä asia, kun siinä on annettu asiaa koskeva päätös. Tuomiolauselmajärjestelmään siirtymisen jälkeen po. lausumasta on käytännössä osittain luovuttu. Vrt. tästä myös jälj. 2.1. luvussa av:n 32 ed.

[52] *Backman*, LM 1970 s. 1043.

[53] Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 170 verr. 392 ja *sama*, Sp I s. 232 verr. 486 s. Ks. myös jälj. av:n 70 ed. sekä 2.5. luvussa av:n 105 kohdalla.

[54] Ks. esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 391 s. ja Sp I s. 485 s.

[55] Vrt. *T. Ellilä*, LM 1958 s. 275, joka on havainnut käytännössä taipumusta tulkita forum rei sitae-säännöstä melko väljästi. Ellilä arvelee syyksi sitä, että on kohtuussyistä tahdottu »pelastaa» kantaja, joka on hakenut esim. korvausta kiin-

Periaatteelliselta kannalta onkin oikein, että tuomioistuin epäselvässä tapauksessa mieluummin tutkii asian kuin jättää sen tutkimatta.[56] Sen vuoksi yksittäisiä oikeustapauksia tulkittaessa ei voida siitä seikasta, että tuomioistuin on tutkinut jonkin tietyn asian, tehdä ilman muuta sellaista johtopäätöstä, että ainoastaan tämä tuomioistuin on ollut toimivaltainen asiassa. Toinen tuomioistuin olisi yhtä hyvin voinut tutkia saman asian, jos vain juttu olisi pantu siellä vireille.

Edellä kosketellut seikat ovat tarkoitetut ainoastaan viitteeksi siitä, kuinka tuomioistuimet konkreettisessa tapauksessa v o i v a t harkita toimivaltakysymystä. Nämä tekijät on kuitenkin syytä pitää mielessä, kun jäljempänä tarkastellaan oikeuskäytäntöä.

Niissä tapauksissa, joissa tuomioistuin ei ole perustellut kannanottoaan toimivaltakysymyksen suhteen, olen arvioinut tuomioistuimen päätöksen perustana olleita seikkoja päätöstaltioon sisältyneen kertoelman tai jutun asiakirjoista ilmenneiden tosiseikkojen (faktojen) perusteella.[57] Tärkeimpien tapausten osalta olen pyrkinyt tutustumaan jutun asiakirjoihin. Muutamissa tapauksissa on ollut tilaisuus keskustella kyseisen päätöksen tekemiseen osallistuneiden henkilöiden kanssa ja saada käyttööni sitä koskevia muistioita.[58]

---

teistöforumissa, vaikka juttu oikeastaan olisi kuulunut vastaajan yleiseen henkilökohtaiseen forumiin. Samoin *Havansi*, LM 1980 s. 718, on forum rei sitae-säännöksen osalta arvellut, että tuomioistuinkäytännössä on pyritty välttämään pahimpia kohtuuttomuuksia »silmiä ummistamalla», jos vastaaja ei ole puuttunut forum-kysymykseen. *Tirkkonen*, Sp I s. 490, on tehnyt vastaavan havainnon ylempien oikeuksien taipumuksesta tutkia asia kohtuussyistä absoluuttisissa prosessinedellytyksissä olevista puutteista huolimatta.

Tässä yhteydessä oikeustapausten tulkinnasta puheen ollen ei liene syytä ryhtyä pohtimaan sanotun tuomioistuinkäytännön suotavuutta, vaan siihen palataan 2.5. luvussa av:ssä 106.

[56] Vrt. jälj. 2.4. luvussa av:n 96:n ed.

[57] Oikeustapausten yhteydessä esiintyvien käsitteiden ja faktojen selvittäminen on eräs oikeustapausanalyysin keskeisimmistä metodologisista ongelmista. Mm. *Klami*, LM 1979 s. 420–430, on korostanut faktojen ja normien välttämätöntä yhteenkuuluvuutta oikeustapausanalyysissä.

[58] Yksityisten tuomarien ratkaisutoiminnan yhteydessä laatimia muistioita ja esittämiä mielipiteitä (esim. reunamerkintöjä aktissa), jotka eivät sisälly lopulliseen ratkaisuun, mutta ovat tosiasiallisesti johtaneet siihen, kuvataan käsitteellä obiter dictum. Käytännössä niillä saattaa olla suurikin merkitys selvitettäessä asianomaisen päätöksen ratiota. Vrt. tästä ed. av:n 48 kohdalla.

1.4. VO:n ja AO:n käsittelemien vesiasioiden laadusta ja lukumääräisestä suhteesta sekä toimivaltaa koskevan kysymyksen merkityksestä

Vesilainsäädännöllä on maasamme tärkeä merkitys, sillä meillä on arviolta 60.000 järveä ja maamme pinta-alasta noin kymmenesosa on järviä ja jokia.[59] Lisäksi maamme rajoittuu mereen sekä etelässä että lännessä. Energian tarpeestamme edelleenkin noin kymmenesosa tyydytetään vesivoimalla.[60] Vesitiet ovat tärkeitä liikenneväyliä. Puutavaran kuljetuksista noin 40 % tapahtuu Suomessa uittamalla ja energian hinnannousu on tehnyt tämän kuljetusmuodon aikaisempaa edullisemmaksi. Laaja puunjalostusteollisuutemme tarvitsee runsaasti vettä toimintaansa, josta syntyy myös haitallisia jätevesiä. Sisävesikalastuksella on edelleen huomattava taloudellinen merkitys. Vesistöjemme hyväksikäyttö vapaa-ajan vieton ja matkailun kannalta lisääntyy jatkuvasti. Vesilainsäädännöllä on järjestetty myös pohjavettä, käyttövesihuoltoa sekä maa- ja metsätalousmaan kuivatusta koskevat kysymykset.

Edellä luetellut teollisuuden haarat ja elinkeinot ovat vain eräitä esimerkkejä talouselämämme elintärkeistä sektoreista, joihin VL:n säännökset välittömästi vaikuttavat.[61] Ne riittänevät kuitenkin jo osoittamaan, ettei toimivaltaa vesiasioissa koskeva kysymys voi olla vailla käytännön merkitystä.

Pääosa VL:n mukaisista vesiasioista kuuluu nykyisin VO:n toimivaltaan. Suomen virallisen tilaston taulukoista havaitaan, että erilaiset hakemusasiat muodostavat VO:ssa ylivoimaisesti suurimman asiaryhmän. Esimerkiksi v. 1981 käsiteltiin maamme kolmessa VO:ssa kaikkiaan 832 asiaa, joista 664 oli hakemusasioita. Näistä taas lukumääräisesti suurimmat alaryhmät olivat erilaiset vesistöön rakentamista, pohjaveden ottamista ja jäteveden johtamista koskevat asiat. Erityispiirteenä eri VO:ien väliltä jo pitemmältä ajalta voidaan todeta, että LSVO on käsitellyt muihin VO:iin verrattuna selvästi eniten pohjaveden ottamista ja jäteveden johtamista koskevia asioita ja vähiten taas esimerkiksi uittoa koskevia asioita. PSVO:lla on perinteisesti muihin VO:iin verrattuna ollut eniten voimalaitoksen rakentamista koskevia asioita. ISVO:ssa taas samassa asemassa

---

[59] Ks. esim. *Mikola*, teoksessa Haapanen–Mikola–Tenovuo s. 77.

[60] Ks. vesivoiman osuudesta Suomen kokonaisenergian suhteellisessa jakautumassa vuosina 1930–2000 *Haapanen*, mt. s. 84–88.

[61] Ks. vesien käytöstä yksityiskohtaisemmin *Mikola*, mt. s. 69–80.

ovat uittoasiat. Mainitut eroavuudet selittyvät paljolti maantieteellisistä seikoista.

Edelleen v. 1981 on maamme VO:issa käsitelty yhteensä 109 valitusasiaa, joista 87 on koskenut vesilautakunnan päätöksistä tehtyjä valituksia, 20 ojitustoimituksista tehtyjä valituksia ja kaksi ulosmittauksista tehtyjä valituksia. Aikaisempiin vuosiin verrattuna näiden määrä on vähitellen noussut, josta voidaan päätellä VO:n merkityksen muutoksenhakuinstanssina kasvaneen. Sen sijaan alistettuja asioita v. 1981 ei ole käsitelty lainkaan, mutta virka-apuasioita taas huomattava määrä eli 25.

Samana vuonna 1981 käsiteltiin maamme kolmessa VO:ssa yhteensä 31 riita- ja kolme rikosasiaa. Yhteensä VO:issa on 20 vuoden aikana eli niiden perustamisesta 1. 4. 1962 lähtien vuoden 1981 loppuun mennessä käsitelty 216 riita- ja 51 rikosasiaa.[62] Tästä voidaan todeta, etteivät riita- ja rikosasiat muodosta kovinkaan suurta osaa VO:n työskentelyssä, vaikkakin riita-asioiden lukumäärä on viime vuosina lisääntynyt. Lukumääriin sisältyvät tilastojen mukaan, paitsi ratkaisut myös »poistetut» jutut, joilla ilmeisesti tarkoitetaan rauenneita asioita,[63] joten tosiasiallisesti VO:t eivät ole joutuneet ratkaisemaan näinkään paljon riita- ja rikosasioita.

Ympäristörikostoimikunnan suorittamien tutkimusten mukaan VO:issa olisi 1. 4. 1962–15. 8. 1972 välisenä aikana ratkaistu kaikkiaan vain 13 rikosasiaa,[64] vaikkakaan toimikunnan mietinnön perusteella ei voida arvioida, onko tämä lukumäärä tilastollisesti täysin luotettava.[65]

---

[62] *Suomen virallinen tilasto XXIII C: 88–99.* Niiden mukaan VO:issa on käsitelty vuosina 1962–69 yhteensä 68 riita- ja 11 rikosasiaa, v. 1970 riita-asioita 16 ja rikosasioita 4, v. 1971 riita-asioita 9 ja rikosasioita 4, v. 1972 riita-asioita 11 ja rikosasioita 3, v. 1973 riita-asioita 8 ja rikosasioita 2, v. 1974 riita-asioita 6 eikä lainkaan rikosasioita, v. 1975 riita-asioita 9 ja rikosasioita 6, v. 1976 riita-asioita 9 ja rikosasioita 3, v. 1977 riita-asioita 8 ja rikosasioita 5, v. 1978 riita-asioita 14 ja rikosasioita 2, v. 1979 riita-asioita 7 ja rikosasioita 4, v. 1980 riita-asioita 20 ja rikosasioita 4 sekä v. 1981 mainitut 31 riita-asiaa ja 3 rikosasiaa.

[63] Prosessioikeudessa ja käytännön oikeuselämässä ei puhuta jutun poistamisesta, vaan sen jättämisestä sillensä eli käsittelyn raukeamisesta. Esim. rikosjutun käsittely voi raueta VO:ssa siten, että syyttäjä peruuttaa siellä syytteensä ilmoittaen samalla saattavansa asian AO:n käsiteltäväksi. LSVO:sta olen kuullut ainakin yhdestä tällaisesta tapauksesta.

[64] Ks. tästä *KM 1973: 49* s. 90.

[65] Ympäristörikostoimikunta ilmoittaa tutkineensa kaikki VO:ssa ja VYO:ssa 1. 4. 1962 – 15. 8. 1972 välisenä aikana käsitellyt rikosasiat, mutta ei kerro lähemmin, miten tämä tutkimustyö on suoritettu. Ks. *KM 1973: 49* s. 87.

Ltk 2/1980:n (s. 110) mukaan VO:issa on niiden toiminta-aikana v:n 1978

Maamme kaikissa AO:issa on vastaavasti kymmenvuotiskautena 1962–1971 Suomen virallisen tilaston mukaan käsitelty yhteensä 132 henkilöä vastaan nostettua syytettä VL:n säännösten rikkomisesta, joihin lukuihin sisältyvät myös rangaistusmääräysmenettelyssä tuomitut.[66] Vuoden 1971 jälkeen tuomioistuinten tutkimia rikoksia koskevat viralliset tilastot ovat havaintojeni mukaan tässä suhteessa eräiltä vuosilta puutteellisia. Kuitenkin niistä ilmenee, että meillä esimerkiksi v. 1975 on ollut 8 henkilöä syytteessä AO:ssa VL:n vastaisista rikoksista (päärikoksena), v. 1977 enää 3 henkilöä, v. 1978 samoin 3 henkilöä, v. 1979 vain 1 henkilö, v. 1980 taas 15 henkilöä ja v. 1981 enää 5 henkilöä.[67]

Edellä VO:n ja AO:n osalta mainitut rikosasioita koskevat lukumäärät eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia, koska VO:n osalta kysymys on ollut nimenomaan käsitellyistä asioista eli jutuista ja AO:n osalta taas syytteessä olleista henkilöistä. Samassa laajahkossa rikosasiassa voi nimittäin syytteessä olla useita eri henkilöitä. Kuitenkin mainittujen lukumäärien perusteella on jo tehtävissä tämän tutkimuksen tarpeisiin riittävät johtopäätökset. Ensinnäkin VL:n mukaisten rikosasioiden määrä on suhteellisen vähäinen sekä VO:ssa että AO:ssa. Toiseksi maamme kaikissa AO:issa yhteensä käsitellään lukumääräisesti enemmän VL:n mukaisia rikosasioita kuin VO:issa.[68] Sen sijaan tilastoista ei ilmene käsiteltyjen rikosasioiden todellinen laatu ja laajuus. Näiden kysymysten selvittäminen kuuluu eräänä osana tämän tutkimuksen tehtäviin ja niitä käsitellään rikosasioita koskevassa luvussa.[69]

Kun VL:n mukaisten riita- ja rikosasioiden määrä on suhteellisen vähäinen sekä VO:issa että AO:issa ja kun AO:ssa ei voida käsitellä vesiasioita tai niihin rinnastettavissa olevia asioita muussa kuin riita- tai rikosasioista säädetyssä järjestyksessä, näyttäisi käsillä olevalla tutkimuk-

---

loppuun mennessä tullut vireille yht. 11.496 asiaa, joista riita-asioita on ollut 166 ja rikosasioita 44 eli molempia yht. 210, joka on ollut 1,83 % VO:ien kokonaisjuttumäärästä.

[66] AO:issa on vuosina 1962–71 ollut syytteessä VL:n vastaisista rikoksista henkilöitä seuraavasti: v. 1962 21, v. 1963 3, v. 1964 6, v. 1965 18, v. 1966 10, v. 1967 14, v. 1968 8, v. 1969 14, v. 1970 29 ja v. 1971 9. Ks. *Suomen virallinen tilasto* (Tuomioistuinten tutkimat rikokset) *XXIII B: 98–107.*

Vrt. *Vikatmaa*, Vesiasiat s. 128 ja sama, Vesien saastuminen s. 85, joissa arvioidaan tuomioistuimissamme 1960-luvun aikana olleen vireillä kaikkiaan noin sata VL:n nojalla nostettua syytettä.

[67] *Suomen virallinen tilasto XXIII B: 111 ja 113–117.*

[68] Vastaavat päätelmät teki meillä jo ympäristörikostoimikunta, ks. *KM 1973: 49* s. 84 s.

[69] Ks. rikosasioita koskevasta oikeuskäytännöstä yksityiskohtaisemmin jälj. 10.1.5. luku.

sella ensi näkemältä olevan vähäinen käytännöllinen merkitys. VO:n ja AO:n välistä toimivaltaongelmaa ei voida kuitenkaan rajata ainoastaan niihin kysymyksiin, jotka mahdollisesti VO:n toimivaltaan kuuluessaan olisi käsiteltävä siellä VL:n mukaisina riita-tai rikosasioina. Asia selvinnee parhaiten esimerkin avulla. Jos AO on päätöksellään jättänyt esimerkiksi jonkin kaivon veden pilaamisesta tai viemärin tekemisestä johtuneen korvauskysymyksen tutkimatta toimivaltaansa kuulumattomana vesiasiana, niin ei tämä päätös tarkoita sitä, että sama korvauskysymys olisi VO:ssa käsiteltävä nimenomaan VL:n mukaisena riita-asiana. Vaikka sanottu korvauskysymys käsiteltiinkin AO:ssa riita-asioista säädetyssä järjestyksessä, saattaa se VO:n toimivaltaan kuuluessaan olla VL:n mukainen hakemusasia tai kuulua ensimmäisessä asteessa vesilautakunnan toimivaltaan, josta se vasta valitusasiana voi tulla VO:n käsiteltäväksi. Edellä onkin jo mainittu näiden valitusasioiden kasvavasta lukumäärästä VO:ssa. Lisäksi esimerkiksi v. 1981 VO:issa on käsitelty yhteensä 25 hakemusasioiksi luettavaa korvausasiaa, mikä on jo tilastollisestikin merkittävä määrä.

Edellä lausuttu riittänee jo osoittamaan, ettei tarkasteltaessa toimivaltaongelmaa riita-asioissa AO:n kannalta, vertailukohdetta VO:n puolella voida rajoittaa pelkästään VL:n mukaisiin riita-asioihin. Lisäksi sekä VO:ssa että AO:ssa saattaa syntyä epätietoisuutta niiden omasta toimivallasta, paitsi jutun osalta kokonaisuudessaan, myös jonkin ennakkokysymyksen tai liitännäisen asian taikka erikseen ratkaistavissa olevan kysymyksen suhteen. Tuomioistuimen velvollisuus on nimittäin aina ex officio tutkia oma asiallinen toimivaltansa jokaisen käsiteltävänä olevan kysymyksen osalta.[70] Pääasian tutkiminen sisältää siten positiivisen kannanoton omasta toimivallasta. Tilannetta vaikeuttaa VO:n osalta se, että sen tutkittavat vesiasiat ovat usein luonteeltaan varsin laajoja ja aikaa vieviä, joten toimivaltakysymysten tutkimiseen yksityiskohtien osalta ei ole paljon aikaa käytettävissä. AO:n puolella on taas lisävaikeutena se, että yleisten tuomioistuinten tuomarien on suuresta työtaakastaan johtuen hankalaa päästä perille jokseenkin vaikeaselkoisen VL:n erityissäännöksistä, joita ei kovin usein jouduta soveltamaan. Tutkimukseen sisältyvät oikeustapaukset osoittavatkin, että kompetenssikonflikteja on käytännössä syntynyt. Lisäksi on muistettava, ettei kysymyksen asiallinen relevans-

[70] Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 170 verr. 392 ja *sama*, Sp I s. 232 verr. 486 s. Vrt. myös jälj. 2.5. luvussa av:n 105 ed.

si ole aina mitattavissa yksin tilastolukujen tai ongelmien esiintymistiheyden valossa. Asioiden ja ongelmien lukumäärä ei ole vielä riittävä mitta niiden yhteiskunnallisesta merkittävyydestä.[71] Vesiasiat, jotka viime aikoina ovat julkisuudessa saaneet suurta huomiota osakseen, omaavat usein juuri yhteiskunnallista merkittävyyttä. Siten niiden yhteydessä ilmenevät toimivaltaprobleemat saattavat harvemminkin esiintyessään olla ongelmallisempia kuin jos kysymys olisi yhteiskunnan kannalta vähemmän merkittävistä rutiinijutuista.

Kompetenssikonflikteista samoin kuin oikeuspaikkakysymysten kohdalla esiintyvistä epäselvyyksistä yleensäkin aiheutuu sekä tuomioistuimille että niiden puoleen kääntyville henkilöille suurta haittaa ja ajanhukkaa sekä tarpeettomia kustannuksia.[72] Pahimmassa tapauksessa asianosaiset voivat kärsiä jopa pysyviä oikeudenmenetyksiä. Nämä voitaisiin välttää tai mainittuja haittatekijöitä ainakin pienentää, jos tuomioistuinten toimivaltaa koskevat säännöt olisivat mahdollisimman selkeitä. Mielestäni oikeusvaltiossa kansalaisilla tulee olla mahdollisuus ennakolta selvittää tuomioistuin, jossa heidän juttunsa tullaan asiallisesti ratkaisemaan. Käsillä oleva tutkimus pyrkii osaltaan edistämään tämän tavoitteen saavuttamista.

Tässä yhteydessä lienee syytä lyhyesti kosketella myös valmisteilla olevien VL:n muutosten mahdollista vaikutusta tämän tutkimuksen tuloksiin.[73] Tosin viimeisimpiin VL:n uudistusesityksiin ei enää sisälly suoranaisia muutoksia VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon. Myöskään aikaisemmin ehdotetut muutokset eivät lähemmin tarkasteltuina olisi vaikutuksiltaan niin suuria kuin ensi näkemältä vaikuttaa. Vaikka aikaisempien suunnitelmien mukaan menettelysäännöksiä vesiasioissa muutettaisiinkin siten, että osa riita-asioista siirrettäisiin käsiteltäviksi hakemusasioina,[74] niin ei tämä vaikuttaisi nyt käsillä olevan tutkimuksen tuloksiin. Nyt on nimittäin kysymys toimivallan jaosta VO:n ja AO:n välillä eikä siitä, missä järjestyksessä VO käsittelee sen toimivaltaan kuuluvat asiat. Siltä osin kuin eräitä VO:ssa nyt riita-asioina käsiteltäviä

---

[71] Vrt. *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 195, jossa esimerkkinä mainitaan juuri vesiasiat.

[72] Samoin *Halila*, LM 1956 s. 41. Vrt. erityisesti forum rei sitae-säännöstön osalta *T. Ellilä*, LM 1958 s. 284 ja *Havansi*, LM 1980 s. 716.

[73] Valmisteilla olevia VL:n muutoksia toimivaltasäännösten osalta on yksityiskohtaisemmin käsitelty tutkimuksen lopussa 12.2. luvussa.

[74] Vrt. tästä jälj. 12.2.2. luvussa av:n 128 kohdalla ja 12.2.6. luvussa av:n 147 ed.

erityiskysymyksiä tultaisiin mahdollisesti siirtämään AO:een, näiden tuomioistuinten välinen toimivallanjaon raja tulisi tietenkin muuttumaan samassa suhteessa. Näiltä osin esitettyihin aikaisempiin uudistussuunnitelmiin on viitattu asianomaisissa kohdissa. Jos taas rikosasiat tultaisiin siirtämään kokonaisuudessaan AO:n toimivaltaan, kuten eräissä aikaisemmissa muutosesityksissä oli ehdotettu,[75] niin tällöinkin toimivaltaongelmat tulisivat häviämään vain pääasian eli rikoksesta määrättävän rangaistusseuraamuksen osalta. Sen sijaan rikoksen johdosta määrättävien muiden seuraamusten, esimerkiksi vahingonkorvausvaatimusten käsittelyn osalta, toimivaltaongelmia tulisi ilmeisesti edelleenkin esiintymään. – Joka tapauksessa nyt voimassa olevan samoin kuin aikaisemman oikeuden tuntemuksesta lienee hyötyä myös mahdollisia uusia säännöksiä laadittaessa ja sovellettaessa.

---

[75] Ks. jälj. 12.2.2. luvussa av:n 128 kohdalla, 12.2.3. luku ja 12.2.6. luvussa av:n 148 ed.

2. TUOMIOISTUINTEN TOIMIVALLASTA. KÄSITEMÄÄRITTELYJÄ JA TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUSTA

2.1. Toimivallan käsitteestä, merkityksestä ja erilaisista jaotteluista

Yleisessä kielenkäytössä toimivallalla ymmärretään yleensä jollekin elimelle, viranomaiselle tai yksityiselle henkilölle kuuluvaa valtaa toimia oikeudellisesti pätevällä tavalla.[1] Kysymyksessä on hyvin yleinen ja laajasisältöinen termi, jota ei oikeustieteessä ole voitu määritellä tyhjentävästi koko oikeudellista kenttää koskevaksi.[2] Esimerkiksi siviilioikeudessa toimivallan käsitteellä on eri sisältö kuin julkisoikeudessa.[3] Tässä tutkimuksessa kysymys on julkisoikeudellisesta ja sen piirissä lähinnä prosessioikeudellisesta toimivallan käsitteestä. Kysymys on siis toimivallasta oikeudellisessa mielessä. Tämä on eri asia kuin tosiasiallinen valta tai kyky suorittaa tiettyjä asioita.[4] Tuomioistuinhan ei voi toimia itsestään, vaan tosiasiassa sen puolesta toimintaa harjoittavat siihen kuuluvat henkilöt. Täten tuomioistuimen toimivalta, sikäli kuin sillä ajatellaan tuomioistuimen harjoittamaa toimintaa, on pelkkä käsitteellinen fiktio,[5] josta kuitenkin on hyötyä juridiikassa.

---

[1] Ks. *Nykysuomen sanakirja*. Osat V ja VI (S–Ö) s. 720.

[2] Toimivaltakäsitteestä yleisesti ks. esim. *Makkonen*. Luentoja s. 4, *sama*, LM 1964 s. 778–784, *Alf Ross* s. 95 s., 193 ja 202, *Strömberg*, Festskrift till Ivar Agge s. 294–304, *Kelsen* s. 161–163 ja *Réau–Rondepierre* s. 97–105.

[3] Vrt. siviilioikeudellisesta toimivallan (befogenhet) käsitteestä *Kivimäki–Ylöstalo* s. 181–185, 344 s., 357 s. ja 361 av. 2.

[4] Vrt. *Makkonen*, Luentoja s. 135 ja *Olivecrona*, Rättsordningen s. 166.

[5] Esim. lakitekstissä vältetään käyttämästä sanaa toimivalta. Myöskään VO:n toimivallan kannalta keskeisessä VL 14 luvussa (Menettelyä koskevia yleisiä säännöksiä) ja AO:n tärkeimmät forumsäännökset sisältävässä OK 10 luvussa (Laillisesta tuomioistuimesta) ei puhuta tuomioistuinten toimivallasta, vaan käytetään tätä täsmällisempiä ja rajoitetumpia ilmaisuja.

Tuomioistuimen toimivallan (kompetenssin) käsite perustuu siihen, että on olemassa useita eri tavalla järjestettyjä tuomioistuimia. Tämän vuoksi on tarvittu nimenomaisia säännöksiä siitä, minkälaatuiset asiat ratkaistaan missäkin tuomioistuimessa. Nämä säännökset osoittavat eri tuomioistuinten lainkäytön (oikeudenkäytön) eli tuomiovallan (jurisdictio)[6] käyttämisen rajat ja tuomioistuinten suhteet toisiinsa. Näiden säännösten muodostamaa kokonaisuutta vastakohtana tuomioistuinten sisäisille järjestelyille kuvaa mielestäni parhaiten nimitys *tuomioistuinlaitoksen ulkoinen organisaatio.*[7] Tuomioistuimelle mainittujen säännösten mukaan kuuluvaa tuomiovaltaa on taas yleisesti sanottu sen toimivallaksi eli kompetenssiksi.[8] Toisin sanoen tuomioistuin on toimivaltainen asiassa silloin, kun sillä on siinä tuomiovalta. Siten tuomioistuimen toimivalta voidaan määritellä siksi tuomiovallaksi, joka kuuluu yksityiselle tuomioistuimelle niiden säännösten mukaan, jotka jakavat oikeudenkäyntiasiat eri tuomioistuinten kesken.[9] Oikeastaan tässä tutkimuksessa on siten kysymys VO:n ja AO:n välisestä *tuomiovallan* jaosta. Toimivalta-sana on kuitenkin niin vakiintunut prosessioikeudessa ja käytännön oikeuselämässä, ettei sitä ole syytä jättää käyttämättä tässäkään yhteydessä.

Tuomioistuimen toimivalta voidaan myös määritellä sen tehtäväpiiriksi, kuten varsinkin saksankielisessä prosessioikeudellisessa kirjallisuu-

---

[6] Termi lainkäyttö on meillä yleisempi kuin oikeudenkäyttö. Po. termeistä ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 5 ja Sp. I s. 5. Ks. lisäksi tuomiovallasta *Tirkkonen*, Rp I s. 102 ja Sp I s. 98 sekä (domsrätt) *Wrede* I s. 90 ja *Wrede–Palmgren* s. 101. Laajemmin lainkäytön käsitteestä vrt. luvussa 6.3.1. av:n 37 jälj.

[7] Vrt. *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 33, *sama*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 20, *Wrede* I s. 120 ja *Wrede–Palmgren* s. 137 sekä *Kallenberg* I: 1 s. 124 ja I: 2 s. 269, joissa käytetään nimitystä »domstolarnas yttre organisation». *Tirkkonen*, Rp I s. 162 ja Sp I s. 226, käyttää po. säännösten muodostamasta kokonaisuudesta nimitystä »tuomioistuinten ulkonainen järjestely». Sen sijaan *T. Ellilä*, Korkein oikeus s. 19, puhuu yleisesti vain tuomioistuinorganisaatiosta.

[8] Näin esim. *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 33, *sama*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 20, *Tirkkonen*, Rp I s. 163 ja Sp I s. 226, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 55, *Wrede* I s. 120, *Wrede–Palmgren* s. 137, *Ekelöf* I s. 69 ja *Thomas–Putzo* s. 25.

[9] Tekstissä mainittu tuomioistuimen toimivallan määritelmä perustuu edellisessä av:ssä mainittuihin lähteisiin. Samalla tavoin tuomioistuimen toimivallan on määritellyt *Juha Lappalainen* teoksessa Yksilö, yritys ja yhteiskunta (toim. Erkki Aurejärvi) s. 393. Ulkomaisesta kirjallisuudesta vrt. *Morel* s. 177, jossa tuomioistuimen toimivalta (la compétence) on määritelty seuraavasti: »c'est l'aptitude d'un tribunal à connaître d'un procès, c'est la mesure dans laquelle il peut exercer son pouvoir de juridiction.»

dessa on tehty.[10] Sen mukaan tuomioistuimen toimivaltaa koskevat normit määräävät samalla sen tehtäväpiirin. Ne osoittavat rajat, joiden sisäpuolella tuomioistuimella on oikeus ja velvollisuus harjoittaa toimintaansa.[11] Siten tuomioistuimen toimivallalla tarkoitetaan objektiivisessa mielessä samaa kuin sen *tehtäväpiirillä.*

Sitä tuomioistuinta, joka edellä sanotun mukaisesti on toimivaltainen käsittelemään tietyn jutun, sanotaan tämän jutun lailliseksi tuomioistuimeksi eli forumiksi (forum competens, rätt forum).[12] Ainoastaan tämä tuomioistuin on oikeutettu ja samalla velvollinen tuomitsemaan asiassa.

Yleisessä oikeusteoriassa on pohdittu paljon kysymystä normien adressaateista eli sitä, keihin asianomaiset normit kohdistuvat.[13] Tuomioistuinten toimivaltaa koskevien normien osalta voidaan todeta, että ensisijaisesti sanotut normit kohdistuvat tuomioistuimiin itseensä. Ne oikeuttavat ja samalla velvoittavat tuomioistuimen toimimaan määrätyllä tavalla, joko tutkimaan tietyn asian tai jättämään sen tutkimatta.[14] Jos

---

[10] Ks. esim. *Guldener* s. 78, *Kern* s. 125, *Rosenberg–Schwab* s. 154 (§ 30 I) ja *Schönke–Kuchinke* s. 162. – Vrt. toimivallan käsitteestä saksankielisessä kirjallisuudessa myös *Hellwig,* Lehrbuch II s. 174–185, *Karl Wolff* s. 69 s. ja *Zöller* ym. s. 143.

[11] Näin esim. *Bruns* s. 38 s. ja *Guldener* s. 78.

[12] *Forum*-käsitteen puitteisiin on tässä luettu sekä alueellinen että asiallinen toimivalta. Näin myös *Ekelöf* II s. 17 ja nyttemmin *rättegångsutredningen* (SOU 1982:26 s. 179 s.). Sen sijaan meillä *Tirkkonen,* Rp I s. 168 ja Sp I s. 232, on katsonut, että forum-käsitettä on aihetta yleensä käyttää vain silloin, kun on kysymys tuomioistuimen alueellisesta toimivallasta. Samoin *Wrede* puhuessaan alueellisesta toimivallasta on rajoittanut forum-käsitteen ainoastaan sitä koskevaksi. Ks. *Wrede* I s. 128 i.f. ja *Wrede–Palmgren* s. 147. Myös *Dillén,* Föreläsningar s. 45, *Hassler,* Svensk civilprocessrätt s. 69 s., ja *Kallenberg,* I: 2 s. 274, katsovat, että alkuperäisessä oikeassa merkityksessään forum-käsite kuuluu oppiin tuomioistuinten alueellisesta kompetenssista, mutta lisäävät sanaa forum käytettävän usein laajemmassa merkityksessä. Jutun forumilla ymmärretään silloin aivan yksinkertaisesti sitä tuomioistuinta, joka on kelpoinen käsittelemään jutun. *Olivecrona,* Domstolar och tvistemål s. 46, lausuu taas termiä forum käytettävän osoittamaan tietyn jutun toimivaltaista tuomioistuinta, mutta lisää sitä usein käytettävän erityisesti tarkoitettaessa alueellista toimivaltaa.

Oma kantani asiasta on, ettei nykyisin tuomioistuinlaitoksen kehityttyä ja erikoistuomioistuinten lukumäärän lisäännyttyä ole enää aihetta rajoittaa forum-käsitettä ainoastaan tuomioistuinten alueellista toimivaltaa koskevaksi.

[13] Ks. esim. *Makkonen,* Luentoja s. 133–135.

[14] Esimerkkinä siitä, miten suuresti toimivaltasäännösten katsotaan velvoittavan tuomioistuimia, mainittakoon oikeuskäytännöstä mm. *Lager* s. 132 av:ssä 18

tuomioistuin on toimivaltainen asiassa, on se myös velvollinen ottamaan sinne laillisessa järjestyksessä saatetun asian tutkittavakseen.[15] Tuomioistuimen toimivaltaa koskevat normit ovat ns. ankaria oikeusnormeja (ius strictum), jotka periaatteessa eivät anna soveltajalle lainkaan harkinnanvapautta.[16] Toisaalta mainitut normit kohdistuvat myös syyttäjään ja yksityisiin asianosaisiin sikäli, että ne velvoittavat heidät saattamaan jutun vireille määrätyssä toimivaltaisessa tuomioistuimessa saadakseen asiansa tutkituksi. Esim. VL 14: 5:n määräykset toimivallan jaosta VO:n ja yleisen tuomioistuimen välillä kohdistuvat jo sanamuotonsa mukaisesti välittömästi syyttäjään ja asianomistajaan. Tästä voidaan päätellä, että toimivaltaa koskevat oikeusnormit muodostavat käsillä olevan tutkimuksen kannalta kokonaisuuden, jonka vaikutus kohdistuu kaikkiin prosessisubjekteihin,[17] niin tuomioistuimiin kuin viralliseen syyttäjään ja yksityisiin asianosaisiinkin. Tuomioistuinten sidonnaisuutta vastaa silloin asianosaisten puolelta toisaalta velvollisuus alistua tuomioistuimen toimivaltaan, joka lain mukaan on toimivaltainen asiassa.[18] Tämä kansalaisten

---

mainittu tapaus *KKO 21. 2. 1968 n:o 557*, jossa KO:n puheenjohtaja tuomittiin saamaan varoitus siitä, että sotilasrikoslain alaisuuteen kuuluvasta teosta oli yleisessä tuomioistuimessa tuomittu rangaistus. Samoin vastaavasti tapauksessa *HHO p. 17. 9. 1981* (OA:n kertomus v:lta 1981 s. 41 s.) sotaoikeuden puheenjohtajana toiminut sotatuomari tuomittiin rangaistukseen virkavirheestä, kun sotaoikeus oli ottanut tutkittavakseen AO:n käsiteltäväksi kuuluvan asian ja ylittänyt siten toimivaltansa.

[15] Toimivaltaisellakin tuomioistuimella on siis velvollisuus ottaa tutkittavakseen ainoastaan sellainen asia, joka on saatettu sen käsiteltäväksi lain edellyttämässä järjestyksessä. Vesiasioiden osalta huomattakoon tässä yhteydessä VL 16: 34:n säännös, jonka mukaan vesioikeustuomarin on jätettävä tutkimatta riita-asiana vireillepantu asia mm. silloin, kun on ilmeistä, että asia ei ole käsiteltävä riita-asiana.

[16] Ks. ankarista oikeusnormeista esim. *Makkonen*, Luentoja s. 142 s.

[17] Käsite prosessisubjektit (processubjekt), jolla siis ymmärretään tuomioistuinta ja asianosaisia, on omaksuttu lähinnä meillä ja Ruotsissa. Ks. siitä *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 21, *Tirkkonen*, Sp I s. 4 ja siellä av. 5 b, *Wrede* I s. 48, *Wrede–Palmgren* s. 56, *Ekelöf* I s. 17 ja sama, Processuella grundbegrepp s. 27–30. Saksankielisessä kirjallisuudessa po. käsitettä (Prozessubjekte) ovat käyttäneet mm. *Henkel* s. 116, *Kern–Roxin* s. 79, *Peters* s. 95 s., *Roeder* s. 34 ja *Wilhelm Sauer* s. 132.

Prosessuaalisten normien sitovuudesta sekä tuomioistuinta että asianosaisia kohtaan ks. laajemmin *Tirkkonen*, Rp I s. 9 ja Sp I s. 13 s., *Wrede* I s. 49–54 ja *Wrede–Palmgren* s. 58–62. Ulkomaisesta oikeudesta ks. esim. *Guldener* s. 51 s.

[18] Vrt. *Lager* s. 5 s. ja *Wrede* I s. 121.

oikeus on meillä katsottu niin tärkeäksi, että se on turvattu perustuslain säännöksillä (HM 5 ja 13 §).[19] Mainitut säännökset tarkoittavat myös sitä, ettei tuomioistuin saa kieltäytyä »oikeutta jakamasta» eli aiheettomasti kieltäytyä ottamasta kansalaisen asiaa tutkittavakseen (déni de justice, Rechtsverweigerung).[20] Tämä on meillä jo vanhastaan voimassa ollut periaate. Jo varhaisessa vaiheessa Ruotsin vallan aikana voitiin kannella kuninkaalle kaikissa tapauksissa, joissa tuomioistuimet olivat kieltäytyneet antamasta kantajalle oikeutta (ns. querula de genegata iustitia).[21] HM 13 §:n säännöstä ei kuitenkaan ole tulkittava siten, että kaikilla toimivaltasäännöksillä olisi suorastaan perustuslain suoja. Säännökseen ei voida vedota vielä silloin, kun toimivaltanormeja on tulkittu virheellisesti, vaan se suojaa ainoastaan mielivaltaiselta toimivallan anastukselta tai epäämiseltä.[22]

Tuomioistuimen velvollisuutta ottaa sille kuuluva asia tutkittavakseen täydentää meillä vanhastaan voimassa ollut sääntö, ettei tuomioistuin saa siirtää eli delegoida tuomiovaltaansa.[23] Positiivisoikeudellisesti tämä sääntö perustuu OK 1: 9:ään, jossa kielletään tuomaria luvatta panemasta jotakuta sijaansa tuomitsemaan. AO ja VO eivät siis voi ilman laissa annettua nimenomaista lupaa siirtää toisilleen niiden toimivaltaan lain mukaan kuuluvaa asiaa, vaikka ne itse katsoisivatkin toisen tuomioistuimen sopivammaksi käsittelemään asian. Vesiasioiden

---

[19] HM 13 § kuuluu: »Älköön Suomen kansalaista tuomittako muussa oikeudessa kuin siinä, jonka alainen hän lain mukaan on.» Lisäksi HM 5 § sisältää sen periaatteen, että kaikkia on oikeudessa yhtäläisesti kohdeltava. Oikeudenhoidollisesta yhdenvertaisuudesta tarkemmin ks. *T. Ellilä*, Hovioikeusmenettely s. 38–41, *Hakkila* s. 36–40 ja *Holopainen*, LM 1981 s. 1–4 ja 6 s.

HM 13 §:ää vastaava määräys oli jo v:n 1772 hallitusmuodon 16 §:ssä. Samaa tarkoittava määräys sisältyy mm. Saksan Liittotasavallan perustuslain lauseeseen (GG Art. 101 I 2): »Niemand darf seinem gesetzlichen Richter entzogen werden.» Ks. tästä esim. *Henkel* s. 121 s. sekä *Baur* s. 27, jossa mainitun säännöksen merkitys selitetään seuraavasti: »Das Postulat des gesetzlichen Richters . . . hat zur logischen Voraussetzung einen Bestand von Rechtssätzen, die für jeden denkbaren Streitfall im *voraus* den Richter bezeichnen, der für die Entscheidung zuständig ist.» Tällaisia säännöksiä sisältävät Saksan Liittotasavallan GVG ja oikeudenkäyntijärjestykset (die Prozessordnungen). Myös Sveitsissä HM 13 §:ää vastaava määräys sisältyy perustuslakiin (Bundesverfassung 58 §). Ks. tästä *Guldener* s. 81.

[20] Ks. oikeuden epäämisestä valtiosääntöoikeuden kannalta *Erich* I s. 229 ja II s. 433. Vrt. ulkomaisesta oikeudesta esim. *Schumann*, ZZP 1968 s. 79–102 ja *Lorenz*, passim.

[21] Ks. tästä *Halila*, LM 1964 s. 3, *Almquist* s. 54 ja *Sven Bergendal*, Bidrag till de svenska rättsmedlens historia, Uppsala 1916 s. 33–35.

[22] Samoin Sveitsin oikeuden kannalta *Guldener* s. 81.

[23] Ks. esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 108 ja Sp I s. 106.

osalta mainittu sääntö merkitsee edelleen sitä, ettei VO voi asianosaisia sitovasti siirtää hallintoviranomaisen (esim. VH:n) ratkaistavaksi jotain määrättyä lupaehtoa, joka lain mukaan kuuluisi VO:n ratkaistavaksi.[24]

Kokonaisuudessaan tuomioistuimenkin toimivallan käsite on vielä huomattavan laaja ja kaipaa käsillä olevan tutkimuksen kannalta rajausta. Prosessioikeudessa ja yleisessä oikeustieteessä on tuomioistuinten toimivallasta puhuttaessa erotettu toisistaan ensinnäkin *yleistoimivalta* ja *erikoistoimivalta*. Tuomioistuinten yleistoimivallalla tarkoitetaan niiden kansainvälistä toimivaltaa eli kysymystä siitä, minkä valtion tuomioistuimen toimivaltaan kuuluu tietyn kansainvälisluonteisen riita-asian tutkiminen.[25] Tätä koskevat säännökset ovat siten luonteeltaan kansainvälisoikeudellisia lainkäyttönormeja. VL:n säännösten soveltamisen kannalta tuomioistuinten yleistoimivallallakin on tärkeä merkitys, vaikka se ei kuulukaan tämän tutkimuksen varsinaiseen aihepiiriin. Huomattakoon vain VL 21: 13:n määräys siitä, että VL:n säännöksiä on sovellettava myös valtakunnan rajalla oleviin vesistöihin ja vesiin, mikäli vieraan valtion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella muuta ei ole säädetty.[26] Tuomioistuinten erikoistoimivallalla tarkoitetaan taas tuomioistuinten toimivaltaa tarkasteltuna valtion sisäiseltä kannalta. Erikoistoimivaltaa koskevat säännökset määräävät valtion eri tuomioistuinten välisen toimivallan jaon. Kirjallisuudessa on tapana rajoittaa termi »toimivalta» koskemaan tuomioistuinten erikoistoimivaltaa.[27] Näin tehdään tässäkin tutkimuksessa, jossa kysymys on Suomen tuomioistuinten (VO:n ja AO:n) välisestä toimivallan jaosta.

Hallinto-oikeudellisissa tuomioistuimen tai viranomaisen toimivaltaa koskevissa tutkimuksissa toimivallan käsite on jaettu pääasiallisesti kah-

---

[24] Vastaavasti tapauksessa *KHO p. 28. 9. 1977 n:o 3779* on katsottu, ettei VO:ta edeltänyt VTK ollut voinut siirtää päätösvaltaansa kalakannan säilyttämiseen käytettävän maksun määräämiseen maataloushallitukselle.

[25] Tuomioistuimen yleistoimivaltaa on meillä perusteellisesti selvitelty *Walamiehen* väitöskirjassa »Tuomioistuimen yleistoimivalta siviiliprosessissa».

[26] Vrt. tästä luvussa 5.4.4. av:n 81 jälj.

[27] Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 107 av. 25. Vrt. kuitenkin *Zöller* ym. s. 143 s., jossa toimivallan lajeina asiallisen, funktionaalisen ja alueellisen toimivallan lisäksi mainitaan kansainvälinen toimivalta. – *Walamies*, s. 4 av. 10, on pitänyt kieliopillisesti hyväksyttävämpänä puhua erikoistoimivallan sijasta »erityistoimivallasta», mutta edellisen vakiintuneisuuden takia pitäytynyt sen käyttöön. Mainittu kannanotto on mielestäni perusteltu. Sen mukaisesti tässäkin tutkimuksessa puhutaan erikoistoimivallasta ja vastaavasti erikoistuomioistuimista.

teen eri osaan: 1) toimielimen kompetenssiin ottaa määrätty asia käsiteltäväkseen tai tutkittavakseen ja 2) sen toimivaltaan antaa siinä tietynsisältöinen ratkaisu tai suorittaa muu tietty toimi.[28] Jaottelu perustuu siihen, että hallinto-oikeudessa toimivallan käsitettä on usein käytetty viimeksi mainitussa merkityksessä.[29] Sen sijaan prosessioikeudessa toimivallan käsite ymmärretään yleensä ensiksi mainitun merkityksen mukaisesti, mistä syystä sitä hallinto-oikeudessa onkin kutsuttu prosessuaaliseksi toimivallaksi.[30] Sikäli hallinto-oikeudessa mainittu prosessuaalisen toimivallan käsite on epäselvästi muotoiltu, että siinä on ilmeisesti rinnastettu toisiinsa asian käsiteltäväksi ja tutkittavaksi ottaminen tai ei ole ainakaan selvitetty, mikä ero näillä termeillä kyseisessä määritelmässä on. Oikeuskäytännössä meillä on johdonmukaisesti erotettu toisistaan verbit »tutkia» ja »käsitellä». Tällöin sanonta, että tuomioistuin on »tutkinut» asian, tarkoittaa sitä, että oikeus on *asiallisesti tutkinut* kanteen tai muutoksenhaun. Sanontaa, että oikeus on »käsitellyt» asian, käytetään taas sellaisissa tapauksissa, joissa esimerkiksi toimivallan tai muun prosessinedellytyksen puutteen vuoksi asiaa ei ole kokonaisuudessaan asiallisesti tutkittu. Toisaalta prosessioikeudellisessa kirjallisuudessakaan mainittuja termejä ei ole aina loogisesti pidetty erillään toisistaan, vaan termillä »käsitellä» on tarkoitettu myös asian tutkimista.[31] Mainittakoon, että nykyisin tuomiolauselmajärjestelmän siirtymisen jälkeen on pidetty koko fraasia »tuomioistuin on tutkinut asian» tarpeettomana ja tästä on oikeuskäytännössä osittain luovuttukin.[32] Selvyyden vuoksi varsinkin toimivaltaa koskevassa tutkimuksessa lienee kuitenkin syytä pitää mainitut termit käsitteellisesti erossa toisistaan. Tästä syystä sanontaa *prosessuaalinen toimivalta* on syytä käyttää prosessioikeudessa ainoastaan silloin, kun kysymys on tuomioistuimen toimivallasta ottaa tietty asia tutkittavakseen. Myöhemmin tässä tutkimuksessa toimivallan käsitettä on käytetty yleensä viimeksi mainitussa merkityksessä.

---

[28] Näin *Kulla* s. 5 ja *Sinisalo* s. 44.

[29] Näin mm. *Kulla*, ib. Vrt. *Mäenpää* s. 178 s., joka lähtökohtaisesti luonnehtii hallintoelimen toimivallan sen toimintaan liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien kokonaisuudeksi. Vrt. taas tämän johdosta *Jaakko Uotila*, LM 1981 s. 85. Vrt. myös *Kalima* s. 194–213 sekä *Ikkala* s. 1 ja siellä av. 1.

[30] Näin *Sinisalo* s. 44.

[31] Ks. esim. *Aalto* s. 54 s. av. 18. Vrt. kuitenkin *T. Ellilä*, LM 1966 s. 221. Po. sanojen käytöstä ks. lisäksi *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 25 s. ja *Rekola*, Hallinto-oikeudellisia harjoitustapauksia s. 21.

[32] Vrt. ed. 1. luvussa av. 51.

Prosessioikeudessa on tuomioistuinten (prosessuaalisen erikois-) toimivallan suhteen vallitsevana ns. kolmijako, minkä mukaisesti erotetaan toisistaan tuomioistuinten *oikeusasteellinen*, *asiallinen* ja *alueellinen* toimivalta.[33] Tämä jaottelu on peräisin jo viime vuosisadan puolelta, jolloin sen kehitti tunnettu prosessioikeustieteen saksalainen uranuurtaja *Adolf Wach*.[34] Mainittu jaottelu on meillä siksi vakiintunut, että se on omaksuttu sellaisenaan käsillä olevan tutkimuksen perustaksi. Jäljempänä VO:n ja AO:n asiallisesta toimivallasta puhuttaessa on siten kysymys sanotun kolmijaon mukaisesta asiallisesta toimivallasta, jolloin käsitteen ulkopuolelle jäävät kyseisten tuomioistuinten sekä alueellinen että oikeusasteellinen toimivalta.

Vertailevassa mielessä mainittakoon, että norjalaisessa, tanskalaisessa ja saksalaisessa prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa esiintyy toisinaan tuomioistuimen toimivallan jaottelua pelkästään asiallisen ja alueellisen toimivallan välillä, jolloin oikeusasteellinen (funktionaalinen) toimivalta on luettu osaksi asiallista toimivaltaa.[35] Funktionaalisen toimivallan lukeminen osaksi asiallista toimivaltaa on saksalaisessa oikeustieteessä vanhaa perua ja se esiintyi jo *Hellwigillä*.[36] Toisessa yhteydessä Hellwig kyllä erotteli toisistaan funktionaalisen ja ensimmäisen instanssin asiallisen toimivallan.[37] Oikeusasteellisesta toimivallasta on saksalaisessa kirjallisuudessa myös käytetty pelkästään ilmaisua »Zuständigkeit nach Geschäften».[38]

---

[33] Ks. kotimaisesta kirjallisuudesta *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 33, *sama*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 20, *Halila*, Saamisoikeuksien kuittauksesta s. 207, *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 60 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 163 ja Sp I s. 226, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 55, *Wrede* I s. 120 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 137 s. sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta *Bratholm–Hov.* s. 45, *Dillén*, Föreläsningar s. 44, *Ekelöf* I s. 69, *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 68, *Kallenberg* I: 2 s. 269, *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 46, *sama*, Rättegången s. 111, *Skeie*, Den norske civilprosess I s. 93–99, *Baumbach–Lauterbach–Albers–Hartmann* s. 25 s., *Bertel* s. 29, *Blomeyer* s. 26 s., *Fasching* I s. 216 s., *Guldener* s. 79 s., *Henkel* s. 123, *Kern* s. 125, *Nikisch* s. 84, *Pollak* s. 246–248, *Rosenberg–Schwab* s. 155, *Schönke–Kuchinke* s. 162, *Thomas–Putzo* s. 25 s., *Karl Wolff* s. 70 ja *Zeiss* s. 23–35 (§:t 11–13).

[34] Wachin jo varsin kehittyneestä toimivallan jaottelusta ks. *Wach* s. 347–350. Vrt. *Dillén*, Föreläsningar s. 44, jossa lausutaan, että tuomioistuinten toimivallan kolmijako lienee peräisin Wachilta.

[35] Ks. esim. *Alten*, Tvistemålsloven s. 12 s. *Andenæs* s. 112–116, *Augdahl* (v:n 1947 p.) s. 17–19, *Hagerup* I s. 135 s., *Gomard*, Civilprocessen s. 481–487, *Hurwitz–Gomard* s. 40–45, *Koktvedgaard og Gammeltoft–Hansen* s. 69–78, *Bruns* s. 39 ja 41 ja tämän teoksen 1. eli v:n 1968 p. s. 48 s. sekä *Peters* s. 117.

[36] *Hellwig*, System I s. 104–106.

[37] *Hellwig*, Lehrbuch II s. 186–188.

[38] Näin *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 144.

Toisaalta saksalaisessa kirjallisuudessa on viime aikoina tuomioistuinten toimivallasta puhuttaessa esitetty myös nelijakoa, jolloin neljäntenä ryhmänä on ns. oikeustietoimivalta (die Rechtswegzuständigkeit). Tämän mukaan määräytyy se, mikä viidestä Liittotasavallan oikeustiestä, joiden ensimmäiset instanssit ovat Amtsgerichte, Verwaltungsgerichte, Arbeitsgerichte, Sozialgerichte ja Finansgerichte, on jutussa käytettävissä. Tässä jaottelussa asiallisella toimivallalla tarkoitetaan ainoastaan sitä, onko yleisen tuomioistuintien ollessa kyseessä ensimmäinen instanssi Amtsgericht vai Landgericht.[39]

Ranskalaisessa kirjallisuudessa toimivallan (compétence) käsite on jaettu yleensä kahteen pääryhmään, joita on kuvattu termeillä compétence d'attribution (ratione materiae) ja compétence territoriale (ratione personae).[40] Jälkimmäinen ryhmä on suhteellisen selväpiirteinen ja vastaa meillä omaksutun kolmijaon mukaista alueellista toimivaltaa.[41] Sen sijaan edellinen pääryhmä on jaettu edelleen kolmeen alaryhmään. Näistä ensimmäinen kuvaa sitä, käsitelläänkö asia valtiosääntöoikeudellisessa, hallinnollisessa, rikos- vai siviilioikeudellisessa järjestyksessä. Tätä *Vincent–Guinchard* kutsuu oikeudenkäynnin järjestykseksi eli lajiksi (l'ordre de la juridiction). Mainittu alaryhmä vastaa saksalaisessa kirjallisuudessa esitettyä ns. oikeustietoimivaltaa. Toinen alaryhmä määrää kussakin oikeudenkäynnin lajissa sen asteen (degré), jossa ko. asia sijaitsee oikeuden hierarkkisessa järjestelmässä. Tämä vastaa kolmijaon mukaista oikeusasteellista eli funktionaalista toimivaltaa. Kolmas eli viimeinen alaryhmä määrää sitten kussakin oikeudenkäynnin lajissa ja asteessa tuomiovallan luonteen (nature) eli sen, onko kysymyksessä yleisen vai poikkeuksellisen oikeuden tuomiovalta (de juridiction de droit commun ou d'exception). Viimeksi mainittu alaryhmä vastaa tässä tutkimuksessa omaksuttua asiallisen toimivallan käsitettä.

Myöskään meillä mainittu tuomioistuinten toimivallan kolmijako ei sovellu täysin luontevasti vesiasioiden käsittelyjärjestykseen kaikilta osin. Osa vesiasioista käsitellään ensimmäisessä asteessa vltk:ssa, josta ne voivat vasta valitusasioina tulla VO:n tutkittavaksi. Kun valitusasioiden kuten muidenkin vesiasioiden ominaisuus määräytyy lähinnä asian laadun perusteella, voitaisiin tästä päätellä, että tässä tapauksessa VO:n oikeusasteellinen toimivalta olisi eräs osa sen asiallisesta toimivallasta. Sanottu seikka ei kuitenkaan aiheuta sitä, että meillä perinteisesti omaksuttu kolmijako ei kelpaisi perustaksi käsillä olevaan tutkimukseen, jossa kysymys on lähinnä toimivallan jaosta VO:n ja AO:n välillä eikä VO:n ja

---

[39] Näin *Baur* s. 61–67 verr. s. 33. Asiallisen toimivallan ja oikeustietoimivallan välisestä erosta Saksan Liittotasavallassa ks. varsinkin *Saure* s. 18–20.

Vrt. Itävallan osalta *Karl Wolff* s. 70, jossa kysymys oikeustien sallittavuudesta luetaan toimivallan käsitteeseen laajemmassa merkityksessä ja siihen myös kysymys yleisen ja erikoistuomioistuimen välisestä toimivallan jaosta.

[40] Ks. esim. *Morel* s. 177–180, *Vincent–Guinchard* s. 149, *Réau–Rondepierre* s. 99–103 ja *Solus–Perrot* II s. 15 s.

[41] Ks. lähemmin alueellista toimivaltaa koskevista säännöistä Ranskassa *Vincent–Guinchard* s. 248–278 ja *Solus–Perrot* II s. 288–437.

vltk:n välillä. Jos tulevaisuudessa AO:ssa siirrytään laajalti ns. yhden tuomarin istuntojärjestelmään ja tehdään mahdolliseksi muutoksenhaku yksinäistuomarien päätöksistä AO:n säännölliseltä kokoonpanolta,[42] niin maamme prosessioikeustieteellä saattaisi olla aihetta suorittaa kriittinen uudelleenarviointi siitä, minkälainen tuomioistuinten toimivallan jaottelu silloin vastaisi Suomen voimassa olevaa oikeutta.

2.2. Asiallisen toimivallan määrittely ja rajaaminen tutkimuksen kannalta

Tuomioistuinten asiallinen toimivalta[43] perustuu siihen seikkaan, että on katsottu tarpeelliseksi saattaa erilaatuiset jutut kokoonpanoltaan erilaisten tuomioistuinten käsiteltäviksi. Tällöin juttujen laatu on otettu huomioon jo tuomioistuimia organisoitaessa. Asiallisesta toimivallasta puhutaankin yleensä silloin, kun tuomioistuinten välinen työnjako on määrätty juttujen laadun (ratio materiae) perusteella. Tästä näyttää oikeuskirjallisuudessa vallitsevan yksimielisyys eivätkä asiallisen toimivallan suhteen esitetyt määritelmät eräitä kansallisia erityispiirteitä lukuunottamatta poikkea sanottavasti toisistaan.[44]

---

[42] Yhden tuomarin istuntoa koskevista suunnitelmista ks. *OikM:n lvo:n julk. 7/1980*. Vrt. myös jälj. av:n 52 kohdalla.

[43] Asiallisen toimivallan käsitettä vastaavat termit ovat ruotsinkielessä saklig kompetens, saksankielessä sachliche Zuständigkeit, ranskankielessä la compétence matérielle (ratione materiae), englanninkielessä subject matter competence, italiankielessä competenza per materia ja latinassa competentia ratione materiae.

[44] Asiallisen toimivallan määritelmistä kotimaisessa kirjallisuudessa ks. *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 34, *sama*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 20, *Halila*, Saamisoikeuksien kuittauksesta s. 213, *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 61, *Tirkkonen*, Rp I s. 165 ja 185, *sama*, Sp I s. 228 ja 236, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 55, *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 129, *Wrede* I s. 121 ja 123 sekä *Wrede–Palmgren* s. 138 ja 140 (samoin kuin Wrede).

Ulkomaisesta kirjallisuudesta ks. *Bratholm–Hov* s. 46, jossa jaotellaan tuomioistuinten asiallista toimivaltaa koskevat yleiset säännöt kahteen ryhmään sen mukaan, perustuvatko ne asian laatuun vai riidankohteen arvoon, ja joista asian laatu määrää toimivallan jakautumisen yleisten ja erikoistuomioistuinten välillä, kun taas riidankohteen arvo määrää, mikä yleinen tuomioistuin toimii jutussa ensimmäisenä oikeusasteena; *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 69, *Gomard*, Adhæsionsproces s. 43 s., *Hurwitz–Gomard* s. 40, *Kallenberg* I: 2 s. 269 ja 282, *Munch–Petersen* II s. 3–17, *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 46 s., *sama*,

Asiallista toimivaltaa koskevat säännökset määräävät tehtävien jaosta samalla maantieteellisellä alueella toimivien erilaisten oikeuksien välillä. Tähän perustuu ero asiallista ja alueellista toimivaltaa koskevien säännösten välillä, joista viimeksi mainitut säännökset nimensä mukaisesti selvittävät, minkä tuomioistuimen alueelliseen tuomiopiiriin jokin juttu kuuluu.[45] Toisinaan yleisten tuomioistuinten keskinäisestä toimivallasta puheen ollen saattaa olla tulkinnanvaraista, onko joitakin toimivaltasäännöksiä pidettävä alueelliseen vai asialliseen toimivaltaan kuuluvina. Esimerkkinä mainittakoon OK 10: 14:n säännökset kiinteää omaisuutta koskevien riitojen oikeuspaikasta (ns. forum rei sitae-säännöstö), joka on luettu alueelliseen toimivaltaan kuuluvaksi.[46] Oikeinta onkin suorittaa rajanveto siten, että asiallista toimivaltaa koskeviksi luetaan vain sellaiset säännökset, joiden rationa on ollut tiettyjen juttujen määrääminen jonkin tuomioistuimen toimivaltaan tämän muihin verrattuna omaaman paremman asiantuntemuksen tai juttujen keskittämisen kautta saavuttaman suuremman kokemuksen vuoksi.[47]

Asiallista toimivaltaa koskevat normit jakavat edelleen prosessit en-

---

Rättegången s. 111, *Skeie*, Den norske civilprosess I s. 95 s., *sama*, Den norske straffeprosess I s. 18–29; *Bruns* s. 39, *Cappelletti–Perillo* s. 99, *Fasching* I s. 296, *Guldener* s. 79 s. ja 107–121, jossa määritellään erikseen yleisten tuomioistuinten ja erikoistuomioistuinten asiallinen toimivalta siten, että yleisten tuomioistuinten asiallinen toimivalta määräytyy ensi sijassa kantajan kanteessaan esittämän vaatimuksen luonteen ja toissijaisesti riidan kohteen arvon mukaan sekä erikoistuomioistuinten asiallinen toimivalta »nach der Art der Sache, die zur Entscheidung gebracht wird» (s. 80); *Hellwig*, Lehrbuch II s. 175 ja 188 s., *sama*, System I s. 104–112, *Henkel* s. 123 s., *Herzog* s. 216–225, *Jackson* s. 28, *Kern–Roxin* s. 26, *Kleinknecht* s. 51, *Morel* s. 177, *Nikisch* s. 86, *Peters* s. 117, *Pollak* s. 246 s., *Roeder* s. 34, *Rosenberg–Schwab* s. 161, *Schönke–Kuchinke* s. 162 ja 166, *Solus–Perrot* I s. 16 s. ja 134 s., *Stefani–Levasseur* s. 424–430, *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 154 (§ 1), *Thomas–Putzo* s. 25 s., *Wach* s. 348, *Karl Wolff* s. 83–92 ja *Zeiss* s. 27–29 (§ 12).

[45] Tuomioistuinten alueellista toimivaltaa koskevasta laajasta kirjallisuudesta ks. esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 166–169 ja 191–204, *sama*, Sp I s. 229–232 ja 241–245, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 55–57 ja 67–69 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[46] Samoin *Eklöf* II s. 21 av. 15. *Tirkkonen*, Sp I s. 243–245, mainitsee forum rei sitae-säännöstön alueellista toimivaltaa koskevan esityksensä yhteydessä edes asettamatta mainittua seikkaa kyseenalaiseksi. Myöskään *T. Ellilä* ja *Havansi* kiinteistöforumkysymystä käsitellessään eivät ole pohtineet sanottua seikkaa, mutta jo heidän esitystensä lähtökohtana näyttää olleen käsitys forum rei sitae-säännöstön kuulumisesta oppiin tuomioistuinten alueellisesta toimivallasta. Ks. *T. Ellilä*, LM 1958 s. 267–284 ja *Havansi*, LM 1980 s. 701–729, erit. s. 710 s.

[47] Samoin *Ekelöf* II s. 21 av. 15.

simmäisessä oikeusasteessa. Tähän taas perustuu asiallisen ja oikeusasteellisen eli funktionaalisen toimivallan erottelu, joista viimeksi mainittu tarkoittaa tuomioistuimelle sen oikeusastejärjestyksessä omaaman aseman perusteella kuuluvaa toimivaltaa.[48]

Edellä suoritetuista asiallisen toimivallan luonnehdinnoista on jo muodostettavissa seuraava käsillä olevan tutkimuksen tarpeisiin riittävä määritelmä tutkimuksen kohteena olevista normeista: – Asiallista toimivaltaa koskevat normit määräävät juttujen laadun perusteella tehtävien jaosta ensimmäisessä oikeusasteessa samalla maantieteellisellä alueella toimivien erilaisten tuomioistuinten välillä. Periaatteessa asiallinen toimivalta voidaan määritellä samalla tavoin sekä riita- että rikosasioiden osalta. Suhteessa alueellista ja oikeusasteellista toimivaltaa koskeviin säännöksiin asiallista toimivaltaa koskevat normit ovat ensisijaisia, koska tietyn jutun osalta on aina ensin selvitettävä asiallisessa suhteessa oikea tuomioistuin(linja) eli se, onko kysymyksessä yleiseen tuomioistuimeen vai erikoistuomioistuimeen kuuluva asia, ja vasta tämän jälkeen etsittävä sanotun tuomioistuinlinjan sisällä funktionaalisesti ja alueellisesti oikea tuomioistuin (forum competens).

Asiallisen toimivallan käsitteellä on merkitystä kahdessa suhteessa, joista vain toinen tulee tarkastelun kohteeksi myöhemmin tässä tutkimuksessa. Ensinnäkin eräissä tapauksissa on otettu huomioon asiallisen toimivallan vaatimukset jaettaessa juttuja yleisten tuomioistuinten kesken. Meillä eräät jutut kuuluvat aina RO:n yksinomaiseen toimivaltaan ja muutamissa asioissa HO ja KKO toimivat ensimmäisenä oikeusasteena.[49]

---

[48] Ks. oikeusasteellisesta eli funktionaalisesta toimivallasta *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 33 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 163 s. ja Sp I s. 227 s., *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 55 ja 65 s., *Wrede* I s. 120 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 138 sekä *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 68 s., *Guldener* s. 80, *Nikisch* s. 99 s., *Rosenberg–Schwab* s. 157–160 (§ 31), *Thomas–Putzo* s. 25, *Karl Wolff* s. 106–110 ja *Zeiss* s. 23 s.

Po. toimivaltaan läheisesti liittyvää oikeusaste- eli instanssijärjestystä käsitellään 5.2. luvussa av:n 24 jälj.

[49] Esim. ML 251.1 §:n mukaan RO:n yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvat ML:n mukaan ratkaistavat asiat. Samoin RO on ensimmäisen asteen tuomioistuin käsiteltäessä painovapauslain mukaisia rikosasioita (PainovapausL 4. 1. 1919/1, 49 §). Vekseliasioissa velallinen voidaan KO:n sijasta haastaa myös lähimmän kaupungin RO:een (VekseliL 14. 7. 1932/242, 93 §). Helsingin RO:n yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvat eräät patenttilain, tavaramerkkilain ja mallioikeuslain mukaiset asiat (PatL 65 §, TavaramerkkiL 10. 1. 1964/7, 42.2 § ja MallioikeusL 12. 3. 1971/221, 43 §). HO:n käsiteltäviksi ensimmäisenä oikeusasteena kuuluvat valtiopetos- ja maanpetosjutut sekä eräät virkarikosasiat (OK 8: 2.2, L:ssa 31. 8. 1978/661). VO:n viranhalti-

Tällöin on määräävänä seikkana ollut RO:n osalta juttujen kiireellisyys ja tarve saada käytettäväksi erikoisalojen asiantuntemusta[50] sekä HO:n ja KKO:n osalta tarve saada arvovaltaisempi tuomioistuin käsittelemään jutun. Sen sijaan Suomen oikeus ei de lege lata tunne sellaista useiden ulkomaisten oikeuksien omaksumaa järjestelmää, jonka mukaan riidan kohteen arvo (ratio valoris) määrää, mikä yleinen tuomioistuin toimii jutussa ensimmäisenä oikeusasteena.[51] Tällöin suuremmat jutut käsitellään yleensä vahvemmin järjestetyissä ensimmäisen asteen tuomioistuimissa tai otetaan suoraan käsiteltäviksi toisessa oikeusasteessa. Mainittu seikka heijastuu eräiden ulkomaisten teosten asiallista toimivaltaa koskevista määritelmistä. Meilläkin on suunniteltu siirtymistä osittain tämän

---

joiden osalta erityissäännös virkarikosasioista sisältyy VL 15: 8:aan, jonka mukaan syyte virkavirheestä tehdään VO:n puheenjohtajaa, jäsentä ja sihteeriä vastaan Vaasan HO:ssa sekä muita viran ja toimen haltijoita vastaan VO:n sijaintipaikan AO:ssa. KKO:n toimivaltaan ensimmäisenä ja ainoana tuomioistuimena kuuluvat eräät virkasyyteasiat (KKOL 3 §:n 4 kohta ja HM 47.2 § verr. 59.1 §:ään).

Asiallisesta toimivallasta yleisten tuomioistuinten keskinäisissä suhteissa ks. laajemmin *Tirkkonen*, Rp I s. 185–189, *sama*, Sp I s. 228 s. ja 239–241 sekä erityisesti merioikeusasioiden osalta *Beckman* s. 256 s., *sama*, JFT 1940 s. 277 ja *Staffans*, Grunddragen s. 73 s., johon sisältyy selvitys myös muiden pohjoismaiden oikeudesta.

[50] Vrt. *Tirkkonen*, Sp I s. 229 av. 9 ja s. 240.

[51] Muissa maissa po. suhteessa riita-asioissa vallalla olevista järjestelmistä ks. Norjan osalta *Tvistemålsloven* 1–16 § sekä kirjallisuudesta *Alten*, Tvistemålsloven s. 12–30 ja *Bratholm–Hov* s. 46–48; Tanskan osalta *Gomard*, Civilprocessen s. 498–502; Saksan Liittotasavallan osalta *Baumbach–Lauterbach–Albers–Hartmann* s. 27–64 (ZPO 2–9 §), *Blomeyer* s. 29–32, *Bruns* s. 43, *Rosenberg–Schwab* s. 161–170 (§ 32), *Schönke–Kuchinke* s. 166–168, *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 154–159, *Thomas–Puzo* s. 28–31 (§ 2) ja *Zeiss* s. 27–29; Itävallan osalta *Fasching* I s. 296–298; Sveitsin osalta *Guldener* s. 108–115; Ranskan osalta *Walther J. Habscheid*, Zeitschrift für Rechtsvergleichung 1976 s. 1–12, *Solus–Perrot* I s. 119–135 ja *Vincent–Guinchard* s. 154–157 ja 201–203; Italian osalta *Cappelletti–Perillo* s. 99 s; Englannin osalta *Jackson* s. 29–34, *Petersen–Soukka* s. 56 ja *Walker & Walker* s. 169–218 sekä Puolan osalta *Jodlowski*, LM 1962 s. 613. Puolassa riidan kohteen arvo määrää ensimmäisen asteen oikeuspaikan vain eräin lisäedellytyksin. Jodlowskin mukaan asiallisen toimivallan kriteerit Puolassa ovat 1) jutun luonne (ratio materiae), 2) riidan kohteen arvo (ratio valoris) ja 3) asianosaisen laatu (ratio personae). Näistä kahdella viimeksi mainitulla kriteerillä on merkitystä vain yhdistyneinä.

Rikosasioissa rikoksen laatu määrää ensimmäisen asteen oikeuspaikan yleisten tuomioistuinten välillä mm. Norjassa, ks. *Andenæs* s. 112–114; Tanskassa, ks. *Gomard*, Straffeproces s. 24–28 ja *Koktvedgaard og Gammeltoft-Hansen* s. 69–75; Saksan Liittotasavallassa, ks. *Kern–Roxin* s. 26–33 ja *Peters* s. 117–126; Saksan

tyyppiseen järjestelmään (ehdotus yhden tuomarin istuntoa ja riita-asian valmistelua koskeviksi säännöksiksi).[52] Ehdotuksen mukaan AO:n yksinäistuomarille uskottaisiin verraten laaja toimivalta käsitellä vähäisiä ja yksinkertaisia riita- ja rikosasioita. Suunniteltua uudistusta voidaan pitää perusteltuna kustannusten säästämisen ja tuomioistuinten työtilanteen helpottamisen kannalta. Kokonaan toinen asia on jo se, missä laajuudessa uudistus tulisi toteuttaa ja kuinka muutoksenhakumahdollisuus yksinäistuomarin päätöksistä tulisi järjestää. Näiltä osin laadittuja uudistusehdotuksia vastaan on esitetty perusteltuakin kritiikkiä.[53] Käsillä olevan tutkimuksen kannalta mainittu uudistus tietäisi toteutuessaan mm. sitä, että vesioikeudelliset rikosasiat, joista rangaistusseuraamukseksi on yleisen oikeuskäytännön mukaan tähän saakka tuomittu vain sakkoa, tulisivat jatkossa AO:n puolella ilmeisesti kuulumaan yksinäistuomarin toimivaltaan. Sama koskisi vähäisiä vesioikeudellisia riita-asioita, jos niitä myöhemmin siirrettäisiin AO:n toimivaltaan.

Päämerkitys asiallisen toimivallan käsitteellä on kuitenkin jaettaessa juttuja yleisten tuomioistuinten ja erikoistuomioistuinten välillä. Tällöin on yksinomaan asian laatu määräävä.[54] Käsillä olevassa tutkimuksessa on kysymys juuri tästä osasta asiallista toimivaltaa, joten edellisessä kappaleessa käsitelty yleisten tuomioistuinten keskinäisiin suhteisiin liittyvä osa asiallista toimivaltaa voidaan luontevasti rajata tämän tutkimuksen

---

Demokraattisessa Tasavallassa, ks. *Kern–Roxin* s. 379 ja *Strafprozessrecht der DDR* s. 210–213; Itävallassa, ks. *Bertel* s. 30–32 ja *Roeder* s. 35–41; Ranskassa, ks. *Stefani–Levasseur* s. 392–407; Englannissa, ks. *Petersen–Soukka* s. 307–314 ja Unkarissa, ks. *Mezofy* s. 32.

Kun ulkomailla vesioikeudelliset riita- ja rikosasiat kuuluvat yleensä yleisten tuomioistuinten toimivaltaan, saattavat edellä mainitut järjestelmät tulla sovellettaviksi myös niitä koskevissa asioissa.

[52] *OikM:n lvo:n julk. 7/1980.* Vrt. myös *OikM:n lso:n julk. 2/1976* ja *lvo:n julk. 6/1980.*

[53] Ks. kritiikistä *OikM:n lvo:n julk. 6/1981* (tiivistelmä po. ehdotuksen johdosta annetuista lausunnoista), passim, *OKa:n kertomus v:lta 1981* s. 44–46, *Virolainen,* LM 1976 s. 700 ja *sama,* Alioikeusuudistuksen puitelaki tarpeeton, Lakimiesuutiset 11/1980 s. 12 s.

[54] Tekstissä mainittu seikka perustuu lähinnä ed. av:ssä 44 mainittuihin lähteisiin. Ulkomaisissa teoksissa rajanveto yleisten tuomioistuinten ja erikoistuomioistuinten toimivallan välillä suoritetaan yleensä asiallista toimivaltaa koskevan esityksen yhteydessä. Vrt. myös *T. Ellilä,* LM 1958 s. 151, joka pitää koko kysymystä erikoistuomioistuinten toimivalloista systemaattisessa suhteessa lähinnä oppeihin tuomioistuinten asiallisesta toimivallasta kuuluvana.

ulkopuolelle. Itse erikoistuomioistuimen käsite liittyy taas läheisesti sen ja yleisen tuomioistuimen väliseen toimivallan jakoon. Kun kysymyksessä on tämän tutkimuksen kannalta keskeinen asia, olen katsonut tarpeelliseksi käsitellä sitä tässä yhteydessä erikseen omassa ala-luvussaan. Edellä olevaan esitykseen liittyen pyrin seuraavassa kohdassa määrittelemään, millaiset tuomioistuimet ovat erikoistuomioistuimia.

2.3. Erikoistuomioistuinten[55] määrittely

Suomen oikeudessa samoin kuin muuallakin yleisesti voimassa olevan säännön mukaan oikeusasiat eli riita- ja rikosasiat kuuluvat AO:n asialliseen toimivaltaan, ellei nimenomaan ole säädetty, että niiden käsittely kuuluu erikoistuomioistuimille.[56] AO:n toimivallan luonne on siten primäärinen verrattuna erikoistuomioistuimiin. Lainsäädännössämme ei ole tyhjentävästi lueteltu, minkälaatuiset asiat kuuluvat AO:n asialliseen toimivaltaan. Sen sijaan erikoistuomioistuimen asiallinen toimivalta perustuu aina positiivisoikeudelliseen normiin. Erikoistuomioistuinten toimivaltaan kuuluvat vain positiivisoikeudellisten normien rajoittamat asiat, kun taas AO:n toimivaltaan kuuluvat muut kuin sieltä nimenomaisin säännöksin pois otetut oikeusasiat. Näin ollen voidaan sanoa, että erikoistuomioistuinten toimivalta on positiivisesti rajoitettu, kun taas yleisten tuomioistuinten toimivalta on negatiivisesti rajoitettu.[57] Toisin sanoen

---

[55] Erikoistuomioistuimista käytetään Ruotsin oikeuskirjallisuudessa termiä »specialdomstolar», ks. esim. *Ekelöf* I s. 80, *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 19, 25 ja 460–468 sekä *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 23. Sen sijaan Ruotsin lakitekstissä (RB 10: 17 sekä L om införande av nya RB 20. 12. 1946, 4 §) kuvataan erikoistuomioistuimia termillä »särskilda domstolar». Norjassa käytetään erikoistuomioistuimista nimitystä »saerdomstoler», ks. esim. *Bratholm–Hov* s. 43; Tanskassa »særlige domstole», ks. *Hurwitz–Gomard* s. 36 ja *Gomard*, Civilprocessen s. 491; sekä Saksan Liittotasavallassa, Itävallassa ja Sveitsissä »Sondergerichte», ks. esim. *Schönke–Kuchinke* s. 62, *Fasching* I s. 46 ja *Guldener* s. 17.

[56] Ks. *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 40, *Tirkkonen*, Rp I s. 123 ja Sp I s. 184, *Wrede* I s. 124 ja *Wrede–Palmgren* s. 141 sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta *Bratholm–Hov* s. 46, *Ekelöf* I s. 13, *Gomard*, Civilprocessen s. 498, *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 25 verr. 68, *Hurwitz–Gomard* s. 40, *Kallenberg* I: 2 s. 282, *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 11, *Guldener* s. 17, *Kern* s. 22 ja 126, *Nikisch* s. 55 s. ja *Schönke–Kuchinke* s. 166.

[57] Näin *Bratholm–Hov* s. 46. Ks. lisäksi *Bruns* s. 42 s. ja *Guldener* s. 17.

AO:lle alkuaan kuulunut toimivalta on tiettyjen asioiden osalta delegoitu erikoistuomioistuimille.[58]

Määrättyjen asioiden uskominen erikoistuomioistuinten toimivaltaan johtuu siitä, että tiettyjen erityistä laatua olevien juttujen käsittely on katsottu tarkoituksenmukaisimmaksi erikoistuomioistuimessa, jonka kokoonpanossa ja järjestysmuodossa on erityisesti huomioitu sen käsiteltävät asiat.[59] Tämä on sama näkökohta, joka on yleensäkin ollut perustana tuomioistuinten erilaisuudelle asiallisesta toimivallasta puheen ollen. Täten erikoistuomioistuimet voidaan asiallisen toimivallan käsitteen avulla määritellä seuraavasti: Erikoistuomioistuimet ovat tuomioistuimia, joiden asiallinen toimivalta on rajoittunut niihin määrättyihin asioihin tai asiaryhmiin, jotka on liitetty kuhunkin sellaiseen tuomioistuimeen.[60]

Toinen asiallisen toimivallan käsitteeseen läheisesti liittyvä ero yleisten tuomioistuinten ja erikoistuomioistuinten välillä johtuu siitä, että eräitä erikoistuomioistuimia, kuten juuri VO:ia, perustettaessa on nimenomaan haluttu luoda elin, joka soveltuu sekä oikeudellista että hallinnollista laatua olevien kysymysten ratkaisuun. Tästä seuraa, että erikoistuomioistuimet harjoittavat yleensä lainkäyttöä oleellisesti pienemmässä määrin kuin yleiset tuomioistuimet. Tietyissä tapauksissa ei voida edes sanoa, että erikoistuomioistuinten päätehtävänä olisi lainkäyttö.[61]

Paitsi asiallisen toimivallan käsitteen avulla, on erikoistuomioistuimen määritelmä kirjallisuudessa johdettu myös tuomioistuimen kokoonpanosta. Erikoistuomioistuimen kokoonpano eroaa aina yleisen tuomioistuimen vastaavasta kokoonpanosta. Eroavuus on yleensä siinä, että erikoistuomioistuimen kokoonpanoon kuuluu asiantuntijajäseniä, joilla ei ole juridista koulutusta, mutta joita ei myöskään voida pitää varsinaisina maallikkojäseninä eli lautamiehinä.[62] Tämän mukaisesti erikoistuomioistuimia onkin toisinaan luonnehdittu sellaisiksi tuomioistuimiksi, joiden kokoonpanoon kuuluu asiantuntijajäsenen ominaisuudessa muita kuin juridisen

---

[58] Vrt. *Lavin* s. 37.

[59] Vrt. ed. av:n 43 jälj. lausuttuun sekä av:ssä 44 mainittuihin lähteisiin. Ks. lisäksi *T. Ellilä*, LM 1966 s. 451, *Guldener* s. 17 ja *Kern* s. 126 s.

[60] Tähän tapaan erikoistuomioistuimia ovat luonnehtineet mm. *Granfelt*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 20, *Wrede* I s. 123 s., *Wrede–Palmgren* s. 141, *Ekelöf* I s. 13, *Hurwitz–Gomard* s. 36, *Guldener* s. 17, *Kern*, s. 23 ja 126, *Rosenberg–Schwab* s. 56 (§ 12 I) ja *Schönke–Kuchinke* s. 61 s.

[61] Vrt. *Lavin* s. 36 s.

[62] Vrt. maallikkojäsenistä 5.2. luvussa av:n 19 jälj.

koulutuksen saaneita henkilöitä.[63] Määritelmä ei kuitenkaan ole aukoton. Periaatteellisia esteitä ei nimittäin ole pelkästään lakimiehistä koostuvan erikoistuomioistuimen perustamiselle. Yleisesti voitaisiin vain sanoa, että erikoistuomioistuinten kokoonpano poikkeaa yleisten tuomioistuinten kokoonpanosta. Kun yleisiä tuomioistuimiakin on kokoonpanoltaan erilaisia, on tyhjentävänä pidettävä vain sellaista määritelmää, jossa on otettu huomioon sekä erikoistuomioistuimen poikkeuksellinen kokoonpano että rajoittunut toimivalta. Tällöin päädytään määrittelemään erikoistuomioistuimet sellaisiksi kokoonpanoltaan yleisistä tuomioistuimista poikkeaviksi tuomioistuimiksi, joiden toimivaltaan kuuluvat tietyt asiat tai asiaryhmät.[64]

Erikoistuomioistuimen tunnusmerkkeihin kuuluu edellä sanotun mukaisesti eroavuus yleisten tuomioistuinten kokoonpanosta. Pohdittavaksi nousee tämän jälkeen kysymys siitä, minkälainen organisatorinen asema kyseisen kokoonpanon on omattava, jotta sitä voitaisiin pitää erikoistuomioistuimena. Ensinnä on jälleen aihetta tarkastella kysymystä suhteessa yleisiin tuomioistuimiin. Kysymys kuuluu tällöin seuraavasti: Tuleeko erikoistuomioistuimen olla organisatorisessa suhteessa yleisistä tuomioistuimista erillinen tuomioistuinyksikkö vai voiko se toimia myös yleisten tuomioistuinten yhteydessä erillisenä osastona? Esimerkkeinä viimeksi mainitun kaltaisista järjestelyistä mainittakoon positiivisesta oikeudestamme määrätyille paikkakunnille AO:n yhteyteen asetetut asunto-oikeudet (ks. L eräiden asunto-oikeuksien perustamisesta 10. 8. 1973/646) sekä vesiasioissa muutoksenhakuasteena toimiva VYO, joka on organisatorisessa suhteessa Vaasan HO:n jaosto (VL 15: 14). Ruotsissa vastaavanlainen järjestelmä on omaksuttu laajemmalti. Siellä FaD ja VD toimivat nykyisin määrättyjen käräjäoikeuksien yhteyteen perustettuina erityisosastoina.[65]

---

[63] Esim. *Bolding*, Festskrift till Ekelöf s. 139, on käyttänyt termiä specialdomstol »såsom åsyftande varje slags domstol vari någon eller några icke-jurister har funktioner som domare (med undantag för fall där icke-jurister har funktioner som nämndeman)». Tämä terminologia tekee Boldingin mukaan mahdolliseksi käyttää sanoja »specialmål», »specialdomare» ja »specialdomstolar» samankaltaisessa merkityksessä.

[64] Tekstissä mainittu erikoistuomioistuimen määritelmä on asiallisesti samansisältöinen kuin minkä *Tirkkonen* on esittänyt. Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 123 ja Sp I s. 184. Samoin *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 40.

[65] Ruotsin tuomioistuinjärjestelmää tältä osin käsitellään 4.2.4. luvussa av:n 61 ed.

Niinikään muutosta VD:n päätöksiin haetaan Ruotsissa pääasiallisesti VÖD:lta, jona toimii Svean hovioikeus erityiskokoonpanossa.[66]

Meikäläisessä oikeuskirjallisuudessa VYO on kiistatta luettu erikoistuomioistuimiin kuuluvaksi,[67] mutta asunto-oikeuksien osalta on esitetty eri mielipiteitä.[68] Myös Ruotsissa on esitetty erilaisia mielipiteitä käräjäoikeuksien yhteydessä erityisosastoina toimivien FaD:n ja VD:n oikeudellisesta luonteesta. Sielläkin useimmat tunnetut prosessualistit, kuten *Bolding*,[69] *Ekelöf*,[70] *Hassler*,[71] ja *Olivecrona*[72] ovat lukeneet nämä tapaukset erikoistuomioistuinten alaisuuteen. Toisaalta taas *Söderlund* on lukenut erikoistuomioistunten alaisuuteen ainoastaan »särskilda i förhållande till den allmänna domstolsorganisationen fristående specialdomstolar».[73] Söderlund perustelee tätä sillä, että lakitekstissä nimitys »särskild domstol» esiintyy rajoitetun sisällön omaavana teknisenä terminä.[74] *Lavin* on tarkoittanut käräjäoikeudella myös VD:ia ja FaD:ia.[75] Kuitenkin hän on katsonut sopivaksi käsitellä viimeksi mainittuja oikeuksia erikoistuomioistuimia koskevassa luvussa. Tätä Lavin perustelee sillä, että VD:n ja FaD:n käsittelemät asiat, jotka ovat pääasiassa vesiasioita sekä kiinteistönmuodostamis- ja pakkolunastusasioita, vaativat yleensä erikoistietoja ratkaisijoiltaan ja sen tähden aikaisemmin tutkittiinkin tyypillisissä erikoistuomioistuimissa.[76] Kun termiä »specialdomstol» juridisessa kielenkäytössä käytettiin eri merkityksissä, ehdotti *Ekelöf* tämän termin poistamista kokonaan juridisesta sanastosta. Sen sijasta voitaisiin Ekelöfin mielestä tyytyä käyttämään yksistään käsiteltäviä asioita kuvaavaa termiä »specialmål».[77]

---

[66] Vrt. tästä 4.2.4. luvun alussa.

[67] VYO:ta erikoistuomioistuimena ovat pitäneet mm. *T. Ellilä*, LM 1966 s. 450, *Tirkkonen*, Rp I s. 138 s., Sp I s. 202–205 ja Festskrift till Olivecrona s. 660 sekä *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 46–48. Myös VL:n esitöissä (*HE 1959: 64* s. 27) nimitetään sekä VO:ia että VYO:ta erikoistuomioistuimiksi.

[68] Alkuaan *Tirkkonen*, Sp I s. 202, piti asunto-oikeuksia riita-asiain erikoistuomioistuimina. Myöhemmin *Tirkkonen*, Pääpiirteet (4 p.) ei enää pitänyt asunto-oikeutta erikoistuomioistuimena, vaan yleisen tuomioistuimen erityisosastona. Vm. kantaan on yhtynyt *Halila*, ks. *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 449 av. 5.

[69] *Bolding*, Festskrift till Ekelöf s. 139.

[70] *Ekelöf* I s. 81.

[71] *Hassler*, Specialprocess s. 10.

[72] *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 23.

[73] *Söderlund* s. 1. Ks. lisäksi mt. s. 1–4.

Samoin Saksassa *Kern*, s. 127, on erottanut erikoistuomioistuimet yleisten tuomioistuinten erityisistä osastoista, vaikka toisaalla (s. 131) katsoo, että erikoistuomioistuin voi olla liitetty myös yleisen tuomioistuimen yhteyteen.

[74] *Söderlund* s. 3. Vrt. tämän johdosta *Ekelöf*, SvJT 1971 s. 266.

[75] *Lavin* s. 5.

[76] *Lavin* s. 5 s.

[77] *Ekelöf*, SvJT 1971 s. 266. Ks. käsitteen »specialdomstol» johdosta Ruotsissa käydystä keskustelusta lisäksi NJA II 1971 s. 364 s. ja TSA 1975 s. 407–432 (»Vad skall det bli av domstolarna?»).

Nyttemmin Ruotsin oikeuskäytännössä eräässä HD:n plenumratkaisussa (NJA I 1979 s. 107) on otettu kantaa sanottujen erityisosastojen oikeudelliseen luonteeseen nähden. HD:n ratkaisussa FaD katsottiin RB 10: 17:n 1 kohdassa tarkoitetuksi erikoistuomioistuimeksi (särskild domstol) eikä saman pykälän 3 kohdassa tarkoitetuksi erityiseksi käräjäoikeudeksi (särskild tingsrätt).[78] Kun VD:n asema tässä suhteessa on sama kuin FaD:n, on mainitusta ratkaisusta pääteltävissä, että myös VD Ruotsin oikeuskäytännössä edelleenkin luettaisiin erikoistuomioistuimiin kuuluvaksi.

Erilaisiin tuloksiin sanottujen erityisosastojen oikeudellisesta luonteesta on ilmeisesti päädytty siksi, että jo tuomioistuimen käsite on kaksijakoinen. Tuomioistuimia saatetaan tarkastella toisaalta hallinnolliselta eli organisatoriselta kannalta virastoina eli hallintokoneiston osina ja toisaalta prosessuaaliselta kannalta lainkäyttöeliminä.[79] Hallinnollisessa mielessä tuomioistuimet virastoyksikköinä käsittävät myös niiden yhteydessä toimivat erityisosastot. Jos taas pääpaino pannaan jälkimmäisille eli *prosessuaalisille* näkökohdille, kuten käsillä olevassa tutkimuksessa tehdään, on erityisen kokoonpanon ja toimivallan omaavaa tuomioistuimen osastoa pidettävä erikoistuomioistuimena. Tästä seuraa, että meillä vesiasioissa muutoksenhakuasteena toimivaa VYO:ta samoin kuin Ruotsissa VD:ia ja FaD:ia on prosessuaaliselta kannalta pidettävä erikoistuomioistuimina. Asunto-oikeuksien erikoistuomioistuinluonne on taas kiistanalainen sen vuoksi, että niiden toimipiiri käsittää vain osan maasta.

Tuomioistuinten erityisten osastojen lisäksi on tässä yhteydessä aihetta tarkastella myös niiden *erityiskokoonpanoja* erikoistuomioistuinkäsitteen kannalta. Vesiasioissa tällainen järjestelmä on KHO:ssa. Kun siellä käsitellään VL:n mukaisia asioita, on niiden käsittelyssä osallisina, laissa säädetyn tuomionvoivan jäsenmäärän lisäksi, kaksi tasavallan presidentin kolmeksi vuodeksi kerrallaan määräämää yli-insinöörineuvosta, joiden pätevyydestä on vastaavasti voimassa, mitä vesioikeusinsinöörien ja insinöörineuvoston osalta on säädetty (VL 17: 6.1 verr. 15: 3.2, 15: 15.2 ja 15: 16). Myös kysymys siitä, onko niiden käsittelyssä noudatettava vesiasioille KHO:ssa säädettyä käsittelyjärjestystä, on käytännössä ratkaistu VL 17: 6.1:ssä säädetyssä kokoonpanossa *(KHO 1978 A II 128)*. Kysymys on nyt siitä, onko KHO vesiasiakokoonpanossaan erikoistuomioistuin vai ei.

---

[78] Ks. tästä myös *Bolding–Heuman* s. 46, *Bengtsson*, SvJT 1981 s. 536 s. ja *Welamson*, SvJT 1982 s. 90.

[79] Tuomioistuinkäsitteen kaksijakoisuudesta tekstissä mainitulta kannalta tarkasteltuna ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 105 s. ja Sp I s. 171, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 34, *Kallenberg* I: 1 s. 124, *Kern* s. 121 ja *Rosenberg–Schwab* s. 106 s.

Mainittujen lisäjäsenten tarpeellisuutta voidaan perustella sillä, että VO:n ratkaisuihin haetaan (eräiltä osin) muutosta suoraan KHO:ssa ja että myös VYO:ssa, jonne KHO siirtää valitukset korvausten osalta, on sanotun alan asiantuntijajäseniä. KKO:n osalta, joka käsittelee vesiasioita normaalissa kokoonpanossaan, tilanne on tässä suhteessa erilainen, koska se käsittelee vasta VYO:n päätöksistä tehtyjä valituksia (VL 17: 4). Lisäksi KHO:n erityiskokoonpanon vesiasioita käsitellessään on katsottu merkitsevän sitä, että KHO:n kuuluu ratkaista vesioikeudelliset valitukset myös teknistaloudellisen tarkoituksenmukaisuuden alaan kuuluvien kysymysten osalta siirtämättä niitä VN:n ratkaistaviksi.[80]

Edellä lausutut näkökohdat huomioon ottaen KHO vesiasiakokoonpanossaan olisi tarkoituksensa puolesta rinnastettavissa vesiasiain erikoistuomioistuimiin (VO:een ja VYO:een). Muodollisoikeudellisessa suhteessa sanottua kokoonpanoa ei kuitenkaan voida pitää erikoistuomioistuimena eikä lainsäätäjä näytä sitä sellaiseksi tarkoittaneen. VL:ssa nimittäin puhutaan menettelyä ja muutoksenhakua koskevien säännösten (VL 14: 1.1 ja 17: 1.2) yhteydessä pelkästään KHO:sta eikä sanotusta erityiskokoonpanosta. Vesituomioistuimia koskevassa VL 15 luvussa ei edes mainita KHO:ta eikä sen erityiskokoonpanoa vesiasioissa. Myöskään RO:ta sen toimiessa meri- ja patenttiasioissa erityisessä kokoonpanossa (ML 251 § ja PatL 66 §) ei meillä ole luettu erikoistuomioistuimeksi.[81] Asianosaisillekaan kysymyksellä tuomioistuinten normaali- ja erityiskokoonpanojen välisestä toimivallan jaosta ei ole erityistä merkitystä, koska heidän saadakseen asiansa tai valituksensa vireille on käännyttävä vain asianomaisen tuomioistuimen puoleen, joka tarvittaessa viran puolesta huolehtii asian käsittelystä erityiskokoonpanossaan.

Edellä oleva esitys on koskenut rajanvetoa erikoistuomioistuinten ja yleisten tuomioistuinten välillä. Myös toiseen suuntaan eli suhteessa hallinnollisiin viranomaisiin erikoistuomioistuimen käsite olisi mahdollista määritellä. Kysymys olisi tällöin kuitenkin rajanvedosta tuomioistuinten ja hallinnollisten viranomaisten välillä sekä tuomioistuimen käsitteestä[82] eikä tämän tutkimuksen aihe välttämättä vaadi mainittujen kysymysten käsittelyä.

---

[80] Ks. *Pekkanen*, Vesistön säännöstelyyn osallistumisesta s. 23 av. 11, *Pietilä* s. 67 ja 173 s., *Vihervuori* s. 51 ja siellä av. 11 b sekä jälj. luvussa 3.7.3. av:n 303 ed.

[81] Vrt. tästä 12. luvussa av:n 10 kohdalla.

[82] Vrt. tuomioistuimen käsitteestä kirjallisuudessa annetuista määritelmistä esim. *Erich* II s. 428, *Hakkila* s. 335–337, *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 29 s., *Tarjanne*, LM 1931 s. 335 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 105–108 ja Sp I s. 102–105, *Wrede* I s. 92 ja *Wrede–Palmgren* s. 104 sekä *Gomard*, Civil-

2.4. Erikoistuomioistuinten asiallisen toimivallan tulkinnassa noudatettavista yleisistä periaatteista

Edellisen jakson (2.3.) alussa on jo todettu, että erikoistuomioistuimen asiallinen toimivalta perustuu aina positiivisoikeudelliseen normiin ja että erikoistuomioistuinten toimivaltaan kuuluvat vain positiivisoikeudellisten normien rajoittamat asiat. Muodollisessa mielessä tämä toimivallan rajoittaminen positiivisoikeudellisten normien avulla voi tapahtua kahdella tavalla. Ensinnäkin erikoislakiin on voitu sijoittaa yleissäännös (jota voidaan kutsua myös yleisklausuuliksi eli yleislausekkeeksi), jolla määrätään tietyn erikoistuomioistuimen toimivaltaan joko kaikki kyseisen lain käsittelemät asiat (varsinainen yleisklausuuli) tai jollakin tavoin rajoitettu osa niistä (rajoitettu yleisklausuuli). Toinen mahdollisuus on se, että erikoistuomioistuimen toimivallan perustana olevassa säännöksessä nimenomaan mainitaan ne asiat tai asiaryhmät, jotka kuuluvat kyseisen erikoistuomioistuimen toimivaltaan (luettelointi- eli *enumeraatiojärjestelmä*).[83] Voimassa olevassa oikeudessamme on käytetty näitä molempia järjestelmiä ja usein myös rinnakkaisesti keskenään yhdisteltyinä.[84]

Erikoistuomioistuinten asiallisen toimivallan rajoittamisesta niihin määrättyihin asioihin tai asiaryhmiin on katsottu seuraavan, että niiden

---

processen s. 35, *Lavin* s. 5–7, *Guldener* s. 2, *Kern* s. 117, *Rosenberg–Schwab* s. 106 ja *Karl Wolff* s. 40.

[83] Kuitenkaan tuomioistuimen toimivallan määrittely luettelointiperiaatteen avulla ei sinänsä osoita, että kysymyksessä olisi erikoistuomioistuin. Esim. LO:n toimivalta on pääsääntöisesti määritelty luettelon avulla (LOL 2 §) ja sitä on kuitenkin pidetty, tosin eräät tutkijat tuomioistuinluonteeltaan kiistanalaisena, yleisenä hallintotuomioistuimena. Vielä selvemmin LO:n toimivalta oli määritelty luettelointiperiaatteen avulla aikaisemmin LHA 29 §:ssä (L:ssa 3. 5. 1957/188), joka on kumottu A:lla 26. 9. 1975/753.

[84] Esim. VO:n toimivalta on VL 14: 1:ssä määritelty yleissäännöksen avulla, mutta sitä on täydennetty riita-asioiden osalta VL 14: 7.3:een sisältyvällä luettelolla. MO:n toimivalta on JL 303 §:ssä (L:ssa 2. 5. 1972/321) määritelty osittain yleissäännöksen ja osittain sitä täydentävän luettelon avulla. Samaa periaatetta on noudatettu työtuomioistuimen toimivallan määrittelyssä (TTL 1 §). Sen sijaan VakO:n toimivalta on määritetty yleislausekkeella (VakOL 1 §, L:ssa 29. 12. 1973/1003).

Vrt. *T. Ellilä*, LM 1966 s. 451, jossa lausutaan: »Erikoislaeissa luettelo- eli enumeraatioperiaatteen mukaisesti mainitaan mitkä asiat kuuluvat mihinkin erikoistuomioistuimeen.» – Näin yksinkertaisesti ei erikoistuomioistuinten toimivallan järjestely ole aina tapahtunut. Ellilä ei mainitussa lausumassaan ole ottanut huomioon erikoistuomioistuinten toimivallan järjestelyä yleissäännösten avulla.

toimivaltoja olisi tulkittava ahtaasti.[85] Oikeudessamme on nimittäin voimassa yleensä sääntö, jonka mukaan poikkeussäännöksiä on tulkittava suppeasti.[86] Tässä tapauksessa erikoistuomioistuimia voidaan pitää poikkeuksina yleisestä tuomioistuinorganisaatiosta. Epäselvissä tapauksissa asia kuuluisi siten mieluummin yleisen tuomioistuimen kuin erikoistuomioistuimen toimivaltaan.[87]

Toisaalta edellä mainitun yleisen laintulkintaopillisen säännön käyttöön tietyn konkreettisen toimivaltaongelman ratkaisemiseksi on syytä suhtautua varoen. Ei ole ilman muuta selvää, että jokin tietty erikoistuomioistuimen toimivaltaa koskeva normi n^1 on »poikkeussäännös». Edelleen saattaa olla epäselvää, mitä konkreettisessa tapauksessa tarkoitetaan »suppealla tulkinnalla».[88] Lisäksi voidaan asettaa kyseenalaiseksi koko laintulkintaopillinen postulaatti. Miksi poikkeussäännöksiä on yleensäkään tulkittava suppeasti? Ainakin voidaan esittää väite siitä, ettei mainittua sääntöä asetettaessa ole otettu huomioon kaikkia mahdollisia poikkeussäännöksiä.[89] Sen vuoksi tietyn konkreettisen toimivaltaongelman ratkaisua ei voida löytää mainitusta yleisestä ja abstraktisesta sekä jossain määrin epämääräisestäkin laintulkintaopillisesta lauseesta. Korkeintaan voitaneen *Lagerin* tavoin todeta, että erikoistuomioistuimen toimivaltaa on »pääsääntöisesti» tulkittava suppeasti.[90] Toisaalta voidaan taas sanoa, että erikoistuomioistuimen toimivalta käy määrätyssä mielessä yleisen tuomioistuimen toimivallan edellä.[91] Erikoistuomioistuimille on ikään kuin päältäpäin eroteltu tietyt asiat, joissa niiden toimivalta on ensisijainen. Jäljelle jäävät asiat kuuluvat sitten yleisille tuomioistuimille.

---

[85] Näin *T. Ellilä*, mt. s. 451. Myös *Lager*, LM 1974 s. 114, toteaa, että erikoistuomioistuinten toimivaltaa koskeva ohje on tulkittava »pääsääntöisesti stricte». – Vrt. lisäksi *Nuorvala*, LM 1958 s. 697, jossa kannatettiin suppeaa tulkintaa silloisen LHA 29 §:ssä mainitun LO:n toimivaltaluettelon osalta.

[86] Ks. esim. *Alanen* s. 150, *T. Ellilä*, Sivullissuoja s. 53 s. ja *sama*, LM 1958 s. 272. Vrt. myös erikoisluontoisten forumsäännösten tulkinnasta *Halila*, LM 1956 s. 33.

Vrt. toisaalta *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 287, jossa pidetään varsin kyseenalaisena, onko ns. poikkeussäännökset aina tulkittava *stricte*.

[87] Samoin *Guidener* s. 17 sekä *Kern* s. 22 ja 126.

[88] Suppeasta tulkinnasta laajan tulkinnan vastakohtana ks. esim. *Alanen* s. 148–150.

[89] Vrt. *Klami*, LM 1977 s. 362 s.

[90] *Lager*, LM 1974 s. 114.

[91] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 397.

Kun edellä mainitun laintulkintaopillisen säännön avulla ei ainakaan yksistään kaikissa tapauksissa voida ratkaista esiin noussutta konkreettista toimivaltaongelmaa, on seuraavaksi harkittava mahdollisuuksia soveltaa kysymyksen ratkaisussa prosessilain tulkinnassa yleensä käytettyjä periaatteita. Tarkoituksena on yrittää kiteyttää näistä sellaisia tekijöitä, joiden voidaan ajatella käytännössä vaikuttavan yleisen tuomioistuimen ja erikoistuomioistuimen välisen toimivallan arviointiin.

Pääperiaatteena prosessilakeja tulkittaessa on, että tällöin on käytettävä tavallisia laintulkintasääntöjä, joiden mukaan lähinnä lain sanamuoto on määräävä.[92] Lisäksi prosessilakeja tulkittaessa on erityisenä näkökohtana aina otettava huomioon, että prosessioikeuden päämääränä on aineellisen oikeuden toteuttaminen. Prosessuaalisille määräyksille on sen vuoksi epäselvissä tapauksissa annettava sellainen merkitys, joka on omiaan edistämään aineellisen oikeuden toteuttamista eikä suinkaan vaikeuttamaan sitä.[93] Prosessilakeja tarkoituksenmukaisuusnormeina olisi myös pyrittävä tulkitsemaan mahdollisimman joustavasti. Ainoastaan silloin prosessilakien restriktiivinen tulkinta on yleensä paikallaan, kun prosessuaaliset määräykset ovat omiaan estämään asianosaisten oikeutta näkökantojensa esittämiseen tai prosessin eteenpäin viemiseen tai muuten on olemassa vaara, että asiassa syntyy materiaalisessa suhteessa väärä tuomio.[94] Toisaalta oikeudellisten muotomääräysten merkitystä oikeusvarmuuden kannalta ei saa unohtaa, mutta formalismin arvoa ei tule myöskään liioitella. Analogian käyttö prosessilakeja tulkittaessa on sallittua, varsinkin silloin, kun kysymyksessä ovat vanhat, epätäydelliset ja kasuistiset määräykset. Toisaalta taas e contrario-tulkintakin on mahdollista silloin, kun kysymyksessä ovat uudet ja suhteellisen täydellisiksi tarkoitetut määräykset. Erityisesti prosessuaalisten säännösten tulkinnassa on painotettu *prosessitaloudellisten* näkökohtien merkitystä. Tämä merkitsee sitä, että se tulkinta vastaa parhaiten prosessilakien tarkoitusta, joka antaa oikeudelle mahdollisuuden langettaa materiaalista oikeustilaa vastaava tuomio lyhintä ja yksinkertaisinta tietä.[95]

---

[92] Yleisiä laintulkintaopillisia sääntöjä on oikeusteoreettisessa kirjallisuudessa laajalti käsitelty eikä niihin ole sytä puuttua tässä yhteydessä.

[93] On siis tarkoin varottava sellaista prosessilakien tulkintaa, jonka avulla asianosaisia estettäisiin pääsemästä oikeuksiinsa.

[94] Samoin *Güldener* s. 53. Vrt. myös *Havansi*. LM 1980 s. 715.

[95] Prosessilakien tulkintaa koskevasta laajasta kirjallisuudesta ks. lisäksi *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 33 s., *sama*, LM 1958 s. 268, 272 ja 280, *Havansi*, LM

Toimivaltakysymyksiin sovellettuina edellä kosketelluista yleisistä periaatteista seuraa, että tuomioistuimen on epäselvässä tapauksessa mieluummin tutkittava kuin jätettävä tutkimatta siellä vireille pantu asia. Tätä voidaan perustella myös sillä, että kansalaisilla on perustuslakiin (HM 13 §) perustuva oikeus saada asiansa tutkituksi jossakin instanssissa.[96] Toimivaltasäännösten restriktiivinen tulkinta on ainoastaan silloin perusteltua, kun on olemassa vaara, että asiassa esimerkiksi tuomioistuimen puuttuvan asiantuntemuksen vuoksi syntyy materiaalisessa suhteessa väärä tuomio. Teoreettisesti pitäisi kuitenkin olla selvillä siitä, mikä on oikea tuomioistuin, eikä saisi aiheetta vetäytyä epäselvän rajatapauksen taakse silloin, kun objektiivisesti katsoen epäselvyyttä ei ole olemassa.[97] Ainakin tieteellisessä tutkimuksessa tästä vaatimuksesta on pidettävä kiinni.

Eräällä yleisellä ja tärkeällä oikeusperiaatteella saattaa vielä olla merkitystä tuomioistuinten harkitessa epäselvässä konkreettisessa tapauksessa toimivaltaansa. Tämä periaate on asianosaisten *oikeusturvan takaaminen*. Tässä yhteydessä ei voida tosin yleisesti sanoa, että toisella tai toisella tuomioistuimella olisi parhaat edellytykset huolehtia asianosaisten oikeusturvasta, kuten on todettavissa yleensä tuomioistuimista suhteessa hallinnollisiin viranomaisiin.[98] Yksittäisessä tapauksessa tällaista vertailua voitaneen tehdä myös tuomioistuinten välillä. Tällöin voidaan päätyä siihen, että toinen tuomioistuimista on asianosaisten oikeusturvan kannalta parempi vaihtoehto. Tässä yhteydessä saattaisi taas olla merkitystä edellä mainituilla tuomioistuimen asiantuntemuksella ja jutun käsittelyn nopeudellakin.

Edellä oleva teoreettinen katsaus voi antaa aiheen seuraaviin kriittisiin huomautuksiin: Käytännön ratkaisutoiminnassa tuomioistuimet tuskin ainakaan tietoisesti perustavat ratkaisuaan epäselvässäkään toimivaltakysymyksessä sellaisiin abstraktisiin normeihin, joiden yleensä voidaan

---

1980 s. 714 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 11 ja Sp I s. 16 s., *Ekelöf* I s. 55–65, jossa korostetaan teleologisen metodin käyttöä prosessioikeutta tarkasteltaessa, *Guldener* s. 52 s., *Peters* s. 82–87 (§ 14), *Roeder* s. 8 s., *Rosenberg–Schwab* s. 30–32, jossa korostetaan lain tarkoituksen merkitystä, *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 51–59 (Einl M), jossa myös s. 55 s. korostetaan teleologisen metodin käyttöä, *Thomas–Putzo* s. 16 s. (Einl VI) ja *Wach* s. 254–305. Ks. lisäksi prosessitalouden periaatteesta *Hormia* I s. 129–139 ja *Schumann*, Festschrift für *Larenz* s. 271–287 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

[96] Vrt. ed. tässä luvussa av. 19.

[97] Vrt. *T. Ellilä*, LM 1958 s. 274, forum rei sitae-säännöstön osalta.

[98] Ks. tästä myös *Lavin* s. 73.

olettaa antavan tuomioistuimille johtoa prosessilakien tulkinnassa. Sen tähden on vähemmän luultavaa, että tuomioistuimet konkreettisessa tapauksessa toimivaltaansa harkitessaan kiinnittävät huomiota siihen, vähentääkö tietty käsittelyjärjestys tuomioistuimen työtaakkaa, alentaa valtiovallan kustannuksia, nopeuttaa jutun käsittelyä, takaa siinä tarpeellisen asiantuntemuksen tai parantaa lainkäytön yhtenäisyyttä yms.[99] Nämä ovat pikemminkin tekijöitä, jotka *lainsäätäjän* olisi otettava huomioon toimivaltakysymyksiä järjestäessään. Tuomioistuimet uskoakseni pyrkivät mahdollisimman tunnollisesti noudattamaan ja etsimään laista oikeusohjetta toimivaltansa suhteen. Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa siitä jo aikaisemmin mainitusta säännöstä, että erikoistuomioistuimen asiallisen toimivallan tulee aina perustua positiivisoikeudelliseen normiin. Sen vuoksi erikoistuomioistuimen asiallisen toimivallan ongelman ratkaiseminen riippuu viime kädessä niitä koskevien toimivaltasäännösten tulkinnasta. Tästä taas seuraa, että ongelma saa helposti kasuistisen luonteen eikä sen ratkaisemiseen voida aina luontevasti soveltaa yleisiä periaatteita. Voidaan jopa väittää, ettei koko ongelmaa ole mielekästä saattaa yleisen periaatteellisen tutkimuksen kohteeksi.[100] Olen kuitenkin lähtenyt siitä, että tieteellisessä tutkimuksessa on syytä selvittää ne periaatteelliset lähtökohdat, jotka on otettava huomioon ryhdyttäessä tulkitsemaan tietyn erikoistuomioistuimen toimivaltaa voimassa olevan oikeuden kannalta. Mitä tulee sitten käsiteltyjen yleisten periaatteiden soveltuvuuteen VO:n asiallisen toimivallan tulkinnassa, niin tähän kysymykseen palataan jäljempänä asianomaisten toimivaltanormien käsittelyn yhteydessä sekä yhteenvedonomaisesti tutkimuksen lopussa.[101]

2.5. Asiallisesta toimivallasta prosessinedellytyksenä

Asiallista toimivaltaa koskevat säännökset ovat toisin kuin eräät OK:n alueellista toimivaltaa koskevat forumsäännökset Suomen oikeudessa ehdottomia (absoluuttisia) ja pakottavia (indispositiivisia) oikeusnormeja,

---

[99] Samoin *Lavin* s. 72 analysoidessaan tekijöitä, joilla hän katsoo olevan merkitystä harkittaessa toimivallan jakautumista tuomioistuimen ja hallinnollisen viranomaisen välillä.

[100] Vrt. *Lavin* s. 80 i.f.

[101] Ks. jälj. 11.1. luku.

joista asianosaiset eivät voi sopimuksella poiketa.[102] Meillä tuomioistuimen asiallinen toimivalta ei siis voi perustua asianosaisten tekemään prorogaatiosopimukseen, joka on mahdollinen siviiliprosessissa alueellisen toimivallan osalta OK 10: 11:ssä säädetyin edellytyksin.[103]

Edellä lausutusta seuraa, että tuomioistuimen asiallinen toimivalta on oikeudessamme ns. absoluuttinen prosessinedellytys (oikeudenkäynnin edellytys),[104] jonka tuomioistuin on velvollinen viran puolesta ottamaan

---

[102] Ks. *Lager*, DL 1973 s. 159 s., *Tirkkonen*, Sp I s. 232, *Wrede* I s. 128 ja *Wrede–Palmgren* s. 147.

Samoin pääsääntöisesti Norjassa, ks. *Bratholm–Hov* s. 54 i.f. ja Ruotsissa (RB 10: 16 verr. 10: 17), ks. tästä *Ekelöf* II s. 20 ja *Söderlund* s. 234–248.

Sveitsissä eräissä poikkeustapauksissa voidaan sopia myös tuomioistuinten asiallisesta toimivallasta. Ks. näistä *Guldener* s. 19 av. 15, s. 109 av. 12, s. 116 alaviitteiden 48 ja 49 ed., s. 121 ja s. 467 av. 83. – Saksan Liittotasavallassa prorogaatio on sallittu eräissä yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä varallisuusoikeudellisissa riidoissa myös asiallisen toimivallan osalta (ZPO 38–40 §). Ks. tästä esim. *Bruns* s. 39–41.

[103] Prorogaatiosopimuksen käyttömahdollisuuksista siviiliprosessioikeudessamme ks. *Lager*, DL 1974 s. 119–141, *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 62 s., *Tirkkonen*, Sp I s. 232 ja 298–302, *Wrede* I s. 166–171 ja *Wrede–Palmgren* s. 199–204. Sen sijaan Suomen rikosprosessioikeus ei tunne minkäänlaisia sovittuja oikeuspaikkoja (arg. OK 10: 11). Ks. myös *Tirkkonen*, Rp I s. 170. Lisäksi on syytä tässä yhteydessä todeta, että tekstissä mainittu alueellista toimivaltaa koskevien forum-säännösten tahdonvaltaisuus siviiliprosessissa on sekin voimassa lähinnä vain yleisiin tuomioistuimiin nähden siltä osin kuin on kysymys OK 10 luvussa säädetyistä oikeuspaikoista. Erikoislaeissa olevien oikeuspaikkasäännösten luonne määräytyy erikseen ja monia näistä on pidettävä absoluuttisina. Erikoislakien (muiden kuin VL:n) oikeuspaikkasäännöistä vrt. *Granfelt*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 25, *Halila*, LM 1956 s. 31–41, *sama*, Konkurssioikeuden pääpiirteet s. 28 ja 30, *Tirkkonen*, Sp I s. 232 av. 17 ja s. 289–298, *Wrede* I s. 165 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 158–163 ja 197–199.

VO:n alueellisesta toimivallasta säädetään VL 15: 10:ssä. Kun vesiasiat koskevat myös yleistä etua, on mainittua forum-säännöstä mielestäni pidettävä ehdottomana, kun toisin ei ole säädetty.

[104] Prosessinedellytyksillä eli oikeudenkäynnin edellytyksillä (processförutsättningar, Prozessvoraussetzungen) ymmärretään yleisesti vakiintuneen käsityksen mukaan sellaisia seikkoja, joiden tulee olla olemassa, jotta itse pääasia eli kantajan kanne voidaan ottaa tutkittavaksi. Prosessinedellytyksiä koskeva oppi on eräs prosessioikeustieteen keskeisimmistä ja vaikeimmista kysymyksistä eikä sitä sen laajuuden vuoksi voida tässä yhteydessä lähteä tarkastelemaan edes absoluuttisten prosessinedellytysten osalta.

Mainittua instituuttia on käsitelty runsaasti prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme; laajimmin *Reinikaisen* asiaa koskevassa monografiassa Prosessinedel-

huomioon. Tällaisen prosessinedellytyksen puutetta ei säännön mukaan voida parantaa tai korjata. Jos tuomioistuin katsoo, ettei se ole asiallisesti toimivaltainen asiassa, on kanne jätettävä ex officio tutkimatta.[105] Periaatteessa tuomioistuimen asialliseen toimivaltaan ei millään tavoin vaikuta se, ettei kukaan asianosaisista ole tehnyt väitettä tai huomautusta tuomioistuimen laillisuutta vastaan. Käytännöstä on tosin havaittavissa tuomioistuinten olleen sellaisissa tapauksissa, joissa toimivaltakysymys on ollut epäselvä eikä siitä ole huomautettu, taipuvaisempia tutkimaan asian kuin päinvastaisissa tapauksissa.[106]

---

lytyksen puuttumisen oikeusseuraamuksista. Ruotsalaisesta prosessinedellytyksiä käsittelevästä kirjallisuudesta mainittakoon ennen muita *Hassler*, Festskrift tillägnad Nils Herlitz s. 129–139 ja *Lindblom*, passim sekä lisäksi *Ekelöf* II s. 9–16 ja kysymyksestä Ruotsissa de lege ferenda *SOU 1982: 25* s. 52 s. ja *SOU 1982: 26* s. 433–439.

Prosessinedellytys-termin sijasta voitaisiin mielestäni puhua lähinnä (pää)asian ratkaisemisen edellytyksistä. Sanonta prosessinedellytys on meillä kuitenkin siksi vakiintunut sekä kirjallisuudessa että oikeuskäytännössä, että olen käyttänyt sitä myös tässä tutkimuksessa.

[105] Ks. *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 84 s., *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 61 s. ja 67, *Sjöström–Alkio* s. 117, *Tirkkonen*, Rp I s. 170 ja 392 s., Rp II s. 377 ja Sp I s. 476 verr. 481 ja 486 s., *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 133 s., *Virolainen* s. 16, 43, 282–287 ja 292, *Wrede* I s. 128 ja *Wrede–Palmgren* s. 147. Oikeuskäytännöstä (muiden kuin vesiasioiden osalta) ks. esim. *KKO 1953 II 129* ja *KKO 1954 II 13*.

Sama on voimassa pääsääntöisesti Ruotsissa, ks. RB 10: 18 verr. 10: 17 ja 34: 1 sekä *Ekelöf* II s. 18–21, *Lavin* s. 84 ja *Söderlund* s. 248 s.; Saksan Liittotasavallassa, ks. *Baumbach–Lauterbach–Albers–Hartmann* s. 26 ja 673, *Bruns* s. 41 ja 206 s., *Henkel* s. 125, *Kern–Roxin* s. 108 ja *Zöller* ym. s. 145; Sveitsissä, ks. *Guldener* s. 80 s. ja Itävallassa, ks. *Roeder* s. 50 s. ja *Karl Wolff* s. 80.

Tekstissä on tässä yhteydessä käytetty lyhyempää ja suomen kieleen paremmin sopivaa ilmaisua »jättää tutkimatta», jota myös *T. Ellilä*, LM 1966 s. 220 ja Oikeudenkäynti s. 26, on pitänyt parempana kuin vanhemmassa terminologiassa jokseenkin vakiintuneesti käytettyä juhlallista sanontaa »jättää tutkittavaksi ottamatta».

[106] Tekstissä mainittua tuomioistuinten menettelyä ovat pitäneet *T. Ellilä*, LM 1958 s. 275, ja *Tirkkonen*, Sp I s. 490, »teoreettisesti» sekä *Havansi*, LM 1980 s. 718, »järjestelmän virallisen legaalisuusideologian kannalta» hylättävänä, joskin Havansi pitää menettelyä kohtuullisena ja epävirallisesti kannatettavana. Omasta puolestani katsoisin, että tuomioistuinten käytännössä omaksumaa menettelyä voitaneen joissakin tapauksissa pitää teoreettisesti ja virallisestikin kannatettavana, koska se ei ole vastoin selvää lainsäännöstä ja voi joskus perustua jo tuomarinohjeissa lausuttuun sääntöön: »Mikä ei ole oikeus ja kohtuus, se ei saata olla lakikaan.» Vertailevassa mielessä mainittakoon, että *Aalto*, s. 105 s., on pitänyt kiitettävänä

Myöskään erillisen väitepäätöksen antamista ja muutoksenhakua siihen koskevat säännökset (OK 16: 1–3 verr. VL 15: 13.1:n 2. virke) eivät rajoita ylemmän tuomioistuimen velvollisuutta ex officio tutkia ns. absoluuttisten prosessinedellytysten olemassaolo jutussa, jos itse pääasia tulee sen tutkittavaksi. Tästä seuraa, että tuomioistuimen asiallinen toimivalta on tutkittava viran puolesta vielä muutoksenhakuvaiheessakin. Jos ylempi oikeus muutoksenhakua tutkiessaan havaitsee, ettei alempi oikeus olisi saanut ottaa asiaa tutkittavakseen asiallisen toimivallan puuttumisen vuoksi, on muutoksenhakuasteen meillä voimassa olevan oikeuden mukaan poistettava (kumottava) alemman oikeuden jutussa antama päätös.[107] Prosessioikeudellisesti tarkasteltuna tällainen järjestelmä ei ole aina hyvä asianosaisten oikeusturvan ja tuomioistuinten työn kannalta. Sen vuoksi de lege ferenda olisi syytä harkita tässä suhteessa joustavampia järjestelyjä, joita eräissä ulkomaisissa oikeuksissa on jo toteutettu.[108]

---

sitä, ettei meillä oikeuskäytännössä ollut omaksuttu sellaista täysin muodollista menettelyä, että virheellisessä prosessilajissa nostettu kanne olisi jätetty tutkimatta. Samoin *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 45, lausuu, ettei juttujen jättäminen liian muodollisilla syillä kokonaan tutkittavaksi ottamatta ole uudenaikaisen ja joustavan oikeudenkäynnin mukaista. Vrt. myös ed. 1. luvussa av. 55.

[107] Ks. *T. Ellilä*, mt. s. 87 s., *sama*, LM 1958 s. 162–165, *Halila*, LM 1964 s. 34 i.f., *Havansi*, LM 1980 s. 717 av. 58, *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 353, 384 ja 414 av. 40, *Virolainen* s. 16, 43, 282–285 ja 292 sekä *Wrede* II s. 273 s. ja *Wrede–Granfelt* s. 280. Vrt. kuitenkin *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 29 s., jossa katsotaan, ettei KKO:n tulisi sillä perusteella, että ehdottoman forumsäännöksen mukaan AO ei ole ollut toimivaltainen jutussa, vetäytyä pääasian tutkimisesta, jos kertyneen prosessiaineiston perusteella pääasiaratkaisu olisi aivan ilmeisesti tehtävissä. Reinikaisen kanta on kyllä puollettavissa ja joissakin tapauksissa KKO näyttääkin tutkineen asian ehdottoman prosessinedellytyksen puuttumisesta huolimatta. Ks. esim. *KKO t. 28. 8. 1950*, joka on selostettu LM 1951 s. 174. Toisin kuitenkin *KKO 1938 I 13*, *1950 II 275*, *1953 II 129* ja *1954 II 13* sekä useat jäljempänä tässä tutkimuksessa selostettavat KKO:n ratkaisut.

[108] Asiallisen toimivaltakysymyksen tutkimista muutoksenhakuinstanssissa viran puolesta on rajoitettu mm. Saksan Liittotasavallassa. Ks. tästä *Bruns* s. 42 ja *Zeiss* s. 39 ja 41 s. Unkarissa tuomioistuimen on tutkittava asiallinen ja alueellinen toimivaltansa viran puolesta heti käsittelyn alussa. Tämän jälkeen asiallisen toimivallan puuttuminen saadaan huomioida viran puolesta vain tapauksissa, joissa asia olisi kuulunut ylemmän oikeuden tai sotilastuomioistuimen toimivaltaan tai käsiteltäväksi erityismenettelyssä. Ks. tästä *Mezofy* s. 35. Toisaalta taas DDR:n Strafprozessordnung 12. 1. 1968, 164 §:n 2. kohdassa nimenomaisesti määrätään, että asiallinen toimivalta on menettelyn jokaisessa vaiheessa tutkittava. Ks. tästä lisäksi *Strafprozessrecht der DDR* s. 211. Vrt. myös Italian osalta *Cappelletti–*

Systemaattisessa suhteessa asiallista toimivaltaa koskeva prosessinedellytys on kirjallisuudessa tavallisesti luokiteltu tuomioistuimeen nähden vallitsevaksi prosessinedellytykseksi.[109] Tämä on sikäli oikein, että tuomioistuimen on edellä sanotuin tavoin ex officio tutkittava asiallinen toimivaltansa jutussa ja että juttu voidaan tutkia vain asiallisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Toisaalta asiallisen toimivallan osalta on mielestäni kysymys myös kantajan kanteeseen nähden vallitsevasta prosessinedellytyksestä. Edellä jaksossa 2.2. on jo todettu, että asiallinen toimivalta, varsinkin erikoistuomioistuimista puheen ollen, perustuu asian *laatuun*. Asian laatu eli jutun *luonne* määräytyy taas prosessin kohteena olevan oikeussuhteen luonteen perusteella. Oikeussuhteen luonne puolestaan määritetään kantajan vaatimuksen *(kanteen)* perusteella.[110] Jokainen kanne sisältää vaatimuksen oikeussuojasta tietyn konkreettisen oikeussuhteen perusteella. Tähän perustuu kantajan oikeussuoja- eli kannevaatimus *(petitum)*. Tämä ja kanteen peruste *(causa)* ovat kanteen asiallisen sisällyksen eli objektiivisen puolen muodostavia ainesosia. Tästä seuraa, että jokaisen kanteen tulee sisältää määrätty konkreettinen oikeusväite.[111] Jos tämä puuttuu kanteesta, puuttuu kantajalta samalla oikeussuojan tarve, jota taas pidetään eräänä prosessinedellytyksenä.[112] Tuomioistui-

---

Perillo s. 108 s. Vrt. lisäksi jutun siirtämisestä oikeaan alempaan tuomioistuimeen jälj. 5.7. luku.

[109] Näin mm. *Tirkkonen*, Rp I s. 387 ja Sp I s. 476, *Wrede* I s. 305 ja *Wrede–Palmgren* s. 349. Toisaalta taas *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 84 s., mainitsee yleisten tuomioistuinten osalta kantajan kanteeseen kohdistuvien prosessinedellytysten yhteydessä sen, ettei asia saa kuulua erikoistuomioistuinten toimivaltaan. Samoin *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 25, pitää kanteeseen kohdistuvana prosessinedellytyksenä sitä, että kanteen tulee kuulua yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Yksimielisesti mainitut tutkijat katsovat prosessinedellytykseksi kanteeseen nähden, että kanteen tulee olla tuomioistuinasia (oikeudenkäyntiasia).

[110] Näin *Tirkkonen*, Sp I s. 125, *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 135, *sama*, Hallintolainkäytön alasta s. 16, *Wrede* I s. 44 ja *Wrede–Palmgren* s. 52, joissa kaikissa tosin käsitellään julkisoikeudellisten ja yksityisoikeudellisten oikeussuhteiden välistä jakoa. Ulkomaisesta kirjallisuudesta ks. varsinkin *Bolding–Heuman* s. 47 s. ja *Guldener* s. 106.

[111] Näin jo *Hellvig*, joka ensimmäisenä erotteli toisistaan prosessinedellytykset ja kanteen edellytykset, Lehrbuch III s. 18. Ks. lisäksi kanneperusteen merkityksestä varsinkin *Aalto* s. 92–99 ja siellä mainittua kirjallisuutta sekä *T. Ellilä*, mt. s. 101 s. ja 130 s.

[112] Tekstissä mainittu kanta on vallitseva uudemmassa prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme. Ks. siitä *T. Ellilä*, mt. s. 90 s. ja siellä av. 5, *Halila*, Tunnus-

men on (tarvittaessa) etsittävä kanteesta tämä konkreettinen oikeusväite, joka samalla määrää jutun luonteen. Sen sijaan vastaajan esittämien väitteiden sisältöön ei ole kiinnitettävä huomiota jutun luonnetta määritettäessä.

> Ruotsin oikeuskäytännössä on mm. korvauskanteen vahingosta, jonka kantaja oli väittänyt aiheutuneen ympäristövaarallisesta toiminnasta, katsottu kuuluvan kiinteistötuomioistuimen toimivaltaan, vaikka vastaaja oli väittänyt, että kysymys ei ollut ympäristönsuojelulaissa (MiL) tarkoitetusta ympäristövaarallisesta toiminnasta *(NJA I 1973 s. 1)*. Yleisessä riita-asiain forumissa tutkittiin taas kanne, joka kantajan väitteen mukaan perustui säilytystä (förvaring) koskevaan sopimukseen, vaikka vastaaja oli väittänyt, että asia koski vuokrasuhdetta ja kuului sen vuoksi kiinteistötuomioistuimen toimivaltaan *(NJA I 1973 s. 527)*. Samoin yleisessä riita-asiain forumissa tutkittiin vastaajan tekemästä vuokrasuhteeseen perustuvasta toimivaltaväitteestä huolimatta kanne, jonka kantaja oli ilmoittanut perustuvan myyntioikeuden ja agentuurin luovutussopimukseen *(NJA I 1976 s. 422)*.
>
> Ensiksi mainitussa tapauksessa katsottiin lisäksi, ettei kysymystä siitä, onko vastaaja vastuussa vahingoista ympäristönsuojelulain määräysten mukaisesti, ole tutkittava oikeudenkäyntiesteistä (rättegångshinder) säädetyssä järjestyksessä, vaan se on ratkaistava itse tuomiossa. Tätä perusteltiin sillä, että muuten tulee vaikeaksi suorittaa selvä ja luonnollinen rajanveto toimivaltakysymysten ja itse asiaa koskevien kysymysten välillä.[113]

Kantajan täytyy vedota tosiasioihin, joihin tuomioistuimen toimivalta perustuu. Kysymyksessä ovat ne samat tosiseikat, jotka muodostavat itse kanteen perusteen ja joista varsinaisesti voidaan lausua vasta sen jälkeen, kun tuomioistuimen toimivalta asiassa on vahvistettu. Kirjallisuudessa on pääsääntöisesti katsottu, että kantajan velvollisuutena on riidanalaisissa tapauksissa näyttää toteen tuomioistuimen toimivallan perustana olevien tosiseikkojen olemassaolo.[114] Toisaalta myös varauksia tässä suhteessa on

---

tamisesta s. 120 av. 5, *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 26 ja siellä av. 51 sekä s. 125–127, *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 202 s. ja 221–223, *sama*, Rp I s. 388 ja Sp I s. 380 ja 477. Vrt. kuitenkin *Granfelt–Castrén* s. 31 muist. XI[4], *Honkasalo*, *Vahvistuskanneoikeudesta s. 70*, *Palme*, Om civilprocessens begrepp s. 137, *Wrede* I s. 308 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 354 s., joissa oikeudellista intressiä pidetään asiaedellytyksenä. Oikeuskäytännöstä ks. esim. *KKO 1958 II 118 ja 119*, joissa oikeussuojan tarvetta pidetään asian tutkimisen edellytyksenä.

[113] *NJA I 1973* s. 4. Tekstissä mainittujen tapausten tulkinnasta ks. myös *Bolding–Heuman* s. 47 s. Ks. lisäksi pyrkimyksistä rajoittaa niiden kysymysten määrää, jotka tulee käsitellä oikeudenkäyntiesteistä säädetyssä järjestyksessä, sekä samalla rajanveto-ongelmista muodollisen ja materiaalisen oikeuden välillä *Ekelöf* I s. 24–29, *Lindblom* s. 89–92 ja *Söderlund* s. 265 s.

[114] Näin *Parikka*, LM 1969 s. 686 s., *Tirkkonen*, Rp II s. 154 ja Sp I s. 473 av. 19, *sama*, Uusi todistuslainsäädäntö s. 19, *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 134,

esitetty ja katsottu, että todistustaakka on sillä asianosaisella (tavallisimmin vastaajalla), joka väittää prosessinedellytysten jutussa puuttuvan.[115] Ehdotonta yleispätevää sääntöä on mielestäni vaikea asettaa, vaan asia jää yksittäisessä tapauksessa lopulta tuomioistuimen harkittavaksi. Pääsääntönä on kyllä pidettävä, että kantajalla on todistustaakka tuomioistuimen toimivaltaisuuden suhteen. Jos kuitenkin vastaaja väittää jonkin sellaisen erityisen seikan olevan olemassa, joka poistaisi tuomioistuimen toimivallan asiassa, täytynee hänelle itselleen asettaa myös näyttövelvollisuus väittämänsä seikan olemassaolosta. Jonkin seikan ei-olemassaolon selvittäminen saattaisi nimittäin olla kantajalle kohtuuttoman vaikea tehtävä. Jos esimerkiksi vastaaja AO:ssa esillä olevassa asiassa väittää, että jutussa on kysymys VL:ssa säännellystä vesistöstä tai pohjavedestä ja että juttu sen vuoksi olisi jätettävä AO:ssa vesiasiana tutkimatta, voidaan mielestäni perustellusti katsoa, että vastaajan itsensä on riidanalaisessa tapauksessa näytettävä toteen väittämänsä vesistön tai pohjaveden olemassaolo. Toisaalta tässäkään kohdin ei ole syytä asettaa edeltäpäin ehdottoman sitovia sääntöjä. Kun tuomioistuimen asiallista toimivaltaa pidetään ehdottomana prosessinedellytyksenä, joka oikeuden on viran puolesta tutkittava, niin myös dispositiivisissa riita-asioissa tuomioistuimen aloitevaltaa todisteiden hankkimiseksi mainitun seikan selvittämistä varten on pidettävä rajoittamattomana.[116] Asiallista toimivaltaa koskevassa asiassa nimittäin

---

Wrede II s. 108, *sama*, Processinvändningarna s. 28 s. ja 167–170 sekä ulkomaisessa kirjallisuudessa *Hagerup* II s. 23 s., *Kallenberg* 1: 5 s. 1 169 s., *Skeie*, Den norske civilprocess II s. 89 s., *Bruns* s. 41 ja *Zeiss* s. 39 s. (§ 16 II).

[115] Ks. esim. *Halila*, Todistustaakan jaosta s. 91 s., jossa huomautetaan siitä, että väitteet mm. tuomioistuimen toimivallasta jo asian luonteesta johtuen tehdään vastaajan taholta ja että »ne tekijät, jotka ratkaisevat todistustaakan jaon kunkin prosessiväitteen yhteydessä, liittyvät yleensä vastaavasti väitteen tehneen henkilön statukseen joko kantajana tai vastaajana.» Samoin *Lindblom* (s. 109) lausuu, että vaikkakin on lähellä ajatus, että kantajalla on todistustaakka prosessinedellytyksistä, koska hän haluaa saada asian tutkituksi, niin toisaalta voidaan yhtä hyvin sanoa, että vastaajalla tulee olla todistustaakka niistä seikoista, jotka konstituoivat prosessinesteet, koska hän haluaa jutun jäävän tutkimatta. Kuitenkin *Lindblom* (s. 110) päätyy siihen, että mm. tuomioistuimen toimivallan perustavien seikkojen osalta on olemassa hyviä syitä asettaa todistustaakka niistä kantajalle. – Vrt. myös *Skeie*, Den norske civilprosess II s. 90 ja *Neuner* s. 43 (»Alle Finreden haben die Eigentümlichkeit, dass sie im Streitfall der Beklagte beweisen muss.»)

[116] Näin *Aalto*, LM 1962 s. 570 av. 8, ehdottomien prosessinedellytysten olemassaolon suhteen. Ks. myös *Granfelt*, Den materiella processledningen s. 86 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 135.

sovinto ei ole sallittu, mikä taas OK 17: 8:n mukaan on edellytyksenä oikeuden omasta aloitteesta tapahtuvalle uuden todistajan kuulemiselle. Edelleen katsoisin, että AO:n puheenjohtajalla on OK 14: 1:n mukainen kyselyvelvollisuus asiallisen toimivallan perustana olevien tosiseikkojen olemassaolon selvittämiseksi.[117] Tuomarin kyselyvelvollisuuden nykyistä tehokkaampi käyttäminen olisi yleensäkin omiaan parantamaan asianosaisten oikeusturvaa prosessissa. Tuomarin kyselyvelvollisuutta ei kuitenkaan asiallisenkaan toimivaltakysymyksen osalta ole syytä ymmärtää niin laajaksi, että tuomioistuimen pitäisi jokaisen prosessin alussa oma-aloitteisesti selvittää joko asianosaisia kuulustelemalla tai määräämällä heidän hankittavakseen todisteita, ettei mikään mahdollinen ajateltavissa oleva este tuomioistuimen asialliselle toimivallalle ole olemassa. Tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta oma asiallinen toimivaltansa jutussa merkitsee tuomioistuimelle velvollisuutta ryhtyä selvittämään sanottua kysymystä vain silloin, kun siihen havaitaan olevan aihetta eli kun tuomioistuimen asiallinen toimivalta näyttää epäilyksenalaiselta.[118] Toisaalta sanottu velvollisuus merkitsee sitä, ettei asianosaisen tunnustamisella asiallisen toimivallan perustavien seikkojen osalta ole tuomioistuinta sitovaa vaikutusta, vaan sillä on ainoastaan tuomioistuimen harkinnassa olevan todisteen arvo.[119]

De lege ferenda katsoisin, että vallitsevasta systematiikasta johtuu siksi paljon haittoja, että olisi syytä vakavasti harkita koko prosessinedellytysinstituutin poistamista oikeudestamme.[120] Tämä olisi kuitenkin varsin radikaali muutos nykyiseen käytäntöön verrattuna eikä se nähtävästi tule ainakaan lähitulevaisuudessa toteutumaan. Sen vuoksi on tutkittava muita helpommin toteutettavissa olevia keinoja mainitusta instituutista aiheu-

---

[117] Samoin *Aalto*, LM 1962 s. 587, yleensä ehdottomien prosessinedellytysten osalta. Vrt. *Granfelt*, mt. s. 88. Tuomarin kyselyvelvollisuudesta siviiliprosessissa ks. laajemmin *Aalto*, mt. s. 568–597 ja siellä, erit. s. 574 av:ssä 22, mainittua runsasta kirjallisuutta sekä viimeksi *Virolainen*, LM 1983 s. 152–154.

[118] Periaatteessa samoin yleensä viran puolesta tutkittavien prosessinedellytysten osalta *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 28, *Tirkkonen*, Rp I s. 386 ja Sp I s. 473, *Wrede* I s. 303 ja *Wrede–Palmgren* s. 347 sekä *Kallenberg* I: 5 s. 1 169 s. Vrt. kuitenkin *Ekelöf*, Processuella Grundbegrepp s. 257 av. 160.

[119] Samoin tunnustamisen merkityksestä yleensä ehdottomien prosessinedellytysten osalta *Halila*, Tunnustamisesta s. 208 s.

[120] Saman näkökohdan on Ruotsissa tuonut esiin *rättegångsutredningen*, jonka tehtäviin ei kuitenkaan kuulunut näin laajan reformin selvittäminen. Ks. tästä *SOU 1982: 26* s. 433.

tuvien haittojen vähentämiseksi sekä prosessin tehokkuuden ja joustavuuden lisäämiseksi. Käsillä olevassa tutkimuksessa pyritään osaltaan (toimivaltakysymyksen suhteen) edistämään tämän päämäärän saavuttamista.

3. HISTORIALLINEN KATSAUS TUOMIOISTUINTEN TOIMIVALLAN KEHITTYMISESTÄ VESIASIOISSA

3.1. Esityksen merkityksestä ja jaottelusta

Seuraavassa esityksessä tarkastellaan tuomioistuinten toimivallan kehittymistä vesiasioissa nykyisen kaltaiseksi ja kulloisiinkin muutoksiin johtaneita syitä. Katsaus on tarpeellinen sen vuoksi, että nämä historialliset syyt saattavat vaikuttaa edelleenkin, kun kysymys on toimivaltaa koskevista järjestelyistä vesiasioissa. Osaltaan pyritään myös selvittämään, miksi VO:t erikoistuomioistuimina ovat syntyneet ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet niille uskotun toimivallan laajuuteen.[1]

Esitys on jaettu seitsemään pääosaan. Ensimmäinen ulottuu 1800-luvun loppupuolelle saakka ja se on jaettu edelleen rakentamista vesistöön ja valtaväylää koskeviin alaosiin. Toisessa pääjaksossa käsitellään yksinomaan merkittävää v:n 1902 VOL:ia. Seuraavissa osissa tarkastellaan sen jälkeistä kehitystä poikkeuslainsäädäntöineen ja lainvalmistelutöineen aina nykyiseen vesilakiimme asti. Lopuksi esitetään eräitä tähän katsaukseen perustuvia loppuhuomioita.

3.2. Kehitys ennen VOL:ia

3.2.1. Maakunta- ja maanlakien vaikutuksesta

Jo maakunta- ja maanlait sisälsivät vesioikeudellisia säännöksiä rakentamisesta vesialueille ja valtaväylän aukipitämisestä.[2] Nämä säännökset

---

[1] Vrt. ed. luvussa 1.2. av:n 3 kohdalla.

[2] Ks. maakunta- ja maanlakien vesioikeudellisia säännöksiä käsittelevästä kirjallisuudesta esim. *Haataja* I s. 237–240 ja II s. 109–120, *Lang–Haataja* s. 18–22, *Manner* s. 72–82, *Moring* I s. 16 ja II s. 2 s., *KM 1939: 3* s. 93 s. sekä *Holmbäck*

eivät kuitenkaan muodostaneet yhtenäistä kiinteää kokonaisuutta, vaan ne olivat hajallaan yleisten lakien yhteydessä. Vanhastaan vesialueet olivat meillä samoin kuin Ruotsissakin olleet yhteisiä,[3] mutta mainittujen lakien aikana kehittyi vähitellen sellainen vesioikeudellinen järjestelmä, jossa vesialueiden omistusoikeus ja siihen sisältyviä oikeuksia koskevat säännökset perustuivat yksityisoikeudelliselle pohjalle. Alkuaan kenellekään kuulumattomat vesialueet tulivat pääosiltaan yksityisoikeudellisen omistusoikeuden kohteiksi. Tämä oikeudellinen katsantokanta esiintyi jo eräissä maakuntalaeissa, esimerkiksi Uplannin laissa v:lta 1296 ja Itägöötan laissa samalta vuosikymmeneltä ja sai sittemmin painavimman ilmaisunsa 1300-luvun alkupuoliskolla Helsingen lain tunnetuissa sanoissa: »Þen agher watn sum land agher.»[4] MEML:ssa noin v:lta 1350 ja KrML:ssa v:lta 1442 yksityinen omistusoikeus sisävesien alueisiin esiintyi jo pääpiirteissään nykyisen kaltaisena.[5] Meillä Suomessa vesistöt vielä kauan aikaa ruotsalaisten valloituksen jälkeenkin olivat enimmältä osaltaan yhteisiä eli yksityisen omistusoikeuden ulkopuolella (res communis omnium).[6] Ruotsalainen oikeusjärjestys alkoi täällä vakiintua vasta 1300-luvun keskivaiheilla, jolloin kehitykseen vaikuttivat lähinnä myöhäisimmät maakuntalait sekä Maunu Eerikinpojan yleinen maanlaki ja kaupunkilaki.[7] Ruotsalainen oikeusjärjestys ei levinnyt koko Suomeen samanaikaisesti,

---

s. 6 s. ja *Åström* s. 1–12. Eri maakuntalakien osalta ks. lisäksi *Freudenthal* (Östgötalagen) s. 220–223 (RakK VIII luku), *Holmbäck–Wessén* II, Västmannalagen s. 140 s. ja 144 s. (RakK 16 ja 22 luku), *sama* III, Södermannalagen s. 123–126 (RakK 20 ja 21 luku) ja Hälsingelagen s. 376 s. (byalagsbalken 14 ja 17 luku), *sama* IV, Skånelagen s. 115 s. (om byalaget 211–214 luvut).

[3] Suomalaisten heimojen yhteiskunnallisesta järjestelmästä ennen ruotsalaisten valloitusta ks. esim. *Hemmer* I s. 5–8.

[4] Helsingen lain rakennuskaaren 14 luku. Ks. tästä lisäksi *Holmbäck* s. 1 ja *Holmbäck–Wessén* III, Hälsingelagen s. 376 (byalagsbalken XIV luku, nykyruotsinnoksena av:n 81 ed.).

[5] Ks. yksityisen omistusoikeuden kehittymisestä vesialueisiin kotimaisista teoksista *Haataja* I s. 139–152, *Lang–Haataja* s. 18–24, *Manner* s. 56–58, *Melander*, Oma Maa 7 s. 354, *Pietilä* s. 2 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 57–61 sekä vastaavasti ruotsalaisista teoksista *Dahlberg*, passim, *Holmbäck* s. 1 ja *Åström* s. 7–12 ja 26–30.

[6] Ks. esim. *Lang–Haataja* s. 22 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 60.

[7] Ruotsalaisen oikeusjärjestyksen vakiintumisesta Suomessa ks. yksityiskohtaisemmin vesialueiden omistusoikeuden kannalta *Haataja* I s. 149–152, *Lang–Haataja* s. 23 s. ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 60 s. sekä yleisemmin *Blomstedt*, Codex Aboensis, Kommentaarit s. 18 ja 24 s., *Forsman* s. 153–176, *Hemmer* I s. 29–32, *sama*, JFT 1931 s. 352, *Klami*, Jus Finnonicum, passim, erit. s. 128–132, sekä *Tirkkonen*, Rp I s. 45 ja Sp I s. 48.

vaan vähitellen maan lounaisosista itää ja pohjoista kohti. Tämä kehitys saavuttanee vasta näinä aikoina päätepisteensä, kun parhaillaan saamelaisten ikivanhoilla asuinsijoilla sijaitsevan Inarinjärven vesialueita jaetaan »suomalaisen» oikeusjärjestyksen mukaisesti.[8] Erityisesti tältä samoin kuin ammattikalastajien ja ns. jokamiehen oikeussuojan osalta mainittuun järjestelmään on nyttemmin ilmennyt sisältyvän epäoikeudenmukaisia piirteitä.

Vesialueiden yksityisoikeudelliseen omistukseen pohjautuva järjestelmä vaikutti puolestaan siihen, että vesiasioiden käsittely keskittyi hallinnollisten viranomaisten sijasta pääasiassa yleisille tuomioistuimille.[9] Tämä ei kuitenkaan merkinnyt sitä, että vesistöjen käyttöä säädeltäessä määräävinä olisivat olleet vain yksityiset edut. Myös julkisten intressien (esim. valtaväylän) turvaamista pidettiin jo varhaisessa vaiheessa tärkeänä valtiovallalle kuuluvana tehtävänä.[10] Nämä tekijät ovat taasen vaikuttaneet siihen, ettei vesiasioiden käsittely ole meillä vanhastaan kuulunut yksinomaan tuomioistuimille, vaan myös hallintoviranomaiset ovat osallistuneet päätöksentekoon vesiasioissa.

3.2.2. Rakentaminen vesistöön

3.2.2.1. Maakunta- ja maanlait

Maakunta- ja maanlakien säännökset rakentamisesta vesialueille koskivat vain vesilaitosten, pääasiassa myllyjen, ja kalastuslaitteiden rakentamista. Näitä ei saanut rakentaa siten, että siitä tuli toiselle vahinkoa. Vahingolla tarkoitettiin tuolloin patoamisen vanhemmille vesilaitoksille sekä toisen pellolle tai niitylle aiheuttamia vahinkoja.[11]

---

[8] Vrt. esim. *Matti Sarmela*, Suomen maalait ja saamen oikeudet, Suomen Antropologi 1977 s. 100 s. ja siellä mainittuja lähteitä. Ks. lisäksi vesialueiden rajankäynnistä Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa *Hyvönen*, LM 1970 s. 24–46 ja LM 1973 s. 555 s., saamelaisten vaatimuksista hallinnassaan oleviin maa- ja vesialueisiin *sama*, Saamelaiskonferenssi Gällivaressa, LM 1971 s. 655 s. sekä saamelaisesta maa- ja vesioikeudesta laajemmin *Hyvönen–Korpijaakko*, JFT 1979 s. 99–123 ja *Hyvönen*, LM 1981 s. 217–232.

[9] Samoin *Haataja* I s. 72 ja 76.

[10] Samoin *Manner* s. 58.

[11] MEML:n rakennuskaaren vesipatoja ja myllyjä koskevat säännökset sisältyvät nykyruotsinnoksesta suomennettuina esim. teokseen *Codex Aboensis, Kommentaarit* s. 174 s. KrML:n vastaavat säännökset sisältyvät muinaisruotsista suomennettuina teokseen *Ulkuniemi* s. 91 s. Ks. lisäksi myöhempien maakuntala-

Vanhimmat vesiasiain käsittelyä koskevat säännökset olivat vieläkin niukemmat kuin aineellisoikeudelliset määräykset. Maakunta- ja maanlait lähtivät periaatteessa vapaasta rakentamisoikeudesta vesistöihin. Ennakkolupaa vesilaitosten perustamiselle ei vaadittu. Lainvastainen rakentaminen toisen alueelle tai toisen vahingoksi oli kuitenkin kiellettyä ja saattoi aiheuttaa myllyn purkamisen ja rakentajalle sakkorangaistuksen.[12] Toimivalta asiassa kuului KO:lle. Tosin tuohon aikaan ei vaadittu vielä pakollisen instanssijärjestyksen noudattamista sellaisena kuin se muotoutui 1500-luvun lopulla ja seuraavan vuosisadan aikana. Siten asianosaisilla oli aluksi jokseenkin suuri valinnanvapaus sen suhteen, saattoivatko he asian vireille KO:ssa vai sitä ylemmänasteisissa laamannin- tai kuninkaankäräjillä.[13] Kanneoikeus asiassa oli sillä, joka katsoi kärsineensä vahinkoa tai haittaa rakentamisen johdosta (MEML:n RakK 26: 1 ja KrML:n RakK 33: 1).[14] Asia oli ennen päätöksen tekemistä tutkittava paikalla toimitettavassa katselmuksessa. Tuohon aikaan tuomioistuimissa, myös Suomessa, käsiteltiinkin jo lukuisia myllyriitoja.[15] Näissä oikeudenkäynneissä käytettiin käsittelymenetelmää. Mahdollista sakkorangaistustakin pidettiin tuohon aikaan lievemmistä teoista vain asianomistajalle tarkoitettuna korvauksena.[16] Vanhimmat maakuntalait eivät menettelyn kannalta tehneetkään eroa rikos- ja riitajuttujen välillä. Kun Ruotsissa kanonisen oikeuden vaikutuksesta 1300-luvun alkupuolella otettiin käyttöön inkvisitorinen menetelmä suurehkoissa rikosasioissa, noudatettiin vähäisiä rikosasioita käsiteltäessä edelleen samanlaisia muotoja kuin riita-asioissakin.[17]

---

kien ja maanlakien rakentamista vesialueille koskevista säännöksistä *Haataja* III s. 19 ja 31–35, *Manner* s. 72 av. 59, *Moring* II s. 2 s. *KM 1939: 3*, perustelut s. 112, *Holmbäck* s. 6 s. ja *Åström* s. 3 sekä ed. av:ssä 2 mainittuja lähteitä (Freudenthal ja Holmbäck–Wessén).

[12] Ks. esim. *Haataja* III s. 32 s. ja siellä mainittuja lähteitä.

[13] Ks. *Hallberg* s. 17 s., *Hemmer* I s. 126, *Tirkkonen*, Rp I s. 35 s. ja Sp I s. 43 s., *Almquist* s. 12 ja 19–21 sekä *Uppström* s. 20. – Suomen varhaiskeskiaikaisesta »tuomioistuinlaitoksesta» ks. yksityiskohtaisemmin *Klami*, Jus Finnonicum s. 45–86.

[14] Ks. tekstissä mainituista säännöksistä suomennettuina *Codex Aboensis*, *Kommentaarit* s. 174 ja *Ulkuniemi* s. 91. Ks. lisäksi kanneoikeudesta Ruotsin maakuntalakien mukaan *Serlachius*, Om klander å jord enligt de svenska landskapslagarne, passim.

[15] Samoin *Haataja* I s. 240 ja III s. 33.

[16] *Hemmer* I s. 89.

[17] Ks. *Aalto* s. 6 s., *Granfelt*, Valda juridiska uppsatser s. 41–43, *Hemmer* I s.

Myöhempien maakuntalakien ja maanlakien mukaan vaadittiin kuitenkin KO:n etukäteen antama lupa tapauksessa, jossa yhteisen kosken osakas halusi rakentaa koskeen muiden vastustaessa rakentamista. Rakentamiseen halukkaan oli silloin haastettava toiset osakkaat käräjille. Elleivät muut suostuneet yhteiseen rakentamiseen, saattoi KO antaa halukkaalle yksinään rakennusluvan (MEML:n RakK 26: 5 ja KrML:n RakK 34: 1).[18] Lupa tarkoitti tällöin oikeutta käyttää toisten koskiosuuksia. KO:n antamalla luvalla oli siten alkuaan pelkästään yksityisoikeudellinen luonne eikä sitä voida pitää varsinaisena vesioikeudellisena lupana.[19]

3.2.2.2. 1400- ja 1500-luvuilla annetut hallinnolliset säännökset

Vähitellen vesistöihin rakentaminen joutui viranomaisten ennakkotutkinnan alaiseksi. 1400-luvulla sekä Kustaa Vaasan aikana annettiin jo hallinnollisia määräyksiä, joilla kiellettiin uusien myllyjen perustaminen ilman viranomaisen lupaa.[20] Päätösvalta asiassa kuului kihlakunnantuomarille ja voudille yhdessä kahdentoista miehen kanssa. Tämä elin on vastannut sen aikaista KO:ta, johon kuului kihlakunnantuomarin lisäksi 12 miehen lautakunta.[21] Läsnä olleen voudin tehtävänä lienee ollut valvoa kruunun etuja. Säännösten lähtökohtana olivatkin fiskaaliset intressit. Niillä pyrittiin takaamaan vanhojen myllyjen kannattavuus ja sitä kautta kruunun verotulot. Toisaalta myös kruunu itse pyrki saamaan haltuunsa myllynpaikkoja ja jauhatusmonopolin sekä siinä tarkoituksessa hävittämään talonpoikien jalkamyllyjä.[22] 1500-luvun lopulla lainsäädännössä tulikin vallalle periaate, ettei uusia myllyjä saanut perustaa ennen katselmuksen toimittamista ja luvan myöntämistä.[23]

Huomattavin mainitun vuosisadan säädöksistä on v:n 1590 talonkatselmusasetus (husesynsordning). Siinä säädettiin uuden myllyn rakentajalle velvollisuus ilmoittaa siitä käräjillä. Tuomarin ja lautakunnan oli ennen luvan antamista toimitettava paikalla katselmus ja kuultava lähellä olevien myllyjen omistajia ja naapureita. Ellei KO myöntänyt lupaa tai joku asianosaisista vastusti uuden myllyn perustamista, oli asia siirrettävä maaherran käsiteltäväksi, jonka tuli lopullisesti

---

151, *Palmgren,* Målsägandens åtalsrätt s. 19–32, *Tirkkonen,* Rp I s. 34 ja 40, *sama,* Sp I s. 42, *Almquist* s. 39 s. ja *Uppström* s. 28–30 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[18] Ks. tekstissä mainituista säännöksistä *Codex Aboensis, Kommentaarit* s. 175 ja *Ulkuniemi* s. 92.

[19] Ks. myös *Haataja* I s. 243 ja III s. 32 s., *Johansson* s. 18 ja *Moring* I s. 82 s.

[20] Ks. niistä yksityiskohtaisemmin *Haataja* I s. 240 ja III s. 34 s., *Moring* II s. 3, *Åström* s. 79 sekä erityisesti *Holmbäck* s. 7–11 ja siellä mainittuja lähteitä.

[21] Ks. *Hemmer* I s. 132 ja 135–137.

[22] Ks. tästä *Haataja* I s. 241 ja *Holmbäck* s. 9–13.

[23] Samoin *Moring* II s. 4 ja *KM 1939: 3,* perustelut s. 391. Vrt. myös *Åström* s. 78.

ratkaista asia.[24] Siten asia tuli lopulta ratkaistavaksi hallinnollisessa menettelyssä.

Kuitenkaan v:n 1590 talonkatselmusasetuksessa ei vielä selvästi määrätty jokaisen myllyn perustamisen edellytykseksi KO:n lupaa. Asetuksen sanamuodosta on myös ollut vallalla epäselvyyttä.[25]

3.2.2.3. 1600-luvun valtiopäiväpäätökset

1600-luvulla annettiin useita valtiopäiväpäätöksiä, joissa säädettiin KO:n tehtävistä myllyjä perustettaessa.[26] Tämän tutkimuksen kannalta tärkein 1600-luvun säädöksistä on Tukholman valtiopäiväpäätös 22. 2. 1638. Siihen oli koottu kahden edellisen vuosisadan kuluessa muodostuneet myllyjen perustamista koskevat periaatteet, jotka myös säilyivät lähes muuttumattomina voimassa sekä Suomessa että Ruotsissa pitkälle 1800-luvulle saakka.[27] Lisäksi KO:n tehtäviä uusia myllyjä perustettaessa oli edelleen kehitetty. Kyseisen päätöksen 9 §:n mukaan uuden myllyn rakentamisesta oli kuulutettava käräjillä, jonka jälkeen kihlakunnantuomarin oli lautakunnan kanssa toimitettava paikalla katselmus. KO:n oli siinä tutkittava, oliko paikka sopiva myllyn perustamiseen ja aiheuttiko perustaminen haittaa tai vahinkoa toisille. KO:n päätyessä kielteiseen lopputulokseen tai riitaisuuden sattuessa asia oli edelleen siirrettävä maaherralle. V:n 1590 talonkatselmusasetukseen verrattuna oli nyt eroa sikäli, että maaherran tuli ratkaista asia kahden ulkokihlakunnan lautakunnan kanssa.[28]

V:n 1638 valtiopäiväpäätös määräsi selvästi jokaisen uuden myllyn perustamiskysymyksen KO:n käsiteltäväksi. Tästä alkaen voidaan viranomaisen rakennuslupaa pitää uuden myllyn perustamisen edellytyksenä, vaikkakin talonpojat käytännössä edelleenkin rakensivat uusia myllyjä hakematta siihen lupaa.[29] Sen sijaan KO:n toimivallan laajuudesta mainitussa päätöksessä oli lausuttu melko ylimalkaisesti. Sen mukaan KO:n oli

---

[24] Ks. *Haataja* III s. 35 ja *Moring* II s. 4.

[25] Vrt. esim. *Moring* II s. 4 av. 2.

[26] Esim. 2. 4. 1625 tehdyn valtiopäiväpäätöksen mukaan kruunun- ja verotiloille perustettujen myllyjen olemassaolo tuli riippumaan KO:n päätöksestä. Tuomarin ja lautakunnan oli yhdessä komissaarin kanssa suorittamassaan tarkastuksessa päätettävä, saiko mylly jäädä paikoilleen vai oliko se purettava. Ks. tästä myös *Haataja* I s. 241, *Moring* II s. 4 ja *Holmbäck* s. 11 s.

[27] Ks. tästä myös *Haataja* III s. 36, *Johansson* s. 18 s. ja *Åström* s. 79 s.

[28] Ks. tästä lisäksi *Moring* II s. 4 s. sekä *Haataja* III s. 35.

[29] Näin *Haataja* I s. 241 ja *Holmbäck* s. 13 av. 3.

ainoastaan tutkittava, oliko paikka sopiva myllyn rakentamiseen ja voitiinko mylly rakentaa aiheuttamatta muille vahinkoa. Erikseen oli vielä mainittu, ettei mylly saanut vahingoittaa toisten myllynomistajien intressejä.

V:n 1638 valtiopäiväpäätöksessä ei ole nimenomaan lausuttu siitä, oliko KO:n tutkittava myös veden patoamisesta laitoksen ylä- ja alapuolella asuneille aiheutuvat haitat. Samoin puuttuu päätöksestä viittaus valtaväyläintresseihin. *Moring* on tästä päätellyt, ettei mainittu päätös edellyttänyt sanottujen seikkojen tutkimista lupaa myönnettäessä, vaan että määräys tästä annettiin vasta päätöksessä aateliston valituksiin 26. 11. 1660. Viimeksi mainitussa päätöksessä kehotettiinkin lupaa myönnettäessä kiinnittämään huomiota siihen, ettei valtaväylää suljettu.[30] *Haataja* on puolestaan pitänyt Moringin käsitystä perusteettomana, koska laissa oli jo vanhastaan määräyksiä tällaisista vahingoista.[31] V:n 1660 päätös lienee myös nähtävissä sitä taustaa vasten, että käytännössä rakennettiin myllyjä ilman minkäänlaista lupaa, koska päätöksessä nimenomaan puhutaan laittomista myllyrakennuksista. Moring itsekin pitää mahdollisena, että käytännössä jo ennen vuotta 1660 sanotut haitat tutkittiin ja että katselmuksessa erityisesti pidettiin huoli siitä, ettei valtaväylää saanut sulkea.[32] Toisaalta lienee niin, ettei käytännössä tähän vesioikeudelliseen puoleen kiinnitetty kovinkaan suurta huomiota. Pääasiana olivat edelleen elinkeino-oikeudelliset seikat, kuten laitoksen taloudellinen kannattavaisuus, viljan ja sahapuiden saantimahdollisuus sekä vahingollisen kilpailun ehkäiseminen.[33] Lisäksi KO:n oli tutkittava hakijan oikeus siihen vesialueeseen, johon mylly aiottiin rakentaa, mikä merkitsi yksityisoikeudellisen omistusoikeuskysymyksen selvittämistä.[34] Toisin sanoen KO:n toimivaltaan tuolloin kuului asian sekä julkis- että yksityisoikeudellisten puolien tutkiminen.

Myöhemmin 1600-luvulla annettiin vielä useita myllyjen perustamista koskevia päätöksiä.[35] Niihin ei kuitenkaan sisältynyt tämän tutkimuksen kannalta periaat-

---

[30] *Moring* (II s. 5 s.) on po. päätökseen sisältyneestä valtaväylän sulkemista koskevasta kiellosta päätellyt, että v:n 1660 päätöksessä olisi ensimmäisen kerran viitattu siihen, että myönnettäessä vesilaitoksen rakentamislupaa olisi tullut katsoa, etteivät patorakennelmat olleet vahingollisia yleiselle edulle. *V:n 1939 vesioikeuslakikomitea* (KM 1939: 3, perustelut s. 392) on mennyt johtopäätösten teossa vieläkin pitemmälle lausuen, että sanotussa päätöksessä »määrättiin ensi kerran, että myönnettäessä lupaa myllyn perustamiseen oli katsottava, että patorakennelma ei loukannut yleistä etua, millä määräyksellä lienee tarkoitettu valtaväylän avoinna pitämistä.» Po. päätöksessä kuitenkin puhutaan nimenomaan valtaväylästä eikä yleisestä edusta, joten mainittu komitea on jo kääntänyt asian päälaelleen.

[31] Näin *Haataja* III s. 36 av. 1.

[32] Näin *Moring* II s. 5. Samoin *KM 1939: 3*, perustelut s. 392, missä esitys näyttää näiltä osin perustuvan Moringin käsityksiin.

[33] Ks. myös *KM 1939: 3*, perustelut s. 115.

[34] Ks. tästä *Haataja* III s. 36.

[35] Näitä olivat mm. Tukholman valtiopäiväpäätös 22. 3. 1647, päätös ritariston ja aateliston valituksiin 23. 12. 1682, myllykomissioiden johtosääntö 13. 4. 1697 ja päätös yhteisen kansan valituksiin 22. 12. 1697. Ks. näistä myös *Moring* II s. 5 s.

teellisesti tärkeitä uusia määräyksiä. Sinänsä päätösten lukuisuus on osoitus siitä, miten hyödyllistä vesivoiman käyttöönsaaminen jo tuolloin oli. Osittain myllyjen perustamista koskevien säännösten runsaus on johtunut Ruotsissa 1600- ja 1700-luvuilla sangen selväpiirteisesti vallalla olleesta merkantilistisesta talouspolitiikasta, jonka hengessä pyrittiin valvomaan elinkeinoelämää valtion etua silmällä pitäen.[36]

3.2.2.4. 1734-vuoden laki

1734-vuoden laki sisälsi runsaasti vesioikeudellisia säännöksiä, jotka olivat hajallaan MK:n ja RakK:n eri luvuissa sekä usein kytkettyinä kalastuksesta annettuihin määräyksiin. Menettelystä myllyjä perustettaessa säädettiin RakK 20: 4:ssä, joka suomenkielisessä muodossaan v:lta 1885 [37] kuului seuraavasti:

> »Joka tahtoo uuden wesi- tahi tuulimyllyn rakentaa, ilmoittakoon sen käräjissä; ja kihlakunnan tuomari katselkoon lautakunnan kanssa paikan; kuulustelkoon myös ympärillä olewia naapureja ja lähimmäisten wanhain myllyin omistajoita ja tutkikoon sen mukaan, woipiko, ilman heidän tahi muiden haitatta, uutta myllyä siihen rakentaa; antakoon myös sitten siitä tiedon kuninkaan käskynhaltialle, jonka päätettävä asia on. Sahoista olkoon sama laki.»

Viranomaisten kompetenssiin nähden 1734-vuoden laki verrattuna v:n 1638 valtiopäiväpäätökseen toi ainoastaan sen muutoksen, että asian lopullinen ratkaiseminen oli uskottu aina kuninkaan käskynhaltijan eli maaherran tehtäväksi, jonka merkitys näin ollen korostui KO:een verrattuna. Edelleen RakK 20: 4 koski myllyjen lisäksi myös vesivoimalla käyviä sahoja (sågeqvarnar), joita Ruotsissa oli esiintynyt jo 1500-luvulta alkaen. Suomessa sahateollisuus oli sangen pientä 1600-luvun loppuun saakka ja kasvoi merkittäväksi vasta 1700-luvulla.[38] Sen sijaan mainittu säännös ei koskenut muita vesilaitoksia.

Vuoriteollisuudesta ja sen yhteyteen kuuluvista vesilaitoksista sisältyi erityisiä määräyksiä v. 1649 ja 1. 8. 1727 annettuihin päätöksiin. Niistä oli voimassa samantapaisia määräyksiä kuin myllyistä ja sahoistakin. KO:n sijasta piti kuitenkin vuorimestarin (bergmästaren) toimittaa katselmus ja perustamisluvan myöntäminen kuului maaherran sijasta vuorikollegiolle (Bergs-Collegium).[39]

1600-luvun myllyjä koskevista säännöksistä vrt. lisäksi *Haataja* I s. 242 sekä myllykomissioiden johtosäännön osalta jälj. av:n 89 kohdalla.

[36] Vrt. merkantilistisesta talouspolitiikasta *Virrankoski* s. 39–41.

[37] Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia. 54 osa. Helsinki 1885.

[38] Ks. tästä *Virrankoski* s. 71 s.

[39] Ks. myös *Haataja* III s. 37 ja 42 sekä *Hollo*, Yksinäissäännöstelystä s. 3 s. Suomen 1600- ja 1700-luvun vanhoista rautaruukeista, jotka tarvitsivat vesivoimaa, ks. *Virrankoski* s. 69–71.

1734-vuoden lain säännöksistä oli myös voimassa sellainen poikkeus, että ritaristolla ja aatelistolla oli heille 16. 10. 1723 annetussa päätöksessä myönnettyjen erioikeuksien mukaan oikeus lupaa hakematta perustaa kotitarvemyllyjä omille tiluksilleen.[40]

Menettely KO:n suorittamassa katselmuksessa oli 1734-vuoden lain mukaan sama kuin oli määrätty jo v:n 1638 valtiopäiväpäätöksessä. Merkittävänä on kuitenkin pidettävä, että säännökset menettelystä otettiin nyt yleiseen lakiin.[41] KO:n tutkimisvallan laajuus oli edelleen kolmitahoinen siten, että KO:n oli tutkittava asia vesioikeudelliselta, elinkeino-oikeudelliselta ja omistusoikeudelliselta kannalta.[42] Asian yksityisoikeudellinen puoli olisi ollut mahdollista käsitellä myös erillään muusta menettelystä. RakK 20: 1:ssä säädettiin nimittäin sellaisesta tapauksesta, että ainoastaan joku yhteisen kosken osakkaista halusi rakentaa koskeen, mistä oli ollut säännöksiä jo maakuntalaeissa.[43] Tapaukseen oli sovellettava RakK 17 luvun määräyksiä kiinteistä kalastuslaitteista. Toimivalta asiassa kuului KO:lle. Jos rakentajan osuutta ei voitu erottaa jaossa eivätkä muut halunneet osallistua rakentamiseen, KO saattoi oikeuttaa halukkaan yksin rakentamaan edellyttäen, ettei siitä aiheutunut muille haittaa (RakK 17: 2).[44] Tällöin rakentajan oikeus myllynpaikkaan eli asian yksityisoikeudellinen puoli tuli KO:ssa lopullisesti ratkaistuksi. Tällainen KO:n päätös ei kuitenkaan vielä oikeuttanut myllyn rakentamiseen, vaan asia oli vesi- ja elinkeino-oikeudellisilta puoliltaan käsiteltävä erikseen KO:n suorittamassa katselmuksessa, jolta osin päätösvalta asiassa kuului lopullisesti maaherralle. Käytännössä tällainen kaksijakoinen menettely ei kuitenkaan päässyt vallalle, vaan rakennusasia käsiteltiin KO:ssa sekä julkis- että yksityisoikeudellisilta puoliltaan yhdessä ja samassa menettelyssä, josta asia siirtyi maaherran ratkaistavaksi. Myöhemmässä oikeuskäytännössä on myös katsottu maaherran lupapäätöksen perustaneen rakentajalle omistusoikeuden myllynpaikkaan.[45] Maaherra ei kuitenkaan

[40] Ks. myös *Haataja* III s. 39, *Moring* II s. 7 ja *Holmbäck* s. 179.

[41] Samoin *Holmbäck* s. 180.

[42] Vrt. *Hollo*, mt. s. 3 av. 6: »Katselmuksen tarkoituksena lienee ollut ensisijaisesti määrittää asianomaisen hakijan velvollisuudet regaalinhaltijaa eli kruunua kohtaan. Haitattomuusperiaatteesta johtuen katselmukseen ei sisältynyt korvausmääräyksiä. Vahingon aiheuttaminenhan merkitsi yleensä estettä yrityksen toimeenpanolle.»

[43] Vrt. ed. jakson 3.2.2.1. lopussa.

[44] Ks. yksityiskohtaisemmin *Haataja* I s. 244 ja III s. 38, *Moring* I s. 83 ja *Serlachius*, Kommentar I s. 87–90.

[45] Ks. tästä *Haataja* I s. 244–247, *Moring* I s. 84 s. ja *Serlachius*, mt. s. 88 s.

saanut ratkaista sellaista yksityisoikeudellista kysymystä (esim. omistus- tai käyttöoikeutta koskeen ja patoamisesta aiheutuvaa vahinkoa), joka jo KO:n suorittamassa katselmuksessa oli tullut riitaiseksi. Tällainen kysymys oli ensin ratkaistava tavallisessa oikeudenkäyntijärjestyksessä, minkä jälkeen asia muulta osin saattoi tulla maaherran käsiteltäväksi. Maaherran päätöksestä sen elinkeino-oikeudelliselta osalta voitiin valittaa edelleen kamarikollegiolle.[46]

3.2.2.5. Kehitys 1700-luvun loppupuolella

1734-vuoden lain jälkeen annettiin Ruotsin vallan aikana vielä useita määräyksiä myllyjä ja sahoja perustettaessa huomioon otettavista seikoista. Lähinnä niissä kosketeltiin perustettaviksi aiotuissa laitoksissa jauhatettavan viljan ja sahattavan puutavaran määrien arvioimista verotusta silmällä pitäen. Tämän tutkimuksen aiheen kannalta on huomattava sahoja koskeneiden kuninkaan kirjeen 11. 5. 1786 sekä kamari- ja kauppakollegion tähän perustuneen julistuksen 21. 8. 1786 määräys, jonka mukaan maanmittarin tuli avustaa kihlakunnanoikeutta katselmuksen suorittamisessa.[47] Tätä voidaan pitää ensimmäisenä askeleena kehityksessä, joka myöhemmin on johtanut toimitusinsinöörin ennen asian varsinaista oikeuskäsittelyä suorittamaan katselmustoimitukseen.

Kaupungeissa tapahtuneesta vesilaitosten perustamisesta säädettiin 17. 2. 1785 annetussa kuninkaan kirjeessä. Sen mukaan perustamiseen tarvittiin vain maistraatin lupa eikä siihen ollut sovellettava RakK 20: 4:n säännöksiä.[48]

Poikkeuksen 1734-vuoden lain säännöksiin aiheutti myös kuninkaallinen kuulutus 12. 6. 1798 verka- ja villatehtaista, joka ei edellyttänyt tällaisia tehtaita käyttäviltä vesilaitoksilta lainkaan perustamislupaa tai katselmuksen toimittamista.[49] Päätös on nähtävä ilmauksena 1700-luvun jälkipuolella eli ns. hyödyn aikakautena esiintyneistä liberalistisista virtauksista.[50] Sen sijaan muita tehtaita käyttävistä vesilaitoksista ei ollut nimenomaisia säännöksiä.[51]

---

[46] Ks. *Haataja* I s. 252.

[47] Kamarikollegion myllyjä koskevissa kiertokirjeissä 24. 1. 1787 ja 7. 12. 1804 annettiin edelleen lähempiä määräyksiä jauhatus- ja sahausmäärien arvioimisesta katselmuksessa. Ks. näistä myös *Haataja* III s. 40 ja *Moring* II s. 13 s.

[48] Ks. *Haataja* III s. 42 ja *Moring* II s. 14.

[49] Ks. tästä myös *Moring* II s. 14 sekä *Axel Wilhelm Liljenstrand,* Ekonomisk-juridisk afhandling om Finlands Strömrensningsverk (1856) s. 83.

[50] Ks. näistä *Virrankoski* s. 105. Varsinainen liberalismin läpimurto tapahtui meillä vasta 1800-luvun jälkipuolella. Vrt. tästä jälj. av:n 66 kohdalla.

[51] Näin *Moring* II s. 14. Vrt. lisäksi Ruotsin vallan aikaisesta vesioikeudellisesta lainsäädännöstä v:n 1734 jälkeen *KM 1939: 3,* perustelut s. 62 s.

3.2.2.6. Autonomian alkuaikana annetut hallinnolliset asetukset ja määräykset

Kun Suomi v. 1809 siirrettiin Ruotsin valtakunnasta Venäjän yhteyteen autonomisena valtiona, jäi Ruotsin silloinen lainsäädäntö maassamme edelleen noudatettavaksi. Siten maamme vesioikeudellisen lainsäädännön muodostivat yhä 1734-vuoden lain asiaa koskeneet säännökset sekä niiden täydennyksenä silloin voimassa olleet asetukset. Sellaisina ne jäivätkin pääpiirteiltään voimaan vuosisadan loppupuolelle saakka, joskin jo autonomian alkuaikoina annettiin määräyksiä vesioikeudellisten lupahakemusten käsittelyn muuttamisesta.

Vasta autonomian aikana ryhdyttiin meillä rinnastamaan keskenään erilaatuisia vesilaitoksia siten, että niihin oli haettava lupa yhtenäistä menettelyä noudattaen. Tällöin alettiin kiinnittää suurempaa huomiota asian vesioikeudelliseen puoleen.[52] Osoituksena tästä voidaan pitää mm. 12. 12. 1817 annettua keisarillista kirjettä,[53] jossa määrättiin kaikkiin patoamista ja vesilaitoksien rakentamista koskeviin asioihin ennen lopullisen päätöksen tekemistä hankittavaksi virranperkausjohtokunnan (Direktionen för Strömrensnings- och Canal-Arbetet) lausunto.[54]

Ensimmäiset autonomian aikana annetut jossakin määrin täydelliset säännökset menettelystä vesilaitoksia perustettaessa sisältyivät keisarilliseen kirjeeseen 15. 2. 1841[55] ja maanmittausohjesääntöön 15. 5. 1848[56] siitä huolimatta, että ne pääosiltaan koskivat muuta kuin vesioikeuden alaan luettavia asioita. Mainittujen säädösten mukaan ilmoitus vesilaitoksen perustamisesta tai muuttamisesta, ellei se sijainnut kokonaan asianomaisen omalla alueella, tehtiin ensin tuomarille, jonka tuli lähettää se edelleen kuvernöörille.[57] Kuvernööri määräsi sitten maanmittarin toimittamaan asianosaisten läsnäollessa tutkimuksen itse paikalla ja laatimaan tällöin selvityksen sekä koko vesistöstä että kysymyksessä olevasta putouksesta ynnä suunnitellun laitoksen vahingollisista vaikutuksista. Tämän jälkeen kuvernööri saattoi hylätä hakemuksen. Ellei hakemusta tässä vaiheessa hylätty, oli asiassa toimitettava vielä RakK 20: 4:n mukainen katselmus, jossa maanmittari voitiin määrätä avustamaan KO:ta. KO:n antama lausunto lähetettiin sitten kuvernöörille asian lopullista ratkaisua varten.[58]

---

[52] Ks. lisäksi *Haataja* III s. 45 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 115.

[53] Tekstissä mainittu keisarillinen kirje sisältyy mm. kokoelmaan Samling af de i Storfurstendömet Finland gällande och intill år 1855 utkomme Författningar. Senare Delen. 1800–1854. Helsingfors 1855, s. 436.

[54] Myös 8. 3. 1820 annettu asetus sisälsi yhtenäisiä määräyksiä kosken perkaustyölle haitallisista vesilaitoksista. Ks. av:ssä 53 mainittu kokoelma s. 258–261 sekä lisäksi *Haataja* III s. 45 ja *Moring* II s. 15.

[55] Mainittu kokoelma s. 416–419.

[56] Mainittu kokoelma s. 588–708.

[57] Autonomian aikana maaherran virkanimikkeenä oli kuvernööri.

[58] Ks. tekstissä mainittu keisarillinen kirje ja maanmittausohjesäännön 171 § sekä lisäksi *Haataja* III s. 45–47 ja *Moring* II s. 15.

Mainittujen säännösten johdosta on tässä syytä panna merkille maanmittarin (siis hallinnollisen virkamiehen) korostunut asema asian teknisen ja vesioikeudellisen puolen selvittämisessä. Tällöin perinteisen KO:n suorittaman katselmustoimituksen merkitys luonnollisesti väheni vastaavassa suhteessa. KO:n katselmuksessa selvitettäväksi jäi edelleen mm. kysymys rakentajan oikeudesta myllynpaikkaan. Tämä yksityisoikeudellinen kysymys selvitettiin ennen kuvernöörin tekemää hallinnollista lupapäätöstä.[59]

Sahalaitosten perustamisesta annettiin vastaavanlaiset määräykset Suomen metsiä koskeneessa asetuksessa 9. 9. 1851, paitsi että maanmittarin sijasta metsänhoitajan tuli avustaa KO:ta katselmuksen suorittamisessa. Kuitenkin maanmittarin tuli tutkia sahaa käyttävä vesistö ja putous samoin kuin muidenkin vesilaitosten osalta.[60]

Sittemmin 5. 8. 1858 annetulla julistuksella maanomistaja oikeutettiin omaa tarvettaan varten ilman lupaa rakentamaan alueelleen vähäisiä vesilaitoksia, joista ei odotettu aiheutuvan vahinkoa tai haittaa. Jos laitoksen myöhemmin todettiin aiheuttavan vahinkoa, käsiteltiin asia v:n 1841 määräysten mukaisesti.[61] Sen sijaan jo 17. 9. 1860 annetussa asetuksessa vesilaitosten perustamista ja muita vedenjohtotöitä koskevien asiain käsittelystä[62] edellytettiin viranomaisen lupaa kaikilta vesivoimaa käyttäviltä laitoksilta (1 §). Mainitussa asetuksessa säädettiinkin ensimmäisen kerran yleinen kielto perustaa vesilaitoksia ilman lupaa. Valmistavan katselmuksen toimittaminen kuului agronomille tai maanmittarille sekä tärkeissä tapauksissa piiri-insinöörille (3 §).[63] Lupa oli eräin poikkeuksin haettava myös vesistön laskemiseen ja vesiperäisen maan kuivattamiseen (1 §).[64] Kaikkiin kuvernöörin tai tie- ja vesikulkulaitosten ylihallituksen mainitun asetuksen nojalla antamiin lopullisiin päätöksiin voitiin hakea muutosta senaatin talousosastolta (9 §).

Sahojen perustamisesta ja käytöstä annettiin uudempi asetus 9. 4. 1861. Sen mukaan KO:n suorittamassa katselmuksessa ei ollut enää tutkittava sahattavan puutavaran riittävyyttä eli siis asian elinkeino-oikeudellista puolta, vaan ainoastaan

---

[59] Ks. myös *Johansson* s. 34.

[60] Kejs. Förordning, angående Skogarne i Storforstendömet Finland; den 9 September 1851 §:t 77–80. Ks. tästä lisäksi *Haataja* III s. 43 s. ja *Moring* II s. 15 s.

[61] Ks. *Haataja* III s. 47 ja *Moring* II s. 16.

[62] Keis. Maj:n armollinen A, miten niitä asioita pitää käytettämän, jotka koskevat wesirakennusten tekemisiä ja muita wesijohto-töitä, sekä mitä silloin tulee eräissä tapauksissa waariin ottaa.

[63] Ks. lisäksi *Haataja* III s. 47 ja *Moring* II s. 16.

[64] Järvien laskemisella oli 1700-luvun puolivälistä alkaen suuri merkitys taloudessamme ja niiden toteuttamista pyrittiin edistämään valtiovallan toimesta. Alkuaan näihin hankkeisiin sovellettiin soiden yms. vesiperäisten maiden kuivattamisesta annettuja määräyksiä. Vasta VesilaitosA:ssa ojitus erotettiin käsitteellisesti järven tai virran laskemisesta. Järvenlaskuyritysten historiasta ks. yksityiskohtaisemmin *Haataja*, LM 1939 s. 304–314, *sama*, Maanjaot s. 704–707, *Lang* s. 63–68, *Pietilä*, Kiinteistömuodostamisoikeus s. 105–108 sekä *KM 1939: 3*, perustelut s. 240–242 ja 278–281.

vesioikeudelliset ja yksityisoikeudelliset kysymykset. Kuvernöörin oli alistettava kaikki sahojen perustamis- tai muuttamispäätöksensä senaatin talousosaston tutkittavaksi, jonne päätöksestä voitiin myös valittaa (7 ja 8 §).[65]

Elinkeino-oikeudellisten kysymysten poistamisen KO:n harkinnasta aiheutti ns. taloudellisen liberalismin valtaanpääsy maassamme 1800-luvun puolivälin jälkeen. Sen hengen mukaisesti annettiin 31. 3. 1879 elinkeinoasetus, joka teki elinkeinon harjoittamisen kaikille yleensä vapaaksi.[66] Tämän jälkeen elinkeino-oikeudelliset kysymykset menettivät lopullisesti merkityksensä vesilaitosten perustamiskysymystä harkittaessa.

3.2.2.7. VesilaitosA

Edellisessä jaksossa mainitut autonomian aikaiset säännökset olivat hallinnollisia asetuksia ja määräyksiä, joilla ei voitu kumota 1734-vuoden lain säännöksiä. Tämä johtui siitä, että valtiopäiviä ei kutsuttu koolle vuoden 1809 Porvoon valtiopäivien jälkeen ennen kuin v. 1863. Pian tämän jälkeen 23. 3. 1868 annettiinkin VesilaitosA, joka nimestään huolimatta oli valtiopäivien hyväksymä laki. Se oli ensimmäinen vesien käytön kokonaisjärjestelyyn pyrkivä lakimme[67] ja se sisälsi uusia ja seikkaperäisiä määräyksiä vesilaitosten perustamisesta. Pieniin vesistöihin, joissa valtaväylää ei tarvinnut pitää avoinna, rakennettavat laitokset oli asetettu erikoisasemaan samoin kuin vuosien 1841–1861 asetuksissa. Niistä tuli tehdä vain ilmoitus piiri-insinöörille (27 §). Niiden osalta ei siis vaadittu erityistä lupaa eikä edes katselmuksen toimittamista. Muissa tapauksissa oli rakentamiseen hankittava kuvernöörin lupa. Ennen luvan antamista oli piiri-insinöörin toimitettava paikalla katselmus (29 §). KO:n suorittamaa katselmusta (tuomarinkatselmusta) ei enää vaadittu, vaan sen tehtävät oli tältä osin siirretty piiri-insinöörille, joka oli tie- ja vesikulkulaitosten ylihallituksen alainen hallinnollinen viranomainen. Jos kuitenkin joku menettelyn kuluessa teki sellaisen väitteen hakijan oikeudesta asianomaiseen vesistöön tai laitoksen perustamispaikkaan taikka ehdotettuja patoamisehtoja tai muuta vastaan, että asia oli katsottava riitaiseksi, piti kuvernöörin osoittaa asianosaiset riitelemään asiasta tuomioistuimessa. Hakijan

---

[65] Ks. yksityiskohtaisemmin *Haataja* III s. 47 s. ja *Moring* II s. 16 s.

[66] Ks. esim. *Hemmer* I s. 61 ja *Virrankoski* s. 106 s.

[67] Samoin *Johansson* s. 35 ja *Pietilä* s. 5. Vrt. myös jälj. av:n 99 toinen kpl.

asiana oli sitten haastaa laitoksen perustamista vastustaneet AO:een, jossa asia käsiteltiin samoin kuin muutkin riita-asiat. Vasta kun riita oli lainvoimaisesti ratkaistu, saattoi kuvernööri erityisestä ilmoituksesta jatkaa asian käsittelyä. Tällöin kuvernöörin oli noudatettava tuomioistuimen päätöksessään vahvistamia määräyksiä (VesilaitosA 31 §).[68]

Edellä jo mainittujen kysymysten lisäksi AO:n toimivaltaan kuuluivat ojitusta koskevat riita-asiat (VesilaitosA 10 §). Näin oli asia ollut jo v. 1734 lain RakK 6: 3:n mukaan.[69] Edelleen AO:n tuli riidanalaisissa tapauksissa määrätä korvaukset menetetystä vesilaitoksesta tai koskesta ja vedenjohtoyritystä varten lunastetusta alueesta, elleivät asianosaiset suostuneet antamaan korvauskysymystä uskottujen miesten ratkaistavaksi. Tällaisen korvauksen määräämiseen nähden oli noudatettava pakkolunastuksesta silloin voimassa ollutta 1864-vuoden asetusta (VesilaitosA 41 § verr. 12. 12. 1864 annetun pakkolunastusasetuksen 13 §:ään). Samoin VesilaitosA:ssa säädettiin uskottujen miesten tai oikeuden tehtäväksi määrätä ja laskea se lunastushinta, joka järvenlaskuyrityksen suorittajien tuli korvata kuivatukseen osallistumattomille heidän järviosuuksistaan, elleivät asianosaiset voineet työn päätyttyä tästä itse sopia (22 §). Asetuksessa siis edellytettiin, että kysymys lunastushinnasta tuli kuivatuksen päätyttyä olemaan tavallinen tuomioistuinasia, jossa hallinnollisella viranomaisella ei ollut mitään osuutta.[70] Sen sijaan itse luvan myöntäminen järvenlaskuun (VesilaitosA 20 §:ssä mainittuja maanomistajille itselleen kuuluvia pienempiä järviä lukuun ottamatta) kuului kuvernöörille, jonka tuli myös velvoittaa työn suorittajat korvaamaan se vahinko ja tappio, jota muut työn aikana siitä kärsivät (22 §). Jos kuitenkin syntyi riita siitä, »miten hankkeissa oleva työ sopii yhteisen tahi yksityisen laillisen oikeuden kanssa yhteen», tuli asia lykätä siltä osin ensinnä oikeuden päätettäväksi (21 §). Tällä on ilmeisesti tarkoitettu lähinnä järviosuuksien omistussuhteita koskevia riitoja.

VesilaitosA muodostaa tärkeän virstanpylvään toimivallan jaon kehittymisessä AO:n ja hallinnollisten viranomaisten välillä vesiasioissa. Toimivalta vesilaitosten rakennuslupa-asioissa samoin kuin vesistön järjestelyssä (järvenlaskuasioissa) kuului nyt itse luvan myöntämisen osalta kokonaisuudessaan hallinnollisille viranomaisille, kun vanha »tuomarinkatselmus» oli korvattu hallinnollisella insinööritoimituksella. Yksityisoikeudellisten riitakysymysten osalta oli päätösvalta kuitenkin pidätetty yleisille tuomioistuimille.[71]

---

[68] Vrt. mainitun lainkohdan tulkinnasta *Serlachius*, Lärobok i sakrätten I s. 36 ja *KM 1893*: 5 s. 37 s.

[69] V:n 1734 lain RakK 6: 3 i.f. kuului: »Jos vettä ei woi ilman ojatta laskea, ja he eivät sovi, kummanko on ojittaminen, niin ratkaiskoon tuomari heidän wälillänsä, niinkuin hyödylliseksi ja tarpeelliseksi nähdään.» Näin suomennoksessa v:lta 1865, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 35 osa.

[70] Samoin *Haataja*, LM 1939 s. 309.

[71] Ks. lisäksi po. asetuksesta *Haataja* III s. 49–51, *sama*, LM 1939 s. 306–314, *Johansson* s. 35 s., *Moring* II s. 17 s. ja *Pietilä* s. 5 s.

3.2.3. Valtaväylä

3.2.3.1. Kehitys maakuntalakien ajalta 1600-luvun lopulle

Edellä 3.2.1. jakson alussa on jo mainittu maakuntalakien ja maanlakien sisältäneen säännöksiä valtaväylän aukipitämisestä. Samalla kun mainitut lait saattoivat vesistöt pääosin yksityisen omistusoikeuden kohteiksi, ne toisaalta pyrkivät turvaamaan yleiset edut vesistöjen käytössä. Nimitystä valtaväylä ei tosin vielä käytetty, vaan laeissa oli ainoastaan vesistön avoinna pitämistä koskevia säännöksiä.[72]

Valtaväylää koskevia asioita käsiteltiin tuolloin sekä käräjillä että kuninkaan tuomioissa.[73] Hallitsija halusi tuomiovaltansa nojalla turvata vesistöjen avoinna pitämisen samalla tavoin kuin maanteidenkin käytön vapauden. Kuninkaan tuomiovallan käyttäminen oli tuolloin luonnollista senkin takia, että yleisen kulkuväylän sisältävillä vesistöillä oli liikennereitteinä usein valtakunnallista merkitystä ja ne saattoivat ulottua useiden kihlakuntien tai maakuntien alueille.[74]

Kun kuninkaan vallan voimistuttua kuningasta alettiin pitää laillisten kulkuväylien suojelijana, otettiin 1400-luvun alkupuolella kulkuväylistä käyttöön kuninkaan valtaa ja velvollisuuksia osoittavia nimityksiä, kuten kuninkaan kolmannes, kuninkaan vesi ja kuninkaan väylä.[75] Ensimmäisen kerran kuninkaan väylä eli valtaväylä-nimitystä (*konungx adhro*) on tiettävästi käytetty eräässä v. 1442 annetussa tuomiossa.[76] Täysin tunnettuna nimitys valtaväylä on esiintynyt ainakin jo Kustaa Vaasan ajoista lähtien.[77] Laissa nimitystä valtaväylä (kongsådror) on käytetty ensimmäisen kerran 20. 11. 1643 annetussa valtiopäiväpäätöksessä.[78]

Valtaväylä tuli kuten keskiajan vapaavedet ja kulkuväylät aina pitää avoinna vapaata liikennettä ja kalan kulkua varten eikä sitä saanut padota. Valtaväylä

---

[72] Ks. mainittujen lakien valtaväyläsäännöistä yksityiskohtaisemmin esim. *Haataja* II s. 109–112, *Lang–Haataja* s. 21 s., *Manner* s. 72–82, *Moring* I s. 16, *KM 1939: 9*, perustelut s. 93, *Westman*, Kungsådran under medeltiden s. 9–12 ja *Nya lagb. förslag* 1879 s. 82 s.

[73] Ks. näistä *Haataja* II s. 112 s., *Lang–Haataja* s. 22–24, *Manner* s. 76 s. av. 69 ja s. 87, *Westman*, mt. s. 21–43 ja *Åström* s. 20 s. sekä laajemmin *Aktsamling* s. 1–26.

[74] Samoin *Manner* s. 87.

[75] Ks. näistä *Aktsamling* s. 5 s., *Haataja* II s. 118, *Lang–Haataja* s. 25, *Manner* s. 86, *Moring* I s. 17 ja *Westman*, mt. s. 46–53.

[76] Ks. tästä *Aktsamling* s. 12 s. (Bil. 12) sekä lisäksi *Haataja* II s. 113 s., *Lang–Haataja* s. 25 s., *Manner* s. 83, *Moring* I s. 17, *KM 1939: 3*, perustelut s. 93, *Westman*, mt. s. 54 s., *Åström* s. 38 ja *Betänkande 1910* s. 164 s.

[77] Näin *Åström* s. 81.

[78] Ks. tästä myös *Haataja* II s. 113, *Manner* s. 83, *Moring* I s. 17, *KM 1895: 7* s. 19 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 94.

suojasi samalla kertaa sekä yleistä että yksityistä etua. Kustaa Vaasan ajoista lähtien ruvettiinkin valtaväylän aukipitämiselle panemaan suurta painoa.[79]

Sittemmin 1600-luvulla valtaväylä sai myös *vesiregaalin* eli kruunulle kuuluvan oikeuden luonteen, mikä käsitys tosin myöhemmin on rauennut.[80] Tästä huolimatta regaalioikeudellisilla käsityksillä on ollut ilmeinen vaikutuksensa sille julkis- ja yksityisoikeuden väliselle dualismille, joka on luonteenomaista myöhemmille valtaväyläkäsitteille.[81] Tätä kautta regaalioikeudelliset käsitykset ovat aikoinaan vaikuttaneet lisäävästi hallinnollisille viranomaisille valtaväylän suhteen uskotun toimivallan laajuuteen.

Kaikissa vesistöissä ei ollut valtaväylää.[82] Riidat valtaväylän olemassaolosta ja sijainnista kuuluivat asianomaisen tuomioistuimen toimivaltaan.[83] Toisinaan valtaväylän sijainti saatettiin määrätä erityisessä katselmustoimituksessa.[84]

1600-luvun loppupuoli muodostaa tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisen kehitysvaiheen. Toisaalta tuolloin vakiintui käsitys, että hallinnollisten viranomaisten oli omasta aloitteestaan pidettävä huolta valtaväylän aukipitämisestä. Kuningas määräsi useita kertoja, ettei valtaväylää saanut padota, rakentaa tai täyttää kalanpyydyksillä. Esim. 26. 11. 1660 ritariston ja aateliston valituksen johdosta annetussa päätöksessä määrättiin maaherrat tutkimaan ja poistamaan kaikki laittomat rakennukset valtaväylästä. Samoin tapahtui maaherroille 4. 5. 1661 annetussa memoriaalissa ja lukuisissa valtiopäiväpäätöksissä.[85] Toisaalta tämän jäl-

---

[79] Samoin *Manner* s. 83 ja *Aström* s. 81 s.

[80] Vrt. valtaväylän regaaliluonteesta esitettyjä käsityksiä koskettelevasta laajasta kirjallisuudesta esim. *Haataja* II s. 119 s. ja 133–136, *Lang –Haataja* s. 26–30, *Manner* s. 89–97, *Moring* I s. 17 s., *Willgren*, Den historiska utvecklingen av Finlands förvaltningsrätt s. 212–219, *KM 1939: 3*, perustelut s. 58–60, 93 s. ja 99–101, *Bergström*, passim, *Hafström* s. 111 s., *Holmbäck* s. 2 s., *Kjellberg*, passim, *Ljungman–Stjernquist* II s. 54 s., *Sjögren* s. 94 s., *Westman*, Kungsådran intill 1734 års lag s. 44 s., *Aström* s. 40–85, *sama*, Om vattenregalet i Sverige, passim ja *Betänkande 1910* s. 178–181.

[81] Tekstissä mainittuun seikkaan viittaa myös *Westman*, mt. s. 1 s.

[82] *Aström* s. 81.

[83] *Aktsamling* s. 28–219 ja *Aström* s. 82 s. mainitaankin useita oikeustapauksia yleisissä tuomioistuimissa käsitellyistä valtaväylää koskeneista riidoista 1500- ja 1600-luvulta.

[84] Ks. *Aktsamling*, passim ja *Aström* s.38.

[85] Ks. *Haataja* II s. 122, *Manner* s. 106, *Aktsamling* s. 98, *Westman*, Kungs-

keen annetuissa päätöksissä rajoitettiin taas hallinnollisten viranomaisten toimivaltaa valtaväylää koskevissa kysymyksissä. Kuninkaan rahvaan valitukseen antamassa päätöksessä 3. 1. 1683 (48 §) sanottiin, että maaherran oli puututtava asiaan vain silloin, kun valtaväylän olemassaolosta vanhastaan (af ålder) ei ollut mitään riitaa ja kun valtaväylän avaaminen ei loukannut kenenkään vanhastaan nauttimaa oikeutta. Jos nämä edellytykset puuttuivat, ei hallinnollinen menettely tullut kysymykseen. Asia oli tällöin ratkaistava yleisessä tuomioistuimessa, vaikkakaan tätä ei nimenomaisesti sanottu mainitussa päätöksessä.[86] Päätös oli sikäli ristiriitainen, että rahvas oli v:n 1682–83 valtiopäivillä valittanut juuri siitä, että monissa tapauksissa oli valtaväylän avaamista vaadittaessa jouduttu pitkiin ja kalliisiin oikeudenkäynteihin.[87] Toisaalta päätös oli sopusoinnussa jo v:n 1669 ulosottosäännössä esiintyneen periaatteen kanssa, jonka mukaan hallinnollinen viranomainen sai ulosottotoimin ryhtyä johonkin asiaan vain silloin, kun siinä kysymykseen tuleva oikeus oli selvä ja riidaton.[88]

Sittemmin 13. 4. 1697 annetussa myllykomissioiden johtosäännössä sanottiin nimenomaisesti, että komission oli tutkittava ja oikaistava lainvastaiset valtaväylän sulkemiset, mutta jos yksityishenkilöiden kesken syntyi riitaisuuksia valtaväylän sulkemisesta, se oli asianomaisten tuomioistuinten laillisesti ratkaistava.[89] Mainitussa johtosäännössä lausuttiinkin ensimmäisen kerran selvästi ja nimenomaisesti julki se periaate, että valtaväylän sulkemisoikeutta koskevat riidat oli käsiteltävä yleisessä tuomioistuimessa eikä hallinnollisessa menettelyssä,[90] jollaisena myllykomissioiden toimintaa voidaan pitää.[91]

ådran intill 1734 års lag s. 6–20 ja *Åström* s. 83. Vrt. myös jaksossa 3.2.2.3. av:n 32 ed.

[86] Ks. tästä myös *Haataja* II s. 122, *Manner* s. 83 ja 107 sekä *Westman*, mt. s. 21–26.

[87] Ks. *Haataja* II s. 122 ja *Westman*, mt. s. 21–23.

[88] Samoin *Haataja* II s. 122 ja *Westman*, mt. s. 23 s.

[89] Ks. tästä *Holmbäck* s. 258.

[90] Samoin *Manner* s. 107.

[91] Tekstissä mainittuja myllykomissioita asetettiin erityisillä johtosäännöillä eri lääneihin Ruotsissa. Niiden jäseninä oli kunkin läänin maaherra ja lääninkirjanpitäjä tai lääninkamreeri sekä asianomaisen tuomiopiirin kihlakunnantuomari lautakuntineen. Ks. lisäksi mainittujen komissioiden asettamisesta ja toiminnasta *Haataja* I s. 483–485, *Aktsamling* s. 229–233 ja 263–267, *Holmbäck*, passim, *Sjögren* s. 95, *Åström* s. 41 ja *Westman*, Kungsådran intill 1734 års lag s. 26 s. Eräät tutkijat

Edellä selostetut 1600-luvun loppupuolen säännökset ovat valtaväyläinstituution luonnetta tutkittaessa merkittäviä historiallisia oikeuslähteitä. Niissä valtaväylä esiintyi jo sellaisena vesioikeudellisena instituutiona, joka sisälsi sekä julkis- että yksityisoikeudellisia tekijöitä. Hallinnollisten viranomaisten velvollisuutena oli edelleen selvästi lain vastaisen valtaväylän sulun poistaminen. Tässä valtaväylän käytön turvaamisessa valtaväyläintressien hyväksi esiintyi valtaväylän julkisoikeudellinen puoli ja sen asema julkisoikeudellisena instituutiona. Sen sijaan yksityisten väliset valtaväylää koskeneet riidat määrättiin puhtaina oikeusriitoina siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä yleisissä tuomioistuimissa ratkaistaviksi. Tässä tuli taas näkyviin valtaväyläkysymyksen yksityisoikeudellinen laatu.[92]

Valtaväylän osittaisesta julkisoikeudellisesta luonteesta huolimatta yksityisille henkilöille myönnettiin myllykomissioiden johtosäännössä v. 1697 kannevalta sitä koskevissa riitaisuuksissa. Tätä ei ole sittemmin selvästi lausuttu VOL:ssa eikä myöskään VL:ssa (joihin kyllä sisältyvät valtaväyläriitoja koskevat forumsäännökset), vaan sanottu seikka on johdettavissa juuri oikeushistoriallisen tutkimuksen ja VOL:n esitöiden avulla.[93]

Edellä sanottu ei kuitenkaan oikeuta ilman muuta sellaisen johtopäätöksen tekemiseen, että valtion taholta olisi tuolloin (1600-luvun loppupuolella) mainituilla säännöksillä haluttu korostaa valtaväyläsäännöstön yksityisoikeudellista luonnetta.[94] Tuon ajan oikeuselämässä teoreettisilla

---

ovat pitäneet komissioita luonteeltaan erikoistuomioistuimina niille kuuluvine tuomiovaltoineen. Näin *Lang–Haataja* s. 29 av. 1. Ko. johtosäännöstä kuitenkin ilmenee, ettei komissioita ollut tarkoitettu pysyviksi tuomioistuimiksi. Esim. *Almquist*, s. 30 s., mainitsee kyllä myllykomissiot Ruotsin erikoistuomioistuimia koskevassa esityksessään, mutta rinnastaa ne tällöin muihin samaan aikaan tilapäisesti toimineisiin ns. tuomitseviin komissioihin (dömande kommissioner), joita olivat mm. v:n 1680 reduktiokomissio ja v:n 1683 metsäkomissiot.

Suomeen mainittuja myllykomissioita ei asetettu. Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 61 ja *Lang–Haataja* s. 30.

[92] Ks. lisäksi valtaväylästä sekä julkis- että yksityisoikeudellisena instituutiona 1600-luvun loppupuolen säännösten valossa *Haataja* II s. 122 s., *sama*, Tutkielmia s. 200–203, *Westman*, mt. s. 16 s. ja 45 s., *Betänkande 1870* s. 10 s., *Nya lagb. förslag* 1879 s. 83 verr. 92 ja *Betänkande 1910* s. 165 s.

[93] Tekstissä esitetyllä kannalla yksityisen kannevallasta valtaväylän aukipitämistä koskevissa kysymyksissä ovat *Manner* s. 154 s. ja *Moring*, II s. 168 sekä LM 1909 s. 234–242. Vrt. kuitenkin *Serlachius*, JFT 1909 s. 534.

[94] Näin myös *Manner* s. 108. Toisin kuitenkin *Westman*, mt. s. 16 s. ja 45 s.

ja systemaattisilla näkökohdilla oli vielä verraten vähäinen merkitys. Sen vuoksi lainsäätäjä ei ole voinut oikeussuojakeinoista määrätessään tehdä tietoista periaatteellista valintaa oikeuden kahden päälajin (julkis- ja yksityisoikeuden) välillä. Säännökset vain perustuivat jo vanhastaan noudatettuun tapaan ja ne lienevät olleet tuon ajan oloissa tarkoituksenmukaisia.[95] Toisaalta voidaan kyllä päätellä, että mainitut säännökset lainsäätäjän tarkoituksesta riippumatta ovat olleet omiaan korostamaan valtaväyläinstituution yksityisoikeudellista puolta ja lisäämään yleisten tuomioistuinten merkitystä valtaväylää koskevien riitojen ratkaisijoina.

3.2.3.2. 1700- ja 1800-luvuilla tapahtunut kehitys

1734-vuoden laissa ei ollut nimenomaista säännöstä valtaväylää koskevien riitojen käsittelystä.[96] Laki velvoitti kuninkaan käskynhaltijan eli maaherran valvomaan, että väyläsäännöksiä noudatettiin. Valta- tai kulkuväylän luvattomasti sulkenut oli velvollinen purkamaan esteen ja maksamaan sakkoa (RakK 20: 2). Selvissä tapauksissa maaherra saattoi suoraan määrätä esteet poistettaviksi. Jos asia katsottiin riitaiseksi esim. sen tähden, että valtaväylän olemassaoloa ei ollut selvitetty, maaherran tuli määrätä asianomainen syyttäjä ajamaan tuomioistuimessa sitä tarkoittavaa kannetta.[97] Myös yksityisellä oli oikeus ajaa valtaväylää ja sen aukipitämistä koskevaa kannetta, milloin valtaväylän tukkiminen loukkasi hänen oikeuttaan. Aikaisemman käytännön mukaisesti katsottiin edelleen valtaväylää koskevat riidat yksityisoikeudellisina riitoina yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluviksi ja oikeuskäytännössä myös meneteltiin tämän mukaisesti.[98]

14. 11. 1766 annettu kalastussääntö sisälsi valtaväylää koskevia määräyksiä (3: 5–8), mutta niissä ei nimenomaan lausuttu, missä valtaväylää koskevat riidat oli käsiteltävä.[99] Sen vuoksi annettiinkin knk. selitys 24. 1.

---

[95] Samoin *Manner* s. 108.

[96] Valtaväylää koskevat aineelliset säännökset sisältyivät 1734-vuoden laissa MK 12: 4:ään sekä RakK 17: 4:ään, 20: 2:een ja 20: 3:een. Ks. lisäksi mainituista säännöksistä *Haataja* II s. 126–128, *Lang–Haataja* s. 33 s., *Manner* s. 84, *Moring* I s. 17 s., *KM 1939: 3*, perustelut s. 94 ja *Betänkande 1910* s. 166 s.

[97] *Lang–Haataja* s. 34.

[98] Samoin *Haataja* II s. 127 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 94. Ks. myös *Aktsamling* s. 333–342, 379–384 ja 406–458.

[99] Valtaväyläinstituution kehittymisen kannalta on huomattava, että valtaväy-

1771, jossa (3.2 §) säädettiin, että riidat valtaväyläin oikeasta asemasta, avaamisesta tai sulkemisesta, koskivat ne sitten valtiota tai yksityisiä, olivat kysymyksen ollessa kalastuksesta kaupunkien viereisissä kalavesissä maistraattien ja muuten asianomaisen paikkakunnan KO:n tutkittavat. Riita oli oikeuden ratkaistava myös siinä tapauksessa, että valtio oli veden omistaja, jolloin sille saattoi olla etua siitä, ettei valtaväylää pidetty auki. Tällöin valtion vastapuolena oli yksityinen, jonka etu vaati valtaväylän aukipitämistä.[100] Säännöksellä onkin sikäli periaatteellisesti tärkeä merkitys, että myös valtion omia oikeuksia koskevat riidat määrättiin yleisten tuomioistuinten tutkittaviksi.

Autonomian aikana annetut lainsäännökset eivät muuttaneet edellä mainittuja periaatteita.[101] Vuoden 1865 kalastussäännön 18 §:n mukaan riidat valtaväylän oikeasta paikasta, avaamisesta tahi sulkemisesta kuuluivat yleisen oikeuden toimivaltaan.[102] Vastaava säännös oli VesilaitosA 17 §:ssä. Lisäksi VesilaitosA 16 §:n mukaan valtaväylän luvattoman sulkemisen estämiseksi oli mahdollista saada virka-apua kruununvoudilta tai maistraatilta.[103]

---

lä v:n 1766 kalastussäännön mukaan tuli olla myös sellaisissa vesissä, tosin vain 1/6 osana vesistön leveydestä, joissa sitä ei vanhastaan ollut (ns. pienempi valtaväylä).

V:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnön perusteluissa (*KM 1939: 3*, perustelut s. 62) sanotaan, että po. kalastussääntöä miltei voidaan pitää ruotsalais–suomalaisen lainsäädännön ensimmäisenä vesioikeuslakina, koska se sisälsi laajasti vesioikeudellisia säännöksiä. On kuitenkin muistettava, että mainitun säädöksen päätarkoituksena oli säännellä kalastuselinkeinoa ja ettei kalastuslainsäädäntöä enää nykyisin ole tapana lukea vesioikeuden (suppeassa mielessä) piiriin. Ks. tästä esim. *Pietilä* s. 2. Po. säädöstä ei voida siten funktioltaan pitää varsinaisena vesioikeudellisena lakina. Edellä av:n 67 ed. onkin pidetty vasta VesilaitosA:ta ensimmäisenä vesien käytön kokonaisjärjestelyyn pyrkivänä lakinamme.

Ks. lisäksi v:n 1766 kalastussäännöstä *Haataja* II s. 128–130, *sama* III s. 41 ja 100, *Lang–Haataja* s. 34, *Manner* s. 84 s., *Moring* I s. 18, *KM 1939: 3*, perustelut s. 94 s. ja *Betänkande 1910* s. 167 s.

[100] Ks. tästä *Manner* s. 107 ja *Moring*, LM 1909 s. 239. Ks. lisäksi oikeuskäytännöstä valtaväylää koskevissa riidoissa *Haataja* II s. 131–133 ja siellä mainittuja lähteitä.

[101] Myös Ruotsissa v:n 1852 kalastussäännön ja v:n 1880 vesilain mukaan valtaväylän leveyttä koskevat riidat kuuluivat tuomioistuimen ratkaistaviin asioihin. Näin *Åström* s. 137. Ruotsin valtaväyläsäännöstön kehityksestä v:n 1809 jälkeen vrt. lisäksi *Åström* s. 126–141, *Haataja* II s. 137–142 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 64 s. ja 98 s. sekä 4.2.1. luvussa av:n 19 jälj.

[102] Ks. lisäksi po. kalastussäännöstä *Haataja* II s. 143, *Manner* s. 95 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 95.

[103] Ks. lisäksi VesilaitosA:n valtaväylää koskevista säännöksistä (11 ja 12§)

Uittoa ei VesilaitosA:ssa käsitelty vielä erillisenä kysymyksenä, vaan sitä suoritettaessa oli noudatettava yleisiä valtaväyläsäännöksiä. Pian tämän jälkeen annettiin A metsäntuotteiden lauttaamisesta 24. 3. 1873/9, jonka mukaan uittoon tarvittiin kuvernöörin lupa mm. silloin, kun uittoväylänä käytettiin yleistä kulkuväylää. Valtaväylää ja tuomioistuinten toimivaltaa koskeviin säännöksiin mainittu asetus, jota omalla alallaan (uitto) voidaan pitää VesilaitosA:n ohella ensimmäisenä vesioikeudellisena erikoislakinamme, ei aiheuttanut sinänsä muutoksia.

· 3.3. VOL v. 1902

3.3.1. Lain syntyvaiheet ja sen pääpiirteittäinen tarkastelu

1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä maassamme tapahtui silloisiin oloihin nähden voimakas taloudellinen ja tekninen kehitys. Sen seurauksena kasvava teollisuutemme olisi halunnut käyttää tarjolla ollutta vesivoimaa energian lähteeksi vapaammin kuin mihin v:n 1868 VesilaitosA tarjosi mahdollisuuden. Sen mukaan mm. valtaväylän veden käyttäminen voimalaitosten tarpeisiin oli kokonaan kielletty. Tässä suhteessa oli tosin tehty kompromissi valtaväyläintressien ja kasvavan teollisuuden rakennustarpeiden välillä 18. 2. 1889 annetulla asetuksella, jolla VesilaitosA 33 §:ää muutettiin siten, että vesilaitoksen omistajalle sallittiin oikeus valtaväylän tilapäiseen sulkemiseen mm. ehdolla, ettei tarpeellista uittoa tai kulkuväylän käyttämistä estetty. Säännöksen esikuvana lienee ollut Ruotsin v:n 1852 kalastussäännön vastaava määräys (14 §).[104]

Mainittua lainmuutosta ei kuitenkaan pidetty riittävänä. Käsitellessään sen perustana ollutta hallituksen esitystä valtiopäivät totesivat, että koko vesilainsäädäntömme kaipasi täydellistä uudistamista, minkä vuoksi hallitukselta pyydettiin sitä tarkoittavaa esitystä. Valtiopäivien mielestä vesilainsäädäntöämme oli muutettava siihen suuntaan, että vesien entistä parempi hyötykäyttö olisi käynyt mahdolliseksi, kuitenkin niin, että sekä yleinen että yksityinen etu oli samalla otettava huomioon. Tältä osin viitattiin teollisuuden voimantarpeen sekä valtaväylä- ja kalastusintres-

---

Haataja II s. 142 s., *Lang–Haataja* s. 34 s., *Manner* s. 114–116, *Moring* I s. 18 s., *Pietilä* s. 5 ja *KM 1939*, perustelut s. 95.

[104] Ks. tekstissä mainitun lainmuutoksen esitöistä *KeisMajE N:o 30*, koskeva lisäystä asetukseen 23 p:ltä Maaliskuuta 1868 vesijohdoista ja vesilaitoksista, sekä lakivaliokunnan siitä antama mietintö N:o 10 ja säätyjen vastaus, Asiakirjat v:n 1888 valtiopäiviltä, III osa. Ks. lisäksi kirjallisuudesta *Haataja* II s. 144 ja III s. 52, *sama*, Eripainos Maaseudun Tulevaisuuden no:ista 58–60/1947 s. 3 ja *Manner* s. 116 s.

sien ja veden patoamisesta vahinkoa kärsivien maanomistajien etujen väliseen ristiriitaan.[105]

Säätyjen v:n 1888 valtiopäivillä tekemän anomusehdotuksen johdosta senaatti määräsi v. 1889 komitean tutkimaan voimassa olleen vesilainsäädännön tarkistamista sekä laatimaan näitä asioita koskevan lakiehdotuksen. Komitea jakoi työnsä kolmeen osaan. Ensimmäiseksi valmistui v. 1893 ehdotus asetukseksi ojittamisesta ja muusta veden johtamisesta (*KM 1893: 5*). Seuraava mietintö sisälsi ehdotukset asetuksiksi vesistöjen käyttämisestä ja metsäntuotteiden lauttaamisesta (*KM 1895: 7*). Tehtävien jako näiden mietintöjen välillä oli siten sellainen, että ensiksi mainittu kosketteli suojaavaa eli defensiivistä ja viimeksi mainittu hyötyisää eli lukratiivista vesioikeutta.[106] Mietinnöt olivat perusteluiltaan melko laihoja eikä niillä tämän tutkimuksen kannalta ole paljon merkitystä.

Tämän jälkeen senaatti asetti erityisen toimikunnan valmistelemaan hallituksen esitystä asiasta.[107] Tältä pohjalta annettiin v:n 1900 valtiopäivien käsiteltäväksi hallituksen esitys (*KeisMajE 1900: 1*), jossa mm. edellä mainittujen komitean ehdotusten sisältö oli koottu yhteen ehdotukseen vesioikeuslaiksi. Esitystä käsittelemään säädyt asettivat erityisen valiokunnan, joka antoikin asiasta perusteellisen mietinnön (*Vesioikeusvaliokunnan mietintö n:o 1/1900 Vp*) esittäen useita muutoksia KeisMajE:een. Mietintöön sisältyi kuitenkin useita vastalauseita ja säätyjen päätösten johdosta siihen tehtiin vielä joitakin korjauksia ja lisäyksiä.

Edellä selvitetyn pitkällisen lainvalmistelutyön tuloksena annettiin vihdoin 23. 7. 1902 VOL ja asetus sen soveltamisesta (VOA), jotka tulivat voimaan 1. 3. 1903. Mainittuja säädöksiä sekä samassa yhteydessä annettuja niihin liittyviä lakeja ja asetuksia (mm. LVV) yhdessä voidaan tuon ajan oloissa pitää melkein täydellisenä vesilainsäädännön kodifikaationa.[108]

VOL:n aineellisoikeudelliset säännökset sisältyivät sen viiteen ensimmäiseen lukuun. VOL:n 1 ja 2 luku käsittelivät lukratiivista vesioikeutta. Näistä 1 lukuun

---

[105] Ks. mainittu *KeisMajE N:o 30/säätyjen vastaus* s. 3–5 sekä lisäksi *lakivaliokunnan mietintö N:o 11* porvarissäädyssä tehdyn anomusehdotuksen johdosta niitten voimassa olevien asetusten muuttamisesta, jotka valtaväylää koskevat, siinä tarkoituksessa että vesi tulisi paremmin käytetyksi sekä yleiseksi että yksityiseksi hyödyksi; ja säätyjen ko. asiassa keisarille osoittama anomus (*Anomusmiet. N:o 18*), Asiakirjat v:n 1888 valtiopäiviltä, V osa.

[106] Samoin *Haataja* III s. 20 s. – Jako lukratiiviseen eli hyötyisään ja defensiiviseen eli suojaavaan vesioikeuteen oli aikaisemmin vallitseva. Ks. tästä esim. *Haataja* I s. 35, *Lang* s. 10–16, *KM 1939: 3*, perustelut s. 3 ja *Ljungman–Stjernquist* II s. 55 ja 59. Uusimmassa vesioikeudellisessa kirjallisuudessamme mainittua jaottelua ei enää ole pidetty hedelmällisenä, koska moniin vesistöhankkeisiin saattaa liittyä sekä »lukratiivinen» että »defensiivinen» tarkoitus. Vrt. tältä osin *Hollo* s. 2, *Pietilä* s. 47 ja *Vihervuori* s. 6 s.

[107] Toimikunnan työhön osallistui mm. *Julian Serlachius*. Sen työssä syntynyttä asiakirjavihkoa ei ole kuitenkaan löydetty. Näin *Haataja* III s. 53.

[108] Samoin *Serlachius*, Kommentar I, alkulause.

sisältyivät valtaväylää ja muuta vesien yleistä käyttämistä sekä vesilaitoksia koskevat aineellisoikeudelliset säännökset. 2 luku koski uiton suorittamista. VOL:n 3–5 luvun säännökset kuuluvat taas defensiivisen vesioikeuden alaan.[109] Näistä 3 luku käsitteli ojittamista, 4 luku järven tai virran laskemista ja 5 luku pengertämistä.

VOL:n 6 luku, jonka otsikko kuului »Vesioikeutta koskevien asiain käyttelemisestä», sisälsi pääasiassa menettelyä vesioikeusasioissa koskevia säännöksiä. Tähän lukuun sisältyivät pääasiassa myös asiallisen toimivallan jakautumista AO:n ja hallinnollisten viranomaisten välillä koskevat VOL:n säännökset, joten tämän tutkimuksen kannalta se on mielenkiintoisin. VOL:n viimeiseen eli 7 lukuun oli sijoitettu erityisiä määräyksiä, mm. rangaistussäännökset VOL:n säännösten rikkomisesta.

Seuraavassa esityksessä tarkastellaan VOL:n toimivaltasäännöksiä aikaisemman esitystavan mukaisesti erikseen eri asiaryhmien osalta. Ensinnä käsitellään toimivallan jakautumista jo aikaisemmin esillä olleiden rakentamista vesistöön ja valtaväylää koskevien kysymysten osalta. Näiden lisäksi uusina asiaryhminä tarkastelun kohteeksi on otettu VOL 6 luvun toimivaltasäännökset ojitusta ja uittoa koskevissa tapauksissa. Jakson loppuun sisältyy lyhyehkö selvitys toimivallasta VOL:n mukaisissa rikos- ja virka-apuasioissa sekä yhteenveto asiallisen toimivallan jakautumista AO:n ja hallinnollisten viranomaisten välillä koskevien VOL:n säännösten systematiikasta.

3.3.2. Rakentaminen vesistöön

VOL 1: 19.1:n mukaan vesilaitosta[110] ei saanut rakentaa ilman lupaa. VOL 1: 20:n mukaan lupa vaadittiin määrätyissä tapauksissa myös vesilaitoksen uudestaan rakentamiseen sekä viemärin tai muun vedenjohdon ja sillan tai rakennuksen tekemiseen vesistöön.[111] Rakentamisesta puhuessaan VOL tosin kosketteli pääasiassa vain vesilaitoksen rakentamista, mutta sitä koskevat yleiset periaatteet olivat ilmeisesti sovellettavissa

---

[109] Samoin *Serlachius*, ib.

[110] Nimityksellä vesilaitos (vattenverk) tarkoitettiin VOL:ssa vesivoimalaitosta eli samaa kuin VL:ssa käytetyllä nimityksellä voimalaitos. Ks. tästä yksityiskohtaisemmin *Haataja* III s. 70 s. ja *Lang* s. 185 s.

[111] Esim. sillan rakentamisesta VOL:n mukaan ks. *Haataja* III s. 254–266.

muuhunkin rakentamiseen.[112] Käytännössä tästä aiheutui kuitenkin epätietoisuutta.[113] Yleisenä havaintona voidaankin todeta, että vesilaitoksien rakentamista koskevat VOL:n säännökset olivat sekavia ja puutteellisia.[114]

VOL 6: 4:ssä määrättiin läänin kuvernöörin (myöhemmin maaherran) toimivaltaan mm. asiat, jotka koskivat VOL:n mukaisen luvan myöntämistä. Vastaavasti oli jo kuvernööreille 29. 12. 1894 annetun johtosäännön (50/94) 28.2 §:ssä säädetty näiden velvollisuudeksi voimassa olevien säännösten mukaisesti ottaa tutkittavakseen ja ratkaista kysymykset vesilaitosten perustamisesta ja muuttamisesta, hyödyllistä vedenjohtamista estävien laitosten poistamisesta sekä vesistöjen laskemisesta. Lupamenettelyn osalta VOL:n säännökset rakentuivat jo aikaisemmin voimassa olleen oikeuden pohjalle ja sisälsivät varsin vähän muutoksia aikaisempaan verrattuna.

Kun hakemus oli saapunut LH:lle, oli kuvernöörin määrättävä siinä pidettäväksi erityinen katselmustoimitus paikalla eräitä vähäisiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta (VOL 6: 5). Kuvernöörin ei tullut tällöin tutkia hakijan omistusoikeutta ko. vesistöön ja perustamispaikkaan, vaan nämä kysymykset voitiin ottaa esille vasta myöhemmin katselmustoimituksen jälkeen, jossa tapauksessa asia oli tältä osin lykättävä AO:n ratkaistavaksi.[115]

Kuvernöörin harkintavalta itse luvan myöntämisen suhteen oli rajoitettu. Asianosaisille varattiin vielä katselmustoimituksen jälkeen tilaisuus määräajassa esittää kirjallisesti vastaväitteensä ja muistutuksensa asiassa (VOL 6: 5.1).[116] Jos hakemusta ei vastustettu tai jos tehty vastaväite hylättiin eivätkä VOL 1 luvun

---

[112] Näin *Haataja*, LM 1941 s. 223. Sittemmin VL 2: 1 samoin kuin jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean lakiehdotuksen 27 § sekä Ruotsissa v:n 1918 VaL 2: 1 sisälsivät esimerkinomaiset luettelot niistä eri rakentamistavoista, joita mainitut lait ja lakiehdotus säännöstivät.

[113] Näin *HE 1959: 64* s. 1.

[114] Samoin *Haataja* III s. 22.

[115] *KM 1895: 7:stä* (s. 71 s.) ilmenee, että yksi sen jäsen oli vaatinut säännöstä siitä, että kuvernöörin olisi ennen vesilaitoksen perustamista koskevan katselmusmääräyksen antamista tullut tutkia hakijan omistusoikeus vesistöön ja perustamispaikkaan ja että hakemukseen olisi ollut liitettävä selvitys näistä seikoista. Sellainen tutkiminen olisi tämän mukaan kuulunut myös toimitusmiehelle, jonka olisi tullut keskeyttää katselmustoimitus, ellei omistusoikeus olisi tullut luotettavasti selvitetyksi. Komitea kuitenkin katsoi, ettei omistusoikeussuhteita saanut »missään tapauksessa tehdä riippuviksi hallintoviranomaisten tutkimisesta». Sama periaate oli meillä ollut voimassa jo aikaisemminkin (VesilaitosA 31 §).

[116] Ks. tekstissä mainitun lainkohdan sisällöstä yksityiskohtaisemmin *Haataja* III s. 211 s., *Moring* II s. 122 s. ja *Serlachius*, Kommentar IV s. 11–13. Ks. lisäksi VOL:n mukaisen katselmustoimituksen lopettamisesta *Haataja* III s. 210 s. ja *Moring* II s. 121 s.

valtaväyläsäännökset muodostaneet sille estettä, oli lupa myönnettävä (VOL 6: 10.1). Pääsäännön mukaan (valtaväylää koskevin poikkeuksin) kuvernööri ei enää voinut ex officio tutkia luvan myöntämisen laillisia edellytyksiä.[117] Tässä suhteessa VOL muutti jyrkästi aikaisemmin voimassa ollutta oikeutta, koska VesilaitosA 30 ja 31 §:ssä kuvernöörin harkintaoikeudelle ei ollut asetettu minkäänlaisia rajoituksia.[118]

Asianosaisten lupahakemusta vastaan esittämät väitteet saattoivat koskea vain sellaisia kysymyksiä, jotka ovat vaikuttaneet hänen omiin oikeuksiinsa.[119] Pääasiassa nämä olivat luonteeltaan yksityisoikeudellisia väitteitä. Siitä huolimatta kuvernööri saattoi VOL 6: 10.1:n mukaan hakemuksen käsittelyn yhteydessä tutkia ja hylätä tällaisiakin hakemusta vastaan esitettyjä väitteitä. Edellytyksenä oli kuitenkin, että sanotut väitteet havaittiin ilmeisen aiheettomiksi. *VOL 6: 9.1*:ssä määrättiin nimittäin riitaisiksi katsottavat yksityisoikeudelliset kysymykset osoitettaviksi AO:een. Mainittu lainkohta kuului seuraavasti:

> »Jos oikeudenomistaja, laitokseen tai lunastusoikeuteen lupaa haettaessa, tekee sellaisen muistutuksen hakijan oikeudesta laitoksen paikkaan tahi veden käyttämiseen tai muutoin yrityksen tahi lunastuksen soveltuvaisuudesta omaan oikeuteensa, että sitä kysymystä on katsottava riitaiseksi, osotettakoon hakija ensin hankkimaan, omistajalle toimitetun haasteen nojalla, siitä kysymyksestä oikeuden ratkaisun.»

Lainkohdassa ei sanottu, olivatko siinä mainitut asiat julkis- vai yksityisoikeudellisia. Vastaus voidaan kuitenkin päätellä lainkohtaa seuraavan 2 momentin sanamuodosta. Siinä nimittäin sanottiin, että riita-asiaksi katsotaan *myöskin* riitaisuus valtaväylästä. Tällä on tahdottu korostaa sitä, että myös julkisoikeudelliset riidat valtaväylästä kuuluivat AO:n toimivaltaan.[120] Samalla tästä epäsuorasti ilmenee, että lainsäätäjä on tarkoittanut 1 momentissa mainituilla asioilla pelkästään yksityisoikeudellisia riita-asioita.[121]

---

[117] Näin *Moring* II s. 22 s. ja 108–110, *Serlachius*, Kommentar IV s. 35 s. ja *sama*, JFT 1909 s. 525.

[118] Tekstissä mainittuun seikkaan kiinnitti nimenomaisesti huomiota jo *vesioikeusvaliokunta* mietinnössään *n:o 1/1900 Vp* s. 109. Vrt. *Johansson* s. 39, jossa todetaan esim. VOL 4: 3.2:n säännöksen edellyttäneen kuvernööriltä tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien punnintaa. Mainitussa lainkohdassa käsitellään kuitenkin yksinomaan vesistön laskemista koskevia lupa-asioita.

[119] Näin *Haataja* III s. 215–217.

[120] Vrt. av:n 166:n jälj.

[121] Samoin *Moring* II s. 123 ja *Serlachius*, Kommentar IV s. 28 s.

Sanamuotonsa mukaisesti VOL 6: 9.1 tuli kysymykseen ainoastaan haettaessa lupaa »laitokseen tai lunastusoikeuteen». Siten se ei soveltunut esimerkiksi VOL 2 ja 4 luvussa säädettyihin uittoa ja vesistön laskemista koskeviin asioihin.[122] Toisaalta lainkohdan katsottiin soveltuvan kaikkiin lupa-asioihin, joista säädettiin VOL 1: 19:ssä ja 1: 20:ssä.[123]

Lainkohta näyttää edellyttäneen, että ainoastaan kuvernöörille lupahakemusta vastaan muistutuksen tehnyt oikeudenomistaja voitiin haastaan oikeuteen. Kuitenkin katsottiin kohtuussyiden vaativan, että hakija saattoi haastaa oikeuteen myös sen, jonka hyväksi, joko asianosaisen vaatimuksesta tai viran puolesta, katselmustoimituksessa oli poikettu hakemuksesta.[124] Kuvernöörin tuli osoittaa tällaisetkin riitakysymykset oikeuteen.

Prosessuaaliselta kannalta tarkasteltuna VOL 6: 9.1:n tarkoittamissa tapauksissa oli kysymyksessä joko positiivinen tai negatiivinen *vahvistuskanne* riippuen siitä, oliko hakijan itsensä vai vastapuolen oikeus kiistetty.[125] Asiallisessa suhteessa lainkohta soveltui oikeudenomistajien tekemiin muistutuksiin, jotka koskivat a) hakijan oikeutta laitoksen paikkaan tai b) veden käyttämiseen taikka c) muutoin yrityksen tahi lunastuksen soveltuvaisuutta asianosaisen omaan oikeuteen. Näistä kaksi ensiksi mainittua kohtaa ovat tarkoittaneet omistus- tai käyttöoikeutta vesi- tai maa-alueeseen taikka vesilaitoksessa käytettävään vesivoimaan koskevia riitakysymyksiä.[126] Luonteeltaan tällaiset oikeudet ovat yksityisoikeuden ryhmään kuuluvia esineoikeuksia ja niitä koskevat jutut ovat tavallisia riita-asioita.[127] Viimeksi c-kohdassa mainituilla yrityksen tai lunastuksen soveltuvaisuudella asianosaisen omaan oikeuteen on nähtävästi tarkoitettu asianosaiselle kuulunutta todellista subjektiivista oikeutta, jonka on lisäksi tullut olla luonteeltaan yksityisoikeudellinen. Siten pelkän oikeudellisen intressin tai yleisen oikeuden esimerkiksi vesistön

---

[122] Näin *Serlachius*, mt. s. 27.

[123] Näin *Serlachius*, mt. s. 28.

[124] *Moring* II s. 123.

[125] Ks. tästä *Moring* II s. 124 ja *Serlachius*, mt. s. 31 s. Vrt. vahvistuskanteiden osalta jälj. jakso 7.4.

[126] Ks. oikeuskäytännöstä esim. *KHO 1919 I 180:* Kun omistusoikeus koskeen, johon oli haettu rakentamislupaa, oli käynyt riitaiseksi, osoitettiin hakija hankkimaan oikeudelleen koskeen tuomioistuimen ratkaisu.

[127] Näiltä osin po. lainkohta vastasi VesilaitosA 31 §:n säännöstä, jossa säädettiin siitä, että joku oli tehnyt muistutuksen »hakijan nautintaoikeudesta vesistöön ja perustamispaikkaan».

käyttöön (allmänningsrätt) olemassaolo ei ole kyseisen lainkohdan nojalla oikeuttanut saattamaan kysymystä AO:n tutkittavaksi.[128] Maininta lunastuksesta on otettu mukaan sen vuoksi, että VOL 1: 12:een otettiin vesioikeusvaliokunnan ehdotuksesta määräykset kosken ja rannan lunastusmahdollisuudesta ja vesioikeusvaliokunta katsoi, että tällaisestakin oikeudesta syntyvä riita on lykättävä oikeuden ratkaistavaksi.[129]

Kirjallisuudessamme on oltu erimielisiä siitä, voitiinko padotusvahinkoja koskeneet riidat VOL 6: 9.1:n nojalla osoittaa AO:een. *Moring*[130] ja *Haataja*[131] katsoivat, että kysymykset siitä, aiheuttiko padotus tulvaa ja jos, niin aiheutuiko siitä vahinkoa ja oliko vahinko VOL 1: 5:n edellyttämällä tavalla sanottava, kuuluivat yleisen tuomioistuimen tutkittaviin asioihin. Sitä vastoin *Serlachius*[132] katsoi, ettei tuomioistuimen käsiteltäväksi voitu saattaa VOL 6: 9.1:n nojalla kysymystä siitä, tuliko tarkoitettu vesilaitos aiheuttamaan tulvaa. Serlachius viittasi siihen, että tämä kysymys oli tullut täydellisesti selvittää jo katselmuksessa ja siinä ehdotetuissa lupaehdoissa. Yleisillä tuomioistuimilla ei Serlachiuksen mielestä ollut minkäänlaisia edellytyksiä arvioida tätä puhtaasti teknistä kysymystä. Myöskään mitkään kohtuulliset syyt eivät hänen mukaansa vaatineet asian siirtämistä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Toisaalta Serlachiuskin[133] hyväksyi yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluneeksi VOL 6: 9.1:n nojalla sen riitakysymyksen arvioimisen, oliko padotuksen aiheuttamaa vahinkoa pidettävä VOL 1: 5:n tarkoittamalla tavalla sanottavana eli laitoksen perustamisen estävänä. Asia oli Serlachiuksen mielestä osoitettava oikeusriitana ratkaistavaksi silloin, kun oli objektiivisesti katsoen epäilyksiä siitä, että vahinko nousee viimeksi mainitussa lainkohdassa säädetyllä tavalla sanottavaksi. – Lainkohdan sanamuoto puoltaisi Moringin ja Haatajan edustamaa laajempaa tulkintaa. Tämä oli myös aikaisemman lainsäädännön kanta asiassa.[134] Toisaalta on syytä tässä yhteydessä todeta, ettei AO:n toimivaltaan VOL 6: 9.1:n nojalla kuulunut lausua asianosaisille tulevien korvauksien suuruudesta.

VOL 6: 9.1:n mukaan rakentamisasian käsittely LH:ssa oli siirrettävä siksi, kunnes riitakysymys oli tullut yleisessä tuomioistuimessa lainvoimaisesti ratkais-

[128] Ks. *Moring* II s. 124 ja *Serlachius*, Kommentar IV s. 28–31.
[129] *Vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp* s. 108.
[130] *Moring* II s. 124 s.
[131] *Haataja* III s. 216 s. av. 2.
[132] *Serlachius*, JFT 1909 s. 526.
[133] *Serlachius*, mt. s. 527.
[134] Ks. *Moring* II s. 125 s.

tuksi.[135] Laissa ei ollut asetettu mitään määräaikaa, jonka kuluessa riitakysymys oli saatettava vireille AO:ssa. Nimenomaisen säännöksen puuttuessa kuvernööri ei myöskään voinut antaa yleistä tuomioistuinta sitovaa määräystä tässä suhteessa.[136] Jos tuomioistuin katsoi, ettei hakijalla ollut oikeutta koskeen tai ainoastaan erottamaton osa siitä, oli kuvernöörin hylättävä hakemus, mikäli hakija ollenkaan oli ilmoittanut asian kuvernöörin jatkokäsittelyyn. Jos tuomioistuin katsoi jollekin asianosaiselle kuuluvan subjektiivisen oikeuden muuksi kuin katselmustoimituksessa oli edellytetty, saattoi uusi katselmus asiassa osoittautua tarpeelliseksi.[137]

Toisaalta kuvernöörin ja AO:n välistä toimivaltaa tarkasteltaessa on muistettava, että kuvernöörin lupapäätös sisälsi oikeuden rakennusluvan mukaiseen vesivoimalaitoksen rakentamiseen sekä tarvittavan maa- ja vesialueen ja veden käyttämiseen.[138] Kuvernöörin lupapäätöksellä ei ollut tarkoitettukaan lainvoimaisella tavalla ratkaista hakijan oikeutta kyseisiin maa- ja vesialueisiin. Täten henkilö, joka katsoi rakentamisen loukkaavan hänen yksityisiä oikeuksiaan, saattoi kuvernöörin antamasta lainvoimaisesta lupapäätöksestä huolimatta nostaa vesilaitoksen omistajaa vastaan näitä asioita koskevan kanteen AO:ssa.[139]

Korvauskysymysten osalta VOL:iin ei sisältynyt mitään yhtenäistä menettelyä ja toimivaltaa niissä koskevaa säännöstä, jossa asia olisi tyhjentävästi määritelty. Päinvastoin menettelystä ja toimivallasta korvauskysymyksissä oli määräyksiä eri puolilla VOL 6 lukua ja osittain muuallakin VOL:ssa. Tästä johtui, että erilaisten toimenpiteiden aiheuttamien vahinkojen korvaamista koskevat säännökset erosivat asiallisestikin toisistaan. Korvaussäännökset olivat myös ylimalkaisia, mikä aiheutti tulkintavaikeuksia.[140]

Ensinnäkin katselmuksessa oli VOL 6: 8.1:n mukaan toimitettava arvio niistä korvauksista, jotka VOL:n säännösten mukaan tuli suorittaa asianomistajille ja jotka voitiin edeltäpäin laskea. Jos kysymys oli yrityksestä aiheutuvien vahinkojen ja haittojen korvaamisesta, kuului arvion toimittaminen katselmusmiehille eli toimitusmiehelle ja kahdelle tämän kutsumalle uskotulle miehelle. Muissa tapauksissa pelkästään näiden toimittamaa arviota ei katsottu riittäväksi. Kysymyksen ollessa VOL 6: 7.1:ssä mainitun omaisuuden (padon, maan, kosken ja vesilaitoksen)

---

[135] Samoin *Haataja* III s. 243 ja *Pietilä* s. 15.

[136] Näin mm. JFT 1909 s. 535–537 selostettu *SOO p. 21. 1. 1908*, joka tosin koski katselmusmiesten arvion moittimista vuokra-alueella sijaitsevien rakennusten lunastushinnan osalta.

[137] Ks. tästä *Moring* II s. 131.

[138] Ks. yksityiskohtaisemmin *Haataja* III s. 223 s. ja 243 sekä *Moring* II s. 24–29.

[139] Näin *Haataja* III s. 223 s. ja 243. Vrt. kuitenkin *Moring* II s. 28 s.

[140] Näin *HE 1959: 64* s. 1.

tai erityisen oikeuden korvaamisesta oli asianomaisen kihlakunnantuomarin tai kaupungissa RO:n puheenjohtajan taikka järjestysmiehen määrättävä toimitusmiehen pyynnöstä kaksi uskottua miestä. Näiden tuli yhdessä edellä mainittujen katselmusmiesten kanssa osallistua arvion suorittamiseen. Lisäksi tällaisissa tapauksissa kummallakin asianosaisella oli halutessaan oikeus valita arviomieheksi yhden uskotun miehen (VOL 6: 8.2).[141] Kyseisten uskottujen miesten suhteen olivat voimassa samat kelpoisuusehdot kuin toimitusmiehenkin valitsemiin arviomiehiin nähden (VOL 6: 8.3).[142] VOL:n esitöistä ilmenee, että tarkoituksena oli tällaisten pakkolunastusluontoisten toimenpiteiden kysymyksessä ollen saattaa katselmuslautakunta kokoonpanoltaan ja asettamistavaltaan suurin piirtein vastaamaan 14. 7. 1898 annetun pakkolunastuslain (27/1898) 26 §:ssä säädettyä pakkolunastuslautakuntaa.[143]

VOL lähti siitä periaatteesta, että kuvernöörin (LH:n) lupapäätöksessä oli ainakin väliaikaisesti määrättävä korvauskysymyksistä niin laajasti kuin mahdollista.[144] Siten päätöksessä oli määrättävä VOL 6: 8:ssa mainitun korvauksen suuruus (VOL 6: 11.1). Jos korvausta oli vaadittu enemmän kuin mitä lupapäätöksessä katsottiin oikeaksi määrätä taikka sellaisesta vahingosta tai haitasta, jota ei ollut voitu etukäteen laskea, taikka jos katselmustoimituksen jälkeen vasta LH:ssa esitettiin korvausvaatimus, saatettiin lupapäätöksessä määrätä siitä asetettavaksi tietynsuuruinen vakuus (VOL 6: 11.2). Tällainen korvaus saattoi tulla lopullisesti määrätyksi joko KHO:n päätöksellä taikka asianosaisen kanteesta yleisessä tuomioistuimessa. Viimeksi mainittuun tapaukseen oli sovellettava VOL 6: 15.2:n säännöstä.[145] LH:n päätökseen saatiin hakea muutosta senaatin talousosastolta, sittemmin KHO:lta (VOL 6: 14.2). Tällöin myös korvauksia koskevat kysymykset tulivat KHO:n ratkaistaviksi.[146]

Kuitenkaan v:n 1902 lainsäätäjä ei ollut halunnut jättää yksityisoikeudellista laatua olevia korvauskysymyksiä lopullisesti hallinnollisen viranomaisen tai hallintotuomioistuimen ratkaisujen varaan. Asianosaisella oli nimittäin VOL 6: 15.2:n mukaan oikeus kuuden kuukauden ajan lupapäätöksen lainvoimaiseksi tulosta saattaa kysymys korvausten osalta vastapuolelleen ottamallaan haasteella AO:n ratkaistavaksi. Tässä tapauksessa AO siis tutki uudelleen korvauskysymyksen, jonka LH tai KHO oli jo ratkaissut lainvoiman saaneella päätöksellään. Tämä menettely on ollut

[141] Ks. lisäksi *Haataja* III s. 207.

[142] Vrt. *Serlachius*, Kommentar IV s. 26.

[143] Ks. *Vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp* s. 105 ja valtiosäätyjen vastaus esitykseen n:o 1/1900 Vp s. 25 s.

[144] Näin *Serlachius*, Kommentar IV s. 25.

[145] Ks. *Haataja* III s. 240 s.

[146] Ks. tästä myös *Haataja* III s. 222.

ainutlaatuista meikäläisessä oikeudessa.[147] Jos korvausasia VOL 6: 15.2:n mukaisesti saatettiin vireille AO:ssa, käsiteltiin se siellä normaalissa siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä.[148]

Aikaisemman lainsäädäntömme mukaan laillisesti perustetun vesilaitoksen omistaja ei ollut korvausvelvollinen sellaisista laitoksen myöhemmin aiheuttamista vahingoista, joista lupapäätöksessä ei ollut määrätty.[149] VOL aiheutti muutoksen tässä suhteessa. VOL:ia valmisteltaessa oli jo kiinnitetty huomiota siihen, että 1800-luvun loppupuolella rakennetut suuret vesilaitokset olivat aiheuttaneet entistä moninaisempia ja usein myös vaikeasti etukäteen havaittavia vahinkoja.[150] Tuloksena oli *VOL 1: 21*, joka kuului seuraavasti:

> »Jos vesilaitoksen rakentaminen tuottaa suoranaista vahinkoa, olkoon omistaja velvollinen korvaamaan sen, vaikka rakennus onkin tehty sitä varten annettujen määräyksien mukaan; älköön kuitenkaan kannetta sellaisesta korvauksesta tehtäkö myöhemmin kuin kymmenen vuoden perästä siitä lukien kun laitos tuli käyntiin.»

VOL 1: 21:n mukaiset korvauskanteet kuuluivat AO:n toimivaltaan, vaikka tätä ei kyseisessä lainkohdassa nimenomaisesti mainittukaan. Toisaalta lainkohdan soveltamisalue ja samalla AO:n toimivalta tässä suhteessa oli säännöksen epäselvästä sanamuodosta johtuen tulkinnanvarainen.[151]

Nykyisin VOL 1: 21:tä vastaava säännös, tosin sovellutusalaltaan laajempana, sisältyy VL 2: 27:ään. Sen mukaiset korvauksia tai toimenpiteiden suorittamista koskevat asiat kuuluvat VO:n toimivaltaan hakemusasioina.[152]

---

[147] Esim. v:n 1898 pakkolunastuslain 42 §:n mukainen mahdollisuus riidellä korvauskysymyksistä yleisessä tuomioistuimessa erosi VOL 6: 15.2:ssa säädetystä menettelystä siinä, että pakkolunastusasioissa korvauskysymykset eivät lainkaan voineet tulla KHO:n tutkittaviksi.

[148] Näin myös *Ahlbom*, Rättegången i civila vattenmål s. 34 s. Ks. VOL 6: 15.2:n sisällöstä myös *Serlachius*, Kommentar IV s. 46–49.

[149] VesilaitosA 33 §:ään sisältyi nimenomainen säännös, jonka mukaan laillisesti perustetun vesilaitoksen omistaja ei ollut vastuussa tällaisista vahingoista. Myöskään v:n 1734 laissa ei ollut määrätty tällaisia vahinkoja korvattaviksi. Ks. tästä myös *Moring* II s. 69 ja 72.

[150] Ks. *KM 1895: 7* s. 56–59 ja *KeisMajE 1900: 1* s. 7 sekä lisäksi *Haataja* III s. 237.

[151] Ks. oikeuskäytännöstä esim. *KHO 1960 II 648*, joka on mainittu myös av:n 216 jälj., sekä kirjallisuudesta *Haataja* III s. 238–241, *Moring* II s. 70, *Serlachius*, Kommentar I s. 117–120 ja *sama*, JFT 1909 s. 521.

[152] Vrt. 6.3.3.2. luvussa av:n 114 kohdalla.

3.3.3. Oikeus käyttää muiden koskiosuuksia

Jos rakentamiseen halukkaan osakkaan osuutta yhteisessä koskessa ei voitu erottaa erilleen, tuli hänen kutsua muita osakkaita osallistumaan yritykseen. Elleivät nämä tahtoneet osallistua, oli rakentamiseen halukkaan saatettava kysymys oikeudestaan käyttää muidenkin koskiosuuksia ja siitä suoritettavasta korvauksesta AO:n käsiteltäväksi (VOL 1: 13). Perusteena mainitun kysymyksen määräämiselle AO:n toimivaltaan oli vallalla ollut yleinen periaate, jonka mukaan yhteisomistajien väliset riidat oli oikeuden ratkaistava, ellei yhteisen omaisuuden nauttimisesta sovittu.[153] Pääasiassa vastaavanlainen säännös oli sisältynyt jo aikaisempaankin lakiin.[154]

Laissa ei ollut mainintaa siitä, millä tavoin asia oli saatettava vireille AO:ssa. Tarkoituksenmukaisin menettely, jota myös käytännössä noudatettiin, oli se, että rakentaja haastoi muut asianomaisen kosken osakkaat vastaajiksi AO:een.[155] Täällä asia käsiteltiin tavallisessa siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä. Rakentaja pyrki kanteellaan aikaansaamaan aineellisoikeudellisen muutoksen vallitsevaan oikeustilaan. Prosessioikeudelliselta kannalta tarkasteltuna tällaiset kanteet kuuluivat siten muotoamiskanteiden ryhmään.[156]

VOL:n tarkoitus lienee alun alkaen ollut, että vesilaitoksen rakentamislupaa saatiin hakea LH:lta vasta sen jälkeen, kun tuomioistuin oli myöntänyt hakijalle luvan käyttää muiden koskiosuuksia. Esimerkiksi *Haataja* katsoi, ettei lupaviranomainen saanut ottaa hakemusta tutkittavakseen, ellei hakija voinut osoittaa tuollaista lupaa.[157] Toisaalta taas *Serlachius* katsoi, ettei hakijan ennen perustamiskatselmusta ollut tarvinnut saada käyttöoikeutta koskeen tai nostaa sitä koskevaa VOL 1: 13:n mukaista kannetta.[158]

Oikeuskäytännössä kysymykseen suhtauduttiin eri tavoin. KHO katsoi useissa tapauksissa, ettei vesilaitoksen rakentamislupaa voitu antaa ennen kuin tuomiois-

---

[153] Ks. tästä *KeisMajE 1900: 1* s. 5 ja *Serlachius*, Kommentar I s. 70. Vrt. VOL 1: 13:n sisällöstä lisäksi *Haataja* III s. 61–89, *sama*, Tutkielmia s. 254–257, *Kivimäki*, LM 1958 s. 540–553, *Lang* s. 194–196, *Manner*, Juhlajulkaisu T. M. Kivimäki s. 207–221, *sama*, LM 1957 s. 760–769 ja LM 1959 s. 789–800, *Melander*, LM 1957 s. 406–423, *Moring* I s. 144–154, *Pietilä* s. 28, *Serlachius*, mt. s. 69–87, *KM 1939: 3*, perustelut s. 146 s. ja *vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp* s. 31–38.

[154] RakK 20: 1 verr. 17: 2 ja sitä ennen jo MEML:n RakK 26: 5 ja KrML:n RakK 34: 1. Vrt. näistä ed. alaviitteiden 17 ja 42 jälj.

[155] Ks. *Haataja*, III s. 77, *Moring* I s. 149 ja *Serlachius*, mt. s. 74.

[156] Samoin *Haataja* III s. 78 s.

[157] *Haataja* III s. 84 ja 178 s.

[158] *Serlachius*, mt. s. 77 ja *sama*, JFT 1909 s. 524.

tuin oli myöntänyt hakijalle VOL 1: 13:n mukaisen oikeuden.[159] Toisaalta myöhemmältä ajalta on olemassa toisensuuntaisiakin tapauksia, jotka mielestäni ovat ymmärrettävissä ainoastaan sodan aiheuttamien poikkeuksellisten olosuhteiden valossa.[160] Sotien välisenä aikana 21. 3. 1941 annettu L toimenpiteistä vesivoiman käytäntöön ottamisen helpottamiseksi nimenomaisesti mahdollistikin väliaikaisen luvan myöntämisen ennen VOL 1: 13:n edellyttämää oikeudenkäyntiä yleisessä tuomioistuimessa sellaisissa tapauksissa, joissa hakija omisti tarpeellisen rantatontin ja vähintään 2/3 osaa kosken vesivoimasta. Mainittuun lakiin palataan jäljempänä jaksossa 3.5. poikkeuslainsäädännön käsittelyn yhteydessä.

VOL 1: 14:n mukaan tuomioistuimen oli vahvistettava, »millä tavalla, ehdoilla ja aikana» ennen VOL:ia asianomaisella luvalla rakennetun vesilaitoksen omistaja sai yksinään käyttää muiden koskiosuuksia, vaikka asiassa ei ollutkaan tapahtunut RakK 20: 1:ssä ja 17: 2:ssa edellytettyä menettelyä. Tällaisia asianomaisella luvalla perustettuja vesilaitoksia ilman oikeutta toisten koskiosuuksien käyttöön oli syntynyt VesilaitosA:n voimaantulon jälkeen, kun KO:n suorittamaa katselmusta ei enää vaadittu.[161] Vesioikeusvaliokunnan ehdotuksesta säädetyllä VOL 1: 14:llä tehtiin mahdolliseksi tällaisen jo vallinneen tosiasiallisen asiantilan laillistaminen tuomioistuimen päätöksellä.[162]

---

[159] Näin mm. *KHO 1919 I 180* ja *KHO 1920 I 31* sekä *KHO 6. 10. 1926 n:o 1778* ja *KHO 3. 10. 1930 n:o 2733*. Ks. mainituista tapauksista myös *Haataja* III s. 178 av. 1.

[160] Esim. Pällin voimalaitoksen rakentamista koskevassa asiassa *(KHO 3. 4. 1941 n:o 228)* voimalaitoksen rakentamislupa myönnettiin ehdolla, että rakentaja ennen vesivoiman käyttöönottamista, ellei sopimusta saatu aikaan, hankki VOL 1: 13:ssa tarkoitetun tuomioistuimen luvan niiden koskiosuuksien vesivoiman käyttämiseen, joita hakija ei omistanut. Tosin päätös oli tässä muodossa annettu jo VTK:ssa eikä KHO:lta ollut haettu muutosta tältä osin. Siten kyseisen päätöksen perusteella ei voida tehdä johtopäätöstä, että KHO olisi tarkoittanut muuttaa aikaisemmin vallalla ollutta käytäntöä. Myöskään *Haataja* ei ole pitänyt Pällin voimalaitoksen rakentamislupa-asiassa noudatettua menettelyä oikeana. Ks. tästä *Haataja* III s. 178 av. 1, s. 179 ja 216.

Lisäksi Pernoon koskien rakentamista koskevassa asiassa *(KKO 1952 I 15)* VTK oli myöntänyt väliaikaisen rakentamisluvan ennen kuin oikeudenkäynti luvan saamiseksi toisten koskiosuuksien käyttöön VOL 1: 13:n mukaisesti aloitettiin KO:ssa. Vrt. tämän johdosta *Haataja* III s. 375–380.

Tunnetuin sodan jälkeisistä tämänsuuntaisista tapauksista lienee Isohaaran voimalaitoksen rakentamista Kemijokeen koskenut asia. Ks. siitä *Haataja* III s. 80 av. 1 ja s. 381–391 sekä jälj. jaksossa 3.5. av:n 238:n jälj.

[161] Vrt. av:n 67 jälj.

[162] Ks. *vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp* s. 38–41. Ks. lisäksi VOL 1: 14:n sisällöstä *Haataja* III s. 93–95, *Moring* I s. 172–174 ja *Serlachius*, Kommentar I s. 87–96.

Samanaikaisesti VOL:n kanssa annettiin A vesilaitoksen omistajan oikeudesta saada eräissä tapauksissa oikeutensa koskeen tuomioistuimen tutkittavaksi. Mainittu asetus säädettiin porvarissäädyn ehdotuksesta ja sen rationa oli sekavien omistusoikeuskysymysten selvittäminen.[163] Asetus tarjosi vesilaitoksen omistajan käytettäväksi eräänlaisen vuosihaastemenettelyn tuomioistuimessa. Jos jollakin oli parempi oikeus koskeen kuin vesilaitoksen omistajalla, mutta hän laiminlöi valvoa oikeutensa asetuksessa säädetyssä järjestyksessä, menetti hän tämän oikeutensa *prekluusion* kautta. Sellaisissa tapauksissa perusti tuomioistuimessa tapahtunut menettely vesilaitoksen omistajalle uuden esineoikeuden koskeen. Asetuksen voimassaolo oli rajoitettu 10 vuodeksi ja sen mukainen menettely oli siten saatettava vireille viimeistään 1. 3. 1913.[164]

3.3.4. Valtaväylä

VOL:n valtaväyläsäännöstö oli suurin piirtein samanlainen kuin jo VesilaitosA:ssa.[165] Perussäännös asiasta sisältyi heti VOL 1: 1:een, jonka mukaan valtaväylä oli se osa vesistöä, joka oli säädetty pidettäväksi auki »veden vapaata juoksua, laiva- ja veneliikennettä, lauttausta ja kalan kulkua varten». Nämä edut yhdessä muodostivat ns. valtaväyläintressit, joiden turvaamiseksi VOL sisälsi muitakin säännöksiä.[166]

Toimivallasta valtaväylää koskevissa asioissa säädettiin VOL 6: 9.2:ssa seuraavasti:

> »Riita-asiaksi katsotaan myöskin riitaisuus valtaväylän oikeasta asemasta tahi erityisesti myönnetystä oikeudesta sen sulkemiseen tai rajoittamiseen.»

Mainittua lainkohtaa edeltänyt 1 mom. oli koskenut tapauksia, joissa hakijan lupahakemuksensa perustaksi esittämä yksityisoikeudellinen oikeus oli saatettu riidanalaiseksi. Siinä mainituilla asioilla oli siten tarkoitettu pelkästään yksityisoikeudellisia riita-asioita.[167] Sen sijaan kyseisessä

---

[163] Ks. *vesioikeusvaliokunnan mietinnön n:o 1/1900 Vp* liitteinä olevia otetta porvarissäädyn pöytäkirjasta 28. 5. 1900 sekä vesioikeusvaliokunnan sen johdosta antamia lausuntoa ja ehdotuksia.

[164] Ks. lisäksi tekstissä mainitusta asetuksesta *Haataja* I s. 353 s., *sama* III s. 95–97 ja *Moring* I s. 175 s.

[165] Vrt. av:n 102 jälj.

[166] Ks. VOL:n valtaväyläsäännöstöstä yksityiskohtaisemmin *Haataja* II s. 145–179, *sama*, LM 1941 s. 218–226, *Lang* s. 98–106, *Lang–Haataja* s. 35–39, *Manner* s. 123–128, *Melander*, Oma Maa 7 s. 361, *Moring* I s. 19–24, *Pietilä* s. 7, *Serlachius*, Kommentar I s. 1–9, *sama*, Finsk vattenrätt s. 18 s., *vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp* s. 16 s. ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 96–98.

[167] Vrt. av:n 119 jälj.

lainkohdassa toisin kuin 1 momentissa ei edellytetty, että kysymyksessä olisi ollut yksityisten välinen tai edes yksityisoikeudellinen riita-asia. Tällainen rajoitus sisältyi v:n 1900 valtiopäiville annettuun esitykseen vesioikeuslaiksi *(KeisMajE 1900: 1)*, jossa vastaava lainkohta kuului seuraavasti:

> »Riita-asiaksi katsotaan myöskin yksityisten keskeistä riitaisuutta valtaväylän oikeasta asemasta tahi erityisesti myönnetystä oikeudesta sen sulkemiseen, tai rajoittamiseen.»[168]

Vesioikeusvaliokunnan ehdotuksesta lakitekstistä poistettiin sanat »yksityisten keskeistä». Valiokunta perusteli muutosehdotustaan sillä, että »oikeuden ratkaisuvallan alle kuuluvaksi on katsottava jokainen riita valtaväylästä, eikä ainoastaan yksityisten keskeinen.»[169] Perusteluista ilmenee lainsäätäjän tarkoituksena olleen ainoastaan säilyttää jo aikaisemmin voimassa ollut yleisten tuomioistuinten toimivalta valtaväylää koskeneissa riitaisuuksissa.[170] Kun valtaväyläinstituutio katsottiin luonteeltaan ainakin osittain julkisoikeudelliseksi oikeussäännöstöksi, muodosti AO:n toimivalta valtaväylää koskevissa riitaisuuksissa poikkeuksen tavallisista toimivaltasäännöistä yleisten tuomioistuinten ja hallinnollisten viranomaisten välillä.[171]

Edellä lausutusta seurasi, että kysymys valtaväylän oikeasta asemasta tahi erityisesti myönnetystä oikeudesta sen sulkemiseen tai rajoittamiseen voitiin saattaa myös valtion asiamiehen toimesta riitaiseksi sillä tavoin, että asian ratkaisu siirtyi yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. VOA 3 §:n mukaan taas nimismiehen tehtävänä oli yleensä vesioikeutta koskevissa asioissa edustaa valtion oikeutta. LH:lla ulosotonhaltijana oli tosin VOL 6: 18:n nojalla toimivalta antaa yksityisen pyynnöstä virka-apua luvattomasti valtaväylään rakennetun padon poistamisek-

---

[168] *KeisMajE 1900: 1* s. 47.

[169] Näin *vesioikeusvaliokunnan miet. n:o 1/1900 Vp* s. 108. Samoin valtiosäätyjen sen johdosta antamassa vastauksessa s. 26 s.

[170] Samoin *Moring*, LM 1909 s. 240. Ks. lisäksi *Moring* II s. 126–128.

[171] Esim. *Lang*, s. 100, katsoi tuomioistuimen toimivallan valtaväylää koskevissa asioissa olevan poikkeuksen tavallisista toimivaltasäännöistä, »koska kaikki kysymykset yleisistä teistä ovat hallinnollisten viranomaisten käsiteltäviä ja valtaväylät samoin kuin kulkuväylätkin eivät ole muuta kuin yleisiä vesiteitä.» Samoin *Serlachius*, Finsk vattenrätt s. 29 s., luonnehti valtaväyläintressit yleisoikeuksiksi, jotka ovat samanlaatuisia kuin oikeus käyttää yleistä tietä tai katua. Myös *Moring*, LM 1909 s. 238 ja 240 s., piti valtaväylää julkisoikeudellisena oikeussäännöstönä ja po. lainkohtaa poikkeussäännöksenä siinä suhteessa, että se määräsi julkisoikeudellisia asioita tuomioistuinten ratkaistaviksi. Samoin *Moring* II s. 123 katsottiin valtaväylää koskevien riitaisuuksien kuuluvan julkiseen oikeuteen.

si.[172] Kuvernööri saattoi antaa tällaisen määräyksen myös VOL 6: 4:n nojalla vesistön käyttämisen järjestystä koskevana asiana.[173] Valtaväylään ilmeisesti vastoin lakia pannun sulun sai poliisiviranomainen poistaa järjestystoimenpiteenä (VOL 6: 20). Jos padon omistaja oli jo useita vuosikymmeniä kenenkään estämättä saanut pitää patoa valtaväylässä, ei poliisiviranomaisen eikä kuvernöörin hallintoviranomaisina katsottu voivan enää määrätä patoa poistettavaksi, vaan tällaista poistamista oli vaadittava kanteella AO:ssa.[174] Kuvernöörin katsottiin tällaisissa tapauksissa voivan määrätä nimismiehen tai muun henkilön valtion puolesta AO:ssa panemaan vireille ja ajamaan kannetta padon omistajaa vastaan sen poistamiseksi.[175] Lisäksi jokaisella, jolla oli todellista etua valtaväylästä, oli oikeus ajaa sitä koskevaa kannetta AO:ssa. Tällöin oli kysymyksessä määrätynlainen *actio popularis*.[176] AO:n toimivaltaan ei ollut vaikutusta sillä seikalla, olivatko valtaväylää koskevat riidat erillisiä vai tulleet esille lupahakemuksen yhteydessä hallinnollisessa menettelyssä.

VOL 6: 9.2:ssa mainittiin nimenomaisesti kysymykseen tulevina riita-asioina ainoastaan riitaisuudet »valtaväylän oikeasta asemasta tahi erityisesti myönnetystä oikeudesta sen sulkemiseen tai rajoittamiseen». Lainkohtaa tulkittiin kuitenkin laajentavasti siten, että myös kysymykset siitä, oliko tietyssä vesistössä lainkaan valtaväylää, kuuluivat AO:n toimivaltaan riita-asioina.[177] Edelleen katsottiin, että valtaväylän lisäksi myös kulkuväylän paikkaa ja leveyttä koskeneet riidat kuuluivat AO:n toimivaltaan.[178]

VOL:n mukaan valtaväylän paikka saattoi tulla määrätyksi myös vesistöön rakentamisen ja uiton järjestelyn yhteydessä.[179] Tällöin ratkaisuvalta asiassa kuului LH:lle ja sittemmin VTK:lle, siis hallinnollisille viranomaisille.[180] Vasta jos joku oikeudenomistaja tällaisen hallintoprosessin vireillä ollessa teki sellaisen valtaväylää koskevan muistutuksen, että kysymys siitä oli katsottava riitaiseksi, niin asiasta oli hankittava

---

[172] Vrt. jakso 3.3.9.

[173] Ks. *Haataja* II s. 155 ja siellä av:ssä 1 mainittu *KHO p. 26. 11. 1931 n:o 2424* sekä *Serlachius*, Kommentar IV s. 34.

[174] Näin *Serlachius*, ib.

[175] *Serlachius*, ib.

[176] Vrt. tästä *T. Ellilä*, Sivullissuoja s. 156 s., *Haataja* II s. 174 s., *Hollo*, LM 1982 s. 187 s., *Manner* s. 285, *Moring* II s. 169, *sama*, LM 1909 s. 241, *Vihervuori* s. 8 s., 113 s., 150 s. ja 188–207 sekä *Wrede–Sjöström–Tirkkonen* s. 235.

[177] Näin *Lang* s. 100, *Manner* s. 125, *Serlachius*, Kommentar I s. 8 ja *sama*, Finsk vattenrätt s. 19.

[178] Näin *Manner* s. 125 ja *Serlachius*, Kommenter I s. 9.

[179] Ks. tästä esim. *Haataja* II s. 165 s.

[180] VTK:t kuitenkin muistuttivat jo erikoistuomioistuimia. Vrt. tästä jaksossa 3.4. olevaa esitystä.

yleisen tuomioistuimen ratkaisu. Täten siis toimivalta valtaväylää koskeneissa riitaisuuksissa viime kädessä aina kuului yleisille tuomioistuimille.

Pelkkä lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä tehty valtaväylää koskeva väite ei vielä riittänyt poistamaan kuvernöörin toimivaltaa tai vapauttamaan häntä asian tutkimisesta. VOL 6: 10:stä ilmenevän oikeusohjeen mukaisesti kuvernöörin oli lupahakemuksen yhteydessä *ex officio* huolehdittava siitä, ettei valtaväylää koskevia säännöksiä loukattu. Tässä tapauksessa ei ollut merkitystä sillä seikalla, oliko vastaväitteitä tehty vai ei.[181] Jotta taas väitteeseen voitiin ylipäänsä kiinnittää huomiota, oli sen tueksi esitettävä selvitystä, joka *prima facie* oli todistuksena väitteen oikeellisuudesta.[182] Tämä oli välttämätön edellytys sille, että valtaväylää koskeva riitaisuus saattoi syntyä hallinnollisessa menettelyssä ja että hakija voitiin osoittaa hankkimaan asiasta yleisen tuomioistuimen ratkaisu.[183] Myös oikeuskäytännössä katsottiin, että VTK ja KHO saattoivat VOL 6: 9.2:n estämättä tutkia kysymyksen siitä, oliko kyseisessä vesistössä valtaväylää ja oliko asiassa niin ollen lainkaan kysymys valtaväylästä ja sen oikeasta asemasta (*KHO 1959 II 331*).[184] Toisaalta oikeuskirjallisuudessa ja käytännössä katsottiin, etteivät valtaväylää koskeneet päätökset olleet oikeusvoimaisia, vaan niistä voitiin määrätä uudelleen olosuhteiden muututtua ilman, että aikaisempaa päätöstä oli purettu.[185]

3.3.5. Ojitusta koskeneet riidat

Aineellisoikeudelliset ojitusta koskeneet säännökset sisältyivät VOL 3 lukuun.[186] VOL 6: 2:n mukaan taas ojitusyrityksestä syntynyt tai siitä johtunut riita oli yleisen tuomioistuimen ratkaistava, ellei kysymys ollut järven laskemiseen tarpeellisen vedenjohtamisen toimittamisesta. Vii-

---

[181] Ks. *Haataja* III s. 217 ja *Serlachius*, Kommentar IV s. 33 ja 35.

[182] Näin *Serlachius*, mt. s. 33.

[183] Vrt. *Serlachius*, mt. s. 32.

[184] Näin myös VOT *Reino Hinkka* allekirjoittaneen lisensiaattitutkimusta varten suorittamassa haastattelussa 15. 6. 1976.

[185] Näin kirjallisuudessa *Haataja* II s. 165 ja 172 s., *Lang* s. 100 s., *Manner* s. 125 s., *Moring* II s. 57 ja *Serlachius*, Kommentar I s. 8 sekä oikeuskäytännössä *KKO 1924 T I 29* ja *KKO 1934 I 68*.

[186] Ojituksesta VOL:n mukaan ja sitä vanhemmasta ojituslainsäädännöstämme ks. *Lang* s. 30–57, *Pietilä* s. 6 s. ja 13 s., *Serlachius*, Kommentar III s. 1–75 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 239–247. Vrt. myös ed. av:n 69 kohdalla.

meksi mainittu lause oli tarkoitettu vain selventäväksi lisäykseksi eikä rajoittamaan tuomioistuimen toimivaltaa ojitusta koskevissa riidoissa.[187] Järven laskemisesta oli nimittäin säädetty erikseen VOL 4 luvussa ja lupa laskemiseen oli VOL 6: 4:n mukaan saatava kuvernööriltä. Toisaalta yhteisen ojituksen suorittamista ja kustannusten jakoa koskevia asioita ei voitu saattaa suoraan AO:n ratkaistaviksi, vaan ne oli ensi asteessa käsiteltävä ojituskokouksessa (VOL 3: 5).[188]

Käytännössä alioikeusmenettelyä ojitusta koskevissa riidoissa ei sittemmin pidetty onnistuneena. VOL:n aikana useihin kuntiin perustettiin ns. ojituslautakuntia, jotka eivät kuitenkaan voineet tehdä osakkaita sitovia päätöksiä. Eduskunta tekikin 3. 2. 1920 hallitukselle anomuksen VOL:n täydentämiseksi niin, että maalaiskunnat olisivat olleet velvollisia asettamaan ojituslautakuntia, joilla olisi ollut laissa lähemmin määrättäviä oikeuksia kunnassa esiintyvien kuivatustöiden ratkaisuun nähden.[189]

3.3.6. Uittovahinkojen käsittelystä

Uittovahingolla tarkoitettiin VOL 2: 19:ssä vahinkoa ja haittaa, »mikä rannalle astumisella matkaansaatetaan taikka lauttaustavaroista tahi muuten lauttauksesta tai sen johdosta koituu maan, veden, kalastuksen, sillan, laitoksen tahi muun laitteen omistajalle tahi haltijalle». Vastuu uitosta suoranaisesti aiheutuneista vahingoista oli objektiivinen, toisin sanoen vahinko oli korvattava, vaikka se ei olisi aiheutunut kenenkään huolimattomuudesta tai varomattomuudesta. Vastaava sääntö oli ollut voimassa jo v:n 1873 lauttausasetuksen mukaan (8 §).[190]

Korvaukset uittovahingoista voitiin VOL:n mukaan määrätä kahdella eri tavalla. Edeltäpäin selvitettävissä olleista vahingoista korvaukset oli määrättävä uittoväylän perustamista koskevan hallinnollisen menettelyn yhteydessä LH:ssa (VOL 2: 3.1 verr. 6: 4).[191] Tässä yhteydessä on huomat-

---

[187] Ks. *Serlachius*, Kommentar IV s. 8 s.

[188] Ks. ojituskokouksen toimittamisesta VOL:n mukaan yksityiskohtaisemmin *Serlachius*, Kommentar III s. 28–37.

[189] Samanlaisen ehdotuksen teki Oulun läänin talousseuran johtokunta kirjeessään 14. 2. 1927 maatalousministeriölle. Kirjelmä ja tekstissä mainittu eduskunnan anomus sisältyvät vesilakikomitean aineistoon N:o 1204/18 OikM 1951.

[190] Ks. uittovahingon käsitteestä VOL:n mukaan lisäksi *Lang* s. 160–164 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 233 s.

[191] Ks. menettelystä uittoväylää perustettaessa ja korvausten määräämisestä siinä yhteydessä yksityiskohtaisemmin *Haataja* II s. 276–315, *Lang* s. 125–148, *Moring* II s. 75–80 ja *Serlachius*, Kommentar II s. 11–22.

tava, että VOL 6: 15.2:n säännös siitä, että LH:n tai KHO:n päätökseen korvausten osalta tyytymätön saattoi viedä asian määräajassa AO:een, soveltui myös kyseisiin vahinkoihin.

Toinen menettelytapa oli VOL 2: 21–23:ssa säädetty pakollinen legaalinen välimiesmenettely. Tämä tuli kysymykseen sellaisissa uittoväylän perustamisesta tai itse puutavaran uitosta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista koskeneissa riidoissa, joissa vahinkoja ei oltu edeltäpäin arvioitu. Välimiesten valinta oli määrätty suoritettavaksi siten, että kummankin asianosaisen oli valittava välimieheksi yksi uskottu mies. Näiden tuli vielä valita kolmas välimies, joka oli samalla puheenjohtaja. Ellei jonkin välimiehen valintaa saatu aikaan, saattoi asianosainen pyytää yleisen tuomioistuimen tuomaria tai, jos tällaista ei asunut paikkakunnalla, kuntakokouksen esimiestä suorittamaan valinnan.

Menettelystä välimiesoikeudessa ei VOL:ssa ollut säännöksiä. Sittemmin 4. 2. 1928 annetun VML:n 26 §:ssä säädettiin, että jos lain mukaan välimiesten oli ratkaistava jokin riitakysymys, niin siitä oli voimassa, mitä siitä oli erikseen säädetty, mutta muuten asia oli käsiteltävä VML:n mukaisesti. Siten myös uittovahinkojen käsittelyyn oli VML:n voimaantulon jälkeen sovellettava sen määräyksiä.

Välitystuomioon tyytymättömällä asianosaisella oli mahdollisuus VOL 1: 23:n mukaan saattaa riitakysymys AO:n tutkittavaksi haastamalla määräajassa vastapuolensa vastaajaksi asianomaisen paikkakunnan AO:een, jossa asia sitten käsiteltiin normaalissa siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä. Prosessi AO:ssa oli välimiesmenettelyssä vireille pannun oikeudenkäynnin jatkoa. Tästä seurasi, ettei AO:ssa voitu enää esittää uusia vaatimuksia eikä muuttaa välimiesmenettelyssä esitettyjä vaatimuksia.[192] Korvausvaatimusta ei myöskään voitu saattaa suoraan vireille AO:ssa, vaan se oli ensin käsiteltävä välimiesmenettelyssä.[193] Jos korvausvaatimus perustui rikokseen, ei välimiesmenettelyä kuitenkaan pidetty tarpeellise-

[192] Ks. *Haataja* II s. 461 s. ja siellä s. 462 av:ssä 1 selostettu *KKO t. 7. 12. 1928 n:o 349.*

[193] Näin *Moring*, Maalainsäädäntö ym. s. 57 ja *Poropudas*, DL 1928 s. 361. Toisin *Serlachius*, Kommentar II s. 91. Serlachiuksen käsitystä ei kuitenkaan voida pitää oikeana eikä sitä hyväksytty myöskään oikeuskäytännössä. Ks. tästä esim. *SOO p. 15. 3. 1911*, LM 1911 s. 134–136.

Ks. lisäksi uittovahinkojen korvausvelvollisuudesta ja käsittelystä VOL:n mukaan *Haataja* II s. 456–462, *Lang* s. 165–169, *Moring* II s. 80–85, *sama*, Maalainsäädäntö ym. s. 56 s., *Poropudas*, DL 1928 s. 361–364, *Puustinen* s. 75–97 ja *Serlachius*, Kommentar II s. 89–104.

na eikä vastapuolta katsottu voitavan siihen pakottaa, jos hän kieltäytyi.[194]

Uittovahinkojen käsittelyä välimiesmenettelyssä koskevien VOL:n säännösten esikuvana olivat olleet Ruotsin v. 1880 yleisestä uittoväylästä annetun asetuksen (F om allmän flottled) vastaavat säännökset (8 §). Ruotsissa kuitenkin korvauksen vaatijalla oli mahdollisuus saattaa asia heti tuomioistuimen tutkittavaksi ilman edeltävää välimiesmenettelyä.[195]

Kysymyksiin välimiesmenettelyn käsitteestä, ratiosta ja oikeudellisesta luonteesta palataan myöhemmin tarkasteltaessa nykyisin voimassa olevia vastaavia VL:n säännöksiä.[196]

3.3.7. Muita VOL:n mukaisia riita-asioita

Edellä on jo useissa kohdin mainittu, että yksityisoikeudellisia suhteita koskevat riitaisuudet oli tutkittava AO:ssa. Vesioikeudelliset riita-asiat kuuluivat yleensäkin VOL:n mukaan yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.[197]

Sellaisia vesioikeudellisia riita-asioita, joita ei vielä edellä ole kosketeltu, olivat esimerkiksi *vesivoimalaitosten käytöstä* myöhemmin syntyneet erimielisyydet ja riidat niiden välillä, joiden intressejä käyttö koski. Tällaiset riidat oli ratkaistava asianomaiseen lupapäätökseen sekä vesilainsäädännön yleisiin säännöksiin ja periaatteisiin nojautuen.[198] Myöskään hallintoviranomaisen lupapäätöksellä ei ollut ratkaistu *omistus- tai käyttöoikeutta kyseisiin maa- ja vesialueisiin,* vaan näitä asioita koskeva

---

[194] Näin *Moring,* Maalainsäädäntö ym. s. 57, *Puustinen* s. 108 ja Lainopillisen yhdistyksen Viipurin haaraosasto, mutta toisin keskusosasto JFT 1906:ssa, keskustelukysymys n:o 6, s. 199–202. Osittain toisin niinikään *SOO p. 12. 6. 1911,* JFT 1912, Bilaga s. 183 a. Käytännössä siten edellytettiin, että itse kanteessa olisi tullut vedota rikolliseen tekoon, jotta asia olisi voitu käsitellä ilman edeltävää välimiesmenettelyä. Myöskään *Haataja* (II s. 457 s.) ei tehnyt eroa siinä, oliko korvausvaatimus siviilioikeudellisella vai rikosoikeudellisella perusteella, mutta sen sijaan katsoi, että rikollisesta teosta aiheutuva »rikosoikeudellinen kanne» oli käsiteltävä tavallisessa oikeudenkäyntijärjestyksessä.

[195] Ks. *betänkande 1916* s. 340–345 ja *Holm–Bergius* s. 75–84. Vrt. myös *Haataja* III s. 458 av. 2 ja jälj. 4.2.1. luvussa av:n 20 kohdalla olevaa esitystä.

Sittemmin Ruotsissakin v:n 1919 uittolaki (FlotL 10 §) teki välimiesmenettelyn pakolliseksi uittovahinkoasioissa. Vrt. tästä 4.2.4. luvussa av:n 78 jälj. ja 7.5.6.2. luvussa av:n 282 ed.

[196] Ks. luku 7.5.6.2.

[197] Samoin *Pietilä* s. 15 ja *Uotila,* LM 1965 s. 234.

[198] Ks. *Haataja* III s. 224.

kanne voitiin saattaa myöhemmin vireille AO:ssa.[199] Tällainen kanne ei ollut edes sidottu määräaikaan, kuten VOL 6: 15.2:ssa ja 1: 21:ssä oli säädetty korvausten osalta. Ennen v:n 1868 VesilaitosA:ta vesivoimalaitoksen perustamisedellytykset tutkittiin tältä osin perusteellisemmin lupahakemuksen yhteydessä. Perustamislupakirja turvasi silloin oikeuden laitoksessa käytettävään vesivoimaan. Vastaavan oikeuden puuttumista pidettiinkin VOL:n eräänä puutteena.[200]

Järven laskemista koskevien yritysten osalta mainittakoon, että VOL 4: 16.2:n mukaan omistajan tuli korvauksetta poistaa sellainen järven laskemista estävä vesilaitos, joka ei ollut syntynyt laillisessa järjestyksessä, tai saattaa laitos korvauksetta lailliseen kuntoon. Kysymys siitä, oliko ja missä määrin vesilaitoksen omistaja velvollinen korvauksetta poistamaan tai muuttamaan laitosta, kuului AO:n toimivaltaan. Kuitenkaan tuomioistuimen päätöksellä ei voitu velvoittaa vesilaitoksen omistajaa poistamaan tai muuttamaan itse laitosta, vaan ainoastaan vahvistettiin se seikka, oliko ja missä määrin omistaja lain mukaan velvollinen suorittamaan sellaisen toimenpiteen korvauksetta.[201]

Veden käyttöoikeuden suhteen saattoi syntyä riita siitä, kenellä oli oikeus käyttää muuta kuin omistamansa vesialueen vettä, paitsi henkilökohtaista käyttöä varten, esimerkiksi viljelysmaan kasteluun. Jos tällöin vettä ei riittänyt kaikkien halukkaiden käyttöön, kuului VOL:n mukaan AO:n toimivaltaan ratkaista tätä koskeva riitakysymys.[202]

3.3.8. Rikosasiat

Vesioikeudelliset rikosasiat kuuluivat VOL:n mukaan kokonaisuudessaan AO:n toimivaltaan. Rangaistussäännökset sisältyivät VOL 7 lukuun.[203] Jos VOL:n vastaisella rikollisella teolla oli aiheutettu vahinkoa, sovellettiin sen korvaamiseen tuolloin voimassa olleen RL 9: 2:n määräyksiä.[204]

---

[199] Ks. *Haataja* III s. 223 s. ja 243 s. sekä *KM 1939: 3*, perustelut s. 140 s. ja 152 s. Vrt. myös ed. av:n 139 kohdalla.

[200] Näin mm. maanmittaushallituksen kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriölle osoittamassa kirjelmässä 25. 11. 1924, jossa ehdotettiin palaamista vesivoiman käyttöä koskevan konsession antamisen kannalle rakennusluvan myöntämisen yhteydessä. Vrt. mainitusta kirjelmästä jälj. av. 258.

[201] Näin *Serlachius*, Kommentar III s. 170.

[202] Näin myös *Serlachius*, Finsk vattenrätt s. 26.

[203] Ks. VOL:n mukaisista rikosasioista myös *Moring* II s. 168 ja *Serlachius*, Kommentar IV s. 64–69 sekä erit. uiton osalta *Puustinen* s. 101–107.

[204] Ks. *Moring* II s. 71 ja *Puustinen* s. 108.

3.3.9. *Virka-apuasiat*

Virka-apua koskevat säännökset sisältyivät VOL 6: 17–19:ään. Niiden mukaan virka-apuasiat kuuluivat tapauksesta riippuen kuvernöörin (LH:n), ulosotonhaltijan tai ulosottomiehen toimivaltaan. Toimivallan jako eri viranomaisten välillä oli mainituissa säännöksissä jokseenkin epäselvästi määritelty. Niistä on kuitenkin havaittavissa jaottelu *hallinnollisen ja ulosotto-oikeudellisen* virka-avun välillä.[205]

Ensiksi mainittu oli säädetty sekä yleisten että tiettyjen yksityisten etujen suojaamiseksi ja se kuului kuvernöörin toimivaltaan (VOL 6: 17.1). Tämä tuli kysymykseen silloin, kun rikottiin vesistöjen pilaamiskieltoa, kun uittoväylä laiminlyötiin varustaa yleisten ja yksityisten oikeuksien suojaamiseksi määrätyin laittein tai kun järvenlasku- tahi pengerrysluvissa määrättyjä ehtoja ei noudatettu. Välittömän vaaran uhatessa oli lisäksi jokaisella haittaa kärsivällä oikeus korjata puutteellisuus katselmuksen jälkeen kunnossapitovelvollisen kustannuksella, ellei tämä itse kehotuksen saatuaan sitä joutuisasti korjannut (VOL 6: 17.2). Tämä oli eräänlaista itseapua. Tiettävästi säännöstä ei kuitenkaan sovellettu käytännössä[206] eikä tällaista mahdollisuutta ole sittemmin pidetty tarpeellisena VL:ssa.

Ulosotto-oikeudellinen virka-apu oli säädetty vain yksityisten etujen suojaamiseksi ja se kuului ulosotonhaltijan, siis maaseudulla kuvernöörin (maaherran) ja kaupungissa maistraatin toimivaltaan (VOL 6: 18). Tähän kuuluivat luvatonta rakentamista, patoamista ja veden johtamista sekä vesistön muuttamiskiellon rikkomista koskeneet tapaukset. Ulosottomiehen toimivaltaan kuului virka-avun antaminen silloin, kun vesilaitosluvan ehtoja ja määräyksiä rikottiin tai uittoa toimitettiin luvattomasti taikka määräysten vastaisesti (VOL 6: 19).

Säännösten epäselvyydestä johtuen oikeuskäytännössä oli toisinaan vaikeata ratkaista kysymys siitä, pitikö LH:n tutkia sille jätetyt virka-apuhakemukset hallintoviranomaisena vai ulosotonhaltijana.[207] Mainitulla erottelulla oli merkitystä ennen kaikkea siinä suhteessa, oliko LH:n päätökseen haettava muutosta KHO:lta vai HO:lta.

---

[205] Tekstissä mainittua erottelua ovat meillä käyttäneet mm. *Merikoski* II s. 220 sekä VOL:n suhteen *Pietilä* s. 257 s. *T. Ellilä*, Ulosotto s. 62 s., käyttää myös vastaavaa jaottelua ulosottolain suhteen pitäen siellä virka-apusäännösten säätämää menettelyä joko summittaisena erikoisprosessina tai ulosoton turvaamistoimenpiteenä.

Ks. lisäksi VOL:n mukaisista virka-apuasioista *Haataja* III s. 230–235, *Moring* II s. 162–167, *Pietilä* s. 15, *Serlachius*, Kommentar IV s. 52–61, *sama*, JFT 1909 s. 531–534, *Ståhlberg* s. 376 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 387–390.

[206] Ks. *KM 1939: 3*, perustelut s. 390.

[207] Ks. esim. *KKO 1928 I 13, 1942 II 51* ja *1959 II 11*. Ks. lisäksi LM 1932 s. 270 s. ja *Haataja* III s. 230–233 alaviitteissä selostetut KKO:n ja KHO:n ratkaisut. Vrt. oikeuskäytännöstä myös *KM 1973: 49* s. 111 ja siellä selostettu *ISHO p. 18. 6. 1963:* KO oli päätöksessään määrännyt erään yhtiön sakon uhalla vuoden kuluessa KO:n päätöksen lainvoimaiseksi tulosta lukien rakentamaan sellaiset laitteet, joilla lah-

Virka-apua koskevia säännöksiä täydensi VOL 6: 20:ssä ollut määräys poliisi- ja asianomaisten valvontaviranomaisten velvollisuudesta valvoa VOL:n säännösten noudattamista. Jos valtaväylään oli pantu sulku, joka oli ilmeisessä ristiriidassa VOL:n säännösten kanssa, tuli poliisiviranomaisen poistaa se syyllisen kustannuksella (VOL 6: 20.2).[208]

Mainittujen ulosotto- ja poliisiviranomaisten toimivalta ei estänyt asian saattamista AO:n tutkittavaksi.[209] Jos asia katsottiin riitaiseksi tai jos hakemukseen liittyi myös vahingonkorvausvaatimus, tuli kuvernöörin tai ulosotonhaltijan, ellei hakemusta ollut heti hylättävä, osoittaa asia AO:ssa riideltäväksi.[210]

3.3.10. Yhteenveto

Edellä esitetystä voidaan todeta VOL:n säännösten toimivaltakysymyksissä rakentuneen pääasiassa aikaisemman suomalais-ruotsalaisen oikeuden pohjalle. Periaatteessa toimivallan jako vesioikeusasioissa oli selväpiirteinen. Hallinnon alaan kuuluvien lupakysymysten ja yleensäkin hakemusasioiden ratkaiseminen oli uskottu hallinnollisille viranomaisille, kuvernöörille ja sittemmin LH:lle. Nämä ratkaisivat myös hakemusasioiden yhteydessä esiintyneet korvausta koskeneet kysymykset. Sen sijaan riita-asiain luonteiset vesioikeusasiat, mukaan lukien ojituksesta syntyneet erimielisyydet, sekä vesioikeudellisten säännösten rikkomiseen perustuneet rikosasiat kuuluivat kokonaisuudessaan AO:n toimivaltaan. Toimivallan jakoa koskevaa periaatetta julkis- ja yksityisoikeuden välillä oli sovellettu niin pitkälle, että AO saattoi jopa uudelleen tutkia korvauskysymyksen, jonka LH tai KHO oli jo ratkaissut lainvoimaisella päätöksellään. Toisaalta edellä mainitusta periaatteesta oli olemassa poikkeuksiakin. Esimerkiksi AO:n toimivaltaan kuuluivat myös valtaväylää koskeneet riidat, joita ainakin osittain pidettiin luonteeltaan julkisoikeudellisina.

---

den veden saastuminen estettiin. HO katsoi, ettei kysymys sellaiseen toimeen ryhtymiseen tai erityisen laitteen rakentamiseen velvoittamisesta, joka oli tarpeen veden saastumisen estämiseksi, VOL 6: 17:n eikä muunkaan lainkohdan nojalla kuulunut yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi eikä KO:n tämän vuoksi olisi pitänyt ottaa tuota asiaa koskevaa vaatimusta tutkittavakseen, minkä vuoksi HO, ottaen huomioon myös VL:n säännökset, kumosi KO:n päätöksen tältä osin.

[208] Ks. poliisi- ja valvontaviranomaisten tehtävistä VOL:n mukaan yksityiskohtaisemmin *Moring* II s. 155–162 ja *Serlachius*, Kommentar IV s. 61–63.

[209] Näin myös *Moring* II s. 168.

[210] Ks. esim. *Haataja* III s. 233 av:ssä 2 selostettu *KKO t. 25. 9. 1934 n:o 421*. Ks. myös *Haataja*, mt. s. 24.

Yleensäkin voidaan sanoa, että AO:n toimivalta VOL:n mukaisissa vesioikeusasioissa oli varsin laaja. Osaltaan tämä tietenkin johtui siitä, ettei meillä vielä tuolloin ollut perustettu vesiasioiden käsittelyä varten omia erikoistuomioistuimia.

Vaikka VOL:n mukaista toimivallan jakoa vesioikeusasioissa voidaankin periaatteessa pitää selväpiirteisenä, oli se omiaan synnyttämään käytännössä vaikeita tulkintaongelmia. Osaltaan tähän oli syynä jo julkis- ja yksityisoikeuden välisen rajalinjan tulkinnanvaraisuus.[211] Lisäksi on mainittava VOL:n prosessuaalisten säännösten puutteellisuus sekä lain eräiltä osin sekava rakenne, jotka vaikeuttivat yhtenäisten periaatteiden löytämistä ja soveltamista.[212]

3.4. VTK:n perustaminen v. 1934

Vesioikeudellisten asiain käsittely LH:ssa osoittautui aikaa myöten liian hitaaksi ja monimutkaiseksi. Teollisuuden voimakas ekspansio vaati maan vesivoimaresurssien yhä nopeampaa käyttöönottoa ja tärkeimpien uittoväylien käytön tehostamista. Asiaan vaikutti lisäksi 1930-luvun alkupuolella vallinnut pula-aika ja työttömyys, jonka torjumiseksi haluttiin nopeasti järjestää työpaikkoja myös vesirakennustoiminnan alalla. Pahimpien haittojen korjaamiseksi annettiin L eräiden kiireellisten vesioikeusasiain käsittelemisestä 2. 2. 1934/62, jolla perustettiin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alainen VTK.[213] Sen kokoonpanon muodostivat lainoppinut puheenjohtaja ja kaksi insinöörijäsentä, joista toinen oli tie- ja vesirakennuksen ja toinen maanviljelystekniikan alalta (2.2 §). Eräs lainuudistuksen tärkeimmistä merkityksistä olikin se, että tuolloin meillä ensimmäistä kertaa yhdistettiin juridinen ja tekninen asiantuntemus yhteen ja samaan vesiasioiden päätöksentekoelimeen. Puheenjohtajan ja jäsenten lisäksi VTK:ssa oli vielä lainoppinut sihteeri ja muita tarpeellisia toimihenkilöitä. Puheenjohtajan, jäsenet ja sihteerin määräsi VN. He toimivat tuomarin vastuulla ja heidän esteellisyydestään oli voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä oli säädetty (2.4 §). VTK:n toimialueena oli

---

[211] Vrt. 6.3.1. luvussa av:n 53 jälj.

[212] Ks. myös *HE 1959: 64* s. 1.

[213] Ks. VTK:n perustamiseen johtaneista tekijöistä lisäksi *Haataja* III s. 321–323, *Johansson* s. 43 s., *Pietilä* s. 18, *Uotila*, LM 1965 s. 235 ja *HE 1933: 50* s. 1 s.

koko maa. Myöhemmin tehtävien lisäännyttyä perustettiin vielä toinen VTK 1. 8. 1950 lukien.

VTK:n tehtäviin kuului LH:n sijasta käsitellä VN:n kussakin erityisessä tapauksessa sen käsiteltäväksi määräämä asia. Tällaisia saattoivat olla edellä mainitun lain 1 §:n mukaan vesistön säännöstelyä, lauttausväylän tekemistä, järven tai virran laskemista sekä joen perkausta tai pengertämistä koskevat asiat. Edellytyksenä oli lisäksi, että työhön oli ryhdyttävä työttömyyden ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi taikka että tärkeät syyt muuten vaativat mainittujen asioiden kiireellistä käsittelyä. VN saattoi samoilla edellytyksillä määrätä VOL:n mukaan vireille pannun keskeneräisen asian VTK:n käsiteltäväksi (1.2 §). Sanotuista edellytyksistä ilmenee työllisyysnäkökohdille kyseisessä laissa annettu ratkaiseva merkitys.

VTK:n toimivaltaa laajennettiin jo 16. 4. 1937 annetulla lailla (157/37). Tämän jälkeen VTK:n tehtäviin saattoi kuulua kaikkien vesilaitosten, siltojen tai muiden rakennusten tekemistä ja uiton järjestämistä koskevia asioita. Samalla muutettiin edellytyksiä siten, että VN saattoi siirtää asian VTK:n käsiteltäväksi pelkästään sillä perusteella, että siirtoa oli hankkeen kiireellisyyden tähden taikka muuten pidettävä tarpeellisena. Laissa ei enää suoraan viitattu työllisyysnäkökohtiin, mikä on ymmärrettävää 1930-luvun loppupuolella vallinneen hyvän taloudellisen tilanteen valossa.[214]

Muutosta VTK:n päätökseen haettiin KHO:lta (21 §). Tällöin KHO käsitteli VOL:n mukaisesti myös korvauskysymyksistä tehdyt valitukset. KHO:n tuli siirtää asia VN:lle, jos sen ratkaisu riippui päätöksen tarkoituksenmukaisuuden harkinnasta.[215]

L eräiden kiireellisten vesioikeusasiain käsittelemisestä ei rajoittanut AO:n toimivaltaa vesiasioissa, vaan ainoastaan siirsi aikaisemmin LH:lle kuuluneen toimivallan erikseen määrätyissä tapauksissa VTK:lle. Myös siinä mainittujen asioiden käsittelyssä eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta oli noudatettava VOL:n määräyksiä (24 § verr. 22 §:ään).[216] AO:n

---

214 Ks. tekstissä mainitun lainmuutoksen perusteista lisäksi *HE 1937: 10* s. 1 s.

215 Ks. *Haataja* III s. 338 ja *HE 1933: 50* s. 3.

216 L:ssa 2. 2. 1934/62 (22 §:ssä) oli säädetty sellainen vähäinen poikkeus VOL:n soveltuvuuteen nähden, ettei ensin mainitun lain mukaan käsiteltävään asiaan ollut sovellettava VOL 6: 8.2:n ja 6: 8.3:n uskottujen miesten määräämistä eikä 6: 12:n eräiden päätösten alistamista VN:lle koskevia säännöksiä. Mainittujen säännösten sivuuttamista perusteltiin sillä, että ne olivat omiaan melkoisesti hidastuttamaan

asiallinen toimivalta vesioikeusasioissa määräytyi siten edelleen VOL:n mukaan. Tätä sääntöä noudatettiin myös oikeuskäytännössä, josta mainittakoon seuraava ratkaisu.

> *KHO 1960 II 648:* VTK:n aikaisemmalla päätöksellä ratkaisemaa kysymystä padotuskorkeuden korottamisesta ei tutkittu korvauksien osalta siitä syystä, että VOL 1: 21:n mukaan korvausta kyseisistä vahingoista oli haettava kanteella AO:ssa.[217]

VTK:n *luonteesta* on oikeuskirjallisuudessamme esitetty erilaisia käsityksiä. *Haatajan* mielestä VTK oli »kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alainen hallintoviranomainen».[218] Sama käsitys oli ollut jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitealla.[219] *Merikoski* sen sijaan määritteli VTK:n »alemmanasteista hallinnollista lainkäyttöä toimittavaksi erityistuomioistuimeksi».[220] *Ellilä* taas katsoi VTK:n olleen »eräänlainen erikoistuomioistuintyyppiä jo lähentelevä välimuoto, johon ei riittävästi liittynyt sellaisia oikeellisuuden takeita kuin nykyisin vesituomioistuimiin».[221] Samoin vesilakikomitea (*KM 1958: 97*) on katsonut VTK:n olleen »erityinen vesituomioistuimen luontoinen elin».[222]

Valinta edellisessä kappaleessa esitettyjen vaihtoehtojen välillä riippuu ratkaisevasti siitä, omaksutaanko ns. *aineellinen vai muodollinen tuomioistuinkäsite.*[223] Jos hyväksytään aineellinen tuomioistuinkäsite, voitaisiin

---

asioiden käsittelyä ja että oikeusturva tällaisissa asioissa oli kuitenkin säilytetty, kun asianosaisella oli valta oikeudessa erikseen riidellä korvauksesta ja valittaa kaikista päätöksistä KHO:een. Lisäksi viitattiin siihen, että KHO:n tuli silloin, kun ratkaisun katsottiin riippuvan päätöksen tarkoituksenmukaisuuden harkinnasta, jättää asia hallituksen käsiteltäväksi. Näin *HE 1933: 50* s. 3.

Ks. lisäksi menettelystä VTK:ssa *Haataja* III s. 324–337, *Hinkka,* VT 2/1962 s. 25 s., *Pentti,* MYA 1935 s. 53 s. ja *Pietilä* s. 18 s.

[217] Vrt. VOL 1: 21:n sisällöstä av:n 150 jälj.

[218] *Haataja* III s. 323.

[219] *KM 1939: 3,* perustelut s. 397.

[220] *Merikoski,* Suomen julkisoikeus pääpiirteittäin, 1. painos s. 258.

[221] *T. Ellilä,* LM 1966 s. 461 av. 19. Periaatteessa samoin *sama,* LM 1958 s. 152, jossa VTK:aa pidettiin hallintotuomioistuinten ja pelkkien hallintovirastojen välimuotona.

[222] *KM 1958: 97* s. 3.

[223] Aineellisen tuomioistuinkäsitteen kannalla ovat meillä olleet *Wrede* ja *Palmgren* sekä aikaisemmin myös *Tirkkonen.* Ks. tästä *Tirkkonen,* Rp I, 1. painos s. 133, *Wrede* I s. 92, *sama,* Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys s. 412 ja *Wrede–Palmgren* s. 104. Toisaalta muodollista tuomioistuinkäsitettä ovat kannattaneet *Erich, Hakkila* ja *Tarjanne* sekä nyttemmin *Tirkkonen.* Ks. tästä *Erich* II s. 428,

VTK:aa pitää tuomioistuimena edellyttäen, että sen tehtävänä katsotaan olleen valtiolle kuuluneen tuomiovallan käyttämisen. Näin voidaan sanoa asian ainakin osittain olleen. Kysymys on kuitenkin tulkinnanvarainen. VTK:n tehtävänä oli ainoastaan LH:n sijasta käsitellä sille määrättyjä asioita. Lopullisesti kysymys voidaan ratkaista vasta sen jälkeen, kun on otettu kanta vesiasioiden luonnetta koskevaan problematiikkaan, mihin palataan jäljempänä.[224] Tässä yhteydessä riittänee seuraava toteamus: Jos VTK:n toimivaltaan kuuluneita vesioikeusasioita pidetään luonteeltaan (hallinto-oikeudellisina) lainkäyttöasioina, voidaan kyseistä orgaania aineellisen tuomioistuinkäsitteen pohjalta pitää (hallinto-) tuomioistuimena. Jos taas mainittuja vesioikeusasioita pidetään hallintoasioina, on niitä käsitellyttä VTK:aa pidettävä vastaavasti hallintoviranomaisena.

Meidän positiivinen oikeutemme on kuitenkin omaksunut ns. *muodollisen tuomioistuinkäsitteen*, jonka mukaan tuomioistuimia ovat ainoastaan sellaiset lainkäyttöä harjoittavat viranomaiset, jotka on organisoitu tuomioistuimiksi. Tällöin VTK:n lukeminen tuomioistuimeksi on vielä edellä esitettyäkin kiistanalaisempaa. Jo nimitys »toimikunta» viittaa siihen, ettei lainsäätäjä ollut tarkoittanut kyseistä elintä tuomioistuimeksi. VTK:n jäsenillä ei ollut samaa virassapysymisoikeutta kuin tuomareilla, mitä on pidetty kenties tärkeimpänä tuomioistuinten riippumattomuuden takeena.[225] Toisaalta taas VTK:n jäsenet toimivat tuomarin vastuulla ja heidän esteellisyydestään oli voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä oli säädetty. VTK ei ollut myöskään kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön »alainen» muussa kuin hallinnollisessa mielessä. VTK:n tuli toimia sen käsiteltävissä asioissa LH:n sijasta ja asemassa. LH on puhdas hallintoviranomainen, mutta sen sijaan LH:ssa 1. 5. 1955 lähtien toimineiden LO:ien asemaa on pidetty tulkinnanvaraisena.[226] VTK voidaan luonteeltaan rinnastaa juuri LO:een. Muodolliselta organisaatioltaan sitä ei voida pitää HM 2.4 §:n tarkoittamana tuomioistuimena. Aineellisen tehtävänsä ja menettelymuotojensa suhteen se on kuitenkin tuomioistuimiin rinnastettava. VTK saattoi mm. kuulla asiantuntijoita ja todistajia.

Vastaavana vertailukohteena VTK:lle voidaan vielä tarkastella vakuutusasioiden erikoistuomioistuinta VakO:ta edeltänyttä vakuutusneuvostoa, joka oli toimin-

---

Hakkila s. 335–337, *Tarjanne*, LM 1931 s. 335 s. ja *Tirkkonen*, Rp I s. 105 sekä Sp I s. 102 ja siellä av. 12.

[224] Vrt. jakso 6.3.

[225] Vrt. tuomioistuinten riippumattomuudesta 5 luvussa av:n 1 kohdalla.

[226] Vrt. LO:n osalta jakso 3.6.

nassa v:sta 1917.[227] Menettelyä vakuutusneuvostossa voitiin eräissä tapauksissa pitää siviiliprosessin luonteisena. Esimerkiksi eräissä vahingonkorvausta koskeneissa kysymyksissä menettely oli pääasiallisesti samanlaista kuin oikeudenkäynti riita-asioissa. Vakuutusneuvoston tuomioistuinluonnetta vastaan puhuu kuitenkin se seikka, ettei neuvosto saanut kuulla todistajia ja asiantuntijoita valan nojalla, vaan tämän tuli tapahtua AO:ssa.[228]

Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme vakuutusneuvostoa ei ole tarkasteltu tuomioistuimena, vaan hallinnollisena viranomaisena. Edellä mainitun seikan lisäksi tätä perusteltiin sillä, että vakuutusneuvosto oli asetettu sosiaaliministeriön valvontaan ja että vakuutusneuvoston tehtävistä useimmat olivat sellaisia, joita ei voitu lukea lainkäyttöön vaan hallintoon kuuluviksi.[229]

Lopputuloksena edellä esitetystä voidaan päätellä, että VTK:aa ei lainsäätäjän toimesta muodollis-organisatorisessa suhteessa ollut vielä järjestetty tuomioistuimeksi, mutta se oli kuitenkin tätä lähellä.[230] Muodollisessa suhteessa VTK:aa on pidettävä hallinnollisena viranomaisena, mutta menettelymuotonsa ja tehtäviensä puolesta se voidaan jo rinnastaa tuomioistuimiin. VTK:n toimivaltaa ja menettelyä koskevat säännökset muistuttivat jo vastaavia VO:ta koskevia säännöksiä. Täten VTK:aa voidaan pitää VO:n edeltäjänä.[231] VTK muodosti eräänlaisen välivaiheen tiellä kohti omaa vesiasioiden erikoistuomioistuinta.[232]

Esimerkkinä VTK:ien työmäärästä mainittakoon, että maassamme oli lokakuussa 1957 vireillä 628 vesioikeusasiaa, joista 450 oli VTK:ien ja 178

---

[227] Vrt. vakuutusneuvostoa koskeneesta lainsäädännöstä A työväen tapaturmavakuutuksesta 5/18. 8. 1917/64, 5 ja 7 luku, johtosääntö vakuutusneuvostolle 28. 12. 1917/120 ja L vakuutusneuvostosta 17. 7. 1925/273, lain esitöistä HE laiksi vakuutusneuvostosta (n:o 73/1924 Vp) sekä kirjallisuudesta *Kosonen* s. 141–146, *Lager*, LM 1974 s. 113, *Moring*, Suomen työväenlainsäädäntö s. 52 s. ja *Wrede* II s. 343 s.

[228] Johtosääntö vakuutusneuvostolle 28. 12. 1917/120, 1 ja 14 §.

[229] Ks. *Granfelt*, Kort framställning s. 118–120; *sama*, Sammandrag av föreläsningar över Finlands civilprocessrätt, Tredje upplagan, Helsingfors 1919, s. 84 s., *Lager*, LM 1974 s. 113, *Tarjanne*, LM 1931 s. 339 s. ja *Wrede* II s. 343 s. Samoin hallinto-oikeudellisessa kirjallisuudessa *Ståhlberg* s. 72 ja 77 sekä *OKa:n kertomuksessa v:lta 1936* s. 47 s. vakuutusneuvosto luettiin hallintoviranomaiseksi. Toisaalta taas *Erich* II s. 292 vakuutusneuvosto mainittiin erikoistuomioistuimena. Samoin *Moring*, mt. s. 52 vakuutusneuvostoa pidettiin ensi sijassa erikoistuomioistuimena.

[230] Samansuuntaisen määritelmän ovat tehneet LO:n asemasta meillä *Lager*, LM 1969 s. 56 ja Ruotsissa *Herlitz* s. 740.

[231] Samoin *Hinkka*, VT 2/1962 s. 25 s. ja *Pietilä* s. 19.

[232] Vrt. myös *Uotila*, LM 1965 s. 235, jossa lausutaan, että VO:t ovat VTK -organisaation kehittyneempi muoto.

LH:ien käsiteltävänä. 1950-luvulla VN määräsi VTK:ien käsiteltäväksi keskimäärin lähes 100 asiaa vuodessa.[233]

3.5. Vuosina 1940 ja -41 säädetyt poikkeuslait

Talvisodan jälkeen säädettiin kaksi poikkeuslakia vesivoiman käyttöönottoa tai käyttöön otetun vesivoiman lisäämistä koskevien vesioikeudellisten lupahakemusten käsittelyn jouduttamiseksi. Syynä lakien antamiseen oli sodan ja alueluovutusten, joihin sisältyi tärkeitä vesivoiman lähteitä, sekä tuolloin vallinneen poikkeuksellisen suuren kuivuuden aiheuttama voimapula.[234] Ensinnä säädettiin 19. 7. 1940 L eräiden vesioikeusasiain poikkeuksellisesta käsittelystä (383/40). Tämä koski vain sellaisia lupahakemuksia, joissa oli kysymys jo olemassa olevan vesilaitoksen käyttövoiman lisäämiseksi tapahtuvasta rakennustoiminnasta poikkeuksellisissa olosuhteissa. Näiden vallitessa VTK saattoi yleisen edun niin vaatiessa jo ennen asian lopullista ratkaisemista antaa hakijalle väliaikaisen luvan rakentamisen aloittamiseen.

Edellä mainittu laki ei puuttunut AO:n ja VTK:n väliseen toimivallan jakoon. Sen sijaan 21. 3. 1941 annettu L toimenpiteistä vesivoiman käytäntöön ottamisen helpottamiseksi (196/41) aiheutti vähäisen muutoksen tässä suhteessa. Sen mukaan voitiin nimittäin sellaisissa VTK:n käsiteltäväksi määrätyissä tapauksissa, joissa hakija omisti tarpeellisen rantatontin ja vähintään 2/3 osaa kosken vesivoimasta, myöntää väliaikainen lupa voimalaitoksen rakentamiseen ennen VOL 1: 13:ssa edellytettyä oikeudenkäyntiä yleisessä tuomioistuimessa. Edellytyksenä oli lisäksi se, että hankkeella oli yleisehkö merkitys ja että hakemukseen oli liitetty yrityksen täydellinen suunnitelma.

Kummankin edellä mainitun lain mukaan asia oli väliaikaisen luvan estämättä käsiteltävä loppuun voimassa olleen VOL:n säännösten mukaisesti.[235] VTK:n väliaikaisen luvan myöntämistä koskeneeseen päätökseen

---

[233] Näin *HE 1959: 64* s. 28.

[234] Sodassa Suomi menetti lähes puolet vuoteen 1939 mennessä rakennetusta vesivoimastaan, mm. Enson ja Rouhialan suuret voimalaitokset Ylä-Vuoksella. Ks. tästä *Virrankoski* s. 259 s. Ks. lisäksi tekstissä mainittujen poikkeuslakien säätämiseen johtaneista tekijöistä *Haataja* III s. 339 ja 343, *HE 1940: 73* ja Ltv:n sen johdosta antama miet. 11/1940 Vp sekä *HE 1941: 18*.

[235] L 383/40, 4.1 § ja L 196/41, 3.1 §.

ei saanut erikseen hakea muutosta.[236] Myöskään VTK:n väliaikaisessa lupapäätöksessä rakentajaa ei voitu velvoittaa suorittamaan korvauksia rakentamisen johdosta vahinkoa kärsineille. 19. 7. 1940 annetun lain mukaan vahingon ja haitan korvaamisessa oli nuodatettava VOL:n säännöksiä ja hakija oli velvoitettava ennen yrityksen toteuttamiseen ryhtymistä antamaan ulosotonhaltijalle hyväksyttävän vakuuden väliaikaisessa päätöksessä vahingoksi ja haitaksi mainitusta määrästä (1.2 §). 21. 3. 1941 annetun lain mukaan vahingot ja haitat oli ainoastaan alustavasti arvioitava ja niistä oli annettava ulosotonhaltijalle tämän hyväksymä vakuus (1.2 §). Korvauskysymykset ratkaistiin VTK:ssa vasta lopullisen lupapäätöksen yhteydessä. Tämä aiheutti sen, ettei myöskään AO voinut VOL 6: 15.2:n mukaisesti ratkaista korvauskysymystä koskevaa asiaa ennen kuin VTK oli antanut siinä lopullisen päätöksensä. Näiltä osin vahingonkärsijöiden oikeusasemaa ei mainituissa poikkeuslaeissa oltu tyydyttävästi järjestetty.[237] Olosuhteiden johdosta säännösten tulkinta muodostui myös väljäksi, mikä seikka ilmeni ikävällä tavalla käytännön oikeuselämässä. Osoituksena tästä mainittakoon aluksi seuraava KKO:n ratkaisu.

KKO 1957 II 33: VTK:n annettua väliaikaisen luvan vesivoimalaitoksen rakentamiseen vesioikeuksien omistaja oli vaatinut korvausta vahingosta, joka hänelle oli aiheutunut laitoksen rakentamistöiden johdosta. Kanne hylättiin, koska VTK:n oli lopullisen päätöksensä yhteydessä määrättävä vesioikeuksien omistajalle tuleva korvaus.

Mainitun tapauksen johdosta on huomattava, että rakennustöitä oli tehty ja myös voimalaitos oli ollut toiminnassa jo ennen kuin VTK oli myöntänyt väliaikaisen rakennusluvan. Kun kyseisten töiden suorittaminen ja laitoksen toiminnan aloittaminen ei ollut perustunut VTK:n väliaikaiseen lupaan, olisi asia mielestäni pitänyt VOL:n nojalla voida tutkia AO:ssa.[238]

VTK:n väliaikaisiin lupiin perustuvista voimalaitosrakennuksista kiistanalaisin lienee *Isohaaran* voimalaitos Kemijoessa.[239] VTK antoi väliaikaisen luvan sen rakentamiseen 23. 7. 1947 ja voimalaitos valmistui lopullisesti v.

---

[236] L 383/40, 1.3 § ja L 196/41, 5 §.

[237] Tekstissä mainittu seikka todetaan myös *HE 1959: 64*:ssä, s. 2.

[238] Samoin *Haataja* III s. 415 ja po. asiasta antamassaan lausunnossa. Toisin kuitenkin professorit *Tirkkonen* ja *Granfelt* lausunnoissaan. Jäljennökset mainituista lausunnoista sisältyvät *Haatajan kokoelmaan* (kansio 29).

[239] Isohaaran voimalaitosjutun alkuvaiheita on selostettu esim. *Haataja* III s. 80 av:ssä 1 ja s. 381–391. Myös *Haatajan kokoelmassa* on paksuhko nippu po.

1949. Kuitenkin Kemin KO vasta 10. 3. 1952 antoi voimalaitoksen käyttöoikeutta Kemin kirkonkylän jakokunnan vesialueeseen koskeneen päätöksen. Lisäksi asia palautettiin HO:sta KO:een uutta käsittelyä varten asiassa tapahtuneen virheellisen menettelyn vuoksi. Toimitusmiesten lausunto asiassa valmistui vasta v. 1961. Toimitusmiesten lausunnon johdosta tehtiin satoja muistutuksia juuri toimintansa aloittaneelle VO:lle, jonne asia oli siirtynyt. VO suoritti asiassa suullisen käsittelyn 1. 8. 1962 ja antoi sen jälkeen rakennusluvan 18. 9. 1964. Tästä valitettiin KHO:een, joka antoi päätöksensä 21. 10. 1966. KHO katsoi asiassa noudatetun menettelyn puutteelliseksi sen vuoksi, ettei katselmuskokousta ollut pidetty jokaisessa niistä kunnista, joiden alueelle voimalaitoksen rakentamiseen ja kalakantaan kohdistunut vaikutus ulottui. Tämän vuoksi KHO kumosi VO:n päätöksen kalastuksen, kalansaaliiden ja kalastusvälineiden korvaamista koskevalta osalta ja palautti asian tältä osin VO:lle uudelleen käsiteltäväksi. Tämän jälkeen oltiin taas lähtöpisteessä. Asiaan kiinnitettiin jo tuolloin huomiota eduskunnassa, kuten edustaja *Hannes Paason* ym. kirjallinen kysymys n:o 10 vesilain tarkoittamien hakemusasiain käsittelyssä ilmenneiden epäkohtien korjaamisesta, Vp 1967, Asiakirjat V:3, ja edustaja *Pekka Vilmin* ym. kirjallinen kysymys n:o 209 vesiasiain käsittelyn nopeuttamisesta, Vp 1970, Asiakirjat V: 3, osoittavat. Asian vakavuutta kuvannee seuraava lainaus viimeksi mainitusta kysymyksestä: »Kun vesiasiain käsittely on tällaista, ovat vahinkoa ja haittaa kärsineiden mielet katkeria. Koko oikeuslaitos ja lainsäädäntö on joutunut ankaran arvostelun ja ivan kohteeksi. Vahinkoa ja haittaa kärsineet ovat hankkineet todisteita, lunastaneet jäljennöksiä lausunnoista ja päätöksistä, asianajopalkkioita on maksettu ja lukemattomia työpäiviä menetetty, ja kaikesta huolimatta juttu on kalaston ja kalastuksen osalta vasta alkamassa.»

Suuren yleisön tietoisuuteen Kemijoen kalakorvausten viipyminen tuli syksyllä 1979, kun Lapista matkusti Helsinkiin laajaa julkisuutta saanut lähetystö vauhdittamaan korvausten maksamista. Tämän jälkeen kalakorvauksia asianomistajille alettiinkin maksaa poikkeuslain (L 21. 12. 1979/926) nojalla sen mukaisesti kuin PSVO:n lainvoimaa vailla olleessa päätöksessä 9. 12. 1977 N:o 50/77/II oli määrätty. Sanotusta päätöksestä tehdyt valitukset käsiteltiin kuitenkin edelleen normaalissa järjestyksessä *VYO:ssa*, jonka päätös *9. 6. 1982 n:o 33 (VY 41/1978)* eräiltä merkittäviltä osin (esim. kalastusregaali) poikkesikin VO:n päätöksestä. – KKO myönsi valitusluvan VYO:n päätökseen Kemijoki Oy:lle, mutta ei sen sijaan Pohjolan Voima Oy:lle eikä korvauksensaajille *(KKO p. 3. 2. 1983 n:o 435; VE 82/20)*.

Haataja on useissa kohdin voimakkaasti arvostellut kyseisiä poikkeuslakeja ja VTK:n niihin nojautunutta lainkäyttöä.[240] Haatajan kritiikki lähtee kuitenkin VTK:n osalta osittain virheellisistä premisseistä. Hän

---

juttuun liittyviä viranomaisten päätöksiä, *Haatajan* ja muiden asiantuntijoiden (mm. *T. Ellilä, Hällfors, Manner, Palmgren* ja *Tirkkonen*) lausuntoja, kirjekonsepteja ja muistioita (kansio 25).

[240] Ks. esim. *Haataja* I s. 81 s., *sama* III s. 350 ja 358–424, Eripainos Maaseudun Tulevaisuuden n:oista 58–60/1947 s. 1–10 ja LM 1951 s. 190–204. Useita tällaisten kirjoitusten konsepteja on myös *Haatajan kokoelmassa* (esim. kansioissa 22, 25 ja 29).

nimittäin katsoo, että v:n 1941 poikkeuslaki olisi ollut säädettävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain säätämisestä on voimassa. Kun mainittu laki oli säädetty tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, ei VTK Haatajan mielestä olisi saanut noudattaa siinä olevia säännöksiä siltä osin kuin ne loukkasivat HM 6 §:ssä säädettyä omaisuuden suojaa. Tällainen VTK:n toimintaan kohdistettu arvostelu on kuitenkin vääriin edellyttämiin nojautuvana torjuttava. Meillä valtiosääntö-, hallinto- ja prosessioikeudessa vallitseva käsitys on, ettei tuomioistuimella tai hallintoviranomaisella de lege lata ole velvollisuutta tai edes oikeutta tutkia säädettyjen lakien perustuslainmukaisuutta, vaan tämä tehtävä kuuluu pääasiassa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle.[241] Tämä kanta perustuu e contrario-tulkintaan HM 92.2 §:n säännöksestä, jossa kielletään tuomaria tai muuta virkamiestä soveltamasta sellaista *asetuksessa* olevaa säännöstä, joka on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa. Tämän mukaan VTK ei ole ylittänyt toimivaltaansa soveltaessaan kyseisiä poikkeuslakeja.[242] Toisaalta niiden säännöksiä ei mielestäni olisi saanut tulkita laajentavasti, joten tältä osin Haatajan arvostelu on ollut aiheellista.

Olisiko v:n 1941 poikkeuslaki vaatinut perustuslain säätämisjärjestyksen on taas valtiosääntöoikeuden alaan kuuluva kysymys, joka tämän tutkimuksen puitteissa on kokonaan sivuutettava.[243] Kyseiset poikkeuslait on kuitenkin ymmärrettävä poikkeuksellisten olojen vaatimina toimenpiteinä aikana, jolloin vesivoimaa oli nopeasti saatava energian lähteeksi. Nykyisten vakaampien olojen vallitessa on tietenkin pidettävä oikeusturvallisuutta vaarantavana sellaista kyseisten lakien omaksumaa järjestelyä, ettei väliaikaiseen lupaan voitu erikseen hakea muutosta.[244]

---

[241] Ks. *Erich* II s. 234 s., *sama*, JFT 1924 s. 147–149, *Mikael Hidén*, Näkökohtia lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrollista, JFT 1968 s. 473–487 ja siellä s. 473 lueteltua laajaa kirjallisuutta, *sama*, Säädösvalvonta Suomessa I s. 339–347, *Kastari*, Suomen valtiosääntö s. 256–258, *sama*, Valtiojärjestyksemme oikeudelliset perusteet s. 263 s., *Merikoski* I s. 75, *Riepula*, passim, etenkin s. 35–53, *Sipponen* s. 668–671, *Tirkkonen*, Rp I s. 108 ja Sp I s. 105 sekä *Wrede* I s. 95 ja niissä mainittuja lähteitä.

[242] Tekstissä esitetyllä kannalla on myös *Pietilä* s. 21. Sama johtopäätös on tehtävissä *Mannerin* esityksestä, Vesioikeutemme kriisi s. 55 s.

[243] Ks. tästä esim. *Manner*, mt. s. 55 av. 2. Po. kysymyksen ratkaisemisesta yleensä ks. esim. *Erich* I s. 103 s. ja II s. 204–216, *Hidén*, Säädösvalvonta Suomessa I s. 56–67 ja *Kastari*, Valtiojärjestyksemme oikeudelliset perusteet s. 275–280 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[244] Näin myös *HE 1962: 112* s. 1.

Lisäksi VTK:n toimintaa arvioitaessa on muistettava, ettei se ollut valvontaviranomainen. VTK:n toimivaltaan ei kuulunut estää tuolloin vesioikeusasioissa valitettavan yleistä lain vastaista menettelyä, jossa vesivoimalaitoksia ryhdyttiin rakentamaan jo ennen lupahakemuksen tekemistä tai luvan saamista.[245]

Vahingonkärsijöiden oikeusaseman puuttellisuus tiedostettiin aikoinaan myös lainsäätäjän taholla. L:lla 12. 12. 1957/405 toteutettiin *ennakkokorvausten järjestelmä*.[246] Sen mukaan ennakkokorvaukset tuli suorittaa ennen kuin lupapäätöksellä sallitut työt aloitettiin. Koska ennakkokorvausten arvioiminen oli summaarista, oli normaalissa lupamenettelyssä siitä huolimatta vahvistettava lopulliset korvaukset. Näitä määrättäessä oli otettava huomioon jo suoritetut ennakkokorvaukset (4 §). Mainitulla lainmuutoksella ei puututtu VTK:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon. AO saattoi tämänkin jälkeen ottaa korvauskysymyksestä tehdyn valituksen tutkittavakseen vasta sen jälkeen, kun VTK oli antanut asiassa lopullisen päätöksensä. VTK:n ennakkokorvausta koskevaan päätökseen ei v:n 1957 lain mukaan saanut erikseen hakea muutosta. Samoin ei edelleenkään saanut hakea muutosta väliaikaista lupaa koskevaan päätökseen (5 §). Nykyisin ennakkokorvausjärjestelmä sisältyy myös VL:iin, mutta siinä on muutoksenhakumahdollisuus säilytetty myös tältä osin (VL 16: 24.2).[247]

V:n 1940 poikkeuslain voimassaoloaikaa ei ollut rajoitettu, vaan laki oli tarkoitettu sovellettavaksi siinä säädettyjen poikkeuksellisten olojen vallitessa. Sen sijaan v:n 1941 laki oli säädetty olemaan voimassa ainoastaan v:n 1945 loppuun. Kuitenkin sen voimassaoloaikaa jatkettiin useaan otteeseen aina viideksi vuodeksi kerrallaan.[248] Kumpikin poikkeuslaki kumottiin vasta nykyisen VL:n voimaantulosäännöksellä (VL 22: 1). Näiden kahden poikkeusluontoisen lain varassa tapahtui yleensä maamme voimataloutta palveleva vesistöjen rakentaminen kahden viimeisen vuosikymmenen aikana ennen VL:n voimaantuloa.[249]

---

[245] Vastaava näkökohta on muistettava ottaa huomioon myös myöhemmin perustettujen VO:ien osalta, joita joskus julkisuudessa on moitittu kokonaan muiden viranomaisten toimivaltaan kuuluvien tehtävien laiminlyönneistä.

[246] Ks. lisäksi po. lainmuutoksen perusteluista *HE 1957: 49* laiksi toimenpiteistä vesivoiman käytäntöön ottamisen helpottamiseksi annetun lain muuttamisesta, Vp 1957, Asiakirjat I. Sanottu esitys perustui eduskunnan vastauksessaan hallituksen esitykseen laiksi toimenpiteistä vesivoiman käytäntöön ottamisen helpottamiseksi annetun lain voimassaoloajan pitentämisestä (HE 1955: 97) lausumaan toivomukseen ennakkokorvausjärjestelmän käyttöön otosta. Ks. tästä *Edusk. vast./HE 1955: 97*, Vp 1955, Asiakirjat III:1.

[247] Vrt. VL:n ennakkokorvausjärjestelmästä 6.3.3.2. luvussa av:n 110 kohdalla.

[248] Ks. v:n 1941 poikkeuslain voimassaoloajan jatkamisesta myös *Haataja* III s. 344 s. ja av:ssä 246 mainittu HE *1955: 97*.

[249] Näin HE *1959: 64* s. 2.

3.6. LO:n perustaminen v. 1955

VTK:ien perustamisen jälkeenkin LH:t olivat edelleen varsinaisia vesioikeusasioita käsittelevä instanssi, vaikkakin niiden tehtävät olivat suuresti vähentyneet VTK:n perustamisen myötä. Sittemmin 1. 5. 1955 alkaen LH:issa ovat toimineet tuomioistuimiin rinnastettavat ja niitä lähellä olevat elimet, LO:t.[250] LO:sta alkuaan annetun lain (L 29. 1. 1955/52)[251] 1.1. §:n mukaan kolmijäseninen LO tutki ja ratkaisi LH:n toimialaan kuuluvat hallinto-oikeudelliset valitusasiat tietyin asetuksessa säädetyin poikkeuksin sekä asetuksella LO:n käsiteltäviksi määrätyt LH:n toimialaan kuuluvat hallinto-oikeudelliset lainkäyttöasiat ja hallintoasiat. Pian tämän jälkeen säädetyssä LHA:ssa (29 §:n 3 h kohta) mainittiin vesioikeuslainsäädännön alaan kuuluvat hakemukset ja esitykset niiden asioiden joukossa, jotka tuli käsitellä LO:ssa, mikäli näissä asioissa oli annettava päätös, jonka antaminen ei kuulunut ulosotonhaltijalle. 3. 5. 1957 muutetussa muodossaan vastaava säännös (LHA 29 §:n 3 g kohta A:ssa 3. 5. 1957/188)[252] määräsi LO:n käsiteltäväksi LH:n toimialaan kuuluvat hakemukset ja esitykset, jotka koskivat VOL 6: 4:ssä ja 6: 17:ssä tarkoitettuja asioita.

Tässä yhteydessä voidaan esittää kysymys, eikö vesioikeudellisten lupa-asioiden määrääminen LO:n toimivaltaan ollut eräs ilmaus jo tuolloin vallitsevasta käsityksestä, jonka mukaan hallinnollisten viranomaisten käsittelemät vesioikeudelliset asiat vaativat prosessuaalisen käsittelymenettelyn. Asiaa tuskin voidaan muulla tavalla selittää, joten myöntävä vastaus kysymykseen on paikallaan. Tästä seuraa, että vesioikeudellisten lupa-asioiden määräämistä osittain LO:n toimivaltaan voidaan pitää yhte-

---

[250] LO:ia tuomioistuimina ovat pitäneet *T. Ellilä,* Juhlajulkaisu Kaira-Castrén s. 67 s., *sama,* LM 1972 s. 892, *Kastari,* Valtiojärjestyksemme oikeudelliset perusteet s. 258–261, *Nuorvala,* LM 1958 s. 694 s., LM 1970 s. 775 s., LM 1978 s. 365 ja Juhlajulkaisu UKK s. 327 s., sekä *Vilkkonen,* Hallintolainkäyttö I s. 223. Kielteisellä kannalla ovat olleet *Merikoski* I s. 243, *sama,* Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 304, *Palme,* JFT 1960 s. 40, *sama,* 21. NJM, Helsingfors 1957, s. 223 ja nyttemmin *Tirkkonen* (oltuaan aikaisemmin myönteisellä kannalla), Sp I s. 102 s., av. 13. Välittävää kantaa on edustanut *Lager,* joka lähinnä *Herlitzin* mielipiteeseen yhtyen on katsonut, että LO:t eivät ole tuomioistuimia, mutta ovat näitä lähellä. Ks. tästä *Lager,* LM 1969 s. 56 (vrt. kuit. *Lager* s. 4 av. 12 toinen kpl) ja *Herlitz* s. 740. Tällä kannalla on myös *Saario,* LM 1968 s. 974, jonka mukaan LO:t ovat »sekamuotoisia elimiä». Ks. lisäksi *OikM:n lso:n julk. 18/1973* s. 37–39 ja *Reino Kuuskoski,* Mietteitä lääninoikeuksien toiminnan alkaessa, LM 1955 s. 531–544.

Omana kantanani lausuisin, että LO:ia voitaisiin kenties jo nykyisinkin pitää varsinaisina tuomioistuimina, jos katsotaan, että sen jäsenillä siinä ominaisuudessa toimiessaan on tuomarin erottamattomuus. Asia olisi kuitenkin syytä lainsäädäntöteitse selventää.

[251] Tekstissä mainittu laki on kumottu 31. 12. 1974 annetulla LOL:lla.

[252] LHA 29 § on sittemmin kumottu A:lla 26. 9. 1975/753.

nä välivaiheena tiellä kohti vesiasioiden katsomista luonteeltaan tuomioistuinasioiksi. Vastaavasti voidaan LO:ta siltä osin kuin se toimi vesioikeusasioiden forumina pitää VTK:n ohella väliaikaisena korvaajana niille vesioikeudellisille erikoistuomioistuimille, joista jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitea oli sisältänyt ehdotuksia.[253]

3.7. VL:n valmistelutyöt

3.7.1. Vesilainsäädännön uudistamispyrkimykset 1910- ja 1920-luvuilla

Voimassa olevan VL:n toimivaltasysteemin syntyä tarkasteltaessa on lähdettävä liikkeelle tämän vuosisadan alkupuolelta. Olojen nopea kehittyminen sekä taloudellisen että yhteiskunnallisen elämän eri aloilla ja erityisesti vesivoiman käytön lisääntyminen aiheuttivat sen, ettei VOL osittaisista muutoksista huolimatta vastannut vesilainsäädännölle kohtuudella asetettavia vaatimuksia sen paremmin aineellisten säännösten kuin hallinnollisen ja oikeudellisen käsittelyjärjestelmänsä puolesta.[254]

Vesilainsäädännön parantamiseen kiinnitettiin huomiota pian VOL:n säätämisen jälkeen. Aloitteita siihen suuntaan esitettiin usealla taholla.[255] Uudistuspaineita aiheutti lisäksi Ruotsissa v. 1918 säädetty uusi vesilaki (VaL 1918), josta yritettiin etsiä mallia myös meille.[256] VN asetti jo v. 1919

---

[253] Tekstissä esitetyllä kannalla on myös *Ahlbom*, Rättegången i civila vattenmål s. 47.

[254] Ks. lisäksi VOL:n puutteista *T. Ellilä*, LM 1975 s. 38, *Haataja* I s. 76–78, *Manner*, Vesioikeutemme kriisi s. 54–67, *HE 1959: 64* s. 1, *KM 1958: 97* s. 1–5 ja oikeusministeri *Antti Hannikaisen* selonteko VL:n lähetekeskustelussa eduskunnassa 25. 9. 1959, Vp 1959, Pöytäkirjat I s. 1085. Myös *vesilakikomitean aineistoon*, N:o 1204/18 OikM 1951 sisältyy useita kirjeitä ja lausuntoja, joissa käsitellään VOL:n puutteita. – Vrt. toisaalta Suomen teollisuuden sähköistämisestä ja huomattavimmista voimalaitosten rakennustöistä tällä vuosisadalla *Virrankoski* s. 207 ja 259 s.

[255] Ks. niistä esim. *KM 1939: 3*, perustelut s. 4–6.

[256] Erityisesti vesivoiman merkityksen kasvu voimanlähteenä antoi useissa Euroopan valtioissa aiheen uuteen vesilainsäädäntöön tämän vuosisadan alkupuoliskolla. Ruotsin lisäksi esim. Norja v. 1940, Tanska v. 1949, Sveitsi v. 1916, Itävalta v. 1934 ja Italia v. 1933 sekä Saksan eri valtiot uusivat vesilainsäädäntöään. Vrt. ulkomaisesta vesilainsäädännöstä 1900-luvun alkupuolella lisäksi *Haataja* I s. 46–70 ja III s. 30 sekä *KM 1939: 3*, perustelut s. 12–56.

erään vesioikeuskomitean suorittamaan valmistelutyötä vesilainsäädäntömme uudistamiseksi kokonaisuudessaan. Komitea ei kuitenkaan saanut tehtäväänsä suoritetuksi ja se lakkautettiin v. 1922.[257] Tästä huolimatta vesilainsäädännön uudistamisasiaa pidettiin 1920-luvulla edelleen vireillä. Jo tuolloin esitettiin useiden viranomaisten taholta Ruotsin mallin mukaisten erikoistuomioistuinten perustamista vesiasiain käsittelyä varten. Perusteluissa viitattiin pääasiassa vesiasioiden vaatimaan tekniseen ja taloudelliseen asiantuntemukseen.[258]

3.7.2. Vuoden 1939 vesioikeuslakikomitean mietintö ja sen jatkokäsittely

VN asetti v. 1928 HON *Edvard Hällforsin* johdolla toimineen komitean valmistelemaan vesilainsäädäntömme uudistamista.[259] Komitea teki erittäin perusteellista lainvalmistelutyötä [260] ja julkaisi 11 vuotta myöhemmin v:n 1939 alussa runsain perusteluin varustetun ehdotuksen uudeksi vesioikeuslaiksi (*KM 1939: 3*).[261] Laajojen aineellisten uudistusten ohella

[257] Ks. tästä *Haataja* III s. 79 s. ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 6. Myös *vesilakikomitean aineistoon* sisältyy tekstissä mainitun komitean työtä koskevia asiakirjoja.

[258] 1920-luvulla tehdyistä viranomaisten esityksistä mainittakoon kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriölle osoitetut tie- ja vesirakennusten ylihallituksen 26. 6. 1923, maataloushallituksen 11. 12. 1923 ja maanmittaushallituksen 25. 11. 1924 antamat lausunnot. Kirjelmiä säilytetään vesilakikomitean aineiston yhteydessä (KD 6/21 OikM 1939). Ks. niistä sekä muista 1910- ja 1920-luvuilla tehdyistä ehdotuksista ja aloitteista vesilainsäädäntömme uudistamiseksi sekä vesilainsäädännön valmistelutöistä v. 1919 asetetun komitean lakkauttamisen jälkeen *Johansson* s. 41 s. ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 6–11 sekä mainittu *vesilakikomitean aineisto*.

[259] Ks. komitean syntyvaiheista ja ehdotuksen valmistelutöistä *KM 1939: 3*, perustelut s. 1–4.

Komiteaa on puheenjohtajansa mukaan kutsuttu ns. *Hällforsin vesioikeuslakikomiteaksi*. Näin mm. *Pietilä* s. 21. Tässä tutkimuksessa po. komiteasta käytetään kuitenkin nimitystä *v:n 1939 vesioikeuslakikomitea* tai sitten lyhennystä *KM 1939: 3*.

[260] Komitea mm. pyysi lopullista mietintöä valmistellessaan laatimansa alustavan lakiehdotuksen johdosta lausuntoja useilta eri viranomaisilta ja järjestöiltä. Sanotut lausunnot sisältyvät mainittuun vesilakikomitean aineistoon.

Ks. v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatiman alustavan lakiehdotuksen pääperiaatteista ja siitä ehdotetuista huomattavimmista lainmuutoksista lisäksi *Hällfors*, DL 1934 s. 197–215 ja *sama*, Grundprinciperna, passim. – Myöhemmin tosin *Haataja* arvosteli voimakkaastikin po. komitean mietintöä erityisesti juridisista heikkouksista.

[261] Komitean mietinnön ovat allekirjoittaneet puheenjohtaja *Hällforsin* lisäksi

ehdotus sisälsi huomattavia muutoksia menettelyä ja tuomioistuinten toimivaltaa koskeviin säännöksiin. Komitean työtä on sittemmin käytetty pohjana myöhemmissä vesilainsäädännön uudistamisen valmistelutöissä. Lakiehdotus mm. sisälsi jo säännökset erityisistä vesituomioistuimista.[262] Näiden päätöksistä olisi voitu valittaa suoraan KKO:lle.[263]

Komitea perusteli esitystään erityisten vesituomioistuinten perustamisesta sillä, että jos vesioikeusasiat olisi siirretty AO:n käsiteltäväksi, niihin olisi sitä varten tullut hankkia erityistä asiantuntemusta. Tällainen järjestelmä ei komitean mielestä olisi ollut tarkoituksenmukainen siitäkään syystä, että vesioikeusasioita olisi joutunut AO:n käsiteltäväksi niille kuuluviin muihin asioihin verrattuna suhteellisen vähän. AO:t eivät sen tähden olisi voineet yleensä saavuttaa sitä perehtyneisyyttä, jota vesioikeusasioiden erikoislaatu edellytti. Tarvittavan asiantuntemuksen hankkiminen olisi myös tällaisissa oloissa tullut liian kalliiksi ja komitea epäili lisäksi, ettei riittävää yhtenäisyyttä lain soveltamisessa olisi saavutettu. Komitea kiinnitti huomiota vielä siihen seikkaan, etteivät AO:n tuomiopiirit soveltuneet sellaisiksi alueiksi, joihin kuhunkin kuuluvat vesioikeusasiat olisi ollut käsiteltävä eri tuomioistuimessa.[264]

Mainittujen perustelujen osalta kiinnittää huomiota se seikka, että ne ovat suurelta osin samoja argumentteja, joilla myöhemminkin on perusteltu erityisten vesituomioistuinten tarpeellisuutta. Mainittuja argumentteja käsitelläänkin yksityiskohtaisemmin toisessa yhteydessä.[265]

Sanotut syyt vaikuttivat siihen, että vesioikeuslakikomitea katsoi tarkoituksenmukaisimmaksi ratkaisuksi Ruotsin mallin mukaisten erikoistuomioistuinten perustamisen vesioikeusasiain käsittelyä varten. Ruotsissa tämä järjestelmä oli osoittautunut onnistuneeksi.[266] Ruotsissa saavutetun kokemuksen lisäksi tätä ratkaisua puolsivat komitean mielestä myös ne tulokset, joita VTK:n toiminnasta siihen saakka oli ollut.[267] Luonnollisesti asiaan vaikuttivat myös eri keskusvirastojen lausunnoissaan esittämät toivomukset.[268]

Ehdotuksen mukaan uusien vesituomioistuinten käsiteltäviä olisivat tulleet olemaan kaikki hallinnollisluonteiset hakemusasiat sekä lisäksi

---

jäsenet *E. J. Koskenmaa, Y. W. Puhakka, P. Saarinen, Rich. Gylling* ja *M. U. Suksiniemi*. Komitean sihteerinä toimi lakitieteiden tohtori, sittemmin professori *Ano Ilmari Caselius*.

[262] *KM 1939: 3* s. 53–55 (lakiehdotus 14 luku). Lisäksi komitean laatimassa ehdotuksessa asetukseksi vesituomioistuimista (1 §) mainittiin kolme vesituomioistuinta, jotka olisivat sijainneet Helsingissä, Viipurissa ja Oulussa. Ks. *KM 1939: 3* s. 101–103.

[263] *KM 1939: 3* s. 53 ja 64 s. (lakiehdotus 282 § ja 18 luku).

[264] *KM 1939: 3*, perustelut s. 393.

[265] Vrt. luku 12.1

[266] Näin myös *KM 1939: 9*, perustelut s. 66.

[267] KM *1939: 3*, perustelut s. 393 s.

[268] Ks. *KM 1939: 3*, perustelut s. 77.

kaikki vesioikeuden alaan luettavat, varsinaisten oikeudenkäyntiasiain luonteiset riita- ja rikosasiat eräin vähäisin poikkeuksin ja vielä erityisenä ryhmänä ojitusasiat. Vesituomioistuinten toimivaltaan kuuluvia asioita ei lakiehdotuksessa ollut yksityiskohtaisesti määrätty, vaan komitea tyytyi ainoastaan toteamaan, että lakiehdotuksen mukaan käsiteltävät ja ratkaistavat asiat olivat vesioikeusasioita, joissa oli alioikeutena vesituomioistuin ja ylempänä oikeutena KKO (282 §). Tältä osin ehdotus erosi Ruotsissa voimassa olleesta järjestelmästä, jossa v:n 1918 VaL:ssa (11: 17) oli yksityiskohtaisesti lueteltu vesituomioistuinten toimivaltaan kuuluvat vesiasiat.[269] KM:n perusteluissakaan vesioikeusasioita ei määritelty sen tarkemmin, vaan ainoastaan toistettiin, että lakiehdotuksen (282 §:n) mukaan vesioikeusasioita olisivat ne »vesioikeuslain mukaan käsiteltävät asiat, jotka käyvät ilmi lain muista säännöksistä».[270] Vesioikeusasioilla tarkoitettiin siten lakiehdotuksen 282 §:n mukaan asioita, joita käsiteltäessä ja ratkaistaessa jouduttiin soveltamaan ehdotetun vesioikeuslain säännöksiä.[271] Tällaiset asiat olisivat kuuluneet ehdotettujen vesituomioistuinten toimivaltaan. Vesioikeusasiain piiri ja tämän mukana myös vesituomioistuinten toimivallan rajat olivat näin ollen ehdotuksessa jääneet jokseenkin ylimalkaisiksi ja epäselviksi, mikä seikka herättikin myöhemmin arvostelua.[272] Määritelmää pidettiin myös mitäänsanomattomana ja sitä ehdotettiin kokonaan poistettavaksi.[273] Tästä huolimatta vastaavia säännöksiä VL:ssa ei ole pystytty saamaan paljoakaan selvemmiksi.[274]

Lakiehdotuksen 282 § ei myöskään tyhjentävästi ilmaissut vesituomioistuinten toimivallan laajuutta. Lakiehdotuksen 294.1 §:n mukaan vesituomioistuin olisi lisäksi voinut tutkia sellaisen vesioikeusasiassa tehdyn väitteen, joka ei välittömästi koskenut lakiehdotuksen alaista oikeussuhdetta, mutta vaikutti asiassa tehdyn hakemuksen tai vaatimuksen ratkaisuun. VOL 6: 9:n mukaan tällaiset ennen lopullisen päätöksen antamista selvitettävät ennakkokysymykset oli lykättävä yleiseen tuomioistuimeen.[275] Komitea perusteli aivan oikein ehdottamaansa muutosta sillä, ettei vesituomioistuin olisi enää ollut mikään hallinnollinen viranomai-

269 Vrt. Ruotsin osalta luku 4.2.2.
270 *KM 1939: 3*, perustelut s. 394.
271 Samoin *Wirilander*, LM 1980 s. 232.
272 Ks. esim. *KHO:n vuosikirja 1946* s. 540.
273 Näin *Suomen vesivoimayhdistys*, lausunto s. 74.
274 Vrt. luku 6.2.
275 Vrt. av:n 119 jälj.

nen, vaan erikoistuomioistuin, joka voi itse ratkaista tuomioistuinasian luonteisetkin ennakkokysymykset sen käsiteltäviksi kuuluvissa asioissa.[276] Poikkeuksena tästä säännöstä ehdotettiin 294.3 §:ssä, ettei vesituomioistuin olisi saanut tutkia kiinteän omaisuuden omistusoikeutta ja kiinteistön rajoja taikka vuokrasuhteen pätevyyttä koskevia riitoja, vaan nämä olisivat jääneet edelleen yleisten tuomioistuinten toimivaltaan. Perusteluissa viitattiin Ruotsin vastaavaan säännökseen (VaL 1918, 11: 22), jossa vesituomioistuinten toimivallasta on erotettu kiinteän omaisuuden omistusoikeutta ja rajoja koskevat riidat.

Lakiehdotuksen 294.2 § sisälsi sellaisen erityismääräyksen, että yleisen tuomioistuimen oli siirrettävä siellä nostettu vesistössä olevan rakennuksen tai muun laitoksen poistamista koskeva kanne vesituomioistuimen tutkittavaksi, jos siellä oli käsiteltävänä lupahakemus saman laitoksen tekemiseksi tai pitämiseksi taikka oikeutta siihen koskeva riita-asia. Perusteluissaan komitea katsoi mainitun lainkohdan sisältävän »sen yleensäkin voimassa olevan säännön, että erikoistuomioistuimen toimivalta käy yleisen tuomioistuimen toimivallan edellä». Tästä säännöstä komitea katsoi edelleen johtuvan, että jos vesituomioistuin oli ottanut käsiteltäväkseen sen tuomiovaltaan kuuluvan asian, joka jossakin toisessa muodossa oli yleisen tuomioistuimen käsiteltävänä, niin viimeksi mainittu asia oli siirrettävä vesituomioistuimeen.[277]

Komitean perustelut koskevat käsillä olevan tutkimuksen kannalta erittäin mielenkiintoisia kysymyksiä, ensinnäkin erikoistuomioistuimen ja yleisen tuomioistuimen toimivallan suhdetta ja toiseksi asian siirtomahdollisuutta yleisestä tuomioistuimesta erikoistuomioistuimeen. Mainittuja kysymyksiä onkin käsitelty eri yhteyksissä tässä tutkimuksessa.[278]

Mainitusta lakiehdotuksen kohdasta (294.2 §) käy toisaalta ilmi, että siinä tarkoitettu asia oli edellytetty ajettavaksi kanteella yleisessä tuomioistuimessa, ellei vesituomioistuimessa samaan aikaan ollut käsiteltävänä asia, jossa haettiin lupaa saman laitoksen tekemiseen tai pitämiseen. Asiallisesti katsoen säännösehdotus oli tältä osin ristiriitainen, koska tällainen asia ilmeisesti olisi ollut luonteeltaan vesioikeudellinen.[279] Sittemmin VL:ssa (14: 7.3) vastaavat »laitoksen tai rakennel-

[276] *KM 1939: 3*, perustelut s. 397.

[277] *Ib.*

[278] Vrt. ensiksi mainitun kysymyksen osalta 2.4. luvussa av:n 91 kohdalla lausuttuun ja viimeksi mainitun kysymyksen osalta 5.7. luvussa av:n 139 jälj.

[279] Vrt. *KHO:n vuosikirja 1946* s. 541 ja *Suomen vesivoimayhdistyksen lausunto* s. 75, jossa viimeksi mainitussa katsottiin, että vesituomioistuimen toimivalta olisi määriteltävä niin tarkkaan, ettei yleinen tuomioistuin voisi ottaa käsiteltäväk-

man poistamista» koskevat kanteet onkin luettu VO:ssa käsiteltävien riita-asioiden ryhmään. Vastaavasti Ruotsissa VaL 1918:n 11: 21.2:ssa AO:n toimivalta vesistössä sijaitsevien rakennusten poistamista ja muuttamista koskevissa asioissa oli nimenomaan rajoitettu tapauksiin, jotka eivät olleet vesiasioita.

Wirilander on VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan erottelua riita-asioissa koskevassa artikkelissaan myös analysoinut mainitun lakiehdotuksen säännöksiä vesioikeusasioiden määrittelyn kannalta. Hän katsoo kosketelluista säännöksistä tässä suhteessa käyvän ilmi kaksi merkityksellistä seikkaa, »nimittäin 1) että vesioikeusasiassa on kysymys asiasta, jota käsiteltäessä ja ratkaistaessa joudutaan soveltamaan ehdotettua vesioikeuslakia (282 §) ja 2) että vesioikeusasiassa on kysymys ehdotetun vesioikeuslain alaisesta oikeussuhteesta (294 §).»[280] Näistä mielestäni 1. kohdassa lausuttu pitää paikkansa sellaisenaan, mutta 2. kohdassa sanottu kaipaisi täsmennystä. Kun huomioon otetaan edellisissä kappaleissa selvitetyt lakiehdotuksen 294 §:n poikkeussäännökset, voidaan päätellä v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatimassa lakiehdotuksessa vesituomioistuinten toimivaltaan kuuluvilla vesioikeusasioilla tarkoitetun sellaisia asioita, joissa *pääasiallisesti* oli kysymys vesioikeuslain mukaan arvosteltavasta oikeussuhteesta, vaikkakaan tätä ei ehdotuksessa nimenomaisesti lausuttu.[281]

Edellä kosketeltujen säännösten lisäksi lakiehdotukseen sisältyivät määräykset sen mukaan käsiteltävistä hakemusasioista, riita-asioista ja rikosasioista (301, 331 ja 344 §). Näiltä osin vesioikeuslakikomitean ehdotusta on tarkasteltu jäljempänä vertailevassa mielessä VL:n vastaavien säännösten yhteydessä.[282]

Vesioikeusasioissa olisi v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksen mukaan ollut vain kaksi instanssia, ensimmäisenä oikeusasteena edellä mainittu vesituomioistuin ja toisena KKO. Järjestelmä olisi ollut sikäli looginen, että se olisi ollut yhdenmukainen maajakoasioissa vallalla olleen käytännön kanssa (MJO–KKO). Myös lain soveltamisen yhtenäisyys olisi tällä järjestelyllä taattu. KHO (tai joissakin tapauksissa VN) ei komitean mielestä enää soveltunut ylimmäksi asteeksi vesioikeusasioissa »siitäkään syystä, että vesioikeusasioihin luettaisiin myös eräitä rikos- ja riita-asioita ja että nämä asiat yleensäkin muuttuisivat tuomioistuinasioiksi».[283]

---

seen po. kysymystä. Samaan seikkaan kiinnittivät huomiota lausunnoissaan *Haataja* (s. 48 s.) sekä KKO ja VTK.

[280] *Wirilander*, LM 1980 s. 232 i.f.

[281] Vrt. *KHO:n vuosikirja 1946* s. 540, jossa KHO on tehnyt vastaavan johtopäätöksen v:n 1944 esitysehdotuksen tarkoittamasta vesistöasiasta.

[282] Vrt. 6.3.3.1. luvussa (hakemusasiat) av:n 94 kohdalla, 7.1. luvussa av:n 8 jälj. (riita-asiat) ja 10.1.3. luvussa av:n 13 jälj. (rikosasiat).

[283] *KM 1939: 3*, perustelut s. 394.

Hakemusasiatkin olisivat komitean mielestä tulleet »lakiehdotuksen mukaan olemaan paljon suuremmassa määrin tuomioistuinasioiden kaltaisia kuin nykyisin».[284]

Rauhan oloissa v:n 1939 vesioikeuslakikomitean työ olisi ehkä johtanut tuloksiin lainsäädännön alalla. Tällöin olisimme säästyneet poikkeuslaeilta ja käsittääkseni myös monilta myöhemmiltä vesiasioissa tapahtuneilta oikeuden viivästymiltä ja suoranaisilta oikeuden loukkauksilta, joiden jälkimainingit näkyvät vielä tänä päivänäkin. Sotien johdosta KM 1939: 3:n käsittely kuitenkin viivästyi. OikM antoi syksyllä 1940 professori *Kyösti Haatajalle* tehtäväksi komitean ehdotusten tarkastamisen ja siitä aiheutuvien muutosten ehdottamisen. Sotatila ja Haatajan muut tehtävät aiheuttivat edelleen sen, että tämä työ valmistui vasta keväällä 1943.[285] Haataja katsoi, että komitean ehdotus olisi vaatinut kokonaan uuden komitean tarkistamista.[286] OikM:ssä valmistettiin kuitenkin mietinnön pohjalta v. 1944 taittovedoksena luonnos hallituksen esitykseksi vesistölaiksi (*esitysluonnos 1944*). V:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdottama lain nimike »vesioikeuslaki» oli tässä muutettu *vesistölaiksi*. Vastaavasti komitean ehdottamat vesituomioistuimet oli v:n 1944 esitysluonnoksessa nimitetty *vesistöoikeuksiksi*.[287] Asiallisessa suhteessa luonnoksessa oli otettu osittain huomioon Haatajan tekemiä esityksiä. Käsillä olevan aiheen kannalta siinä oli eräitä olennaisiakin muutoksia KM 1939: 3:n lakiehdotukseen verrattuna. Ehdotettujen vesistöoikeuksien toimivalta oli nimittäin luonnoksessa määritelty ainoastaan toteamalla, että kyseisen lakiehdotuksen mukaan käsiteltävissä vesistöasioissa oli alioikeutena vesistöoikeus ja ylempänä oikeusasteena KKO (282 §). Luonnoksessa ei enää määritelty edes vesistöasian käsitettä, vaikkakin mainitusta säännösehdotuksen kohdasta voidaan päätellä, että sillä tarkoitettiin ehdotetun

---

[284] *KM 1939: 3*, perustelut s. 401. Ks. lisäksi komitean ehdottaman muutoksenhakujärjestelmän perusteluista po. mietintö, perustelut s. 419 s. Vrt. hakemusasioiden luonteesta jälj. luvut 6.3.3.3. ja 6.3.3.4.

[285] Haatajan esitys- ja lakiehdotuksia sekä niiden perusteluja säilytetään *vesilakikomitean aineiston* yhteydessä (KD 163/276 OikM 1943). Lisäksi niiden konseptit sisältyvät *Haatajan kokoelmaan* (kansio 22).

[286] Näin myös *Haataja* I s. 80.

[287] *Haataja* oli laatimissaan perusteluissa ehdottanut nimeksi *vesiasiainoikeutta*. Haataja perusteli tätä sillä, ettei muidenkaan silloisten tuomioistuintemme nimeen sisältynyt sanaa tuomioistuin, vaan oikeus. Vastaavasti Haataja oli jo ehdottanut käytettäväksi nimikettä *vesilaki* yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä meillä oli käytetty esim. metsälain, metsästyslain, kaivoslain, jakolain ym. nimikkeinä. Nimikettä vesilaki kannatettiin sittemmin myös KHO:n lausunnossa.

vesistölain mukaan käsiteltäviä asioita eli asiallisesti samaa kuin KM 1939: 3:n tarkoittamilla vesioikeusasioilla. Ehdotettujen vesistöoikeuksien toimivallan kannalta säännös oli kuitenkin kielellisesti epämääräisempi kuin vastaava säännös KM 1939: 3:ssa.[288]

> Haatajan esityksen perusteella laadituissa ehdotuksen perusteluissa todettiin mm. seuraavaa: »Tarpeellista joutuisuutta, pätevyyttä ja keskitystä vesistöasiain käsittelyyn ei näytä saatavan aikaan muutoin kuin perustamalla niiden käsittelyä varten erikoistuomioistuimia, joiden käsiteltäviksi tulevat sekä hallinnolliset hakemusasiat että oikeudelliset riita- ja rikosasiat. Tähän tulokseen johtavat myös Ruotsissa tällaisten tuomioistuinten toiminnasta saadut kokemukset.»[289]

OikM:n ehdotusta ei koskaan saatettu eduskunnan käsiteltäväksi, vaan siitä päätettiin hankkia KKO:n ja KHO:n sekä eräiden viranomaisten ja järjestöjen lausunnot.[290] Niissä arvosteltiin erityisesti ehdotukseen sisältyneitä menettelyä koskeneita säännöksiä. Ehdotusta pidettiin myös teknisen kehityksen vuoksi jo osittain vanhentuneena. Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia näkökohtia esitettiin erityisesti KKO:n ja KHO:n lausunnoissa.[291]

Ydinkohtina sekä KHO:n että KKO:n lausunnoista mainittakoon, että molemmat tuomioistuimet pitivät itse vesistöoikeuksien perustamista tarpeellisena, mutta katsoivat niille ehdotetun toimivallan liian laajaksi. KKO:n mielestä vesistöoikeuden toimivalta olisi uudessa laissa tullut rajoittaa pelkästään hakemusasioihin. Sen sijaan yleisten tuomioistuimien toimivalta riita- ja rikosasioissa olisi tullut pysyttää aikaisemmin voimassa olleen oikeuden mukaisena. Myös KHO asetti kysymyksenalaiseksi, oliko syytä lainkaan siirtää rikosasioita AO:sta ehdotettujen vesistöoikeuksien toimivaltaan. Joka tapauksessa KHO ehdotti, ettei vesistöoikeuksiin olisi siirretty muita kuin sellaisia rikos- ja riita-asioita, jotka vaativat erityistä vesioikeudellista asiantuntemusta. Lisäksi kumpikaan ylimmistä tuomioistuimistamme ei

---

[288] Samoin *Wirilander*, LM 1980 s. 233. Vrt. po. esitysluonnoksesta ja sen mukaisesta vesistöasian käsitteestä myös *Aura*, LM 1946 s. 478–480.

[289] Mainitun ehdotuksen perustelut s. 14 (SVA, KD 163/276 OikM 1943). Ks. lisäksi kyseisen ehdotuksen perusteluista *Johansson* s. 49.

[290] Lausuntoja antoivat KKO:n ja KHO:n lisäksi mm. VTK, vesioikeuslakikomitean puheenjohtaja *Edvard Hällfors*, *maataloushallitus*, *koskitoimikunta*, *Suomen Uittajainyhdistys* ja *Suomen vesivoimayhdistys*, joka oli jo aikaisemminkin antanut vesioikeuslakikomitean mietinnöstä laajan (91 s.) lausunnon. Lausuntoja säilytetään *vesilakikomitean aineiston* yhteydessä (N:o 258/A.4/46) sekä useita lausuntojen jäljennöksiä ja niihin liittyviä muistioita *Haatajan kokoelmassa* (kansio 23). Ne ovat vesioikeudellisen tutkimuksen kannalta edelleenkin tärkeitä lähteitä, kuten myös *T. Ellilä*, LM 1975 s. 39 on todennut. Po. lausuntoihin onkin viitattu useissa kohdin tässä tutkimuksessa.

[291] *KHO:n lausunto* on päivätty 22. 5. 1946 ja tiivistelmä siitä on julkaistu KHO:n vuosikirjassa 1946 s. 538–549. *KKO:n lausunto* on päivätty vasta 30. 7. 1948.

hyväksynyt sellaista järjestelyä, että valitukset hallinnollisluontoisissa hakemusasioissa olisivat tulleet KKO:n ratkaistaviksi.

3.7.3. Vuoden 1958 vesilakikomitean mietintö

V:n 1944 esitysehdotuksen saaman kriittisen vastaanoton vuoksi sen perusteellinen tarkistaminen ja täydentäminen osoittautui välttämättömäksi. VN asettikin v. 1951 silloisen OikN *Matti Piipposen* puheenjohdolla toimineen komitean tarkistamaan ja täydentämään mainittua ehdotusta sekä sen nojalla laatimaan esityksen vesioikeutta koskevaksi lainsäädännöksi.[292] Komitean jäseninä olivat OikN *Jaakko Enäjärvi* ja LsN *Eero Manner* sekä sihteerinä aluksi jäsen Manner ja sittemmin diplomi-insinööri *Simo Jaatinen*. Komitea julkaisi mietintönsä ja siihen liittyvän ehdotuksen uudeksi vesilaiksi v. 1958 (*KM 1958: 97*).

Vesilakikomitean mietinnössä ehdotettiin ensinnäkin huomattavia aineellisoikeudellisia uudistuksia. Ehdotukseen oli mm. otettu säännökset pohjavedestä ja sen käyttämisestä, jollaisia aikaisemmissa ehdotuksissa ei ollut.[293] Vesien suojelua sekä jäteveden johtamista koskevia säännöksiä oli huomattavasti laajennettu ja täydennetty. Myös korvauksia koskevia säännöksiä oli täydennetty ja osittain muutettu.[294]

Menettelyä koskevat säännökset oli vesilakikomitean mietinnössä laadittu olennaisilta osiltaan uudelleen. Mietintö sisälsi jo ehdotukset erityisten VO:ien, muutoksenhakuasteena toimivan VYO:n sekä kunnallisten vltk:ien perustamisesta. LH:n ja KHO:n toimivalta vesiasioissa ehdotettiin eräitä virka-apuasioita lukuun ottamatta kokonaan lakkautettavaksi. Myös VTK:t ehdotettiin kokonaan lakkautettaviksi. Ehdotuksen mukaan VO:n

---

Tätä lausuntoa ei valitettavasti ole painettu, mutta sitä säilytetään vesilakikomitean aineiston yhteydessä (Ad N:o 163/276 OikM 1943). Vrt. po. lausunnoista myös *Johansson* s. 50–53 ja *Wirilander*, LM 1980 s. 233–236.

[292] Komiteaa on puheenjohtajansa mukaan kutsuttu *Piipposen vesilakikomiteaksi*. Näin mm. *Pietilä* s. 21. Tässä tutkimuksessa komiteaa kutsutaan pelkästään *vesilakikomiteaksi* kuten *HE 1959: 64*:ssä ja sen mietinnöstä käytetään lyhennystä *KM 1958: 97*.

[293] Vertailun vuoksi mainittakoon, että Ruotsissa pohjavetta (grundvatten) koskevat säännökset otettiin v:n 1918 VaL:iin v. 1939. Ks. tästä esim. *Ljungman–Stjernquist* II s. 56.

[294] Vrt. *KM 1958: 97*:ssä esitetyistä aineellisoikeudellisista uudistuksista myös *HE 1959: 64* s. 2 s.

toimivaltaan kuuluivat hakemusasioiden lisäksi eräät VOL:n piiriin kuuluneet riita- ja rikosasiain luonteiset asiat, jotka aikaisemmin oli käsitelty yleisissä tuomioistuimissa.[295] Muutoksenhakua varten perustettavaksi ehdotettu VYO olisi tullut toimimaan HHO:n yhteydessä. Kaikki vesiasiat olisivat ehdotuksen mukaan tulleet toisessa asteessa VYO:n käsiteltäviksi. Tämä perustui siihen näkemykseen, että muutoksenhaun rajoittamisesta olisi eri lajeihin kuuluvien vesiasiain käytännössä usein läheisen yhteyden huomioon ottaen voinut olla oikeusturvan tarpeessa oleville monenlaista haittaa.[296] VYO:n hakemusasiassa antamaan päätökseen ei olisi saanut hakea muutosta muulta kuin korvauskysymyksen osalta, jolta osin valitusinstanssina olisi ollut KKO. Muutoksenhaun rajoittamisen perusteena oli, että VYO sen kokoonpano huomioon ottaen katsottiin hakemusasioiden käsittelyssä ja niiden ratkaisemisessa erityisen päteväksi ja että yleinen etu vaati tällaisten asiain mahdollisimman joutuisaa päätökseen saattamista.[297] Komitean ehdotukset eivät tältä osin ole toteutuneet, vaikka sen perustelut olisivat olleet varteenotettavia. Valitusoikeuden pysyttämistä korvauskysymysten osalta vesilakikomitea perusteli taas sillä, ettei vesioikeudenkaan alalla voitu luopua tätä koskevista yleisistä periaatteista.[298] Riita- ja rikosasioissa olisi VYO:n päätökseen saanut hakea muutosta KKO:lta samoin edellytyksin ja samaa menettelyä noudattaen kuin vastaaviin HO:n päätöksiin.[299]

Suurin muutos aikaisempiin ehdotuksiin verrattuna oli se, että vesilakikomitean mietinnössä ehdotettiin erityisen VYO:n perustamista. Tätä ratkaisua puolsivat komitean mielestä samat syyt kuin alemmanasteisten VO:ien perustamista, nimittäin oikeusvarmuuden vaatimukset ja tarvittavan asiantuntemuksen takaaminen vesiasiain käsittelyssä.[300] Komitea viittasi myös siihen, että Ruotsissa oli ollut samankaltainen tuomioistuinjärjestelmä käytännössä jo 40 vuoden ajan.[301] Komitea katsoi vielä, että VYO erikoistuomioistuimena olisi ollut KHO:ta sopivampi käsittelemään tarkoituksenmukaisuusharkintaa edellyttäviä kysymyksiä, koska sen

---

295 Ks. *KM 1958: 97*, perustelut s. 70.

296 Näin *KM 1958: 97*, perustelut s. 72.

297 *KM 1958: 97*, perustelut s. 86.

298 *Ib.*

299 Ks. vesilakikomitean muutoksenhakua koskevista ehdotuksista lisäksi *Johansson* s. 54, *Uotila*, LM 1965 s. 243 s. ja *KM 1958: 97*, perustelut s. 86.

300 *KM 1958: 97*, perustelut s. 71.

301 *Ib.*

toimivaltaa ei olisi rajoittanut KHOL 5 §:n määräys.[302] VYO olisi osaltaan korvannut myös VN:lle aiemmin kuuluneen toimivallan tarkoituksenmukaisuusharkintaa edellyttävissä vesiasioissa. Tämän seikan perustelu on periaatteellisesti mielenkiintoinen siinä valossa, että myöhemmin KHOL 5 §:n ei ole katsottu rajoittavan KHO:n vesiasioiden käsittelyä siltäkään osin kuin ratkaisu pääasiassa riippuu päätöksen tai toimenpiteen teknistaloudellisen tarkoituksenmukaisuuden harkinnasta.[303] Perusteluista ilmenee lisäksi, että komitea oli osittain ottanut huomioon ylimpien oikeusasteiden v:n 1944 esitysehdotuksen johdosta esittämän kritiikin. Hallinnollisluonteisten hakemusasioiden osalta muutoksenhakua ei ollut ohjattu KKO:een. Toisaalta muutoksenhakujärjestelmän hajoaminen oli onnistuttu estämään kieltämällä muutoksenhaku VYO:n hakemusasioissa antamiin päätöksiin muilta kuin korvauksia koskevilta osin.[304]

3.7.4. Hallituksen esitys vesilaiksi ja sen käsittely eduskunnassa

Hallitus antoi pääasiassa vesilakikomitean mietinnön mukaisen lakiesityksen eduskunnalle v. 1959 (*HE 1959: 64*). Myös siinä esitetyt perustelut olivat jokseenkin samoja kuin mainitussa mietinnössä.[305] Ainoastaan VYO esitettiin komitean ehdotuksesta poiketen perustettavaksi VHO:n eikä HHO:n yhteyteen. Muutosta perusteltiin sillä, että VYO tulisi tällöin sijaitsemaan mahdollisimman keskellä maata ja samalla lähellä mm. Pohjois-Suomen suuria vesialueita. VHO:n virka-alue oli myös kaksikielinen, jollainen VYO:nkin virka-alue tuli olemaan. Huomioon otettiin lisäksi

---

302 *KM 1958: 97*, perustelut s. 72.

303 Ks. *Pietilä* s. 67 ja 173 s. sekä *Pekkanen*, Vesistön säännöstelyyn osallistumisesta s. 23 av. 11.

304 VYO:n puolesta esitettyjen perustelujen osalta vrt. myös *HE 1959: 64* s. 29. Toisenlaisiakin mielipiteitä lain valmisteluvaiheessa esitettiin. Esim. *Rakennusinsinööriyhdistys ry:n* ja *Maa- ja vesirakennusinsinöörien yhdistys ry:n* yhteisessä kirjeessä VN:lle 6. 3. 1959 arvosteltiin aiottua VYO:n perustamista ja asemaa. Po. kirjelmä sisältyy vesilakikomitean aineistoon N:o 1204/18 OikM 1951 (KD 74/251 OikM 1959). Lisäksi valtiovarainministeriön järjestelyosaston kirjeessä OikM:lle 17. 6. 1955 N:o 218/01/55 oli ehdotettu komitean asettamista tutkimaan ylimmän maa- ja vesioikeusasiain tuomioistuimen tarpeellisuutta. Kirjelmä sisältyy myös mainittuun vesilakikomitean aineistoon (KD 88/55 OikM 1955).

305 Ks. tuomioistuinten toimivallan osalta *HE 1959: 64* s. 27–30. Näiltä osin esitettyjä perusteluja selvitetään myöhemmin asianomaisissa kohdissa, minkä vuoksi niitä ei ole selostettu tekstissä tässä yhteydessä.

hovioikeuksien välinen työnjako sekä käytettävissä olleet tilat.[306] Myöhemmin saatujen kokemusten valossa ainakin ensiksi mainitut syyt ovat olleet perusteltuja. Suuri osa VYO:n tarkastusmatkoista on suuntautunut juuri Pohjois-Suomeen.

Eduskunnassa lakiesitystä käsittelemään asetettiin erityinen *vesilakivaliokunta*, johon valittiin 17 jäsentä ja lisäksi 8 varajäsentä.[307] Vesilakivaliokunta käsitteli esitystä perusteellisesti ja kuuli siitä mm. suuren määrän (47) johtavia oikeusviranomaisia ja vesien käyttöön liittyvien eri alojen asiantuntijoita.[308] Valiokunta ei esittänyt muutoksia menettelyä, vesituomioistuinorganisaatiota, vesiasioiden käsittelyä ja muutoksenhakua koskeviin kysymyksiin. Sen sijaan SV vesilakikomitean, hallituksen ja vesilakivaliokunnan kannasta poiketen ehdotti mietinnössään muutoksenhakua VO:n päätökseen kaksijakoiseksi siten, että KHO tuli muutoksenhakuasteeksi hakemusasioissa muilta kuin korvauksia koskevalta osalta. VO:n käsittelemissä virka-apuasioissa ehdotettiin niin ikään muutoksenhakuasteeksi KHO:ta.[309] SV:n hyväksymät ehdotukset merkitsivät tässä kohden luopumista vesilakikomitean ja vesilakivaliokunnan mietinnöissä ja hallituksen esityksessä omaksutusta, paitsi yhtenäisestä muutoksenhakulinjasta, myös siitä periaatteesta, että kaikenlaisten vesiasiain käsittely olisi keskitetty tarvittavan erikoispätevyyden omaaviin erikoistuomioistuimiin, VO:een ja VYO:een. SV:n kannanottoon asiassa lienee vaikuttanut se, että KHO aikaisemminkin VOL:n mukaan käsitteli vesioikeudellisia valituksia korkeimpana muutoksenhakuasteena, ja niin tuli SV:n mielestä asian edelleenkin olla.[310] Tällaisella muutoksenhaun järjestelyllä voitiin SV:n mielestä taata asianosaisille parempi oikeusturva.[311] Epäviralliseksi kysymyksessä on kuitenkin todettu olleen KKO:n ja KHO:n välinen

[306] *HE 1959: 64* s. 31.

[307] Ks. vesilakivaliokunnan asettamisesta *Vp 1959, Pöytäkirjat I* s. 858, 1072 ja 1106 sekä *Vp 1960, Pöytäkirjat I* s. 23, 29 s. ja 33. Ks. lisäksi VL-ehdotuksen lähettämisestä vesilakivaliokuntaan *Vp 1959, Pöytäkirjat I* s. 1084–1087.

[308] Ks. *vesilakivaliokunnan mietintö N:o 1/HE 1959: 64*. Vp 1960, Asiakirjat III: 2. Sen sijaan asiantuntijoiden antamia lausuntoja ei valitettavasti ole liitetty valtiopäiväasiakirjoihin.

[309] Ks. *SVM N:o 94* s. 4–6/HE 1959: 64, Vp 1960, Asiakirjat III: 2.

[310] Näin oikeusministeri *Antti Hannikainen* SVM:n käsittelyn yhteydessä käydyssä yleiskeskustelussa eduskunnassa 15. 11. 1960. Ks. tästä *Vp 1960, Pöytäkirjat II* s. 1717.

[311] Näin kansanedustaja *Matti Kekkonen* vesilakiehdotuksen toisen käsittelyn yhteydessä eduskunnassa 18. 11. 1960. Ks. tästä *Vp 1960, Pöytäkirjat II* s. 1752 s.

kiista muutoksenhakujen osoittamisesta ylimmässä asteessa KKO:een tai KHO:een.[312]

Vesiasiain muutoksenhakujärjestelmään SV:ssa ehdotettu muutos herätti eduskunnassa vielä runsaasti keskustelua. Lakiehdotuksen toisessa käsittelyssä oikeusministeri *Antti Hannikainen* painotti niitä haittoja, mm. käsittelyn viipymistä ja kaksinkertaista työtä, joita juttujen »halkominen» toisi mukanaan.[313] Edustaja *Jaakko Kemppainen* ehdotti mainitun kysymyksen osalta palaamista hallituksen esityksessä ja vesilakivaliokunnan mietinnössä omaksutulle kannalle.[314] Edustaja *Matti Kekkonen* taas ehdotti sellaista järjestelyä, että kaikissa vesiasioissa olisi haettu muutosta suoraan VYO:lta. Tämän päätöksistä olisi voitu valittaa tärkeimmissä hakemusasioissa KHO:een, joka näiden asioiden osalta olisi ratkaissut lopullisesti myös korvauskysymykset.[315] Useiden äänestysten jälkeen eduskunta hyväksyi lain tältä osin SVM:n mukaisena.[316] Aivan tarkasti äänestykset eivät noudattaneet poliittisia raja-aitoja, mutta pääasiallisesti vasemmisto oli voittaneen SVM:n mukaisella kannalla, kun taas porvarilliset edustajat olisivat mainitussa kysymyksessä kannattaneet enimmäkseen hallituksen esityksessä ja vesilakivaliokunnan mietinnössä ehdotettua kantaa. Joka tapauksessa vuosikymmeniä kestänyt vesilainsäädännön uudistus oli nyt saatu päätökseen. Kokonaisuudessaan kysymyksessä oli ehkä laajin lainsäädäntötyö mitä eduskunnalla oli siihen saakka ollut.[317]

---

[312] Ks. *T. Ellilä*, LM 1966 s. 463 s. av. 20.

[313] Ks. tästä *Vp 1960, Pöytäkirjat II* s. 1715–1719.

[314] Ks. mt. s. 1754–1758.

[315] Ks. mt. s. 1752 s. ja 1758 s.

[316] Ks. mt. s. 1754–1761 ja eduskunnan vastaus *HE 1959: 64*:ään, Vp 1960, Asiakirjat III: 2.

Ks. lisäksi vesilakivaliokunnan mietinnön n:o 1 ja SVM:jen n:ot 94 ja 94a/HE 1959: 64 käsittelystä eduskunnassa *Vp 1960, Pöytäkirjat II* s. 1091–1095 (ensimmäinen käsittely, jonka päätyttyä asia lähetettiin SV:aan), 1715–1721 (SVM:n n:o 94 esittely ja HE 1959: 64:n toinen käsittely), 1748–1763 (kuten edellä), 1831–1834 (SVM:n n:o 94a esittely ja HE 1959: 64:n jatkettu toinen käsittely), 1847–1851 (HE 1959: 64:n kolmas käsittely).

[317] Näin oikeusministeri *Hannikainen* lakiehdotuksen kolmannessa käsittelyssä eduskunnassa 29. 11. 1960. Ks. tästä *Vp 1960, Pöytäkirjat II* s. 1847.

3.8. Kokoavia loppuhuomioita

Historialliselta kannalta tarkasteltuna vesialueiden yksityisoikeudelliseen omistukseen pohjautuvalla järjestelmällämme on ollut oma merkityksensä vesioikeudellisen sääntelyn kulloisiinkin forumjärjestelyihin. Kokoavana tekijänä eri aikakausien toimivaltasääntelyjen välillä voidaan pitää sitä seikkaa, että omistusoikeuden suojan toteuttamisen on meillä perinteisesti katsottu kuuluvan yleisille tuomioistuimille. Mainitusta seikasta seuraa mm., että kysymys vesilaitosten rakentajien kompetenssista on yleensä erotettava siitä viranomaisten harkinnan tuloksena syntyneestä lupa- ym. normistosta, joka nykyisessä merkityksessään on luonnehdittava vesioikeudelliseksi.

Aina VL:n voimaantuloon saakka yleisillä tuomioistuimilla oli lähes yksinomainen toimivalta vesioikeudellisissa riita- ja rikosasioissa. Sen sijaan päätösvalta erilaisten vesioikeudellisten lupakysymysten suhteen siirtyi vähitellen yleisten tuomioistuinten toimivallasta, aluksi hallinnollisille viranomaisille ja myöhemmin eräiden välivaiheiden (VTK) kautta sitä varten perustetulle erikoistuomioistuimelle (VO:lle). Hallinnollisille viranomaisille on vanhastaan katsottu kuuluneen julkisten intressien (esim. valtaväyläetujen) turvaaminen.

Lisäksi rajanvetoon tuomioistuinten ja hallinnollisten viranomaisten tehtävien välillä ovat vaikuttaneet kulloinkin voimassa olleet yhteiskunnalliset, taloudelliset ja oikeudelliset olot sekä materiaalisoikeudellinen lainsäädäntö. Esimerkiksi kuninkaan vallan voimistuminen ja regaalioikeudelliset käsitykset 1500- ja 1600-luvuilla ovat olleet omiaan lisäämään hallinnollisten viranomaisten päätösvaltaa. Samaan suuntaan on vaikuttanut hallintokoneiston yleinen kehittyminen. Toisaalta taas oikeudellisen ajattelun kehittyessä tuomioistuinlaitosta on alettu pitää tärkeänä yksityisten kansalaisten oikeusturvan takaajana myös valtiovaltaa vastaan. 1800-luvun loppupuolelta alkaen ovat vesioikeusjärjestelmämme uudelleenmuotoutumiseen vaikuttaneet eniten teollisuuden voimakas ekspansio ja sen vesien hyväksikäytön tarve sekä siitä seuranneet ristiriidat.

VOL ja sitä täydentäneet erityis- ja poikkeuslait sekä nykyinen VL ovat kaikki syntyneet sen muutosprosessin kuluessa, jolloin maamme on kehittynyt staattisesta maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta teolliseksi kaupunkivaltaiseksi yhteiskunnaksi. Siten kehitys kohti 1900-luvun hallinto- ja erikoistuomioistuinmalleja selittyy paljolti yhteiskunnalliselta ja materiaalisoikeudelliselta pohjalta sekä taloudellisten realiteettien vaati-

muksista. Tähän palautuu tavallaan myös AO:n historiallisessa suhteessa havaittava toimivallan kaventuminen. AO:sta siirtyneet tehtävät eivät kuitenkaan lopulta ole ohjautuneet puhtaasti hallinnollisille viranomaisille, vaan sitä varten perustettuun erikoistuomioistuimeen (VO:een). VO:n syntyyn ja niille uskotun toimivallan laajuuteen vaikutti taas ratkaisevasti vesiasiain käsittelyn vaatima erityinen asiantuntemus, jossa pääpaino tuon ajan vaatimusten mukaan on asetettu tekniselle asiantuntemukselle.

Historiallisten tekijöiden tarkastelu on myös tulevaisuutta pohdittaessa avartavaa siinä mielessä, että yhteiskunnallinen kehitys on meillä 1970-luvulla jo saavuttanut eräänlaisen taitepisteen. Ilmeisesti koemme parhaillaan siirtymistä teollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseen yhteiskuntaan. On luontevaa ajatella, että tällainen muutosprosessi tulee taas asettamaan uusia vaatimuksia vesioikeusjärjestelmämme kehittämiselle. Näiden uusien vaatimusten tarkastelu ei kuitenkaan kuulu tämän historiallisen katsauksen yhteyteen, vaan niihin palataan tutkimuksen lopussa säädettävää oikeutta silmällä pitäen.

4. VERTAILEVA KATSAUS

4.1. Yleisiä näkökohtia

Ennen kuin ryhdyn selvittämään VO:n ja AO:n välisen toimivallan jakautumista positiivisen oikeutemme pohjalta, olen pitänyt tarpeellisena tarkastella eräiden ulkomaisten vesilainsäädäntöjen pääperiaatteita toimivaltakysymysten kannalta. Tätä en ole tehnyt siinä mielessä, että katsoisin nämä järjestelmät sellaisinaan meille soveltuviksi esikuviksi, vaan pikemminkin päinvastoin. Ulkomaisen lainsäädännön tuntemus, jos samalla muistetaan oman oikeusjärjestelmämme kehittymisen pääpiirteet, antaa hyvän taustan ja pohjan oman oikeutemme ymmärtämiselle. Samalla se luo edellytykset meille soveltuvan, omat olosuhteemme ja oikeuskäsityksemme huomioon ottavan lainsäädännön kehittämiselle.[1] Tätä on syytä korostaa, koska toisinaan ehdotukset vesilainsäädäntömme uudistamiseksi ovat liiaksi perustuneet yrityksiin soveltaa siihen jo muualla kehiteltyjä valmiita malleja siitä huolimatta, että olosuhteet ja oikeudellinen järjestelmä kyseisissä maissa ovat saattaneet olla hyvinkin erilaisia.[2] Toisaalta on tietenkin hyödyllistä ottaa oppia muualta saaduista kokemuksista.[3]

Edellä 3.2.1. luvussa historiallisen katsauksen alussa on jo mainittu Suomen ja Ruotsin vesioikeudellisen järjestelmän kehittyneen vesialueiden yksityisoikeudellisen omistuksen pohjalla. Olennaista tälle järjestelmälle on se, että vesialueet kuuluvat joko kiinteistöihin tai ovat sitten

---

[1] Samoin *Aulis Aarnio* Helsingin Sanomissa 17. 2. 1980 otsikolla »Tieteelle on haitaksi, jos yhteiskunta viipaloi ja ohjaa sitä» julkaistussa alakertakirjoituksessa. Vrt. lisäksi ulkomaisen oikeuden tuntemisen tärkeydestä *Haataja* I s. 38.

[2] Vrt. *KM 1939: 3*, perustelut s. 12 ja *Haataja* II s. XIII.

[3] Vrt. 1.2. luvussa av:n 3 jälj. siitä, mitkä maat on valittu oikeusvertailevan esittelyn kohteiksi tässä tutkimuksessa.

muulla perusteella yksityisten tai yhteiskunnankin omistuksessa. Järjestelmä ei siten sulje pois valtion omistusoikeutta vesiin. Esimerkiksi meillä samoin kuin Ruotsissa valtion omistuksessa ovat yleiset vesialueet eli suurten järvien selät sekä aluemeri siltä osin kuin ne ovat kylän rajain ulkopuolella (L oikeudesta yleisiin vesialueisiin 1 §, verr. LVV 2–3 §).[4]

Suomen ja Ruotsin kaltainen pääosiltaan yksityisoikeudellinen järjestelmä on voimassa myös Norjassa, Islannissa ja jossain määrin Englannissa. Tämä järjestelmä juontaakin juurensa vanhojen germaanisten kansojen yhteiskunta- ja oikeusjärjestyksestä. Sitä vastoin Keski- ja Etelä-Euroopan maissa Englantia lukuun ottamatta sekä Tanskassa on vallalla roomalaiseen oikeuteen pohjautuva vesien jako julkisiin ja yksityisiin vesiin. Näissä maissa julkisia, tavallisesti suurehkoja vesiä ei voida yksityisesti omistaa, vaan ne ovat yhteiskäytössä. Kolmantena ryhmänä voidaan nykyisin pitää itäisen Euroopan sosialistisia valtioita, joissa vedet ovat pääosin valtion omaisuutta. Kuitenkaan edellä esitettyjen ryhmien väliset rajat eivät ole selväpiirteisiä, vaan osittaisia poikkeuksia esiintyy eri maiden osalta.[5] Toisaalta näiden erilaisten vesioikeudellisten järjestelmien välisiä eroja ei pidä liioitella. Sinänsä lienee mahdollista luoda erilaisista lähtökohdista käsin samankaltainen liikkumisvapaus yksityisille henkilöille tai vastaavasti julkinen kontrolli yhteiskunnan taholta.[6] Esimerkiksi vesialueiden omistusoikeussuhteilla ei ympäristölainsäädännön toteuttamisen kannalta ole useinkaan kvalifioivaa merkitystä.[7] Meillä kään omistajalla ei ole yksinomaista käyttöoikeutta vesialueeseen samassa laajuudessa kuin maa-alueeseen.[8]

Roomalaisen vesioikeuden julkisoikeudellinen luonne näkyy sen nauttimasta oikeussuojasta. Yksityinen saattoi saadakseen oikeutta vesiasiassa kääntyä ensinnäkin praetorin puoleen, joka viranomaisena antoi käskyjä tai kieltoja (*populaa-*

[4] Ks. lisäksi yleisten vesialueiden oikeudellisesta asemasta *HE 1957: 170*, *Bergström*, passim ja *Hollo*, LM 1978 s. 871–886.

[5] Ks. lisäksi eri vesioikeusjärjestelmien välisistä eroista *Haataja* I s. 71–73 ja II s. 21 s., *Hollo*, Yksinäissäännöstelystä s. 1 s., *Hällfors*, DL 1934 s. 197 s., *Lang-Haataja* s. 5–16, *Manner* s. 18–20, *KM 1939: 3*, perustelut s. 70 s., *Dahlberg* s. 1–20, *Ljungman-Stjernquist* II s. 54 ja *Åström*, Uber das Wasserrecht, passim sekä *Nærstad*, passim.

[6] Samoin *Ljungman-Stjernquist* II s. 54.

[7] Vrt. esim. Ruotsin oikeuden osalta *Hollo* s. 195 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 267 s.

[8] Vrt. *Hällfors*, DL 1934 s. 202.

ri-interdiktit).[9] Ellei asianomainen noudattanut niitä, joutui hän vastaamaan siitä tuomioistuimessa. Vielä selvemmin julkisoikeudellisia olivat siviiliprosessissa toteutettavat populaarikanteet (*actiones populares*),[10] joita jokainen kansalainen saattoi käyttää yleiskäytön turvaamiseksi siitä riippumatta, oliko hänen yksityistä etuaan loukattu vai ei. Kolmas oikeussuojakeino, johon vain Rooman kansalaiset saattoivat turvautua, oli henkilöön kohdistuvaan loukkaukseen perustuva *actio iniuriarum*.[11] Tätä voitiin käyttää mm. silloin, kun kansalaista estettiin kulkemasta tai harjoittamasta kalastusta rannikkomerellä.[12] Prosessioikeuden kannalta on huomattava, etteivät roomalaiset systemaattisesti erottaneet yksityis- ja prosessioikeutta toisistaan, vaan heidän lähteissään yksityis- ja prosessioikeudelliset säännökset olivat ilman mitään eroa sekaisin.[13]

4.2. Ruotsi

4.2.1. Kehitys Ruotsissa vuosina 1809–1918

Kun Suomi oli Ruotsin oikeusjärjestyksen alainen vuoteen 1809 saakka, on näiden maiden oikeusolojen vertailu sanotun ajankohdan jälkeen erityisen mielenkiintoista. Ajoittain tuomioistuinten ja hallinnollisten viranomaisten välinen toimivalta vesiasioissa on näissä kummassakin maassa kehittynyt toisistaan poikkeaviin suuntiin. Toisinaan taas Suomi on lainsäädännössään osittain seurannut Ruotsin jo aikaisemmin antamaa esimerkkiä.

Piakkoin Suomen erottua Ruotsista yleisten tuomioistuinten toimivalta vesiasioissa (päinvastoin kuin Suomessa) laajeni siellä merkittävästi. V. 1828 siirrettiin lainkäyttövalta padonrakennusasioissa hallinnollisilta elimiltä yleisille tuomioistuimille. Ilmeisesti tähän oli syynä se, että verotilojen omistajille ja kruununtilojen haltijoille myönnettiin samalla tuolloin vallalle päässeiden vapaampien elinkeino-oikeudellisten käsitysten mukaisesti vapaa oikeus rakentaa myllyjä kotitarpeiksi, mikäli nämä eivät veden patoamisella aiheuttaneet muille vahinkoa. Jo tätä ennen oli kotitarvemyllyt vapautettu niille asetetusta verosta.[14] Kun aikaisemmin vesilaitoksien rakentamislupia käsiteltäessä pääkysymyksenä pidetty julkisoikeudellinen veron määrääminen menetti näin merkityksensä, jäi itse patoamisen ja sen

[9] Erityisistä pretorisista oikeuskeinoista roomalaisessa oikeudessa ks. *Kaser* s. 352–354.

[10] Ks. näistä *Kaser* s. 208.

[11] Ks. tästä *Kaser* s. 214.

[12] Ks. roomalaisesta vesioikeudesta yksityiskohtaisemmin *Haataja* I s. 39–45, *Lang–Haataja* s. 6 s. ja varsinkin *Manner* s. 20–35 siellä mainittuine lähteineen sekä lisäksi *Nærstad* s. 11–18.

[13] Ks. roomalaisesta siviiliprosessioikeudesta yksityiskohtaisemmin *Kaser* s. 31 s. ja 325–358.

[14] Ks. tästä esim. *Holmbäck* s. 189.

aiheuttamien vaikutuksien tutkiminen keskeisimmäksi kysymykseksi. Tätä pidettiin taas luonteeltaan AO:n toimivaltaan kuuluvana oikeuskysymyksenä.[15] Lopullinen askel tähän suuntaan otettiin 13. 12. 1863 annetulla kuninkaallisella julistuksella, jolla myönnettiin myllyjen ja sahojen vapaa rakentamisoikeus ilman kuninkaan käskynhaltijan lupaa kruunun välittömässä hallinnassa olevaa maata lukuun ottamatta. AO:n ennen myllyjen rakentamista suorittama RakK 20: 4:n mukainen tutkinta säilytettiin vesimyllyjen osalta. Sen tarkoituksena oli nyt todeta, aiheutettiinko patoamisella tai muunlaisella veden käyttämisellä muille vahinkoa tai haittaa.[16]

Ruotsin vesilainsäädännön yleinen muuttaminen tapahtui perusteellisen valmistelun[17] jälkeen 20. 6. 1879 annetulla lailla ojituksesta ja muusta veden johtamisesta (L om dikning och annan afledning af vatten) sekä 30. 12. 1880 annetuilla asetuksilla maanomistajan oikeudesta hänen maallaan olevaan veteen (F om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund; tässä VF), yleisestä kulkuväylästä (F om allmän farled) ja yleisestä uittoväylästä (F om allmän flottled). VF:n mukaan ilmoitus vesilaitoksen rakentamisesta tuli tehdä tuomarille. AO suoritti paikalla katselmuksen ja tutkinnan, jossa voitiin käyttää apuna asiantuntijaa. Tuomarin pyynnöstä kuninkaan käskynhaltija määräsi sopivan henkilön valvomaan asian käsittelyssä yleistä etua. AO:n toimivaltaan kuului selvityksessä ilmi tulleiden seikkojen perusteella päättää luvan myöntämisestä rakennustyön suorittamiseen (VF 10 §).[18] Pyydettäessä lupaa veden johtamiseen vesivoiman hyväksikäyttämistä varten tuli tuomioistuimen mm. ex officio tutkia, aiheuttiko veden johtaminen vesistöstä kanaaliin ympäristölle tarpeellisen talousveden saannin estymisen. Tällaisissa tapauksissa tuomioistuimen tuli määrätä, että tietyn vesimäärän tuli aina virrata vesistön alkuperäisessä uomassa (VF 10, 14 ja 17 §).[19] Kuitenkaan sellaisiin vesistöihin, joissa sijaitsi valtaväylä (ns. kungsådrevattendrag), ei saanut rakentaa ilman kuninkaan lupaa. Näissäkin tapauksissa AO suoritti paikalla tutkinnan. Edelleen yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluivat riidat kulku- tai uittoväylän ja valtaväylän olemassaolosta sekä niiden sijainnista ja leveydestä (v:n 1880 VF 9 §). AO:n toimivaltaan kuuluivat myös tietyt uittovahinkoja koskevat korvausriidat (F om allmän flottled 8 ja 9 §). Nämä voitiin korvausta vaativan valinnan mukaan käsitellä ensin erityisessä välimiesmenettelyssä.[20] Kuninkaan käskynhaltijan toimivaltaan kuuluivat taas pääasiassa kysymykset uusien uitto- ja kulkuväylien perustamisesta ja käyttämisestä.[21]

V:n 1880 vesilainsäädäntöä valmisteltaessa pidettiin Ruotsissa aivan sopimattomana sitä, että hallinnollinen viranomainen olisi voinut määrätä niiden vahinkojen korvaamisesta, jotka yksityiset henkilöt toimenpiteillään aiheuttivat toisen omaisuudelle.[22] Sittemmin oikeuskäytännössä v:n 1880 jälkeen katsottiin useita

---

[15] Ks. *Nya lagb. förslag 1877* s. 124–133. Vrt. myös *Johansson* s. 20.

[16] Ks. yksityiskohtaisemmin *Holmbäck* s. 189 s. ja *Johansson* s. 20.

[17] Ks. *betänkande 1865, betänkande 1870, Nya lagb. förslag 1877* ja *Nya lagb. förslag 1879* sekä niistä *Holm–Bergius* s. I–X ja *Holm–Huss* s. I–XVIII.

[18] Ks. tästä *Holm–Bergius* s. 30–40 sekä lisäksi *Johansson* s. 21 s.

[19] Ks. myös *Holm–Bergius* s. 43–45 ja 52 s. sekä *Åström* s. 149.

[20] Ks. tästä *Holm–Bergius* s. 75–84. Vrt. myös ed. 3.3.6. luvussa av:n 194 jälj.

[21] Ks. tästä *Holm–Bergius* s. 64–73 ja 101 s., *Lavin* s. 110 s. ja *Aström*, Om det vattenrättsliga preklusionsförfarandets räckvidd s. 21–23.

[22] Ks. *Lavin* s. 110 ja *Nya lagb. förslag 1877* s. 124–133.

kertoja, ettei hallinnollisessa menettelyssä ollut mahdollista määrätä uiton aiheuttamien vahinkojen ja kustannusten korvaamisesta, vaan korvauskysymykset tuli tutkia tuomioistuimissa yleisestä uittoväylästä annetun asetuksen korvaussäännösten mukaisesti. Vastaavasti hallinnollisten viranomaisten toimivaltaa omalla alallaan pidettiin oikeuskäytännössä yhtä eksklusiivisena. Tuomioistuimilta katsottiin puuttuvan oikeus antaa määräyksiä sekä yleisen uittoväylän perustamista ja käyttämistä että uittorakennusten säilyttämistä tai purkamista koskevista kysymyksistä.[23]

V:n 1879 ojitusta ja muuta veden johtamista koskevan lain mukaan järven laskemiseen tai kuivattamiseen sekä tiettyjen vesistöjen vedenkorkeuden muuttamiseen vaadittiin kuninkaan käskynhaltijan lupa (13 §). Jos toimenpiteestä saattoi aiheutua haittaa jonkin paikkakunnan tarpeelliselle veden saannille, tuli kysymys siirtää kuninkaan ratkaistavaksi.[24] Mainitun v:n 1879 lain mukaan tuomioistuimet eivät eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta saaneet käsitellä myöskään ojitusta tai vedenjohtamista koskevia riitakysymyksiä ennen kuin asiassa oli suoritettu katselmustoimitus paikalla. Tämän piti maanviljelysinsinööri, maanmittari tai muu siihen oikeutettu virkamies uskottujen miesten kanssa (27–30 §). Katselmustoimituksen tarkoituksena oli asian tekninen selvittäminen ja samalla sovinnon aikaansaaminen asianosaisten kesken. Katselmustoimituksessa annettu lausunto sai lainvoiman, ellei siihen ilmoitettu määräajassa tyytymättömyyttä. Siinä tapauksessa yritykseen halukkaiden tuli haasteella saattaa asia kokonaisuudessaan AO:een (52 §).[25]

Ruotsissa 1800-luvulla tapahtuneella kehityksellä on ollut ilmeinen vaikutuksensa tämän päivän toimivaltakysymysten järjestämiseen vesiasioissa. Tuolloin Ruotsissa pääasiallinen toimivalta vasiasioissa siirtyi hallinnollisilta viranomaisilta yleisille tuomioistuimille. Yleisten tuomioistuinten asema vesiasioita käsittelevänä keskeisenä elimenä hallinnollisiin viranomaisiin nähden vakiintui lopullisesti v:n 1880 vesioikeusasetuksella. Kun Ruotsissa sitten valmisteltiin v:n 1918 vesilakia, ei enää edes vakavasti harkittu vesiasioiden käsittelyn siirtämistä takaisin hallinnollisille viranomaisille. Tällöin oli pääkysymyksenä, tuliko vesiasiat käsitellä edelleen yleisissä tuomioistuimissa vai perustaa niitä varten erikoistuomioistuimia.[26] Viimeksi mainittu vaihtoehto pääsi voitolle ja myöhemmin Suomi on tässä suhteessa seurannut Ruotsin esimerkkiä.

---

[23] Ks. yksityiskohtaisemmin *Lavin* s. 110 s.

[24] Ks. yksityiskohtaisemmin *Holm–Huss* s. 28–37 ja Åström s. 148.

[25] Ks. lisäksi *Holm–Huss* s. 53–98 ja *KM 1893 : 5* s. 38.

[26] Ks. esim. *betänkande 1917* s. 145 ja 356–363. Vrt. myös *Arrhenius*, passim ja *Johansson* s. 24 s.

4.2.2. Vattenlag 28. 6. 1918

VO:n malli Suomeen on saatu Ruotsista, jonne vesioikeudet (VD) oli perustettu jo v:n 1918 VaL:lla.[27] Mainittu laki tuli voimaan 1. 1. 1919 ja oli pääosiltaan voimassa aina v:n 1983 loppuun saakka. Tosin siihen oli myöhemmin tehty lukuisia täydennyksiä ja muutoksia. Lisäksi oli annettu erikseen useita vesioikeuden alaan kuuluvia lakeja, mm. uitosta yleisessä uittoväylässä (FlotL) ja hallinnollisia asetuksia. Kokonaisuutena Ruotsin v:n 1918 vesilainsäädäntö oli jo huomattavan laaja ja seikkaperäinen. Aineellisoikeudelliselta kannalta katsottuna se oli lähellä meidän voimassa olevaa oikeuttamme, vaikkakin eroavuuksia (esim. valtaväyläkäsitteen suhteen) myös ilmeni.

Syynä erikoistuomioistuinten perustamiseen Ruotsissa vesiasiain käsittelyä varten oli ensinnäkin se, että yleisten alioikeuksien ei yleensä katsottu omaavan riittävää taitoa ja kokemusta vesiasiain käsittelyä varten ja että silloisessa lainsäädännössä ei ollut riittävästi huolehdittu teknisen asiantuntemuksen käytöstä sellaisissa asioissa.[28] Toisena ja edellistä painavampana syynä näyttää olleen se, että vesituomioistuimille uskottiin oikeudellisten riitakysymysten tuomiovallan lisäksi myös olennaisessa määrin hallinto-oikeudellista toimivaltaa.[29]

Alkuaan v:n 1918 VaL:n mukaan vesioikeudet olivat Ruotsissakin täysin itsenäisiä erikoistuomioistuimia ja organisatorisesti erillään yleisistä alioikeuksista.[30] V:n 1972 alusta voimaan tulleella v:n 1918 VaL:n muutoksella lakkautettiin VD:t Ruotsissa erillisinä yksikköinä ja liitettiin käräjäoikeusorganisaatioon samoin kuin kiinteistötuomioistuimetkin (VaL 1918:n 11 luku ja KK 4. 6. 1971 om vattendomstol, nr 550).[31] Tuolloin oli tarkoitus siirtää VD:n tehtävät myöhemmin kiinteistötuomioistuimille, jolloin oikeudellinen käsite vesioikeus (tuomioistuimena) olisi lakannut.[32]

---

[27] VaL 1918 perustui pääasiassa seuraaviin lähdeluettelossa tarkemmin mainittuihin komiteanmietintöihin: *betänkande 1910, 1916, 1917* ja *1919*.

[28] Ks. *betänkande 1910* s. 439 s. *betänkande 1917* s. 356 ja *Lavin* s. 20.

[29] Ks. *betänkande 1910* s. 440 s., *betänkande 1917* s. 145 ja 356 sekä *Lavin* s. 20 ja 22. Vrt. myös *Vihervuori* s. 95.

[30] Ks. esim. *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 464.

[31] Ks. tekstissä mainituṣta v:n 1971 lainsäädännön valmistelusta *NJA II 1971* s. 350–381, *FT 1970* s. 327 s. ja *SvJT 1970* s. 697. Uudistus perustui mietintöön *SOU 1970: 40*. Ks. sen johdosta annetuista lausunnoista mm. *Ruotsin asianajajaliiton hallituksen lausunto*, TSA 1971 s. 42–45.

[32] Näin *Hassler*, Specialprocess s. 97, *Lavin* s. 19 s., *SOU 1970: 40* s. 64 ja *NJA II 1971* s. 371.

Mainitut muutossuunnitelmat eivät johtuneet siitä, että vesiasioiden vaatimaa erityisasiantuntemusta olisi väheksytty. Toteutettuihin muutoksiin vaikutti se, että erillisten vesituomioistuinten katsottiin muodostavan hallinnollisia haittatekijöitä.[33] Pääperiaatteena Ruotsissa on vanhastaan ollut uskoa yleisille alioikeuksille hyvin laaja kompetenssi, josta on katsottu voitavan poiketa vain, jos erikoistuomioistuinten edut ylittävät huomattavasti niistä aiheutuvat haittatekijät.[34] Toteutumatta jääneisiin muutossuunnitelmiin taas vaikutti oleellisesti se, että hallinnollisten lupa-asioiden katsottiin tuolloin kuuluvan luontevammin hallinnollisten viranomaisten kuin tuomioistuimen toimivaltaan.[35]

VD:n yleinen asiallinen toimivalta kytkeytyi samoin kuin meillä sittemmin VL:n mukaan sen kysymyksen yhteyteen, mitä vesiasioihin luettiin kuuluvaksi (arg. VaL 1918:n 11: 1.1). Sen sijaan itse vesiasioiden (*vattenmål*) määritelmä oli Ruotsissa jo tuolloin eri pohjalla kuin meillä. VaL 1918:n 11: 17 sisälsi nimittäin tyhjentävän ja yksityiskohtaisen luettelon vesiasioista. Luettelo oli varsin pitkä käsittäen kaikkiaan 60 eri kohtaa.[36] Vesiasiat oli jaoteltu siinä neljään alaryhmään, joita olivat hakemusasiat (*ansökningsmål*), haasteasiat (*stämningsmål*), valitusasiat (*besvärsmål*) ja alistusasiat (*underställningsmål*). Tämä jaottelu perustui kuten Suomessakin siihen lähinnä muodolliseen kysymykseen, millä tavalla eri asiat pantiin vesituomioistuimessa vireille.

Hakemusasiat olivat Ruotsissa samoin kuin Suomessakin lukumäärältään ylivoimaisesti suurin ja käytännön kannalta katsottuna tärkein ryhmä.[37] Siihen luettiin kuuluvaksi VaL 1918:n 11: 17:ssä luetellut ja 21 eri kohdaksi numeroidut hakemuksella (ansökan) vireille pantavat asiat tai asiaryhmät.

Tarkasteltaessa VaL 1918:n 11: 17:ssä ollutta luetteloa havaitaan, että hakemusasiat Ruotsissa v:n 1918 VaL:n mukaan yleisesti ottaen vastasivat Suomen VL:n mukaisia hakemusasioita. Useimmiten niissä oli kysymys luvasta vesistöön rakentamiseen tai ryhtymisestä muuhun toimenpiteeseen, joka koski vesiolosuhteita. Näiden kysymysten tutkintaa pidettiin luonteeltaan pikemminkin hallinnollisena kuin oikeudellisena. Näissä hakijan väite ei kohdistunut mihinkään määrättyyn

[33] Vrt. 5.4.1. luvussa av:n 54 kohdalla.

[34] Ks. *Nya lagb. förslag 1877* s. 128, *betänkande 1910* s. 438, *NJA II 1971* s. 370 s. sekä *Lavin* s. 19 ja siellä mainittuja lähteitä.

[35] Vrt. av:n 51 jälj.

[36] Näistä tosin kohdat 47–50 oli kumottu L:lla 1969 nr 393 ja kohdat 52–58 L:lla 1974 nr 273.

[37] Näin *Hassler*, Specialprocess s. 98. Esim. v. 1968 Ruotsin vesituomioistuimissa käsiteltiin yhteensä 499 juttua, joista oli hakemusasioita 466, haasteasioita 14 sekä valitus- ja alistusasioita 19. V. 1971 ratkaistiin taas 327 hakemusasiaa. Näin *Bolding*, Specialprocess s. 44.

henkilöön, vaan hän tahtoi saada vahvistetuksi kaikkia vastaan sitovan oikeussuhteen.[38]

Toisaalta Suomen ja Ruotsin välillä oli jo v:n 1918 VaL:n säännösten valossa eräitä huomattaviakin eroavuuksia vesituomioistuinten toimivaltaan kuuluvien ja hakemusasioina käsiteltävien vesiasioiden suhteen. Ensinnäkin Ruotsissa alistettiin hallituksen ratkaistavaksi tärkeimmät lupakysymykset, joiden ratkaisussa oli kysymys erityisen huomattavasta yleisestä edusta.[39] Lisäksi melkoinen määrä muita Suomen hakemusasioita vastaavia vesiasioita käsiteltiin Ruotsissa samassa järjestyksessä kuin varsinaiset hallintoasiat eli ensimmäisessä asteessa LH:ssa. Tällaisia olivat esimerkiksi hakemukset sääntöjen vahvistamisesta vesistön säännöstely-yrityksiä (VaL 1918:n 3: 13) ja uittoyhdistyksiä varten sekä kysymykset uiton toimittamisesta yleisissä uittoväylissä ja näiden väylien valvonnasta (FlotL 34 ja 70 §)[40] sekä eräät veden johtamista koskevat kysymykset (VaL 1918:n 7: 45). Syynä eräiden uittoväyläkysymysten uskomiseen LH:n toimivaltaan oli, että näitä asioita pidettiin samankaltaisina kuin muitakin liikenneväyläkysymyksiä ja luonteeltaan hallinnollisina.[41] Vielä on huomattava, että vesien likaamista koskevat säännökset sisältyvät Ruotsissa 1. 7. 1969 lähtien silloin voimaan tulleeseen ympäristönsuojelulakiin (MiL), jota käsitellään jäljempänä kohdassa 4.2.5.

Haasteasiat vastasivat Suomen VL:n sekä riita- että rikosasioita. Niissä ajettiin tiettyä toista henkilöä vastaan kannetta, joka useimmiten koski rakentajalle tai muulle vesistön käyttäjälle kuuluvaa velvollisuutta. VaL 1918:n 11: 17:ssä mainittiin haasteasioiksi kuuluviksi 26 eri kohdaksi numeroidut kanteella (talan) vireille pantavat asiat tai asiaryhmät.

Verrattaessa Suomen ja Ruotsin järjestelmiä toisiinsa haasteasioiden osalta voidaan todeta, että Ruotsissa v:n 1918 VaL:n mukaan haasteasioina käsiteltiin sellaisiakin vesiasioita, jotka meillä voitaisiin käsitellä hakemusasioina. Esimerkkeinä voidaan mainita 23. kohdassa mainittu vesistössä sijaitsevan vesiolojen kannalta tärkeän rakennuksen poistamista tai muuttamista koskeva kanne, 31. kohdassa mainittu yleisempään kuin tietyn kiinteistön talousvesikäyttöön tarkoitetun pohjavedenottamon poistamista tai muuttamista koskeva kanne ja 41. kohdassa mainittu yleisessä uittoväylässä sijaitsevan laitteen poistamista tai muuttamista taikka siellä tehdyn toimenpiteen oikaisemista koskeva kanne, mikäli mainittuja laitoksia tai laitteita ei ollut tehty laillisessa järjestyksessä tai ne eivät muuten olleet lain mukaisia. Mainittuja kysymyksiä koskevat kanteet käsiteltäisiin myös Suomessa VL 14: 7.3:n mukaan riita-asioina, kuitenkin ainoastaan sillä edellytyksellä, että asia on pantu vireille »muutoin kuin hakemuksen tai rangaistusvaatimuksen yhteydessä». Tällaista rajoitusta ei ollut Ruotsissa eikä siellä siten ollut asetettu haasteasioita toissijaiseen asemaan hakemusasioihin nähden, kuten meillä riita-asi-

---

[38] Vrt. hakemusasioiden luonteesta *betänkande 1910* s. 450 sekä jälj. 6.3.3.4. luku.

[39] Ks. esim. VaL 1918:n 2: 3.3, 2: 47.2, 4: 17–20 (L:ssa 1971 nr 531) ja vattenrättskungörelse 29. 10. 1971 nr 789. Ks. lisäksi Ruotsin hallituksen toimivallasta vesiasioissa *Persson*, Praktisk miljökunskap s. 151, *SOU 1977: 27* s. 107 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 71. Vrt. myös *Johansson* s. 26 s.

[40] Erityisesti uittoasioissa tuomioistuinten ja hallinnollisten viranomaisten välinen toimivallan jako on Ruotsissa monesti ollut tulkinnanvarainen. Ks. siitä yksityiskohtaisemmin *Lavin* s. 109–115.

[41] Ks. esim. *Lavin* s. 111 s. sekä *betänkande 1916* s. 192 ja 348 s.

at hakemus- ja rikosasioiden suhteen. Osaltaan tämä saattoi johtua siitä jo aikaisemmin todetusta seikasta, että Ruotsissa ennen vuotta 1919 vesiasiain käsittely kuului oleelliselta osin yleisille alioikeuksille. Siten Ruotsissa vesituomioistuimet saivat suurimman osan tehtävistään yleisiltä tuomioistuimilta, kun taas Suomessa VO:t saivat sittemmin enimmän osan asioistaan hallintoviranomaisilta eli LH:lta ja VTK:lta. Kun oikeudenkäynti haasteasioissa muistuttaa eniten yleisissä tuomioistuimissa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä, voitaneen pitää luonnollisena, että Ruotsissa mainituista historiallisista tekijöistä johtuen pyrittiin saamaan haasteasioiden piiri suhteellisen laajaksi hakemusasioihin verrattuna.

Toisaalta Ruotsissa ei ollut siirretty kaikkia vesioikeudellisia riita-asioita AO:sta VD:n toimivaltaan. Tämä koski mm. vesiolojen kannalta edellä mainittuja vähäisempiä laitteita ja rakennelmia sekä erilaisia uiton suorittamisesta aiheutuneita riitaisuuksia, jotka meillä VL 14: 7.3:n nojalla verrattuna VL 5 luvun säännöksiin (esim. VL 5: 61, 67.2 ja 3, 76, 91.2 ja 92.3) käsitellään VO:ssa riita-asioina. Vastaavia säännöksiä ei ollut VaL 1918:n 11: 17:n haasteasioita koskevassa luettelossa. Syynä tähän lienee se, että puutavaran uitosta säädettiin ainoastaan osittain VaL 1918:ssa, jonka 6 luku (L 1919 nr 425) sisälsi yleistä uittoväylää koskevat säännökset. Sen sijaan itse uiton suorittamisesta yleisessä uittoväylässä säädettiin erillisessä L:ssa (FlotL), joka osittain muutettuna on edelleenkin voimassa ja jota sen vuoksi käsitellään jäljempänä Ruotsin voimassa olevaa oikeutta koskevan esityksen yhteydessä.[42]

Myös VaL 1918:ssa säädettiin AO eräiltä osin toimivaltaiseksi tuomioistuimeksi käsittelemään mainitun lain mukaisia kanteita. VaL 1918:n 3: 20.2:n mukaan nimittäin moitekanne, joka koski vesistön säännöstely-yrityksen osakkaan osuutta yrityksen kustannuksista, tuli käsitellä AO:ssa. Kysymyksessä ei siis tältä osin ollut vesiasia, vaan laissa expressis verbis AO:n toimivaltaan määrätty riita-asia. Meillä taas tilanne tässä suhteessa on päinvastainen. VL 8: 19:n mukaan moitekanne säännöstely-yhtiön kustannusten jaosta on pantava vireille kanteella VO:ssa, jossa se sitten VL 14: 7.3:n säännös in fine huomioon ottaen käsitellään riita-asiana.[43]

Lisäksi v:n 1918 VaL:iin sisältyi useita sellaisia aineellisoikeudellisia säännöksiä, joita koskevia vaateita ei VaL 1918:n 11: 17:n mukaan ollut luettava kuuluviksi vesiasioihin. Tällaiset asiat kuuluivat periaatteessa AO:n toimivaltaan, ellei siten jutun v:n 1918 VaL:iin sisältyneiden erityisten kompetenssisäännösten (VaL 1918:n 11: 20–23) nojalla katsottu kuuluneen VD:n toimivaltaan.[44]

Edellä olevasta esityksestä havaitaan, että vaikka Ruotsin v:n 1918 VaL:n mukaisten haasteasioiden voidaan suurin piirtein katsoa vastaavan Suomen VL:n mukaisia riita- ja rikosasioita, oli niiden välillä melkoisia asiallisia eroavuuksia. Periaatteelliselta kannalta nämä eroavuudet olivat pääasiassa kahdenlaisia. Ensinnäkin Ruotsissa yleisten alioikeuksien asiallinen toimivalta oli säilytetty useiden sellaisten riita-asioiden osalta, jotka meillä VL:ssa on liitetty vesiasioina VO:n toimivaltaan. Toisaalta taas suhteessa hakemusasioihin Ruotsissa haasteasioiden piiri oli laajempi kuin meillä vesioikeudellisten riita-asioiden.

Valitusasioina käsiteltiin Ruotsissa v:n 1918 VaL:n mukaan valitukset (besvär) katselmusmiesten päätöksistä, jotka koskivat katselmustoimituksessa katselmus-

---

[42] Vrt. av:n 80 ed.

[43] Vrt. 7.5.5. luku.

[44] Ks. esim. *af Klintberg* s. 107, 127, 152, 154, 160 s., 162, 203, 225 s. ja 247 sekä *Körlof* s. 135.

miestä vastaan tehtyjen estemuistutusten hylkäämistä sekä katselmusmiesten toimenpiteistä ja lausunnoista tehdyt kantelut (klagan) niissä tapauksissa, jolloin lausuntoa ei ollut alistettu VD:lle (VaL 1918:n 11: 17:n 59. kohta). *Alistusasioita* olivat taas katselmustoimituksessa annetuista lausunnoista VD:een tehdyt alistukset ja valitukset, jos lausunto oli alistettava VD:lle (VaL 1918:n 11: 17:n 60. kohta). Mainittujen asiaryhmien osalta on todettava, etteivät ne vastanneet lainkaan Suomen VL:n mukaisia valitus- ja alistusasioita. Meillä nimittäin valitusasioilla tarkoitetaan VL 16: 49:ssä mainittuja asioita, jotka koskevat valituksia vltk:ssa tai ojitustoimituksessa tehdyistä päätöksistä taikka ulosmittauksesta. Alistusasioilla meillä taas ymmärretään vltk:n VL 20: 2.3:n mukaisesti VO:n käsiteltäviksi alistamia asioita.[45]

VD:n asiallista toimivaltaa koskeviin yleisiin toimivaltasäännöksiin katsottiin luettelon vesiasioista sisältäneen VaL 1918:n 11: 17:n lisäksi kuuluneen myös saman lain 11: 18:n säännös siitä, että jos po. laissa oli määrätty jokin 11: 17:ssä mainittu lainkohta sovellettavaksi muuhun kuin siinä tarkoitettuun tapaukseen, piti myös kanne, joka koski sellaista sovellutusta, lukea kuuluvaksi vesiasioihin (L 1920 nr 459). Säännös oli ymmärrettävä tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien valossa ja ilman sitäkin olisi kenties tulkinnan kautta voitu päätyä samaan tarkoitettuun tulokseen. Toisaalta kyseinen säännös aiheutti sen, että VD:n asiallista toimivaltaa koskevat yleisetkin säännökset muuttuivat käytännön sovellutustoiminnan kannalta vaikeaselkoisemmiksi kuin miltä näyttäisi ensi näkemältä silmäiltäessä VaL 1918:n 11: 17:ään sisältyvää luetteloa vesiasioista.

Lisäksi jo v:n 1918 VaL:iin oli otettu toimivaltasäännösten soveltamisen kannalta merkittävinä pidettäviä *erityisiä kompetenssisäännöksiä* (11: 20–23), joita tarkastellaan jäljempänä vertailevassa mielessä Ruotsin voimassa olevaa oikeutta koskevan esityksen yhteydessä kohdassa 4.2.4.

4.2.3. Ruotsin uuden vesilainsäädännön valmistelusta

Ruotsissakin vesilainsäädännön kokonaisuudistusta valmisteltiin pitkään. Tätä varten asetettu selvitystoimikunta *(vattenlagsutredningen)* antoi ensiksi kolme osamietintöä, jotka koskivat menettelytapasäännöksiä *(SOU 1970: 40)*, korvauksia, maksuja ym. *(SOU 1972: 14)* sekä vesistö- ja vesiensuojeluyhdistyksiä *(SOU 1973: 31)*. Näistä ensimmäiseen osamietintöön sisältyneet ehdotukset toteutettiin osittain jo edellisessä kohdassa mainitulla 1. 1. 1972 voimaan tulleella VaL:n muutoksella. Toisena uudistusvaiheena oli osamietinnöissä ehdotettu VaL:n mukaisten korvauskysymysten käsittelyn siirtämistä FaD:lle.[46]

---

[45] Vrt. alistusasioiden osalta 6.3.3.1. luvussa av:n 90 kohdalla ja valitusasioiden osalta 6.3.6. luku.

[46] Näin *SOU 1970: 40* s. 64 ja *SOU 1972: 14* s. 64.

Ruotsin vesilainsäädännön uudistamissuunnitelmista mainittujen osamietintöjen valossa vrt. lisäksi *Fredrikson*, SvJT 1972 s. 258–269, *Persson*, Praktisk miljö-

Sittemmin vattenlagsutredningen antoi loppumietintönsä (*SOU 1977: 27*), joka sisälsi ehdotuksen uudeksi vesilaiksi.[47] Nimitys vesioikeus oli siinä kokonaan poistettu. Ensimmäisen asteen tuomioistuimena vesiasioissa olisivat toimineet hallituksen määräämät kiinteistötuomioistuimet (FaD), joilla olisi tällöin ollut sama kokoonpano kuin yleensäkin kiinteistötuomioistuimilla.[48] Kuitenkin mietinnössä ehdotettiin, että vesiasioita jatkossakin olisivat käsitelleet ne samat kuusi käräjäoikeutta kiinteistötuomioistuimina, jotka nykyisinkin toimivat erityiskokoonpanossa vesioikeuksina, ja että niiden tuomiopiirien rajat olisivat säilyneet ennallaan.[49]

Toimivalta lupa-asioissa olisi lakiehdotuksen 15 luvun säännösten mukaan kuulunut hallinnollisille viranomaisille. Suurehkoja vesitaloushankkeita koskevat lupa-asiat olisivat kuuluneet hallituksen toimivaltaan, joka ei kuitenkaan olisi laajentunut entisestä.[50] Pienehköjä hankkeita koskevat lupa-asiat olisivat kuuluneet taas lääninhallituksille. Konsessiolautakunta (konsessionsnämnden) olisi tutkinut kaikki sellaiset kysymykset, jotka eivät kuuluneet hallituksen tai LH:n toimivaltaan. Siten konsessiolautakunta, joka nykyisin käsittelee ainoastaan MiL:n mukaisia asioita, olisi tullut saamaan tärkeitä tehtäviä keskeisenä vesioikeudellisena instanssina. Käsitellessään MiL:n mukaan luvan myöntämistä ympäristövaaralliseen toimintaan konsessiolautakunta olisi voinut sen yhteydessä tutkia myös muutoin LH:n toimivaltaan kuuluvan vesioikeudellisen lupa-asian. Hallitus olisi voinut myös luovuttaa toimivaltansa konsessiolautakunnalle tietyssä asiassa tai pidättää itselleen muiden lupaviranomaisten toimivaltaan kuuluvan asian, jolla oli huomattava merkitys.[51]

Ruotsissa siis vesioikeudellisen lupajärjestelmän uudistamista suunniteltaessa asetettiin aluksi ensimmäiselle sijalle hallinnollinen vaihtoehto. Tätä perusteltiin sillä, että hallinnolliset viranomaiset voisivat vesioikeuksia paremmin varsinkin suurten vesiyritysten osalta ottaa huomioon

---

kunskap s. 155 s., *Svenska Kraftverksföreningens publ.* 1969: 8 ja *Johansson* s. 31–33. Ks. myös mainittujen mietintöjen johdosta annetuista lausunnoista *FT 1970* s. 327, *SvJT 1970* s. 697 sekä *TSA 1969* s. 300 ja 1971 s. 42. Ks. lisäksi lainsäädäntötyöstä *NJA II 1971* s. 350–369, *1974* s. 438–507 ja *1976* s. 583 s.

[47] *SOU 1977: 27* s. 11–62.

[48] Ks. *SOU 1977: 27* s. 176 ja 377.

[49] *SOU 1977: 27* s. 167 s.

[50] Ks. *SOU 1977: 27* s. 30 ja 175.

[51] Ks. lupaviranomaisten lakiehdotuksen mukaisesta toimivallasta yksityiskohtaisemmin *SOU 1977: 27* s. 30 s., 175–177 ja 328–334. Ko. mietinnössä (bilaga 2) esitettiin myös sellaista vaihtoehtoa, että toimivalta vesioikeudellisissa lupa-asioissa olisi uskottu useille alueellisille konsessiolautakunnille, jotka olisivat toimineet VD:n nykyisillä kansliapaikkakunnilla ja joille olisi muodostettu yhteinen yli-instanssi. Käytännössä tällainen ehdotus olisi merkinnyt sitä, että VD:t olisi uudelleenorganisoitu konsessiolautakunniksi. Vrt. tästä myös *SOU 1978: 80* s. 68.

yleiset yhteiskunnalliset suunnittelunäkökohdat ja olla yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.[52] Uutta vesioikeudellista lupajärjestelmää luotaessa haluttiin pyrkiä mahdollisimman tehokkaaseen, joustavaan ja nopeaan menettelyyn.[53]

Ehdotettua järjestelmää vastaan suunnattiin Ruotsissa voimakasta kritiikkiä[54] ja lähemmin tarkasteltaessa siinä voidaan osoittaa vakaviakin puutteita. Niistä pahin lienee se, että lainkäyttö vesiasioissa olisi saattanut muodostua hajanaiseksi, jos vesiasioita FaD:n lisäksi olisivat käsitelleet osaltaan hallitus, konsessiolautakunta ja LH:t.[55] Menettely olisi ollut aikaisempaa monimutkaisempaa ja myös toimivaltaongelmat olisivat saattaneet lisääntyä. Asianosaisten oikeusturva hallinnollisessa konsessiolautakunnassa ei olisi ollut yhtä hyvin taattu kuin VD:ssa. Vesilainsäädännön uudistamista valmistellut toimikunta itsekin myönsi, että sen ehdottamat muutokset sisälsivät myös haittatekijöitä.[56] Jos itse lupakysymys olisi tutkittu hallinnollisessa viranomaisessa, olisi korvaukset kuitenkin pitänyt käsitellä tuomioistuimessa, mikä olisi merkinnyt tiettyä kahdenkertaista työtä ja siitä johtuvaa ajanhukkaa.[57] Ilmeisesti lieventääkseen kerrottuja haittatekijöitä toimikunta ehdotti FaD:lle Norjan mallin mukaisesti myös oikeutta antaa yksityiskohtia koskevia määräyksiä (detaljföreskrifter) esimerkiksi vahinkojen estämiseksi tarpeellisista toimenpiteistä edellyttäen, etteivät nämä olisi olennaisesti eronneet lupaviranomaisen asettamista lupaehdoista.[58]

Lagrådsremiss 22. 1. 1981 ja sen mukaisesti hallituksen esitys uudeksi vesilaiksi ym. *(Reg. prop. 1981/82: 130)* rakentuivatkin sille periaatteelle, että aikaisempi vesioikeudellinen tutkintasysteemi vesiasioissa oli säilytettävä. Tähän näyttää vaikuttaneen se, että edellä kerrottua kritiikkiä pidettiin suurelta osin oikeaan osuneena. Lisäksi vesituomioistuinten eduksi luettiin, että ne edustivat hyvän maineen saavuttanutta systeemiä, joka yleisesti ottaen oli toiminut hyvin. Myöskään teoreettiselta kannalta

---

[52] *SOU 1977: 27* s. 162 ja 164.

[53] *SOU 1977: 27* s. 165.

[54] Ks. esim. Ruotsin asianajajaliiton kriittinen lausunto, *TSA 1978* s. 117–121. Samoin jo ensimmäisen osamietinnön johdosta *Fredrikson*, SvJT 1972 s. 258. Vrt. myös yhteenveto annetuista lausunnoista *Reg.prop. 1981/82: 130, Bilagedel* s. 68–471.

[55] Samoin *TSA 1978* s. 119.

[56] Ks. *SOU 1977: 27* s. 162–164.

[57] Ks. *SOU 1977: 27* s. 162.

[58] *SOU 1977: 27* s. 169.

ei katsottu olevan esteitä sille, etteivätkö vesituomioistuimet pienempien vesiyritysten osalta voisi ottaa huomioon yleisiä suunnittelunäkökohtia ja myös muutoin harkita luvan myöntämisen edellytyksiä aikaisempaa vapaammin, jos niille annetaan siihen oikeudellinen valtuutus.[59]

4.2.4. Vattenlag 5. 5. 1983

Ruotsin uusi vesilaki (VaL) annettiin edellä mainitun hallituksen esityksen pohjalta 5. 5. 1983 ja oli käsillä olevien toimivaltakysymysten suhteen yhdenmukainen sen kanssa. Vesituomioistuimet säilyivät VaL:n mukaan tutkintaorgaaneina sekä lupa- että korvauskysymysten osalta. Ensimmäisessä asteessa vesiasiat käsitellään VD:ssa, jonka päätöksistä voidaan valittaa VÖD:iin ja edelleen HD:iin. Myös hallituksen toimivalta suurimpien vesiyritysten sekä laajojen vesistöjen ja vesialueiden osalta säilyi ennallaan (VaL 11: 1–6). Samoin VD:n ja VÖD:n asema tuomioistuinorganisaatiossa säilyi entisellään.

Nykyisin siis Ruotsissa ensimmäisen asteen vesituomioistuimena toimii käräjäoikeus (*tingsrätt*) erityiskokoonpanossa nimellä »*vattendomstol*» (VD). Näitä vesituomiosituimina toimivia käräjäoikeuksia on tällä hetkellä kuusi kappaletta. Niiden kansliat sijaitsevat seuduilla, joissa aikaisemmin on ollut erillinen vesioikeus.[60] Kaikki nämä käräjäoikeudet ovat samalla kiinteistötuomioistuimia. VD:n tuomiopiirien rajat määräytyvät vesistöjen mukaisesti (VaL 13: 7).[61] VD:n puheenjohtajana toimii hallituksen tai sen määräämän viranomaisen nimittämä käräjäoikeuden lainoppinut tuomari (VaL 13: 3 ja 5).[62] Jäseninä on tekninen jäsen ja kaksi lautamiestä. Puheenjohtajan määräyksestä voi oikeuteen kuulua lisäksi yksi tekninen jäsen. Teknisillä jäsenillä tulee olla tekninen koulutus ja kokemusta vesikysymysten käsittelyssä. Lautamiesten tulee olla kiinteis-

---

[59] Ks. lisäksi mainittujen lakiesitysten perusteluista vesiasioiden tutkintasysteemin osalta *Lagrådsremiss* s. 8–17 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 68–77, 263 ja 513. – Mainittakoon, että kyseinen esitys oli porvarillisen hallituksen antama ja hyväksyttiin sittemmin vaalien jälkeen valtiopäivillä, jossa vasemmistolla oli enemmistö.

[60] Nämä paikkakunnat ovat Luleå, Umeå, Östersund, Stockholm, Vaxjö ja Vänersborg (KK 4. 6. 1971 om vattendomstol, nr 550).

[61] Vesituomioistuimien tuomiopiirit on määritelty yksityiskohtaisesti edellisessä av:ssä mainitussa julistuksessa.

[62] VD:n puheenjohtajasta ei enää käytetä nimitystä vesioikeustuomari (vattenrättsdomare), kuten v:n 1918 VaL:ssa. Ks. tästä *Lagrådsremiss* s. 256 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 514.

tötuomioistuimen lautamiehiä vesioikeuden tuomiopiiristä (VaL 13: 3).[63] Mainitut säännökset eivät ole aiheuttaneet muutosta VD:n kokoonpanoon.

VD:n alueellisesta toimivallasta säädetään VaL 13: 8:ssa. Siinä määrätään vesiasia (vattenmål) tutkittavaksi siinä VD:ssa, jonka alueella kyseinen laite, yritys tai toimenpide pääasiallisesti on toteutettu tai tullaan toteuttamaan. Ylempi oikeus ei saa enää tutkia kysymystä vesituomioistuinten keskinäisestä toimivallasta muissa kuin RB 10: 20.2:ssa tarkoitetuissa tapauksissa.

Vesiasiain käsittelysysteemiin tehtiin kuitenkin eräitä muutoksia ja tarkennuksia (VaL 13 luku). Näistä huomattavin tutkimusaiheen kannalta on se, että syytteet VaL:ia vastaan tehdyistä rikoksista kuuluvat aina yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. VaL ei sen vuoksi sisällä lainkaan määräyksiä rikosasioiden käsittelystä. Lisäksi vesiasiat on jaettu ainoastaan kolmeen ryhmään *(ansökningsmål, stämningsmål* ja *förrättningsmål),*[64] joihin kuuluvat asiat luetellaan erikseen VaL 13: 13–15:ssä. Vesiasiain määrittelyä ja jaottelua koskevat periaatteet ovat siten samalla pohjalla kuin jo v:n 1918 VaL:ssa.

Hakemusasioista *(ansökningsmål)* sisältyy yksityiskohtainen luettelo VaL 13: 13:n 1. kappaleeseen. Luettelo sisältää kaikkiaan 13 eri kohtaa, jotka asialliselta sisällöltään vastaavat VaL 1918:n 11: 17:ssä lueteltuja kohtia 1–21 sekä vattenslagsutredningen lakiehdotuksen 18: 2:ta. Yhdenmukaisesti VaL 1918:n kanssa hakemusasioihin on luettu kuuluviksi ensinnäkin sellaiset jutut, jotka eivät varsinaisessa mielessä sisällä mitään oikeusriitaa tiettyjen henkilöiden välillä, vaan joissa hakemus kohdistuu määräämättömään piiriin. Toiseksi hakemusasioihin on edelleen luettu kuuluviksi myös sellaiset jutut, joissa hakemus tosin suuntautuu yhtä tai useampaa tiettyä henkilöä vastaan, mutta joissa tuomioistuinten ratkaisut tulevat saamaan oikeusvoiman myös kolmansiin henkilöihin nähden. Jos hakemusasia koskee yksinomaan yhtä tai useampaa tiettyä asianosaista ja juttu voidaan ratkaista sitovin vaikutuksin ainoastaan näitä vastaan, saa VD hakijan suostumuksella määrätä, että juttu käsitellään haasteasioista säädetyssä järjestyksessä (VaL 13: 13.2). Tällöin voidaan soveltaa haasteasioita varten säädettyä yksinkertaisempaa menettelyä hakemusasioiden perinpohjaisemman ja useilta osin kalliimman menettelyn (mm. kuulutuksineen) sijasta. Lainkohta vastaa VaL 1918:n 11: 61.2:ta muilta osin, paitsi siinä edellytetään nyt hakijan suostumusta. Tämän määräyksen

[63] Po. lainkohdassa ei enää nimenomaisesti mainita, kuten aikaisemmin VaL 1918:n 11: 5:ssä, että lautamiesten tulisi olla etupäässä siitä osasta tuomiopiiriä, johon juttu lähinnä liittyy.

[64] Vertailun vuoksi mainittakoon, että vattenlagsutredningenin laatiman lakiehdotuksen (18: 1) mukaan FaD:n toimivaltaan ehdotetut vesiasiat olisi myös jaettu kolmeen ryhmään, joita olisivat olleet *ansökningsmål, stämningsmål* ja *besvärsmål.* Ks. tästä *SOU 1977: 27* s. 373. – Vrt. taas hallituksen esityksen perusteluista *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 518.

ratio on siinä, että jutun liittymisellä hakemus- tai haasteasioihin on merkitystä VD:n siinä antaman tuomion oikeusvoiman ulottuvuudelle.[65]

Haasteasiat *(stämningsmål)* luetellaan VaL 13: 14:ssä. Luettelo sisältää 14 kohtaa ja se liittyy läheisesti aikaisemmin VaL 1918:n 11: 17:n kohdissa 22–51 olleeseen haasteasioiden luetteloon sellaisin muutoksin, jotka johtuvat uuden VaL:n suhteesta v:n 1918 VaL:iin. Tiettyjä asiallisia muutoksia on kuitenkin toteutettu. Esimerkiksi voidaan ottaa heti 1. kohdassa mainittu vesilaitoksen purkamista tai poistamista koskeva kanne, joka perustuu siihen, ettei laitosta ole perustettu laillisessa järjestyksessä tai ettei se ole lain mukainen. Mainitun kohdan sovellutusala verrattuna VaL 1918:n 11: 17:n kohtiin 23, 31 ja 41 on nyt laajennettu koskemaan kaikenlaisia vesilaitoksia, siis myös sellaisia laitoksia, joilla on vähemmän merkitystä vesioikeudelliselta tai vesirakennustekniseltä kannalta. Tällä muutoksella on haluttu varata asianosaisille tilaisuus käyttää hyväksi VD:n asiantuntemusta myös vähäisempien vesilaitosten osalta ja välttää tilanne, jossa tavallinen käräjäoikeus joutuisi ottamaan käsiteltäväkseen sellaista laitosta koskevan riitakysymyksen, jonka perustamiseen VD on antanut luvan, ja siten ratkaisemaan kysymyksen laitoksen yhtäpitävyydestä VD:n lupapäätöksen kanssa.[66]

Yleisesti ottaen näyttää siltä, että VD:n asiallista toimivaltaa suhteessa tavallisen käräjäoikeuden toimivaltaan on eräiden haasteasioiden piiriin nyt luettujen riitakysymysten osalta laajennettu. Suhteessa hakemusasioihin haasteasioiden piiri on edelleenkin laajempi kuin meillä vesioikeudellisten riita-asioiden eikä haasteasioita ole nytkään asetettu toissijaiseen asemaan hakemusasioihin verrattuna. Toisaalta haasteasioina voidaan nyt käsitellä pelkästään riitakysymyksiä, koska vesioikeudelliset rikosasiat on kokonaisuudessaan siirretty yleisen tuomioistuimen toimivaltaan.

Toimitusasiat *(förrättningsmål)* ovat valituksia VaL:n mukaisissa toimituksissa tehdyistä päätöksistä (VaL 13: 15). Pykälä vastaa VaL 1918:n 11: 17:n 59. kohtaa ja vattenlagsutredningenin lakiehdotuksen 18: 4:ää. Nimitys förrättningsmål on nyt katsottu sopivammaksi näiden juttujen osalta kuin aikaisempi ilmaisu besvärsmål, joka voidaan sekoittaa VD:sta VÖD:iin tehtäviin valituksiin.[67]

VaL:iin ei sisälly lainkaan vastinetta VaL 1918:n 11: 17:n 60. kohdassa mainituille *alistusasioille*. Ne yleiset intressit, joiden hyväksi alistussysteemi oli luotu, on nyt katsottu voitavan riittävästi suojata kamarikollegiolle ja asianomaisille kunnille annetuilla mahdollisuuksilla valvoa yleisiä etuja toimituksessa ja valittaa lupapäätöksestä. Muutenkaan ei ole katsottu olevan mitään syytä säilyttää alistusmenettelyä.[68]

VD:n asiallisen toimivallan määrittämisessä on edellä tarkasteltujen eri asiaryhmiä koskevien luetteloiden avulla pyritty mahdollisimman selvästi ilmoittamaan ensinnäkin, mitkä jutut VD:n on tutkittava, ja toiseksi,

---

[65] Ks. *Lagrådsremiss* s. 261 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 519.

[66] Ks. *SOU 1977: 27* s. 374, *Lagrådsremiss* s. 262 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 520.

[67] Ks. *Lagrådsremiss* s. 260 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 518.

[68] *Ib.*

missä järjestyksessä nämä jutut on VD:ssa käsiteltävä. Tällaiset luettelot voivat kuitenkin käytännön oikeuselämässä osoittautua epätarkoituksenmukaisiksi, koska ne rajoittavat VD:n toimivallan ainoastaan laissa nimenomaisesti mainittuihin tapauksiin. Mainittu seikka tiedostettiin Ruotsissa jo v:n 1918 VaL:ia valmisteltaessa. Epäkäytännöllisten tulosten välttämiseksi mainittuun lakiin otettiin *erityisiä kompetenssisäännöksiä* (VaL 1918:n 11: 20–23), joiden avulla yritettiin myös estää liiallista jäykkyyttä toimivaltasäännösten soveltamisessa.[69] Mainitut säännökset on pääosiltaan, tosin eräiltä osin muunneltuina, säilytetty uudessa VaL:ssa.[70]

Ensinnäkin VaL 13: 16:n mukaan VD saa ottaa tutkittavakseen kanteen, jota ei saman luvun 13 tai 14 §:n mukaan ole luettava vesiasioiden piiriin, mutta joka koskee VaL:ssa käsiteltyä aihetta (ämne). Edellytyksenä on, ettei väitettä VD:n toimivaltaa vastaan tehdä RB 34: 2:ssa säädetyssä ajassa tai että VD havaitsee kanteella olevan huomattavaa merkitystä vesioloille. Viimeksi mainitussa tapauksessa juttu voidaan siis tutkia VD:ssa vastoin vastapuolen kiistämistäkin. Jos VD tutkii jutun, luetaan se vesiasiaksi. VD ei kuitenkaan saa tutkia kannetta, joka koskee rikokseen perustuvaa vastuuta. Poikkeuksena tästä kiellosta ovat RB 9 luvun mukaiset oikeudenkäyntirikkomukset. Myös tapauksissa, joissa VaL:ssa on säädetty jokin tietty kysymys käsiteltäväksi erityisessä järjestyksessä, on sitä koskevia määräyksiä noudatettava. – Pääpiirteissään kyseinen säännös on jo aikaisemmin voimassa olleen VaL 1918:n 11: 20:n kaltainen.[71]

Edellytyksenä mainitun lainkohdan (VaL 13: 16) soveltuvuudelle on ensiksi se, että kanne koskee VaL:ssa käsiteltyä aihetta. Tällä tarkoitetaan suurin piirtein samaa kuin että asiaan on ainakin osittain sovellettava VaL:n säännöksiä. Viime kädessä siis vesiasiain määrittelyn kannalta perustavaa laatua olevat kriteerit saattavat Ruotsissakin määräytyä peri-

---

[69] Ks. erityisten kompetenssisäännösten säätämiseen aikoinaan johtaneista tekijöistä lisäksi *betänkande 1910* s. 456–458, *betänkande 1917* s. 379 s., *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 464 s. ja *sama*, Specialprocess s. 98.

[70] Ks. VaL:n erityisten kompetenssisäännösten perusteluista *SOU 1977: 27* s. 374 s., *Lagrådsremiss* s. 263–266 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 521–524.

[71] Sen sijaan vattenlagsutredningenin laatiman lakiehdotuksen vastaava säännös (18: 5) oli soveltamisalaltaan suppeampi. Siitä mm. puuttui mahdollisuus tutkia juttu VD:ssa vastoin vastapuolen kiistämistä, koska tämä toimikunnan käsityksen mukaan olisi saattanut johtaa mm. vaikeisiin rajanveto-ongelmiin. Ks. tästä *SOU 1977: 27* s. 374 s. sekä VaL 13: 16:n perusteluista lisäksi *Lagrådsremiss* s. 263 s. ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 521 s.

aatteessa samalla tavalla kuin Suomessa (vrt. VL 14: 1.1). Tosin Ruotsissa on tällaisessa tapauksessa lisäedellytyksenä joko se, ettei väitettä tuomioistuimen kelpoisuudesta ole tehty laillisessa järjestyksessä, tai se, että kanteella havaitaan olevan huomattavaa merkitystä vesioloille. Siten VD ei saa vastoin vastapuolen tahtoa tutkia vesiolojen kannalta vähäisiä VaL:n mukaan ratkaistavia asioita, ellei kyseistä juttua VaL 13: 13–14:ssä olevien luetteloiden mukaan ole luettava vesiasiaksi.

Edelleen VD:lla on huomattavan laaja toimivalta tutkia vesiasian yhteydessä tehtyjä erilaisia väitteitä ja vaatimuksia. VaL 13: 17:n mukaan VD voi nimittäin siinä määrin kuin se on tarkoituksenmukaista vesiasian yhteydessä tutkia sellaisiakin vaatimuksia, jotka ovat yhteydessä vesiasiaan, mutta koskevat oikeussuhteita, joita ei sinänsä voida ratkaista VaL:n mukaan. Säännös mahdollistaa esimerkiksi sen, että korvauskysymykset vahingoista, jotka ovat syntyneet vesiyritystä rakennettaessa (esim. meluja räjäytysvahingot), voidaan käsitellä vesiasian yhteydessä. Tarkoituksenmukaisuutta harkittaessa on otettava huomioon mm. pyrkimys rajoittaa oikeudenkäyntikustannuksia ja välttää ratkaisun viipymistä jutussa. Säännös ei edellytä, että tapaukseen sovellettaisiin VaL:n säännöksiä, vaan kysymyksessä olevan oikeusalan omia (esim. naapuruusoikeudellisia) sääntöjä. VD ei kuitenkaan saa tutkia kysymyksiä omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistöjaosta. Tämä rajoitus vastaa osittain meillä VL 14: 3:ssa säädettyä kieltoa.[72] Kokonaisuudessaan VaL 13: 17:n säännös on asialliselta sisällöltään yhdenmukainen jo aikaisemmin voimassa olleen VaL 1918:n 11: 22:n kompetenssisäännöksen kanssa.[73]

Edellä tarkastellut VaL 13: 17:n määräykset menevät huomattavasti

[72] Vrt. tästä 9.1.1. luku.

[73] Ks. lisäksi VaL 13: 17:n perusteluista *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 522 s. ja *Lagrådsremiss* s. 264 s. Vrt. *SOU 1977: 27* s. 375 s. (lakiehdotus 18: 6), joka sisälsi muuten vastaavan säännöksen, mutta se koski vain hakijan ja asianomistajan esittämiä vaatimuksia, minkä lisäksi vesituomioistuimia koskeva kielto ryhtyä tutkimaan kiinteistön omistusoikeuskysymyksiä ehdotettiin poistettavaksi. Tämä johtui siitä, että vesiasiat po. mietinnössä ehdotettiin liitettäviksi FaD:n toimivaltaan ja ettei niille muutenkin kuuluvat tehtävät huomioon ottaen näyttänyt tarpeelliselta tehdä tällaista rajoitusta. Vesiasiaa tutkiva FaD olisi siten po. lakiehdotuksen mukaan ollut toimivaltainen tutkimaan myös sellaisen omistusoikeutta kiinteistöön koskevan kysymyksen, jolla on yhteyttä vesiasiaan. – Vrt. myös VaL 1918:n 11: 22:n perusteluista *betänkande 1910* s. 457, jossa esimerkkeinä VD:n toimivaltaan ko. lainkohdan nojalla kuuluneista väitteistä mainittiin sopimuksen pätevyyttä ja res judicataa koskevat kysymykset.

pitemmälle kuin meillä VL 14: 1:n 2 ja 3 momentin säännökset, jotka myöntävät sekä yleiselle tuomioistuimelle että VO:lle oikeuden niiden toimivaltaan kuuluvan asian yhteydessä tutkia ennakkokysymyksiä, liitännäisiä asioita ja asian ratkaisuun vaikuttavia kysymyksiä. Ruotsissa VD:t voivat määrätyin poikkeuksin vesiasian yhteydessä tutkia muitakin kuin ennakkokysymyksen luonteisia vaatimuksia, jos se on tarkoituksenmukaista.

VaL 13: 18:n säännöksellä, joka vastaa aikaisempaa VaL 1918:n 11: 23:n säännöstä, on rajoitettu sellaista (meillä Suomessa toisinaan oikeuskäytännössä sattunutta) mahdollisuutta, että VD:n tutkima asia jätettäisiin *valitusinstanssissa* tutkimatta ilman, että kukaan asianosaisista olisi vedonnut tähän seikkaan. Jos VD on tutkinut jutun, joka koskee VaL:ssa käsiteltyä aihetta, voidaan kysymys siitä, olisiko juttu ollut sen laatuinen, että se olisi pitänyt käsitellä muussa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa kuin tuomioistuimessa, ottaa harkittavaksi ylemmässä oikeudessa ainoastaan seuraavissa tapauksissa: 1) asianosainen (part) on saattanut kysymyksen ylemmän oikeuden tutkittavaksi, 2) VD on tutkinut kysymyksen omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistöjaosta, 3) VD on tutkinut sellaisen kysymyksen, joka VaL:ssa on määrätty käsiteltäväksi erityisessä järjestyksessä, tai 4) VD on tutkinut rikokseen perustuvaa vastuuta koskevan kysymyksen. Kolmessa viimeksi mainitussa tapauksessa valitusinstanssi voi myös ex officio jättää asian tutkimatta.[74]

Sen sijaan VaL ei sisällä mitään vastinetta VaL 1918:n 11: 21:ssä olleelle määräykselle *jutun siirtämisestä* yleisestä tuomioistuimesta VD:iin. Tämän muutoksen ratio on siinä, että jutun vireille saattaneelle asianosaiselle itselleen on tältä osin haluttu pidättää päätösvalta sen suhteen, missä hänen juttunsa tullaan käsittelemään. VaL 1918:n 11: 21.2:ssa ollut siirtosäännös vesistössä sijaitsevan rakennelman poistamista tai muuttamista koskevien kanteiden osalta oli myös tullut tarpeettomaksi sen vuoksi, että kaikkia tällaisia kanteita on nyt VaL:n mukaan pidettävä VD:n toimivaltaan kuuluvina vesiasioina.[75]

VaL:iin ei sisälly myöskään VaL 1918:n 11: 24:ssä ollutta säännöstä asianosaisen osoittamisesta riitelemään erikseen jostakin vaatimuksesta, jonka ratkaisusta vesiasian lopputulos on riippuvainen. Säännös on jätetty pois VaL:sta, koska on katsottu, että vastaisuudessa tällaiset kysymykset tulee ratkaista yleisen oikeudenkäyntijärjestyksen (RB 32: 5 ja 34 luku) mukaisesti.[76]

---

[74] Ks. VaL 13: 18:n perusteluista *Lagrådsremiss* s. 265 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 523.

[75] Ks. VaL:n perusteluista tältä osin *SOU 1977: 27* s. 375, *Lagrådsremiss* s. 264 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 522.

[76] Ks. tästä *Lagrådsremiss* s. 265 s. ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 524. Vrt. VaL 1918:n 11: 24:n perusteluista *betänkande 1910* s. 459.

Myös *oikeudenkäyntikulujen* määräämisen osalta VaL 1918:ssa ollut erityissäännös (11: 25), joka määräsi tietyissä vesiasian peruutustapauksissa oikeudenkäyntikuluista riideltäväksi yleisessä tuomioistuimessa, on jätetty uudesta VaL:sta pois. Tästä seuraa, että oikeudenkäyntikulujen määräämisen osalta on nyt seurattava tavallista pääsääntöä, jonka mukaan se tuomioistuin, jossa kulut ovat syntyneet, myös tutkii niitä koskevat mahdolliset riidat.[77]

VaL rakentuu oleellisilta osin aikaisemman lain periaatteille myös aineellisten säännösten osalta, mm. niiltä osin kuin on kysymys lain sovellutusalasta, mikä tosin on nyt nimenomaisesti määritelty VaL 1: 2–3:ssa, ja oikeudesta veteen. Eräitä syvällekäypiä systemaattisia muutoksia lain rakenteessa on kuitenkin toteutettu. Esimerkiksi VaL 1918:n verraten yksityiskohtaiset lupasäännökset on korvattu yleisluonteisemmilla säännöksillä, jotka mahdollistavat vesiyrityksen kokonaisvaltaisemman arvioinnin mm. yleiset suunnittelu- ja yhteiskuntataloudelliset näkökohdat huomioon ottaen (VaL 3 luku). Uuden VaL:n noudattamisen valvonta kuuluu LH:lle (VaL 18: 1). LH:n tehtäviin kuuluu myös sekä pinta- että pohjavesien suojaamiseksi tarpeellisten suoja-alueiden määrääminen (VaL 19: 2). Hallinnollisina pidetyt kysymykset yleisten kulkuväylien, satamien ja uittoväylien perustamisesta, laajentamisesta ja lakkauttamisesta on poistettu VaL:sta ja niitä varten on säädetty omat erillislait (L om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn 5. 5. 1983/293 sekä L om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän flottled 5. 5. 1983/294).

Myös *uiton* suorittamisesta yleisessä uittoväylässä säädetään erillisessä laissa (FlotL). Sanotun lain 70 §:n mukaan LH valvoo yleisten uittoväylien hoitoa ja ylläpitoa sekä uittoyhdistysten toimintaa. Saman lain 63 §:n mukaan taas laillinen tuomioistuin niissä uittoyhdistystä koskevissa asioissa, joista muuta ei ole säädetty, on sen paikkakunnan AO (allmän underrätt), jossa yhdistyksen hallitus sen sääntöjen mukaan sijaitsee. FlotL 60–61 §:ssä mainitaankin oikeudesta kanteen nostamiseen tietyissä uittoyhdistyksen hallintoa ja uiton kustannusosuutta koskevissa kysymyksissä. Koska näissä lainkohdissa ei ole mainintaa muusta forumista, on sellainen kanne FlotL 63 §:n nojalla pantava vireille AO:ssa. Toimivallan uskomiseen AO:lle tältä osin lienee vaikuttanut myös se, että uittoyhdistyksen rakenne, vaikka siinä eräiltä osin onkin selviä julkisoikeudellisia piirteitä, liittyy oleellisilta osin yksityisoikeudellisiin taloudellisiin yhtymiin.[78]

Lisäksi Suomen ja Ruotsin välillä on eroavuuksia sen suhteen, minkä tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat *uittovahinkoasiassa* annetusta välitystuomiosta tehdyt muutoksenhaut. Meillä ne kuuluvat VL 5: 86.1:n nojalla VO:n toimivaltaan riita-asioina,[79] kun taas Ruotsissa ne kuuluvat sen paikkakunnan AO:n toimivaltaan, jossa vahinko on tapahtunut (FlotL 12.3 §). VaL:n tultua voimaan voidaan uittovahinkoja käsitellä ainoastaan FlotL:n mukaisesti, jota on tässä tarkoituksessa muutettu L:lla 27. 6. 1983/649.[80]

---

[77] Ks. *Lagrådsremiss* s. 255 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 513. Vrt. myös aikaisemmin voimassa olleen VaL 1918:n 11: 25:n osalta *Lindberg*, Skrifter tillägnade Natanael Gärde s. 659, jossa arvosteltiin ko. erityissäännöstä ja esitettiin sen jättämistä pois uudesta vesilaista.

[78] Ks. *Lavin* s. 114 s. sekä siellä mainittuja lähteitä ja oikeustapauksia.

[79] Vrt. 7.5.6. luvun alussa.

[80] Ks. uittoasioita koskeneiden lainmuutosten perusteluista *Lagrådsremiss* s. 86 s., *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 146 s. ja *Reg.prop. 1982/83: 26* s. 44.

Ruotsin uusi VaL on määrätty tulemaan voimaan 1. 1. 1984 (L om införande av vattenlagen 5. 5. 1983/282, 1 §). Ennen uuden VaL:n voimaantuloa vireille pantuihin juttuihin sovelletaan kuitenkin vanhan lain säännöksiä (em. lain 4 §).

4.2.5. Miljöskyddslag

Aikaisemmin kuuluivat vesien pilaamista koskevat kysymykset Ruotsissakin pääasiassa vesituomioistuinten toimivaltaan. Ennen 1. 7. 1969 voimassa olleen VaL 1918:n 8 luvun säännösten mukaan oli ollut olemassa tietty konsessiomenettely jätevesien vesistöön päästämistä koskevissa kysymyksissä. Tietyntyyppisiä teollisia laitoksia ei saanut perustaa ennen kuin VD oli tutkinut jätevesikysymyksen. Määrättyjen laitosten osalta piti tehdä ainoastaan ilmoitus LH:lle.[81] Kun teollisen jäteveden päästäminen vesistöön uhkasi aiheuttaa huomattavia haittoja yleisille eduille kaikista puhdistustoimenpiteistä huolimatta, joita kohtuudella voitiin vaatia, oli VD:n pitänyt siirtää asian ratkaisu kuninkaalle. Sellainen siirto oli käytännössä kuitenkin tapahtunut ainoastaan parissa tapauksessa.[82]

V:n 1966 lopussa valmistui Ruotsissa asiantuntijoiden (immissionssakkunniga) ehdotus immissiolaiksi (*SOU 1966: 65*). Ehdotus käsitti ilman pilaamista, melua, tärinää, säteilyä ja muita näihin verrattavia häiriöitä koskevia säännöksiä, joiden esikuvina olivat olleet vesiensuojelun alueella voimassa olleet vastaavat säännökset. Vesituomioistuimet olisivat ehdotuksen mukaan käsitelleet sekä lupa- että korvauskysymykset.[83] Vesituomioistuimille esitetty laaja toimivalta olisi käytännössä merkinnyt sitä, että niistä olisi tullut eräänlaisia ympäristöoikeuksia. Ehdotuksen eräs perusajatus olikin siinä, että ympäristölleen häiriötä aiheuttavaa yritystä oli tarkasteltava yhtenä kokonaisuutena ympäristönsuojelunäkökohtien mukaisesti.

Lakiehdotusta käsiteltäessä luonnonhoitovirasto (*naturvårdsverket*) ehdotti kuitenkin toisenlaista menettelyä. Sen mukaan lupakysymykset sekä vesiensuojelu- että immissioasioissa olisivat kuuluneet erityisen konsessiolautakunnan toimivaltaan. Sen sijaan korvauskysymykset olisi käsitelty tuomioistuimessa. Näiden ehdotusten pohjalta valmisteltiin Ruotsissa nykyisin voimassa oleva ympäristönsuojelulaki (MiL).[84] Lopullinen ratkaisu erosi immissioasiantuntijoiden ehdottamasta menettelystä siinä, että vesituomioistuimet poistettiin kokonaan po. kysymysten käsittelystä.

MiL tuli voimaan 1. 7. 1969. Se sääntelee vesien pilaamisen lisäksi myös ilman pilaamista, melua, tärinää ja muita senkaltaisia häiriöitä. Laki

---

[81] Säännökset lupa- ja ilmoitusvelvollisuudesta olivat erityisessä asetuksessa (förprövningskungörelsen 30. 11. 1956, muut. 9. 6. 1967).

[82] Näin *Persson*, Praktisk miljökunskap s. 31 s.

[83] Ks. *SOU 1966: 65*, lagförslag 1: 4 ja 5 luku sekä perustelujen osalta s. 43–45, 206–210, 334–359 ja 389–397.

[84] Ks. lisäksi MiL:n valmistelutöistä *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28*, passim ja sittemmin *SOU 1978: 80* s. 39 s. sekä kirjallisuudesta *Persson*, Praktisk miljökunskap s. 32 s.

koskee kuitenkin vain kiinteän omaisuuden eli maan, rakennuksen tai laitoksen (mark, byggnad eller anläggning) käytöstä aiheutuvaa likaantumista tai häiriötä.[85] Tällaista seuraamusta aiheuttavaa toimintaa tai käyttöä kutsuu laki (MiL 1 §) ympäristövaaralliseksi toiminnaksi (*miljöfarlig verksamhet*).[86] Tällainen toiminta on kiellettyä ilman lupaa. Luvan siihen voi hakemuksesta myöntää *konsessiolautakunta* (konsessionsnämnden för miljöskydd) niminen virasto.[87] Hallitus voi kuitenkin määrätä, että tietynlaisia asioita koskevat lupakysymykset kuuluvat LH:n tutkittaviksi (MiL 17 §, L:ssa 1981: 420). MiL:n määräysten noudattamista valvovat taas luonnonhoitovirasto ja LH:t (MiL 38 §).[88]

MiL käsittelee sekä immissioita että vesien pilaamista koskevia kysymyksiä. MiL:n alaisen toiminnan sallittavuuden arviointi kuuluu nyt hallinnollisten viranomaisten, etupäässä konsessiolautakunnan ja LH:n toimivaltaan. Muodollisesti ottaen konsessiolautakunta on ryhtynyt tuomioistuimen tehtäviin ja muistuttaa myös organisaatioltaan tuomioistuinta. Vertailukohteena meiltä voidaan mainita vesiasioissa ennen VO:ta toiminut VTK. Edelleen hallitus voi Ruotsissa voimakkaasti vaikuttaa ympä-

[85] Kiinteän omaisuuden (fast egendom) käsitteellä on siten MiL:ssa tavanomaista laajempi sisältö.

[86] Ks. käsitteestä »miljöfarlig verksamhet» ja samalla MiL:n soveltuvuusalueesta yksityiskohtaisemmin *Bengtsson*, Nordisk utredningsserie 1976: 25 s. 33 s., *Cervin* s. 156 s., *Persson*, Miljöskydd s. 11, *sama*, Praktisk miljökunskap s. 33 s., *Svärd–Rahmn* s. 20–57, *Westerlund* s. 14–55, *sama*, Kommentar till miljöskyddslagen s. 23–58 ja niissä mainittuja lähteitä sekä *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28* s. 253–260 ja *SOU 1978: 80* s. 25 s. ja 40 s.

[87] Konsessiolautakunnan kokoonpanosta ja toimivallasta sekä menettelystä siellä sisältyvät säännökset MiL 9–17 §:ään. Lisäksi miljöskyddsförordningen (1981: 574) sisältää lähempiä määräyksiä lupa- ja katselmusmenettelystä. Vrt. lisäksi kirjallisuudesta tältä osin *Bengtsson*, Nordisk utredningsserie 1976: 25 s. 74 s., *Cervin* s. 162, *Persson*, Miljöskydd s. 30–38, *sama*, Praktisk miljökunskap s. 35–42 ja *Westerlund* s. 62–67 sekä lainvalmistelutöistä *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28* s. 268–274 ja *SOU 1978: 80* s. 43 s.

[88] MiL:ia muutettiin mietintöjen *SOU 1978: 80* ja *1978: 43* sekä hallituksen esityksen (*Reg.prop. 1980/81: 92*) pohjalta L:lla 14. 5. 1981 (nr 420) mm. siten, että konsessiolautakunta sai eräitä lisätehtäviä, esim. ympäristönsuojelumaksujen tutkinnan suhteen. Luonnonhoitoviraston aikaisempi dispenssitoimivalta jäi pois, mutta vastapainoksi laitos sai lisää valvonta- ja ohjaustehtäviä. Samalla LH:t saivat lisätehtäviä ennakkotutkinnan ja valvonnan suhteen. Ks. po. lainmuutoksen esitöistä myös *NJA II 1981* s. 243–297 sekä luonnonhoitoviraston ja LH:n toimivaltaa MiL:n mukaisissa asioissa koskevasta kirjallisuudesta esim. *Cervin* s. 163 s., *Persson*, Praktisk miljökunskap s. 37–39 sekä *Westerlund* s. 68–70 ja 72 s.

ristönsuojeluasioissa tehtäviin päätöksiin, osaksi valitusviranomaisena ja osaksi alistusviranomaisena, kun on kysymys suurista yleisistä intresseistä. Tätä on MiL:n esitöissä kutsuttu nykyaikaisen ympäristönhoitolainsäädännön peruspilariksi.[89] Immissiokysymyksiä on Ruotsissa yleensäkin pidetty luonteeltaan enemmän hallinnollisina kuin juridisina.[90]

Toimenpiteet, jotka koskevat rakentamista vesistöön, kuuluvat edelleen VD:n toimivaltaan (MiL 1 §:n 1. ja 2. kohdat verr. VaL 3 §:n 1. kohtaan). Tältä osin ei ole voitu välttää tiettyä kahdenkertaista tutkintaa. Ympäristövaarallisen laitoksen, esimerkiksi puunjalostustehtaan perustajan, tulee ensiksi saada toiminnalleen lupa tai erivapaus MiL:n mukaisesti. Mutta jos laitokseen aiotaan johtaa vettä vesistöstä tai pohjavettä, tarvitaan siihen VD:n lupa. Samoin tarvitaan VD:n lupa jäteveden vesistöön johtamista varten tarvittavan johdon rakentamiseen vesistöön. Tällöin VD tutkii VaL:n mukaisesti kaikki rakentamisesta esimerkiksi kalastuspaikoille ja veneväylille aiheutuvat vahingot ja haitat sekä määrää niistä korvaukset. Sitä vastoin jäteveden johtaminen johtoa myöten on ympäristövaarallista toimintaa. Tästä säädetään MiL:ssa eikä se siten kuulu VD:n toimivaltaan.[91] Myös tiettyjä rajatapauksia voi esiintyä. Esimerkiksi ruoppausta ja vesialueen täyttämistä koskevat kysymykset on käsiteltävä VaL:n mukaisesti, mutta maa-ainesten varastointi vesialueelle on voitu käsitellä sekä VaL:n että MiL:n mukaisesti.[92] Juuri näistä VaL:n ja MiL:n säännösten sekä samalla VD:n ja konsessiolautakunnan toimivallan välisistä rajanvetovaikeuksista johtuen Ruotsin ympäristölainsäädännön uudistusta ei ole pidetty kaikilta osiltaan tyydyttävänä.[93] Uuden VaL:n säätämiseen liittyen onkin pyritty selventämään kyseisten lakien keskinäistä suhdetta. Sen mukaisesti MiL 1 §:n 1. ja 2. kohtiin on nyt otettu nimenomainen maininta siitä, että MiL tulee näiltä osin sovellettavaksi ainoastaan, jos kyseinen toimenpide ei ole VaL:ssa tarkoitettu vesiyritys

---

[89] Näin *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28* s. 212. Ks. myös *Westerlund* s. 2 ja *SOU 1978: 80* S. 46.

[90] Ks. tästä esim. *Lundqvist* s. 179–181 ja *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28* s. 66–69 ja 181–191.

[91] Ks. *Persson,* Miljöskydd s. 101–104.

[92] Näin *Persson,* Praktisk miljökunskap s. 34 s. ja 147. Vesilainsäädännön ja MiL:n keskinäisestä suhteesta ks. lisäksi *Cervin* s. 154 s. ja *Johansson* s. 26–31.

[93] Ks. esim. *Lundqvist* s. 173–189 ja *Hollo* s. 197. Ks. lisäksi Ruotsin nykyisestä ympäristölainsäädännöstä käytännössä saaduista kokemuksista *SOU 1978: 80,* passim.

(L om ändring i miljöskyddslagen 16. 6. 1983/656).[94] VaL:n esitöissä on katsottu, että toimenpiteen pääasiallisen tarkoituksen tulee olla määräävä harkittaessa VaL:n ja MiL:n soveltuvuutta maa-ainesten veteen kaatamista koskevissa tapauksissa. Jos tarkoituksena on saada aikaan jokin hyödyllinen laite, esimerkiksi tiepenger tai aallonmurtaja, on kyseessä VaL:n mukaan tutkittava vesiyritys. Jos taas tarkoituksena on ainoastaan päästä eroon kyseisistä maa-aineksista, tulee asia tutkia MiL:n mukaisesti.[95]

Vahingonkorvausvaatimusten tutkiminen ympäristövaarallisen toiminnan aiheuttamista vahingoista ja haitoista kuuluu kiinteistötuomioistuimen (FaD) toimivaltaan. Myös ympäristövaarallisen toiminnan harjoittaja tai sitä aikova voi vaatia korvauskysymyksen tutkimista FaD:ssa. Korvauskysymystä ei siis käsitellä lupa- eikä dispenssimenettelyn yhteydessä, kuten tapahtuu VaL:n mukaisessa menettelyssä.[96] Edelleen FaD:n toimivaltaan kuuluvat kiinteistönomistajan nostamat lunastuskanteet sekä ympäristövaarallisen toiminnan kieltoa ja suojatoimenpiteitä koskevat kanteet (MiL 33, 34 ja 36 §).[97] Tässä suhteessa FaD voi määrätä lupa- ja dispenssiviranomaisten asettamia lupaehtoja vastaavia toimenpidevaatimuksia. Sen sijaan tuomioistuin ei myönnä mitään lupia ympäristövaarallisen toiminnan harjoittamiseen. Se tuomitsee ainoastaan kahden asianosaisen välisessä riidassa. Toisella puolella on yrittäjä/haitan aiheuttaja, toisella taas asianomistaja/vahingonkärsijä. FaD on siis puhdas riita-asiain erikoistuomioistuin. Kuten riita-asioissa yleensäkin, sen tuomio on oikeusvoimainen, mutta vain niiden asianosaisten välillä, joiden nimissä prosessia on käyty. Tuomio ei siis estä muita asianomistajia nostamasta kannetta haitan aiheuttajaa vastaan saman asian johdosta.[98]

FaD:n toimivalta suhteessa yleisiin tuomioistuimiin määräytyy MiL:n aineellisten säännösten perusteella. FaD:n toimivallan tulee perustua

---

[94] Ks. sen esitöistä *Reg.prop. 1982/83: 26* s. 51.

[95] Ks. *SOU 1977: 27* s. 240 s. ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 395.

[96] Ruotsin vesilainsäädännön uudistamistyön alkuvaiheessa ehdotettiin myös VaL:n mukaisten korvauskysymysten käsittelyn siirtämistä FaD:lle. Vrt. tästä kohta 4.2.3.

[97] FaD:n tehtävistä MiL:n mukaisissa asioissa ks. yksityiskohtaisemmin *Cervin* s. 166–169, *Persson*, Miljöskydd s. 89–98, *sama*, Praktisk miljökunskap s. 42 s., *Westerlund* s. 70–72 ja *sama*, Kommentar till miljöskyddslagen s. 241–246. Vrt. myös *Hollo* s. 443.

[98] Samoin *Westerlund* s. 71.

MiL:ssa säädetyn ympäristövaarallisen toiminnan aiheuttamiin vahinkoihin ja haittoihin. Jos korvausvaatimukset perustuvat johonkin muuhun, esimerkiksi yleisiin vahingonkorvausperiaatteisiin, kuuluu tällaisten korvausvaatimusten tutkiminen Ruotsissakin yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.[99] FaD:n toimivalta suhteessa AO:een määräytyy siis periaatteessa samalla tavoin kuin meillä VO:n, kun taas VD:n toimivaltaan kuuluvat vesiasiat on erikseen lueteltu VaL:ssa. Pyrkimys keskittää kaikki kiinteään omaisuuteen liittyvät asiat FaD:n toimivaltaan on johtanut siihen, että myös AO:sta siirrettiin joitakin asioita FaD:lle. Tällaisia ovat mm. vuokra-, immissio- ja asunto-oikeusasiat sekä tietyt kiinteän omaisuuden lunastusta koskevat asiat. Sitä vastoin yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat edelleen erilliset omistusoikeusriidat sekä servituutteja ja naapuruuslain mukaisia suhteita koskevat riidat.[100]

FaD on Ruotsin jokaisessa läänissä. Sen käsitellessä MiL:n mukaisia asioita kuuluu siihen kaksi juristia, tekninen jäsen ja kaksi lautamiestä (L om domstolar i fastighetsmål 3 §, SFS 1971: 534). FaD:n päätökseen haetaan muutosta HovR:ltä ja edelleen HD:lta.[101]

Sanktio MiL:n säännösten rikkomisesta sisältyy sen 45 §:ään (L:ssa 16. 6. 1983/656). Seuraamuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Mainittujen rikosasioiden forumina on yleinen tuomioistuin. Tästä on se etu, että vältetään forumin valintaa koskevat ongelmat tapauksissa, joissa on tulkinnanvaraista, onko teko rangaistava yleisen rikoslain vai MiL:n mukaan. Tietyissä rangaistavissa tapauksissa voi käräjäoikeus myös määrätä annettavaksi virka-apua oikaisun aikaansaamiseksi (MiL 47.1 §, L:ssa 1981: 420). Vastuuseen MiL 45 §:n nojalla ei kuitenkaan tuomita, jos teko on rangaistava BrB:n nojalla.[102] L:lla 27. 5. 1981 (nr 469) onkin BrB:iin lisätty uusi 13: 8a §, jossa säädetään rangaistus ympäristörikoksesta (*miljöbrott*). Kyseinen ympäristörikos voidaan toteuttaa mm. veden likaamisella.[103]

---

[99] Ks. *Persson*, Miljöskydd s. 94 ja *Hollo* s. 198 s.

[100] Ks. *Lavin* s. 20 s. ja *Kungl. Maj:ts prop. 1971: 106* s. 118.

[101] Ks. lisäksi *Bolding–Heuman* s. 46–50.

[102] Vrt. MiL:iin perustuvasta rangaistusvastuusta ja virka-avusta yksityiskohtaisemmin *Cervin* s. 164 s., *Persson*, Miljöskydd s. 99 s., *sama*, Praktisk miljökunskap s. 44, *Westerlund*, Kommentar till miljöskyddslagen s. 266–273, *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28* s. 295 ja *SOU 1978: 80* s. 56–58 sekä *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 39 ja *Tulokas*, LM 1974 s. 137 s., mitkä esitykset ovat kuitenkin jo osittain vanhentuneita.

[103] Samalla muutettiin BrB 13: 9 ja 11 §:ää. Ks. mainitun lainmuutoksen

Käytännön oikeuselämässä uuden ympäristölainsäädännön johdosta toimivaltakysymyksen suhteen syntyneitä vaikeuksia kuvaa erinomaisen selvästi *NJA I 1973 s. 703*. Toukokuussa 1969 oli KO:ssa pantu vireille korvauskanne kaivon veden likaamisen johdosta. Sellaista kannetta olisi VaL:n silloisen sanamuodon mukaan ollut pidettävä VD:n tutkittavaksi kuuluvana vesiasiana. MiL:n mukaan vastaava kanne on taas nostettava FaD:ssa. KO otti kuitenkin jutun tutkittavakseen ja antoi v:n 1970 alussa välipäätöksen vahingonkorvausta koskevasta kysymyksestä. HovR vahvisti tuomion. Vasta HD:ssa nousi esiin kysymys alempien instanssien tuomioiden poistamisesta sen vuoksi, että KO:lta oli puuttunut toimivalta tutkia ko. juttua. HD:n enemmistö katsoi, että jutussa oli tapahtunut RB 59: 1:n mukainen tuomiovirhe. Sen vuoksi HD poisti alempien tuomioistuinten tuomiot ja osoitti jutun FaD:iin. Tulos oli asianosaisille hyvin onneton prosessioikeudellisten näkökohtien kannalta.[104]

Nyttemmin ympäristövahinkotoimikunta (*miljöskadeutredningen*) on esittänyt, että vahingonkorvaussäännökset poistettaisiin MiL:sta ja siirrettäisiin sitä varten säädettävään erityiseen ympäristövahinkolakiin (*miljöskadelagen*). Syynä tähän esitykseen oli, etteivät toimikunnan mielestä MiL:n säännösten rajoitukset, jotka ensisijaisesti on tarkoitettu ympäristävaarallisen toiminnan kontrollointiin, sovellu hyvin vahingonkorvausasioihin.[105] Edelleen toimikunta ehdotti nykyisten MiL:n forumsäännösten lieventämistä sikäli, että vaikkakin ympäristövahinkolain mukainen kanne pitäisi aina nostaa FaD:ssa, tämä tuomioistuin voisi samalla tutkia myös muuhun kuin kyseiseen lakiin perustuvia vahingonkorvausvaatimuksia samoin kuin muitakin vaatimuksia, joilla on yhteyttä vahingonkorvausvaatimukseen.[106] Tällainen ehdotus vastaa VaL 13: 17:ssä olevaa erityistä kompetenssisäännöstä ja on eräs osoitus siitä, miten tarpeellisia joustavat kompetenssisäännökset ovat ympäristöoikeuden alueella.

4.3. Norja

Norjassa vesiasioita koskevat säännökset sisältyvät pääasiassa v:n 1940 vesistölakiin (VDL)[107] ja v:n 1981 lakiin ympäristön pilaamisen estämises-

---

esitöistä *NJA II 1981* s. 298–317 sekä kirjallisuudesta *Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* II s. 44–52.

[104] Vrt. mainitun tapauksen johdosta myös *Bergsten*, SvJT 1977 s. 206 ja *Ekelöfin* alustus Ruotsin asianajajaliiton valtuuston kokouksessa 30. 5. 1975 (»Vad skall det bli av domstolarna»), TSA 1975 s. 410.

[105] Ks. tästä *SOU 1983:* 7 s. 8 s.

[106] Ks. *SOU 1983:* 7 s. 12, 201–206 ja 282 s.

[107] VDL:n valmistelutöistä mainittakoon *Indstilling 1918* ja *Ot. prp. nr. 65 (1939)*.

tä (Lov om vern mot forurensninger og om avfall 13. 3. 1981 nr. 6, tässä *forurensningsloven*),[108] jolla kumottiin mm. v:n 1970 laki vesien pilaamisen estämisestä (Lov om vern mot vannforurensning 26. 6. 1970 nr. 75).

Toimivalta vesioikeudellisissa lupa-asioissa kuuluu Norjassa hallinnollisille viranomaisille. Vesistöön rakentamiseen, veden johtamiseen vesistöstä ja muuhunkin vesistöhankkeeseen vaaditaan kuninkaan lupa, jos hanke aiheuttaa haittaa tai vahinkoa yleiselle vesiliikenteelle, uitolle tai vapaalle kalankululle tai jos hankkeesta on odotettavissa vahinkoa tai vaaraa yleiselle edulle (VDL 104–105 §). Käytännössä kuninkaan toimivalta on delegoitu Norjan vesistö- ja sähkölaitos (Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen) nimiselle virastolle, joka ratkaisee kaikki tavalliset lupakysymykset. Teollisuusministeriön (departementet for industri og håndverk) toimivaltaan kuuluvat kuitenkin kysymykset, joihin liittyy voimakas yhteiskunnallinen intressi tai joilla on periaatteellista merkitystä. Tietyissä tapauksissa voi *Hovedstyret* niminen virasto antaa väliaikaisia lupia (VDL 104.5 §). Suurissa vesistön säännöstelyasioissa vaaditaan suurkäräjien lupa (lov 14. 12. 1917 om vasdragsreguleringer, 2 §).[109]

Korvaukset vesistön käyttämisestä aiheutuvista vahingoista ja haitoista määrätään joko yleisissä tuomioistuimissa tai sitten lupamenettelyn yhteydessä järjestettävissä erityisissä arviointitilaisuuksissa (skjønn), jota on pidetty siviiliprosessin yksinkertaisempana muotona.[110] Esimerkiksi korvauksia jäteveden johtamisesta ei määrätä luvan myöntämiseen liitty-

---

[108] Ks. tästä esim. *Falkanger* s. 165–167 sekä lain esitöistä *Ot. prp. nr. 11 (1979–80)* ja *Innst. O. nr. 25 (1980–81)*, passim.

Ks. lisäksi Norjan vesioikeudellisesta järjestelmästä *Braekhus–Haerem* s. 87–89 (grensen i vassdrag), *Falkanger* s. 156–179, *Naerstad* s. 18–142 sekä erityisesti historialliselta kannalta *Dahl*, passim, *Motzfeldt*, passim ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 47–55.

[109] Ks. norjalaisesta lupamenettelystä vesirakennusasioissa lisäksi *Bengtsson*, Nordisk utredningsserie 1976: 25 s. 76 s., *Miljövård i Norden* s. 22 ja *Johansson* s. 15.

[110] Ks. VDL 130 § ja Lov om skjøn og ekspropriasjonssaker 1. 6. 1917 nr. 1 (skjønnsloven), kap 1 sekä kirjallisuudesta *Fleischer*, Skjønnsprosessen s. 13 s. ja *Anton Ross* s. 353–393 ja VDL:n valmistelutöistä *Ot. prp. nr. 65 (1939)* s. 74–76. – Skjønnsloven 48 §:n mukaan on riita oikeudesta pakkolunastukseen, joka syntyy katselmustoimituksen aikana, siinä ratkaistava. Laissa ei kuitenkaan sanota, että katselmusoikeudella (*skjønnsretten*) olisi yksinomainen kompetenssi ratkaista tämänkaltaisia riitoja. Sen vuoksi Norjan oikeuskäytännössä on katsottu, että sekä yleisillä tuomioistuimilla että katselmusoikeudella on kompetenssi ratkaista riitakysymyksiä, joilla on merkitystä pakkolunastuksessa. Ks. tästä *NRt 1980* s. 585.

vässä arvioinnissa, vaan ne kuuluvat yleisen tuomioistuimen ratkaistaviin asioihin naapuruuslain (granneloven 16. 6. 1961 nr. 15) säännösten mukaisesti (vrt. forurensningsloven 10 §).[111]

Jäteveden johtamisen edellytyksistä säädetään forurensningsloven 7–9 §:ssä. Mainitun lain 12 §, jossa säädetään mm. sen suhteesta rakennuslakiin (bygningsloven 18. 6. 1965 nr. 7), edellyttää jätevesikysymykset ensi sijassa ratkaistaviksi kaavoitusviranomaisten (planmyndigheten) vahvistaminen suunnitelmien (oversiktsplaner) mukaisesti. Ympäristöä pilaavan toiminnan salliminen kuuluu kuitenkin viime kädessä ympäristönsuojeluviranomaisten (forurensningsmyndighetene) toimivaltaan. Näitä ovat valtakunnallisella tasolla kuningas ja ministeriö, joka toimii myös valitusinstanssina, sekä *Forurensningsrådet* ja *Statens forurensningstilsyn* nimiset hallinnolliset elimet, piiritasolla *»fylkeskommunen»* ja *»fylkesmannen»* sekä kunnallisella tasolla kunta (forurensningsloven 71–75 §).[112] Luvan myöntäminen ei vapauta velvollisuudesta suorittaa korvauksia naapuruuslain säännösten mukaisesti.

Edellä mainittuihin lakeihin sisältyvät myös rangaistussäännökset (VDL 154–155 § ja forurensningsloven 68–70 §). Toimivalta niitä koskevissa rikosasioissa, kun muuta ei ole säädetty, kuuluu yleisille tuomioistuimille.

Aikoinaan Norjassakin v:n 1940 vesistölakia valmisteltaessa harkittiin Ruotsin VD:n kaltaisten vesistötuomioistuinten (vasdragsraad) perustamista vesiasioiden käsittelyä ja tutkimista varten. Näistä suunnitelmista kuitenkin luovuttiin, koska tämänkaltaisia uusia instituutioita ei pidetty vesiasioissa tarpeellisina.[113]

Hallinnollisten viranomaisten toimivallan osalta on muistettava, että Norjassa on laaja *hallinnon tuomioistuinkontrolli*, joka koskee myös vesiasioita ja kuuluu yleisille tuomioistuimille riita- ja rikosasioiden yhteydessä. Nykyisin tuomioistuinkanteen edellytyksenä on oikaisun hakeminen ylemmältä hallintoviranomaiselta. Tuomioistuin voi kanteesta kumota lakiin perustumattoman hallintopäätöksen. Lisäksi tuomioistuin-

---

[111] Ks. lisäksi *Anton Ross* s. 327–341, *NOU 1982: 19* s. 21–23 ja *Ot. prp. nr. 11 (1979–80)* s. 106 s. ja 186.

[112] Vrt. lisäksi Norjan lupamenettelystä jätevesien vesistöön johtamista koskevissa asioissa *Bengtsson*, mt. s. 37, *Falkanger* s. 165–167, *Miljövård i Norden* s. 22 s., *Hollo* s. 200–202 ja *Johansson* s. 16 sekä *Ot. prp. nr. 11* s. 76–81 ja 175–180 ja *Innst. O. nr. 25* s. 40.

[113] Ks. mainituista suunnitelmista tarkemmin *Indstilling 1918* s. 23 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 56.

ten toimivaltaan kuuluvat viranomaisia vastaan kohdistetut vahingonkorvausvaatimukset.[114]

Elävänä esimerkkinä tuomioistuinvalvonnan merkityksestä Norjassa nimenomaan vesioikeudellisten rakennusyritysten kannalta mainittakoon *Altajoen* rakentamisesta Pohjois-Norjassa käyty kiista. Siinä Norjan hallituksen ja suurkäräjien Altajoen rakentamisesta tekemien päätösten laillisuus tutkittiin aluksi paikallisessa ruijalaisessa tuomioistuimessa (*Alta herredsrett*). Vastakkain olivat toisaalta Norjan valtio ja toisaalta paikallisia poronhoitajia, maanomistajia ja kalastajia, suurelta osin saamelaisia, sekä *Norges Naturvernforbund* niminen luonnonsuojelujärjestö, joiden mielestä rakentamispäätös oli pätemätön. Tätä perusteltiin sillä, että päätös perustui puutteellisiin tai vääriin selvityksiin, koska Altan voimalan toimilupaa hakenut Norjan vesistö- ja sähkölaitos ei ollut esittänyt suurkäräjille tasapuolisesti rakentamisesta aiheutuvia etuja ja haittoja. Lisäksi katsottiin, että rakentaminen loukkaisi saamelaisten oikeuksia tavalla, joka oli vastoin valtion kansainoikeudellisia velvoitteita. Nämä väitteet tutkittiin tuomioistuimissa. Alioikeus katsoi pienimmällä mahdollisella äänten enemmistöllä äänin 4–3, että rakentamispäätös oli laillinen. Tämän jälkeen asia käsiteltiin vielä Norjan korkeimmassa oikeudessa täysistunnossa, jossa muutosvaatimukset lopulta hylättiin yksimielisesti, vaikkakin viranomaisten menettelyä asiassa myös arvosteltiin (*Høyesteretten, dom 26. 2. 1982*). Kokonaisuudessaan juttu oli laajin ja pitkällisin siviilioikeudenkäynti, mitä Norjan tuomioistuimissa on koskaan esiintynyt (esim. korkeimman oikeuden tuomio oli 215 sivun pituinen).[115]

4.4. Tanska

Tanskan vesioikeudellinen järjestelmä on tutkimusaiheen kannalta mielenkiintoinen vertailukohde sikäli, että myös siellä toimivat eräänlaiset vesistöoikeudet (*vandløbsretterne*). Sanotuista vesistötuomioistuimista ja niiden toimivallasta säädetään Tanskan vesistölain (VLL) 7 §:ssä.[116]

---

[114] Ks. hallinnon tuomioistuinkontrollista Norjassa yksityiskohtaisemmin *Eckhoff*, JFT 1964 s. 75–96, *sama*, Forvaltningsrett s. 614–619, *Frihagen* III s. 130–170, *Skeie*, Den norske civilprosess I s. 30–36 ja *Hallberg* s. 79 s. ja siellä mainittuja lähteitä sekä erityisesti ympäristönsuojelun alalla *Fleischer*, Miljøloven s. 87–118.

[115] Altajoen rakentamisesta käytyä kiistaa on Suomenkin tiedotusvälineissä käsitelty laajasti viime vuosina. Ks. po. konfliktista esim. *Kristian Andenæs*, Alta – viranomaiset juridisina kaivinkoneina, Oikeus 1982: 1 s. 29–39. Vrt. myös *Bertil Bengtsson*, Altadomen ur svenskt perspektiv, SvJT 1983 s. 51–57 ja *Torstein Eckhoff*, Alta-dommen, LoR 1982 s. 339–353 sekä *NRt 1980* s. 569–585.

[116] Ks. esim. *Karnovs lovsamling 1978*, Bind 1 s. 1378–1398 sekä *Tolstrup-Barfod* s. 11 s. ja 91–95 ja *Tolstrup*, Dansk miljøret 3 s. 278 s.

Sen mukaan vesistötuomioistuimina toimivat ja vesistölain mukaisia vesiasioita käsittelevät 31. 3. 1949 annetussa laissa (nr 213) säädetyt ns. maatalousoikeudet *(landvaesensretterne)*,joita ovat maatalouslautakunta (landvaesensnaevn), maataloustoimikunnat (landvaesenskommissioner) ja maatalousylitoimikunnat (overlandvaesenskommissioner).[117] Mainittujen maatalousoikeuksien kokoonpanosta ja menettelystä niissä säädetään nykyisin 6. 3. 1970 annetussa laissa (nr. 133).[118]

Landvaesenskommissionen toimii VLL 7.2 §:n mukaan ensimmäisenä instanssina kaikissa po. laissa säädetyissä asioissa, ellei asia 7.3 §:n mukaan kuulu landvaesensnaevnetin toimivaltaan. Jos kuitenkin VLL:n mukaisessa asiassa nousee esiin kysymys vesihuoltointressien suojaamisesta, siirtyy kysymyksen käsittely asianomaiselle amtinneuvostolle (amtsrådet), pääkaupunkineuvostolle (hovedstadsrådet) tai ympäristöministeriölle (ministeren for forureningsbekaempelse) ympäristönsuojelulain (MBL) mukaisesti. Ministeriö voi myös määrätä, että vesistölain mukaiset asiat tai asiaryhmät lukuun ottamatta 89 §:n mukaisia korvausasioita siirretään sen itsensä, pääkaupunkineuvoston tai asianomaisen amtinneuvoston käsiteltäväksi (Lov om aendring af vandløbsloven 13. 6. 1973 nr 374).[119] Korvauskysymykset jäävät mainituissa tapauksissa tuomioistuinten ratkaistaviksi.

VLL koskee nykyisin pääasiassa vain vesistöön rakentamista. Vesihuollosta säädetään erityisessä vesihuoltolaissa (Lov om vandforsyning mv 8. 6. 1978 nr. 299).[120] Vesihuoltolakia käsitteleviä viranomaisia ovat mainitun lain 4–9 §:n mukaan ympäristöministeriö, ympäristöhallitus (miljøstyrelsen), pääkaupunkineuvosto, amtinneuvostot, kunnallishallitukset (kommunalbestyrelsene) ja maatalousoikeudet, joina po. lain mukaisissa asioissa toimivat maataloustoimikunnat, ylimaataloustoimikunnat ja erityinen maataloustoimikunta (saerlig landvaesenskommission). Maatalousoikeuksille kuuluu oleellisten korvauskysymysten ratkaisemi-

---

[117] Ks. tekstissä mainituista vesituomioistuimista myös *Miljövård i Norden* s. 3 ja *Johansson* s. 16.

[118] Ks. *Karnovs lovsamling 1978*, Bind 1 s. 1372–1377 ja *Tolstrup–Barfod* s. 255–273.

[119] Ks. *Karnovs lovsamling 1973 tillaeg* s. 3305.

[120] *Karnovs lovsamling 1978*, Bind 1 s. 1396–1412. Vrt. myös *Tolstrup–Barfod* s. 307–517 (kirj. *Barfod*) ja *sama*, Dansk miljøret 3 s. 257–274. Vm. kirjoitukset pohjautuvat kuitenkin aikaisempaan vesihuoltolakiin (Lov om vandforsyning 18. 4. 1969 nr. 169, muut. 13. 6. 1973 nr. 373).

nen, mutta niiden toimivaltaa oli jo v:n 1973 lainmuutoksella huomattavasti rajoitettu suhteessa aikaisempaan v:n 1969 lakiin.[121]

Vesistöjen ja meren suojelua koskevat säännökset sisältyvät pääosiltaan 1. 4. 1974 voimaan tulleeseen ympäristönsuojelulakiin (MBL).[122] Siihen perustuvien lupien myöntäminen kuuluu asian laajuudesta riippuen joko kunnallishallituksen, amtinneuvoston tai pääkaupunkineuvoston toimivaltaan. Ympäristöministeriö voi mainittujen viranomaisten sijasta ottaa ratkaistavakseen asian, jolla on laajempaa merkitystä (MBL 47 §).

Kunnallishallituksen, amtinneuvoston ja pääkaupunkineuvoston ympäristönsuojelulain nojalla tekemistä päätöksistä voidaan valittaa ympäristöhallitukseen. Ympäristöministeriö voi sallia, että ympäristöhallituksen päätöksestä saadaan valittaa sille, jos ratkaisulla on periaatteellista tai suurempaa merkitystä ympäristönsuojelulle. Ministeriö voi myös määrätyillä edellytyksillä ottaa asian ratkaistavakseen ympäristöhallituksen puolesta (MBL 70 §).

Tanskassa on myös *miljøankenaevnet* niminen riippumaton valitusinstanssi ympäristönsuojelulain nojalla tehtyjä hallinnollisia ratkaisuja varten. Instanssiin voidaan valittaa laissa erikseen mainituista ympäristöhallituksen tai ympäristöministeriön tekemistä ratkaisuista. Valitusoikeus on myös pääkaupunkineuvostolla, asianomaisella amtinneuvostolla tai kunnallishallituksella (MBL 75–82 §).[123] Muutoksenhakumahdollisuudesta huolimatta hallinnollisten viranomaisten päätökset voidaan kanneteitse saattaa yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi. Tuomioistuimet saavat tutkia sekä muodollisia että materiaalisia kysymyksiä, mutta eivät ympäristönsuojeluviranomaisten harkintaan perustuvia ratkaisuja. Käytännössä tuomioistuimet ovat tutkineet mm. viranomaisten toimivaltaisuutta koskevia asioita.[124]

Tanskan ympäristönsuojelulain rinnalla ovat voimassa yleiset naapu-

---

[121] Ks. yksityiskohtaisemmin *Tolstrup–Barfod* s. 335–347 (kirj. *Barfod*). Vrt. v:n 1969 lain osalta *Miljövård i Norden* s. 2.

[122] *Karnovs lovsamling 1978*, Bind 1 s. 1332–1350. Ks. lisäksi Tanskan vesien suojaamista koskevasta lainsäädännöstä *Christensen*, Dansk miljøret 1 s. 10–12 ja *Jensen*, Dansk miljøret 3 s. 18 s.

[123] Ks. ympäristönsuojelun hallinnollisesta viranomaisorganisaatiosta yksityiskohtaisemmin *Bengtsson*, Nordisk utredningsserie 1976: 25 s. 35 s. ja *Jensen*, Dansk miljøret 3 s. 30–51 sekä lisäksi valitusinstanssien osalta *sama*, mt. s. 136–140. Vrt. myös *Johansson* s. 17 s.

[124] Ks. *Bengtsson*, mt. s. 75 i.f. sekä hallinnon tuomioistuinkontrollista Tanskassa lisäksi *Forvaltningsret* s. 203–288, *Gomard*, Civilprocessen s. 37–43, *Hallberg* s. 80–82 ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 104–108 sekä niissä mainittuja lähteitä.

ruusoikeudelliset *immissioita* koskevat periaatteet. Erityisesti on huomattava, että MBL ei yleensäkään eikä siten myöskään vesien pilaamisen osalta sääntele ympäristövaarallisesta toiminnasta aiheutuvaa vahingonkorvausvastuuta, vaan tämä määräytyy yleisten vahingonkorvaussäännösten mukaisesti.[125] Korvauskysymykset voidaan ratkaista lupamenettelyn yhteydessä, mutta asianosaiset voivat halutessaan sopia korvauskysymysten saattamisesta vesistötuomioistuinten tutkittaviksi (MBL 86 §).[126]

4.5. Saksan Liittotasavalta

Tärkein Saksan Liittotasavallan vesien käyttöä sääntelevistä laeista on liittovaltion vesitalouslaki (WHG), joka määrää vesien käytön julkisoikeudellisen järjestyksen. Tämän lisäksi kussakin osavaltiossa on säädetty oma vesilakinsa,[127] joiden mukaan määräytyy esimerkiksi muiden kuin liittotasavallalle kuuluvien vesien omistusoikeudellinen asema.[128]

WHG:n mukaan vesistöjen sekä pohjavesien käyttöön vaaditaan pääsääntöisesti viranomaisen lupa. Näitä on kahdenlaisia, periaatteessa aina peruutettavissa ja muutettavissa oleva *Erlaubnis* (WHG 7 §) ja pysyvämpää käyttöoikeutta tarkoittava *Bewilligung* (WHG 8 §).[129] Sen sijaan WHG ei sääntele vesiasioissa toimivaltaisia viranomaisia, vaan näistä sisältyvät määräykset erikseen kunkin osavaltion vesilakiin. Tästä myös seuraa, että vesiviranomaisten asiallinen toimivalta on eri osavaltioissa järjestetty eri tavalla. Yleensä toimivalta vesioikeudellisen luvan myöntämistä koskevissa kysymyksissä on asioiden tärkeysasteesta riippuen jaettu ministeri-

---

[125] Ks. *Bengtsson*, mt. s. 36 ja 70 sekä *Jensen*, Dansk miljøret 3 s. 169 ja siellä mainittuja lähteitä.

[126] Ks. tästä *Jensen*, mt. s. 169. Vrt. myös *Hollo* s. 206.

[127] Esim. Wassergesetz für Baden-Württemberg 25. 2. 1960 ja Bayerisches Wassergesetz 26. 7. 1962. Ks. näistä sekä muidenkin osavaltioiden vesilaeista *Breuer* s. 1 s. av. 3, *Dahme* s. 134–171, *Emmelmann–Fuchs* s. 25–117, *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 42–44 ja laajimmin *Sievers* s. 251–901.

[128] Ks. Saksan Liittotasavallan vesilainsäädäntöjärjestelmästä yksityiskohtaisemmin *Breuer* s. 1–24, *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 40–49, *Kimminich* s. 124–139 ja *Sievers* s. 3–39. Vrt. myös *Hollo* s. 211 s.

[129] Ks. näistä yksityiskohtaisemmin *Breuer* s. 27–101, *Dahme* s. 116, *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 170–192 ja 207–249, *Kimminich* s. 128 s. ja *Köhler* s. 73 s. Vrt. myös *Hollo* s. 213 s. ja *Johansson* s. 1 s.

ön ja alempien vesiviranomaisten kesken. Toimivalta lupa-asioissa kuuluu kuitenkin ensimmäisessä asteessa aina hallinnollisille viranomaisille ja menettelyssä noudatetaan hallintoa koskevia säännöksiä ja periaatteita.[130]

Edellä mainittu sääntö oli aikaisemminkin Saksassa vallitseva, mutta siitä oli myös poikkeuksia. Esimerkiksi Preussin vesilaissa (Preussisches Wassergesetz 7. 4. 1913) oli säännöksiä vesioikeusvirastosta (*Landeswasseramt*), joka v. 1924 yhdistettiin hallintoylioikeuteen vesitaloudellisen senaatin nimisenä osastona. Tämä toimi tuomioistuimena, jossa oli puheenjohtaja, kaksi lainoppinutta jäsentä ja kaksi maallikkojäsentä. Samoin Württembergin lain mukaan jokaisessa hallinnollisessa piirikunnassa tuli olla vesiasioita varten välimiestuomioistuin (*Wasserschiedsgericht*). Tämä toimi sovittelijana julkisen vesistön käyttämistä koskevissa asioissa. Asianosaisten halutessa välimiehistön tuli antaa asiassa päätös, johon voitiin hakea muutosta hallinto-oikeudessa.[131]

Saksan Liittotasavallan oikeusjärjestykseen kuuluu kuitenkin olennaisena osana se, että julkisen vallan toimenpiteet voidaan saattaa oikeusteitse tuomioistuimen tutkittavaksi, mikä perustuu GG 19 artiklan yleisklausuuliin. Tämä pätee myös vesiasioihin nähden. Saman perustuslain mukaan tuomioistuinlaitos on jaettu johdonmukaisesti valtiosääntötuomioistuimiin, yleisiin tuomioistuimiin, työtuomioistuimiin, yleisiin hallintotuomioistuimiin, sosiaalituomioistuimiin ja verotuomioistuimiin.[132] Eri tuomioistuinlohkojen mahdollisten kompetenssikonfliktien varalta VwGO 41 §:ssä on säädetty joustavat säännökset, jotka eliminoivat negatiiviset kompetenssikonfliktit.[133]

Vesiviranomaisten toimenpiteitä koskeva kanne on nostettava yleisessä hallintotuomioistuimessa. Menettelystä säädetään VwGO:ssa. Ensinnäkin hakija itse voi moittia päätöstä, jolla vesiviranomainen ei ole myöntänyt hänen anomaansa lupaa tai käyttöoikeutta, nostamalla velvoittamiskanteen *(Verplichtungsklage)* VwGO 42 §:n mukaisesti. Muut asian-

---

[130] Ks. esim. *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 155 (Anm. 11 zu § 6). Vrt. myös *Hollo* s. 215 s. ja *Johansson* s. 2 s.

[131] Vrt. vesiasioiden käsittelystä Saksan vanhempien lakien mukaan myös *KM 1939: 3*, perustelut s. 23.

[132] GG art. 92–96. Ks. niistä ja niiden suhteesta erikoistuomioistuimiin yksityiskohtaisemmin esim. *Kern* s. 27, *Schönke–Kuchinke* s. 62 s. ja *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 89–96. Ks. lisäksi erikoistuomioistuimista Saksan Liittotasavallassa *Kern* s. 211–213 ja niiden historiasta *sama*, s. 132 sekä Saksan Liittotasavallan hallintotuomioistuinjärjestelmästä *Luke*, LM 1980 s. 915 s. sekä *Hallberg* s. 74–78 ja siellä mainittuja lähteitä.

[133] Ks. yksityiskohtaisemmin *Eyermann–Fröhler* s. 218–226, *Forsthoff* s. 121 s. ja *Kern* s. 51 s.

osaiset, jotka katsovat vesiviranomaisten loukanneen heidän oikeuksiaan, voivat nostaa samassa lainkohdassa säädetyn moitekanteen (*Anfechtungsklage*).[134]

Korvauskysymykset (Entschädigung) ratkaistaan lupamenettelyn yhteydessä (WHG 20 §), mutta päätöstä vastaan voidaan useimpien osavaltiolakien mukaan ajaa kannetta yleisissä tuomioistuimissa säännönmukaista oikeustietä. Ennalta arvaamattomien vahinkojen osalta on mahdollisuus uuteen hallinnolliseen menettelyyn (WHG 10 §). Sen sijaan varsinaista vahingonkorvausta (*Schadenersatz*) koskevat vesioikeudelliset kanteet, jotka perustuvat delikti-, sopimus- tai vaarantamisvastuuseen, kuuluvat yleisten tuomioistuinten toimivaltaan ja käsitellään siellä yleisen vahingonkorvauslainsäädännön mukaisesti.[135] Yleisissä tuomioistuimissa voidaan kanteella esittää myös muita yksityisoikeudellisina pidettäviä vaatimuksia. Tällöin tulee siis suoritettavaksi rajanveto yksityisoikeudellisten ja julkisoikeudellisten riitaisuuksien välillä. Esimerkkinä mainittakoon jätevesien johtamista koskenut *Bundesgerichtshofin* tuomio (*Urteil*) *13. 11. 1964 – V ZR 106/2*.[136] Sen mukaan säännönmukainen oikeustie (der ordentliche Rechtsweg) on käytettävissä sellaisia kanteita varten, joissa vaaditaan suojalaitteiden rakentamista jätevesien johtamisesta kunnan viemärilaitoksesta aiheutuvien haittojen estämiseksi, vain sikäli kuin ei haluta mitään olennaisia muutoksia yksittäisissä kohdissa tai laitoksen kokonaissuunnitelman rajoissa. Tämä tuomioistuimen toimivallan edellytyksenä oleva seikka on kantajan selvitettävä.

Vesioikeudelliset *rikosasiat* kuuluvat Saksan Liittotasavallassa yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.

Saksan Liittotasavallassa 15. 3. 1974 annettu uusi ympäristönsuojelulaki (*Bundes-Immissionsschutzgesetz*) ei koske vesiasioiden käsittelyä, vaan nämä ratkaistaan edelleen WHG:n mukaisesti.[137] Saksan Liittotasavallas-

---

[134] Ks. yksityiskohtaisemmin *Eyermann–Fröhler* s. 226–240, *Forsthoff* s. 111, *Johansson* s. 3 s. ja *Luke*, LM 1980 s. 919–924. Ks. lisäksi hallinnon tuomioistuinkontrollista Saksan Liittotasavallassa *Kern* s. 259 ja *Thieme* s. 430–436.

[135] Ks. vesioikeudellisten korvauskysymysten käsittelystä Saksan Liittotasavallassa *Breuer* s. 100 s. ja 164–205, *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 258–269 ja 487–499, erit. s. 496–499 sekä *Sievers* s. 134–139. Vrt. myös *Hollo* s. 214 s., *Johansson* s. 4 ja *Pietilä*, LM 1970 s. 411 av. 21.

[136] Ks. tästä *ZfW 2/1965* s. 118–121.

[137] Näin Bundes-Immissionsschutzgesetz 13 §. Ks. tästä *Engelhardt* s. 31 (Wasserrechtliche Entscheidungen) ja *Johansson* s. 4.

sakin on siten ongelmana ympäristölupia koskevien menettelysäännösten hajanaisuus, mikä vielä korostuu eri osavaltioiden välillä vallitsevien erojen vuoksi.

4.6. Itävalta

Itävallan liittovaltion vesioikeuslaki (WRG) on pääasiassa peräisin vuodelta 1959, mutta sitä on muutettu myös v. 1969 annetulla lailla.[138] WRG on liittovaltiolaki, joka on kumonnut osavaltioiden vesilait eräitä osia lukuun ottamatta.[139] Viranomaisten toimivaltaa koskevat säännökset sisältyvät WRG 98–101 §:ään.[140] Vesioikeusviranomaisia (Wasserrechtsbehörde) ovat piirihallintoviranomaiset, maaherra (Landeshauptmann) ja liittovaltion maa- ja metsätalousministeriö (Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft). Eräitä erikseen mainittuja tapauksia lukuun ottamatta on piirihallintoviranomainen toimivaltainen vesioikeudellisissa lupa-asioissa ensimmäisessä instanssissa (WRG 98 §). Maaherran sekä maa- ja metsätalousministeriön ensimmäisenä instanssina käsittelemistä suuremmista ja laajakantoisemmista asioista sisältyvät yksityiskohtaiset määräykset lakiin (WRG 99 ja 100 §).

Myös rangaistusten tuomitseminen vesilaitosten vahingoittamisesta sekä vesioikeuslain ja sen toimeenpanoa varten annettujen määräysten ynnä vesioikeusviranomaisten päätöksissä annettujen määräysten rikkomisesta kuuluu paikallisen piirihallintoviranomaisen toimivaltaan. Rangaistusseuraamuksena on kuitenkin ainoastaan sakko, paitsi tahallisissa ja uudelleen toistetuissa tapauksissa enintään kahden kuukauden arestirangaistus (WRG 137 §).[141] Toisena ja viimeisenä instanssina on maaherra.

---

[138] Tätä aikaisempi Itävallan liittovaltion yhtenäinen vesioikeuslaki oli annettu 19. 10. 1934 ja siihen oli tehty merkittäviä muutoksia vuosina 1945 ja 1947. Oikeastaan v:n 1959 lakiakin voidaan pitää v:n 1934 lain uutena muutoksena. Ks. Itävallan nykyisestä vesilainsäädännöstä lisäksi *Krzizek* s. 11–14, *Penzinger* s. 16 ja *Hollo* s. 219 sekä aikaisemmin voimassa olleesta v:n 1869 vesioikeuslain (Wasserrechtsgesetz) mukaisesta järjestelmästä *Hartig*, ZfW 2/1966 s. 65 s. *Krzizek* s. 1–6 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 24–26.

[139] Ks. siitä, miltä osin osavaltiolakeja on jäänyt voimaan, esim. *Alfred Frank* s. 197 s. sekä *Krzizek* s. 170 (WRG 36 §), s. 556 (WRG 139 §) ja s. 558 (WRG 140 §).

[140] Ks. tekstissä mainituista lainkohdista lisäksi *Alfred Frank* s. 162–173, *Krzizek* s. 381–411 ja *Penzinger* s. 141–147.

[141] Ks. lisäksi *Alfred Frank* s. 196, *Penzinger* s. 196–199 ja *Krzizek* s. 541–547.

Säännösten oikeutusta on perusteltu sillä, että hallintoviranomainen, jolle on uskottu vesioikeuden alaan kuuluvien asia- ja oikeuskysymysten ratkaiseminen, huolehtii paremmin kuin tuomioistuin niitä vastaan tehtyjen rikkomusten rankaisemisesta.[142] Kuitenkaan WRG 31 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta, milloin lupaa (*Bewilligung*) ei ole haettu eikä sitä 32 §:n mukaan ole ollut haettava, ei voida tuomita WRG 137 §:n mukaisessa vesirikosprosessissa, vaan tähän perustuvat vahingonkorvausvaatimukset tutkitaan siviiliprosessissa yleisissä tuomioistuimissa.[143] Toisaalta hallintoviranomaisen toimivalta vesirikosasioissa ei sulje pois sitä, että hallintorangaistuksen ohella tuomitaan myös oikeudellinen rangaistus, jos samalla teolla toteutetaan lisäksi oikeudellisesti rangaistava tosiseikasto (ideaalikonkurenssi).[144]

Vahingonkorvauksen määrääminen vesien käytöstä aiheutuvista haitoista kuuluu osaksi hallintoviranomaisten ja osaksi yleisten tuomioistuinten toimivaltaan. WRG 117 §:n mukaisista vesioikeudellista lupaa myönnettäessä ennalta arvattavissa olevista vahingoista määrätään korvaukset erityisessä maaherran toimesta tapahtuvassa korvausmenettelyssä (WRG 114 §).[145] Korvausten määrääminen kuuluu maaherran toimivaltaan niissäkin tapauksissa, joissa maa- ja metsätalousministeriö on käsitellyt vesioikeudellisen lupa-asian ensimmäisenä asteena. Sellaisista vahingoista ja haitoista, joiden tutkiminen ei kuulu mainitun korvausmenettelyn piiriin, voidaan vaatia korvausta säännönmukaista oikeustietä (WRG 26 §).[146]

4.7. Iso-Britannia

Englannissa ja Walesissa uudistettiin vesiasioita käsittelevä viranomaisorganisaatio v. 1973 annetulla uudella vesilailla *(Walter Act 1973)*. Tämän lisäksi v:n 1963 vesivarantolaki *(Water Resources Act 1963)* siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen on edelleen voimassa siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa v:n 1973 vesilain säännösten kanssa. Vesien pilaamisen

---

[142] *Krzizek* s. 542.

[143] Ks. tästä *Alfred Frank* s. 87, *Krzizek* s. 545 ja *Penzinger* s. 198 sekä *Hollo* s. 220 ja siellä av. 83.

[144] Näin *Krzizek* s. 542.

[145] Ks. tästä *Alfred Frank* s. 185 ja *Krzizek* s. 462 s.

[146] Ks. *Alfred Frank* s. 127–131 sekä *Krzizek* s. 123 ja 127.

valvontaa koskevat säännökset sisältyvät taas pääosiltaan v. 1974 annettuun lakiin »*Control of Pollution Act 1974*», jonka II osan otsikko kuuluu »*Pollution of Water*». Kuitenkin jokien pilaamisen estämistä koskevat lait (*Rivers Prevention of Pollution Acts 1951 ja 1961*) ovat edelleen voimassa. Lisäksi Englannin, Walesin, Skotlannin ja Pohjois-Irlannin lakien välillä on eroavuuksia myös viranomaisorganisaation suhteen. Edelleen anglosaksisesta oikeusjärjestelmästä johtuu, että säädännäisten lakien ohella myös *common law'n* merkitys on huomattava vesioikeudellisten normien lähteenä.[147]

Keskeinen ympäristö- ja vesiasioiden hoidosta vastaava ministeri (Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin) Yhdistyneessä kuningaskunnassa (United Kingdom) on nyt ympäristöministeri (Secretary of State for Environment). Toisena vesiasioista vastaavana ministerinä toimii edelleen maatalous-, kalastus- ja elintarvikeministeri (Minister of Agriculture, Fisheries and Food). Lisäksi ympäristöasioiden keskushallintoa varten on perustettu seuraavat osastot: Department of the Environment in England, Scottish Development Department ja Welsh Office.[148]

Paikallishallinnosta vastaavina viranomaisina toimivat nykyisin Englannissa ja Walesissa v:n 1973 vesilailla perustetut vesiviranomaiset (*Water Authorities*), jotka korvasivat aikaisemmat jokiviranomaiset (*river authorities*) ja jokilautakunnat (*river boards*).[149] Mainittuja alueellisia vesiviranomaisia on Englannin alueella yhdeksän (Regional Water Authorities for England) ja lisäksi Walesissa yksi (a Welsh National Water Development Authority for Wales). Enemmistön niiden jäsenistä nimittävät paikalliset kreivikuntaneuvostot ja alueneuvostot, minkä lisäksi ympäristöministeri ja maatalous-, kalastus- ja elintarvikeministeri nimittävät osan jäsenistä. Vesiviranomaiset vastaavat veden hankinnasta, viemäröintijärjestelyistä, vesien suojelusta, pilaantumisen estämisestä, kalavesistä ja vesien virkistyskäytön kontrollista. Neuvoa antavana elimenä koko maassa toimii kansallinen vesineuvosto (*National Water Council*), johon mm. kunkin vesiviranomaisen puheenjohtaja ex officio kuuluu jäsenenä.[150]

Skotlannissa vesistön pilaamisen valvontaa harjoittavina viranomaisina toimivat kolme saaren neuvostoa (islands councils) ja seitsemän *ad hoc* joenpuhdistus-

---

[147] Ks. Iso-Britannian vesilainsäädäntöjärjestelmästä yksityiskohtaisemmin *Henderson*, Environmental Law s. 54–63, *Garner*, mt. s. 147–153, *McLoughlin* s. 213 s. ja *Wisdom*, passim, erit. s. 2–12 ja 151 s. Vrt. myös *Johansson* s. 10–12 sekä aikaisemmin voimassa olleesta vesilainsäädännöstä *E. Bright Ashford*, The Water Act 1945, London 1946, passim ja *Hollo* s. 207–211.

[148] Ks. *Henderson*, mt. s. 54 ja *Wisdom* s. 152 s.

[149] Vrt. aikaisemmin toimineista jokiviranomaisista ja jokilautakunnista sekä niiden toimivallasta *Garner*, Environmental Law s. 151 av:n 28 ed. olevaa esitystä sekä s. 153 av:t 27 ja 28, *Wisdom* s. 212, *Hollo* s. 208–211 ja *K. Niinivaara*, Vesiensuojelusta Englannissa, VT 1/1960 s. 28 s.

[150] Ks. vesiviranomaisten ja kansallisen vesineuvoston kokoonpanosta ja tehtävistä *Henderson*, mt. s. 54 s., *Garner*, mt. s. 150 s., *Wade* s. 124 s. ja *Wisdom* s. 153–168. Vrt. myös *Johansson* s. 10 s.

lautakuntaa (River Purification Boards), jotka on myös perustettu v. 1973 annetulla lailla, »the Local Government (Scotland) Act 1973». Saman lain mukaan veden hankinnasta vastaavien viranomaisina toimivat uudet alueelliset tai saaren neuvostot.[151]

Vesiviranomaisen lupa (consent) tarvitaan v:n 1963 vesivarantolain mukaan sekä veden johtamiseen (abstraction) että sen säilöön ottamiseen (impounding) tavanomaista kotitalouskäyttöä tai muuta vähäistä vesien käyttöä lukuun ottamatta. Myös vesien pilaaminen ilman vesiviranomaisen lupaa on säädetty rangaistavaksi.[152] Iso-Britanniassa vesien (myös pohjavesien) valvonta perustuukin suurelta osin lupajärjestelmään (licensing system), jossa vesiviranomaisille on uskottu laaja harkintavalta. Näiden päätöksistä voidaan kuitenkin valittaa ympäristöministerille, joka voi myös antaa ohjeita vesiviranomaisille ja alistaa itselleen vesiviranomaisille tehtyjä lupahakemuksia.[153]

Common law lähtee siitä, että rannan omistajalla (a riparian owner) on oikeus puhtaaseen veteen ja sen käyttöön. Näitä koskeva suoritus- tai kieltokanne voidaan myös siinä tapauksessa, että likaaminen perustuu viranomaisen lupaan (»legalised pollution»), nostaa tuomioistuimessa.[154]

4.8. Yhdysvallat

Yhdysvalloissa vesiasioita hoitavat sekä osavaltioiden että liittovaltion viranomaiset. V. 1970 liittovaltiotasolla annettiin useita ympäristönsuojelun alaan kuuluvia lakeja (esim. The National Environmental Policy Act of 1969, joka allekirjoitettiin laiksi 1. 1. 1970), joilla pyrittiin liittovaltion vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen ja vesiensuojelun tehostamiseen. Toimivalta vesiasioissa kuuluu pääasiassa hallinnollisille viranomaisille, joiden johdossa ovat v. 1970 perustettu *the President's Council on Environmental Quality* ja sen yhteydessä toimiva *Environmental Protecting*

---

[151] Ks. Skotlannin vesiviranomaisjärjestelmästä yksityiskohtaisemmin *Henderson*, mt. s. 55, s. 59 av. 8 ja s. 61 (Appendix I. Scottish River Purification Boards).

[152] Ks. sanktioista *Henderson*, mt. s. 58.

[153] Ks. lupajärjestelmästä yksityiskohtaisemmin *Henderson*, mt. s. 55–58, *Garner*, mt. s. 150–152 ja *Wisdom* s. 183–209. Vrt. myös *Johansson* s. 11 s.

[154] Ks. *Henderson*, mt. s. 58 ja *Garner*, mt. s. 148 s. sekä siellä mainitut oikeustapaukset. Vrt. myös *Wisdom* s. 3–10 ja 83–89 sekä *Hollo* s. 207 s. ja siellä av. 47. Vrt. lisäksi hallinnon tuomioistuinkontrollista Englannissa *Jackson* s. 167–177 ja *Wade* s. 49–128.

Agency.[155] Rangaistusseuraamuksen tuomitseminen vesien pilaamisesta kuuluu kuitenkin alueellisille tuomioistuimille (*District Court*). Lisäksi tuomioistuimet ovat nopeasti omaksuneet aktiivisen roolin ympäristölakien tulkitsijana ja viranomaisten toimien valvojana.[156] Tämä pohjautuu siihen, että Yhdysvalloissa anglosaksisen perinteen mukaisesti on jo vanhastaan vakiintunut yleinen kanneoikeus hallintoasioissa tuomioistuimeen. Sanottu seikka on saanut positiivisoikeudellisen vahvistuksensa v:n 1946 hallintomenettelylaissa (An Act to improve the administration of justice by prescribing fair administrative procedure).[157]

4.9. Neuvostoliitto

Neuvostoliitossa on v. 1970 annettu laki SNTL:n ja liittotasavaltojen vesilainsäädännön perusteista.[158] Vesisuhteita Neuvostoliitossa säännellään myös tämän lain mukaisesti julkaistavilla muilla säädöksillä sekä liittotasavaltojen vesilaeilla ja muilla säädöksillä (2 artikla).[159] Luonteenomaista Neuvostoliiton vesioikeudelliselle järjestelmälle on, että vedet ovat perustuslain mukaan yksinomaan valtion omaisuutta ja että vain niiden käyttö sallitaan (3 artikla).[160]

---

[155] Ks. yksityiskohtaisemmin *McCaffrey*, Environmental Law s. 159–169 sekä lisäksi eri osavaltioiden vesihallintojärjestelmistä *Hutchins*, Waters and water rights, Volume 1 s. 107–112 sekä prosessuaalisesta ja hallinnollisesta menettelystä vesiasioissa *Clyde*, mt., Volume 6 s. 1–47. Vrt. myös *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 40 s. ja *KM 1982: 46* s. 173–175.

[156] Ks. tuomioistuinten roolista v:n 1970 ympäristölainsäädännön valossa *McCaffrey*, mt. s. 161 s. Vrt. myös *Vikatmaa*, mt. s. 41 s., *Tulokas*, LM 1974 s. 133 s. ja *KM 1982: 46* s. 174 s.

[157] Ks. tästä esim. *Hallberg* s. 85–87 ja siellä mainittuja lähteitä. Ks. lisäksi Yhdysvaltain tuomioistuinorganisaatiosta *Abraham* s. 95–242, *David* s. 432–438, *Jacob* s. 131–148 ja *Mayers*, passim.

[158] Mainittu laki on suomennettuna Neuvostoliittoinstituutin julkaisusarjassa B 8 s. 1–26.

[159] Ks. Neuvostoliiton vesilainsäädännöstä, sen kodifioinnista ja tulevaisuudennäkymistä lisäksi *Pankratov* ym. s. 12–14, *Butler*, Environmental Law s. 67–69, *Fox* s. 108–113, *Hollo* s. 231–237 ja *Johansson* s. 7 s.

[160] Vesien kuuluminen valtion omaisuuteen on sanottu myös SNTL:n perustuslaissa (6 §). Ko. laki sisältyy suomennettuna julkaisuun *Neuvostoliiton yhteiskunta- ja valtiojärjestelmä*, s. 68–94.

Vesistöjen käytöstä johtuvat kiistat ratkaistaan liittotasavaltojen tai autonomisten tasavaltojen ministerineuvostoissa, paikallisten edustajaneuvostojen toimeenpanevissa komiteoissa sekä vesien käytön sääntelystä ja vesiensuojelusta huolehtivissa elimissä tai muissa siihen valtuutetuissa valtion elimissä (35 artikla). Kyseiset riidat siis ratkaistaan hallinnollisessa järjestyksessä. Ongelmana organisaatiota järjesteltäessä on, että valtio on sekä vesien omistaja että erilaisten laitosten, viranomaisten ja yritysten kautta sen pääasiallinen käyttäjä ja tässä ominaisuudessa myös mahdollinen vesilainsäädännön rikkoja.[161]

Henkilöt, jotka ovat syyllistyneet vesilainsäädännön vastaiseen toimenpiteeseen, joutuvat rikosoikeudelliseen tai hallinnolliseen vastuuseen SNTL:n ja liittotasavaltojen lainsäädännön mukaisesti. Hallinnollisetkin viranomaiset voivat määrätä sakkorangaistuksia. Teollisuus- ym. laitokset, järjestöt ja kansalaiset ovat myös velvolliset korvaamaan vesilainsäädännön rikkomisesta aiheutuneet menetykset (46 artikla). Varsinaiset rangaistus- ja vahingonkorvaussäännökset sisältyvät siten SNTL:n ja liittotasavaltojen muuhun lainsäädäntöön.[162]

Neuvostoliiton oikeuslaitoksen perustan muodostavat yleiset alioikeudet, joita ovat piiri- ja kaupunkioikeudet. Armeijassa ja laivastossa toimivat erikoistuomioistuimina omat sotaoikeutensa.[163] Vesiasioiden erikoistuomioistuimia ei ole. Mainittakoon, että Neuvostoliitossa vuosien 1934–1957 välisenä aikana toimivat ns. *vesitietuomioistuimet*, jotka käsittelivät vesiteitä ja vesikuljetuksia vastaan tehtyjä rikkomuksia.[164]

Neuvostoliitossa ei yhteiskuntajärjestelmästä johtuen tehdä eroa julkis- ja yksityisoikeuden välillä. Varsinaisia hallintotuomioistuimia ei sen vuoksi ole. Hallinnon tarkoituksenmukaisuuden valvonta ei myöskään kuulu tuomioistuimille. Sen sijaan hallintotoimien lainmukaisuuden ja virkamiehen vastuun tutkiminen kuuluvat yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.[165]

---

[161] Vrt. *Butler*, mt. s. 69 s.

[162] Ks. lisäksi *Butler*, mt. s. 69–71, *Fox* s. 248 ja *Tulokas*, LM 1974 s. 134.

[163] Ks. Neuvostoliiton oikeuslaitoksesta yksityiskohtaisemmin *Kucherov* s. 109–197, *Neuvostoliiton yhteiskunta- ja valtiojärjestelmä* s. 46–49 ja *Virolainen* s. 132 siellä mainittuine lähteineen.

[164] Ks. näistä *Kucherov* s. 97 s. ja 115.

[165] Ks. *Hallberg* s. 87 s. ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 114 s. sekä niissä mainittuja lähteitä.

4.10. Lopputoteamuksia

Edellä olevasta vertailevasta katsauksesta havaitaan, ettei muissa tarkastelun kohteena olleissa maissa kuin Ruotsissa ole Suomen mallin kaltaisia vesioikeuksia, vaikkakin myös Tanskassa toimivat eräänlaiset vesituomioistuimet. Vesioikeudellisten lupakysymysten käsittely on muualla yleensä määrätty hallintoviranomaisiksi eikä tuomioistuimiksi organisoitujen instanssien toimivaltaan.[166] Vesioikeudelliset riita- ja rikosasiat taas kuuluvat yleensä yleisten alioikeuksien toimivaltaan, joskin poikkeuksia myös tässä suhteessa esiintyy. Tätä taustaa vasten katsottuna meillä Suomessa tuomioistuimiksi organisoidut VO:t omaavat poikkeuksellisen laajan toimivallan vesiasioissa. Muiden maiden vesioikeudellisia käsittelyjärjestelmiä tutkittaessa on kuitenkin muistettava että Keski- ja Etelä-Euroopan valtioissa Englantia lukuun ottamatta, Tanskassa ja Itä-Euroopan sosialistisissa valtioissa julkiset, tavallisesti suurehkot vedet ovat joko yhteiskäytössä tai valtion omaisuutta eivätkä ne voi olla yksityisen omistusoikeuden kohteena.[167] Tällöin on luontevaa ajatella, että tällaisia julkisia vesiä koskevien hakemusasioiden käsittely kuuluu hallintoviranomaisten toimivaltaan. Suomessa asian laita on tässä suhteessa toinen, koska meillä vedet ovat pääasiassa yksityisessä omistuksessa.

---

[166] Vrt. lisäksi sellaisten maiden osalta, joita tässä luvussa ei ole tarkasteltu, esim. *Islannin* osalta *Bengtsson*, Nordisk utredningsserie 1976: 25, passim; *Sveitsin* osalta *Daetwyler*, passim, *Heribert Rausch*, Die Umweltschutzgesetzgebung, Aufgabe, geltendes Recht und Konzepte, Zürich 1977, passim, *Zurbrügg*, Schweizerisches Umweltschutzrecht s. 44–69 ja *Hollo* s. 222–225; *Ranskan* osalta *Hollo* s. 225–231 siellä mainittuine lähteineen; *Puolan* osalta *Hollo* s. 237 s. siellä mainittuine lähteineen; *DDR:n* osalta, jossa 1. 10. 1982 on tullut voimaan uusi vesilaki (Wassergesetz vom 2. 7. 1982), *Meissner–Richter–Wernecke*, Staat und Rechts 1982 s. 1095–1104; *Välimeren maiden* osalta *P. Sand*, Protection of the marine environment against pollution in the Mediterranean, teoksessa Environmental Law s. 105–113 siellä mainittuine lähteineen ja erikseen *Italian* osalta *Reinhard Riegel*, Das neue italienische Gewässerschutzgesetz, ZfW 1977 s. 65–76; *Kanadan* osalta *Folke Karlefors*, Vattenprocessen i British Columbia, Canada, Svenska Kraftverksföreningens publikationer 1970: 12, Stockholm 1971 ja *Johansson* s. 12–14; *Etelä-Afrikan tasavallan* osalta, jossa päätösvalta yleisiin vesiin liittyvissä vesiasioissa (poikkeuksena rikosasiat) on uskottu yleisten tuomioistuinten erityisinä osastoina toimiville vesioikeuksille (water courts), *Mellgard*, SvJT 1983 s. 395–398; ja *Japanin* osalta *Y. Nomura*, The creation and development of Japan's anti-pollution laws, teoksessa Environmental Law s. 170–179.

[167] Vrt. av:n 4 jälj.

Tämän vuoksi meikäläinen järjestelmä asettaa erityisvaatimuksia vesiasiain käsittelylle. Tämä koskee erityisesti korvauskysymysten käsittelyä. Niissä maissa, joissa vedet ovat julkisia ja joissa niiden omistusoikeus kuuluu valtiolle ei korvauskysymyksiä tarvitse mahdollisesti lainkaan käsitellä tai kysymyksessä saattaa olla ainoastaan eräänlainen valtiolle suoritettava maksu vesien käytöstä. Tällöin asioiden käsittely on näiltä osin yksinkertaisempaa eivätkä yksilön oikeusturvaa koskevat ongelmat omaa samaa relevanssia kuin meillä. Oman erityispiirteensä vesiasiain käsittelyjärjestykselle tuo meillä se, että Suomessa omaisuudella, myös vesialueiden omistusoikeudella, on HM 6 §:n mukainen perustuslainsuoja.[168] Lisäksi meillä »tuhansien järvien maana» vesilainsäädännöllä vesiasiain käsittelyjärjestyksineen on jo luonnostaan suurempi merkitys kuin monissa muissa maissa.

Tosin Suomen ja Ruotsin kaltainen yksityisoikeudellinen järjestelmä on vallalla myös Norjassa, Islannissa ja Englannissa ja kuitenkin näissä maissa vesioikeudellisten lupakysymysten käsittely kuuluu hallintoviranomaisille. Tällöin on taas muistettava, että anglosaksisen oikeusperinteen maissa, kuten Norjassa, Tanskassa, Islannissa, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, hallinnon tuomioistuinkontrolli on pääsääntöisesti uskottu riita- ja rikosasioiden yhteyteen yleisille tuomioistuimille. Näissä maissa on pääperiaatteena, että hallintoviranomaisten toimenpiteiden lainmukaisuus voidaan saattaa kanteella yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi.[169]

---

[168] Vrt. ympäristönsuojelun ja yksityisen omistusoikeuden välisestä ongelmallisesta suhteesta *Klami*, Turun tauti s. 34–36 sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta muiden pohjoismaiden osalta esim. *Bengtsson*, Nordisk utredningsserie 1976: 25 s. 23–30 ja *Christensen*, TfR 1976 s. 1–60 sekä laajemmin yksityisistä ja julkisista intresseistä ja niiden välisistä ristiriidoista ympäristölainsäädännön alueella *Hollo*, Scandinavian studies in law 1978 s. 81–105.

[169] Vrt. hallinnon tuomioistuinkontrollista Norjan osalta av:n 114, Tanskan osalta av:n 124, Saksan Liittotasavallan osalta av:n 134, Iso-Britannian osalta av:n 154 ja Yhdysvaltojen osalta av:n 157 ed. Vrt. myös hallinnon tuomioistuinkontrollista yleisemmin esim. *Hallberg* s. 79–90, *Lager*, LM 1969 s. 57–60 ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 102–110 niissä mainittuine lähteineen sekä Ranskan osalta, jossa hallintoviranomaisen päätöksen lainmukaisuus voidaan samoin kuin meilläkin saattaa hallintotuomioistuimen tutkittavaksi, *Hallberg–Kanninen*, LM 1981 s. 643–649.

Toisaalta lienee syytä korostaa, ettei missään maassa tuomioistuimille ole uskottu yleistä oikeutta ex officio valvoa hallinnollisten viranomaisten vallankäyttöä ja niiden päätösten muodollista ja aineellista oikeudenmukaisuutta. Näin myös *Erich*, JFT 1924 s. 146 s.

Toimivallan jakoa hallinnollisten viranomaisten ja tuomioistuinten välillä vesiasioissa voitaneenkin näiden maiden osalta luonnehtia siten, että hallinnolliset viranomaiset vastaavat vesienkäytön- ja suojelun yleisistä suuntaviivoista, kun taas tuomioistuimet tai niiden kaltaiset orgaanit vastaavat yksityisten kansalaisten oikeusturvasta näiden syvällekäypien ja taloudellisesti tärkeiden päätösten yhteydessä. Kysymys on merkittävästä hallintoviranomaisten ja tuomioistuinten vallankäytön rajanvedosta. Suomessa tällaista hallinnon tuomioistuinkontrollin mahdollisuutta ei ole samassa laajuudessa kuin anglosaksisissa maissa. Meillä samoin kuin Ruotsissa voitaneen tuomioistuimien ja hallinnollisten viranomaisten asiallisesta toimivallasta puheenollen lähteä siitä periaatteesta, että tuomioistuimet ja hallinnolliset viranomaiset ovat rinnakkaisia ja samanarvoisia.[170] Oikeusturvanäkökohtien vuoksi voidaan silloin pitää perusteltuna, että meillä tuomioistuinten toimivalta vesiasioissa on laajempi kuin anglosaksisen oikeusjärjestelmän maissa. Tällä en kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö meillä periaatteessa olisi mahdollista laajentaa hallinnollisten viranomaisten toimivaltaa vesiasioissa nykyisestään, mikäli samalla säädettäisiin asianosaisten oikeusturvan kannalta riittävä muutoksenhakumahdollisuus.

---

[170] Samoin Ruotsin osalta *Lavin* s. 72. Vrt. lisäksi hallinnon tuomioistuinkontrollista Ruotsissa *Håkan Strömberg*, Allmän förvaltningsrätt s. 219–224, *Strömholm*, SvJT 1962 s. 529–559 ja 1963 s. 458–462 sekä *Westerberg*, Festskrift till Ivar Agge s. 434–451.

5. VO:N JA AO:N ASEMASTA JA KESKINÄISESTÄ OIKEUSAVUSTA SEKÄ TOIMIVALTARISTIRIITOJEN SELVITTÄMISESTÄ

5.1. Perustuslain tuomioistuinorganisaatiota koskevien säännösten merkityksestä

Tuomioistuinorganisaation perusteet on meillä säännelty perustuslaissa. HM 2.4 §:n mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet,[1] ylimmässä oikeusasteessa KKO ja KHO. Yksityiskohtaisemmat määräykset tuomioistuimista sisältyvät HM:n V lukuun (53–60 §). KKO:sta säädetään HM 53 §:ssä, että se »käyttää ylintä tuomiovaltaa oikeusasioissa sekä valvoo sen ohella tuomarien ja ulostottoviranomaisten lainkäyttöä.» KHO:sta säädetään taas HM 56 §:ssä, että se erikseen säädetyin poikkeuksin käyttää »yleistä tuomiovaltaa hallinto-oikeudellisissa valitusasioissa» sekä valvoo alempien viranomaisten lainkäyttöä hallinto-oikeuden alalla. Tarkemmat säännökset KKO:n ja KHO:n toimivallasta ja menettelystä niissä sisältyvät 22. 7. 1918 annettuihin KKOL:iin ja KHOL:iin. Yleisistä yli- ja alioikeuksista on HM:ssa (55 §) lausuttu

---

[1] Tuomioistuinten riippumattomuutta koskevasta laajasta kirjallisuudesta ks. esim. *Alkio*, LM 1960 s. 463–472, *Holopainen*, Juhlajulkaisu Paavo Kastari s. 83–100, *sama*, LM 1981 s. 4–6, *Kastari*, Suomen valtiosääntö s. 258–262, *sama*, Valtiojärjestyksemme oikeudelliset perusteet s. 256–258 ja LM 1971 s. 419–437, *Kekkonen*, LM 6/1970 s. XX–XXI, *Olsson*, Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala s. 162–172, *Palmgren*, Lakimiespäivät 1971 s. 10–16 (ks. myös aiheesta käytetyt puheenvuorot s. 16–27), *Tirkkonen*, Rp I s. 106–108 ja Sp I s. 103–105 sekä *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 117–128. Lisäksi tuomioistuinten riippumattomuudesta on käyty laajaa keskustelua esim. Suomen Lakimiesliiton Jyväskylän Kulttuuripäivillä 1971 järjestämässä oikeuspolitiikan kongressissa (ks. siitä teoksessa *Oikeus ja politiikka*, toim. *Lindholm–Seppänen*, s. 36–78) sekä Suomen tuomariliiton järjestämillä II tuomaripäivillä 14. 11. 1980 Helsingissä (Suomen Tuomariliitto, II tuomaripäivien pöytäkirja, Helsinki 1981).

ainoastaan, että niistä »säädetään lailla», mikä sanamuotonsa mukaisesti tarkoittaa sitä, että tällaisten tuomioistuinten toimivallasta ja järjestysmuodosta on säädettävä eduskunnan myötävaikutuksella tavallisen lainsäädännön järjestyksessä annettavalla lailla.[2] Yleisistä yli- ja alioikeuksista onkin pääasiassa säädetty prosessioikeutemme päälähteessä OK:ssa. Erikoistuomioistuimista on ainoastaan yhdestä, nimittäin valtakunnanoikeudesta, säädetty itse HM:ssa (59 §).[3] Muista erikoistuomioistuimista on HM:ssa (60 §) samoin kuin yleisten yli- ja alioikeuksien osalta lausuttu, että niistä »säädetään lailla» eli siis tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.[4]

Tämän tutkimuksen kannalta edellä mainituilla HM:n säännöksillä on tärkeä perustavaa laatua oleva merkitys, varsinkin de lege ferenda harkittaessa vesiasioita koskevan tuomioistuinorganisaation muuttamista tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Lähinnä tällöin on kysymys siitä, ovatko ja/tai miltä osin vesiasiat »oikeusasioita» vai »hallinto-oikeudellisia valitusasioita».[5] Ensiksi mainitut asiat kuuluvat HM:n mukaan ylimmässä asteessa KKO:n toimivaltaan ja jälkimmäiset vastaavasti, tosin erikseen säädetyin poikkeuksin, KHO:lle.

Tässä tutkimuksessa ei tosin käsitellä KKO:n ja KHO:n välistä toimivallan jakautumista, mutta mainittu seikka vaikuttaa mm. siihen, minkälaiset vesiasiat voidaan oikeusjärjestyksemme mukaan HM:n puitteissa määrätä AO:n toimivaltaan. Lisäksi sama seikka vaikuttaa siihen, miten muutoksenhaku VO:n päätöksistä on järjestettävä.[6] HM:n säännösten mukaan ei ole mahdollista järjestää ns. sekoitettua instanssijärjestystä,

---

[2] Samoin *T. Ellilä*, LM 1966 s. 450 sekä valtiosääntöoikeudellisessa kirjallisuudessa *Erich* I s. 105 ja II s. 430 ja *Hakkila* s. 250.

[3] Yksityiskohtaisemmat säännökset valtakunnanoikeudesta sisältyvät siitä 25. 11. 1922 annettuun lakiin (273/22), joka on myös voimassa perustuslakina (3 §). Ks. lisäksi valtakunnanoikeutta käsittelevästä kirjallisuudesta *Erich*, JFT 1924 s. 124 s., jossa valtakunnanoikeus mainitaan erikoistuomioistuimena, sekä *Hakkila* s. 254 s. ja 635–647 ja *Curt Olsson*, Valtakunnanoikeudesta, LM 1983 s. 1029–1037.

[4] HM:oa laadittaessa meidän nykyisistä erikoistuomioistuimistamme toimivat jo MO:n edeltäjät MJO:t, jotka nykyisessä muodossaan pysyvinä erikoistuomioistuimina olivat aloittaneet toimintansa v:n 1916 jakolaitosasetuksen tultua voimaan v:n 1917 alusta.

Vrt. lisäksi HM:n säännöksistä yleisen tuomioistuinorganisaatiomme perustana *Aalto* s. 10 ja *T. Ellilä*, LM 1966 s. 216 i.f. sekä valtiosääntöoikeudellisista lähteistä *Erich* II s. 430 s. ja *Kastari*, Suomen valtiosääntö s. 258–263.

[5] Tekstissä mainittua kysymystä käsitellään 6.3. luvussa.

[6] Vrt. jakso 5.4.5.

jossa sama asia voitaisiin käsitellä alimmassa asteessa hallinnollisessa viranomaisessa ja ylimmässä asteessa KKO:ssa.[7]

5.2. Tuomioistuinten ryhmittelystä tutkimustehtävän kannalta

Huomattavin merkitys tuomioistuinten ryhmittelyssä on tutkimustehtävän kannalta jaotuksella, jonka mukaan tuomioistuimet ovat joko yleisiä tuomioistuimia tai erikoistuomioistuimia.[8] Määrällisesti yleiset tuomioistuimet käsittelevät valtaosan kaikista lainkäyttöasioista, mutta asioiden tärkeysaste huomioon ottaen erikoistuomioistuinten merkitys suhteessa yleisiin tuomioistuimiin on jatkuvasti lisääntynyt.[9] Oikeudenkäynti yleisissä tuomioistuimissa on maassamme säännelty pääasiallisesti OK:ssa. Asianomaiset erikoislait, esimerkiksi VL 15 luku vesituomioistuimista, sisältävät yleensä määräyksiä sekä erikoistuomioistuinten sisäisestä järjestyksestä että niissä noudatettavasta oikeudenkäyntimenettelystä.[10]

Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa sekä siviili- että rikosprosessin osalta erotetaan yleensä toisistaan yleinen prosessi ja erikoisprosessi. Yksityiskohtien osalta on tosin esitetty erilaisia jaotuksia. Myös mainittujen prosessilakien välinen raja on tulkinnanvarainen. *Tirkkonen* Suomen oikeuden kannalta erottaa toisistaan yleisen siviili-/rikosprosessin ja siviili-/rikosprosessin erikoiset lajit.[11] Edellisellä tarkoitetaan tavallista eli säännönmukaista menettelyä, jota käytetään kaikissa niissä tilanteissa,

---

[7] Tällainen sekoitettu instanssijärjestys (»blandad instansordning») oli aikaisemmin käytössä eräissä asioissa Ruotsissa. Ks. siitä *Lavin* s. 53–56.

[8] Vrt. 2.3. luvun alussa.

[9] Samoin *Juha Lappalainen* teoksessa Erkki Aurejärvi (toim.), Yksilö, yritys ja yhteiskunta s. 389.

[10] Vrt. menettelysäännöksistä muiden erikoistuomioistuinten osalta JL:n VII osasto, VakOL 8 ja 9 §, TTL 15–45 § ja HvOKL:n 2 luku.

[11] Näin *Tirkkonen*, Sp I s. 142–146, Rp I s. 60 s. ja Rp II s. 591–593 sekä *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 448 s. Asiallisesti samoin *Wrede*, joka kuitenkin rinnastaa toisiinsa toisaalta termit yleinen (allmän) ja säännöllinen (ordinarie) siviiliprosessi ja toiselta puolen käsitteet erikoiset (särskilda) ja epäsäännölliset (extraordinära) prosessin lajit. Ks. tästä *Wrede* I s. 29–32 ja *Wrede–Palmgren* s. 36–39. Myös *Granfelt* on omaksunut käsitteet yleinen (allmän) ja erikoinen (speciell) prosessi, mutta katsoo, että nämä molemmat prosessin lajit voivat ilmetä joko säännöllisenä (ordinär) tai epäsäännöllisenä (extraordinär) prosessina. Ks. *Granfelt*, Kort framställning s. 12 ja *sama*, Lärobok i straffprocessrätt s. 3 s.

joita varten ei ole määrätty muunlaista järjestystä. Prosessin erikoisiin lajeihin kuuluvat taas sellaiset poikkeusluonteiset menettelyt, jotka on säädetty noudatettaviksi ainoastaan määrätyissä tapauksissa. Tämän mukaan myös menettelyä erikoistuomioistuimissa on pidettävä eräänä erikoisena prosessin lajina, jota koskevat määräykset kuuluvat erikoisprosessioikeuteen. Kuitenkin erikoisprosessioikeuden käsite on tässä jaottelussa laajempi kuin pelkästään menettelyä erikoistuomioistuimissa tarkoittava säännöstö. Yleisissäkin tuomioistuimissa sovelletaan nimittäin eräissä jutuissa (esim. painovapaus-, huoneenvuokra- ja isyysasiat) OK:n ulkopuolella erityisissä laeissa annettuja prosessuaalisia säännöksiä. Toisaalta myös erikoistuomioistuimissa sovelletaan yleisiä OK:n prosessuaalisia säännöksiä, ellei niitä varten ole nimenomaan muuta säädetty.

Kirjallisuudessa esiintyy myös sellaista jaottelua, jossa yleinen prosessi ja erikoisprosessi on erotettu toisistaan juuri sen mukaan, tapahtuuko käsittely yleisessä tuomioistuimessa vai erikoistuomioistuimessa.[12] Tällöin on tapana jakaa nämä molemmat prosessin lajit vielä säännölliseen (ordinär) ja epäsäännölliseen (extraordinär) prosessiin sen mukaan, onko menettely säännelty yleisessä prosessilaissa (meillä OK:ssa) vai sen ulkopuolella.[13] Systematisoinnin kannalta tällainen jaottelu on tarpeettoman monimutkainen ja suorastaan sekava.[14] Ainakin meidän oikeutemme kannalta on pidettävä johdonmukaisempana sellaista systemaattista jaottelua, että yleiseen prosessioikeuteen luetaan kaikki (ja toisaalta vain) sellaiset prosessuaaliset säännökset, jotka sisältyvät OK:een. Tällöin myös erikoistuomioistuimet voivat soveltaa (kuten ne tosiasiallisesti tekevätkin) yleistä prosessioikeutta. Erikoisprosessioikeuteen kuuluvat vuorostaan kaikki sellaiset prosessuaaliset säännökset, jotka ovat sijoitetut OK:n ulkopuolelle ja koskevat vain tiettyjä juttuja tai jutturyhmiä riippumatta siitä, sovelletaanko niitä yleisessä vai erikoistuomioistuimessa. Tutkimustehtävän kannalta on todettava, että tämän jaottelun mukaisesti käsiteltävänämme ovat ensisijaisesti erikoisprosessioikeuteen (= VL:iin) kuuluvat säännökset, mutta myös yleiseen prosessioikeuteen (= OK:een) luettavia säännöksiä on otettava huomioon. Tämä johtuu VO:n osalta siitä, että VL 15: 13:ssa on nimenomaisesti määrätty, että ellei VL:ssa tai sen

---

[12] Näin *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 35.

[13] Vrt. myös *Dillén*, Föreläsningar s. 15 ja *Hassler*, Extraordinär process och specialprocess s. 3 s.

[14] Samoin *Ekelöf* I s. 14 av. 7.

nojalla ole muuta säädetty, on VO:een ja oikeudenkäyntiin siinä sovellettava, mitä AO:n kohdalta on voimassa.

Toimialaltaan sekä yleiset että erikoistuomioistuimet voidaan jakaa toisaalta oikeusasiain eli riita- ja rikosasiain tuomioistuimiin sekä toisaalta hallintotuomioistuimiin, jotka tuomitsevat etupäässä julkisen vallan ja yksityisten välisiin oikeussuhteisiin liittyvissä riita-asioissa.[15] Tämä jaottelu ei ilmene perustuslain säännöksistä, koska hallintolainkäyttö ei HM:n syntyvaiheissa vielä ollut kehittynyt nykyiselle tasolle. Sittemmin KHO:n ja sitä alemmanasteisten hallintotuomioistuinten perustamisen myötä ja hallintolainkäytön muutenkin kehittyessä hallintotuomioistuimista on tullut tuomioistuinlaitoksen olennainen ja välttämätön osa.[16] Tutkimustehtävän kannalta on huomattava, että VO:ia on pidettävä osittain hallintotuomioistuimina.[17]

Kokoonpanoonsa nähden tuomioistuimet voidaan jaotella sen mukaan, onko kysymyksessä yksijäseninen eli monokraattinen tuomioistuin, jossa tuomarina toimii vain yksi henkilö, tai useampi- (moni-)jäseninen eli kolleginen tuomioistuin, jossa on kaksi tai useampia henkilöitä tuomareina juttua käsittelemässä.[18] Tällä jaottelulla ei tutkimustehtävän kannalta de lege lata ole merkitystä, koska kaikki maamme tuomioistuimet tätä nykyä ovat kollegisia. Tosin nykyisin ns. yhden miehen oikeus voi käsitellä sakon muuntorangaistusten määräämistä (RTpA 6: 7.2) ja rikesakkoasioita (RikesakkoL 21. 1. 1983/66, 14.2 §). Lisäksi meillä on vireillä laajakantoisia suunnitelmia yhden miehen oikeuden käyttöalan lisäämiseksi AO:ssa, millä tulevaisuudessa saattaa olla merkitystä myös vesiasioiden käsittelyjärjestyksen suhteen.[19]

---

[15] Ks. esim. *T. Ellilä,* Juhlajulkaisu Kaira–Castrén s. 54–71 ja *Merikoski* I s. 245. Vrt. *Ekelöf* I s. 13, jossa hallintotuomioistuimiakin pidetään eräänlaisina erikoistuomioistuimina. Ekelöf perustelee tätä sillä, että hallintotuomioistuinten samoin kuin erikoistuomioistuintenkin toimivalta rajoittuu ainoastaan niiden käsiteltäviksi määrättyihin juttuihin tai jutturyhmiin. Toisaalta Ekelöfin kannanottoon on saattanut vaikuttaa sekin seikka, ettei Ruotsissa ylin hallintotuomioistuin (RegR) aikaisemmin ollut HD:n veroinen tuomioistuin. – Vrt. tästä jälj. av:n 93 kohdalla sekä hallintotuomioistuinten erikoistuomioistuinluonteesta Ruotsissa esitetyistä näkökannoista lisäksi *Söderlund* s. 3 s. Meidän oikeutemme kannalta Ekelöfin näkökantaa ei mielestäni voida hyväksyä.

[16] Ks. hallintotuomioistuinlaitoksesta ja sen merkityksestä esim. *Nuorvala,* LM 1970 s. 770–782 ja *sama,* Juhlajulkaisu UKK s. 319–330 sekä niissä mainittuja lähteitä. Vrt. Ruotsin hallintotuomioistuimista esim. *Lavin* s. 7 s. ja *Håkan Strömberg,* Allmän förvaltningsrätt s. 172–180.

[17] Vrt. jakso 5.4.2.

[18] Ks. tekstissä mainitusta jaottelusta *Tirkkonen,* Rp I s. 115–118 ja Sp I s. 174–178, *Tirkkonen–Halila,* Pääpiirteet s. 37 s., *Wrede* I s. 98–100, *Wrede–Palmgren* s. 111 s., *Ekelöf* I s. 84 s. ja *Kern* s. 133 s.

[19] Vrt. 2. luvussa av:n 53 jälj.

Sitä vastoin VO:n ja AO:n välillä on nykyisin eroavuuksia sen suhteen, osallistuvatko ja millä tavalla lainkäyttöön lainoppineiden ammattituomarien ohella myös maallikkotuomarit. Näiksi nimitetään yleensä henkilöitä, joilla ei ole varsinaista lakimieskoulutusta.[20] Tämän määritelmän mukaisesti VO:n ja VYO:n insinöörijäseniäkin voitaisiin tosin pitää eräänlaisina maallikkotuomareina. Varsinaisessa mielessä insinöörijäsenet eivät kuitenkaan ole maallikkojäseniä. VO:n insinöörijäsenten tulee olla diplomi-insinöörin tutkinnon suorittaneita ja heidät nimittää virkaansa KKO samoin kuin vesioikeustuomaritkin. Ei voida näin ollen sanoa, että VO:ssa olisi mukana »kansan omia miehiä», mitä on pidetty maallikkoedustuksen myönteisimpänä perusteena sen vuoksi, että se lisää kansan luottamusta oikeudenhoitoon.[21] Oikeinta lieneekin jakaa tuomioistuinten jäsenet heiltä vaadittavan pätevyyden perusteella kolmeen ryhmään: lakimiesjäseniin, asiantuntijajäseniin ja varsinaisiin maallikkojäseniin.[22] VO:n ja VYO:n insinöörijäseniä olisi tämän jaotuksen mukaisesti pidettävä (teknisen alan) asiantuntijajäseninä.[23] Sen sijaan eräissä muissa erikoistuomioistuimissa, kuten MO:ssa, VakO:ssa, työtuomioistuimessa ja asunto-oikeudessa on varsinainen maallikkoedustus. Erikoistuomioistuinten asiantuntijajäsenten ja maallikoiden erityisen tehtävän vuoksi on katsottu perustelluksi, että näillä on yksilöllinen äänioikeus, eikä ainoastaan kollektiivinen äänioikeus, kuten KO:n lautakunnalla Suomessa ja aikaisemmin Ruotsissa.[24]

Tuomioistuimia ryhmiteltäessä on vielä otettava huomioon jako alioikeuksiin, ylioikeuksiin ja korkeimpaan eli ylimpään oikeuteen. Tämä jaottelu kolmeen oikeusasteeseen eli instanssiin vastaa pääosiltaan Suomessa voimassa olevaa oikeutta ja soveltuu pääasiallisesti yleisiin tuomioistuimiin, mutta osittain myös erikoistuomioistuimiin.[25] Tässä jaottelussa sekä VO että AO kuuluvat alioikeuksien

---

[20] Ks. *Halila*, Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 155, *Tirkkonen*, Rp I s. 118 ja Sp I s. 178, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 38, *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 258, *Wrede* I s. 100, *Wrede–Palmgren* s. 112 s., *KM 1972: B 116* s. 1 ja *Ekelöf* I s. 70.

[21] Näin mm. *Autere*, LM 1956 s. 586, *Granfelt*, JFT 1921 s. 1 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 119 ja Sp I s. 180, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 38–40, *Wrede* I s. 101 ja *Wrede–Palmgren* s. 113. Samaan seikkaan kiinnittävät huomiota oikeuslaitostoimikunta (*KM 1971: B 112* s. 100) ja alioikeuksien yhteinäistämistyöryhmä (*OikM:n lso:n julk. 18/1973* s. 127).

[22] Näin *Halila*, Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 156. Myös lääninoikeuksien maallikkojäsentoimikunta (*KM 1972: B 116* s. 1) on tehnyt eron maallikoiden ja asiantuntijoiden välillä. Samoin *Bolding*, Festskrift till Ekelöf s. 129–133.

[23] Vrt. asiantuntijajäsenistä (tai asiantuntevista maallikoista) muiden pohjoismaiden erikoistuimioistuimissa *Andenæs* s. 107 s., *Ekelöf* I s. 89 ja *Hurwitz–Gomard* s. 69 s.

[24] Samoin *Ekelöf* I s. 80 s. Nykyisin Ruotsissa käräjäoikeuden lautamiehillä on jo yksilöllinen äänioikeus (RB 29: 3, L:ssa 26. 5. 1983/370) ja sitä ennenkin ns. kollektiivinen miinus yksi-äänivalta.

Vrt. lisäksi maallikoiden osallistumista lainkäyttöön puoltavista tekijöistä ja näkökohdista de lege ferenda 12. luvussa av:n 15 jälj.

[25] Vrt. instanssijärjestyksestä ja sen merkityksestä *T. Ellilä*, Korkein oikeus s. 19–22, *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 7–18, *Tirkkonen*, Rp I s. 123 ja 163–165, *sama*, Sp I s. 185 ja 227 s., *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 316 s., *Virolainen* s. 7 s., *Wrede* I s. 121–123, *Wrede–Palmgren* s. 139 s., *KM 1973: 110* s. 96–99, *Ekelöf* I s.

ryhmään. Ne käsittelevät eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta jutut ensimmäisenä oikeusasteena. Ylioikeudet (VYO ja HO:t) toimivat muutoksenhakuasteena ja KKO on ylin oikeusaste. Toisaalta vesiasioissa on meillä tätä kirjoitettaessa eräiltä osin voimassa ainoastaan kahden instanssin järjestelmä, jossa VO:n päätökseen haetaan muutosta suoraan KHO:lta.[26]

5.3. AO:t

Yleisinä alioikeuksina toimivat meillä KO:t maalaiskunnissa, [kauppaloissa] ja tuomiokuntiin kuuluvissa kaupungeissa sekä RO:t muissa kuin edellä mainituissa kaupungeissa (OK 1: 1, L:ssa 23. 4. 1976/350).[27]

Suomen erilaiset alioikeudet maalla (maaseudulla) ja kaupungissa johtuvat historiallisista syistä.[28] Kuitenkin 1. 4. 1959 jälkeen perustetuissa ns. uusissa kaupungeissa yleisinä alioikeuksina ovat toimineet KO:t (L kaupungin ja maaseudun oikeudenhoidon yhteisestä järjestämisestä eräissä tapauksissa 23. 1. 1959/20). Ruotsissa on 1. 1. 1972 lähtien ollut yhteinen alioikeus (tingsrätt) sekä maaseutua että kaupunkia varten (RB 1 luku).[29] Meilläkin on viime aikoina voimakkaasti suunniteltu alioikeuksien yhtenäistämistä ja sitä on pidetty eräänä tärkeimmistä tavoitteista maamme oikeuslaitosta uudistettaessa. Tähän mennessä julkisuuteen saatetuista organisatorisista uudistussuunnitelmista voitaneen tässä mielessä pitää merkittävimpinä alioikeuksien yhtenäistämistyöryhmän mietintöä (*OikM:n lso:n julk. 18/1973*), ns. iskuryhmän raporttia (*OikM:n lso:n julk. 2/1976*) ja työryhmän mietintöä alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteista (*OikM:n lvo:n julk. 6/1980*).[30] Näissä kaikissa on ehdotettu yhtenäistettyä alioikeutta. Tällä olisi peruskokoonpano, jossa se toimisi, ellei toisin ole määrätty, sekä kokoonpanovaihtoehtoja erikseen määrättäviä asioita varten. Tähän mennessä toteutetuista yhtenäistettyyn alioikeuteen siirtymistä helpottavista organisatorisista uudistuksista mainittakoon, että vuoden 1971 jälkeen avoimiksi tulleet kihlakunnantuomarien virat on pääosin siirretty kokonaispalkkaukseen.

101–106, *Gärde*, SvJT 1937 s. 733–743, *Kallenberg* I: 1 s. 5 s. ja 9 sekä I: 2 s. 274 s. ja *Olivecrona*, Rättegången s. 282.

[26] Vrt. tästä jakson 5.4.5. alussa.

[27] Tässä yhteydessä en ole katsonut tarpeelliseksi selvittää KO:n ja RO:n nykyistä kokoonpanoa ja menettelyä niissä, koska näistä seikoista saa hyvän käsityksen jo prosessioikeudellisista perusteoksista. Ks. esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 124–134 ja Sp I s. 185–198 sekä *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 40–45.

[28] Ks. yleisten alioikeuksien kehityksestä meillä ja Ruotsissa *Hemmer* I s. 122–172, *Myhrberg* s. 68–75, *Almquist* s. 1–16 ja *Bergman* s. 38–40 ja 87–90.

[29] Ks. kirjallisuudesta esim. *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 15–18.

[30] Vrt. tekstissä mainittujen uudistussuunnitelmien johdosta esim. *Virolainen*, LM 1976 s. 688–708, *OKa:n kertomus v:lta 1981* s. 47–49, *OikM:n lvo:n julk. 5/1981* (lausunnot AO:n yhtenäistämisestä) sekä ed. 2. luvun av:ssä 53 mainittuja lähteitä.

Samalla KO:iin on perustettu käräjätuomarien virkoja.[31] RO:n osalta mainittakoon vastaavasti, että 1. 4. 1978 lukien (L 353/76) RO:t ja kaupunkien syyttäjälaitokset ovat siirtyneet kaupungeilta valtion hallintaan.

Vesiasioista puheen ollen on huomattava, että AO:t samoin kuin muutkin yleiset oikeusasiain tuomioistuimet käsittelevät toimivaltaansa kuuluvia vesiasioita normaalissa kokoonpanossaan.[32]

5.4. VO

5.4.1. Erikoistuomioistuinten historiaa ja oikeusvertailua

Jo Ruotsin vallan aikana oli maassamme runsaasti erikoistuomioistuimiksi katsottavia elimiä. Useimmat niistä syntyivät 1600-luvulla järjestettäessä valtakunnan hallintoa siten, että valtakunnankollegioille ja muille keskusvirastoille uskottiin myös tuomiovaltaa niiden hallinnonalaan kuuluvissa asioissa. Näitä kollegioita ei nimenomaisesti perustettu erikoistuomioistuimiksi, mutta esimerkiksi Ruotsissa 1800-luvulla niiden katsottiin harjoittavan tuomiovaltaansa erikoistuomioistuimen ominaisuudessa.[33] Näin syntyneistä erikoistuomioistuimista olivat tärkeimpiä aksiisi-, halli-, posti-, tulli- ja vuorioikeudet. Niiden toimivaltaan kuului myös riita- ja rikosasioita.[34] Puheena olevat Ruotsin vallan aikaiset erikoistuomioistuimet on Suomen erottua Ruotsista vähitellen lakkautettu ja niiden lainkäyttötehtävät uskottu yleensä alioikeuksille.[35] 1800-luvun loppupuolen jälkeen perustetuille uusille hallintoviranomaisille ei enää yleensä

---

[31] Alioikeuksien siirtäminen kokonaispalkkaukseen on tarkoitus saattaa päätökseen v:n 1984 loppuun mennessä.

[32] Vrt. KHO:n osalta VL 17: 6.1, (VL:n uudistamistyöryhmän miet. 17: 10), jonka mukaan KHO:ssa sen käsitellessä VL:n mukaisia asioita on laissa säädetyn tuomionvoivan jäsenmäärän lisäksi kaksi yli-insinöörineuvosta. Vrt. tästä 2.3. luvussa av:n 80 kohdalla.

[33] Näin *Lavin* s. 56.

[34] Ks. *Lager*, LM 1969 s. 54, *Kulla*, LM 1978 s. 276, *Palme*, JFT 1960 s. 18, *Willgren*, Den historiska utvecklingen av Finlands förvaltningsrätt s. 127 s., *sama*, Förvaltningsrättens allmänna läror s. 395, *Wrede* I s. 41, *Wrede–Palmgren* s. 49, *Almquist* s. 29–31, *Lavin* s. 26 s., *Nehrman*, Processum Civilem s. 123 ja *sama*, Processum Criminalem s. 54 s. (§. 18).

[35] Vrt. mainittujen tuomioistuintyyppien lakkauttamisesta *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 66.

uskottu lainkäyttötehtäviä.[36] Myös Ruotsissa mainitut erikoistuomioistuimet poistettiin 1800-luvun puolivälissä ja niiden tehtävät siirrettiin tavallisesti yleisille tuomioistuimille.[37]

Varhaisemmilla ajoilla oli myös henkilöperusteisia erikoistuomioistuimia (forum privilegiatum). Esimerkiksi aatelia ja hengellistä säätyä koskevat asiat käsiteltiin aikaisemmin erikoisforumeissa. Vielä 1734-vuoden lain mukaan »vapaasukuisia» koskevat asiat kuuluivat HO:n ensimmäisenä asteena tuomittaviin.[38] Nykyisin tällaisia erikoistuomioistuimia ei enää ole, vaan lainkäytössämme noudatetaan HM 5 §:n mukaisesti kansalaisten yhdenvertaisuuden periaatetta.[39]

Kehitys 1800-luvulla sekä Suomessa että Ruotsissa johti siis siihen, että aikaisemmin perustetut erikoistuomioistuimet poistettiin lähes kokonaan.[40] Lainsäätäjän taholta tähän päämäärään pyrittiin tietoisesti. Ruotsissa *Lagkommittén* v. 1822 kiinnitti tässä suhteessa huomiota pääasiassa kahteen näkökohtaan. Ensimmäinen oli se, että erikoistuomioistuinjärjestelmä voi johtaa kompetenssikonflikteihin erikoistuomioistuinten ja yleisten tuomioistuinten välillä. Toiseksi mainitun järjestelmän katsottiin sisältävän vaaran siitä, että erikoisprosessissa muodostuu toisenlaisia oikeusperiaatteita kuin yleisessä tuomioistuinprosessissa.[41] Kun muistetaan maamme läheinen yhteys Ruotsiin v. 1809 tapahtuneesta valtiollisesta erosta huolimatta, voidaan otaksua, että samat näkökohdat ovat vaikuttaneet meillä erikoistuomioistuinten poistamiseen 1800-luvulla.

1900-luvulla on kehitys erikoistuomioistuinten suhteen kulkenut jälleen päinvastaiseen suuntaan. Suomessa on tällä vuosisadalla perustettu useita erikoistuomioistuimia.

---

[36] Samoin *Lager*, LM 1969 s. 54, *Palme*, JFT 1960 s. 29 ja *Willgren*, Förvaltningsrättens allmänna läror s. 395.

[37] Ks. *Lavin* s. 18 ja 41–47.

[38] Näin OK 8: 2:n alkuperäisen sanamuodon mukaan. Vrt. tästä *Nehrman*, Processum Civilem s. 41 (§. 4) ja *sama*, Processum Criminalem s. 51–56 (11–21 §).

[39] Ruotsissa mainitut erikoistuomioistuimet kiellettiin v:n 1809 hallitusmuodolla. Ks. *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 11.

[40] 1900-luvun alkaessa oli meillä samoin kuin Ruotsissa ainoastaan yksi varsinainen erikoistuomioistuin, nimittäin maanjako-oikeus (ägodelningsrätt), joiden edeltäjiä oli perustettu jo 1700-luvun loppupuolella isojakoa koskevien määräysten yhteydessä. Ks. näistä esim. *von Willebrand*, Om ägodelningsrätter, JFT 1901 s. 1–60 ja 1904 s. 14–31 sekä *Almquist* s. 31 ja *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål 23. Lisäksi Ruotsissa toimivat edelleen sotaoikeudet ja eräät muut vähäisemmät erikoistuomioistuimet. Ks. näistä *Lavin* s. 18.

[41] Ks. *Lavin* s. 18 siellä mainittuine lähteineen.

MO:t, jotka v:een 1972 toimivat MJO:n nimellä, aloittivat toimintansa nykyisessä muodossaan pysyvinä erikoistuomioistuimina v:n 1916 jakolaitosasetuksen tullessa voimaan v:n 1917 alusta.[42] *VakO* perustettiin v. 1942, mutta sen edeltäjänä oli toiminut jo v:sta 1917 lähtien vakuutusneuvosto.[43] VakO tarjoaakin syntyhistoriansa puolesta mielenkiintoisen vertailukohteen VO:lle sikäli, että sen edeltäjänä toimi hallinnollisena viranomaisena pidettävä vakuutusneuvosto samaan tapaan kuin VTK toimi VO:n edeltäjänä vesiasioissa. Seuraavaksi perustettiin *työtuomioistuin* v. 1946.[44] VL:lla perustetut *vesituomioistuimet* (VYO ja VO:t) aloittivat toimintansa 1. 4. 1962. Ne olivat siten syntyessään maamme neljännet siviiliprosessuaaliset erikoistuomioistuimet. Tämän jälkeen on v:n 1974 alusta lukien perustettu määrätyille paikkakunnille AO:n osastona toimivat *asunto-oikeudet*, joiden erikoistuomioistuinluonne on tosin kiistanalainen.[45] Uusin (siviiliprosessuaalinen) erikoistuomioistuimemme on 1. 9. 1978 toimintansa aloittanut *markkinatuomioistuin*.[46]

Maamme erikoistuomioistuimet rikosasioissa ovat sotaoikeuksien lakkauttamisen jälkeen *valtakunnanoikeus* ja *vesituomioistuimet*.[47] Viimeksi mainitut ovat siis ainoat erikoistuomioistuimemme, jotka voivat käsitellä sekä riita- että rikosjuttuja.

Puhtaasti hallinto-oikeudellisina erikoistuomioistuimina toimivat meillä *virkaylioikeus* ja *liikevaihtovero-oikeus*.[48] Myös *VO:ia* on pidettävä osaksi hallinto-oikeudellisina erikoistuomioistuimina, koska niiden toimivaltaan kuuluvat lähinnä hallintoa olevat vesioikeudelliset lupa-asiat.[49] Toisaalta meillä yleisillekin tuomiois-

---

[42] Ks. MO:n historiallisesta kehityksestä lisäksi *Haataja*, Maanjaot s. 646–659, *Kosonen* s. 107–117 ja *Suomaa* s. 266. Vrt. MO:n kokoonpanosta ja toimivallasta lainsäännösten osalta JL:n VII osasto, KaavJL 69 ja 125 §, YksTL 55 ja 104 § ja kaivoslaki 17. 9. 1965/503, 66 § sekä kirjallisuudesta *Kosonen* s. 118–123, *Suomaa* s. 266 ja 271–274, *Tirkkonen*, Sp I s. 202 s. ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 462–466.

[43] Vrt. vakuutusneuvostosta 3. luvussa av:n 229 ed. Ks. lisäksi VakO:ta koskevasta kirjallisuudesta *Halila*, LM 1973 s. 543–549, *Kosonen* s. 146–161, *Osvi Lahtinen*, Suomen Vakuutuslakimiesten yhdistyksen julkaisuja XI (1949) s. 40–65, *Tirkkonen*, Sp I s. 203 ja 238 sekä *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 471.

[44] Vrt. työtuomioistuimen asiallisesta toimivallasta *Hämäläinen*, DL 1983 s. 127–148, *Kosonen* s. 184–189, *Sarkko* s. 154–162, *Suviranta*, LM 1977 s. 499–508, *Tirkkonen*, Sp I s. 203 s. ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 472–475 ja 582.

[45] Vrt. asunto-oikeuksista yksityiskohtaisemmin *Tirkkonen*, Sp I s. 205–206 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 449 av. 5 sekä oikeudenkäynnistä niissä *sama*, s. 475–477.

[46] Vrt. markkinatuomioistuimen toimivallasta *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 47, *Kemppinen*, JFT 1980 s. 210–222 ja *Kosonen* s. 237–248.

[47] Vrt. erikoistuomioistuimistamme rikosasioissa *Tirkkonen*, Rp I s. 137–140, *sama*, Rp II s. 621–623 ja *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 48 s. – SOL 20 §:n mukaan sotaoikeus voidaan kuitenkin asettaa sotatilaan julistetulle alueelle.

[48] Vrt. virkaylioikeudesta esim. *Merikoski* I s. 240 ja II s. 168 sekä *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 182 s. ja liikevaihtovero-oikeudesta esim. *Vilkkonen*, mt. s. 183–186.

[49] Näin KHO julkaisussa *Kehittyvä hallintolainkäyttö* s. 13, *Nuorvala*, LM 1970 s. 780 s., *Uotila*, LM 1965 s. 236–239 ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s.

tuimille, etenkin KKO:lle ja KHO:lle, kuuluu oikeusasioiden lisäksi hallinnollisia tehtäviä esimerkiksi oikeushallinnon piirissä.[50]

Ruotsissa erilliset vesituomioistuimet (VD ja VÖD) perustettiin jo v:n 1918 VaL:lla. Sen jälkeen on siellä luotu koko joukko muitakin erikoistuomioistuimia.[51] Perusteena on ollut pääasiassa erityisen asiantuntemuksen tarve, jota ei ole voitu järjestää yleisiin tuomioistuimiin. Lisäksi varsinkin vesituomioistuinten perustamiseen on vaikuttanut se, että niille oikeusasioita koskevan toimivallan lisäksi uskottiin oleellisessa määrin myös hallinto-oikeudellista toimivaltaa.[52] Kuitenkin meillä samoin kuin Ruotsissa on eräisiin muihin maihin verrattuna edelleenkin suhteellisen vähän erikoistuomioistuimia.[53]

1970-luvun alkupuolelta lukien on kehitys Ruotsissa kulkenut taas erikoistuomioistuimia rajoittavaan suuntaan. Tämä ei kuitenkaan ole johtunut siitä, että erikoistuomioistuinten omaaman erityisasiantuntemuksen merkitystä olisi sinänsä väheksytty. Asian laita on ollut pikemminkin päinvastoin yhteiskunnan kehittyessä yhä komplisoidummaksi.

186–190. Myös *Lager*, LM 1974 s. 114, lukee vesituomioistuimet lähinnä hallinto-prosessuaalisten erikoistuomioistuinten ryhmään. Toisaalta *Holopainen*, LM 1964 s. 877, ja *Pietilä*, LM 1975 s. 181, pitävät VO:ta pääasialliselta luonteeltaan hallintoviranomaisena, vaikka se onkin organisoitu tuomioistuimen muotoon. – Vrt. lisäksi vesiasioiden luonteesta 6.3. luku.

[50] Ks. oikeushallinnosta esim. *Merikoski* I s. 142 ja II s. 1 s., *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 23, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 34, *Tirkkonen*, Rp I s. 103 s. ja Sp I s. 101.

[51] Ks. Ruotsin erikoistuomioistuimista esim. *Bolding–Heuman* s. 46–63, *Hassler*, Specialprocess s. 88–108 ja *Olivecrona*, Domstolar och tvistemål s. 23–28.

[52] Vrt. 4. luvussa av:n 29 kohdalla.

[53] Vrt. *Norjan* osalta Lov om domstolene 13. 8. 1915 Nr. 5, § 2 sekä kirjallisuudesta *Alten*, Domstolsloven s. 13–15, *Augdahl* s. 15 s., *Bratholm–Hov* s. 43 s. ja *Eckhoff*, Sivilprosess s. 11; *Tanskan* osalta RpL 1 § sekä kirjallisuudesta *Gomard*, Civilprocessen s. 491–497, *Hurwitz–Gomard* s. 36–39 ja *Taksøe–Jensen*, Dansk procesret s. 8 s.; *Saksan Liittotasavallan* osalta *Kern*, passim, *Schönke–Kuchinke* s. 62 s. ja *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 92–96; *Sveitsin* osalta (das Handelsgericht, das Arbeitsgericht ym.) *Guldener* s. 21–26; *Itävallan* osalta *Fasching* I s. 49–59 ja *Karl Wolff* s. 41 s. ja 68 s.; *Puolan* osalta *Jodlowski*, LM 1980 s. 273–275; *Ranskan* osalta (les tribunaux de commerce, les conseils de prud'hommes, les commissions de sécurité sociale ja les tribunaux paritaires de braux ruraux) *Herzog* s. 144–151 ja *Vincent–Guinchard* s. 210–240; *Italian* osalta *Cappelletti–Perillo* s. 73 ja 114 s.; *Englannin* osalta *Kiralfy* s. 251–260 ja *Radcliffe and Cross* s. 229–256; *Yhdysvaltojen* osalta (pääasiassa patentti- ja nuorisotuomioistuimet) *Abraham* s. 149–153 ja *Mayers* s. 372–374 sekä yleisesti *Nikula*, passim.

Sen sijaan erillisten erikoistuomioistuinten on katsottu muodostavan hallinnollisia haittatekijöitä, joita on pyritty lieventämään organisatorisin järjestelyin.[54] Tällöin useimmat erikoistuomioistuimet on yhdistetty yleisten tuomioistuinten yhteyteen. Lakikielessä on vielä jäljellä nimitykset merioikeudet (*sjörättsdomstolarna*), kiinteistöoikeudet (FaD) ja vesioikeudet (VD), mutta niitä käytetään vain sellaisten käräjäoikeuksien erityisnimityksinä, jotka käsittelevät tietyntyyppisiä asioita. Tällöin käräjäoikeudet toimivat erityiskokoonpanossa.[55] Myös meillä mainittu kehitys erikoistuomioistuimia rajoittavaan suuntaan on ilmennyt sotaoikeuksien osalta jo lainsäädännössäkin. Lisäksi eräiden lainvalmistelutöiden yhteydessä juuri vesilainsäädännön alalla tällainen pyrkimys on ollut havaittavissa.[56]

5.4.2. VO:n luonteesta erikoistuomioistuinten järjestelmässä

Meillä on vakiintuneesti katsottu, että VO on riippumaton (erikois-) tuomioistuin.[57] Tätä näkökantaa voidaan mielestäni pitää kiistattomana. Kiistaa sen sijaan voidaan käydä siitä, minkä linjan erikoistuomioistuimeksi VO olisi lähinnä luettava. Perinteisessä jaottelussa siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudellisten erikoistuomioistuinten välillä VO:n asema on kaksinainen, koska se toimii erikoistuomioistuimena toisaalta riita- ja rikosasioissa ja toisaalta hallinnollisissa asioissa. Mielestäni VO:n luonnetta tuomioistuinjärjestelmässämme kuvaa parhaiten nimitys *sekatyyppinen* tuomioistuin,[58] mikäli halutaan sen osalta lainkaan pitää kiinni perintei-

---

[54] Ks. esim. *Ekelöf* I s. 81–83, *Lavin* s. 19 ja *NJA II 1971* s. 370–376 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[55] Ks. esim. *Ekelöf* I s. 81, *Holstad–Larsson* s. 14 ja ed. av:ssä 51 mainitut lähteet sekä vesiasioiden osalta 4. luvussa av:n 60 ed.

[56] Ks. SOL ja sen esitöistä *HE 1981: 85* ja *86, toisen lakivaliok. miet.* 13 ja 14/1982 sekä SVM 256 ja 257/1982. Vrt. VO:n osalta jälj. 12.2.2 ja 12.2.3. luvut.

[57] Jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitea nimenomaan huomautti siitä, että »komitean ehdotuksen mukaan vesituomioistuin ei olisi mikään hallinnollinen viranomainen, vaan erikoistuomioistuin». Ks. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 397. Samoin hallituksen esityksessä (*HE 1959: 64* s. 27) sekä VO:ia että VYO:ta nimitetään erikoistuomioistuimiksi. Vrt. myös *Uotila*, LM 1965 s. 241 s., *Ahola*, LM 1979 s. 351 ja siellä av. 21 sekä *Hyvönen*, LM 1979 s. 630 i.f.

Vrt. Ruotsin osalta *Hassler*, Svensk civilprocesrätt s. 464, jossa (ennen v. 1972 voimassa olleen oikeuden pohjalta) todetaan vesituomioistuinten olleen »fullt självständiga specialdomstolar».

[58] Samoin *Lager*, LM 1974 s. 114, katsoo vesituomioistuinten edustavan

sestä jaottelusta. Sitä ei ole tutkimustehtävän kannalta mielekästä lukea minkään tietyn linjan erikoistuomioistuimeksi. Käsillä olevassa tutkimuksessa pyritään ainoastaan selvittämään, minkälaatuiset asiat tai asiaryhmät kuuluvat VO:n toimivaltaan. Tässä mielessä VO:ta voidaan yksinkertaisesti kutsua *vesiasioiden* erikoistuomioistuimeksi.[59]

5.4.3. VO:n kokoonpano ja menettelyä koskeva yleissäännös

Tätä kirjoitettaessa voimassa olevien VL 15 luvun säännösten mukaan VO:een kuuluvat puheenjohtajana VOT sekä jäseninä kaksi vesioikeusinsinööriä (VL 15: 2.1). VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä on kuitenkin esitetty VO:n jäseniksi myös vesioikeuslimnologeja (lakiehdotus 15: 2).

Puheenjohtajan ja jäsenten lisäksi VO:ssa on asioiden valmistelua varten sihteereitä sekä muita tarvittavia viran- ja toimenhaltijoita (VL 15: 5.1). Tällä hetkellä VO:n sihteereillä tulee olla kelpoisuus tuomarinvirkaan, minkä on katsottu edellyttävän oikeustieteen kandidaatin tai vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittamista. VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä on kuitenkin esitetty VO:een myös sellaisia sihteereitä, joilla on vesioikeusinsinööriltä tai vesioikeuslimnologilta vaadittava tutkinto (lakiehdotus 15: 5). Ongelmana VO:n sihteerien kohdalla on ollut heidän suuri vaihtuvuutensa.[60]

VO voi toimia kahtena tai useampana jaostona. Suuren asiamäärän vuoksi jouduttiinkin VO:iin melko pian niiden perustamisen jälkeen asettamaan ylimääräisiä jaostoja. PSVO:een sellainen perustettiin jo v. 1963 sekä ISVO:een ja LSVO:een v. 1967. Myöhemmin on ylimääräisiä jaostoja jouduttu perustamaan vielä lisää.[61]

VO:n jäsenet asetetaan virkaansa elinajaksi ja heillä on sama virassapysymisoikeus kuin yleisen tuomioistuimen tuomareilla. Täten on haluttu taata heidän riippumattomuutensa.[62] Ruotsissa VaL 1918:n 11: 3:n alkuperäisen sanamuodon mukaan vesioikeustuomari ja vesioikeusinsinöörit määrättiin aluksi tehtäviinsä määräajaksi, mutta jo v:n 1933 alusta kysymyksessä olevat virat muutettiin siellä vakinaisiksi.[63] Myös meillä v:n 1939 vesioikeuslakikomitea oli sitä mieltä, etteivät

---

»jossain määrin sekatyyppistä tuomioistuinta», vaikka pitääkin niitä lähinnä hallintoprosessuaalisina erikoistuomioistuimina. Vesituomioistuinten lisäksi *Lager*, mt. s. 113 s., lukee sekatyyppisten tuomioistuinten ryhmään myös MO:n ja työtuomioistuimen. Vrt. Ruotsin osalta *Ljungman–Stjernquist* II s. 61 s. sekä *Lavin* s. 20 ja 22.

[59] Vrt. *Lager*, LM 1974 s. 114 ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 188.

[60] Vrt. 12.1.2.8. luku.

[61] Ks. tästä esim. *Ltk 2/1980* s. 172.

[62] Vrt. tuomioistuinten riippumattomuudesta av:n 1 kohdalla.

[63] Määräaikaisten ja sivutoimisten virkojen haittavaikutuksia käsiteltiin mm. *Kungl.Maj:ts prop. 1932: 164*:ssä, s. 13 ja 44 s. Samoin jo *Arrhenius* (s. 3) katsoi, että määräaikaiset tuomarinvirat sotivat tuomarien erottamattomuuden periaatetta vastaan.

määräaikaiset virat ole sopusoinnussa tuomioistuinten riippumattomuuden ja tuomarien erottamattomuuden kanssa.[64]

Ruotsissa VD:n peruskokoonpanon muodostavat lainoppinut puheenjohtaja, tekninen jäsen ja kaksi lautamiestä.[65] Meillä maallikkojäsenten lisäämistä VO:n kokoonpanoon ei ole pidetty tarpeellisena. Tällä kannalla oli jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitea, joka perusteli maallikoiden poisjättämistä sillä, että »se paikallisolojen tuntemus, jota he tulisivat edustamaan, voidaan hyvin muullakin tavoin saavuttaa ja tulee jo edustetuksi katselmuksissa niissä asioissa, joissa sellaisia on toimitettava.»[66] Tämän johdosta voidaan tosin perustellusti huomauttaa, että nykyään maallikoiden osallistumista lainkäyttöön pidetään tärkeänä pääasiassa muista syistä kuin heidän paikallistuntemuksensa vuoksi.[67] Tässä yhteydessä todettakoon kuitenkin, ettei VO:n kokoonpanon suhteen ole juurikaan esiintynyt arvostelua sen vuoksi, ettei siinä ole maallikkoedustusta. Sen sijaan VO:n kokoonpanoon on eri yhteyksissä sangen voimakkaastikin vaadittu sellaista muutosta, että siihen saataisiin luonnontalouden (esim. biologian, limnologian ja kalastusalan) asiantuntemusta,[68] mitä onkin esitetty VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä.

VO:een ja oikeudenkäyntiin siinä sovelletaan vastaavasti, mitä AO:n kohdalta on voimassa, ellei VL:ssa tai sen nojalla ole muuta määrätty (VL 15: 13.1:n 1. virke).[69] Sanotun lainkohdan 2. virkkeessä on poikkeuksena edellä lausuttuun säädetty, että niissä tapauksissa, joissa oikeudenkäyntiä koskevasta väitteestä on yleisen oikeudenkäyntijärjestyksen mukaan annettava eri päätös, jää tämän antaminen VO:n harkittavaksi. Määräys on sikäli turha, että yleisenkin oikeudenkäyntijärjestyksen eli OK 16: 2:n mukaan (L:ssa 12. 8. 1960/362) oikeuden tulee antaa oikeudenkäyntiväit-

---

[64] *KM 1939: 3*, perustelut s. 395.

[65] Vrt. Ruotsin osalta 4 luvussa av:n 61 jälj.

[66] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 395.

[67] Kysymykseen maallikoiden tarpeellisuudesta VO:ssa palataan 12. luvussa av:n 14 jälj.

[68] Tätäkin kysymystä käsitellään 12. luvussa av:n 58 kohdalla.

[69] Vastaavanlainen määräys sisältyi jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotukseen (lakiehdotus 300 §). Ks. sen perusteluista *KM 1939: 3*, perustelut s. 399. Samoin Ruotsissa VaL 13: 2.

Po. säännöksestä seuraa mm., että VO:n toimivaltaan kuuluu rangaistuksen määrääminen sen käsittelemän asian yhteydessä tehdystä OK 14: 7:n tarkoittamasta oikeudenkäyntirikkomuksesta.

teistä eri päätös ainoastaan, milloin asian laatu sitä vaatii. VL:n säätäjältä onkin mainittu lainmuutos ilmeisesti jäänyt huomaamatta.[70] Ennen sanottua lainmuutosta VL 15: 13.1:n 2. virke olisi ollut perusteltu, koska aikaisemmin voimassa olleen OK 16: 1:n mukaan AO:n oli aina annettava forumväitteestä eri päätös, johon saatiin erikseen hakea muutosta.[71] Tämä taas ei VO:n kohdalla olisi ollut tarkoituksenmukaista VL 15: 11.1:n säännös huomioon ottaen. Nykyisin kuitenkin OK 16 luvun muututtua VL 15: 13.1:n 2. virke on ainoastaan tarpeeton ja osittain harhaanjohtavakin jäänne aikaisemmista VL:n valmistelutöistä.[72] VL 15: 13.1:n 2. virkettä on kuitenkin erityissäännöksenä (lex specialis) sovellettava vesioikeusprosessissa OK 16: 2:n sijasta.[73]

Edellä lausutun lisäksi VL 15: 13.2:ssa on säädetty sellainen poikkeus AO:ssa noudatettavasta oikeudenkäyntijärjestyksestä, että äänestyksestä VO:ssa on voimassa, mitä äänestyksestä monijäsenisessä tuomioistuimessa on säädetty (vrt. OK 23 luku). VL 15: 13:n säännöksestä kokonaisuudessaan voidaan päätellä lainsäätäjän pitäneen VO:ta lähinnä AO:een rinnastettavissa olevana kollegisena tuomioistuimena. Tämä seikka ei kuitenkaan yksin ratkaise VO:n oikeudellista luonnetta koskevaa ongelmaa. Vielä vähemmän siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä VO:n käsittelemien vesiasiain oikeudelliseen luonteeseen nähden. Mainittuihin kysymyksiin joudutaankin palaamaan jäljempänä.[74] Myös menettelyä VO:ssa eri asiaryhmien osalta käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä eri yhteyksissä.[75]

---

[70] Samoin *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 467 av. 22.

[71] Vrt. oikeuspaikkaväitteen prosessuaalisesta käsittelystä aikaisemmin voimassa olleen oikeuden mukaan *T. Ellilä*, LM 1958 s. 142–172, *Granfelt–Castrén* s. 20–22, muist. VI[3], *Sjöström–Alkio* s. 113–120, *Wrede* I s. 321 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 369 s.

[72] Vastaavanlainen säännös sisältyi nimittäin jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatimaan lakiehdotukseen (297 §). Ks. sen perusteluista *KM 1939: 3*, perustelut s. 398. Vrt. myös *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 663 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 467, joissa katsotaan, että VL 15: 13.1:n 2. virkkeen merkitys on jossain määrin hämärä.

[73] Vrt. *T. Ellilä*, LM 1958 s. 146 s., jossa aikaisemmin voimassa olleen OK 16 luvun säännösten osalta lausuttiin, että jos forumväitteen käsittelystä on joissakin asioissa erityissäännöksiä, niin ne lex specialis-luontoisina syrjäyttävät yleisen lain säännökset OK 16: 1–2:ssa.

[74] Vrt. 6.3. luku.

[75] Vrt. myös näistä 6.3. luvussa.

5.4.4. *VO:n alueellisesta toimivallasta*

VO:ien alueellinen toimivalta on määritetty 5. 1. 1962 annetussa A:ssa vesioikeuksien toimialueista ja sijaintipaikoista (22/62). Nämä seikat on jätetty asetuksenvaraisiksi, koska ne ovat riippuvaisia mm. VO:ien työmäärästä, jota etukäteen ei osattu arvioida.[76] Mainitun A:n mukaisesti maassamme on kolme VO:ta ja ne ovat PSVO, ISVO ja LSVO. PSVO:n kanslia sijaitsee Oulussa, ISVO:n Kuopiossa ja LSVO:n Helsingissä. PSVO:n toimialueeseen kuuluvat Oulun ja Lapin läänit. ISVO:n toimialueeseen kuuluvat Kuopion, Pohjois-Karjalan, Mikkelin ja Kymen läänit, Keski-Suomen lääni lukuun ottamatta Multian, Keuruun ja Pihlajaveden kuntia sekä Hämeen läänistä Kuhmoisten, Padasjoen, Asikkalan, Nastolan ja Hollolan kunnat sekä Lahden kaupunki. LSVO:n toimialueeseen kuuluvat sitten Uudenmaan, Turun ja Porin sekä Vaasan läänit ja Keski-Suomen ja Hämeen lääneistä ne osat, jotka eivät kuulu ISVO:n toimialueeseen.

VO:ien toimialueita muodostettaessa on pyritty seuraamaan päävesistöjen ja suurehkojen jokien välisiä vedenjakajia. Kunnan aluetta ei ole kuitenkaan jaettu, mikä on ollut tarkoituksenmukaista erityisesti kunnallisten vesilautakuntien toiminnan kannalta. Tämän mukaisesti kuuluvat ISVO:n toimialueeseen Vuoksen ja Kymijoen vesistöalueet sekä niiden välinen rannikkovyöhyke. Muu osa Suomea jakautuu LSVO:n ja PSVO:n toimialueisiin siten, että niiden välinen raja kulkee suunnilleen Kruunupyynjoen ja Ähtävänjoen vesistöjen yhteistä vedenjakajaa pitkin ja on sama kuin lääninraja.[77]

VL 15: 10:n mukaan VO:n on käsiteltävä ne vesiasiat, jotka koskevat sen toimialueella toimeenpantavia yrityksiä tai siellä muuten suoritettavia VL:ssa tarkoitettuja toimenpiteitä. Jos asia koskee useamman eri VO:n toimialueen vesioloja, on se käsiteltävä siinä VO:ssa, jonka alueella yritys pääasiallisesti pannaan toimeen tai toiminta pääosaltaan tapahtuu taikka jonka vesioloja asia ensisijaisesti koskee. Rikosasia on käsiteltävä siinä VO:ssa, jonka toimialueella rikos on tehty tai jonka vesioloja sen vaikutus pääasiallisesti koskee. Rikosasioiden osalta mainittu forumsäännös eroaa

---

[76] Vastaavasti v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksen mukaan vesituomioistuimien luku, tuomiopiirit ja sijoituspaikat olisi määrätty asetuksella. Kuitenkin komitea katsoi tarpeelliseksi lausua jo itse laissa, että tuomiopiirien rajojen tulee noudattaa vedenjakajia. Ks. *KM 1939: 3*, lakiehdotus 282 §, ehdotus asetukseksi vesituomioistuimista s. 101–103 ja perustelut s. 394. – Vrt. myös Ruotsin osalta VaL 13: 7, jossa on samanlainen säännös.

[77] Ks. *HE 1959: 64* s. 28. Vrt. myös edellisessä av:ssä mainitut lähteet.

yleisen oikeudenkäyntijärjestyksen mukaisesta OK 10: 21:n forumsäännöksestä sikäli, että asia voidaan käsitellä rikoksen tekopaikan tuomioistuimen lisäksi vaihtoehtoisesti myös sen alueen VO:ssa, jonka vesioloja rikoksen vaikutus (esim. vesistön saastuminen) pääasiallisesti koskee. Määräys on ilmeisen tarkoituksenmukainen. Toisaalta vesioikeudellisia rikosasioita voidaan käsitellä osittain vaihtoehtoisesti joko AO:ssa tai VO:ssa, jolloin olisi järkevää, että niiden kummankin osalta olisivat voimassa samanlaiset alueellista toimivaltaa koskevat forumsäännökset. Muiden kuin rikosasioiden osalta voidaan mielestäni vertailukohteena yleisen prosessin puolelta mainita *forum rei sitae*-säännöstö.[78] Kun meillä vesialueet ainakin pääosiltaan kuuluvat kiinteistöoikeudellisen järjestelmän piiriin, ei tältä osin ole periaatteellisia eroja yleisen prosessin ja vesioikeusprosessin forumsäännösten välillä.

VL 15: 10:n forumsäännöstä on ilmeisesti sovellettava myös silloin, kun VO käsittelee sille muualla kuin VL:ssa määrättyjä tehtäviä (arg. MSuojL 7.1 §: »– – – lupa-asian käsittelee asianomainen vesioikeus» ja KalL 27.2 §: »– – – noudattaen, mitä vesilaissa on säädetty.»).

Jos eri VO:ien välillä syntyy positiivinen tai negatiivinen toimivaltaristiriita, tulee VYO:n asianosaisen pyynnöstä määrätä, minkä VO:n on asia käsiteltävä (VL 15: 11.2).[79] VYO:n päätökseen ei saa hakea muutosta. Jos taas VO on muussa kuin edellä mainitussa kompetenssikonfliktitilanteessa ottanut vesiasian tutkittavakseen, ei ylempi tuomioistuin saa tutkia kysymystä VO:n alueellisesta toimivallasta (VL 15: 11.1). Viimeksi mainitulla määräyksellä on tahdottu välttää se ajan ja työn hukka, joka voisi aiheutua siitä, että ylemmät tuomioistuimet ehkä joutuisivat VO:n alueellista toimivaltaa koskevassa, toisinaan hyvinkin harkinnanvaraisessa kysymyksessä toiseen tulokseen kuin asianomainen VO. Rajatapauksissa sillä kysymyksellä, kumpi kahdesta VO:sta käsittelee asian, on niin toisarvoinen merkitys, ettei siinä suhteessa ehkä aikaan saatava muutos vastaisi asianosaiselle muutoksenhausta aiheutuvaa haittaa, viivytystä ja

---

[78] Vrt. forum rei sitae-säännöstöstä esim. *T. Ellilä*, LM 1958 s. 267–284, *Havansi*, LM 1980 s. 701–729 ja 825–853, *Tirkkonen*, Sp I s. 243–245 ja 255–264, *Wrede–Palmgren* s. 191–197 ja *Ekelöf* II s. 24–26 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[79] V:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksen ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan tällaisen määräyksen antaminen olisi kuulunut KKO:n toimivaltaan. Ks. *KM 1939: 3*, lakiehdotus 293.4 §.

kustannuksia. Vastaava kieltomääräys sisältyi jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotukseen[80] ja on voimassa myös Ruotsissa.[81]

VL 21: 13:n mukaan VL:n säännöksiä on sovellettava myös valtakunnan rajalla oleviin vesistöihin ja vesiin, mikäli vieraan valtion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella muuta ei ole säädetty. Mainitun lainkohdan tarkoittamat rajavesistöjä koskevat sopimukset on nyttemmin solmittu kaikkien naapurimaittemme kanssa.[82] Näillä sopimuksilla on sekä VO:n että LH:n toimivaltaa eräiltä osin delegoitu rajavaltioiden yhteisille toimielimille.[83]

Oikeuskäytännössä kysymys VO:n toimivallasta valtakunnan raja-alueilla on toisinaan aiheuttanut tulkintavaikeuksia. Esimerkkeinä mainittakoon seuraavat ylimpien oikeusasteidemme ratkaisut.

> *KKO 1967 II 112:* VO katsottiin toimivaltaiseksi käsittelemään asian, joka koski Suomen aluevesirajan sisäpuolella tapahtuneesta ruoppauksesta johtuvaksi väitettyä vahinkoa toisen valtakunnan merialueelle lasketuille kalanpyydyksille sekä kalansaaliille.
>
> *KHO 1975 A II 96:* Vaikka rajavesistössä toimeenpantavaa hanketta koskevaa lupa-asiaa ei ollut saatettu Suomen ja Neuvostoliiton välisen rajavesistöjä koskevan sopimuksen tarkoittaman käyttökomission ratkaistavaksi, oli VO:n otettava tutkittavakseen, voitiinko lupa ja missä laajuudessa haettavaan toimenpiteeseen myöntää. Asia palautettiin VO:een.[84]

Ensiksi mainitusta KKO:n ratkaisusta ilmenee periaate, että asia kuuluu VO:n toimivaltaan silloin, kun kyseinen toimenpide on suoritettu Suomen alueella riippumatta siitä, missä vahinko on ilmennyt. Viimeksi mainittu KHO:n päätös perustuu osittain samaan seikkaan. Lisäksi siitä ilmenee periaate, että VL:n

---

[80] *KM 1939: 3,* lakiehdotus 293.3 § ja sen perustelut s. 396 s.

[81] VaL 13: 8.2: »Frågor om vattendomstolarnas inbördes behörighet får, utom i fall som avses i 10 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken, inte tas upp av högre rätt.»

[82] Suomen ja Neuvostoliiton välinen rajavesistöjä koskeva sopimus 24. 4. 1964 (SopS 25–26/65), Suomen ja Ruotsin välinen rajajokisopimus 16. 9. 1971 (SopS 53–54/71) ja sopimus suomalais-norjalaisesta rajavesistökomissiosta 5. 11. 1980 (SopS 32/81). Ks. näiden valmistelutöistä *HE 1964: 98, HE 1971: 195* ja *KM 1973: 149,* passim, sekä kirjallisuudesta *Hollo* s. 189–193 ja *Vihervuori* s. 422–426.

[83] Tekstissä tarkoitettuja toimielimiä ovat Suomen ja Neuvostoliiton välillä v:n 1964 rajavesistösopimuksen puitteissa rajavesistökomissio, Suomen ja Ruotsin välisen rajajokisopimuksen mukaan sopimuksen täytäntöönpanoa varten toimiva pysyvä rajajokikomissio sekä Suomen ja Norjan välillä suomalais-norjalainen rajavesistökomissio.

[84] Ko. asia tutkittiin ja hakemus hylättiin myöhemmin VO:ssa ja KHO:ssa (*KHO p. 12. 10. 1978 n:o 4344*).

säännökset ja sen mukana VO:n toimivalta syrjäytyvät vasta, kun siitä on asianomaisessa rajavesistöjä koskevassa sopimuksessa nimenomainen määräys.[85]

5.4.5. *Muutoksenhausta VO:n päätöksiin*

Muutoksenhakuoikeudesta VO:n päätöksiin säädetään VL 17 luvussa. Tätä kirjoitettaessa muutoksenhakutie on »kaksihaarainen» siten, että asian laadusta riippuen osaan ratkaisuista haetaan muutosta VYO:lta ja osaan KHO:lta. VYO:lta haetaan muutosta VO:n päätökseen riita-, rikos-, valitus- ja alistusasiassa sekä uittoyhdistyksen ja VL:ssa tarkoitetun yhtiön perustamista, purkamista ja toimintaa sekä sen jäsenten tai osakkaiden oikeuksia ja velvollisuuksia sekä viemäriä koskevissa hakemusasioissa. Muissa hakemusasioissa haetaan muutosta VYO:lta ainoastaan, jos on kysymys yksinomaan korvausten suorittamisesta. Muuten VO:n hakemusasioissa samoin kuin virka-apuasioissa antamiin päätöksiin saadaan hakea muutosta KHO:lta, joka kuitenkin siirtää asian korvauskysymysten osalta VYO:n käsiteltäväksi.[86]

VYO:n päätökseen riita- ja rikosasioissa sekä hakemusasioissa, joissa on kysymys yksinomaan korvausten suorittamisesta, saadaan hakea muutosta KKO:lta samalla tavoin ja samoin edellytyksin kuin vastaaviin HO:n ratkaisuihin riita- ja rikosasioissa (VL 17: 4.1). Lain sanamuodon mukaan mainittu muutoksenhakuoikeus näyttäisi ulottuvan myös vesioikeudellisia yhteisöjä ja viemäriä koskevissa hakemusasioissa annettuihin VYO:n päätöksiin, mikäli kysymys on yksinomaan korvauksista. Tällä tavalla säännöstä on myös sovellettu käytännössä. Kyseisessä lainkohdassa lienee kuitenkin tarkoitettu vain VL 17: 1.1:ssä samantapaista ilmaisua käyttäen mainittuja hakemusasioiden pääryhmään kuuluvia tapauksia ja niitä korvauskysymyksiä, jotka ovat tulleet VYO:n ratkaistaviksi KHO:n sille siirtäminä.[87] Joka tapauksessa VL 17: 4.2:n mukaan valitusasioissa, joissa vltk on

---

[85] Vrt. tekstissä mainitun KHO:n päätöksen johdosta myös *Hollo* s. 192 s. ja *Vihervuori* s. 425.

[86] Ks. lisäksi vesiasiain muutoksenhakujärjestelmästämme ja samalla rajanvedosta KHO:n ja VYO:n toimivallan välillä *T. Ellilä,* LM 1966 s. 461–463, *Pekkanen,* Vesiasiat s. 137–148, *Pietilä* s. 65–67, *Tirkkonen,* Festskrift till Olivecrona s. 668 s. *Uotila,* LM 1965 s. 242–246, *Vihervuori* s. 24–27, *sama,* Oikeustiede 1977: 2 s. 126–128 ja *Vilkkonen,* Hallintolainkäyttö I s. 190 s. sekä *Lkt 2/1980* s. 154–156.

Oikeuskäytännöstä ks. esim. *KHO 1973 A II 122:* KHO tutki jäteveden johtamista vesistöön koskevan valitusasian kokonaisuudessaan siirtämättä sitä osaksikaan viemäriasiana VYO:lle, vaikka asiassa oli kysymys myös jäteveden johtamisesta viemäriksi määrätyssä ojassa.

[87] Näin *Ltk 2/1980* s. 155. Ltk:n lausunnon ovat allekirjoittaneet OikN:t *E. J. Manner* ja *Eero Takala* sekä HalN *Tapani Jatkola.* Huomattakoon, että Manner oli jäsenenä myös v:n 1958 vesilakikomiteassa.

käsitellyt asiaa ensimmäisenä asteena, sekä sellaisissa hakemusasioissa, joissa on kysymys muustakin kuin korvauksista, ei VYO:n päätöksiin saa hakea muutosta. Mainitun kiellon on katsottu koskevan myös ns. alistusasioita, jotka VL 14: 7.2:ssa luetaankin hakemusasioihin kuuluviksi (*KKO 1975 II* 7).

VL:n tätä kirjoitettaessa voimassa oleva muutoksenhakujärjestelmä VO:sta ylöspäin on pääpiirteissään kuvattavissa seuraavan kaavion avulla:

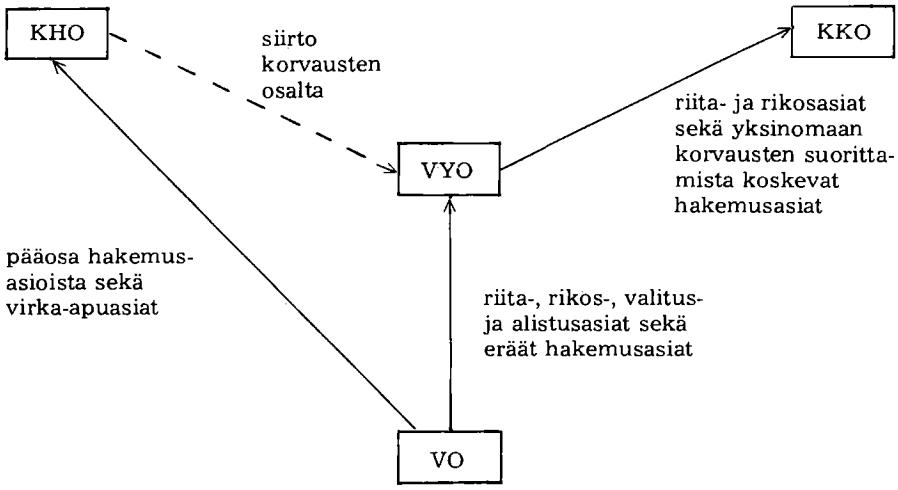

Vesiasioiden muutoksenhakujärjestelmän kaksihaaraisuus johtuu siitä, että on haluttu ohjata muutoksenhaku VO:n päätöksistä HM:n määräysten mukaisesti »oikeusasioissa» VYO:n kautta KKO:een ja »hallinto-oikeudellisissa valitusasioissa» KHO:een.[88] Aikaansaatua muutoksenhakujärjestelmää ei kuitenkaan voida pitää onnistuneena. Suurimmat haittatekijät johtuvat siitä, että järjestelmä jo sinänsä aiheuttaa juttujen pitkittymistä ja kahdenkertaista työtä.[89] Sanottuihin seikkoihin kiinnitettiin huomiota jo VL:n eduskuntakäsittelyn aikana.[90] Sittemmin hallituk-

[88] Vrt. av:n 4 jälj.

[89] Ks. lisäksi VL:n muutoksenhakujärjestelmän herättämästä arvostelusta *T. Ellilä*, LM 1966 s. 461–469, *Hirn*, Kriminaaliklubi 1920–1970 s. 44–46, *Hyvönen*, LM 1979 s. 641 s., *Johansson* s. 56–59, *Pekkanen*, Vesiasiat s. 138–140, *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 662, *Uotila*, LM 1965 s. 242–248, *KM 1972: B 134* s. 29–32 ja *Ltk. 2/1980* s. 5, 14, 156 ja 168.

[90] Ks. tästä esim. *Vp 1960*, Pöytäkirjat II s. 1716–1719. Vrt. myös ed. 3. luvussa av:n 312. jälj.

sen taholta kahteen eri otteeseen tuloksetta ehdotettiin VL:n muutoksenhakujärjestelmän yksinkertaistamista, ensimmäisen kerran jo ennen VL:n voimaantuloa (*HE 1961: 63*) ja toisen kerran pian tämän jälkeen (*HE 1962: 112*). Nämä molemmat esitykset perustuivat sille periaatteelle, että VO:n hakemusasioissa antamista päätöksistä olisi haettu kokonaisuudessaan muutosta VYO:lta. Tärkeimmissä asioissa VYO:n päätöksiin olisi puolestaan voitu hakea muutosta KHO:lta. Eduskunta kuitenkin hylkäsi molemmat esitykset.[91]

Verrattaessa Ruotsin muutoksenhakujärjestelmää Suomen vastaavaan on todettava sen luonteva yksinkertaisuus ja selkeys. VD:n päätöksiin haetaan kokonaisuudessaan muutosta VÖD:lta ja sen päätöksiin puolestaan HD:lta (VaL 13: 1), jolloin nämä käsittelevät asian sekä lupa- että korvauskysymysten osalta. Muutoksenhakutie on siten yksihaarainen ja tapahtuu oikeudellista linjaa myöten.[92] Tässä kohden on kuitenkin huomattava Ruotsin tuomioistuinjärjestelmän luonne kokonaisuudessaan. Siellä Suomen KHO:ta nykyisin vastaava hallintoasioiden ylin tuomioistuin (RegR) ei alkuaan ollut HD:n veroinen ylimmän asteen tuomioistuin, vaan sen itsenäisyys ylimpänä hallintotuomioistuimena suhteessa hallitukseen selvennettiin vasta 1. 1. 1972 voimaan tulleella hallintolainkäytön reformilla ja vahvistettiin sittemmin Ruotsin uudessa hallitusmuodossa (regeringsform 28. 2. 1974 nr 152, 11: 1).[93] Edellä sanotusta seuraa, ettei Ruotsissa vesiasioiden muutoksenhakujärjestelmää luotaessa ollut tarvetta jakaa vesiasioiden muutoksenhakua samojen asioiden osalta VÖD:n ja RegR:n välillä. Samoin mainitusta eroavuudesta johtuu, ettei Ruotsin vesiasioiden muutoksenhakujärjestelmää voida ilman muuta pitää Suomen oloihin soveltuvana mallina.

Tällä hetkellä VL:n muutoksenhakujärjestelmän uudistaminen on edelleen valmisteilla liittyen vireillä olevaan VL:n uudistukseen. Tähän sisältyy myös sanotun järjestelmän yksinkertaistaminen. Sen mukaan VO:n päätöksiin haettaisiin kokonaisuudessaan muutosta VYO:lta, josta muodostettaisiin itsenäinen ylioikeus vesiasioita varten. VYO:n päätöksistä olisi vain rajoitettu muutoksenhakuoikeus. Muutoksenhaku VYO:sta riita- ja rikosasioissa tapahtuisi edelleenkin KKO:een. KHO:lta haettaisiin

[91] Ks. ensiksi mainitun esityksen käsittelystä *Ltv:n miet. n:o 29* ja *SVM n:o 96/HE 1961: 63* sekä jälkimmäisen esityksen johdosta *Ltv:n miet. n:o 6, SVM n:o 46*, eduskunnan vastaus ja hallituksen kirjelmä lain vahvistamatta jättämisestä / *HE 1962: 112*, Vp 1963, Asiakirjat III: 2 ynnä vahvistamatta jätetty ehdotus laiksi vesilain muuttamisesta ja sen johdosta annetut *Ltv:n miet. n:o 3*, perustusvaliokunnan lausunto n:o 1 ja eduskunnan kirjelmä, Vp 1966, Asiakirjat I. – Vrt. kyseisistä muutosehdotuksista myös *Johansson* s. 56 s. ja *Ltk 2/1980* s. 156–158.

[92] Vrt. tästä *Lavin* s. 111–113.

[93] Vrt. tästä ed. av. 15 sekä lisäksi RegR:stä Ruotsin ylimpänä hallintotuomioistuimena *Håkan Strömberg*, Allmän förvaltningsrätt s. 177–180.

muutosta VYO:n virka-apuasioissa sekä pääsääntöisesti hakemusasioissa antamiin päätöksiin.[94]

5.4.6. *Vesioikeuskäsittelyä edeltävästä menettelystä vltk:ssa*

5.4.6.1. *Vltk:n kokoonpano ja toimivalta*

VO:n ohella toimii toisena ensiasteisena lainkäyttöviranomaisena eräissä vesiasioissa vltk, joka on yleensä asetettava jokaiseen kuntaan. LH voi tosin kunnan esityksestä määrätä kunnanhallituksen tai muun kunnallisen viranomaisen toimimaan vesilautakuntana (VL 20: 1.1). Vltk on siten pakollinen kunnallinen lautakunta ja siitä sekä sen jäsenistä on voimassa, mitä kunnallislainsäädännössä on kunnallisista lautakunnista ja kunnallisista luottamusmiehistä säädetty (VL 20: 1.3). Vltk:n kokoonpanon muodostavat kunnallisvaltuuston neljäksi vuodeksi kerrallaan valitsemat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä tarpeellisine varajäsenineen (VL 21: 1.2). Yksityiskohtaisemmat säännökset vltk:sta ja sen kokoonpanosta sisältyvät VA 2 lukuun.[95]

Tärkeimmät vltk:n toimivaltaan kuuluvat asiat voidaan pääpiirteittäin jakaa kahteen pääryhmään, nimittäin *päätös- eli lainkäyttötehtäviin* ja *valvontatehtäviin,* jolloin viimeksi mainittuun ryhmään luetaan myös erilaiset vesistöjen valvontaan liittyvät aloite- ja rekisteriasiat.[96] Tämän tutkimuksen kannalta on syytä tarkastella ainoastaan vltk:n toimivaltaa päätösasioissa, joita voitaneen kutsua myös lainkäyttöasioiksi.

VL 20: 2.1:n mukaan vltk käyttää päätösvaltaa vesiasioissa ainoastaan VL:ssa (VL 1: 16 ja 31:ssä sekä 6, 9 ja 10 luvussa) nimenomaan mainituissa tapauksissa.[97] Tärkeimmät näistä asioista koskevat käyttövesihuoltoa, ojitusta, jäteveden johtamista, tutkimusluvan myöntämistä sekä vesi- ja

---

[94] Ks. *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 69–75 ja lakiehdotus 17 luku. Vrt. myös jälj. de lege ferenda osassa kohdat 12.2.7. ja 12.2.8.

[95] Ks. kirjallisuudesta esim. *Eronen,* Vesilautakunnan käsikirja s. 23–27, *Pietilä* s. 68 s., *Saukko,* VT 2/1962 s. 20–24 ja *Vihervuori,* LM 1979 s. 20–23.

[96] Vrt. vltk:n toimivaltaan kuuluvien asiain jaottelusta *Eronen,* mt. s. 35 s., *Jatkola,* Maalaiskunta 1962 s. 103 ja 384–390, *Pietilä* s. 69, *Pulli,* Ympäristö ja terveys 1972 s. 733, *Vesien pilaantuminen,* Tampereen yliopiston oikeustieteen laitoksen seminaariraportteja 2/1972 s. 15 ja *Vihervuori,* LM 1979 s. 23–27.

[97] Vertailevassa mielessä mainittakoon, ettei v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnössä (*KM 1939: 3*) ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksessa esitetyille vesi-/vesis-

viemärijohtojen rakentamista. Seuraavassa esityksessä käsitellään lyhyesti VO:n ja vltk:n välistä toimivallan jakoa näiltä osin, paitsi vesi- ja viemärijohtojen rakentamista koskevia riitoja tarkastellaan vasta myöhemmin 7.3.6. luvussa.

5.4.6.2. *Kiinteistöjen käyttövesihuoltoa koskevat asiat*

VL:n mukaan voi vesialueen omistaja tai osakas ottaa vesistöstä koti- ja karjatalouteen sekä kotipuutarhan kasteluun käytettävän veden eli talousveden kohtuullista tarvetta vastaavassa määrässä. Ellei vesistöstä kuitenkaan riitä vettä kaikille sitä talousvedeksi tarvitseville, vltk:n toimivaltaan kuuluu haittaa kärsivän vesialueen omistajan pyynnöstä antaa tarvittavat määräykset veden käyttämisen rajoittamisesta (VL 1: 16 ja VA 37 §).[98]

Omalla maalla sijaitsevaa pohjavettä voidaan ottaa talousvedeksi sekä tehdä sitä varten tarvittava kaivo ilman erityistä lupaa (VL 1: 18.3). Samoin jokaisella on oikeus johtaa vesistöstä toisen vesialueelta vettä talousvetenä käytettäväksi ns. yleiskäytön nojalla (VL 9: 1). Pohjaveden ottamiseen toisen maalta samoin kuin tietyissä tapauksissa veden johtamiseen vesistöstä, mm. milloin siitä olisi seurauksena vesistön haitallinen muuttuminen tai pilaantuminen, tarvitaan taas VO:n lupa, jonka toimivaltaan kuuluvat siis tämänlaatuiset asiat (VL 9: 2, 4 ja 7).[99]

5.4.6.3. *Ojitusta koskevat asiat*

Yleinen toimivalta ojitusta koskevissa asioissa kuuluu vltk:lle. Tähän sisältyy myös ojittamisoikeutta koskevien sekä ojituksesta syntyneiden riitojen ratkaiseminen. VL 6: 12:ssa nimittäin säädetään:

> »Jos oja tehdään toisen maalle tai toisen yksityisen tien poikki taikka ojan suuntaa halutaan muuttaa tahi johtaa vettä toisen ojaan tai toisen maalla olevaan puroon eikä asiasta sovita taikka jos ojitusta koskevasta asiasta muutoin syntyy erimielisyyttä eikä kysymys ole tämän luvun 10 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetuista tapauksista, on asia vesilautakunnan käsiteltävä 20 luvun säännösten mukaisesti.»

---

tölautakunnille olisi kuulunut juuri lainkaan päätösvaltaa vesioikeusasioissa, vaan ainoastaan valvontaa, aloitteiden tekemistä, lausuntojen antamista sekä katselmus- ja sopimusmenettelyä koskevia asioita (lakiehdotus 380–389 § ja 398 §).

[98] Ks. yksityiskohtaisemmin *Eronen*, mt. s. 117–119 ja *Pietilä* s. 224 s.

[99] Ks. kirjallisuudesta esim. *Laurila*, Vesiasiat s. 57–60 ja *Pietilä* s. 225 s.

Lainkohdassa mainituissa 10 §:n 1 ja 2 momentissa luetellaan tapaukset, joissa asia on käsiteltävä erityisessä ojitustoimituksessa. Nämä koskevat yleensä vaikutuksiltaan suurehkoja ojituksia tai tapauksia, joissa sopimusta yhteisestä ojituksesta ei saada aikaan. Jos vltk havaitsee sen käsiteltäväksi saatetun, ojitusta koskevan asian vaativan sellaista erityistä selvitystä, jollaista lautakunnan käsittelyssä ei voida saada, tulee sen osoittaa asianosainen hakemaan siinä ojitustoimitusta, jolloin asia jätetään vltk:ssa tutkimatta (VL 20: 2.2 ja VA 34 §).[100]

Tietyissä tapauksissa toimivalta ojitusta koskevissa asioissa kuuluu jo ensimmäisessä asteessa VO:lle. Jos nimittäin ojitus tulee aiheuttamaan joessa tai järvessä VL 1: 15:ssä tarkoitetun vahingollisen muutoksen tai jos sen toteuttamiseksi on tarpeen poistaa voimalaitos, pato tai kiinteä laite taikka tehdä niihin muutos, on ojitukseen tältä osin saatava VO:n lupa (VL 6: 2).[101]

Aikaisemmin VOL:n aikana ojitusta koskevat riita-asiat kuuluivat AO:n toimivaltaan (VOL 6: 2).[102] VL:lla on siten tältä osin siirretty aikaisemmin AO:lle kuulunutta toimivaltaa, paitsi VO:lle, myös kunnalliselle lautakunnalle, vltk:lle.

Oikeuskäytännöstä vltk:n toimivallan suhteen mainittakoon seuraavat tapaukset:

KKO 1974 II 33: Tierummun tekemistä yksityisen tien kunnossapitoa haittaavan veden poistamiseksi pidettiin ojitukseen sisältyvänä toimenpiteenä. Kun oli syntynyt erimielisyyttä rummun paikasta, tiekunnan osakkaat eivät voineet päättää siitä tiekunnan kokouksessa, vaan asian ratkaiseminen kuului vltk:lle.

KKO p. 8. 2. 1983 n:o 4133/82 (M 79/109): Yksityisten teiden järjestelyn johdosta suoritetussa tietoimituksessa ei voitu tutkia kysymystä sen vahin-

---

[100] Menettelystä ojitustoimituksessa säädetään VL 19 ja VA 6 luvuissa. Vrt. lisäksi *Ojitustoimituksen suorittamisesta, Vesihallituksen julkaisuja N:o 9*, Helsinki 1974, liitteineen.

[101] Ks. lisäksi *Pietilä* s. 204. Oikeuskäytännöstä mainittakoon *KHO 1964 A II 243*, josta ilmenee VO:n toimivallan rajoittuvan tällöin vain VL 6: 2:n tarkoittamiin asioihin, minkä jälkeen asiaa on muilta osin jatkettava ojitustoimituksessa. Tapauksessa *KKO 1973 II 25* on katsottu, että ojitustoimitus voitiin purkaa KKO:n toimesta. Lisäksi po. tapauksessa katsottiin, että puron perkaamisen käsittävää kuivatushanketta ei voitu toteuttaa ojituksena, kun yläpuolella olevaa järveä, jonka vedenkorkeuteen perkaaminen tuli vaikuttamaan, ei ollut pidettävä sellaisena pienehkönä järvenä, minkä merkitys vesistönä oli vähäinen.

Ks. lisäksi vltk:n toimivallasta ojitusasioissa *Eronen*, Vesilautakunnan käsikirja s. 67–75 ja siellä selostetut VYO:n ratkaisut.

[102] Vrt. tästä 3.3.5. luku.

gon ja haitan korvaamisesta, joka tuli aiheutumaan maanomistajalle siitä, että valtatiehen liittyvän yksityistien varrella sijaitsevilta kiinteistöiltä VL 6: 9.3:ssa ja 10: 3.1:ssä tarkoitetulla tavalla johdettiin jätevettä hänen omistamansa tilan tiluksilla olevaan salaojastoon, vaan asian ratkaiseminen kuului VL 6: 12:n mukaisesti vltk:lle. (= *KKO 1983 II 16)*

Vertailevassa mielessä kiintoisa on v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnössä (*KM 1939: 3*) ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksessa esitetty ojitusasioiden käsittelyjärjestys (lakiehdotus 386–398 §). Ojitusasiat oli myös näissä ehdotuksissa tarkoitettu erotettaviksi kokonaan AO:n toimivallasta. Ne olisi kuitenkin ratkaistu ensimmäisessä asteessa katselmusmenettelyssä, josta ne saattoivat tulla ehdotettujen vesituomioistuinten/vesistöoikeuksien tutkittaviksi vain valituksen kautta, mutta ei suoraan siellä vireillepantuina riita-asioina. Ojitusasiat muodostivat valitusasioina mainittujen ehdotusten mukaan hakemus-, riita- ja rikosasioiden lisäksi neljännen ryhmän vesituomioistuimille/vesistöoikeuksille kuuluneista asioista. Sen sijaan ehdotetuille vesi-/vesistölautakunnille ei esitetty muuta ratkaisuvaltaa vesiasioissa kuin 398 §:ssä mainitut yhteisen ojituksen kunnossapitoa koskevat toimenpiteet ja kustannusten periminen. Ehdotuksista ei selviä, voitiinko ja miten tällaiseen toimenpiteeseen hakea muutosta. Muutoin lautakunnan tehtäviin kuului ainoastaan lausunnon antamista, sopimusmenettelyä ja asian saattamista katselmustoimitukseen koskevia asioita. V:n 1944 vesistölakiehdotuksen johdosta annetuissa lausunnoissa kuitenkin esitettiin, että ehdotettujen vesistölautakuntien toimivaltaan olisi voitu uskoa eräitä pienempiä ojitusta koskevia riitaisuuksia, joiden selvittäminen ei kaivannut perusteellisempaa toimitusinsinöörin käsittelyä.[103] Sittemmin VL:ia säädettäessä on menetelty tältä osin lausunnoissa esitetyllä tavalla.

Ruotsissa sellaista ojitusta koskeva anomus, johon vaaditaan lupa, on tehtävä LH:lle, jonka jälkeen asia tutkitaan VaL 12 luvun mukaisessa katselmustoimituksessa (VaL 12: 9). Toimitusmiesten päätöksestä voidaan valittaa VD:iin (VaL 12: 37–38).

Vltk:n ja AO:n välisen toimivallan jaon kannalta ongelmallisia tilanteita voi syntyä *ojituskustannusten* korvausta koskevissa tapauksissa. Tietyissä tapauksissa voi olla epäselvää, onko jutussa pääasiallisesti kysymys VL 6: 12:ssa tarkoitetusta ojitusta koskevasta asiasta syntyneestä vai esimerkiksi asianosaisten välistä sopimussuhdetta koskevasta erimielisyydestä. Pääperiaatteena tällaisissa tapauksissa on pidettävä, että jos jutussa on kysymys ojituksesta hyötyä saavien asianosaisten välisestä ojituskustannusten jakoa koskevasta riidasta, niin asia osapuolten mahdollisesti tekemästä sopimuksestakin huolimatta kuuluu VL 6: 12:n mukaisesti ensimmäisessä asteessa joko vltk:n tai ojitustoimituksen toimivaltaan. Jos jutussa sen sijaan on kysymys esimerkiksi väitettyyn työtai urakkasopimukseen perustuvasta ojan kaivutyön korvaamisesta, niin asia kuuluu tältä osin AO:n toimivaltaan.

[103] Näin mm. KHO. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 544 s.

5.4.6.4. *Jäteveden johtamista koskevat asiat*

Vltk on toimivaltainen ratkaisemaan eräitä VL:ssa nimenomaisesti mainittuja jätevesiasioita, jos kysymyksessä on vähäinen tapaus. Muissa VL:n tarkoittamissa tapauksissa asia kuuluu jo ensimmäisessä asteessa VO:n toimivaltaan.

VL 10: 4:n mukaan (verr. saman luvun 3.2 §:ään) sairaalasta, kasarmista tai muusta niihin verrattavasta laitoksesta sekä eläinsuojasta, lantasäiliöstä tai muusta tällaisesta säilytyspaikasta lähtöisin olevaa jätevettä ei ilman vltk:n lupaa saa johtaa toisen maalla kulkevaan ojaan, ellei se ilmeisesti voi tapahtua haittaa aiheuttamatta. Vltk voi myöntää luvan, jos johdettava vesimäärä on vähäinen eikä jäteveden laadusta aiheudu huomattavaa haittaa. Muussa tapauksessa vltk:n on alistettava asia VO:lle, jossa asia käsitellään samoin kuin VO:ssa vireille pantu asia (VL 10: 4 verr. 20: 2.3 ja VA 35 §).[104]

VL:n uudistamista valmisteltaessa on lähdetty siitä, että VO:n toimivaltaa pienissä jätevesiasioissa on siirrettävä vltk:lle. Sen mukaisesti VO:n ja vltk:n välisen toimivallan rajaksi jäteveden ojaan tai maahan johtamista koskevissa asioissa on ehdotettu vesistön pilaamiskieltoa. Jos sellainen seuraus voisi aiheutua, tulisi luvasta päättämisen kuulua VO:lle siten kuin jäteveden vesistöön johtamisesta on säädetty. Tällaisissa tapauksissa vltk:n olisi siirrettävä siellä vireille pantu asia VO:lle (*VL:n uudistamistyöryhmän miet.*, lakiehdotus 10: 4).

5.4.6.5. *Tutkimusluvan myöntäminen*

VL 1: 31:n nojalla vltk voi antaa luvan tutkimusten suorittamiseen toiselle kuuluvalla alueella, jos alueen omistajan tai haltijan suostumusta niihin ei ole saatu. Tutkimustyöstä aiheutunut vahinko on asianomaiselle korvattava. Myös tästä vahingonkorvauksesta määrääminen kuuluu vltk:n toimivaltaan.[105] Luonteeltaan tutkimusluvan myöntäminen on lähinnä verrattavissa virka-apuun.

V:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksessa (lakiehdotus 407 §) tutkimusluvan myöntäminen oli määrätty ulosotonhaltijan eikä vesituomioistuimen asiaksi,

---

[104] Ks. lisäksi vltk:n tehtävistä jäteveden johtamista koskevissa asioissa *Eronen*, mt. s. 75–84 ja 97 s. sekä siellä s. 98–112 selostetut oikeustapaukset, *Saukko*, VT 2/1962 s. 21 ja VT 4/1962 s. 4 s. sekä *Vesien pilaantuminen*, Tampereen yliopiston oikeustieteen laitoksen seminaariraportteja 2/1972 s. 16 s., *Wirilander* s. 438–445, *Hollo* s. 154, *Pietilä* s. 215 ja *sama*, DL 1970 s. 86–89.

[105] Ks. lisäksi tutkimusluvan myöntämisestä ja sitä koskevista oikeustapauksista *Eronen*, mt. s. 119–122 sekä *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 266.

koska komitea katsoi, että luvan myöntäminen oli »lähinnä verrattava virka-apuun ja luonteeltaan vesituomioistuimen tehtävien ja toimivallan ulkopuolella». Samaten komitea katsoi, ettei tutkimustyöstä aiheutuneesta vahingosta ja haitasta suoritettavaa korvausta koskevaa riitaa ollut tutkittava vesituomioistuimessa, vaan yleisessä tuomioistuimessa. Tätä komitea perusteli sillä, ettei sellainen riita ollut aiheutunut vesioikeudellisesta hankkeesta, vaan ulosotonhaltijan myöntämästä tutkimusoikeudesta.[106]

Ruotsissa itse tutkimusluvan myöntäminen kuuluu vastaavissa tapauksissa LH:n toimivaltaan. Korvauksia tutkimustyöstä aiheutuneista vahingoista on vaadittava kanteella FaD:ssa (VaL 22: 4).

5.4.6.6. Menettely ja muutoksenhaku

Edellä olevasta lienee jo ilmennyt, että vltk myöntäessään luvan johonkin tiettyyn toimenpiteeseen tai ratkaistessaan vesiasioita koskevia oikeusriitoja toimii normaalisti lainkäyttöviranomaisena. Menettelystä sisältää VL eräitä erityissäännöksiä (VL 20: 5 ja 6.1). Muutoin on soveltuvin osin noudatettava yleisiä oikeudenkäyntiperiaatteita.[107] Vltk:n päätöksestä voidaan valittaa VO:een 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Valituskirjelmä ja valituksenalainen päätös on toimitettava vltk:lle, joka lähettää ne asiassa tehdyn kirjavihkon kanssa VO:lle (VL 20: 6.2). VO toimii siten vltk:n toimivaltaan kuuluvien asioiden osalta muutoksenhakuasteena ja tällaiset asiat käsitellään VO:ssa valitusasioina (VL 14: 7.5 verr. 16: 49).[108] Jos taas vltk havaitsee sen käsiteltäväksi saatetun muun kuin ojitusta koskevan asian vaativan sellaista erityistä selvitystä, jollaista lautakunnan käsittelyssä ei voida saada, vltk:n tulee alistaa asia VO:lle, jossa se on käsiteltävä samoin kuin VO:ssa vireille pantu asia (VL 20: 2.3). Tällaiset ns. alistusasiat luetaan VL 14: 7.2:n mukaan VO:ssa hakemusasioihin.[109]

Kun vltk:n toimivaltaan kuuluvat asiat voivat tulla VO:n ratkaistaviksi joko valitus- tai alistusasioina, kuvaavat vltk:n toimivallan rajat suhteessa AO:een samalla VO:n toimivallan rajoja vastaavassa suhteessa. Jäljempä-

---

[106] Ks. *KM 1939: 3*, perustelut s. 438.

[107] Ks. menettelystä vltk:ssa laajemmin VA 29–32 § sekä kirjallisuudesta *Eronen*, mt. s. 122–135, *Paananen* passim, *Pietilä* s. 69 ja siellä mainittua kirjallisuutta, *Saukko*, VT 2/1962 s. 23 s. ja VT 4/1962 s. 6 s. sekä *Pulli*, Ympäristö ja terveys 1972 s. 736 s. ja *Vihervuori* s. 390–394.

[108] Vrt. valitusasioiden osalta 6.3.6. luku.

[109] Vrt. 6 luvussa av. 84.

nä tässä tutkimuksessa tullaankin eräiltä osin käsittelemään toimivallan jakautumista ensimmäisessä asteessa lähinnä vltk:n ja AO:n välillä.[110]

5.5. Yleisen tuomioistuimen lausuntopyynnöt VO:lta

VL 14: 6:ssa säädetään:

> »Mikäli yleisessä tuomioistuimessa on käsiteltävänä asia, jonka ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta, voi tuomioistuin pyytää asiasta tältä osin lausunnon siitä vesioikeudelta, jonka toimialueen vesioloja asia koskee.»

Hallituksen esityksessä kyseistä säännöstä perusteltiin siten, että yleisissä tuomioistuimissa voitaisiin täten käyttää hyväksi VO:n teknistä asiantuntemusta.[111] Vastaavanlainen menetelmä oli jo ennen VL:ia käytössä patenttiasioissa, joissa oikeus voi hankkia patenttiviranomaisen lausunnon (PatL 69 §). Nyttemmin yleinen tuomioistuin voi pyytää lausunnon myös työtuomioistuimelta asiassa, jonka ratkaiseminen edellyttää erityistä työehto- tai virkaehtosopimusolojen tuntemusta (TLL 39 §).[112] Näin ollen VL 14: 6:n säännös ilmentää yleistä pyrkimystä siihen, että yleiset tuomioistuimet voisivat käyttää hyväkseen erikoistuomioistuimien ja muiden viranomaisten asiantuntemusta.[113]

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että VL 14: 6:n edellyttämällä erityisellä vesiasiain tuntemuksella tarkoitetaan nimenomaan VO:n omaamaa teknistä asiantuntemusta. Tältä kohdin siis »erityisellä vesiasiain tuntemuksella» tarkoitettaneen samaa kuin VL 14: 5.1:ssä syyttäjälle annetulla ohjeella panna asia tällaisissa tapauksissa vireille VO:ssa.[114]

Ongelmallinen tilanne lausunnon pyytämisen suhteen syntyy sellaisissa VL 14: 5.1:n tarkoittamissa tapauksissa, joissa asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta. Voiko tuomioistuin katsoessaan toisin kuin syyttäjä erityisen vesiasiain tuntemuksen tarpeelliseksi asiaa ratkaistaessa pyytää tältä osin VO:n lausunnon vai olisiko syyte jätettävä tutkimatta? Toisin sanoen koskeeko VL 14: 6 sekä VL 14: 5.1:ssä että 14: 5.2:ssa tarkoitettuja tapauksia vaiko vain viimeksi mainittua eli sitä,

---

[110] Vrt. esim. kaivo- ja pohjaveden pilaamisen osalta 7.3.1.3. luvussa av:n 62 jälj. sekä vesijohtoja ja viemäreitä koskevien riitojen osalta 7.3.6. luku.

[111] *HE 1959: 64* s. 30. Samoin KM 1958: 97 s. 74 s.

[112] Ks. tästä *Hämäläinen*, DL 1983 s. 138 s. ja *Sarkko* s. 170 s.

[113] Ruotsin VaL:iin ei sisälly vastaavaa säännöstä.

että ideaalikonkurenssitapauksissa RL:ssa säädetyn rangaistuksen ollessa ankarampi, jolloin rikosasian käsittely yleisessä tuomioistuimessa on pakollinen, lausunnon pyyntö olisi mahdollinen.[115] Seikka, mikä puhuu sen puolesta, että lausunto voitaisiin aina pyytää, on siitä säätäminen omassa pykälässä. Jos lausunnon pyytämistä koskeva säännös olisi tarkoitettu vain pakollisessa tuomioistuinkäsittelyssä noudatettavaksi, olisi sen paikka ehkä ollut saman luvun 5.2 §:ssä sanotun lainkohdan toisena virkkeenä. Toisaalta on todettava, että hyväksymällä tulkinta, jonka mukaan tuomioistuin voisi hankkia lausunnon myös silloin, kun syyttäjä on pannut kyseisen rikosasian vireille ja tuomioistuin katsoo erityisen vesiasiain tuntemuksen tarpeelliseksi, joudutaan tilanteeseen, että syyttäjä saisi *aina* asian käsitellyksi haluamassaan tuomioistuimessa. Näin ollen on päädyttävä siihen, että tuomioistuimen tulee syyttäjän vireille paneman »erityisen vesituntemusasian» ollessa kysymyksessä jättää kyseinen asia tutkimatta.[116] Toisaalta taas jäljempänä 10.1.4. luvussa katsotaan, että asianomistajan vireille panema rikosasia, vaikka se vaatisikin erityistä vesiasiain tuntemusta, voidaan tutkia myös AO:ssa. Tällaisissa tapauksissa VL 14: 6:n säännökselle tulee käyttöä myös saman luvun 5.1 §:n tarkoittamissa tilanteissa.[117] Lisäksi lausunnon pyytäminen saattaa osoittautua tarpeelliseksi VL 14: 1.2:ssa, 14: 3:ssa ja 14: 4:ssä tarkoitetuissa AO:n toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Mainittu seikka tekee ymmärrettäväksi sen, että lausunnon pyytämisestä on säädetty erikseen omassa pykälässä VL 14: 6:ssa varsinaisten VL 14: 1–5:een sisältyvien toimivaltasäännösten jälkeen.

Toisaalta yleisen tuomioistuimen lausuntopyyntö VO:lta ei vielä sinänsä osoita, että kyseisen asian ratkaiseminen vaatii erityistä vesiasiain tuntemusta. Lausuntopyyntö on voinut koskea pelkästään jotain pientä yksityiskohtaa, joka ei ole oleellinen kokonaisuuden kannalta. Lisäksi lausuntopyyntö voi asian myöhemmässä vaiheessa osoittautua tarpeettomaksi. Jos esimerkiksi AO on pyytänyt jutussa lausunnon VO:lta, ei tämä voi enää sitoa HO:ta ja KKO:ta sillä tavoin, että näiden välttämättä pitäisi katsoa asian ratkaisemisen vaativan erityistä vesiasiain tuntemusta. Ylei-

---

[114] Vrt. tästä 10.1.4. luvun lopussa.

[115] Vrt. tästä 10. luvussa av:n 65 kohdalla.

[116] Tämä näyttää olevan myös käytännössä pääosin hyväksytty kanta. Vrt. tästä 10.1.4. luvussa av:n 18 kohdalla ja 10.1.5. luvussa.

[117] Vrt. tästä 10. luvussa av:n 26 jälj.

set tuomioistuimet voivat myös ratkaista asian VO:n lausunnosta poikkeavalla tavalla.

Oikeuskäytännössä yleisten tuomioistuinten lausuntopyynnöt VO:lta ovat jääneet suhteellisen harvinaisiksi. Tältä osin lainsäätäjän ajatus VO:n teknisen asiantuntemuksen hyväksikäytöstä yleisissä tuomioistuimissa ei ole täysimittaisesti toteutunut. Näyttää siltä, että meillä yleiset tuomioistuimet ovat tottuneet yleensä itse ratkaisemaan niiden käsiteltäviksi saatetut kysymykset ja vierastavat lausuntojen pyytämistä muulta viranomaiselta.

Allekirjoittaneen suorittaessa kesällä 1976 haastatteluja lisensiaattitutkimusta varten oli PSVO:ssa muistissa ainoastaan yksi lausuntopyyntö aivan VO:n toiminnan alkuajoilta. Tämä oli koskenut AO:ssa rikosasiana esillä ollutta erään huvilan suojaksi luvattomasti rakennetuksi väitettyä tulvapatoa.[118] Tässäkään tapauksessa kysymys ei siis ollut yleiseltä kannalta merkittävästä asiasta. V:n 1976 jälkeen ei lausuntopyyntöjä ollut lainkaan käsiteltynä.[119]

ISVO oli v:een 1976 mennessä antanut lausuntoja pari kertaa AO:lle ja pari kertaa HO:lle. Lausuntopyynnöt olivat koskeneet seuraavanlaisia asioita:

Heinolan KO käsitellessään jatkettua VL:n säännösten rikkomista koskevaa rikosasiaa oli *30. 9. 1963 §:n 6* kohdalla julistamassaan välipäätöksessä katsonut tarpeelliseksi hankkia VO:n lausunnon siitä, voitiinko todistajien kertomuksissa mainittua porareikää pitää kuvernöörin v. 1911 antamassa lupapäätöksessä mainittuna merkkinä, sekä oliko ja myönteisessä tapauksessa minkälainen merkitys käsiteltävälle asialle todistaja S:n havaitsemalla Syrjäkosken uoman pohjan kohoamisella.

ISHO oli pyytänyt kirjeellään *11. 5. 1964 n:o 1611* ratkaistavanaan olleessa jatkettua luvatonta patoamista koskevassa jutussa ISVO:lta tilakohtaista lausuntoa ylipadotuksen aiheuttamien vahinkojen määrästä ja rikoksen tuottamasta taloudellisesta hyödystä.

Varkauden KO käsitellessään virkamiehenä tehtyä lääninhallituksen antaman vesivoimalaitoksen padon uudestaan rakentamista koskevan päätöksen noudattamatta jättämistä koskevaa, syyttäjän vireille panemaa rikosasiaa, oli *30. 5. 1969 §:n 63* kohdalla julistamassaan välipäätöksessä päättänyt hankkia asiasta ISVO:n lausunnon. VO huomioon ottaen, ettei erityistä vesiasiain tuntemusta edellyttäviä kysymyksiä ollut lähemmin yksilöity, antoi asiasta sen vesioikeudellisia kysymyksiä koskevilta osin laajahkon 5 sivun pituisen lausunnon *13. 10. 1969 n:o 1197/II*. Lausunnossa otettiin mm. kantaa siihen, olivatko voimalaitoksen tulva-aukot lupapäätöksen mukaisia ja mikä vaikutus vara-aukkojen puuttumisella oli kyseisen järven vesitilanteeseen. Edelleen lausunnossa tarkasteltiin sitä kysymystä, voitiinko voimalaitoksen tulvajuoksutuksella vaikuttaa siihen, ettei luonnonmukainen ve-

[118] VOT *Matti Pulli*, haastattelu 7. 6. 1976.

[119] VOT *Seppo Räisäsen* kirje 2. 6. 1983.

denkorkeus kyseisessä järvessä olisi joissakin olosuhteissa voinut nousta lupapäätöksessä määrätyn vedenkorkeuden yläpuolelle. Asian ratkaiseminen on niiltä osin aivan ilmeisesti vaatinut erityistä vesiasiain tuntemusta. Kyseinen rikosasia on kuitenkin VL 14: 5.2:n nojalla kuulunut KO:n toimivaltaan, koska vastaajille vaadittiin rangaistusta virkamiehinä tehdyistä VL:n säännösten rikkomisesta, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava.[120]

ISHO pyysi kirjeellään *25. 3. 1969 n:o 1297* käsiteltävänään olleessa luvatonta puutavaran niputus- ja varastopaikan sekä siihen kuuluvien pysyvien kiinnikkeiden vesistöön rakentamista ym. koskevassa rikosasiassa ISVO:lta lausuntoa seuraavista kysymyksistä:

1) oliko puutavaran niputus- ja varastointialueena käytettyä lahtea pidettävä VL 5: 3.2:ssa tarkoitettuna erityiseen käyttöön otettuna alueena;

2) oliko lahdelle rakennettuja pysyviä kiinnikkeitä pidettävä sanotun §:n 1 mom:ssa tarkoitettuina ohjaus- ja poikkipuomien kiinnikkeinä vai oliko kiinnikkeet katsottava saman luvun 13.1 §:n tarkoittamiksi laitteiksi ja rakennelmiksi; ja

3) oliko kiinnikkeiden rakentaminen aiheuttanut kala- ja rapukannalle vahinkoa, ja jos niin oli tapahtunut, mikä oli vahingon määrä erään kalastuskunnan osalta?

Mainittuihin kysymyksiin vastaaminen osoittautui VO:ssakin pulmalliseksi. VO esimerkiksi äänesti edellä 2 kohdassa mainitun kysymyksen osalta enemmistön (VOT ja toinen vesioikeusinsinööreistä) päätyessä siihen, että kiinnikkeet oli katsottava VL 5: 13.1:n tarkoittamiksi laitteiksi. HO ja sittemmin KKO antoivat asiassa lausunnon mukaisen päätöksen ja KKO julkaisi tähän kysymykseen ottamansa kannan vuosikirjassa kyseisen tapauksen otsakkeena (*KKO 1973 II 82*).[121]

Sittemmin ISVO on antanut lausunnon Ilomantsin KO:lle *17. 12. 1982 (n:o 76/Va/82)*. Siinä oli kysymys jutusta, jossa vastaajalle vaadittiin KO:ssa rangaistusta RL:n säännösten nojalla yksin teoin tehdyistä omankädenoikeudesta, luvattomasta maan kaivamisesta ja vahingonteosta sen johdosta, että tämä oli ilman lupaa kaivattanut asianomistajan maalle noin 4 metriä leveän, 70 metriä pitkän ja metrin syvyisen veteen ulottuvan veneväylän ja lisäksi metrin levyisen ja noin 30 metriä pitkän laskuojan vahingoittaen noilla toimenpiteillä maapohjan lisäksi myös puustoa. KO pyysi VO:lta lausuntoa siitä, oliko ko. veneväylän ja laskuojan kaivaminen vesiasia, johon tarvittiin VO:n lupa.

Myös LSVO:ssa esillä olleet lausuntopyynnöt olivat v:een 1976 mennessä VOT *Reino Hinkan* kertoman mukaan »laskettavissa yhden käden sormilla». Esimerkiksi eräässä viemäri- ja pohjavesiasiassa oli annettu lausunto Porin RO:lle. Eräs Tyrvään KO:lle annettu lausunto oli koskenut Hartolankosken voimalaitoksen rakentamisesta Kokemäenjokeen aiheutuneita korvauksia, joista VTK oli määrännyt 31. 3. 1962 antamassaan päätöksessä.[122]

Nimenomaisesti toimivaltakysymykseen on sittemmin otettu kantaa mm. jäljempänä 6.2. luvussa av:n 24 jäljessä tarkasteltavassa tapauksessa *KKO p. 22. 6. 1982 n:o 4546/81* sekä LSVO:n Dragsfjärdin KO:lle syksyllä 1982

[120] Vrt. tältä osin 10. luvussa av:n 93 jälj.

[121] Vrt. tästä 10. luvussa av:n 95 kohdalla.

[122] VOT *Hinkka*, haastattelu 15. 6. 1976.

antamassa lausunnossa ns. Dragsfjärdin myrkkyjutussa, jolloin jätehuoltolakia ensi kerran sovellettiin näin mittavassa rikosasiassa *KKO p. 11. 10. 1983 n:o 4360/THO p. 12. 8. 1983*. Pääsyytetyille, jotka olivat heittäneet vaarallisia myrkkyjä sisältäneitä tynnyreitä mereen, vaadittiin rangaistusta mm. jatketusta törkeästä jätehuoltorikoksesta ja jatketusta VL:n säännösten rikkomisesta. LSVO katsoi lausunnossaan *29. 9. 1982 (DN:o 82477 A)*, että juttu tuli käsitellä yleisessä tuomioistuimessa ja ettei sitä voitu pilkkoa eri oikeuksiin.

Myös kuuluisassa *Koijärven* rikosoikeudenkäynnissä, jossa yhteensä 113 luonnonsuojelijaa oli syytteessä VL:n säännösten rikkomisesta ym. rakennettuaan Koijärven lasku-uomaan useita patoja v. 1979–80, LSVO antoi Tammelan KO:lle lausunnon joulukuussa 1982 (*N:o 1419 B*). Lausunnossaan LSVO katsoi, etteivät kyseiset padot olleet tuolloin vallinneissa vesioloissa sanottavasti aiheuttaneet sellaista vesistön aseman, syvyyden, vedenkorkeuden tahi vedenjuoksun muutosta, jota VL 1: 15.1:ssä tarkoitetaan, koska ne olivat olleet paikallaan vain lyhyen ajan ennen kuin ne poistettiin. Samasta syystä niillä ei myöskään LSVO:n mielestä ollut todennäköisesti ollut sanottavaa vaikutusta vesiolosuhteisiin muutoinkaan. Mikäli patoja ei olisi purettu, olisi niiden rakentamisesta kuitenkin saattanut aiheutua edellä tarkoitettu muutos Koijärven vedenkorkeuteen. Sen vuoksi LSVO katsoi, että kyseiseen rakentamiseen olisi VL 2: 2.1:n säännös huomioon ottaen tullut hankkia VO:n lupa. – *Tammelan KO, p. 20. 12. 1982*, tuomitsi useimmat syytetyistä rangaistukseen VL:n säännösten rikkomisesta ym. ja otti perusteluissaan huomioon LSVO:n lausunnossa esitetyt seikat. *THO, p. 22. 9. 1983 n:o 1379*, kuitenkin palautti asian KO:een, koska se katsoi erään asian käsittelyyn osallistuneen lautamiehen esteelliseksi. (HO:n päätös ei vielä tätä kirjoitettaessa ollut lainvoimainen.)

Yhteenvetona edellä tarkastelluista VO:ien lausunnoista voidaan todeta, etteivät ne ole keskittyneet mihinkään tiettyihin kysymysryhmiin, vaan ovat koskeneet hyvin erilaatuisia vesiasioita. Yleensä ne näyttävät koskeneen lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla juuri sellaista teknistä tai muuta vesiolojen tuntemusta, jota VO:ssa lähinnä insinöörijäsenet edustavat, vaikkakin lausuntopyynnöt eräiltä osin ovat voineet sivuta myös vesiasioihin liittyviä juridisia ongelmia.[123]

5.6. VO:n mahdollisuus saada oikeusapua AO:lta

Tuomioistuimen asiallinen toimivalta ei sisällä ainoastaan sitä, että asia voidaan ratkaista vain toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Yleisen sään-

[123] Esimerkkinä tapauksista, jolloin VO:n lausunto on katsottu asianosaisen nimenomaisesta pyynnöstä huolimatta tarpeettomaksi, mainittakoon jälj. 10.1.7.2. luvussa selostettu *KKO 1982 II 151/THO p. 19. 1. 1981 n:o 2970*. Siinä vastaaja oli muutoksenhakemuksessaan HO:lle pyytänyt, että HO hankkisi VO:n lausunnon ja kuulisi kahta vesitoimiston virkamiestä. HO hylkäsi pyynnön asian selvitettyyn tilaan katsoen tarpeettomana.

nön mukaan sellainen tuomioistuin on myös yksinään kelpoinen ryhtymään kaikkiin muihin oikeudelle kuuluviin prosessitoimiin asiassa.[124] Kuitenkin tästä säännöstä tehdään poikkeus sellaisissa tapauksissa, joissa AO on velvollinen antamaan toisille tuomioistuimille oikeusapua, jolla suppeassa merkityksessä – ns. virka-apu poislukien – tarkoitetaan sitä apua, mitä tuomioistuimet antavat toisilleen vireillä olevan oikeudenkäynnin johdosta.[125]

VL 16: 16:n mukaan hakija ja muut asianosaiset saavat VO:n toimittamassa suullisessa käsittelyssä kuulustuttaa todistajia ja esittää muuta näyttöä, jolloin on noudatettava, mitä todistelusta yleisissä tuomioistuimissa on säädetty. Edelleen samassa lainkohdassa säädetään, että VO voi myös myöntää asianosaiselle hänen pyynnöstään oikeuden todistajien kuulustuttamiseen AO:ssa. Mainittu säännös tulee noudatettavaksi hakemusasioiden lisäksi myös vesioikeudellisissa riita-, rikos- ja valitusasioissa (VL 16: 41, 48 ja 49).

VL 16: 16:ssa säädetty mahdollisuus todistajien kuulemiseen AO:ssa on tarkoitettu samanlaisia tilanteita varten kuin OK 17: 41:ssä säädetty todistajien kuulustuttaminen muussa kuin siinä oikeudessa, jossa asia on vireillä.[126] Riita-asioiden osalta tämä koskee sellaisia tapauksia, joissa todistajaksi ilmoitettu on kaukana tai muusta laillisesta syystä ei voi tulla siihen oikeuteen jossa hänet on nimetty ja hyväksytty.[127] VO:n osalta tällainen mahdollisuus on hyvinkin todennäköinen, ellei VO toimita suullista käsittelyä itse paikalla. Toisaalta VL 16: 16:ssa ei ole rajoitettu todistajien AO:ssa tapahtuvan kuulustuttamisen edellytyksiä samalla ta-

[124] Ks. tästä myös *Tirkkonen*, Sp I s. 160, *sama*, Rp I s. 217 ja *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 64 s.

[125] Ks. oikeusavun käsitteestä esim. *Salmiala (Sundström)*, Sotatuomioistuinprosessioikeus I s. 118 av. 1, *Tirkkonen*, Sp I s. 161, *sama*, Rp I s. 217 av. 1, *Wrede* I s. 174 ja *Wrede–Palmgren* s. 207.

[126] Ks. myös *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 666. Vastaava säännös sisältyi jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatimaan lakiehdotukseen (319.3 §). Ks. sen ratiosta *KM 1939: 3*, perustelut s. 408. – Ruotsissa uusi VaL ei enää sisällä todisteiden hankkimista koskevia säännöksiä, kuten VaL 1918:n 11: 43, vaan RB:n todistamista koskevat määräykset on nyt tarkoitettu sovellettaviksi myös vesiasioissa. Ks. tästä *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 530.

[127] Ks. OK 17: 41:n johdosta yksityiskohtaisemmin *Tirkkonen*, Rp I s. 218 s., Rp II s. 273–276 ja Sp I s. 161 s., *sama*, Uusi todistuslainsäädäntö s. 191–196, *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 206–208 ja *Wrede–Palmgren* s. 208. Vrt. myös aikaisemmin OK 17: 4:ssä (L:ssa 17. 4. 1908) olleen vastaavan säännöksen johdosta *Alkio* s. 178 s. *Sjöström–Alkio* s. 197–199 ja *Wrede* I s. 174 s.

voin kuin OK 17: 41:ssä, joten se antaa lain soveltajalle harkintavallan hyväksyä mainittu kuulustuttaminen myös muista syistä. Sinänsä kyseiset säännökset eivät ole mitenkään poikkeuksellisia positiivisessa oikeudessamme, sillä useat muutkin erikoistuomioistuimet, viranomaiset ja jopa välimiehet eräissä tapauksissa voivat saada AO:lta oikeusapua todistajien tai asiantuntijain kuulemiseksi.[128] Tällaiset säännökset merkitsevät kuitenkin poikkeusta meillä pääsääntöisesti noudatetusta todistelun välittömyydestä.[129]

VL 16: 16 edellyttää, että asianosaisen tulee pyytää VO:n lupa todistajien kuulustuttamiseen AO:ssa. Asianosainen ei siis saa suoraan kääntyä AO:n puoleen tällaisen oikeusavun saamiseksi. Jos VO hyväksyy asianosaisen pyynnön, se välipäätöksellään oikeuttaa asianosaisen kuulustuttamaan nimettyjä henkilöitä todistajina AO:ssa. Kysymys näiden henkilöiden velvollisuudesta ja oikeudesta esiintyä jutussa todistajina kuuluu ensisijassa VO:n ratkaistaviin asioihin, jolloin VO:n ratkaisu näiltä osin sitoo AO:ta. Toisaalta voi ilmetä uusia esteellisyys- tai kieltäytymisperusteita AO:n kuullessa todistajia, jolloin AO:lla tulee olla mahdollisuus ottaa nämä seikat huomioon. Lisäksi VO voinee jättää koko kysymyksen nimettyjen todistajien esteellisyydestä ja velvollisuudesta toimia jutussa todistajina AO:n ratkaistavaksi, ellei VO:lla itsellään ole tämän kysymyksen selvittämiseksi tarpeellisia faktatietoja. Periaatteet tältä osin ovat samat kuin AO:n antaessa OK 17: 41:n nojalla toiselle AO:lle oikeusapua todistajan kuulustuttamiseksi.[130] Muutenkin todistajan kuulemisessa noudatetaan OK 17 luvun asiaa koskevia määräyksiä. Myös vastapuoli on kutsuttava kuulustelutilaisuuteen hyvissä ajoin valvomaan etuaan. AO toimittaa

---

[128] Esim. VakO voi pyytää todistajien ja asiantuntijain kuulustelun toimittamista siinä AO:ssa, jossa se soveliaimmin käy päinsä (VakOL 9.2 §). Samoin AO on velvollinen KHO:n, LO:n tai LH:n pyynnöstä toimittamaan todistajan tai asiantuntijan kuulustelun (KHOL 16 a § L:ssa 12. 1. 1979/12, LOL 17.1 § ja LHA 22 §). Myös ulosottoasioissa ja eräissä VML:n sääntelemissä tapauksissa vastaava kuulustelu voidaan pitää AO:ssa (UL 9: 7 ja VML 17 §). Niin ikään ylemmät oikeudet, HO ja KKO, voivat eräissä tapauksissa pyytää AO:lta oikeusapua (OK 17: 11.2 ja 15.1, 26: 10 ja 30: 20.2).

[129] Ks. todistelun välittömyydestä esim. *Tirkkonen*, Rp II s. 122, 164 ja 273, *sama*, Sp I s. 93 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 139 s. Vrt. Ruotsin osalta esim. *Ekelöf* IV s. 48–50.

[130] Vrt. näiltä osin *Tirkkonen*, Rp I s. 219 s. ja Sp I s. 161 s. ja siellä av. 3, *sama*, Uusi todistuslainsäädäntö s. 193 sekä aikaisemmin voimassa olleen OK 17: 4:n kannalta *Alkio* s. 178 s. ja *Sjöström–Alkio* s. 198 av. 292.

ainoastaan todistajain kuulemisen kyseisessä vesiasiassa. Sen toimivaltaan ei kuulu miltään osin tutkia itse asiaa eikä se saa lausua mitään jutussa esitetyistä vaatimuksista, paitsi todistajien palkkioista. AO kirjaa todistajien kertomukset pöytäkirjaansa ja asianosainen toimittaa siitä saamansa otteen VO:lle otettavaksi huomioon jutun jatkokäsittelyssä.

5.7. VO:n ja AO:n välisten toimivaltaristiriitojen selvittämisestä

Käytännössä toimivaltasäännöksiä sovellettaessa saattaa syntyä toimivaltaristiriitoja eli kompetenssikonflikteja. Yleisimpiä nämä ovat juuri asiallista toimivaltaa koskevien säännösten suhteen, mutta ovat mahdollisia myös alueellista toimivaltaa koskevissa kysymyksissä. Konflikti voi ilmetä joko positiivisena tai negatiivisena. Edellisessä tapauksessa kaksi tai useampi tuomioistuin tai hallintoviranomainen pitää itseään toimivaltaisena ratkaisemaan tietyn asian. Jälkimmäisessä tapauksessa taas mikään tuomioistuin tai hallintoviranomainen ei ota asiaa tutkittavakseen.[131]

Tämän tutkimuksen aihepiirissä ristiriita voi siis ilmetä joko niin, että sekä VO että AO pitävät itseään toimivaltaisena tietyssä asiassa, tai niin, että kumpikaan niistä ei ota asiaa tutkittavakseen. Edellinen mahdollisuus kuten positiivinen kompetenssikonflikti yleensäkään ei ole käytännössä todennäköinen enkä ole havainnut sellaista tämän tutkimuksen aihepiirissä. Tämä johtuu siitä, että oikeudessamme pidetään ehdottomana oikeudenkäyntiedellytyksenä sitä, ettei juttu ole ennestään vireillä samassa tai toisessa tuomioistuimessa (*lis pendens*-vaikutus).[132] Myös tapauksissa, joissa juttu on alun alkaen pantu vireille toimivaltaa vailla olevassa tuomioistuimessa, estää asian vireilläolo jutun tutkimisen oikeassa foru-

[131] Ks. toimivaltaristiriidoista kirjallisuudessamme esitetyistä selvityksistä esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 172 s., *sama*, Sp I s. 127 s. ja 234–236, *Wrede–Palmgren* s. 205 s., *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 468 s. ja *Ståhlberg* s. 117–119.

Vrt. Ruotsin osalta esim. *Ekelöf* II s. 41 ja siellä av. 105, *Hassler*, Civilprocessrätt s. 110 s., *sama*, Svensk civilprocessrätt s. 81, *Lavin* s. 373–400 ja *Olivecrona*, Rättegången s. 119; Saksan Liittotasavallan osalta esim. *Henkel* s. 125, *Kern* s. 51, *Peters* s. 129 ja 133 s. sekä *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 108 (vor § 1 IV 5); Itävallan osalta *Roeder* s. 51 s.; Sveitsin osalta *Guldener* s. 40, 66 ja 107 sekä Ranskan osalta *Stefani–Levasseur* s. 435–438.

[132] Ks. tästä esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 373 s., *sama*, Sp I s. 461 s., *Wrede–Palmgren* s. 339–342 ja *Hassler*, Civilprocessrätt s. 171 s.

missa.[133] Sen sijaan negatiivisen toimivaltaristiriidan mahdollisuus on käytännössä todennäköisempi ja tällaisia konflikteja on myös tämän tutkimuksen aihepiirissä ilmennyt.[134]

Ensisijaisesti syntyneet toimivaltaristiriidat on pyrittävä selvittämään varsinaisin muutoksenhakukeinoin saattamalla juttu ylemmän oikeuden käsiteltäväksi. Sen tapauksen varalta, että oikeus on väitteen johdosta jättänyt asian tutkimatta, säädetään OK 16: 3.2:ssa nimenomaan, että päätökseen voidaan hakea muutosta valittamalla. Ellei tällaista mahdollisuutta ole käytetty tai se ei ole johtanut tulokseen, on konflikti KKO:n selvitettävä. Positiivisoikeudellinen säännös tästä sisältyy KKOL 4.1 §:n 3 kohtaan, jonka mukaan KKO:n on käsiteltävä kysymykset siitä, onko jokin juttu tai asia yleisen tuomioistuimen, erikoistuomioistuimen tai hallintoviranomaisen tutkittava. Mainitusta lainkohdasta ilmenee, että KKO on meillä ylin toimivaltaristiriidat ratkaiseva tuomioistuin.[135] Suomessa ei siten ole perustettu erillistä tuomioistuinta, jonka tehtäviin kuuluisi ainoastaan tuomioistuinten välisten toimivaltaristiriitojen ratkaiseminen. Tällainen *Tribunal des Conflits* niminen tuomioistuin on esimerkiksi Ranskassa.[136] Samaten toimivaltatuomioistuin on perustettu mm. Itävaltaan ja eräisiin Saksan Liittotasavallan osavaltioihin.[137] Toisaalta taas Ruotsissa ei ole järjestetty varsinaista toimivaltaristiriitojen ratkaisumekanismia. Tosin Ruotsissa on negatiivisissa kompetenssikonfliktitapauksissa kantajalla, joka on valittanut myöhemmästä tutkimattajättämispäätöksestä, oikeus RB 10: 20.1:n nojalla saada hovioikeudelta ohjaus toimivaltaiseen alioikeuteen. Jos molemmat alioikeuden päätökset ovat lainvoimaisia, voi kantaja pyytää RB 10: 20:2:n nojalla HD:lta tällaista ohjausta. Kuitenkaan HD ei voi antaa minkäänlaista ohjausta tapauksissa, joissa se katsoo molemmat alioikeudet toimivaltaa vailla oleviksi.[138]

---

[133] Näin *Tirkkonen*, Rp I s. 374 av:n 28 kohdalla. Vrt. kuitenkin *Granfelt*, JFT 1948 s. 210 i.f. (arvostelu teoksesta Tauno Tirkkonen, Suomen rikosprosessioikeus I, Vammala 1948). Vrt. myös *Wrede–Palmgren* s. 241.

[134] Ks. esim. 7.3.1.3. luvun a-kohdassa mainittu *KKO p. 24. 6. 1980 n:o 1414.*

[135] Ks. mainitun lainkohdan tulkinnasta lisäksi *Lager*, LM 1974 s. 126 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 172, *sama*, Sp I s. 127 s. ja 235.

[136] Ks. *Herzog* s. 116–118, *Kulla*, mt. s. 107, *Lager*, mt. s. 126 ja 128 s., *Nurmi*, LM 1975 s. 293 ja *Vincent–Guinchard* s. 337–340.

[137] Ks. Saksan Liittotasavallan osalta esim. *Stein–Jonas–Pohle* ym. I s. 109 s. Vrt. myös *Kulla*, mt. s. 108, *Lager*, mt. s. 127 ja 129–131 sekä *Lavin* s. 395.

[138] Ks. *Hassler*, Civilprocessrätt s. 110 s., *sama*, Svensk civilprocessrätt s. 81, *Lavin* s. 394 ja *Söderlund* s. 254 s.

KKOL 4.1 §:n 3 kohdan nojalla KKO voi määrätä VO:n tutkittavaksi myös sellaiset vesiasiat, jotka ovat luonteeltaan hallinnollisia tai hallinto-oikeudellisia lainkäyttöasioita ja joissa valitusasteena on KHO.[139] Kyseisessä lainkohdassa ei lausuta mitään siitä, miten toimivaltariita on saatettava KKO:n käsiteltäväksi. Käytännössä se asianosaisista (yleensä kantaja), jonka intressissä on saada asiassa tuomio, voi KKO:lle jättämässään hakemuksessa pyytää KKO:ta määräämään tuomioistuimen, jonka toimivaltaan asia kuuluu *(KKO 1980 I 3)*. Nähtävästi tämä voi tapahtua vasta sen jälkeen, kun kompetenssikonflikti kahden tai useamman tuomioistuimen välillä on jo syntynyt. Oikeuskäytännössä säännöstä on nimittäin tulkittu niin, ettei KKO:n tehtäviin kuulu antaa etukäteen lausuntoa siitä, missä tuomioistuimessa asia tulee käsitellä (*KKO 1958 II 41*).

Sanottua lainkohtaa täydentää lisäksi OK 10: 29:n säännös (L:ssa 20. 2. 1960/109). Sen 2 momentissa säädetään tapauksesta, jossa juttu on pantu vireille eri tuomioistuimissa ja lainvoimaisilla päätöksillä on katsottu, ettei mikään niistä ole toimivaltainen tuomioistuin tutkimaan juttua. Tällöin KKO:n tulee, jos se havaitsee jonkin näistä tuomioistuimista toimivaltaiseksi, hakemuksesta poistaa virheellinen päätös ja osoittaa juttu asianomaisessa tuomioistuimessa edelleen käsiteltäväksi. Kyseinen säännös on ajateltu lähinnä sellaisia tapauksia varten, joissa tuomioistuinten alueellista toimivaltaa koskevien säännösten soveltaminen on johtanut kompetenssikonfliktiin.[140] Tosin lain esitöistä *(HE 1958: 14)* näyttäisi ilmenevän, että OK 10: 29 on tarkoitettu koskemaan ainoastaan sellaisia tapauksia, joissa tuomioistuinten alueellista tai asteellista toimivaltaa koskevien säännösten soveltaminen on johtanut toimivaltaristiriitaan. Mainitussa HE:ssä viitataan nimenomaan siihen, että KKO:n on ratkaistava KKOL 4.1 §:n 3 kohdan nojalla sellaiset toimivaltaristiriidat, joissa on kysymys siitä,

---

[139] Sama periaate ilmenee esim. tapauksista *KKO 1958 II 74* ja *KKO 1959 II 59* (LM 1960 s. 135), joissa KKO on määrännyt hallinto-oikeudellisiksi lainkäyttöasioiksi katsomansa asiat LH:n tutkittaviksi.

[140] Ks. OK 10: 29:n säännöksestä ja sen ratiosta *HE 1958: 14* s. 12 sekä kirjallisuudesta *Halila*, LM 1964 s. 40–42, *sama*, DL 1975 s. 258 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 173 ja siellä av. 25, *sama*, Sp I s. 235 s. ja s. 236 av. 28 sekä *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 355 s. ja siellä av. 74.

Vrt. säännöksen esikuvina olleiden Ruotsin RB 10: 20:n (riita-asiat) ja 19: 11:n (rikosasiat) ratiosta *SOU 1938: 44* s. 154 s. ja *NJA II 1943* s. 117 s. sekä kirjallisuudesta *Ekelöf* II s. 40 s., *Hassler*, Civilprocessrätt s. 110 s., *sama*, Den nya rättegångsbalken s. 382 ja Svensk civilprocessrätt s. 296, *Olivecrona*, Rättegången s. 119, *Söderlund* s. 254 s. ja *Welamson*, SvJT 1969 s. 922 s.

onko jokin juttu tai asia yleisen tuomioistuimen vai erikoistuomioistuimen tai hallintoviranomaisen tutkittava, mutta ettei kirjoitettu lakimme sisältänyt aikaisemmin säännöstä sellaisten toimivaltaristiriitojen ratkaisemiseksi, joissa oli kysymys alueellista tai asteellista toimivaltaa koskevien säännösten soveltamisesta. Käytännössä tällainen kysymys ratkaistiin aikaisemmin tuomionpurkuteitse analogista restituutiota käyttäen. Koska ehdotuksen mukaisella lainsäädännöllä poistettiin analoginen restituutio ja kun käytännön omaksumaa menettelyä pidettiin tarpeellisena, sisällytettiin samalla OK 10: 29:n säännös kirjoitettuun lakiin.[141] Viimeksi mainittua lainkohtaa ei siis tarkoitettu sovellettavaksi niissä tapauksissa, joihin jo aikaisemmin voimassa olleen KKOL 4.1 §:n 3 kohta soveltuu. Tämä periaate on vahvistettu myös tapauksessa *KKO 1980 I 3*. Kuitenkaan lain sanamuodon valossa ei näytä olevan estettä sille, että OK 10: 29:ää sovelletaan myös asiallista toimivaltaa koskevissa kompetenssikonfliktitilanteissa, mikäli tämä soveltaminen ei johda ristiriitaan KKOL 4.1 §:n 3 kohtaan sisältyvän määräyksen kanssa.

OK 10: 29.2:n sanamuodosta ilmenee edelleen, että sillä on ensisijaisesti tarkoitettu tapauksia, joissa on jo olemassa alempien oikeuksien lainvoimaiset päätökset. Kuitenkaan ei ole esteitä sille, että hakemus aikaisemmin lainvoiman saaneen päätöksen poistamiseksi tehdään toissijaisesti samassa yhteydessä, kun haetaan muutosta toisen tuomioistuimen päätökseen, jolla juttu myös on jätetty tutkimatta. Jos siis juttu on VO:n tai VOT:n lainvoimaisella päätöksellä jätetty tutkimatta ja sittemmin samaa asiaa tarkoittava kanne on jätetty myös HO:ssa tutkimatta, voidaan haettaessa muutosta HO:n päätökseen vaihtoehtoisesti pyytää, että KKO, jos HO:n katsottaisiin päätyneen oikeaan ratkaisuun, poistaisi VO:n tai VOT:n antaman päätöksen ja siirtäisi asian VO:n ratkaistavaksi. Näin on menetelty tapauksessa *KKO p. 24. 6. 1980 n:o 1414 (R 77/580)*, jossa KKO HO:n päätöksestä tehdyn muutoksenhaun johdosta esitetystä syystä OK 10: 29.2:n nojalla poisti VOT:n päätöksen ja siirsi jutun VO:een, jonka tuli ilmoituksetta ottaa se lain mukaan käsiteltäväkseen. KKO:n päätös on perusteltavissa sillä, että KKO:n tuomio tulee antamishetkellään lainvoimaiseksi.[142] Tällöin on jo ennen jutun siirtämistä VO:een ollut olemassa lainvoimainen päätös siitä, etteivät AO ja HO ole oikeita tuomioistuimia tutkimaan asiaa. Vastaava siirtomahdollisuus on luonnollisesti olemassa

---

[141] *HE 1958: 14* s. 12.

[142] Ks. esim. *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 384.

myös käänteisessä tapauksessa. KKO voi samoilla edellytyksillä siirtää jutun, jonka se ei katso kuuluvan VO:n ja VYO:n toimivaltaan, asianomaiseen AO:een.

Eräänlaista toimivaltaristiriitojen selvittämistä palvelee myös OK 10: 29.1:n säännös. Siinä velvoitetaan ylempi tuomioistuin sen havaitessa, ettei alempi tuomioistuin ole toimivaltainen tutkimaan siinä vireille pantua juttua, tai vahvistaessa alemman oikeuden sanotun sisältöisen päätöksen siirtää juttu oikeaan alempaan tuomioistuimeen, jos sitä on muutoksenhakemuksessa tai siihen annetussa vastauksessa pyydetty tai erittäin painavat syyt vaativat sitä. Siirron edellytyksenä on lisäksi, että oikean forumin ratkaiseminen on jutussa esitetyn aineiston perusteella mahdollista. Siirtomenettelyn tarkoituksena on säästää aikaa ja vaivannäköä sekä tarjota jutun vireille panneelle henkilölle mahdollisuus välttää ehkä uhkaamassa oleva vanhentuminen tai aineellisen määräajan menettäminen.[143] Tutkimusaiheen kannalta on nyt lähinnä kysymys siitä, voiko KKO myös OK 10: 29.1:ssä säädetyillä edellytyksillä siirtää AO:ssa vireille pannun vesiasiaksi katsomansa jutun asianomaiseen VO:een? Vastaava ongelma on luonnollisesti esillä käänteisessä tapauksessa, jolloin kysymys kuuluu: voiko KKO siirtää OK 10: 29.1:n nojalla VO:ssa vireille pannun jutun, jonka se katsoo kuuluvan yleisen tuomioistuimen toimivaltaan, asianomaiseen AO:een?

Meillä oikeuskirjallisuudessa on katsottu OK 10: 29:n säännöksen edellyttävän, että tuomioistuin, johon siirretään, on »kuuliaisuussuhteessa» siirtävään instanssiin. Siirtämistä tuomioistuinlinjalta toiselle ei ole pidetty nykyisin lainkaan mahdollisena.[144] Tällöin kuitenkin erillisillä tuomioistuinlinjoilla on tarkoitettu tehdä ero ainoastaan yleisten ja hallintotuomioistuinlinjojen välillä. VO:ta on pidettävä ainakin osittain hallintotuomioistuimena, kuten edellä 5.4.2. kohdassa on katsottu. Muutosta VO:n hallintoasioissa antamiin päätöksiin haetaan KHO:lta. Näiltä osin siirto tuomioistuinlinjalta toiselle eli KKO:sta VO:een ei edellä lausutun kannan mukaan olisi mahdollinen. Toisaalta meillä KKO on KKOL 4.1 §:n 3 kohdan nojalla eräissä tapauksissa siirtänyt hallinto-oikeudellisiksi lainkäyttöasioiksi katsomansa asiat LH:n tutkittaviksi.[145] En näkisi esteitä sille, etteikö samaa periaatetta voitaisi noudattaa myös OK 10:29.1:n tarkoittamissa tapauksissa vesiasioihin nähden. Lisäksi KKO toimii osit-

[143] Vrt. av:ssä 140 mainittuja lähteitä.

[144] Näin *Lager*, LM 1974 s. 125 av. 39 a.

[145] Vrt. tästä av:n 139 kohdalla.

tain eli riita- ja rikosasioissa ylimpänä muutoksenhakuasteena VO:n antamiin päätöksiin. Näiltä osin VO on »kuuliaisuussuhteessa» KKO:een eikä kysymyksessä ole siirto tuomioistuinlinjalta toiselle. Tästä seuraa, ettei ainakaan näissä tapauksissa ole esteitä KKO:n toimesta tapahtuvalle AO:ssa vireille pannun jutun siirtämiselle VO:een tai päinvastoin, mikäli OK 10: 29.1:ssä säädetyt siirron asialliset edellytykset ovat olemassa. Käytännössä tämäntyyppisiä siirtoja ei vesiasioissa näytä suoritetun, mutta se saattaa johtua siitä, ettei niitä ole liiemmälti pyydettykään. (Vrt. muunlaisten juttujen osalta esim. KKO 1981 II 26.). Sen sijaan KKO on edellä mainitussa ratkaisussaan *24. 6. 1980 n:o 1414* suorittanut tällaisen siirron OK 10: 29.2:n nojalla ja siitä ilmenevä siirron hyväksyvä periaate on sovellettavissa myös OK 10: 29.1:n tarkoittamiin tapauksiin.

OK 10: 29.1:n säännöstä on tulkittu siten, että HO voi siirtää jutun oikeaksi katsomaansa AO:een silloinkin, kun tämä AO on jonkin toisen HO:n alainen.[146] Ongelmaksi nousee nyt tutkimusaiheen kannalta kysymys siitä, voiko HO siirtää AO:ssa vireille pannun vesiasiaksi katsomansa jutun asianomaiseen VO:een?

> Hovioikeuskäytännössä on ainakin eräässä tapauksessa *(VHO p. 29. 6. 1982 n:o I/201)* otettu mainittuun kysymykseen kielteinen kanta. Kyse oli tällöin jatketusta vesistön pilaamista koskevasta rikosasiasta, jonka KO oli VL 14: 5.1:n nojalla jättänyt tutkimatta sillä perusteella, että se katsoi kyseisen jutun ratkaisemisen edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta. Syyttäjä ja eräät asianomistajat muutoksenhakemuksissaan vaativat jutun palauttamista KO:een asiallisesti ratkaistavaksi. Toissijaisesti he vaativat siltä varalta, että asian käsittelyn katsottaisiin vaativan erityistä vesiasiain tuntemusta, jutun siirtämistä OK 10: 29.1:n nojalla VO:een. HO ei muuttanut KO:n päätöstä ja perusteli tätä KO:n mainitsemien perusteiden lisäksi sillä, ettei ylempi tuomioistuin voi OK 10: 29.1:n nojalla siirtää juttua erityistuomioistuimeen. – Eräät asianomistajat hakivat HO:n päätökseen muutosta KKO:lta toistaen HO:ssa esittämänsä vaatimukset. KKO:ssa asia oli esitelty 30. 5. 1983 (R 82/608), mutta päätöstä ei ollut vielä annettu julki tätä kirjoitettaessa.

HO:n ratkaisua voidaan mielestäni kritisoida. HO:ssa nimittäin käsitellään pääasiallisesti vain sellaisia asioita, jotka on saatettu vireille riita- tai rikosprosessista säädetyssä järjestyksessä. Tällaisia asioita pidetään VO:ssakin lainkäyttöön kuuluvina. Tässä tapauksessa ei ole kysymys ristiriidasta eri tuomioistuinlinjojen välillä,[147] vaan samalla tuomioistuinlin-

---

[146] Näin *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 356. Myös oikeuskäytännössä sanottu siirtomahdollisuus on hyväksytty.

[147] Vrt. *Lager*, mt. s. 125 av. 40.

jalla yleisen ja erikoistuomioistuimen kesken. VO ei tosin ole »kuuliaisuussuhteessa» HO:een, vaan muutoksenhakuasteena VO:n päätöksiin riita- ja rikosasioissa on VYO. Tämä toimii hallinnollisessa suhteessa VHO:n jaostona, mutta on tuomioistuimena itsenäinen.[148] Tällä perusteella voitaisiin katsoa, ettei siirto HO:sta VYO:n alaiseen VO:een ole mahdollinen. Toisaalta on otettava huomioon, että ylimpänä muutoksenhakuasteena sekä HO:n että VYO:n antamiin päätöksiin on KKO. VO ja VYO ovat molemmat »kuuliaisuussuhteessa» KKO:een. Jos katsotaan, että KKO voi siirtää jutun AO:sta VO:een, on järkevää ja yleisten prosessitaloudellisten periaatteiden mukaista myöntää jo HO:lle vastaava oikeus. Laki ei aseta tällaiselle siirrolle esteitä sen enempää kuin HO:n oikeudelle siirtää juttu toisen HO:n alaiseen AO:een. HO:ta voidaan nimittäin pitää ylempänä oikeutena VO:een verrattuna, koska VO:n muutoksenhakuaste VYO toimii HO:n jaostona. Siirtoa HO:sta ei kuitenkaan saisi toimittaa, jos VYO tai KKO on aikaisemmin antamallaan lainvoimaisella päätöksellä todennut VO:n ei-toimivaltaiseksi.[149] Myöskään tällaista HO:n toimittamaa siirtoa ei ilmeisesti voida pitää VO:ta sitovana, koska KKO on meillä KKOL 4.1 §:n 3 kohdan mukaan ylin toimivaltariidat ratkaiseva tuomioistuin.

Edellä lausutuilla perusteilla voidaan mielestäni pitää myös VYO:ta OK 10: 29.1:n tarkoittamissa tapauksissa toimivaltaisena siirtämään VO:ssa vireille pantu, sen käsiteltäväksi saatettu juttu asianomaiseen AO:een.

---

[148] Vrt. tästä 2.3. luvussa av:n 67 kohdalla.

[149] Periaatteessa samoin eri hovioikeuspiireihin kuuluvien AO:ien osalta *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 356 sekä RB 10: 20.1:n kannalta *Gärde* ym. s. 100, *Söderlund* s. 254 ja *NJA II 1943* s. 117 s.

6. TOIMIVALTAA VESIASIOISSA KOSKEVA YLEISSÄÄNNÖS SEKÄ VESIASIAIN KÄSITTEESTÄ, KÄSITTELYSTÄ JA LUONTEESTA

6.1. Toimivaltaa vesiasioissa koskeva yleissäännös

Toimivaltaa vesiasioissa koskeva yleissäännös (perussäännös) sisältyy *VL 14: 1:een*. Sanottu lainkohta kuuluu seuraavasti:

> »Asiat, joissa on sovellettava tämän lain tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä, ovat vesiasioita. Niitä käsittelee, sikäli kuin jonkin asian osalta muuta ei ole säädetty, vesioikeus sekä sitä ylempinä oikeusasteina vesiylioikeus, korkein hallinto-oikeus ja korkein oikeus sen mukaan, kuin jäljempänä säädetään.
>
> Mitä 1 momentissa on sanottu, ei estä yleistä tuomioistuinta tai muuta viranomaista soveltamasta tämän lain säännöksiä sen käsiteltäväksi kuuluvassa asiassa ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana.
>
> Vesioikeus voi, mikäli tämän luvun 3–5 §:n säännöksistä ei muuta johdu, vesiasian yhteydessä tutkia sellaisenkin, asian ratkaisuun vaikuttavan kysymyksen, joka ei ole vesiasia.«

VL 14: 1.1:n 1. virke on tyypillinen *legaalimääritelmä*, joka oikeusteoriassa luetaan edelleen kvalifikaationormien ryhmään.[1] Säännöksellä luodaan tietyille asioille vesiasiain *ominaisuus*, joka syntyy siis *ex lege*, suoraan lain nojalla. Tämänkaltaista ominaisuutta voidaan *Makkosen* tavoin kutsua oikeudelliseksi ominaisuudeksi eli kvaliteeteksi.[2]

VL 14: 1.1:n 2. virke sisältää taas määräyksen siitä, kenelle kuuluu *toimivalta* vesiasioissa. Tämäntyyppisiä normeja kutsutaan oikeusteoriassa *kompetenssinormeiksi*.[3]

---

[1] Vrt. kvalifikaationormeista ja legaalimääritelmistä esim. *Makkonen*, Luentoja s. 137 s.

[2] *Makkonen*, mt. s. 137.

[3] Ks. esim. *Makkonen*, mt. s. 4, *Andenaes*, Innføring i rettsstudiet s. 48 s. ja *Alf Ross* s. 45 ja 197.

Edellä mainitut virkkeet muodostavat yhden kokonaisuuden. Ne ovat myös hypoteettisessa suhteessa toisiinsa. Jos asialla 1. virkkeen mukaisesti on vesiasiain ominaisuus, niin se pitää käsitellä 2. virkkeessä mainituissa tuomioistuimissa. Sanottu yhteys voitaisiin esittää myös aristoteliseen syllogismiin verrattavana loogisena päättelynä eli ns. loogisena syllogismina[4] muodossa: Tosiasiaan vesiasiat pitää liittyä seuraamus VO:n toimivalta. Toisaalta tällainen johtopäätös määrää ainoastaan sen, miten asia (toimivaltakysymys) *pitää* ratkaista. Sen sijaan sääntö ei lausu mitään siitä, miten asiat on todellisuudessa (oikeuskäytännössä) ratkaistu eli minkälaisia ratkaisuja ja millä perusteilla käytännössä on tehty. Syllogismista ei siten ole vastaavaa hyötyä oikeuskäytännön analysoinnissa. Myös teoreettisessa suhteessa se on kiistanalainen ja joka tapauksessa kuvaa oikeudellista ratkaisutoimintaa liiallisesti yksinkertaistettuna.[5]

VL 14: 1:n 2 ja 3 mom. sisältävät tärkeitä poikkeuksia VL 14: 1.1:ssä lausuttuun sääntöön.[6] Sanotut poikkeukset merkitsevät asiallisessa suhteessa sitä, että ei voida (eräin poikkeuksin) absoluuttisesti väittää, että VO tai AO ei voisi tutkia tiettyä asiaa. Jos jonkin asian osalta päädytään siihen, että VO/AO ei voi tutkia sitä pääasiaa koskevana, ei tämä estä sitä, etteikö sama tuomioistuin voisi tutkia samaa asiaa ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana jonkin muun asian yhteydessä. Ennakkokysymyksiä käsitellään myöhemmin vasta 8. luvussa, mutta mainittu seikka on syytä pitää mielessä jo aikaisempien lukujen yhteydessä.

Luonteeltaan VL 14: 1 on ns. *blankosäännös*, jossa tiettyjen instanssien toimivaltaan muualla erikseen säädetyin poikkeuksin määrätään yleensä kaikki VL:n piiriin kuuluvat asiat.[7] Toisaalta mainittu säännös rajaa VO:n toimivallan (pääasioiden osalta) siinä tarkoitettuihin vesiasioihin. Jos pidetään silmällä yksinomaan kyseistä säännöstä, voidaan sanoa niinkin, että VO voi pääasioina käsitellä *vain* vesiasioita. Tämä ei kuitenkaan estä

---

[4] Vrt. *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite s. 124 ja *Wikström* s. 125.

[5] Vrt. *Wikström* s. 125 s.

[6] Vrt. *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 660 s.

[7] Vrt. yleissäännöksestä ja luettelointijärjestelmästä 2.4. luvun alussa.

Rikosoikeudessa vastaavantyyppiseksi blanko- eli blankettirangaistussäännökseksi kutsutaan rangaistussäännöstä, jossa normia, jonka rikkominen on asetettu rangaistusuhkan alaiseksi, ei ole välittömästi eikä välillisesti ilmaistu rangaistusmääräyksessä, vaan se edellytetään siinä muualla ilmaistuksi. Ks. tästä *Honkasalo* I s. 90, *sama*, Blankorangaistussäännöksestä, LM 1943 s. 271 s. ja *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 5.

sitä, että VO:n toimivaltaan on muualla lainsäädännössä (MSuojL ja KalL) määrätty myös niiden mukaisia asioita.

6.2. Vesiasiain käsitteestä

VL:lla luotiin positiiviseen oikeuteemme käsite *vesiasia* (vattenmål).[8] VL:iin ei kuitenkaan sisälly sellaista säännöstä, jossa itsessään olisi tyhjentävästi määritelty vesiasiain käsite. VL 14: 1:ssä ainoastaan säädetään, että vesiasioita ovat ne asiat, joihin on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä. Mainittu määritelmä on kyllä sanonnaltaan lyhyt ja ytimekäs, mutta alaltaan melkoisen laaja ja yleiskatsauksellinen. Mainitusta lainkohdasta yksinään ei vielä selviä vesiasioiksi luettavat asiat. Nämä ilmenevät vasta VL:n laajoista aineellisoikeudellisista säännöksistä. VL:iin ei myöskään sisälly yksityiskohtaista kasuistista luetteloa niistä asioista, jotka kuuluvat eri vesiasioiden ryhmiin, kuten Ruotsin VaL:ssa (13: 13–14) on tehty.[9]

VL 14: 1:n säännöksestä voidaan päätellä, ettei vesiasiain käsite positiivisessa oikeudessamme perustu systemaattisiin, vaan pikemminkin teleologisiin näkökohtiin. Tämä johtuu siitä, että VL:n aineellisten säännösten sisältö ja laajuus on monesti perustunut tarkoituksenmukaisuusnäkökohtiin ja että näiden säännösten sisältö ja laajuus puolestaan määräävät vesiasioiden alan. Joka tapauksessa VL 14: 1:n säännös on sikäli selväpiirteinen, että se rajaa vesiasioiden piirin ulkopuolelle sellaiset vesialueita ja vesiä koskevat asiat, joihin ei ole sovellettava VL:n tai sitä aikaisemman lain säännöksiä.

Myöskään v:n 1939 vesioikeuslakikomitea *(KM 1939: 3)* ei aikoinaan katsonut asianmukaiseksi ottaa ehdottamaansa vesioikeuslakiin Ruotsin mallin mukaista

---

[8] *Ahlbom*, Rättegången i civila vattenmål s. 52 av. 86, on kiinnittänyt huomiota siihen, että ruotsinkielinen nimitys »vattenmål» vastaa puutteellisesti suomenkielisen lakitekstin termiä »vesiasia». Oikea käännös ruotsiksi olisi Ahlbomin mukaan ollut »vattenärende», jonka käyttöä olisi voitu perustella myös sillä, että ruotsinkielisessä VOL:n tekstissä käytettiin nimitystä »vattenrätten rörande ärenden». Käännös vattenmål voitaneen kuitenkin selittää siten, että ruotsin kielessä oikeudenkäyntiasiaa samoin kuin juttua vastaa termi rättegångsmål. Nimitystä vattenmål käytetään myös Ruotsin VaL:ssa, mikä lienee vaikuttanut meidän ruotsinkielisessä lakitekstissämme omaksuttuun termin valintaan. – Vrt. vesiasian käsitteestä nyttemmin myös *Hollo*, LM 1982 s. 181 ja *Vihervuori* s. 15–18.

[9] Vrt. 4.2.4. luku.

luetteloa, vaan tyytyi lakiehdotuksensa 282 §:ssä vain lyhyesti mainitsemaan, että vesioikeuslain mukaan käsiteltävät ja ratkaistavat asiat ovat vesioikeusasioita.[10] Tällaista määritelmää pidettiin kuitenkin mitäänsanomattomana ja sitä ehdotettiin eräissä lausunnoissa poistettavaksi.[11] V:n 1944 esitysehdotuksessa ei sitten lainkaan määritelty itse vesistöasian käsitettä. Lakiehdotuksen 282 §:ssä lausuttiin ainoastaan, että lakiehdotuksen mukaan käsiteltävissä vesistöasioissa oli alioikeutena vesistöoikeus ja ylempänä oikeusasteena KKO.[12] Käsite siis edellytettiin tunnetuksi. Asiallisesti vesistöasioilla tarkoitettiin v:n 1944 esitysehdotuksessa samaa kuin KM 1939: 3:ssa vesioikeusasioilla eli asioita, jotka oli käsiteltävä kyseisen lakiehdotuksen mukaan. Näiden asioiden piti ilmetä lakiehdotuksen muista säännöksistä. Määritelmä tai oikeammin sen puuttuminen herätti taas arvostelua. Esimerkiksi KHO katsoi antamassaan lausunnossa, että vesistöasioiden piiri ja sen mukana vesistöoikeuksien toimivalta eivät ehdotuksessa olleet tulleet riittävän selvästi ja täsmällisesti määritellyiksi. KHO:n mielestä olisi ainakin riita- ja rikosasiain osalta pitänyt noudattaa Ruotsin esimerkkiä yksityiskohtaisesti luetteloimalla vesistöoikeuksissa vesistöasioina käsiteltävät asiat.[13]

Aikaisempien lakiehdotusten johdosta esitetty kritiikki ei ole johtanut tarkoitettuun tulokseen, vaikkakin on todettava, että VL 14: 1.1:n säännös on sanamuodoltaan jonkin verran selkeämpi kuin aikaisemmat KM 1939: 3:n 282 § ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen vastaava säännös. Asialliselta sisällöltään ne ovat samanlaisia. Aikaisempien lakiehdotusten 282 §:n voidaan tulkita tarkoittaneen vesioikeus-/vesistöasialla sellaista asiaa, jossa pääasiallisesti oli kysymys ehdotetun vesioikeus-/vesistölain mukaan arvosteltavasta oikeussuhteesta,[14] vaikkakaan tätä ei ehdotuksissa nimenomaisesti lausuttu. Se seikka, että myös VL 14: 1.1:ssä on kysymys pääasiasta, vaikka tätäkään ei mainitussa lainkohdassa nimenomaisesti lausuta, ilmenee verrattaessa kyseistä lainkohtaa seuraaviin 2 ja 3 momentteihin. Pelkästään se, että asiaan sovelletaan ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana VL:n säännöksiä, ei tee asiasta vesiasiaa. Vastaavasti vesiasian yhteydessä voi esiintyä sellainen asian ratkaisuun vaikuttava kysymys, joka ei ole vesiasia, ilman että juttu menettää sen vuoksi vesiasian luonteensa. Edellä esitetty huomioon ottaen päädytään seuraavaan lain sanontaa jonkin verran täsmällisempään vesiasiain määritelmään: VL:n tarkoittamia vesiasioita ovat ne asiat, joissa *pääasiallisesti* on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemmin lain säännöksiä.

---

[10] Ks. *KM 1939: 3* s. 53 ja perustelut s. 394. Vrt. myös 3.7.2. luvussa av:n 268 jälj.

[11] Ks. esim. *Suomen vesivoimayhdistyksen lausunto* s. 74.

[12] Vrt. 3.7.2. luvussa av:n 287 jälj.

[13] *KHO:n vuosikirja 1946* s. 540.

[14] *Ib.*

Merkityssisällöltään VL 14: 1.1:n määritelmä on yhtä vähän sanova kuin aikoinaan KM 1939: 3:n 282 §:n vastaava määritelmä. Kysymys on juuri siitä, mitkä asiat ovat VL:n mukaan vesiasioita. Kysymys ei paljon selvene, jos muutamme sen muotoon: mihin asioihin on sovellettava VL:n säännöksiä? Pikemminkin päinvastoin. Kysymykseen ei liene mahdollista antaa kovinkaan lyhyttä ja selkeää vastausta, joka olisi puettu täsmällisen ja ehdottomasti pitävän määritelmän muotoon. Kysymykseen on toki mahdollista vastata jonkin tietyn asian tai asiaryhmän osalta, jos tuntee hyvin VL:n aineellisoikeudelliset säännökset, mikä kuitenkin on juristeillekin melkoisen vaikea tehtävä. VL 14: 1.1:n hyvän »pelaamisen» edellytys käytännössä olisi se, että VL:n aineellisoikeudelliset säännökset olisivat suhteellisen selväpiirteisiä, mitä ei valitettavasti voida aina sanoa. Ruotsin mallin mukainen luettelointisysteemi olisi siten oikeusvarmuuden ja oikeutta hakevan asianosaisen kannalta selvempi vaihtoehto. Toisaalta sellaisen luettelon laatiminen asettaa lainsäätäjälle suuria vaatimuksia. Meillä omaksuttu VL 14: 1:n tyyppinen yleislauseke lienee myös käytännön kannalta luettelointisäännöstä joustavampi, koska se suo lain soveltajalle enemmän harkintavaltaa.

Voidaanko sitten yleisellä määritelmällä lainkaan kuvata niitä asioita, joihin VL:n aineellisoikeudellisten säännösten mukaan on sovellettava VL:n säännöksiä? Onko ylipäätänsä löydettävissä mitään yleispäteviä asian laatuun tai luonteeseen perustuvia kriteerejä siitä, minkälaisia asioita on pidettävä vesiasioina? Lyhyemmin sama asia voidaan vielä ilmaista kysymällä, mikä on VL:n aineellinen soveltamisala. Kysymystä ei ole VL:ssa nimenomaisesti määritelty, vaan lainsäätäjä on ilmeisesti katsonut, että asian pitäisi yksittäistapauksissa selvitä VL:n laajoista aineellisoikeudellisista säännöksistä. Kuitenkin VL:n alussa olevista yleisistä säännöistä saadaan johtoa myös lain soveltamisalaan. VL:n alkuun on nimittäin otettu eräitä määritelmiä, joilla on katsottu olevan merkitystä lain säännöksiä sovellettaessa.[15]

Heti VL 1 luvun ensimmäinen alaotsikko on nimeltään »vesialueet ja vedet». Näiden sisältö on sitten määritelty otsikon alla olevissa lainkohdissa. Jo tällä perusteella lienee perusteltua katsoa, että VL:ssa on tarkoitettu vesiasioilla yleensä sellaisia vesialueita ja vesiä koskevia asioita, jotka on mainittu VL 1 luvussa. Tosin VL:n valmistelutöissä ei ole nimenomaisesti mainittu 1 luvun määritelmien tarkoitukseksi vahvistaa

[15] Näin *HE 1959: 64* s. 4.

VL:n aineellista soveltamisalaa, vaan on edellä mainituin tavoin ainoastaan katsottu niillä olevan merkitystä lain säännöksiä sovellettaessa. Sen sijaan v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatiman lakiehdotuksen 1 §:ään sisältyneellä vesistön määritelmällä oli nimenomaan tarkoitettu samalla vahvistaa ehdotetun lain aineellinen soveltamisala.[16] Mikään ei viittaa siihen, etteikö myös VL:n alussa olevilla määritelmillä olisi ainakin osaksi sama tarkoitus. Varmasti voidaan sanoa, että näillä määritelmillä on ainakin merkitystä VL:n aineellista sovellettavuutta ja samalla VO:n asiallista toimivaltaa määritettäessä.

VL 1 luvun alkuun sisältyvät vesialueen, vesistön ja pohjaveden määritelmät. *Vesialueella* tarkoitetaan aluetta, joka muutoin kuin tilapäisesti on veden peittämä (VL 1: 1.1). Vesialueelle on siten luonteenomaista sen pysyväisyys. Tästä seuraa, etteivät vain tilapäisesti veden peittämät alueet ole VL:n tarkoittamia vesialueita eikä niihin näin ollen ole yleisesti ottaen sovellettava VL:n säännöksiä, ellei jostakin säännöksestä nimenomaan toisin ilmene. Tällaisia tilapäisesti veden peittämiä alueita ovat esimerkiksi sateen johdosta syntyneet vesilammikot tai vesistöjen tulva-alueet.[17] VL:ia sovellettaessa pidetään vesialueen rajana maata vastaan keskivedenkorkeuden[18] mukaista rantaviivaa (VL 1: 6.1). Oikeudellisesti katsoen tämän rajan ulkopuolella olevat veden peittämät alueet ovat veden peittämää maata eli tulva-aluetta.[19] Yleiskäytön kannalta on kui-

---

[16] Ks. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 78. Vrt. myös VOL 1: 25.3.

Myös Ruotsissa VaL:n soveltamisalue on nyttemmin määritelty nimenomaisesti tämän lain alussa (VaL 1: 2.1: »Denna lag är tillämplig på vattenföretag och vattenanläggningar. – – –»). Ks. mainituista käsitteistä yksityiskohtaisemmin VaL 1: 3 ja lain esitöistä *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 392–398.

[17] Eri tavalla vesialueen käsite on ymmärretty meillä kalastusoikeuden kannalta eli siten, että se käsittää myös tulva-alueen. Näin nyt expressis verbis KalL 5 §:n 2. virke. Ks. sen esitöistä *HE 1980: 214* s. 8. Samoin jo tapauksessa *KKO 1920 T II 237*. Ks. tästä myös *Haataja*, Tutkielmia s. 128, *Pietilä*, s. 25 ja *Wirilander*, DL 1972 s. 192. Vrt. kuitenkin *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 262, joka KalL 1951:n 1 §:n pohjalta oli vastakkaisen lopputuloksen kannalla, sekä *Vihervuori*, LM 1983 s. 337 s.

Vrt. myös Ruotsin osalta VaL 1: 3.3: »Med vattenområde – – – avses område som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd.» Ks. sen esitöistä *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 398.

[18] Keskivedenkorkeudella tarkoitetaan pitemmän ajan kuluessa tehtyjen havaintojen mukaista keskimääräistä vedenkorkeutta. Ks. tästä *Pietilä* s. 25, *HE 1959: 64* s. 4 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 84 s. sekä *Vihervuori*, LM 1983 s. 176–181.

[19] Näin *HE 1959: 64* s. 4.

tenkin mahdotonta vaatia vesialueen ja maan välisen rajan tarkkaa noudattamista. Tämän vuoksi sellaista yleiskäyttöä, johon jokaisella on valta, kuten kulkemista ja uittoa, on lupa harjoittaa mainitun rajan ulkopuolisellakin alueella, milloin se on veden peittämä (VL 1: 6.2).[20]

VL 1: 1.1:n säännös ei merkitse sitä, ettei vesialue voisi tilapäisesti esimerkiksi talvella tai keskikesällä kuivua. Esimerkkinä voidaan mainita keväisin jopa uittoväyläksi kelpaava puro, joka keskikesällä saattaa olla kuivillaan. VL:ia sovellettaessa on siis osattava erottaa tilapäisesti veden peittämät alueet tilapäisesti kuivillaan olevista vesialueista.[21]

VL 1: 1.1:ssä ei myöskään tehdä eroa luonnon muodostamien ja keinotekoisten vesialueiden välillä. Siten pohjoisen suuret tekoaltaat yhtä hyvin kuin ns. pieniin vesiin luettavat tekolammikot ovat vesialueita, joihin on sovellettava VL:n säännöksiä.[22] Vesialueen olemassaolo määräytyy todellisen tilanteen mukaan (*de facto*) eikä esimerkiksi sen perusteella, millä nimikkeellä alue on aikoinaan merkitty maarekisteriin.[23]

Vesialueita ovat VL:n mukaan vesistöt, ns. pienet vedet (pienet vesialueet) sekä meri (VL 1: 1–3).

> *Vesistöjä* ovat avopintaiset sisävesialueet luonnollisine ja keinotekoisine osineen niitä vesiä lukuun ottamatta, jotka VL 1: 2:ssa mainitaan (VL 1: 1.2).
>
> VL 1: 2:ssa luetellaan ns. *pienet vedet* (uomat ja altaat), joita ei pidetä vesistöinä. Näitä ovat:
>
> 1) oja, puro ja sellainen vesiuoma, jossa ei jatkuvasti virtaa vettä eikä runsasvetisimpänäkään aikana ole riittävästi vettä veneellä kulkua tai uiton

---

[20] Ks. myös *Pietilä* s. 25.

[21] Vrt. *KM 1939: 3*, perustelut s. 79.

[22] Toisin asianlaita oli VOL:n aikana VOL 1: 25.3:n mukaan vesistöinä pidettiin ainoastaan luonnon muodostamia vesialueita, tosin myös keinotekoisine osineen, kuten kanavineen. Ks. tästä *Haataja* I s. 22 s. Samoin v:n 1939 vesioikeuslakikomitean lakiehdotuksen (1.1 §) mukaan vesistöllä tarkoitettiin ainoastaan luonnon vesialueen vettä ja sen alla olevaa pohjaa. Keinotekoiset vesisäiliöt eivät pääsääntöisesti kuuluneet mainitun komitean ehdottaman vesioikeuslain soveltamisalaan. Ks. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 78 s.

Tekoaltaiden ja -lammikoiden kuulumisella VL:n tarkoittamien vesialueiden piiriin on tärkeä merkitys VO:n toimivallan laajuuden kannalta. Oikeuskäytännöstä mainittakoon tältä osin esimerkkinä *LSVO p. 5. 12. 1975 n:o 127/1975* virka-apuasiassa, joka koski sorakuoppaan rakennetun uimapaikan huonontumista ojituksen johdosta. Asiassa esitettiin forumväite, joka perustui siihen, ettei kysymyksessä ollut vesistö, vaan erinäisten tilojen yhteinen alue, joka oli tarkoitettu soranottopaikaksi. VO hylkäsi sen toimivaltaa vastaan tehdyn väitteen perusteettomana.

[23] Näin myös *KKO 1978 II 29*.

toimittamista varten ja jota kalakaan ei voi sanottavassa määrässä kulkea; ja 2) lähde, kaivo ja muu vedenottamo, vesisäiliö ja tekolammikko.

Merta koskee VL 1: 3:n mukaan vastaavasti se, mitä VL:ssa on säädetty vesistöstä.

Vesistöjen ja ns. pienten vesien (pienten vesialueiden) erottamisella toisistaan on vesioikeudessa tärkeä merkitys VL:n eri säännösten aineellisen soveltuvuuden kannalta. Esimerkiksi vesistöjen käytön yleiset rajoitukset ja yleiskäyttösäännökset samoin kuin yleiset säännökset rakentamisesta vesistöön koskevat eräin erikseen mainituin poikkeuksin vain vesistöjä. Kun kuitenkin VL:ssa useissa kohdin säännellään myös pienten vesien käytöstä (ks. esim. VL 1: 17, 1: 20, 1: 27.2, 6 luku kokonaisuudessaan, 9: 17 ja 10: 3.1), ovat myös näitä koskevat asiat mainituilta kohdin VO:n toimivaltaan kuuluvia vesiasioita (arg. VL 14: 1.1). Kun lisäksi VL:n esitöistä ilmenee lainsäätäjän nimenomaan tarkoittaneen lukea pienet vedet vesialueisiin kuuluviksi, ei vesistön käsitteellä ja rajanvedolla sen ja pienten vesien välillä ole enää ratkaisevaa yleisluontoista merkitystä vesiasiain käsitteen ja tähän liittyvien toimivaltaongelmien kannalta. Tämän vuoksi ja kun vesialueen ja vesistön käsitteitä on käsitelty laajasti useissa vesioikeudellisissa teoksissa,[24] olen rajannut mainittujen vesialueiden alakäsitteiden yksityiskohtaisemman selvittelyn tässä yhteydessä tämän pääasialliselta luonteeltaan prosessioikeudellisen tutkimuksen ulkopuolelle. Jos kysymyksessä ovat ns. pienet vedet, on käytännössä jokaisen esillä olevan tapauksen osalta samoin kuin muidenkin vesialueiden osalta erikseen tutkittava, onko kanteen perusteena olevaan seikkaan sovellettava VL:n säännöksiä.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon esimerkkinä tapauksesta, jossa vesistön ja ns. pienten vesien erottamisella toisistaan on ollut merkitystä toimivaltakysymyksen kannalta, *KKO p. 22. 6. 1982 n:o 4546/81/HHO p. 30. 8. 1979 n:o 945*. Siinä J oli rakentanut omistamalleen tilalle tekolammikon patoamalla

[24] Vrt. vesialueiden ja vesistön käsitteistä VL:n mukaan *Eronen*, Vesilautakunnan käsikirja s. 17, *Hollo* s. 41–44, *Pietilä* s. 25 s. ja *HE 1959: 64* s. 4 sekä aikaisemman VOL:n kannalta *Haataja* I s. 22–30, 208 s. ja 528–533, *sama* III s. 151 s., *Lang* s. 1–7, *Manner* s. 174 ja *Serlachius*, Kommentar I s. 130–132.

Ruotsissa VaL koskee yleensä kaikkia vesiä (vatten). Lisäksi vesialueen (vattenområde) käsite on määritelty laissa (VaL 1: 3.3). MiL koskee taas kaikkia pintavesiä (ytvatten), mutta ei nimenomaisesti pohjavettä (MiL 1 §), miltä osin on esitetty erilaisia mielipiteitä. Vrt. vesialueen käsitteestä VaL:n (1: 3.3) kannalta *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 398 sekä MiL:n kannalta *Westerlund* s. 47 s., *Kungl. Maj:ts prop. 1969: 28* s. 253 s. ja *SOU 1983: 7* s. 57. – Vrt. lisäksi vesistökäsitteestä kokoavasti eri maiden osalta *Hollo* s. 44–48.

veden tilan läheisiltä pelloilta ja metsistä virtaavasta ojasta. Keväällä 1973 pato oli äkillisesti murtunut ja tulviva vesi oli vaurioittanut lähistöllä olleita ratapengertä, mantien siltarumpua ja erään toisen henkilön tekolammikon patoa. J asetettiin syytteeseen KO:ssa tuottamuksellisesta vedentulvan matkaansaattamisesta sekä tuottamuksellisesta vaaran aiheuttamisesta rautatien käyttämisessä, mutta syyte mainituista rikoksista raukesi, koska J kuoli jo ennen KO:n päätöksen julistamista. Sen sijaan J:n kuolinpesä velvoitettiin suorittamaan vahingonkorvausta rautatiehallitukselle sekä tie- ja vesirakennushallitukselle. HO perusteli tältä osin päätöstään sillä, että tuottamus padon rakentamisessa ja valvonnassa, mistä padon murtumisen oli katsottava johtuneen, oli luettava J:n viaksi. – KKO: Ei val.lupaa.

Tuomioistuinten päätöksissä ei lainkaan viitattu VL:n säännöksiin eikä tapausta käsitelty VL:n mukaisena vesiasiana. Jutun asiakirjoista ilmeni, että vesiviranomaiset olivat tutkineet tapahtunutta, mutta vesipiirin vesitoimiston lausunnossa oli katsottu, että koska lammikko oli rakennettu ojaan eikä VL:n tarkoittamaan vesistöön tai sen osaan, ei toimenpiteeseen ollut tarvinnut hakea VO:n lupaa. Niinikään LSVO oli antanut asiasta lausuntonsa. Sen mukaan lammikkoon virtasi vettä ainoastaan ojasta, jonka valuma-alue oli pieni. Lammikkoa oli VO:n mielestä pidettävä VL 1: 2:n 2 kohdassa tarkoitettuna tekolammikkona eikä toimenpide siten ollut vesistöön rakentamista eikä siihen voitu VO:n mielestä soveltaa myöskään VL 1: 17:n säännöksiä. Sen vuoksi VO katsoi, että asia oli käsiteltävä yleisessä tuomioistuimessa ja että sitä ratkaistaessa oli käytettävä yleisiä vahingonkorvausta koskevia säännöksiä. Asia tutkittiinkin yleisissä tuomioistuimissa soveltaen yleisen vahingonkorvauslainsäädännön mukaisia periaatteita, kuten tuottamusta vastuun edellytyksenä.[25]

Pohjavedellä tarkoitetaan VL:ssa maa- tai kallioperässä olevaa vettä (VL 1: 4). Yksityiskohtaisemmin pohjaveden käsitettä, jolla puolestaan on tärkeä merkitys VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan erottelun kannalta, selvitetään jäljempänä 7.3.1.1. luvussa.

Oikeudessamme on vanhastaan ollut voimassa periaate, ettei vapaana luonnossa oleva avopintainen vesi (nesteenä) sekä pohjavesi ole kenenkään omistuksessa. VL:iin (1: 8) on otettu asiasta nimenomainen säännös. Sen mukaan vesisäiliössä sekä kaivossa ja muussa vedenottamossa olevan veden *omistaa se,* jolle tällainen laitos kuuluu. Vastaavasti lähteessä ja tekolammikossa olevan veden *omistaa* pohjan omistaja. Sen sijaan muuta avopintaista vettä sekä pohjavettä *vallitsee,* mikäli toiselle kuuluvasta erityisestä oikeudesta ei muuta johdu, VL:ssa säädetyin rajoituksin se, jolle kyseinen vesi- tai maa-alue kuuluu. VL:n esitöissä[26] omistusoikeutta kahdessa ensiksi mainitussa tapauksessa perusteltiin sillä, että niissä vesi on niin pysyvästi altaan omistajan hallinnassa, että omistusoikeudesta itse vesiaineeseen voidaan puhua. Omistusoikeuden poisjäämistä muussa tapauksessa perusteltiin taas sillä, että muu avopintainen vesi ja pohjavesi eivät meillä vanhastaan omaksutun periaatteen mukaan kuulu kenellekään, vaan niitä vain vallitsee se, jolle kyseinen vesi- tai maa-alue kuuluu.[27] Tämä vastaa Euroopassa vesioikeuden alalla yleisesti vallitsevaa periaatetta, jonka mukaan vesialueen

---

[25] Vrt. tuottamusvastuun osalta *Saxén* s. 233–235 ja jälj. 7.3.7. luku.

[26] *HE 1959: 64* s. 4 s.

[27] *HE 1959: 64* s. 5. Vrt. *KM 1939: 3*, perustelut s. 82 s.

omistusoikeus kohdistuu itse alueeseen, kun taas sillä oleva vesi on kenellekään kuulumaton *(res nullius)* ja alueen omistajalla on siihen ainoastaan käyttöoikeus.[28]

Jos kyseisen laitoksen tai maan omistaja on sulkenut vettä kaivoon tai muuhun vedenottamoon, vesisäiliöön tai tekolammikkoon, on tämä vapaasta vesimassasta määrättyä tarkoitusta varten erotettu vesi samassa oikeudellisessa asemassa kuin astiassa tai vesijohtoverkostossa oleva vesi. Se on erityisesine, johon laitoksen tai maan omistajalla on omistusoikeus. Tällainen vesi ei ole enää yleisten vesioikeudellisten, vaan yleisten esineoikeudellisten säännösten alainen.[29] Tälläkin perusteella voidaan todeta, ettei mainittuun vapaasta vesimassasta erotettuun veteen ole yleisesti ilman siihen oikeuttavaa erityistä lainkohtaa sovellettava VL:n säännöksiä eikä sitä koskevissa riita- tai rikosasioissa ole silloin myöskään kysymys VO:n toimivaltaan kuuluvasta vesiasiasta, vaan ensimmäisessä asteessa AO:n toimivaltaan kuuluvasta jutusta. Kuitenkin VL:ssa on useissa kohdin, kuten jo edellä on todettu, säännelty myös ns. pienten vesien käytöstä ja mm. kielletty niiden pilaaminen. Tällaisia pieniä vesiä ovat mm. VL 1: 2:n 2 kohdassa mainitut lähde sekä kaivo ja muu vedenottamo, vesisäiliö ja tekolammikko. Vaikka siis tällaisissa pienissä vesissä oleva vesiaine voi olla omistusoikeuden kohteena, sovelletaan niihin toisaalta eräiltä osin myös VL:n säännöksiä, jolloin niitä koskevat asiat voivat olla vesiasioita. Mainittujen pienten vesien osalta toimivaltaongelmia käsitellään myöhemmin tässä tutkimuksessa asianomaisissa yhteyksissä.

Myös omistusoikeuden rikosoikeudellinen suoja ulottuu omistusoikeuden kohteena olevaan veteen. Oikeuskäytännöstä mainittakoon tältä osin *ISHO p. 19. 4. 1977 n:o 271/77 (R 1975/363/1846).* Po. tapauksessa K oli talossaan käyttänyt vesijohtovettä, joka oli johdettu kaupungin vesilaitoksen asentaman kulutusmittarin ohi, jolloin tämä vesimäärä oli jäänyt mittariin kertymättä. Tämän vuoksi K tuomittiin rangaistukseen jatketusta varkau-

[28] Esim. *Ruotsin* uudessa vesilaissa ei puhuta omistusoikeudesta veteen. VaL 2: 2:ssa säädetään ainoastaan, että jokainen »råder över det vatten som finns inom hans fastighet.» Tämä vastaa jo aikaisemminkin VaL 1918:n 1: 1:ssä ollutta säännöstä. VaL 1918:n esitöissä *(betänkande 1910* s. 162) korostettiin, ettei laissa pidetty tarpeellisena tai sopivana ratkaista, oliko »den med äganderätten till grunden förenade rätten till vattnet därå kan betecknas såsom äganderätt eller ej.» Vrt. tästä myös *betänkande 1917* s. 145 s. Sittemmin uutta VaL:ia valmisteltaessa yhdyttiin tähän näkemykseen. Ks. tästä *SOU 1977: 27* s. 125–132 ja 245 sekä *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 77–79 ja 402 s.

Ks. lisäksi vesiaineen omistusoikeutta koskevasta laajasta kirjallisuudesta esim. *Haataja* I s. 83–109 ja *Manner* s. 174–187 niissä mainittuine lähteineen.

[29] Samoin VOL:n kannalta *Manner* s. 177 ja *Melander*, Oma Maa 7 s. 355.

desta ja velvoitettiin korvaamaan kaupungille anastamansa vesijohtoveden arvo. – Tällaisessa »vesivarkaudessa» ei ole lainkaan kysymys VL:n tarkoittamasta vesiasiasta. Periaatteelliselta kannalta mainittu tapaus on samanlainen kuin sähkövirran anastusta koskenut KKO:n täysistuntoratkaisu *KKO 1955 I 1.*

6.3. Vesiasiain käsittelystä ja luonteesta – hallintoa vai lainkäyttöä

6.3.1. Teoreettisia lähtökohtia

Oikeuskirjallisuudessamme on käsitelty melko runsaastikin kysymystä siitä, ovatko vesiasiat luonteeltaan lainkäytön[30] vai hallinnon alaan kuuluvia. Kysymys on tosin useimmiten kytkeytynyt VO:n asemaa koskevaan luonnehdintaan, jota on jo kosketeltu edellä 5.4.2. luvussa. Käsillä olevan tutkimuksen kannalta kysymyksellä on merkitystä sikäli, että rajanveto AO:n ja VO:n toimivallan välillä on suoritettava lainkäytön alueella. Tämä johtuu siitä, että yleinen tuomioistuin ei yleensä saa lainkaan tutkia hallintoasioita. Muu kuin lainkäytön luonteinen toiminta, vaikka se olisikin oikeuskysymyksen ratkaisua, ei periaatteessa kuulu yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.[31] Positiivisoikeudellisesti tämä sääntö perustuu meillä vanhastaan OK 10: 26:een.[32] Nyttemmin sanotun säännön tueksi voidaan lisäksi viitata eräiden hallinto-oikeudellisen alan säädösten, esim. HRiitaL:n ja LHA 29 §:n sekä erityisesti vesiasiain osalta VL 14 luvun e contrario-tulkintaan. Asioiden jakaminen lainkäyttö- ja hallintoasioihin perustaa siis samalla sellaisen asiallista toimivaltaa koskevan erottelun, jonka mukaan hallintoasiat kuuluvat yleensä muiden kuin yleisten tuomioistuinten eli hallintotuomioistuinten, erikoistuomioistuinten tai hallinnollisten viranomaisten toimivaltaan. Hallintoasioilta puuttuu (yleensä) tuomioistuinasian luontoisuus, joka on ehdoton (absoluuttinen) viran puolesta huomioon otettava prosessinedellytys.[33] Sano-

[30] Vrt. termistä lainkäyttö 2.1. luvun av:ssä 6 mainitut lähteet.

[31] Näin myös *Ståhlberg*, LM 1949 s. 110.

[32] Ks. OK 10: 26:n merkityksestä yleisten tuomioistuinten toimivallan rajoittamiselle lisäksi *Lager*, LM 1974 s. 116–123, *Lindroos*, JFT 1978 s. 543 ja 552, *Ståhlberg*, LM 1949 s. 105–116, *Tirkkonen*, Sp I s. 122 s. ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäytön alasta s. 12–20 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[33] Tällöin tuomioistuinasian luontoisuudella ymmärretään juuri sitä, että asia voidaan ns. oikeusasiana eli riita- tai rikosasiana käsitellä yleisessä tuomioistuimessa. Ks. tätä koskevasta kirjallisuudesta esim. *Aalto* s. 53, *Alkio* s. 85–109,

tusta seikasta voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että jos vesiasiat joko kokonaisuudessaan tai joltakin osin luetaan hallintoasioihin kuuluviksi, niin yleisen tuomioistuimen jo sillä perusteella, että kyseinen asia ei ole tuomioistuinasian luontoinen, tulee jättää juttu tutkimatta. Jos taas kysymys on lainkäytöstä, ei sanotusta seikasta VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan suhteen voida tehdä vastaavaa johtopäätöstä. Lainkäyttö nimittäin ulottuu yleisten tuomioistuinten toimivaltaa ulommaksi. Myös hallintotuomioistuimissa tapahtuva lainkäyttö samoin kuin prosessi erikoistuomioistuimissa on osa lainkäyttöä.[34]

Hallinnon alaan kuuluvien vesiasioiden osalta tulee siis kysymykseen rajanveto VO:n ja muiden hallinto- tai erikoistuomioistuimien taikka viranomaisten välillä, mikä ei kuulu tämän tutkimuksen aihepiiriin. Jos jokin selväpiirteinen ryhmä vesiasioita olisi kiistatta luettavissa hallinnon piiriin, niin tähän ryhmään liittyvät toimivaltaongelmat voitaisiin nyt käsillä olevan selvittelyn tuloksena rajata tässä tutkimuksessa myöhemmin suoritettavan tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi harkittaessa VO:n toimivallan laajuutta de lege ferenda kysymyksellä vesiasioiden luonteesta on tärkeä periaatteellinen merkitys.

Tutkittaessa vesiasioiden luonnetta positiivisen oikeutemme pohjalta ei voida pelkästään kysyä, ovatko nämä oikeus- (eli riita- ja rikosasioita) vai hallintoasioita, kuten toisinaan näkyy tehtävän. Meillä on nimittäin lainsäädännössä useissa kohdin omaksuttu käsite *hallinto-oikeudellinen lainkäyttö* (hallinnollinen lainkäyttö, hallintolainkäyttö, hallintoprosessi).[35] Tämä eroaa muusta lainkäytöstä pääasiallisesti siinä, että hallinto-oikeudellisessa lainkäytössä on ensisijaisesti kysymys julkisoikeudellisesta

---

T. Ellilä, Oikeudenkäynti s. 84 s. ja 102 s., *sama,* LM 1958 s. 149, *Halila,* Saamisoikeuksien kuittauksesta s. 213, *Reinikainen,* Prosessinedellytykset s. 25 ja 116 s., *Tirkkonen,* Rp I s. 388 s. ja Sp I s. 477, *Wrede-Palmgren* s. 352, *Kallenberg* I: 5 s. 1182, *Lavin* s. 38–41 ja 84 sekä *Olivecrona,* Domstolsorganisationen, passim.

[34] Näin myös *Ståhlberg,* LM 1949 s. 110. Samoin uudemmassa prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme hallintoprosessi luetaan osaksi lainkäyttöä. Esim. *Tirkkonen,* Rp I s. 3 ja Sp I s. 6 s., erottaa toisistaan kolme prosessin lajia, nimittäin siviiliprosessi, rikosprosessi ja hallintoprosessi. Samoin *Aalto* s. 1 ja *Lager* s. 2 s. Sen sijaan vanhemmissa prosessioikeudellisissa esityksissämme rajoituttiin yleensä prosessin lajeina mainitsemaan vain siviiliprosessi ja rikosprosessi. Näin esim. *Granfelt,* Kort framställning s. 11 ja *Wrede* I s. 37–39. Toisin kuitenkin jo *Granfelt,* Lärobok i straffprocessrätt s. 1. Myös *Wrede,* I s. 43, erottaa hallinnollisen lainkäytön (den administrativa rättskipningen) puhtaista hallintoasioista, vaikkakaan tätä ei vielä mainittavammin käsitellä.

[35] Ks. esim. LOL 2 §, HValL 2 § ja HPurkuL 1.2 §.

oikeussuhteesta ja siinä sovelletaan lähinnä hallinto-oikeuden alaan eikä siviili- tai rikosoikeuteen kuuluvia säännöksiä. Hallinto-oikeudellinen lainkäyttö on osa lainkäyttöä ja siten sen erottaminen hallinnosta merkitsee rajankäyntiä hallinnon ja lainkäytön välillä.[36]

Käsillä olevan tutkimuksen kannalta ei ole aihetta pyrkiä yleispätevään *hallinto-käsitteen* määrittelyyn, vaan ainoastaan yrittää selvittää, ovatko vesiasiat positiivisten (VL:n) normien pohjalta luettavissa lainkäyttöön vai hallintoon. Hallinnon käsitettä on näet yritetty määritellä lähes jokaisessa hallinto-oikeudellisessa oppikirjassa. Vanhemmassa hallinto-oikeustieteessä tätä pidettiinkin eräänä hallinto-oikeuden päätehtävistä. Tässä yhteydessä riittänee hallinnon käsitteen osalta yleisen teorian suhteen toteamus siitä, että puhtaasti faktisesti on mahdollista ja perusteltuakin erottaa toisistaan tuomitseva ja hallinnollinen toiminta.[37]

Sen sijaan lienee syytä tarkastella yksityiskohtaisemmin *lainkäytön* käsitettä. Määriteltäessä esimerkiksi *Ståhlbergin* tavoin lainkäyttö sen vahvistamiseksi, mitä kulloinkin esillä olevassa asiassa on pidettävä oikeana eli lainmukaisena ratkaisuna,[38] ei nimittäin saada riittävää eroa hallintoon nähden. Ns. sidotussa hallintotoiminnassa[39] sovelletaan myös lakia sen vahvistamiseksi, mitä siinä yksittäistapauksessa on pidettävä oikeana. *Merikoski* on ratkaissut ongelman siten, että hän katsoo lainkäy-

---

[36] Hallinto-oikeudellisessa kirjallisuudessamme esim. *Merikoski*, Juhlajulkaisu Tauno Tirkkonen s. 149 ja 153, on erottanut toisistaan: 1) hallintoasiat, 2) hallintoprosessiasiat ja 3) prosessinmuotoiset hallintomenettelyasiat. Vrt. tästä *T. Ellilä*, LM 1972 s. 892. Jos Merikosken tavoin omaksutaan prosessimuotoisen hallintomenettelyn käsite, voitaisiin vesioikeudellisten lupa-asiain käsittelyä pitää juuri tällaisena. Näin myös *Uotila*, LM 1965 s. 238.

Ks. hallinto-oikeudellisesta lainkäytöstä ja sen suhteesta muuhun lainkäyttöön ja hallintoon laajemmin *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 23–29, *Vilkkonen*, Hallintolainkäytön alasta, passim ja *KM 1973: 114* s. 14 s. sekä erityisesti prosessioikeudellisesta kirjallisuudesta *Lager* s. 3 av. 10, *Tirkkonen*, Rp I s. 3 s. ja Sp I s. 7 s. sekä *Virolainen* s. 26 av. 8 ynnä niissä mainittuja lähteitä.

[37] Vrt. *Lavin* s. 3 i.f. sekä lisäksi hallinnon käsitteestä kokoavasti esim. *Sipponen*, Juhlajulkaisu UKK s. 125–139.

[38] Näin *Ståhlberg* s. 3. – Periaatteessa samalla tavoin lainkäytön ja hallinnon ero on selitetty aikaisemmin valtiosääntöoikeudessa. Ks. siitä *Erich* II s. 419 s. Vrt. kuitenkin *Kastari*, Suomen valtiosääntö s. 307 s.

[39] Ks. lähemmin jaosta sidottuun ja vapaaharkintaiseen hallintotoimintaan *Andersson*, JFT 1964 s. 23–45, *Holopainen*, Kunnan asema valtiossa s. 69–73, *Merikoski* II s. 30–33, *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 52–78 ja Vapaa harkinta s. 1–9 ja 35–96 sekä *Merikoski–Vilkkonen* s. 66 s.

tön tarkoituksena olevan nimenomaan *oikeussuojan antaminen*, kun taas hallinnossa (myös sidotussa hallinnossa) ovat määräävinä muut tarkoitusperät.[40] Tämä vastaa myös prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme hyväksyttyjä lainkäytön ja prosessin määritelmiä.

Esimerkiksi *Wrede* kutsuu lainkäytöksi (rättskipning) sitä valtion viranomaisten toimintaa, jota ne harjoittavat antaessaan yksityisille oikeussuojaa.[41] Vastaavasti siviiliprosessi on Wreden mukaan laillisesti säännelty menettely, jossa valtiovallan oikeussuojaa annetaan yksityisoikeudellisten intressien hyväksi.[42] *Granfelt* on tarkoittanut suurin piirtein samaa määrittelemällä prosessin laillisesti säännellyksi menettelyksi oikeudenhoidon toteuttamiseksi.[43] *Tirkkonen* on pitänyt lainkäyttönä eli tuomiovallan käyttämisenä valtion (julkisten) viranomaisten toimintaa, joka kohdistuu (ilmenee) prosessiin (oikeudenkäyntiin).[44] Tämän mukaan lainkäyttö on samaa kuin prosessi valtion viranomaisten toiminnan kannalta tarkasteltuna. Prosessi on taas Tirkkosen mukaan määriteltävissä kahdella tavoin: 1) lailla järjestetyksi menettelyksi, jolla valtiovalta vahvistaa ja tarpeen vaatiessa pakolla toteuttaa sen, mikä yksittäistapauksessa on oikein; ja 2) lailla järjestetyksi menettelyksi, jonka tarkoituksena on oikeussuojan antaminen.[45] Tirkkonen siis huomioi molemmat edellä kuvatut lainkäytön määrittelytavat. Samoin on tehnyt *Palme* siviiliprosessia silmällä pitäen.[46]

Keskeisenä lainkäytön tunnusmerkkinä prosessioikeudessa on siten pidetty oikeussuojan (oikeusturvan) toteuttamispyrkimystä. Teoriassa ero lainkäytön ja hallinnon välille on vedettävissä tämän tarkoitusperän avulla. Käytännössä taas yksistään tällaisesta tiedosta ei ole paljonkaan apua tutkijalle, jos tehtävänä on yksittäisessä tapauksessa ratkaista, kuuluuko jonkin tietyn asian tai asiaryhmän käsittely de lege lata hallinnon vai lainkäytön piiriin. Sen sijaan lainsäätäjä de lege ferenda voi paremmin harkita, onko oikeusturvan toteuttamispyrkimystä jonkin asiaryhmän käsittelyssä pidettävä niin ensiarvoisen tärkeänä seikkana, että menettely on syytä järjestää lainkäytön luonteiseksi.

---

[40] Ks. *Merikoski* I s. 80–82, *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 13–17 ja Vapaa harkinta s. 15–18. Samoin *Merikoski–Vilkkonen* s. 67 s. Vrt. *Uotila*, LM 1965 s. 233 i.f., jossa tekstissä mainittua erotteluperustetta pidetään melko onnistuneena. Ks. uudemmasta hallinto-oikeudellisesta kirjallisuudestamme myös *Mäenpää* s. 181 ja *Holopainen*, Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala s. 80–85.

[41] *Wrede* I s. 19 ja *Wrede–Palmgren* s. 26.

[42] *Wrede*, ib.

[43] *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 1.

[44] *Tirkkonen*, Rp I s. 5 ja Sp I s. 5 ja 98 sekä *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 1 s.

[45] *Tirkkonen*, Rp I s. 1 s. ja Sp I s. 1–3 sekä *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 1. Vrt. myös niissä mainittua kirjallisuutta.

[46] *Palme*, Om civilprocessens begrepp s. 3 s.

Yksittäistapausten osalta voidaan ottaa huomioon eräitä erityisiä näkökohtia.[47] Tällaisia ovat ensinnäkin asianomaisen elimen asema valtiokoneistossa sekä sen organisaatio ja toimintamuodot. Keskeinen ero tässä suhteessa on se, että lainkäyttöelimet ovat toisin kuin hallinnolliset viranomaiset riippumattomia valtion muista elimistä ja niiden tuomarit erottamattomia.[48] Lainkäyttöä harjoitetaan lisäksi omaa tarkoin määrättyä prosessuaalista menettelyä noudattaen, jonka keskeisen osan muodostaa asianosaisen kuuleminen (kontradiktorinen periaate).[49] Tällä menettelyllä on pyritty takaamaan juuri oikeussuojan toteutuminen. Merkitystä on myös sillä seikalla, minkälaisen oikeusvoiman menettelyssä syntyvät päätökset saavuttavat, koska oikeusvoimainstituutti on ominainen juuri lainkäytölle.[50]

Minkään käytettävissä olevan kriteerin avulla ei aina pystytä vetämään selvää rajaa riita-asiain ja hallintoasiain välille, vaan tämä raja jää jossain määrin epäselväksi. Kirjallisuudessa onkin myönnetty, että toimivallan jako tuomioistuin- ja hallintolinjan välillä määräytyy viime kädessä positiivisoikeudellisten erityissäännösten pohjalla ja että tarvittaessa on asia kerrallaan selvitettävä, kummalle linjalle lainsäätäjä on tarkoittanut sijoittaa sen.[51] Ratkaiseva merkitys olisi siis annettava lainsäätäjän tarkoitukselle, jos se on selvitettävissä. Ainakin hallinto-oikeudellisessa kirjallisuu-

---

[47] Ks. näistä esim. *Merikoski,* Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 18 ja *sama,* Vapaa harkinta s. 18 s.

[48] Tekstissä mainittua seikkaa ei kuitenkaan voida pitää absoluuttisena erona, koska myös ylimmät hallintoelimet ovat riippumattomia muista ja kun toisaalta alemmat tuomioistuimet ovat ainakin jossain määrin sidottuja esim. ylempien tuomioistuinten palautuspäätöksissään antamiin ohjeisiin. Siten mainittu erottelu ilmentää ainoastaan tietynlaista aste-eroa. Vrt. tästä myös *Kelsen* s. 280 ja *Lavin* s. 3.

[49] Kontradiktorista periaatetta eli audiatur et altera pars -sääntöä pidetään prosessioikeuden ns. johtavista periaatteista ainoana ehdottomana eli todellisena oikeusperiaatteena. Ks. tästä esim. *Tirkkonen,* Rp I s. 81–83 ja Sp I s. 75 s., *Tirkkonen–Halila,* Pääpiirteet s. 21 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 74–76 sekä niissä mainittua kirjallisuutta. Vrt. hallinto-oikeuden osalta varsinkin *Merikoski,* Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 110–149, kiinteistötoimitusten osalta *Hyvönen,* Asianosaisten määräämistoimista s. 50–52 ja vesioikeudellisten hakemusasioiden osalta *Pietilä* s. 128.

[50] Vrt. oikeusvoimasta jälj. 6.3.3.5. kohdassa.

[51] Näin *Merikoski* II s. 200, *sama,* Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 18 ja Vapaa harkinta s. 19. Tähän päätyy myös Ruotsin osalta *Sundström,* SvJT 1952 s. 356 s.

dessa on katsottu, että epävarmoissa tapauksissa presumtio käy hallinnon suuntaan.[52] Tätä kantaa tukee yleisesti hyväksytty hallinnon negatiivinen määritelmä, jonka mukaan hallintoa on kaikki se, mikä ei ole lainsäädäntöä eikä lainkäyttöä.

Lainkäytön ja hallinnon erottaminen toisistaan vastaa erästä toista oikeusjärjestyksemme perinteistä ja nykyisen oikeustieteen systematiikan kannalta perustavanlaatuista erottelua, nimittäin oikeuden *jakoa julkis- ja yksityisoikeuteen.*[53] Tätäkään jakoa, joka edellyttää yksityisoikeudellisten riitojen kuulumista-periaatteessa tuomioistuimen toimivaltaan, ei ole pystytty täysin tyydyttävästi määrittelemään. Yleisimmin katsotaan kysymyksen olevan oikeussuhteiden jaosta.[54]

Meikäläisessä oikeustieteessä on tavallisesti lähdetty siitä yleisestä säännöstä, että jos erityisiä määräyksiä ei ole olemassa, niin yksityisoikeudellisia oikeussuhteita koskevat riidat kuuluvat rikosoikeuden ohella tuomioistuimille, kun taas hallintoviranomaisten asiana on tutkia muita julkisoikeudellisia oikeussuhteita kuin rikosasioita koskevat asiat.[55] Tällaisen määritelmän avulla ei tietenkään voida

---

[52] Näin *Merikoski,* Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 18 s. Ks. myös *Håkan Strömberg,* Allmän förvaltningsrätt s. 211, jossa pidetään riita-asioiden ulkopuolella olevina tyypillisinä hallintoasioina sellaisia kysymyksiä, jotka koskevat yleistä intressiä ja joissa vaatimukset eivät koske suoranaisia taloudellisia arvoja tai rangaistusvastuuta. Näiden kysymysten osalta Strömberg katsoo presumtion olevan tuomioistuimen toimivaltaa vastaan, ellei sille ole saatavissa positiivisoikeudellista tukea, josta esimerkkinä Strömberg mainitsee juuri VD:n toimivallan hallinnollisissa asioissa. Huomattakoon kuitenkin, ettei Strömberg käytä käsitettä riita-asiat (tvistemål) pelkästään RB:n tarkoittamassa mielessä, vaan lukee siihen myös julkisoikeudellista laatua olevia taloudellisia vaatimuksia koskevat riidat. Näiltä osin Strömberg katsoo taas presumtion olevan tuomioistuimen toimivallan puolella. Vrt. Strömbergin esityksen johdosta *Lavin* s. 75 s., s. 75 av. 6 ja s. 81 s.

[53] Ks. tekstissä mainitusta jaottelusta yleisesti esim. *Kairinen* s. 17–23, *Merikoski–Vilkkonen* s. 7 s., *Vilkkonen,* Hallintolainkäyttö I s. 31–33 ja *Andenaes,* Innføring i rettsstudiet s. 46–48. Vrt. lisäksi julkisoikeuden ja yksityisoikeuden systematiikan historiasta *Björne* s. 133–151.

[54] Ks. esim. *Tirkkonen,* Sp I s. 123–125, *Wrede* I s. 43–45, *sama,* Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys s. 153 s., *Lavin* s. 40, *Håkan Strömberg,* Allmän förvaltningsrätt s. 11 ja *Kelsen* s. 297.

[55] Ks. *Alkio* s. 86 s., *Lindroos,* JFT 1978 s. 544, *Merikoski* II s. 1 s. ja 200, *Merikoski–Vilkkonen* s. 203, *Palme,* Om civilprocessens begrepp s. 101, *Ståhlberg* s. 113, *sama,* LM 1949 s. 107 ja 112, *Tirkkonen,* Sp I s. 20, *Tirkkonen–Halila,* Pääpiirteet s. 18, *Willgren,* Förvaltningsrättens allmänna läror s. 145 s., *Wrede* I s. 43, *sama,* Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys s. 154 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 51.

Tekstissä mainittu sääntö on yleensä voimassa myös ulkomaisessa oikeudessa. Varsinkin vanhemmassa ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on oltu taipuvaisia liittämään kysymys toimivallan jaosta tuomioistuinten ja viranomaisten välillä yksityis- ja julkisoikeuden väliseen rajanvetoon. Ks. esim. *Kallenberg* I: 1 s. 52. Ks.

ratkaista toimivaltaa koskevia ongelmia, vaan tällöin on vastattava uuteen kysymykseen: milloin oikeussuhdetta on pidettävä yksityisoikeudellisena ja milloin julkisoikeudellisena? Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa tämä ero on selitetty ns. *interessiteoriain* avulla. Näiden mukaan yksityisoikeudellisessa oikeussuhteessa on yksityinen etu ja julkisoikeudellisessa oikeussuhteessa yleinen etu määräävänä.[56] Tätä erotteluperustetta on uudemmassa oikeuskirjallisuudessa pidetty kuitenkin epätarkkana, koska julkinen intressi vaikuttaa myös yksityisten välisiä oikeussuhteita säänneltäessä. Sen vuoksi nyttemmin ovat kannatusta saaneet ns. *subjektiteoriat*. Niiden mukaan yksityisoikeus koskee kahden samanasteisen ja oikeudellisesti tasaveroisen subjektin välistä suhdetta. Julkisoikeus taas koskee ylempi- ja alempiasteisen subjektin välistä suhdetta (»über- und unterordnungsverhältnis»), jolloin toinen kysymyksessä olevista subjekteista on toista oikeudellisesti arvokkaampi ja toinen vastaavasti alistussuhteessa toiseen.[57] Toisaalta tämäkin teoria sisältää heikkouksia, koska sama oikeussuhde saattaa käsittää sekä yksityis- että julkisoikeudellisia piirteitä ja tällaiset sekamuotoiset oikeussuhteet ovat tulleet nykyään yleisemmiksi. Esimerkkinä voidaan mainita juuri vesioikeus, joka perinteisessä oikeusjärjestelmämme oikeudenalajaottelussa on luettu erityiseen yksityisoikeuteen eli talousoikeuteen.[58]

---

tästä myös *Lavin* s. 74 ja siellä mainittua kirjallisuutta. Ruotsin vanhemman oikeuskäytännön osalta vrt. esim. *Wejle*, FT 1942 s. 227–231.

Saksan Liittotasavallassa GVG 13 §, joka määrää yleisen oikeustien käytöstä, varaa sille kaikki siviilioikeudelliset riita-asiat. Toisaalta taas VwGO 40.1 §:n mukaan, mihin säännökseen on ankkuroitu hallintolainkäytön yleislauseke, hallinnollinen oikeustie on käytettävissä kaikissa julkisoikeudellisissa riita-asioissa, jotka eivät koske valtiosääntöoikeutta ja joita lainsäätäjä ei ole nimenomaan määrännyt jonkin muun tuomioistuimen ratkaistavaksi. Ks. näistä säännöksistä lisäksi *Forsthoff* s. 108 i.f., *Kern* s. 48–58 ja siellä mainittua kirjallisuutta sekä *Lüke*, LM 1980 s. 916. Vrt. myös Sveitsin osalta *Guldener* s. 33 ja siellä av. 11.

[56] Intressiteorian kannattajia ovat meillä olleet esim. *Erich*, I s. 10, *Honkasalo*, Vahvistuskanneoikeudesta s. 154, *Willgren*, Förvaltningsrättens allmänna läror s. 146, *Wrede*, I s. 44, *sama*, Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys s. 154 ja *Wrede–Palmgren* s. 52. Näistä Honkasalo ja Wrede tosin edustanevat eräänlaista modifioitua intressiteoriaa.

[57] Tämä subjektiteorioihin kuuluva ns. alistussuhdeteoria (»Subordinationstheorie») näyttää olevan edelleen suosituin myös Saksan Liittotasavallan oikeuskirjallisuudessa julkis- ja siviilioikeudellisten riita-asioiden erottamiseksi toisistaan. Ks. tästä *Lüke*, LM 1980 s. 916.

Meikäläisistä tutkijoista ovat subjektiteoriain kannalla olleet mm. *Alkio*, s. 88 s., *Lindroos*, JFT 1978 s. 544 s., *Merikoski*, I s. 6, *Aarne Rekola*, Yhtymän verovelan osakasvastuun toteuttaminen, LM 1957 s. 448 av. 2 ja *Tirkkonen*, Rp I s. 7 ja Sp I s. 124 s. Samoin *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 18.

Myös oikeuskäytäntömme näyttää olevan subjektiteoriain kannalla. Ks. tästä *Lindroos*, JFT 1978 s. 545. Vrt. myös *Tirkkonen*, Sp I s. 126 s. mainitut KKO:n ratkaisut.

[58] Ks. esim. *Kairinen* s. 18 ja s:lla 19 oleva kuvio perinteisestä oikeusjärjestel-

Tässä yhteydessä lienee aiheellista ottaa kantaa *vesiasioiden yksityis-/julkisoikeudelliseen luonteeseen* nähden. Meillä nimittäin vesialueet kuuluvat pääasiassa yksityisoikeudellisen omistusoikeusjärjestelmän piiriin.[59] Toisaalta taas ne säännökset, jotka järjestävät vesialueen ja veden käyttöä niihin kohdistuvien yleisten intressien perusteella, ovat luonteeltaan julkisoikeudellisia.[60] Nyt on kysymys siitä, onko jompaakumpaa näistä tekijöistä pidettävä ensisijaisena toiseen verrattuna.

Haataja on korostanut sitä, että pohjoismaissa myös vesien *käyttöoikeuksien* järjestely on kehittynyt yksityisoikeudellisella pohjalla.[61] Historialliselta kannalta tarkasteltuna tällä on ollutkin ilmeinen vaikutuksensa.[62] Tietyssä mielessä näin voidaan sanoa olevan edelleenkin. Omistajan käyttöoikeus on nimittäin esineoikeudessa vallitsevan analyyttisen tarkastelutavan mukaan eräs omistusoikeuteen sisältyvistä momenteista, jolla ei ole muita rajoituksia kuin mitä laki ja oikeusjärjestys sekä tehdyt oikeustoimet sille asettavat.[63] Siten vesialueiden omistus- ja käyttöoikeus ovat keskenään läheisessä yhteydessä. Toisaalta juuri vesioikeudelliset säännökset (esim. valtaväyläinstituutio) ovat meillä pitkälle rajoittaneet vesialueen omistajan käyttöoikeuksia. Lisäksi perinteinen oikeusjärjestyksemme on jo vanhastaan myöntänyt sekä julkisten etujen turvaksi että jokamiehen oikeutena muillekin kuin vesialueiden omistajille varsin laajan oikeuden veden ja vesialueiden käyttöön, jollaista oikeutta kutsutaan yleiskäytöksi.[64] Tämä käyttöoikeuden järjestely on tapahtunut vesien omistusoikeudellisesta järjestelmästä riippumatta. Lisäksi oikeudessam-

---

mästä oikeudenalajaotteluineen sekä *Wrede*, Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys s. 155 s.

[59] Vrt. tästä lukujen 3.2.1. ja 4.1. alussa.

[60] Samoin *Haataja* I s. 76 ja *Melander*, Oma Maa 7 s. 354.

[61] Näin mm. *Haataja* I s. 72. Kuitenkin myös Haataja toisaalla (mt. s. 34 ja II s. 21) toteaa, että sielläkin, missä vesilainsäädäntö on ensisijaisesti yksityisoikeutta, vesialueiden käyttöä koskevat säännökset kuuluvat melkoiselta osalta julkisen oikeuden piiriin.

[62] Vrt. 3.2.1. luku.

[63] Ks. tästä esim. *Zitting–Rautiala* s. 219–228. Vrt. vesioikeuden kannalta *Haataja* II s. 1–24 ja *Pietilä* s. 1 s.

[64] Ks. vesistön yleiskäytöstä yksityiskohtaisemmin *Haataja* II s. 61–103, *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 65–70, *Manner*, passim, *Melander*, mt. s. 362, *Pietilä* s. 39–46 ja *Zitting–Rautiala* s. 220 s. sekä niissä mainittuja lähteitä. Vrt. esim. Saksan Liittotasavallan oikeudesta WHG 23 § (*Gemeingebrauch*) sekä kirjallisuudesta *Kimminich* s. 140, *Köhler* s. 100–108 ja *Sievers* s. 140–143 ynnä Itävallan oikeuden osalta *Alfred Frank* s. 15 s.

me on vanhastaan ollut voimassa periaate, ettei vapaana luonnossa oleva avopintainen vesi (nesteenä) sekä pohjavesi ole ollut kenenkään omistuksessa.[65] Sen vuoksi ei mielestäni voida sanoa, että meillä vesien käyttöoikeuksien järjestely olisi pelkästään yksityisoikeudellisella pohjalla. Oikeampaa on ainoastaan todeta, että Suomessa vesioikeudelliset säännökset ovat luonteeltaan osaksi yksityis- ja osaksi julkisoikeudellisia.[66] Edes lainsäädännössä näitä eriluonteisia säännöksiä ei ole erotettu toisistaan. Rajanvetoa voidaan käydä teoreettisissa tutkimuksissa ja käytännön oikeuselämässä sikäli kuin siihen on aihetta. Tämän tutkimuksen aihepiiri ei vaadi kysymyksen ratkaisemista kokonaisuudessaan, mutta joissakin yksittäisissä tapauksissa siihen on jouduttu puuttumaan.

Viime vuosikymmeninä on maassamme saanut sijaa ongelmakeskeinen ja kokonaisvaltainen tutkimustapa. Tämänkaltaisessa tutkimuksessa ei hyväksytä traditionaalisen oikeustieteen luomia systemaattisia, formaaleja lohkoja. Sen sijasta pyritään rakentamaan yhteiskunnallisia olosuhteita ja eri väestöryhmien asemaa paremmin ilmaisevia ja määrittäviä asiakokonaisuuksia.[67] Tutkimustapa on ehtinyt jo vaikuttaa yksityisoikeuden ja julkisoikeuden raja-aitojen poistamiseen mm. kuluttajansuojalain rakenteessa.[68] Myös uuden vesilainsäädännön valmistelun kannalta ongelmakeskeistä tutkimustavoitetta on pidettävä hyödyllisimpänä.

Uudemmassa ruotsalaisessa kirjallisuudessa on pohdittu kysymystä, olisiko mahdollista laatia jokin yleinen kompetenssisääntö sovellettavaksi tapauksissa, joissa positiiviset määräykset puuttuvat. Useimmat tutkijat[69] ovat olleet yksimielisiä siitä, että erityisen kompetenssisäännön puuttuessa oikeussubjektin toista

---

[65] Vrt. tästä av:n 26 ed.

[66] Erityisesti *Manner* on korostanut sitä, ettei Ruotsi–Suomen vesioikeuden yksityisoikeudellista pohjaa ole ymmärrettävä niin, että vesistöjen käyttösuhteet täällä olisivat määräytyneet pelkästään yksityisten etunäkökohtien mukaisesti, vaan siinä on ilmennyt myös voimakas julkisoikeudellinen tendenssi. Ks. tästä *Manner* s. 57 s.

Vrt. lisäksi vesioikeuden julkis- ja yksityisoikeudellisesta luonteesta *Lang* s. 9 s. ja *Vihervuori* s. 11–14 sekä Ruotsin VaL:n peruslinjoista tässä suhteessa *Ljungman–Stjernquist* II s. 59–62 ja Saksan Liittotasavallan WHG:n kannalta *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 46 s. ja *Köhler* s. 67 s.

[67] Tekstissä mainittua systematiikkaa on *Kivivuori* kutsunut »ilotulitussystematiikaksi». Ks. siitä *Kivivuori*, Politische Rechtswissenschaft, 6. luku, *sama*, teoksessa Juha Pöyhönen (toim.), Suomalaista oikeusteoriaa II, Helsinki 1978, s. 98 ja Oikeus 1979: 2 s. 76. Vrt. erityisesti ympäristöoikeuden osalta *Hollo*, Ympäristöoikeuden kokonaisselvitys s. 29.

[68] Ks. tästä *Kivivuori*, Oikeus 1979: 2 s. 76. Vrt. myös *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 18 av. 25.

[69] Näin esim. *Petrén*, FT 1951 s. 41–49 ja *Sundström*, SvJT 1952 s. 349. Ks. tästä myös *Lavin* s. 75 ja siellä av. 2 sekä oikeustapaukset *NJA I 1949* s. 330 ja 537 ja *NJA I 1950* s. 333.

vastaan kohdistama *oikeusvaade* (rättsanspråk)[70] kuuluu yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Tällä kompetenssisäännöllä on vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa esitettyihin näkökantoihin verrattuna ensinnäkin se etu, että nyt tuomioistuimet ja viranomaiset vapautuvat hankalasta tehtävästä selvittää, onko kyseinen oikeusvaade yksityisoikeudellinen vai julkisoikeudellinen. Toiseksi mainittua sääntöä käytettäessä ei ole myöskään merkitystä sillä seikalla, ovatko asianosaisina esiintyvät subjektit yksityis- vai julkisoikeudellisia.

Edellä mainituista eduistaan huolimatta oikeusvaateen käsitteeseen perustuva kompetenssisääntö ei ole se viisasten kivi, jonka avulla toimivaltaongelmat tuomioistuinten ja viranomaisten välillä voitaisiin kivuttomasti ratkaista. Tämä johtuu siitä, ettei itse oikeusvaateen käsitettä ole pystytty eksaktisti määrittelemään. Ruotsissa tätä käsitettä on pyritty rakentamaan niinkin epämääräiseltä kuin oikeusideologian pohjalta.[71] Jotkut tutkijoista taas ovat käyttäneet tätä käsitettä vastakohtana vaateille, joiden tutkiminen edellyttää vapaata harkintaa.[72] Tällöin kuitenkin alkuperäinen kysymys on muuttunut rajanvedoksi sidotun ja vapaaharkintaisen (vapaan) hallintotoiminnan välillä, jota sitäkään hallinto-oikeudessa ei ole pystytty täysin täsmällisesti osoittamaan.[73] Sidottu hallintotoiminta on varsin läheisesti verrattavissa lainkäyttöön, mutta asiallisesti on kuitenkin hallintoa. Siten sen erottaminen vapaaharkintaisesta hallintotoiminnasta ei selvitä eroa lainkäytön ja hallinnon välillä ensimmäisessä oikeusasteessa. Sen sijaan muutoksenhakuasteessa tällä jaottelulla on Suomen positiivisen oikeuden mukaan merkitystä sanotussa suhteessa, koska jako laillisuusvalituksiin (oikeusvalituksiin) ja tarkoituksenmukaisuusvalituksiin seuraa samoja linjoja kuin jako sidottuun ja vapaaharkintaiseen hallintotoimintaankin ja ainoastaan oikeusvalitusten käsittelyä pidetään varsinaisena hallinto-oikeudellisena lainkäyttönä (KHOL 5 ja 6 §).[74]

Vesiasioiden luonteesta puhuttaessa voidaan tietysti sanoa, että kun VO on (erikois)tuomioistuin, niin kaikki sen toimivaltaan kuuluvat asiat jo tällä perusteella positiivisen oikeutemme mukaan ovat tuomioistuinasioita. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että VO:n toimivaltaan kuuluu myös hallinnollisia asioita. Lisäksi VO voi harjoittaa hallinnollista lainkäyttöä. Se seikka, että erikoistuomioistuimen toimivaltaan kuuluu hallinnollisia asioita, ei ole oikeudessamme mitenkään vierasta, koska eräänä syynä erikoistuomioistuimien perustamiseen on toisinaan ollut juuri se, että on haluttu keskittää samoja asioita koskevat oikeudellista ja hallinnollista laatua olevat kysymykset samojen instanssien ratkaistaviksi.[75] Siten asian kuuluminen tietyn instanssin toimivaltaan ei aina

---

[70] Po. termi on käännetty näin *Y. J. Hakulisen* Uudessa lakikielen sanakirjassa, Porvoo 1974, s. 336.

[71] Ks. tästä *Lavin* s. 75 ja siellä av. 3.

[72] Näin mm. *Petrén*, FT 1951 s. 41. Ks. myös *Lavin* s. 75 ja siellä av. 4.

[73] Vrt. jaosta sidottuun ja vapaaharkintaiseen hallintotoimintaan av. 39.

[74] Ks. jaosta laillisuusvalituksiin ja tarkoituksenmukaisuusvalituksiin *Merikoski* II s. 152–154 ja *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 215–220.

[75] Vrt. 5.4.1. luvussa av. 52:n kohdalla.

yksistään voi ratkaista kysymystä sen kuulumisesta joko lainkäyttöön tai hallintoon.[76] Huomioon on otettava asian oma sisäinen luonne ja siitä oikeustieteellisessä ja -poliittisessa keskustelussa esitetyt mielipiteet. Erityisesti vesiasioiden osalta saadaan johtoa kysymyksen ratkaisuun myös siitä, mikä viranomainen on aikaisemmin käsitellyt näitä asioita ja miten muutoksenhakutie niissä on järjestetty.[77]

Vesiasiat eivät muodosta mitään yhtenäistä homogeenista ryhmää, vaan saattavat olla laadultaan hyvinkin erilaisia. Tästä syystä myöskään kysymykseen vesiasiain luonteesta ei voida yleispätevästi vastata, vaan asiaa on tarkasteltava erikseen eri ryhmien osalta. Lisäksi vesiasiat voidaan usein luonnehtia »sekamuotoisiksi», sillä teknisten ja luonnontalouden alaan kuuluvien piirteiden ohella niissä saattaa esiintyä vahvasti sekä oikeus- että hallintoasiain piirteitä.[78] Ilmeisesti tästä syystä kirjallisuudessamme on esitetty varsin erilaisia käsityksiä vesiasiain oikeudellisesta luonteesta. Ajoittain on ollut havaittavissa voimakastakin köydenvetoa hallinto- ja tuomioistuinlinjan kannattajien välillä. Seuraavassa esityksessä kysymystä käsitellään erikseen eri vesiasiaryhmien osalta.

6.3.2. Vesiasiain jaottelusta

VL siihen liittyvine asetuksineen on tärkein osa oikeudellisessa jaottelussamme erityispiirteisen asiakokonaisuuden muodostamasta vesilainsäädännöstä, jolla on tosin useita liittymäkohtia muuhun lainsäädäntöön.[79] VL:iin sisältyvät lähes kokonaisuudessaan sekä vesien käyttöä koskevat aineelliset eli materiaaliset säännökset että niissä noudatettavaa

---

[76] Vrt. tästä *Vilkkonen*, Hallintotoimen mitättömyydestä s. 27 ja siellä av. 73.

[77] Vrt. *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 25 ja *Lavin* s. 22.

[78] Näin *T. Ellilä*, LM 1966 s. 461. Ks. myös *sama*, LM 1966 s. 214 ja 224 sekä LM 1975 s. 47 ynnä *Ellilä–Ellilä* s. 5 s. Samoin *Hyvönen*, LM 1979 s. 642.

Vesiasioiden luonnehtiminen sekamuotoisiksi ei ole sinänsä mitenkään ainutlaatuista oikeudessamme. Eräät muutkin erikoistuomioistuinasiat, kuten MO:n, VakO:n ja työtuomioistuimen käsittelemät asiat, voivat olla sekamuotoisia. Tavallaan eräät yleisen tuomioistuimen käsittelemät asiatkin ovat sekamuotoisia. Esim. konkurssissa voidaan valvoa sekä siviili- ja rikos- että hallintoperusteisia vaateita. Vrt. tästä *T. Ellilä*, LM 1966 s. 214 sekä VO:n luonteesta ed. 5.4.2. luku.

[79] Vrt. vesilainsäädännön liittymäkohdista muuhun lainsäädäntöön esim. *Airaksinen*, Vesiasiat s. 12–20 ja *Wallin*, OikM:n lvo:n julk. 15/1980 s. 7–12 sekä oikeuskäytännöstä *KHO 1973 A II 125*.

menettelyä koskevat muodolliset eli prosessuaaliset säännökset.[80] VL:lla on nimittäin pyritty sääntelemään kokonaisvaltaisesti vesiasioihin liittyvät oikeuskysymykset.[81] Tästä on ollut seurauksena, että vesiasiat saattavat olla laadultaan varsin erilaisia, kuten jo edellä on todettu. Vesilainsäädännössä ehkä suuremmassa määrin kuin millään muulla alalla eri oikeudenaloihin, kuten hallinto-, yksityis-, rikos- ja prosessioikeuteen kuuluvat säännökset vuorottelevat keskenään sekä yhtyvät toisiinsa. Täten myöskin vesioikeudellisten säännösten soveltamiseen perustuvat asiat eli vesiasiat voivat vastaavasti olla tavallisia oikeudenkäyntiasioita eli riita- tai rikosasioita, hallintoasioita tai hallinto-oikeudellisia lainkäyttöasioita, virka-apuasioita taikka sekaluonteisia asioita.[82]

Edellä sanotusta myös johtuu, ettei kaikkia vesiasioita voida käsitellä samassa järjestyksessä eikä aina edes samoissa instansseissa.[83] VL:ssa (14: 7.1) on VO:ssa käsiteltävät vesiasiat niissä noudatettavan menettelyn perusteella eli *prosessuaalisesti* jaettu nykyisin viiteen ryhmään, nimittäin hakemus-, riita-, rikos-, valitus- ja virka-apuasioihin. Alkuperäisessä muodossaan VL 14: 7.1 jaotteli vesiasiat ainoastaan neljään eri ryhmään, joita olivat hakemus-, riita-, rikos- ja valitusasiat. L:lla 11. 10. 1963/453 kyseistä lainkohtaa muutettiin niin, että mainitun luettelon viidenneksi asiaryhmäksi lisättiin virka-apuasiat.[84] VL 14: 7:n muissa momenteissa on sitten lähemmin määritelty, mihin ryhmään kuuluvana mikin vesiasia käsitellään.

---

[80] Vesioikeus voidaankin jaotella aineelliseen ja muodolliseen osaan. Ks. tästä mm. *Pietilä* s. 46. Vrt. lisäksi VL:n systematiikasta *Wallin*, mt. s. 8.

[81] Samoin *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 187.

[82] Tekstissä mainittuun seikkaan on kiinnittänyt huomiota mm. KHO v:n 1944 esitysehdotuksesta antamassaan lausunnossa. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 538. Vrt. vesiasioiden luonteesta myös ed. av. 78.

[83] Vrt. *Pietilä* s. 70 ja *Ltk 2/1980* s. 116.

[84] *T. Ellilä*, LM 1966 s. 461, lukee mukaan kuudenneksi ryhmäksi alistusasiat, joilla ymmärretään vltk:n VL 20: 2.3:n nojalla VO:lle siirtämiä asioita. Edelleen *T. Ellilä*, LM 1975 s. 56, lukee vielä erilliseksi seitsemänneksi ryhmäksi VL 21: 7:n mukaiset ulosotosta johtuvat perustevalitukset. Samoin *Hiltunen*, Maanmittausinsinööri 1/1972 s. 6 i.f., ja *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 118, lukevat alistusasiat omaksi ryhmäkseen. VL 14: 7.2:ssa mainitaan kuitenkin alistusasiat nimenomaan hakemusasioihin kuuluviksi. Itse asiassa tällöin onkin kysymyksessä ainoastaan asian siirto vltk:sta VO:een, joten oikeampaa olisi puhua siirretyistä asioista. Ks. tästä myös *Kahanpää*, Vesiasiat s. 104 av. 1 ja Ltk 2/1980 s. 243 i.f. Samoin VL 16: 49:ssä luetaan VL 21: 7:n mukaiset ulosmittauksesta tehdyt valitukset valitusasioiden ryhmään.

Toisaalta taas *Pietilä*, s. 70, jakaa tärkeimmät vesiasiat menettelymuodon kan-

V:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnössä *(KM 1939: 3)* jakaantuivat mietinnön mukaiset vesioikeusasiat kolmeen ryhmään: hakemus-, riita- ja rikosasioihin. Jaottelun pohjana olivat lähinnä asialliset erot eri ryhmiin luettujen asioiden välillä. Erillisiä virka-apu- ja valitusasioiden ryhmiä ei tunnettu, koska mietinnön mukaan virka-apuasiat olisivat kuuluneet edelleen ulosotonhaltijan toimivaltaan ja kun ehdotettu vesituomioistuin olisi tullut toimimaan muutoksenhakuasteena ainoastaan ojitusasioissa.[85]

De lege ferenda mainittakoon, että meillä VL:n uudistamista valmisteltaessa on kiinnitetty huomiota siihen, että vesiasiat jakautuvat useaan eri asialajiin erilaisine käsittelyjärjestyksineen. Eräissä uudistusehdotuksissa on katsottu, ettei tällaista jaottelua kaikilta osiltaan voida pitää tarpeen vaatimana. Esimerkiksi VL:n tarkistamiskomitean mietinnössä *(KM 1972: B 134)* ja *v:n 1978 esitysehdotuksessa* on ehdotettu VO:n käsiteltäviksi kuuluvien asiaryhmien vähentämistä viidestä kolmeen, jolloin jäljelle jäisivät hakemus-, valitus- ja virka-apuasiat.[86] Ehdotukset perustuivat siihen, että rikosasiat kokonaisuudessaan ja osa riita-asioista siirrettäisiin AO:een sekä jäljelle jäävä osa riita-asioista muutettaisiin hakemusasioina käsiteltäviksi. Myös Ltk lausunnossaan piti selvittämisen arvoisena kysymystä, eikö VO:n käsittelemiä asialajeja voitaisi vähentää esim. kolmeen siten, että yhden niistä muodostaisivat rikosasiat, toisen muut VO:n ensimmäisenä asteena käsiteltävät asiat ja kolmannen valitusasiat.

Ltk katsoi kysymyksen vaativan kuitenkin niin laajaa tutkimusta, ettei sillä tehtävänsä puitteissa ollut siihen mahdollisuutta. Tämän vuoksi ja kun Ltk:n mielestä asioita ei tulisi siirtää pois VO:sta, se ehdotti vesiasiain käsittelemistä VO:ssa edelleen hakemus-, riita-, rikos-, valitus- tai virka-apuasioina, kuitenkin eräin käsittelyjärjestystä koskevin muutoksin.[87] – *VL:n uudistamistyöryhmän mietintö* perustuu tältä osin Ltk:n lausuntoon.

Ruotsissa VaL 13: 12:ssa vesiasiat on jaoteltu kolmeen eri ryhmään, joita ovat hakemusasiat (ansökningsmål), haasteasiat (stämningsmål) ja toimitusasiat (förrättningsmål).[88]

Käytännössä on ilmennyt epätietoisuutta eri asiaryhmien välisistä rajoista, varsinkin hakemus- ja riita-asioiden osalta.[89] Ilmeistä onkin, että säännöksiä olisi syytä tältä osin täsmentää. Samalla olisi pyrittävä vähentämään eri asiaryhmien lukumäärää tai ainakin niiden välisiä eroja menettelymuotojen osalta.

---

nalta katsoen ainoastaan neljään ryhmään, nimittäin hakemus-, riita-, rikos- ja virka-apuasioihin. Pietilän jaottelu johtunee siitä, että valitusasiain vireillepanosta ja käsittelystä on VL 16: 49:n nojalla pääosin voimassa, mitä hakemusasioista on säädetty.

[85] Ks. *KM 1939: 3*, perustelut s. 400 s. Vrt. myös ed. 3.7.2. luvussa av:n 268 jälj.

[86] Ks. *KM 1972: B 134* s. 21 ja 77 sekä *esitysehdotus 1978* s. 19 s. ja 81 (lakiehdotus 14: 7).

[87] *Ltk 2/1980* s. 115–120. Vrt. myös jälj. 12.2.7. luku.

[88] Vrt. tästä 4.2.4. luvussa av:n 64 kohdalla sekä Ruotsin aikaisemmasta oikeudesta 4.2.2. luvussa av:n 36 jälj.

[89] Ks. esim. *KHO 1964 A II 257* ja *KKO 1980 II 85*. Vrt. myös *esitysehdotus 1978* s. 19 s. ja *Ltk 2/1980* s. 104–109 sekä jälj. 7.3.1.3. luvun c-kohta.

6.3.3. Hakemusasiat

6.3.3.1. Hakemusasian käsitteestä

Hakemusasioina käsitellään VL 14: 7.2:n mukaan, sellaisena kuin se on L:lla 11. 10. 1963/453 muutetussa muodossaan, sellaiset vesiasiat, jotka VL:n mukaan pannaan vireille VO:lle annettavalla kirjallisella hakemuksella tai VO:n omasta aloitteesta, virka-apuasioita lukuun ottamatta. Hakemusasioihin kuuluvat lain sanamuodon mukaan myös lopputarkastusta koskevat asiat sekä vltk:n VL 20: 2.3:n mukaisesti VO:n käsiteltäviksi alistamat asiat eli ns. alistusasiat. Näiden lukeminen hakemusasioihin vaikuttaa tosin väkinäiseltä. Oikeampaa olisi ollut ainoastaan määrätä, että lopputarkastusta koskevissa asioissa ja alistusasioissa on VO:ssa noudatettava samaa menettelyä kuin hakemusasioissa.[90]

VL:n eri luvissa on erikseen määrätty, milloin vesiasia on pantava hakemuksella vireille. Tämä seikka mainittiin myös hallituksen esityksessä.[91] Tämän tarkemmin hakemusasioiden piiriä laissa ja VL:n esitöissä ei olekaan määritelty.

Alkuperäisessä muodossaan VL 14: 7.2 määräsi hakemusasioina käsiteltäviksi ainoastaan ne vesiasiat, jotka VL:n mukaan pantiin vireille hakemuksella, lukuun ottamatta VL 21: 3:n mukaisia virka-apuasioita. Hallituksen esityksessä *(HE 1962: 112)* perusteltiin VL 14: 7:n muuttamista nykyiseen muotoonsa sillä, että VO:n käsiteltäviin kuuluvina asioina olisi mainittava myös virka-apuasiat, minkä lisäksi eri asiaryhmien välistä rajaa ehdotettiin eräissä kohdin selvennettäväksi.[92] Mainitulla lainmuutoksella ei ole siten tarkoitettu muuttaa hakemusasioina käsiteltävien vesiasioiden piiriä, vaan ainoastaan selventää sitä. Hakemusasioina käsiteltävät asiat käyvät edelleen selville VL:n eri luvuista. Lisäys VO:n omasta aloitteestaan käsiteltäväkseen ottamista asioista on ollut tarpeen sen vuoksi, että VL:sta joissakin kohdin puuttuu maininta hakemuksesta VO:n johonkin asiaan puuttumisen edellytyksenä (esim. VL 16: 30 ja 31:ssä mainitut lopputarkastusta koskevat asiat, ks. myös VL 8: 21.4.). Mainittua ex officio-puuttumista johonkin oikeussuhteeseen pidetään

---

[90] Näin alistusasioiden osalta *Suomen vesivoimayhdistys*, lausunto s. 76. Vrt. myös *esitysehdotus 1978* s. 82, *Ltk 2/1980* s. 243 i.f. ja ed. av. 84.

[91] *HE 1959: 64* s. 30.

[92] *HE 1962: 112* s. 3.

meillä yleensä tuomioistuimen luonteelle vieraana toimintana,[93] joten VO:n on tällöin katsottava toimivan hallintoviranomaisena.

Meillä ei ole pidetty tarpeellisena luetella kaikkia hakemusasioina käsiteltäviä asioita yhdessä ja samassa lainkohdassa, kuten Ruotsissa (VaL 13: 13) on tehty, vaan on tyydytty niiden yleiseen määrittelyyn. Vastaavalla tavalla hakemusasiat oli määritelty jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnössä ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksessa (lakiehdotus 301 §).[94]

Tarkasteltaessa VL:n eri lukuihin sisältyviä aineellisoikeudellisia säännöksiä havaitaan, että hakemusasiat voivat käsittää varsin erilaisia asioita. Nämä voivat kuulua yhtä hyvin hyötyisään (lukratiiviseen) kuin suojaavaan (defensiiviseen) vesioikeuteen taikka koskea joko vesistön yleiskäyttöä tai sen käyttämistä yksityiseksi hyödyksi. Yleensä hakemusasioissa on kysymys luvan tai suostumuksen antamisesta johonkin toimenpiteeseen, poikkeuksen myöntämisestä VL:n säännöksistä tai määräyksen antamisesta johonkin toimenpiteeseen ryhtymisestä yms. Niin ikään VO:n hakemusasioissa antamat päätökset sisältävät eri nimisiä ratkaisuja, kuten lupa (esim. VL 2: 2, 3: 2, 6: 2, 8: 1, 9: 2 ja 18, 10: 5), määräys (VL 1: 12, 4: 2, 5: 78, 8: 11 ja 9: 19), vahvistus (VL 5: 9 ja 48) ja oikeuden myöntäminen (VL 2: 8 ja 9, 9: 4 ja 21).

Aikaisempaan VOL:iin verrattuna VL:n mukaiset hakemusasiat käsittävät kaikki ne asiat, joihin nähden VOL:ssa oli säädetty noudatettavaksi erityinen vesioikeusasiain käsittely. Lisäksi VL:n mukaiset hakemusasiat käsittävät joukon sellaisia asioita, jotka aikaisemmin tuli VOL:n mukaan selvittää eri oikeudenkäynnissä yleisessä tuomioistuimessa.[95] Hakemusasian yhteydessä ratkaistaan myös VL 16: 21:stä ilmenevin rajoituksin kysymys hakemuksessa tarkoitetusta toimenpiteestä aiheutuvan vahingon korvaamisesta.

Hakemusasioiden käsittelystä sisältyvät yksityiskohtaiset säännökset VL 16: 1–32:een eikä niihin tämän tutkimuksen kannalta ole syytä tarkemmin puut-

---

[93] Tosin tällainen omasta aloitteesta tapahtuva puuttuminen saattaa tulla kysymykseen yleisissäkin tuomioistuimissa joissakin poikkeustapauksissa, esim. törkeiden rikosten ja holhousasioiden osalta.

[94] Vrt. *KM 1939: 3*, perustelut s. 394 ja *KHO:n vuosikirja 1946* s. 540 sekä Ruotsin osalta 4.2.4. luvussa av:n 65 ed.

[95] Vrt. *KM 1939: 3*, perustelut s. 401 sekä ed. 3.3.2. luvussa av:n 119 jälj. ja 3.3.3. luku.

tua.[96] Todettakoon kuitenkin, että myös hakemusasiat on käsiteltävä ja ratkaistava VO:ssa tarkoin määrättyä prosessimenettelyä noudattaen, vaikkakin tämä eroaa riita- ja rikosasioissa noudatettavasta menettelystä. Suurin eroavuus riita- ja rikosasioihin verrattuna johtuu siitä, että hakemusasioissa ei ole kahta toisiaan vastassa olevaa asianomaista, syyttäjää ja syytettyä tai kantajaa ja vastaajaa, vaan hakija tahtoo saada vahvistetuksi tietyn oikeussuhteen, jolla on sitova voima kaikkia vastaan. Toisaalta tämä eroavuus ei käytännössä ole kovin merkittävä siinä tapauksessa, että hakemusta vastustetaan. Lisäksi sellaiset hakemusasiat, jotka eivät vaikuta yleiseen etuun ja joissa ei suoriteta katselmustoimitusta tai kuulutusta, eivät käsittelynsä puolesta paljoakaan eroa VO:ssa käsiteltävistä riita-asioista.[97]

6.3.3.2. Yksityisoikeudellisten korvauskysymysten tutkiminen hakemusasian yhteydessä

Hakemusasiain osalta on sekä vesiasiain luonteen että VO:n toimivallan laajuuden kannalta kiinnostavaa tarkastella sitä kysymystä, missä laajuudessa VO on hakemusasioiden yhteydessä toimivaltainen tutkimaan yksityisoikeudellisia korvauskysymyksiä. Tällöin on huomattava, että hakemusasioille on ominaista virallisperiaatteen soveltaminen. Hakemusasioiden käsittelyssä noudatetaan, paitsi prosessuaalista käsittelymenettelyä, myös tutkintamenettelyä.[98] VO ei esimerkiksi ole sidottu asianosaisten esittämään näyttöön, vaan voi kehottaa asianosaisia hankkimaan tai jopa itse omasta aloitteestaan hankkia tarpeelliseksi harkitun selvityksen (VL 16: 20.1). VO:n on myös ex officio otettava huomioon, mitä VL:ssa on yleisen edun sekä yksityisten oikeuksien ja etujen turvaamiseksi säädetty. Samoin VO:n on hakemusasian yhteydessä määrättävä korvaus havaitusta vahingosta, haitasta tai muusta edunmenetyksestä, vaikkei vahingonkorvausvaatimusta olisikaan tehty (VL 16: 21.1).[99] Edel-

---

[96] Ks. lisäksi hakemusasioiden käsittelyä koskevasta kirjallisuudesta *Ahola*, DL 1963 s. 355–380, *Hinkka*, Luonnonhoito s. 230–235, *Hollo* s. 284–286, *Kahanpää*, Vesiasiat s. 105–110, *Pietilä* s. 127–148 ja *Uotila*, Vattenförorening s. 15 s. – Vrt. Ruotsin osalta VaL 13: 19–50 ja *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 524–545.

[97] Ks. esim. VL 16: 9 verr. saman luvun 35 ja 41 §:ään.

[98] Samoin *KM 1958: 97* s. 80. Vrt. virallisperiaatteesta hakemusasiain käsittelyssä myös *Hollo* s. 413–415 ja 475–478, *sama*, SvJT 1980 s. 229 s., *Pietilä* s. 128–130, *Vihervuori* s. 67–70 (vrt. *Hollo*, LM 1982 s. 183) ja *T. Ellilä*, LM 1975 s. 54.

[99] Hallituksen esityksestä ilmenee, että hakemusasioiden käsittelyssä on näil-

lytyksenä on, että sanottu vahinko, haitta tai muu edunmenetys on VL 11 luvussa tarkoitettua laatua ja että se on VO:n tiedossa lupapäätöstä annettaessa. VL:ssa on siten omaksuttu periaate, jonka mukaan vesioikeudellisella lupapäätöksellä myönnetystä toimenpiteestä johtuneista tiedossa olevista korvauskysymyksistä on päätettävä luvan myöntämisen yhteydessä VO:ssa.[100]

Jo VOL lähti siitä periaatteesta, että vesioikeudellisessa lupapäätöksessä oli ainakin väliaikaisesti määrättävä korvauskysymyksistä niin laajasti kuin mahdollista.[101] Myös useissa muissakin maissa vesioikeudellisella lupapäätöksellä myönnetystä toimenpiteestä johtuvista korvauksista päätetään luvan myöntämisen yhteydessä. Yleensä tällöin ei kuitenkaan sovelleta virallisperiaatetta korvausten määräämisen osalta yhtä laajasti kuin meillä VL:n mukaan on asian laita.

Ruotsissa vesioikeudellisen yritysluvan hakijan tulee VaL 13: 19.1:n 5. kohdan mukaan joko hakemuksessaan tai myöhemmin ilmoittaa ne korvaussummat, mitkä hän tarjoaa vahingonkärsijöille. Yleisistä prosessioikeudellisista periaatteista on katsottu seuraavan, ettei vahingonkärsijöille tule yleensä määrätä suurempaa korvausta kuin mitä he ovat vaatineet.[102] Tästä ovat kuitenkin poikkeuksena tapaukset, joissa korvauksiin oikeutettujen yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää joillekin heistä suoritettavaksi vaatimaansa määrää suuremman korvauksen (VaL 13: 44).

Ennen 1. 7. 1969 tapahtunutta MiL:n voimaantuloa kuuluivat myös jäteveden vesistöön johtamista koskevat lupa-asiat ja niiden yhteydessä tehdyt korvausvaatimukset VD:n toimivaltaan. MiL on kuitenkin siirtänyt nämä asiat pois VD:n toimivallasta ja samalla »halkonut» menettelyn niissä niin, että itse luvan myöntäminen jäteveden johtamiseen kuuluu nyt hallinnollisten viranomaisten, pääasiassa konsessiolautakunnan toimivaltaan, kun taas korvausvaatimusten tutkiminen kuuluu kiinteistötuomioistuimen (FaD) toimivaltaan. Tällöin päätetään vain niistä korvauksista, joita asianosaiset ovat säädetyssä järjestyksessä vaatineet (MiL 33 §).[103]

Norjassa korvauskysymyksistä päätetään yleensä luvan myöntämiseen liittyvässä erityisessä arvioinnissa (skjønn). Kuitenkaan korvauksia jäteveden johtamisesta ei määrätä tällaisessa arvioinnissa, vaan ne kuuluvat yleisen tuomioistuimen ratkaistaviin asioihin.[104] *Tanskassa* ympäristönsuojelulain mukaiset korvauskysymykset voidaan asianosaisten valinnan mukaan ratkaista joko lupamenettelyn

---

tä osin pyritty seuraamaan eräiden kiireellisten vesioikeusasiain käsittelemisestä 2. 2. 1934 annetun lain periaatteita. Ks. tästä *HE 1959: 64* s. 32 s.

Virallisperiaatteen hakemusasioissa on katsottu ulottuvan lopputarkastukseen saakka. Näin *KHO 1977 A II 80.*

[100] Ks. lisäksi *Pietilä* s. 155 s. ja *sama,* LM 1970 s. 408 s.

[101] Vrt. VOL:n osalta 3.3.2. luvussa av:n 143 jälj.

[102] Näin *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 538.

[103] Vrt. MiL:n osalta 4.2.5. luvussa av:n 95 jälj. sekä ennen MiL:ia myös jätevesien johtamiseen liittyvien korvauskysymysten osalta voimassa olleesta oikeudesta esim. *Ljungman–Stjernquist* II s. 85–87 ja *Viklund*, passim.

[104] Vrt. Norjan osalta 4.3. luvussa av:n 109 jälj.

yhteydessä tai erikseen vesituomioistuimissa.[105] *Saksan Liittotasavallassa* korvauskysymykset (Entschädigung) ratkaistaan lupamenettelyn yhteydessä (WHG 20 §), mutta vesiviranomaisten päätöstä vastaan voidaan useimpien osavaltiolakien mukaan ajaa kannetta yleisissä tuomioistuimissa.[106] *Itävallassa* vesioikeudeliista lupaa myönnettäessä ennalta arvattavissa olevista vahingoista määrätään korvaukset erityisessä maaherran toimesta tapahtuvassa korvausmenettelyssä (WRG 114 §).[107] Sen sijaan *Ranskassa* korvausten määrääminen on erotettu kokonaan lupakysymysten käsittelystä niin, että korvauksia voidaan vaatia vain yleisissä tuomioistuimissa siviilioikeudellisella perusteella.[108]

VL 16: 24.1:n mukaan hakemusasioissa voidaan tärkeiden syiden vaatiessa antaa joltakin osalta *osapäätös*, jollaista meillä ei yleensä siviiliprosessissa voida antaa.[109] Tällaisen päätöksen osalta on vastaavasti suoritettava VL 11 luvussa säädetyt korvaukset. Lisäksi VL 16: 24.2:n mukaan voidaan vahingosta, haitasta ja muusta edunmenetyksestä määrätä maksettavaksi arvioitua todellista vahinkoa vastaava *ennakkokorvaus*. Tämä tulee kysymykseen silloin, kun yrityksestä aiheutuvien vahinkojen selvittäminen suhteettomasti viivyttäisi asian käsittelyä VO:ssa ja yrityksen kiireellistä toteuttamista on yleiseltä kannalta pidettävä tärkeänä. Lisäksi edellytyksenä on, että yritystä koskevan luvan edellytykset ilmeisesti ovat olemassa.[110]

VL:n alkuperäiseen sanamuotoon ei kuulunut varsinaista ennakkokorvausta koskevia määräyksiä. Tämä toteutui vasta L:lla 11. 10. 1963/453.[111] Sittemmin hallituksen esityksessä *(HE 1968: 44)* ehdotettiin menettelyn nopeuttamiseksi, ettei

[105] Vrt. Tanskan osalta 4.4. luvun lopussa.

[106] Vrt. Saksan Liittotasavallan osalta 4.5. luvussa av:n 134 jälj.

[107] Vrt. Itävallan osalta 4.6. luvussa av:n 144 jälj.

[108] Vrt. Ranskan osalta *Hollo* s. 229 ja 443 siellä mainittuine lähteineen.

[109] Osatuomio on meillä mahdollinen eräässä toisessakin erikoisprosessissa, nimittäin työtuomioistuinprosessissa (TTL 30.1 §). Ks. tästä *Tirkkonen*, Juhlajulkaisu Suomalainen Lakimiesyhdistys s. 517 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 474.

Toisaalta vesioikeudellisissa hakemusasioissa ei voida tehdä selvää eroa osatuomioiden ja ns. välituomioiden välillä. – Vrt. osapäätöksistä vesioikeudellisissa hakemusasioissa lisäksi *Hollo* s. 481 ja *Pietilä* s. 145 s. sekä Ruotsin osalta VaL 13: 48, jolla VD:n mahdollisuuksia antaa osatuomio laajennettiin aikaisempaan oikeuteen (VaL 1918:n 11: 66) nähden, ja sen esitöistä *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 543 s.

[110] Ks. ennakkokorvausten määräämisestä lisäksi *Hollo* s. 479–481 ja *Pietilä* s. 144 s. verr. 188.

Vrt. Ruotsin osalta VaL 13: 49.2 (»provisoriska bestämmelser om ersättning»), mikä vastaa aikaisempaa VaL 1918:n 11: 66.2:n 2. kappaleen säännöstä.

[111] Ks. lainmuutoksen perusteluista *HE 1962: 112* s. 2 ja *HE 1963: 65* s. 1. Kyseinen laki säädettiin viimeksi mainitun esityksen pohjalta.

ennakkokorvausta koskevaan VO:n päätökseen olisi saanut hakea muutosta. Perusteluna oli lisäksi se, etteivät kaikki korvauskysymyksen selvittämiseen vaikuttavat seikat ennakkokorvausta määrättäessä ole vielä tiedossa.[112] Lakiehdotus jätettiin kuitenkin lepäämään mainituilla valtiopäivillä eikä sitä sittemmin katsottu voitavan hyväksyä muuttamattomana myöskään v:n 1970 valtiopäivillä, jolloin se tuli hylätyksi.[113]

Käytännössä sattuu toisinaan VO:n myöntämän luvan jälkeen sellaisia vahinkoja, joita lupaa myönnettäessä ei ole lainkaan edellytetty ja joita ei siten ole määrätty korvattaviksi. Samoin vahinkoja saattaa aiheutua sellaisista toimenpiteistä, joihin VO:n lupaa ei ole haettu sen vuoksi, ettei niistä ole voitu otaksua aiheutuvan luvan hakemisvelvollisuuden aikaan saattavia seurauksia. Olisi täysin kohtuutonta, ellei vahingonkärsijällä olisi tällaisissakin tapauksissa mahdollisuutta saada korvausta. Kysymys voi olla vain siitä, minkälaisessa menettelyssä tällaiset korvauskysymykset on käsiteltävä. VL:ssa on omaksuttu sellainen järjestelmä, että korvauksia mainituista *ennalta arvaamattomista vahingoista* on haettava erikseen samassa järjestyksessä kuin lupaa toimenpiteeseen (VL 11: 8.1). Tällaiset korvauskysymykset käsitellään siis VO:ssa hakemusasioina.[114] Periaatteessa samalla tavalla asia on järjestetty *Saksan Liittotasavallassa* (WHG 10 §).[115] *Ruotsissa* korvausta on haettava määräajassa VD:lle tehtävällä ilmoituksella, jolloin menettelyn osalta noudatetaan haasteasioita koskevia säännöksiä (VaL 15: 17–18).[116] *Itävallassa* nämä korvauskysymykset kuuluvat yleisen tuomioistuimen toimivaltaan (WRG 26 §:n 1, 5 ja 6 mom.).[117] Myös meillä ennen VL:ia tällaiset korvauskanteet kuuluivat AO:n toimivaltaan (VOL 1: 21).[118]

VL:n mukainen hakemusasiamenettely soveltuu korvauskysymysten käsittelyyn vielä edellä esitettyäkin laajemmin. Myös korvausta sellaisen VL:iin perustuvan toimenpiteen johdosta, johon ei tarvita lupaa, ja VL 11: 2:ssa tarkoitetusta vahingosta on vaadittava hakemuksella VO:ssa.

---

[112] Ks. *HE 1968: 44* s. 2 ja lakiehdotus 16: 24.5.

[113] Ks. *Vp 1970*, Asiakirjat I.

[114] Ks. lisäksi VL:n mukaisesta korvausmenettelystä ennalta arvaamattomien vahinkojen osalta *Eronen*, Vahingon käsitteestä s. 20 s., *Hollo* s. 482 s. ja *Pietilä*, LM 1970 s. 409.

[115] Ks. kirjallisuudesta *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 258–269 (Nachträgliche Entscheidungen).

[116] Ks. VaL:n esitöistä *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 582–588 sekä v:n 1918 VaL:n osalta, jossa oli vastaava säännös (2: 24), *Ljungman–Stjernquist* II s. 95.

[117] Vrt. Itävallan osalta 4.6. luvussa av:n 146 kohdalla.

[118] Vrt. VOL:n osalta 3.3.2. luvussa av:n 150 jälj.

Poikkeuksen muodostaa ojitukseen liittyvä korvausasia, joka kuuluu ojitustoimituksessa käsiteltäviin asioihin (VL 11: 8.2). – Lainkohdasta ilmenee, että kyseinen menettely ja samalla VO:n toimivalta asiassa edellyttävät vahinkoa aiheuttaneen toimenpiteen perustumista nimenomaan VL:iin. Jos toimenpide on perustunut johonkin muuhun, esimerkiksi rakennusviranomaisen antamaan lupaan tai asianosaisten tekemään sopimukseen, jonka tulkinnasta syntyy myöhemmin riita, ei asia kuulu VO:n toimivaltaan, ellei sitten toimenpiteellä ole aiheutettu VL:n vastaista seuraamusta.[119]

Oikeuskäytännössä on aikaisemmin ollut kirjavuutta suhtautumisessa ns. *takautuviin korvauksiin* eli korvausten määräämiseen lupapäätöksen antamista edeltäneeltä ajalta. Asia on tätä kirjoitettaessa voimassa olevan lain kannalta ratkaistu KKO:n antamalla ennakkopäätöksellä *KKO 1975 II 58*, jossa (ään. 4–1) katsottiin, ettei hakemusasian yhteydessä ollut tutkittava ns. vanhojen eli VO:n luvan myöntämistä edeltäneenä aikana tapahtuneiksi väitettyjen vahinkojen ja haittojen korvaamista koskevia vaatimuksia. Myös VYO:sta on useita samansuuntaisia ratkaisuja (esim. *VYO p. 8. 11. 1974 (VYD 28/1973) ja VYO p. 17. 11. 1975 (VYD 15/1974)*. Oikeuskäytännön voi siten katsoa tältä osin vakiintuneen.[120] Ellei kysymys ole ennalta arvaamattomista vahingoista, on korvausten määrääminen luvan myöntämistä edeltäneeltä ajalta käsiteltävä VO:ssa riita-asiana siihen saakka, kunnes laki VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä ehdotetulla tavalla (lakiehdotus 11: 8.2)

[119] Ks. myös erityistapauksia koskevat VL 2: 27, 9: 12 ja 9: 14 sekä oikeuskäytännöstä esim. *KKO 1980 II 85*. Vrt. lisäksi sopimussuhteen merkityksestä 7.3.1.5. luvun c-kohta.

[120] Takautuvien korvausten ongelma on ollut oikeuskäytännössä yleinen jäteveden johtamista sekä rakentamista vesistöön ja säännöstelyä koskevien asioiden yhteydessä. Ks. kirjallisuudesta tästä paljon puhutusta ongelmasta *Ahlbom*, JFT 1974 s. 74–79, *Hollo* s. 491–504 ja *sama*, Takautuvien korvausten määräämisestä etenkin katselmustoimitusta silmälläpitäen, passim. Viimeksi mainitussa monisteessa esitetään hakemusasioiden lisäksi myös eräitä rikosasioita, joihin liittyy takautuvuuden ongelma. Vrt. rikosoikeuden kannalta myös lupapäätökseen viipymisen merkityksestä *Hyvönen*, LM 1978 s. 313–333.

De lege ferenda mainittakoon, että OikM:n esitysehdotuksen 1978 mukaan voitaisiin jätevesiasioissa määrätä korvauksia myös ennen luvan myöntämistä tapahtuneen jäteveden johtamisen aiheuttamista edunmenetyksistä, ei kuitenkaan pitemmältä ajalta kuin lupahakemuksen vireille tulosta. Ks. tästä *esitysehdotus 1978* (11: 8.2 i.f.) s. 26, 42 ja 79. Ltk:n mielestä sanottua oikeutta ei kuitenkaan tulisi rajoittaa, kuten esitysehdotuksessa on tehty, ainoastaan jäteveden johtamisella aiheutettuihin vahinkoihin eikä ajallisestikaan vain niihin vahinkoihin, jotka ovat aiheutuneet lupahakemuksen vireilletulon jälkeen. Ks. *Ltk 2/1980* s. 47 s., 117–119, 238 ja liite 1 s. 23 (11: 8.2). – *Vesilain uudistamistyöryhmän* mietintöön sisältyi po. lainkohta Ltk:n ehdottamassa muodossa. Ks. sen perusteluista mainittu *miet.* s. 30 s. ja 35–39.

mahdollisesti tulee muuttumaan. Rikosasioiden yhteydessä voidaan korvaukset kyseisistä vahingoista käsitellä joko VO:ssa tai AO:ssa.[121]

Jos vahinko ei ole aiheutunut mihinkään tiettyyn vesioikeudelliseen yritykseen, hankkeeseen tai toimenpiteeseen kuuluvasta tapahtumasta, ei sen käsittely myöskään kuulu VO:n toimivaltaan ainakaan hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä. Lisäksi vesioikeudellisiin hankkeisiin liittyvät *työvahingot* eivät aina ole luonteeltaan sen laatuisia, että niitä koskevia korvausvaatimuksia voitaisiin käsitellä vesiasioina. Rajalinja VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan välillä kulkee tältä osin pääpiirteissään niin, että jos kysymyksessä oleva vahinko on liittynyt välttämättä kyseisen vesioikeudellisen hankkeen toteuttamiseen tai ollut ennalta arvaamaton seuraus siitä, on myös vahinkoa sinänsä pidettävä luonteeltaan vesioikeudellisena. Jos taas tällainen työvahinko on aiheutettu jonkin siviilioikeudellisen huolellisuusvelvoitteen rikkomisella, on kysymyksessä yleisten siviilioikeudellisten sääntöjen mukaan ratkaistava AO:n toimivaltaan kuuluva vahingonkorvausasia. Tällaisen korvausjutun käsittely ei vaadi VL:n säännösten soveltamista eikä vesioikeudellista asiantuntemusta. Esimerkkinä mainittakoon tapaus, jossa voimalaitostyömaalla on suoritettu räjäytystyötä niin huolimattomasti, että ympäristöön lentäneet kivet ovat vaurioittaneet lähistöllä sijainnutta rakennusta. Korvausta tästä on vaadittava AO:ssa.[122] Jos taas räjäytystyöstä aiheutuu lähistöllä sijaitsevalle rakennukselle esimerkiksi halkeamia, joita ei ole voitu ennalta varoa, voidaan tähän perustuvat korvausvaatimukset mielestäni tutkia VO:ssa.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon tähän liittyvänä *VOT/PSVO p. 29. 7. 1975 n:o 8/75/VoT/II (DN:o 71/75/E-11/I)*: Koska VO:lle jätetyssä kirjoituksessa esitetty vaatimus perustui X Oy:n tilan Y omistajalle antamaan mainitun tilan työtuvan korjaamista ynnä muuta koskevaan kirjalliseen sitoumukseen eikä kirjelmässä ollut väitettykään vahingonkorvausvelvollisuuden perustuvan sellaiseen ennalta arvaamattomaan seikkaan, jota Utasen voimalaitoksen rakentamista koskevaa lupapäätöstä annettaessa ei olisi otettu huomioon, tai X Oy:lle mainitussa lupapäätöksessä asetettuun velvoitteeseen, ei VO ollut VL 14: 1:n ja 14: 7.2 ja 3:n säännökset huomioon ottaen toimivaltainen käsittelemään asiaa. Sen vuoksi VOT jätti asian VL 16: 34:n nojalla tutkittavaksi ottamatta.

---

[121] Vrt. jälj. 10.1.7.3. luku.

[122] Samoin *Hölttä* s. 28.

6.3.3.3. Hakemusasioiden luonteesta kirjallisuudessa ja lainvalmistelussa esitettyjä käsityksiä

Edellä 6.3.1. kohdan lopussa on jo viitattu siihen, että meillä kirjallisuudessa on esitetty varsin erilaisia käsityksiä vesiasiain oikeudellisesta luonteesta. Useimmiten tällöin on ollut kysymys juuri hakemusasiain oikeudellisesta luonteesta, jolta osin kysymys onkin monimutkaisin. Toisinaan ongelma on liittynyt orgaanien viranomaisasemaa koskevaan pohdiskeluun.[123]

Yleensä vesioikeudellisten lupa-asioiden käsittely on meillä luettu hallinnon piiriin. Selvästi tämän suuntaisia näkemyksiä esittivät jo *Haataja*, *Ståhlberg* ja *Willgren*.[124]

Ståhlbergin mielestä ei alkuperäistä luvan antamista vesilaitosten perustamiseen voitu pitää edes hallinto-oikeudelliseen lainkäyttöön kuuluvana, vaan hallintotoimena. Ståhlbergin mukaan se oli kyllä päätös, mutta ei lainkäyttöpäätös eli tuomio. Ståhlberg oli näin ollen eri mieltä kuin *Moring*, joka oli pitänyt menettelyä vesioikeudellisissa lupa-asioissa vastakohtana siviili- ja rikosprosessille hallintoprosessina (förvaltningsprocess). Moring vesioikeuden tutkijana näyttää tällöin hyvin oivaltaneen vesiasioiden erityisluonteen lausuessaan, että menettely lupa-asioissa koskee »visserligen icke uteslutande, men dock i väsentlig mån offentligträttsliga förhållanden».[125] Mainittujen tutkijoiden kannanottojen johdosta voidaan tosin huomauttaa, että vesioikeudelliset lupa-asiat tuolloin VOL:n aikana kuuluivat LH:n, siis hallinnollisen viranomaisen toimivaltaan. Kuitenkin esimerkiksi *Åström*[126] yhtyi aikoinaan edellä mainittuun Moringin näkemykseen. Vesioikeudellisten lupa-asioiden kuuluminen tuolloin Ruotsissa AO:n toimivaltaan ei Åströmin mielestä muuttanut niiden hallinto-oikeudellista luonnetta. Åström viittasi siihen, että samoin kuin hallinto-oikeudelliset viranomaiset voivat antaa siviiliprosessuaalisia velvoitteita (esim. lainhakumenettelyssä), voivat yleiset tuomioistuimet käsitellä hallintoasioita (esim. holhousasioita). Sittemmin meillä vesilainsäädännön uudistamista valmistellut *v:n 1939 vesioikeuslakikomitea* katsoi, että hakemusasioissa »olisi useimmiten myös käytettävä hallinnollista harkintavaltaa, ja ne olisivat harvoin pelkkiä oikeuskysymyksiä, vaikka viimeksi mainittujakin tulisi niiden yhteydessä ratkaistavaksi.» Toisaalta mainittu komitea totesi, että hakemusasiat »tulisivat lakiehdotuksen mukaan olemaan paljon suuremmassa määrin tuomioistuinasioiden kaltaisia kuin nykyisin.»[127] *Hallituksen esityksessä VL:ksi* asiaan otettiin kantaa erityisesti perusteltaessa ehdotettua muutoksenhaun järjestelyä. Siinä nimittäin esitettiin, ettei VYO:n hakemusasiassa antamaan päätökseen lupapäätöksen tai muun siihen verrattavan ratkaisun osalta olisi saanut hakea muutosta KKO:lta, koska »tällaisten hallinnollisluontoisten ja tarkoituksenmukaisuutta koskevaa harkintaa sisältävien asiain käsittely» KKO:ssa olisi halli-

---

[123] Vrt. kokoavasti varsinkin *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 121–126.

[124] Ks. *Haataja* III s. 243–249, *Ståhlberg* s. 334 ja siellä av. 3 sekä *Willgren*, Suomen talousoikeus s. 12 ja 309.

[125] *Moring* II s. 30. Ks. myös mt. s. 99.

[126] *Åström*, Om det vattenrättsliga preklusionsförfarandets räckvidd s. 18.

[127] *KM 1939: 3*, perustelut s. 400 ja 401.

tuksen mielestä ollut sen HM:n säännösten vastainen, jonka mukaan KKO käyttää tuomiovaltaa oikeusasioissa. Sen sijaan esityksessä katsottiin, että hakemuksiin liittyvissä korvauskysymyksissä voi olla sellaisia »luonteeltaan oikeudellisia kysymyksiä», joiden saattamista KKO:n käsiteltäviksi voitiin pitää asianmukaisena.[128]

Uudemmassa kirjallisuudessamme on huomioitu Merikosken käyttämä jaottelu hallintoasioihin, hallintoprosessiasioihin ja prosessinmuotoisiin hallintomenettelyasioihin.[129] Tämän mukaisesti *Pekkanen* ja *Uotila*[130] ovat katsoneet lupa-asiain käsittelyn siihen liittyvien korvauskysymysten ratkaisemista lukuun ottamatta olevan luonteeltaan lähinnä hallintoa ja vesioikeudellisen luvan olevan periaatteellisesti rinnastettavissa muihin hallintolupiin, mutta pitävät menettelyä lupa-asioissa vaihtoehtoisesti joko hallintomenettelynä tai prosessinmuotoisena hallintomenettelynä, mikäli viimeksi mainittu käsite hyväksytään. *Pietilä*[131] katsoo hakemusasioiden käsittelyn kuuluvan asiallisen luonteensa puolesta hallinnon piiriin ja pitää vesioikeudellista toimilupaa luonteeltaan hallinnollisena lupapäätöksenä, mutta ei ota erikseen kantaa menettelyn muodolliseen puoleen. *Vilkkonen*[132] lukee hakemusasioiden käsittelemisen korvauskysymysten tutkimista lukuun ottamatta hallintoon kuuluvaksi. Puhtaasti hallinnollisen linjan kannattajista mainittakoon vielä *Vihervuori*, joka on tarkastellut myös VL:n mukaisten asioiden luonteesta esitettyjä käsityksiä.[133] Yhteenvetona esittämistään käsityksistä Vihervuori katsoo vallitsevan näkemyksen pitävän hakemusasioiden käsittelyä VO:ssa pääasiallisesti hallintomenettelyn luonteisena, mitä Vihervuori myös omasta puolestaan pitää perustelluimpana vaihtoehtona.[134]

Edellä mainittu yhteenveto kirjallisuudessa esitetyistä käsityksistä perustuu kuitenkin melko karkeahkoon, joskin menettelyn keskeisimpään ainekseen perustuvaan yleistykseen sikäli, ettei siinä ole tehty selvää eroa itse asioiden luonteen ja niissä noudatetun menettelyn välillä eikä toisaalta otettu huomioon hakemusasioiden koostumista eri tyyppisistä elementeistä. Edellä mainituista tutkijoista jo *Pekkanen*, *Uotila* ja *Vilkkonen* ovat pitäneet hakemusasioihin liittyvien korvauskysymysten käsittelyä luonteeltaan lähinnä lainkäyttönä, vaikkakin Pekkanen ja Uotila huomauttavat samalla siitä, että korvauskysymyksillä on hakemusasiassa selvästi liitännäinen luonne.[135] Samoin *T. Ellilä* on korostanut sitä, etteivät hakemusasiatkaan aina ole luonteeltaan hallintoasioita ja että niihin saattaa liittyä laajoja korvauskysymyksiä, jotka soveltuvat huonosti hallintoinstanssien käsiteltäviksi. Yleisesti ottaen T. Ellilä luonnehtii vesiasioita »sekamuotoisiksi» tai »sekaluontoisiksi» oikeus- ja hallintoasiain piirteineen.[136] Toisaalta taas *Nuorvala*[137] ja *KHO* julkaisussa *Kehittyvä hallintolainkäyttö*[138] pitävät sekä hakemusasioita että niihin

[128] *HE 1959: 64* s. 29.

[129] Vrt. tekstissä mainitusta jaottelusta av. 36.

[130] Ks. *Pekkanen*, Vesiasiat s. 138 ja *sama*, Vesistön säännöstelyyn osallistumisesta s. 23 av. 11 sekä *Uotila*, LM 1965 s. 237–239 ja *sama*, Vattenförorening s. 17.

[131] Ks. *Pietilä* s. 65 ja *sama*, Vesiasiat s. 31 ja siellä av. 3.

[132] Ks. *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 189 i.f. Vrt. myös mt. s. 136 ja 232.

[133] *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 121–126.

[134] *Vihervuori*, mt. s. 124. Vrt. myös *Vihervuori* s. 18–21 ja 49 s.

[135] Näin *Pekkanen*, Vesiasiat s. 138 ja *Uotila*, LM 1965 s. 239. Uotila, ib, päätyykin siihen, että menettely hakemusasioissa »suurelta osin on sekaluontoista».

[136] *T. Ellilä*, LM 1966 s. 461 ja LM 1975 s. 47.

[137] *Nuorvala*, LM 1970 s. 780 s. ja siellä av. 29.

[138] *Kehittyvä hallintolainkäyttö* s. 75.

liittyviä korvauskysymyksiä luonteeltaan julkisoikeudellisina, koska korvauskysymykset ovat pääasiaan nähden liitännäisiä. Kuitenkaan Nuorvala ja KHO eivät pidä menettelyä hakemusasioissa puhtaana hallintomenettelynä, vaan hallintolainkäyttönä. Sama käsitys näyttää olevan vesioikeustuomareilla *Aholalla*[139] ja *Hinkalla*.[140] Myös *hallintolainkäyttötoimikunta* piti vesioikeusprosessia eräänä hallintoprosessin lajina.[141]

Hyvönen yhtyy lähinnä Ellilän mielipiteeseen siinä, että vesiasiat ovat luonteeltaan sekaluontoisia hallinnon ja lainkäytön välimailla olevia asioita. Hakemusasiat ovat Hyvösen mukaan lähinnä hallintoasioita, mutta niihin liittyy korvauskysymyksen osalta ja monella muullakin tavalla sekä tekniikkaan että lainkäyttöön liittyviä elementtejä siinä määrin, ettei normaali hallintomenettely ole oikea käsittelyjärjestys niitä varten. De lege ferenda Hyvönen esittää vesioikeudellisten hakemusasiain käsittelyä ensimmäisessä asteessa prosessuaalisena hallintomenettelynä erityisen toimitusmallin pohjalta.[142]

Perusteellisimmin asiaa on pohtinut *Hollo* pilaamiskiellon sisältöä koskevassa väitöskirjassaan, tosin pääasiallisesti pilaamislupaa silmällä pitäen.[143] Hollo tarkastelee hakemusasiaprosessia erikseen menettelyn tarkoituksen ja muodollisen lupa-asiakäsittelyn osalta. Edellisessä suhteessa Hollo katsoo hakemusasiaprosessin pikemmin hallintotoiminnan kuin lainkäytön piiriin kuuluvaksi. Jälkimmäisessä suhteessa lupa-asiakäsittelyyn liittyy Hollon mukaan piirteitä, joiden vuoksi päätöksentekoa voidaan osiltaan pitää lainkäyttönä. Johtopäätöksenään Hollo esittää, ettei vesioikeudellisen hakemusmenettelyn prosessuaalinen luonne ole perinteellisellä tavalla nimettävissä, vaan se on määriteltävissä erityiseksi *sui generis*-laatua olevaksi prosessiksi.[144]

6.3.3.4. Oma kanta hakemusasioiden oikeudelliseen luonteeseen nähden

Hakemusasiat on VL:ssa määritelty muodollisella perusteella eli sen mukaan, miten ne saatetaan vireille VO:ssa. VO:ssa hakemusasiat käsitel-

---

[139] *Ahola*, DL 1963 s. 355 ja LM 1979 s. 351–353. *Ahola*, LM 1979 s. 352, huomauttaa myös käytännön kannalta siitä seikasta, että hakemusasioissa korvauskysymysten selvittäminen antaa huomattavasti enemmän työtä kuin itse lupa-asia. Saman seikan olen itse aikoinaan käytännön työssä todennut.

[140] *Hinkka*, Luonnonhoito s. 222.

[141] *KM 1973: 114* s. 11 ja 32.

[142] Ks. tästä *Hyvönen*, LM 1979 s. 627 ja 643 s.

[143] *Hollo* s. 257–262.

[144] *Hollo* s. 260–262 ja siellä av. 33. *Hollo*, s. 259 av. 25, huomauttaa perustellusti myös siitä, ettei korvauskysymyksen ratkaiseminen merkitse sitä, että menettelyn tulisi olla lainkäyttöä. Vrt. myös *sama*, LM 1982 s. 181.

Menettelyn tarkoituksen ja muodollisen lupa-asiakäsittelyn erottaminen toisistaan vastaa Holopaisen VO:n erikoisaseman suhteen suorittamaa päätelmää siitä, että VO on »funktioltaan suuressa määrin hallinto-orgaani lainkäyttöorgaanin struktuuristaan huolimatta». Ks. tästä *Holopainen*, LM 1964 s. 877.

lään omaa, erityisesti niitä varten säädettyä prosessimenettelyä noudattaen. Tähän nähden on perusteltua puhua *Hollon* tavoin erityisestä sui generis-laatua olevasta prosessista. Kuitenkaan sanotun prosessimenettelyn perusteella ei ainakaan yksistään voida ratkaista kysymystä hakemusasioiden oikeudellisesta luonteesta, koska hallintotoimintaakin voidaan harjoittaa noudattaen soveltuvin osin yleisessä tuomioistuimessa vallalla olevia oikeudenkäyntimuotoja. Tällöin voitaisiin taas *Merikosken* jaottelu huomioon ottaen puhua ns. prosessinmuotoisesta hallintomenettelystä. Toisaalta myöskään asioiden vireillepanotapa ei ratkaise kysymystä niiden oikeudellisesta luonteesta. Esimerkiksi AO:ssa ns. ilmoitusasiat luetaan ainakin pääosaltaan lainkäyttöasioihin kuuluviksi, vaikka ne saatetaankin AO:ssa vireille hakemuksella. Kysymys riippuu lopulta asioiden omasta sisäisestä luonteesta. Mielestäni suurin puutteellisuus useimpien vesioikeudellisten hakemusasioiden luonteesta kirjallisuudessa esitettyjen mielipiteiden osalta on siinä, että niissä on ylimalkaan pidetty silmällä vain vesioikeudellista hakemusasiamenettelyä yhtenä kokonaisuutena vaivautumatta erikseen tutkimaan, minkä laatuisia asioita vesioikeudellisten hakemusasioiden piiriin kuuluu ja minkälainen on VO:n harkinta- ja toimivalta niiden käsittelyssä. Osaltaan tämä ilmeisesti johtuu siitä, ettei meillä, kuten Ruotsissa, ole VL:ssa erikseen lueteltu VO:n toimivaltaan kuuluvia hakemusasioina käsiteltäviä asioita, vaan nämä käyvät ilmi lain muista säännöksistä. Siten VL:n aineellisoikeudellisten säännösten analysointi, vaikka se onkin suuritöistä, osoittautuu tarpeelliseksi tässä yhteydessä. Paras metodi, jonka avulla voidaan edes jollakin tavoin objektiivisesti vahvistaa erikoistuomioistuimien lainkäyttötoiminnan laajuus, lienee sen selvittäminen, mitkä kysymykset siinä tapauksessa, että vesiasiain erikoistuomioistuinta ei olisi olemassa, tutkittaisiin AO:ssa riita- tai rikosasiain järjestyksessä. Tässä selvitystyössä voidaan taas saada johtoa siitä, miten näiden kysymysten käsittely oli järjestetty ennen VO:n perustamista.[145] Tällaisesta analyysista on uskoakseni hyötyä myös de lege ferenda harkittaessa hakemusasiamenettelyn laajuutta ja toimivaltaa siinä koskevien kysymysten järjestämistä.

Edellä on jo todettu vesioikeudellisten hakemusasioiden voivan koskea varsin erilaisia asioita. Tyypillisimpiä ja tilastollisesti useimmiten esiintyviä tapauksia ovat hakemukset luvan saamiseksi jonkin vesioikeudellisen yrityksen toteuttamiseen, kuten sillan, johdon, laiturin yms.

[145] Vrt. *Lavin* s. 37.

rakennelman taikka voimalaitoksen rakentamiseen, vesistön järjestelyyn tai säännöstelyyn, veden johtamiseen nesteenä käytettäväksi, pohjaveden ottamiseen taikka jäteveden johtamiseen.[146] Joissakin näistä tapauksista asianomaisista lainkohdista ilmenee, että hakijalla on laissa mainituilla edellytyksillä subjektiivinen oikeus saada hakemansa lupa.

Tällainen säännös on esimerkiksi VL 2: 6.3, jonka mukaan lupa VL 2: 2.2:ssa tarkoitettuun sillan tai kuljetuslaitteen tekemiseen yleisen kulku- tai uittoväylän yli sekä vesi-, viemäri-, voima- tai muun johdon taikka tunnelin tekemiseen tällaisen väylän alitse *on myönnettävä*, jos hankkeen toteuttamisesta ei aiheudu yleistä eikä yksityistä etua koskevia vahingollisia tai haitallisia seurauksia. Ellei laissa mainittuja seurauksia aiheudu, ei VO saa kieltäytyä myöntämästä lupaa tällaiseen yritykseen. Toisaalta taas VL 2: 5:ssä on lausuttu, että »lupaa rakentamiseen *älköön myönnettäkö*, jos rakentaminen vaarantaa yleistä terveydentilaa» jne. (kurs. tässä). VO:n harkintavalta on siten näissä tapauksissa sidottu laista ilmeneviin edellytyksiin. Kysymys on ns. joustavista oikeusnormeista,[147] jolloin VO:n on harkittava, ovatko lainkohdissa säädetyt edellytykset toteutuneet asianomaisissa tapauksissa. Tällainen tuomioistuimen harkintavallan rajoittaminen on ominaista lainkäytölle, mutta on mahdollista myös hallinnossa, jossa puhutaan ns. sidotusta harkinnasta vapaan harkinnan vastakohtana.[148] VL 2: 2.2:n tarkoittamissa tapauksissa voisi siten olla kysymys joko sidotun harkinnan rajoittamasta hallintotoiminnasta tai hallinto-oikeudellisesta lainkäytöstä. Mainitut tapaukset koskevat kuitenkin julkisoikeudellisia väyläintressejä siinä määrin, että kysymyksessä on aina asialliselta luonteeltaan julkisoikeudellinen hallintoasia eikä sellainen yksityisoikeudellinen oikeusasia, joka VO:n puuttuessa voitaisiin ajatella käsiteltäväksi AO:ssa. VOL:n aikana tällaiset asiat kuuluivat LH:n toimivaltaan.[149] VL:ia valmisteltaessa pidettiin tarpeellisena ulottaa vesioikeusmenettely muun muassa uiton etujen vuoksi melko pitkälle väyläintressin piiriin. Säännöksen syntyyn lienee vaikuttanut myös se, että tie- ja vesirakennuslaitos, joka on yleisimmin hakijana sillan rakentamista koskevissa asioissa, huolehti aikaisemmin myös vesistöjen valvonnasta.[150] Säännös on menettänyt merkitystään jokialueilla tapahtuvan uiton vähennyttyä ja vesien valvonnan siirryttyä v. 1970 vesihallintoviranomaisille. Kyseisten hakemusasioiden käsittely kuitenkin aiheuttaa VO:ille runsaasti työtä ja hidastaa siten merkityksellään tärkeämpien asioiden käsittelyä. Sen vuoksi OikM:n esitysehdotuksessa 1978 ja VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä on ehdotettu VL 2: 2.2:een sisältyvän ehdottoman luvanhakuvelvollisuuden kumoamista. Tällaisista toimenpiteistä olisi kuitenkin tehtävä ilmoitus vesipiirin vesitoimistolle. Tämä tai VH ratkaisisi ilmoituksen saatuaan, onko toimenpiteeseen haettava VO:n lupa.[151] De lege ferenda on

[146] Ks. esim. *Suomen virallinen tilasto XXIII C: 95* s. 78.

[147] Vrt. näistä esim. *Holopainen*, Kunnan asema valtiossa s. 69 s.

[148] Vrt. ed. av:n 39 kohdalla.

[149] Vrt. 3.3.2. luvussa av:n 111 kohdalla.

[150] Samoin *esitysehdotus 1978* s. 19.

[151] Näin *esitysehdotus 1978* s. 19 ja *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 42 s. sekä lakiehdotus 2: 2 verr. 12: 16. Myös Ltk piti esitysehdotuksessa mainitusta syystä VL 2: 2.2:n kumoamista ja ehdotettua ilmoitusvelvollisuutta näiltä osin perusteltuna. Ks. tästä *Ltk 2/1980* s. 190 i.f. ja 241 s.

siis todettava, että toimivalta näissä asioissa on suunniteltu osittain siirrettäväksi takaisin hallinnollisille viranomaisille. Myös VO:n osalta kysymys on nykyisinkin hallinnollisesta menettelystä, jolta osin määrämuotoinen tuomioistuinmenettely nykyisessä laajuudessaan ei ilmeisesti enää olekaan tarkoituksenmukainen.

Vastaavalla tavalla VO:n harkintavalta on sidottu VL 5: 14.2:ssa, jonka mukaan uittosääntöön otetun määräyksen perusteella uittoa varten lunastettu valtiolle kuuluva maa- tai vesialue, joka on myöhemmin perustetun uittoyhdistyksen toimintaa varten tarpeellinen, on uittoyhdistyksen hakemuksesta VO:n päätöksellä ilman korvausta *siirrettävä* sille. Vastaavasti VO:n on määrättävä hakemuksesta tällaisen omaisuuden siirtämisestä uittoyhdistykseltä toiselle uittoyhdistykselle, mikäli uiton toimittamisen yleinen järjestely vaatii siirtoa. Kun uittoyhdistystä on pidettävä julkisoikeudellisena yhtymänä[152] ja kun kyseisestä lainkohdasta ilmenee, että sitä sovellettaessa ovat määräävinä yleiset edut eivätkä yksityiset intressit, on kysymyksessä julkisoikeudellista oikeussuhdetta koskeva asia. Menettelyä voidaan verrata pakkolunastusmenettelyyn, mutta siihen ei liity edes yksityisoikeudellisina pidettäviä korvauskysymyksiä. Täten päädytään siihen, että tässäkin tapauksessa kysymys on asialliselta luonteeltaan hallinnollisesta menettelystä.

Edellä kosketeltu VO:n harkintavallan rajoittaminen on VL:n mukaan poikkeuksellista. Sen sijaan VL 2–10 luvuissa on lukuisia lainkohtia, joissa asia on jätetty milloin mitäkin sanamuotoa käyttäen VO:n enemmän tai vähemmän vapaan harkinnan varaan.[153] Esimerkiksi vesistöön rakentamisen osalta VL 2: 6.1:ssä käytetään sanontaa »*voidaan* lupa siihen myöntää». Edelleen VL 3: 9.2:n mukaan »*voidaan* antaa lupa voimalaitoksen rakentamiseen», VL 4: 2:n mukaan VO »*voi* hakemuksesta määrätä» yleisen paikallisväylän, VL 5: 13:n nojalla »*voidaan* uittajalle uittosäännössä myöntää» tiettyjä oikeuksia, VL 6: 2.3:n mukaan VO »*voi* antaa» tietyillä edellytyksillä luvan ojitukseen, VL 7: 3:n nojalla lupa vesistön järjestelyyn »*voidaan*» myöntää tietyillä edellytyksillä, VL 9: 2:n mukaan VO »*voi* hakemuksesta antaa luvan» veden johtamiseen vesistöstä, saman luvun 4 §:n mukaan VO »*voi* hakemuksesta oikeuttaa veden tarvitsijan ottamaan toisen maalta pohjavettä» ja lopulta VL 10: 24:n nojalla VO »*voi* hakemuksesta myöntää» oikeuden jäteveden johtamiseen. Edellä mainittuja poimintoja (kurs. tässä) ei ole tarkoitettu kaikkia mahdollisia tapauksia kattavaksi luetteloksi, vaan ainoastaan esimerkinomaisesti kuvaa-

[152] Vrt. uittoyhdistyksen luonteesta 7.5.5. luvussa av:n 240 jälj.

[153] Vertailun vuoksi mainittakoon, että KHO piti v:n 1944 vesistölakiehdotuksen luonteenomaisena piirteenä sitä, että siinä oli ns. vapaalle hallintotoiminnalle varattu huomattavan laaja ala sidottuun hallintotoimintaan verrattuna. KHO katsoikin, että ehdotettujen vesistöoikeuksien käsiteltävät hakemusasiat olisivat olemukseltaan olleet julkisoikeudellisia hallintoasioita. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 545 s. – Vrt. v:n 1944 vesistölakiehdotuksesta tältä osin myös *Aura*, LM 1946 s. 482 s.

maan, kuinka suuri harkintavalta VO:lle on erilaatuisten hakemusasioiden osalta myönnetty. Useissa tapauksissa mainitaan lisäksi erilaisia sanontoja käyttäen luvan myöntämisen edellytyksenä, ettei kyseinen toimenpide loukkaa yleistä tai yksityistä etua tai että yleinen tarve vaatii toimenpidettä. Toisaalta näiden ja eräiden muiden edellytysten vuoksi tiettyjä lainkohtia voidaan taas pitää sidottua oikeusharkintaa vaativina ns. joustavina oikeusnormeina. Yleisen edun huomioon ottamista hakemusasioissa korostaa myös se, että yleisistä eduista huolehtiville viranomaisille (useimmiten VH:lle) on varattu tilaisuus käyttää puhevaltaa vähänkin merkittävimmissä hakemusasioissa (VL 16: 8). Toisaalta lainsäätäjä on ottanut huomioon sen, että on myös sellaisia merkitykseltään vähäisiä hakemusasioita, jotka eivät koske yleistä etua (VL 16: 9).

Lainsäätäjän kantaan on saatavissa muutakin selvitystä. Hallitus nimittäin piti VL-esityksessään hakemusasioita lupapäätöksen tai muun siihen verrattavan ratkaisun osalta hallinnollisluonteisina ja tarkoituksenmukaisuutta koskevaa harkintaa sisältävinä asioina.[154] Vastaavasti Ltv myöhemmin hakemusasioiden muutoksenhaun osalta katsoi VL:ssa omaksutun sen jo aikaisemmin voimassa olleen muutoksenhakujärjestelmän, että vesioikeudelliset kysymykset lopullisesti käsitellään ja ratkaistaan hallintolainkäytön järjestyksessä.[155]

Verrattaessa VL:n hakemusasioiden säännöksiä Ruotsin aikaisemman VaL 1918:n vastaaviin säännöksiin voidaan todeta, että Ruotsissa lainkäyttäjän harkintavalta oli VaL 1918:n säännöksillä huomattavasti tarkemmin sidottu kuin meillä VL:n mukaan on asian laita.[156] Tähän oli ehkä osaltaan vaikuttanut se, että Ruotsissa VD:n toimivaltaan kuuluvat vesiasiat siirrettiin sinne pääasiassa yleisiltä alioikeuksilta, kun taas Suomessa VO:n toimivaltaan kuuluvat vesioikeudelliset hakemusasiat pääasiassa tulivat hallinnollisilta viranomaisilta. Näin ollen voisi olettaa, että Ruotsissa suuremmassa määrin kuin meillä Suomessa vesioikeudellisia hakemusasioita olisi pidetty lainkäyttöasioiden luonteisina. Kuitenkin Ruotsissa hakemusasioiden tutkintaa on pidetty pikemmin hallinnollisena kuin oikeudellisena.[157] Lisäksi Ruotsin uudessa VaL:ssa on aikaisemmat yksityiskohtaiset lupasäännökset korvattu yleisemmillä normeilla (VaL 3 luku), jotka mahdollistavat yrityksen kokonaisvaltaisen arvioinnin mm. yleisiltä suunnittelu- ja yhteiskuntataloudellisilta näkökannoilta käsin.

Vahvat syyt puhuvat siten sen puolesta, että vesioikeudelliset hakemusasiat asialliselta luonteeltaan pääosin on luettava hallinnon piiriin. Lupamenettelyn yhteydessä ratkaistavat korvausasiat eivät sinänsä muuta tätä luonnetta, koska korvauskysymyksillä on tällöin liitännäinen luonne.

---

[154] Näin *HE 1959: 64* s. 29.

[155] *Ltv, miet. n:o 6/HE 1962: 112* s. 2.

[156] Vastaavan havainnon teki KHO verratessaan v:n 1944 vesistölakiehdotusta VaL:n säännöksiin. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 546.

[157] Vrt. tästä 4.2.2. luvussa av:n 38 ed. sekä 4.2.3. luvussa av:n 52 ed.

Tätä kantaa tukee KKO:n merkittävänä pidettävä ratkaisu *1979 II 49*, jonka mukaan HValL:n säännöksiä oli sovellettava vesioikeudellisten hakemusasioiden käsittelyssä myös rahakorvauksia koskevalta osalta VYO:ssa.[158] Toisaalta sanotun päätöksen perusteluista ilmenee, että KKO:n mielestä VO hakemusasioissa käsittelee nimenomaan »hallinnolliseen lainkäyttöön kuuluvia asioita».

Hakemusasiamenettelyssä saatetaan kuitenkin käsitellä myös sellaisia yksinomaan korvausta koskevia vaatimuksia, joita joku yksityinen vaatii toiselta yksityiseltä.[159] Tällaiset vaatimukset ovat taas tyypillisesti yksityisoikeudelliseen lainkäyttöön kuuluvia asioita ja VOL:n aikana vastaavanlaiset asiat käsiteltiinkin AO:ssa tavallisina riita-asioina.[160] Oikeuskäytännössämme on vanhastaan pidetty yksityisoikeudellisina ja samalla yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvina myös sellaisia vahingonkorvausvaatimuksia ja niistä aiheutuvia riitoja, jotka pohjautuvat julkisoikeudelliseen oikeussuhteeseen (*KKO 1934 II 328*).[161] Huomattakoon, että muutosta VO:n tällaisissa hakemusasioissa antamiin päätöksiin (»mikäli on kysymys yksinomaan siitä, onko ja miten sekä mihin määrään korvausta suoritettava») haetaan VL 17: 1:n mukaan VYO:lta sekä VL:n 17: 4:n mukaan edelleen KKO:lta. Mainittuihin lainkohtiin sekä VL 17: 5:een viitaten *KHO* on päätöksessään *7. 3. 1974 n:o 1020* katsonut, ettei VO:n hakemusasiassa antamaa päätöstä siltä osin kuin se koski korvauksen jakautumista tilan yhteisomistajien kesken ollut pidettävä HPurkuL 1 §:ssä tarkoitettuna hallintopäätöksenä sekä jätti yksinomaan tätä koskevan purkuhakemuksen toimivaltaansa kuulumattomana tutkimatta.[162] Muutoksenhaun järjestely de lege lata osoittaa lainsäätäjän pitäneen tällaisia yksinomaan korvausta koskevia hakemusasioita sellaisina oikeusasioina, jotka ylimmässä asteessa kuuluvat KKO:n toimivaltaan.

Mainittakoon vielä, että hakemusasioiden samoin kuin vesiasioiden luonne yleensäkin saattaa muuttua monitahoiseksi sen vuoksi, että niiden yhteydessä saatetaan käsitellä ennakkoluonteisia kysymyksiä, jotka voivat kuulua aivan toiseen oikeuden alaan kuin vesioikeus.[163]

---

[158] Vrt. HValL:n ja HPurkuL:n soveltuvuudesta VYO:ssa tapahtuvaan prosessiin yksityiskohtaisemmin *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 103–160.

[159] Vrt. av:n 113 jälj.

[160] Vrt. 3.3.2. luvussa av:n 148 jälj.

[161] Ks. tästä myös *Lindroos*, JFT 1978 s. 547.

[162] Vrt. tekstissä mainitun KHO:n ratkaisun johdosta myös *Pietilä* s. 303 ja *Vihervuori*, mt. s. 149 s.

[163] Vrt. ennakkoluonteisten kysymysten käsittelystä VO:ssa 8.3. luku.

Edellä lausutun perusteella päädytään siihen, että pääosaltaan hakemusasioissa on asialliselta luonteeltaan kysymys hallinnollisesta menettelystä, mutta ettei näin voida sanoa kaikkien hakemusasioiden osalta. Hakemusasioihin kuuluu hyvinkin erilaisia, myös asialliselta luonteeltaan lainkäyttöön (oikeusasioihin) luettavia asioita. Lisäksi sama konkreettinen hakemusasia voi asialliselta luonteeltaan olla sillä tavalla sekaluonteinen, että se on osaksi yksityisoikeudellinen ja osaksi hallinto-oikeudellinen lainkäyttöasia ja osaksi vieläpä puhtaasti hallinnollinen (harkinnanvarainen) asia.[164] – Käsillä olevan tutkimuksen kannalta tämä merkitsee sitä, ettei hakemusasioitakaan voida kokonaisuudessaan rajata tarkastelun ulkopuolelle, vaikkakaan itse luvan myöntämisen osalta toimivaltaongelmia VO:n ja AO:n välillä ei voine esiintyä.

6.3.3.5. Lupapäätöksen oikeusvoimasta toimivaltakysymyksen kannalta

Oikeusvoimaa koskevat ongelmat kuuluvat prosessioikeuden keskeisiin kysymyksiin, joita on laajasti käsitelty sekä koti- että ulkomaisessa kirjallisuudessa.[165] Periaatteessa oikeusvoimainstituutti on välttämätön, itse asiassa selviö (aksiooma),[166] koska sen puuttuminen johtaisi sellaiseen kestämättömään tilanteeseen, jossa oikeusriidoilla ei olisi loppua. Oikeusvoimainstituutin osalta voidaan siten mielekkäästi pohtia ainoastaan kysymystä sen laajuudesta eli ulottuvuudesta eri suhteissa.

Vesioikeudellisen lupapäätöksen oikeusvoiman osalta on otettava huomioon, että tällainen päätös on pääasialliselta luonteeltaan hallinto-oikeudellinen, mihin tulokseen edellä on päädytty. Tästä seuraa, että myös päätöksen oikeusvoima vastaavassa laajuudessa on hallinto- eli julkisoikeudellista.[167] Tällöin päätöksen oikeusvoima ei ulotu kyseisen maa- tai vesialueen yksityisoikeudelliseen omistus- tai hallintaoikeuteen, vaikka

---

[164] Samoin KHO vesioikeusasioiden osalta. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 549.

[165] Vrt. esim. *Tirkkonen*, Rp II s. 436 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 274 lähdeluetteloja. Vrt. myös jälj. 8.5. luvussa ennakkokysymyksissä tehtyjen ratkaisujen oikeusvoimaisuudesta esitettyyn.

[166] Aksioomien merkityksestä tieteessä ks. esim. *Nevanlinna* s. 46 s., *Niiniluoto* s. 209–211 ja *von Wright* s. 28–30. Toisaalta *T. Ellilä*, LM 1966 s. 216, varoittaa prosessioikeuden tutkijoita aksiomaattisista lähtökohdista.

[167] Ks. oikeusvoimasta hallintolainkäytössä yleisesti *Autere*, LM 1970 s. 460–467, *Merikoski* II s. 60–71, *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 80–85 ja *Westerberg*, Om rättskraft i förvaltningsrätten, passim, sekä niissä mainittuja lähteitä.

sellainen oikeus olisikin myönnetyn luvan perusteena. VO:n tutkiminen rajoittuu ainoastaan mainitun oikeuden lailliseen muotoon eikä lupapäätös estä kanteen nostamista AO:ssa oikeudesta tähän alueeseen. Ellei hakijalle kuulu laillista omistus- tai hallintaoikeutta alueeseen, voidaan se tuomita häneltä pois VO:n lupapäätöksen oikeusvoiman sitä estämättä.[168] VO:n lupapäätös on luonteeltaan konstitutiivinen ja sen oikeusvoima takaa rakentajalle ainoastaan vesioikeudellisen vallan maa- ja vesialueen sekä veden käyttämiseen. Tähän käyttöoikeuteen lupapäätöksen oikeusvoima ulottuu seurauksin, ettei mahdollinen omistusoikeudenkaan muutos moitekanteen johdosta riistä rakennuksen omistajalta alueeseen myönnettyä oikeutta (VL 3: 14 verr. 12: 6). Lupapäätöksen oikeusvoima ulottuu myös, kuitenkin VL:ssa säädetyin poikkeuksin, vahingosta ja haitasta suoritettaviin korvauksiin sekä niiden estämiseksi määrättyihin toimenpiteisiin. Tässä kohdin vaaditaankin käytännössä suurta joustavuutta (ks. esim. ennalta arvaamattomia vahinkoja ja olosuhteiden muuttumista koskevat VL 2: 27 ja 2: 28, pilaamisluvan osalta VL 10: 25:n permutaatioklausuuli sekä lopputarkastusta ja yrityksen toimeenpanoa koskevat VL 16: 31–32).

Myös subjektiivisessa suhteessa vesioikeudellisen lupapäätöksen oikeusvoimalla on oma erikoislaatuinen ulottuvuutensa muihinkin kuin VO:ssa asianosaisina olleisiin henkilöihin. Sen yksityiskohtia, joilla ei ole enää vaikutusta VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon, ei tämän tutkimuksen kannalta ole syytä laajemmalti tarkastella.[169]

6.3.4. Vesioikeudelliset riita-asiat

Vesioikeudellinen riita-asia, jolla tässä tarkoitetaan VL 14: 7.3:n mukaan VO:ssa riita-asioina käsiteltäviä kysymyksiä, on toisin kuin hakemus-

---

[168] Samanlainen mahdollisuus oli voimassa VOL:n aikana vesioikeudellisiin lupapäätöksiin nähden. Ks. tästä 3.3.7. luvussa av:n 199 kohdalla. – Vrt. myös *Vihervuori* s. 61 s.

[169] Ks. vesioikeudellisen lupapäätöksen oikeusvoimasta yksityiskohtaisemmin *T. Ellilä*, LM 1975 s. 48, *Hollo* s. 277 s. ja 397–402 (vrt. myös pilaamisluvan pysyvyydestä mt. s. 420–434), *Hinkka*, Luonnonhoito s. 239 (vrt. *sama*, Eräitä näkökohtia lähinnä vesilain 2 luvun 23 §:n soveltamisesta, mt. s. 240–248), *Moring* II s. 134–143, *Pietilä* s. 197–200, *Ståhlberg* s. 334 s., *Uotila*, Vattenförorening s. 17, *Vihervuori* s. 182–186 (subjektiivisesta ulottuvuudesta) ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 140–142 ja 152 s.

Vrt. Ruotsin osalta esim. *Westerlund* s. 64–67 ja siellä mainittuja lähteitä sekä uuden VaL:n valmistelutöistä *SOU 1977: 27* s. 177–199, *TSA 1978* s. 120, *Lagrådsremiss* s. 45–48 ja *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 105–108.

asia luonteeltaan selvästi hallintoasiasta poikkeavaa lainkäyttöä. Sen käsittelystä säädetään VL 16: 33–42:ssa. Lisäksi menettelyssä noudatetaan yleisiä siviiliprosessuaalisia periaatteita, ellei jonkin asian osalta ole VL:ssa nimenomaan toisin säädetty (arg. VL 15: 13). Täten vesioikeudellisessa riita-asiassa toisin kuin hakemusasiassa noudatetaan määräämis- eli dispositiivista periaatetta.[170] Asianosaisilla on määräämisvalta sekä riidan kohteesta että siitä, missä laajuudessa he haluavat sen VO:n käsiteltäväksi. Asianosaisten asiana on myös esittää jutun ratkaisuun tarpeellinen näyttö. Oikeudenkäyntikulujen korvausten osalta vesioikeudellisissa riita-asioissa ovat voimassa normaalit kulujen korvaussäännökset, kun taas hakemusasioissa asianosainen voi saada ainoastaan poikkeustapauksissa korvauksen kuluistaan (VL 16: 27).[171]

Riita-asiat eroavat hakemusasioista pääasiallisesti siinä, että niissä kanne suuntautuu tiettyä tai tiettyjä fyysisiä tai juridisia henkilöitä vastaan ja että niissä annetun ratkaisun oikeusvoima ulottuu ainoastaan asianosaisiin. Periaatteessa riita-asiamenettely on säädetty yksityistä etua silmällä pitäen. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että kaikki vesioikeudelliset riita-asiat olisivat luonteeltaan yksityisoikeudellisia. Esimerkiksi valtaväylää on pidetty luonteeltaan julkisoikeudellisena oikeussäännöstönä,[172] minkä vuoksi myös tätä koskevat riita-asiat voivat VO:ssa olla asialliselta luonteeltaan julkisoikeudellisia riita-asioita. Samoin uittoyhdistyksiä voidaan pitää julkisen valvonnan alaisina julkisoikeudellisina yhtyminä. Tällöin niiden toimielinten tekemien päätösten kumoamista tai muuttamista koskevia moitekanteita (esim. VL 5: 76) voidaan vastaavasti pitää julkisoikeudellisina kanteina.[173]

---

[170] Ks. mainitusta periaatteesta *Sjöström–Alkio* s. 17–20, *Tirkkonen*, Sp 1 s. 77 s., *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 22 s., *Wrede* I s. 66–69 ja *Wrede–Palmgren* s. 76–80 sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta esim. *Ekelöf* I s. 36–46 ja *sama*, Processuella grundbegrepp s. 266 s. Vrt. vesioikeudellisten riita-asioiden osalta lisäksi *Pietilä* s. 250 s.

[171] Ks. lisäksi vesioikeudellisesta siviiliprosessista *Kahanpää*, Vesiasiat s. 110–114, *Pietilä* s. 71 s. ja 242–251, *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 659–669, *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 466–471, *Uotila*, LM 1965 s. 239 i.f. ja *Vihervuori* s. 394 s.

[172] Vrt. valtaväylän luonteesta 7.4.1. luvun alussa.

[173] Vastaavasti KHO piti julkisoikeudellisina riita-asioina vesioikeuslakikomitean mietinnössä (*KM 1939: 3*) ja v:n 1944 esitysehdotuksessa ehdotettuja valtaväylää koskevia hakemuksia ja uittoyhdistysten toimielinten tekemiä päätöksiä koskevia moitekanteita. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 548. Vrt. myös uittoyhdistyksen luonteesta 7.5.5. luvussa av:n 241 ed.

6.3.5. Vesioikeudelliset rikosasiat

Vesioikeudellisilla rikosasioilla tarkoitetaan tässä niitä VO:ssa käsiteltäviä asioita, joissa VL:n mukaan vaaditaan rangaistusta (VL 14: 7.4).[174] Rangaistusta voi vaatia joko asianomainen virallinen syyttäjä eli se syyttäjä, jonka virka-alueella rikos on tehty, tai sitten asianomistaja eli rikoksen johdosta vahinkoa kärsinyt (VL 16: 43.1 verr. 16: 46). Jos yleistä etua on loukattu, on yleiselle valvontaviranomaiselle eli normaalitapauksessa VH:lle annettava tilaisuus käyttää asiassa puhevaltaa (VL 16: 43.2).[175]

VL:n mukaan rangaistavat teot ja laiminlyönnit sekä rangaistusseuraamukset niistä on määritelty VL 13 luvussa, jossa rangaistavien tekojen ja laiminlyöntien tarkemmaksi osoittamiseksi kuitenkin viitataan myös muualle VL:iin. Lisäksi VL:n nojalla annetun VSuojA:n 9 §:ssä on mainitun asetuksen määräysten rikkomista koskeva blankorangaistussäännös.[176] Vesioikeudelliset rikosasiat kuuluvat siten erikois- eli spesiaalirikosoikeuteen.[177]

Jos VL 13 luvussa mainitulla teolla on loukattu ainoastaan yksityisen etua tai oikeutta, on kysymyksessä asianomistajarikos, josta ei saa tehdä syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi (VL 13: 13). Jos taas loukkaus kohdistuu yleiseen etuun, on rikos virallisen syytteen alainen. VL:ssa ei ole rajoitettu asianomistajarikoksen mahdollisuutta mihinkään määrättyihin rikostyyppeihin, kuten oli v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksessa. Siinä asianomistajarikoksiksi oli säädetty ainoastaan laiminlyönnit pitää kunnossa vesistössä sijaitsevaa laitosta tai rakennusta yms. sekä eräät uiton suorittamiseen liittyneet laiminlyönnit ja vahingonteot (lakiehdotus 278.2 §). Tätä oli perusteltu sillä, ettei

---

[174] *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 9 s. ja LM 1973 s. 571, käyttää veteen kohdistuvista rikoksista termiä vesirikos ja kuvaa vastaavaa oikeuden alalohkoa käsitteellä vesirikosoikeus. Viimeksi mainittua termiä ovat käyttäneet myös Reino ja Tauno Ellilä, ks. tästä *Ellilä–Ellilä* s. 6. Sanotut termit käsittävät kuitenkin myös yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvia ja muuallakin kuin VL:ssa rangaistavaksi säädettyjä tekoja eli muitakin kuin VL 14: 1:n mukaisia vesiasioita, minkä vuoksi näitä termejä ei tässä kohdassa tutkimusta käytetä.

[175] Vrt. *Vihervuori*, passim.

[176] Ks. tekstissä mainitusta säännöksestä *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 78 s. Vrt. blanko- eli blankettirangaistussäännöksistä ed. av 7.

[177] Erikois- eli spesiaalirikosoikeudella ymmärretään rikosoikeudellisessa terminologiassamme niitä rikoksia koskevia säännöksiä, joiden rankaiseminen on säännelty RL:n ulkopuolella olevissa erillisissä säädöksissä. Ks. tästä *R. Ellilä*, Uusittu liikennerikosoikeus s. 49 ja *Vikatmaa*, mt. s. 1–3.

mainituista teoista ollut odotettavissa muuta kuin yksityisen edun loukkaus.[178] VL:ssa tämä mahdollisuus on olemassa kaikkien siinä kriminalisoitujen tekojen osalta. Tällöin syyttäjällä ja tuomioistuimella on harkintavalta sanotussa suhteessa. Rajanvedolla yleisen edun ja yksityisen edun tai oikeuden välillä on siis tärkeä merkitys vesioikeudellisissa rikosasioissa. Sama seikkahan vaikuttaa siihen, kuten jo edellä on todettu, onko VH:lla asianomistajan syyteoikeus jutussa.

Syyttäjällä on VL 13: 12:n mukaan valta olla syyttämättä VL:iin perustuvan ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä tai muusta siihen verrattavasta vähäisestä rikkomuksesta, josta ei ole aiheutunut muille vahinkoa. VL:n voimaantulon jälkeen on annettu vähäpätöisten rikosten syyttämättä jättämistä koskeva 1. 1. 1967 voimaan tullut RVA 15.2 §:n yleissäännös. Kun VL:n syyttämättä jättämistä koskevaa säännöstä ei ole tässä yhteydessä kumottu, voi syyttäjä harkita syyttämättä jättämisen edellytyksiä molempien sovellutusalaltaan toisistaan osaksi poikkeavien säännösten nojalla. Mikäli syyttämättä jättämisen edellytykset ovat olemassa VL 13: 12:n nojalla, on pidettävä yleisten rikosoikeudellisten periaatteiden mukaisena nojautumista tähän erikoislaissa olevaan säännökseen RVA 15.2 §:n yleissäännöksen sijasta.[179] Toisaalta RVA 15.2 §:n säännös antaa syyttäjälle suuremman harkintavallan kuin VL 13: 12. Kuitenkin RVA 15.2 §:ssä esitetyn vaatimuksen, ettei yleinen etu vaadi syytteen ajamista, on katsottava edellyttävän sanotun yleissäännöksen pidättyvää soveltamista VL:n säännösten rikkomisiin.[180]

Sitä vastoin VL:ssa ei ole annettu tuomioistuimelle valtuutta jättää tuomitsematta vähäisestä VL:n rikkomuksesta. Tuomioistuin, myös VO, voi tietenkin soveltaa RL 3: 5.2:n mukaista 1. 1. 1967 voimaan tullutta yleistä tuomitsematta jättämistä koskevaa säännöstä, mutta tällöinkin on edellytettävä, ettei yleinen etu vaadi rangaistuksen tuomitsemista.

Vesioikeudelliselle rikosprosessille on ominaista osittain inkvisitorinen eli tutkimismenetelmä, jolle on luonteenomaista, että tuomioistuimen on huolehdittava rikosprosessin tarkoituksen saavuttamisesta.[181] VO voi nimittäin omasta aloitteestaan huolehtia oikeudenkäynnin eteenpäin viemisestä sekä tarpeellisen oikeudenkäyntiaineiston hankkimisesta siten, että VOT tai asian suullisessa käsittelyssä VO voi rikosasiassa määrätä poliisitutkinnan toimitettavaksi tai, jos tutkinta on jo toimitettu, vaatia sitä täydennettäväksi. VO voi vielä tarvittaessa toimittaa katselmuksen taikka määrätä puheenjohtajan, jäsenen tai sihteerin toimittamaan paikalla tarkastuksen (VL 16: 47). Kuitenkin vesioikeudellisessa rikosprosessissa kuten Suomen rikosprosessissa yleensäkin vallitsee akkusatorinen eli syyttämismenetelmä sikäli, että oikeudenkäynnin vireillepano on tuomioistuimen ulkopuolella olevan henkilön eli syyttäjän tai asianomistajan asiana.[182] Lisäksi tuomioistuin on

[178] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 386.

[179] Samoin *OKa:n ohjeita syyttäjille 1978* s. 1 s.

[180] Samoin *Syyttäjäsanomat N:o 1/1972* s. 3 ja *OKa:n ohjeita syyttäjille 1978* s. 26. Ks. lisäksi syyttämättä jättämisen edellytyksistä po. lainkohtien nojalla *Vikatmaa*, mt. s. 74–76.

[181] Ks. inkvisitorisesta eli tutkimismenetelmästä esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 85 s.

[182] Ks. akkusatorisesta menetelmästä *Tirkkonen*, mt. s. 86 s.

juttua ratkaistessaan sidottu asianosaisten vaatimuksiin niin, ettei se saa lukea syytetyn syyksi muuta kuin syytevaatimuksessa mainitun teon. Yhteenvetona voidaan mielestäni sanoa, että menettely vesioikeudellisessa rikosprosessissa on sovitellusti (modifioidusti) akkusatorinen.[183]

Luonteeltaan rikosasioiden käsittely VO:ssa on selvästi ja yksinomaan lainkäyttöä samoin kuin rikosasioiden käsittely AO:ssa. Rikosasiain vireillepanoa ja asianosaisten haastamista koskeva menettely VO:ssa eroaa jonkin verran vastaavasta AO:ssa noudatettavasta menettelystä (vrt. VL 16: 44–48).[184] Jos yleinen tuomioistuin käsittelee sen toimivaltaan kuuluvaa VL:n mukaista rikosasiaa, tapahtuu oikeudenkäynti siellä normaalissa rikosprosessuaalisessa järjestyksessä. Täten toimivallan (jossain määrin harkinnanvaraisesta) jaosta samalla seuraa, että myös asioiden käsittelyssä noudatetaan erilaista menettelyä.

6.3.6. Valitusasiat

Valitusasioina käsitellään VO:ssa VL 16: 49:ssä mainitut asiat (VL 14: 7.5). Nämä koostuvat kolmesta alaryhmästä, jotka ovat 1) valitukset vltk:n VL 20: 2.1:ssä tarkoitetussa asiassa tekemästä päätöksestä,[185], 2) valitukset ojitustoimituksessa tehdystä päätöksestä ja 3) VL 21: 7:ssä tarkoitetut ulosmittausvalitukset. Valitusasiain vireillepanossa ja käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioista voimassa olevia säännöksiä (VL 16: 49.1).

Kun VO toimii valitusasioissa muutoksenhakuasteena, näyttää ilmeiseltä, että valitusasiain käsittely VO:ssa on asialliselta luonteeltaan lainkäyttöä.[186] Tulkinnanvaraisempaa sitä vastoin on se, onko tätä lainkäyttöä pidettävä luonteeltaan yksityisoikeudellisena vai hallinto-oikeudellisena. Nähdäkseni ainakin ojitukseen liittyviä yksityisten henkilöiden välisiä erimielisyyksiä koskevien valitusasioiden käsittelyä on VO:ssa pidettävä luonteeltaan yksityisoikeudellisena lainkäyttönä. Ojitusta koskevat riidat kuuluivatkin aikaisemmin VOL:n aikana AO:n toimivaltaan.[187] Sen sijaan

---

[183] Vrt. sovitellusti (modifioidusti) akkusatorisesta menettelystä *Tirkkonen*, mt. s. 87 i.f.

[184] Ks. lisäksi vesioikeudellisesta rikosprosessista *Pietilä* s. 72 ja 251–256, *Tirkkonen*, Rp II s. 622 s., *Uotila*, LM 1965 s. 240 ja *Vikatmaa*, mt. s. 132–135.

[185] Vrt. vltk:n toimivallasta 5.4.6. luku.

[186] Samoin *Uotila*, LM 1965 s. 240 ja *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 125.

[187] Vrt. 3.3.5. luku.

muilta osin valitusasioiden käsittelyä VO:ssa voitaneen tapauksesta riippuen pitää joko yksityisoikeudellisena tai hallinto-oikeudellisena lainkäyttönä, vaikkakin muutosta VO:n kaikissa valitusasioissa antamiin päätöksiin haetaan KHO:n sijasta VYO:lta (VL 17: 1.1).[188]

6.3.7. Virka-apuasiat

Virka-apuasioita ovat VL 21: 3.1:ssä tarkoitetut asiat (VL 14: 7.6). Nämä koskevat uhkasakon ja teettämisuhan käyttämistä VL:n vastaisten toimenpiteiden oikaisemiseksi.

> Jos VL:n vastainen toimenpide tai laiminlyönti saattaa aiheuttaa ilmeistä vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle tahi yleiselle edulle, on LH:lla ja poliisiviranomaisella valta ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin vaaran poistamiseksi. LH:n päätökseen ei saa hakea muutosta ja se on heti täytäntöönpanokelpoinen. Se, jota vastaan toimenpiteeseen on ryhdytty, voi kuitenkin saattaa asian hakemuksella VO:n käsiteltäväksi (VL 21: 3.3).

LH on edellä sanotun mukaisesti toimivaltainen ainoastaan selvissä ja kiireellisissä tapauksissa. Voidaan sanoa tällöin olevan kyse hätätilasta.[189] Muussa tapauksessa vesioikeudellista virka-apua koskeva hakemus on osoitettava VO:lle, jonka päätökseen voidaan tätä kirjoitettaessa voimassa olevien säännösten mukaan hakea muutosta KHO:lta. VO voi kuitenkin erityisestä syystä määrätä päätöksen pantavaksi täytäntöön muutoksenhausta huolimatta (VL 21: 3.1 ja 2).[190]

---

[188] Vrt. valitusasioiden luonteesta lisäksi *Vihervuori* s. 23, *sama*, Oikeustiede 1977: 2 s. 124 s. ja LM 1979 s. 24.

[189] Ks. *HE 1959: 64* s. 37 ja *Liivala*, VT 3/1970 s. 8.

LH ei myöskään ole VL:n tarkoittama yleinen valvontaviranomainen. Esim. tapauksessa *KHO 29. 8. 1978 N:o 3599* LH:lla ei katsottu olevan puhevaltaa säännöstelyaltaan ja voimalaitoksen rakentamista koskevassa asiassa.

[190] Ks. vesioikeudellisesta virka-avusta yksityiskohtaisemmin *Liivala*, VT 3/1970 s. 5–9, *Pietilä* s. 72 s. ja 256–273, *sama*, LM 1972 s. 565–582, *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 135–139 ja *Vilkkonen*, Hallintolainkäytön alasta s. 176 s.

Oikeustapauksista ks. esim. *KHO 1967 A II 145, 1968 A II 154, 1969 A II 157* ja *1975 A II 97*.

Menettelyn osalta huomattakoon *KHO 1978 A II 134*: Vesioikeustuomarilla ei ollut valtaa virka-apuasiassa päättää hakemuksen tutkimatta jättämisestä, vaan asia oli käsiteltävä VO:ssa.

Ks. myös *KHO 1980 A II 84*: VO:n oli tutkittava sille tehty virka-apuhakemus, vaikka asianomainen oli pyytänyt myös vltk:n toimenpiteitä asiassa.

Oikeuskäytännössä tapauksessa *KKO 1981 II 27* on katsottu, ettei Uh:n toimivaltaan kuulunut virka-avun antaminen vesistöön rakennetun laiturin poistamiseksi, vaan asia kuului VO:lle.

VL:n mukaan vesioikeudellisen virka-avun antaminen kuuluu pääasiassa VO:n toimivaltaan, joten VL:lla on siirretty aikaisemmin kuvernööril-le, ulosotonhaltijalle ja ulosottomiehelle kuulunutta toimivaltaa VO:lle.[191]

Myös *Ruotsissa* VD:n toimivaltaan kuuluu antaa virka-apua (handräckning), tosin vain laissa erikseen mainituissa tapauksissa (VaL 21: 4 verr. 21: 3). VD:ia on kuitenkin tässä yhteydessä pidettävä erityisessä kokoonpanossa toimivana käräjä-oikeutena. Virka-apuasioita ei siis Ruotsissa käsitellä vesiasioina.[192] Niiden käsittelyssä noudatetaan yleisen virka-apulain (handräckningslagen 1981: 847) säännöksiä muuten, paitsi VD:n sellaisessa asiassa antamasta päätöksestä valitetaan VÖD:iin. VD:n sijasta toimivalta virka-apuasioissa kuuluu LH:lle sellaisissa tapauksissa, joissa hakemus koskee yleistä etua (VaL 21: 4.2).

VL 21: 3.1:n säännös eroaa aineellisessa suhteessa aikaisemmin voimassa olleesta oikeudestamme ja samoin Ruotsin VaL:n virka-apua koskevista säännöksistä sikäli, ettei siinä luetella niitä VL:n mukaisesti luvattomia tekoja, joiden perusteella virka-apu voidaan myöntää, vaan säännös koskee kaikkia VL:n vastaisia toimenpiteitä. Tämä virka-avun myöntämisen yleistäminen perustuu VL:n yleiseen systematiikkaan, vaikkakin tämän vuoksi kyseistä säännöstä voidaan perustellusti arvostella liiallisesta ylimalkaisuudesta.[193] Toisaalta säännös on käytännön kannalta joustava ja antaa VO:lle laajan mahdollisuuden puuttua VL:n vastaisiin toimenpiteisiin, mitä vesiolojen kannalta on pidettävä hyvänä seikkana, edellyttäen kuitenkin, että VL:n aineelliset säännökset vastaisivat nykyajan vaatimuksia. Yksityisten henkilöiden hakemusten lisäksi

---

[191] Vrt. toimivallasta VOL:n mukaisissa virka-apuasioissa edellä 3.3.9. luku.

Vielä v:n 1939 vesioikeuslakikomitean esityksen ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan virka-avun myöntäjänä olisi ollut kaikissa tapauksissa ulosottomiestä ja poliisiviranomaista lukuun ottamatta ulosotonhaltija, siis maaseudulla maaherra ja kaupungissa maistraatti (lakiehdotus 280 §). Ks. siitä myös *KM 1939: 3*, perustelut s. 390.

[192] Näin *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 620.

[193] Tämänsuuntaista arvostelua esitti aikoinaan Suomen vesivoimayhdistys lausunnossaan v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnön vastaavan säännösehdotuksen (280 §) johdosta. Ks. tästä *Suomen vesivoimayhdistyksen lausunto* s. 69 s. – V:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksen ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen (280.1 §) mukaan virka-apua olisi annettu lainvastaisen toiminnan lakkauttamiseksi, laiminlyödyn tehtävän suorittamiseksi tai oikeudettomasti muutetun tilanteen palauttamiseksi.

virka-apua voidaan myöntää myös viranomaisten ilmoituksesta, millä on tärkeä merkitys lainvastaisen toiminnan ehkäisemisen kannalta.

Vesiasiain luonnetta käsitelleessä kirjallisuudessamme virka-apuasiat on luettu lähinnä hallinnon piiriin sillä muodollisella perusteella, että muutosta VO:n virka-apuasiassa antamaan päätökseen haetaan KHO:lta.[194] Toisaalta tällöin ei ole otettu huomioon virka-apuasioiden asiallista luonnetta. Kuten jo VOL:n aikana, virka-apua annetaan VL 21: 3.1:n mukaan sen oikaisemiseksi, mitä oikeudettomasti on tehty tai laiminlyöty. UL:n mukaan virka-apua annetaan hallinnan tai muun rikkoutuneen olosuhteen palauttamiseksi (UL 7: 14) taikka sen häätämiseksi, joka oikeudettomasti viljelee toisen maata tai asuu toisen huoneistossa (UL 7: 15). Ilmaisullisista eroavuuksista huolimatta virka-apu on kummankin lain mukaan luonteeltaan samanlaista.[195] Kun UL 7: 14:n ja 7: 15:n virka-apusäännöksissä säänneltyjä menettelyjä pidetään ulosotto-oikeudellisessa kirjallisuudessamme *summittaisina erikoisprosesseina* ja *valinnaisina menettelymuotoina* tuomioistuinoikeudenkäynnin rinnalla,[196] voidaan mielestäni menettelyä VO:ssa virka-apuasioiden osalta luonnehtia samalla tavoin. Tätä kantaa tukee myös se, että eräät vaatimukset, kuten esimerkiksi luvattoman laitteen poistamista koskeva vaatimus, voidaan saattaa VO:n käsiteltäväksi vaihtoehtoisesti joko riita- tai virka-apuasiana.

---

[194] Näin *Uotila*, LM 1965 s. 240 ja *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 124 (vrt. kuit. myöh. *Vihervuori* s. 24). Osittain samoin *Pietilä* s. 257 ja *sama*, LM 1972 s. 566 s., jossa kuitenkin tehdään ero siviiliprosessuaalisen ja hallintoprosessuaalisen virka-avun välillä. Tämäkin jaottelu perustuu muodolliseen seikkaan eli siihen, esiintyykö virka-avun hakijana yksityinen vai VH valvontaviranomaisena, eikä siten välttämättä kuvaa ko. virka-apuasioiden asiallista luonnetta. Toisaalta Pietilä aivan oikein huomauttaa siitä, ettei jaottelu hallinnolliseen ja ulosotto-oikeudelliseen virka-apuun sovellu luontevasti vesioikeudellisesta virka-avusta kyseen ollen, koska kaikki virka-apu VO:ssa on luonteeltaan prosessuaalista virka-apua hallinnollisen virka-avun tapahtuessa LH:ssa.

[195] Vrt. *KM 1939: 3*, perustelut s. 389.

[196] Näin *T. Ellilä*, Ulosotto s. 62.

Vrt. lisäksi UL:n mukaisesta virka-avusta *K. G. Ahlbäck*, Virka-avusta, LM 1960 s. 869–876 ja *Merikoski* II s. 220.

6.4. Yhteenveto sekä seuraavissa luvuissa käsiteltävien toimivaltaongelmien rajaaminen ja pääpiirteittäinen ryhmittely

Yhteenvetona edellä olevasta esityksestä on vesiasiain luonne kokonaisuudessaan kuvattavissa pääpiirteittäin seuraavasti: Hakemusasiat kuuluvat lupakysymyksen osalta hallintoon. Kuitenkin niiden yhteydessä käsiteltävät korvauskysymykset ja ennakkoluonteiset kysymykset voivat olla lainkäytön luonteisia. Erikseen hakemusasioina käsiteltävät korvauskysymykset ovat lainkäyttöä. Riita- ja rikosasiat kuuluvat kokonaisuudessaan lainkäytön piiriin. Valitusasioissa on VO:n osalta kysymys lainkäytöstä, joka kuitenkin osin on luonteeltaan hallinto-oikeudellista. Virka-apuasioiden käsittely on summittaista erikoisprosessia, joka on vaihtoehtoinen menettely siviiliprosessille.

Edellä olevan esityksen pohjalta voidaan hakemusasiat itse lupakysymyksen osalta rajata selvästi käsillä olevan tutkimuksen aihepiirin ulkopuolelle. Muilta osin vastaavaa selväpiirteistä rajausta ei voida mielestäni suorittaa. Nyt on kysymys toimivaltaa koskevasta ongelmasta VO:n ja AO:n välillä. Jos päädytään siihen, että tietty riitakysymys kuuluu AO:n toimivaltaan, käsitellään se siellä siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä OK:n mukaisena riita-asiana. Jos taas päädytään siihen, että riitakysymys kuuluu VO:n toimivaltaan, ei olekaan ilman muuta selvää, että se käsiteltäisiin siellä VL:n mukaisena riita-asiana. Kysymys mahdollisesti kuuluisi VO:n käsiteltäväksi hakemus- tai valitusasiana tai vieläpä virka-apuasiana. Sen vuoksi, kun jäljempänä tarkastellaan toimivallan jakoa koskevia ongelmia riita-asioiden osalta, ei riita-asiain käsitettä ole tällöin tarkoitettu rajata sen paremmin VL:n kuin OK:n mukaisiin riita-asioihin, vaan riita-asioilla tarkoitetaan yleensä asianosaisten välisiä riitakysymyksiä jonkin oikeudellisesti merkittävän seikan suhteen. Ongelmia siis tarkastellaan ensisijaisesti pikemminkin oikeutta hakevan asianosaisen kannalta kuin kummankaan tuomioistuimen, VO:n tai AO:n, näkökulmasta käsin. Rikosasioiden osalta tutkimuksen aihepiiriin kuuluvat asiat ovat helpommin kuvattavissa, koska sekä VL:n että OK:n mukaan rikosasioilla tarkoitetaan asioita, joissa jollekin vaaditaan rangaistusta (VL 14: 7.4 verr. OK 14: 3 ja 8–11). VO:n toimivaltaan kuuluessaan nämä asiat käsitellään VL:n mukaisina rikosasioina. AO:ssa kysymys on ainakin käsittelyjärjestyksen osalta OK:n tarkoittamista rikosasioista. Voidaan siis sanoa, että tässä tutkimuksessa on rikosasioiden osalta kysymys yleensä asioista, joissa jollekin henkilölle vaaditaan rangaistusta.

Edellä kuvatuista tekijöistä johtuu, että olen katsonut asianmukaiseksi käsitellä toimivallan jakautumista VO:n ja AO:n välillä, sikäli kuin on kysymys itse pääasiasta, erikseen riita- ja rikosasioiden osalta. Tämä on myös AO:n kannalta selväpiirteinen tapa tarkastella asioita, koska AO:ssa voidaan käsitellä vesiasioita tai niihin läheisesti liittyviä tai rinnastettavissa olevia asioita eli siis sellaisia asioita, joissa voi syntyä toimivallan jakoa koskevia ongelmia AO:n ja VO:n välillä, vain riita- tai rikosasioista (OK:n tarkoittamassa mielessä) voimassa olevassa järjestyksessä. (Ns. hakemus- tai ilmoitusasiamenettely ei sovellu tämäntyyppisten asiain käsittelyyn.) Sen sijaan valitsemaani tarkastelutapaa voitaisiin ehkä arvostella puhtaasti vesioikeuden (tutkimuslohkona) tai VO:n kannalta katsottuna ja väittää, että VL:n mukaisiin asiaryhmiin perustuva jaottelu olisi ollut selväpiirteisempi. Tällöin kuitenkin samantyyppisiä toimivaltaongelmia olisi jouduttu tarkastelemaan yhä uudelleen AO:n kannalta. Käsittelyjärjestys olisi myös ollut nurinkurinen sikäli, että ensin olisi jouduttu päättämään, mihin ryhmään kuuluvana asia mahdollisesti käsiteltäisiin VO:ssa, ja vasta tämän jälkeen olisi tarkasteltu, kuuluuko asia VO:n vai AO:n toimivaltaan. Lisäksi VL:n vesiasiakäsite (eri asiaryhmiinkin jaoteltuna) olisi tarjonnut epävarman tutkimuspohjan. Yksittäisissä tilanteissa tämä käsite onkin toisinaan sivuutettu tai sitten sitä on käytetty lähinnä sisällöllisessä eli VL:n sääntelemiin eri käyttömuotoihin ja rajoituksiin liittyvässä merkityksessä. Valitsemani tarkastelutapa mahdollistaa sen, että käsittelyjärjestystä koskevat kysymykset, mikä sinänsä olisi prosessioikeudenkin kannalta kiinnostava tutkimuskohde, voidaan jättää vähemmälle huomiolle myöhemmin tässä tutkimuksessa ja kohdistaa tutkimusaiheen mukaisesti päähuomio toimivallan jakoa koskeviin ongelmiin.

7. RIITA-ASIAT. VL 14: 7.3:n MERKITYKSESTÄ VO:n JA AO:n ASIALLISEN TOIMIVALLAN EROTTELUSSA

7.1. VL 14: 7.3:n säännös VO:ssa käsiteltävistä riita-asioista

VL 14: 7.3 sisältää pitkähkön, yksityiskohtaisen luettelon VO:ssa käsiteltävistä riita-asioista. Lainkohta kuuluu L:lla 11. 10. 1963/453 muutetussa muodossaan seuraavasti:

> »Riita-asioina käsitellään vesioikeudessa kysymys valtaväylän sijainnista ja leveydestä sekä sellaiset, muutoin kuin hakemuksen tai rangaistusvaatimuksen yhteydessä vireillepannut asiat, jotka johtuvat vesistön luvattomasta sulkemisesta, yksityisen oikeutta loukaten tai muutoin ilman laillista oikeutta tapahtuneesta vesistöön rakentamisesta, vesistön tai veden pilaamisesta tahi muusta tämän lain tai aikaisemman vesioikeuslainsäädännön vastaisesta, vesialuetta, maata tai pohjavettä koskevasta toimenpiteestä ja jotka tarkoittavat tällaisen toimenpiteen kieltämistä, laitoksen tai rakennelman poistamista ja muuta olojen ennalleen palauttamista sekä luvattomalla toimenpiteellä aiheutetun vahingon korvaamista, niin myös, milloin kysymys ei ole virka-apuasiasta, asiat, jotka koskevat tämän lain tai sitä aikaisemman lainsäädännön nojalla annettuun päätökseen perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia, samoin kuin tässä laissa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat asiat.»

Lainkohta on yhtä ja samaa virkettä. Siinä ei ole käytetty niin selkeää ilmaisutapaa kuin hyvältä lakitekstiltä pitäisi kohtuudella vaatia. Ainakin tuomioistuinkielessä tämäntyyppisiä virkehirviöitä pyritään nykyisin välttämään. Eikö laki samalla tavoin kuin tuomioistuinten päätökset ole tarkoitettu kaikkien kansalaisten luettavaksi ja ymmärrettäväksi?

Lainkohdan merkityssisältö saadaan ehkä selkeämmin esiin, jos siihen sisältyvät lauseet ja edellyttämät numeroidaan ja ryhmitellään eri asiaryhmien osalta. Tällöin lainkohta voidaan esittää seuraavan konstruktion muodossa.

Riita-asioina käsitellään VO:ssa

I Kysymys valtaväylän sijainnista ja leveydestä

II Sellaiset asiat, joita ei ole pantu vireille hakemuksen tai rangaistusvaatimuksen yhteydessä ja

1. jotka johtuvat (kanneperusteet)
   a) vesistön luvattomasta sulkemisesta,
   b) ilman laillista oikeutta tapahtuneesta vesistöön rakentamisesta,
   c) vesistön tai veden pilaamisesta tahi
   d) muusta VL:n tai aikaisemman vesioikeuslainsäädännön vastaisesta, vesialuetta, maata tai pohjavettä koskevasta toimenpiteestä *ja*
2. jotka tarkoittavat (kannevaatimus)
   a) mainitun toimenpiteen kieltämistä (kieltokanne),
   b) laitoksen tai rakennelman poistamista ja muuta olojen ennalleen palauttamista (ennalleenpalauttamiskanne) tahi
   c) luvattomalla toimenpiteellä aiheutetun vahingon korvaamista (vahingonkorvauskanne)

III VL:n tai sitä aikaisemman lainsäädännön nojalla annettuun päätökseen perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat asiat silloin, kun kysymys ei ole virka-apuasiasta

IV VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat asiat

Käsillä olevan lainkohdan alkuosa luvattomalla toimenpiteellä aiheutetun vahingon korvaamista koskevaan mainintaan saakka on samasanainen alkuperäisen VL:n tekstin kanssa (VL 14: 7.4, L:ssa 19. 5. 1961/264) ja sisältyi sellaisenaan jo vesilakikomitean mietintöön ja sittemmin hallituksen esitykseen (*KM 1958: 97* ja *HE 1959: 64*, vesilakiehdotus 14: 7.4). Sen sijaan alkuperäisessä VL:n tekstissä lainkohdan loppuosa kuului seuraavasti: »- - - niin myös kanteella vireille pantavaksi määrätyt sekä muut tämän lain mukaan vesioikeuden käsiteltävät asiat, jotka eivät ole 2 ja 3 momentissa tarkoitettuja hakemus- tai rikosasioita taikka jäljempänä mainittuja valitusasioita.» Tämän sisältöisenä lainkohdan loppuosa oli myös vesilakikomitean mietinnössä ja hallituksen esityksessä eikä siihen VL:n eduskuntakäsittelyn aikana puututtu. Vesilakikomitean mietinnön ja hallituksen esityksen perusteluissa lausuttiin vastaavasti kyseisen lainkohdan osalta, että siihen sisältyvät yksityiskohtaiset säännökset oli annettu VO:n käsittelemien riita-asioiden erottamiseksi yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävistä riita-asioista, mutta ettei sillä kuitenkaan oltu pyritty täydellisen, VO:ssa käsiteltäviä riita-asioita koskevan luettelon laatimiseen.[1]

Edellä esitetyn myötä nousee nyt esiin käsillä olevan tutkimuksen

[1] Näin *KM 1958: 97*, perustelut s. 75 ja *HE 1959: 64* s. 30.

Vrt. tästä myös *Wirilander*, LM 1980 s. 237 ja 238 s. sekä toisaalta *Vihervuori* s. 22, jossa päinvastoin oletetaan po. lainkohta tarkoitetun suhteellisen tyhjentäväksi.

kannalta tärkeä selvittämistä kaipaava kysymys: Onko VL 14: 7.3:een sisältyvää VO:ssa käsiteltävien riita-asioiden luetteloa L:lla 11. 10. 1963 muutetussa muodossaan pidettävä edelleen vesilakikomitean mietintöön ja hallituksen esitykseen (*HE 1959: 64*) sisältyvien mainintojen mukaisesti ainoastaan esimerkinomaisena vai onko lainsäätäjä tarkoittanut tämän lainkohdan, siihen 11. 10. 1963 tehtyjen muutosten jälkeen, täydelliseksi luetteloksi VO:n toimivaltaan kuuluvista riita-asioista, minkä luettelon ulkopuolelle jäävät asiat kuuluvat AO:n toimivaltaan?

Kysymykseen vastaamiseksi on ensin perehdyttävä VL:n muuttamisesta 11. 10. 1963 annetun lain syntyhistoriaan. Hallituksen esityksessä (*HE 1962: 112*) perusteltiin kyseisen lainkohdan samasanaista muutosta sillä, että VO:n käsiteltäviin kuuluvina vesiasioina olisi mainittava myös virka-apuasiat. Edelleen perustelut jatkuivat tältä kohdin seuraavasti: »Myös eri asiaryhmien välistä rajaa ehdotetaan eräissä kohdin selvennettäväksi.»[2] Eduskunnan muutettua sanotun esityksen muutoksenhakua koskevia säännöksiä tasavallan presidentti jätti lain kokonaisuudessaan vahvistamatta.[3] Hallitus antoi kuitenkin v:n 1963 valtiopäiville uuden esityksen VL:n muuttamisesta (*HE 1963: 65*), joka oli muuten yhdenmukainen edellä mainitun esityksen kanssa, paitsi että muutoksenhakujärjestelmän muuttamista koskevat säännökset oli siitä jätetty pois. Tämä esitys johti sitten tarkoitettuun lainmuutokseen.[4] Vastaavanlainen muutosesitys samoine perusteluineen oli sisältynyt jo hallituksen v. 1961 eduskunnalle tekemään esitykseen VL:n muuttamisesta, mihin sisältyvä lakiehdotus oli kuitenkin eduskunnassa hylätty valitusmenettelyä koskeneiden erimielisyyksien vuoksi.[5]

Edellä kerrotun VL:n muuttamisesta 11. 10. 1963 annetun lain syntyhistorian perusteella on tehtävissä se johtopäätös, ettei lainsäätäjä tuolloin ole tarkoittanut puuttua VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon, vaan ainoastaan ottaa huomioon VO:n toimivaltaan kuuluvat virka-apuasiat sekä lisäksi selventää VO:n toimivaltaan kuuluvien eri vesiasiaryhmien välistä rajaa. VL 14: 7.3:n luetteloa on siten alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti pidettävä edelleen esimerkinomaisena. Asia on toisin sanoen

---

[2] *HE 1962: 112* s. 3.

[3] Ks. tästä *eduskunnan vastaus ja hallituksen kirjelmä/HE 1962: 112*. Vp 1963, Asiakirjat III: 2.

[4] Ks. *eduskunnan vastaus/HE 1963: 65*. Vp 1963, Asiakirjat I.

[5] Ks. *HE 1961: 63* sekä sen johdosta annetut *Ltv 29/1961, SVM 96/1961* ja *eduskunnan vastaus*. Vp 1961, Asiakirjat I.

tulkittavissa siten, että kyseisessä lainkohdassa nimenomaisesti mainitut asiat (pääasioina) ehdottomasti kuuluvat VO:n toimivaltaan riita-asioina. Sen sijaan lainsäätäjä ei ole tarkoittanut sitä, etteivät muut kuin kyseisessä lainkohdassa luetellut riita-asiat voisi kuulua VO:n toimivaltaan. Asiasta on tehtävissä myös se johtopäätös, että VL 14: 1:n säännös on toimivaltakysymyksen kannalta ensisijainen VL 14: 7.3:een verrattuna. Asian kuuluminen VO:n toimivaltaan ratkeaa siten epäselvissä tapauksissa viime kädessä VL 14: 1:n yleissäännöksen nojalla.[6]

Vertailevassa mielessä mainittakoon, ettei myöskään JL 303 §:ään sisältyvä luettelo MO:n ratkaistavista asioista ole täydellinen. Luettelon ottamista jakolakiin perusteltiin aikoinaan sillä, että luettelosta saattaa olla hyötyä lain käyttäjälle, joka ei ole lakimies.[7] Sama näkökohta puoltaa myös VL 14: 7.3:n luettelon ottamista lakitekstiin. Toisaalta viimeksi mainittu lainkohta ei ole tässä mielessä ilmaisutapansa selkeyden puolesta paras mahdollinen, kuten jo edellä on todettu. Lisäksi lainkohtaan sisältyvä jokseenkin yksityiskohtainen ja kasuistinen luettelo saattaa johtaa lain lukijaa, jolla ei ole tilaisuutta tutustua lain esitöihin, harhaan juuri siinä mielessä, että se ymmärretään täydelliseksi, jollaiseksi lainsäätäjä ei ole sitä kuitenkaan tarkoittanut. Ruotsin vastaava lainkohta on tässä suhteessa selvempi, koska siellä nimenomaan tyhjentävästi luetellaan VD:ssa haasteasioina (stämningsmål) käsiteltävät asiat (VaL 13: 14, otsakkeen stämningsmål alla).[8]

VL 14: 7.3:ssa on kuitenkin määritelty VO:ssa käsiteltävät riita-asiat täsmällisemmin kuin aikoinaan v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnössä (*KM 1939: 3*), jonka lakiehdotuksen 331 §:n mukaan vesioikeudellisia riita-asioita olisivat olleet ne vesioikeusasiat, jotka eivät olleet asianomaisissa luvuissa mainittuja hakemusasioita, rikosasioita tai ojitusta koskevia asioita. Komitean mietinnön perusteluista ilmenee, että komitean mielestä kaikki vesioikeusasiat, joita ei voitu lukea kuuluviksi komitean edellyttämiin muihin vesioikeusasiain luokkiin, olisi ollut käsiteltävä riita-asioina.[9] Riita-asiat oli siis määritelty pelkästään negatiivisesti. Tällaisella määritelmällä oli tosin se etu, että eri vesioikeudellisia ryhmiä koskevien määritelmien ulkopuolelle ei olisi voinut jäädä mitään vesiasioita. Tämä olisi kuitenkin voinut johtaa siihen, että riita-asioina olisi tullut

---

[6] Vrt. kuitenkin *Wirilander*, LM 1980 s. 237.

[7] Ks. tästä *KM 1949: 44: I* s. 79 ja *Suomaa* s. 272.

[8] Vrt. Ruotsin osalta 4.2.4. luvussa av:n 65 jälj.

[9] *KM 1939: 3*, perustelut s. 412. Vrt. tästä myös *Wirilander*, LM 1980 s. 232.

käsitellyksi asioita, jotka todellisuudessa eivät lainkaan olisi olleet riitaisia.[10]

V:n 1944 vesistölakiehdotuksessa (331 §) olikin riita-asioiksi määritelty ainoastaan »riita-asian luontoiset vesistöasiat, joita ei ole käsiteltävä hakemusasiain yhteydessä». Lakiehdotuksen perusteluissakaan ei tämän tarkemmin määritelty riita-asiain käsitettä, vaan tämä samoin kuin vesistöasiain käsite edellytettiin tunnetuksi.[11] Kun muistetaan jo edellä mainittu vesioikeuslakikomitean mietinnön perusteluissa ollut lausuma siitä, että ehdotetun vesioikeuslain mukaan käsiteltävät vesioikeusasiat kävivät ilmi lain muista säännöksistä,[12] olisi v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaisiksi riita-asioiksi voitu kenties lukea ainoastaan sellaiset vesioikeusasiat, jotka oli jossakin lainkohdassa nimenomaan riita-asiaksi mainittu.[13] Vaikka tällaisena mainintana olisi hyväksytty esimerkiksi lausuma siitä, että asia oli ajettava vesituomioistuimessa kanteella tai pantava vireille haasteella, olisi KM 1939: 3:n ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukainen vesituomioistuimissa tai vesistöoikeuksissa käsiteltävien riita-asiain lukumäärä jäänyt aivan vähäiseksi. Nämä olisivat vastanneet vain osaa niistä tapauksista, jotka myöhemmin VL:n säännösten nojalla on määrätty pantaviksi vireille kanteella.[14] Näin ahdasta tulkintaa vesistöoikeuksissa käsiteltävien riita-asioiden osalta v:n 1944 esitysehdotuksessa lienee tuskin tarkoitettu. Päinvastoin lakiehdotuksen 331 §:n sanamuoto verrattuna 282 §:n säännökseen viittaa lähinnä sellaiseen tulkintaan, että v:n 1944 esitysehdotuksen mukaan vesistöoikeuksien toimivaltaan kuuluvina riita-asioina olisi samoin kuin KM 1939: 3:n mukaan ollut pidettävä

---

[10] Samasta seikasta huomautti aikoinaan *Suomen vesivoimayhdistys*, lausunto s. 80 s., jossa ehdotettiin seuraavaa säännöstä vesioikeudellisten riita-asioiden määrittelemiseksi positiivisesti: »Tämän luvun säännösten mukaisesti käsitellään kaikki vesioikeusasiat, jotka luonteeltaan ovat riita-asioita, ei kuitenkaan niitä, jotka 304 §:ssä olevan säännöksen mukaisesti käsitellään hakemusasian yhteydessä.»

[11] Vrt. v:n 1944 esitysehdotuksen mukaisesta vesioikeudellisen riita-asian käsitteestä myös *Aura*, LM 1946 s. 488 s. ja *Wirilander*, LM 1980 s. 233 sekä edellä 3.7.2. luvussa av:n 288 ed.

[12] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 394.

[13] Tällaisesta tulkintamahdollisuudesta huomautti myös KHO v:n 1944 esitysluonnoksen johdosta antamassaan lausunnossa. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 540.

[14] Vrt. KM 1939: 3:n mukaisista kanteella vireille pantavista asioista sekä toisaalta VL:n mukaisista vastaavista asioista jälj. 7.5. jaksossa.

jokaista asianosaisriitaa, joka välittömästi koski ehdotetun vesistölain alaista oikeussuhdetta ja jota ei ollut käsiteltävä hakemus-, rikos- tai ojitusasiana.[15]

Vastaava johtopäätös voidaan mielestäni tehdä VL 14: 7.3:n sanamuodon pohjalta paljon perustellummin kuin aikoinaan KM 1939: 3:n tai v:n 1944 vesistölakiehdotuksen osalta. Kun verrataan VL 14: 7.3:n koko muuta sisältöä sen viimeiseen lauseeseen »*samoin kuin* tässä laissa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja *niihin rinnastettavat* asiat», ilmenee selvästi, ettei VL:ssa ole yleensä tarkoitettu riita-asioiden edellytykseksi sitä, että ne olisi VL:n asianomaisissa kohdissa osoitettu riita-asioina käsiteltäviksi. Kuitenkin riita-asioille on VL:ssa asetettu osittain tiukempia edellytyksiä kuin aikaisempien esitysehdotusten mukaan olisi ollut asian laita. Ensimmäinen ja tärkein edellytys on se, että kysymyksessä on VL:n mukainen vesiasia. Nämä on edellä 6.2. luvussa määritelty asioiksi, joissa *pääasiallisesti* on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä. Toiseksi pitää olla kysymys riita-asiasta. Tällaisena on meillä prosessioikeudessa vallitsevan käsityksen mukaan, sikäli kuin on kysymys riita-asiain oikeudenkäynnin kohteesta, pidetty väitettyä oikeudellista intressiä eli väitettyä oikeussuhdetta, subjektiivista oikeutta tai yksityisoikeudellista vaadetta.[16] Kolmanneksi VL 14: 7.3:sta ilmenee, että kysymys ei saa olla hakemuksen tai rangaistusvaatimuksen yhteydessä vireillepannusta asiasta taikka virka-apuasiasta. Samoin syrjäytyvät pois valitusasiat, joita ei ensimmäisessä oikeusasteessa käsitellä lainkaan VO:ssa, vaikka tätä ei VL 14: 7.3:n nykyisessä sanamuodossa nimenomaan lausutakaan. Nämä kolme edellytysten ryhmää vastaavat suurin piirtein aikaisempien ehdotustenkin mukaisia edellytyksiä. VL 14: 7.3:ssa on näiden lisäksi asetettu eräiltä osin (suorituskanteet) VO:ssa käsiteltäville riita-asioille edellytyksiä sekä kanneperusteiden että kannevaatimusten puolesta. Tätä luetteloa ei kuitenkaan ole pidettävä tyhjentävänä, kuten edellä on todettu, eikä se siten voi kaventaa VO:n toimivaltaan kuuluvien

---

[15] Myös KHO päätyi vastaavaan tulkintatulokseen v:n 1944 esitysluonnoksen johdosta antamassaan lausunnossa, vaikkakaan se ei oikeuspoliittiselta kannalta hyväksynyt kaikkien vesistöolojen kannalta vähämerkityksellisten asioiden erottamista AO:n toimivallasta. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 541 s. Vrt. KHO:n lausunnosta tältä osin myös *Wirilander*, LM 1980 s. 233–235 ja tiivistetysti s. 236 i.f.

[16] Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 19 ja siellä mainittuja lähteitä. Vrt. myös ed. 6.3.1. luvussa hallinnon ja lainkäytön välisestä rajanvedosta esitettyyn.

vesioikeudellisten riita-asioiden piiriä. Kyseisestä lainkohdasta ilmenee edelleen, että VO:n toimivaltaan riita-asioina kuuluvat myös sellaiset korvauskanteet, joita ajetaan VL:ssa rangaistavaksi julistettuun tekoon tai laiminlyöntiin perustuvina, ellei vastaajalle ole samalla vaadittu rangaistusta (rikos- eli deliktiperusteiset korvauskanteet). Edellytyksenä ei siis välttämättä ole se, että kanteen peruste on siviilioikeudellinen.

Edellä olevan esityksen pohjalta VO:n toimivaltaan kuuluvat riita-asiat voitaneen pääpiirteittäin määritellä sellaisiksi asianosaisten välisiksi riidoiksi, joihin on pääasiallisesti sovellettava VL:n tai sitä aikaisemman lain säännöksiä ja joita ei ole käsiteltävä hakemus-, rikos-, valitus- tai virka-apuasioina taikka niiden yhteydessä. Vesioikeudellisten riita-asioiden määritelmä on tässä samoin kuin v:n 1944 vesistölakiehdotuksessa (331 §) osittain negatiivinen. Puhtaasti positiivisen määritelmän laatiminen olisikin tuottanut vaikeuksia huolimatta vesioikeudellisten riita-asioiden vähälukuisuudesta käytännön oikeuselämässä, koska ne saattavat olla laadultaan varsin moninaisia. Toisaalta määritelmä ei ole pelkästään negatiivinen, kuten v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksessa (331 §), vaan osittain positiivinenkin, koska kysymys täytyy olla asianosaisten välisestä riidasta eli riita-asiasta siinä mielessä kuin se ymmärretään yleensä prosessioikeudessa. Tämä määritelmä jättää mahdolliseksi sen, että epäselvät tapaukset luetaan kuuluviksi niihin ryhmiin, joihin ne asiallisesti parhaiten kuuluvat.

VO:ssa käsiteltäviä riita-asioita koskevalla säännöksellä ja tämän käsitteen sisällöllä on merkitystä VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan erottelussa sekä de lege lata että de lege ferenda. Viimeksi mainitussa suhteessa kysymystä käsitellään pääasiallisesti vasta tämän tutkimuksen lopussa muun de lege ferenda-esityksen yhteydessä. Eräiden erilliskysymysten osalta on kuitenkin jo voimassa olevan oikeuden tarkastelun yhteydessä esitetty näkökohtia myös säädettävää lakia silmällä pitäen.

7.2. Riita-asioiden ryhmittelystä käsillä olevaa tutkimusta varten

VL 14: 7.3:n säännös VO:ssa käsiteltävistä riita-asioista on varsin luettelonomainen ja heterogeeninen sisältäen runsaasti erilaatuisia asioita. Tästä syystä VO:n toimivaltaan kuuluvat kanteet eri tilanteissa ovat erilaisia riippuen kantajan kulloisestakin oikeussuojan tarpeesta. Tällöin

VO:n ja AO:n välistä asiallista toimivallan jakoa on tarkoituksenmukaista käsitellä erikseen erilaatuisten vesioikeudellisten riita-asioiden osalta.

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olevat riita-asiat olisi mahdollista ryhmitellä monella eri tavalla. Perusteena voitaisiin käyttää esimerkiksi VL:n 2–10 lukujen mukaista jaotusta. Tällaisen ryhmittelyn totaalisesta käyttämisestä ei olisi kuitenkaan vastaavaa hyötyä tarkasteltaessa VO:n asiallista toimivaltaa suhteessa AO:n asialliseen toimivaltaan. Prosessuaaliset toimivaltaa koskevat ongelmat ovat nimittäin samantapaisia monien VL:n eri luvuissa säänneltyjen asioiden osalta, minkä vuoksi samoihin kysymyksiin jouduttaisiin palaamaan yhä uudelleen. Sen sijaan yksittäisiä ongelmatilanteita on pyritty tarkastelemaan lähinnä VL:n sääntelemiin erilaisiin käyttömuotoihin ja rajoituksiin liittyvässä merkityksessä. Esimerkiksi pohjaveteen (pääasiassa kaivon veteen) liittyviä toimivaltaongelmia on käsitelty omassa alaluvussaan.

Oikeuskirjallisuudessa on nykyään vallitsevana kanteiden kolmijako, jonka mukaan kanteet ryhmitellään suorituskanteisiin, vahvistuskanteisiin ja muotoamis- eli konstitutiivisiin kanteisiin.[17] Tällainen ryhmittely soveltuu luontevasti AO:n toimivaltaan kuuluvien riita-asioiden jaotteluun. Kyseinen ryhmittely soveltuu osittain myös VO:n toimivaltaan kuuluvien vesioikeudellisten riita-asioiden jaotteluun, pääasiassa suorituskanteiden ja vahvistuskanteiden osalta. Ryhmittelyä voidaan siten käyttää eräänlaisena yhdistävänä ja kokoavana tekijänä suoritettaessa rajanvetoa VO:n ja AO:n asialliseen toimivaltaan kuuluvien riita-asioiden välillä. Matemaattista termiä lainaten voitaisiin kenties puhua yhteisestä nimittäjästä. Joka tapauksessa tämänkaltaisesta ryhmittelystä on hyötyä toimivaltakysymysten ongelmatilanteiden systematisoinnissa.

Suorituskanteiksi luonnehditaan prosessioikeudessa kanteita, joissa kannevaatimus tarkoittaa suoritusvelvollisuuden asettamista.[18] Kanteen johdosta annettavan suoritustuomion olennaisimmat tunnusmerkit ovat

[17] Ks. po. kolmijakoa koskevasta kirjallisuudesta *T. Ellilä*, Juhlajulkaisu Kaira–Castrén s. 54, *sama*, Oikeudenkäynti s. 115 ja Sivullissuoja s. 12, *Honkasalo*, Vahvistuskanneoikeudesta s. 81, *Tirkkonen*, Sp I s. 382 s., *Wrede* I s. 234 s., *Wrede–Palmgren* s. 273 s., *Ekelöf* II s. 96–111, *Olivecrona*, Domen i tvistemål s. 15, *sama*, Rätt och dom s. 26–34 verr. 167–178, *Baumbach–Lauterbach–Albers–Hartmann* s. 574 s., *Baur* s. 20 ja 88–91, *Eyermann–Fröhler* s. 228, *Guldener* s. 192, *Schönke–Kuchinke* s. 178–187, *Karl Wolff* s. 6 s. ja *Zeiss* s. 104 (§ 42).

[18] *T. Ellilä*, Sivullissuoja s. 25 s., on suorituskanteen sijasta suositellut käytettäväksi termiä velvoittamiskanne, joka ei kuitenkaan ole tullut laajemmalti käytän-

vastapuolen velvoittaminen tietynlaiseen suhtautumiseen ja tuomion täytäntöönpanokelpoisuus. Tämän mukaisesti VL 14: 7.3:n säännöksen sisältämästä VO:n toimivaltaan kuuluvien riita-asioiden luettelosta voidaan suorituskanteiden ryhmään lukea vesilainsäädännön vastaisen toimenpiteen kieltämistä, laitoksen tai rakennelman poistamista ja muuta olojen ennalleen palauttamista sekä luvattomalla toimenpiteellä aiheutetun vahingon korvaamista koskevat kanteet (kielto-, ennalleenpalauttamis- ja vahingonkorvauskanteet).[19] Näissähän kannevaatimus tarkoittaa suoritusvelvollisuuden asettamista. Jos kysymyksessä on ennalleenpalauttamis- tai vahingonkorvauskanne, jossa vaaditaan vastapuolen velvoittamista johonkin positiiviseen suhtautumiseen, voidaan puhua varsinaisesta vesioikeudellisesta suorituskanteesta.[20] Vesilainsäädännön vastaisen toimenpiteen kieltämistä koskevat kanteet ovat taas tyypillisiä kieltokanteita. Niissä kanteen hyväksyvä tuomio sisältää suorituskäskyn sijasta pidättymiskäskyn.[21]

Vahvistuskanteiksi luetaan kanteet, joissa vaaditaan tietyn oikeussuhteen olemassaolon tai ei-olemassaolon vahvistamista (positiivinen tai negatiivinen vahvistuskanne).[22] Kun valtaväylän sijaintia ja leveyttä sekä VL:n tai aikaisemman vesilainsäädännön nojalla annettuun päätökseen perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat kanteet tarkoittavat tietyn oikeussuhteen olemassaolon tai ei-olemassaolon vahvistamista, on näissä tapauksissa kysymys vesioikeudellisesta vahvistuskanteesta, joko positiivisesta tai negatiivisesta.[23] Myös ennen VL:ia voimassa ollut VOL sisälsi eräitä vahvistuskannetapauksia, jotka tuolloin kuuluivat yleisen

---

töön. Sitä paitsi nimitys suorituskanne on täsmällisempi ilmaisu, koska vahvistustuomiokin on velvoittava tuomio. – Ks. suorituskanteita koskevasta kirjallisuudesta lisäksi *Tirkkonen*, Sp I s. 383–388, *Wrede* I s. 234, *Wrede–Palmgren* s. 273 s., *Ekelöf* II s. 96–100, *Olivecrona*, Domen i tvistemål s. 30, *Baur* s. 88 s., *Guldener* s. 205–207, *Schönke–Kuchinke* s. 179 ja *Zeiss* s. 104 s.

[19] Samoin *Pietilä* s. 71 s. ja 243 s.

[20] Vrt. yleisen siviiliprosessin kannalta *Tirkkonen*, Sp I s. 384.

[21] Vrt. *Tirkkonen*, mt. s. 388 s.

[22] Ks. vahvistuskanteista yksityiskohtaisemmin *Honkasalo*, Vahvistuskanneoikeudesta s. 101 s., *Tirkkonen*, Sp I s. 389–396, *Wrede* I s. 240–247, *Wrede–Palmgren* s. 279–286, *Ekelöf* II s. 100–107, *Olivecrona*, Domen i tvistemål s. 45–49, *Baumbach–Lauterbach–Albers–Hartmann* s. 593–607 (ZPO 256 §, aik. 280 §), *Baur* s. 89 s., *Eyermann–Fröhler* s. 379–397 (VwGO 43 §), *Guldener* s. 207–211, *Schönke–Kuchinke* s. 183–186, *Stein Jonas-Pohle* ym. I s. 1009–1030 (§ 256) ja *Zeiss* s. 106–109.

[23] Samoin *Pietilä* s. 72 ja 244 s.

tuomioistuimen toimivaltaan. Nämä olivat VOL 6: 9.1:n säännös erillisestä tuomioistuimen ratkaisun hankkimisesta hakijan tai muistutuksentekijän oikeudesta sekä saman pykälän 2 momentin säännös valtaväylää koskevista riitaisuuksista.[24]

Muotoamiskanne pyrkii jonkin olemassaolevan oikeussuhteen tai oikeustilan muuttamiseen tahi muotoamiseen. Tällaisen kanteen ajaminen tulee kysymykseen vain silloin, kun kirjoitettu laki tai tavanomainen oikeus sallii sen.[25] Vesiasioissa muotoamiskanteet ovat mielestäni mahdollisia vain eräissä VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrätyissä tapauksissa, jotka koskevat pääasiassa vesioikeudellisten yhteisöjen kokousten päätösten kumoamista.[26] Aikoinaan muotoamiskanteiden joukkoon oli luettava myös VOL 1: 13:n mukainen rakentajan AO:ssa nostama toisten koskiosuuksien käyttöön saamista koskeva kanne.[27] Nyt tätä menettelyä vastaa kuitenkin VO:n voimalaitoksen rakentamisluvan yhteydessä rakentajalle VL 3: 9:n mukaisesti myöntämä oikeus käyttää muiden koskiosuuksia. Yleensäkin VL:n mukaan voimassa olevan oikeustilan muuttamista koskevat asiat tulee saattaa VO:ssa vireille hakemuksella ja käsitellään siellä hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä (VL 14: 7.2).[28] Esimerkiksi VO:n rakennuslupapäätöksellä on osittain konstitutiivinen, oikeuksia perustava merkitys.[29]

Vesioikeudellisten muotoamiskanteiden vähäisen merkityksen vuoksi olen niiden sijasta erottanut omana ryhmänään käsiteltäviksi VL 14: 7.3:n viimeisessä lauseessa mainitun asiaryhmän eli *VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat asiat* (7.5. luku).[30] Näistä useimmat, kuten erilaisia vahingonkorvaus-, lunastus- ja toimenpidevaa-

[24] Vrt. *Honkasalo*, mt. s. 118 s. sekä ed. 3.3.2. luvussa av:n 119 jälj. ja 3.3.4. luvussa av:n 166 jälj.

[25] Ks. muotoamis- eli konstitutiivisista kanteista *Honkasalo*, mt. s. 84–86, *Lager* s. 19 s., jossa todetaan muotoamistuomioiden kuuluvan ns. poikkeustuomioiden ryhmään ja niiden käyttämisen voivan tulla kysymykseen vain poikkeustilanteissa, *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 23–29, *sama*, Sp I s. 397, *Wrede* I s. 247–249, *Wrede–Palmgren* s. 287–289, *Ekelöf* II s. 109–111, *Olivecrona*, mt. s. 56–60, *Baur* s. 91, *Guldener* s. 211–213, *Schönke–Kuchinke* s. 186 s. ja *Zeiss* s. 109 s.

[26] Vrt. yhtiöoikeudellisista muotoamiskanteista *Tirkkonen*, Sp I s. 401 ja *Baur* s. 91.

[27] Näin *Haataja* III s. 78.

[28] Vrt. *Pietilä* s. 72.

[29] Ks. tästä *Haataja* III s. 248.

[30] Vrt. *Pietilä* s. 245.

timuksia koskevat kanteet ovat tosin luettavissa suorituskanteiden ryhmään. Eräät, esimerkiksi hyödynsaajan vaatimus saada liittyä jo perustettuun säännöstely-yhtiöön tai erota siitä (VL 7: 13.3 ja 8: 20) sekä voimalaitoksen rakentamisyritykseen osallistumista ja oikeutta vesivoimaan koskevat riitaisuudet (VL 3: 13.1) kuuluvat mielestäni vahvistuskanteiden ryhmään. Kuten edellä jo mainittiin, eräät vesioikeudellisten yhteisöjen kokousten päätösten kumoamista tarkoittavat kanteet ovat luettavissa muotoamiskanteiden ryhmään.

Seuraavassa esityksessä tarkastellaan erikseen edellä mainittujen ryhmien osalta, millaiseksi VO:n ja AO:n välinen toimivallan jako on käytännössä muotoutunut ja onko siinä havaittavissa säännönmukaisuuksia. Tämän jälkeen on tutkimustehtävän mukaisesti pyrittävä oikeuskäytännön kriittiseen arviointiin. Onko oikeuskäytännössä muotoutunut VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan välinen raja tarkoituksenmukainen ja vastaako se lainsäätäjän tarkoitusta? Missä suhteessa muutokset oikeuskäytännössä ja itse laissa olisivat aiheellisia?

7.3. Suorituskanteet

7.3.1. Kaivon vettä (pohjavettä) koskevia riitoja

7.3.1.1. Pohjavettä koskevien kysymysten merkityksestä ja pohjaveden käsitteestä

Useissa yleisissä tuomioistuimissa esillä olleissa VO:n ja AO:n välistä asiallista toimivaltaa koskeneissa tapauksissa on ollut kysymys kaivon veden pilaamisesta tai käyttämisestä aiheutuneista riidoista. Näistä taas valtaosa on ollut vahingonkorvausjuttuja, mutta myös kielto- ja ennallistamiskanteita on esiintynyt käytännössä. Kokonaisuudessaan nämä tapaukset antavat jo varsin hyvän kuvan VO:n ja AO:n välisen asiallisen toimivallan suhteen käytännössä syntyneistä ongelmista. Lisäksi pohjavettä koskevilla kysymyksillä on sekä kansantalouden että yksityisten asianosaisten kannalta tärkeä merkitys. Käsillä olevan tutkimuksen kannalta näitä koskevat riidat näyttävät taas usein omaavan erityistä prosessuaalista merkitystä. Näistä syistä olen katsonut sopivimmaksi aloittaa

oikeuskäytännön tarkastelun juuri tämäntyyppisistä riidoista.[31] Aluksi on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota eräisiin kaivon veden suhteen merkittäviin teoreettisiin kysymyksiin.

VO:n toimivaltaan kuuluvissa kaivovesiasioissa pitää VL 14: 1:n yleissäännös huomioon ottaen olla kysymys asiasta, jossa on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä. Edelleen VL 14: 7.3:n mukaan riita-asiana VO:ssa käsiteltävässä asiassa voi olla kysymys mm. »pohjavettä koskevasta toimenpiteestä». Aineelliset pohjavettä koskevat säännökset sisältyvät lähinnä VL 1 ja 9 lukuihin. Aikaisempaan vesilainsäädäntöömme ei kuulunut lainkaan pohjavettä koskevia säännöksiä, vaan ne on otettu vasta VL:iin.[32] Sen sijaan RL 34: 15:ssä on jo

[31] Kysymyksen käytännön merkityksen osoittamiseksi mainittakoon, että pelkästään maamme kallioperään porataan vuosittain arviolta 3 000–4 000 kaivoa ja valmiiden porakaivojen määrä on arviolta 80 000. Kaivojen rakentamisesta kuluttajille aiheutuvat kustannukset ovat vuosittain yhteensä 20–25 miljoonan markan suuruusluokkaa. Ks. tästä *Rönkä* s. 5 ja 49.

[32] Vrt. pohjavesikysymyksestä ennen VL:ia voimassa olleen oikeutemme valossa *Haataja* I s. 27–29 ja *Manner*, LM 1953 s. 452–462. Vielä v:n 1939 vesioikeuslakikomitea ei ottanut pohjavettä koskevia säännöksiä ehdotukseensa, vaan katsoi niiden jäävän »vesioikeuslain voimassaoloalan ulkopuolelle» sillä perusteella, että ruotsalais-suomalaisessa oikeudessa vanhastaan voimassa olleen periaatteen mukaan oli vesistöiksi luettava ainoastaan vedet, joilla oli vapaa pinta. Ks. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 79. Mainittu komitea siis tarkoitti laatimansa lakiehdotuksen koskemaan ainoastaan vesistöjä eikä kaikkia vesiä.

Ruotsissa pohjaveden (grundvatten) ottamista ja käyttöä koskevat nimenomaiset säännökset (VaL 1918, 2: 42–61) lisättiin v:n 1918 VaL:iin v. 1939. Ks. kyseisen lainmuutoksen perusteluita *SOU 1937: 35*, passim, sekä pohjaveden käyttöä koskevasta aikaisemmasta kirjallisuudesta *Ljungman–Stjernquist II* s. 75 s. ja *Körlöf* s. 123–137. – Uuden VaL 1: 3:n 2 ja 3 kohdissa pohjaveden ottaminen ja johtaminen luetaan ko. laissa säänneltyihin vesiyrityksiin. Lisäksi VaL 19 luku vesihuollon suojaamisesta ym. koskee myös pohjavesivaroja. Ks. VaL:n esitöistä näiltä osin *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 396 s. ja 599–607.

Norjan vesistölaki (VDL) ei suoranaisesti käsittele pohjavettä (grunnvannet), mutta eräät säännökset, esim. kaivamisesta ja kuivatuksesta saattavat koskea myös pohjavettä. Ks. esim. VDL 8 §, 11 § (om brønngraving), 25–35 § (om tørrlegging). Aikaisemmin myös eräät jäteveden johtamista ja viemäröintiä koskevat VDL:n säännökset, jotka on kumottu L:lla 26. 6. 1970 nr. 75 (vannvernloven) ja L:lla 13. 3. 1981 (forurensningsloven), sisälsivät pohjaveden suojelua likaamiselta koskevia säännöksiä. Nyttemmin mainittu forurensningsloven koskee samoin kuin aikaisemmin voimassa ollut vannvernloven myös pohjavesiä. – Ks. lisäksi kirjallisuudesta *Falkanger* s. 162–168 ja *Hugo–Sørensen og Olafsen* s. 15.

Tanskassa pohjavesien (grundvand) käytöstä säädetään nykyisin 8. 6. 1978

vanhastaan säädetty rangaistavaksi tahallinen tai tuottamuksellinen, vesijohdon, kaivon tai muun senkaltaisen vesipaikan pilaaminen ihmisten hengen tai terveyden vaarantavalla tavalla.

Pohjaveden pilaantuminen on erityisen haitallista sen vuoksi, että sitä käytetään yleensä sellaisenaan juomavetenä. VL 1: 22:ssa kielletäänkin toisen kiinteistöllä olevan pohjaveden pilaaminen jätteitä yms. johtamalla taikka pohjaveden laadun huonontaminen yleistä tai toisen yksityistä etua loukkaavalla tavalla. Tällaiseen pohjaveden pilaamiseen ei voi saada edes VO:n lupaa niin kuin pintaveden pilaamiseen VL 1: 19:n nojalla. Kuitenkin VO voi jonkin alueen pohjaveden osalta antaa lievempiä määräyksiä kuin VL:ssa on säädetty (VL 1: 22.2). Pohjavesien suojelun kannalta säännös on sikäli puutteellinen, ettei siinä ole huomioitu riittävästi maanomistajan omalla alueella olevia pohjavesiä.[33] VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä (lakiehdotus 1: 22.1) onkin ehdotettu kyseistä säännöstä tältä osin selvennettäväksi.

Pohjaveden pilaantumista voi aiheuttaa mm. huoltoasemilta, kaatopaikoilta, korjaamoilta, varastoalueilta ja kuljetusonnettomuuksien yhteydessä ajoneuvoista maahan ja sitä tietä edelleen kaivoihin päässyt öljy. Pohjavettä saattavat pilata myös haja-asutusalueiden viemäröimättömät asutus- ja karjatalousjätteet, hautausmaat, puunkyllästyslaitokset ja sorakuoppiin luvatta tyhjennetyt jätteet. Näiden tekijöiden mahdolliseen pohjavettä saastuttavaan vaikutukseen on viime aikoina kiinnitetty huomiota, mutta niiden todellisista haitoista tiedetään edelleen varsin vähän.[34]

---

annetussa vesihuoltolaissa (Lov om vandforsyning mv nr. 299). Vrt. tästä ed. 4.4. luvussa av:n 120 kohdalla. Vrt. pohjavesien suojelusta myös MBL 11 § sekä kirjallisuudesta *Tolstrup*, Dansk miljøret 3 s. 260–274 ja *Tolstrup–Barfod* s. 331–359 (kirj. Barfod).

Saksan Liittotasavallan WHG koskee myös pohjavesiä (das Grundwasser). Ks. tästä WHG 1.1 §:n 2 kohta ja 33–35 § (Bestimmungen für das Grundwasser) sekä kirjallisuudesta *Gieseke–Wiedemann–Czychowski* s. 66 s. ja 732–747, *Kimminich* s. 157–165, *Köhler* s. 7 s. ja Sievers s. 55 ja 156–159.

Englannissa pohjavesien valvonta perustuu suurelta osin v:n 1963 vesivarantolaissa (Water Recources Act) säänneltyyn lupajärjestelmään (licensing system), jossa vesiviranomaisilla on laaja harkintavalta. Sen sijaan oikeus pohjaveteen määräytyy pääasiallisesti common law'n mukaan. Ks. tästä yksityiskohtaisemmin *Wisdom* s. 6 s. ja 135–142.

[33] Samoin *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 6. Vrt. myös pohjaveden muuttamiskiellon osalta jälj. 7.3.1.4. kohdan alussa.

[34] Ks. lisäksi pohjaveden likaantumistapauksista *Karimo*, teoksessa Haapanen–Mikola–Tenovuo s. 125 s. sekä pohjaveden pilaamiskiellosta yksityiskohtaisemmin *Hollo* s. 109–111 ja de lege ferenda *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 23 s.

VL 1: 4:n mukaan pohjavedellä tarkoitetaan VL:ssa maa- ja kallioperässä olevaa vettä. Yleisessä kielenkäytössä erotetaan maassa olevasta vedestä puhuttaessa toisistaan kaksi eri ryhmää, pintavesi ja pohjavesi. Tällöin pintavedellä tarkoitetaan maan pintakerroksissa olevaa vettä, johon ojitus kohdistuu. Pohjavedellä tarkoitetaan yleensä ainoastaan syvemmällä olevaa vettä, jota käytetään juomaveden tarpeen tyydyttämiseen.[35] VL 1: 4:n määritelmä ei täysin vastaa tätä yleisen kielenkäytön mukaista ja teknistä pohjaveden käsitettä, vaan on sitä laajempi, sillä se sulkee piiriinsä myös vajoveden ja kapillaarisen veden ym. maavedet.[36] Pohjaveteen on VL 1: 4:n määritelmän mukaan rinnastettava myös ns. keinotekoinen pohjavesi, joka saadaan siten, että pintavesiä kuljetetaan esimerkiksi pumppaamalla sopiviin maakerrostumiin.[37]

Termin pohjavesi käyttäminen VL:ssa (muussa kuin sen varsinaisessa teknisessä merkityksessä) johtuu ensinnäkin siitä, että pohjavesi on kieleemme vakiintunut ja siten helposti ymmärrettävä nimitys. Sen käyttäminen VL:ssa vastaa myös sitä tosiasiaa, että pohjavesisäännösten tarve varsinaisesti koskee teknisessä mielessä pohjavedeksi luettavan maaveden hyväksikäyttöä ja suojelemista.[38] VL:n pohjavesisäännösten ja samalla vesituomioistuinten toimivallan laajuutta harkittaessa on kuitenkin rajatapauksissa muistettava teknistä ja yleisen kielenkäytön mukaista pohjaveden käsitettä laajempi VL 1: 4:n määritelmä. Sen mukaan siis VL:n pohjavesisäännöksiä on sovellettava kaikenlaiseen maa- ja kallioperässä olevaan veteen. Jos sen sijaan kysymyksessä on jo maaperästä suljettuun säiliöön tai vesijohtoverkostoon taikka astiaan tai pulloon nostettu vesi, ei tämä ole enää VL:n tarkoittamaa pohjavettä, vaikka yleisessä kielenkäytössä tällaistakin juomavettä voidaan edelleen kutsua pohjavedeksi. Tällaisen veden pilaamiseen perustuva korvauskanne ei ole myöskään VL:n mukainen VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia, vaan yleisen tuomioistuimen tutkittava riita-asia, kuten seuraavassa tapauksessa on katsottu.

---

[35] Samoin *Haataja* I s. 27 av. 2.

[36] Näin *KM 1958: 97* s. 11 ja *HE 1959: 64* s. 4. Vrt. teknisen pohjaveden käsitteestä *KM 1958: 97 liite* s. 13. Samoin Ruotsin uudessakin VaL:ssa, kuten jo v:n 1918 VaL 1: 15:ssä, pohjavedellä tarkoitetaan kaikkea maan pinnan alla olevaa vettä. Ks. tästä *Körlöf* s. 103 s. ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 396 s.

[37] Ks. keinotekoisesta pohjavedestä *Hollo* s. 41 av. 69 ja KM *1958: 97 liite* s. 14.

[38] Samoin *KM 1958: 97* s. 11 ja HE 1959: 64 s. 4.

VHO p. 9. 11. 1976 n:o II/1095

KO:ssa vireille pantu kanne perustui siihen, että vastaajan bensiinisäiliöstä oli päässyt maahan kantajan vesijohtoputken läheisyyteen valumaan bensiiniä. Sen vuoksi vesijohdossa oleva vesi oli tullut juomavedeksi kelpaamattomaksi ja kantaja oli joutunut siirtämään vesijohtoputken toiseen paikkaan. Tästä aiheutuneesta vahingosta vaadittiin korvauksia. KO oli katsonut, että kysymyksessä oli vesiasia, ja jättänyt kanteen tutkimatta.

HO katsoi, että asian tutkiminen, ottaen huomioon VL 14: 1 ja 7:n säännökset, kuului KO:n toimivaltaan ja palautti jutun KO:een. HO perusteli päätöstään sillä, ettei ollut väitettykään vahingonkorvausvaatimuksen perustuvan VL:ssa tarkoitettuun pohjaveden pilaamiseen, vaan että kysymyksessä oli suljetussa vesijohtoverkostossa olevan veden pilaaminen ja tästä aiheutuneiden vesijohdon siirtämiskustannusten korvaaminen.

7.3.1.2. Terveydenhoitolainsäädännön kaivon veden käyttöä koskevien määräysten merkityksestä toimivaltakysymyksen kannalta

VL 1: 22:ssa kiellettäessä toisen pohjaveden pilaaminen viitataan myös terveydelle aiheutuvaan vaaraan. TervL 9 luku sisältää taas säännökset veden käyttämisestä taloustarkoituksiin. Tervltk:n tehtävänä on mm. valvoa, ettei kunnassa käytetä talouteen tai muuhun sellaiseen tarkoitukseen vettä tai jäätä, josta saattaa aiheutua terveydellistä haittaa (52 §). TervL 53 §:ään sisältyvät määräykset kaivon tai muun pohjaveden ottamon sijoittamisesta ja rakentamisesta. Sen sijaan vedenottamoiden suoja-alueista säädetään VL:ssa, mistä seikasta sisältyy nimenomainen maininta TervL 53.4 §:ään. Jos kaivo tai muu vedenottamo ei täytä säädettyjä vaatimuksia, voi tervltk määrätä puutteet korjattaviksi sekä tarvittaessa kieltää vedenottamon käyttämisen ja määrätä sen suljettavaksi tai täytettäväksi (TervL 54 §).

Toimivallan jako VO:n ja tervltk:n välillä kaivon käytön kieltämisen ja siinä ilmenevien puutteiden korjaamisen osalta on jokseenkin selväpiirteinen. Sellainen toimivalta on vain tervltk:lla TervL 54 §:n nojalla. VL 1: 18:n ja 1: 22:n säännökset kieltävät ainoastaan toisen kiinteistöllä olevan tai yleistä etua loukkaavan pohjaveden pilaamisen. Tähän perustuen vltk voi paikallisena valvontaviranomaisena antaa kehotuksia siitä, ettei VL:n pohjaveden ottamista tai sen pilaamista koskevia sääntöjä rikota. Voidaan siis sanoa, että vltk:n ja VO:n toimivallan objektina on tältä osin pohjavesi, joka ei ole kenenkään omistuksessa, kun taas tervltk:n toimivalta kohdistuu jo jonkin omistuksessa olevaan kaivoon tai vesisäiliöön yms.[39]

[39] Ks. tästä myös *Aalto–Setälä*, Suomen kunnat 19/1970 s. 1088.

7.3.1.3. Oikeuskäytännön tarkastelua kaivon veden pilaamista koskevien tapausten osalta (pohjaveden pilaamiskielto)

a) Yleisissä tuomioistuimissa tutkimatta jätettyjä vahingonkorvauskanteita

Kaivon veden pilaamisen osalta on aluksi syytä esittää seuraavat KKO:n vuosikirjoissa julkaistut selväpiirteiset prejudikaattiratkaisut, joilla on tärkeä ennakkopäätösarvo käsillä olevan tutkimusaiheen kannalta.

KKO 1967 II 67

H oli KO:ssa lausunut, että naapuritontin omistajan otettua käyttöönsä tontilleen rakentamansa likakaivon oli toimitetuissa vesitutkimuksissa todettu H:n kaivon veden saastuneen ja tulleen juomavedeksi kelpaamattomaksi. Tämän vuoksi H oli joutunut rakentamaan tontilleen uuden kaivon. Koska A menettelyllään oli aiheuttanut H:n kaivon pilaantumisen, H oli vaatinut A:n velvoittamista suorittamaan hänelle uuden kaivon rakentamisesta aiheutuneet kustannukset ja veden tutkimisesta johtuneet kulut. KO ja HO tutkivat jutun.

KKO katsoi, että ko. kaivon veden pilaamisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne olisi VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti ollut käsiteltävä vesiasiana ja sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut KO:lle eikä HO:lle. Sen vuoksi KKO, poistaen HO:n tuomiossa ja KO:n päätöksessä H:n kanteesta annetut lausunnot, jätti kanteen tutkimatta.

KKO 1975 II 27

J oli KO:ssa lausunut, että tiekunnan toimesta oli v. 1958 tehty hänen asumansa talon kohdalle yksityistielle tierumpu ja kaivettu laskuoja talon suuntaan. Sen seurauksena pintavedet olivat päässeet talon kaivoon ja saastuttaneet sen. Tämän vuoksi J vaati tiekunnalta erinäisiä korvauksia.

KO jätti kanteen tutkimatta, koska ko. kaivoveden pilaantumisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne oli VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti käsiteltävä vesiasiana eikä sellaisen tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, kuulunut KO:lle. HO jätti asian KO:n päätöksen varaan. KKO: ei muutosta.

Mainituissa tapauksissa on ollut kysymys vahingonkorvauskanteista, joissa kanteen perusteena on ollut kaivon veden pilaaminen. Niissä voidaan katsoa samalla olleen kysymys VL 1: 22:ssa kielletystä toisen kiinteistöllä olevan pohjaveden saattamisesta terveydelle vaaralliseksi tai tarkoitukseensa kelpaamattomaksi, vaikka tähän seikkaan ja mainittuun lainkohtaan ei päätösten perusteluissa viitatakaan. Kun kaivon veden pilaamista koskeviin asioihin on siten sovellettava VL:n säännöksiä,

voitaisiin perustellusti katsoa mainittujen tapausten kuuluvan vesiasioina yksinomaan VO:n toimivaltaan jo pelkästään VL 14: 1:n yleissäännöksen nojalla (verrattuna VL 1: 22:een). Kyseiset ratkaisut onkin mainittu lakikirjassa (Suomen Laki I 1981) heti VL 14: 1:n jäljessä.

Päätösten perusteluissa on kuitenkin nojauduttu VL 14: 1:n yleissäännöksen lisäksi myös VL 14: 7:ään. Perustelujen sanamuodot näyttäisivät viittaavan siihen, että tapaukset on katsottu vesiasioiksi lähinnä vesioikeudellisia riita-asioita koskevan VL 14: 7.3:n nojalla. Viimeksi mainittu lainkohta soveltuukin sellaisenaan kyseisten tapausten käsittelyyn. Näissä on ilmeisesti ollut kysymys (kanteessa väitetystä) VL 14: 7.3:ssa mainitusta VL:n vastaisesta pohjavettä koskeneesta toimenpiteestä, jonka johdosta on vaadittu vahingonkorvausta rangaistusvaatimusta esittämättä. Pelkästään tälläkin perusteella kanteet olisivat kuuluneet VO:n yksinomaiseen toimivaltaan.[40] Toisaalta päätöksissä on mainittu VL 14: 1:n lisäksi 14: 7 eikä nimenomaan riita-asioita koskevaa VL 14: 7.3:n säännöstä. Kun tapaukset on viimeksi mainitun lainkohdan nojalla käsiteltävä VO:ssa ensisijaisesti riita-asioina, mikäli vastaajien väitetään menetelleen VL:n säännösten vastaisesti eikä tästä samalla vaadita rangaistusta, voitaisiin ajatella, että asianosaisten informoimiseksi kyseisten asioiden vastaisesta käsittelyjärjestyksestä olisi ollut perustellumpaa, jos päätöksissä olisi nojauduttu nimenomaan VL 14: 7.3:een 14: 7:n asemesta. Lisäksi tuomioistuinten päätösten hyvään kirjoitustyyliin kuuluu, että lainkohtiin viitataan momentin tarkkuudella. Tästä voidaan päätellä KKO:n kyseisten päätösten perusteluissa tarkoittaneen nojautua VL 14: 7:n säännökseen kokonaisuudessaan eikä pelkästään sen 3 momenttiin. Tällainen kannanotto on perusteltu sikäli, että asianosaisella on halutessaan mahdollisuus saattaa ainakin eräät kaivon veden pilaantumista koskevat asiat vireille VO:ssa muussakin kuin riita-asioista säädetyssä järjestyksessä[41] eikä tästä asiasta määrääminen kuulu yleisen tuomioistuimen toimivaltaan.

Kerrotuissa KKO:n ratkaisuissa on juttujen kuuluminen vesiasioina VO:n toimivaltaan perusteltu lähes samasanaisesti. Näiden samansisältöisten ennakkopäätösten merkittävyyttä korostaa se seikka, että KKO on jälkimmäisessä tapauksessa katsonut tarpeelliseksi päätöksen julkaisemisen vuosikirjassa siitä huolimatta, että se perusteluiltaan ja vuosikirjaan

---

[40] Samoin *Wirilander,* LM 1980 s. 240, ensiksi mainitun v:n 1967 tapauksen osalta.

[41] Vrt. jälj. c-kohta.

painetulta otsakkeeltaan on jo aikaisemmin julkaistun prejudikaatin kaltainen ja että myös alemmat oikeudet olivat noudattaneet aikaisemmasta prejudikaatista ilmenevää oikeusohjetta. Ilmeisesti KKO on pitänyt silmällä oikeuskäytännön yhtenäisyyttä tässä tärkeässä toimivaltakysymyksessä ja halunnut osoittaa, että sen mielestä oli edelleen noudatettava jo aikaisemmin omaksuttua lain soveltamista.[42] Toisaalta on mahdollista, etteivät kyseiset tapaukset asialliselta sisällöltään olekaan olleet samankaltaisia, vaan viimeksi käsitelty tapaus on jossakin määrin edellistä tulkinnanvaraisempi, vaikka tämä ei ilmenekään päätöksen perusteluista tai tapauksen otsakkeesta vuosikirjassa.

Jälkimmäinen tapaus eroaa edellisestä v:n 1967 tapauksesta sisällöltään siinä suhteessa, että kaivon veden pilaamisen aiheuttaneet toimenpiteet oli jälkimmäisessä tapauksessa suoritettu jo v. 1958 eli ennen VL:n voimaantuloa. Tuolloin kysymys ei ole voinut olla VL:n vastaisesta toimenpiteestä eikä myöskään asiasta, johon on sovellettava VL:n säännöksiä, vaan korkeintaan aikaisemman vesioikeuslainsäädännön vastaisesta toimenpiteestä tai asiasta, johon VL 22 luvun mukaisesti on sovellettava aikaisemman lain säännöksiä. Ennen VL:ia voimassa ollut VOL ei sisältänyt lainkaan pohjavettä koskevia säännöksiä. Sen sijaan RL 34: 15.3:ssa säädettiin rangaistavaksi mm. tuottamuksellinen kaivon pilaaminen ihmisten hengen tai terveyden vaarantavalla tavalla. Korvaus mainitulla rikoksella aiheutetuista vahingoista tuomittiin silloin voimassa olleen RL 9 luvun säännösten mukaisesti.[43] Laajentavan tulkinnan avulla voitaisiin kenties ajatella sanottujen RL:n säännösten tietyissä tapauksissa kuuluneen aikaisempaan vesioikeuslainsäädäntöömme huomioon ottaen, ettei VL 14: 7.3:ssa puhuta pelkästään VOL:n, vaan aikaisemman vesioikeuslainsäädännön vastaisesta toimenpiteestä. Kuitenkin VL:n siirtymäsäännöksiä tarkasteltaessa näyttää kyseenalaiselta, voidaanko aikaisempaan vesioikeuslainsäädäntöömme VL:n tarkoittamassa mielessä katsoa kuuluneen muuta kuin ne säännökset, jotka VL:lla on kumottu (vrt. VL 22: 1). Toisaalta mainituista siirtymäsäännöksistä (VL 22: 1:stä verrattuna saman luvun 5 §:ään) voitaneen *Wirilanderin* tavoin[44] päätellä, että tällaisissakin tapauksissa vahingonkorvausasia on tarkoitettu käsiteltäväksi VL:n mukaisessa järjestyksessä. VL 22: 5:ssä on nimittäin erotettu yleisessä tuomioistuimessa käsiteltäväksi ainoastaan sellaiset vesiasioihin luettavat riita- tai rikosasiat, jotka ovat olleet siellä vireillä jo VL:n voimaan tullessa, sekä VOL 6: 15.2:n mukaan vireille pantavissa olevat korvauskanteet. Näin ollen jo mainitulla perusteella saatetaan sanoa, että tapauksessa *KKO 1975 II 27* on ollut kysymys asiasta, jossa on sovellettava VL 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä ja joka tällöin VL 14: 1:n mukaan on vesiasia.

Toisaalta edellä kosketeltujen *siirtymäsäännösten merkitys* on sitten-

---

[42] Vrt. *Miettinen,* KKO 60 vuotta s. 149, jossa po. tapaukset mainitaan esimerkkeinä siitä, että ennakkopäätöksenä on toisinaan katsottu tarpeelliseksi julkaista aikaisemman sisältöinen prejudikaatti silloinkin, kun muutoksenhakuinstanssi on noudattanut kysymyksessä olevaa oikeusohjetta.

[43] Samoin *Wirilander,* LM 1980 s. 240 s.

[44] *Wirilander,* mt. s. 241.

kin kyseisessä tapauksessa toimivaltakysymyksen kannalta toissijainen. Kanteessa tarkoitettu vahinko oli tosin alkuaan aiheutunut jo ennen VL:n voimaantuloa tehdyistä tierummusta ja laskuojasta. Jutun asiakirjoista kuitenkin ilmeni, että vahinkoa aiheuttanut tilanne oli sen jälkeen keskeytyksettä jatkunut aina kanteen vireillepanoon saakka. Näin ollen voidaan perustellusti katsoa, että kyseinen toimenpide (alettuaan ehkä RL:n vastaisena) oli tunnusmerkistön jatkuessa sittemmin myös VL:n vastainen. Tästä taas seuraa, ettei tämänkaltaisten tapausten tulkinnassa ole enää tarpeen turvautua VL:n siirtymäsäännöksiin. Jos väitetty oikeudenvastaisuus on päättynyt jo ennen VL:n voimaantuloa, on oikeus kanteen nostamiseen joka tapauksessa jo vanhentunut. Jos taas väitetty VL:n vastainen tilanne on jatkunut VL:n voimaantulon jälkeenkin, voidaan tapaukseen jo tällä perusteella soveltaa VL:n säännöksiä.

Kyseisessä tapauksessa oli kaivon veden pilaantumisen väitetty aiheutuneen tiekunnan toimesta yksityistielle tehdystä tierummusta ja laskuojasta. Tällä perusteella olisi kenties voitu väittää kysymyksessä olleen tieasian. Yksityisten teiden osalta on kuitenkin YksTL:ssa nimenomainen säännös (5.3 §), jonka mukaan sillan, rummun ja lautan laitureineen sekä niihin kuuluvien laitteiden rakentamisesta vesistöön on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty. Sanotussa lainkohdassa tarkoitetaan tältä osin VL:n säännöksiä. Ellei sillan tai rummun tekemiseen toisen alueelle tarvita VL:n mukaista lupaa, on rakennettaessa kuitenkin noudatettava YksTL:n säännösten lisäksi VL:n säännöksiä, jolloin kysymys viimeksi mainituilta osin on vesiasiasta.[45]

Edellä tarkastellut KKO:n vuosikirjaratkaisut eivät ole poistaneet kokonaan yleisissä tuomioistuimissamme silloin tällöin esille tulevia toimivaltaongelmia kaivon veden pilaamista koskevien juttujen osalta. Tämä saattaa johtua osittain siitäkin, etteivät asianosaiset tai heidän avustajansa ole tunteneet kyseisiä KKO:n ennakkopäätöksiä, mutta myös asiallisista syistä. Kaivon veden pilaaminen on voitu aiheuttaa varsin erilaisilla toimenpiteillä, joiden johdosta juttu kokonaisuudessaan ei ainakaan maallikon mielestä vaikuta vesiasialta. Lisäksi jutussa on voitu vaatia korvauksia muustakin kuin kaivon veden pilaantumisesta, jolloin saattaa olla tulkinnanvaraista, mitä asiassa on pidettävä pääasiana. Mainittujen seikkojen selvittämiseksi tarkastellaan seuraavassa esityksessä oikeuskäytäntöä laajemmaltikin kuin KKO:n vuosikirjaratkaisujen osalta.

---

[45] Vesiasiana on oikeuskäytännössä (*KKO 1974 II 33*) pidetty myös kysymystä yksityisen tien tierummun paikasta, jos siitä on syntynyt erimielisyyttä. Asian ratkaiseminen kuuluu tällöin vltk:lle. Ks. lisäksi vltk:n toimivallasta yksityisiä teitä koskevissa asioissa *Aalto-Setälä–Martikainen–Rankamo* s. 143–145.

HHO p. 27. 3. 1974 n:o 133: Kysymyksessä oli vahingonkorvauskanne, joka perustui siihen, että kantajan kaivon vesi oli saastunut käyttökelvottomaksi sen johdosta, että naapurissa asuva vastaaja oli omalla tontillaan pessyt saastuttavilla aineilla autoaan ja kaatanut kantajan tontille viettävään ojaan jäteöljyä. Asia katsottiin VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti käsiteltäväksi vesiasiaksi, jonka tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut KO:lle.

Tässä tapauksessa kaivon veden saastuminen oli aiheutettu naapurissa suoritetulla auton pesulla saastuttavilla aineilla ja jäteöljyn kaatamisella kantajan tontille viettävään ojaan. Viimeksi mainittu teko voisi nykyisin olla 1. 1. 1975 voimaan tulleen MÖVL:n vastainen öljyvahingon aiheuttaminen.[46] Kuitenkin mainitulla teolla oli aiheutettu samalla VL:n vastainen seuraamus, minkä vuoksi on edelleenkin perusteltua katsoa tällainen korvauskanne VO:n toimivaltaan kuuluvaksi vesiasiaksi silloin, kun rangaistusvaatimusta asiassa ei esitetä.

VHO p. 6. 4. 1978 n:o IV/491

Kantaja P oli KO:ssa vireille panemassaan vahingonkorvausta koskevassa kanteessa kertonut, että kunnan omistamasta viemäriverkostosta oli kaksi eri kertaa tullut likavettä hänen omakotitalonsa kellariin. Likavesi oli täyttänyt mm. kellaritilassa olleen ruokavesikaivon, joka oli pilaantunut käyttökelvottomaksi. P katsoi, että kunta viemärin omistajana oli velvollinen korvaamaan viemärilaitteiden toimintahäiriöiden aiheuttamat vahingot, joista hän vaati korvauksia. KO tutki asian.

HO käsitteli jutun. Koska P:n kanteessa oli kysymys myöskin kaivon veden pilaamisesta, ja sellainen vahingonkorvauskanne oli VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti käsiteltävä vesiasiana eikä sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, kuulunut KO:lle, HO, huomioon ottaen että P:n kanteessa esitetyt korvausvaatimukset asiayhteyden vuoksi oli käsiteltävä yhdessä, poisti KO:n P:n kanteesta antaman lausunnon ja jätti kanteen kokonaisuudessaan tutkimatta. P ilmoitti tyytymättömyyttä HO:n päätökseen, mutta ei ajanut valitusta perille KKO:ssa, joten HO:n päätös sai lainvoiman.

Korvausvaatimukset vesi- ja viemärilaitosten epäkuntoon joutumisesta aiheutuneista vahingoista on meillä vakiintuneesti tutkittu yleisissä tuomioistuimissa.[47] Myös edellä olevassa tapauksessa korvausvaatimus on perustunut siihen, että vastaajan on katsottu viemärin omistajana olevan velvollinen korvaamaan viemärilaitteiden toimintahäiriöiden aiheuttamat vahingot. HO:n päätöksen perusteluista ilmenee, ettei tämä seikka olisi sinänsä ollut esteenä korvauskanteen tutkimiselle yleisissä tuomioistuimissa. Juttu on katsottu kokonaisuudessaan vesiasiaksi sen vuoksi, että kanteessa oli kysymys *myöskin* kaivon veden pilaamisesta ja että kanteessa esitetyt korvausvaatimukset asiayhteyden vuoksi oli käsiteltävä yhdessä.

---

[46] Vrt. maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen osalta 10.2.2.2. luku.

[47] Ks. esim. KKO:n vuosikirjoissa julkaistuista ratkaisuista *KKO 1930 II 320, 1952 II 94, 1963 II 88, 1967 II 54, 1968 II 55, 1979 II 137* ja *1980 II 20* sekä vesilaitoksen omistajan vastuuta koskevasta kirjallisuudesta *Routamo–Hoppu* s. 90. Vrt. kuitenkin VL 11: 2.

Jos siis kanteessa ei olisi vaadittu lainkaan korvausta ruokavesikaivon pilaantumisesta, olisi muut korvausvaatimukset ilmeisesti voitu tutkia yleisissä tuomioistuimissa.

Osittain edelliseen verrattava on myös seuraava KKO:n ratkaisu. Lisäksi siinä on ollut kysymys kaivon veden pilaantumisesta liikkeenharjoittajalle aiheutuneiden *välillisten vahinkojen* korvaamisesta.

> *KKO p. 24. 6. 1980 n:o 1414/THO p. 6. 5. 1977 n:o 213:* Kanne perustui siihen, että vastaajayhtiön omistamaan viemäriverkostoon liittyvän saostuskaivon rikkoutumisesta oli aiheutunut kantajien omistaman kallioporakaivon veden pilaantuminen sekä talon vesijohtojen vioittuminen. Tämän johdosta kantajat vaativat KO:ssa yhtiöltä korvausta veden kuljetuksesta, vuokratappioista, parturi-kampaamoliikkeen muuttokuluista ja asiakaspiirin menettämisestä sekä kiinteistön käytön vaikeutumisesta ja veden pilaantumisen aiheuttamista haitoista.
>
> KO hylkäsi yhtiön tekemän forumväitteen katsoen, ettei kyseistä vahingonkorvausasiaa ollut pidettävä VL 14: 7:ssä tarkoitettuna asiana. Lisäksi KO väitepäätöksensä perusteluissa otti huomioon varsinkin sen, että VOT oli aikaisemmin (29. 3. 1974) antamallaan päätöksellä jättänyt samaa vahingonkorvausta koskevan asian VL 14: 7.2:n ja 16: 34:n nojalla VO:ssa tutkittavaksi ottamatta. Pääasian tutkittuaan KO VL 11: 2:n 1 ja 2 mom:n nojalla velvoitti yhtiön suorittamaan kantajille korvauksia.
>
> HO katsoi, että kyseinen kaivon veden pilaamisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne oli VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti käsiteltävä vesiasiana ja jätti kanteen tutkittavaksi ottamatta.
>
> KKO: Ei mh-lupaa. Samalla KKO muutoksenhakijain esityksestä OK 10: 29.2:n nojalla poisti VOT:n 29. 3. 1974 antaman päätöksen ja siirsi jutun VO:een, jonka tuli ilmoituksetta ottaa se lain mukaan käsiteltäväkseen.

Tapauksessa ei sinänsä väitetty veden pilaantumista aiheutetun VL:n vastaisella luvattomalla toimenpiteellä, minkä vuoksi VL 14: 7.3:n sanamuoto ei suoranaisesti sovellu tapaukseen. Tältä osin VOT:n ja KO:n päätösten perustelut ovat oikeaan osuneita. Kysymyksessä on kuitenkin ollut VL 11: 2:ssa tarkoitetun viemärin epäkuntoon joutumisesta aiheutunut VL:n vastainen seuraamus (pohjaveden pilaantuminen) ja siten VL 14: 1:n mukainen vesiasia.

Aineellisoikeudellisessa suhteessa on jossakin määrin tulkinnanvaraista, onko tapaukseen sovellettava VL 11 luvun korvauksia koskevia vai VahKorvL:n säännöksiä. Meillä on nimittäin katsottu ettei VL:n vahingonkorvausjärjestelmää muodollisesti katsoen voida soveltaa riita- tai rikosasioissa, vaan että tällöin korvaukset on määrättävä VahKorvL:n nojalla.[48] Toisaalta voitaisiin ajatella, että korvausasia käsiteltäisiin VO:ssa hakemusasiana, jolloin taas VL 11 luvun korvaussäännökset tulisivat sovellettaviksi. Tässä mielessä on kiintoisaa tarkastella tapauksen jatkokäsittelyä vesituomioistuimissa.

> *KKO p. 25. 1. 1982 n:o 370/VYO p. 9. 10. 1981 n:o 55/LSVO p. 3. 4. 1981 n:o 32/1981 A:* VO otti asian VL 11: 8.2:n nojalla hakemusasiana tutkittavakseen. Koska vastaajayhtiöllä ei ollut ollut sellaista valvontavelvollisuutta tie- ja vesirakennuslaitoksen suorittamaan tietyöhön nähden, että vahingon voitai-

[48] Vrt. yksityiskohtaisemmin 7.3.7. kohdassa.

siin katsoa aiheutuneen yhtiön tuottamuksesta, VO, huomioon ottaen VL 11: 2:n säännöksen, hylkäsi hakemuksen.

VYO katsoi, ettei viemärin epäkuntoon joutumisesta, joka ei ollut johtunut poikkeuksellisesta ulkonaisesta syystä, aiheutuneita vahinkoja voitu pitää kantajien omaisuutta välittömästi kohdanneina vahinkoina. Tällä ja muuten VO:n päätöksestä ilmenevillä perusteilla VO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa VO:n päätöksen lopputulosta. – KKO: Ei val.lupaa.

Vesituomioistuimet ovat soveltaneet tapaukseen VL 11 luvun korvaussäännöksiä. VahKorvL:n säännöksiin ei ole ainakaan nimenomaisesti viitattu.

Kaivon veden pilaamisesta johtuvat välilliset vahingot voivat koskea myös ihmisten *terveyttä*. Tästä on ollut kysymys seuraavassa tapauksessa.

ISHO p. 1. 7. 1976 n:o 216/76

L lausui valtiota vastaan nostamassaan kanteessa KO:ssa, että TVH:n toimesta oli suoritettu tienvarsivesakkojen hävittämistä ruiskuttamalla vesakkoihin veteen sekoitettua Vesakontuho 500 -nimistä valmistetta. Ruiskutus oli suoritettu niin huolimattomasti, että valmistetta oli päässyt tien varrella olleeseen L:n kaivoon. L oli saanut maksavaurion käytettyään saastunutta vettä. Lisäksi L:n eräiden muiden sairauksien tehokas hoito oli osittain estynyt. Tämän vuoksi L vaati valtiolta korvauksia hänelle aiheutuneista sairauskuluista, työansion menetyksestä sekä kivusta ja särystä.

TVH:n valtion edustajana vastustettua L:n kannetta ja väitettyä sen tutkimisen vesiasiana kuuluvan VO:lle KO hylkäsi sen toimivaltaa koskevan väitteen lakiin perustumattomana. Pääasian osalta KO katsoi kanteen tulleen selvitetyksi ja velvoitti TVH:n suorittamaan L:lle korvauksia.

HO katsoi, että kaivon veden pilaamisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne olisi VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti ollut käsiteltävä vesiasiana ja sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut KO:lle. Tämän vuoksi HO, poistaen KO:n päätöksessä L:n kanteesta annetut lausunnot, jätti kanteen tutkimatta. HO:n päätös sai lainvoiman.

Tapauksessa olisi ollut tutkittava paitsi sitä, oliko kantajan kaivoon joutunut vesakontorjunta-ainetta ja oliko kaivo sen johdosta saastunut, myös se seikka, oliko kantajan mainitsema sairaus johtunut saastuneesta juomavedestä ja kantajan mahdollinen oikeus korvauksiin tämän johdosta. Viimeksi mainituilta osin on kysymys henkilövahingoista, joita VL:n korvaussäännökset eivät koske. Kun kuitenkin vesioikeudellisiinkin riita-asioihin voidaan edellä sanotuin tavoin soveltaa VahKorvL:n säännöksiä (myös henkilövahinkojen osalta), ei tämä seikka sinänsä ole esteenä asian kuulumiselle VO:n toimivaltaan. VO:n asiantuntemusta ei tosin liene tarkoitettu tällaisten korvauskysymysten selvittelyyn, mutta toisaalta tällaista asiantuntemusta ei ole myöskään AO:lla, vaan tosiasiaseikkojen osalta tällaisissa tapauksissa nojauduttaneen yleensä lääketieteellisiin asiantuntijalausuntoihin. Johdonmukaisesti edellä olevan tapauksen pohjalta ajateltuna myös saastuneen kaivon veden aiheuttamaan kuolemantapaukseen perustuvien korvausvaatimusten pitäisi kuulua VO:n toimivaltaan, ellei asiassa samalla esitetä rangaistusvaatimusta. Toisaalta kysymyksen ollessa ihmisten kuolemantapauksista, voitaisiin mielestäni perustellusti katsoa, että itse kuolemantapaus on asiassa pääasia ja kaivon veden pilaaminen siihen nähden ainoastaan liitännäinen asia, jolloin juttu kokonaisuudessaan voitaisiin tutkia yleisissä tuomioistuimissa. Sama näkökohta olisi mielestäni perusteltu myös ihmisten terveyttä koskevien kysymysten osalta.

Meillä on jo vanhastaan säädetty rangaistavaksi juotavaksi tarkoitetun veden pilaaminen (RL 34: 15).[49] Sanottu lainkohta soveltuu myös tuottamuksellisesti aiheutettuun juomaveden pilaamiseen, jos teolla on aiheutettu vaaraa ihmisten hengelle tai terveydelle (3 mom.). Tarkasteltavassa tapauksessa ei tosin vaadittu rangaistusta sen paremmin RL:n kuin VL:n säännösten rikkomisesta eikä myöskään korvausta vaadittu nimenomaan mainittujen säännösten rikkomisen johdosta. Kuitenkin korvausvaatimukset perustuivat, paitsi kaivon veden pilaamiseen, myös ihmisen terveydelle aiheutettuun konkretisoituneeseen vaaraan. Sen vuoksi tämänkaltainen vahingonkorvausjuttu ei välttämättä ole VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia vaan yhtä hyvin AO:n toimivaltaan kuuluva RL:n säännösten rikkomiseen perustuva yleisen vahingonkorvauslainsäädännön mukainen asia.

Kyseistä tapausta voitaisiin tarkastella myös *torjunta-aineiden käytöstä* voimassa olevan lainsäädännön valossa (Torjunta-aineA 30. 1. 1970/93, 25.2 §, sellaisena kuin se on muutettuna A:lla 17. 6. 1976/548). Tämä seikka ei kuitenkaan estäisi asian katsomista vesiasiaksi silloin, kun teolla on samalla aiheutettu VL:n vastainen seuraamus.[50]

Viimeksi mainitussa tapauksessa kanne perustui myös TVH:n huolimattomuuteen sanotun myrkyn levittämisessä, minkä vuoksi valtiolta vaadittiin korvauksia ns. *isännänvastuun* nojalla. Isännänvastuusta on ollut kysymys myös seuraavassa jutussa, jossa vastaajayhtiön palveluksessa olleen autonkuljettajan huolimattomuudesta johtunut öljyvuoto oli aiheuttanut kaivon veden pilaantumisen.

ISHO p. 3. 2. 1970 n:o 1445

Eräs kommandiittiyhtiö oli suorittanut polttoöljyn kuljetusta omistamallaan säiliöautolla A:n tilalle. Pumpattaessa öljyä tilan öljysäiliöön oli sitä päässyt vuotamaan maahan, josta öljy oli kulkeutunut tilan kaivoon aiheuttaen sen veden pilaantumisen käyttökelvottomaksi. Tilalle oli kommandiittiyhtiölle vastuuvakuutuksen myöntäneen vakuutusyhtiön kustannuksella rakennettu uusi kaivo, josta kuitenkin oli loppunut vesi. A oli sen vuoksi joutunut rakentamaan tilalle porakaivon. A vaati KO:ssa kommandiittiyhtiön velvoittamista suorittamaan porakaivon rakentamisesta aiheutuneet kustannukset sekä korvausta veden puuttumisesta aiheutuneesta haitasta ja vahingosta. Vastaajayhtiö teki KO:ssa väitteen, ettei asia kuulunut KO:n toimivaltaan. Tämän jälkeen KO päätöksellään, koska kysymyksessä oli pohjaveden luvaton pilaaminen ja VL:ssa tarkoitettu vesiasia eikä se siten, kun sitä ei

[49] Vrt. RL 34: 15:n osalta 10.1.6.5. luku.

[50] Esimerkkinä VL:n säännösten soveltuvuudesta myös torjunta-aineiden käyttöä koskevissa asioissa mainittakoon lisäksi *KHO p. 17. 6. 1971 n:o 2743/71:* K oli VO:lta pyytänyt lupaa sääskien ja mäkäräisten torjuntaan siten, että erääseen järveen olisi sekoitettu maatalouden tutkimuskeskuksen tuhoeläintutkimuslaitoksen toimesta Abate-nimistä torjunta-ainetta. VO, koska sanottu torjunta-aine voi aiheuttaa vahinkoa vesistön kalakannalle eikä siten aineen sekoituksesta vesistöön aiheutuvaa haittaa voitu pitää saatavaan etuun verrattuna vähäisenä, VL 1: 19:n ja 10: 24:n nojalla hylkäsi hakemuksen. KHO: Ei muutosta.

ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, kuulunut KO:n käsiteltäviin asioihin, jätti kanteen VL 1: 22:n sekä 14: 1 ja 7:n nojalla tutkimatta.

HO: Koska kanteessa vaadittiin vahingonkorvausta kaivon veden pilaamisesta, niin HO tällä ja muutoin KO:n päätöksellä lausutuilla perusteilla jätti KO:n päätöksen lopputuloksen pysyväksi.

HO on lisännyt KO:n päätöksen perusteluihin sen seikan, että kysymys oli kaivon veden pilaamisesta. Lisäys on oikeastaan tarpeeton, koska kysymys on samalla ollut VL 1: 22:ssa kielletystä pohjaveden pilaamisesta, kuten jo KO oli todennut. Tosin jutussa ei esitetty mitään näyttöä itse pohjaveden pilaantumisesta, mutta toisaalta sitä ei kiistettykään. Riidanalaista jutussa oli ainoastaan vastaajan yleinen vahingonkorvausoikeudellinen vastuu uuden kaivon rakentamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä veden puuttumisesta aiheutuneista vahingosta ja haitasta.

HO:n päätös sai lainvoiman ja yhdistys nosti sittemmin samaa asiaa koskevan kanteen ISVO:ssa, joka ratkaisi asian seuraavalla niin ikään lainvoiman saaneella päätöksellään.

ISVO p. 21. 12. 1972 n:o 96/Va/72: VO tutki asian. Kun uuden kaivon porakaivoksi syventäminen oli ollut tarpeen talousveden riittävän saannin turvaamiseksi, eikä ollut näytetty uuden kaivon olleen olennaisesti entistä, öljyn pilaamaa kaivoa antoisamman tai muutenkaan entistä kaivoa olennaisesti paremman ja kun öljyn kuljetuksesta huolehtineen kommandiittiyhtiön oli katsottava olevan vastuussa yhtiöön työsopimussuhteessa olevan autonkuljettajan huolimattomuudellaan aiheuttaman öljyvuodon vahingollisten seurausten poistamisesta tai korvaamisesta, VO VL 1: 22.1:n sekä 14: 1.3:n ja 7.3:n nojalla velvoitti kommandiittiyhtiön maksamaan kantajalle kaivon syventämiskulut sekä korvausta vedensaannin hankaloitumisesta aiheutuneesta haitasta.

Vastaajayhtiön puolesta lausuttiin VO:ssa, että vahingon oli aiheuttanut yhtiön palveluksessa ollut henkilö, joka oli aina ollut erittäin hyvä autonkuljettaja. Jutussa ei ollut edes väitetty, että yhtiö olisi valinnut työntekijänsä huolimattomasti tai jättänyt heidät vaille riittävää valvontaa. Kysymyksessä ei ollut sinänsä mikään sellainen vaarallinen toiminta, joka aiheuttaisi työnantajalle objektiivisen vastuun. Tämän vuoksi yhtiö katsoi, että kanne olisi tullut kohdistaa vahingon aiheuttajaan. Kun VO tutki asian, se on samalla katsonut voivansa tutkia työnantajan vastuun työntekijänsä aiheuttamasta vahingosta VL 14: 1.3:n nojalla asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä. Kannanottoa on pidettävä oikeana. Tätä kantaa tukee myös se, että v:n 1944 vesistölakiehdotukseen sisältyi nimenomainen säännös (279.2 §) siitä, että »sekin, joka käyttäen muiden työtä tai työnjohtoa panee toimeen tämän lain säännösten alaisen yrityksen tai tehtävän, on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työn tekijät tai

johtajat ovat rangaistavalla teolla aiheuttaneet.» Mainittu vahingonkorvauskysymys oli siis tässä ehdotuksessa katsottu luonteeltaan vesioikeudelliseksi. Sanottu säännös on kuitenkin jätetty VL:sta pois ilmeisesti siksi, että tässä suhteessa on katsottu riittäväksi oikeutemme mukaan muutenkin voimassa oleva yleinen siviilioikeudellinen isännänvastuu.[51]

b) Yleisissä tuomioistuimissa tutkittuja kanteita. Kanteen perusteen merkityksestä

Edellä olevasta esityksestä havaitaan, että yleisissä tuomioistuimissa on viime vuosina yleisesti jätetty tutkimatta erityyppisiä kaivon veden pilaamiseen perustuvia vahingonkorvauskanteita. Toisaalta oikeuskäytännöstä on esitettävissä toisensuuntaisiakin ratkaisuja, mitkä osoittavat, etteivät toimivaltaongelmat tältä osin ole aina helposti ratkaistavissa.

Esimerkkitapaukseksi olen aluksi valinnut seuraavan HO:n ratkaisun.

HHO t. 9. 8. 1978 n:o 351

L oli KO:ssa kertonut, että A oli rakentaessaan omakotitaloa kuljettanut rakennusaineet tontilleen sen ja L:n tontin välillä olevaa yksityistä tietä pitkin. Kuljetusten johdosta tien toinen puoli oli painunut, mikä oli aiheuttanut likaveden valumisen L:n juomavesikaivoon. Kun A ei ollut kehotuksista huolimatta korjannut tietä samaan kuntoon kuin se oli ollut ennen kuljetusten alkamista, L oli teettänyt korjaustyön. Lisäksi hän oli joutunut kahdesti puhdistuttamaan kaivonsa. Tästä kaikesta L vaati A:lta korvausta.

KO ja HO tutkivat jutun. HO katsoi selvitetyksi, että rakennusaineiden kuljetuksista johtuen kyseinen tie oli painunut ja tien vieressä ollut oja oli tukkeutunut, minkä seurauksena A:n tontille muodostuneesta vesilammikosta oli valunut vettä L:n juomavesikaivoon. L:lle oli siten A:n menettelystä aiheutunut vahinkoa, minkä HO velvoitti A:n korvaamaan L:lle. HO:n päätös sai lainvoiman.

HO:n tuomio oli äänestyksen tulos ja ilmaisi kahden jäsenen mielipiteen. Esittelijän ehdotus ja eri mieltä olleen jäsenen lausunto kuuluivat seuraavasti (lyhennykset tässä): »HO käsitellee jutun. Koska ko. kaivon likaantumisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne on VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti käsiteltävä vesiasiana eikä sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ole pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, kuulu KO:lle, sen ei olisi tullut ottaa kannetta tutkittavakseen. Tämän vuoksi HO harkinnee oikeaksi, kumoten ja poistaen KO:n päätöksen, jättää L:n kanteen tutkimatta.»

Esittelijän ehdotus ja eri mieltä olleen jäsenen lausunto osoittavat, että HO:ssa on ennen jutun tutkimista nimenomaisesti harkittu mahdollisuut-

[51] Vrt. isännänvastuun merkityksestä vesioikeudellisissa riita-asioissa myös 7.3.4.2. kohdassa.

ta asian kuulumisesta vesiasiana VO:n toimivaltaan ja että tästä kysymyksestä on esitetty erilaisia kannanottoja. HO:n enemmistö on sitten päätynyt siihen, että asia voitiin tutkia yleisissä tuomioistuimissa.

Ensi näkemältä näyttäisi siltä, että HO:n (enemmistön) ratkaisu on ristiriidassa oikeuskäytännössä yleisissä tuomioistuimissa yleensä omaksuttujen kannanottojen kanssa ja että esittelijän ehdotus ja eri mieltä olleen jäsenen lausunto olisivat tässä suhteessa olleet oikeaan osuneita. En kuitenkaan pidä todennäköisenä, kun HO:ssa on nimenomaisesti harkittu toimivaltakysymystä, että HO:n enemmistö ei olisi tuntenut ennakkopäätöksiä *KKO 1967 II 67* ja *1975 II 27* tai että HO:n enemmistö olisi toisaalta päättänyt ratkaista esillä olleen toimivaltakysymyksen toisin kuin mainitut prejudikaatit olisivat edellyttäneet. Todennäköisin selitys on, että HO:n enemmistö on katsonut esillä olevan tapauksen toimivaltakysymyksen kannalta jonkin perustavaa laatua olevan seikan suhteen eroavan mainituista KKO:n ennakkotapauksista.

Voitaisiin kenties huomauttaa, että useimmissa oikeuskäytännössä esillä olleissa tapauksissa on saastutettu ensin kiinteistöllä oleva pohjavesi, jota on sitten maaperän kautta virrannut kaivoon pilaten sen. Sen sijaan HO:ssa esillä olleessa tapauksessa likavettä oli valunut suoraan kaivoon. VL 1: 22:ssa ei nimenomaisesti säännellä kaivon veden pilaamista, vaan kielletään ainoastaan pohjaveden saattaminen tarkoitukseensa kelpaamattomaksi. Kuitenkin VL 1: 20:ssä kielletään pilaamasta VL 1: 19:ssä mainituin tavoin myös VL 1: 2:ssa tarkoitettua vesiuomaa ja allasta, jossa viimeksi mainitussa lainkohdassa mainitaan näihin kuuluvina myös kaivo. Lisäksi kaivon pilaaminen useimmiten käytännössä johtaa samalla pohjaveden käymiseen tarkoitukseensa kelpaamattomaksi. Kaivoon virtaa näet jatkuvasti uutta pohjavettä, joka tällöin pilaantuu. Saastunut vesi voi myös imeytyä kaivosta takaisin maakerrostumissa jo olevaan pohjaveteen pilaten sen. Näin ollen päädytään siihen, etteivät VL:n kaivoa ja sen veden omistamista koskevat erityissäännökset (VL 1: 2:n 2 kohta ja 1: 8.1) sinänsä estä VL:n pohjavesisäännösten soveltamista myös kaivossa olevaan veteen.[52] Teoreettisesti on silloin oikein katsoa myös kaivon veden pilaamiseen perustuvien kanteiden kuuluvan VO:n toimivaltaan.

Oikeinta lienee selittää asia niin, ettei kyseisessä tapauksessa nähtävästi ollut pilattu kaivon vettä VL 1: 19:ssä tarkoitetulla tavalla eikä sitä kautta myöskään ollut saatettu pohjavettä tarkoitukseensa kelpaamatto-

[52] Vrt. kaivon veden omistusoikeuden johdosta 6.2. luvussa av:n 25 jälj.

maksi. Kanteessa ei nimenomaisesti väitettykään näin tapahtuneen, vaan kerrottiin ainoastaan likavettä valuneen kaivoon, minkä vuoksi sitä oli jouduttu puhdistamaan. Tällaisiin VL:ssa tarkoitettuja vähäisempiin tapauksiin voitaneen soveltaa NaapL 4 §:n säännöstä, jossa kielletään kaatamasta likavettä sellaiseen paikkaan, että siitä aiheutuu naapurille haittaa. Voitaneen katsoa, että kysymyksessä siten on ollut AO:n toimivaltaan kuuluva *naapuruusoikeudellinen korvausasia* eikä VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia. Näin kanteessa väitetty kaivon vedelle aiheutetun *seuraamuksen laatu* ja sitä kautta *kanteen peruste* osoittautuvat ratkaiseviksi seikoiksi toimivaltakysymyksen kannalta.

Edellä lausuttu johtaa tarkastelemaan laajemmaltikin kanteen perusteen merkitystä. Edellä hakemusasioiden käsittelyn yhteydessä (6.3.3.2. luvussa) on jo todettu, ettei kysymyksessä ole VO:n toimivaltaan kuuluva hakemusasia, jos korvausvastuu perustuu VL:n säännösten sijasta asianosaisten tekemään *sopimukseen*. Vastaava sääntö on voimassa myös riita-asioiden osalta. Sopimuksen olemassaolo ja siihen vetoaminen eivät vielä sinänsä riitä syrjäyttämään VO:n toimivaltaa asiassa, vaan ratkaisevaa on, mihin kanne perustuu. Periaatteessa sopimusvastuun *merkityksen* tältä osin ei pitäisi olla problemaattinen. Sitä vastoin sopimussuhteen *asema* vesiasiakäsittelyn kannalta, mikä vaikuttaa myös toimivaltakysymyksen määräytymiseen, on varsin laajakantoinen kysymys, johon joudutaan palaamaan myös jäljempänä eri yhteyksissä.[53]

Oikeuskäytännössä ovat olleet verraten yleisiä erilaiset *kaivojen rakentamiseen* liittyvät korvauskanteet. Esimerkkeinä voidaan mainita korvauskanteet sen johdosta, että sopimuksen mukaan rakennettava kaivo on poraustyötä suoritettaessa tukkeutunut käyttökelvottomaksi tai että vettä kaivoon ei työn suorittajan antamasta ns. vesitakuusta huolimatta ole saatu.[54] Lisäksi on esiintynyt tapauksia, joissa talousvedessä on sopimuk-

---

[53] Vrt. esim. 8.4. luku. Myös *Vihervuori*, s. 22 av. 12, katsoo, että kysymystä sopimuksiin perustuvien riitojen forumista lienee pidettävä erityisen vaikeana.

[54] Oikeuskäytännöstä mainittakoon seuraavat KKO:ssa esillä olleet tapaukset:

KKO p. 7. 4. 1982 n:o 1069/THO t. 3. 11. 1978 n:o 890: Kaivon omistaja vaati korvauksia kaivoa poranneelta urakoitsijalta sen johdosta, että urakoitsijan ryhdyttyä poraustyön päätyttyä poistamaan poraa kaivosta oli se juuttunut kiinni ja kaivo oli tukkeutunut, minkä vuoksi kaivo oli käyttökelvoton.

KKO p. 6. 7. 1982 n:o 2576/VHO t. 23. 11. 1978: Kaivon omistaja vaati korvauksia kaivon tehneeltä urakoitsijalta sen johdosta, ettei kaivon vesimäärä ollut poraussopimuksen mukainen.

Yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvat luonnollisesti myös sellaiset

sen mukaisen työn suorittamisen jälkeen esiintynyt maku- ja hajuvirheitä, joiden on väitetty aiheutuneen työn suorittamisesta.[55] Tällaiset korvauskanteet on säännön mukaan käsitelty yleisissä tuomioistuimissa. Tätä voidaan perustella juuri sillä, että mainituissa tapauksissa kanteen perusteena on ollut sopimusehtojen täyttämättä jättäminen eikä VL:n säännösten vastainen toimenpide.

Kiinteistönkaupasta saattaa seurata erilaisia kaivon vettä koskevia riitoja. Ostaja voi vaatia korvausta myyjältä sen johdosta, ettei kiinteistöllä sijaitsevan kaivon vesi ole ollut juomakelpoista tai riittänyt normaaliin kulutukseen, vaikka kauppaa tehtäessä oli näin edellytetty. Yleensä tällaisissa tapauksissa kysymys asian mahdollisesta kuulumisesta VO:n toimivaltaan ei näytä edes nousseen esille, vaan jutut on perusteita toimivallalle esittämättä kautta linjan tutkittu yleisissä tuomioistuimissa. Esimerkkinä tältä osin mainittakoon seuraava *Wirilanderin* esittämä KKO:n ratkaisu.[56]

KKO t. 14. 10. 1970 n:o 2145

KO:ssa vireille pannussa kanteessa oli kerrottu tilan myyjien sitoutuneen kaupantekopäivänä tehdyllä erillisellä sopimuksella tarkastamaan ja korjaamaan tilalla olleen ehtyneen kaivon. Ostajat olivat vasta muutettuaan tilalle havainneet myyjien jättäneen edellisenä vuonna suoritetun asuinrakennuksen laajennustyön sekä vesi- ja viemärijohtotöiden yhteydessä rakennetut kaksi saostuskaivoa ilman pohjaa, mistä oli aiheutunut kaivon veden pilaantuminen. Kaivon vesi ei ollut tullut käyttökelpoiseksi senkään jälkeen, kun saostuskaivo oli korjattu ja kaivo puhdistettu, minkä vuoksi ostajat olivat joutuneet teettämään tilalle porakaivon. Ostajat vaativat myyjiltä korvausta tästä aiheutuneista kustannuksista korkoineen.

KO tutki asian ja esittämillään perusteilla hylkäsi kanteen. HO ja KKO: Ei muutosta.

Wirilander lausuu edellä selostetun tapauksen osalta, että jutussa on

käytännössä usein esiintyneet, edellä mainittuihin tapauksiin nähden käänteiset korvauskanteet, joissa kaivon tekijä vaatii korvausta suorittamastaan työstä. Näissä taas vaatimus usein kiistetään sillä perusteella, ettei tehty kaivo ole ollut sopimuksen mukainen.

[55] Esim. *KKO p. 19. 8. 1982 n:o 1734/VHO t. 26. 10. 1978.* Po. tapauksessa kanne perustui siihen, että heti asuinrakennuksen putkiasennustöiden valmistuttua talousvedessä oli havaittu selviä maku- ja hajuvirheitä, jotka ilmeisesti olivat johtuneet epäpuhtaista, lähinnä öljyn likaamista putkista. Kanteessa vaadittiin asennustyöt tehneen yhtiön velvoittamista saattamaan putkisto sellaiseen hyväksyttävään kuntoon, että siitä johdettava talousvesi olisi täysin moitteetonta, tai sitten kertakaikkista korvausta putkiston kunnostamisesta aiheutuvista kustannuksista.

[56] *Wirilander*, LM 1980 s. 245.

ollut kysymys ostajan oikeudesta saada myyjältä korvausta kaupan kohteen virheellisyyden (käyttökelvottomaksi saastunut kaivo) perusteella. Tätä kysymystä arvosteltaessa ei Wirilanderin mukaan jouduta soveltamaan VL:ia tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisempaa lainsäädäntöä, vaikkakin myyjän menettelyä hänen jättäessään saostuskaivot ilman pohjaa voidaan sinänsä arvostella mm. VL:n normien pohjalta.[57]

Wirilanderin lausuma kuvaa toimivaltakysymyksen kannalta olennaisimpia seikkoja. Tosin kanteen voidaan kaupan kohteen virheellisyyden lisäksi katsoa perustuneen myös kaupantekopäivänä tehtyyn erilliseen sopimukseen ja sen noudattamatta jättämiseen, mutta tämä ei periaatteessa muuta tilannetta. Lisäksi saatettaisiin viitata siihen, että VL 1: 22:ssa on kielletty pilaamasta ainoastaan *toisen* kiinteistöllä olevaa pohjavettä, ellei kysymys ole yleistä tai toisen yksityistä etua loukkaavasta toimenpiteestä. Kun myyjät olivat jo ennen kaupantekopäivää suorittaneet omalla kiinteistöllään toimenpiteitä, joista sittemmin väitettiin aiheutuneen kaivon veden pilaantuminen tällä samalla kiinteistöllä, eivät he vielä mainituilla toimenpiteillä olleet syyllistyneet VL:n vastaiseen toimenpiteeseen. Myöhemmin tehty kauppa ei voi muuttaa tätä tosiasiaa. KO on jutussa joutunut kyllä tutkimaan senkin kysymyksen, onko tilalla oleva kaivo saastunut, mutta tämä kysymys ei vielä sinänsä ole vesiasia. Kysymys on nyt kiinteistön kaupasta ja sen yhteydessä tehdystä erillisestä sopimuksesta johtuneesta korvausta koskevasta riidasta, joka kuuluu yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Kanteen perusteena ei ole VL:n vastainen toimenpide eikä jutussa ollut edes väitetty myyjien menetelleen VL:n säännösten vastaisesti.

Edelliseen liittyen voitaisiin ajatella muunkinlaisia kaivon veden laatua ja riittävyyttä koskevia (korvaus)kanteita, jotka eivät perustu lainkaan VL:n säännöksiin, vaan kauppakirjaan otettuihin määräyksiin ja ehtoihin. Esimerkiksi kiinteistön kaupan yhteydessä on voitu sopia, että ellei myydylle alueelle saada rakennettua normaalia kaivoa, on ostajalla oikeus määrättyyn korvaukseen tai kaivon rakentamiseen myyjän alueelle. Tällaisen ehdon toteuttamista koskevassa riidassa ei ole kysymys korvausvaatimuksesta, joka perustuisi VL:n vastaiseen toimenpiteeseen, vaikkakin AO saattaa joutua tutkimaan kyseisen kaivon veden laadun ja riittävyyden samojen normien pohjalta, joita sovelletaan kaivon veden pilaamista koskevissa vesiasioissa. Kysymys ei siis ole VO:n toimivaltaan

[57] *Wirilander*, mt. s. 245 i.f.

kuuluvasta vesiasiasta, vaan AO:n toimivaltaan kuuluvasta kiinteistön kauppaan perustuvasta vahingonkorvausasiasta.

Paitsi kiinteistön kaupan, myös sen vuokraamisen johdosta saatetaan vaatia sopimuskumppanilta korvauksia, jotka perustuvat kaivon veden pilaantumiseen. Esimerkkinä tältä osin mainittakoon seuraava HO:n ratkaisu.

HHO t. 26. 4. 1972 n:o 189

Kantajat olivat KO:ssa kertoneet, että he olivat vuokranneet K:lta omakotitalon, johon muun muassa oli kuulunut juoma- ja talousveden käyttöön tarkoitettu kaivo. Kaivosta otettu vesi oli kuitenkin osoittautunut sanottuun käyttöön sopimattomaksi, mistä oli aiheutunut vuokralaisille erinäisiä vahinkoja. Kun K oli vakuuttanut kaivon veden olevan juotavaksi kelpaavaa, kantajat vaativat K:lta korvausta heille aiheutuneista vahingoista.

HO tutki jutun ja katsoi, että kaivon vesi oli vuokrakautena ollut siinä määrin juoma- ja talouskäyttöön sopimatonta, että terveystarkastaja oli kieltänyt kaivon käytön sanottuun tarkoitukseen, kunnes kaivo ja sen laitteet oli desinfioitu ja lääkintöhallituksen hyväksymässä laboratoriossa oli todettu veden olevan sopivaa juoma- ja talousvedeksi. Kun K oli vuokranantajana ollut velvollinen huolehtimaan siitä, että kaivo oli vuokrasopimuksen edellyttämässä kunnossa, ja hän oli tuon velvollisuutensa laiminlyönyt, HO velvoitti K:n korvaamaan kantajille sen vahingon, joka näille oli aiheutunut juoma- ja talousveden hankkimisesta muualta. – HO:n tuomio sai lainvoiman.

Tapauksessa on ollut kysymys siitä, onko kaivo ollut vuokrasopimuksen edellyttämässä kunnossa. Kanteessa ei ollut väitetty, että vuokranantaja olisi itse aiheuttanut kaivon veden pilaantumisen tai toiminut muutenkaan VL:n säännösten vastaisesti. Kysymyksessä ei siten ole VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia, vaan AO:n (nyttemmin myös asunto-oikeuden) toimivaltaan kuuluva huoneenvuokra-asia. Asia olisi saattanut toimivaltakysymyksen suhteen olla toisin, jos vuokranantajan olisi väitetty vuokrasuhteen kestäessä suorittaneen kiinteistöllä sellaisia toimenpiteitä, joiden johdosta kaivon vesi olisi pilaantunut. Sama olisi mielestäni tilanne silloin, jos vuokranantaja vaatisi vuokralaisilta korvausta siitä, että nämä ovat pilanneet hänen omistamansa kaivon veden. Kysymyksessä olisi tällöin ensisijaisesti VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia, vaikkakin vuokralaiset ovat tällöin samalla rikkoneet HVL:n ja mahdollisesti myös vuokrasopimukseen sisältyviä vuokralaisen velvollisuuksia koskevia määräyksiä.

Toisinaan saattaa olla tulkinnanvaraista, perustuuko kanne asianosaisten välisen sopimuksen vai VL:n säännösten rikkomiseen. Esimerkkinä mainittakoon edellä a-kohdassa tarkasteltu *ISHO p. 3. 2. 1970 n:o 1445.* Siinä pumpattaessa öljyä vastaajayhtiön toimesta tilan öljysäiliöön oli öljyä päässyt vuotamaan maahan ja sitä kautta tilan kaivoon aiheuttaen sen veden pilaantumisen käyttökelvottomaksi. Öljyn toimittaminen tilalle perustui asianosaisten väliseen sopimukseen ja kysymyksessä oli siis sopimuksen mukaista työtä suoritettaessa aiheutettu vahinko. Kanne ei

kuitenkaan nimenomaisesti perustunut siihen, että asianosaisten välinen sopimus (öljyn kuljettamisesta tilalle) olisi jätetty täyttämättä tai että sopimusehtoja olisi rikottu, vaan siihen, että sopimuksen mukaista tehtävää suoritettaessa oli samalla aiheutettu VL:n vastainen kaivon veden pilaantuminen, minkä vuoksi asia on perustellusti katsottu VO:n toimivaltaan kuuluvaksi vesiasiaksi.

Wirilander on maininnut toisena esimerkkinä korvauskanteista, joissa on ollut kysymys oikeudesta saada korvausta sopimuksen rikkomisen perusteella, ratkaisun *KKO t. 2. 3. 1973 n:o 2761/72*.[58] Tässä tapauksessa urakanantaja vaati urakanottajalta korvausta siitä, että viimeksi mainitun väärin suorittaman öljypolttimon palautusputken asennuksen johdosta polttoöljyä oli päässyt maahan aiheuttaen kustannuksia mm. maan ja veden puhdistamisesta. Juttu tutkittiin yleisissä tuomioistuimissa kaikissa asteissa eikä kysymys asian kuulumisesta VO:n toimivaltaan ollut edes esillä. Wirilanderin mukaan tapauksessa oli kysymys urakanantajan oikeudesta saada korvausta urakanottajalta urakkasopimuksen rikkomisen perusteella eikä tätä kysymystä arvosteltaessa jouduttu soveltamaan VL:ia sen enempää kuin sen 22 luvun mukaisesti aikaisempaakaan lainsäädäntöä.

Viimeksi kosketeltu KKO:n ratkaisu näyttäisi olevan periaatteellisessa ristiriidassa edellisessä kappaleessa tarkastellun ISHO:n päätöksen (*3. 2. 1970 n:o 1445*) kanssa, mikäli myös KKO:ssa esillä olleessa tapauksessa on ollut kysymys VL:n vastaisesta pohjaveden pilaamisesta. Kun tämä seikka ei ilmennyt KKO:n päätöstaltiosta, osoittautui tarpeelliseksi tutustua jutun asiakirjoihin (*N:o 464 R.D. 1972*). Niistä ilmenikin, ettei jutussa ollut vielä aiheutunut pohjavesivahinkoja. Kysymys oli öljynsekaista maata pois ajettaessa syntyneeseen monttuun kerääntyneestä öljynsekaisesta vedestä. Korvausvaatimus tältä osin käsitti ainoastaan »öljyisen veden poiskuljetuksen autolla» sekä »öljyn ja veden erottamisesta aiheutuneet kulut». Kanteessa tosin vaadittiin lisäksi vastaajan tuomitsemista vastuuvelvolliseksi kyseisen asennusvirheen kantajalle ja naapuritonttien omistajille tulevaisuudessa mahdollisesti aiheuttamista pohjavesivahingoista, mutta näitä ei edes väitetty vielä syntyneen. Tässä tapauksessa on siis jutun kuuluminen AO:n toimivaltaan aiheutunut yksinomaan jo siitä seikasta, ettei vastaajan menettelystä ollut aiheutunut VL:n vastaista seuraamusta. Kysymys on ollut periaatteessa samasta seikasta kuin jos maahan valunut öljy olisi vahingoittanut rakennuksen perustuksia, alusrakenteita tai seiniä, mihin perustuvia korvausvaatimuksia on yleisissä tuomioistuimissa esiintynyt useitakin.[59] Toimivaltakysymys olisi kenties harkittu toisin, jos polttoöljyn maahan valumisesta olisi todella aiheutunut VL:n vastainen pohjaveden pilaantuminen, mikä olisi saattanut aiheuttaa vahinkoa myös naapuritonttien omistajille. Tässä mielessä tapauksen valinta sopimuksen rikkomisen merkitystä kuvaavaksi esimerkiksi VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan erottelussa ei ole onnistunut.

---

[58] *Wirilander*, LM 1980 s. 246. Wirilander on siinä (sivun alussa) aivan ilmeisesti tarkastellut tekstissä mainittua KKO:n tuomiota, vaikka todennäköisesti painovirheestä johtuen KKO:n ratkaisun antopäiväksi mainitaankin 2. 3. 1972.

[59] Esim. jutuissa *VHO t. 1. 12. 1972 n:o V/5* ja *THO t. 9. 3. 1973 n:o 43* on ollut kysymys tämäntapaisista vahingonkorvausvaatimuksista.

c) Vesituomioistuimissa käsiteltyjä tapauksia

Edellisissä kohdissa tarkastelluissa oikeustapauksissa on ollut kysymys AO:ssa vireille pannuista kaivon veden pilaamista koskeneista vahingonkorvauskanteista, joista taas useimpien on katsottu kuuluneen vesiasioina VO:n toimivaltaan. Tutkimus jäisi kuitenkin näiltä osin yksipuoliseksi, ellei toisaalta tutkittaisi myös sitä, missä määrin tällaisia asioita pannaan vireille VO:ssa, minkälainen käytäntö vesituomioistuimissa on näissä asioissa ja mikä merkitys niillä on VO:n lainkäytössä.

PSVO:ssa oli VOT *Seppo Räisäsen* (kirje 2. 6. 1983) lähettämän luettelon mukaan käsitelty v:sta 1970 lähtien siihen mennessä yhteensä 27 riita-asiaa, joista viidessä vaadittiin korvausta yksistään kaivon veden pilaamisesta. Vahingon väitettiin näissä tapauksissa aiheutuneen öljysäiliöstä valuneesta öljystä, kaupungin perustaman kaatopaikan jätteistä, VH:n toteuttaman Pyhäjoen Sukkakosken perkauksesta ja kahdessa tapauksessa maahan valuneesta AIV-liuoksesta. Näistä kolmessa tapauksessa VO:n päätöksestä oli valitettu VYO:een.

ISVO:ssa oli vesioikeuden sihteeri *Marjo Kaikkosen* 2. 6. 1983 lähettämän luettelon mukaan käsitelty v:sta 1973 lähtien siihen mennessä yhteensä 41 riita-asiaa. Näistä kahdeksassa oli kysymys pelkästään kaivon veden pilaantumisesta tai likaantumisesta aiheutuneen vahingon tai haitan korvaamisesta. Neljässä tapauksessa VO:n päätöksestä oli valitettu VYO:een.

LSVO:ssa oli 13. 6. 1983 tarkastamieni VO:n taltiokirjojen päätösluettelojen mukaan käsitelty v:sta 1972 lähtien v:n 1982 loppuun mennessä yhteensä 55 riita-asiaa, joista ainakin 14:ssä tapauksessa vaadittiin korvausta kaivon veden pilaamisesta. Näistä suurin osa (8 tapausta) koski erään kunnan kaatopaikan pilaamiksi väitettyjen kaivojen korvaamista. Muissa tapauksissa pilaantumisen väitettiin aiheutuneen mm. naapuritontilla olleesta öljysäiliöstä maahan vuotaneesta öljystä ja jäteveden valumista kiinteistölle.

Edellä selvitetystä vesioikeuskäytäntöä *riita-asioissa* koskeneesta otoksesta ilmenee, että viime vuosina noin viidennes VO:issa käsitellyistä riita-asioista on koskenut korvausvaatimuksia pelkästään kaivon veden pilaamisen johdosta. Noin puolessa näistä tapauksista VO:n päätöksestä on valitettu VYO:een. Nimenomaisesti näiden riita-asioiden osalta VO:ssa ei näytä ilmenneen merkittäviä toimivaltaongelmia, vaan asiat on tutkittu vesiasioina VO:ssa. Näiden suhteen esiintyneet prosessuaaliset ongelmat ovat koskeneet lähinnä asioiden käsittelyjärjestystä VO:ssa.

Useimmat vesituomioistuimissa käsitellyt kaivon veden pilaantumisesta aiheutuneen vahingon ja haitan korvaamista koskevat jutut on kuitenkin saatettu VO:een *hakemuksella* ja käsitelty siellä hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä.[60]

[60] Vrt. hakemusasioiden osalta 6.3.3. luku.

VO:ssa hakemuksella vireille saatetuista kaivon veden pilaantumisesta aiheutuneen vahingon ja haitan korvaamista koskevista asioista mainittakoon mm. seuraavat tapaukset:

KKO p. 17. 10. 1975 n:o 1194/VYO p. 10. 5. 1974 (VYD 39/1973): Po. tapauksessa hakemus perustui siihen, että viereisellä tontilla suoritettu paalutus oli aiheuttanut veden vähenemisen ja pilaantumisen hakijan kaivossa. Tämän vuoksi vaadittiin korvauksia kaivon syventämisestä ja puhdistamisesta aiheutuneista kuluista.

KKO t. 22. 9. 1978 n:o 1773/VYO p. 5. 11. 1975 (VYD 32/1975): Hakemuksessa väitettiin, että viereisellä tilalla sijaitsevan vanhan kaivon vesi oli aiheuttanut hakijan tilan porakaivon veden pilaantumisen siten, että pilaantuneen kaivon vettä oli jatkuvasti kulkeutunut hakijan kaivoon, minkä vuoksi hakija oli joutunut rakentamaan tilalleen uuden porakaivon. Korvauksia vaadittiin kaivon veden pilaantumisesta aiheutuneesta vahingosta ja haitasta.

Vahingonkärsijän kannalta muodostaa vaikean ongelmakentän se, onko kaivon veden pilaamiseen perustuva korvausvaatimus saatettava VO:ssa vireille hakemus- vai riita-asiana. Tuomioistuinkäytännössä rajanveto hakemus- ja riita-asioiden välillä on suoritettu siten, että hakemusasioina on pidetty korvausvaatimuksia sellaisista vahingoista, joita ei ole katsottava aiheutetun luvattomalla toimenpiteellä, vaan joita on pidettävä ennalta arvaamattomana seurauksena. Jos asia on tällaisissa tapauksissa saatettu vireille kannekirjelmällä, on se VO:ssa kuitenkin tutkittu hakemuksena (*KKO 1980 II 85*).[61] Tämä perustuu VL 11: 8.1:een, jonka mukaan korvausta saman luvun 1.3 §:ssä tarkoitetuista ennalta arvaamattomista vahingoista on haettava samassa järjestyksessä kuin lupaa kysymyksessä olevaan toimenpiteeseen.[62]

VYO on myös eräässä vedenottamon pilaantumista koskevassa valitusasiassa antamassaan päätöksessä *3. 6. 1977 n:o 7/1977 (VYD 14/1977)* katsonut, että vltk:n päätöksen johdosta VO:een toimitettu ja siellä muutoksenhakemuksena pidetty ja tutkimatta jätetty kirjelmä, jota ei tosin voitukaan tutkia valituksena vltk:n päätöksestä, olisi tullut VO:ssa käsitellä sinne toimitettuna hakemuksena.

Kaivon veden pilaamista koskevia asioita on vesituomioistuimissa tullut vireille myös siten, että vltk on VL 20: 2.3:n nojalla *alistanut* sen käsiteltäväksi saatetun asian VO:lle (ns. alistusasia). Tällainen asia käsitellään VO:ssa hakemusasiana ja VO:n siinä antamasta päätöksestä haetaan muutosta yksinomaan VYO:lta (VL 17: 1). Jos asiassa on kysymys muustakin kuin korvauksesta, ei VYO:n sellaisessa asiassa antamaan päätök-

[61] Vrt. tästä 6 luvussa av. 89 sekä jälj. av:n 92 ed.

[62] Vrt. av:n 92 kohdalla.

seen VL 17: 4.2:n mukaan (verrattuna VL 14: 7.2:n viimeiseen lauseeseen) saa hakea muutosta (*KKO 1975 II* 7). Tällöin siis alistusasiat on muutoksenhakuoikeuden suhteen rinnastettu muihin hakemusasioihin.

Toisaalta oikeuskäytännössä on eräässä kaivon veden pilaantumista koskevassa alistusasiassa katsottu, ettei asian käsittelyyn ollut sovellettava hakemusasioiden suhteen voimassa olevaa menettelysäännöstä. Tapaus myös osoittaa, ettei vesituomioistuimien käytäntö toimivaltakysymyksen suhteen ole aina ollut yhtenäinen.

VYO p. 12. 12. 1978 (VY 23/1978)

M oli vltk:lle lähettämässään kirjelmässä kertonut, että K oli edellisenä keväänä levittänyt lietelantaa pellolleen. Tämän seurauksena M:n kaivon vesi oli pilaantunut ja vettä juoneet kaksi vasikkaa ja lehmää olivat sairastuneet niin, että ne oli pantava teuraaksi. M vaati vahingosta korvausta. Vltk alisti asian VO:lle.

VOT katsoi 6. 4. 1978 antamassaan päätöksessä, ettei lietelannan levittäminen pellolle ja siitä aiheutuneeksi väitetyn vahingon korvaaminen ollut VL 14: 1:ssä tarkoitettu vesiasia. Tämän vuoksi VOT mainitun lainkohdan sekä saman luvun 7 §:n ja VL 10: 1, 2 ja 20:n sekä 16: 2:n nojalla jätti asian tutkimatta.

VYO katsoi, ettei VOT:lla ollut VL 16: 2:n nojalla eikä muullakaan perusteella valtaa VO:een alistusteitse saapuneessa asiassa päättää asian tutkimatta jättämisestä, vaan että asia olisi ollut käsiteltävä VO:ssa. Tämän vuoksi VYO kumosi ja poisti VOT:n päätöksen ja palautti asian VO:lle laillisesti käsiteltäväksi.

Asiallisessa suhteessa toimivaltakysymyksen kannalta kiinnittää huomiota se, että VOT oli perustanut päätöksensä siihen, ettei itse vahingon aiheuttanut toimenpide – lietelannan levittäminen pellolle – ja siitä aiheutuneeksi väitetyn vahingon korvaaminen ollut VL 14: 1:ssä tarkoitettu vesiasia. VL 10 luvun säännöksiin viittaaminen osoittaa lisäksi, ettei VOT ollut pitänyt toimenpidettä VL:ssa säänneltynä jäteveden johtamisena, mikä sinänsä onkin oikea kannanotto. Kun mainitusta toimenpiteestä kuitenkin väitettiin aiheutuneen VL:n vastainen seuraamus (kaivon veden pilaantuminen) olisi asia tullut katsoa VO:n toimivaltaan kuuluvaksi vesiasiaksi.[63] VYO:n ratkaisusta on myös pääteltävissä, että VYO:n mielestä on ollut perusteltua aihetta pitää kyseistä asiaa VO:n toimivaltaan kuuluvana vesiasiana. Jos asiaa ei olisi katsottu tällaiseksi, ei olisi ollut mielekästä palauttaa sitä VO:n käsiteltäväksi, vaan VYO olisi voinut viivytyksen välttämiseksi jättää asian suoraan tutkimatta. Toisaalta voidaan taas huomauttaa, että jos kerran VYO oli jo pitänyt juttua VO:n toimivaltaan kuuluvana vesiasiana, se olisi varsin hyvin voinut mainita tästä palautuspäätöksensä perusteluissa, vaikkakin VO:n ilman nimenomaista mainintaakin olisi tullut ymmärtää VYO:n jo pitäneen juttua tällaisena. Asian

[63] Vrt. tästä myös *KouHO p. 11. 9. 1979 n:o 768/79:* L oli RO:ssa vireille panemassaan kanteessa kertonut, että M oli levittänyt tilansa pelloille erittäin nitriittipitoista saostuskaivolietettä, joka sateiden johdosta oli liuennut maahan ja pohjaveteen saastuttaen L:n kaivon veden. Tämän vuoksi L vaati M:ltä erinäisiä korvauksia. Juttu jätettiin yleisissä tuomioistuimissa VL 14: 1 ja 7:n nojalla tutkimatta.

jatkokäsittelyssä *LSVO, p. 19.2.1979 n:o 8/1979 B,* nimittäin katsoi, ettei kysymyksessä ollut VL 10: 20:ssä tarkoitettu asia eikä muukaan sellainen asia, joka sanotun lain 20: 2.1:n mukaan kuului vltk:n päätäntävaltaan. Tällä perusteella VO jätti asian jälleen tutkimatta. *VYO, p. 25. 4. 1980 (VY 79/24)* katsoi kuitenkin, että M:n toimitettua vltk:n päätöksen antamisen jälkeen VO:lle kirjelmän, jossa hän oli uudistanut kaikki vltk:ssa esittämänsä korvausvaatimukset, asian oli katsottava tulleen VO:n käsiteltäväksi VL 14: 7.2:n mukaisena hakemusasiana. Kun VO ei VL 11: 8.1:n säännös huomioon ottaen olisi näin ollen saanut jättää asiaa päätöksessä mainitsemillaan perusteilla tutkimatta, VYO kumoten ja poistaen VO:n päätöksen palautti asian toistamiseen VO:lle laillisesti käsiteltäväksi!

> Kun M:n kaivon pilaantumiskysymys tämän jälkeen vihdoin otettiin VO:ssa asiallisesti tutkittavaksi, *LSVO, p. 11.2.1981 n:o 12/1981 B,* hylkäsi M:n hakemuksen, koska hänen kaivonsa pilaantumisen ei katsottu johtuneen K:n suorittamasta lietelannan levityksestä. – *VYO p. 20. 12. 1982 n:o 64/1982 (VY 81/20):* Ei muutosta. (Kaksi jäsentä olisi velvoittanut K:n suorittamaan M:lle korvausta.) VYO:ssa asia tutkittiin erittäin perusteellisesti. VYO mm. toimitti siinä suullisen käsittelyn ja katselmuksen. – VYO:n päätöksestä on valitettu KKO:een, jossa kyseistä asiaa (VE 83/4) ei tätä kirjoitettaessa ollut vielä ratkaistu.

VL 10: 4:n (verr. saman luvun 3.2 §:ään) tarkoittamissa vähäisissä tapauksissa jäteveden johtamiseen toisen maalla kulkevaan ojaan vaaditaan vltk:n lupa, ellei johtaminen ilmeisesti voi tapahtua haittaa aiheuttamatta.[64] Tällaisesta johtamisesta aiheutuneiden vahinkojen ja haittojen korvaamista koskevat vaatimukset samoin kuin erilaiset toimenpidevaatimukset vahinkojen ja haittojen estämiseksi ovat tyypillisiä vltk:n toimivaltaan kuuluvia vesiasioita myös silloin, kun jäteveden johtamisesta on ollut seurauksena kaivon veden pilaantuminen. Vltk voi tutkia tällaisen, sen käsiteltäväksi saatetun asian, ellei se katso asian vaativan sellaista erityistä selvitystä, jollaista lautakunnan käsittelyssä ei voida saada (VL 20: 2). Kun vltk:n päätökseen haetaan muutosta VO:ssa (VL 20: 6.2), kuuluvat nämä vltk:n tutkimat asiat VO:n toimivaltaan *valitusasioina* (VL 14: 7.5 verr. 16: 49).

> Esimerkkinä vesituomioistuinten tutkimista kaivojen saastumista koskevista valitusasioista mainittakoon *VYO p. 1. 6. 1979 (VY 12/1978).* Po. tapauksessa kaivojen saastumisen väitettiin aiheutuneen naapurien omistamien tilojen AIV-tornista peräisin olevista päästöistä ja eläinsuojan jätevesistä. Aiheutuneista vahingoista vaadittiin korvauksena joko uuden kaivon rakentamista tai sen rakentamiskustannuksia.

Selvissä kaivon veden pilaamista koskevissa tapauksissa, joissa pilaaminen jatkuu edelleen, voidaan pyytää VO:lta *virka-apua* tilanteen kor-

---

[64] Vrt. 5.4.6.4. luku.

jaamiseksi (VL 21: 3.1).[65] Virka-apuprosessin yhteydessä ei voida kuitenkaan vaatia korvauksia aiheutuneista vahingoista. Oikeuskäytännössä kysymys VO:n toimivallasta pohjaveden pilaamista koskevan virka-apuasian osalta on ollut esillä mm. merkittävässä prejudikaattiratkaisussa *KHO 1974 A I 1*, josta ilmenee periaate, että jos jo olemassa olevan kaatopaikan toiminnasta aiheutuu VL:n vastainen seuraamus (pohjaveden pilaantuminen), kuuluvat sitä koskevat virka-apuasiat VO:n toimivaltaan.[66] Sama sääntö on riita-asioiden osalta voimassa silloin, kun mainitun seikan johdosta esitetään kielto-, ennalleenpalauttamis- tai vahingonkorvausvaatimuksia.[67]

Kaivon veden pilaamiseen perustuvia korvaus- tai toimenpidevaatimuksia voidaan siis saattaa VO:ssa vireille peräti neljällä eri tavalla: 1) kirjallisella hakemuksella VO:lle, 2) VO:een toimitetulla kannekirjelmällä, 3) saattamalla asia ensin vireille vltk:ssa, joka ehkä alistaa asian VO:lle tai jonka päätöksestä voidaan valittaa VO:lle ja 4) virka-apua koskevalla hakemuksella VO:lle. Järjestelmä vaikuttaa sekavalta ja monimutkaiselta, mutta lienee toisaalta tarpeeksi joustava elävän elämän vaihteleviin tilanteisiin. Mielestäni vesioikeusprosessia olisi kuitenkin aihetta yleensäkin yksinkertaistaa siten, että tämänkaltaiset enimmäkseen vähäiset riita-asiat saatettaisiin vireille joko VO:lle tai paikalliselle vltk:lle annettavalla kirjallisella hakemuksella.[68]

Nykyisin tosin asian käsittelystä hakemusasiana aiheutuu vahinkoa kärsineelle asianosaiselle se haitallinen seuraamus, ettei hän voi saada korvausta oikeudenkäyntikuluistaan muussa kuin siinä tapauksessa, että vastapuoli on tahallaan aiheettomasti viivyttänyt asian käsittelyä (VL 16: 27). Toisaalta asian käsittely hakemusasiana on pilaantuneen kaivon omistajan kannalta sikäli edullinen vaihtoehto, että tosiasioiden selvittäminen on silloin virallisperiaatteen mukaisesti VO:n asiana. Riita-asioissa taas kantajan velvollisuus on hankkia tarpeellinen näyttö kanteensa tueksi ja tämä saattaa kohdata teknistä asiantuntemusta vaativien vesiasioiden osalta vaikeuksia. VO:n työtilanteen kannalta on kuitenkin muistetta-

[65] Vrt. 6.3.7. luku.

[66] Vrt. myös *KHO 1981 A II 87:* Kaatopaikan valuma- ja suotovedet olivat pilanneet toisen kiinteistöllä olevan pohjaveden ja saattoivat kaatopaikan käytön jatkuessa huonontaa kuntainliiton pohjavedenottamosta saatavan veden laatua. VH:n virka-apuhakemusta ei ollut hylättävä.

[67] Tällaisia riita-asioita on VO:issa käsitelty useitakin. Esimerkkinä mainittakoon kaivon veden pilaantumista koskenut riita-asia *KKO p. 30. 9. 1982 n:o 4545/81/VYO p. 16. 10. 1979 (VY 79/32)*, jossa kantajan pinta- ja porakaivon veden pilaantumisen väitettiin johtuneen kunnan ylläpitämältä kaatopaikalta valuneista jätevesistä.

[68] Vrt. 6.3.2. luvussa av:n 85 jälj.

va, että jos kaikissa vähäisissä kaivon veden pilaamista koskevissa riita-asioissa tosiseikkojen selvittäminen siirtyisi VO:lle sillä tavoin kuin nykyisin menetellään hakemusasioissa, saattaisi se lisätä kohtuuttomasti VO:n työtaakkaa.[69]

d) Yhteenvetoa ja päätelmiä

Edellä tarkastelluista oikeustapauksista havaitaan VO:n toimivallan kaivon veden pilaamista koskeneissa riidoissa määräytyneen pääasiassa sen mukaan, onko väitetyllä toiminnalla aiheutettu VL:n vastaista seuraamusta. Toisin sanoen sen teon laadulle, jolla VL:n vastainen toimenpide tai seuraamus on aiheutettu, ei oikeuskäytännössä ole yleensä annettu ratkaisevaa merkitystä VO:n toimivallan suhteen. Tämä perustuu VL 14: 7.3:n sanamuotoon ja vastaa myös VL 14: 1:stä (kokonaisuudessaan) ilmenevää lainsäätäjän tarkoitusta edellyttäen, että VL:n vastaista seuraamusta voidaan pitää jutussa pääasiana. Tämän mukaan aina silloin, kun vaaditaan VL:n vastaisen toimenpiteen kieltämistä, olojen ennalleen palauttamista tai vahingonkorvausta luvattoman toimenpiteen johdosta, kuuluu asia VO:n yksinomaiseen toimivaltaan, ellei asiassa ole samalla esitetty rangaistusvaatimusta. Asia käsitellään tällöin VO:ssa riita- tai määrätyissä tapauksissa virka-apuasioista säädetyssä järjestyksessä. Korvausvaatimukset sellaisista VL:ssa säännellyistä vahingoista, joita ei ole katsottava aiheutetun luvattomalla toimenpiteellä, vaan joita on pidettävä VL 11: 1.3:n ja 11: 8.1:n tarkoittamina ennalta arvaamattomina seurauksina, käsitellään VO:ssa hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä.

Vahingonkorvausvaatimuksen lajilla ei ole katsottu olevan merkitystä VO:n toimivallan suhteen. Korvausvaatimus on voinut perustua VL:n vastaisella toimenpiteellä aiheutettuun yhtä hyvin välittömään kuin välilliseenkin vahinkoon. Kaupan, ravintolan tai majoitusliikkeen omistaja on esimerkiksi voinut vaatia korvausta kaivon pilaantumisen vuoksi hänelle aiheutuneesta liike- tai ansiotulon menetyksestä (*KKO p. 24. 6. 1980 n:o 1414*). Tältä osin käytäntö on mielestäni oikea. Tällaisenkin korvausvaatimuksen tutkiminen, ellei asiassa ole esitetty rangaistusvaatimusta, kuuluu VO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Näin on katsottu myös silloin, kun

[69] Tekstissä mainittuihin seikkoihin on kiinnittänyt huomiota mm. vesioikeuden sihteeri *Seppo Räisänen* KHO:n, VYO:n ja VO:ien neuvottelupäivillä 14.–15. 5. 1973 pitämässään alustuksessa »Kaivojen pilaantumiseen liittyviä kysymyksiä» (neuvottelupäivien pöytäkirja).

korvausvaatimus perustuu kaivon veden pilaamisella ihmisen terveydelle aiheutettuun konkretisoituneeseen vaaraan (*ISHO p. 1. 7. 1976 n:o 216/76*). Itse kuitenkin pitäisin viimeksi mainitussa tapauksessa myös AO:n toimivaltaa mahdollisena, koska korvausvaatimuksen voidaan katsoa tällöin perustuvan RL 34: 15:n eikä VL:n säännösten vastaiseen menettelyyn.

VO:ssa voidaan vaatia vastaajalta korvauksia myös ns. isännänvastuun nojalla. Näissä tapauksissa VO on toimivaltainen tutkimaan työnantajan vastuun työntekijänsä aiheuttamasta vahingosta VL 14: 1.3:n nojalla asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä (*ISHO p. 3. 2. 1970 n:o 1445* ja *ISVO p. 21. 12. 1972 n:o 96/Va/72*).

Yleisissä tuomioistuimissa on tutkittu ensinnäkin sellaiset kaivon veden pilaamiseen perustuvat korvauskanteet, joissa on ollut kysymys sopimuksen rikkomisesta (*KKO t. 14. 10. 1970 n:o 2145* ja *HHO t. 26. 4. 1972 n:o 189*). Tähän liittyen yleisissä tuomioistuimissa on säännön mukaan tutkittu myös erilaiset kaivojen rakentamiseen liittyvät korvauskanteet. Toisaalta joskus saattaa olla hyvinkin tulkinnanvaraista, perustuuko kanne asianosaisten välisen sopimuksen vai VL:n säännösten rikkomiseen.

Yleisissä tuomioistuimissa on yleensä jätetty tutkimatta sellaiset kaivon veden pilaamiseen perustuvat korvauskanteet, joissa on ollut kysymys sopimussuhteiden ulkopuolisesta vastuusta. Tätä kantaa on useimmissa tapauksissa pidettävä VL toimivaltasäännösten valossa teoreettisestikin oikeana. Toisaalta on todettava, ettei VL ilman muuta edellytä *jokaisen* kaivon veden pilaamista koskevan korvauskanteen kuuluvan VO:n toimivaltaan, vaikka KKO:n ennakkopäätösten perusteluista helposti saakin tällaisen käsityksen. Ensinnäkään VL:ssa säännellyt pohjaveden muuttamis- ja pilaamiskiellot eivät kokonaisuudessaan koske suorittajan omalla kiinteistöllä sijaitsevaa kaivoa ja pohjavettä. Näiltä osin ei välttämättä ole kysymys VL:ssa tarkoitetusta vesiasiasta, ellei toimenpiteellä ole samalla pilattu toisen kiinteistöllä olevaa pohjavettä tai vaikeutettu sen käyttöä. Käytännössä on ajateltavissa myös sellaisia AO:n toimivaltaan kuuluvia riita-asioita, jotka perustuvat toisen kiinteistöllä sijaitsevan kaivon veden tilapäiseen vahingoittamiseen (esim. sille aiheutettuihin lieviin maku- ja hajuhaittoihin) ilman, että kaivoa kokonaisuudessaan tai sen kautta pohjavettä on pilattu VL 1: 19:ssä tai 1: 22:ssa tarkoitetulla tavalla tai aiheutettu talousveden saannille taikka pohjaveden käytölle toisen kiinteistöllä VL 1: 18:ssa tarkoitettuja haitallisia seuraamuksia (*HHO t. 9. 8. 1978 n:o 351*). Tällaisissa tapauksissa kanteen

peruste saattaa olla lähinnä naapuruusoikeudellinen (vrt. NaapL 4 §) eikä vesioikeudellinen.

Yleensä *vesituomioistuimet* ovat tutkineet kaivon veden pilaamiseen perustuvat korvaus- ja toimenpidevaatimukset siitä riippumatta, minkälaatuisella toimenpiteellä pilaaminen on aiheutettu. Vesituomioistuinten käytäntö ei kuitenkaan ole aina ollut täysin yhtenäinen. On mm. esitetty sellainen kannanotto, ettei VO voisi tutkia sen laatuisesta tapahtumasta, jota voidaan pitää pikemminkin sattumana kuin vesioikeudellisena hankkeena, aiheutunutta vahingollista seuraamusta ja määrätä siitä korvausta suoritettavaksi.[70] Tällaista kannanottoa ei nähdäkseni de lege lata voida hyväksyä.[71]

7.3.1.4. Kaivon kuivuminen erilaisten rakennus- ja maankaivutöiden seurauksena (pohjaveden muuttamiskielto)

Pohjaveden pilaamisen lisäksi VL:ssa (1: 18) on kielletty ilman VO:n lupaa ryhtymästä toimenpiteisiin, josta seuraa, että *toisen* kiinteistöllä mahdollisuus talousveden saamiseen tai erityisen antoisan pohjavesiesiintymän hyväksi käyttämiseen olennaisesti huonontuu taikka jonkin pohjavettä ottavan laitoksen veden saanti vaikeutuu. Tällainen toimenpide on esimerkiksi kaivon kuivumisen aiheuttaminen. Oikeuskäytännössä on esiintynyt lukuisia tähän perustuvia korvauskanteita, joista toimivaltakysymyksen kannalta tyypillisimpiä tarkastellaan seuraavassa esityksessä.

HHO p. 19. 10. 1971 n:o 183

A kertoi KO:ssa, että kauppala oli jalkakäytävän rakentamisen yhteydessä suorittanut A:n omistamalla kiinteistöllä viemäri- ja vesijohtotöitä noin 10 metrin etäisyydellä kiinteistöllä olevasta kaivosta. Suoritettaessa työn yhteydessä kallion louhimista räjäyttämällä oli A:n kaivo kallioon syntyneiden halkeamien johdosta kuivunut. A vaati kauppalalta työn suorittajana korvausta kaivon kuivumisesta aiheutuneesta vahingosta.

---

[70] Näin *Hölttä* s. 27 ja 29.

[71] Toisin Ruotsissa, jossa nyttemmin VaL 1: 2:ssa nimenomaisesti mainitaan, että kyseinen laki »är tillämplig på vattenföretag och vattenanläggningar». Toisaalta taas Ruotsin MiL:ssa ei aseteta mitään sellaista vaatimusta, että kyseisen lain tarkoittaman ympäristöhaitan tulee olla enemmän kuin pelkästään tilapäisestä sattumasta aiheutunut. Jos esimerkiksi jätekuorma on kaadettu erehdyksessä laiturilta vesistöön, niin kysymys on MiL:n tarkoittamasta ympäristövaarallisesta toiminnasta. Vrt. tältä osin *Kungl.Maj:ts prop. 1969: 28* s. 363 ja *SOU 1983: 7* s. 57.

Kauppalan vastustettua kannetta KO päätöksellään, koska kanne koski vesioikeudellista korvausasiaa ja sellainen asia kuului VO:n käsiteltäviin, VL 9: 11:n, 11: 1 ja 8:n sekä 14: 1.1 ja 7.3:n nojalla jätti kanteen tutkimatta.

HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöksen lopputulosta. HO perusteli päätöstään sillä, että kanteessa vaadittiin korvausta teosta, jonka oli väitetty A:n kiinteistöllä huonontaneen mahdollisuutta saada pohjavedestä talousvettä. Sen vuoksi kysymyksessä oli VL 1: 18:ssa tarkoitettu saman lain 14: 1 ja 7:n mukaan VO:ssa käsiteltävä vesiasia. – HO:n päätös sai lainvoiman.

KO näyttää päätöksensä perusteluissa kiinnittäneen huomiota myös siihen, että kysymyksessä oleva vahinko oli aiheutettu pohjaveden käyttämiseen liittyvien viemäri- ja vesijohtotöiden yhteydessä. Tällä ei kuitenkaan HO:n mielestä ole ollut merkitystä VO:n toimivallan kannalta. Ratkaisevaa oli HO:n mukaan ainoastaan se, että korvausta vaadittiin teosta, josta oli väitetty aiheutuneen VL 1: 18:n vastainen seuraus. Periaatteessa tilanne olisi ollut samanlainen siinäkin tapauksessa, että vahinko olisi aiheutettu sellaisella kallion räjäyttämistyöllä, jolla ei sinänsä olisi ollut mitään tekemistä VL:n säännösten kanssa.

Yleensä VO:n toimivalta ei ulotu asemakaava-alueen viemäriasioihin, vaan nämä kuuluvat rakltk:n ja korvauskysymysten osalta lunastustoimikunnan (aik. AO:n) toimivaltaan.[72] Rakltk:n ja AO:n toimivallan ei ole kuitenkaan katsottu syrjäyttävän VO:n toimivaltaa tapauksissa, joissa viemärin rakentamisella on aiheutettu VL:n vastainen seuraamus. Periaatteellisesti merkittävä tässä suhteessa on seuraava VYO:n päätös viemärien rakentamisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevassa riita-asiassa.

VYO p. 16. 4. 1975 n:o 1 (VYD 33/1973): VO:n toimivaltaan kuului VL 14: 1.1:n säännös huomioon ottaen tutkia vahingonkorvauskanne, joka perustui kaupungin asemakaava-alueelle rakennetusta viemäristä johtuneeseen pohjaveden pinnan alenemiseen ja kaivojen kuivumiseen. Asia palautettiin VO:een.

VYO:n päätös syntyi äänestyksen jälkeen. Eri mieltä ollut jäsen katsoi, ettei ollut syytä muuttaa VO:n päätöstä, jolla kanne VL 10: 18:n nojalla oli jätetty tutkimatta. VYO:n päätös on mielestäni hyväksyttävä ja tulkittavissa siten, ettei myöskään asemakaava-alueella saada ilman VO:n lupaa ryhtyä sellaiseen rakentamiseen, josta on odotettavissa VL 1: 18:n vastainen talousveden saannin olennainen huonontuminen toisen kiinteistöllä. Tällainen seuraamus lienee tosin käytännössä harvoin odotettavissa, kos-

[72] Vrt. tästä lähemmin 7.3.6. kohdassa.

ka asemakaava-alueella on yleensä voimassa TervL 58.1 §:n mukainen velvollisuus liittyä yleiseen vesijohtoverkostoon. Jos rakentamisesta kuitenkin aiheutuu VL:ssa korvattavaksi säädettyä vahinkoa, on sitä useimmiten pidettävä ns. ennalta arvaamattomana vahinkona eikä luvattomalla toimenpiteellä aiheutettuna. Tällöin korvausvaatimus käsitellään VO:ssa aikaisemmin mainituin tavoin hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä (VL 11: 8.1). Näin on menetelty myös kyseisen asian jatkokäsittelyssä VO:ssa (*KKO 1980 II 85*).

Viemärin rakentamisesta johtuneeseen kaivon kuivumiseen on rinnastettavissa *ojituksella* aiheutettu vastaava seuraamus. Seuraavassa VO:ssa esillä olleessa jonkin verran tulkinnanvaraisessa ojituksella aiheutetun kaivorasiteoikeuden loukkausta koskevassa asiassa on nimenomaan otettu kanta VO:n omasta toimivallasta mm. suhteessa AO:n toimivaltaan.

ISVO p. 9. 1. 1968 n:o 127/II/68

W oli tilan M omistajana pyytänyt vltk:aa tutkimaan naapurinaan olevalla tilalla U toimeenpannusta ojituksesta aiheutuvaa haittaa mainitulla U:n tilalla sijaitsevan kaivon vesimäärään, minkä kaivon käyttämiseen M:n tilalle oli maanjakotoimituksessa perustettu rasiteoikeus. Vltk käsitteli asian sen toimivaltaan kuuluvana ojitusasiana ja velvoitti ojituksen toimeenpanijan tukkeamaan kaivattamansa ojat niin, ettei niillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa läheisen kaivon vesimäärään. U:n tilan omistaja haki muutosta vltk:n päätökseen.

VO katsoi, ettei asian tutkiminen kuulunut vltk:lle, minkä vuoksi VO, poistaen vltk:n päätöksessä W:n vaatimuksesta annetut lausunnot, jätti asian valitusasiana tutkittavaksi ottamatta. VO perusteli päätöstään sillä, että asiassa oli kysymys lailliseen rasiteoikeuteen perustuvaa kaivon käyttöoikeutta loukaten tapahtuneeksi väitetystä pohjavettä koskevasta toimenpiteestä ja olojen ennalleen palauttamisesta, eli VL 14: 7.3:n mukaan riita-asiana taikka, kun asiassa ei ollut samalla kysymys vahingon korvaamisesta, saman lain 21: 3.1:n mukaan virka-apuasiana VO:ssa käsiteltävästä vesiasiasta.

VO:n ratkaisu, joka sai lainvoiman, oli äänestyksen tulos. Eri mieltä ollut vesioikeusinsinööri katsoi, että asia koski ensisijaisesti kysymystä maanjakotoimituksessa perustetun rasiteoikeuden loukkauksesta eli yleisessä tuomioistuimessa kantein riideltävää kysymystä. Asia onkin ensi näkemältä tulkinnanvarainen ja antaa aihetta seuraaviin vaihtoehtoisiin kysymyksiin: 1) onko kysymyksessä VL 6: 12:ssa tarkoitettu ojitusasia ja siten vltk:ssa ratkaistava asia; 2) onko kysymyksessä VL 11: 8.2:ssa tarkoitettu ojitukseen liittyvä korvausasia, jossa VL 6: 3.2 huomioon ottaen voi tulla kysymykseen myös vahingon estävät toimenpiteet, ja siten ojitustoimituksessa ratkaistava asia; 3) onko kysymyksessä laillisen rasiteoikeuden loukkausta koskeva ja siten AO:n toimivaltaan kuuluva asia; 4) onko kysymyksessä VL 21: 3.1:ssä tarkoitettu virka-apuasia ja siten VO:ssa ensimmäisessä asteessa ratkaistava asia, koska vedotaan jo tapahtuneeseen oikeuden loukkaukseen ja vaaditaan toimenpiteitä sen poistamiseksi, mutta ei korvauksia, tai 5) onko

kysymyksessä VL 14: 7.3:ssa tarkoitettu riita-asia ja siten VO:ssa ensimmäisessä asteessa ratkaistava asia, koska jutussa voidaan katsoa olevan kysymys yksityisen oikeutta loukaten tapahtuneeksi väitetystä pohjavettä koskevasta toimenpiteestä.[73]

Ratkaisevaksi seikaksi toimivaltakysymyksen kannalta kyseisessä tapauksessa muodostuu se, että loukkauksen väitetään kohdistuvan VL:ssa suojattuun pohjavesi-intressiin. W:n pyynnön perusteena oli väitetty VL:n vastainen pohjavettä koskeva toimenpide, jota W vaati poistettavaksi. Asiassa ei ollut kysymys itse rasiteoikeuden sisällöstä, vaan ojituksesta kaivon vesimäärälle aiheutuneesta haitasta. Väitetty rasiteoikeuden loukkaus yhtä vähän kuin omistusoikeuden loukkauskaan ei vielä sinänsä perusta yleisen tuomioistuimen toimivaltaa asiassa. Kysymyksessä on vesiasia, joka tulee käsitellä VO:ssa joko virka-apuasiana, koska asiassa ei ole vaadittu korvauksia, taikka riita-asiana, jolloin on mahdollista käsitellä sekä kysymys olotilan ennalleen palauttamisesta että kysymys mahdollisesti aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta. VO on näin ollen päätynyt asiassa oikeaan lopputulokseen. Jos asian vltk:ssa vireille pannut W olisi itse hakenut muutosta vltk:n päätökseen, olisi VO mielestäni voinut ottaa asian välittömästi tutkittavakseen riita- tai virka-apuasiana. Tässä tapauksessa oli kuitenkin vastapuoli hakenut muutosta vltk:n päätökseen joten oikea menettely oli jättää asia valitusasiana tutkimatta.

Kaivon kuivuminen samoin kuin sen pilaaminen voidaan aiheuttaa varsin erilaisilla toimenpiteillä. Tyypillisimmin tällainen seuraamus voi syntyä lähistöllä suoritetusta pohjaveden ottamisesta, jolloin kyseessä jo tälläkin perusteella on VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia (VL 1: 18). Pohjavettä voidaan pumpata maasta paitsi juomavedeksi myös erilaisiin rakentamis- ja teollisuushankkeisiin liittyvänä toimenpiteenä. Pohjaveden ottamista tällaisiinkin käyttötarkoituksiin koskevat hakemukset samoin kuin niistä johtuvat riidat kuuluvat vesiasioina VO:n toimivaltaan. Myös *soranotosta* maalla voi aiheutua VL 1: 18:n pohjaveden muuttamiskiellon (välillisesti myös VL 1: 22.1:n pilaamiskiellon) vastainen seuraamus. Vaikka soranottoon maalla nykyisin pääasiallisesti vaaditaan maa-aineslain (L 24. 7. 1981/555) mukainen kunnanhallituksen lupa, ei tämä ole syrjäyttänyt VO:n toimivaltaa tapauksissa, joissa soranotosta aiheutuu VL:n vastainen seuraamus.[74]

---

[73] VOT *Reino Hiltunen* oli 17. 12. 1968 päivätyssä muistiossa käsitellyt yksityiskohtaisesti ja perusteellisesti tekstissä mainittuja, osaksi myös vltk:n ja ojitustoimituksen toimivaltaa koskevia kysymyksiä.

[74] Ks. maasoran ottamisesta pohjavesisääntelyn kannalta yksityiskohtaisemmin *Hollo*, SYS 1 s. 20–24 sekä oikeuskäytännöstä esim. tapaukset *KKO 1974 II 65* ja *1975 II 88* sekä *KHO 1964 A II 224, 1975 A II 94* ja *1978 A II 127*. Vrt. de lege ferenda *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 23 ja lakiehdotus 1: 18, jossa pohjaveden muuttamiskieltoa on ehdotettu laajennettavaksi siten, että kiellon piiriin kuuluisi myös maankamaran ainesten ottaminen ja muu toimenpide, josta ilmeisesti voi aiheutua pohjaveden pilaantumista, mutta jota 1: 22:n säännös ei koske. Vrt. myös

Vesituomioistuimissa on toisinaan esiintynyt sellaisia korvaus- ja toimenpidevaatimuksia kaivojen kuivumisen ja talousveden saannin huonontumisen johdosta, joiden on väitetty aiheutuneen lähistöllä suoritetusta voimalaitoksen rakentamisesta tai vesistön säännöstelystä. Tällaista vahinkoa ja haittaa on pidetty mainittujen vesioikeudellisten hankkeiden aiheuttamana ennalta arvaamattomana vahinkona, jota koskevat korvaus- ja toimenpidevaatimukset on käsitelty VO:ssa hakemusasioina.

Korvaus kaivon menettämisestä tai kuivumisesta voidaan joissakin tapauksissa määrätä muuallakin kuin VO:ssa. Jos kaivo jää rakennettavan tien alle eikä korvauksesta ole sovittu, on korvaus kaivon menetyksestä määrättävä TieL 75.1 §:n tai YksTL 5 luvun mukaisessa *tietoimituksessa*. Tällöin ei kuitenkaan ole kysymys VL:n vastaisesta pohjaveden pilaamisesta tai saattamisesta tarkoitukseensa kelpaamattomaksi, vaan laillisesta toimituksesta, joka on säännelty tielaeissa. Myös tapauksissa, joissa tien tekemisellä on aiheutettu lähistöllä sijaitsevan kaivon veden pilaantuminen tai kaivon kuivuminen, voidaan kysymys korvauksen määräämisestä kaivon omistajalle käsitellä ja ratkaista tietoimituksessa, vaikka kysymyksessä olevalta kiinteistöltä ei olisikaan luovutettu alueita tietarkoituksiin.[75] Jos korvauskysymys on jo lainvoimaisesti ratkaistu tietoimituksessa/MO:ssa ei sitä enää voida saattaa VO:n tutkittavaksi.[76] Toisaalta KKO on prejudikaattiratkaisussaan *KKO 1979 II 25* katsonut VO:n toimivaltaiseksi tutkimaan korvausvaatimuksen kalastusmahdollisuuksien menettämisestä, mikä oli aiheutunut VO:n luvan nojalla yleistä tietä varten salmeen avatusta uomasta ja sen yli rakennetusta sillasta. VO:n toimivallan katsottiin tässä tapauksessa perustuvan VL 11: 8:n säännökseen.[77]

Toisaalta taas KKO on eräässä viimeaikaisessa ratkaisussaan katsonut tietyöstä vastuussa olleeseen tiemestariin tilan kaivon kuivumisen johdosta kohdistetun korvausvaatimuksen tutkimisen kuuluvan AO:lle. Tapaus osoittaa, että myös

---

Ruotsin osalta *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 396, jossa ei pidetty aiheellisena laajentaa VaL:n soveltamisaluetta koskemaan pohjavesioloihin mahdollisesti vaikuttavia maanpinnan alapuolella suoritettavia rakennustöitä eikä suurten maa-alueiden asfaltointia.

[75] Vrt. tältä osin *KKO 1977 II 46:* Vaikka kiinteistöstä ei ollut luovutettu alueita tietarkoituksiin, kysymys korvauksen määräämisestä tien rakentamisesta aiheutuneesta kiinteistön rannan pilaantumisesta voitiin TieL 62 §:n 5 kohdan nojalla käsitellä ja ratkaista tietoimituksessa. – Ks. tästä myös *Holma* s. 174 ja siellä av. 55.

[76] Näin *KKO p. 16. 7. 1981 n:o 2603*/VYO p. 11. 2. 1981 n:o 1/1981/LSVO p. 24. 4. 1980 n:o 32/1980 A (Hiekkaharjun alikäytävätyömaalla Vantaan kaupungissa suoritetusta pohjaveden pumppauksesta lähellä sijainneen vedenottamon kapasiteetille aiheutuneen haitan korvaaminen) ja *VYO p. 10. 5. 1982 n:o 97/1981*/PSVO p. 18. 6. 1981 n:o 41/81/II (tie- ja vesirakennuslaitoksen suorittamien valtatien kuivatusojitusten aiheuttama kaivon kuivuminen).

[77] Myös *Holma*, s. 174 pitää mainitun forumkysymyksen kannalta ratkaisevana sitä seikkaa, että hankkeeseen oli haettu VO:n lupa. – Toisaalta KKO:n ratkaisu ei oikeuta sellaiseen johtopäätökseen, että forumkysymys olisi ratkaistava yksistään tällä perusteella. Vrt. esim. *KHO p. 17. 1. 1983 n:o 209* (vuosikirjaratkaisu), missä katsottiin tienpitäjä velvolliseksi huolehtimaan siitä, ettei tienpidosta aiheudu VL 1: 22:ssa tarkoitettua pohjaveden laadun huonontumista tai pohjaveden pilaantumista. Asia palautettiin VO:lle uudelleen käsitelväksi.

tämäntyyppisissä tilanteissa voidaan joutua suorittamaan rajanvetoa VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan välillä.

KKO p. 31. 8. 1982 nr 383

F oli KO:ssa vireille panemassaan kanteessa kertonut, että TVH oli rakentanut uuden maantien noin 50 metrin etäisyydelle hänen kiinteistöstään, minkä seurauksena mm. tilan kaivo oli kuivunut. Tämän vuoksi F vaati TVH:n ja tietyöstä vastuussa olleen rakennusmestarin velvoittamista mm. rakentamaan hänelle uusi toimintakelpoinen kaivo tai korvaamaan uuden kaivon kustannukset sekä maksamaan hänelle korvausta kaivon puuttumisesta aiheutuneista kustannuksista ja haitoista. Vastaajat tekivät väitteen KO:n toimivaltaa vastaan.

KO tutki vastaajien tekemän väitteen ja katsoi, että F:n kanne koski korvauksia vahingosta ja haitasta, jotka olivat aiheutuneet hänen kiinteistölleen maantien rakentamisesta rakennuskaava-alueella. Sen vuoksi ja kun sellaiset korvaukset TieL:n mukaan tuli käsitellä tietoimituksessa eivätkä ne kuuluneet AO:n asialliseen toimivaltaan, KO jätti kanteen tutkimatta. HO: Ei muutosta.

KKO katsoi, ettei tiemestaria vastaan kohdistettuja vahingonkorvausvaatimuksia voitu tutkia tietoimituksessa, vaan AO:ssa. Siitä syystä myös TVH:ta vastaan tässä yhteydessä suunnatut korvausvaatimukset tuli tutkia AO:ssa. Sen tähden KKO palautti jutun KO:een, jonka tuli ilmoituksesta ottaa se kaikilta osiltaan uudelleen käsiteltäväkseen.

VO:n mahdollista toimivaltaa ei jutussa ole otettu huomioon, vaikka kanteen perusteeksi olisi ilmeisesti voitu katsoa myös tiemestarin, johon kanne TVH:n ohella oli kohdistettu, VL:n vastainen pohjavettä koskenut toimenpide. KKO:n päätös on mielestäni perusteltavissa lähinnä sillä, että jutussa tältä osin on pääasiallisesti ollut kysymys tiemestarin virkavastuusta.

Yhteenvetona tässä alaluvussa tarkastellusta oikeuskäytännöstä voidaan mielestäni todeta, että jo aikaisemmin toimivaltakysymyksestä kaivon veden pilaamisen osalta lausuttu soveltuu myös juttuihin, joissa on kysymys kaivon kuivumisesta tai talousveden saannin huonontumisesta. Erityispiirteitä viimeksi mainittujen tapausten osalta aiheuttaa kuitenkin se seikka, että kaivon kuivuminen voidaan aiheuttaa varsin erilaisilla, sinänsä laillisilla toimenpiteillä, joista on säädetty muualla kuin VL:ssa. Tämän ei ole kuitenkaan katsottu syrjäyttävän VL:n säännöksiä ja vastaavasti VO:n toimivaltaa tapauksissa, joissa tällä toimenpiteellä on samalla aiheutettu VL:n vastainen seuraamus, ellei sitten kyseisestä asiasta ole jo olemassa jonkin muun viranomaisorgaanin lainvoimainen päätös, jonka oikeusvoima ulottuu vesiasiakäsittelyyn.

7.3.1.5. Kaivon käyttöä koskevat riidat. Kielto- ja ennalleenpalauttamiskanteita

a) Riita-asioita, joiden on katsottu kuuluneen vesituomioistuinten toimivaltaan

Toimivaltakysymystä kaivon käyttöä koskevien riitojen osalta kuvaavista oikeustapauksista on merkittävimpänä pidettävä seuraavaa KKO:n vuosikirjaratkaisua. Kysymyksessä oli kielto- ja ennalleenpalauttamiskanne, jonka kohteena oli sopimukseen perustuva vedenotto-oikeus. Kanneperusteena taas oli kyseisen sopimuksen pätemättömyys ja sopimusehtojen rikkominen.

KKO 1968 II 2

Aviopuolisot A ja B olivat KO:ssa lausuneet, että B:n äiti C oli 22. 6. 1955 allekirjoittamallaan sopimuksella luovuttanut vedenotto-oikeuden A:n ja B:n nykyään omistamaan tilaan Y kuuluvalta alueelta korvausta vastaan eräälle vesiyhtymälle. Tällöin oli ehdoksi sovittu mm., että yhtymä omalla kustannuksellaan rakensi alueelle kaivon ja vähävetisenä aikana säännösteli veden kulutusta niin, ettei se vaarantanut Y:n tilan vedensaantia. Koska C sopimuksen tehdessään ei ollut yksin omistanut Y:n tilaa, A ja B katsoivat, ettei hänellä ollut oikeutta luovuttaa vedenotto-oikeutta. Lisäksi vesiyhtymän osakkaat olivat traktoreilla ja muilla ajoneuvoilla kulkeneet Y:n tilan peltojen kautta hakemassa vettä eivätkä olleet vähävetisinä aikoina säännöstelleet veden kulutusta, vaan olivat luovuttaneet vettä yhtymään kuulumattomillekin niin, että Y:n tilan vedensaanti oli melkein loppunut. Tämän vuoksi A ja B vaativat, että yhtymän osakkailta kiellettäisiin vedenotto kysymyksessä olevalta alueelta ja kulku Y:n maiden kautta sekä että nämä velvoitettaisiin sakon uhalla poistamaan kaivo ja siihen kuuluvat laitteet.

KKO: Koska kysymyksessä oleva pohjaveden ottamisen kieltämistä sekä kaivon ja siihen kuuluvien laitteiden poistamista koskeva kanne olisi VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti ollut käsiteltävä vesiasiana ja sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut KO:lle eikä HO:lle, KKO, poistaen HO:n tuomiossa ja KO:n päätöksessä A:n ja B:n kanteesta annetut lausunnot, jätti kanteen tutkimatta.

KO ja HO olivat tutkineet jutun ja esittämillään perusteilla hylänneet kanteen. Tapaus onkin jossain määrin tulkinnanvarainen ja myös perusteluja asian kuulumiselle AO:n toimivaltaan voitaisiin esittää.

Wirilander on pitänyt tätä tapausta kaikkein tulkinnanvaraisimpana kyseisessä artikkelissa käsittelemistään oikeustapauksista ja suhtautunut epäillen KKO:n päätöksen oikeellisuuteen.[78] Wirilander lähtee siitä, että kanteessa oli vaadittu kolmea seikkaa, nimittäin 1) yhtymän osakkaiden

[78] *Wirilander*, LM 1980 s. 246–249.

vedenoton kieltämistä, 2) näiden kulkemisen kieltämistä tilan maiden kautta ja 3) näiden velvoittamista sakon uhalla poistamaan kaivo ja siihen kuuluvat laitteet. Wirilander toteaa edelleen, että näistä vaatimuksista 2. kohdassa mainittu on selvästikin sellainen, ettei sen arvostelu edellytä VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain soveltamista. Tämän jälkeen Wirilander käsittelee lähemmin kysymystä, edellyttääkö vedenoton kieltämistä ja kaivon poistamista koskevien vaatimusten arvostelu mainittua seikkaa.[79] Wirilander viittaa ensinnä siihen, että kanne oli näiltä osin perustunut kahteen eri seikkaan. Ensiksi kantajat ovat pitäneet vedenottosopimusta pätemättömänä, koska C ei ole ollut kompetentti luovuttamaan vedenotto-oikeutta. Toiseksi kantajat ovat katsoneet sopimuksen joka tapauksessa purkautuneen sen rikkomisen johdosta. Kummankaan vaatimuksen arvostelu ei Wirilanderin mielestä edellytä VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain, vaan yleisten sopimusoikeudellisten normien soveltamista. Myös KO ja HO olivat harkinneet asiaa tältä pohjalta.

Wirilander myöntää kuitenkin VL 14: 7.3:ssa lausuttujen riita-asiain määrittelykriteerien toteutuvan tässä tapauksessa siltä osin kuin kanteessa on vaadittu yhtymän osakkaiden vedenoton kieltämistä ja näiden velvoittamista poistamaan kaivo laitteineen. Kysymys on tämän jälkeen siitä, voidaanko vastaajien toimenpiteiden katsoa olleen VL:n tai aikaisemman vesilainsäädännön vastaisia. Wirilander viittaa VL 22: 2:sta ilmenevään sääntöön, jonka mukaan VL:ssa tarkoitettuun toimenpiteeseen, johon on laillisesti ryhdytty ennen VL:n voimaantuloa, sovelletaan aikaisemmin voimassa olleita säännöksiä ja kysymys näiden toimenpiteiden laillisuudesta ja niitä koskevat oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti sikäli kuin jotakin VL:n säännöstä ei ole määrätty toimenpiteen osalta sovellettavaksi. Kun vedenotto-oikeus tässä tapauksessa perustui ennen VL:n voimaantuloa tehtyyn sopimukseen, on Wirilanderin mielestä ilmeistä, että yhtymän osakkaiden vedenotto-oikeutta on lähtökohtaisesti arvosteltava aikaisemmin voimassa olleen oikeuden pohjalta. Aikaisempaan vesioikeuslainsäädäntöömme ei kuitenkaan sisältynyt pohjavettä koskevia säännöksiä. Kantajien vaatimukset eivät myöskään tarkoittaneet VL 9: 12:ssa säädettyjen ennen VL:n voimaantuloa tehtyjen pohjaveden ottamoiden käyttöä koskevien määräysten antamista, vaan »vastaajien vedenoton

[79] *Wirilander*, mt. s. 248 s.

totaalista kieltämistä ja vastaajien velvoittamista poistamaan kaivo laitteineen kompetenssivirheestä johtuvan vedenottosopimuksen pätemättömyyden ja sopimusrikkomuksen perusteella». Tähän nähden Wirilanderin mielestä ei ole helppoa havaita, millä perusteella KKO on katsonut asian vesiasiaksi. Wirilander katsoo myös, että kyseinen tapaus on siinä suhteessa samankaltainen myöhemmin annettujen ja yleisissä tuomioistuimissa käsiteltyjen KKO:n ratkaisujen, *KKO t. 14. 10. 1970 n:o 2145* ja *KKO t. 2. 3. 1973 n:o 2761/72* kanssa, että kaikissa niissä tapauksissa on ollut kysymys sopimusrikkomustilanteeksi katsottavasta tilanteesta.[80]

Edellä esitettyä syvällistä oikeustapausanalyysiä pidän lähtökohdiltaan oikeaan osuneena, mutta lopputuloksen osalta päätyisin sittenkin KKO:n ratkaisusta ilmenevälle kannalle. KKO:n ratkaisu voidaan mielestäni selittää siten, että kysymyksessä toiminnan edelleen jatkuessa olisi ollut VL:n vastainen toimenpide, mikäli vedenottosopimus olisi alkuaankin ollut pätemätön tai sen ehtoja olisi myöhemmin rikottu. VL 9: 4:n mukaan VO voi nimittäin hakemuksesta oikeuttaa veden tarvitsijan ottamaan toisen maalta pohjavettä talousvedeksi sekä ryhtymään siellä sitä varten tarpeellisiin toimiin, jos talousvedeksi sopivaa vettä ei kohtuuttomitta kustannuksitta muuten ole riittävästi saatavissa ja sikäli kuin vettä edelleen riittää myös omistajan ja hänen maallaan asuvien samoin kuin sinne odotettavissa olevan asutuksen ja siellä sijaitsevien yritysten tarpeisiin eikä toimenpiteestä aiheudu näille kohtuutonta häiriötä tai haittaa. Ilman VO:n lupaa pohjaveden ottaminen toisen maalta on VL:n vastainen toimenpide, ellei se perustu asianosaisten väliseen sopimukseen. Tällöin siis sopimuksen pätevyydenkin ja sen seikan, ovatko vastaajat ylittäneet sopimukseen perustuvan vedenotto-oikeutensa, tutkiminen riita-asian yhteydessä kuuluu VO:n toimivaltaan, jos vain kysymys on VO:n toimivaltaan kuuluvasta kielto-, ennalleenpalauttamis- tai vahingonkorvauskanteesta. Asia voidaan tulkita siten, että sopimuksen pätevyyden tutkiminen vaikuttaa asian ratkaisuun eli se on pääasiaan nähden ennakkokysymyksen luonteinen. Tällöin mainitun kysymyksen tutkiminen VL 14: 1.3:n mukaan kuuluu vesiasian yhteydessä VO:n toimivaltaan.[81]

Mainitussa tapauksessa on kysymys nimenomaan VL:n vastaisesta toimenpiteestä ainakin siltä osin kuin vastaajien on väitetty VL:n voimaantulon jälkeen ylittäneen sopimukseen perustuvan vedenotto-oikeu-

[80] *Wirilander*, mt. s. 249. Vrt. tekstissä mainittujen KKO:n ratkaisujen osalta myös ed. alaviitteiden 56 ja 58 kohdalla.

[81] Vrt. ennakkokysymyksistä 8.3. luku.

tensa. Vaikka tapaukseen olisikin (osaksi) sovellettava aikaisemmin voimassa olleen lainsäädännön mukaista normistoa, voidaan VL 22: 1.1:stä verrattuna saman luvun 5 §:ään päätellä, että tällaisissakin tapauksissa riita-asia on edellytetty käsiteltäväksi VL:ssa säädetyssä järjestyksessä.[82] Kysymys on tällöin asiasta, johon on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä eli siis VL 14: 1:ssä tarkoitetusta vesiasiasta. Joka tapauksessa rajan vetäminen toimivaltakysymyksissä VO:n AO:n välillä tämänkaltaisissa tapauksissa sen mukaan, onko vedenottoa koskeva sopimus tehty ennen vai jälkeen VL:n voimaantulon, olisi keinotekoista eikä sitä prosessuaaliselta kannalta voida mielestäni hyväksyä.

Kyseisessä tapauksessa on perustava merkitys VO:n toimivallan kannalta ollut myös sillä seikalla, että kysymyksessä on ollut kielto- ja ennalleenpalauttamiskanne. Jos kantajat olisivat vaatineet yhtymän osakkailta esimerkiksi sopimukseen perustuvaa vastiketta vedenotto-oikeuden luovutuksesta, kysymyksessä ei enää olisi ollut vesiasia, vaan yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva velkomiskanne.

Myös silloin, kun vedenotto perustuu kiinteistön kauppakirjan tai muun sitä koskevan sopimuksen ehtoihin, on vedenottoa koskevien kielto-, ennalleenpalauttamis- ja vahingonkorvauskanteiden katsottu vesiasioina kuuluvan VO:n toimivaltaan. Tästä esimerkkinä mainittakoon seuraava HO:n ratkaisu.

VHO p. 11. 5. 1976 n:o VI/178

Kiinteistö I oli 12. 11. 1945 tehdyllä perinnönjaolla jaettu kolmeen osaan, joista sittemmin yksi oli siirtynyt A:lle. Kiinteistöllä oli monia kymmeniä vuosia sijainnut kaivo, josta A oli v:sta 1948 lähtien ottanut veden navettaansa. A kertoi myös yli kahdenkymmenen vuoden ajan huolehtineensa kaivon kunnossapidosta. Kuitenkin B oli jokin aika sitten maalla ja kivillä luonut kaivon umpeen ja sillä tavalla estänyt häntä ottamasta siitä vettä. A:n käsityksen mukaan B:n toimenpide oli laiton ja hän vaati KO:ssa vireille panemassaan kanteessa, että hänen oikeutensa ottaa vettä kaivosta vahvistettaisiin, että B velvoitettaisiin saattamaan kaivo kuntoon taikka korvaamaan kaivon kunnostamiskustannukset ja että B velvoitettaisiin korvaamaan veden hankkimisesta muualta aiheutuneet kustannukset.

KO katsoi, että kun kanteessa oli kysymys kaivon käyttöoikeutta koskevasta riidasta, jota ei oltu pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, oli asia käsiteltävä vesiasiana eikä se sen tähden kuulunut yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Tämän vuoksi KO VL 14: 1 ja 7:n nojalla jätti kanteen tutkimatta.

[82] Vrt. av:n 43 jälj.

HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöstä. HO:n päätös sai lainvoiman.

Periaatteelliselta kannalta HO:n ratkaisu on toimivaltakysymyksen osalta rinnastettavissa aikaisempaan oikeustapaukseen KKO 1968 II 2. Asian ratkaiseminen olisi nyt edellyttänyt kauppakirjan ja perinnönjakosopimuksen ehtojen ja määräysten sekä niiden voimassaolon ja sitovuuden tulkintaa. Mainittuja kysymyksiä voidaan kuitenkin pitää jutussa ennakkokysymysten luonteisina. Pääasiana jutussa on ollut veden ottamisoikeuden vahvistaminen sekä siihen perustuva vahingonkorvausvaatimus. Nämä kysymykset on katsottu luonteeltaan VO:n toimivaltaan kuuluviksi vesiasioiksi.

Toimivaltakysymyksen kannalta ei siis ole ollut merkitystä sillä seikalla, minkälaiseen sopimukseen veden ottamisoikeus perustuu. Tästä ei tarvitse olla olemassa edes nimenomaista sopimusta. Tämänkaltaisesta kaivon käyttöoikeutta koskevasta riidasta on ollut kysymys seuraavassa HO:ssa esillä olleessa tapauksessa, jossa on vaadittu korvausta kaivosta johtaneen vesijohdon katkaisemisen aiheuttamasta vahingosta sekä vesijohdon korjaamista.

THO p. 7. 12. 1979 n:o 772

A oli B:tä vastaan ajamassaan kanteessa KO:ssa kertonut B:n ojitustöiden yhteydessä A:lle ilmoittamatta katkaisseen omistamallaan tilalla olevasta kaivosta A:n hallinnassa olleeseen rakennukseen johtaneen vesijohdon. Tällöin siellä sijaitseva kaivo oli tyhjentynyt veden valuttua katkaistusta vesijohdosta. Sen vuoksi A vaati B:n velvoittamista korjaamaan vesijohto ja korvaamaan vian etsimisestä aiheutuneet kulut.

HO katsoi, että kanne koski »pohjaveden ottamisen estämistä vedenottamiseen kuuluvien laitteiden saattamisella toimintakelvottomaksi sekä siitä johtuvaa sanottujen laitteiden ennalleenpalauttamista ja vahingonkorvausta». Kanne olisi siten VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti ollut käsiteltävä vesiasiana eikä sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, kuulunut AO:lle. Tämän vuoksi HO, poistaen KO:n päätöksessään A:n kanteesta antaman lausunnon sekä vapauttaen B:n suorittamasta KO:n päätöksessä mainittuja korvauksia, jätti kanteen tutkimatta. – HO:n päätös sai lainvoiman.

HO:n ratkaisun lopputulosta on pidettävä oikeana. Perustelujen osalta viittaan HO:n lausuman lisäksi siihen seikkaan, että vastaajan oli väitetty menetelleen (tosin lainkohtaa mainitsematta) VL 1: 18 säännöksen vastaisesti.

b) Yleisissä tuomioistuimissa tutkittuja kanteita

Edellisessä kohdassa tarkastelluista oikeustapauksista saa helposti sellaisen käsityksen, että oikeuskäytännössä on yleensä kaikenlaisten kaivon käyttöä koskevien riita-asioiden katsottu kuuluneen VO:n toimivaltaan. Näin ei kuitenkaan ole, vaan oikeuskäytäntöä tutkittaessa havai-

taan melko paljon myös sellaisia tapauksia, joissa yleiset tuomioistuimet ovat tutkineet kaivon käyttöä koskevia riita-asioita. Useimmiten tällöin ei ole tehty väitettä asian kuulumisesta vesiasiana VO:n toimivaltaan eikä kysymys tuomioistuimen omasta toimivallasta näytä asiaa käsiteltäessä olleen millään tavoin esillä. Seuraavassa tapauksessa oli kuitenkin tehty nimenomainen muistutus tuomioistuimen toimivaltaa vastaan.

ISHO t. 11. 10. 1973 n:o 249/73

S oli T:n aviopuolisoja vastaan KO:ssa ajamassaan kanteessa lausunut, että T:t olivat v. 1957 ostaneet K:lta erään tilan muun muassa ehdoin, että S:llä oli tilalla olevasta kaivosta vedenotto-oikeus. Haastemies oli 5. 7. 1972 antanut S:lle tiedoksi kirjoituksen, jossa T:t olivat yksipuolisesti ilmoittaneet kaivonkäyttöoikeuden lopetetuksi, minkä jälkeen T:t olivat lukinneet kaivon ja estäneet vedenotto-oikeuden käyttämisen. Sen vuoksi S vaati, että KO a) vahvistaisi hänellä olevan puheena olevan vedenotto-oikeuden ja b) kieltäisi T:n puolisoja estämästä ja häiritsemästä vedenotto-oikeuden käyttämistä sekä c) velvoittaisi T:t yhteisvastuullisesti maksamaan hänelle korvausta vedenotto-oikeuden käyttämisen estämisestä.

T:n puolisot vastustivat jutun käsittelyä KO:ssa sillä perusteella, että kysymyksessä oli pohjaveden käyttöä koskeva asia, joka VL:n mukaan kuului VO:n ratkaistavaksi. Tämän jälkeen KO erikseen julistamallaan väitepäätöksellä, koska kanteessa oli vaadittu sopimuksin perustetun henkilörasitteen vahvistamista voimassaolevaksi ja sellaisen rasitteen käytön estämisen kieltämistä ja vahingonkorvausta, joiden tutkiminen kuului yleisen tuomioistuimen toimivaltaan, hylkäsi väitteen. Sittemmin KO itse asiaa koskevassa päätöksessään vahvisti S:llä olevan oikeuden vedenottoon sanotusta kaivosta ja kielsi T:n puolisoja estämästä S:ää käyttämästä vedenotto-oikeuttaan. Lisäksi KO velvoitti T:t yhteisvastuullisesti maksamaan S:lle korvausta kaivon käytön estämisestä aiheutuneesta vahingosta ja haitasta.

T:t hakivat yhteisesti muutosta KO:n sekä väite- että lopulliseen päätökseen. HO: Ei muutosta. HO:n tuomio sai lainvoiman.

KO:n toimivaltakysymyksen osalta tekemä päätös, minkä HO vahvisti, perustui siihen, että kanteessa oli vaadittu sopimuksin perustetun henkilörasitteen vahvistamista voimassaolevaksi ja sellaisen rasitteen käytön estämisen kieltämistä ja vahingonkorvausta. Tämäntapaiset seikat eivät kuitenkaan aikaisemmin tarkasteltujen oikeustapausten osalta ole estäneet asian katsomista vesiasiaksi. Ero edellisessä kohdassa tarkasteltuihin oikeustapauksiin verrattuna on kuitenkin siinä, että nyt itse henkilörasitteen olemassaoloa ja sen vahvistamista on pidettävä jutussa pääkysymyksenä, kun sitä aikaisemmin tarkastelluissa tapauksissa on voitu pitää ennakkokysymyksen luonteisena. Vastaajien ei nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa ole väitetty menetelleen VL:n säännösten vastaisesti. Toisen vedenotto-oikeuden estäminen ja häiritseminen ei vielä sinänsä ole

VL:n vastainen toimenpide, ellei tämä toimenpide ole kohdistunut VL:ssa suojattuun pohjaveteen. Tästä olisi ollut kysymys, jos vastaajat olisivat tukkineet kaivon tai muulla tavoin saattaneet pohjaveden tarkoitukseensa kelpaamattomaksi. Kun näin ei ollut tehty eikä siis loukattu pohjavesi-intressiä, on HO:n ratkaisu mielestäni hyväksyttävissä.

Vedenottoa koskevista kiinteistörasitteista on ollut kysymys myös seuraavissa yleisissä tuomioistuimissa tutkituissa riita-asioissa.

KKO p. 3. 10. 1972 n:o 1540/THO t. 24. 6. 1971 n:o 301

Jakotoimituksessa, jossa A:lle oli muodostettu tila Y ja B:lle tila P, oli Y:n tilalle pidätetty pysyvä oikeus vedenottoon P:n tilalla sijaitsevasta lähteestä. Sittemmin A ja B olivat kirjallisesti sopineet siitä, että B rakensi lähteen viereen tiiviin vesivarastoaltaan, johon vesi johdettiin putkella lähteestä. Kun tuollaista allasta ei ollut rakennettu, KO A:n kanteesta velvoitti B:n kuoltua tämän lesken tilan silloisena omistajana määräajassa rakentamaan sovitun altaan A:n vedenottoa varten. HO: Ei muutosta. KKO: Ei mh-lupaa.

ISHO t. 15. 2. 1979 n:o 443/78

Kantajat olivat KO:ssa lausuneet, että he omistivat tilan X, joka osaksi rajoittui L:n omistamaan tilaan Y. Maarekisterin mukaan Y:n tilalla oli vedenotto-oikeus X:n tilan alueella karttaan merkitystä lähteestä. Siitä huolimatta L oli ilman lupaa ja laillista oikeutta tehnyt mm. mainitulle lähteelle kaivinkonetta apuna käyttäen kuusirenkaisen kaivon. Sen vuoksi kantajat vaativat mm., että L velvoitettaisiin saattamaan luvattomasti kaivamansa kaivo takaisin lähteeksi ja suorittamaan vahingonkorvausta aiheuttamastaan vahingosta ja haitasta.

KO ja HO hylkäsivät vaatimuksen kaivonpaikan luonnontilaan saattamisesta, mutta velvoittivat vastaajan suorittamaan kantajille vahingonkorvausta. Kantajat ilmoittivat tyytymättömyyttä HO:n tuomioon, mutta eivät ajaneet muutoksenhakuaan perille KKO:ssa, joten HO:n tuomio sai lainvoiman.

Ensiksi mainittu KKO:n ratkaisu on toimivaltakysymyksen kannalta suhteellisen selväpiirteinen. Kysymys on ollut vain sopimuskumppanin oikeudenomistajan velvoittamisesta suorittamaan sopimuksen mukaiset toimenpiteet, jotka tosin ovat tarkoittaneet kantajan vedenotto-oikeuden turvaamista. Ellei tällaista sopimusta olisi tehty, olisi kysymys tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä A:n vedensaantioikeuden turvaamiseksi VL 9: 4:n säännös huomioon ottaen ilmeisesti kuulunut VO:n toimivaltaan.

Sitä vastoin viimeksi mainittua HO:n tuomiota on pidettävä toimivaltakysymyksen kannalta tulkinnanvaraisena. L:n oli siinä väitetty ilman laillista oikeutta kaivaneen toisen maalla sijainneeseen lähteeseen kaivon. Kysymyksessä olisi tällöin ilmeisesti ollut VL:n vastainen pohjavettä koskeva toimenpide, jonka johdosta vaadittiin olojen ennalleen palauttamista ja vahingonkorvausta, jolloin asia VL 14: 7.3:n mukaan olisi kuulunut VO:n toimivaltaan riita-asiana. Tapauksessa oli kuitenkin kysymys muustakin kuin kaivon rakentamisesta ja käytöstä, kuten

lähteen ympäristön turmelemisesta ja luvattomasta tien ottamisesta toisen alueen kautta. Siten asian tutkimista yleisissä tuomioistuimissa voidaan teoreettiselta kannalta perustella sillä, että kaivon rakentamista koskevaa kohtaa on jutussa muuhun nähden pidettävä ainoastaan liitännäisenä asiana, jonka yleinen tuomioistuin VL 14: 1.2:n nojalla ei voinut tutkia sen käsiteltäväksi muuten kuuluvassa asiassa. Ei olisi ollut asianmukaista, jos samaa rasiteoikeutta koskeva kysymys olisi jouduttu käsittelemään osittain AO:ssa ja osittain VO:ssa.

Niin ikään AO:n toimivaltaan kuuluvat vahingonkorvausvaatimukset sen johdosta, että kaivon käyttöoikeus on menetetty, ellei vaatimus perustu VL:n vastaiseen pohjavettä koskevaan toimenpiteeseen. Tällöin on kysymyksessä yleinen velvoiteoikeudellinen korvauskanne. Esimerkkinä mainittakoon seuraava KKO:n ratkaisu.

KKO p. 20. 10. 1971 n:o 2438/HHO t. 27. 1. 1971 n:o 664

Yhteisen kaivon rakentamiseen osallistuneet osakkaat ja heidän oikeudenomistajansa vaativat korvausta henkilöltä, joka oli myynyt tilansa ilmoittamatta ostajille sitä, että tilalla oleva kaivo oli neljän tilan yhteinen, minkä johdosta tilan myöhemmät omistajat olivat kiistäneet muiden oikeudet tilallaan olevaan kaivoon. Kanne kuitenkin hylättiin, koska tilan myöhemmät omistajat olivat kantajien ilmoituksen mukaan sallineet heidän käyttää myytyyn kiinteistöön kuuluvaa kaivoa eikä kantajille näin ollen ollut näytetty aiheutuneen vahinkoa. – KKO: Ei mh-lupaa.

Jos tilan myöhemmät omistajat olisivat estäneet kantajia käyttämästä kaivoa ja korvausvaatimus olisi tämän johdosta kohdistettu heihin, olisi kysymyksessä saattanut olla VO:n toimivaltaan kuuluva riita-asia. Tästä ei kuitenkaan ollut nyt kysymys, vaan ainoastaan myyjän menettelystä, jota oli arvosteltava muiden kuin VL:n säännösten valossa.

c) Yhteenvetoa, oikeusvertailua ja päätelmiä

Oikeuskäytännössä ovat olleet yleisiä erilaiset kaivon käyttöä koskevat riidat, joissa usein on ollut kysymys kielto- tai ennalleenpalauttamiskanteista. Tällaisia kanteita on tutkittu sekä yleisissä tuomioistuimissa että vesituomioistuimissa. Oikeuskäytäntö ei näytä täysin vakiintuneelta toimivaltakysymyksen osalta. Joka tapauksessa oikeuskäytännössä esiintyneiden tapausten pohjalta on esitettävissä seuraavia VO:n ja AO:n välistä toimivallan jakoa koskevia kriteerejä:

Jos esillä olevassa tapauksessa kanteen perusteena on vastaajan väitetty VL:n vastainen menettely, on kysymyksessä VO:n toimivaltaan kuuluva vesioikeudellinen riita-asia edellyttäen, että kanteessa vaaditaan tällaisen toimenpiteen kieltämistä, olojen ennalleen palauttamista tai luvattomalla toimenpiteellä aiheutetun vahingon korvaamista. Tämä perustuu VL 14: 7.3:n sanamuotoon ja tältä osin viitattakoon edellä 7.1. kohdassa

suoritettuun katsaukseen. Toimivaltakysymyksen kannalta ei näytä tältä osin olleen merkitystä sillä seikalla, mihin vedenotto-oikeus perustuu. VO on katsottu toimivaltaiseksi tutkimaan esimerkiksi kauppakirjan tai muun sopimuksen vedenottoa koskevia ehtoja ja määräyksiä sekä niiden voimassaoloa ja sitovuutta (*KKO 1968 II 2* ja *VHO p. 11. 5. 1976 n:o VI/178*). Tällöin asia on tulkittavissa siten, että mainittujen sopimusten tulkintaa on pidettävä jutussa ainoastaan VL 14: 1.3:ssa tarkoitettuna asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä. Jotta asia voitaisiin katsoa vesiasiaksi, on pääasiana jutussa pidettävä joko VL:iin perustuvan pohjaveden ottamisoikeuden saamista tai sitten VL:n vastaisen menettelyn (pohjaveden ottamisen tai sen estämisen) kieltämistä, olojen ennalleen palauttamista tai vahingonkorvausta luvattoman menettelyn johdosta. Jos sitä vastoin jutussa on kysymys itse sopimukseen perustuvan vedenottoa koskevan henkilörasitteen olemassaolosta ilman, että vastaajan on samalla väitetty menetelleen VL:n säännösten vastaisesti tai että kantaja on muutenkaan vedonnut VL:n pohjaveden ottamista koskeviin säännöksiin, on kysymyksessä yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva vahvistus-, kielto- tai korvauskanne (*ISHO t. 11. 10. 1973 n:o 249/73*). Tähän liittyen on aihetta todeta, ettei toisen vedenotto-oikeuden estäminen tai häiritseminen vielä sinänsä ole VL:n vastaista menettelyä, elleivät toimenpiteet ole kohdistuneet VL:ssa suojattuun pohjavesi-intressiin. Elleivät vaatimukset perustu VL:n vastaista pohjavettä koskevaan toimenpiteeseen, ovat myös korvausvaatimukset kaivon käyttöoikeuden menettämisestä AO:n toimivaltaan kuuluvia yleisiä velvoiteoikeudellisia korvauskanteita. Jos jutussa on kysymys ainoastaan sopimuskumppanin tai hänen oikeudenomistajiensa velvoittamisesta suorittamaan sopimuksen mukaiset toimenpiteet, kuuluvat tällöin myös vedenotto-oikeuden turvaamista koskevat kanteet AO:n toimivaltaan (*KKO p. 3. 10. 1972 n:o 1540*).

Eräissä tapauksissa vedenotto-oikeutta koskevien kysymysten ei ole katsottava kuuluvan sen paremmin AO:n kuin VO:n toimivaltaan. Jos kiinteistön hyväksi on *maanmittaustoimituksessa* perustettu vedenotto-oikeutta toisen tilan alueelta koskeva *rasite*, niin sen poistaminen voinee vastaavasti tapahtua vain JL 238.1 §:n tarkoittamassa maanmittaustoimituksessa. Tästä seuraa, ettei AO:n tai VO:n toimivaltaan kuulu tutkia tällaiseen rasitteeseen perustuvan vedenotto-oikeuden kieltämistä koskevaa vaatimusta, jos sillä asiallisesti tarkoitettaisiin kyseisen rasitteen poistamista.[83]

[83] Tekstissä mainitusta ongelmatilanteesta oli kysymys samaa asiaa koskeneissa ratkaisuissa *HHO p. 25. 9. 1975 n:o 143* ja *LSVO p. 22. 5. 1978 n:o 83/1978 A*, joissa kummatkin tuomioistuimet katsoivat itsensä toimivaltaa vailla oleviksi.

Oikeusvertailevassa mielessä mainittakoon, että aikaisemmin *Ruotsissa* v:n 1918 VaL:n mukaan riita, joka koski VaL 1918:n 2: 57:ssä tarkoitettua pohjavesivarojen jakamista talousveden käyttäjien kesken, ei ollut vesiasia, vaan yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi kuulunut asia.[84] Nyt kuitenkin Ruotsin uuden vesilain mukaan vastaava VaL 22: 7:ssä säänneltyä pohjavesivarojen jakamista koskeva riita on VaL 13: 14:n 14 kohdan nimenomaisen maininnan mukaan luettava VD:n toimivaltaan haasteasiana käsiteltäväksi vesiasiaksi.[85]

Saksan Liittotasavallan oikeudesta mainittakoon Bundesgerichtshofin tuomio *(Urteil) 22. 12. 1976, BGHZ 69,1 (ZfW 1977/78, 219).* Siinä oli kysymyksessä seuraava tilanne: Vastaaja oli rakentanut korkean rakennuksen, jonka kellarikerroksen pysyvää kuivattamista varten hän oli ilman vesioikeudellista lupaa asentanut pumppulaitteen. Jatkuva pohjaveden pumppaaminen vähensi lähellä sijainneen kantajan mineraalikaivon luonnollista juoksutusta 4 m^3:stä 0,2 m^3:iin tunnissa. Sen tähden kantaja vaati vastaajalta vahingonkorvausta. Hän perusti kanteensa siihen, että hänen kaivollaan oli ikivanha vesioikeudellinen asema, jonka sekä Preussin vesilaki että WHG olivat pitäneet voimassa. Tapauksessa oli kysymys lähinnä tämän vanhan oikeuden sisällöstä. Katsottiin, ettei kantajan oikeus määrätyn pohjavesimäärän saantiin tämän vanhan oikeutuksen nojalla ollut automaattisesti yhtä vahva kuin siinä tapauksessa, että hänelle olisi myönnetty WHG 8 §:n mukainen lupa määrätyn pohjavesimäärän käyttöön.

Professori *Hans Schulte* on kommentoidessaan mainittua tapausta[86] katsonut, että sisällöltään siinä oli ensisijaisesti kysymys puhtaasta yksityis-naapuruusoikeudellisesta seikasta. Asia ei koskenut pohjavesivarojen jakamista sellaisten hankkeiden hyväksi, joilla olisi ollut julkista intressiä, kuten esimerkiksi julkisilla vesilaitoksilla. Sitä vastoin asia koski käyttökonfliktin ratkaisemista kahden sellaisen yksityisen hankkeen välillä, joista kumpikaan ei voinut esittää vaatimustensa tueksi sen suurempaa yleistä etua kuin mikä muu normaali yksityinen hanke tahansa. Yleensä tällaisten konfliktien ratkaisemista koskevat säännökset luetaan naapuruusoikeuteen kuuluviksi. Tapauksen ratkaisemiseksi olikin käytetty naapuruusoikeudellista tarkastelutapaa. Sen mukaan kantajalle asetettiin velvollisuus sietää ilman oikeutta korvauksen saantiin naapurinsa aiheuttamia vähäisiä häiriöitä. BGH katsoi mm., että WHG:n säännöksiä oli pidettävä naapuruusoikeudellisina erityissäännöksinä (»nachbarrechtliche Sonderregelung»). Toisaalta Schulte päätyy

---

Kanne oli ensiksi jätetty yleisissä tuomioistuimissa VL 14: 1 ja 7:n nojalla vesiasiana tutkimatta. Kantajat panivat sitten HO:n päätöksessä annetun osoituksen mukaisesti kanteensa vireille VO:ssa, mutta eivät saaneet sitä sielläkään tutkituksi. VO nimittäin katsoi, että kun vastaajan omistama tila oli lohkomistoimituksessa saanut rasitteena kantajien tilaan kohdistuvan vedenotto-oikeuden sekä oikeuden vesi- ja viemärijohtojen sekä likakaivon käyttöön ja rakentamiseen kantajien tilan alueella, ei JL 117 ja 238 §:n sekä VL 14: 1 ja 7:n säännökset huomioon ottaen kanteessa esitettyjen rasitteiden poistamista eikä niistä aiheutuvan vahingon, haitan ja käyttökustannusten korvaamista tarkoittavien vaatimusten tutkiminen kuulunut VO:n toimivaltaan. VO:n päätös sai lainvoiman.

[84] Näin *Körlof* s. 135. Vrt. Ruotsin v:n 1918 VaL:n osalta myös ed. 4.2.2. luku sekä VaL 1918:n 11: 17:n 7–10 kohdat (hakemusasioina käsiteltäviä pohjavesiasioita) ja 31–35 kohdat (haasteasioina käsiteltäviä pohjavesiasioita).

[85] Ks. tästä myös *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 624.

[86] *Schulte,* ZfW 3/1979 s. 133–137.

siihen, että pohjavesivarojen mielekäs käyttäminen tulisi paljon paremmin turvatuksi, jos jo mahdollisimman vähäinen naapurin oikeuden loukkaaminen tulisi korvattavaksi.

De lege ferenda katsoisin, että rajanvetoa VO:n ja AO:n toimivallan välillä kaivon käyttöä koskevien riitojen osalta tulisi muuttaa siten, että VO:n toimivallan objektina olisi ainoastaan yleisen vesihuoltointressin kannalta merkittävä pohjavesi, joka ei ole kenenkään omistuksessa, kun taas AO:n toimivalta kohdistuisi jo jonkin omistuksessa olevaan yksittäiseen kaivoon tai vesisäiliöön yms.[87] Oikeuspoliittisesti ja prosessiekonomiselta kannalta olisi tarkoituksenmukaisempaa, jos vähäiset kaivon käyttöoikeutta koskevat riita-asiat käsiteltäisiin samoin kuin vähäiset vesioikeudelliset rikosasiatkin mieluummin AO:ssa kuin ehkä kaukanakin sijaitsevassa VO:ssa.[88] Toisaalta taas VL:ssa säänneltyjä pohjaveden muuttamis- ja pilaamiskieltoja tulisi laajentaa siten, että ne selvästi koskisivat myös suorittajan omalla kiinteistöllä olevaa tärkeää pohjavesiesiintymää.[89] Mainittua periaatetta tulisi soveltaa myös pohjaveden ja kaivon käyttöoikeutta koskeviin riitoihin. Jos siis kysymys on ainoastaan yksityisten välisestä konfliktista eikä yleistä etua koskettavasta pohjavesi-intressistä, niin tällaiset riidat tulisi voida tutkia myös AO:ssa, vaikkakin tällöin saattaisi syntyä taas vaikeita rajanveto-ongelmia yleistä ja yksityistä etua koskevien kysymysten välillä.

7.3.2. Lähteen ja kasteluveden käyttöä koskevia riita-asioita (ns. pienten vesien problematiikkaa)

VL 1: 2:n 2 kohdassa rinnastetaan ns. pieniin vesiin kuuluviin altaisiin kaivon ja muun vedenottamon lisäksi lähde, vesisäiliö ja tekolammikko. Tällaisten altaiden pilaamisen osalta ovat voimassa VL 1: 19:n määräykset vesistön pilaantumisesta (VL 1: 20).[90] Niiden pilaamista arvostellaan siis eri kriteerien mukaan kuin pohjaveden pilaamista, mihin sovelletaan VL

[87] Vrt. 7.3.1.2. kohdassa av:n 39 ed. suoritettuun rajanvetoon VO:n ja tervltk:n toimivallan välillä.

[88] Vrt. rikosasioiden osalta 10.1.3. luvussa av:n 10 jälj.

[89] Näin onkin ehdotettu mm. *VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä* s. 23 s. sekä lakiehdotus 1: 18.1 ja 1: 22.1.

[90] Ks. ns. pienten vesien pilaamiskiellosta yksityiskohtaisemmin *Hollo* s. 104–106.

1: 22:n säännöstä. Kuitenkin molemmissa tapauksissa on kysymys asiasta, johon on sovellettava VL:n säännöksiä, eli siis VL 14: 1:n tarkoittamasta vesiasiasta. Edelleen VL 9: 17:n mukaan on VL 1: 2:ssa tarkoitettujen pienten vesien osalta, vesisäiliötä ja vedenottamoa lukuun ottamatta, soveltuvin osin voimassa, mitä VL 9 luvussa on säädetty pohjavedestä. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että oikeutta tällaisten vesien käyttöön ja käytön suhteen esiintyviä riitakysymyksiä arvostellaan pohjavettä koskevien VL 9 luvun säännösten pohjalta.

Edellä lausuttu oikeuttaa päättelemään, että mainittuja pieniä vesiä koskevissa riidoissa olisi toimivaltaongelmien osalta noudatettava samoja sääntöjä kuin pohjavettä koskevissa riidoissakin. Tällaisten pienten vesien erityispiirteiden vuoksi on kuitenkin aiheellista tarkastella oikeuskäytäntöä erikseen näiltä osin.

KKO p. 8. 9. 1982 n:o 2848/KouHO t. 27. 12. 1978 n:o 150/78

S oli KO:ssa vireille panemassaan kanteessa kertonut, että hän oli v. 1965 laaditulla kirjallisella vuokrasopimuksella vuokrannut M:n puolisoilta näiden omistamasta tilasta yhden aarin suuruisen maa-alueen sillä olevine lähteineen 50 vuoden ajaksi sopimuksessa tarkemmin sovituilla muilla ehdoilla. M:t olivat v. 1977 irtisanoneet po. vuokrasopimuksen. Tämän jälkeen PM:n toimenpiteenä oli lähteestä kaivettu lähistöllä parin metrin päässä olleeseen pieneen luonnonpuroon laskuoja, minkä seurauksena lähteen vesi oli laskenut. S katsoi, ettei vastaajilla ollut oikeutta vuokrasopimuksen irtisanomiseen eikä kerrotun ojan kaivamiseen. Tämän vuoksi S vaati vastaajien velvoittamista täyttämään vuokramaalle kaivamansa ojan ja saattamaan vuokra-alue ennen ojan kaivamista olleeseen kuntoon sekä korvausta hänelle aiheutuneista vahingoista. Vastaajat esittivät väitteen, että kanteessa tarkoitettu asia oli vesiasia ja ettei sen tutkiminen siten kuulunut yleisen tuomioistuimen toimivaltaan.

KO katsoi, että kanteessa oli kysymys asianosaisten välillä tehdyn maanvuokrasopimuksen mukaisen vuokrasuhteen voimassaolosta ja siitä, että vastaajat olisivat rikkoneet sopimuksen mukaisia velvollisuuksia tekemällä ilman laillista oikeutta toimenpiteitä vuokra-alueella, joiden seurauksena kantajalle vuokranottajana kuuluvia 19. 6. 1902 annetun maanvuokralain ja edellä mainitun vuokrasopimuksen mukaisia oikeuksia oli loukattu. Tämän vuoksi KO katsoi VL 14: 3:n nojalla, ettei kysymyksessä ollut vesiasia ja että asia kuului AO:ssa käsiteltäviin asioihin. Sen vuoksi KO, hyläten vastaajien väitteen, tutki jutun. HO: Ei muutosta. KKO: Ei mh-lupaa.

THO p. 16. 8. 1978 n:o 1603

Kantajana ollut avoin yhtiö oli KO:ssa lausunut, että yhtiö oli vuokrasuhteen perusteella hallinnut M:n omistamaa kasvihuonetta siihen kuuluvine laitteineen. Kasvihuoneeseen oli saatu kelvollista vettä kevääseen 1976 asti, jolloin vesi oli suolaisuutensa vuoksi tullut kasteluvedeksi kelpaamattomaksi. Kantajayhtiö katsoi tämän johtuneen siitä, että M oli suorittanut vedenottopaikan läheisyydessä meren rannalla kaivutöitä. Kantajayhtiö katsoi, että

M oli vastuussa sille aiheutuneista vahingoista, koska a) M oli suorittanut kaivaukset niin, ettei ollut ottanut huomioon, että yhtiö joutuisi kasteluveden pilaantumisen vuoksi kärsimään vahinkoa, b) kun M oli muutenkin vastuussa aiheuttamastaan veden pilaantumisesta ja siitä johtuneista vahingoista ja c) kun hän oli sopimuksen perusteella vastuussa siitä, että laitos oli toimiva ja että vettä oli asianmukaisesti saatavissa. Sen vuoksi kantajayhtiö vaati M:ltä korvausta aiheutuneista vahingoista.

KO jätti kanteen tutkimatta, koska kantajayhtiön kasvihuoneiden kasteluun käytettävän veden pilaamisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne olisi VL 14: 1 ja 7:n mukaisesti käsiteltävä vesiasiana ja sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei oltu pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut KO:lle.

HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöstä. HO:n päätös sai lainvoiman. Jutun esittelijä lausui seuraavan eriävän mielipiteensä HO:n päätökseen (lyhennykset tässä): »HO tutkinee valituksen; ja koska yhtiön, joka tosin on väittänyt M:n myöskin kiinteistönomistajana aiheuttaneen sille kasteluun käytettävän veden pilaamisella vahinkoa, on katsottava perustaneen kanteensa, jolla se vaatii M:ltä erinäisiä korvauksia, pääasiallisesti puheena olevan kasvihuonelaitoksen hallinnan ja käytön mahdollistavan vuokrasopimuksen ehtojen noudattamatta jättämiseen, josta vuokrasopimuksen vastaisesta menettelystä vahingon on väitetty aiheutuneen, eikä KO:n siten, kun mainittua pääasiallisesti vuokrasuhteesta aiheutunutta riitaa ei VL 14: 3:n mukaan ole pidettävä vesiasiana, olisi pitänyt jättää kannetta mainitsemallaan perusteella tutkimatta, HO harkinnee oikeaksi kumota KO:n päätöksen ja palauttaa jutun KO:een ilmoituksesta tapahtuvaa uutta laillista käsittelyä varten.»

Edellä olevat tapaukset kuvaavat osuvasti toimivaltaongelmien ilmenemistä käytännön oikeuselämässä. Kantajana oli kummassakin tapauksessa aluetta tai laitosta, joihin liittyi veden käyttöoikeus, vuokrasopimuksen nojalla hallinnut vuokramies. Vastaajana oli molemmissa tapauksissa vuokranantaja, jonka väitettiin ainakin osittain myös vuokrasopimuksen vastaisella menettelyllään aiheuttaneen kantajalle vahinkoa vesipaikan kuivumisen tai veden pilaantumisen vuoksi, mistä vaadittiin korvausta. Edellisessä tapauksessa on katsottu, ettei kysymyksessä ole vesiasia, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa juttua on pidetty vesiasiana. Nyt herää tietenkin kysymys, onko oikeuskäytäntö ristiriitaista vai ovatko nämä tapaukset joidenkin toimivaltakysymysten ratkaisemiseen vaikuttavien seikkojen osalta sillä tavalla erilaisia, että niiden pohjalta voitaisiin päätellä myös tuomioistuinten vastaista käytäntöä?

Edellisessä tapauksessa kantaja perusti vahingonkorvaus- ja ennallistamisvaatimuksensa siihen, ettei vastaajien suorittamalle vuokrasopimuksen irtisanomiselle ollut olemassa mitään maanvuokrasta maalla 19. 6. 1902 annetun lain mukaista perustetta, minkä vuoksi kantaja katsoi irtisanomisen olleen mitätön ja lähteen kuivattamisen tapahtuneen oikeudettomasti. Sen sijaan kantaja ei kanteessaan väittänyt, että vastaajien suorittamat toimenpiteet, joiden seurauksena tosin vuokramaalla ollut lähde oli osittain kuivunut, olisivat olleet VL:n vastaista menettelyä. Objektiivisesti katsoen ei voida myöskään sanoa kysymyksessä olleen ainakaan selvästi VL:n vastainen toimenpide, koska lähteen vettä ei ollut pilattu eikä myöskään mahdollisuutta *toisen kiinteistöllä* pohjaveden käyttöön ollut huonon-

nettu. Vastaajat olivat tosin vltk:lle osoittamassaan kirjoituksessa selittäneet, että vuokrasopimuksen irtisanomisen syynä oli mm. se, että heillä oli tarkoitus kuivattaa lähteen lähellä oleva peltoalue. Jos vastaajat tämän mukaisesti olisivat hakeneet vltk:lta lupaa kyseisten ojien kaivamiseen, olisi kysymyksessä ilmeisesti ollut vltk:n toimivaltaan kuuluva ojitusasia. Kanteessa ei kuitenkaan ollut kysymys tästä, vaan sen perusteena oli vastaajien väitetty vuokrasopimuksen vastainen menettely. Tällöin ei kysymys ole ollut vesiasiasta, vaan juttu on perustellusti tutkittu yleisissä tuomioistuimissa.

Jälkimmäinen tapaus (*THO p. 16. 8. 1978 n:o 1603*) eroaa edellisestä sikäli, että nyt kanteen perusteena mainittiin vastaajan sopimukseen perustuvan vastuun lisäksi se, että tämä kiinteistönomistajana kaivauksia suorittamalla oli aiheuttanut kantajayhtiölle vahinkoa kasteluveden pilaantumisen vuoksi. Lisäksi kanteen perusteeksi mainittiin, että vastaaja oli muutenkin vastuussa aiheuttamastaan veden pilaantumisesta. Viimeksi mainittujen kanteen perusteiden voitaneen katsoa tarkoittavan VL:n vastaista menettelyä, vaikka tätä ei kanteessa suoraan väitetty-kään. Kasteluvesi otettiin nimittäin kaivosta, joten vastaajan olisi voitu menettelyllään väittää pilanneen pohjavettä.

HO:n päätökseen on kuitenkin syytä suhtautua kriittisesti. Vaikkakin kantajan kertomaa vastaajan menettelyä voidaan pitää myös väitettynä VL:n vastaisena menettelynä, oli kantaja itse korostanut sitä, että jutussa oli ensisijaisesti kysymys tehdyn vuokrasopimuksen tulkinnasta. Mielestäni kantajalla olisi ollut oikeussuojan tarve saada KO:ssa tutkituksi, oliko vastaaja nimenomaan *vuokranantajana* menetellyt vuokrasopimuksen vastaisesti ja siten aiheuttanut kantajalle vahinkoa. HO:n olisi tullut tutkia ainakin tämä kysymys ja sen ohessa se olisi liitännäisenä asiana VL 14: 1.2:n nojalla voinut tutkia myös asian vesioikeudellisen puolen.

7.3.3. Vesien pilaamiskiellon merkityksestä toimivaltakysymyksen kannalta

7.3.3.1. VO:n toimivallan tarkastelua VL:n ja TervL:n säännösten sekä oikeuskäytännön pohjalta

Useissa edellä tarkastelluissa tapauksissa on kaivon veden tai pohjaveden pilaaminen aiheutettu luvattomalla jätevesien johtamisella. Näissä tapauksissa on samalla ollut kysymys jäteveden johtamista koskevasta jutusta. Jätevesiä johtamalla voidaan luonnollisesti aiheuttaa muunlaisiakin VL:n vastaisia haitallisia seuraamuksia kuin kaivo- tai pohjaveden pilaantuminen. Vesien pilaaminen ilman VO:n lupaa, ellei VL:n säännöksistä muuta johdu, kielletään VL 1: 19:ssä ja 1: 20:ssä (*vesien pilaamiskielto*).[91] VL 10 luvussa säädetään sitten, millä edellytyksillä jätevettä tai muita

[91] Ks. vesistön pilaamiskiellon rakenteesta yksityiskohtaisemmin *Hollo* s. 91–104 ja *Rytkölä*, Ympäristönsuojelu ja lainsäädäntö s. 33–47 niissä mainittuine lähteineen sekä de lege ferenda *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 15 ja lakiehdotus 1: 19.1 ja ns. pienten vesien pilaamiskiellosta ed. av:n 90 kohdalla.

vesistöä pilaavia aineita saadaan johtaa vesistöön taikka VL 1: 2:ssa tarkoitettuun uomaan tai altaaseen, ojaan taikka viemäriin. Ellei näitä määräyksiä ole noudatettu, on kysymyksessä VL:n vastainen toimenpide. Mainittujen säännösten vastaiseen menettelyyn perustuvat suorituskanteet kuuluvat siten VL 14: 7.3:n nojalla aina VO:n toimivaltaan vesioikeudellisina riita-asioina.

PSVO:ssa v:sta 1970 lähtien 2. 6. 1983 mennessä käsitellyistä 27:stä riita-asiasta oli neljä koskenut jätevesien johtamista. Näistä kolmessa oli kysymys ns. takautuvien korvausten määräämisestä Kemi Oy:n ja Veitsiluoto Oy:n jätevesien aiheuttamista vahingoista lupapäätöstä edeltävältä ajalta. Asianosaiset olivat kuitenkin päässeet asiassa sopimukseen, minkä vuoksi jutut oli jätetty sillensä. Yhdessä riita-asiassa oli kysymys jätevesiviemäristä tulleiden vesien aiheuttaman vahingon korvaamisesta.

ISVO:ssa v:sta 1973 lähtien 2. 6. 1983 mennessä käsitellyistä 41:stä riita-asiasta oli viisi koskenut jätevesien johtamista ja vesistön pilaamista. Näistä kolmessa oli kysymys jätevesien johtamisesta ja vesistön pilaantumisesta aiheutuneen vahingon ja haitan korvaamisesta, yhdessä jäteveden johtamisen kieltämisestä sekä johtamisesta aiheutuneen vahingon ja haitan korvaamisesta sekä yhdessä kuorimon toiminnasta johtuneesta vesistön pilaantumisesta ym. aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta ynnä toimenpiteistä vahinkojen estämiseksi. Näistä kolmessa VO:n päätöksestä oli valitettu VYO:een. Viimeksi mainitussa tapauksessa kanne perustui siihen, että vastaajayhtiön kuorimolaitokselta oli päässyt veteen kuorijätettä ja öljyistä jätettä. Samoin vastaajayhtiön vesialueelta oli kantajien kiinteistöjen rannoille kulkeutunut karkutukkeja ja puuroskaa. VO ottaen huomioon, että puutavaran vesivarastoalueen pitämistä ja käyttöä ei ollut pidettävä VL:ssa tarkoitettuna uittona, VL 1: 19:n, 2: 3.2:n ja 14: 7.3:n nojalla velvoitti vastaajayhtiön erinäisiin olojen ennalleen palauttamista ja vahinkojen estämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin sekä suorittamaan kantajille vahingonkorvausta. *VYO p. 8. 12. 1975 (VYD 37/1975):* Ei muutosta pääasian osalta. *KKO p. 10. 11. 1976 n:o 1645:* Ei mh-lupaa. – Lisäksi yhdessä tapauksessa VO:ssa oli kysymys kaatopaikalta valuvien jätevesien puron varren puille aiheuttamista vahingoista.

LSVO:ssa v:sta 1972 lähtien v:n 1982 loppuun mennessä käsitellyistä 55:stä riita-asiasta oli ainakin 15:ssä kysymys jätevesien yms. johtamisella aiheutetusta vesistön pilaantumisesta. Näistä kymmenessä vaadittiin korvausta jätevesien johtamisella aiheutetusta vesistön veden pilaamisesta, yhdessä kaatopaikalta johdettujen jätevesien aiheuttamaksi väitetyn vahingon korvaamista, yhdessä korvausta kunnan vedenpuhdistamon suodattimien huuhtelu- ja elvytysvesien pilaamasta puron vedestä ja kolmessa tapauksessa korvausta sahan toiminnasta tai sahatukkien varastoinnista aiheutuneesta vesistön tai ranta-alueen pilaantumisesta sekä niistä aiheutuneesta haitasta. Osittain näissä oli kysymys myös kielto- ja ennalleenpalauttamiskanteista.

VO:issa ei kysymys niiden toimivallasta näissä asioissa näytä juurikaan nousseen esille. VO:t ovat tutkineet jätevesien johtamisesta, paitsi vesis-

töille, myös kantajien maa-alueille ja rakennusten käytölle aiheutuneet vahingot. Jos taas kysymys on ollut vesistön pilaamisesta, ovat VO:t VL 1: 19:n ja 10 luvun säännösten mukaisesti tutkineet muistakin vesistöä pilaavista aineista kuin jätevesien johtamisesta aiheutuneet vahingot.

Sitä vastoin seuraavassa HO:n ratkaisussa on nimenomaisesti otettu kantaa tuomioistuimen toimivaltaan mm. jäteveden johtamisesta johtuvaa vahingonkorvausta ja jäteveden johtamisen kieltämistä koskevien vaatimusten osalta.

ISHO t. 18. 4. 1973 n:o 98/73

Kanteessa oli mm. väitetty vastaajien omilta tiluksiltaan laskeneen likavesiä kantajan tilalla olevalle lehmien juottopaikalle, joka oli pilaantunut käyttökelvottomaksi. Tämän vuoksi kanteessa vaadittiin mm., että vastaajia kiellettäisiin laskemasta likavesiään kantajien tilalle ja että heidät velvoitettaisiin suorittamaan korvauksia likavesien laskemisesta aiheutuneesta vahingosta ja haitasta. RO oli hylännyt kanteen.

Ho katsoi, että kanteessa tarkoitetut ojituksesta ja jäteveden johtamisesta johtuvaa vahingonkorvausta sekä jäteveden johtamisen kieltämistä koskevat vaatimukset oli VL 14: 1 ja 7:n mukaan käsiteltävä vesiasioina ja sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei oltu pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut RO:lle. Tämän vuoksi HO, poistaen RO:n päätöksessä tältä osalta annetut lausunnot, jätti kanteen sanotuilta osin tutkimatta. – HO:n tuomio sai lainvoiman.

Jutun asiakirjoista ilmeni, että kyseinen lehmien juottopaikka oli sijainnut eräästä lammesta laskevassa »joessa» paikalla, johon vastaajat kantajan kertoman mukaan olivat rakentaneet sillan. Kysymys on siis ollut joko vesistöstä tai ainakin VL 1: 2:n 1 kohdassa tarkoitetusta ns. pieniin vesiin luettavasta ojasta, norosta tai muusta vesiuomasta. Huomattakoon, että VL 1: 23:n mukaan jäteveden johtamisesta, paitsi vesistöön, myös VL 1: 2:ssa tarkoitettuun uomaan ja altaaseen on voimassa, mitä VL 1: 19 ja 20:ssä vesien pilaamisen ehkäisemiseksi on säädetty. VL 10: 2:n mukaan jäteveden johtamisesta ojaa tahi viemäriä käyttäen vesistöön tai maahan ovat voimassa VL 10 luvun säännökset. Maanomistajan oikeudesta johtaa talousjätevettä toisen maalla kulkevaan ojaan säädetään VL 10: 3.1:ssä. Kysymys on siis joka tapauksessa ollut VL 10 luvussa tarkoitetusta jäteveden johtamista koskevasta vesiasiasta. Sikäli kuin jutussa katsottaisiin olevan kysymys myös ojitusta koskevasta riidasta, olisi siihen sovellettava ainakin VL 6 luvun 1, 3, 4, 6 ja 12 §:n säännöksiä. HO on näin ollen päätynyt asiassa oikeaan lopputulokseen.

Toisaalta VL 10 luku suo myös oikeuden jäteveden johtamiseen joko viranomaisen luvan nojalla tai tietyissä tapauksissa ja tietyillä edellytyksillä ilman lupaakin. Tämän oikeuden estäminen on myös VL:n vastainen toimenpide. Siihen perustuvien suorituskanteiden voidaan siten perustellusti katsoa kuuluvan VO:n toimivaltaan, kuten seuraavassa KKO:n ratkaisussa on tehty.

KKO p. 27. 3. 1974 n:o 379/HHO p. 23. 5. 1973 n:o 109

K oli RO:ssa vireille panemassaan kanteessa lausunut, että hän oli aikoinaan saanut I:ltä luvan johtaa pohja- ja jätevettä I:n maa-alueelle, jolle ei ollut vahvistettu asemakaavaa, kaivettua uomaa pitkin. Sittemmin I oli tukkinut uoman, minkä seurauksena vesi K:n maalla oli noussut ja aiheuttanut vahinkoa, josta K vaati korvausta. RO oli hylännyt kanteen.

HO katsoi, että kun kanteen perusteeksi oli ilmoitettu I:n suorittamasta maa-alueensa parantamisesta siihen maata ajamalla syntynyt vahinko, jolla toimenpiteellä pohja- ja jäteveden johtaminen K:n maalta oli väitetty oikeudenvastaisesti estetyksi, oli kanne VL 14: 1.1:n nojalla verrattuna saman luvun 7.3 §:ään ja 10: 22:een käsiteltävä asianomaisessa VO:ssa, minkä vuoksi HO, poistaen RO:n päätöksen, jätti kanteen tutkimatta. KKO: Ei mh-lupaa.

Jos jäteveden johtamisella ei ole rikottu vesistön pilaamiskieltoa, ei kysymyksessä ole VL:n vastainen luvaton toimenpide. Jos tällaisen toiminnan seurauksena kuitenkin syntyy VL 11: 1.3:ssa tarkoitettua ennalta arvaamatonta vahinkoa, on siitä VL 11: 8:n mukaan haettava korvausta hakemuksella VO:ssa. Tällöin on soveltuvin osin voimassa, mitä edellä 7.3.1.3 luvun c-kohdassa on lausuttu kaivovesiasioiden osalta. Jos korvausvaatimus on tällaisissa tapauksissa saatettu VO:ssa vireille riita-asiana, on se katsottu voitavan tutkia siellä hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä (*KKO 1980 II 85*). Tämä perustuu VL 11: 8:n ja 14: 7.2:n säännösten sanamuotoihin.[92] Myös vesioikeudellisessa kirjallisuudessamme on katsottu, ettei kanteella voida saada vireille riita-asiamenettelyä, jos vaatimus on tehtävä hakemuksella.[93] Ongelmallista tilanteessa saattaa olla kuitenkin se, ettei VO ennen asian lopullista tutkimista voine tietää, onko kyseisessä tapauksessa rikottu vesistön pilaamiskieltoa. Lisäksi ylempi tuomioistuin voi tulla asiassa toisenlaiseen lopputulokseen kuin VO.[94] Tämän vuoksi pitäisin oikeampana sellaista menettelyä, että

[92] Vrt. av:n 62 ed.

[93] Näin *Hollo* s. 508 ja 522. Hollo viittaa tällöin VL 14: 7.2:n säännökseen. Hollo ei kuitenkaan ole tekstissä mainitulla kannalla aivan ehdottomasti, vaan hän käyttää tässä yhteydessä ilmaisuja »lienee» ja »nähtävästi». Vrt. myös *Ahlbom*, JFT 1974 s. 76, jossa selvitetään, milloin jäteveden johtamiseen liittyvät korvauskysymykset käsitellään riita-, rikos- tai hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä. Ahlbom ei tällöin ole ottanut nimenomaisesti kantaa tekstissä mainittuun kysymykseen. – Vrt. kuitenkin *Hollo* s. 508 av. 106.

[94] Näin esim. *KKO p. 30. 9. 1975 n:o 1612/VYO p. 21. 2. 1974 (VYD 15/1972)*. Kanteessa oli vaadittu korvausta Tampereen kaupungilta ja Pirkkalan kunnalta sen vuoksi, että nämä olivat johtamalla jätevettä Pyhäjärveen saastuttaneet järven veden kantajan tilan kohdalla. VYO velvoitti vastaajat suorittamaan kantajalle korvausta tilan virkistyskäytön vaikeutumisesta. KKO kuitenkin äänestyksen jälkeen kumosi VYO:n päätöksen. – Vrt. tästä myös *Hollo* s. 522 av. 119.

asianomaisen vahingonkärsijän eli kantajan vaatimusten luonne määräisi asiassa noudatettavan käsittelyjärjestyksen.[95] Jos VO:ssa vireille pannussa kanteessa väitetään vastaajan menetelleen VL:n säännösten vastaisesti, olisi asia mielestäni voitava käsitellä riita-asiana riippumatta siitä, mitä mieltä tuomioistuin on toiminnan laillisuudesta. Kuitenkin käytäntö ja vesioikeudellinen kirjallisuus ovat tässä toisella kannalla. Toisaalta korvausvaatimus on käsiteltävä riita-asiana silloin, kun jätevettä on johdettu ilman tarvittavaa lupaa, vaikkakaan toiminnasta ei todettaisi aiheutuneen lainkaan korvattavaa vahinkoa.[96] Jos taas VO hakemuksesta myöntää luvan jäteveden johtamiseen, on sen samalla määrättävä toimenpiteestä johtuvat tiedossa olevat vahingot, haitat ja muut edunmenetykset korvattaviksi (VL 10: 24.3).

Useimmat vesituomioistuimissa käsitellyt jäteveden johtamista koskevat asiat ovatkin tulleet vireille siten, että VO:lta on haettu lupaa jäteveden johtamiseen. Korvauskysymykset on tällöin tutkittu lupamenettelyn yhteydessä. Näiltä osin ovat olleet ongelmana ns. takautuvat korvaukset (*KKO 1975 II 58*).[97]

Veden laadusta on VL:n lisäksi säännöksiä TervL:ssa. VL 10: 29.2:n mukaan jätevedestä johtuvien terveydellisten haittojen estämisestä ovat VL:n säännösten lisäksi voimassa terveydenhoitolainsäädännön määräykset. TervL 10 luku sisältääkin puhtaanapitoa ja viemäröintiä koskevat säännökset. Toisaalta taas TervL 72 §:ssä lausutaan, että jäteveden ja muun sellaisen haitallisen aineen johtamisesta viemäriä tai ojaa käyttäen vesistöön tai maahan sekä vesikäymälästä tai muualta tulevan jäteveden johtamisesta puhdistuslaitteen kautta tai muusta puhdistamisesta vesien pilaantumisen ehkäisemiseksi säädetään VL:ssa. Jätevesistä aiheutuvien haittojen ja korvauskysymysten käsittely kuuluu siten viime kädessä vltk:n ja VO:n toimivaltaan. Näiden on kuitenkin päätöksissään otettava huomioon myös terveydenhoitolainsäädännön määräykset.[98] Näin on tehty mm. seuraavassa VYO:n päätöksessä.

---

[95] Vrt. 2.5. luvussa av:n 110 kohdalla jutun luonteen määräytymisestä lausuttuun.

[96] Samoin *Hollo* s. 522.

[97] Vrt. 6.3.3.2. luvussa av:n 120 kohdalla.

[98] Ks. myös *Aalto–Setälä*, Suomen kunnat 19/1970 s. 1091 sekä lääkintöhallituksen ja VH:n yhteisen työryhmän muistion perusteella laaditut ohjeet TervL:n soveltamisesta siinä tarkoitettuja vesi- ja jätevesiasioita käsiteltäessä, VT 2/1980 s. 46–52.

VYO p. 7. 2. 1977 n:o 41/76 (VYD 37/1976)

Asia koski lantalasta tulevien jätevesien aiheuttamia ympäristöhaittoja ja pohjaveden pilaantumista. Tervltk oli ensin määrännyt asiassa toimenpiteitä ympäristöhaittojen poistamiseksi. Hakijat katsoivat, ettei määräyksiä oltu noudatettu ja etteivät ne olleet riittäviä haittojen estämiseksi, minkä vuoksi he saattoivat asian vltk:aan, joka puolestaan alisti sen VO:n käsiteltäväksi.

VO jätti ensinnä vaatimukset tutkimatta siltä osin kuin ne oli kohdistettu tervltk:aa ja sen toimenpiteitä vastaan. Muutoin VO katsoi selvitetyksi, että viereiseltä tilalta oli pitkän ajan kuluessa valunut jätevesiä hakijoiden tilalle aiheuttaen ainakin pääasiallisesti alueen pohjaveden pilaantumisen, mistä oli ollut seurauksena, ettei hakijoiden tilan alueelta voitu saada talousvedeksi kelpaavaa vettä. Sen vuoksi VO velvoitti naapuritilan omistajan ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että hakijoiden omistaman tilan pohjaveden pilaantumisen jatkuminen naapurin tilalta käsin tehokkaasti estyy. Tällöin VO määräsi otettavaksi huomioon myös terveydenhoitolain määräykset. VYO:n päätös ei sisältänyt muutoksia näiltä osin.

Vesilainsäädännön ja terveydenhoitolainsäädännön päällekkäisyys on käytännössä ilmennyt muunlaatuisissakin tapauksissa. VL 1: 21:n mukaan VO voi tärkeiden syiden vaatiessa asianomaisen viranomaisen hakemuksesta antaa vesistöä tai sen osaa varten vesistön puhtauden säilyttämiseksi ankarampia määräyksiä kuin VL 1: 19:ssä on säädetty. Tervltk voi taas TervL 82.1 §:n yleissäännöksen nojalla antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveydenvaaran tai ympäristölle aiheutuvan terveydellisen haitan poistamiseksi. KHO on kuitenkin eräässä ratkaisussaan katsonut, ettei tervltk:n toimivaltaan mainitun säännöksen nojalla kuulu antaa vesistön pilaamista koskevia kieltoja.

KHO 1969 A II 125: Terveydenhoitoltk:n toimivaltaan ei kuulunut, kun otettiin huomioon VL 1: 21:n säännökset verrattuna saman lain 1: 19:ään, kieltää järvessä pyykinpesua ja -huuhdontaa sekä autojen pesua.

Oikea menettely kyseisessä tapauksessa olisi ilmeisesti ollut se, että terveydenhoitoltk olisi hakenut VO:lta VL 1: 21:n mukaista määräystä. VL:n säännösten kannalta KHO:n ratkaisun suhteen ei ole huomauttamista, mutta TervL:n tarkoitusperien kannalta sitä voitaneen ehkä arvostella:[99]

7.3.3.2. NaapL:n immissiosäännösten merkityksestä toimivaltaongelman kannalta

Käytännössä saattaa syntyä epätietoisuutta siitä, perustuuko kanne tosiasiallisesti NaapL:iin vai VL:iin. Tuomioistuinten toimivallan jaon

[99] Vrt. *Hollo* s. 129 s., jossa päädytään siihen, ettei terveydenhoitoltk ollut ylittänyt toimivaltaansa po. tapauksessa. Vrt. myös tervltk:n puhevallasta vesiasioissa *Vihervuori* s. 295 s. ja 371–374. – Oikeuskäytännöstä mainittakoon lisäksi *KKO t. 11. 3. 1968 n:o 726/VYO p. 2. 6. 1967.* Kysymyksessä oli riita-asia, joka koski sellaisten terveydenhoitolautakunnan määräämien laitteiden kustantamisvelvollisuuden vahvistamista, jotka olivat tarpeen lian estämiseksi pääsemästä talousveden ottoon käytettyyn makeavesialtaaseen. Kanne hylättiin.

kannalta tällä on merkitystä sikäli, että NaapL:iin perustuvat kanteet kuuluvat AO:n toimivaltaan, kun taas asiat, joissa on sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä, ovat vesiasioita ja kuuluvat riita-asioina käsiteltyinä pääosin VO:n toimivaltaan.

NaapL:iin sisältyvät mm. seuraavat lainkohdat, jotka sivuavat VL:n jäteveden johtamista koskevia säännöksiä:

> 3 §
> Talli, navetta, lantasäiliö, käymälä tai sellainen laitos on niin tehtävä, ettei naapuri kärsi siitä ilmeistä haittaa.
>
> 4 §
> Likavettä älköön niin kaadettako tai johdettako älköönkä jätteitä pantako sellaiseen paikkaan, että naapurille tai muulle lähellä asuvalle sen kautta aiheutuu haittaa.
>
> 17.1 §.
> Älköön kukaan, mikäli ei jäljempänä toisin sanota, pitäkö varastoa tai käyttäkö kiinteistöä niin, että naapuri taikka muu, joka lähistöllä omistaa maan tai huoneiston tahi sellaista nautintaoikeudella hallitsee taikka jonka etuihin se muuten saattaa koskea, kärsii siitä pysyväistä kohtuutonta rasitusta, kuten kipinöiden, tuhkan, noen, savun, lämmön, löyhkän, kaasujen, höyryn, tärinän, jyskeen taikka muun sellaisen kautta.

Rajanveto VL:n ja NaapL:n välillä jäteveden johtamista koskevien asioiden osalta kulkee pääpiirteissään siten, että VL:ia on sovellettava sellaisiin toimenpiteisiin, jotka aiheuttavat *vesistön* (tai ns. pienten vesien) *pilaantumista*. Tällaiseksi toimenpiteeksi katsotaan lian, jätteen, nesteen, kaasun, puunkuorien tai muun sellaisen aineen päästäminen vesistöön siten, että siitä aiheutuu haitallista vesistön madaltumista, veden laadun vahingollista muuttumista, ilmeistä vahinkoa kalakannalle, ympäristön viihtyisyyden melkoista vähentymistä, vaaraa terveydelle taikka muu niihin verrattava yksityisen tai yleisen edun loukkaus (VL 1: 19). Edellä mainittuja aineita ei saa myöskään panna tai johtaa sellaiseen paikkaan, että toisen kiinteistöllä oleva *pohjavesi* niiden johdosta käy terveydelle vaaralliseksi tai tarkoitukseensa kelpaamattomaksi (VL 1: 22).

Verrattaessa edellä mainittuja NaapL:n ja VL:n säännöksiä toisiinsa huomataan, että NaapL:n säännökset saattavat koskea paljon vähäisempiä tapauksia kuin VL:n vastaavat säännökset. NaapL:lla on kielletty ryhtymästä siinä säänneltyihin toimenpiteisiin jo silloin, kun niistä aiheutuu naapurille tai muulle lähellä asuvalle haittaa tai pysyväistä kohtuutonta

rasitusta (ns. *immissiokielto*).[100] Toisaalta NaapL ulottaa vaikutuksensa vain naapureiden väliseen relaatioon. VL:lla on taas kielletty ryhtymästä ainoastaan sellaisiin toimenpiteisiin, jotka aiheuttavat vahingollisia tai haitallisia muutoksia tai seurauksia vesialueilla tai pohjavedessä. Kun VL:n soveltaminen edellyttää pitemmälle meneviä seuraamuksia tietyssä ympäristössä, on sitä tässä suhteessa pidettävä erityislakina NaapL:iin verrattuna. Tästä voidaan edelleen päätellä, että jos tapaukseen soveltuvat VL:n säännökset, syrjäyttävät nämä vastaavat NaapL:n säännökset (lex specialis derogat legi generali).[101] Lisäksi tämä kanta voidaan positiivisoikeudellisesti perustaa NaapL:n seuraavaan säännökseen.

> 25 §
> Tämän lain määräykset eivät muuta, mitä laissa tahi asetuksissa muuten on säädetty terveydelle vahingollisten tahi muitten vaarallisten laitosten perustamisesta ja käyttämisestä, eräiden aineiden valmistamisesta, varastossa pidosta ynnä muusta, *niin myös vesien käyttämisestä.*

NaapL:n säätämisen aikaan meillä »vesien käyttämisestä» oli säädetty VOL:ssa. Kun VOL on myöhemmin kumottu VL:lla, ei lainsäätäjä ole katsonut aiheelliseksi muuttaa NaapL 25 §:n säännöstä. Tämä oikeuttaa mielestäni sellaiseen johtopäätökseen, että VL:n säännökset siltä osin kuin niissä on säädetty »vesien käyttämisestä», ovat edelleen erityissäännöksinä tarkoitetut syrjäyttämään NaapL:n vastaavat säännökset. Sanottu seikka ei kuitenkaan estä sitä, etteikö vesioikeusmenettelyssä voitaisi soveltaa VL:n säännösten lisäksi myös NaapL:n säännöksiä edellyttäen, etteivät ne ole ristiriidassa VL:n määräysten kanssa. Vesioikeusmenettelyssä olisi toisin sanoen ensiksi tutkittava, olisiko VL:sta itsestään johdettavissa esillä olevaan riitakysymykseen soveltuva normi. Vasta sen jälkeen, jos tämä ei kaikilta osin ole mahdollista, voitaisiin tutkia, soveltuisivatko siihen joiltakin osin kenties NaapL:n säännökset.[102]

Jos taas jutussa itse pääasian osalta on kysymys NaapL:n eikä VL:n

---

[100] Ks. immissiokiellon käsitteestä Suomen oikeuden mukaan *Haataja,* Maa- ja vesioikeus s. 162, *Hollo,* DL 1982 s. 419 s., *Pekkanen,* Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 281 s., *Routamo–Hoppu* s. 83, *Rytkölä,* Ympäristönsuojelu ja lainsäädäntö s. 16–22, *sama,* LM 1970 s. 796 s., *Sainio* s. 66–84, *Saxén* s. 228–233 ja *Vuori,* LM 1977 s. 31–61. Vastaavat normit sisältyvät Ruotsissa nykyisin pääasiassa MiL:iin. Ks. kirjallisuudesta esim. *Cervin* s. 152 s. Vrt. *Ljungman,* passim.

[101] Vrt. erityisesti uittoon liittyvien VL:n säännösten ja NaapL 17 §:n välisen suhteen kannalta *Repo,* Oikeustiede XII 1979 s. 199.

[102] Vrt. *Hollo* s. 265, *sama,* DL 1982 s. 437 s., *Manner,* LM 1953 s. 459, *Repo,* mt. s. 203 s., *Routamo–Hoppu* s. 83, *Sainio* s. 84 ja *Vuori,* mt. s. 37 s.

säännösten soveltamisesta, niin kysymyksessä on AO:n toimivaltaan kuuluva naapuruusoikeudellinen asia. Esimerkkinä oikeuskäytännöstä sellaisista tapauksista, joissa on ollut osittain kysymys myös jäteveden johtamisesta ja jotka on ratkaistu yleisissä tuomioistuimissa NaapL:n eikä VL:n säännösten mukaisesti, mainittakoon seuraava KKO:n ratkaisu.[103]

KKO p. 10. 3. 1972 n:o 601/THO t. 7. 5. 1971 n:o 235

Kantajat olivat KO:ssa lausuneet, että R oli pitänyt noin 40 metrin päässä heidän asunnostaan suurta sikalaa, jonka huonon perustuksen vuoksi sikalan jätevedet olivat pilanneet heidän kaksi kaivoaan. Lisäksi sikalasta tuleva voimakas haju ja kärpäset olivat aiheuttaneet sellaisen pysyvän ja kohtuuttoman rasituksen, että asuminen heidän omistamallaan tilalla oli käynyt sietämättömäksi. Sen vuoksi kantajat vaativat, että R velvoitettaisiin poistamaan sikala tai ainakin lopettamaan rakennuksen käyttö sikalana ja suorittamaan korvausta sikalan aiheuttamasta rasituksesta.

KO katsoi jääneen näyttämättä, että R:n sikalasta olisi paikalliset olosuhteet huomioon ottaen aiheutunut pysyväistä kohtuutonta rasitusta kantajille, minkä vuoksi KO NaapL 17 §:n nojalla hylkäsi kanteen. HO: Ei muutosta. KKO: Ei mh-lupaa.

Edellä selostettua ratkaisua pitäisin tulkinnanvaraisena siltä osin, olisiko kanne kuulunut kokonaisuudessaan VO:n vaiko AO:n toimivaltaan. Kanne nimittäin perustui, paitsi sikalasta tulevaan voimakkaaseen hajuun ja kärpäsiin, myös siihen, että sikalasta tulevat jätevedet olivat pilanneet kantajien kaksi kaivoa. Kun kanteessa lisäksi vaadittiin tällaisen toimenpiteen kieltämistä ja vahingon korvaamista, olisi kanne tältä osin kuulunut ainakin erikseen ajettuna VO:n eikä AO:n toimivaltaan.

Jutun asiakirjoista ilmeni, että kysymyksessä oli noin 200 sian sikala. Terveydenhoitolautakunta ei suorittamassaan tarkastuksessa ollut todennut sikalasta aiheutuneen mitään suoranaista terveydellistä vaaraa, mutta kylläkin jatkuvaa kiusallista haittaa. Jätevesien viemäröinnin osalta terveydenhoitolautakunta oli siirtänyt asian vltk:lle. Vltk olikin tutkinut kyseisen kaivon veden. Kaivovedestä otettujen asianmukaisten näytteiden mukaan vesi ei täyttänyt juomaveden kelpoisuusehtoja. Bakteerien alkuperää ei kuitenkaan voitu selvittää.

Kanteessa ei vaadittu korvausta suorastaan kaivojen pilaantumisesta aiheutuneesta vahingosta, vaan sikalan aiheuttamasta rasituksesta kokonaisuudessaan. Kun yleinen tuomioistuin VL 14: 1.2:n nojalla voi soveltaa

[103] Vrt. muista yleisissä tuomioistuimissa tutkituista naapuruusoikeudellisista asioista, joissa on ollut kysymys karjapihasta, tallista, navetasta, käymälästä ja niihin verrattavista laitoksista aiheutuneista haitoista, esim. *KKO 1927 II 505, 1935 II 70, 1936 II 87, 1937 II 444, 1939 II 519, KKO p. 1. 10. 1969 n:o 2086* ja *KKO p. 30. 11. 1973 n:o 2740* sekä kirjallisuudesta *Vuori*, mt. s. 35–37.

VL:n säännöksiä sen käsiteltäväksi kuuluvassa asiassa ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana, voidaan kyseisen asian katsoa kuuluvan AO:n toimivaltaan kokonaisuudessaan, mikäli siinä katsotaan sikalasta tuleva haju ja kärpästen aiheuttama rasitus pääasiaksi ja kaivojen pilaantuminen siihen nähden ainoastaan liitännäiseksi asiaksi.[104] Kun asiakirjoista ilmenevien seikkojen perusteella voidaan tällainen päätelmä tehdä, niin ratkaisua on toimivaltakysymyksen kannalta pidettävä oikeana. Jos taas puheena olevassa asiassa pääasiaksi olisi katsottava sikalan jätevesien aiheuttama kaivojen pilaantuminen, olisi kyseessä VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia. VO voisi tällöin tutkia kanteen myös hajuhaitan ja kärpästen aiheuttaman rasituksen osalta VL 14: 1.3:n nojalla asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä, jolloin korvausta VO:ssa voitaisiin määrätä kaivojen pilaantumisesta aiheutuneen vahingon lisäksi myös tällaisista haitoista.

Seuraavassa HO:ssa esillä olleessa tapauksessa, jossa niin ikään oli kysymys sikalanpidosta aiheutuneesta haitasta, onkin päädytty toimivaltakysymyksen osalta toisenlaiseen lopputulokseen kuin edellä tarkastellussa KKO:n ratkaisussa.

THO p. 29. 8. 1980 n:o 425

L oli KO:ssa vireille panemassaan kanteessa kertonut, että hänen naapurinsa T:t harjoittivat erittäin laajakantoista, teolliseen tuotantoyksikköön verrattavaa sikalanpitoa. Tällöin T:t olivat levittäneet sikalasta tulevaa lietelantaa pelloilleen huomattavasti useammin kuin mitä viranomaisten ohjeet edellyttivät, laiminlyöneet lietesäiliön tyhjentämisen riittävän usein ja juoksuttaneet lietettä suoraan maahan. Tästä oli seurannut, että L:n kiinteistöllä sijaitseva virkistyskäyttöön ja kasteluun tarkoitettu, L:n ruoppauttama lampi oli saastunut. Sikala oli lisäksi levittänyt ympäristöönsä vastenmielistä ja ehkä terveydellekin vaarallista löyhkää ja kärpäsiä. Sen vuoksi L vaati, että T:t yhteisvastuullisesti velvoitettaisiin suorittamaan hänelle korvausta lammen saastumisesta ja sietämättömästä löyhkästä aiheutuneesta kiinteistöjen arvon alennuksesta sekä muusta haitasta. Vastaajien väitettyä, että kysymyksessä oli pääasiallisesti VL 14: 1:ssä tarkoitettu VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia, KO esittämillään perusteilla VL 14: 1 ja 7:n nojalla jätti kanteen tutkimatta.

HO: Koska kanteessa pääosaltaan vaadittiin korvausta vesialueen pilaantumisesta ja kysymyksessä siten oli pääosaltaan vesiasia eikä sitä oltu pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä ja kun kanteen muu osa saattoi vaikuttaa vesiasian ratkaisuun, HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöksen lopputulosta. – HO:n päätös sai lainvoiman.

[104] Vrt. VL 14: 1.2:sta 8.2. luku.

HO:n päätöksen perusteluissa on nimenomaisesti viitattu siihen, että kanteessa *pääosaltaan* vaadittiin korvausta vesialueen pilaantumisesta ja että kysymyksessä siten oli *pääosaltaan* vesiasia. Asian luonnetta tältä osin ei ole muuttanut se, että kanne (samalla) perustui asianosaisten kiinteistöjen naapuruudesta aiheutuvaan suhteeseen. Siltä osin kuin korvausvaatimus on perustunut sikalan aiheuttamaan löyhkään, kysymyksessä on toisin ollut naapuruusoikeudellinen korvauskanne. HO on kuitenkin katsonut, että kanteen tämä osa saattaa vaikuttaa vesiasian ratkaisuun, ja sillä perusteella jättänyt kanteen tältäkin osin tutkimatta. HO:n ratkaisu puoltaa myös sitä näkökantaa, että kanne on voitava kokonaisuudessaan tutkia samassa, pääasian luonteen määräämässä instanssissa.

Vesioikeudellisessa *lupamenettelyssä* on useissa tapauksissa otettu huomioon NaapL:n mukainen immissiohaitta. Sen paremmin VL:iin kuin NaapL:iin ei sisälly nimenomaista säännöstä, jossa näin olisi määrätty meneteltäväksi. Positiivisoikeudellisesti tämä voidaan kuitenkin perustaa toisaalta NaapL 20 §:n säännökseen, jossa otetaan huomioon erikseen säädetty viranomaismenettely laitoksen perustamiseksi,[105] ja toisaalta VL 14: 1.3:een, jonka nojalla VO voi vesiasian yhteydessä tutkia sellaisenkin asian ratkaisuun vaikuttavan kysymyksen, joka ei ole vesiasia.[106] Tosin NaapL:n säännöksiä ei yleensä ole sovellettu vesien pilaantumishaitan osalta.[107] Myöskään jäteveden tai pilaantuneen veden aiheuttamia hajuhaittoja muussa kuin vesiympäristössä ei ole käsitelty NaapL:n mukaan, vaan VL:n vastaista pilaantumista arvioitaessa tuollaisetkin vaikutukset on otettu huomioon *(KHO 1976 A II 91)*.[108] Huomattakoon, että itse vesien pilaaminen voi tapahtua myös ilman kautta, jolloin kysymyksessä on VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia (VL:n vastainen vesien pilaaminen).[109] Itse pilaantumisesta johtumattomat hajuhaitat arvostellaan taas NaapL:n taikka huomattavat hajuhaitat nyttemmin ilmansuojelulain mukaisesti. Lisäksi ilmansuojelulain säätämisen yhteydessä annetulla L:lla 25. 1. 1982/69 VL 1: 19:n muuttamisesta on pyritty siihen, ettei VL:n mukaisessa

---

[105] Ks. NaapL 20 §:n tulkinnasta vesioikeudellisen lupamenettelun kannalta *Hollo* s. 52 av. 96, s. 86 s. ja 265 s., *Pekkanen*, mt. s. 287 s. ja *Repo*, mt. s. 211–221. Vrt. myös *Sainio* s. 111 s.

[106] Vrt. VL 14: 1.3:sta 8.3. luku.

[107] Samoin *Hollo* s. 86 s.

[108] Vrt. mainitun tapauksen johdosta myös *Hollo* s. 87 ja 265 s. (= KHO 18. 3. 1976 t. 1166) sekä *Repo*, mt. s. 201.

[109] Vrt. tältä osin myös ilmansuojelulaki 25. 1. 1982/67, 1 ja 2 § sekä sen esitöistä *HE 1981: 35* s. 6 ja 11.

lupamenettelyssä annettaisi ilmansuojelutoimia koskevia määräyksiä sellaisille laitoksille, joista ilmansuojelulain nojalla on tehtävä ilmoitus, vaan tällaisten määräysten antaminen kuuluu ilmansuojeluviranomaisille.[110]

Edellä vesioikeudellista lupamenettelyä silmällä pitäen lausutut periaatteet soveltuvat vastaavasti myös vesioikeudellisiin riita-asioihin nähden. Merkittävä on tässä suhteessa seuraava VO:n riita-asiassa antama ratkaisu, jossa jäteveden puhdistuslaitoksen aiheuttamien kaivon veden pilaantumisen ja ympäristön hajuhaittojen osalta sovellettiin VL:n säännösten lisäksi NaapL:n säännöksiä.[111]

ISVO p. 27. 2. 1970 n:o 21/II/70

Kunnan käyttöön ottamasta jäteveden hapetuslammikkopuhdistamosta oli ollut seurauksena, että A:n omistaman, puhdistamon välittömässä läheisyydessä sijaitsevan asuntotilan kaivon vesi oli pääasiassa puhdistamosta maahan imeytyneen jäteveden vaikutuksesta pilaantunut juoma- ja talousvedeksi kelpaamattomaksi. Edelleen puhdistamon käyttöön ottamisesta oli ollut seurauksena löyhkän ja hajujen leviäminen sen välittömään ympäristöön, mistä oli aiheutunut asumiselle A:n tilalla pysyvää kohtuutonta rasitusta ja sen kautta tilan myyntiarvon aleneminen. A vaati kanteessaan kunnan velvoittamista suorittamaan korvauksia ja ryhtymään toimenpiteisiin haittojen poistamiseksi.

VO katsoi, että jäteveden puhdistuslaitosta oli pidettävä myös NaapL 17 §:ssä tarkoitettuna laitoksena, jota ei ollut perustettu saman lain 18 taikka 20 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Sen vuoksi VO VL 1: 22.1:n, 10: 1 ja 2:n, 14: 1.3:n ja 14: 7.3:n sekä NaapL 23.1 §:n nojalla velvoitti kunnan suorittamaan A:lle korvauksia ja ryhtymään toimenpiteisiin haittojen poistamiseksi. – VO:n päätös sai lainvoiman.

Seuraavassa tapauksessa asia on VO:ssa tutkittu myös jäteveden sijaintipaikan osalta, vaikka asiaa ei tältä osin pidettykään vesiasiana. Sen sijaan VO, huomioon ottaen VL 14: 1.3:n ja NaapL:n, erityisesti sen 20 ja 21 §:n säännökset, ei tutkinut puhdistamon rakentamiseen ja käyttämisestä aiheutuviin menetyksiin perustuvia korvausvaatimuksia.

VYO p. 22. 2. 1974 n:o 37/1973/ISVO p. 30. 11. 1972 n:o 100/Ym/72

Kunta oli VO:ssa hakenut lupaa johtaa jätevesiä Keiteleeseen biologis-kemiallisesti puhdistettuina. A katsoi VO:een toimittamassaan vaatimuksessa, että puhdistamon paikaksi varattu maa-alue oli liian lähellä hänen omistamaansa tilaa ja että hakijan suunnitelman toteuttamisesta seurasi pysyviä haju- ja meluhaittoja, terveydellistä vaaraa, kiinteistön arvon aleneminen ja muidenkin varallisuusarvoisten etujen menettäminen. A vaati näihin perustuvia korvauksia.

---

[110] Ks. tästä *HE 1981: 35* s. 21.

[111] Mainittua tapausta on tarkasteltu myös lisensiaattikirjoituksessani s. 146–148 sekä *Repo*, mt. s. 207 s.

VO, huomioon ottaen VL 14: 1.3:n ja NaapL:n, erityisesti sen 20 ja 21 §:n säännökset, ei ottanut selvittääkseen, mitä menetyksiä puhdistamon käyttämisestä mahdollisesti aiheutui ja jätti A:n tähän ja puhdistamon rakentamiseen perustuvat korvausvaatimukset tutkimatta. Perusteluinaan VO mainitsi, ettei asia tältä osin ollut vesiasia ja ettei korvauskysymys myöskään vaikuttanut hakemuksen ratkaisuun. Sen sijaan VO, huomioon ottaen VL 14: 1.3:n säännöksen, tutki asian myös puhdistamon sijaintipaikan osalta, vaikka asia tältä osin ei ollutkaan vesiasia, mutta tämän kysymyksen voitiin katsoa vaikuttavan asian ratkaisuun. A peruutti sittemmin muutoksenhakemuksensa VYO:ssa, minkä vuoksi enemmän lausunnon antaminen asiassa siellä raukesi.

VO ei päätöksensä perusteluissa, vaikka se on tutkinut asian myös puhdistamon sijaintipaikan osalta, ole maininnut NaapL 17 §:ää. VO:n päätöksen perusteluista on kuitenkin pääteltävissä, että VO tältä osin ratkaistessaan puhdistamon sijaintipaikkaa koskevan kysymyksen on soveltanut NaapL 17 §:n säännöstä tai ainakin siitä ilmenevää oikeusohjetta.

Periaatteessa edellisen kaltaisesta tapauksesta oli kysymys myös IS-VO:ssa myöhemmin esillä olleessa tapauksessa *KHO p. 6. 3. 1975 n:o 1009/ISVO p. 29. 10. 1974 n:o 91/Ym/74*. Siinä haettiin VO:n aikaisemmin antaman, jätevesien vesistöön johtamista koskeneen päätöksen muuttamista siten, että hakija olisi oikeutettu tekemään jäteveden puhdistamo tietylle paikalle. Hakemusta vastustettiin mm. puhdistamosta aiheutuvan epämiellyttävän hajun vuoksi. VO tutki VL 14: 1.3:n säännös huomioon ottaen asian siltä osin kuin se koski luvan myöntämistä puhdistamon tekemiseen, vaikka asiaa ei pidettykään vesiasiana, mutta kun kysymyksen voitiin katsoa vaikuttavan VO:n aikaisemmin antamassa lupapäätöksessä asetettujen määräysten noudattamiseen. Asiallisessa suhteessa VO luvan myöntäessään perusteli päätöstään mm. sillä, ettei puhdistamosta aiheutunut ympäristössä asuvalle väestölle sellaista kohtuutonta rasitusta, että puhdistamo olisi sen vuoksi ollut sijoitettava muualle. Sitä vastoin VO, huomioon ottaen VL 14: 1.3:n ja NaapL:n säännökset, jätti tutkimatta korvausten määräämistä jäteveden puhdistamon tekemisestä ja käytöstä aiheutuvista edunmenetyksistä koskevat vaatimukset, koska asiaa ei tältä osin pidetty vesiasiana eikä korvausvaatimuksen myöskään katsottu vaikuttavan asian ratkaisuun. (Muutoksenhaussa ei ollut kysymys tässä mainituista seikoista.)[112]

Tapauksesta *KHO 1972 A II 119*, jossa oli kysymys jäteveden puhdistamon laajentamisesta ja siirtämisestä uuteen paikkaan, on KHO:n päätöksen perusteluista myöskin pääteltävissä, että KHO on ottanut huomioon NaapL 17 §:n mukaisen immissiokiellon, vaikka tätä lainkohtaa ei päätöksessä mainittukaan.[113] Periaatteessa sama kanta ilmenee KKO:n päätöksen perusteluista tapauksessa *KKO 1962 II 133*, joka koski tosin korvauskannetta lauttaussäännön vahvistamisesta aiheutuneen rantojen arvon alenemisen johdosta.[114]

---

[112] Vrt. mainitusta tapauksesta myös *Eronen*, LM 1976 s. 751, *Hollo*, s. 87 ja siellä av. 35 sekä *Repo*, mt. s. 209.

[113] Vrt. mainitun tapauksen johdosta *Hollo* s. 303 ja *Repo*, mt. s. 208.

[114] Vrt. mainitusta tapauksesta *Repo*, mt. s. 206.

Sen sijaan VO tapauksessa *VYO p. 10. 10. 1975 (VYD 6/1975)/ISVO p. 18. 1. 1974 n:o 7* jäteveden vesistöön johtamista koskevan lupahakemuksen yhteydessä määräsi jätevesien käsittelystä puhdistuslammikossa aiheutuneesta hajuhaitasta ja viihtyvyyden vähenemisestä tilalla suoritettavaksi korvausta nimenomaisesti VL 11: 3.2:n lisäksi NaapL 17 ja 21 §:n nojalla. VYO ei muuttanut päätöstä muulla tavoin kuin korotti korvauksen määrää.[115]

Toisaalta taas PSVO päätöksessään *1. 4. 1976 n:o 20/76/I* määrätessään lammikkopuhdistamosta ja viemäristä aiheutuneista hajuhaitoista korvauksia lähellä sijainneiden tilojen omistajille ei nojautunut lainkaan NaapL:n säännöksiin, vaan ainoastaan VL 10: 21 ja 24.1:een, 11: 3.2 ja 8.1:een sekä 14: 7.3:een.[116] – Tästä voidaan taas päätellä, että VO on katsonut sanottujen hajuhaittojen sisältyvän jo VL 10: 24.1:ssä ja 11: 3.2:ssa tarkoitettuihin haittoihin.

Useimmista edellä tarkastelluista tapauksista ilmenee periaate, jonka mukaan VO voi materiaalisessa suhteessa soveltaa VL:n säännösten lisäksi NaapL:n säännöksiä silloin, kun sen käsiteltävänä on VL:n mukainen vesiasia, jossa on kysymys muustakin kuin VL:n vastaisista seurauksista, esimerkiksi jäteveden puhdistamon haju- tai teollisuuslaitoksen savuhaitasta. Näillä seurauksilla tulee kuitenkin olla yhteys vesiasiaan, toisin sanoen niiden tulee olla vesiasian ratkaisuun vaikuttavia kysymyksiä.[117] Vesituomioistuinten käytäntö näyttää myös vaihtelevan. Aina ei ole VL:n normien lisäksi nimenomaisesti mainittu NaapL:n säännöksiä, vaikka niihin asiallisessa suhteessa olisi ollut mahdollista osittain nojautua. Tällöin VO on ilmeisesti pyrkinyt johtamaan VL:sta itsestään (lähinnä VL 10: 24:stä) ratkaisun perusteeksi soveltuvan normin. Periaatteessa viimeksi mainittu kanta on mielestäni oikein, koska vesiasiakäsittelyssä on ensisijaisesti pyrittävä soveltamaan VL:n säännöksiä. Vasta sen jälkeen, kun VL:sta johdettavat normit eivät ratkaisun perusteeksi joltakin osin sovellu, voitaneen ratkaisua tehtäessä VL:n säännösten lisäksi nojautua myös NaapL:n säännöksiin.

Eräiden oikeustapausten perusteella on myös pääteltävissä, kuten *Hollo* on tehnyt,[118] että itse vesien pilaamisesta aiheutuvat immissiohaitat olisi erotettava tuotanto- tai puhdistusprosessista syntyvistä haitoista. Sen mukaan puhdistamon tekemisestä ja käyttämisestä johtuvien edunmenetysten käsittely ei voisi tapahtua vesiasiana. Tätä kantaa tukee nyttemmin myös ilmansuojelulain säätämisen yhteydessä annettu uusi VL 1: 19.4 ja

[115] Vrt. mainitusta tapauksesta *Hollo* s. 265 ja siellä av. 45 sekä *Repo*, mt. s. 208 s.

[116] Vrt. mainitusta tapauksesta *Repo*, mt. s. 202.

[117] Asiallisesti samoin *Hollo* s. 265 s.

[118] *Hollo* s. 87 ja siellä av. 35.

sen esityöt, joissa kuitenkin nimenomaisesti pidetään silmällä ainoastaan lupamenettelyssä annettavia ilmansuojelutoimia koskevia määräyksiä.[119] – Tällaista käytäntöä voidaan myös *Erosen*[120] tavoin perustellusti arvostella. Eronen lähtee siitä, että kysymystä tulisi käsitellä pitäen silmällä enemmän asiakokonaisuutta ja VL:sta selvästi johdettavaa pyrkimystä selvittää vesitaloudellisesta yrityksestä johtuvat haitat mahdollisimman laajalti yhtenä kokonaisuutena. Edelleen Eronen katsoo, että ratkaisussa tulisi riittävästi huomioida myös vahingonkärsijän oikeusturvan vaatimus eli se, että hänellä tulisi olla oikeus saada korvaus menetyksestään kaikkien tapaukseen soveltuvien oikeudellisten perusteiden mukaan, joskin vain kerran. Eronen päätyy siihen, että puhdistusprosessista johtuvat haitat kuulunevat säännön mukaan vesitaloudellisen jätevesiyrityksen aiheuttamien vahinkojen, haittojen ja edunmenetysten yhteydessä selvitettäviin, mikäli lupa edellyttää puhdistamon rakentamista.

Oma näkemykseni asian suhteen, sikäli kuin on kysymys korvausten määräämisestä, on periaatteessa sama kuin Erosella. Olen pyrkinyt tässä teoksessa yleensäkin puolustamaan juuri sen seikan oikeellisuutta, että asiakysymykset tulisi mahdollisimman paljon materiaalisessa suhteessa tutkia yhdessä ja samassa instanssissa jättämättä niitä joltain osin tarpeettomasti tutkimatta. Sen sijaan ilmansuojelulakiin perustuvien velvollisuuksien tutkiminen ja niitä koskevien toimenpidemääräysten antaminen ei kuulu vesiasiakäsittelyn yhteyteen. Myös tähän liittyvien korvausten määrääminen voi käytännössä osoittautua ennenaikaiseksi ennen kuin tiedetään, minkälaisia velvoitteita ilmansuojeluviranomaiset tulevat kyseiselle laitokselle asettamaan.

Erikseen käsiteltyinä jäteveden puhdistamoista aiheutuvia NaapL:n mukaisia immissiohaittoja koskevat kysymykset kuuluvat yleensä AO:n tai tietyissä, pelkästään toimenpiteitä tarkoittavissa tapauksissa LH:n toimivaltaan. Asiassa ei ole tällöin lainkaan kysymys vesiasiasta. Oikeuskäytännöstä mainittakoon seuraava LH:n toimivaltaa tässä suhteessa valaiseva, tosin ilmansuojelulakia edeltävältä ajalta oleva tapaus, jossa mm. VH oli antanut lausuntonsa.

> *KHO 1973 A II 100:* Kaupungin jäteveden puhdistamon väitettiin aiheuttavan sietämätöntä hajuhaittaa ympäristölleen. Lähistön asukkaat vaativat NaapL 24.1 §:n mukaisia toimenpiteitä LH:lta hajuhaitan poistamiseksi. LH katsoi, ettei puhdistamosta aiheutunut sanotussa lainkohdassa tarkoitettua varsin suurta haittaa yleisille eduille ja hylkäsi hakemuksen. KHO:lle tehdyn valituksen johdosta maistraatti, tervltk ja VH antoivat lausuntonsa. VH

[119] Näin *HE 1981: 35* s. 21. Vrt. tästä myös av:n 110 ed.

[120] *Eronen*, LM 1976 s. 751.

katsoi lausunnossaan, ettei suoritettujen toimenpiteiden vuoksi sillä hetkellä ollut pakottavaa tarvetta lisätoimenpiteisiin hajuhaitan vähentämiseksi. KHO jätti LH:n päätöksen pysyväksi.

7.3.4. Vesistön sulkemis- ja muuttamiskiellon merkityksestä toimivaltakysymyksen kannalta

7.3.4.1. Yleisiä näkökohtia

Edellisissä kohdissa varsinkin kaivon veden pilaamista ja jäteveden johtamista koskevien juttujen osalta on toimivaltaongelman kannalta ollut useimmiten kysymys siitä, onko kanteen perusteeksi katsottava väitetty vesistön tai pohjaveden pilaamiskiellon rikkominen. Pilaamiskiellon lisäksi muita VL:iin perustuvia vesistön käytön rajoituksia, joista VO voi myöntää poikkeuksia, ovat vesistön *sulkemis- ja muuttamiskiellot*. Näistä sulkemiskielto on yhteydessä meillä vanhastaan tunnettuun *valtaväylä-säännöstöön* (VL 1: 12–14).[121] Muuttamiskiellosta taas säädetään VL 1: 15:ssä.[122] Veden vapaata juoksua ei myöskään VL 1: 2:ssa tarkoitetussa ns. vähäisessä uomassa ole lupa muuttaa alapuolella asuvan vahingoksi, ellei uoman omistajan oma käyttötarve sitä vaadi (VL 1: 17.1).

Vesistön sulkemis- ja muuttamiskiellon sisältävät VL 1: 12–15:n säännökset määräävät useiden tärkeiden asiaryhmien osalta VO:n toimivallan rajat. Mm. rakentamiseen on hankittava VO:n lupa, jos siitä tai rakennelman käyttämisestä saattaa aiheutua VL 1: 12–15:ssä tarkoitettu muutos tai seuraus (VL 2: 2.1). Edelleen tällaisen muutoksen tai seurauksen aiheutuminen toimenpiteen seurauksena edellyttää VO:n lupaa vesistön järjestelyyn (VL 7: 2), vesistön säännöstelyyn (VL 8: 1) ja veden johtamiseen

---

[121] Vrt. vesistön sulkemiskiellosta ja valtaväyläsäännöstöstä *Pietilä* s. 32 s. ja jälj. 7.4.1. kohta.

[122] Vrt. vesistön muuttamiskiellosta esim. *Eronen*, Vesiasiat s. 73, *Hollo*, LM 1978 s. 874 ja *Pietilä* s. 33 s. sekä de lege ferenda *VL:n uudistamistyöryhmän miet.* s. 13 s. ja lakiehdotus 1: 15.1.

Ruotsin VaL:iin ei sisälly expressis verbis yleistä vesistön muuttamiskieltoa, mutta yleensä vesioloille vahinkoa aiheuttaviin hankkeisiin, jotka saattaisivat loukata yleisiä tai yksityisiä intressejä, vaaditaan lupa (VaL 3 luku). Vastaava periaate oli voimassa jo v:n 1918 VaL:n mukaan. Ks. kirjallisuudesta esim. *af Klintberg* s. 15–41 ja VaL:n valmistelutöistä *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 424–432. Norjassa taas VDL 8 § sisältää nimenomaisen vesistön muuttamiskiellon. Ks. siitä esim. *Falkanger* s. 159 s. ja *Hugo–Sørensen og Olafsen* s. 14 s.

vesistöstä nesteenä käytettäväksi (VL 9: 2).[123] Ellei VO:n lupaa ole hankittu, on kysymyksessä VL:n vastainen toimenpide, jolloin siihen perustuvat suorituskanteet kuuluvat VL 14: 7.3:n nojalla VO:n toimivaltaan riita-asioina. Sama tilanne on kysymyksessä silloin, kun kanteessa väitetään vastaajan ylittäneen lupaan perustuvan oikeutensa.

PSVO:ssa v:sta 1970 lähtien 2. 6. 1983 mennessä käsitellyistä riita-asioista oli ainakin kolmessa ollut kysymys tässä tarkoitetusta kanteesta. Nämä olivat koskeneet kunnan vedenottamosta rannanomistajille vedenpinnan laskuna aiheutuneen vahingon ja haitan korvaamista, voimalaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä kantajan tilalle aiheutuneen vahingon korvaamista sekä voimalaitoksen rakentamisesta ja vesistöjen säännöstelystä aiheutuneiden vahinkojen korvaamista. Yhdessä tapauksessa oli valitettu VYO:een.

ISVO:ssa v:sta 1973 lähtien 2. 6. 1983 mennessä oli käsitelty 14 tässä tarkoitettua riita-asiaa. Näistä kolmessa oli kysymys vesistöön rakennetun penkereen poistamisesta tai sen aiheuttaman vahingon korvaamisesta, yhdessä luvattomasti rakennetun padon purkamisesta ja rantaviivan palauttamisesta ennalleen, kolmessa VL:n vastaisesti rakennetun laiturin ym. poistamisesta, niiden käytön kieltämisestä tai niistä aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta, kahdessa veden patoamisesta voimalaitoksella ja vesistön säännöstelystä aiheutuneiden vahinkojen ja haittojen korvaamisesta, yhdessä kalanviljelylaitoksen toiminnasta ilman VO:n lupaa ja laittomasta vesistön säännöstelystä ym., kahdessa vesistön vedenpinnan palauttamisesta ennalleen ja kahdessa luvattomasta vesistön vedenpinnan laskemisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta. Viidessä tapauksessa oli valitettu VYO:een.

LSVO:ssa oli v:sta 1972 lähtien v:n 1982 loppuun mennessä käsitelty ainakin 14 tämäntyyppistä riita-asiaa. Näistä 7 koski luvattomasti rakennetun laiturin poistamista tai niistä aiheutuneiden vahinkojen korvaamista, yksi vesistön vedenjuoksun estämisellä kalanviljelylaitokselle aiheutettua vahinkoa, yksi merenlahteen kuuluvan salmen ruoppausta ja yksi ruopatun vesialueen ennalleenpalauttamista, yksi vesialueen täyttämistä, yksi joessa olleen järjestelypadon kuntoa ym., yksi vesistön säännöstelystä aiheutuneiden vahinkojen korvaamista ja yksi kantajan myllylle veden johtamisesta aiheutuneen voimanhukan korvaamista.

Mielenkiintoinen tilanne syntyy toimivaltakysymyksen kannalta silloin, kun VO katsoo, ettei lupaa kyseiseen vesistöhankkeeseen tarvita, koska siitä ei aiheudu vesistön sulkemis- tai muuttamiskiellon vastaista seuraamusta, ja jättää tällä perusteella lupahakemuksen tutkimatta tai sillensä. Tavallaan hakija saa tällöin mieleisensä päätöksen eli VO:n vahvistuksen sille, ettei kyseinen hanke ole vastoin VL:n säännöksiä. Muut asianosaiset saattavat kuitenkin katsoa, että hankkeesta aiheutuu heille VL:ssa tarkoitettua vahinkoa. VL 11: 8.2:ssa on otettu huomioon

[123] Ks. näiltä osin yksityiskohtaisemmin *Pietilä* s. 49–57.

tämäntyyppinen tilanne. Sen mukaan korvausta sellaisen VL:iin perustuvan toimenpiteen johdosta, johon ei tarvita lupaa, on vaadittava hakemuksella VO:ssa.[124] Eri asia on, jos rakentaminen ei lainkaan perustu VL:n säännöksiin tai siitä ei aiheudu VL:ssa tarkoitettua vahinkoa. Tällöin VO ei ole toimivaltainen asiassa.

Oikeusvertailevassa mielessä mainittakoon, että Ruotsissa v:n 1918 VaL:n mukaan korvauskanteet sellaisten toiselle kuuluvien vesistössä sijaitsevien rakennusten, jotka oli perustettu vesivoiman tai muutoin teollisessa tarkoituksessa veden hyväksi käyttämistä, vesistön säännöstelyä, kalastusta, kastelua, yleistä kulkuväylää yms. varten, aiheuttamista vahingoista ja haitoista kuuluivat haasteasioina VD:n toimivaltaan (VaL 1918:n 11: 17:n 24. kohta verr. edelliseen 23. kohtaan).[125] Tästä oli e contrario-tulkinnan avulla pääteltävissä, että jos kysymys oli jostakin vähemmän tärkeästä vesistössä sijaitsevasta rakennelmasta, niin kanne periaatteessa oli pantava vireille AO:ssa. Kuitenkin VaL 1918:n 11: 20:n ja 11: 21:n nojalla oli tietyissä tapauksissa mahdollista saada juttu vireille AO:n sijasta VD:ssa tai saada se siirretyksi VD:iin. Oikeuskäytännössä esimerkiksi siihen perustunut korvauskanne, että patorakennelmalla suoritetulla tietyllä toimenpiteellä oli vaikeutettu veden juoksua, katsottiin vesiasiana VD:n toimivaltaan kuuluvaksi (*SvJT 1958, Rättsfall* s. 15 s.). Patoamisoikeuden haltijaa vastaan nostettu vahingonkorvauskanne katsottiin VD:n toimivaltaan kuuluvaksi vesiasiaksi silloinkin, kun veden patoamisella oli aiheutettu vahinkoa yleiselle tielle. Jutussa oli tällöin kysymys toimivaltaa koskevasta rajanvedosta vesiasiain ja tieasiain välillä (*NJA I 1936* s. 153).[126]

Ruotsin uuden vesilain mukaan mainittu lainkohta on nyt laajennettu koskemaan kaikenlaisia vesilaitoksia, siis myös sellaisia laitoksia, joilla on vähemmän merkitystä vesiolojen kannalta (VaL 13: 14:n 1. kohta).[127] Ruotsin uusi vesilaki on siten tältä osin aikaisempaa lähempänä meidän voimassa olevaa oikeuttamme.

7.3.4.2. Eräs KKO:n ratkaisu. Valvontavelvollisuuden laiminlyönnin ja isännänvastuun merkityksestä

Seuraavassa esityksessä tarkastellaan vesistön sulkemiskiellon merkitystä toimivaltaongelman kannalta erään merkittävän KKO:n ennakkopäätöksen pohjalta. Asiassa oli samalla kysymys valvontavelvollisuuden laiminlyönnin ja isännänvastuun merkityksestä suoritettaessa rajanvetoa VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan välillä.

KKO 1973 II 13: Vahingonkorvauskanne, joka perustui väitettyyn lastenhoitolaitoksen hoidokkien aikaansaamaan puron vedenjuoksuun vaikut-

---

[124] Vrt. tästä 6.3.3.2. luvussa av:n 118 jälj.

[125] Vrt. 4.2.2. luvussa haasteasioista esitettyyn.

[126] Vrt. tieasioiden ja vesiasioiden välisestä suhteesta meillä toimivaltaongelman kannalta ed. 7.3.1.4. kohdan lopussa.

[127] Vrt. 4.2.4. luvussa av:n 65 jälj.

taneeseen padon sulkemiseen ja jota ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, oli huolimatta siitä, että korvausta oli vaadittu mm. hoidokkien valvonnan laiminlyömisen ja siitä johtuvan isännänvastuun perusteella, käsiteltävä vesiasiana, jonka tutkiminen ei kuulunut KO:lle eikä HO:lle.[128]

Tapauksessa oli kanteen eräänä perusteena vesistön luvaton sulkeminen, joka oli tosin tapahtunut alaikäisten henkilöiden eli muiden kuin vastaajien toimesta. Tästä oli taas kanteen mukaan seurannut kalanpoikasten menehtyminen ja siten kantajalle vahinkoa. Kenenkään vastaajan ei väitetty itse ryhtyneen vahinkoa aiheuttaneeseen puron luvattomaan sulkemiseen, vaan heihin kohdistuneita vahingonkorvausvaatimuksia perusteltiin muilla kriteereillä. Kahden vastaajan osalta kanne perustui alaikäisten poikien valvonnan laiminlyöntiin, jolloin kysymys oli huoltajalle kuuluneesta ja työsuhteeseen perustuneesta valvontavelvollisuudesta. Vastaajina olleiden yhdistyksen ja kaupungin vastuuta aiheutuneista vahingoista perusteltiin kanteessa sillä, että he olivat muiden vastaajien toimeksiantajia, eli heidän osaltaan kysymys oli isännänvastuusta. Kanne perustui siten useihin eri seikkoihin, mikä tekee tapauksen käsillä olevan tutkimusaiheen kannalta erittäin mielenkiintoiseksi.[129]

Wirilander on kommentoidessaan tapausta tuoreeltaan[130] viitannut VL 14: 7.3:n säännökseen, joka määrää VO:ssa käsiteltäviksi vesistön luvattomasta sulkemisesta johtuvat vahingonkorvausjutut. Näiltä osin säännös on Wirilanderin mielestä laadittu laveaan muotoon eikä siinä ole annettu merkitystä sille seikalle, perustetaanko korvauskanne välittömästi tai välillisesti luvattomaan sulkemiseen. Myöskään VL 14: 1:n 2 ja 3 momentista sen enempää kuin saman luvun 6 §:stä ei Wirilanderin mukaan voida päätellä, miten raja vesituomioistuimen ja yleisen tuomioistuimen välillä on vedettävä, koska näiden säännösten soveltaminen edellyttää, että on jo selvitetty, onko kyseessä yleiseen tuomioistuimeen vai VO:een kuuluva asia. Tämä taas määräytyy Wirilanderin mielestä muiden säännösten, lähinnä VL 14: 1.1:n ja 14: 7:n pohjalta. Täten Wirilander päätyy siihen, että VL 14: 7.3:n pohjalta asiaa arvostellen kysymys oli VO:ssa käsiteltävästä vahingonkorvausjutusta.

---

[128] Kantaja pani sittemmin jutun vireille VO:ssa, mutta kuoli asian käsittelyn ollessa vielä kesken. Kuolinpesän hoitaja peruutti kanteen, minkä jälkeen *LSVO, p. 15.3.1976 n:o 33/1976 Y*, jätti enemmän lausunnon antamisen kyseisessä riita-asiassa sillensä.

[129] Esim. KO tutkittuaan pääasian osalta kanteen oli hylännyt sen, koska kantaja ei ollut etukäteen ryhtynyt olosuhteiden vaatimiin toimenpiteisiin vahinkojen välttämiseksi ja kun vastaajien ei voitu katsoa tuottaneen kalojen kuolemaa eikä sitä myöskään voitu lukea näiden syyksi asianmukaisen valvonnan tai vartioinnin laiminlyöntinä.

[130] *Wirilander*, DL 1974, Korkeimmasta oikeudesta s. 17–21.

Wirilander on tarkastellut tapausta uudelleen ja edellistä perusteellisemmin v. 1980.[131] Tällöin Wirilander on ensinnä yleisiin vahingonkorvausoikeudellisiin oppeihin viitaten kiinnittänyt huomiota siihen, että vahingonkorvausvastuun edellytyksenä on kaikkien vastaajien osalta se, että poikahoidokkien padon- ja puronsulkemistoimenpiteet ovat olleet sellaisenaan virheellisiä eli oikeudenvastaisia.[132] Tämän mukaisesti vahingonkorvausvastuuta vastaajille ei syntyisi, jos jollakin perusteella voitaisiin katsoa, etteivät poikahoidokit padon ja puron sulkiessaan ole toimineet virheellisesti. Tämän kysymyksen arvostelemiseksi joudutaan taas väistämättä soveltamaan VL:n asiaa koskevia säännöksiä.

Edellä esitetyn pohjalta Wirilander katsoo, että VO:n ja AO:n toimivallan erottelun kannalta ratkaisevaksi muodostuu kysymys, onko mainittua oikeudenvastaisuusongelmaa pidettävä tässä tapauksessa sellaisena VL 14: 1.2:n mukaisena ennakkokysymyksenä, jonka ratkaisupakko ei vielä riitä siirtämään juttua AO:n toimivallan piiristä VO:n toimivallan piiriin.[133] Wirilander myöntää, että tapausta arvosteltaessa voitaisiin ehkä hyvinkin lähteä siitä, että poikahoidokkien menettelyn oikeudenvastaisuuden arvostelu olisi esillä olevassa tapauksessa VL 14: 1.2:ssa tarkoitettu ennakkokysymyksenä ratkaistava asia, jolloin juttu kokonaisuudessaan kuuluisi AO:n toimivaltaan. Lisäperusteluna tälle näkökannalle Wirilander viittaa siihen VL:n valmisteluvaiheessa esitettyyn näkökohtaan, ettei VO:ssa pitäisi käsitellä asioita, joissa ei tarvita erityistä teknistä asiantuntemusta tai joissa on kysymys vähäisistä taloudellisista eduista.[134] Kuitenkin VL 14: 7.3:n esimerkkisäännöksen muotoilu asettaa Wirilanderin mielestä rajan edellä esitettyjen perustelujen merkitykselle, koska mainittu säännös määrää VO:ssa käsiteltäviksi vesistön luvattomasta sulkemisesta johtuvat vahingonkorvausjutut. Tämän vuoksi Wirilander päätyy jo aikaisemmin esittämäänsä lopputulokseen. Hän katsoo, että VL 14: 7.3:n sanamuodon mukaan on riittävää, että korvattavaksi vaaditun vahingon kausaalisena syynä on vesistön luvaton sulkeminen ja että kyseisessä tapauksessa asianlaita on näin siitä huolimatta, että myös vastaajien käyttäytymisen ja vahinkotapahtuman välillä voidaan mahdollisesti katsoa olevan kausaalisuhde, mistä jutussa ei annettu asiallista ratkaisua.[135]

Omana kantanani sanoisin, että kyseinen kanne kuuluu selvästi VO:n toimivaltaan, mikäli tarkastelun kohteiksi otetaan ainoastaan VL 14: 1.1:n ja 14: 7.3:n säännökset. Kanteen eräänä perusteena on vesistön luvaton sulkeminen. Paikalla ei tosin ollut valtaväylää, koska kysymyksessä oli

---

[131] *Wirilander*, LM 1980 s. 241–244.

[132] Ks. *Wirilander*, mt. s. 243 ja siellä av. 9.

[133] *Wirilander*, mt. s. 243 s.

[134] Näin *Wirilander*, mt. s. 244. Wirilander tarkoittanee v:n 1944 esitysluonnoksen johdosta KKO:n 30. 7. 1948 antamaa lausuntoa, jossa viitattiin tekstissä mainittuihin näkökohtiin, sekä KHO:n 22. 5. 1946 antamaa lausuntoa, jossa myös esitettiin samantapaisia näkökantoja. V:n 1958 vesilakikomitean mietintöön (KM 1958: 97) ja hallituksen esitykseen (HE 1959: 64) ei sisälly vastaavia lausumia, mutta v:n 1944 esitysluonnoksen johdosta esitetty kritiikki on ilmeisesti otettu huomioon juuri laadittaessa VL 14: 1.2:n säännöstä.

[135] *Wirilander*, mt. s. 244.

jokea vähäisempi virtaavan veden vesistö eli puro (VL 1: 5.2 verr. 1: 12.1), joten kysymyksessä ei ollut valtaväylän luvaton sulkeminen. Kuitenkin kysymys ilmeisesti oli sellaisesta VL 1: 15:ssä tarkoitetusta vesistön muuttamiskiellon vastaisesta toimenpiteestä, jolla oli aiheutettu vahinkoa toisen omaisuudelle. Kanteen oikeutusta harkittaessa olisi ainakin jouduttu nojautumaan mainittuun säännökseen. Kannevaatimuksena oli taas VL 14: 7.3:n sanamuodon edellyttämä vahingonkorvaus, mistä seikasta ei sinänsä ole epäselvyyttä. Korvausta vaadittiin kuitenkin vastaajilta valvonnan laiminlyönnin ja isännänvastuun perusteella minkä vuoksi on mielestäni tulkinnanvaraista, onko korvauskysymystä kokonaisuudessaan pidettävä luonteeltaan vesioikeudellisena.

Wirilanderin kantaan yhtyisin siinä, että VL 14: 7.3 on laadittu laveaan muotoon[136] ja ettei siinä ole annettu merkitystä sille seikalle, perustetaanko korvauskanne välittömästi tai välillisesti luvattomaan sulkemiseen. Sitä vastoin en pidä Wirilanderin aikaisempaa esitystä oikeana siinä, ettei VL 14: 1:n 2 ja 3 momenteista sen enempää kuin saman luvun 6 §:stä voitaisi päätellä, miten raja vesituomioistuimen ja yleisen tuomioistuimen välillä on vedettävä. Olisin puolestani taipuvainen ymmärtämään VL 14: 1:n toimivaltanormin yhtenä kokonaisuutena, jonka osina olevat 1, 2 ja 3 momentti ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään. Jos jutun katsotaan vesiasiana kuuluvan VO:n toimivaltaan, niin silloinhan valvonnan laiminlyöntiä ja isännänvastuuta koskevien kysymysten selvittämiset kuuluvat asian ratkaisuun vaikuttavina kysymyksinä VO:n toimivaltaan juuri VL 14: 1.3:n nojalla. Wirilander on itsekin myöhemmin pitänyt toimivaltakysymyksen kannalta ratkaisevana sitä seikkaa, onko oikeudenvastaisuusongelmaa tässä tapauksessa pidettävä VL 14: 1.2:n mukaisena ennakkokysymyksenä. Tähän samoin kuin hänen vahingonkorvausvastuun edellytyksistä esittämäänsä johdonmukaiseen analyysiin katson voivani yhtyä. Sen sijaan Wirilander edelleenkin tässä yhteydessä pitää VL 14: 7.3:n säännöstä ensisijaisena VL 14: 1:n säännökseen nähden, minkä suhteen olen eri mieltä. VL 14: 7.3:n esimerkinomainen luettelo on tosin otettu lakiin VO:n toimivaltaan kuuluvien riita-asioiden erottamiseksi yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävistä riitajutuista. Mainittu lainkohta voidaan myös tulkita niin, että siinä luetellut asiat kuuluvat ehdottomasti VO:n toimivaltaan vesiasioina.[137] Tällöin on kuitenkin pidetty silmällä pääasioina käsiteltäviä kysymyksiä. VL 14: 1.2:ssa ei ole mainittu poikkeuksena

[136] Vrt. tästä ed. av:n 1 kohdalla.

[137] Vrt. av:n 5 jälj.

mitään sellaista vesiasioiden ryhmää, jota yleinen tuomioistuin ei saisi käsitellä ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana. Esimerkiksi mainittua lainkohtaa seuraavassa VL 14: 1.3:ssa on nimenomaisesti mainittu poikkeuksena sellaiset VL 14: 3–5:ssä sanotut asiat, joita VO ei saa tutkia vesiasian yhteydessä edes asian ratkaisuun vaikuttavina kysymyksinä.[138] Tästä on pääteltävissä, ettei VL:ssa ole tarkoitettu kieltää yleistä tuomioistuinta soveltamasta VL:n säännöksiä sen käsiteltäväksi kuuluvassa asiassa ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana edes silloin, kun kysymys on VL 14: 7.3:ssa luetelluista asioista. Jos kaikkien sellaisten asioiden, joissa vähäisenä ennakkokysymyksenä on jokin kyseisessä lainkohdassa lueteltu asia, pitäisi kuulua VO:n toimivaltaan, saatettaisiin käytännössä joutua aivan mahdottomiin tilanteisiin.[139] Ja yhtä hyvin voitaisiin väittää, ettei AO saisi käsitellä ennakkokysymyksenä myöskään VL 14: 7.2:ssa mainittuja hakemusasioihin luettavia vesiasioita.

KKO:n ratkaisu on siis eräiltä osin perusteltava toisella tavalla kuin mihin Wirilander on päätynyt. Tällaisissa »sekaluonteisissa» tapauksissa, jotka sisältävät aineksia sekä vesiasioista että yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvista asioista, pitää mielestäni ensiksi selvittää, mikä asiassa on pääkysymys ja mikä siihen nähden ainoastaan ennakkokysymys, liitännäinen asia tai asian ratkaisuun vaikuttava kysymys. Pääasian luonne määrää sitten oikean forumin, jossa juttu käsitellään kokonaisuudessaan. Mainitussa tapauksessa voidaan kyllä perustellusti pitää väitetyn vahingon tutkimista ainakin vahingonkärsijän eli kantajan kannalta katsottuna pääasiana ja valvonnan laiminlyöntiä sekä isännänvastuuta siihen nähden ainoastaan »asian ratkaisuun vaikuttavina kysymyksinä»,[140] mikä puoltaa KKO:n ratkaisun oikeellisuutta. Toisaalta mainitut seikat ovat aina jonkin verran tulkinnanvaraisia. Tässä tapauksessa olisi valvontavelvollisuutta ja isännänvastuuta koskevia kysymyksiä voitu vastaajien kannalta katsottuna yhtä hyvin pitää pääasian luonteisina kysymyksinä, joiden ratkaiseminen todellisuudessa olisi määrännyt myös sen, olisiko vastaajat tuomittu korvausvastuuseen jutussa. Asettavathan mannermainen ja myös anglosaksinen vahingonkorvausoikeus lainvastaisuuden ja vastaavasti tuottamuksen / kausaalisuuden aineellisoikeudellisen korvausvastuun ydintekijöiksi. Kuitenkin tämänkaltainen teoreettinen lähes-

---

138 Vrt. tästä 8.3. ja 9.1.1. lukujen alussa.

139 Vrt. *Hölttä* s. 29 s.

140 Vrt. ed. 7.3.1.3. luvussa a-kohdan lopussa esitettyyn.

tymistapa on pohjoismaissa jäänyt tarkoituksellisesti lainsäädännölle, mutta ei oikeustieteelle, vieraaksi.[141] Kyseisen tapauksen pohjalta ei siten vielä pidä muodostaa mitään yleistä sääntöä siitä, minkälaatuisia asioita tällaisissa jutuissa on pidettävä pää- tai ennakkokysymyksinä. Näihin kysymyksiin palataankin jäljempänä 8. luvussa. Lisäksi eri vahinkotilannetyyppien merkitystä muodollisoikeudellisessa suhteessa VO:n toimivallan kannalta tarkastellaan jäljempänä jaksossa 7.3.7.

Edellä olen suhtautunut jonkin verran kriittisesti KKO:n ratkaisun lopputulokseen. Tämän vuoksi on aiheellista tarkastella vesituomioistuinten käytäntöä sen selvittämiseksi, onko siellä tutkittu tämäntyyppisiä kanteita. Lähinnä edellä kosketeltua tapausta muistuttaa seuraava KKO:ssakin VYO:n päätöksestä tehdyn muutoksenhakemuksen johdosta tutkittu asia.

KKO 1971 II 57

M vaati VO:ssa vireille panemassa kanteessa N:n velvoittamista suorittamaan hänelle korvausta N:n veden vapaan juoksun estämisellä M:n omistamalle kalankasvatuslaitokselle aiheuttamasta vahingosta. VO katsoi selvitetyksi, että N oli suorittanut mainittuun puroon rakennetulla padolla vedenottolaitteensa toiminnan turvaamiseksi kunnostustöitä ja niiden johdosta tilapäisesti muuttanut kysymyksessä olevan puron vedenjuoksua. Tällöin virtaama oli tuon padon alapuolella siinä määrin pienentynyt, että alajuoksulla olevalla M:n kalankasvatuslaitoksella veden virtaus oli loppunut erääseen altaaseen. Kun osaksi altaan rakenteesta ja vedenjuoksutuksen hoidosta altaisiin oli johtunut, että vesi oli altaasta päässyt välittömästi virtaamaan pois, olivat altaassa olleet sateenkaariraudun poikaset jääneet kuiville ja kuolleet. Sen vuoksi VO, korvausta sovitellen, VL 1: 15:n ja 14: 7.3:n nojalla velvoitti N:n korvaamaan M:lle osan tälle aiheutuneista vahingoista. VYO: Ei muutosta.

KKO: Koska N ei ollut näyttänyt, että hänellä kunnostamalla jo ennen VL:n voimaantuloa purossa ollutta patoa olisi ollut oikeus muuttaa siinä veden vapaata juoksua, KKO tällä ja alempien oikeuksien mainitsemilla perusteilla katsoi, ettei ollut syytä muuttaa VYO:n päätöksen lopputulosta.

KKO:n tuomion varsinainen ratio decidendi on siinä, että ennen VL:n voimaantuloa purossa olleen patorakennelman kunnostamista siten, että siitä puron alajuoksulla johtuneesta veden juoksun vähentymisestä aiheutui vahinkoa siellä olleelle toisen omaisuudelle, pidettiin VL 1: 15:ssä kiellettynä vesistön muuttamisena, kun kunnostaja ei ollut näyttänyt oikeuttaan muuttaa veden vapaata juoksua. Juttu on ollut sikäli puhdas vesiasia, että N oli suorittanut vahinkoa aiheuttaneet toimenpiteensä oman vedenottolaitteensa toiminnan turvaamiseksi. Kysymyksessä oli silloin vesioikeudellisena hankkeena pidettävästä tapahtumasta aiheutunut

[141] Vrt. erityisesti ympäristövahinkoja silmällä pitäen *Hollo* s. 441–450, *sama,* Vesioikeudellisen vahingon korvaamisesta vahingonkorvauslain tultua voimaan, passim, *SOU 1983: 7* s. 54–62, *NOU 1982: 19* s. 19–29 ja *Jensen,* Dansk miljøret 3 s. 169 sekä yleisemmin esim. *Hakulinen,* Velvoiteoikeus I s. 243–264 ja 291–314 ja *Karlgren* s. 28–101 niissä mainittuine lähteineen.

vahingollinen seuraamus. Pääasiana jutussa on ollut se, onko N:n toiminta ollut VL 1: 15:ssä kiellettyä vesistön muuttamista. Juttu ei siten kaikilta osiltaan toimivalta-ongelman kannalta tarkasteltuna ole samankaltainen kuin aikaisemmin kosketeltu KKO:n ennakkopäätös *KKO 1973 II 13*. Varsin todennäköistä kuitenkin on, että KKO:n aikaisempi prejudikaatti *KKO 1971 II 57* on ollut KKO:n jäsenten tiedossa heidän tehdessään toimivaltakysymyksen kannalta merkittävänä pidettävän ennakkopäätösratkaisun *KKO 1973 II 13*. Saattaa olla, että aikaisemmin KKO:ssa tutkittu vesiasia on myös vaikuttanut KKO:n myöhemmän ennakkopäätösratkaisun sisältöön, koska tapaukset osittain ovat samankaltaisia.

7.3.4.3. Rajanvetoa RakL:n säännöksiin nähden vesialueella tehtyjen rakennustöiden osalta

Kaikki vesistöissä suoritettuja rakennusyrityksiä koskevat riita-asiat eivät kuulu VO:n toimivaltaan. Rakentamiseen on pääsääntöisesti hankittava VO:n lupa ainoastaan silloin, kun siitä tai rakennelman käyttämisestä saattaa aiheutua VL 1: 12–15:ssä tarkoitettu muutos tai seuraus (VL 2: 2.1 verr. 2: 2.2). Rakennuslainsäädännön mukaan luvan uudisrakennuksen rakentamiseen myöntää rakltk, jolle 1. 4. 1978 lukien ovat siirtyneet myös maistraatille ja järjestysoikeudelle aikaisemmin rakennuslainsäädännön mukaan kuuluneet asiat (L RakL:n muuttamisesta 21. 7. 1977/580). Tällöin mahdollisten korvausvaatimusten tutkiminen rakentamisesta aiheutuneista vahingoista ja haitoista kuuluu kiinteistön sijaintipaikkakunnan AO:n toimivaltaan.

Jos rakentamiseen VL:n säännösten mukaan tarvitaan VO:n lupa, ei VO kuitenkaan voi antaa RakL:ssa tarkoitettua rakennuslupaa, vaan se tutkii VL:n säännösten valossa, voidaanko ja millaisilla ehdoilla lupa toimenpiteeseen antaa. VO:n myöntämällä luvalla siihen liitettyine ehtoineen on asia ratkaistu ainoastaan vesioikeudelliselta kannalta. Rakennusviranomainen tutkii puolestaan, ovatko rakennuslainsäädännön mukaiset edellytykset rakennusluvan myöntämiselle olemassa. Tällaisissa tapauksissa saatetaan siis tarvita kaksi lupaa, sekä VO:n että rakennusviranomaisen.

RakL sisältää myös säännöksiä, jotka soveltuvat vesialueiden täyttämiseen ja pengertämiseen rakennuskielto- ja kaava-alueilla (RakL 124a §:n toimenpidekielto, L:ssa 24. 7. 1981/556). Näiltä osin lupakysymykset kuuluvat nykyisin kunnanhallituksen toimivaltaan, kun taas korvauskysymykset kuuluvat AO:lle, ellei niitä ole ratkaistu lunastustoimituksessa. Jos hakija saa RakL:n mukaisen luvan, on asia ratkaistu ainoastaan tältä osin. Lisäksi VL 1: 15:n tarkoittamissa tapauksissa tarvitaan VO:n lupa. Rakennuskielto- ja kaava-alueiden ulkopuolella taas rakennusviranomai-

sen lupaa vesialueiden täyttämiseen ja pengertämiseen ei pääsääntöisesti vaadita.[142]

7.3.4.4. Rajanvetoa NaapL:n säännöksiin nähden laiturien yms. rakennnelmien osalta

Vesialueelle voidaan tehdä myös sellaisia rakennelmia, jotka eivät ole VL:n säännösten vastaisia, koska niillä ei aiheuteta haitallisia tai vahingollisia muutoksia tai seuraamuksia vesistössä, mutta joilla sen sijaan aiheutetaan NaapL:ssa tarkoitettua haittaa naapurille tai lähistöllä asuvalle. Näitä koskevat kanteet saattavat näin ollen kuulua AO:n toimivaltaan.

Sekä oikeustieteellisessä kirjallisuudessa että oikeuskäytännössä on katsottu NaapL 17 §:ää voitavan soveltaa myös vesialueen käytöstä naapurille aiheutuvaan rasitukseen.[143] Oikeuskäytännössä ovat olleet yleisiä erilaiset laituri- yms. rakennelmia koskevat riidat, joiden osalta toimivaltaongelma on saattanut konkretisoitua. Tarkastelun lähtökohdaksi olen kuitenkin valinnut seuraavat KKO:n vuosikirjoissa julkaistut oikeustapaukset, joiden suhteen silloin voimassa ollut VOL ei näytä aiheuttaneen ongelmia toimivaltakysymyksen osalta, mutta joiden merkitys on syytä selvittää nykyisen lain kannalta.

> *KKO 1948 II 66:* Kantaja vaati naapuritilan omistajan kylän jakamattomalle vesialueelle tilansa rantaan rakentaman laiturin poistamista väittäen sen aiheuttavan hänelle haittaa ja vahinkoa sekä pilaavan näköalan ja häiriöttömän kesänvieton mahdollisuuden. Kanne hylättiin NaapL 17.2 §:n nojalla.
>
> *KKO 1961 II 50:* Rannanomistaja, joka oli yhteiseen vesialueeseen rakentanut piikkilanka-aidan estääkseen naapuriltaan pääsyn rantansa edustalle ruohikkoon raivaamaansa väylään ja uintipaikkaan, velvoitettiin naapurinsa kanteesta, jonka katsottiin kärsivän aidasta haittaa, poistamaan aita.

---

[142] Vrt. VL:n ja RakL:n aineellisoikeudellisten säännösten suhteesta myös *Pietilä* s. 51 ja *Vihervuori* s. 296 s., mitkä esitykset tekstissä mainitun RakL:n muutoksen jälkeen ovat kuitenkin jo osittain vanhentuneita, sekä aik. oikeuskäytännöstä esim. *KHO 1969 A II 116* sekä jälj. 10.1.7.2. luvussa tarkasteltu *KKO p. 18. 10. 1967 n:o 2449.*

Vrt. ainesten ottamisen osalta maa-aineslaki 24. 7. 1981/555, 2 §:n 3 kohta, jonka mukaan maa-aineslaki ei koske sellaista ainesten ottamista vesialueelta, johon VL:n mukaan vaaditaan VO:n lupa, sekä *Hollo,* SYS 1 s. 2–10.

[143] Ks. tämänsuuntaisista näkemyksistä *Eronen,* Vesiasiat s. 169, *Hollo,* DL 1982 s. 419 s., *Repo,* Oikeustiede XII 1979 s. 198 s. verr. s. 230 ja *Vuori,* LM 1977 s. 38. Vrt. toisaalta *Routamo–Hoppu* s. 83. Vrt. myös vesien pilaamisen osalta ed. 7.3.3.2. kohdassa esitettyyn.

KKO:n päätös myös jälkimmäisessä tapauksessa lienee perustunut NaapL 17 §:n säännökseen, vaikkakaan KKO ei ole nimenomaisesti maininnut tätä lainkohtaa, kuten HO tuomiossaan oli tehnyt.[144]

Edellä mainitut tapaukset ovat kuitenkin VL:n voimaantuloa edeltäneeltä ajalta, jolloin riita-asiat yleensäkin kuuluivat AO:n toimivaltaan. Siten niistä ei saada suoranaista johtoa nykyiseen VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon, vaan ne voivat päinvastoin johtaa lukijaa harhaan toimivaltakysymyksen osalta.[145] VL 1: 10.1:een sisältyy nykyisin KKO:n jälkimmäisessä tapauksessa soveltaman oikeusohjeen kaltainen säännös. Sen mukaan yhteisen vesialueen osakkaalla on oikeus, jollei VL:n tai muun lain säännöksistä tai erikseen annetusta luvasta muuta johdu, ryhtyä sellaisiin omistajalle kuuluviin vesialueen ja veden käyttämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin, jotka eivät aiheuta muille osakkaille haittaa tai häiriötä eivätkä estä heitä vastaavanlaisella tavalla käyttämästä aluetta hyväkseen. Tämä säännös on vesialueen ja veden käyttämistä koskeva erityissäännös, joka soveltuessaan syrjäyttää NaapL 17 §:n immissiokiellon. Tämän vuoksi edellä mainituissa oikeustapauksissa olisi nykyisin kysymys asiasta, johon on sovellettava VL:n säännöksiä, eli ne olisivat vesiasioita, joissa vaaditaan VL:n vastaisen rakennelman poistamista ja jotka VL 14: 7.3:n mukaisesti kuuluvat riita-asioina VO:n toimivaltaan.

Jos taas rannanomistajat rakentaisivat laiturin tai piikkilanka-aidan omalle vesialueelleen, niin voisivat edellä tarkastellun kaltaiset tapaukset nykyisenkin lainsäädännön mukaan kuulua AO:n toimivaltaan NaapL:n mukaan ratkaistavina. VL:n mukaan tällaiset rakennelmat eivät nimittäin olisi kiellettyjä, ellei niistä aiheudu VL 1: 12–15:ssä tarkoitettua vahingollista muutosta tai seurausta vesistössä. Sitä vastoin tällaisista vähäisemmistäkin rakennelmista voisi aiheutua NaapL:ssa tarkoitettua vahinkoa ja haittaa naapurille. Tuomioistuimen toimivalta riippuu siten rajatapauksissa siitä, väitetäänkö kanteessa vastaajan menetelleen VL:n vai NaapL:n säännösten vastaisesti, eli onko se toiminta, jota kantaja väittää vastaajan harjoittaneen, kiellettyä VL:n vai NaapL:n mukaan. Jos se on kiellettyä VL:n mukaan, kuuluu kanne vesiasiana VO:n toimivaltaan. Jos se on kiellettyä ainoastaan NaapL:n mukaan, kuuluu kanne taas AO:n toimivaltaan.

---

[144] Esim. lakikirjassa (Suomen Laki I 1981) tapaus on mainittu edelleen NaapL 17 §:n jäljessä.

[145] Vrt. esim. *Repo*, mt. s. 200 s.

VL 1: 28:ssa annetaan rannan omistajalle tai haltijalle, vaikka hän ei olekaan vesialueen omistaja tai osakas, oikeus asettaa yksityistä tarvettaan varten rannan edustalle vesistöön veneen kiinnityspaalu taikka rakentaa rantansa edustalle *toisen* vesialueelle ulottuva laituri, venevaja, uimahuone sekä pesutupa, sauna tai muu sellainen rakennus, mikäli se voi tapahtua tuottamatta vesialueen omistajalle vahinkoa tai huomattavaa haittaa ja aiheuttamatta vesistössä VL 1: 12–15:ssä tarkoitettua muutosta tai seurausta. Saman lainkohdan 2 momentin mukaan toimenpiteestä johtuva haitta on vesialueen omistajalle korvattava. Tällaisista laiturien yms. rakentamisesta johtuvat riidat kuuluvat siten vesioikeudellisina riita-asioina VO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Lainkohdassa mainitut esimerkit osoittavat, että kysymyksessä tulee olla suhteellisen vähäinen rakennelma. Edellytyksenä mainitun lainkohdan soveltamiselle sen sanamuodon mukaisesti on, että kysymyksessä oleva rakennelma ulottuu toisen vesialueelle. Jos kysymyksessä on pelkästään maalle tehty rakennelma, ei lainkohta sovellu siihen eikä kyseessä ole tällöin vesiasia, vaan AO:n toimivaltaan kuuluva (naapuruusoikeudellinen) riita-asia. Toisaalta lainkohdassa tarkoitetaan vesialueelle ulottuvan rakennuksen rakentamista rantaan, mutta ei pelkästään vesialueelle rakentamista.[146]

VOL:ssa ei ollut vielä vastaavaa säännöstä. Kuitenkin oikeuskäytännössä jo tuolloin noudatettiin sittemmin VL 1: 28:ssa expressis verbis julkilausuttua periaatetta.[147] Tätä koskevat riidat kuuluivat VOL:n aikana AO:n toimivaltaan. Sittemmin jo v:n 1939 vesioikeuslakikomiteassa esitettiin VL 1: 28:aa vastaavan säännöksen ottamista ehdotettuun vesioikeuslakiin (lakiehdotus 20 §).[148] Tätä koskevat riidat olisivat kuuluneet ehdotettujen vesituomioistuinten toimivaltaan (lakiehdotus 282 § verr. 331 §:ään).

Ruotsissa v:n 1918 VaL 1: 3 sisälsi VL 1: 28:aa vastaavan, pääpiirteissään samansisältöisen säännöksen. Tähän perustuvat laiturien poistamista koskevat kanteet on Ruotsissa käsitelty vesituomioistuimissa.[149] Ruotsin uudessa vesilaissa vastaava säännös on VaL 2: 6:ssa. Erotuksena aikaisempaan säännökseen edellyte-

[146] Ks. tekstissä tarkastellun VL 1: 28:n johdosta myös *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 72–74 ja *Pietilä* s. 44 sekä oikeuskäytännöstä esim. *KHO 1970 A II 108* ja *KHO 1971 A II 93*.

[147] Ks. esim. *KKO t. 15. 11. 1924*, DL 1925 oik.tap. s. 2. Ks. lisäksi VOL:n ja NaapL:n säännösten keskinäisestä suhteesta vesialueelle tapahtuvan rakentamisen osalta *Haataja* III s. 26–29 sekä oikeuskäytännöstä tältä osin mt. s. 27–29 av:ssä 1 mainittua.

[148] Ks. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 106 s.

[149] Ks. esim. *NJA I 1949 s. 738*. Vrt. toisaalta *NJA I 1949 s. 167*, jossa laiturin ja venesataman poistamista koskenut kanne käsiteltiin yleisissä tuomioistuimissa. Viimeksi mainitussa tapauksessa oli kuitenkin kysymys laiturin ja venesataman

tään nyt, että rakennelma on tarkoitettu kyseisen kiinteistön tarvetta varten. Lainkohta ei siten oikeuta rannanomistajaa rakentamaan laituria toisen vesialueelle venepaikkojen vuokraamiseksi ulkopuolisille.[150]

VL:n voimassaoloaikana oikeuskäytännössä näyttää esiintyneen epätietoisuutta tuomioistuinten toimivallasta *laituria* koskevissa asioissa.[151] Oikeuskäytännön nykyistä kantaa valaisee lähtökohtaisesti seuraava tapaus, jonka yhteydessä on nimenomaan noussut esille kysymys tuomioistuinten asiallisesta toimivallasta.

KKO 1979 II 116

A oli RO:ssa vireille panemassaan kanteessa lausunut mm., että R:n omistamalle tilalle oli tietoimituksessa perustettu rasiteoikeus 5 metriä leveään tiehen A:n omistaman tilan alueelle. B oli sittemmin rakentanut laiturin tien päähän ja A:n puolison purettua sen pystyttänyt laiturin uudelleen. Sen vuoksi A oli RO:ssa muun ohella vaatinut todettavaksi, ettei B:llä ollut oikeutta rakentaa laituria A:n tilan maalle rasitetien päähän, ja hänen velvoittamistaan purkamaan sinne jo rakentamansa laituri. RO hylkäsi kanteen.

HO: Koska A:n vaatimus siltä osin kuin se koski B:n oikeutta rakentaa laituri A:n tilan maalle rasitetien päähän sekä hänen velvoittamistaan purkamaan tien päähän rakentamansa laituri oli VL 1: 28:n sekä 14: 1 ja 7:n mukaan käsiteltävä vesiasiana ja sellaisen asian tutkiminen, kun sitä ei ollut pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä, ei kuulunut RO:lle, HO poisti RO:n päätöksessään sanotulta osin antaman lausunnon sekä jätti kanteen tältä osin tutkimatta. KKO: Ei muutosta.

Kanteessa vaadittiin mm. luvattomasti rakennetun laiturin poistamista. Jutussa oli kysymys siitä, oliko vastaajalla ollut oikeus rakentaa laituri kantajan omistaman tilan alueelle rasitetien päähän. Tapauksessa voidaan siten katsoa olleen kysymys oikeudesta rakentaa »toisen vesialueelle ulottuva laituri» eli aineellisoikeudellisessa suhteessa tapaukseen on sovellettava VL 1: 28:n säännöstä. Tästä taas seuraa, että kysymyksessä on VL 14: 1:n mukaan vesiasia. HO:n päätöksen perusteluja on siten pidettävä oikeina. Tällaiset muutoin kuin hakemuksen tai rangaistusvaati-

---

rakentamisesta toisen omistamaan rantaan vesijättömaalle eikä tapaukseen sovellettu VaL 1918:n 1: 3:n säännöstä. – Ks. lisäksi mainitun lainkohdan esitöistä *betänkande 1910* s. 212 s.

[150] Näin *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 407.

[151] Esim. tapauksessa *THO p. 18. 6. 1971 n:o 656* HO katsoi, että kantajan väitettyä kanteessaan vastaajan jakokunnan osakkaana ylittäneen oikeutensa käyttää yhteisaluetta pitämällä siellä ilman muiden osakasten suostumusta laituria ym. rakennelmia ja siten estäneen alueen käytön sen alkuperäiseen jakotoimituksessa määrättyyn tarkoitukseen, sekä tällä perusteella vaadittua vastaajaa poistamaan rakenteet, ettei RO:n olisi pitänyt jättää kannetta vesiasiana tutkimatta. Sen vuoksi HO palautti jutun RO:een.

muksen yhteydessä vireillepannut asiat käsitellään VO:ssa joko VL 14: 7.3:n mukaisina riita-asioina tai saman §:n 6 momentissa tarkoitettuina virka-apuasioina.[152]

Oikeuskäytännössä vallalla olevien näkökantojen selventämiseksi lienee syytä tarkastella vielä sekä vesituomioistuimissa että yleisissä tuomioistuimissa käsiteltyjä laiturin yms. rakentamista ja siitä aiheutuneen vahingon korvaamista koskevia riita-asioita, vaikkakaan toimivaltakysymys ei näyttäisi niissä nimenomaisesti nousseen esille. Esimerkkinä vesituomioistuinkäytännöstä mainittakoon aluksi seuraava KKO:n vuosikirjaratkaisu.

KKO 1975 II 32

Yhteisen vesialueen osakkaiden toimesta tapahtunutta, tälle vesialueelle heidän rantansa edustalle ulottuvan, rajanaapurina olevalle vesialueen osakkaalle haittaa ja häiriötä aiheuttavan kiinteän laiturirakennelman tekemistä ei pidetty sellaisena toimenpiteenä, johon yhteisen vesialueen osakkaalla VL 1: 10:n mukaan oli oikeus ryhtyä ilman VO:n lupaa. Kun tätä penkereen tapaista rakennelmaa ei myöskään voitu pitää VL 1: 28:ssa tarkoitettuna laiturina, jonka rakentamiseen rannan haltijalla on oikeus, rakennelma määrättiin poistettavaksi (ään. 3–2).

Mainittu asia oli käsitelty VO:ssa riita-asiana. VO:n päätökseen oli haettu muutosta VYO:ssa ja tämän antamaan päätökseen edelleen KKO:ssa. Kysymyksessä oli 4 metriä leveä hiekasta tehty ja osittain betonilla vahvistettu kiinteä laiturirakennelma, joka alkoi vastaajien omistaman maa-alueen rannasta välittömästi sen ja kantajan omistaman tilan välisen rajan vierestä ja jatkui vesialueelle mainitun rajan suunnassa noin 22 metrin päähän keskivedenkorkeuden mukaisesta rantaviivasta. Koska laituri leikkasi vinosti rantaviivan, se ulottui osaksi kantajalle kuuluvan rannan edustalle. Kantaja vaati laituria poistettavaksi. Asiallisessa suhteessa jutussa oli kysymys VL 1: 10:n ja 1: 28:n soveltamisesta eli VO:n toimivaltaan kuuluvasta vesiasiasta. Äänestys KKO:ssa ei koskenut toimivaltakysymystä.

---

[152] Vrt. *Wirilander*, LM 1980 s. 250, jossa mainitaan ainoastaan, että vaatimus sanotunlaisen ilman laillista oikeutta rakennetun laiturin poistamisesta käsitellään VO:ssa VL 14: 7.6:ssa tarkoitettuna virka-apuasiana. Vesioikeudellisen virka-avun antamisen edellytykseksi on kuitenkin oikeuskäytännössä samoin kuin UL:n mukaisessa menettelyssä asetettu toisinaan selvyys- ja riidattomuusvaatimus (ks. esim. *Pietilä* s. 260–263.). Virka-apuasiain yhteydessä ei voida myöskään vaatia vahingonkorvausta. Siten vaatimuksen tekijällä tulee olla mahdollisuus valita, paneeko hän vaatimuksensa vireille VO:ssa riita- vai virka-apuasiana. Vrt. virka-apuasioiden osalta myös 6.3.7. luku.

Laiturin poistamista koskevista VO:ssa käsitellyistä virka-apuasioista on ollut kysymys mm. tapauksissa *KHO 1971 A II 93, KHO 1972 A II 124, KHO 1978 A II 126* ja *KHO 1978 A II 131*. Vrt. myös *KKO 1981 II 27*: Ulosotonhaltijan toimivaltaan ei kuulunut virka-avun antaminen vesistöön rakennetun laiturin poistamiseksi. VL 1: 28.1:n ja 21: 3.1:n mukaan asia kuului VO:lle.

Seuraava VYO:n päätös on omiaan valaisemaan myös käsittelyjärjestystä VO:ssa laiturin rakentamista koskevissa asioissa.

VYO p. 31. 1. 1975 (VYD 34/1972 ja VYD 8/1974)

A oli kanteessaan VO:ssa lausunut, että kunta oli ilman VO:n lupaa rakentanut omistamansa tilan edustalla olevalle vesialueelle noin 40 metrin etäisyydelle A:n omistaman tilan rannasta yhtenäisen ja aukottoman 7–10 metrin levyisen ja 30–35 metrin pituisen kivilaiturin, joka ulottui A:n omistaman tilan edustalla olevalle karille, jota kunta ei edes omistanut. Laiturilta kunta luovutti korvausta vastaan vuosittain yli 30 veneiden kiinnityspaikkaa. Laiturin rakentamisen ja sen käyttämisen vuoksi A:lle oli aiheutunut erilaista vahinkoa ja haittaa, joista hän vaati korvausta. Lisäksi A vaati kunnan velvoittamista poistamaan luvattomasti rakentamansa laituri tai vaihtoehtoisesti suorittamaan hänelle korvausta kiinteistön arvon alentumisesta. Oikeudenkäynnin aikana kunta pyysi hakemuksella lupaa mainitun laiturin rakentamiseen. A vastusti luvan myöntämistä ja esitti samat korvausvaatimukset kuin riita-asiassa. VO myönsi kunnalle luvan laiturin rakentamiseen, mutta hylkäsi A:n vaatimukset, koska laiturin rakentamisesta ja sen käyttämisestä ei katsottu aiheutuvan A:n omistamalle tilalle, jolla ei ollut osuutta yhteiseen vesialueeseen, sellaista vahinkoa tai haittaa, että laituri olisi voitu määrätä poistettavaksi taikka laiturin pysyttämisestä suoritettavaksi korvausta.

A valitti hakemusasiassa annetusta päätöksestä KHO:een ja riita-asiassa annetusta päätöksestä VYO:een. KHO ratkaisi hakemusasian lupaa koskevalta osalta ja siirsi asian rahakorvausta koskevalta osalta VYO:n ratkaistavaksi. VYO otti asiat niiden keskinäisen yhteyden vuoksi yhdessä käsiteltäväkseen ja katsoi, ettei ollut syytä muuttaa VO:n päätöstä. VYO:n päätös sai lainvoiman.

Kyseisessä tapauksessa A:lla ei ollut oikeutta korvaukseen VL 1: 28:n nojalla (mm.) sen vuoksi, että hän ei ollut vesialueen osakas. A:lla olisi ilmeisesti ollut oikeus vaatia korvausta ja ainakin laiturin käytön kieltämistä myös NaapL 17 §:n nojalla sillä perusteella, että siitä aiheutui hänelle pysyväistä kohtuutonta rasitusta. A oli nimittäin perustellut kannettaan mm. siten, että »sulanveden aikana laiturilla vallitsi katkeamaton venemoottoreiden pauhu ja silta keräsi vartioimattomana epäsosiaalista ainesta lieveilmiöineen». Jos A:n kanne olisi perustunut ainoastaan tähän seikkaan, olisi juttu kuulunut AO:n toimivaltaan naapuruusoikeudellisena riita-asiana. A:n kanne perustui kuitenkin myös siihen, että laiturin rakentamisesta ja sen käytöstä aiheutui VL:n vastaisia seuraamuksia mm. siten, että laituri aukottomana patona sulki tilan edustalla olevan merenlahden tehden siitä lähes sisäjärven ja estäen veden luonnollisen vaihtumisen. Kyseessä on sen vuoksi ollut VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia.

Esimerkkinä vesituomioistunkäytännöstä mainittakoon vielä seuraava VYO:n päätös, joka koski vesialueelle asetettuja kiviä ja rautalanka-aitaa.

VYO p. 10. 5. 1974 (VYD 1974 N:o 6)

A lausui VO:ssa vireille panemassaan kanteessa, että hänen kesämökkinsä rajanaapuri B oli täyttänyt tilansa ja A:n tilan rajalla olevan lahdenpoukaman noin yhden aarin suuruiselta alueelta kivillä ja maalla sekä rakentanut lisäksi täyttämälleen alueelle noin 8,5 metrin pituisen aidan. Kerrotusta B:n

menettelystä koitui A:lle haittaa ja vahinkoa mm. sen johdosta, ettei hän voinut käyttää kyseiseen lahdenpoukamaan rakennettua laituria. Tämän lisäksi A:n huvilatilan rantaviiva oli lyhentynyt n. 9 metrillä ja uimaranta oli tullut käyttökelvottomaksi. Sen vuoksi A vaati, että VO velvoittaisi B:n poistamaan kyseiseen poukamaan vierittämänsä kivet vesialueelta ja saattamaan alueen muutenkin siihen kuntoon, missä se oli ollut ennen B:n täyttötöitä. Lisäksi A vaati B:n velvoittamista suorittamaan hänelle korvausta vahingosta ja haitasta.

VO tutki asian ja VL 1: 15:n, 1: 28:n ja 14: 7.3:n nojalla velvoitti B:n poistamaan ko. vesialueelta sinne panemansa kivet ja kielsi B:tä vastedes pitämästä vesialueella rakentamaansa, sittemmin A:n toimesta purettua aitaa sekä velvoitti B:n suorittamaan korvausta A:lle aiheuttamastaan haitasta. VYO: Ei muuta muutosta kuin että B:n A:lle maksettavaksi määrättyä vahingonkorvausta alennettiin. VYO:n päätös sai lainvoiman.

Kumpikaan asianosaisista ei omistanut kyseistä vesialuetta eikä heillä kummallakaan ollut siihen osuutta. Tästä huolimatta VO on soveltanut VL 1: 28:n säännöstä tähän tapaukseen. Lisäksi VO on katsonut, että B:n toimenpiteillä oli vesistössä aiheutettu VL 1: 15:ssä tarkoitettu muutos tai seuraus. Tämän vuoksi kysymyksessä joka tapauksessa oli VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia.

Yleisissä tuomioistuimissa VL:n voimassaoloaikana käsitellyistä laiturien yms. rakennusten poistamista ja siirtoa koskevista jutuista mainittakoon taas seuraavat tapaukset:

HHO t. 18. 12. 1974 n:o 736

H:n puolisot olivat KO:ssa vireille panemassaan kanteessa kertoneet, että E oli rakentanut yli 19 metriä pitkän laiturin H:n puolisoiden omistaman tilan alueella olevan saunarakennuksen edustalle siten, että osa laiturista oli ollut vain runsaan kolmen metrin päässä saunarakennuksen ikkunasta. Kun kerrotun toimenpiteen pääasiallisena tarkoituksena ilmeisesti oli ollut haitan aiheuttaminen saunan käyttämiselle, H:n puolisot vaativat, että E velvoitettaisiin NaapL 13 §:n nojalla siirtämään sanottu laituri kysymyksessä olevan ranta-alueen toiseen laitaan.

E:n vastustettua kannetta KO lausui jääneen näyttämättä, että kanteessa tarkoitettu E:n rakentama laituri, joka sijaitsi hänen omistamaansa tilaan kuuluvalla ranta-alueella, olisi rakennettu sillä tavoin tai sellaisissa olosuhteissa, että tuon toimenpiteen pääasiallisena tarkoituksena olisi ollut aiheuttaa haittaa tai vahinkoa H:n puolisoille. Sen vuoksi KO hylkäsi kanteen. HO: Ei muutosta tältä osin. HO:n tuomio, joka sai lainvoiman, oli äänestyksen tulos. Eri mieltä olleen jäsenen lausunnossa päädyttiin vastakkaiseen lopputulokseen ja siinä otettiin huomioon myös VL 2: 3.1:n rakentamista vesistöön koskeva säännös.

THO t. 3. 10. 1980 n:o 886

Kantajat olivat KO:ssa vireille panemassaan kanteessa kertoneet, että he olivat v. 1969 ostaneet kunnalta määräalan. Sen naapurissa sijainnut tontti oli tuolloin jäänyt myymättä ja mm. lohkomistoimituksen yhteydessä sitä varten perustettiin rasitetie normaalia huvilaliikennettä varten. Kunnanvaltuusto päätti kuitenkin v. 1973 määrätä tontin yleiseksi venepaikaksi ja kunnanhallitus päätti v. 1978 lisätä rantakalliolla olevia kiinnipitopaikkoja ja

laittaa venerantaan paaluja veneiden kiinnittämiseksi. Tontin käyttötarkoituksen muuttumisen johdosta kantajille aiheutui venesatamasta pysyvää kohtuutonta haittaa. Tämän vuoksi kantajat vaativat, että kunta NaapL:n säännösten nojalla velvoitettaisiin heti lopettamaan tilaan kuuluvan ranta-alueen käyttö yleisenä venesatamana sekä poistamaan mainitut paalut ja muut veneiden kiinnityslaitteet tai että kunta vaihtoehtoisesti velvoitettaisiin korvaamaan kantajille venesataman perustamisesta johtuneena kantajien kiinteistön käyvän arvon alenemisesta aiheutunut vahinko.

KO tutki jutun ja esittämillään perusteilla NaapL 17 §:n nojalla velvoitti kunnan heti lopettamaan tilaan kuuluvan ranta-alueen käytön yleisenä venesatamana. HO: Ei muutosta. HO:n tuomio sai lainvoiman.

Viimeksi mainituissa tapauksissa kanteen peruste on ollut naapuruusoikeudellinen eikä niissä ole väitetty laiturin ja veneiden kiinnityslaitteiden rakentamisesta aiheutuneen VL:n vastaisia seuraamuksia. Vertailukohteena tältä osin vesiasiain puolelta voidaan mainita aikaisemmin tarkasteltu *VYO p. 31. 1. 1975.*

Oikeuskäytännöstä havaitaan, miten häilyvä on vesiasioiden ja naapuruusoikeudellisten riita-asioiden välinen raja erilaisten veteen rakentamista koskevien asioiden osalta. Joskus pelkästään kanteen muotoilu voi ratkaista asian luonteen. Tästä taas saattaa seurata, että kantaja voi jossakin tapauksissa saada jutun tutkituksi haluamassaan tuomioistuimessa, joko VO:ssa tai AO:ssa, painottamalla kannettaan siten, että vastaajan väitetään pääasiallisesti menetelleen joko VL:n tai NaapL:n säännösten vastaisesti. Ongelmia toimivaltakysymysten suhteen syntyy lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa kyseiseen vesialueelle rakentamiseen ei ole haettu VO:n lupaa. Vesioikeudellisina hakemusasioina käsiteltävien tapausten osalta tilanne on tässä suhteessa selkeämpi, koska VL 11: 3:n 2 kohdan korvaussäännös vallitsevan käsityksen mukaan koskee myös immissiovahinkoja NaapL 17 §:n mielessä.[153] Toisaalta ei mielestäni ole syytä jatkossakaan kokonaan poistaa yleisten tuomioistuinten toimivaltaa sellaisten vesialueille tehtyjä vähäisiä rakennelmia ja niiden käyttöä koskevien riita-asioiden osalta, joissa ainakaan pääosaltaan ei ole kysymys VL:n säännösten soveltamisesta.

7.3.5. Kunnossapitovelvollisuuden laiminlyönti

Vesistöön tehdyn rakennelman omistaja on myös velvollinen pitämään

---

[153] Ks. tästä *Hollo*, DL 1982 s. 437 s. Vrt. VO:ssa hakemusasioina käsitellyistä laiturin rakentamista koskeneista asioista lisäksi *KKO 1979 II 49* ja *KHO 1980 A II 87* sekä KHO:n ennakkopäätösrekisteristä aallonmurtajan ja venealtaan rakentamista koskenut *KHO p. 22. 4. 1982 n:o 1711* (vuosikirjaratkaisu) ja kahden laiturin rakentamista ym. koskenut *KHO p. 12. 1. 1983 n:o 130.*

rakennelman kunnossa, niin ettei siitä aiheudu vaaraa taikka yleistä tahi yksityistä etua loukkaavia vahingollisia tai haitallisia seurauksia (VL 2: 31.1). Mainitun säännöksen rikkomiseen perustuvat suorituskanteet kuuluvat niin ikään VO:n toimivaltaan vesiasioina. Toimivaltaongelman kannalta saattaa tällaisissa tapauksissa muodostua ratkaisevaksi seikaksi se, onko jutussa kysymys VL:ssa tarkoitetusta vesistöön tehdystä rakennelmasta. Esimerkiksi edellä 6.2. luvussa av:n 24 jäljessä tarkasteltu tuottamukselliseen vedentulvan matkaansaattamiseen ym. perustunut vahingonkorvausjuttu *KKO p. 22. 6. 1982 n:o 4546/81 / HHO p. 30. 8. 1979 n:o 945* on nähtävästi katsottu voitavan tutkia yleisissä tuomioistuimissa juuri sen vuoksi, ettei LSVO:n asiassa antaman lausunnon mukaisesti jutussa ole katsottu olleen kysymys VL:ssa tarkoitetusta vesistöön rakentamisesta. Toisaalta VL:ssa asetetaan eräissä erityistapauksissa muuallekin kuin vesistöön tehtyjen rakennelmien omistajille kunnossapitovelvoitteita (esim. VL 5: 79, 6: 33.2 ja 11: 2.1). Tällöin taas näiden säännösten rikkominen voi saada aikaan sen, että jutussa sittenkin on kysymys VL:n mukaisesta vesiasiasta. Esimerkkinä mainittakoon seuraava niin ikään tulvavahinkojen korvaamista koskenut KKO:n ratkaisu.

> *KKO 1981 II 2:* VO:ssa vireille pannussa kanteessa väitettiin tulvan aiheutuneen siitä, ettei rautatiepenkereessä ollut rumpu ollut asianmukaisesti rakennettu, minkä vuoksi korvauksia tulvasta johtuneista vahingoista vaadittiin rautatiehallitukselta. KKO katsoi selvitetyksi, että rautatiehallituksen omistamaan rumpuun tulevan ojan virtaama oli rummun rakentamisen jälkeen kasvanut. Kun rautatiehallitus oli virtausoloissa tapahtuneen muutoksen jälkeen laiminlyönyt laajentaa rummun aukot tämän muutoksen edellyttämällä tavalla, KKO katsoi rautatiehallituksen olevan vastuussa rummun synnyttämän padotuksen nostattamasta tulvasta sivulliselle johtuneesta vahingosta.

VL 11: 2.1:n lisäksi mainittuun tapaukseen soveltuu VL 6: 33.2:n säännös, jonka mukaan mm. rumpu perustuksineen on rautatien omistajan kustannuksellaan kunnossapidettävä. Kysymys on tämän vuoksi VL:ssa säännellystä kunnossapitovelvollisuuden laiminlyöntiin perustuvasta vesioikeudellisesta riita-asiasta. VL 11: 8.2:n mukaan taas korvausta VL 11: 2:ssa tarkoitetusta laitteen tai rakennelman epäkuntoon joutumisesta aiheutuneesta vahingosta on vaadittava hakemuksella VO:ssa. Jos asia on tällaisessa tapauksessa saatettu VO:ssa vireille kanteella, se on kuitenkin tutkittu siellä hakemusasiana.[154]

[154] Näin mm. *PSVO p. 30. 1. 1980 n:o 8/80/I*, joka koski jätevesiviemäristä tulleiden vesien aiheuttaman vahingon korvaamista.

7.3.6. Vesi- ja viemärijohtojen rakentamista koskevat riidat

Säännökset siitä, milloin ja millä edellytyksillä vesijohto saadaan rakentaa toisen alueen kautta, sisältyvät vesilainsäädännössämme VL 9: 18:aan.[155] Vastaavat viemärin rakentamista koskevat määräykset ovat VL 10: 7:ssä.[156] Erimielisyyksien sattuessa asia kuuluu mainittujen lainkohtien mukaan vltk:n ja määrätyissä tapauksissa jo ensimmäisessä asteessa VO:n toimivaltaan. Toisaalta taas RakL 133 §:ään (L:ssa RakL:n muuttamisesta 26. 6. 1981/499, joka on tullut voimaan 1. 9. 1981) sisältyy myös vesijohtojen ja viemärien sijoittamista koskevia säännöksiä. Viimeksi mainitun lainkohdan 1 momentissa velvoitetaan kiinteistön omistaja ja haltija sallimaan sen estämättä, mitä VL:ssa on säädetty, yleisten ja yksityisten viemärien ja vesijohtojen sijoittamisen omistamalleen tai hallitsemalleen alueelle, milloin sijoittamista ei voida muulla tavoin tyydyttävästi järjestää kohtuullisin kustannuksin. RakL 133.3 §:n mukaan riidat RakL 133.1 §:ssä tarkoitettujen viemärien ja johtojen sijoittamisesta ratkaisee rakltk. Haitasta ja vahingosta on suoritettava RakL 103.4 §:n mukaan korvaus siten kuin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29. 7. 1977 annetussa laissa (lunastuslaissa) säädetään. Lunastuslain tarkoittamissa tapauksissa korvaukset, ellei niistä ole sovittu, määrätään taas erityisessä lunastustoimituksessa, jossa tehtyihin päätöksiin voidaan hakea muutosta valittamalla MO:een. Ennen 1. 9. 1981 voimaan tullutta RakL:n muutosta korvausten määrääminen vesijohtojen ja viemärien sijoittamisesta aiheutuneesta vahingosta ja haitasta kuului RakL 133.3 §:n mukaan kiinteistön sijaintipaikkakunnan AO:n toimivaltaan. RakL:ia uudistettaessa katsottiin kuitenkin lunastustoimikunnan soveltuvan tällaisissa tapauksissa AO:ta paremmin johtojen sijoituksesta aiheutuvan haitan tai vahingon korvauksesta määräämiseen.[157]

Edellä mainittu RakL:n muutos on käsillä olevan tutkimusaiheen kannalta aiheuttanut varsin uudentyyppisen konfliktitilanteen, koska korvausten määräämisen osalta näissä tapauksissa ei enää ensisijaisesti olekaan kysymys toimivallan jaosta vltk:n /VO:n ja AO:n välillä, vaan

---

[155] Ks. vesijohdon sijoittamista toisen alueelle koskevasta kirjallisuudesta esim. *Eronen*, Vesilautakunnan käsikirja s. 112 s., *Pietilä* s. 236–241 sekä *Wirilander* s. 421–423 ja 454 s.

[156] Ks. viemärin sijoittamista toisen alueelle koskevasta vastaavasta kirjallisuudesta *Eronen*, mt. s. 78 s., *Pietilä* s. 230–236 sekä *Wirilander* s. 423 s. ja 445 s.

[157] Näin *HE 1981: 1* s. 3.

ensiksi mainittujen ja lunastustoimituksen/MO:n kesken. Kun tätä uutta ongelmakenttää ei ole aikaisemmin kirjallisuudessa käsitelty, olen pitänyt aiheellisena tarkastella sitä tässä yhteydessä. Lisäksi edelleenkin on mahdollista, että yleisten tuomioistuinten toimivaltaan voi kuulua myös vesijohtoja ja viemäreitä koskevia riitoja. Vielä on kiintoisaa tutkimusaiheenkin kannalta selvittää, missä suhteessa sekä AO:n että VO:n toimivaltaa on tältä osin kavennettu.

RakL 133 § koskee nyt kunnan koko aluetta. Sen sovellutusala ei enää rajoitu vain kaupunkeihin tai maalaiskuntien asemakaava- ja rakennuskaava-alueisiin, kuten oli laita ennen 1. 9. 1981 voimaan tullutta RakL:n muutosta. Sen vuoksi ennen sanottua ajankohtaa oli epäselvää, oliko VL:ia vai RakL:ia sovellettava sellaisten viemärien osalta, jotka sijaitsivat kaupungeissa asemakaava-alueiden ulkopuolella tai maalaiskuntien alueilla. Kun Vesi- ja viemärilaitosL:n 5 §:ssä säädettiin kunnan velvollisuus järjestää vedenhankinta ja viemäröinti riippumatta siitä, olivatko alueet kaavoitettuja vai eivät, ei kahden lain soveltamiselle kunnan eri alueilla ollut enää perusteita. VL:n mukaista menettelyä pidettiin myös käytännössä hankalampana ja useassa tapauksessa hitaampana kuin RakL 133 §:n mukaista menettelyä. Tämän vuoksi vesijohto- ja viemäriverkostojen rakentamisen helpottamiseksi ja kuntamuotojen välisen eron poistamiseksi rakennuslainsäädännön mukainen järjestelmä säädettiin mainitulla lainmuutoksella sovellettavaksi myös sellaisten kuntien koko alueella, jotka eivät ole kaupunkeja. Lisäksi RakL 133 §:ää selvennettiin siten, että siinä säädettyä menettelyä voidaan soveltaa kaupungeissa myös kokonaan asemakaava-alueen ulkopuolella oleviin viemäreihin.[158]

Mainittu RakL:n muutos ei ole kuitenkaan poistanut toimivaltakysymystä koskevaa ongelmaa vesijohtojen ja viemärien rakentamisen osalta kokonaisuudessaan, koska myös tätä koskevat VL:n säännökset ovat edelleen voimassa. RakL 133.1 §:n säännöksestä sen nykyisessä muodossaan on tosin pääteltävissä, että lainsäätäjä on tarkoittanut tämän lainkoh-

[158] Ks. mainitun lainmuutoksen perusteluista *HE 1981: 1* s. 2 s. – Vertailun vuoksi mainittakoon, ettei Ruotsin uusi vesilaki sisällä, lukuun ottamatta VaL 5: 5–8:n säännöksiä yhdistetyistä maankuivatus- ja viemäriyrityksistä, mitään pakkosäännöksiä oikeudesta ottaa käyttöön toisen maata jäteveden johtamiseksi tarvittavia johtoja ja muita laitteita varten. Sellainen pakko-oikeus on Ruotsissa perustettava muun lainsäädännön nojalla (esim. expropriationslagen 1972: 719 tai ledningsrättslagen 1973: 1144). Vrt. tästä myös *Wirilander* s. 132–135 siellä mainittuine lähteineen.

dan ensisijaiseksi VL:n säännöksiin verrattuna. Sanotusta seikasta ei voida kuitenkaan tehdä sellaista johtopäätöstä, että kyseinen RakL:n säännös ilman muuta syrjäyttäisi vastaavat VL:n säännökset.

Vesijohtojen rakentamista koskeva VL 9: 18 on samoin kuin RakL 133.1 § sovellettavissa koko kunnan alueella. Mainitut säännökset ovat suuressa määrin yhteneväisiä ja osittain päällekkäisiä. Kuitenkin vesioikeudellisessa kirjallisuudessamme on aikaisemmin katsottu, että RakL 133 §:ssä ei tarkoiteta avonaista vedenjohtoa. Tämän mukaan VL:n vesijohtokäsite olisi laajempi kuin RakL:n vastaava käsite. Toisaalta taas on katsottu, että VL 9: 18.1 tulee sovellettavaksi silloin, kun on kysymys raakaveden johtamisesta vesistöstä tai pohjaveden ottamosta veden käsittelyä ja varastoimista varten tarvittaviin laitoksiin ja säiliöihin, mutta RakL 133 § silloin, kun on kysymys veden johtamisesta niistä eteenpäin.[159] Viimeksi mainittu erottelu perustuu näkemykseen, että kyseiset lainkohdat eroaisivat toisistaan funktionaalisessa suhteessa. Tätä kantaa tukee nyttemmin osittain se, että hallituksen esityksessä laiksi RakL:n muuttamisesta[160] edellytettiin, että RakL 133 §:ssä säädetty menettely koskisi vain kiinteistön tai määrättyä yhdyskuntaa palvelevien johtojen sijoittamista. Siten esimerkiksi valtakunnalliset ja seudulliset johtoverkostot jäävät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Sinänsä päällekkäiset toimivaltasäännökset eivät ole minkään loogisen tai oikeudellisen periaatteen vastaisia. Joissakin tapauksissa tällaista päällekkäisyyttä voidaan jopa puolustella kansalaisille tarjoutuvalla valintamahdollisuudella, vaikkakin tällainen valintamahdollisuus sisältää myös vaaran erilaisesta oikeuskäytännöstä ja spekuloinnista sen kustannuksella. Ennen 1. 9. 1981 voimaan tullutta RakL:n muutosta näyttää vallitsevana olleen mielipide, jonka mukaan vesijohdon sijoittamiskysymyksen suhteen vltk:lla ja rakltk:lla oli yhtä suuri toimivalta kaupungeissa sekä maalaiskuntien asemakaava- ja rakennuskaava-alueilla.[161] Hakijasta itsestään riippui, kumman viranomaisen hän valitsi pyytäessään lupaa saada sijoittaa vesijohto toisen alueelle. Mainittu RakL:n muutos ei ole

---

[159] Näin *Kalevi Airaksinen,* Taaja-asutuksen veden saannista vesilaissa, VT 4/1961 s. 11 ja *Pietilä* s. 238 s. Toisin kuitenkin *sama,* Kunnallisen käyttövesihuoltoyrityksen maantarpeen tyydyttämisestä, Suomen kunnat 1971 s. 437 s. Vrt. myös *Eronen,* Vesilautakunnan käsikirja s. 113.

[160] *HE 1981: 1* s. 5.

[161] Samoin *Aalto–Setälä,* Suomen kunnat 19/1970 s. 1085 ja *Österman,* Suomen kunnallislehti 10/1969 s. 21.

aiheuttanut tässä suhteessa muuta laista nimenomaisesti ilmenevää muutosta kuin että rakltk:n valinnanvarainen toimivalta on laajentunut koskemaan kunnan koko aluetta. Siten päädytään siihen, että vesijohdon rakentamista koskevan asian käsittelee hakijan valinnan mukaan joko 1) vltk, jonka päätöksestä saa valittaa VO:een, tai 2) rakltk, jolloin mahdolliset korvausvaatimukset määrätään lunastustoimituksessa lunastuslain mukaisesti. Vltk:n ja VO:n toimivaltaan kuuluu myös mahdollisten vahingonkorvausvaatimusten tutkiminen rakentamista koskevan asian yhteydessä. Asian saattaminen vireille vltk:ssa on tämän vuoksi vahingonkärsijän kannalta yksinkertaisempi vaihtoehto. Toisaalta taas VL:n mukainen menettely saattaa käytännössä olla hankalaa ja hidasta.

Päinvastoin kuin vesijohtojen osalta on asian laita, on VL:ssa tehty ero asemakaava-alueen ja sen ulkopuolisten alueiden *viemärien* välillä. VL 10: 18:ssa nimittäin säädetään, että viemäreistä alueella, jolle on vahvistettu asemakaava, on säädetty erikseen. Tällä viitataan rakennuslainsäädäntöön ja siitä voidaan päätellä, ettei VL enempää kuin vltk:n ja VO:n toimivaltakaan yleensä ulotu asemakaava-alueen viemäriasioihin.[162] Samassa lainkohdassa säädetään edelleen, että milloin viemäri jatkuu asemakaava-alueen ulkopuolella, on viemäristä tältä osin samoin kuin viemäreistä alueella, jolle on vahvistettu rakennuskaava, vastaavasti voimassa, mitä VL 6: 35:ssä on säädetty ojituksesta. Viittaus mainittuun VL:n säännökseen merkitsee sitä, että tällöin myös vltk on toimivaltainen asiassa. Toisaalta taas RakL 133 §:ssä säädetty menettely soveltuu nykyään käytettäväksi kunnan koko alueella.

Aikaisemmin L:lla 26. 6. 1981/499 kumotussa RakL 15 §:ssä lausuttiin, että VL:n säännösten estämättä voitiin rakennuskaava-alueen viemärien rakentamisesta ja kunnossapidosta antaa määräyksiä rakennusjärjestyksessä, kunnes niistä erikseen laissa säädetään. Samaten ennen VL:n voimaantuloa annetuissa rakennusjärjestyksissä olevia rakennuskaava-alueen viemärien rakentamista ja kunnossapitoa koskevia määräyksiä voitiin aikaisemmin soveltaa VL:n säännösten estämättä (L RakL:n muuttamisesta 21. 12. 1962/661, loppusäännös). Ristiriita hoidettiin käytännössä siten, että myös rakennusjärjestyksissä viitattiin tältä osin VL:n säännöksiin.[163]

---

[162] Samoin *Aalto–Setälä*, mt. s. 1089, *Eronen*, Vesilautakunnan käsikirja s. 76, *Pietilä* s. 216 ja *Österman*, ib.

[163] Näin *Österman*, ib. Vrt. lisäksi VL:n liittymäkohdista rakennuslainsäädäntöön esim. *Airaksinen*, Vesiasiat s. 17 s.

RakL 15 §:n kumoamista perusteltiin viemäreistä puheen ollen sillä, että RakL 113.2 §:n (983/77) mukaan yleisen vesi- ja viemärilaitoksen perustamisesta ja kunnossapidosta oli noudatettava, mitä Vesi- ja viemärilaitosL:ssa oli säädetty. Tämän vuoksi RakL 15 §:n säännöstä pidettiin tältä osin tarpeettomana.[164] RakL 15 §:n kumoaminen ja mainitut lausumat viittaavat siihen, ettei kuntien rakennusjärjestysten määräyksiä ole enää pidettävä ratkaisevina toimivaltakysymyksen kannalta tältä osin. Sen sijaan yleisen vesi- ja viemärilaitoksen perustamisen ja kunnossapidon osalta on nyt noudatettava Vesi- ja viemärilaitosL:n säännöksiä, mikäli on kysymys siinä tarkoitetusta alueesta.[165] Huomattakoon kuitenkin, ettei mainittu laki sen 15.3 §:n mukaan koske oikeutta vedenhankinnassa ja viemäröinnissä tarpeellisten laitteiden tekemiseen ja käyttö- tai omistusoikeuden saamista tarvittaviin alueisiin. Lisäksi RakL 12 §:n mukaan viemäreistä ja muista johdoista voidaan edelleen antaa määräyksiä rakennusjärjestyksessä.

Viimeaikaisessa oikeuskäytännössä on katsottu, että Vesi- ja viemärilaitosL:n säännökset soveltuessaan syrjäyttävät vastaavat VL:n ojitusta koskevat säännökset, mikäli alueella on voimassa asema- tai rakennuskaava. Jos taas kysymys on asema- tai rakennuskaavan ulkopuolisesta alueesta, on VL:n ojitusta koskevia säännöksiä katsottu voitavan soveltaa tapaukseen riippumatta siitä, onko alue vahvistettu kuuluvaksi Vesi- ja viemärilaitosL:n 3 §:ssä tarkoitetun vesi- ja viemärilaitoksen toiminta-alueeseen. Käsillä olevan jutun on katsottu kuuluvan vltk:n/VO:n toimivaltaan (ainoastaan) silloin, kun siihen on voitu soveltaa VL:n säännöksiä. Mainitut periaatteet selviävät seuraavista VYO:n ratkaisuista.

> *VYO p. 17. 12. 1981 n:o 27 (VY 80/79)* valitusasiassa, joka koski pintavesien johtamista rakennuskaava-alueella. VYO katsoi asiassa käyneen ilmi, että rakennuskaava-alueella oleva kortteli, jolla kyseiset kiinteistöt sijaitsivat, kuului kunnan omistaman, Vesi- ja viemärilaitosL:n 3 §:ssä tarkoitetun vesi- ja viemärilaitoksen toiminta-alueeseen. Kiinteistöjen kuivattamiseksi tarpeellinen sadevesien poisjohtaminen tuli ratkaista sanotun lain ja muiden rakennuslainsäädäntöön kuuluvien määräysten perusteella. Asiassa ei näin ollen ollut noudatettava ojitusta koskevia säännöksiä.
>
> *VYO p. 7. 4. 1983 n:o 11 (VY 80/81)* valitusasiassa, joka koski tontilta tielle tehtyyn liittymään laitetun rummun avauskustannusten korvaamista ym. Koska ko. tontti ja siltä tielle rakennettu liittymä olivat alueella, jolla rakennuskaava oli voimassa, ja tontti oli otettu yleisen vesi- ja viemärilaitoksen toiminta-alueeksi, näiden vaatimusten ratkaisemisessa ei ollut noudatet-

---

164 Näin *HE 1981: 1* s. 4.

165 Vrt. tältä osin myös *Pietilä* s. 216.

tava VL:n ojitusta koskevia säännöksiä. Ko. vaatimusten tutkimisen ei näin ollen katsottu kuuluvan vltk:n, VO:n eikä VYO:n toimivaltaan. VYO viittasi päätöksensä perusteluissa RakL 1 §:n, Helsingin maalaiskunnan rakennusjärjestyksen 6: 47:n, Vesi- ja viemärilaitosL:n 1, 2, 3 ja 9 §:n ja VL 6: 35:n säännöksiin.

VYO p. 20. 4. 1983 n:o 5 (VY 82/96) pintaveden johtamista koskevassa valitusasiassa. Ko. alueella, jolla asianosaisten tilat sijaitsivat, ei ollut voimassa asema- tai rakennuskaavaa. VYO katsoi tämän vuoksi, että VL:n ojitusta koskevia säännöksiä saman lain 6: 35.1:n säännös huomioon ottaen oli sovellettava riippumatta siitä, oliko alue vahvistettu kuuluvaksi Vesi- ja viemärilaitosL:n 3 §:ssä tarkoitetun vesi- ja viemärilaitoksen toiminta-alueeseen. Asia palautettiin VO:een, jossa se oli ilmoituksetta otettava uudelleen käsiteltäväksi.

VL 17: 4.2:n mukaan edellä mainittuihin VYO:n päätöksiin ei saanut hakea muutosta.

Edellä olevasta esityksestä havaitaan, että toimivaltasääntöjä silmällä pitäen kunnan alueella voi olla edelleenkin peräti neljänlaisia viemäreitä, nimittäin 1) asemakaava-alueen viemärit, 2) Vesi- ja viemärilaitosL:n tarkoittamat viemärit, mikäli alueella on voimassa asema- tai rakennuskaava, 3) muut kuin edellisissä kohdissa mainitut viemärit sekä 4) osittain 1. tai 2. kohdassa tarkoitetulla alueella ja osittain sen ulkopuolella sijaitsevat viemärit. Tällöin eri ryhmien osalta on noudatettava seuraavia toimivaltasääntöjä:

1) Asemakaava-alueella viemärien sijoittamista koskevat asiat kuuluvat rakltk:n toimivaltaan. Tällöin riidanalaisissa tapauksissa korvauksista määrätään lunastuslain mukaisessa lunastustoimituksessa.

2) Vesi- ja viemärilaitosL:n tarkoittamien viemärien osalta, mikäli alueella on voimassa asema- tai rakennuskaava, toimivaltakysymys ratkaistaan sanotun lain ja muiden rakennuslainsäädäntöön kuuluvien määräysten perusteella.

3) Edellisissä kohdissa mainittujen alueiden ulkopuolella viemäreiden sijoittamista koskevat asiat kuuluvat vaihtoehtoisesti joko rakltk:n tai vltk:n (tietyissä tapauksissa myös VO:n) toimivaltaan. Jos asia käsitellään rakltk:ssa, niin korvauksista määrätään 1. kohdan mukaisesti lunastustoimituksessa. Jos taas asia käsitellään vltk:ssa tai VO:ssa, niin niille kuuluu tällöin myös mahdollisten korvausvaatimusten tutkiminen.

4) Konfliktimahdollisuus jää vielä sellaisissa tapauksissa, joissa viemäri sijaitsee osittain edellä 1. tai 2. kohdassa mainitulla alueella ja osittain sen ulkopuolella. Käytännön kannalta ei tunnu järkevältä hajoittaa toimivaltaa saman viemärin osalta eri instansseille. Kun VL 10: 18 nimenomaan kieltää vltk:n toimivallan asemakaava-alueen viemärien osalta, lienee

päädyttävä siihen, että toimivalta tällaisissa tapauksissa kuuluu RakL 133.3 §:n mukaisesti yksinomaan rakltk:lle.[166] Muissakin tässä (4.) kohdassa tarkoitetuissa konfliktitilanteissa voitaneen rakltk:n toimivaltaa pitää nykyisin ensisijaisena. Tällöin korvauskysymykset tutkitaan vastaavasti lunastustoimituksessa. Toisaalta pitäisin mahdollisena sellaisten korvauskysymysten kuulumista vltk:n tai VO:n toimivaltaan, jotka koskevat yksinomaan 1. tai 2. kohdassa tarkoitetun alueen ulkopuolisia viemärin osia.

Edellä lausuttujen toimivaltasääntöjen suhteen on kuitenkin tehtävä käsillä olevan tutkimusaiheen kannalta eräs tärkeä varaus. Oikeuskäytännössä rakltk:n tai AO:n toimivallan ei ole katsottu asemakaava-alueellakaan syrjäyttävän VO:n toimivaltaa tapauksissa, joissa viemärin rakentamisella on aiheutettu VL:n vastainen seuraamus *(VYO p. 16. 4. 1975 n:o 1).*[167] 1. 9. 1981 voimaan tullut RakL:n muutos ei vaikuta tämän periaatteen edelleen soveltuvuuteen.

Sen sijaan yleisissä tuomioistuimissa jo ennen 1. 9. 1981 voimaan tullutta RakL:n muutosta jätettiin säännön mukaan tutkimatta vesi- ja viemärijohtojen rakentamiseen toisen alueen kautta perustuvat korvaus- ja kieltokanteet, jos kysymys oli maalaiskuntien kaava-alueiden ulkopuolisista alueista, millä seikalla siihen aikaan oli ratkaiseva merkitys. Näin on menetelty mm. seuraavassa tapauksessa.[168]

KKO p. 31. 8. 1982 n:o 1262/THO p. 23. 12. 1977 n:o 788

J oli KO:ssa vireille panemassaan kanteessa lausunut, että kunta oli vuonna 1971 aiheuttanut hänelle vahinkoa vetämällä vesi- ja viemärijohdot hänen omistamansa tilan kautta. Hänen ja kunnan välillä 21. 10. 1972 allekirjoitetun sopimuksen mukaan tuli kunnan korvata hänelle aiheuttamansa vahinko. Kunta ei ollut kuitenkaan maksanut sovittua määrää. Kun kunta siten oli rikkonut sopimuksen, J vaati, että kunta velvoitettaisiin maksamaan hänelle korvauksia rakennustyöstä ja sopimuksen täyttämättä jättämisestä aiheutuneista vahingoista. KO velvoitti kunnan suorittamaan J:lle erinäisiä korvauksia.

HO katsoi, että J:n vaatimus korvauksen saamisesta vesi- ja viemärijohdon rakentamisesta hänen kiinteistönsä kautta aiheutuneesta vahingosta,

---

[166] Samaan tulokseen päätyy *Österman,* mt. s. 22. Ks. vltk:n ja rakltk:n välisestä suhteesta lisäksi *Paananen* s. 11 s.

[167] Vrt. tekstissä mainitun VYO:n päätöksen johdosta ed. av:n 72 jälj. olevaan yksityiskohtaisempaan esitykseen.

[168] Vastaavalla tavalla on menetelty tapauksissa *KKO p. 9. 9. 1982 n:o 3702/THO p. 30. 4. 1982 n:o 239a, VHO p. 4. 5. 1971 n:o III/79, VHO p. 16. 10. 1973 n:o III/140, THO p. 10. 3. 1976 n:o 468* ja *THO p. 2. 1. 1979 n:o 3442.*

haitasta ja muusta edunmenetyksestä VL 14: 1 ja 7:n nojalla tuli käsitellä vesiasiana eikä jutun tutkiminen siten kuulunut KO:lle. Sen vuoksi HO poisti KO:n päätöksen ja jätti kanteen tutkimatta. KKO: Ei muutosta.

Jutussa ei nimenomaisesti väitetty vastaajana olleen kunnan menetelleen VL:n säännösten vastaisesti, vaan ainoastaan rikkoneen vahinkojen korvaamisesta tehdyn sopimuksen jättämällä sovitun määrän maksamatta. Kun VL 9: 18.3:een sisältyy kuitenkin määräys siitä, että vedenjohdon tekemisestä toisen alueen kautta sekä sitä varten tarvittavan alueen käyttämisestä johtuva vahinko ja haitta on korvattava, voidaan hyvällä syyllä katsoa, että tältäkin osin on kysymys asiasta, johon on sovellettava VL:n säännöksiä, eli VL 14: 1:n tarkoittamasta vesiasiasta. Kun kunnan väitettiin jättäneen sovitun korvauksen maksamatta, voidaan kanteen perusteena samalla pitää VL:n vastaisella vesi- ja viemärijohdon rakentamisella kantajan alueen kautta aiheutettua vahinkoa, haittaa ja muuta edunmenetystä.

Vesijohtolaitteiden poistamista toisen maalta koskevissa jutuissa voi olla kysymys myös aikaisemmin laillisesti sovitun taikka maanmittaustoimituksessa perustetun *rasitteen tai käyttöoikeuden sisällöstä.* Kanne voi perustua siihen, että tällainen oikeus katsotaan jostain syystä lakanneeksi, minkä vuoksi vastaajaa vaaditaan poistamaan vesijohtolaitteet kantajan maalta. Tällöin vastaajan ei ole väitetty menetelleen VL:n vastaisesti eikä tällainen kysymys ole myöskään ratkaistavissa VL:n säännösten nojalla, joten kysymys ei ole VL:n mukaisesta vesiasiasta. Esimerkkinä mainittakoon seuraava HO:ssa esillä ollut juttu.

THO t. 4. 6. 1971 n:o 277

L oli KO:ssa lausunut, että kunta oli hänen omistamansa tilan edellisten omistajien v. 1953 antaman kirjallisen suostumuksen perusteella muodollista korvausta vastaan rakentanut tilan maalle pumppuhuoneen ja vesijohdon käyttöveden johtamiseksi Näsijärvestä kunnan ylläpitämän kansakoulun tarpeisiin. Kansakoulun toiminta oli kuitenkin lopetettu v. 1968. Sen vuoksi ja kun nuo laitteet, joiden rakentamiseen oli annettu suostumus nimenomaan vain kansakoulun vedentarpeen järjestämistä varten, aiheuttivat L:lle huomattavaa haittaa, mutta kunta ei ollut kirjallisesta irtisanomisesta huolimatta suostunut poistamaan laitteitaan L:n maalta, L vaati kunnan velvoittamista heti poistamaan laitteensa hänen tilansa maalta uhalla, että hänet oikeutettaisiin tekemään se kunnan kustannuksella.

Juttu tutkittiin (kunta velvoitettiin poistamaan kyseiset laitteet L:n tilan maalta). HO:n tuomio sai lainvoiman.

Toisen veden johtamisen estäminen tai häiritseminen ei vielä sinänsä ole VL:n vastainen toimenpide, ellei tällä teolla ole samalla aiheutettu VL:n vastaista seuraamusta. Toisaalta tällaisissa tapauksissa voidaan joutua nojautumaan VL:n säännöksiinkin sen seikan selvittämiseksi, onko kyseinen vesijohto tai viemäri laillisesti rakennettu. Tällöin saattaa nousta ongelmaksi se, mitä asiassa on pidettävä pääasiana eli mistä siinä

pääasiallisesti on kysymys. Mielenkiintoinen tässä suhteessa on seuraava HO:n tuomio.

HHO t. 20. 7. 1977 n:o 598

O:n kehotuksesta Y oli katkaissut M:n omistamalta kiinteistöltä johtavan asianmukaisella luvalla rakennetun muovisen viemäriputken sahaamalla sen poikki ja tukkimalla putken päät kalkkisementtilaastilla. Mainituista toimenpiteistä oli seurauksena, että M:n asuinrakennuksen kellariin tuli vettä ja että M ei voinut käyttää sanottuun viemäriputkeen liitettyjä mukavuuslaitteita. M vaati O:lta ja Y:ltä yhteisvastuullisesti korvausta korjauskuluista sekä aiheutuneesta vahingosta ja haitasta. Vastaajat ennen pääasiaan vastaamistaan tekivät prosessiväitteen siitä, ettei KO ollut toimivaltainen tuomioistuin käsittelemään vireillä ollutta kannetta.

KO katsoi, että kyseinen kanne pääasiallisesti perustui vahingonkorvaukseen, johon VL:n säännöksiä ainoastaan liitännäisesti tuli soveltaa. Sen vuoksi KO VL 14: 1.2:n nojalla hylkäsi tehdyn prosessiväitteen ja tutki jutun. Vastaajien toistettua muutoksenhakemuksessaan vaatimuksensa, että heitä vastaan KO:ssa ajettu kanne jätettäisiin vesiasiana VL 14: 1:n nojalla tutkimatta, HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöstä. HO:n tuomio sai lainvoiman.

Tapauksessa *KKO t. 20. 5. 1975 n:o 822* oli taas pääasiallisesti kysymys yhteisomistussuhteen purkautumisesta. Kanne perustui siihen, että kantaja L oli vastaaja K:n miesvainajan kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisesti hankkinut yhteisen vesijohdon pumppuineen ja vesisäiliöineen veden johtamiseksi heidän silloin omistamilleen tiloille ja että K oli sittemmin sulkenut L:n tilalle tulevan johdon niin, ettei L ollut enää voinut käyttää yhteistä johtoa hyväkseen. L vaati, että K velvoitettaisiin aukaisemaan vesijohto ja suorituttamaan siitä aiheutuvat työt sekä palauttamaan L:lle vesijohdon häiriötön käyttö. Asia tutkittiin yleisissä tuomioistuimissa.

7.3.7. VO:n toimivallasta soveltaa yleisen vahingonkorvauslain (VahKorvL) säännöksiä vesioikeudellisissa riita-asioissa

VL:ssa (vahingon)korvausjärjestelmä on toteutettu siten, että eri toimenpiteiden suorittamista koskevissa asianomaisissa luvuissa on säädetty itse vahingonvastuun perusteesta eli velvollisuudesta korvata toimenpiteestä aiheutuva vahinko, haitta tai muu edunmenetys. Nimenomaisesti korvauksia koskevaan lain 11 lukuun on sitten otettu yksityiskohtaisemmat säännökset korvausten määräämisestä ja suorittamisesta.

Pääosa VL:n korvaussäännöksistä koskee ensinnäkin ns. pakkotoimikorvauksia, joiden perusteena on jokin VL:n tai siihen perustuvan luvan

nojalla suoritettu toimenpide (VL 11: 1.1).[169] VL:n harvat vahingonkorvaussäännökset (esim. 1: 25, 5: 79 ja 11: 2) koskevat kaikki tekijän syyllisyydestä eli tuottamuksesta riippumattoman ns. ankaran (objektiivisen) eli vaarantamisvastuun tapauksia. Huomattakoon, että laki käsittelee tuottamuksesta johtumattomana seuraamuksena myös sellaista vahinkoa, joka aiheutuu toimenpiteestä, johon lupaa ei ole haettu sen vuoksi, ettei siitä ole voitu otaksua aiheutuvan seurauksia, joista luvan hakemisvelvollisuus johtuu (11: 1.3). VL:sta puuttuvat kokonaan tuottamusvastuuta edellyttävät vahingonkorvausnormit. Ei voida kuitenkaan ajatella, että tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutetut vahingot, jollaisista vesioikeudellisissa riita- ja rikosasioissa on kysymys, jätettäisiin kokonaan korvaamatta. Kysymys on nyt siitä, sovelletaanko vesioikeudellisissa riita- ja rikosasioissa VL:n vahingonkorvausjärjestelmää vai määrätäänkö korvaukset tällöin yleisen vahingonkorvauslainsäädännön (VahKorvL) nojalla. Mikäli VO:n toimivaltaan kuuluu soveltaa vesioikeudellisissa riita- ja rikosasioissa VahKorvL:n säännöksiä, voidaan monet VO:n tutkimat vahingonkorvausoikeudelliset kysymykset, jotka ovat koskeneet esimerkiksi isännänvastuuta ja välillistä vahinkoa, selittää nojautumatta VL 14: 1.3:n säännökseen myös siten, että VO on näissä tapauksissa soveltanut VahKorvL:n säännöksiä tai mahdollisesti tätäkin laajempia ns. yleisiä siviilioikeudellisia vahingonkorvausperiaatteita sen toimivaltaan muutoin kuuluvan vesiasian ratkaisemiseksi.[170]

Meillä on kirjallisuudessa pääsääntöisesti katsottu, ettei VL:n vahingonkorvausjärjestelmää muodollisesti katsoen voida soveltaa riita- tai rikosasioissa, vaan että tällöin korvaukset on määrättävä yleisen vahin-

[169] Ks. vahingonkorvauksen ja pakkotoimikorvauksen erottelusta *Pietilä* s. 157 ja siellä mainittuja lähteitä. Vrt. myös *Eronen,* Vahingonvastuun oikeudellisista tyypeistä, passim sekä *Hollo* s. 447–450 ja 518 ja *sama,* Vesioikeudellisen vahingon korvaamisesta vahingonkorvauslain tultua voimaan s. 1 s., joissa Hollo on jaotellut vahinkotilanteet sen mukaan, 1) syntyykö vahinko vesitaloudellisen yrityksen säännönmukaisen toiminnan yhteydessä, jolloin siihen luetaan tietty määrä todennäköisiä ja luvassa mahdollisuuksien mukaan korvattavia menetyksiä, 2) aiheutuuko vahinko sanotun toiminnan yhteydessä siten, että haitalliset seuraukset ovat poikkeuksellisia ja odottamattomia ja 3) onko vahingolla yleensä yhteyttä luvallistetun yrityksen toteuttamiseen. Näistä ensimmäiseen ryhmään kuuluvia voidaan kutsua yritysvahingoiksi, jotka korvataan säännönmukaisesti pakkotoimikorvauksin. Molemmat muut vahinkoryhmät kuuluvat tavalla tai toisella ns. vaarantamisvastuun tai tuottamusvastuun piiriin. – Vrt. myös vesioikeudellisen vahingon lähteistä *sama* s. 452 s.

[170] Vrt. av:n 51 ed.

gonkorvauslainsäädännön (VahKorvL) nojalla.[171] Toisaalta on myönnetty mahdolliseksi, että VL:n 11 lukua ainakin jossakin määrin voitaisiin soveltaa sellaisiinkin vahinkoihin, jotka eivät johdu VL:n tai siihen perustuvan luvan nojalla suoritetusta toimenpiteestä.[172] Ongelman ratkaisemiseksi lienee syytä tutustua myös VL:n syntyhistoriaan ja oikeuskäytännön kantaan esillä olevan kysymyksen osalta.

Jo VOL:n voimassa ollessa katsottiin, että jos siinä tarkoitettu vahinko oli aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, oli tapaukseen sovellettava silloin voimassa olleen RL 9 luvun vahingonkorvaussäännöksiä,[173] vaikka tästä ei ollutkaan VOL:ssa nimenomaista määräystä. Tältä osin on kuitenkin muistettava, että VOL:ssa itsessään oli varsin vähän määräyksiä korvausten laskemis- ja suorittamistavoista.[174]

Sittemmin vesioikeuslakikomitean mietintöön *(KM 1939: 3)* ja vastaavasti v:n 1944 esitysehdotukseen sisältyi nimenomainen säännös (279 §) siitä, että kyseisten lakiehdotusten mukaisesti rangaistavalla teolla aiheutettujen vahinkojen ja haittojen korvaamiseen nähden oli noudatettava, mitä RL:ssa oli säädetty. Lakiehdotuksissa ei ollut lainkaan mainintaa siitä, millä tuomioistuimella oli valta ratkaista näiden vahinkojen korvaamista koskevat asiat. Huomioon ottaen lakiehdotusten yleiset toimivaltaa koskevat säännökset (282 ja 331 §) lienee katsottava, että vaatimus rikkojan velvoittamisesta suorittamaan mainitunlaisia korvauksia olisi tullut käsitellä ehdotetuissa vesituomioistuimissa/vesistöoikeuksissa niille kuuluvana vesioikeusasiana.[175]

VL:iin vastaavaa säännöstä ei ole otettu eikä myöskään VL:n varsinaisissa esitöissä ole kosketeltu kysymystä. Nyt herää tietenkin kysymys, onko lainsäätäjä katsonut, että yleisten vahingonkorvausoikeudellisten

---

[171] Ks. tämänsuuntaisista kirjallisuudessa esitetyistä näkemyksistä *Ahlbom*, JFT 1974 s. 75, *Eronen*, mt. s. 12, *Hollo* s. 508 s. ja 517–522, *Pietilä* s. 157 ja *Uotila*, Vattenförorening s. 20. Myös VL:n uudistamista valmisteltaessa on lähdetty tästä näkemyksestä. Ks. esim. *KM 1972: B 134 s. 20, KM 1973: 49* s. 56, *esitysehdotus 1978* s. 26 ja *Ltk 2/1980* s. 42 s.

[172] Näin *Saxén* s. 234 ja *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 111–113. Vrt. tästä myös *Hollo* s. 451.

[173] Näin *Moring* II s. 71.

[174] Vrt. VOL:n mukaisten korvauskysymysten osalta 3.3.2. luvussa av:n 139 jälj.

[175] Samaan lopputulokseen on päätynyt KHO v:n 1944 esitysehdotuksen johdosta antamassaan lausunnossa katsoen kuitenkin, että asiasta olisi ollut syytä ottaa lakiin nimenomainen säännös. Ks. tästä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 543.

säännösten soveltaminen näissä tapauksissa oli voimassa olevan oikeutemme mukaista ilman nimenomaista säännöstäkin, vai onko lainsäätäjä luopumalla erityisen, vesioikeuslakikomitean aikoinaan esittämän säännöksen ottamisesta lakiin tarkoittanut luopua myös siinä lausutusta oikeusohjeesta? – Ensiksi mainittu vaihtoehto on mielestäni perustellumpi, koska tämän mukaisen asiantilan oli katsottu olleen voimassa jo aikaisemman VOL:n aikanakin ilman nimenomaista säännöstä. Lisäksi VL:n 11 luvussa on sen säännösten sovellutusala määritelty täsmällisemmin kuin aikoinaan vesioikeuslakikomitean mietinnössä.[176] Lainsäätäjä on siten voinut perustellusti katsoa, että VL:n 11 luvun rajoittaminen pelkästään tuottamusta edellyttämättömiin vahinkoihin ilmenee laista riittävän selvästi ilman nimenomaista erityissäännöstä tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta. Toisaalta tähän on tehtävä se varaus, että kun lakiin ei ole otettu selvää kieltoa VL:n vahingonkorvausjärjestelmän soveltuvuudesta riita- ja rikosasioihin nähden, on lainsäätäjä saattanut tarkoittaa tämän kysymyksen jätettäväksi lainsoveltajan ratkaistavaksi.

Aikaisemmin vesituomioistuimet eivät riita- ja rikosasioissa yleensä maininneet lainkohtia, joihin korvausten määrääminen perustui.[177] Ilmeisesti asia oli niin, että mainitut tuomioistuimet tietoisesti välttivät ottamasta kantaa epäselvään kysymykseen VahKorvL:n ja sitä edeltäneen RL 9 luvun soveltuvuudesta vesioikeudellisiin riita- ja rikosasioihin. Lisäksi ennen VahKorvL:ia yleiset vahingonkorvausoikeudelliset säännökset olivat puutteellisia, jolloin VL 11 luvun yksityiskohtaisista ja nimenomaan »vesioikeudellista» vahinkoa selvittävistä säännöksistä saatiin paremmin ohjetta asian ratkaisemiseksi. Nyttemmin kuitenkin VO:t ovat, ehkäpä vahingonkorvauslainsäädännön uudistamisen tai oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen vaikutuksesta, rikosasioissa antamiensa päätösten perusteluissa korvauskysymysten osalta nimenomaan viitanneet VahKorvL:n säännöksiin. Tällainen ratkaisu on esim. *VYO p. 16. 9. 1982 n:o 59/1978/ISVO p. 6. 7. 1978 n:o 59/Va/78*, joka koski luvatonta puutavaran kuljetusta uittoon toisen alueen kautta. Siinä VO tuomitsi vastaajan maksamaan asianomistajalle korvauksia tämän alueen luvattomasta käyttämisestä puutavaran uittoon toimittamiseen sekä siitä aiheutuneesta haitasta ja häiriöstä VahKorvL:n nojalla. VL:n korvaussäännöksiin ei päätöksen perusteluissa lainkaan viitattu. VYO: Ei muutosta. (VYO:n päätöksestä on valitettu KKO:een.)

Myös PSVO:ssa on eräässä runkoviemärijohdon rakentamisesta aiheutuneen vahingon korvaamista ym. koskeneessa riita-asiassa korvausten määräämisen osalta noudatettu yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia säännöksiä *(PSVO p. 4. 3.*

---

[176] Vrt. tästä KM 1939: 3, lakiehdotus 12 luku.

[177] Tekstissä mainitun seikan on todennut myös *Hollo* s. 521. Vrt. toisaalta *KM 1973: 49* s. 56 i.f., jossa mainittiin VL 11 luvun säännöksiä käytännössä sovellettavan myös muuhun kuin vesistön luvallisen käytön aiheuttamaan korvausvelvollisuuteen.

1983 n:o 8/83/III). Oikeuskäytännössä on siten siirrytty sille kirjallisuudessamme pääsääntöisesti edustetulle kannalle, että korvaukset vesioikeudellisissa riita- ja rikosasioissa on määrättävä yleisen vahingonkorvauslainsäädännön (VahKorvL) nojalla.

Edellä esitettyjen VL:n korvaussäännösten rakenteen ja niiden synty-historian sekä kirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen ja oikeuskäytännön tarkastelun jälkeen oma kantani mainitun kysymyksen suhteen on, ettei VL:n vahingonkorvausjärjestelmää ole ilmeisesti tarkoitettu sovellettavaksi riita- ja rikosasioissa, mutta ettei tätä ole nimenomaisesti kielletty-kään. Kun sanottujen vahinkojen korvaamisesta ei ole säädetty VL:ssa, on niihin ensisijaisesti sovellettava yleisen vahingonkorvauslain säännöksiä (arg. VahKorvL 1 §). Mainitun lainkohdan mukaan VahKorvL on nimittäin toissijainen laki, jonka säännöksillä ei ole syrjäytetty muissa laeissa olevia korvaussäännöksiä.[178]

Edellä lausuttuun pääsääntöön olisi kuitenkin tehtävä eräs varaus, joka perustuu oikeusjärjestyksemme yleisiin periaatteisiin ja osittain myös VahKorvL 5: 1:n säännökseen. Vahingonkärsijä, jolle on tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutettu vahinko, ei saisi joutua huonompaan asemaan kuin sellainen henkilö, jolle vastaava vahinko on aiheutettu tuottamuksetta. Jos esimerkiksi jonkin maa-alue on luvattomalla patoamisella saatettu veden alle, ei tämä saisi joutua korvauksen suhteen huonompaan asemaan kuin henkilö, jolle vastaava vahinko on syntynyt laillisesti myönnetyn luvan nojalla. Toisaalta silloin, kun vahinko on aiheutettu luvattomalla toimenpiteellä, olisi edellytettävä, ettei vahinkoa aiheuttava laitos saa jäädä toimintaan. Kysymys on tällöin ainoastaan jo aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta.[179] Vahingonkärsijän asema on siis tässä suhteessa ainakin teoriassa parempi kuin jos kysymys on vahingosta, joka on aiheutettu luvallisella toimenpiteellä ja mahdollisesti jatkuu edelleen. Käytännössä näin ei kuitenkaan aina tapahdu, vaan vahinkoa aiheuttava toiminta saattaa jatkua edelleen ja muuttua myöhemmin luvalliseksi. Katsoisin sen takia, että VL:n vahingonkorvaussäännöstöä olisi pidettävä minimisäännöstönä VL:n vastaisilla toimenpiteillä aiheutettujen vahinkojen osalta. Vahingonkärsijöille olisi suoritettava vähintään niiden mukaiset korvaukset vesiasioissa. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, on tapaukseen lisäksi sovellettava yleisen Vah-

[178] Vrt. VahKorvL:n soveltamisalasta etenkin *Halila,* DL 1975 s. 253 ja *Kivivuori,* DL 1975 s. 266–276 niissä mainittuine lähteineen.

[179] Vrt. *Uotila,* Vattenförorening s. 20.

KorvL:n säännöksiä. Myös VahKorvL:n sovittelusäännökset tulevat tällöin kysymykseen.[180]

Ruotsissa korvauksia koskeva VaL 9 luku on, kuten aikaisemmassakin oikeudessa, tarkoitettu koskemaan korvausten suorittamista VaL:iin perustuvan luvan nojalla suoritetuista toimenpiteistä (ks. VaL 9: 1.1: »Den som fått tillstånd enligt denna lag . . . »).[181]

De lege ferenda mainittakoon, että VL:n tarkistamiskomitean mietinnössä *(KM 1972: B 134)* ja OikM:n esitysehdotuksessa v. 1978 esitettiin VL 11: 1.3:n muuttamista siten, että VL 11 luvun säännösten soveltamisala olisi laissa expressis verbis ulotettu myös luvattomilla sekä VL:n ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisilla teoilla aiheutettujen vahinkojen korvaamiseen. Ehdotuksen perusteluissa katsottiin, että kun vahinkoa aiheuttavat teot, olivatpa ne luvallisia tai luvattomia, ovat seurauksiltaan yleensä samanlaisia, olisi myös näistä seurauksista tuleva korvaus mahdollisuuksien mukaan määrättävä samoja eli VL 11 luvun säännöksiä soveltaen. Tätä pidettiin tarpeellisena senkin vuoksi, että riita- ja rikosasiat olisivat kyseisen ehdotuksen mukaan tulleet poistettaviksi VO:n toimivallan piiristä. Tässä tarkoituksessa ehdotettiin VL 11: 1:tä muutettavaksi siten, että korvausta teon laadusta riippumatta olisi haettu VO:ssa hakemuksella.[182]

Ltk lausunnossaan katsoi, että käytännöllisesti katsoen samaan tulokseen, kuin ehdotetulla VL 11: 1.3:n muutoksella, voitaisiin ehkä päästä myös tulkintateitse ottamalla VahKorvL:n sallimissa puitteissa huomioon, mitä VL 11 luvussa korvausperusteista on säädetty. Ltk viittasi tältä osin VahKorvL 5: 1:ssä olevaan säännökseen, jonka mukaan vahingonkorvaus tapauksissa, joissa siihen on erittäin painavia syitä, käsittää »hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon». Ltk:n mielestä käytetty sanonta on siksi epämääräinen ja tulkittavissa niin laajasti, että sen puitteisiin sopinee myös pääosa siitä, mitä VL 11 luvun mukainen korvausvastuu olisi esitysehdotuksen perusteella tullut sisältämään.[183] Ltk kiinnitti toiselta puolen huomiota myös siihen, että VL 11 luvussa ei lainkaan mainita henkilövahinkoja. Kuitenkin voimassa oleva VL:n korvausjärjestelmä edellyttää, että lainvastaisesta menettelystä aiheutuvat, henkilövahinkojenkin korvaamista tarkoittavat vaateet on käsiteltävä yleisten deliktiperusteista vahingonvastuuta koskevien normien mukaisesti myös silloin, kun henkilövahinko on aiheutunut VL:n vastaisesta menettelystä.[184] Ahdas laintulkinta voisi ehdotetun lainmuutoksen jälkeen johtaa jopa

---

[180] Omaksumani kanta vastaa tältä osin *Kivivuoren* VahKorvL:n soveltamisalan suhteen esittämää *rinnakkaisperiaatetta.* Ks. tästä *Kivivuori,* DL 1975 s. 272 s. Samoin *Vikatmaa,* Vesien saastuminen s. 111–113 aikaisemman RL 9 luvun ja VL 11 luvun keskinäisen suhteen kannalta.

[181] Ks. *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 466 s. sekä VaL 1918:n kommentaareista esim. *Viklund,* passim, mm. s. 5 s. ja 10 s.

[182] Ks. ehdotetun lainmuutoksen perusteluista *KM 1972: B 134* s. 23 ja *esitysehdotus 1978* s. 26.

[183] *Ltk 2/1980* s. 44.

[184] Mt. s. 45. Myös *Hollo* lausunnossaan Ltk:lle (s. 4 ja 41) piti periaatteellisesti ja oikeuspoliittisesti kyseenalaisena rinnastaa luvallisen ja luvattoman toimenpiteen aiheuttama korvausvelvollisuus, mikä voisi myös johtaa tuottamuksellisesti aiheutetun vahingon hyvittämättä jäämiseen.

siihen, ettei VahKorvL:ia voitaisi soveltaa henkilövahinkojenkaan korvaamiseen. Ltk ei sen vuoksi katsonut voivansa puoltaa VL 11: 1.3:n muuttamista esitysehdotuksessa tarkoitetulla tavalla. Sen sijaan se esitti pykälään lisättäväksi uuden 4 momentin, jossa oikeudenvastaisesta menettelystä aiheutuvan vahingon osalta säädettäisiin, ettei siitä vahinkoa kärsineen oikeus saada korvausta tällaista vahinkoa koskevien yleisten normien perusteella saisi jäädä vähemmäksi kuin miksi se VL 11 luvun säännösten mukaan määräytyisi.[185] Tällöin siis Ltk esitti lakiin nimenomaisesti samaa säännöstä, mitä edellä olen suositellut noudatettavaksi jo oikeusjärjestyksemme yleisten periaatteiden nojalla. Ilmeisesti Ltk on harkinnut asian niin, ettei tätä periaatetta voimassa olevan oikeutemme kannalta ehkä tultaisi soveltamaan ilman siihen oikeuttavaa nimenomaista säännöstä.

Vesilain uudistamistyöryhmä ei mietinnössään esittänyt sen paremmin VL 11: 1.3:n muuttamista kuin sanottuun lainkohtaan uutta 4 momenttiakaan. VL:n ja VahKorvL:n väliseen suhteeseen ei tämän VL:n osittaisuudistuksen yhteydessä katsottu tarpeelliseksi tältä osin puuttua. Sen sijaan ns. takautuvien korvausten ongelmaa pidettiin niin polttavana, että sen osalta VL 11: 8.2:een ehdotettiin nimenomaista määräystä siitä, että tällaisia korvausvaatimuksia saadaan tietyin edellytyksin käsitellä myös asianomaisen hakemusasian yhteydessä.[186]

Mikäli VL:n osittaisuudistus tullaan toteuttamaan VL:n uudistamistyöryhmän esittämässä muodossa, nyt käsitelty ongelmatilanne korjautuisi osittain ns. vanhojen (lupapäätöstä edeltävien) vahinkojen osalta. Kuitenkin pitäisin vahingonkärsijöiden kannalta edelleen suotavana, että Ltk:n esittämä kaikkia lainvastaisella menettelyllä aiheutettuja vahinkoja koskeva uusi 4 momentti lisättäisiin VL 11: 1:een. Ellei tämä tule toteutumaan, tulisi tuomioistuinten mielestäni harkita, voitaisiinko kyseisen säännön ilman nimenomaista lainkohtaakin katsoa jo yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden nojalla sisältyvän voimassa olevaan oikeuteemme.

7.4. Vahvistuskanteet

7.4.1. VO:n ja AO:n toimivallasta valtaväylää koskevissa kanteissa

VL 14: 7.3:ssa määrätään nimenomaan riita-asiana VO:ssa käsiteltäväksi kysymys valtaväylän sijainnista ja leveydestä. Tätä koskevassa kanteessa, ellei siihen liity suoritukseen velvoittamista koskevaa vaatimusta, on kysymys ainoastaan tietyn subjektiivisen oikeuden vahvistamisesta eli

---

[185] Ltk 2/1980 s. 46 s. ja liite 1 s. 22.

[186] LsN *Timo Kotkasaari*, puhelinhaastattelu 11. 8. 1983.

vahvistuskanteesta.[187] Mainitussa lainkohdassa valtaväyläkysymykset on rinnastettu muihin siinä lueteltuihin yksityisoikeudellisiin riitakysymyksiin siitä huolimatta, että valtaväyläinstituutio sisältää myös julkisoikeudellisia aineksia. Meillä useimmat oikeusoppineet ovat katsoneet valtaväyläinstituution julkisoikeudelliseksi oikeussäännöstöksi.[188] Valtaväylä onkin säädetty yleisten etujen hyväksi. Toisaalta yleinen etu on laajempi käsite kuin julkisoikeudellinen etu. Yleinen oikeus valtaväylän käyttöön sisältää sen, että valtaväylä on vapaa yleisölle eikä siihen oikeutettuja ole ennakolta rajoitettu tai määritelty.[189] Siten valtaväyläsäännöstöä ei mielestäni voida pitää pelkästään julkisoikeudellisena oikeussäännöstönä, vaan valtaväyläkäsitteellä on tätä laajempi sisältö. Oikeinta lienee katsoa, että se sisältää sekä julkis- että yksityisoikeudellisia aineksia.

Vesioikeuslakikomitean mietinnön (*KM 1939: 3*) sekä v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan valtaväylää vesistössä sekä sen oikeata paikkaa ja leveyttä samoin kuin järvessä ja meressä avoinna pidettävää kulku- ja uittoväylää sekä valtaväylää leveämpää kulkuväylää joessa ja salmessa koskevat kysymykset olisi käsitelty ehdotetuissa vesituomioistuimissa/vesistöoikeuksissa hakemusasioina (lakiehdotus 301.2 §). Käsittelyjärjestystä koskenut ehdotus lienee johtunut juuri siitä, että valtaväylää mainitun mietinnön perusteluissakin olevan lausuman mukaan pidettiin luonteeltaan julkisoikeudellisena oikeussäännöstönä.[190] Toisaalta valtaväylän ainakin osaksi julkisoikeudellisesta luonteesta huolimatta sitä koskevat riitaisuudet olivat VOL:n mukaan kuuluneet kokonaisuudessaan AO:n toimivaltaan.[191] VL:lla on siten siirretty valtaväylää koskevat vahvistuskanteet yleisistä tuomioistuimista VO:n toimivaltaan.

VL:n mukaan (1: 12) valtaväylä tarkoittaa sitä osaa vesistöstä, joka on säädetty pidettäväksi auki veden vapaata juoksua, kulkemista, puutavaran uittoa ja kalan

[187] Vrt. av:n 21 jälj.

[188] Esim. *Hollo*, Yksinäissäännöstelystä s. 28, katsoo, että yksityisen ja yleisen edun yhteensovittamisessa on kysymys julkisoikeudellista luonnetta olevasta omaisuudenkäyttörajoituksesta. *Vihervuori*, Oikeustiede 1977: 2 s. 152, luonnehtii valtaväylän sijaintia ja leveyttä koskevat riita-asiat vesioikeudellisiksi »hallintoriita-asioiksi». Vrt. myös *Vihervuori* s. 22 av:n 14 kohdalla sekä ed. 3. luvussa av:n 92 kohdalla ja av. 171.

[189] Vrt. tältä osin *KM 1939: 3*, perustelut s. 116 sekä yleisen edun käsitteestä *Vihervuori* s. 28–39 ja *Hollo*, LM 1982 s. 181 s.

[190] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 99.

[191] Vrt. VOL:n osalta 3.3.4. luvussa av:n 166 jälj.

kulkua varten. Valtaväylä sijaitsee kaikissa joissa[192] sekä lisäksi sellaisissa järvissä tai meressä olevissa salmissa tai kapeikoissa, joissa säännöllisesti harjoitetaan liikennettä tai puutavaran uittoa taikka joita kala pääasiallisesti käyttää kulkutienään (1: 13). Tämän tarkemmin laissa ei ole sanottu, missä ja miten suurissa vesistöissä valtaväylä on. Käytännössä tulee lähinnä kysymykseen rajanveto joen ja sitä pienemmän vesistön eli puron välillä.

Valtaväylän tulee olla kolmannes keskivedenkorkeuden mukaisesta vesistön leveydestä. Jos kuitenkin vesistössä harjoitetaan yleisesti liikennettä tai uittoa, valtaväylän leveys on vähintään seitsemän metriä. VO voi myös tärkeiden syiden vaatiessa hakemuksesta määrätä valtaväylän leveämmäksi tai kapeammaksi sekä sen sijainnin muuallekin kuin VL:ssa on sanottu (VL 1: 12.2). Tällaiset asiat käsitellään kuitenkin VO:ssa hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä eikä niitä siten voida lukea riita-asioihin kuuluvien vahvistuskanteiden ryhmään.

Valtaväylää ei saa ilman lain tai VO:n nimenomaista lupaa sulkea tai supistaa eikä siihen saa myöskään asettaa sen käyttämistä vaikeuttavaa laitetta tai tilapäistä estettä (VL 1: 12.3). Sama on voimassa myös vesistössä sijaitsevien yleisten kulku- tai uittoväylien suhteen (VL 1: 14).

Vanhemman suomalais-ruotsalaisen lainsäädännön mukaan valtaväylä oli ainoastaan niissä vesistöissä, joissa se vanhastaan oli ollut.[193] Suomessa mainitusta periaatteesta luovuttiin jo v:n 1865 kalastussäännöllä, jolloin siirryttiin sille nykyisinkin meillä voimassa olevalle kannalle, että kolmanneksen vesistön leveyttä sisältävä valtaväylä oli pidettävä auki jokaisessa kymissä, virrassa, joessa ja salmessa.[194] Meillä siis vesistön laadusta

---

[192] Joeksi katsotaan VL 1: 5:ssä meillä vanhastaan noudatetun periaatteen mukaisesti sellainen juoksevan veden vesistö, jossa on mahdollista liikkua soutamalla sekä lisäksi vesistö, jossa keskivesimäärä eli keskivirtaama on vähintään 2 m^3 sekunnissa. Määritelmä on sikäli epätarkka, ettei siinä ole sanottu, millainen veneen ja sen airojen tulee olla ja kuinka pitää soutaa.

[193] Ks. esim. 1734-vuoden lain kannalta ed. 3. luvussa av. 96. Vrt. Ruotsin v:n 1918 VaL:n valtaväyläsäännöstöstä (1: 5–13), jossa vanhemman suomalais-ruotsalaisen lainsäädännön mukainen periaate valtaväylän olemassaolon suhteen oli säilytetty, *betänkande 1910* s. 181–203, *Ljungman–Stjernquist* II s. 63 ja 73, *Undén* II: 1 s. 55 s., *Haataja,* Tutkielmia s. 175–179 sekä *KM 1939: 3* s. 64 s. ja 98 s. – Nykyisin monimutkaiset valtaväylämääräykset on Ruotsissa korvattu yksinkertaisemmilla säännöksillä, jotka rajoittavat vesiyrityksen luvanhaltijan oikeutta korvaukseen tapauksissa, joissa hänen oikeuttaan on loukattu tiettyjen yleisten etujen hyväksi (VaL 9: 14–15). Tällaisina aikaisempia valtaväyläintressejä vastaavina yleisinä etuina on po. lainkohdissa lueteltu yleinen kalastusintressi, yleinen kulkuväylä, yleinen satama tai yleinen uittoväylä, terveydenhoito tai yleinen ympäristönhoito. Po. säännökset koskevat myös muita vesialueita kuin aikaisempia valtaväylävesistöjä. Ks. VaL:n esitöistä näiltä osin *SOU 1977: 27* s. 195–198, *Lagrådsremiss* s. 56–64 ja *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 473–475.

[194] Vrt. v:n 1865 kalastussäännön osalta ed. 3. luvussa av. 99. Vrt. myös VOL:n valtaväyläkäsitteestä 3.3.4. luvun alussa.

ja yleisestä tarpeellisuudesta riippuu, onko siinä valtaväylä pidettävä auki vai eikö. Yksittäistapauksessa riidan sattuessa tämän kysymyksen ratkaiseminen on meillä vanhastaan kuulunut tuomioistuimelle.

VL 14: 7.3:ssa mainitaan VO:n toimivaltaan kuuluvina valtaväylän sijaintia ja leveyttä koskevat kysymykset. Valtaväylän sijaintia koskevan kysymyksen on katsottava käsittävän, paitsi määräämisen siitä, millä kohdalla vesistöä valtaväylä sijaitsee, myös sen seikan ratkaisemisen, onko asianomaisessa vesistössä yleensä lainkaan valtaväylää. Siten VO:n toimivaltaan kuuluu myös tämän kysymyksen ratkaiseminen.[195]

Omistusoikeus valtaväylän käsittävään vesialueeseen kuuluu meillä ympäröivien vesialueiden omistajille.[196] Valtaväylä ei siten ole omistusoikeuteen nähden vesistön muusta osasta erillinen alue. Sinänsä valtaväylä ei voi olla omistusoikeuden tai kaupan kohteena. Vaikka valtaväylä onkin tarkasti määritelty alue, niin siitä huolimatta se ei voi olla mikään erityinen omistusoikeuden kohde eikä valtaväylänimitystä voida myöskään käyttää ilmaisemaan erityistä omistusoikeutta sen käsittävään vesialueeseen. Valtaväylän käsittävä vesialue kuuluu edelleen tiettyihin tiloihin, kyliin tai alueisiin aivan samalla tavoin kuin jos valtaväylää ei vesistössä olisikaan. Valtaväylän käsittävä vesialue samoin kuin sen viereiset vesialueetkin voidaan haluttaessa jakaa rajankäynnillä kylien kesken sekä varsinaisella jaolla kylien tilojen kesken. Valtaväylä-määräyksillä tarkoitetaan ainoastaan omistajalle muutoin kuuluvan vesialueensa käyttöoikeuden lakisääteistä rajoittamista.[197] Siten omistusoikeutta valtaväylään koskevat riidat eivät ole Suomen oikeuden mukaan mahdollisia. Kysymys on joko valtaväylän sijaintia ja leveyttä koskevasta riidasta, joka kuuluu VO:n toimivaltaan, tai sitten omistusoikeutta valtaväylän käsittävään vesialueeseen koskevasta riidasta, joka taas kuuluu AO:n toimivaltaan (arg. VL 14: 3).[198]

---

[195] Vrt. 3.3.4. luvussa av:n 177 kohdalla.

[196] Näin *Haataja* II s. 167, *Lang–Haataja* s. 38, *Moring* I s. 20, *sama*, LM 1909 s. 236 ja *Serlachius*, Kommentar I s. 9. Vrt. myös *Lang* s. 97 s.

[197] Näin *Serlachius*, mt. s. 9. Vrt. *Hollo*, Yksinäissäännöstelystä s. 27, jossa puhutaan valtaväylän sisältävien vesistöjen osalta »elastisesta eli kimmoisasta vallintaoikeudesta», sekä *Undén* I s. 66, jossa tarkoitetaan tällä (äganderättens elasticitet) sitä, että rajoitusten lakattua omistaja saa takaisin normaalin vallintaoikeutensa. Vrt. lisäksi omistajan oikeuksien periaatteellisesta rajankäynnistä *Hollo*, Oikeustiede XII 1979 s. 36–39.

[198] Vrt. tästä 9.1.4. luku.

Toisaalta lienee mahdollista, että vesialueen rajat määriteltäisiin esimerkiksi kaupassa tai jakotoimituksen yhteydessä vesistössä sijaitsevan valtaväylän avulla. Jos sittemmin syntyisi riitaa »kiinteistön» eli vesialueen rajoista, kuuluisi tällainen riita-asia edellä mainitun VL 14: 3:n mukaan yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Mikäli riita nousisi vesialueen jakotoimituksen yhteydessä, olisi se taas JL 303 §:n mukaan ratkaistava MO:ssa.[199] Mielestäni yleinen tuomioistuin tai MO voisi tällaisissa tapauksissa VL 14: 1.2:n nojalla tutkia kysymyksen valtaväylän sijainnista ja leveydestä pääasiaan nähden ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana ja halutessaan VL 14: 6:n nojalla pyytää tältä osin lausunnon VO:lta. Yleisen tuomioistuimen ja MO:n päätöksellä ei kuitenkaan voida oikeusvoimaisesti ratkaista kysymystä valtaväylän sijainnista ja leveydestä, vaan VO esimerkiksi muuttuneiden olojen vuoksi voi määrätä asiasta toisinkin. Yleensäkään valtaväylää koskeva päätös ei saavuta oikeusvoimaa, vaan sitä voidaan muuttaa olosuhteiden muututtua.[200]

Tosin aikaisemmin on esitetty sellaisiakin mielipiteitä, että valtaväylä olisi yksityisestä vesistöstä erillinen valtiolle kuuluva alue (ns. regaalioikeudellinen käsitys)[201] tai että valtaväylä olisi jonkinlainen yhteisalue (allmänning), jota valtio ei tosin suoranaisesti omistaisi, mutta johon sillä olisi omistusoikeutta suuresti muistuttava käyttöoikeus.[202] Mainitun käsityksen tueksi on viitattu MK 12: 4:n omistusoikeutta vesialueisiin koskevaan säännökseen, jonka lopussa lausutaan, että järvissä ja virroissa olevasta valtaväylästä säädetään RakK:ssa. Kuitenkaan RakK:ssa sen paremmin kuin suomalais-ruotsalaisessa lainsäädännössä muutenkaan ei ole koskaan omaksuttu käsitystä valtion omistusoikeudesta valtaväylään. Kysymys on aina ollut vain velvollisuudesta pitää väylä avoinna. Valtaväylämääräykset sitovat myös valtiota samalla tavalla kuin yksityisiä. Valtaväylä on valtionkin vesialueella pidettävä auki valtaväyläintressien turvaamiseksi eikä valtio saa sulkea sitä ilman VO:n lupaa.[203]

Edellä lausuttu ei tarkoita sitä, että valtaväyläsäännöstö olisi merkityk-

---

[199] Samoin *Haataja* II s. 172.

[200] Ks. tästä *Haataja* II s. 172 s., *Lang* s. 100 s., *Serlachius,* mt. s. 8, *sama,* Finsk vattenrätt s. 19 ja *Urrila,* MYA 1933 s. 342. Mainitut mielipiteet on tosin esitetty VOL:n aikana, mutta periaatteessa tilanne ei ole tältä osin muuttunut.

[201] Vrt. valtaväylän regaaliluonteesta 3.2.3.1. luvussa av:n 80 kohdalla.

[202] Esim. *Lang*, s. 97 s., on katsonut omistusoikeuden valtaväylään kuuluvan ainoastaan periaatteessa vesialueen omistajalle. Vrt. *KM 1939: 3,* perustelut s. 99.

[203] Käsitys, ettei valtaväylä ole valtion omistamaa vesialuetta eikä sulje pois yksityistä omistusoikeutta ko. alueeseen, on meillä omaksuttu, paitsi ed. av:ssä 196 mainituissa tutkijoiden esityksissä, myös virallisjulkaisuissa *KM 1895: 7*:ssä s. 20 ja *KM 1939: 3*:ssa, perustelut s. 100 s. sekä Ruotsissa mm. v:n 1910 vesioikeus- ja ojituslakikomiteassa (*betänkande 1910* s. 178–181).

setön omistusoikeuden kannalta. Päinvastoin se sisältää varsin pitkälle meneviä rajoituksia omistajan oikeudesta kyseiseen alueeseen. Tällä on sitäkin suurempi merkitys, kun meillä omistusoikeuden suoja on perustuslaissa asetettu hyvin korkealle.[204] Valtaväyläkäsitettä lienee tässä suhteessa (omistajan vallintaoikeuden rajoituksena) tulkittava suppeasti. Toisaalta voidaan perustellusti katsoa niinkin, että valtaväylään liittyvä yleinen etu on asetettava yksityisen omistusoikeuden edelle. Ainakin teoriassa voitaisiin ajatella tapauksia, joissa edellä tarkoitetuista valtaväyläkäsitteen sisältöä ja omistusoikeuden rajoituksia koskevista kysymyksistä riideltäisiin juuri vahvistuskantein AO:ssa. Käytännössä ongelma ilmeisesti aktualisoituisi vasta sitten, kun jutussa on jo kysymys »vesistön luvattomasta sulkemisesta» tai »vesistöön rakentamisesta», jolloin juttu VL 14: 7.3:n mukaan kuuluisi VO:n toimivaltaan riita-asiana.

Oikeuskäytäntöä tutkiessani en ole havainnut VO:issa esiintyneen valtaväylän sijaintia tai leveyttä koskevia vahvistuskanteita, eivätkä vesioikeustuomaritkaan muistaneet sellaisia esiintyneen. Sen sijaan valtaväyläkysymystä on VL 2: 16:n nojalla jouduttu usein tutkimaan hakemusasioiden yhteydessä uiton etujen turvaamisen kannalta sillan tai voimalaitoksen rakennuslupa-asioita käsiteltäessä.[205] Itsenäisten valtaväyläkanteiden puuttuminen saattaa johtua valtaväyläintressin vähenemisestä muiden liikennemuotojen kehittyessä tai sitten siitä, että olemassa olevien valtaväylien sijainti on jo esimerkiksi maanmittausviranomaisten toimesta, sikäli kuin siihen on ollut tarvetta, selvästi määritetty.[206] Myös Ruotsin osalta voidaan todeta, että valtaväyläinstituutio on käytännössä suurin piirtein jäänyt vaille merkitystä. Joka tapauksessa Ruotsin oikeuskäytännössä on esiintynyt äärimmäisen harvoin valtaväyläsääntöjen soveltamistapauksia.[207]

---

[204] Esim. v:n 1939 vesioikeuslakikomiteassa (*KM 1939: 3*, perustelut s. 101) asetuttiin »sille vanhastaan periaatteellisesti hyväksytylle kannalle», että yleisen edun vaatiessa voidaan valtaväyläsäännöstöön sisältyviä rajoituksia lisätä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä ilman, että sitä olisi pidettävä yksityisen omistusoikeuden loukkaamisena ja että omistajalle tulisi siitä korvausta.

[205] Ks. esim. *KHO 1960 II 740, 1960 II 818, 1963 A II 220, 1963 A II 306* ja *1964 A II 253*. – Eräässä uittosäännön muuttamista koskeneessa hakemusasiassa (*PSVO p. 3. 10. 1980 n:o 56/80/I*) oli kysymys myös siitä, voitiinko ja oliko tarpeen myöntää uittajalle käyttöoikeus valtaväylän vesialueeseen. Erään lossin laillisuuden vahvistamista ym. koskeneessa riita-asiassa (*PSVO p. 22. 2. 1983 n:o 6/83/III*) oli muun ohella kysymys siitä, oliko kantajalle aikoinaan myönnetty oikeus valtaväylän sulkemiskiellosta poikkeamiseen ja oliko mainittu toiminta loukannut valtaväylän sulkemiskieltoa. – Vrt. kirjallisuudesta *Pietilä* s. 94 s.

[206] Vrt. maanmittausviranomaisten tehtävistä valtaväylän määräämisessä *Urrila*, MYA 1933 s. 335–343.

[207] Näin *Ljungman–Stjernquist* II s. 63. *Bergsten*, SvJT 1959 s. 673–693, esitellessään Ruotsin oikeuskäytäntöä vesiasioissa vuosilta 1919–1958, esittää yh-

Olisiko sitten valtaväyläsäännöstö poistettava laista kokonaan tarpeettomana? Esimerkiksi jo tie- ja vesirakennusten ylihallituksen kirjelmässä 26. 6. 1923 katsottiin, että käsite valtaväylä olisi kokonaan hylättävä.[208] Tämä kysymys oli esillä myös v:n 1939 vesioikeuslakikomiteassa. Vaihtoehtona valtaväyläsäännöstölle oli tuolloin se, että valtaväyläedut olisi otettu huomioon rajoituksina vesistön käyttöoikeuteen tämän eri muotoja koskevissa määräyksissä. Komitea piti kuitenkin edelleen tarpeellisena kapeiden vesialueiden jakamista sulkemisen suhteen kahteen ryhmään: suurempiin vesistöihin, joiden käytettävinä pidättäminen ja sulkemisen kieltäminen oli yleisen edun vaatima, sekä pienempiin vesistöihin, joiden sulkemisesta saattoi aiheutua ainoastaan yksityisen edun loukkaaminen. Edellisen ryhmän selvimmäksi ja kansantajuisimmaksi määritelmäksi komitea katsoi, että siihen kuuluviin vesistöihin oli sovellettava meidän oikeudessamme vanhastaan vakiintunutta valtaväyläperiaatetta.[209]

Edellä esitetyt v:n 1939 vesioikeuslakikomitean perustelut ovat edelleen hyväksyttäviä. Vesialueiden omistusoikeuden rajoittaminen on yhä yleisen edun mukaista. Jollakin lailla tämä rajoittaminen pitäisi yksityisten kansalaisten oikeusturvan vuoksi mahdollisimman täsmällisesti määritellä lainsäädännössä. Valtaväyläsäännöstö on osaltaan täyttämässä tätä tarkoitusta. Sitä paitsi valtaväyläintressien, esimerkiksi kalan kulun ja virkistystarkoituksessa tapahtuvan vesistössä kulkemisen merkitys on kasvamassa eikä puutavaran uittokaan energian kallistuessa ole meiltä hävinnyt. Valtaväyläsäännöstö on siten edelleen tarpeellinen. Ainakin sen suojaamat intressit pitäisi turvata. Tämä puolestaan aiheuttaa sen, että myös valtaväylää koskevat toimivaltakysymykset ovat meillä yhä aktuelleja.

7.4.2. VO:n ja AO:n toimivallasta kalaväylän määrittämisessä ja eräissä muissa kalastusta koskevissa kysymyksissä

Kalaväylää koskevat säännökset sisältyivät aikaisemmin v:n 1982 loppuun saakka voimassa olleen v:n 1951 KalL 10 §:ään.[210] Kalaväylän raja määrättiin saman lain 99.2 §:n sekä sen täytäntöönpanemisesta ja soveltamisesta annetun asetuksen

---

den ainoan valtaväylää koskeneen oikeustapauksen *(NJA 1938 s. 379)*. Tämäkin oli koskenut vanhemman oikeuden mukaista valtaväyläkäsitettä, jonka määrääminen voi Ruotsissa yhä tulla ajankohtaiseksi. Mainitussa tapauksessa kanne oli tutkittu vesituomioistuimissa.

208 Vrt. mainitusta kirjelmästä 3. luvussa av. 258.

209 Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 102.

210 Ks. yksityiskohtaisemmin *Haataja* II s. 162–164.

39.2 §:n mukaan vedenomistajan tai kalastusoikeuden haltijan taikka maatilahallituksen hakemuksesta sitä varten pidetyssä maanmittaustoimituksessa noudattamalla soveltuvin osin, mitä rajankäynnistä on voimassa (*KKO 1961 II 6*).[211]

V:n 1951 KalL 100 §:ssä taas säädettiin:

> »Jos muulloin kuin 99 §:ssä mainitun toimituksen yhteydessä on syntynyt riita 10–13 §:ssä tarkoitettujen vesialueiden rajasta tai asemasta tahi käyttämisestä kalastukseen taikka vesistön lohi- tai siikapitoisuudesta, ratkaiskoon asian oikeus, hankittuaan, milloin tarpeelliseksi katsoo, lausunnon asianomaiselta ammattiviranomaiselta.
>
> Sama olkoon laki riidan ollessa kalastusoikeuden käytön tai kalaveden hoidon järjestämisestä tai rauhoituspiirin sijoittamisesta.»

V:n 1951 KalL 100 § määräsi siis yleisen tuomioistuimen toimivaltaan muulloin kuin edellä mainitun maanmittaustoimituksen yhteydessä syntyneet riidat kalaväylän samoin kuin eräiden muiden v:n 1951 KalL 10–13 §:ssä tarkoitettujen vesialueiden (esim. nuotanvetopaikat ja eräät kalastukseen kielletyt alueet) rajasta tai asemasta tahi käyttämisestä kalastukseen taikka vesistön lohi- tai siikapitoisuudesta samoin kuin riidat kalastusoikeuden käytön tai kalaveden hoidon järjestämisestä tai rauhoituspiirin sijoittamisesta. Näihin säännöksiin ei VL alun perin aiheuttanut mitään muutoksia eikä VO:ia perustettaessa kalastuksen harjoittamista erityisemmin ajateltukaan.[212]

Kokonaisuuden kannalta oli kuitenkin ristiriitaista, että toisaalta VO:n toimivaltaan kuuluivat valtaväylän sijaintia ja leveyttä sekä mm. hakemusasioiden yhteydessä kalavahinkojen korvaamista koskevat asiat (VL 11: 3:n 4 kohta) ja että toisaalta yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluivat riidat kalaväylän rajasta tai asemasta sekä edellä mainittuja varsin suurta asiantuntemusta kalastuksen alalla vaativia asioita. Ruotsissa kalaväylän (fiskådra) määrääminen ja erivapauksien myöntäminen sitä koskevista säännöksistä kuuluvat lääninhallitusten toimivaltaan (fiskelagen 28–29 §). Tämä johtuu siitä, että nämä kysymykset on katsottu kuuluviksi hallintoon kuten yleisten kulku- ja uittoväylien määrääminen.[213] Kuitenkin myös VD voi vesistöön rakentamista koskevan lupapäätöksen yhteydessä antaa kalakannan turvaamiseksi tarpeellisia määräyksiä (VaL 1918:n 2: 8 ja VaL 3: 11).

Eräiltä osin uusi kalastuslaki (L 16. 4. 1982/286) sisälsi muutoksia aikaisempaan VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon kalastusasioissa.[214] Tarkoituksena oli myös yhdenmukaistaa KalL:n ja VL:n väyläsäännöstöä. Lain 24.1 §:ssä määrätään ensinnä valtaväylä pidettäväksi auki kalan kulkua varten niin kuin VL:ssa on säädetty. Kalaväylän käsite

---

[211] Vrt. maanmittausviranomaisten tehtävistä kalaväylän määräämisen suhteen aikaisemmin voimassa olleen oikeuden kannalta av:ssä 206 mainittu lähde.

[212] Tekstissä mainittu seikka selviää mm. hallituksen esityksen yleisperusteluista, *HE 1959: 64* s. 1–4.

[213] Ks. kalaväylän määräämisestä Ruotsissa lisäksi *Ljungman–Stjernquist* II s. 129, *Romberg–Thulin* s. 128–138 ja *Wikland*, Praktisk miljökunskap s. 229.

[214] Vrt. lain esitöistä *KM 1977: 47*, passim sekä *HE 1980: 214* s. 5 s., 15 s., 19 s., 39 s. ja 42, eduskuntakäsittelystä *Ltv 18/81, perustuslakivaliok. miet. 5/81* ja *SVM 213/81* sekä lisäksi jälj. 12.2.5. luku.

määritellään sitten 24.2 §:ssä. Sen mukaan kalaväylä sijaitsee valtaväylän jatkeena siellä, missä joki yhtyy järveen tai mereen, ja kalaväylä käsittää syvimmällä kohdalla kolmanneksen kyseisen vesialueen leveydestä ja ulottuu niin kauaksi selkäveteen, että kalan kulku on turvattu. VO voi kuitenkin määrätä kalaväylän leveyden ja sijainnin toisinkin, jos se kalan kulun turvaamiseksi on tarpeen. Tällainen asia käsitellään VO:ssa hakemusasiana. Sen sijaan kalaväylän rajojen selvittäminen ja merkitseminen kartalle tapahtuu edelleenkin maanmittaustoimituksessa, jonka suorittaa toimitusinsinööri ilman uskottuja miehiä ja johon muuten sovelletaan, mitä JL:ssa on rajankäynnistä säädetty (KalL 24.3 §).

Kalaväylän avoinna pitämisestä ja sulkemisesta on KalL 25.1 §:n mukaan voimassa, mitä VL:ssa on säädetty valtaväylästä. Saman pykälän 2 momentin mukaan aikaisemmin laillisesti saatu oikeus kiinteän pyydyksen pitämiseen valta- tai kalaväylässä jää edelleen voimaan, mutta VO:n toimivaltaan hakemusasiana kuuluu nyt tällaisen oikeuden lakkaamisesta määrääminen. Samoin vesialueelle perustetun rauhoituspiirin lakkauttamisesta ja uudelleen perustamisesta määrääminen kuuluu KalL 47 §:n mukaan VO:n toimivaltaan hakemusasiana. Edelleen pienehkön järven, jonka ainoastaan puro yhdistää muuhun vesialueeseen, ja puron sulkemisesta kalastusta, kalakannan hoitoa ja kalanviljelyä varten, päättää KalL 27 §:n mukaan hakemuksesta VO.

AO:n toimivaltaan kuuluvat taas KalL 19 ja 20 §:ssä tarkoitetut kalastusoikeutta koskevan vuokrasopimuksen vahvistamista, uudistamista ja purkamista koskevat kanteella vireille pantavat kysymykset. Yleensäkin vesialueen käyttämistä kalastukseen ja siitä toiselle aiheutuvaa vahinkoa ja haittaa sekä muuta KalL:iin perustuvan oikeuden hyväksikäyttöä tai velvollisuuden laiminlyöntiä koskeva erimielisyys on, jollei KalL:ssa jonkin asian osalta muuta ole säädetty, saatettava AO:n ratkaistavaksi riita-asiana (KalL 122 §). Uuden KalL:n mukaan AO on siis pääsääntöisesti toimivaltainen tuomioistuin kalastusasioissa. VO on toimivaltainen ainoastaan erikseen määrätyissä, joskin kalakannan hoidon kannalta tärkeinä pidettävissä tapauksissa.

7.4.3. Vesilainsäädännön nojalla annettuja päätöksiä ja niihin rinnastettavia sopimuksia koskevat vahvistuskanteet

VL 14: 7.3:ssa määrätään edelleen VO:ssa riita-asioina käsiteltäviksi, »milloin kysymys ei ole virka-apuasiasta, asiat, jotka koskevat tämän lain

tai sitä aikaisemman lainsäädännön nojalla annettuun päätökseen perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia,--» Myös tällaisissa tapauksissa on kysymyksessä vesioikeudellinen vahvistuskanne, jos kysymys on ainoastaan tietyn subjektiivisen oikeuden vahvistamisesta eikä kanteeseen liity suoritukseen velvoittamista koskevaa vaatimusta.[215] Kyseisessä lainkohdassa mainittu aikaisemman lainsäädännön nojalla annettu päätös voi olla mm. LH:n tai VTK:n lupapäätös. Lain sanamuodon mukaan on myös mahdollista, että tällainen aikaisempi päätös on AO:n antama, mikäli se on perustunut VL:ia aikaisempaan lainsäädäntöön (VOL), jonka mukaan vesioikeudelliset riita-asiat kuuluivat kokonaisuudessaan AO:n toimivaltaan. Tätäkin laajempi tulkinta lienee mahdollinen. VL 22: 1.1:stä verrattuna saman luvun 5 §:ään voitaneen päätellä, että VO:n toimivaltaan vesiasioina kuuluvat VL:n voimaantulon jälkeen sellaisetkin VL:n voimaantuloa edeltävään aikaan kohdistuvat riita-asiat (VL 22: 5:ssä mainittuja tapauksia lukuun ottamatta), joista VOL:iin ei sisältynyt säännöksiä, mutta joihin nykyään sovelletaan VL:n normeja.[216]

Sanotussa lainkohdassa mainittuihin päätöksiin on eräissä suhteissa rinnastettu myös vastaavanlaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sisältävät sopimukset.[217] Tämä on prosessuaaliselta kannalta perusteltu näkemys huomioon ottaen, mitä kirjallisten sopimusten vahvistamisesta oikeudessa on voimassa. Tällöin VO:n toimivaltaa harkittaessa on edellytettävä, että asia, ellei siitä olisi sovittu, kuuluisi asianomaisten VL:n säännösten nojalla VO:n toimivaltaan. Näiltä osin, kuten yleensäkin sopimuksiin perustuvien kanteiden osalta, on ajateltavissa hyvinkin ongelmallisia tilanteita toimivaltakysymyksen kannalta.

Kokonaisuudessaan VO:n toimivaltaan kuuluvien vahvistuskanteiden alue on sangen laaja. Kuitenkaan VO:issa ei näytä juurikaan nostetun puhtaita vahvistuskanteita, vaan jonkin tietyn oikeuden vahvistamista koskevan vaatimuksen ohella on yleensä vaadittu vastaajan velvoittamista johonkin suoritukseen. Ongelmatilanteet toimivaltakysymyksen kannalta ovat näissä tapauksissa kuitenkin periaatteessa samankaltaisia, joten tässä yhteydessä voitaneen esimerkkitapauksena tarkastella erästä KKO:n ratkaisua, joka koski VTK:n luvan nojalla rakennetun voimalaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä aiheutuneen vahingon korvaamista. Asiassa oli samalla kysymys sopimuksen merkityksestä.

---

[215] Vrt. av:n 21 jälj.

[216] Vrt. *Wirilander*, LM 1980 s. 241 ja ed. av:n 44 kohdalla.

[217] *Pietilä* s. 244.

KKO p. 31. 12. 1982 n:o 4281/81

K oli VO:een lähettämässään kirjoituksessa vaatinut korvauksia VTK:n 12. 11. 1953 antaman lupapäätöksen nojalla rakennetun Pällin voimalaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä hänen tilalleen aiheutuneista vahingoista. VO katsoi, että asia oli käsiteltävä VO:ssa riita-asiana. Koska voimalaitos oli valmistunut ja otettu käyttöön jo v. 1953 ja kun kanne oli tehty myöhemmin kuin 10 vuoden kuluttua tästä, VO huomioon ottaen VOL 1: 21:n sekä VL 14: 7:n, 16: 39 ja 41:n ja 22: 2:n säännökset hylkäsi kanteen. VYO jätti VO:n päätöksen lopputuloksen pysyväksi katsoen, että asia oli käsiteltävä hakemusasiana.

KKO katsoi ensinnä, että kun K:n kanne tarkoitti vesioikeudellisen lupapäätöksen nojalla suoritetusta rakentamisesta johtuneen vahingon korvaamista, oli kysymyksessä VO:ssa käsiteltävä, VL 14: 1:ssä tarkoitettu vesiasia, johon saman lain 22: 2.1:n mukaan oli sovellettava aikaisemman lain säännöksiä. Viimeksi mainitusta lainkohdasta johtui niin ikään, että asia oli käsiteltävä VL 14: 7.3:ssa tarkoitettuna riita-asiana. KKO katsoi edelleen, että K:n kanne perustui myös hänen ja voimalaitoksen rakentaneen yhtiön välillä tehtyyn kirjalliseen sopimukseen, jossa K:n oikeutta korvaukseen ei ollut rajoitettu koskemaan vain VOL 1: 21:n mukaista korvausvastuuta. Koska tuohon sopimukseen perustuva oikeus korvauksen saamiseen ei näin ollen vanhentunut sopimusta tehtäessä voimassa olleen VOL 1: 21:een sisältyneen säännön, vaan saamisen vanhentumista koskevien yleisten säännösten mukaisesti, alempien oikeuksien ei olisi tullut pelkästään mainitsemallaan perusteella ratkaista K:n asiassa esittämiä vaatimuksia antamatta lausuntoa muilta osin. Tämän vuoksi KKO, kumoten VO:n ja VYO:n päätökset, palautti asian VO:een, jonka tuli ilmoituksesta ottaa se riita-asiana uudelleen käsiteltäväksi. (KKO:ssa oli useita äänestyksiä. Kaksi jäsentä ei olisi muuttanut VYO:n päätöstä muulta osin kuin poistanut lausuman asian käsittelemisestä hakemusasiana. Kaksi jäsentä oli taas päätöslauselmasta ilmenevällä kannalla muutoin, paitsi olisi määrännyt asian käsiteltäväksi hakemusasiana. Yksi jäsen oli päätöslauselmasta ilmenevällä kannalla muutoin, mutta perusteli riita-asiain käsittelyjärjestyksen soveltamisen pelkästään VL 14: 7.3:n säännöksellä.)

KKO:n ratkaisusta ilmenee periaate, että kysymyksen ollessa vesioikeudellisen lupapäätöksen nojalla suoritetusta rakentamisesta johtuneen vahingon korvaamisesta, voidaan kanne perustaa myös asianosaisten tekemään sopimukseen. VO:n toimivaltaan kuuluu silloin tulkita sopimusta riidanalaisilta osin. Vastaava periaate on mielestäni voimassa sopimuksia koskevien vahvistuskanteiden osalta.

7.5. VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat asiat

7.5.1. Yleistä, oikeushistoriaa ja vertailua

VL 14: 7.3:n mukaan VO:ssa käsitellään riita-asioina mm. »tässä laissa kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat asiat». Säännös on tyypillinen VL:lle sikäli, että siinä jälleen viitataan muualla VL:ssa oleviin määräyksiin niitä tarkemmin yksilöimättä. Käsillä olevan tutkimustehtävän kannalta tämä on tietysti erittäin hankalaa.

Tirkkonen on katsonut, että prosessuaalisessa suhteessa kysymyksessä oleva riita-asioiden ryhmä on muihin verrattuna asetettu sikäli erikoislaatuiseen asemaan, että asioiden vireillepano tapahtuu nyt »kanteella» eli samoin kuin riita-asiat AO:ssa, kun taas muut riita-asiat VO:ssa saatetaan vireille sille annettavalla kannekirjelmällä (VL 16: 33.1).[218] Tätä ei kuitenkaan VL:ssa ole tarkoitettu eikä käytännössä ole näin menetelty. Kun VL:n eri kohdissa mainitaan, että erilaiset vaatimukset »on pantava vireille kanteella» määräajassa VO:ssa, tarkoitetaan sillä vain sitä, että asia on määräajassa saatettava VO:n käsiteltäväksi riita-asioista säädetyssä järjestyksessä. Sanamuotoa ei voida tulkita niin, että mainitut asiat tulisivat vireille samoin kuin riita-asiat AO:ssa. VL 16: 33.1:n säännös riita-asioiden vireilletulosta VO:ssa koskee poikkeuksetta kaikkia VO:n toimivaltaan kuuluvia riita-asioita.

VOL:iin sisältyi eräin paikoin maininta vastapuolen haastamisesta tai haasteesta oikeuteen (esim. VOL 2: 23.2, 6: 9.1 ja 6: 15.2). Tällä tarkoitettiin silloin AO:ta, koska VOL:n mukaan yleensä kaikki vesioikeudelliset riita-asiat kuuluivat AO:n toimivaltaan. Sen sijaan jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean (*KM 1939: 3*) laatimaan lakiehdotukseen ja sen mukaisesti myös v:n 1944 vesistölakiehdotukseen sisältyi eräin kohdin mainintoja siitä, että kyseinen asia oli ajettava ehdotetuissa vesituomioistuimissa/vesistöoikeuksissa kanteella tai haasteella. Tällaisia tapauksia ei ollut kuitenkaan kovin monta eikä niitä ollut erikseen huomioitu lakiehdotusten 331 §:n riita-asioiden yleismääritelmässä.[219]

> Edellä mainitulla tavalla kanteella tai haasteella vesituomioistuimissa/vesistöoikeuksissa ajettavia asioita olivat KM 1939: 3:n ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan ainakin seuraavat tapausryhmät:
>
> – Uittoyhdistyksen jäsenen tai jäsenenä ennen olleen uittajan oikeus määrätyillä perusteilla ajaa vesituomioistuimessa/vesistöoikeudessa kannet-

[218] Näin *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 668. Vrt. kuitenkin riita-asian vireille panemisesta VO:ssa *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 467 s. ja siellä av. 27.

[219] Vrt. av:n 8 jälj.

ta siitä, ettei uittoyhdistyksen toimihenkilöidensä ja työväkensä kanssa näiden palkkauksesta, eläkkeestä yms. eduista taikka kolmannen henkilön kanssa vuokrasta, vahingonkorvauksista, urakkatöistä ja muista määräaikaisia menoja aiheuttavista suhteista kolmanteen henkilöön tekemä sopimus sido uittoyhdistystä (lakiehdotus 112.2 §).

– Uittoyhdistyksen hallituksen tai jäsenen vaatimus yhdistyksen kokouksessa tehdyn päätöksen taikka yhdistyksen hallituksen tai muun edustajan toimenpiteen kumoamisesta tai muuttamisesta (lakiehdotus 123 §).

– Muutoksenhaku uittajien velvollisuuksien osittelusta annettuun uittoyhdistyksen hallituksen tai työpäällikön määräykseen (lakiehdotus 125.4 §).

– Pantinhaltijan oikeus vaatia korvausta sellaisen pantinhaltijalle ilmeisesti vahinkoa aiheuttavan sopimuksen johdosta, jonka omistaja on tehnyt korvausvelvollisen kanssa (lakiehdotus 242.2 §).

Ruotsissa VD:n toimivaltaan kuuluvat haasteasiat (stämningsmål) on VaL 13:14:ssä, joka sisältää 14 eri kohtaa käsittävän luettelon, mainittu vireille pantaviksi kanteella (talan).[220] Tavallaan voidaan sanoa, että Ruotsissa kaikki haasteasiat ovat VaL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrättyjä asioita. Periaatteessa asia oli järjestetty samoin jo Ruotsin vanhassa vesilaissa (v:n 1918 VaL 11: 17:n 22–51 kohdat).

7.5.2. VL:ssa mainitut tapaukset

VL:n vesivoiman hyväksikäyttöä, uittoa, ojitusta, vesistön järjestelyä ja vesistön säännöstelyä sekä erinäisiä säännöksiä koskevissa luvuissa on mainittu seuraavat tapaukset, jotka nimenomaan määrätään pantaviksi vireille kanteella:[221]

1) vesialueen vuokra- tai käyttöoikeuden haltijan vaatimus vesialueen omistajan velvoittamisesta lunastamaan häneltä rakentamansa laitteet (3: 7);

2) erikseen vireille pantaviksi määrätyt kanteet asianosaisten oikeudesta vesivoimaan tai osallistumisesta voimalaitoksen rakentamisyritykseen (3: 13.1);

3) vahingonkorvausvaatimukset uittoyhdistyksen hallituksen jäseneltä, toimihenkilöltä ja tilintarkastajalta (5: 60–61);

4) kanteet uittoyhdistyksen tekemistä sopimuksista, jotka koskevat toimihenkilöiden ja työntekijäin työsuhdetta, palkkausta, eläkettä ja muita etuja sekä vahingonkorvauksia, töiden teettämistä ja muita uittoon liittyviä asioita sekä vaatimukset saada purkaa mainittu sopimus (5: 67);

5) kanteet uittoyhdistyksen kokouksen päätöksen tai hallituksen toimenpiteen tehottomuudesta tai lain, uittosäännön, uittoyhdistyksen ohjesäännön tai viranomaisen antaman määräyksen vastaisuudesta tai sen aiheuttamista epäoikeutetuista eduista (5: 76);

6) muutoksenhakukanteet uittovahingon korvaamista koskevassa asiassa annettuun välitystuomioon (5: 86);

---

220 Vrt. 4.2.4. luvussa haasteasioiden kohdalla.

221 Vrt. *Pietilä* s. 245.

7) uittoasiamiehen oikeutta palkkioon koskevat kanteet (5: 91.2);
8) kanteet uiton järjestelypäällikön palkkion suuruudesta tai sen suorittamisvelvollisuuden jakamisesta uittajien kesken (5: 92.3);
9) vahingonkorvausvaatimukset ojitusyhtiön toimitsijoilta (6: 28.1);
10) kanteet ojitusyhtiön kokouksen päätöksen edellä 5. kohdassa mainituista puutteista, kuitenkin niin, että moite sellaista yhtiön päätöstä vastaan, joka koskee osakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia yhtiössä, on pantava vireille ojitustoimituksessa (6: 28.2);
11) vahingonkorvausvaatimukset järjestely-yhtiön toimitsijoilta sekä moitekanteet järjestely-yhtiön kokouksen päätöksestä, jossa osakkaiden osuus yhtiössä tai kustannusten jako on vahvistettu, ja vaatimukset hyödynsaajien velvoittamisesta osallistumaan järjestelyn kustannuksiin (7: 11.1);
12) kanteet vesistön järjestelyn edun saajien kustannusosuuksien muuttamisesta ennalta arvaamattomien syiden johdosta (7: 12.2);
13) valtion kanne vesistön järjestelyn hyödynsaajien velvoittamisesta yhteisesti huolehtimaan järjestelyn vaatimista hoito- ja kunnossapitotöistä (7: 13.3);
14) vahingonkorvausvaatimukset säännöstely-yhtiön hallituksen jäseniltä sekä säännöstely-yhtiön kokouksen pätemättömyyttä koskevat moitekanteet (8: 18.2 verr. 5: 76);
15) moitekanteet säännöstely-yhtiön kokouksen määräämästä kustannusten jaosta (8: 19);
16) hyödynsaajan vaatimus saada liittyä perustettuun säännöstely-yhtiöön sekä osakkaan vaatimus saada erota yhtiöstä (8: 20);
17) VO:n määräämän säännöstely-yhtiön tilintarkastajan palkkioriita (8: 22.1);
18) kustannusten velkominen yhteisen vesioikeudellisen yrityksen osakkaalta, joka on laiminlyönyt tehdä hänelle kuuluvan osuuden töistä (12: 8.3).

Edellä lueteltuihin nimenomaan kanteella vireille pantaviksi määrättyihin asioihin rinnastettavana asiana on pidettävä ainakin viemäriyhtiön kokouksessa vahvistettua viemäröintikustannusten jakoa koskevaa asiaa. Tällaista viemäriyhtiön päätöstä saadaan moittia VO:ssa ajettavalla kanteella kolmen kuukauden kuluessa kokouksesta (VL 10: 16.1 verr. 6: 29.3).[222]

Edellä olevasta luettelosta havaitaan, että VL:n eri kohdissa on mainittu huomattavan paljon kanteella vireille pantaviksi määrättyjä asioita. Monet näistä tapauksista muistuttavat läheisesti toisiaan, joten on mahdollista jakaa ne systemaattisesti tiettyihin tapausryhmiin, joita seuraavassa esityksessä käsitellään erikseen eri alaluvuissa. Tällainen jaottelu helpottaa tapausten yksityiskohtaisempaa tarkastelua.

[222] Samoin *Pietilä* s. 223 i.f.

7.5.3. *Vesialueen vuokra- tai käyttöoikeuden haltijan lunastusvaatimus*

Edellisen alaluvun 1. kohdassa mainittu vesialueen vuokra- tai käyttöoikeuden haltijan oikeus vaatia VO:ssa vireille panemallaan kanteella vesialueen omistajan velvoittamista lunastamaan häneltä rakentamansa laitteet (VL 3: 7) muodostaa yksinään oman erityisryhmänsä. Asiallisen sisältönsä puolesta mainittu lainkohta on verrattavissa MVL 34 §:ssä säädettyyn vuokranantajan velvollisuuteen suorittaa lunastus niistä tontilla olevista rakennuksista, puista ja pensaista sekä pysyvään käyttöön tarkoitetuista laitteista ja laitoksista, mitkä vuokrasuhteen päättyessä siirtyvät hänen omistukseensa.

MVL 34 §:ään perustuvat kanteet kuuluvat AO:n toimivaltaan. Tähän nähden voitaisiin ajatella, ettei myöskään VL 3: 7:n mukainen kanne olisi välttämättä vaatinut VO:ssa tapahtuvaa käsittelyä. Tällainen kanne ei nimittäin näytä vaativan erityistä vesiolojen asiantuntemusta. Toisaalta on todettava, että tällainen kanne saattaa vaatia vesirakennusalan asiantuntemusta, jota varsinkin VO:n insinöörijäsenet edustavat. Lisäksi on mahdollista, että asia liittyy läheisesti VO:ssa käsiteltävään lupahakemukseen.

VL:n tarkistamiskomitean mietinnössä (*KM 1972: B 134*) ja OikM:n esitysehdotuksessa v. 1978 esitettiin mm. VL 3: 7:ssä tarkoitettua kanteella vireille pantavaksi määrättyä asiaa muutettavaksi hakemusasiaksi.[223] Sen sijaan Ltk lausunnossaan katsoi, että tällaiset asiat ovat nykyistä asiajakoa silmällä pitäen yleensä tyypillisiä riita-asioita, joissa on lähes poikkeuksetta kysymys osapuolten välisestä erimielisyydestä, jonka ratkaisun merkitys ei ulotu heitä kauemmaksi. Ltk ei sen tähden pitänyt perusteltuna tällaisten asioiden muuttamista hakemusasioiksi, mikäli riita-asioiden ryhmä sinänsä säilytetään. Edelleen Ltk katsoi po. asian olevan senlaatuinen, että sen käsittely edellyttää vesioikeudellista erikoistuntemusta.[224] VL:n uudistamistyöryhmä mietinnössään ei esittänytkään muutoksia näiltä osin.

Kovin suurta merkitystä nyt kosketellulla toimivaltakysymyksellä ei käytännössä ole, koska havaintojeni mukaan tällaisia kanteita ei ole esiintynyt VO:ssa.

7.5.4. *Oikeutta vesivoimaan koskevien riitojen oikeuspaikasta*

Edellä olevan luettelon 2. kohdassa mainitussa VL 3: 13.1:ssä säädetään:

> »Jos asianosaisten välillä syntyy erimielisyyttä oikeudesta vesivoimaan tai niiden edellä olevien säännösten soveltamisesta, jotka koskevat osallis-

---

[223] Ks. *KM 1972: B 134* s. 22 sekä *esitysehdotus 1978* s. 20 ja 34.

[224] Ks. *Ltk 2/1980* s. 116 i.f. ja 196 s. Samoin *Hollo* lausunnossaan Ltk:lle (s. 44 s.).

tumista rakentamisyritykseen, on asianosaiset, mikäli asiaa ei voida hakemuksen yhteydessä ratkaista, vesioikeuden päätöksellä osoitettava määräajassa panemaan vireille asiaa koskeva kanne. Tällainen määräys ei estä hakemuksen edelleen käsittelyä ja luvan myöntämistä, ellei vesioikeus katso painavia syitä olevan käsittelyn siirtämiseen siksi, kunnes riita on ratkaistu.»

Lainkohdan sanamuodosta ilmenee, että VO:n tulee hakemusasian yhteydessä ratkaista oikeutta vesivoimaan ja osallistumista rakentamisyritykseen koskevat erimielisyydet, milloin sellainen on mahdollista. Käytännössä näin voi tapahtua silloin, kun ratkaisu voidaan perustaa lupahakemuksen yhteydessä VO:lle esitettyyn kirjalliseen aineistoon.[225] Muussa tapauksessa VO:n on päätöksellään osoitettava asianosaiset määräajassa panemaan vireille asiaa koskeva kanne. Tässä erillisessä oikeudenkäynnissä ratkaistavat kysymykset ovat puhtaasti yksityisoikeudellisia.[226]

VL 3: 13.1:ssä ei sanota, missä tuomioistuimessa siinä tarkoitettu erillinen kanne on pantava vireille. Kirjallisuudessa ja virallisjulkaisuissa kysymys on tulkittu niin, että mainitussa lainkohdassa tarkoitetaan vesioikeudellisen siviiliprosessin vireillepanoa VO:ssa.[227] Myös tuomioistuinkäytännössä VO on ainakin eräässä tapauksessa nimenomaisesti määrännyt tällaisen kanteen pantavaksi vireille VO:ssa.

---

[225] Ks. esim. *KHO 1981 A II 85:* Ilmenneiden seikkojen vuoksi yhtiöllä katsottiin 1700-luvulla perustettujen, kosken molemmin puolin sijanneiden tulliveromyllyjen omistajana olevan hakemuksen hyväksymisen kannalta riittävä oikeus koskeen suunnitellussa voimalaitoksessa käyttöön otettavaan vesivoimaan. Asiassa esitetyt vaatimukset eivät KHO:n mielestä antaneet aihetta osoittaa asianosaisia panemaan vireille VL 3: 13.1:ssä tarkoitettua kannetta. Vrt. myös VOL:n voimassaoloajalta *KHO 1962 II 222,* jossa KHO katsoi, ettei hakijan oikeuden vesivoiman käyttämiseen voitu katsoa vesialueen omistusoikeutta koskeneen väitteen johdosta käyneen siten riitaiseksi, kuin VOL 6: 9.1:ssä tarkoitettiin. Vrt. lisäksi korvausten määräämisen kannalta jälj. 8.4.1. luvussa tarkasteltu *KKO t. 28. 12. 1979 n:o 3607* (Jumiskon voimalaitosasia).

[226] Samoin *Ltk 2/1980* s. 197. – Ruotsin uudessa vesilaissa ei ole enää vastaavaa määräystä, vaan kysymys on tarkoitettu jättää yleisen oikeudenkäyntijärjestyksen mukaan ratkaistavaksi. Vrt. siitä ed. 4.2.4. luvussa av:n 76 kohdalla.

[227] Näin esim. *Ahlbom,* Rättegången i civila vattenmål s. 90 ja *Pietilä* s. 247. Myös VL:n tarkistamiskomitean mietinnössä, OikM:n esitysehdotuksessa 1978 ja Ltk:n lausunnossa lähdettiin siitä, että VL 3: 13.1:ssä on kysymys VO:n toimivaltaan kuuluvasta riita-asiasta, koska mainituissa mietinnössä ja esitysehdotuksessa ehdotettiin mm. sanotussa lainkohdassa tarkoitetun asian muuttamista hakemusasiaksi ja Ltk:n lausunnossa taas katsottiin, että po. erillinen oikeudenkäynti olisi edelleenkin pantava vireille kanteella ja asia käsiteltävä VO:ssa riita-asiana. Ks. tästä *KM 1972: B 134* s. 22, *Esitysehdotus 1978* s. 20 ja 34 sekä *Ltk 2/1980* s. 197.

KHO 1965 A II 177/PSVO p. 18. 9. 1964 n:o 56/64/I

Pohjolan Voima Oy:n haettua lupaa Isohaaran voimalaitoksen rakentamiseen Kemijokeen Kemijoki Oy oli PSVO:lle jättämässään ilmoituksessa katsonut, että voimalaitoksessa otettiin käyttöön sen omistamaa vesivoimaa siinä määrin, että sillä oli oikeus osallistua voimalaitosyritykseen. Sen vuoksi Kemijoki Oy oli pyytänyt, että VO määräisi Pohjolan Voima Oy:n ryhtymään VL 3: 9:ssä tarkoitettuun osallistumistarjousmenettelyyn.

VO: Koska yhtiöiden välillä oli syntynyt erimielisyyttä niiden oikeudesta vesivoimaan ja osallistumisesta rakennusyritykseen eikä niiden ratkaiseminen siihen mennessä esitettyjen selvitysten perusteella ollut mahdollista ja riittävän selvityksen hankkiminen niistä olisi suhteettomasti viivyttänyt hakemuksen käsittelyä, VO siirsi VL 16: 24.1:n nojalla ratkaisun tältä osin myöhemmin annettavaksi ja VL 3: 13:n nojalla ositti asianosaiset 6 kk:n kuluessa päätöksen antamisesta lukien panemaan VO:ssa vireille asiaa koskevan kanteen. Kemijoki Oy:n pyydettyä kirjelmässään VO:n päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämistä KHO katsoi, ettei kirjelmä antanut aihetta toimenpiteisiin sen taholta.[228]

Vastaavanlaiset oikeutta vesivoimaan ja osallistumista rakentamisyritykseen koskevat riidat kuuluivat aikaisemmin VOL 1: 13:n mukaan yleisen tuomioistuimen toimivaltaan.[229] Siten tältä osin VL:lla on siirretty toimivaltaa AO:lta VO:lle.

Pietilä katsoo, että riita oikeudesta vesivoimaan on useimmissa tapauksissa pohjimmaiselta luonteeltaan kiinteistöriita, joka saattaa esiintyä sekä saanto- että ulottuvuusriidan muodossa. Tästä Pietilä tekee sellaisen johtopäätöksen, että VO poikkeuksena pääsäännöstä on toimivaltainen tutkimaan ja ratkaisemaan oikeutta vesivoimaan koskevia kiinteistöriitoja.[230]

Tämän tutkimuksen puitteissa ei tässä yhteydessä ole mahdollista selvittää lähemmin kiinteistöriidan luonnetta ja käsitettä.[231] VL 3: 13.1:n tarkoittamassa oikeutta vesivoimaan koskevassa riidassa, mikäli se kuuluu VO:n toimivaltaan, ei kuitenkaan voi olla kysymys omistusoikeutta

---

[228] Kemijoki Oy pani sittemmin Pohjolan Voima Oy:tä vastaan PSVO:ssa vireille kanteen, jossa mm. pyydettiin, että VO oikeuttaisi Kemijoki Oy:n osallistumaan Pohjolan Voima Oy:n rakentamaan Isohaaran voimalaitosyritykseen. VO:n suullisessa käsittelyssä sekä kantaja että vastaaja ilmoittivat kuitenkin luopuvansa toisiaan vastaan esittämistään vaatimuksista ja pyysivät jutun jättämistä sillensä. Tämän vuoksi kyseinen riita-asia PSVO:n päätöksellä *20. 3. 1969 n:o 11/69/I* jätettiin sillensä.

[229] Vrt. tästä 3.3.3. luku.

[230] Näin *Pietilä* s. 247. Pietilä sivuuttaa kuitenkin kysymyksen siitä, miten pitkälle ja millaisiin tapauksiin tämä poikkeussääntö ulottuu.

[231] Vrt. siitä 9.1.3. luku.

kyseiseen vesialueeseen koskevasta kiinteistöriidasta, jossa pitäisi selvittää saannon pätevyys ja ulottuvuus tai kyseisen kiinteistön ulottuvuus. Kysymyksessä on ilmeisesti vain menettely, jossa todetaan, paljonko vesivoimaa kullekin *riidattoman* vesialueen omistusoikeuden, vesialueen osuuden luovutuksen tai vesivoiman käyttöoikeuden nojalla kuuluu.

Jos kysymyksessä on riita vesialueen omistusoikeudesta, joka luetaan kiinteistöksi, ei VO saa sitä VL 14: 3:n nimenomaisen kiellon mukaisesti tutkia.[232] Sen sijaan VO voinee tutkia vesivoiman käyttöoikeutta koskevan riidan siitä huolimatta, että tällaistakin käyttöoikeutta on kirjallisuudessa pidetty luonteeltaan kiinteänä omaisuutena. Tämä selittyy sillä, että tällaista käyttöoikeutta on pidettävä VL:ssa säänneltynä ns. vesioikeudellisena rasitteena ja että poikkeuksena pääsäännöstä VO on toimivaltainen tutkimaan tällaisia rasitteita koskevia riitoja.[233] Selvää mielestäni on, että VO:n toimivaltaan kuuluvat VL 3: 13.1:ssä tarkoitetut osallistumista rakentamisyritykseen koskevat riidat.

Edellä olevaan esitykseen liittyen todettakoon myös, ettei vesivoiman omistusoikeudella lunastaminen ole meillä VL:n mukaan mahdollista.[234] Voimalaitoksen rakentajalle voidaan tietyin edellytyksin antaa ainoastaan käyttöoikeus laitoksessa tarvittavaan, toiselle kuuluvaan vesivoimaan (VL 3: 9). Sen sijaan VO:n rakennuslupapäätöksessä voidaan luvan saajalle käyttöoikeuden lisäksi tietyin edellytyksin antaa oikeus lunastaa omakseen toiselle kuuluva maa- tai vesialue (VL 2 luku).[235]

Edellä mainitun Isohaaran voimalaitoksen rakentamista koskevan päätöksen osalta, jossa VO osoitti VL 3: 13:n nojalla asianosaiset panemaan VO:ssa vireille oikeutta vesivoimaan ja osallistumista rakentamisyritykseen koskevan kanteen, todettakoon, että kysymys oli ainoastaan erimielisyydestä näiltä osin ja ettei varsinaista vesialueen omistusoikeuskysymystä ollut saatettukaan riidanalaiseksi.

Edellä lausuttu kanta, ettei VO:n toimivaltaan kuulu tutkia vesivoiman

---

[232] Vrt. tästä 9.1.4. luku.

[233] Vrt. esim. *Hollo,* Erityinen kiinteistöoikeus s. 14, jossa vesivoiman käyttöoikeus luetaan kiinteästi omaisuudeksi, sekä toisaalta ns. vesioikeudellisista rasitteista *Pietilä,* Kiinteistönmuodostamisoikeus s. 231, *sama,* Vesioikeus s. 230–241 ja jäljempänä 9.1.5. luvussa av:n 34 jälj.

[234] Samoin *Hiltunen,* Maanmittausinsinööri 1/1972 s. 7. Edelleen meillä on katsottu, ettei vesivoiman hankkiminen pakkolunastuslain mukaisella pakkolunastuksella tule VL:n voimaan tultua kysymykseen. Ks. tästä *HE 1959: 64* s. 10 s. ja *Pietilä* s. 113.

[235] Ks. tästä *Hiltunen,* mt. s. 7 s. ja *Pietilä* s. 109 s. Vrt. lisäksi yhteisen vesivoiman käyttöön ottamisen edellytyksistä VL 3: 9–12 sekä kirjallisuudesta *Eronen,* VT 1/1962 s. 5–9 ja *Pietilä* s. 111–116.

omistusoikeutta koskevia riitoja, ilmenee myös seuraavista KHO:n, KKO:n ja VO:n ratkaisuista.

KHO p. 30. 4. 1969 n:o 2574/69

A ja B olivat ISVO:lle 31. 8. 1966 toimittamassaan hakemuksessa pyytäneet lupaa omistamansa myllyn ja padon pitämiseen eräässä koskessa. VOT:n kehotettua heitä täydentämään asiakirjoja olivat A ja B lausuneet, että heillä käsityksensä mukaan oli ylimuistoisen nautinnan tuoma laillinen oikeus myllyn ja padon pitämiseen, vaikka erityistä lupaa ei ollutkaan. Heillä ei ollut tarkoitus saada mitään sen laajempia oikeuksia kuin mikä heillä oli myllyynsä ylimuistoisen nautinnan perusteella.

ISVO, p. 18. 10. 1968 n:o 104/II/68, käsitteli asian. VO:n mielestä ensinnäkin sen kysymyksen käsittelemisen ja ratkaisemisen, oliko A:lla ja B:llä väittämänsä ylimuistoisen nautinnan perusteella oikeus hakemuksessa mainitun vesilaitoksen padon ja kosken vesivoiman käyttämiseen, ei voitu VL 14: 3:n, 3: 3.1:n ja 3: 13.1:n säännökset huomioon ottaen katsoa kuuluvan VO:lle. Sanottu kysymys, mikäli A ja B katsoivat etunsa sitä vaativan, oli mahdollista selvittää yleisessä tuomioistuimessa ajettavin kantein. Kun A ja B muutoin eivät olleet suostuneet antamaan VO:lle vaadittuja, hakemuksen edelleen käsittelemistä varten tarpeelliseksi katsottavia selvityksiä, VO jätti asian enemmän käsittelyn sillensä.

KHO, ottaen huomioon VL 16: 1 ja 3:n sekä 22: 2.1:n ja VOL 1: 8:n säännökset, jätti VO:n päätöksen lopputuloksen pysyväksi. Perusteluina KHO mainitsi mm. sen, että A ja B, jos heillä niin kuin he olivat ilmoittaneet, oli oikeus pitää myllyä ylimuistoisen nautinnan nojalla, eivät olleet myllyn edelleen pitämiseksi VL:n mukaisen luvan tarpeessa.

KKO p. 10. 10. 1974 n:o 1162/KHO 1970 A II 139

Imatran Voima Osakeyhtiön haettua lupaa voimalaitoksen rakentamiseen Kuusinkijoen Myllykoskeen Kuusamon kunnassa olivat eräät asianosaiset esittäneet Kuusinkijoen vesivoimaa koskevia vaatimuksia.

PSVO, p. 1. 2. 1969 n:o 7/69/II, hylkäsi vaatimukset aiheettomina, »koska Pohjois-Suomen maanjako-oikeuden 20. 5. 1969 antamassa, kuitenkin vielä vailla lainvoimaa olevassa päätöksessä on todettu Kuusinkijoen alkavan Suininginjärvestä». Edelleen VO myösi hakijalle luvan voimalaitoksen rakentamiseen muun muassa sillä perusteella, että »hakijalla on oikeus suurimpaan osaan tarvittavaa aluetta ja yli 98 % yrityksessä käytettävästä vesivoimasta, edellyttäen ettei Korkeimman oikeuden edellä sanotusta Pohjois-Suomen maanjako-oikeuden päätöksestä tehtyihin valituksiin myöhemmin antamasta päätöksestä muuta johdu». Vielä VO:n päätöksen loppuun sisältyi seuraava kappale: »Tämän päätöksen pysyvyys on riippuvainen siitä, päättyykö Pohjois-Suomen maanjako-oikeuden toukokuun 20 päivänä 1968 julistamasta koskitilojen muodostamistoimitusta N:o 69461 Kuusamon kunnan Vuotungin kylässä koskevasta päätöksestä tehty valitusasia Korkeimmassa oikeudessa tässä päätöksessä edellytetyllä tavalla. Jos asia päättyy toisin kuin on edellytetty, annettu päätös raukeaa ja voidaan asia jonkun asianosaisen hakemuksesta raukeamisen toteamista varten saattaa vesioikeuden käsiteltäväksi.» KHO:n päätös ei sisältänyt muutosta näiltä osin. VYO: Ei muutosta rahakorvausten osalta. KKO: Ei mh-lupaa.

PSVO p. 19. 3. 1980 n:o 15/80/I

Kysymyksessä oli oikeuden vahvistamista kotitarvemyllyn tarvitsemaan vesivoimaan ym. koskeva riita-asia. P oli VO:een toimittamassaan kirjelmässä lausunut, että hän oli ostanut eräästä tilasta sille kuuluvan oikeuden kotitarvemyllyn tarvitsemaan voimaveteen ym. P ei ollut kuitenkaan saanut kauppakirjassa luovutettuja oikeuksia ja etuuksia hallintaansa, sillä vesivoima oli X Oy:n käytössä. Tämän vuoksi P vaati, että kyseiselle tilalle kuuluvat oikeudet kotitarvemyllyn tarvitsemaan voimaveteen ym. selitetään hänelle kuuluviksi.

VO katsoi tältä osin, että kun kyseistä vaatimusta ei ollut tehty voimalaitoksen rakentamislupahakemuksen yhteydessä, ei sitä, kenellä oli oikeus kyseiseen vesivoimaan, voitu VL 3: 13.1:n säännös huomioon ottaen tutkia VO:ssa voimalaitoksen rakentamislupahakemukseen liittymättömänä. Tämän vuoksi ja kun kyseistä vaatimusta ei voitu muutoinkaan tutkia VO:ssa, VO jätti sen tutkimatta. VO:n päätös sai lainvoiman.

Ensimmäisestä edellä selostetuista oikeustapauksista havaitaan, etteivät VO ja KHO ole tutkineet kysymystä siitä, oliko hakijoilla oikeus pitää kyseistä myllyä ylimuistoisen nautinnan nojalla. VO:n päätöksessä, jossa myös on viitattu VL 3: 13.1:n säännökseen, tätä kysymystä on selvästi pidetty yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvana kiinteistöriitana.

Toisesta tapauksesta havaitaan, ettei VO ole asiallisesti tutkinut oikeutta vesivoimaan koskenutta riitaa, vaan on päätöksensä perusteluissa ainoastaan nojautunut MJO:n vielä lainvoimaa vailla olleeseen päätökseen.

Muodollisesti VO:n ratkaisu perustui tältä osin VL 16: 24.4:ään, vaikka tätä lainkohtaa ei päätöksessä mainittukaan. Säännöksen tarkoituksena on edistää hakemusasian nopeaa loppuun saattamista ja estää sellaisten tarpeettomien riitojen syntymistä, joiden tarkoituksena on pyrkiä pitkittämään hakemusasian vireilläoloa.[236] Kysymyksessä on ehdollinen päätös, jollaista ei siviiliprosessissa yleensä pidetä mahdollisena.[237]

Sen sijaan meillä aikaisemmin VOL 6: 9:n mukaan eri oikeudenkäynti keskeytti vesioikeusasian käsittelyn, jota jatkettiin vasta sen jälkeen, kun ennakkokysymys oli lainvoimaisesti ratkaistu. Samalla kannalla oli v:n 1939 vesioikeuslakikomitea (lakiehdotus 304 §). Mainittu komitea katsoi, että vesioikeusasian käsittely katselmus- ym. menettelyineen on usein siksi paljon aikaa, työtä ja varoja kysyvä, ettei ole syytä sitä jatkaa, jos kaikki siihen tehty ja uhrattu eri oikeudenkäynnin johdosta saattaa käydä hyödyttömäksi. Lisäksi komitea katsoi tapauksissa, joissa asian ratkaisu on ennakkoriidasta riippuvainen, yleisen oikeudenkäyntijärjestyksen mukaiseksi keskeyttää asian käsittely, kunnes ennakkoriita on ratkaistu.[238] VL:ia

[236] Näin *HE 1959: 64* s. 33.

[237] Ks. esim. *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 240 s. Vrt. kuitenkin *Pietilä* s. 145 s. ja 189 sekä VOL:n ajalta oikeustapaus *KKO 1950 II 318.*

[238] *KM 1939: 3,* perustelut s. 403.

säädettäessä hakemusasioiden nopeaa loppuunsaattamista pidettiin kuitenkin sanottuja näkökohtia tärkeämpänä.

Viimeksi selostetussa VO:n päätöksessä on viitattu lisäksi siihen, että VL 3: 13.1:ssä tarkoitettu menettely edellyttää oikeutta vesivoimaan koskevan vaatimuksen esittämistä voimalaitoksen rakentamislupahakemuksen yhteydessä.

Edellä olevan esityksen perusteella on jo tehtävissä seuraavat johtopäätökset: Käytännössä VO:t eivät näytä tutkineen oikeutta vesivoimaan koskevia riitoja, mutta ainakin kerran tätä tarkoittava osoitus VO:een on annettu. Kirjallisuudessa ja virallisjulkaisuissa esitetty tulkinta siitä, että VL 3: 13.1:ssä tarkoitetaan vesioikeudellisen siviiliprosessin vireillepanoa VO:ssa, lienee oikea edellyttäen, ettei samalla ole kysymys vesialueen omistusoikeutta koskevasta riidasta. VL 3: 13.1:ssä ei kuitenkaan nimenomaisesti mainita, missä kyseinen kanne on pantava vireille. (Näin on tehty muissa edellä 7.5.2. luvussa mainituissa tapauksissa.) Myöskään VL:n esitöissä kysymykseen ei ole otettu kantaa. Tästä on pääteltävissä, ettei VL 3: 13.1:n säännöksellä ole tarkoitettu puuttua VO:n ja AO:n väliseen toimivallan jakoon, vaan tämä määräytyy muualla VL:ssa olevien toimivaltanormien perusteella.

7.5.5. Yhtiöoikeudelliset kanteet

Edellä 7.5.2. luvussa olevassa luettelossa mainitut kannemahdollisuudet eri yhtiöiden hallituksia, toimitsijoita ja kokousten tekemiä päätöksiä vastaan vastaavat yleisiä yhtiöoikeudellisia periaatteita ja niitä on sovellettu yhdenmukaisesti kaikkiin VL:n piiriin kuuluviin yhtiöihin nähden. Tämä on ollut lainsäätäjän nimenomainen tarkoitus.[239] Normaalisti tämänlaatuiset kanteet muiden yhtiöiden tai yhdistysten kysymyksessä ollen kuuluvat AO:n toimivaltaan (vrt. esim OYL 15 ja 16 luku sekä YhdL 15, 22 ja 23 §.). Lainsäätäjä on kuitenkin katsonut kyseisten asioiden vaativan niin suurta vesioikeuden tuntemusta ja toisaalta liittyvän niin läheisesti VO:n käsittelemiin lupa-asioihin, että on katsonut parhaaksi liittää nämäkin VO:n toimivaltaan. Lisäksi on muistettava, etteivät vesioikeudelliset yhtymät luonteeltaan ja kokoonpanoltaan aina vastaa yleisiä yhtiö- ja yhdistys-käsitteitä. Esimerkiksi uittoyhdistys samoin kuin muut pakolliset VL:n mukaiset yhtymät olisivat luettavissa pikemminkin osuuskun-

[239] Ks. *HE 1959: 64* s. 3 ja 13 s.

niksi tai yhtiöiksi kuin yhdistyksiksi. VL:n esitöissä onkin nimenomaisesti mainittu, että uittoyhdistyksiä koskevien säännösten yhtiöoikeudelliset puitteet on omaksuttu lähinnä uudesta osuustoimintalainsäädännöstämme.[240] Uittoyhdistys on luonteeltaan osittain julkisoikeudellinen yhtymä, johon sen jäsenet kuuluvat pakottavien määräysten eikä vapaaehtoisen liittymisen perusteella. VL 5: 40:n mukaan uittoyhdistykseen kuuluvat jäseninä ne puutavaran omistajat, joiden puutavara on asianomaisena vuonna uitettava yhteisuitossa, sekä lisäksi metsänomistajia edustava jäsen. Teoreettisesti on siis mahdollista, että yhdistyksen jäsenet vaihtuvat joka vuosi. Siitä huolimatta uittoyhdistys on juridisena henkilönä pysyväisluonteinen. Se on jatkuvasti olemassa niin kauan kuin yhteisuittoa kyseisessä vesistössä tai sen osassa toimitetaan.[241]

Lisäksi VO:n tehtäviin kuuluu vahvistaa useiden kyseisten yhtiöiden ja yhdistysten säännöt (ks. esim. VL 5: 48, 7: 10.3 ja 8: 16.2.). Tämä on osoituksena siitä, että näiden toiminnan on katsottu kaipaavan julkisoikeudellista valvontaa.[242] Ruotsissa on menty tässä suhteessa vieläkin pitemmälle. Siellä mm. LH valvoo uittoyhdistysten toimintaa (FlotL 70 §). Saman lain 60–61 ja 63 §:n mukaan kanteet tietyissä uittoyhdistyksen hallintoa ja uiton kustannusosuutta koskevissa kysymyksissä kuuluvat AO:n toimivaltaan, mutta eräiltä osin oikaisua voidaan mainitun lain 62 §:n mukaan hakea LH:lta.[243] Ruotsissa siis toisaalta kyseisten vesioikeudellisten yhtymien valvonta on uskottu hallinnollisille viranomaisille ja toisaalta niitä koskevat yhtiöoikeudelliset kanteet on pääosin määrätty yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.

Meillä VL:n tarkistamiskomitean mietinnössä *(KM 1972: B 134)* ja OikM:n esitysehdotuksessa 1978 ehdotettiin yhtiöoikeudellisten kanteiden siirtämistä pääosin AO:n toimivaltaan, paitsi VL 7: 11.1:ssä ja 8: 19:ssä tarkoitetut moitekanteet järjestely- ja säännöstely-yhtiöiden kokousten määräämistä kustannusten jaosta sekä vaatimukset hyödynsaajien velvoittamisesta osallistumaan järjestelyn kustannuksiin ehdotettiin muutettaviksi hakemusasioiksi. Mainittu siirtäminen AO:n toimivaltaan katsottiin tarkoituksenmukaiseksi sen vuoksi, että tällaisten asioiden lukumäärä oli varsin vähäinen ja ettei niiden ratkaisemisen katsottu edellyttävän vesioikeudellista asiantuntemusta.[244]

---

[240] Näin *KM 1958: 97* s. 34.

[241] Vrt. lauttausyhdistyksestä aikaisemmin voimassa olleen VOL:n mukaan *Pentti,* Yhteisestä lauttauksesta s. 33–42, *Serlachius,* Kommentar II s. 47–59 ja *KM 1939: 3,* perustelut s. 201–222.

[242] Vrt. myös *KM 1939: 3,* perustelut s. 343.

[243] Vrt. 4.2.4. luvussa av:n 78:n ed.

[244] Ks. *KM 1972: B 134* s. 22 ja *esitysehdotus 1978* s. 20.

Ltk ei lausunnossaan kannattanut miltään osin ehdotusta näiden riita-asioiden siirtämisestä VO:sta AO:n toimivaltaan. Eri asiaryhmien osalta Ltk perusteli kantaansa seuraavasti:

– Kysymys VL 5:.60–61:ssä tarkoitetussa uittoyhdistyksen hallituksen jäsenen ja toimihenkilön korvausvastuussa on nimenomaan vesioikeudellisen yhteisön hallintoon kuuluvien tehtävien arvostelemisesta. Enimmäkseen nämä vahingonkorvausvaateet lienevät vesioikeudellista asiantuntemusta edellyttäviä. Sen vuoksi Ltk esitti, että nämä asiat edelleenkin tulisi panna vireille ja käsitellä voimassa olevan lain mukaisesti.[245]

– Kysymys siitä, tuottaako uittoyhdistyksen tekemä VL 5: 67.2:ssa tarkoitettu sopimus ilmeisesti kohtuutonta etua ulkopuoliselle, on ratkaistava uittoyhdistyksen toiminnan erityispiirteet huomioon ottaen. Ratkaisun tekeminen edellyttää näin ollen noiden erityispiirteiden ja siten samalla vesioikeudellisten erityiskysymysten tuntemista. Myös saman pykälän 3 mom:ssa tarkoitettu asia, jossa on kysymys siitä, ovatko olosuhteet oleellisesti muuttuneet ja onko erityistä syytä uittoyhdistyksen tekemän sopimuksen muuttamiseen, edellyttää uittoa koskevien vesioikeudellisten erityiskysymysten tuntemusta. Tämän vuoksi Ltk ei katsonut voivansa puoltaa näidenkään asioiden siirtämistä AO:een.[246]

– VL 5: 76:ssa tarkoitetuissa uittoyhdistyksen kokouksen päätöksen tehottomuutta taikka sen tai hallituksen toimenpiteen lain, sääntöjen tahi määräysten vastaisuutta koskevassa asiassa se materiaalinen kysymys, joka jutussa joudutaan ratkaisemaan, on yleensä puhtaasti vesioikeudellinen. Kysymys on yksinomaan vesioikeudellisesta yhteisöstä ja sitä koskevista säännöksistä sekä siitä, onko yhdistyksen jäsenelle niiden mukaan kuuluvaa oikeutta rajoitettu tai hänelle asetettu niiden vastaisia velvoitteita. Tällaiset kysymykset ovat AO:lle vieraita. Tämän vuoksi Ltk katsoi, ettei näitä moitejuttuja tulisi siirtää pois VO:sta.[247]

– VL 5: 91.2:ssa tarkoitetuissa uittoasiamiehen palkkioriidoissa saattaa olla sellaisiakin, joiden ratkaiseminen ei edellytä ainakaan sanottavammin vesioikeudellista asiantuntemusta. Toisaalta niissä saattaa olla sellaisia, joissa erimielisyys johtuu toimenpiteestä, joiden arvioiminen sitä edellyttää. Tämän vuoksi Ltk katsoi, ettei näitäkään asioita olisi siirrettävä AO:een.[248]

– VL 5: 92.3:ssa tarkoitettujen uiton järjestelypäällikön palkkiota koskevien riitojen säilyttämistä edelleen VO:ssa Ltk perusteli samoilla näkökohdilla, joihin edellä 5: 91.2:n kohdalla on viitattu.[249]

– VL 8: 22.1:ssä tarkoitettujen VO:n määräämän säännöstely-yhtiön tilintarkastajan palkkioriitojen joukossa, mikäli niitä ylipäänsä esiintyy, on ilmeisesti sellaisia, joiden käsitteleminen ja ratkaiseminen AO:ssa voisi tapahtua aivan yhtä hyvin kuin säännöstely-yhtiön itse valitseman tilintarkastajan palkkioriita. Ltk ei kuitenkaan pitänyt mielekkäänä, että jokin tällainen erittäin harvinainen asia yksikseen siirrettäisiin toiseen tuomioistuimeen kuin mihin se ennestään kuuluu. Sitä paitsi näissäkin asioissa

---

245 *Ltk 2/1980* s. 199 s.

246 Mainittu laus. s. 200.

247 Mainittu laus. s. 201.

248 Mainittu laus. s. 203 s.

249 Mainittu laus. s. 204.

saattaa olla tapauksia, joissa vesioikeudellinen asiantuntemus on eduksi tai on hyötyä siitä aineistosta, johon VO mahdollisesti on joutunut perehtymään tilintarkastajan määräämistä koskevassa asiassa.[250]

Siltä osin kuin mainitussa esitysehdotuksessa ehdotettiin vesioikeudellisten riita-asioiden muuttamista hakemusasioiksi, Ltk katsoi, että tällaiset asiat ovat yleensä tyypillisiä riita-asioita, joissa on lähes poikkeuksetta kysymys osapuolten välisestä erimielisyydestä, jonka ratkaisun merkitys ei ulotu heitä kauemmaksi. Sen vuoksi Ltk ei pääasiallisesti pitänyt perusteltuna tällaisten asioiden muuttamista hakemusasioiksi.[251]

VL:n uudistamistyöryhmän mietintö ei sisältänyt tuomioistuinten toimivaltaa tai asioiden käsittelyjärjestystä VO:ssa koskevia muutoksia nyt kysymyksessä olevalta osalta.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon VO:ssa esillä olleista yhtiöoikeudellisista kanteista seuraavat tapaukset:

KKO p. 10. 1. 1968 n:o 31/VYO p. 25. 10. 1966

Järvenlaskuyrityksen toimitsijamiesten velvollisuutta suorittaa korvausta järvenlaskuyhtiölle sille aiheuttamastaan vahingosta koskeva asia.

KKO p. 8. 10. 1974 n:o 924/VYO p. 30. 3. 1972 (VYD 5/1971)

VOL:n aikana perustetun perkausyhtymän sittemmin VL:n voimaan tultua pitämässään kokouksessa tekemän päätöksen kumoamista koskenut kanne. VO hylkäsi yhtymän tekemän väitteen siitä, ettei VO ollut laillinen tuomioistuin käsittelemään kannetta, ja tutki pääasian. VYO ei muuttanut VO:n mainitun väitteen osalta antamaa päätöstä. KKO: Ei mh-lupaa.

VYO p. 29. 6. 1979 (VYD 40/1978)/PSVO p. 18. 4. 1978 n:o 30/78/I

X Oy vaati VO:ssa vireille panemassaan kanteessa uittoyhdistyksen hallituksen 16. 12. 1976 tekemän, vuoden 1975 mäntytukkien yhteiserotteluun osallistuneille puutavaran omistajille yhteiserottelusta johtuneen säästön hyvittämistä koskevan päätöksen kumoamista sekä päätöksen yhteydessä annetun, asiassa hankitun asiantuntijalausunnon kustannusten korvaamista koskevan lausuman muuttamista. VO tutki asian sekä hylkäsi vaatimukset muutoin paitsi asiantuntijalausunnon kustannuksia koskevalta osalta.

Yhtiö haki muutosta VO:n päätökseen, mutta peruutti myöhemmin muutoksenhakemuksensa, minkä vuoksi lausunnon antaminen muutoksenhakemuksen johdosta VYO:ssa raukesi ja VO:n päätös jäi lainvoimaisena noudatettavaksi.

LSVO p. 22. 9. 1978 n:o 90/1978 B

Maatilahallituksen kanne, joka koski erään järven vesijätön kuivatusyrityksen kunnossapitovelvollisuuden siirtämistä valtiolta hyödynsaajille (VL 7: 13.3).

---

[250] Mainittu laus. s. 214 s.

[251] Ks. mt. s. 116 s., 208–210 ja 213. – Samoin *Hollo* lausunnossaan Ltk:lle (s. 44 s.). Kuitenkin säännöskohtaisesti kanteella vireille pantavaksi määrättyjen asioiden joukossa oli eräs, jonka kohdalta Ltk puolsi hakemusasiaksi muuttamista, nimittäin VL 7: 13.3:ssa tarkoitettu valtion kanne vesistön järjestelyn hyödynsaajien velvoittamisesta yhteisesti huolehtimaan tietyistä järjestelyn jälkeisistä kunnossapitotehtävistä. Ks. tästä Ltk 2/1980 s. 210.

Ojitusyhtiötä koskevien yhtiöoikeudellisten kanteiden osalta VL 6: 28.2:een sisältyy VO:n toimivaltaa rajoittava määräys, jonka mukaan moite sellaista yhtiön päätöstä vastaan, joka koskee osakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia yhtiössä, on pantava vireille ojitustoimituksessa. Oikeuskäytännössä tämän on tulkittu tarkoittavan myös sen seikan tutkimista, onko yhtiökokouksen päätös lain ja yhtiöjärjestyksen mukainen *(VYO p. 1. 10. 1971; VYD 14/1970/LSVO p. 26. 3. 1970).*

VO:n toimivalta on rajoitettu VL:ssa nimenomaan mainittuihin ja näihin rinnastettaviin tapauksiin. Siten muunlaiset vesioikeudellisten yhtiöiden ja yhdistysten erimielisyydet jäsentensä kanssa eivät kuulu VO:n toimivaltaan.

Eräänlaisena yhtiöoikeudellisena kanteena voitaneen pitää myös VL 12: 8.3:ssa tarkoitettua yhtiön tai toisen osakkaan suorittamaa kustannusten velkomista yhteisen vesioikeudellisen yrityksen osakkaalta, joka on laiminlyönyt tehdä hänelle kuuluvan osuuden töistä. Mainittu kanne on laissa nimenomaan määrätty VO:n toimivaltaan kuuluvaksi. Oikeuskäytännöstä mainittakoon tähän verrattavana *IS-VO p. 26. 3. 1970 n:o 35/II/70,* jossa oli kysymys osuusmaksusaamista järvenlaskuhankkeen hoitokustannuksista koskevasta kanteesta. Siinä järvenlaskuyhtiö velkoi jo ennen VL:n voimaantuloa toteutetun järvenlaskuhankkeen hyödynsaajalta tämän maksamatta jättämiä hoitokustannusten osuusmaksuja vuosilta 1966–68. VO tutki asian ja nojautui päätöksensä perusteluissa mm. VL 14: 7.3:n ja 22: 2.1:n sekä VOL 4 luvun säännöksiin.

7.5.6. Uittovahingot

Edellä 7.5.2. luvun 6. kohdassa on mainittu VO:n toimivaltaan kuuluvana riita-asiana muutoksenhakukanteet uittovahingon korvaamista koskevassa asiassa annettuun välitystuomioon. VL 5: 86:ssa (verr. 5: 84:ään) säädetään nimittäin, että uittovahingon korvaamista koskevaan välitystuomioon tyytymätön asianosainen saa hakea siihen muutosta VO:ssa vastapuolelleen tiedoksi antamallaan haasteella. Mainitusta lausumasta ilmenee, että asia on tarkoitettu käsiteltäväksi VO:ssa riita-asioista säädetyssä järjestyksessä.

Mainitusta lainkohdasta ilmenevät edelleen VO:n toimivallan edellytykset näissä asioissa. Kysymyksessä täytyy ensinnäkin olla uittovahingon korvaamista koskeva asia, jolloin toimivaltaongelman kannalta ratkaisevaksi muodostuu sen seikan määrittäminen, minkälaiset vahingot ovat uittovahinkoja. Toiseksi asiassa on jo pitänyt antaa välitystuomio. Näitä molempia edellytyksiä käsitellään erikseen seuraavassa esityksessä.

7.5.6.1. Minkälaiset vahingot ovat uittovahinkoja?

VL 5: 79:n mukaan, sellaisena kuin se on muutettuna 15. 8. 1976 voimaan tulleella L:lla 29. 7. 1976/649, uittovahingolla tarkoitetaan uiton yhteydessä suoritetuista erilaisista töistä ja toimenpiteistä toisen omaisuudelle aiheutunutta VL 11 luvussa tarkoitettua vahinkoa, haittaa ja muuta edunmenetystä, ellei siitä ole jo uittosäännössä määrätty suoritettavaksi korvausta. Esimerkkeinä lainkohdassa mainitaan uittokaluston tai puutavaran säilyttämisestä vesistössä ja sen rannassa tai törmäämisestä rantaan, uittoväen kulkemisesta ja oleskelemisesta rannalla sekä ns. uppopuusta tai vedenalaisesta uittolaitteesta tai uittotarvikkeesta vesistössä kulkevalle alukselle sekä nippukuljetuskiinnikkeistä uittoväylän ulkopuolella oleville kalastusverkoille aiheutuneet vahingot.

Uittovahinkoja ovat siis lyhyesti sanottuna vahingot, jotka ovat aiheutuneet *uitosta*. Uittovahinkojen määrittelemiseksi on siten ensinnä selvitettävä, mitä uitolla tarkoitetaan.

Haataja määrittelee uiton puutavaran kuljettamiseksi vedessä käyttämällä hyväksi veden kantokykyä ja ainakin osittain myös sen kuljettamiskykyä.[252] Jos taas puutavaraa kuljetetaan lastattuna alukseen, ei tällainen kuljettaminen ole uittoa, vaan laivaliikennettä. Toisin sanoen uitolla tarkoitetaan puutavaran kuljettamista vedessä ilman, että se on lastattuna alukseen.[253]

Meillä uiton käsitteeseen luetaan kuuluvaksi puutavaran uittaminen sekä irrallisena että lauttoina. Uitosta annettuja määräyksiä sovelletaan myös yhdistettyjen lauttojen kuljettamiseen hinaamalla sisäjärvissä ja meressä.[254] Tältä osin eri maiden lakeihin sisältyy erilaisia määräyksiä siitä, mitä on pidettävä uittona.

Esimerkiksi *Ruotsissa* FlotL:n mukaan, sellaisena kuin se on ollut voimassa ennen 1. 1. 1984 voimaan tulevaa lainmuutosta (L 16. 6. 1983/649), uiton käsitteeseen sisältyi ainoastaan irtouitto. Tosin tähän luettiin kuuluvaksi myös puutavaranippujen uittaminen juoksevan veden voimalla ja uittotavaran kuljettaminen ympäryspuomin sisällä (FlotL 1 ja 84.1 § ennen mainittua lainmuutosta). Sitä vastoin puutavaran kuljettaminen kiinteissä lautoissa ei Ruotsissa ole ollut uittoa, vaan siihen on sovellettu merenkulkua koskevia säännöksiä. FlotL:ia on nyt kuitenkin muutettu juuri kerrotuilta osin ja tässä yhteydessä poistettu maininnat lain rajoit-

[252] Näin *Haataja* II s. 188. Ks. myös *sama*, Maa- ja vesioikeus s. 190 s.

[253] Samoin *Puustinen* s. 7.

[254] Ks. oikeuskäytännöstä esim. av:n 263 jälj. tarkasteltu *ISHO p. 15. 10. 1968 n:o 915.*

tamisesta irtouittoa koskevaksi.[255] *Norjan* vesistölaki lukee uitoksi myös uittotavaran kiinteissä lautoissa kuljettamisen (VDL 8 luku).[256]

Varsinaista uittoa on puiden kuljettaminen vedessä uittamalla. Tällöin kuitenkin puutavaraa voidaan joutua kuljettamaan lyhyiden maataipaleiden yli, kuten voimalaitosten ja patojen yms. esteiden ohi. Tällainenkin puiden kuljettaminen varsinaisen uiton ohella on luettu uittoon kuuluvaksi. Sen sijaan pitemmät kuljetukset maitse vesistöstä toiseen eivät enää kuulu uittoon. Lisäksi uittoon kuuluu rannalle varastoitujen puiden vierittäminen veteen sekä vastaanottopaikalla puiden erottelu ja luovuttaminen vastaanottajalle.[257]

Erilaisesta sanonnasta huolimatta VL 5: 79 on aineelliselta sisällöltään suurin piirtein samanlainen kuin aikaisemmin voimassa ollut VOL 2: 19:n säännös uittovahingoista.[258] VL:iin on kuitenkin otettu nimenomainen maininta siitä, että uittovahingolla tarkoitetaan myös uiton yhteydessä suoritetuista erilaisista töistä ja toimenpiteistä sekä uittoväen kulkemisesta ja oleskelemisesta rannalla aiheutunutta vahinkoa. V:n 1939 vesioikeuslakikomitean lakiehdotukseen sisältyi myös vastaavanlainen maininta (135.1 §). Komitea piti sanottua mainintaa tarpeellisena sen vuoksi, että käytännössä oli sattunut tapauksia, joissa oli vaadittu uittopuiden omistajalta korvausta mainituilla töillä tuotetusta vahingosta ja uittomiehistön nuotiotulesta syttyneestä metsäpalosta. Tosin tuomioistuimet olivat aikaisemminkin VOL:n mukaan velvoittaneet puutavaran omistajan korvaamaan sellaisen vahingon, vaikka sen ei voitu väittää suoranaisesti johtuneen uitosta.[259]

Ennen 15. 8. 1976 voimassa olleen VL 5: 79:n sanamuodon mukainen uittovahinko näytti käsittävän myös uitossa käytettävän aluksen toiselle alukselle aiheuttaman vahingon ja siten aiheutti epäselvyyttä siitä, oliko vahinkotapahtumaan sovellettava VL:n vai ML:n säännöksiä.[260] Rajankäynnin selventämiseksi VL 5: 79:ään lisättiin alussa mainitulla lainmuutoksella nimenomainen määräys, jonka mukaan alusten yhteentörmäyk-

---

[255] Ks. tekstissä mainitun lainmuutoksen esitöistä *Reg.prop. 1982/83: 26* s. 42 s.

[256] Vrt. Norjan osalta uittoa koskevasta kirjallisuudesta *Falkanger* s. 168–170, *Hugo–Sørensen og Olafsen* s. 103–141 ja *Vislie*, passim.

[257] Ks. uiton käsitteestä yksityiskohtaisemmin *Haataja* II s. 188–193 sekä lisäksi *Puustinen* s. 7 ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 174.

[258] Vrt. uittovahinkojen käsitteestä 3.3.6. luvun alussa.

[259] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 233.

[260] Näin *KM 1974: 11* s. 13 s.

sestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä ML:ssa säädetään (VL 5: 79.2).[261] Samalla selvennettiin ja täydennettiin lainkohdan 1 momentin esimerkkiluetteloa.[262]

Sen sijaan uitossa käytettävän aluksen muulle omaisuudelle kuin toiselle alukselle aiheuttamaa vahinkoa on sanotun lainmuutoksen jälkeenkin pidettävä edelleen uittovahinkona. Asiaa valaisee seuraava HO:n ratkaisu, joka on tosin annettu ennen mainittua lainmuutosta.[263]

ISHO p. 15. 10. 1968 n:o 915

Uittoyhdistyksen palveluksessa olleet aluksen päällikkö ja ohjaaja olivat kuljettaneet uittoyhdistyksen omistamaa alusta, jonka hinattavana oli ollut niputettua puutavaraa. Tällöin he olivat ajaneet erään salmen lossiväylän läpi valtaväylän ulkopuolella liian lähellä rantaa seurauksin, että nippulautta oli tarttunut kiinni TVH:n omistamaan lossivaijeriin vahingoittaen sitä. TVH oli haastanut uittoyhdistyksen ja mainitut henkilöt KO:een ja vaati heidän velvoittamistaan yhteisvastuullisesti korvaamaan TVH:lle aiheuttamansa vahingot. Vastaajat väittivät KO:ssa, ettei vahingonkorvausvaatimus ollut yleiseen tuomioistuimeen kuuluva asia. Yhdistys huomautti lisäksi, ettei asia kuulunut kyseisen KO:n toimivaltaan, koska yhdistyksen kotipaikka sijaitsi muualla. KO, koska asia ei ollut oikeusasia eikä se kuulunut yhdistyksen lailliseen oikeuspaikkaan, VL 5: 79 ja 84:n sekä OK 10: 1.1 ja 11.2:n nojalla jätti kanteen tutkimatta.

HO lausui, että kannetta oli pidettävä VL 5: 79:ssä tarkoitettuna uittovahingon korvaamista koskevana vaatimuksena ja ettei se siten, ottaen huomioon saman luvun 84 §:n säännökset, kuulunut KO:n käsiteltäviin asioihin. Tämän vuoksi HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöksen lopputulosta. HO:n päätös sai lainvoiman.

HO on jättänyt jutun tutkimatta pelkästään VL 5: 79 ja 84:n nojalla sillä perusteella, että kysymyksessä on uittovahinkoasia. Toimivaltakysymyksen kannalta näitä asiallista toimivaltaa koskevia säännöksiä onkin pidettävä ensisijaisina OK:n alueellista toimivaltaa koskeviin forumsäännöksiin nähden.

Ruotsissa on varsinaisen uittovahingon korvaamisesta voimassa pääkohdissaan samanlaiset säännökset kuin meilläkin (FlotL 6 § verr. 5 §:ään). Tosin Ruotsissa ei ole myönnetty uitto-oikeutta siinä laajuudessa kuin meillä. Siellä edellytetään, että ne vesistöt, joissa uittoa toimitetaan, julistetaan yleisiksi uittoväyliksi. Ruotsissa voimassa oleva erillinen laki uiton toimittamisesta koskeekin nimenomaan uittoa ainoastaan sellaisessa väylässä (FlotL 1 §).[264]

Uittovahingon korvaamista koskeneissa riita-asioissa näyttää usein olleen kysymys kalastusvälineille tai kalastukselle aiheutuneista vahin-

---

[261] Vrt. merioikeusjuttujen oikeuspaikasta 9.2. luku.

[262] Ks. uittovahingoista lisäksi *Routamo–Hoppu* s. 87 s., jossa selvitetään myös uittovahingon korvaamisen vastuukysymystä, sekä *HE 1959: 64* s. 13.

[263] Ko. tapaus on selostettu myös LM 1969 s. 265.

[264] Vrt. Ruotsin osalta myös uittovahingon korvaamista koskeneista oikeustapauksista esim. *NJA I 1928* s. 65, *NJA I 1929* s. 99 ja *NJA I 1941* s. 334.

goista. Tällöin on VL 5: 79.1:n mukaan edellytettävä, etteivät kalastusverkot ole olleet uittoväylässä.[265]

VL 5: 80.1:n mukaan ennalta arvioitavissa olevasta uittovahingosta voidaan määrätä korvaus uittosäännössä. Saman pykälän 2 momentin (L:ssa 29. 7. 1976/649) mukaan korvausvaatimus sellaisesta uittovahingosta, jonka korvaamisesta ei ole uittosäännössä määrätty, on tehtävä kirjallisesti viimeistään uittovuotta seuraavan kalenterivuoden aikana uiton toimittajalle tai tämän edustajalle taikka kyseisen vesistön osassa uitetun puutavaran omistajalle. Yleinen vanhentumisaika ei siis sovellu tähän tapaukseen. Tällöin erityistapauksessa uittovahinkoja koskevat säännökset syrjäyttävät esimerkiksi sen vastuun, joka laivanisännällä on vesistössä kulkijana. Kuitenkaan VL 5: 80.2:ssa säädetty erityinen vanhentumisaika ei koske vahinkoja, jotka on aiheutettu rikollisella teolla. VL 13: 5–9:ssä on kriminalisoitu useita uittoon liittyvien oikeuksien väärinkäyttöjä ja velvollisuuksien laiminlyöntejä, joilla saatetaan aiheuttaa vahinkoa asianomistajalle.

7.5.6.2. Välimiesmenettelystä VO:n toimivallan edellytyksenä

Erimielisyyden sattuessa uittovahinkojen korvaamista koskeva asia käsitellään ensimmäisessä asteessa erityisessä VL 5: 84–85:ssä säädetyssä välimiesmenettelyssä, elleivät asianosaiset ole saman luvun 90 §:n mukaisesti sopineet asian saattamista välimiesten käsiteltäväksi VML:ssa säädetyssä järjestyksessä. Tämänkaltainen vaihtoehtoinen mahdollisuus on oikeudessamme erikoislaatuinen. Yleensä lainsäädännössä kantajapuolelle on varattu oikeus valita välimiesmenettelyn ja tavallisen tuomioistuintien välillä.[266]

---

[265] Mm. tästä on ollut kysymys vesituomioistuimissa riita-asiana tutkitussa uittovahinkoasiassa *KKO p. 16. 6. 1972 n:o 1102/VYO p. 3. 6. 1970 (1970 VYD 13).* Ajopuiden aiheuttamien verkkovahinkojen korvaamisesta annetun välitystuomion muuttamista vaadittiin myös tapauksessa *VYO p. 13. 2. 1981 (VYD 33/1975)/PSVO p. 22. 4. 1975 n:o 32/75/II.*

[266] Tosin myös uudessa TTL:ssa on varattu mahdollisuus sekä VML:n mukaiseen välimiesmenettelyyn (TTL 11.1 §) että erityiseen sovittelumenettelyyn (TTL 11.2 §). Vrt. vm. menettelystä vanhan v:n 1946 työtuomioistuinlain 10 §:n mukaan, joka asiallisesti vastasi nykyistä TTL 11.2 §:ää, *Parikka,* LM 1969 s. 674–688 ja siellä mainittua kirjallisuutta. Vrt. lisäksi välimiesmenettelystä eräiden muiden erikoislakien mukaan *T. Ellilä,* LM 1964 s. 180–183, *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 570–575 ja *Tirkkonen,* Välimiesmenettely s. 293–298.

Uittovahinkojen käsittelyä koskevat VL:n säännökset vastaavat välimiesmenettelyn osalta eräin täydennyksin pääpiirteissään aikaisempaa VOL:n mukaista menettelyä.[267] Välimiehistä valitsee kumpikin asianosainen yhden ja nämä taas yhdessä puheenjohtajan. Ellei asianosainen valitse välimiestä tai elleivät nämä pääse yksimielisyyteen puheenjohtajasta, kuuluu tehtävä sen kaupungin RO:n puheenjohtajalle tai sen tuomiokunnan tuomarille, jonka alueella vahinkoa on väitetty aiheutuneen. Tähän tuomarin määräykseen ei saa hakea muutosta (5: 85.1).[268]

Toimivallan uskomista AO:n tuomarille välimiesten nimitysmenettelyssä puoltaa se, että itse välitystuomioon tyytymätön asianosainen saa hakea siihen muutosta VO:ssa. Jos VOT olisi tietyssä uittovahinkoasiassa antanut jo välimiehiä koskevan määräyksen, saattaisi hän yleisten oikeudenkäyntijärjestystä koskevien periaatteiden mukaan olla myöhemmin jäävi käsittelemään samaa uittovahinkoasiaa (vrt. OK 13: 1).[269] Tosin VOL:n aikana välimiehen määräämistä oli mahdollista hakea myös AO:n tuomarilta ja tästä huolimatta itse välitystuomiolla ratkaistuun riitakysymykseen voitiin hakea muutosta AO:ssa.[270] Samoin on mahdollista menetellä myös Ruotsissa (FlotL 11.2 § verr. 12.3 §). V:n 1939 vesioikeuslakikomitea puolestaan (lakiehdotus 256.1 §) oli ehdottanut välimiesten määräämistä kaupungissa pormestarin ja maalla nimismiehen tehtäväksi, koska komitea katsoi nimismiehen tuomaria helpommin olevan asianosaisten tavattavissa. Nimismiehen määräykseen olisi kuitenkin voitu hakea muutosta kihlakunnantuomarilta, kun uittovahingon korvauksen määräämisessä saattoi tulla ratkaistavaksi periaatteellisesti ja taloudellisesti varsin merkittäviä kysymyksiä, joiden tutkiminen komitean mielestä vaati välimiehiltä lainopillisia ja teknisiä erikoistietoja.[271] Tässä suhteessa välimiesten valitseminen saattaa olla AO:n tuomarille edelleenkin vaikea tehtävä. Käytännössä tällaiset määräykset ovat tuiki harvinaisia.

Edellä on jo mainittu, että VO:ssa uittovahinkoasia käsitellään siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä. Siitä johtuu, ettei uittovahinkojen käsittelyssä ole kysymys hallinnollisesta menettelystä. Itse tuomioistuimissa (VO:ssa ja VYO:ssa) tapahtuvan menettelyn osalta kysymys on selvästi siviiliprosessista. Mainittu seikka voidaan johtaa jo VL 14: 7.3:n sanamuodosta »samoin kuin tässä laissa kanteella vireille . . .».[272] Tulkinnanvarai-

---

[267] Vrt. tästä 3.3.6. luku.

[268] Ks. välimiesten valitsemisesta ja määräämisestä VL 5: 84–85:n mukaan lisäksi *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 576.

[269] OK 13: 1:ssä mainitaan tuomarin jäävinä mm. » . . . kun hän ennen, jonkin Oikeuden tahi (kuninkaan käskynhaltijan) käskyläisenä, on päättänyt jotakin siihen asiaan kuuluvaa; . . .»

[270] Vrt. 3.3.6. luvussa av:n 192:n ed.

[271] *KM 1939: 3,* perustelut s. 377.

[272] Samoin *Tirkkonen,* Festskrift till Olivecrona s. 668. Myös *Wrede,* joka ei pitänyt välimiesmenettelyä sinänsä prosessina, piti sellaisena menettelyä, jossa

sena voidaan kuitenkin pitää sitä seikkaa, onko varsinaista tuomioistuinkäsittelyä edeltävää VL 5: 84–85:n mukaista välimiesmenettelyä pidettävä siviiliprosessiin kuuluvana.[273]

Uittovahingon korvaamista koskevan *legaalisen* välimiesmenettelyn osalta on todettavissa, ettei tässä menettelyssä ole toteutettu varsinaisen välimiesmenettelyn periaatetta siinä laajuudessa, ettei välimiesten ratkaisuun saataisi hakea muutosta aineellisella perusteella.[274] Ratkaisu ei siten vastaa välitystuomiota tämän sanan varsinaisessa VML:n mukaisessa merkityksessä.[275] Kuitenkin myös uittovahingon korvaamista koskevassa asiassa välimiesten kelpoisuus ja vastuu määräytyvät yleisen välimiesmenettelylain mukaan (VL 5: 84.2). Luonteeltaan välimiesmenettely uittovahinkoasioissa muistuttaa niitä ulkomaisia järjestelmiä, joissa yleisen välimiesmenettelylainkin mukaan on mahdollista hakea muutosta välitystuomioon valtion tuomioistuimessa.[276] Mielestäni ei ole syytä erottaa uittovahingon korvaamista koskevaa legaalista välimiesmenettelyä VL 5: 90:n mukaisesta tavallisesta välimiesmenettelystä sillä tavoin, että edellinen vastoin jälkimmäistä luettaisiin siviiliprosessiin kuuluvaksi. Kysymys on molemmissa tapauksissa prosessia *edeltävästä* menettelystä eikä itse prosessista. Samoin menettely VO:ssa tapahtuvan prosessin osalta muistuttaa sitä VML 23 §:ssä säänneltyä tapausta, jonka mukaan välitystuomioon on mahdollista hakea muutosta AO:ssa muodollisen virheen perusteella.[277]

Välimiesmenettely, joko VML:n tai VL:n mukainen, on pakollinen uittovahinkoja koskevien riitojen ensimmäisenä ratkaisuasteena, koska se on laissa kategorisesti määrätty. Tuomioistuimen oikeusasteellinen ja asiallinen toimivalta ovat oikeudessamme yleensäkin ehdottomia eli abso-

---

välitystuomiosta tietyissä tapauksissa voidaan valittaa tuomioistuimeen. Ks. tästä *Wrede* I s. 20 ja *Wrede–Palmgren* s. 27.

[273] Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa on suhtauduttu eri tavoin kysymykseen siitä, onko välimiesmenettelyä yleensäkään pidettävä prosessina. Ks. tästä esim. *Tirkkonen*, Sp I s. 115–117, *sama*, Välimiesmenettely s. 6–9 ja *Bolding*, Skiljeförfarande s. 29–35 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

[274] Vrt. VML 2 §: »Mitä tässä laissa säädetään, älköön koskeko välityssopimusta, jossa asianosaiset ovat pidättäneet itselleen oikeuden moittia välitystuomiota ...»

[275] Samoin *KM 1939: 3*, perustelut s. 376 ja 378.

[276] Samoin *T. Ellilä*, LM 1964 s. 180 s.

[277] Vrt. *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 668.

luuttisia oikeudenkäyntiedellytyksiä[278] ja välimiesmenettelyä on tässä tapauksessa pidettävä ensimmäisenä oikeusasteena. Prosessi VO:ssa on välimiesmenettelyssä vireille pannun oikeudenkäynnin jatkoa. Asianosaisilla ei ole oikeutta sopia asian saattamista suoraan VO:n ratkaistavaksi ilman edeltävää välimiesmenettelyä. VO:ssa ei myöskään voida enää esittää uusia vaatimuksia eikä muuttaa välimiesmenettelyssä esitettyjä vaatimuksia.[279] Jos tuomioistuimessa nostetaan uittovahingon korvaamista koskeva kanne ilman edeltävää välimiesmenettelyä, on kanne VL 5: 84:n säännös huomioon ottaen jätettävä viran puolesta tutkimatta.[280] Vastaava sääntö oli voimassa jo VOL:n aikana.[281] Myös Ruotsin uittolain mukaan uittovahinkoja koskeva korvausvaatimus on välimiesten tutkittava (FlotL 10 §). Ruotsissa kuitenkin välimiesten päätökseen haetaan muutosta asianomaisen paikkakunnan yleiseltä alioikeudelta eikä siis VD:lta (FlotL 12.3 §).[282]

Aikaisemmin Ruotsissa v:n 1880 uittolainsäädännön mukaan välimiesmenettely uittovahingon korvaamista koskevissa asioissa ei ollut pakollinen, vaan vahingon kärsinyt saattoi kääntyä halutessaan suoraan tuomioistuimen puoleen.[283] Myös meillä v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksessa (*KM 1939: 3*) ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksessa pidettiin

---

[278] Samoin *Tirkkonen*, Sp I s. 232. Vrt. asiallisen toimivallan osalta ed. 2.5. luvun alussa.

[279] Vastaavaa sääntöä noudatettiin VOL:n voimassa ollessa AO:n osalta. Vrt. tästä 3.3.6. luvussa av:n 192 ed.

[280] Samoin *Tirkkonen*, Festskrift till Olivecrona s. 668 sekä yleensä legaalisen välimiesmenettelyn osalta, jos tämä menettely on järjestetty pakolliseksi, *Alkio* s. 109 s., *Tirkkonen*, Välimiesmenettely s. 299 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 572. Samoin myös työtuomioistuinlain mukaisen sovittelumenettelyn osalta *Parikka*, LM 1969 s. 678 s. Vrt. TTL 11.2 §: ». . . ei riita-asiaa saa työtuomioistuimessa tutkia, ennen kuin sellainen neuvottelu on tapahtunut, . . .».

Myös Ruotsissa legaalinen välimiesmenettely suhteessa prosessiin on luonteeltaan eksklusiivinen. Tuomioistuimen on RB 10: 17.1:n 1. kohdan nojalla jätettävä kanne tutkimatta, jos riita lain tai erityisen asetuksen mukaan kuuluu välimiesten välittömästi tutkittavaksi. Ks. sanotun lainkohdan johdosta *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 483, *sama*, Skiljeförfarande s. 10 ja *Söderlund* s. 237–239.

[281] Vrt. VOL:n osalta 3.3.6. luvussa av:n 193 kohdalla.

[282] Vrt. Ruotsin osalta 4.2.4. luvussa av:n 78 jälj. Norjassa taas korvaukset uittovahingoista määrätään erityisessä katselmustoimituksessa (skjønn). Ks. tästä VDL 130 ja 133 § sekä kirjallisuudesta *Hugo–Sørensen og Olafsen* s. 184 s. ja 189 s. sekä *Nærstad* s. 174–192.

[283] Vrt. tästä 3.3.6. luvussa av:n 195 ja 4.2.1. luvussa av:n 20 kohdalla.

tarpeellisena myöntää asianosaisille oikeus sopia uittovahingon korvausta koskevan asian saattamisesta välimiesmenettelyä käyttämättä suoraan AO:n ratkaistavaksi (258 §). Tämä johtui pyrkimyksestä estää asianosaisille vahingon määrään nähden suhteettoman suurten kustannusten syntymistä.[284] Sanottua ehdotusta kuitenkin vastustettiin. Esimerkiksi VTK katsoi v:n 1944 vesistölakiehdotuksen johdosta antamassaan lausunnossa, että välimiesmenettely on asetettu paikallisen katselmuksen pitämiseksi ja pohjan valmistamiseksi asian käsittelylle AO:ssa ja että tätä on vaikea muulla tavalla korvata. Edellä tarkoitettua mahdollisuutta ei sitten VL:ssa ole myönnetty asianosaisille, vaikka sitä edellä mainitusta syystä (kustannusten säästäminen) voitaisiin pitää asianmukaisena, varsinkin kun nykyisin VO:lla on katsottava olevan parempi asiantuntemus uittovahinkoasioiden käsittelyyn kuin aikaisemmin AO:lla. Asianosaisilla on kuitenkin VL 5: 90:n nojalla oikeus sopia uittovahingon korvausta koskevan asian saattamisesta välimiesten käsiteltäväksi VML:ssä säädettyä menettelyä noudattaen. Tällaiseen välitystuomioon ei saa asiallisella perusteella hakea muutosta (VML 2 §). Tämä tietenkin nopeuttaa asian käsittelyä ja vähentää siitä syntyviä kustannuksia, kuten välimiesmenettelyn tarkoitus yleensä onkin.[285] Vastaavaa valitsemisvaltaa asianosaisille ei myönnetty vielä VOL:ssa eikä sitä tunneta myöskään Ruotsin uittolaissa. Meillä sitä ehdotettiin jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnössä ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksessa samalla kohtaa ja samoilla perusteilla kuin asianosaisille ehdotettiin oikeutta sopia asian saattamisesta välimiesmenettelyä käyttämättä suoraan AO:n ratkaistavaksi (258 §).[286]

Legaalisen välimiesmenettelyn (eräänä) rationa uittovahinkoasioissa on pidetty sitä, että näin vahingonkorvausten määrääminen perustuu arviomiesten välittömiin, itse paikalla tekemiin havaintoihin.[287] Tämä pitää tietysti paikkansa, jos verrataan menettelyä vaikkapa alioikeusprosessiin AO:ssa, vaikkakaan usein ei välittömiä havaintoja vahingoista voida enää katselmuksessa tehdä. Lisäksi nykyisin vesiasioita käsittelevä

---

[284] Ks. *KM 1939: 3*, perustelut s. 177 ja 376–378.

[285] Ks. välimiesmenettelyn ratiosta yksityiskohtaisemmin esim. *T. Ellilä*, LM 1953 s. 341–343, *Frey* s. 64 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 518 s. sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta *Bolding*, Skiljeförfarande s. 15–23, *Dillén*, Skiljeavtalet s. 2–6, *Hassler*, Skiljeförfarande s. 9–13, *Gomard*, Civilprocessen s. 640–642 ja *Baumbach–Schwab* s. 50.

[286] Ks. *KM 1939: 3*, perustelut s. 376–378.

[287] Näin *KM 1939: 3*, perustelut s. 376.

VO on luonteeltaan liikkuva tuomioistuin, joka voi helposti pitää katselmuksen paikalla. Tosin VO:ssa nykyisin vallitseva jutturuuhka asettaisi omat rajoituksensa siellä tapahtuvan tutkinnan välittömyydelle. VO:n kannalta edeltävä välimiesmenettely merkitsee työnsäästöä. Toisaalta taas asianosaisten kannalta pakollinen välimiesmenettely merkitsee ajanhukkaa ja lisäkustannuksia tapauksissa, joissa myöhemmin nostetaan kanne VO:ssa.[288] De lege ferenda pakollisen välimiesmenettelyn säilyttämistä uittovahinkoasioissa ei olisi syytä pitää itsestään selvänä asiana, kuten meillä VL:n uudistamista valmisteltaessa näyttää tehdyn. Ainakin välimiesmenettelyn kehittämistä meillä ja muuallakin saatujen kokemusten pohjalta olisi harkittava.

Ruotsin uittolain mukaan uittoyhdistyksen tulee koko vuodeksi valita puolestaan välimies ja hänelle varamies kaikkia vahingonarvioimistoimituksia varten. Tosin uittoyhdistyksen johtosäännössä saadaan määrätä uittoväylän eri osia taikka erilaisten vahinkojen arvioimista varten valittavaksi eri henkilöitä. Samaten uittoväylän varrella olevan määrätyn alueen asukkaat voivat edeltäpäin valita vuodeksi jäsenensä välimiehistöön (FlotL 10 §).

Meillä v:n 1939 vesioikeuslakikomitea harkitsi myös samanlaisen menettelyn käyttöönottoa. Kuitenkin komitea katsoi sopivammaksi, että välimiehet määrätään erikseen jokaista asiaa varten. Perusteena oli, että tällöin voidaan ottaa paremmin huomioon kysymykseen tulevat pätevyysvaatimukset ja että uittoyhdistyksen koko vuodeksi valitsema välimies ei yhdistyksen vakinaiseen toimihenkilöön verrattavana saisi osakseen toisten asianosaisten luottamusta.[289] Molemmat ovat varteenotettavia näkökohtia.

V:n 1944 vesistölakiehdotuksessa oli välimiesmenettelystä johtuvien kustannusten vähentämiseksi ehdotettu sellaisen säännöksen ottamista lakiin, että niiden, joille on aiheutettu yhteinen vahinko, tulisi valita yhteinen välimies (255.2 §). KKO katsoi kuitenkin lausunnossaan, että käsite »yhteinen vahinko» oli epäselvä ja että säännöksen soveltamisala olisi jäänyt varsin suppeaksi. Sen sijaan KKO suositteli sellaista Ruotsin mallin mukaista järjestelmää, että määrätyn alueen asukkaat valitsisivat jo etukäteen yhteisiä välimiehiä. Tällä saavutettaisiin se etu, että uittovahinkojen selvittämiseen voitaisiin viivytyksettä ryhtyä.

VOL:n aikana välimiesmenettelyä uittovahinkoasioissa ei pidetty tarpeellisena eikä vastapuolta katsottu voitavan siihen pakottaa, jos korvausvaatimus perustui rikokseen. Käytännössä edellytettiin, että itse kanteessa tuli vedota rikolliseen tekoon, jotta asia olisi voitu käsitellä ilman edeltävää välimiesmenettelyä.[290] Nykyisin asiaa on nähdäkseni arvostel-

[288] Vrt. *Poropudas*, DL 1928 s. 361–364, jossa esitettiin po. välimiesmenettelysäännöstön poistamista VOL:sta ja vahingonkorvauksen määräämisen jättämistä jo ensi kädessä AO:lle.

[289] *KM 1939: 3*, perustelut s. 377.

[290] Vrt. tästä 3.3.6. luvussa av:n 194 kohdalla.

tava OK 14: 8:n (L:ssa 14. 1. 1972/21) valossa. Mainitun säännöksen mukaan, joka tulee sovellettavaksi myös vesioikeusprosessissa,[291] rikokseen perustuva yksityisoikeudellinen vaatimus *saadaan* esittää samassa yhteydessä kuin rikoksen johdosta vaaditaan rangaistusta tai menettämisseuraamusta. Tällöin ei uittovahinkojenkaan osalta voida asettaa sellaista lisäedellytystä, että korvausvaatimukset on ensin välimiesten tutkittava. Jos taas sellaista yksityisoikeudellista vaatimusta ajetaan erikseen, on mainitun OK 14: 8:n mukaan noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä riita-asioissa on säädetty. Tämä merkitsee VO:ssa riita-asioina käsiteltävien uittovahinkoasioiden osalta sitä, että korvausvaatimukset on ensin välimiesten tutkittava.

VL:lla siirrettiin muutoksenhaut uittovahinkojen korvaamista koskevissa asioissa annetuista välitystuomioista AO:sta VO:een. Jo maanmittaushallituksen kirjelmässä 25. 11. 1924 oli ehdotettu näitä asioita koskevien valitusten siirtämistä KO:lta ehdotetulle vesituomioistuimelle.[292] Perusteluina mainittiin, että sanottu oikeus voisi kokoontua itse paikalla ja että oikeudenkäynti siinä tulisi tällöin nopeammaksi ja halvemmaksi kuin KO:ssa. V:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnön ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan, vaikkakin ne ehdottivat jo erityisiä vesituomioistuimia, välimiesten ratkaisuun olisi haettu muutosta edelleen AO:ssa (lakiehdotus 257 §). Mietinnön perusteluista ilmenee ainoastaan, että komitea oli tältä osin halunnut säilyttää silloisen VOL:n mukaisen järjestelmän.[293] Vastaavasti muutosta olisi ollut haettava välimiesmenettelystä johtuneiden kustannusten määrää koskevaan ratkaisuun (lakiehdotus 257.2 §). VL:n mukaan kustannusten suorittamisesta on määrättävä itse välitystuomiossa (VL 5: 85.4), joten tältäkin osin muutosta on nykyisin haettava VO:ssa.[294]

Vesilakikomitean mietinnössä ja hallituksen esityksessä ei lausuttu perusteluja sille, miksi muutoksenhaut uittovahinkoasioissa annetuista välitystuomioista haluttiin liittää VO:n toimivaltaan. Sittemmin VO:n toimivaltaa näiden asioiden osalta ei ole asetettu kyseenalaiseksi. VL:n

---

[291] Vrt. 10.1.7.3. luku.

[292] Vrt. mainitusta kirjelmästä 3. luvussa av. 258.

[293] *KM 1939: 3*, perustelut s. 378.

[294] Vrt. *KKO 1921 II 936* (KKO p. 9. 9. 1921): Lauttauksen tuottamasta vahingosta suoritettavan korvauksen määräämiseksi valituilla välimiehillä katsottiin VOL:n 2: 21:n sisällykseen nähden olevan valta määrätä myöskin oma toimituspalkkionsa ja kenen se oli suoritettava.

tarkistamiskomitean mietinnössä[295] ja OikM:n v:n 1978 esitysehdotuksessa[296] VL 5: 86.1:tä ehdotettiin muutettavaksi ainoastaan siten, että välitystuomioon tyytymätön asianosainen olisi saanut hakea siihen muutosta *hakemuksella* VO:ssa. Ltk kuitenkin lausunnossaan katsoi, että tällainen välitystuomion moite olisi edelleenkin säilytettävä VO:ssa käsiteltävänä riita-asiana. Perusteluinaan Ltk viittasi siihen, että välitystuomion moittiminen on puhtaasti asianosaisten välinen riita, joten kysymyksessä on mitä selvimmin asianosaisten välinen riita. Lisäksi Ltk kiinnitti huomiota asian vireillepanotapaan ja siihen, etteivät hakemusasioita koskevat säännökset tässä suhteessa lainkaan sovellu välitystuomion moittimista koskevaan asiaan.[297] VL:n uudistamistyöryhmän mietinnössä ei enää esitetty muutoksia välitystuomion moitteen käsittelyjärjestyksen suhteen. Ilmeistä onkin, ettei vesioikeudellinen hakemusasiamenettely kovinkaan hyvin sovellu välitystuomioista tehtyjen muutoksenhakujen käsittelyyn. Pikemminkin voitaisiin ajatella niiden liittämistä jollakin tavoin valitusasioiden ryhmään, mikäli vesioikeudelliset riita-asiat lakkautettaisiin.[298]

7.6. Yhteenveto ja johtopäätökset

Edellä tässä luvussa tarkastellut oikeustapaukset antanevat lukijalle ainakin pääpiirteittäisen yleiskuvan siitä, minkälaisia ongelmia toimivaltasäännösten soveltamisen suhteen vesioikeudellisissa riita-asioissa on käytännössä esiintynyt ja miten erilaisissa tilanteissa rajanveto VO:n ja AO:n toimivallan välillä on suoritettava. Käsiteltyjen oikeustapausten avulla ei ole pyritty tyhjentävästi kartoittamaan niitä kaikkia mahdollisia tilanteita, joissa VO:n toimivalta riita-asioissa saattaisi tulla kysymykseen. Tätä varten pitäisi selvittää VL 1–10 lukuihin sisältyvät aineelliset säännökset kokonaisuudessaan. VO:n ja AO:n välisen toimivallan erottelua koskevat ongelmat esiintyvät kuitenkin samantapaisina erilaatuisten riita-asioiden osalta. Tämän vuoksi oikeuskäytännön kannasta yhden tapausryhmän (esim. kaivovesiasioiden) osalta voidaan tehdä laajempiakin

[295] *KM 1972 B: 134* s. 22 ja 56.
[296] *Esitysehdotus 1978* s. 20 ja 35 s.
[297] *Ltk 2/1980* s. 202 s.
[298] Vrt. de lege ferenda jälj. 12.2.9. luku.

yleensä riita-asioita koskevia päätelmiä.[299] Tämä selittää myös sen, miksi juuri kaivoproblematiikkaa on käsitelty niinkin laajasti tässä tutkimuksessa.

Tähän mennessä riita-asioita on käsitelty vesituomioistuimissamme suhteellisen vähän.[300] Useimmat korvausvaatimukset on VO:ssa käsitelty erilaisten lupahakemusten yhteydessä tai erikseen hakemusasioista säädetyssä järjestyksessä. Tästä voitaneen tehdä se johtopäätös, ettei käytännössä ole ollut joko tarvetta tai sitten ei ole osattu käyttää hyväksi kaikkia VL:n tarjoamia mahdollisuuksia vesioikeudellisten kanteiden nostamiseen VO:ssa. Tiedon puutteeseen viittaavat myös ne lukuisat tapaukset, jolloin yleisissä tuomioistuimissa on yritetty riidellä VO:n toimivaltaan kuuluvista asioista.

Oikeuskäytännössä VO:n toimivalta riita-asioissa *suorituskanteiden* osalta on määräytynyt pääasiallisesti sen mukaan, onko kanteen perustana olevalla toiminnalla katsottu aiheutetun VL:n vastaista seuraamusta. Sinänsä se toiminta, jolla VL:n vastainen seuraamus on aiheutettu, on voinut olla lähes minkälaatuista tahansa. Toimivaltaa koskevien päätösten perusteluissa näyttää nojaudutun lähinnä VL 14: 7.3:n sanamuotoon. Lainkohtina on yleensä mainittu rinnakkain sekä VL 14: 1:n että 14: 7:n säännökset. Tästä voitaneen päätellä, että VL 14: 1:n ja 14: 7:n säännöksiä on pidetty toisiinsa rinnastettavina olevina yhdenvertaisina normeina. Päätösten perustelujen valossa on nimenomaan riita-asioiden osalta VL 14: 7.3:n säännöstä pidetty kenties tärkeimpänäkin toimivaltanormina. Tällöin VL 14: 7.3:n esimerkinomaiselle, lähinnä asioiden käsittelyjärjestystä VO:ssa riita-asioina kuvaavalle säännökselle on annettu tarkoitettua suurempi merkitys asiallisen toimivallan erottelunormina.[301] Käytännön kannalta tällä seikalla on se merkitys, että VL 14: 7.3:n sanamuodon nojalla on mahdollista perustella eräiden sellaisten asioiden kuulumista VO:n toimivaltaan, jotka eivät VL 14: 1:n yleissäännöksen mukaan olisi ainakaan pääasian osalta vesiasioita. VL:ia säädettäessä ei liene tarkoite-

[299] Vrt. 7.3.1.3. ja 7.3.1.5. kohdissa toimivaltasäännöistä kaivon vettä koskevien riitojen osalta suoritettuun yhteenvetoon. Olen pyrkinyt välttämään mainituissa kohdissa jo esitettyjen johtopäätösten turhaa toistamista tässä yhteydessä.

[300] Vrt. 1.4. luvussa esitettyyn.

[301] Samoin *Wirilander*, LM 1980 s. 251, katsoo oikeuskäytännön tarkastelun antavan sellaisen vaikutelman, että VL 14: 7.3 »on saanut erottelunormina ehkä keskeisemmän merkityksen kuin mikä sillä vesilakia laadittaessa ajateltiin esimerkkiluettelon sisältävänä säännöksenä olevan.»

tun, että VO:n pitäisi tutkia kaikki ne tapaukset, joissa vesistöön tai vesioloihin on vaikutettu vahingollisella tavalla. Jos tätä ehdottomasti vaadittaisiin, niin saatettaisiin käytännössä joutua aivan erikoisiin tilanteisiin. Rajanvetoa VO:n toimivallan kannalta voitaneen tältä osin kuvata samalla tavoin kuin *Hollo* on aineellista oikeutta silmällä pitäen täsmentänyt vesioikeudellisen vahingon käsitettä.[302] Sen mukaan VO:n toimivaltaan kuuluvasta vesioikeudellisesta vahingosta on kysymys (ainoastaan) silloin, kun oikeutus toimintaan tai toimenpiteeseen samoin kuin oikeutuksen puuttuminen johtuu VL:n säännöksistä.

De lege ferenda saattaisi olla aihetta harkita VL:iin nimenomaista säännöstä, jolla sen soveltamisala rajoitettaisiin vain ko. laissa tarkoitettuihin vesiyrityksiin ja laitteisiin (vrt. VaL 1: 2). Tämä edellyttäisi kuitenkin erillistä ympäristönsuojelulakia, joka koskisi myös vesialueita.

Jotta suorituskanne kuuluisi VL 14: 7.3:n mukaan VO:n toimivaltaan, tulee siinä vaatia VL:n vastaisen toimenpiteen kieltämistä, olojen ennalleen palauttamista tai vahingonkorvausta luvattoman toimenpiteen johdosta. Ellei asiassa ole samalla esitetty rangaistusvaatimusta, ei AO voi olla lainkaan toimivaltainen, vaan asia kuuluu VO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Näin on katsottu silloinkin, kun korvausta vaaditaan henkilöiltä, jotka eivät itse ole syyllistyneet mihinkään VL:n vastaiseen toimenpiteeseen, vaan ovat jollakin muulla perusteella, kuten valvonnan laiminlyönnin tai isännänvastuun nojalla vastuussa syntyneestä vahingosta. Korvausvaatimus voi perustua yhtä hyvin välittömästi kuin välillisestikin aiheutuneeseen vahinkoon. Mainittujen seikkojen tutkimista VO:ssa voidaan perustella, paitsi ennakkokysymysten tutkimista koskevalla VL 14: 1.3:n säännöksellä, myös sillä, että VO:n on tuottamus- ja deliktiperusteisia vahingonkorvauskanteita käsitellessään ensisijaisesti sovellettava yleisen vahingonkorvauslain (VahKorvL) säännöksiä. VO:n toimivaltaa ei myöskään sulje pois se, että VL:n vastaisella toimenpiteellä on samalla rikottu jonkin muun lain, esimerkiksi NaapL:n RakL:n tai TervL:n määräyksiä, mikäli *VL:n vastaista seuraamusta on pidettävä jutussa pääasiana*. Tällöin VO voi materiaalisessa suhteessa soveltaa VL:n lisäksi myös muiden lakien säännöksiä. Toisaalta esimerkiksi RakL sisältää VL:iin nähden erityissäännöksiä vesijohtojen ja viemärien sekä vesialueiden täyttämis- ja pengertämistöiden osalta. Tällöinkään VO ei saa vetäytyä tutkimasta sinne laillisessa järjestyksessä saatettua asiaa, mikäli kanteessa

[302] Ks. tästä *Hollo* s. 452.

on väitetty toimenpiteellä aiheutetun VL:n vastainen seuraamus, jota on pidettävä jutussa pääasiana. Rajatapauksissa monesti pelkästään kanteen muotoilu eli se, onko vastaajan väitetty menettely pääasiallisesti VL:n vai jonkin muun lain vastaista, voi ratkaista sen, onko juttua kokonaisuudessaan pidettävä vesiasiana. Käytännön kannalta saattaa syntyä hankaluuksia tilanteessa, jolloin mainittu seikka ei selviä vielä haastehakemuksesta, vaan vasta myöhemmin oikeuskäsittelyssä. Prosessiekonomiselta kannalta on valitettavaa, jos juttu vasta pitkällisen oikeuskäsittelyn jälkeen jätetään tutkimatta. Tällaisten tilanteiden estämiseksi pitäisi luoda nykyistä joustavampia toimivaltasäännöksiä.

VO:n toimivaltaan kuuluvissa *vahvistuskanteissa* tulee olla kysymys valtaväylän sijainnista tai leveydestä taikka VL:n tai sitä aikaisemman lainsäädännön nojalla annettuun päätökseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista. Mainittuihin päätöksiin ovat eräissä suhteissa rinnastettavia myös vastaavanlaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sisältävät *sopimukset*. Kokonaisuudessaan VO:n toimivaltaan kuuluvien vahvistuskanteiden alue on sangen laaja, mutta käytännössä puhtaita vahvistuskanteita VO:issa ei näytä juurikaan nostetun, vaan yleensä on samalla vaadittu vastaajan velvoittamista johonkin suoritukseen. Ongelmallisia tilanteita voi syntyä varsinkin sopimukseen perustuvien kanteiden osalta. Tällöin VO:n toimivalta edellyttää, että syntyneen erimielisyyden ratkaisemisen olisi ilman kyseistä sopimustakin asianomaisten VL:n säännösten nojalla voitu katsoa kuuluvan VO:lle.

VL:ssa on määrätty VO:n toimivaltaan kuuluvaksi lukuisa joukko *erikseen kanteella vireille pantavaksi määrättyjä asioita*. Näiltä osin VO:n toimivalta rajoittuu vain laissa nimenomaan mainittuihin ja niihin rinnastettaviin asioihin. Käytännön kannalta merkittävimpinä voitaneen pitää erilaisten yhtiöoikeudellisten kanteiden ryhmää. Periaatteellisesti merkittävä on myös VL 3: 13.1:n säännös *oikeutta vesivoimaan* koskevista riidoista. Mainitussa säännöksessä tarkoitettaneen vesioikeudellisen siviiliprosessin vireillepanoa VO:ssa, vaikka tätä ei nimenomaisesti siinä sanota. VO voinee tässä yhteydessä tutkia myös käyttöoikeutta vesivoimaan koskevia riitoja siitä huolimatta, että tällaista käyttöoikeutta pidetään luonteeltaan kiinteänä omaisuutena. Mainittu säännös ei kuitenkaan oikeuta VO:ta tutkimaan itse vesialueen omistusoikeutta koskevia riitoja.

Erikoislaatuinen menettely on säädetty *uittovahinkoasioita* varten, jotka on ennen vesioikeuskäsittelyä tutkittava erityisessä välimiesmenettelyssä. Edeltävää välimiesmenettelyä on tässä tapauksessa VO:n toimi-

vallan kannalta pidettävä ehdottomana prosessinedellytyksenä. Poikkeuksena ovat kuitenkin rikolliseen tekoon perustuvat korvausvaatimukset silloin, kun ne esitetään rikosasian yhteydessä.

8. ENNAKKOKYSYMYKSET JA LIITÄNNÄISET ASIAT SEKÄ ASIAN RATKAISUUN VAIKUTTAVAT KYSYMYKSET

8.1. Ennakkokysymysten ratkaisemisesta yleensä

Ennakko- eli esikysymyksillä[1] on kirjallisuudessamme tarkoitettu oikeuskysymyksiä, jotka tietyssä tuomioistuimessa tai hallintomenettelyssä vireillä olevaa pääasiaa tutkittaessa havaitaan olevan sellaisessa kausaalisessa yhteydessä pääkysymyksen kanssa, että ne on ratkaistava ennen pääkysymyksen lopullista selvittämistä, mutta jotka toisaalta oikeudellisen luonteensa puolesta kuuluvat toisenlaisessa kuin pääkysymyksen suhteen käytettävässä viranomaismenettelyssä tutkittavaksi.[2] *Tirkkonen*

---

[1] VL 14: 1.2:ssa käytetään nimitystä *ennakkokysymys*, jota meillä kirjallisuudessa ovat käyttäneet mm. *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 154–175, *Sjöström*, LM 1925 s. 156–174 ja *Sjöström–Alkio*, s. 158–174. Toisaalta *Lager*, s. 153, *Tirkkonen*, Rp I s. 76, ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 285, ovat käyttäneet nimityksiä ennakkokysymys ja esikysymys rinnakkaisina muotoina. *Tirkkonen*, Sp I s. 128 s., ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 285–288 ovat lisäksi ilmaisseet saman asian sanonnoilla ennakkoluonteinen kysymys tai oikeussuhde taikka ennakko- eli esikysymyksen luonteinen oikeussuhde. *Aalto*, s. 233 av. 14 b, pitää parempana termiä esikysymys. – Ruotsinkielinen vastine on prejudiciell fråga, ks. esim. *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 146, ja saksankielinen vastine Vorfrage, ks. esim. *Guldener* s. 34 ja 81, *Kern* s. 18 ja *Kralik*, passim.

Vesioikeudellisessa kirjallisuudessamme on lakitekstin mukaisesti omaksuttu yleensä ennakkokysymys-termi. Ks. esim. *Pietilä* s. 245 s. sekä *Wirilander*, LM 1980 s. 238 ja 243 s. Oma kantani on myös se, että ainakin VL:ssa säänneltyjen kysymysten osalta on parempi käyttää laissa omaksuttua nimitystä ennakkokysymys.

[2] Näin *Aalto* s. 233, *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 447 ja *Rekola*, LM 1958 s. 614.

lausuu lyhyesti, että kysymys on leimattava ennakkoluonteiseksi siinä tapauksessa, että sen selvittämisestä riippuu itse päävaatimuksen ratkaiseminen.[3]

Kirjoitettuun lakiimme ei sisälly yleistä säännöstä ennakkokysymysten käsittelystä. Kirjallisuudessa ja oikeuskäytännössämme on pääsääntöisesti katsottu, että kukin tuomioistuin on oikeutettu ratkaisemaan omat ennakkokysymyksensä itse, vaikka niiden käsittely muuten kuuluisikin toiselle tuomioistuimelle tai viranomaiselle.[4] Yleensä ennakkoluonteisesta kysymyksestä on annettava lausunto itse tuomion perusteluissa.[5] *Tirkkonen* toteaa käsitellessään ennakkokysymysten tutkimista siviiliprosessissa, että tuomioistuimella on valta riitajutun yhteydessä tutkia ja ratkaista ennakkoluonteisia kysymyksiä silloinkin, kun ne eivät ole yksityis- vaan julkisoikeudellisia.[6] *Merikoski* hallinto-oikeudellisen lainkäytön osalta toteaa, että asian ratkaisu voi riippua kannanotosta esimerkiksi jossain siviilioikeudellisessa kysymyksessä.[7] *Aalto* taas keskittyy tutkimuksissaan esikysymysten osalta lähinnä siviili- ja rikosprosessin välisiin suhteisiin.[8] Käsillä olevan tutkimuksen kannalta on edellä viitattujen lausumien lisäksi huomattava sellainen prosessioikeudellisissa tutkimuksissa yleensä huomioon ottamatta jäänyt erityispiirre, että vesiasian ja itsenäisenä kysymyksenä yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvan asian välillä

---

[3] *Tirkkonen*, Sp I s. 128. Ks. lisäksi ennakko- eli esikysymyksen käsitteestä *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 154 s., *Sjöström*, LM 1925 s. 156 ja *Sjöström–Alkio* s. 158 s. sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta esim. *Ekelöf*, Processuella grundbegrepp s. 67–69 ja *Kralik* s. 3–12.

Tässä yhteydessä on aihetta huomauttaa siitä, että ennakkokysymyksiä koskevat opit kuuluvat kyllä osittain käsillä olevan tutkimuksen teeman piiriin, mutta niiden perusteellinen käsittely vaatisi oman monografiansa, kuten *T. Ellilä*, LM 1966 s. 229, on lausunut. Tällainen monografia on juuri *Kralikin* teos Die Vorfrage im Verfahrensrecht.

[4] Näin *Aalto* s. 237, *Alkio* s. 211, *Lager* s. 153, *Merikoski* II s. 200, *Reinikainen*, mt. s. 155 ja 173, *Rekola*, LM 1958 s. 619 s., *Sjöström*, LM 1925 s. 167 s., *Sjöström–Alkio* s. 168 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 76 ja Sp I s. 128, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 20 s., *Wrede* I s. 44 s. ja *Wrede–Palmgren* s. 52 s. Oikeuskäytännöstä ks. esim *KKO 1931 I 35*. – Vrt. ulkomaisesta oikeudesta esim. *Ekelöf*, mt. s. 68 s., *Guldener* s. 81, *Zöller* ym. s. 2130–2132 ja *Kralik*, passim.

[5] Näin *Tirkkonen*, Sp I s. 129 av. 12, *sama*, Oikeusvoimasta s. 210 s. ja *Kallenberg* I: 5 s. 1212 av. 16.

[6] *Tirkkonen*, mt. s. 128.

[7] *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmät s. 447.

[8] *Aalto* s. 232–241; *sama*, Rikostuomion vaikutuksista, passim.

saattaa vallita ennakko- ja pääkysymyksen suhde silloinkin, kun ne ovat molemmat samaa prosessin lajia, esimerkiksi riitakysymyksiä.[9]

8.2. Yleisen tuomioistuimen toimivallasta soveltaa VL:n säännöksiä ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana

VL 14: 1.2:ssa säädetään, ettei 1 momentissa (vesituomioistuinten toimivallasta) sanottu estä yleistä tuomioistuinta tai muuta viranomaista soveltamasta VL:n säännöksiä sen käsiteltäväksi kuuluvassa asiassa ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana. Määräys on positiivisen oikeutemme kannalta ainutlaatuinen. Kysymyksessä on ensimmäinen kerta, kun laissa on *yleisesti* todettu, että yleinen tuomioistuin voi soveltaa erityisprosessin piiriin kuuluvia säännöksiä.[10] Säännöksen rationa ovat olleet puhtaasti käytännölliset syyt eli ne samat syyt, jotka hallituksen esityksessä on nimenomaisesti mainittu perusteeksi VO:n toimivallalle tutkia ennakkokysymyksinä sen toimivaltaan muutoin kuulumattomia asioita.[11] Vastaavaa määräystä ei vielä sisältynyt v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotukseen eikä sellaista ole myöskään Ruotsin vesilaissa.

Kyseessä lienee myös ensimmäinen kerta, kun lainsäädäntöömme expressis verbis sisältyy käsite »liitännäinen asia». Kuitenkin positiivinen oikeutemme on jo vanhastaan noudattanut tietyssä laajuudessa ns. *adheesio- eli liitännäisperiaatetta,*[12] jonka mukaan päävaateen käsittelyjärjestys määrää sivuvaateen käsittelyjärjestyksen.[13]

Adheesioperiaatteella on oikeudessamme katsottu olevan merkitystä lähinnä kahdessa suhteessa. Rikosprosessin osalta on katsottu, että kaikki rikolliseen

---

[9] Samoin *Pietilä* s. 246.

[10] Samoin *Aalto* s. 235 av. 18.

[11] *HE 1959: 64* s. 30.

[12] Termiä adheesio- eli liitännäisperiaate ovat kirjallisuudessamme käyttäneet mm. *Aalto* s. 43, *R. Ellilä,* Uusittu liikennerikosoikeus s. 205 av. 14, *Reinikainen,* Prosessinedellytykset s. 118, *Sjöström–Alkio* s. 97, *Tirkkonen,* Rp I s. 70 ja Sp I s. 132 sekä *Tirkkonen–Halila,* Pääpiirteet s. 14. Vrt. kuitenkin *T. Ellilä,* LM 1966 s. 220, joka on pitänyt parempana nimitystä liityntäperiaate tai liitännäisyysperiaate. Myös *Hakulinen,* Lakikielen sanakirja (Porvoo–Helsinki 1944) s. 192, on omaksunut termin liityntäperiaate.

[13] Ks. esim. *Aalto* s. 33 ja 43, *Granfelt,* Valda juridiska uppsatser s. 37, *Palmgren,* Målsägandens åtalsrätt s. 65 ja 69 s. *Reinikainen,* Prosessinedellytykset s. 118, *Sjöström–Alkio* s. 97, *Tirkkonen,* Rp I s. 70 ja Sp I s. 132, *sama,* LM 1945 s. 8 s. ja *Tirkkonen–Halila,* Pääpiirteet s. 14. – Vrt. ulkomaisesta kirjallisuudesta esim.

tekoon välittömästi nojautuvat vaatimukset voidaan käsitellä rikosasian yhteydessä.[14] Siviiliprosessiin sovellettuna periaate on taas merkinnyt sitä, että riita-asian yhteydessä saadaan tietyin edellytyksin käsitellä rangaistusvaatimuksia.[15] Jos näitä tapausryhmiä halutaan kuvata yhteisellä säännöllä, niin voitaneen *Aallon* tavoin lausua adheesioperiaatteen tarkoittavan »sitä, että eriluontoisia oikeusseuraamuksia voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä».[16] Aalto jatkaa kuitenkin, että keskieurooppalaisissa oikeudenkäyntijärjestyksissä adheesiolla tarkoitetaan useimmiten rangaistusvaatimusten ja yksityisoikeudellisten tai varallisuusoikeudellisten vaatimusten *yhteiskäsittelyä*. Myöhemmin Aalto[17] katsoo adheesioperiaatteen sovellutusten meillä oikeuttavan antamaan adheesiolle seuraavan omaperäisen määritelmän: »*toisaalta* adheesiolla kotimaisessa oikeudessa tarkoitetaan sitä, että välittömästi rikokseen perustuvat vaatimukset on yleensä aina käsiteltävä rikoksen tutkintaa varten luodussa rikosasiainoikeudenkäyntimenettelyssä, *toisaalta* syytevaatimuksen esittämisen yhteydessä on usein mahdollista käsitellä syytevaatimuksen edellyttämään tosiseikastoon mutta siviilioikeudellisiin normeihin perustuvia siviilivaatimuksia, jotka itsenäisinä päävaatimuksina menevät oikeusseuraamuksen luonteen edellyttämällä tavalla siviiliprosessimenettelyyn käsiteltäviksi.» *Tirkkonen* ei ole hyväksynyt varsinaisen adheesioperiaatteen määritelmää näin laajasisältöisenä, vaan on meillä yleisesti omaksuttuun adheesioperiaatteen määritelmään pitäytyen katsonut, että Aallon esittämän määritelmän jälkimmäisen osan tilanteet lankeavat adheesioperiaatteen ulkopuolelle, jolloin Tirkkosen mukaan voitaisiin puhua adheesiosta laajemmassa merkityksessä.[18] Joka tapauksessa positiivisen oikeutemme pohjalta on todettavissa, että kirjoitettuun lakiimme on nyttemmin otettu säännös (OK 14: 11, L:ssa 14. 1. 1972/21), joka oikeuttaa soveltamaan adheesioperiaatetta myös Aallon esittämän määritelmän jälkimmäisessä osassa tarkoitetulla tavalla.[19] Tämän jälkeen on enää pelkästään makuasia, katsotaanko mainitussa tapauksessa olevan kysymys itse adheesioperiaatteesta vai ainoastaan adheesiosta laajemmassa merkityksessä.

Tässä yhteydessä herää kysymys siitä, onko VL 14: 1.2:n maininta liitännäisestä asiasta ainoastaan ilmaus oikeudessamme jo vallalla olleesta adheesioperiaatteesta. Lain esitöistä ei ilmene tällaista kytkentää. Kysy-

---

Dillén, Föreläsningar s. 9–14, *Gomard*, Adhæsionsproces, passim, erit. s. 14 s., *Kallenberg*, Om forum i brottmål s. 243–247, *Olivecrona*, Rättegången s. 323–327, *Guldener* s. 59, *Henkel* s. 74, 195 ja 413–415, *Kern* s. 18, *Peters* s. 556–559 (§ 67) ja siellä mainittua kirjallisuutta sekä *Roeder* s. 75–80.

Adheesioperiaatteen vastakohtana on meillä pääsääntöisesti noudatettava separaatio- eli erillisyysperiaate, jonka mukaan erilaisia vaateita ei saa käsitellä samassa oikeudenkäyntimenettelyssä. Ks. tämän johdosta esim. *Aalto* s. 31 s. ja 244–249, *Tirkkonen*, Rp I s. 69 ja Sp I s. 132, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 14, *Kallenberg* I: 1 s. 30 ja *Olivecrona*, mt. s. 323.

[14] Näin *Tirkkonen*, Rp I s. 71 ja *sama*, LM 1945 s. 9.

[15] *Tirkkonen*, Sp I s. 133.

[16] *Aalto* s. 33.

[17] *Aalto* s. 244 s.

[18] *Tirkkonen*, Rp I s. 71 av. 3.

[19] Vrt. OK 14: 11:n johdosta 10.1.7.4. luku.

myksessä voidaan kyllä sanoa olevan adheesioperiaatteen sovellutus, mutta toisaalta ei liene syytä rajoittaa mainitun lainkohdan käyttöä meillä perinteisesti omaksutun adheesioperiaatteen rajoihin. Käytännössä ei tosin liene edes mahdollinen sellainen tapaus, että yleinen tuomioistuin sen toimivaltaan kuuluvan riita-asian yhteydessä voisi käsitellä VL:iin perustuvan rangaistusvaatimuksen. Yleinen tuomioistuin voi kylläkin käsitellä rikosasian yhteydessä VL:iin perustuvia vahingonkorvaus- yms. vaatimuksia. Mutta kun tästä mahdollisuudesta lausutaan myöhemmin VL 14: 5:ssä,[20] ei tätä silmällä pitäen liitännäistä asiaa koskevaa mainintaa olisi tarvinnut ottaa VL 14: 1.2:een. Loogisesti ajatellen johtopäätös on se, että VL 14: 1.2:n säännös oikeuttaa yleisen tuomioistuimen soveltamaan VL:n säännöksiä myös tapauksissa, joissa sekä pääasia että VL:n piiriin kuuluva liitännäinen asia ovat riita-asian luontoisia. Tietenkin olisi mahdollista laajentaa adheesioperiaatteen määritelmää ohi sen perinteisesti omaksutun sisällön koskemaan myös tällaista tapausta.[21] Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen VL 14: 1.2:n soveltamisen kannalta.

VL 14: 1.2:ssa ei käytetä termiä »tutkia», vaan ainoastaan »soveltaa». Kun kuitenkin saman pykälän 1 momentin mukaan vesiasioita ovat asiat, joissa on »sovellettava» VL:n säännöksiä, voidaan päätellä VL 14: 1.2:n sanamuodon tarkoittavan sitä, että yleisen tuomioistuimen asialliseen toimivaltaan kuuluu siellä käsiteltävään pääasiaan ennakkokysymyksenä tai liitännäisessä suhteessa oleva vesiasia.

Mainittu lainkohta edellyttää, että asia, johon VL:n säännöksiä sovelletaan, on yleisessä tuomioistuimessa käsiteltävään pääasiaan nähden ainoastaan ennakkokysymys tai liitännäinen asia. Jos riita-asiassa itse pääasiaan olisi sovellettava VL:n säännöksiä, on kyseessä VO:n toimivaltaan kuuluva vesiasia. Poikkeuksena tästä säännöstä ovat ainoastaan VL 14: 4:ssä mainitut merioikeusasiat.

VL 14: 1.2:ssa on ennakkokysymyksellä tarkoitettu samaa kuin ennakkokysymyksellä yleensäkin, mitä seikkaa on jo tarkasteltu edellisessä alajaksossa. Liitännäisellä asialla taas tarkoitetaan asiaa, joka perustuu samaan kanteen perusteena olevaan tosiseikastoon kuin pääasiakin.[22] Toisinaan saattaa olla ongelmallista selvittää, mikä esillä olevassa konk-

---

[20] Vrt. tästä 10.1.7.1. luvun alussa.

[21] Esim. *Aalto*, s. 46, mainitsee VL 14: 1.2:n lainkohdan adheesioperiaatteen käsittelyn yhteydessä, mutta ei ota sitä huomioon määritellessään itse periaatetta.

[22] Vrt. adheesioperiaatteen osalta *Aalto* s. 44.

reettisessa jutussa on pääasia ja mikä siihen nähden ainoastaan liitännäinen asia. Prosessuaalisesti liitännäisyydellä oikeudenkäynnissä tarkoitetaan ainoastaan seikkoja, jotka seuraavat itse pääasiasta, kuten todistajanpalkkiot ja oikeudenkäyntikulut. Sen sijaan nyt on kysymys kanteessa esitettyjen materiaalisoikeudellisten vaatimusten luokittelemisesta. Tämä on vaikea tehtävä, koska, kuten *Aalto* adheesioperiaatteen kannalta huomauttaa, »kaikki nämä vaatimukset prosessidynaamisesti tarkasteltuina ovat samantasoisia».[23] Kysymyksessä on paitsi prosessuaalinen »myös materiaalisoikeudellinen arvostuskysymys».[24] Ajatelkaamme esimerkiksi suuren teollisuuslaitoksen tai sikalan samanaikaisesti aiheuttamia hajuhaittoja ja vesistön tai pohjaveden pilaamista. Jos naapuri vaatii korvausta näistä molemmista, niin kumpi on pääasia ja kumpi siihen nähden ainoastaan liitännäinen asia? Kysymykseen ei liene mahdollista vastata yleispätevästi. Yleisesti ottaen voitaneen ainoastaan sanoa, että VL 14: 1.2:ssa liitännäisellä asialla tarkoitetaan suurin piirtein samaa kuin adheesioperiaatteen mukaisella sivuvaatimuksella.[25] Eräät tähän tutkimukseen sisältyvät oikeustapausselostukset valaisevat tätä kysymystä konkreettisten tapausten osalta.[26] Oikeuskäytännössä ei kovinkaan usein ole perusteltu yleisessä tuomioistuimessa tehdyn sen asiallista toimivaltaa koskevan prosessiväitteen hylkäämistä nimenomaisesti sillä seikalla, että VL:n säännöksiä on sovellettava asiassa ainoastaan ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana.[27] Asian liitännäisyys on useimmiten pääteltävissä pelkästään siitä, että tuomioistuin on katsonut voivansa tutkia kyseisen VL:n mukaan ratkaistavan kysymyksen.

Prosessuaaliselta kannalta tarkasteltuna liitännäisyydellä tarkoitetaan VL 14: 1.2:ssa samaa kuin liitännäisyydellä yleensäkin eli että pääasia vetää liitännäisen asian yleisessä tuomioistuimessa tapahtuvaan pääasiakäsittelyn menettelyyn, vaikka liitännäinen asia sinänsä kuuluisi erikseen käsiteltynä VO:ssa tapahtuvaan menettelyyn. Liitännäisen asian osalta on

[23] *Aalto* s. 48.

[24] *Aalto* s. 47.

[25] Vrt. tästä *Aalto* s. 46.

[26] Vrt. esim. ed. 7.3.1.5. luvun b-kohdassa tarkasteltu *ISHO t. 15. 2. 1979 n:o 443/78* ja 7.3.3.2. luvussa tarkasteltu *KKO p. 10. 3. 1972 n:o 601.*

[27] Näin on kuitenkin tehty edellä 7.3.6. luvun lopussa mainitussa viemäriputken katkaisemiseen ja tukkimiseen perustuneessa vahingonkorvausjutussa *HHO t. 20. 7. 1977 n:o 598.*

kysymys asiayhteyteen (= liitännäisen asian asiayhteyteen pääasian kanssa) perustuvasta toimivallasta.[28] Siten voidaan sanoa kyseessä olevan liitännäisyys *prosessuaalisin vaikutuksin*.[29] Tältä osin ovat voimassa samat periaatteet kuin seuraavassa kohdassa käsiteltävän VO:n toimivallan osalta.

8.3. VO:n toimivallasta vesiasian yhteydessä tutkia asian ratkaisuun vaikuttava kysymys, joka ei ole vesiasia

VL 14: 1.3:n mukaan VO voi, ellei saman luvun 3–5 §:n säännöksistä muuta johdu, vesiasian yhteydessä tutkia sellaisenkin, asian ratkaisuun vaikuttavan kysymyksen, joka ei ole vesiasia. Itsenäisenä riitakysymyksenä tällainen asia kuuluisi jonkin muun instanssin, useimmiten AO:n toimivaltaan.

Jotta VO voisi tutkia kysymyksen, joka ei ole vesiasia, on kyseisen lainkohdan mukaan seuraavien neljän edellytyksen oltava täytetyt:

1) itse pääasian on oltava vesiasia,
2) kysymys voidaan VO:ssa tutkia ainoastaan tämän pääasian yhteydessä,
3) kysymyksen täytyy vaikuttaa pääasian ratkaisuun ja
4) kysymyksessä ei saa olla asia, joka VL 14: 3–5:n säännösten mukaan kuuluu yleisen tuomioistuimen tai jonkin muun instanssin toimivaltaan.

Sitä kysymystä, milloin itse pääasia on vesiasia, on käsitelty tässä tutkimuksessa useassa eri kohdassa,[30] eikä siihen liene syytä syventyä teoreettiselta kannalta tässä yhteydessä, koska ongelmaa myös tältä osin on kosketeltu edellisessä alajaksossa.[31]

Edellä 2. kohdassa mainittu sääntö estää VO:ta erikseen ratkaisemasta sellaista ennakkokysymystä, jonka selvittämisestä vesiasian ratkaisu riippuu. Tällaisen esikysymyksen ratkaisemista koskevan erillisen välituo-

---

[28] Ks. asiayhteyteen perustuvasta toimivallasta varsinkin *Saure* s. 134–143.

[29] Samoin *Aalto* s. 46 av. 20.

[30] Vrt. esim. 7.3.1.3. luvun a-kohdan lopussa oikeustapauksen *ISVO p. 21. 12. 1972 n:o 96/Va/72* johdosta lausuttua, 7.3.1.5. luvussa av:n 81 ed. olevaa esitystä, 7.3.1.5. luvun b-kohdassa oikeustapauksen *ISHO t. 15. 2. 1979 n:o 443/78* johdosta lausuttua, 7.3.3.2. luku sekä 7.3.4.2. luvussa av:n 136 jälj.

[31] Vrt. av:n 22 jälj.

mion antaminen on meillä mahdollista työtuomioistuinprosessissa (TTL 30.2 §). De lege ferenda tällainen mahdollisuus kannattaisi prosessin joustavuuden lisäämiseksi sallia myös vesioikeusprosessissa.

Edellä 3. kohdassa lausutun edellytyksen osalta huomattakoon, että laissa käytetään sanontaa »asian ratkaisuun vaikuttava kysymys». Asiallisesti sillä tarkoitetaan juuri samaa kuin nimityksellä ennakkokysymys. Lainsäätäjä on terminologiaa valitessaan ehkä halunnut korostaa sitä, että tämän ennakkokysymyksen tutkimisen tulee vaikuttaa VO:ssa käsiteltävänä olevan pääasian ratkaisuun. Kysymys taas vaikuttaa pääasian ratkaisuun silloin, kun itse pääasiaa ei voida ratkaista ennen kuin tämä ennakkoluonteinen kysymys on tutkittu.

VL 14: 3–5:ssä mainitut asiat, joita VO:lla ei ole lupa edellä 4. kohdassa lausutun edellytyksen mukaisesti tutkia edes ennakkokysymyksinä, koskevat riitaa omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistön rajoista taikka vuokrasuhteesta, merioikeusasioita ja rikosasioita, jotka käsittävät myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädettävä rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava. Muutoin VL 14: 1.3:ssa ei ole tehty eroa sen välillä, minkälaatuisesta vesiasiasta itse pääasiassa on kysymys, joten seuraavassa esityksessä tässä luvussa lausuttu soveltuu yhtä hyvin niin hakemus-, riita-, rikos-, valituskuin virka-apuasioihinkin nähden. Tämä selittää myös sen tässä tutkimuksessa käytetyn systematiikan, että ennakkokysymyksiä koskevia ongelmia käsitellään omana päälukunaan eikä esim. hakemus- tai riita-asioiden yhteydessä, vaikka tässä luvussa selostetaankin melko paljon vesioikeuskäytäntöä juuri hakemus- ja riita-asioiden osalta.

Vesilakikomitea ja hallitus perustelivat VL-esityksissään VO:n toimivaltaa ennakkokysymysten tutkimiseen siten, että vesiasian ratkaiseminen voi riippua jonkin sellaisen kysymyksen selvittämisestä, joka ei ole vesiasia, ja että käytännöllisistä syistä voidaan pitää asianmukaisena, että VO käsittelee myös sen.[32] Aikaisemmin voimassa olleen VOL 6: 9:n mukaan menettely oli ollut sellainen, että jos joku lupahakemuksen vireillä ollessa oli tehnyt sellaisen muistutuksen hankkeen soveltuvaisuudesta omaan oikeuteensa, että kysymys oli katsottava riitaiseksi, tuli yleisen tuomioistuimen ensin ratkaista tämä riita-asia.[33] VL:lla siirrettiin siten tältäkin osin melkoisesti toimivaltaa AO:lta VO:lle.

---

[32] *HE 1959: 64* s. 30 ja *KM 1958: 97* s. 73.

[33] Vrt. VOL 6: 9:stä 3.3.2. luvussa av:n 119 jälj.

Ennakkokysymysten siirtäminen VO:n toimivaltaan on perusteltavissa myös sillä jo aikaisemmin todetulla seikalla, ettei VO ole hallinnollinen viranomainen, kuten aikaisemmin vesiasioita käsitellyt LH, vaan erikoistuomioistuin. Sen tähden sen ratkaistavaksi on voitu uskoa yleensä kaikki ne ennakkokysymykset, jotka on selvitettävä ennen kuin lopullinen päätös pääasiassa voidaan antaa ja jotka aikaisemmin oli lykättävä yleiseen tuomioistuimeen. Vastaavalla perusteella ennakkokysymysten siirtämistä vesituomioistuinten toimivaltaan ehdotti meillä jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitea.[34] Vastaava säännös sisältyi myös v:n 1944 vesistölakiehdotukseen. Ruotsissa VD:n toimivalta on tässä suhteessa laajempi kuin meillä. Siellä VD:n toimivaltaa ei ole rajoitettu ainoastaan pääasian ratkaisuun vaikuttavien ennakkokysymysten tutkimiseen, vaan se voi sopivaksi katsomassaan määrin tutkia vesiasiain yhteydessä tehtyjä väitteitä, vaikkakin ne koskisivat oikeussuhteita, joista ei ole säädetty VaL:ssa. Samoin VD voi vesiasian yhteydessä tutkia vaatimuksia, jotka ovat yhteydessä pääasiaan. Kuitenkaan Ruotsissakaan VD ei saa tutkia kysymystä omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistön alueen laajuudesta (VaL 13: 17 ja v:n 1918 VaL 11: 22).[35]

Sanatarkasti tulkittuna VL 14: 1.3:ssa käytetty sanamuoto *»vesioikeus voi»* näyttäisi antavan VO:lle mahdollisuuden harkintansa mukaan joko tutkia tai jättää tutkimatta vesiasian yhteydessä esiin nousseen ennakkokysymyksen. Myös hallituksen esityksessä perusteltaessa lainkohdan ottamista VL:iin käytettiin tältä osin sanontaa »vesioikeus voisi».[36] Toisaalta vastakkaisen tulkinnan puolesta, eli sen, että VO:n on aina silloin, kun se lain mukaan on mahdollista, myös tutkittava esiin noussut ennakkokysymys, voidaan esittää painavia argumentteja. Meillä nimittäin tuomioistuimilla on yleensäkin ratkaisupakko asiassa ja tuomioistuimet ovat velvollisia tuntemaan lain (*jura novit curia*-periaate).[37] Hyvä oikeuden-

---

[34] Tekstissä mainitun komitean laatiman lakiehdotuksen 294.1 § kuului seuraavasti: »Vesituomioistuin voi ottaa tutkittavakseen sellaisenkin vesioikeusasiassa tehdyn väitteen, joka ei välittömästi koske tämän lain alaista oikeussuhdetta, mutta vaikuttaa asiassa tehdyn hakemuksen tai vaatimuksen ratkaisuun.» Lakiehdotuksen 294.3 §:n mukaan vesituomioistuin ei olisi kuitenkaan saanut ratkaista kiinteän omaisuuden omistusoikeutta tai vuokrasuhteen pätevyyttä eikä kiinteistön rajoja koskevaa riitaa myöskään ennakkokysymyksenä. Ks. lisäksi mainittujen säännösehdotusten perusteluista *KM 1939: 3*, perustelut s. 397.

[35] Vrt. Ruotsin osalta 4.2.4. luvussa alaviitteiden 72 ja 73 kohdalla.

[36] *HE 1959: 64* s. 30.

[37] Ks. jura novit curia-periaatteesta yksityiskohtaisemmin esim. *Tirkkonen*, Rp

hoito yleensä edellyttäisi, että VO myös tutkisi ennakkokysymykset silloin, kun se on mahdollista. Näin on havaintojeni mukaan vesioikeuskäytännössä meneteltykin. Kuitenkaan ei liene minkään oikeusperiaatteen vastaista myöntää tuomioistuimelle oikeus, mutta ei velvollisuutta jonkin sellaisen ennakkokysymyksen tutkimiseen, joka sinänsä kuuluisi jonkin muun instanssin toimivaltaan. Käytännössä voi esiintyä sellaisia erityistapauksia, jolloin VO:n ei ole järkevää lähteä ratkaisemaan ennakkokysymystä vesiasian yhteydessä, vaikka se lain mukaan olisi mahdollista. Tällöin VO:lla tulee olla mahdollisuus osoittaa asianosaiset riitelemään siitä erikseen ennen vesiasian ratkaisemista jossakin muussa instanssissa. Tältä pohjalta päätyisin lain sanamuodon mukaiseen tulkintaan, jota yleensäkin on pidettävä ensisijaisena muihin tulkintavaihtoehtoihin nähden.[38]

VL:ssa ei ole mainittu esimerkkejä VO:n toimivaltaan kuuluvista

---

I s. 380 ja Rp II s. 98–100, *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 81–83 ja *Wrede* II s. 84 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[38] Vrt. *Repo,* Oikeustiede XII 1979 s. 221–223, jonka mielestä »analogiaan nojautuen lienee perusteltua tulkita» VL 14: 1.3:n ilmausta »voidaan tutkia» sillä perusteella, että myös VL 5: 13.1 ja 2:ssa käytetään uittoon liittyvän oikeuden myöntämisen osalta sanontaa »voidaan myöntää». Repo viittaa edelleen siihen, että viimeksi mainittua säännöstä on tulkittu oikeuskäytännössä siten, että uittoon liittyvä oikeus on myönnettävä, jos sen myöntämisen edellytykset ovat käsillä. Tähän liittyen Repo esittää sellaisen tulkintavaihtoehdon, että immissiokieltoa on sovellettava uittoon liittyvän oikeuden myöntämisen VL:ssa säädettyjen edellytysten käsilläoloa harkittaessa, jos NaapL 17 §:n soveltaminen vaikuttaisi asian ratkaisuun eli olisi ennakkokysymys.

En pidä edellä mainittuja perusteluja vielä sinänsä riittävinä. Sen mukaanhan VL:ssa käytetyillä ilmaisuilla »voidaan myöntää», »voidaan tutkia» jne. tarkoitettaisiin aina samaa kuin »on myönnettävä» ja »on tutkittava». Lainsäätäjä ei kuitenkaan liene ollut näin huolimaton käyttämiensä sanamuotojen valinnassa. VL:ssa nimittäin käytetään myös sanontoja »on myönnettävä» (VL 2: 6.3) ja »älköön myönnettäkö» (2: 5) sekä uitonkin osalta eräässä yhteydessä ilmaisua »siirrettävä» (5: 14.2). Nämä ilmaisut tarkoittavat juuri sitä, että VO:n harkintavalta on näissä tapauksissa sidottu laissa mainittuihin edellytyksiin. Kun VL:ssa sitten useissa tapauksissa käytetään sanontoja »voidaan myöntää» ja »VO voi», niin tarkoittavat nämä sitä, että asia on tällöin tahdottu jättää VO:n enemmän tai vähemmän vapaan harkinnan varaan. Vrt. tältä osin *KHO:n vuosikirja 1946* s. 545 s. sekä edellä 6.3.3.4. luvussa av:n 146 jälj. – Eri asia on, että mainittu tulkintavaihtoehto sinänsä on asiallisesti perusteltu hyvän oikeudenhoidon kannalta. Tässä mielessä sen esiin tuominen on ollut kannatettavaa ja sitä olisi käytännön tuomitsemistoiminnassa mahdollisuuksien mukaan pyrittävä noudattamaan.

ennakkokysymyksistä. Hallituksen esityksessä ainoastaan yleisluontoisesti viitattiin siihen, että kyseisen säännöksen perusteella VO voisi käsitellä sellaisia ennakkokysymyksiä, jotka aikaisemmin VOL 6: 9:n mukaan kuuluivat yleiselle tuomioistuimelle.[39] Käytetystä sanamuodosta päätellen viittaus VOL 6: 9:n säännökseen voidaan ymmärtää erääksi, mutta ei tyhjentäväksi esimerkiksi VO:n tutkittavaksi tarkoitetuista ennakkokysymyksistä.[40] Vertailevassa mielessä mainittakoon, että Ruotsissa vesilainsäädännön uudistamista valmistellut v:n 1910 komitea[41] mainitsi esimerkkeinä vesituomioistuinten toimivaltaan kuuluvista ennakkokysymyksistä sopimuksen pätevyyttä ja res judicataa koskevat kysymykset. Meillä *Pietilä* mainitsee esimerkkinä VO:n toimivaltaan kuuluvista ennakkokysymyksistä tapauksen, jossa vesiasian yhteydessä on jonkin asianosaisten kesken tehdyn sopimuksen pätevyys saatettu riitaiseksi ja sopimuksella on merkitystä vesiasian ratkaisulle.[42] Asianosaisten kesken tehtyihin sopimuksiin kohdistuvia pätemättömyysväitteitä tai erimielisyyttä niiden tulkinnasta esiintyy vesioikeusprosessissa melko usein enimmäkseen korvauskysymysten käsittelyn yhteydessä. VL 11: 9.1:n mukaan asianosaiset saavat nimittäin sopia korvauksen suorittamisesta ja määrästä sekä muistakin korvausta koskevista seikoista. Vesilakikomitean mietinnössä ja hallituksen VL-esityksessä oli nimenomaan pidetty tärkeänä täydellisen sopimusvapauden pysyttämistä asianosaisilla tältä osin.[43] Monesti vahinkoa kärsineet asianosaiset siitä huolimatta, että vahingoista on jo sovittu rakennusluvan hakijan kanssa, esittävät korvausvaatimuksia vielä VO:ssa lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä. Tällöin nousee esiin kysymys VO:n toimivallasta tällaisten vaatimusten ja samalla asianosaisten tekemän sopimuksen pätevyyden tutkimiseen. Seuraavassa esityksessä käsitellään tässä suhteessa esiintyviä ongelmia pääasiassa oikeuskäytännöstä valittujen tapausten pohjalta.

---

[39] *HE 1959: 64* s. 30.
[40] Samoin *Repo*, mt. s. 221 s.
[41] *Betänkande 1910* s. 457.
[42] *Pietilä* s. 245.
[43] *KM 1958: 97* s. 62 ja *HE 1959: 64* s. 24.

8.4. Oikeuskäytännön tarkastelua

8.4.1. Asianosaisten välisen sopimuksen tarkoituksen ja sitovuuden tutkiminen

Ensinnäkin oikeuskäytännön pohjalta on todettavissa, että jos asianosaisten välinen sopimus on tehty jossakin muussa kuin tuomioistuimessa esillä olevassa asiassa, ei sen ole katsottu sitovan tuomioistuimia niiden antaessa määräyksiä tai asettaessa lupaehtoja esillä olevassa asiassa. Tältä osin mainittakoon seuraava KHO:n vuosikirjaratkaisu, jossa on tosin sovellettu ennen VL:ia voimassa olleen VOL:n säännöksiä.[44]

> *KHO 1962 II 222:* Vesilaitoksen omistajan ja uittoyhdistyksen kesken tehty puutavaran lauttaamista koskeva sopimus ei sitonut annettaessa vesilaitoksen rakentamista koskevassa asiassa uiton järjestämisestä määräyksiä.

Sama periaate voidaan lausua myös kääntäen siten, että vesituomioistuinten on tutkittava, koskeeko asianosaisten välillä tehty sopimus juuri kysymyksessä olevaa asiaa. Tästä seuraa, että tuomioistuimen on asiallisesti tutkittava vahinkoa kärsineen asianosaisen esittämät mahdolliset korvausvaatimukset siitä huolimatta, että asianosaiset ovat keskenään sopineet vahinkojen korvaamisesta. Näin on oikeuskäytännössä pääasiallisesti meneteltykin. Jos sopimusten on sitten katsottu tarkoittaneen kyseisiä vahinkoja, on korvausvaatimukset tällä perusteella hylätty aiheettomina. Asiaa valaisevat mm. seuraavat julkisuudessa viime vuosina lähinnä korvaussuoritusten viipymisen vuoksi suurta huomiota herättäneet Pohjois-Suomen voimalaitosten rakentamista ja vesistöjen säännöstelyä koskeneet tapaukset.

> *KKO t. 28. 12. 1979 n:o 3607/VYO p. 25. 9. 1975 (VYD 1973 N:o 1)/PSVO p. 22. 12. 1970 n:o 82/70/I*
>
> Asia koski Jumiskon voimalaitoksen rakentamista sekä Suolijärvien ja Köykenöjoen vesistöjen säännöstelyä Posion ja Sallan kunnissa sekä Kemijärven kaupungissa. VO perusteli siinä eräiden lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä tehtyjen korvausvaatimusten hylkäämistä sillä, että kyseiset henkilöt tai kiinteistöjen omistajat olivat tehneet hakijan kanssa tiloilleen, tilanosilleen tai alueilleen voimalaitoksen rakentamisesta ja säännöstelystä aiheutuvasta kaikesta vahingosta, haitasta ja edunmenetyksestä kertakaikkiset ja lopulliset sopimukset.
>
> KKO lausui sitten tuomiossaan seuraavasti: »Korkein oikeus havaitsee, että Pohjolan Voima Oy on kysymyksessä olevaa voimalaitoshanketta varten ottanut käyttöönsä muun muassa Posion kunnan Jumiskon kylän jakokun-

[44] Vrt. mainitun oikeustapauksen johdosta myös av. 65:n jälj.

nan vesialueen ja Posion yhteismetsän kohdalla olevan vesialueen vesivoiman. . . . Esitetyn selvityksen mukaan edellä mainittujen vesialueiden vesivoima ja siis myös oikeus siitä maksettavaan korvaukseen kuuluu muillekin kuin osakasluetteloon merkityille taloille. . . . Yhtiö on siten saanut . . . omistukseensa vain osakasluettelossa mainittujen talojen osuudet . . . vesivoimaan. Kuitenkin yhtiölle on annettu lupa sellaisten laitteiden rakentamiseen, joilla puheena oleva yhteinen vesivoima on kokonaisuudessaan otettu käyttöön. Tämän vuoksi Korkein oikeus harkitsee oikeaksi kumota vesiylioikeuden päätöksen kysymyksessä olevasta vesivoimasta maksettavien korvausten osalta ja tältä kohdin palauttaa asian viivytyksen välttämiseksi vesiylioikeuteen, jossa eräitä muita tästä voimalaitoshankkeesta johtuvia korvauksia koskeva asia on vireillä. Vesiylioikeuden tulee vaatia yhtiöltä maanmittausviranomaisen antama selvitys käyttöön otetun vesivoiman omistussuhteista ja määrätä tarpeelliset korvaukset.»

KHO oli jo 14. 11. 1972 antamallaan päätöksellä n:o 4386/72 palauttanut po. asian eräiltä osin VO:n uudelleen käsiteltäväksi, miltä osin sekä yhtiön po. säännöstelyä koskevan lupaehdon muuttamista tarkoittavan hakemuksen johdosta *PSVO* antoi asiassa uuden päätöksen *30. 6. 1978 n:o 49/78/I*. Myös tässä VO:n päätöksessä (s. 50) on mielenkiintoinen kannanotto kysymykseen, koskeeko asianosaisten välillä tehty sopimus ko. vahinkoja. VO nimittäin katsoi uudessa katselmustoimituksessa tulleen selvitetyksi, että säännöstelystä oli aiheutunut ranta-alueella oleville tiloille kaivojen kuivumista ja järvistä tapahtuvan vedenhankinnan vaikeutumista. Yhtiön esittämän väitteen johdosta, jonka mukaan yhtiö oli sopinut kaikista talousvesivahingoista paria tilaa lukuun ottamatta, VO katsoi, että lukuun ottamatta erästä tilaa »yhtiön toimesta ennen säännöstelyn toimeenpanoa laadituilla vahingonarvioilla tai asiassa muutoin esitetyillä selvityksillä ei ole voitu luotettavasti osoittaa, että pääasiassa vasta säännöstelyn toimeenpanon jatkuessa ja siis väitetyn sopimuksenteon jälkeen ilmenneestä talousveden saannin vaikeutumisesta olisi sovittu niissä tapauksissa, joissa siitä ei ole yhtiön esittämissä sopimuksissa tai maksukuiteissa erikseen mainintaa.»[45]

KKO p. 25. 2. 1969 n:o 528/VYO p. 28. 5. 1968 (VYD 23/1966); Isohaaran voimalaitoksen rakentamista koskeva asia.

Koska eräiden henkilöiden, jotka olivat omistaneet yhteensä 4/6 osaa kysymyksessä olevasta tilasta, oli näytetty osaltaan tehneen Pohjolan Voima Oy:n kanssa sopimuksen tilalle aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta, VYO vapautti hakijayhtiöt korvaamasta tilan vahinkoja heidän osuuttaan vastaavalta osalta. KKO: Ei mh-lupaa.

Toisinaan vesituomioistuimet ovat perustelleet korvausvaatimusten hylkäämistä lisäksi sillä, että vahinkoja ei ole arvioitava sovittuja tai jo korvattuja määriä suuremmiksi taikka ettei vahingonkärsijöille ole sopimuksen teon jälkeen syntynyt sellaisia vaatimuksissa tarkoitettuja vahinkoja tai haittoja, joita sopimus ei ole koskenut. Näiltä osin mainittakoon seuraavat VYO:n ratkaisut.

---

[45] *KHO:n päätös 14. 6. 1979 n:o 2840/79* ei sisältänyt muutoksia tässä suhteessa. Rahakorvauksia koskevat vaatimukset KHO kuitenkin siirsi VYO:n käsiteltäväksi.

KKO p. 31. 5. 1967 n:o 1385/VYO p. 8. 6. 1965 n:o 15/1964; Valajaskosken voimalaitoksen rakentamista koskeva asia.

VYO:n päätöksessä viitattiin siihen, että sopimusten tultua tehdyiksi yhtiö oli jo suorittanutkin sovitut korvausmäärät ja ettei vahinkoja ollut arvioitava näitä määriä suuremmiksi.

KKO p. 14. 2. 1975 n:o 2710/74/VYO p. 7. 11. 1973 (VYD 6/1972); Kallioisen voimalaitoksen rakentamista Ontojokeen Sotkamon kunnassa koskeva hakemusasia.

PSVO, p. 4. 6. 1970, oli jättänyt tutkimatta eräät H:n ja hänen asiakumppaniensa tekemät työnaikaisten vahinkojen korvaamista koskeneet vaatimukset sillä perusteella, että muistutuksentekijäin ja yhtiön 1. 3. 1955 allekirjoittamassa sopimuksessa oli työnaikaisten vahinkojen korvaamisesta erikseen sovittu. VYO katsoi, ettei VO:n olisi tullut mainitsemillaan perusteilla jättää vaatimuksia tutkimatta. Viivytyksen välttämiseksi VYO otti mainitut korvausvaatimukset välittömästi tutkittavakseen, mutta hylkäsi ne sillä perusteella, että yhtiö oli sanotun korvaussopimuksen nojalla ja muutenkin korvannut H:lle ja hänen asiakumppaneilleen vaatimuksissa tarkoitettuja vahinkoja, eikä ollut näytetty perustetta, jonka mukaan yhtiö olisi ollut velvollinen näiden vahinkojen osalta suorittamaan korvausta yli jo maksetun määrän. – H haki muutosta. KKO: Ei mh-lupaa.

VYO p. 25. 3. 1977 (VYD 24/1973); Utasen ja Ala-Utoksen voimalaitosten rakentamista Vaalan ja Utajärven kunnissa koskeva hakemusasia.

Koska eräät vahingonkärsijät olivat tehneet hakijayhtiön kanssa aikoinaan sopimuksen valituskirjelmissä tarkoitettujen vahinkojen ja haittojen korvaamisesta eikä heille sopimusten teon jälkeen ollut katsottava syntyneen sellaisia vaatimuksissa tarkoitettuja vahinkoja ja haittoja, joita sopimukset eivät olleet koskeneet, VYO jätti VO:n päätöksen lopputuloksen näiltä kohdin pysyväksi. Sanotut korvausvaatimukset oli hylätty VO:ssa (PSVO p. 17. 7. 1970). – VYO:n päätös sai ko. vahingonkärsijöiden osalta lainvoiman.

Jos taas vesituomioistuimet ovat harkinnassaan päätyneet siihen, ettei sopimuksella ollut tarkoitettu sopia kysymyksessä olevien vahinkojen korvaamisesta, korvausvaatimukset on tutkittu lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä, jolloin aiheutuneet vahingot ja haitat on määrätty korvattaviksi. Esimerkiksi KKO on edellä selostetussa Jumiskon voimalaitoksen rakentamisesta ja vesistön säännöstelystä aiheutuneiden vahinkojen korvaamista koskevassa ratkaisussaan *(KKO t. 28. 12. 1979 n:o 3607)* velvoittanut VYO:n näin menettelemään. Lisäksi näin on menetelty mm. seuraavissa tapauksissa.

KKO p. 25. 2. 1969 n:o 528/VYO p. 28. 5. 1968 (VYD 23/1966); Isohaaran voimalaitoksen rakentamista koskeva asia.

VYO katsoi, ettei K:n ja Pohjolan Voima Oy:n kesken tehdyllä sopimuksella ollut tarkoitettu sopia sellaisten mahdollisten vahinkojen korvaamisesta, joiden osalta K oli asian käsittelyn yhteydessä esittänyt vaatimuksia. Sen vuoksi VYO velvoitti hakijayhtiöt suorittamaan K:lle erään tilan omistajana korvausta ylikulkuhankaluudesta. KKO: E mh-lupaa.

VYO p. 11. 2. 1976 (VYD 24/1974); Taivalkosken voimalaitoksen rakentamista Kemijokeen Kemin maalaiskunnassa koskeva hakemusasia.

PSVO, p. 20. 6. 1972, oli hylännyt K:n vaatimukset pumppuhuoneen ja sen laitteiden korvaamisesta aiheettomana, koska K:lle ei voitu katsoa aiheutuvan voimalaitoshankkeesta vahinkoa enempää kuin mistä hän oli 6. 8. 1970 Kemijoki Oy:n kanssa tekemässään määräalan kaupassa sopinut.

VYO (s. 29): Koska K myydessään omistamastaan tilasta määräalan Kemijoki Oy:lle ei ollut myynyt irtainta omaisuutta, joksi valituksessa tarkoitettu pumppuhuone vesijohtoineen ja muine laitteineen oli luettava, eikä sanotun pumppuhuoneen korvaamisesta oltu tehty muussakaan yhteydessä sopimusta, Kemijoki Oy velvoitettiin suorittamaan K:lle VL 11: 6:n mukainen puolitoistakertainen korvaus padotuksen vuoksi veden alle jäävästä pumppuhuoneesta laitteineen. VYO:n päätös tältä osin oli äänestyksen tulos. Jutun esittelijä ja eri mieltä ollut jäsen katsoivat, että K myydessään Kemijoki Oy:lle määräalan omistamastaan tilasta oli sanotun määräalan kaupan yhteydessä saanut täyden korvauksen pumppuhuoneesta ja sen laitteista. – VYO:n päätös sai K:n osalta lainvoiman.

Ennakkokysymyksenä viimeksi selostetussa tapauksessa on ollut sen seikan tutkiminen, sisältyikö kysymyksessä oleva pumppuhuone laitteineen asianosaisten välillä tehtyyn määräalan kauppaan. Tämä taas on ratkaissut sen kysymyksen, oliko K:n jo katsottava saaneen korvauksen sanotuista veden alle jäävistä laitteista.

Eräässä VYO:n palautuspäätöksessä on annettu VO:lle nimenomainen ohje tutkia asianosaisten välisten kauppakirjojen sanamuotoja niiden tarkoituksen selvittämiseksi.

VYO p. 9. 3. 1971 (VYD 22/1969); Maalismaan voimalaitoksen rakentamista Iijokeen Yli-Iin kunnassa koskeva hakemusasia.

PSVO oli 29. 12. 1966 antamassaan päätöksessä katsonut, ettei niillä, jotka olivat myyneet vesialueensa Pohjolan Voima Oy:lle, kauppakirjoissa nimenomaan mainitun ehdon mukaan ollut oikeutta korvaukseen kalastukselle aiheutuneesta vahingosta. VYO palautti mainituilta osin asian VO:een, jonka tuli »suorituttaa täydentävä katselmustoimitus ja harkita siinä yhteydessä, onko niiden, jotka ovat myyneet vesialueensa hakijalle, kauppakirjojen sanamuodon mukaan katsottava kaikilta osin luopuneen oikeudestaan vaatia korvausta kalastukselle ehkä aiheutuvasta vahingosta, . . .»

VO:lla on edellä sanotun mukaisesti velvollisuus tarvittaessa ennakkokysymyksenä tutkia, mitä asianosaisten välisessä sopimuksessa on tarkoitettu, sikäli kuin sillä on vaikutusta vesiasian ratkaisuun esimerkiksi korvausten määräämisen osalta. Toisaalta oikeuskäytännöstä on myös havaittavissa, että vesituomioistuimet ovat toisinaan pyrkineet välttämään kiinteistön kauppakirjojen ehtojen ja määräysten tutkimista, vaikka kysymys ei sinänsä olisikaan VO:n toimivaltaan kuulumattomasta kiinteistön omistusoikeuden tutkimisesta. Esimerkiksi seuraavassa VYO:n ratkaisussa ei ole otettu selvästi kantaa siihen kysymykseen, olivatko valittajat myydessään kysymyksessä olevien koskitilojen osuudet hakijayhtiölle pidättäneet itselleen kalastusoikeuden koskitilojen alueella.

VYO p. 19. 8. 1975 (VYD 9/1974); Pankakosken kartonkitehtaan jätevesien johtamista Lieksanjokeen koskeva hakemusasia.

Toimitusmiehet olivat lausunnossaan muun ohessa esittäneet hakijayhtiön maksettavaksi rahakorvauksia kalataloudellisista vahingoista ja haitoista ja näiden korvausten jakamista po. tilojen osakkaiden kesken kultakin vuodelta sen mukaan, mikä kunkin osakkaan osuus koskitilasta oli kysymyksessä olevana vuonna ollut. R ja T kertoivat muistutuskirjelmässään, että kun v. 1962 laadituilla kauppakirjoilla sanottujen koskitilojen osuuksia oli myyty Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:lle, olivat myyjät pidättäneet itselleen kalastusoikeuden koskitilojen alueella. Tällä perusteella R ja T katsoivat, että myyjät tai näiden oikeudenomistajat kaupanteon jälkeen olivat kalastusoikeuden tai kalastusoikeuden sisältävän etuuden haltijain ominaisuudessa vahingonkärsijöitä, ja vaativat, että heille määrättäisiin maksettavaksi korvaus kalataloudellisesta vahingosta ja haitasta myös omistusoikeuden siirtymisen jälkeiseltä ajalta. VO katsoi, että muistutus ei antanut aihetta poiketa toimitusmiesten lausunnon korvauksia koskevista määräyksistä, ja hylkäsi vaatimuksen aiheettomana.

VYO asiaa lähemmin perustelematta muutti po. kysymystä koskevan lupaehdon näin kuuluvaksi: »Pankakosken ja Lieksanjoen koskitiloille maksettavat korvaukset on tilojen osakkaiden ja muiden kalastusoikeuden haltijain jaettava keskenään kultakin vuodelta sen mukaan, mikä kunkin osakkaan tai muun kalastuoikeuden haltijan osuus asinomaiseen koskitilaan kuuluvasta kalastusoikeudesta on aina kyseisenä vuotena ollut.» – VYO:n päätös sai lainvoiman.

VYO on päätöksessään ilmeisesti lähtenyt siitä, että valittajat olivat pidättäneet itselleen kalastusoikeuden. Tätä puoltaa myös eri mieltä olleen jäsenen varauksellinen kannanotto, että mikäli R ja T olivat myyneet koskitilaosuuksia Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:lle kalastusoikeuden itselleen pidättäen, tuli heidät kalastusoikeuden sisältävän etuuden haltijoina ottaa huomioon koskitiloille maksettavia korvauksia jaettaessa. Toisaalta myös VYO:n (enemmistön) päätöksessään käyttämä sanamuoto voi saada aikaan sen, että asianosaisten, elleivät he sovi mainitusta kysymyksestä, on erikseen riideltävä siitä AO:ssa. Sen vuoksi prosessitaloudelliset näkökohdat huomioon ottaen olisi perustellumpaa, jos tämäntyyppiset riitakysymykset selvitettäisiin jo vesioikeusprosessissa.

Vesituomioistuinten on edelleen tutkittava, sitooko väitetty sopimus esillä olevassa asiassa asianosaisina esiintyviä henkilöitä tai onko asianosaisilla ollut oikeutta sopia asiasta. Tämän mukaisesti VYO on edellä selostetussa Jumiskon voimalaitoksen rakentamista kosekvassa asiassa *(KKO t. 28. 12. 1979 n:o 3607/VYO p. 25. 9. 1975)* päätöksessään (sivulla 17) katsonut, ettei se korvaussopimus, jonka hakijayhtiö oli lokakuussa 1959 tehnyt eräiden tilojen osakkaiden kanssa ja jota sopimusta K yhtenä tilanosakkaana ei ollut allekirjoittanut, voinut sitoa K:ta.

Korvauskysymyksiä ja mahdollisesti VL 11: 11–13:ssa tarkoitettuja luontois- ja sijaisvelvoitteita lukuun ottamatta asianosaiset eivät voi sitovasti sopia VO:n toimivaltaan kuuluvista lupamääräyksistä.[46] Myöskään yleistä etua vesiasioissa valvovat viranomaiset eivät voi sopia muita sitovalla tavalla VO:n toimivaltaan kuuluvista kysymyksistä, jotka koskevat yleistä tai toisen yksityistä etua.[47] Mainittu seikka ilmenee mm. seuraavista KHO:n ratkaisuista.

> *KHO 1976 A II 95:* Oulujärven säännöstelylupa-asiassa hakijayhtiön ja kalatalousviranomaisen välillä tehdyn istutussopimuksen ei katsottu sitovan tuomioistuimia.
>
> *KHO 1966 A II 96:* Voimalaitoksen rakentajan sitouduttua maataloushallituksen ja rakentajan kesken tehdyssä sopimuksessa torjumaan voimalaitoksen käytöstä kalakannalle aiheutuvat haitat kalanpoikasistutuksia suorittamalla, rakentaja velvoitettiin VL 2: 22.1:n nojalla suorittamaan sopimuksessa mainitut toimenpiteet. KHO kuitenkin perusteli päätöstään siten, että sopimuksessa kalakannan säilyttämiseksi sovittuja toimenpiteitä oli pidettävä asianmukaisina.

Viimeksi mainittu oikeustapaus on tulkittava siten, että vaikka sopimusta rakentajan ja maataloushallituksen välillä ei olisi ollutkaan, olisi KHO:ssa voitu määrätä samansisältöinen lupaehto, koska kyseisiä toimenpiteitä oli pidettävä asianmukaisina. Sopimuksen ei siis sinänsä katsottu sitovan tuomioistuinta.[48] KHO:n kantaa tukee se, ettei kalatalousviranomaisilla voida katsoa olevan yksinomaista puhevaltaa kalastusta koskevissa asioissa, vaan se on myös asianomaisen kalaveden osakkailla ja kalastuskunnilla.[49]

8.4.2. Sopimuksen tulkintaa koskevien erimielisyyksien tutkiminen

VO:ssa on useissa tapauksissa ratkaistu asianosaisten välisten sopimusten ehtojen ja määräysten tulkintaa koskevia erimielisyyksiä vesi-

---

[46] Samoin *Vihervuori* s. 71.

[47] Samoin *Vihervuori*, ib.

[48] Näin myös *Hollo*, Yksinäissäännöstelystä s. 117 s. ja *Vihervuori* s. 72.

[49] Kysymys puhevallasta vesiasioissa muodostaa oman, tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäävän merkittävän ongelmakenttänsä. Asiaa on meillä perusteellisesti selvitetty lähinnä viranomaisten oikeudellisen aseman kannalta Vihervuoren väitöskirjassa. Ks. tästä *Vihervuori*, passim, erit. s. 266–281.

Ks. myös *Hollo* s. 513–517 ja *Pietilä* s. 148–151 sekä oikeuskäytännöstä esim. tapaukset *KHO 1959 II 456, 1970 A II 139* ja *1972 A II 123*.

asian yhteydessä ennakkokysymyksenä. Käytännössä VO:n tulkittavaksi tulleita sopimuksia ovat olleet mm. asianosaisten välillä laaditut kauppakirjat tai jonkin vesioikeudellisen yrityksen aiheuttamia vahinkoja koskevat korvaussopimukset, kuten edellisessä kohdassa tarkastellut oikeustapauksetkin osoittavat.[50] Yleensä sopimuksen tulkintaa koskeva kysymys tulee VO:ssa esille siten, että jompikumpi asianosaisista vetoaa vesiasian yhteydessä sopimukseen vaatien sitä tulkittavaksi haluamallaan tietyllä tavalla. Vastaavasti toinen asianosaisista saattaa väittää, ettei vastapuolen esittämää sopimusta ole tulkittava tämän tarkoittamalla tavalla. Tällaisessa tilanteessa asianosaiset ovat nimenomaan tarkoittaneetkin jättää sopimuksen tulkintaa koskevan erimielisyyden VO:n ratkaistavaksi vesiasian yhteydessä.

Sikäli kuin sopimuksen tulkintaa koskeva kysymys vaikuttaa vesiasian ratkaisuun, VO on VL 14: 1.3:n nojalla toimivaltainen ratkaisemaan sen vesiasian yhteydessä. Edellä 8.3. kohdassa olen jo päätynyt siihen, että VO:lla tulee olla mahdollisuus osoittaa asianosaiset riitelemään ennakkokysymyksestä erikseen ennen vesiasian ratkaisemista jossakin muussa instanssissa.[51] Tässä yhteydessä herää lisäksi kysymys siitä, voivatko asianosaiset itse sopia sopimuksen tulkintaa koskevan erimielisyytensä saattamisesta ratkaistavaksi muualla kuin vesiasian yhteydessä VO:ssa?

Mitä ensinnä tulee asianosaisten mahdollisuuteen sopia kysymyksen saattamisesta AO:n tutkittavaksi, niin tässä suhteessa voidaan viitata siihen jo edellä luvussa 2.5. mainittuun seikkaan, ettei tuomioistuimen asiallinen toimivalta de lege lata voi meillä perustua asianosaisten tekemään sopimukseen.[52] Asianosaisten tekemällä sopimuksella ei siten asial-

[50] Vrt. myös 7.3.1.5. luvussa tarkastellut yleisissä tuomioistuimissa vesiasioina tutkimatta jätetyt kaivon käyttöä koskeneet riita-asiat *KKO 1968 II 2* ja *VHO p. 11. 5. 1976 n:o VI/178* sekä uusimmasta vesioikeuskäytännöstämme *KKO p. 11. 1. 1983 n:o 55/VYO p. 17. 9. 1982 (VY 82/19)*, jossa VYO katsoi, ettei kantajalla v. 1952 annetun VTK:n lupapäätöksen lupaehtojen sekä v. 1949 ja 1951 tehtyjen sopimusten nojalla ollut oikeutta saada vaatimaansa korvausta erään myllyn menettämästä vesivoimasta, ja *KKO p. 13. 1. 1983 n:o 103/VYO p. 2. 4. 1982 (VY 81/55)*, jossa VYO katsoi, että kunta J:n ja hänen myötäpuoltensa VO:lle esittämän kauppakirjan ehtojen mukaan sekä VL 1: 18.1:n, 11: 1.1:n ja 8.2:n nojalla oli velvollinen korvaamaan J:lle ja hänen myötäpuolilleen erään rautatien alikulkusillan rakennustyöstä johtuneen vedenottamon veden menetyksenä ja vesijohtoputkiston hyödyttömäksi käymisenä ilmenneen vahingon. KKO ei kummassakaan viimeksi mainituista tapauksista myöntänyt valituslupaa.

[51] Vrt. av:n 35 jälj.

[52] Vrt. 2.5. luvun alussa.

lisen toimivallan suhteen ole merkitystä. Asia voi itsenäisenä riitakysymyksenä kuulua AO:n toimivaltaan vain, jos kysymyksessä on yleensäkin AO:n toimivaltaan kuuluva riita-asia. Sopimuksen tulkintaa koskevan erimielisyyden osalta näin saattaisi olla sellaisessa tapauksessa, jossa asianosaisella muutenkin kuin vesiasian yhteydessä on oikeudellista intressiä eli oikeussuojan tarve saada tulkintakysymys ratkaistuksi. Tällöin mainittua kysymystä koskevan vahvistuskanteen nostaminen AO:ssa on mahdollista. Jos taas kysymys voisi vaikuttaa vain tietyn vesiasian tai vesiasioiden ratkaisuun, ei sitä ilmeisesti voitaisi lainkaan tutkia AO:ssa erillisenä riitakysymyksenä.

Mitä tulee asianosaisten oikeuteen sopia muutoin VO:n toimivaltaan ennakkokysymyksenä kuuluvan sopimuksen tulkintaa koskevan erimielisyytensä saattamisesta välimiesoikeudessa ratkaistavaksi, niin kysymyksessä on yleinen prosessioikeudellinen ongelma. Täsmällisemmin ilmaistuna kysymys on siitä, sitooko asianosaisten tekemä välityssopimus heitä itseään ja tuomioistuimia niin, että VO:n toimivalta asiassa on poissuljettu?

Prosessioikeudessa on yleensä vallalla periaate, etteivät asianosaiset voi etukäteen sitovasti luopua käyttämästä hyväkseen valtion tuomiovaltaa.[53] Tästä säännöstä on olemassa se yleisten yksityisoikeudellisten periaatteiden mukainen tärkeä poikkeus, että asianosaiset voivat sopia VML 1.1 §:ssä säädetyssä laajuudessa riitakysymyksen saattamisesta välimiesoikeuden ratkaistavaksi. Tällainen mahdollisuus on yleisesti ottaen olemassa silloin, kun oikeudenkäynnin kohteena olevasta oikeussuhteesta voidaan yksityisoikeudellisten säännösten mukaan tehdä sovinto.[54] Tällöin välityssopimuksen olemassaolo merkitsee tahdonvaltaisen prosessinedellytyksen puuttumista. Tuomioistuimen toimivalta asiassa väistyy, jos mainitusta seikasta tehdään väite ennen pääasiaan vastaamista (VML 1.2 §).

---

[53] Ks. tästä esim. *Lager*, DL 1973 s. 160 sekä *Tirkkonen*, Rp I s. 110 ja Sp I s. 106. – Prosessuaalista sovintoa koskevaan kysymykseen ei ole syytä tässä yhteydessä puuttua. Ks. siitä esim. *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 59–61.

[54] Ks. kirjallisuudesta *Lager*, mt. s. 161, *Tirkkonen*, Sp I s. 106, *sama*, Välimiesmenettely s. 41 s. ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 523 s. – Myös Ruotsissa ja Saksan Liittotasavallassa välimiesmenettelyn edellytysten suhteen ovat voimassa vastaavat periaatteet. Vrt. tästä Ruotsin osalta *Bolding*, Skiljedom s. 37–49, *Dillén*, Skiljeavtalet s. 53–77 ja *Hassler*, Skiljeförfarande s. 20–28 sekä Saksan Liittotasavallan oikeuden kannalta esim. *Rosenberg–Schwab* s. 1097–1099 (§ 174 III).

Tirkkonen on VML 25.1 §:n 1. lauseen nojalla päätynyt siihen tulokseen, että välityssopimuksen kohteena voivat olla vain sellaiset yksityisoikeudelliset riitakysymykset, joiden käsittelyä varten AO on toimivaltainen tuomioistuin. Jos jonkin riitakysymyksen käsittely kuuluu voimassa olevan oikeuden mukaan erikoistuomioistuimen toimivaltaan, ei tällaista kysymystä Tirkkosen mukaan voida selvittää välimiesmenettelyteitse.[55]

Mainittu lainkohta ei mielestäni oikeuta näin jyrkän johtopäätöksen tekemiseen. Sen sijaan välimiesmenettelytien syrjäytyminen kyseisessä tapauksessa voitaneen johtaa erikoistuomioistuimen ratiosta eli lähinnä tarkoituksesta käyttää hyväksi sen asiantuntemusta. Erikoistuomioistuimen luonne olisi tällöin primäärinen paitsi yleiseen tuomioistuimeen myös välimiesmenettelyyn nähden. Jos erikoislaeissa on tarkoitettu varata asianosaisille mahdollisuus saattaa jokin kysymys välimiesmenettelyssä selvitettäväksi, on siitä mainittu erikseen kyseisessä erikoislaissa. Vesiasioiden osalta tällainen määräys sisältyy VL 3: 13.2:een ja 5: 90:een (verr. 5: 84:ään).[56] Asianosaisilla ei siten ole oikeutta saattaa VL:ssa säänneltyä asiaa muissa kuin laissa nimenomaan mainituissa tapauksissa välimiesoikeudessa käsiteltäväksi.

Toisaalta on todettava, että tarkastelun kohteena ovat nyt VO:n toimivaltaan ainoastaan ennakkokysymyksenä vesiasian yhteydessä kuuluvat sopimuksen tulkintaa koskevat erimielisyydet, mitkä itsenäisinä yksityisoikeudellisina riitakysymyksinä saattaisi kuulua AO:n toimivaltaan. Tällöin edellä lausuttu ei aseta estettä pätevän välityssopimuksen laatimiseen VO:n toimivaltaan kuuluvasta ennakkokysymyksestä.

Tirkkonen on välimiesmenettelyä koskevassa tutkimuksessaan tarkastellut myös tapauksia, joissa välityssopimuksen kohteena oleva seikka ilmenee oikeudenkäynnissä ennakkokysymyksen luonteisena.[57] Esimerkkeinä hän mainitsee tapaukset, joissa tapaturman aiheuttaman työkyvyttömyyden olemassaolo ja laajuus, jonkin kokemussäännön tarkempi sisällys tai oikeussuhteen olemassaolo on välityssopimuksen mukaan

---

[55] Näin *Tirkkonen*, Välimiesmenettely s. 44. Samoin *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 523.

[56] Vrt. viimeksi mainittujen uittovahinkojen käsittelyä välimiesmenettelyssä koskevien lainkohtien osalta 7.5.6.2. luku. – Myös TTL 11.1 § sisältää määräyksen, jonka mukaan työtuomioistuimeen kuuluva riita-asia saadaan lainkohdassa mainituin rajoituksin työ- tai virkaehtosopimuksessa olevan määräyksen perusteella jättää välimiesten ratkaistavaksi VML:n mukaisesti.

[57] *Tirkkonen*, Välimiesmenettely s. 113–118.

välitysmenettelyssä todettava. Kahden ensiksi mainitun tapauksen osalta Tirkkonen katsoo, että työtapaturmia lukuun ottamatta ennakkokysymys on välimiesmenettelyssä selvitettävä ja että juttu on muulta osin lykättävä odottamaan välimiesten ratkaisua.[58] Viimeksi mainitun kysymyksen eli jonkin oikeussuhteen olemassaolon toteamisen osalta Tirkkonen erottaa tapaukset, a) joissa tuomioistuimen ennakkokysymyksestä antama ratkaisu ei tule oikeusvoimaiseksi ja b) joissa tämä ratkaisu saavuttaa oikeusvoiman. Ensimmäisessä tapauksessa tuomioistuin on oikeutettu (vaikkei velvollinen) tutkimaan ennakkokysymyksen. Toisessa tapauksessa on koko kanne jätettävä käsiteltäväksi ottamatta sen vuoksi, että tällöin ennakkokysymyskin on tosiasiallisesti tehty oikeudenkäynnin kohteeksi ja että olisi varsin epäkäytännöllistä jättää juttu vain ennakkokysymyksen osalta tutkimatta ja siirtää se muilta osin odottamaan välimiesten ennakkokysymyksestä antamaa ratkaisua.[59] Lisäksi Tirkkosen mukaan on mahdollista, että välityssopimuksen kohteena olevalla seikalla on oikeudenkäynnissä jokin muu vaikutus, esimerkiksi refleksi- tai todistusvaikutus. Tällaisessa tapauksessa oikeuden on harkittava, mikä merkitys välityssopimuksella on oikeudenkäynnissä.[60]

Edellä olevasta esityksestä ilmenevät periaatteet soveltuvat osittain perustaksi esillä olevaa VO:n toimivaltaa koskevaa ongelmaa ratkaistaessa, varsinkin jos kysymys on VO:ssa riita-asiana käsiteltävästä vesiasiasta. Sen mukaan VO:n on harkittava, mikä merkitys välityssopimuksen kohteena olevalla sopimuksen tulkintaa koskevalla seikalla on esillä olevassa oikeudenkäynnissä. Yleisimmin kai tällaisessa tapauksessa VO:ssa olisi kysymys jonkin oikeussuhteen olemassaolon toteamisesta tai sitten sopimuksella, jonka tulkinnasta on kysymys, on VO:ssa esillä olevassa asiassa eriasteinen todistusvaikutus. VO voisi silloin tutkia sopimuksen tulkintaa koskevan ennakkokysymyksen välityssopimuksesta huolimatta tapauksissa, joissa tämä koskee jonkin oikeussuhteen olemassaoloa eikä ratkaisu ennakkokysymyksen osalta saavuta oikeusvoimaa. Kuten jäljempänä tullaan selvittämään, VO:n päätökset eivät yleensäkään saavuta oikeusvoimaa ennakkokysymyksen osalta yleisiin tuomioistuimiin nähden.[61] Tältä osin ei siis ole estettä VO:n toimivallalle ratkaista välityssopimukses-

---

[58] *Tirkkonen*, mt. s. 113. Samoin *Dillén*, Skiljeavtalet s. 146–148 ja 152. Vrt. kuitenkin *Hadar Berglund*, Skiljemän eller »gode män»?, SvJT 1931 s. 138 s.

[59] *Tirkkonen*, mt. s. 114. Pääpiirteissään samoin *Dillén*, mt. s. 155 s.

[60] *Tirkkonen*, mt. s. 114 s. Vrt. myös *Sjöström–Alkio* s. 165–167.

[61] Vrt. jälj. 8.5. kohta.

ta huolimatta sopimuksen tulkintaa koskevaa ennakkokysymystä, mutta toisaalta VO ei liene siihen velvollinenkaan riita-asiassa. Jos VO katsoo, ettei se voi ratkaista sopimuksen tulkintaa koskevaa erimielisyytta, on juttu lykättävä odottamaan välimiesten ratkaisua. Sama harkintavalta VO:lla on tapauksissa, joissa sopimusta käytetään todisteena VO:ssa esillä olevassa asiassa.

Edellä lausuttu koskee ensisijaisesti VO:n toimivaltaan kuuluvia riita-asioita. Rikosprosessissa VO:ssa samoin kuin AO:ssa on korostetummin kuin siviiliprosessissa voimassa aineellisen totuuden periaate. Tämän mukaan rikosprosessissa on vielä suuremmassa määrin kuin siviiliprosessissa pyrittävä todellisen asiantilan selvittämiseen.[62] Tästä jo seuraa, ettei yksityisoikeudellista ennakkokysymystä voida rikosprosessissa erottaa valtion tuomiovallan alaisuudesta. Samaan tulokseen päädytään e contrario-tulkinnan avulla VML 1.1 §:n säännöksestä, jossa mainitaan välimiesmenettelyn kohteena rikosasiassa ainoastaan vahingonkorvausta koskeva kysymys. Johtopäätös on se, että rikosasiassa esiintyvä yksityisoikeudellinen ennakkokysymys on mahdollisesta välityssopimuksesta huolimatta, ainakin sikäli kuin se vaikuttaa itse rangaistavuuskysymyksen ratkaisuun, käsiteltävä rikosasian yhteydessä.[63]

Myös hakemusasioissa saattaa julkinen intressi vaatia VO:ta tutkimaan ennakkokysymyksen välityssopimuksesta huolimatta. VL 16: 21:n mukaan luvan saamista vesioikeudellista yritystä tai toimenpidettä varten koskevassa hakemusasiassa VO:n on ex officio tutkittava luvan edellytysten olemassaolo sekä muutenkin otettava huomioon, mitä VL:ssa on yleisen edun sekä yksityisten oikeuksien ja etujen turvaamiseksi säädet-

---

[62] Ks. aineellisen totuuden periaatteesta rikosprosessissa *Aalto* s. 11 i.f., *sama*, Rikostuomion vaikutuksista s. 1 av. 1, *T. Ellilä*, LM 1970 s. 644, *Hormia* I s. 3–10 ja siellä av. 7, *sama* II s. 41, *Sjöström–Alkio* s. 34 ja *Tirkkonen*, Rp I s. 24 s.

Vrt. mainitusta periaatteesta yleisemmin myös siviiliprosessin kannalta esim. *T. Ellilä*, Hovioikeusmenettely s. 32–34, *sama*, Sivullissuoja s. 121–128, *Granfelt*, Den materiella processledningen s. 57 ja 68, *Halila*, Todistustaakan jaosta s. 1 av. 2, *sama*, Tunnustamisesta s. 75 ja 87, *Honkasalo*, Vahvistuskanneoikeudesta s. 16 ja 43, *Lager* s. 3 s., *Makkonen* s. 19–26, *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 30, *Tirkkonen*, Sp I s. 30 s., *sama*, Oikeusvoimasta s. 16–19 ja *Virolainen* s. 2 av. 2 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[63] Vrt. *Tirkkonen*, Rp I s. 110 s., jossa katsotaan, että yksityisoikeudellinen ennakkokysymys on selvitettävä joko rikosjutun yhteydessä tai erillisessä riita-asiain luonteisessa oikeudenkäynnissä.

ty.[64] Jos VO hakemusasiassa katsoo, että ennakkokysymys voidaan käsitellä erikseen, se voi, mikäli asianosainen sitä vaatii ja VO pitää sitä sopivana, jatkaa esillä olevan asian käsittelyä. VO:n päätöksen pysyvyys jää tällöin riippuvaksi siitä, päättyykö erikseen käsiteltävä asia VO:n päätöksessä edellytetyllä tavalla (VL 16: 24.4).[65]

Oikeuskäytännössä on tapauksessa *KHO 1962 II 222* katsottu, että kun vesilaitoksen rakentamista koskevassa asiassa annettiin uiton järjestämisestä määräyksiä, ei siinä yhteydessä ollut tutkittava sopimuksen tulkintaa koskevia erimielisyyksiä. Po. tapaukseen on kuitenkin sovellettu VOL:n säännöksiä eikä siitä ilmene, että sopimuksen piiriin kuuluvat asiat olisivat vaikuttaneet kyseisen rakennuslupa-asian ratkaisuun. VOL 6: 9.1:n mukaan riitaisiksi katsottavat yksityisoikeudelliset kysymykset olisi tullut osoittaa AO:een.[66] Mainitun sopimuksen tulkintaa koskevan erimielisyyden, mikäli sillä olisi ollut vaikutusta kyseisen rakennuslupa-asian ratkaisuun eikä välityssopimusta olisi ollut olemassa, olisi saatettu katsoa koskeneen VOL 6: 9.1:n mukaan AO:n toimivaltaan tuolloin kuuluneita riitakysymyksiä.[67]

8.4.3. Sopimuksia koskevien pätemättömyysväitteiden tutkiminen

Pätemättömyysväitteillä tarkoitetaan tässä samaa kuin siviilioikeudessa eli jonkin asianosaisen vesioikeusprosessissa esittämää väitettä, ettei solmittu sopimus sido häntä esim. sillä perusteella, että sen solmimiseen on vaikuttanut jokin OikTL 28–33 §:n mukainen pätemättömyysperuste.[68] Nyt on kysymys siitä, onko VO toimivaltainen tutkimaan tällaisen pätemättömyysväitteen ennakkokysymyksenä sen toimivaltaan kuuluvan vesiasian yhteydessä?

VO:ssa on ainakin eräässä tapauksessa jätetty tämänlaatuinen pätemättömyysväite sen toimivaltaan kuulumattomana tutkimatta.

> *KHO p. 23. 9. 1976 n:o 3534/VYO p. 29. 7. 1980 (VY 55/1976)/PSVO p. 12. 8. 1975 n:o 43/75/I;* Haapajärven säännöstelyä ja Oksavan voimalaitoksen rakentamista koskeva asia.
>
> J oli VH:n ja X Oy:n kanssa tekemillään sopimuksilla eräin poikkeuksin

---

[64] Vrt. 6.3.3.2. luvun alussa.

[65] Vrt. tästä 7.5.4. luvussa av:n 237 ed.

[66] Vrt. 3.3.2. luvussa av:n 119 jälj.

[67] Vrt. VOL:n ajalta myös *KKO p. 6. 8. 1953,* DL 1953, oik.tap. s. 70 sekä kirjallisuudesta (ennen VL:ia) *Frey* s. 213 ja *Tirkkonen,* Välimiesmenettely s. 89 s., 293 ja 302.

[68] Ks. OikTL:n pätemättömyysperusteista *Hakulinen,* Velvoiteoikeus I s. 135–137 ja *Kivimäki–Ylöstalo* s. 368–426 sekä niissä mainittuja lähteitä.

sopinut kaikista niistä vahingoista ja haitoista, joita hänen tilalleen aiheutui voimalaitoksen rakentamisesta ja vedenjuoksun säännöstelemisestä, niin että ylin vedenkorkeus Haapajärven altaassa oli N_{43} + 80,25 m. J vaati tästä huolimatta VO:ssa yhtiöltä korvauksia ja eräiden toimenpiteiden suorittamista katsoen, että hänen VH:n ja X Oy:n kanssa tekemänsä sopimukset olivat pätemättömiä, koska hän niitä tehdessään oli erehtynyt tulevan vedenkorkeuden suhteen.

VO (s. 40) lausui: »Siltä osin kuin vaatimukset perustuvat siihen, että J olisi sopimuksen tehdessään erehtynyt tulevan vedenkorkeuden suhteen, tai että sopimukset muusta siihen verrattavasta syystä olisivat pätemättömiä, vesioikeus jättää ne toimivaltaansa kuulumattomina tutkittavaksi ottamatta.» Muutoksenhaussa KHO:lle ja VYO:lle ei ollut kysymys tästä seikasta.

Toisaalta eräistä VYO:n päätöksistä ilmenee, että VYO on pitänyt vesituomioistuimia toimivaltaisina tutkimaan myös sopimuksen pätevyyttä koskevia kysymyksiä.

VYO p. 27. 5. 1964 (VYD 6–7/1964)

M ja H olivat vasta VYO:ssa vaatineet, että koska heidän aviopuolisonsa olivat ilman heidän valtuutustaan sopineet X Oy:n kanssa tilojensa osalle tulevista korvauksista, sanotut korvaussopimukset julistettaisiin mitättömiksi ja hakija velvoitettaisiin korvaamaan heille aiheuttamansa vahingot. VYO jätti korvaussopimusten mitättömäksi julistamista koskevan vaatimuksen tutkittavakseen ottamatta sillä perusteella, että vaatimus oli tehty vasta VYO:ssa. Vahingonkorvausta koskevan vaatimuksen osalta VYO taas katsoi, etteivät M ja H olleet esittäneet syytä muuttaa VO:n päätöksen lopputulosta, koska toisen kysymyksessä olevista kirjallisista sopimuksista oli allekirjoittanut M:n ja H:n valtuuttama asiamies ja kun he eivät olleet laillisessa ajassa moittineet toista sopimusta, josta heidän nimensä tosin puuttuivat.

VYO on mainitussa tapauksessa tutkinut kyseisten korvaussopimusten pätevyyden, vaikkakin on jättänyt niiden mitättömäksi julistamista koskevan vaatimuksen myöhään tehtynä tutkimatta. Valitukset on hylätty nimenomaan sillä perusteella, että kyseisten korvaussopimusten on katsottu sitovan myös valittajia.

Eräässä kanteluasiassa antamassaan päätöksessä VYO on tutkinut, onko vltk:n pöytäkirjaan merkitty sopimus syntynyt molempien osapuolten tahdonilmaisuista (*VYO p. 31. 8. 1965, VYD 7/1965*).

Seuraavassa ISVO:n lainvoiman saaneessa päätöksessä on tutkittu, sitooko rakennushallitukselta valtion viemärilaitoksen ostanutta uutta omistajaa lääninrakennustoimiston ennen kaupantekoa eräälle yksityiselle myöntämä oikeus viemäriliittymään. Päätöksen perusteluissa on nimenomaan viitattu VL 14: 1.3:n ja OikTL 39 §:n säännöksiin.

ISVO p. 20. 1. 1968 n:o 3/II/68

Lääninrakennustoimisto oli 5. 4. 1963 päiväämällään kirjeellä myöntänyt A:lle luvan jäteveden johtamista varten liittää omistamansa tontit korvauksetta valtion omistamaan putkiviemäriin. Liittymä olikin suoritettu saman vuoden keväällä. Rakennushallitus myi sitten 14. 2. 1964 sanotun putkiviemärin sisältävän valtion viemärilaitoksen P:n Vesihuolto Oy:lle. Yhtiö katsoi, ettei lääninrakennustoimiston antama lupa ollut yhtiötä sitova, koska raken-

nushallitus myydessään viemärijohdon yhtiölle ei ollut pidättänyt rasituksena A:n johtamisoikeutta verkostoon. Sen vuoksi yhtiö vaati, että A velvoitettaisiin osallistumaan viemärin perustamis- ja käyttökustannuksiin sekä suorittamaan yhtiölle liittymismaksu tonttien kohdalta. Vltk oli VL 10: 10:n nojalla velvoittanut A:n oikeudenomistajat suorittamaan yhtiölle tonttien osalta liittymismaksut.

VO tutki asian ja katsoi rakennushallituksen myydessään viemärilaitoksen yhtiölle tarkoittaneen, että viemärilaitokseen jää entisin ehdoin kuulumaan liittymät tonteilta. Edelleen VO:n mielestä ei voitu katsoa, ettei yhtiö olisi tiennyt tai ettei sen olisi pitänyt tietää viemäriliittymistä. Sen vuoksi ja kun viemärilaitoksen omistajanvaihdoksen ei ollut katsottava tuoneen muutosta ennen sitä saatuun oikeuteen johtaa tonteilta jätevedet viemärilaitoksen viemäriin, eivätkä A:n oikeudenomistajat niin ollen olleet velvollisia suorittamaan vltk:n päätöksellä tuomittuja maksuja, VO huomioon ottaen VL 10: 10.1:n ja 14: 1.3:n sekä OikTL 39 §:n säännökset kumosi vltk:n päätöksen.

VL:ssa ei asianosaisten solmiman sopimuksen muodollisen sisällön suhteen ole asetettu erityisvaatimuksia. Tältä osin on siten noudatettava yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita.[69] Jos sopimus koskee korvauksen suorittamista kiinteän omaisuuden osalta, johon on voimassa kiinnitys- tai panttioikeus, on sopimukseen saatava tällaisen oikeuden haltijan suostumus (VL 11: 9.2). Muuten asianosaiset saavat vapaasti sopia korvauksen suorittamisesta ja määrästä sekä muistakin korvausta koskevista seikoista (VL 11: 9.1).[70]

Kuten edellä on jo esimerkinomaisesti mainittu, on *Pietilä* katsonut, että VO pääsäännön mukaan voi vesiasian yhteydessä ennakkokysymyksenä tutkia asianosaisten kesken tehdyn sopimuksen pätevyyttä koskevan riitakysymyksen, kun sopimuksella on merkitystä vesiasian ratkaisulle.[71] Samoin Ruotsissa VaL 1918:n esitöissä oli mainittu esimerkkinä VD:n toimivaltaan kuuluvista yleisen lain mukaan ratkaistavista ennakkokysymyksistä mm. sopimuksen pätevyyttä koskevat väitteet.[72] Edellä tarkas-

---

[69] Sitä vastoin v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatiman lakiehdotuksen ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan vesioikeudellisesta yrityksestä johtuvan vahingon ja haitan korvaamisesta tehdyn sopimuksen pätevyyden ehtona oli, että sopimus oli tehtävä kirjallisesti ja kahden henkilön oikeaksi todistettava sekä annettava vesituomioistuimelle 30 päivän kuluessa (lakiehdotus 231 §). Ks. tästä myös *KM 1939: 3*, perustelut s. 357.

[70] Vrt. vesioikeudellisesta yrityksestä johtuvan vahingon ja haitan korvaamista koskevan sopimuksen asiallisesta sisällöstä ja merkityksestä *KM 1939: 3*, perustelut s. 357 s.

[71] *Pietilä* s. 245 s. Vrt. tästä myös ed. av:n 42 kohdalla.

[72] *Betänkande 1910* s. 457.

tellut oikeustapaukset osoittavat, että nämä näkökannat on meillä oikeuskäytännössä pääsääntöisesti hyväksytty. Hakemusasioiden osalta on erikseen huomattava, että niille on ominaista voimakas virallisperiaatteen soveltaminen. Tämän mukaan VO:n on siinäkin tapauksessa, ettei vahingonkorvausvaatimusta ole tehty, tutkittava, onko havaitusta vahingosta, haitasta tai muusta edunmenetyksestä ja mihin määrään suoritettava korvausta, sekä viran puolesta muutoinkin otettava huomioon, mitä VL:ssa yleisen edun sekä yksityisten oikeuksien ja etujen turvaamiseksi on säädetty (VL 16: 21.1).[73] Tämä mielestäni oikeuttaa sellaisen johtopäätöksen tekemiseen, että VO voi viran puolestakin todeta hakemusasian yhteydessä esitetyn sopimuksen pätemättömyyden.[74]

Tiivistetyssä muodossaan vastaus tämän kohdan alussa esitettyyn kysymykseen on seuraava: VO voi vesiasian yhteydessä VL 14: 1.3:n nojalla ennakkokysymyksenä tutkia sellaisen asianosaisten tai heidän saantomiestensä kesken tehdyn sopimuksen pätemättömyyttä koskevan väitteen, joka vaikuttaa vesiasian ratkaisuun. Hakemusasioiden yhteydessä VO voi lisäksi virallisperiaatteen mukaisesti todeta asianosaisten solmiman sopimuksen pätemättömyyden, vaikka siitä ei olisi tehtykään väitettä.

8.4.4. Sopimusehtojen täyttämistä koskevat vaatimukset

Eräissä vanhemmissa tapauksissa on asianosaisten vahingonkärsijöiden korvausvaatimukset vesioikeusprosessissa hakemusasioiden yhteydessä jätetty tutkimatta sillä perusteella, että vaatimusten on katsottu koskevan vahingonkärsijöiden hakijan kanssa tekemien sopimusten (esim. kiinteistönkauppojen) ehtojen täyttämistä. Toisaalta viimeaikaisessa vesioikeuskäytännössä tämäntyyppisiä korvausvaatimuksia on osittain tutkittu.

PSVO p. 22. 12. 1970 n:o 82/70/I; Jumiskon voimalaitoksen rakentamista koskeva asia.

VO (s. 61) jätti metsähallituksen ja Kemijoen Uittoyhdistyksen vaatimukset uittajan ja hakijan kesken tehtyyn sopimukseen perustuvien vielä

[73] Vrt. tästä 6.3.3.2. luvussa av:n 99 kohdalla.

[74] Myös silloinen vanh. hallintosihteeri *Eino Salomaa* katsoi allekirjoittaneen lisensiaattitutkimusta varten suorittamassa haastattelussa 16. 6. 1976, että ainakin siinä tapauksessa, että asianosaisten solmima sopimus on selvästi pätemätön, VO voinee todeta sen.

tekemättä olevien töiden loppuunsuorittamisesta tutkimatta, koska vaatimukset koskivat sopimusehtojen täyttämistä. Samalla perusteella VO jätti tutkimatta vaatimuksen hakijan velvoittamisesta suorittamaan sopimuksen mukaisia korvauseriä ja vaatimuksen sopimuksen mukaisen sillan rakentamisesta.

VYO p. 14. 4. 1972 (VYD 1970 N:o 5)/PSVO p. 22. 1. 1969; Petäjäskosken voimalaitoksen rakentamista Rovaniemen maalaiskunnassa koskeva hakemusasia.

VO (s. 72) jätti T:n sopimuksen mukaisten töiden saamatta jäämiseen perustuvan vaatimuksen, koska se koski tehdyn sopimuksen ehtojen täyttämistä, hakemusasian yhteydessä tutkimatta.

VYO katsoi, ettei T ollut esittänyt syytä muuttaa VO:n päätöstä. – VYO:n päätös sai tältä osin lainvoiman.

KHO p. 3. 2. 1977 n:o 399/77/VYO p. 6. 2. 1980 (VY 21/1977)/PSVO p. 17. 11. 1975 n:o 68/75/I; Seitakorvan voimalaitoksen rakentamista Kemijokeen Kemijärven kunnassa koskeva hakemusasia.

VO (s. 30) jätti eräiden henkilöiden venevalkamien ja pyykinpesulaitureiden rakentamista, uuden asunnon sähköistämiskustannusten korvaamista ja tiloille johtavien talousteiden korjaamista koskevat vaatimukset ko. hakemusasiaan kuulumattomina tutkimatta sillä perusteella, että niissä oli kysymys mainittujen henkilöiden ja toiselta puolen Kemijoki Oy:n välillä tehtyjen kiinteistönkauppojen ehtojen täyttämisestä.

KHO lausui kuitenkin tältä osin seuraavasti: »Jättäessään puheena olevat laiturivaatimukset kokonaisuudessaan tutkimatta vesioikeus ei ole tutkinut niitä, niin kuin olisi pitänyt, sanotulta vesilakiin perustuvalta osalta.» Tämän vuoksi KHO kumosi VO:n päätöksen tältä osalta ja viivytyksen välttämiseksi otti asianosaisten muistutukset välittömästi ratkaistavakseen. KHO katsoi, että kun huomioon otettiin asianosaisten tekemien *»kiinteistökauppakirjojen venevalkamia ja pyykkilaitureita koskevat määräykset»* sekä myös lupaehtojen 6. kohta, ympäristön viihtyisyyttä ei näissä kohdin turmeltu enempää kuin tarkoitetun tuloksen saavuttamiseksi oli välttämätöntä ja vesistön ko. käyttömuodot voitiin voimalaitoksen rakentamisen jälkeenkin tyydyttää. Tämän vuoksi KHO, huomioon ottaen VL 2: 3:n, 3: 8:n ja 22: 7:n säännökset, hylkäsi muistutukset po. osalta. Edelleen KHO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa VO:n päätöstä asianosaisten venevalkamien ja pyykinpesulaitureiden rakentamisesta tekemien vaatimusten osalta *»sikäli kuin on kysymys kiinteistökauppojen ehtojen täyttämisestä»*. Kuitenkin KHO lisäsi lupaehtojen 12. kohdan loppuun seuraavan uuden kappaleen »Hakijan tekemiensä sopimusten perusteella patoaltaan suojapenkereeseen rakentamien venevalkamien ja pyykinpesulaitureiden kunnossapito kuuluu hakijalle.»

VYO:n päätös ei sisältänyt muutosta VO:n päätökseen näiltä osin korvausten osalta. VYO:n päätös sai lainvoiman.

Edellä selostettuja oikeustapauksia analysoitaessa on mielestäni kiinnitettävä huomiota seuraaviin näkökohtiin: VL 2: 13.1:n mukaan vahinko, haitta ja muu edunmenetys, joka johtuu rakentamisesta tai rakennetun laitoksen käyttämisestä, on asianomaiselle korvattava. Asianosaiset saavat tosin VL 11: 9.1:n mukaan sopia korvauksen suorittamisesta ja määrästä

sekä muistakin korvausta koskevista seikoista. Toisaalta sopimuksen mukaista korvauksen tai toimenpiteen suorittamista voidaan mielestäni pitää edellytyksenä sille, että rakennuslupa yleensä voidaan myöntää. Ympäristölle hankkeesta aiheutuvat seuraamukset on joka tapauksessa VL 2 luvun säännösten mukaisesti tutkittava sopimuksesta riippumatta. Tästä seuraa, että VO:n on tässä yhteydessä harkittava, mikä merkitys sopimuksen ehtojen täyttämisellä on kyseisen hankkeen toteuttamisen kannalta. Jos tällöin päädytään siihen, ettei sopimuksen (esim. kiinteistönkaupan) ehtojen täyttäminen saata vaikuttaa hankkeen toteuttamiseen eli pääasian ratkaisuun, ei VO ole velvollinen tutkimaan sopimuksen ehtojen täyttämistä koskevaa vaatimusta kyseisen vesiasian yhteydessä.

PSVO oli viimeksi selostetussa Seitakorvan voimalaitoksen rakentamista koskevassa päätöksessään ottanut sellaisen kannan, ettei asianosaisten vaatimuksia ollut tutkittava siltä osin kuin ne perustuivat hakijayhtiön kanssa tehtyjen kiinteistönkauppojen tai muiden sopimusten ehtoihin. Asianomaiset henkilöt olivat kuitenkin VO:lle tekemässään muistutuksessa vaatineet kahden venelaiturin ja kahden pyykkilaiturin rakentamista muun ohella sillä perusteella, että luvan saaja oli yrityksen toteuttamisesta aiheutuvien seurausten johdosta velvoitettava mainittuun rakentamiseen. Tältä osin vaatimus on perustunut VL:iin, kuten KHO on päätöksessään todennut, eikä siis pelkästään asianosaisten väliseen sopimukseen. KHO on katsonut, että sanotut VL:iin perustuvat vaatimukset olisi tullut tutkia VO:ssa. Sitä vastoin KHO on vahvistanut VO:n päätöksen siltä osin, ettei vaatimuksia tullut tutkia sikäli kuin niissä oli kysymys kiinteistönkauppojen ehtojen täyttämisestä. Kovin suurta periaatteellista eroa KHO:n ja VO:n kannanottojen välillä ei ole, koska myös VO (s. 30 s.) oli jo asiallisesti ottaen tutkinut asianosaisten solmimien sopimusten ehtojen täyttämistä koskevat vaatimukset siinä tapauksessa, että ne olisi voitu esittää ilman kauppakirjojen tai muiden sopimusten ehtojakin.[75]

Tarkasteltaessa lähemmin VO:n päätöstä havaitaan, että VO on jättänyt tutkimatta asianosaisten tekemien kiinteistönkauppojen tai muiden sopimusten ehtoihin perustuvat vaatimukset ainoastaan »*tähän hakemusasiaan kuulumattomina*». VO ei ole lausunut lainkaan siitä, kuuluuko mainittujen ehtojen täyttämistä koskevien vaatimusten tutkiminen yleensä sen toimivaltaan. Yleisten prosessioikeudellisten periaatteiden mukaisesti tuomioistuimen on kuitenkin ensin tutkittava oma toimivaltansa kyseessä olevien vaatimusten käsittelemiseen yleensäkin ja

[75] Myös VOT *Matti Pulli* jo haastattelussa 7. 6. 1976 kertoi allekirjoittaneelle, että VO:ssa on mainitussa tapauksessa noudatettu sellaista periaatetta, että vaatimukset on tutkittu, jos ne olisi voitu esittää ilman sopimustakin.

vasta sen jälkeen lausuttava siitä, onko vaatimukset tutkittava kysymyksessä olevan hakemusasian yhteydessä.[76] Siten VO on voinut kyseisen hakemusasian yhteydessä tarkoittaa, että myös mainittujen kiinteistönkauppojen ja muiden sopimusten ehtojen täyttämistä koskevat vaatimukset yleensä saattaisivat kuulua sen toimivaltaan. Koska niiden ei ole kuitenkaan katsottu vaikuttaneen hakemusasian ratkaisuun, VO ei ole ottanut näitä itsenäisinä riitakysymyksinä pidettäviä asioita hakemusasian yhteydessä tutkittavakseen.

Tuomioistuinkäytännöstämme on mainittava tässä yhteydessä eräs KKO:n ratkaisu, jossa kiinteistönkaupan ehtojen täyttämistä koskevaa vaatimusta on pidetty voimalaitoksen rakentamisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskevana kanteena ja siten VO:n toimivaltaan kuuluvana vesiasiana. Kun ratkaisu on monessakin suhteessa merkittävä tutkimusaiheen kannalta siitä huolimatta, ettei sitä ole julkaistu KKO:n vuosikirjassa, lienee syytä yksityiskohtaisesti selvittää asian käsittely sekä yleisissä tuomioistuimissa että vesituomioistuimissa.

KKO p. 17. 10. 1969 n:o 2245/VHO p. 25. 4. 1969 n:o 40

Eräät Tervolan kunnan Koivukylään kuuluvien tilojen silloiset omistajat olivat 26. 4. 1916 tehdyllä kauppakirjalla myyneet osuutensa Kemijoessa olevan Narkauskosken vesivoimaan pohjineen ja kalastuksineen sekä muine oikeuksineen ja etuineen pankinjohtaja Olof Nykopille. Kemijokeen laskee Narkauskosken kohdalla Vähäjoki, jonka Suukoskessa oli Suukosken Mylly- ja Sahaosuuskunnan omistama saha- ja myllylaitos. Tuolloin voimalaitos ajateltiin rakennettavaksi siten, että Vähäjoen vesi olisi johdettu uutta uomaa pitkin Kemijokeen, jolloin osuuskunnan saha- ja myllylaitos olisi menettänyt käyttövoimansa. Tämän varalta oli kauppakirjan 5. kohtaan otettu ehto, jonka mukaan ostajan tuli, jos tämä halusi rakentaa tehdasliikettä varten tarpeellisen voimakanavan Kemijoesta niemen poikki Vähäjokeen, siirtää osuuskunnan omistama mylly- ja sahalaitos kauppakirjan 5a-kohdassa kerrotuin tavoin ja suorittaa osuuskunnalle samassa kohdassa mainitut korvaukset. Pankinjohtaja Nykopin ostamat vesioikeudet, joista oli muodostettu kaksi koskitilaa, olivat 24. 11. 1954 siirtyneet Kemijoki Oy:lle, joka vesistötoimikunnan 31. 3. 1962 antaman väliaikaisen lupapäätöksen nojalla oli rakentanut Kemijokeen vähän alemmaksi Ossauskosken voimalaitoksen, jossa käytettiin myös Narkauskosken ja Vähäjoen Suukosken vesivoimaa. Tällöin kauppakirjassa tarkoitettua voimakanavaa ei lainkaan tarvittu. Kuitenkin sama tulos saavutettiin ottamalla osuuskunnalle aikaisemmin kuulunut vesivoima käytettäväksi Ossauskosken voimalaitoksessa.

[76] Ks. siitä, missä järjestyksessä prosessinedellytykset ovat toisiinsa nähden tutkittavat, *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 88–90, *Granfelt–Castrén* s. 20–22 av. VI[3], *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 71 s., *Rekola*, Hallinto-oikeudellisia harjoitustapauksia s. 9–13, *Sjöström–Alkio* s. 122–124, *Tirkkonen*, Rp I s. 393–395 ja *sama*, Sp I s. 487–489. – Vrt. ulkomaisesta kirjallisuudesta esim. *Lindblom* s. 102–105, *Rudolf Pohle*, Zur Rangordnung der Prozessvoraussetzungen, ZZP 1968 (81. Band) s. 161–175 ja *Zeiss* s. 102 s. (§ 41 VII).

Osuuskunta nosti Kemijoki Oy:tä vastaan kanteen Kemin KO:ssa katsoen, että yhtiö oli rakennuttamalla sille siirtyneen oikeuden nojalla Ossauskosken voimalaitoksen, jonka aiheuttaman vedennousun johdosta osuuskunnan liiketoiminta oli kokonaan estynyt vesivoiman saannin Vähäjoesta käydessä mahdottomaksi ja osuuskunnan tontin jäädessä veden alle, aikaansaanut osuuskunnalle samat haitalliset seuraukset kuin kauppakirjassa tarkoitetun kanavan rakentamisesta olisi aiheutunut, joten kauppakirjan 5. kohdan ehdon oli katsottava täyttyneen. Sen vuoksi osuuskunta vaati yhtiön velvoittamista täyttämään sanotussa kauppakirjan kohdassa mainitut velvoitteet. KO tutki asian ja velvoitti yhtiön suorittamaan osuuskunnalle ne etuudet, jotka kauppakirjan 5a-kohdassa oli ostajan velvollisuudeksi määrätty.

HO katsoi, että kysymyksessä oleva, voimalaitoksen rakentamisesta johtuvaa vahingonkorvausta koskeva kanne olisi VL 22: 7.2:n ja 14: 1.1 ja 7:n mukaisesti ollut käsiteltävä vesiasiana ja että sellaisen asian tutkiminen ei kuulunut KO:lle, minkä vuoksi HO kumosi KO:n päätöksen ja poisti sen toimenpiteet asiassa. KKO ei myöntänyt osuuskunnalle mh-lupaa.

KKO:n ratkaisu oli äänestyksen tulos. Eri mieltä ollut jäsen oli muutoin samaa mieltä kuin enemmistö, paitsi että olisi jättänyt HO:n päätöksen pysyväksi siinä mainittujen lainkohtien lisäksi VL 14: 1.3:n nojalla. Hänkin siis katsoi, että kysymyksessä pääasiallisesti oli vesiasia, mutta että jutussa oli kysymys muustakin, jota kuitenkin voitiin pitää pääasiaksi katsottavan vesiasian ratkaisuun vaikuttavana ennakkoluonteisena kysymyksenä. Tälläkin perusteella juttu kokonaisuudessaan olisi kuulunut VO:n toimivaltaan.

Asian käsittely jatkui sitten vesituomioistuimissa seuraavassa järjestyksessä:

Osuuskunta jätti PSVO:een kannekirjelmän, jossa se pyysi, että VO vahvistaisi Kemijoki Oy:n olevan velvollinen täyttämään kauppakirjan 5. kohdassa mainitut velvoitteet siitä lähtien, kun Ossauskosken voimalaitospadon rakentamisen johdosta vedenpinta oli nostettu niin, että osuuskunnan omistaman mylly- ja sahalaitoksen käyttäminen kävi mahdottomaksi, sekä että VO velvoittaisi Kemijoki Oy:n täyttämään sanotut velvoitteet.

PSVO 19. 5. 1971 antamallaan päätöksellä, koska asiassa oli väitetty Ossauskosken voimalaitoksen rakentamisen aiheuttaneen sen vahingon, jonka korvaamisesta asiassa oli kysymys, ja kun kysymyksessä olevan kiinteistönkaupan ehtojen täyttämistä koskevat vaatimukset olivat parhaiten selvitettävissä voimalaitoksen rakentamista koskevan vielä keskeneräisen katselmustoimituksen yhteydessä, VL 14: 7.2:n nojalla jätti asian riita-asiana tutkittavakseen ottamatta.

VYO, p. 25. 5. 1972 (VYD 25/1971), katsoi, että »puheena oleva asia, jossa on kysymys kiinteistönkaupan ehtojen täyttämistä koskevasta vaatimuksesta, minkä esittäminen on tosin tullut ajankohtaiseksi Ossauskosken voimalaitoksen rakentamisen johdosta, on kanteella vireille pantavaan asiaan rinnastettavana asiana vesilain 14 luvun 7 §:n 3 momentin säännösten mukaisesti käsiteltävä riita-asiana.» Sen vuoksi VYO kumosi VO:n päätöksen ja palautti asian VO:een, jonka tuli ilmoituksesta ottaa se uudelleen käsiteltäväkseen.

PSVO, p. 12. 11. 1974 n:o 89/74/I, katsoi näyttämättä jääneen, että Kemijoki Oy saadessaan puheena olevat kostitilat omistukseensa olisi luovutussopimuksessa tai muussakaan yhteydessä ottanut vastattavakseen osuuskunnal-

le niistä kanteessa tarkoitetuista velvoitteista tai suorituksista, joihin Olof Nykop oli hänen ja Koivukylän tilojen omistajien välisessä kaupassa sitoutunut. Kun osuuskunnan ei myöskään puheena olevassa kaupassa ollut katsottava saaneen sellaista oikeutta, joka olisi muutoin kiinnittämättäkin voimassa kauppakirjalla luovutetun kiinteän omaisuuden myöhempää omistajaa vastaan, VO hylkäsi kanteen. *VYO, p. 11. 12. 1975 (VYD 10/1975),* katsoi, ettei ollut syytä muuttaa VO:n päätöstä. *KKO p. 29. 8. 1979 n:o 1065:* Ei mh-lupaa.

VO:n viimeksi antamasta päätöksestä havaitaan, että se on kyseisessä tapauksessa joutunut tutkimaan varsin perustavaa laatua olevan siviilioikeudellisen kysymyksen, nimittäin kiinteistönkaupan ehtojen sitovuuden tilan myöhempää omistajaa kohtaan. Tämän asian tutkiminen on vieläpä yksistään ratkaissut koko kanteen kohtalon. Juttu voitaneen katsoa VO:n toimivaltaan kuuluvaksi vesiasiaksi vain, jos kiinteistönkaupan ehtojen sitovuutta koskevaa asiaa on jutussa pidettävä ainoastaan ennakkokysymyksen luontoisena »asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä», jolloin pääasiana kanteen perusteella olisi pidettävä kysymystä siitä, oliko Kemijoki Oy voimalaitoksen rakentamalla aiheuttanut kantajalle ne haitalliset seuraukset, joita kauppakirjan 5. kohdassa oli tarkoitettu. HO:n ja KKO:n kanta olisi siten tällä perusteella hyväksyttävissä, jos lähtökohdaksi otetaan pelkästään kanteen peruste ja siinä esitetyt vaatimukset. Periaatteessa tämä onkin oikea lähtökohta. Tosin päätöksen perusteluissa olisi tällöin KKO:n (p. 17. 10. 1969) eri mieltä olleen jäsenen tavoin tullut selvästi viitata VL 14: 1.3:een, jossa säädetään VO:n toimivaltaan kuuluvista ennakkokysymyksistä. Materiaalisessa suhteessa juttuun soveltuisi pääasian osalta voimalaitoksen rakentamista ja korvauksia koskevat VL 3 ja 11 lukujen säännökset, mistä puolestaan seuraa, että juttua kokonaisuudessaan voidaan pitää VO:n toimivaltaan kuuluvana vesiasiana.

Toisaalta tapauksen myöhempi käsittely vesituomioistuimissa osoittaa, minkälaatuisia ongelmia KKO:n ja HO:n toimivaltakysymyksen suhteen omaksuma ankaran muodollinen kanta käytännössä synnyttää. Normaalisti yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva siviilioikeudellinen kysymys on nyt siirtynyt vesituomioistuinten ratkaistavaksi. Jutussa ei ole lainkaan tutkittu edellä sanotun mukaisesti itse pääasiana pidettävää vesiasiakysymystä eli voimalaitoksen rakentamisella aiheutettua vahinkoa. Kanne on hylätty pelkästään ennakkokysymykseen eli kiinteistönkaupan ehdon sitovuuteen nähden omaksutun kielteisen kannan perusteella. Oikeastaan tässä tapauksessa ennakkokysymys onkin noussut pääasiaksi ja mainitun kysymyksen suhteen tehdyn ratkaisun on ilmeisesti tässä tapauksessa tarkoitettu saavuttavan oikeusvoiman. Tästä seuraa, ettei kyseisen kiinteistönkaupan ehdon sitovuutta tilan uutta omistajaa kohtaan koskevaa kysymystä voida enää saattaa vahvistuskanteella AO:n ratkaistavaksi, kuten ilmeisesti olisi voitu tehdä, jos mainittu kysymys olisi ollut VO:ssa esillä puhtaana ennakkokysy-

myksenä.[77] Eri asia olisi ollut, jos sanottu kiinteistönkaupan ehto olisi katsottu Kemijoki Oy:tä sitovaksi, kuten KO alussa oli katsonut. Tämän jälkeen olisi jouduttu pohtimaan vesiasiaksi katsottavaa kysymystä siitä, mitä vahinkoa voimalaitoksen rakentamisella oli aiheutettu kantajalle. Tämän vuoksi KO:n päätös tutkia asia ei toimivaltakysymyksen kannalta ole ollut oikea, mikäli pääasiana pidetään vesiasiaksi katsottavaa kysymystä. Mutta tämän jälkeen myös HO:n ja KKO:n olisi ensiksi tullut ottaa selkeä kanta kyseisen kiinteistönkaupan ehdon sitovuuteen tilan uutta omistajaa kohtaan. Jos ne tässä asiassa olisivat olleet samaa mieltä kuin KO, niin juttu olisi tämän jälkeen itse vahingonkorvauksen määräämisen osalta voitu katsoa vesiasiaksi, jolloin asia tältä osin olisi tullut osoittaa VO:n ratkaistavaksi. Jos taas HO ja KKO eivät ole alun alkaenkaan pitäneet kyseisen kiinteistönkaupan ehtoa sitovana, mikä kanta on myöhemmin otettu vesituomioistuimissa ja KKO:ssa, olisi tästä voitu heti lausua. Ei jutussa tällöin olisi ollut kysymys mistään »vesiasiasta», kuten ei ole ollut myöhemminkään asiaa vesituomioistuimissa käsiteltaessä. Asiaa on tarpeettomasti »palloteltu» tuomioistuimesta toiseen. Herää jopa epäilys, että tuomioistuimet ovat jättäessään asian tutkimatta halunneet välttyä ottamasta kantaa vaikeaan siviilioikeudelliseen kysymykseen ja hypätä yli sieltä, missä aita on matalin. Tällainen laiskuus ja vastuun välttäminen on jyrkästi tuomittavaa. Arvostelu suuntautuu nyt nimenomaan ylempiä yleisiä tuomioistuimiamme kohtaan, eikä vesituomioistuimiin, joita on viime vuosina usein arvosteltu asiain käsittelyn viipymisestä.

Edellä tässä alajaksossa lausutun perusteella päädytään seuraaviin VO:n toimivaltaa koskeviin johtopäätöksiin: VO on VL 14: 1.3:n nojalla toimivaltainen tutkimaan asianosaisten välisen sopimuksen (esim. kiinteistönkaupan) ehtojen täyttämistä koskevan vaatimuksen asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä vesiasian yhteydessä. Hakemusasian yhteydessä VO:n tulee tutkia vaatimukset, jotka vaikuttavat hakemusasian ratkaisuun, eli sellaiset vaatimukset, jotka asianosaiset olisivat voineet jutussa esittää VL:n säännösten perusteella ilman kyseistä sopimustakin. Jos vaatimus voidaan perustaa pelkästään kyseiseen sopimukseen ja kysymys on sen ehtojen täyttämisestä, ei asia kuulu VO:n toimivaltaan hakemusasian yhteydessä, mutta mahdollisesti voidaan tutkia erikseen VO:ssa riita-asiana, mikäli jutussa muuten on kysymys vesioikeudellisena pidettävästä hankkeesta (vrt. myös 7.4.3. luku.). Jos kuitenkin ennakkokysymyksenä pidettävä kysymys esimerkiksi kiinteistönkaupan ehtojen sitovuudesta nousee jutussa sillä tavoin pääasiaksi, että kanne kokonaisuudessaan tulee hylättäväksi ennakkokysymyksen suhteen otetun kannan perusteella, ei jutussa välttämättä olekaan kysymys vesiasiasta, jolloin kanne tulisi voida tutkia (hylätä) suoraan myös AO:ssa.

---

[77] Vrt. ennakkokysymyksissä tehtyjen ratkaisujen oikeusvoimasta jälj. 8.5. kohta.

8.4.5. Vastuukysymysten tutkiminen

Edellä suorituskanteiden yhteydessä on jo käsitelty kanteen perustumista valvontavelvollisuuden laiminlyöntiin ja isännänvastuuseen.[78] Tällöin olen päätynyt siihen, että nämä kysymykset ovat tarkastelluissa tapauksissa olleet sellaisia »asian ratkaisuun vaikuttavia kysymyksiä», jotka eivät sinänsä ole vesiasioita, mutta jotka VO voi VL 14: 1.3:n nojalla tutkia vesiasian yhteydessä. Toisaalta (7.3.7. luku) on todettu VahKorvL:n soveltuvan kokonaisuudessaan vesioikeudellisten riita- ja rikosasioiden ratkaisuun.

VL 14: 7.3 oikeuttaa VO:n tutkimaan siviilioikeudelliset vastuukysymykset laajemmaltikin kuin VahKorvL:n säännösten valossa olisi mahdollista. Tällöin VO:n tulee ratkaista toimivaltaansa kuuluvat ennakkokysymykset yleisten siviilioikeudellisten säännösten tai periaatteiden nojalla.

> Edellä mainittu kanta on hyväksytty oikeuskäytännössä. Esim. tapauksessa *VYO p. 15. 5. 1975 (VYD 1973 N:o 35)/ISVO p. 29. 6. 1973*, VO oli (tosin viittaamatta VL 14: 1.3:n säännökseen) katsonut, että vastaajayhtiö oli vastuussa sen edeltäjän, jo lakanneen yhtiön toiminnasta aiheutuneista vahingoista. VYO: Ei muutosta.

8.5. Ennakkokysymyksistä tehtyjen ratkaisujen oikeusvoimaisuudesta

Oikeusvoiman ulottuvuutta ja merkitystä on jo kosketeltu edellä 6.3.3.5. luvussa, jolloin kysymys oli vesioikeudellisen lupapäätöksen oikeusvoimasta toimivaltakysymyksen kannalta. Nyt on kysymys siitä, ulottuuko yleisten ja vesituomioistuinten ratkaisujen oikeusvoimavaikutus niiden VL 14: 1.2 ja 1.3:n nojalla ratkaisemiin ennakkokysymyksiin. Ensiprosessissa ratkaistu ennakkokysymys voi esiintyä ennakkokysymyksen luonteisena samassa tuomioistuimessa jossakin myöhemmässä prosessissa. Mutta VO:ssa ratkaistu ennakkokysymys voidaan saattaa myös pääkysymyksenä yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi tai päinvastoin. Voiko VO ottaa tutkittavakseen vesiasian, jonka yleinen tuomioistuin on jo ennakkokysymyksenä ratkaissut muun asian yhteydessä? Voiko vastaavasti yleinen tuomioistuin tutkia sen toimivaltaan sinänsä kuuluvan kysymyksen, josta VO vesiasian yhteydessä on jo antanut ratkaisun?

---

[78] Vrt. tästä 7.3.1.3. luvussa av:n 50 jälj. sekä 7.3.4.2. luku.

Kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa on pidetty pääsääntönä, etteivät ennakkoluonteisista kysymyksistä annetut ratkaisut saavuta oikeusvoimaa.[79] Kuitenkin eräät tutkijat ovat olleet valmiit tekemään tästä säännöstä poikkeuksia eräiden erityisedellytysten vallitessa.[80] Toisaalta voidaan todeta, että kehitys on nimenomaan siviiliprosessin kohdalla kulkenut oikeusvoiman objektiivista ulottuvuutta rajoittavaan suuntaan.[81] Rikostuomiossa ratkaistujen siviilioikeudellisten ennakkokysymysten osalta oikeusvoimavaikutusta ei taasen ole katsottu voitavan oikeusturvallisuusnäkökohtien vuoksi lukumääräisesti myöntää kuin eräissä poikkeustapauksissa.[82] Yleisenä periaatteena onkin pidettävä, että asianosaisten oikeusturvan vuoksi on oikeusvoimalle in dubio -tilanteissa annettava mahdollisimman *suppea* sisältö.[83] Ennakkokysymysten osalta tämä on perusteltavissa sillä, että oikeusvoiman ulottuminen ennakkoluonteisiin oikeussuhteisiin saattaisi jäädä asianosaisilta huomaamatta tai päinvastaisessa tapauksessa pakottaa heidät tarpeettoman kalliiseen ja perusteelliseen prosessaamiseen kysymyksestä, jota he eivät sinänsä ole tarkoittaneet saattaa riidan kohteeksi.[84]

Onko sitten vesiasioiden osalta tarvetta tehdä poikkeusta meillä nouda-

---

[79] Näin *Aalto*, Juhlajulkaisu Tirkkonen s. 13, *sama*, Rikostuomion vaikutuksista s. 182–188, *Autere*, LM 1970 s. 459, *Hormia* II s. 16 s., *Hyvönen*, Määräala s. 211, *Kulla*, Juhlajulkaisu LEX r.y. s. 121, *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 448, *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 156, *Rekola*, LM 1958 s. 620 s., *Sjöström*, JFT 1923 s. 99 s. (alustus Juridiska Föreningenin keskusosastossa), *Tirkkonen*, Sp I s. 129, Rp II s. 447 ja Oikeusvoimasta s. 210 s. sekä *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 285 s. Näin myös oikeuskäytännössä *KKO 1937 II 83*. Samoin Ruotsin oikeusjärjestyksen osalta *Agge* s. 156 s., *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 181, *Kallenberg* II s. 1325 s., *Olivecrona*, Rätt och dom s. 223–235 ja *Westerberg*, Om rättskraft i förvaltningsrätten s. 1; Norjan osalta *Andenæs* s. 423 ja *Eckhoff*, Rettskraft s. 56 s. ja 195; Tanskan osalta *Hurwitz–Gomard* s. 372 sekä Saksan Liittotasavallan osalta *Rosenberg–Schwab* s. 934 s. ja *Zeiss* s. 206.

[80] Näin *Granfelt*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 68 s., *sama*, JFT 1926 s. 184 ja 191 (alustus Juridiska Föreningenin keskusosastossa) sekä *Wrede* II s. 235–237. Vrt. myös ulkomaisesta oikeudesta *Ekelöf* III s. 83, *Gomard*, Civilprocessen s. 466, *Zeiss* s. 207 ja siellä mainittua kirjallisuutta sekä yleisemmin *Kralik*, passim.

[81] Näin myös *Halila*, Saamisoikeuksien kuittauksesta s. 279 ja *Hormia* II s. 17.

[82] Näin *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 188 ja 224.

[83] Ks. tästä *Aalto*, Juhlajulkaisu Tirkkonen s. 16, *sama*, Rikostuomion vaikutuksista s. 224, *Lager*, LM 1977 s. 884 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 288.

[84] Ks. tekstissä mainitusta argumentoinnista *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 286, *Agge* s. 156 s., *Kallenberg* II s. 1326 s. ja *Olivecrona*, Rätt och dom s. 224–226. Vrt. myös *Tirkkonen*, LM 1934 s. 117–120.

tetusta pääsäännöstä? Näin ei mielestäni voida sanoa. Kun asianosaiset saattavat jonkin vesiasian VO:n ratkaistavaksi, he odottavat VO:lta päätöstä nimenomaan tässä pääasian luonteisessa vesiasiassa. Asian ratkaisuun vaikuttava ennakkokysymys on saattanut jäädä heiltä kokonaan huomaamatta eivätkä he kenties ole varautuneet esittämään sen osalta kaikkea saatavissa olevaa näyttöä. Samoin on laita asianosaisten käydessä oikeutta yleisessä tuomioistuimessa. He odottavat tällöin päätöstä yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvassa pääasiassa eivätkä ennakkokysymyksen luonteisessa vesiasiassa. Mainitut argumentit vastaavat sitä, mitä edellisen kappaleen lopussa ennakkokysymysten oikeusvoimaisuuden osalta yleensäkin on lausuttu. Lisäksi ennakkoluonteisten vesioikeudellisten kysymysten osalta on esitettävissä vielä lisäperusteita sille, etteivät yleisten tuomioistuinten ratkaisut tällaisten kysymysten osalta saavuta oikeusvoimaa. Nimittäin jo yleisen tuomioistuimen pätevyys ennakkokysymyksen luonteisessa vesiasiassa voidaan saattaa kysymyksenalaiseksi. Asianosaisilla ei ole oikeussuojan tarvetta saada ennakkokysymystä oikeusvoimaisesti ratkaistuksi. Heidän oikeusturvansa voisi päinvastoin vaarantua, jos ennakkokysymystä koskevalle ratkaisulle annettaisiin tällainen vaikutus, koska tuomioistuimen päätös tältä osin on voinut perustua puutteelliseen asiantuntemukseen. Vastaavasti voitaneen epäillä, ettei VO:lla ole samaa pätevyyttä tai ainakaan kokemusta sen toimivaltaan vesiasian yhteydessä kuuluvien ennakkoluonteisten yleisten siviilioikeudellisten kysymysten suhteen kuin mitä yleisesti ottaen on yleisillä tuomioistuimillamme, jotka jo luonnostaan joutuvat ratkomaan tämäntyyppisiä ongelmia VO:ta useammin. Siten myös oikeuspoliittisin tuomioistuinten asiantuntemusta koskevin argumentein päädytään siihen, ettei ennakkokysymyksissä tehdyille ratkaisuille näissä tapauksissa tulisi myöntää oikeusvoimaa.

Edellä sanottuun johtopäätökseen päästään myös kielellisen tulkinnan avulla. VL:iin samoin kuin lainsäädäntöömme yleensäkään ei tosin sisälly erityissäännöstä, joka lausuisi ennakkokysymyksissä tehtyjen ratkaisujen oikeusvoimaisuudesta.[85] Jo erityissäännöksen puuttumisesta sinänsä voi-

[85] Aikaisemmin aviollisesta syntyperästä annettuun lakiin (L 12. 12. 1957/409), joka on nyttemmin kumottu isyyslain voimaanpanosta 5. 9. 1975 annetulla lailla, sisältyi tällainen lausuma. Sen 10.2 §:ssä säädettiin nimittäin, että lapsen syntyperää koskevalla ratkaisulla, joka oli tehty 1 momentissa mainitussa asiassa, ei ollut oikeusvoimaa tuon riidan ulkopuolella. Lain sanontaa ei kuitenkaan pidetty onnistuneena. Ks. tästä *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 262 ja 287.

daan tehdä se johtopäätös, ettei laki edellytä muunlaisen pääsäännön asettamista kuin mikä on vallalla prosessioikeudessa yleensäkin. Mutta myös laissa käytetyistä ilmaisuista saadaan johtoa kysymyksen ratkaisuun. VL 14: 1.2:ssa lausutaan, ettei 1 momentissa sanottu estä yleistä tuomioistuinta tai muuta viranomaista *soveltamasta* VL:n säännöksiä sen käsiteltäväksi kuuluvassa asiassa ennakkokysymyksenä tai liitännäisenä asiana. Vastaavasti saman pykälän 3 momentissa käytetään sanontaa, että VO voi vesiasian yhteydessä *tutkia* sellaisenkin asian ratkaisuun vaikuttavan kysymyksen, joka ei ole vesiasia. Sekä vesilakikomitea mietinnössään[86] että hallitus esityksessään[87] lausuivat, että mainitun säännöksen nojalla VO voi *käsitellä* sellaisia ennakkokysymyksiä, jotka aikaisemmin kuuluivat yleisille tuomioistuimille. Vaikkakaan VL:n esitöissä ei ole tämän tarkemmin perusteltu mainittujen ilmaisujen käyttöä, voitaneen laissa käytettyjä sanontoja pitää tarkoituksellisina.[88] Tästä voitaneen edelleen päätellä, että kyseisissä lainkohdissa on nimenomaan vältetty käyttämästä esimerkiksi sellaisia termejä kuin »ratkaista» tai »päättää», jotka olisivat voineet antaa kuvan ko. kysymyksen lopullisesta oikeusvoimaisesta ratkaisemisesta. Näin VL:ssa käytetyt ilmaisutkin tukevat sitä edellä lausuttua sääntöä, etteivät ennakkoluonteisista kysymyksistä annetut ratkaisut saavuta yleensä oikeusvoimaa. Ennakkokysymyksissä tehtyihin ratkaisuihin ei näissä tapauksissa liity tuomion oikeusvoimaan kuuluvaa normatiivista vaikutusta.[89] VO:n päätöksen oikeusvoimaisuudesta ei siten seuraa, että VO:n ennakkokysymyksessä omaksuma kanta olisi yleisessä tuomioistuimessa esillä olevassa samojen asianosaisten välisessä oikeusriidassa asetettava tuomion perusteeksi.

Sama sääntö on edellä mainituista syistä voimassa myös päinvastaisena. Yleisen tuomioistuimen VL 14: 1.2:n mukaisesti ennakkokysymyksenä käsittelemässä vesiasiassa omaksumaa kantaa ei VO:ssa esillä olevassa asiassa ole asetettava tuomion perusteeksi. Sen sijaan liitännäisten asioiden osalta on ilmeisesti noudatettava toisenlaista periaatetta, koska asianosaisten tarkoituksena on tällöin ollut saattaa juttu kokonaisuudessaan asianomaisen tuomioistuimen tai muun viranomaisen ratkaistavaksi.[90]

---

[86] *KM 1958: 97* s. 73.

[87] *HE 1959: 64* s. 30.

[88] Näin myös *Pietilä* s. 246.

[89] Samoin *Pietilä*, ib.

[90] Vrt. tietoimituksessa/MO:ssa tutkittujen korvauskysymysten osalta 7.3.1.4. luvussa av:n 76 kohdalla.

Kuitenkaan ennakkokysymyksissä annetut tuomioistuinratkaisut eivät vesiasioidenkaan osalta ole kokonaan vailla merkitystä asianosaisten välisiä myöhempiä oikeussuhteita silmällä pitäen. Niillä on epäilemättä myöhemmissäkin prosesseissa erivahvuinen todistusvaikutus, joka yleensä on vain vastanäytön avulla kumottavissa.[91]

---

[91] Tuomion todistusvaikutuksella tarkoitetaan sitä, että tuomioperusteisiin sisältyvät tosiasiat otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon myöhemmässä prosessissa, jossa samat tosiseikat ovat asiaan vaikuttavia. Näiden hyväksikäyttäminen perustuu tällöin ainoastaan tuomioistuimen vapaaseen harkintaan eikä aikaisemman tuomion sisällyksen sitovaan vaikutukseen. – Ks. tuomion todistusvaikutuksista lisäksi *Aalto,* Juhlajulkaisu *Tirkkonen* s. 17, *sama,* Rikostuomion vaikutuksista s. 223–246, *Halila,* Saamisoikeuksien kuittauksesta s. 283, *Hormia* II s. 18 s., *Tirkkonen,* Oikeusvoimasta s. 257–260, *sama,* Rp II s. 427 s. ja *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 265 s. sekä niissä mainittuja lähteitä.

9. VO:N TOIMIVALLASTA EROTETUT RIITA-ASIAT

9.1. Kiinteistön omistusoikeutta ja rajoja sekä vuokrasuhdetta koskevat riidat

9.1.1. VL 14: 3:n säännös

VL 14: 3:ssa määrätään nimenomaisesti:

> »Riitaa omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistön rajoista taikka vuokrasuhteesta älköön vesioikeus tutkiko.»

Edellisessä luvussa tarkastellussa VL 14: 1.3:n ennakkokysymysten käsittelyä koskevassa säännöksessä käytetystä sanamuodosta »mikäli tämän luvun 3–5 §:n säännöksistä ei muuta johdu» ilmenee, ettei VO voi vesiasian yhteydessä tutkia kiinteistön omistusoikeutta tai rajoja taikka vuokrasuhdetta koskevia riitoja silloinkaan, kun ne ennakkokysymyksinä saattaisivat vaikuttaa vesiasian ratkaisuun. Myös vesiasiaan liittyvät ja vesiasian ratkaisuun vaikuttavat kiinteistön omistusoikeutta tai rajoja taikka vuokrasuhdetta koskevat riidat kuuluvat siten, samoin kuin tämänkaltaiset itsenäiset riitakysymyksetkin, joko yleisen tuomioistuimen tai, kysymyksen ollessa maanmittaustoimituksessa esillä olleesta asiasta, MO:n toimivaltaan (JL 303–306 §).

Kiinteistön omistusoikeutta ja rajoja sekä vuokrasuhdetta koskevat riidat, kuten riita-asiat yleensäkin, kuuluivat aikaisemmin VOL:n mukaan yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. VL ei siten ole saanut aikaan periaatteellista muutosta toimivallan suhteen kiinteistöriidoissa. VOL ei myöskään säännellyt yleisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia omistusoikeudellisia kysymyksiä, jotka oli jätetty sen ulkopuolella olevien yleisten säännösten varaan. VOL:n säätämisen yhteydessä annetut vesialueiden omistusoikeutta koskevat säännökset sisällytettiin samana päivänä annet-

tuun erilliseen lakiin (LVV).[1] Sen sijaan v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietintö sisälsi tällaiset säännökset.[2] VL:sta ne jätettiin jälleen pois. Vesilakikomitean mielestä, mihin hallitus esityksessään yhtyi, näissä säännöksissä vain uudella tavalla kirjoitettuna olisi toistettu se, mitä kysymyksessä olevista asioista ennestään oli voimassa, ja tällainen uudelleen muotoilu olisi saatettu erheellisesti käsittää myös säännösten aineellisen sisällön muuttamista tarkoittavaksi toimenpiteeksi.[3]

Omistusoikeuden käsitettä sinänsä en ole katsonut tarpeelliseksi analysoida tässä tutkimuksessa, koska käsitykseni mukaan tämän käsitteen suhteen ei aiheudu VO:n ja AO:n välistä toimivaltaa koskevia tulkintavaikeuksia käytännössä. Tässä yhteydessä riittänee toteamus, että termiä omistusoikeus, kun laista ja sen esitöistä ei muuta ilmene, on VL 14: 3:ssa käytetty sen tavanomaisessa, omistusoikeutta kiinteistöön koskevassa merkityksessä.[4] VO:n toimivaltaan ei kuulu tutkia riitaa *omistusoikeudesta* kiinteistöön. Asiaan ei vaikuta se seikka, minkälainen aineellinen sisältö ja merkitys omistusoikeuden käsitteelle on mahdollisesti erilaisissa tilanteissa ja eri aikoina annettava.

VL 14: 3:ssa kielletään nimenomaisesti VO:ta tutkimasta ainoastaan *riitaa* omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistön rajoista taikka vuokrasuhteesta. Säännös ei sulje pois sitä, että VO esimerkiksi asiakirjoista saatavan selvityksen perusteella tutkii ennakkokysymyksenä vesiasian yhteydessä omistusoikeutta kiinteistöön koskevan kysymyksen, milloin tätä kysymystä ei ole saatettu riidanalaiseksi. Käytännössä VO mm. tapauksissa, joissa on VL 2: 8:n tai 5: 13.2:n nojalla vaadittu oikeutta toiselle kuuluvan alueen omaksi lunastamiseen, voi joutua tutkimaan kiinteistön omistusoikeutta koskevia kysymyksiä sen selvittämiseksi, keillä on asiassa puhevalta.

Tapauksessa *ISVO p. 21. 5. 1964 n:o 63/1964*, VO huomioon ottaen VL 1: 9:n, 5 luvun ja 14: 1.1:n säännökset, jätti hakemuksen tutkimatta siltä osin, kuin se koski lupaa puutavaran säilyttämiseen tietyillä varastoalueilla Kyyvedessä, koska hakijayhtiölle, jolla asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan

---

[1] Ks. VOL:n suhteesta omistusoikeudellisiin kysymyksiin esim. *Haataja* III s. 54 s. ja 58–61.

[2] Ks. *KM 1939: 3*, lakiehdotus 2 luku ja sen perusteluista s. 81–90.

[3] Ks. *KM 1958: 97* s. 6 s. ja *HE 1959: 64* s. 3.

[4] Ks. omistusoikeuden käsitteestä esim. *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 3–6 ja 10–14, *Holma* s. 24–29, *Holopainen*, LM 1965 s. 303–334, *Hyvönen*, LM 1973 s. 550–563, *Sainio* s. 17–30 ja *Zitting–Rautiala* s. 206–213 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

ei ollut omistajan tai vuokramiehen oikeutta vesialueisiin, ei voitu VL:n mukaan myöntää oikeutta noiden vesialueiden omaksi lunastamiseen tai käytettäväksi saamiseen hakemuksessa mainittua tarkoitusta varten, eikä kysymyksessä siis ollut vesiasia.

9.1.2. Kiinteistön käsite VL 14: 3:n mukaan

Toisin kuin omistusoikeuden käsitettä, osoittautuu tarpeelliseksi tarkastella lähemmin VL 14: 3:n tarkoittamaa kiinteistön käsitettä, koska tällä seikalla saattaa olla käytännön merkitystä suoritettaessa rajanvetoa VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan välillä. Kysymys on myös siitä, onko VL 14: 3:ssa käytetty nimitys »kiinteistö» tarkoitettu itsessään VO:n toimivaltaa rajaavaksi käsitteeksi vai ainoastaan kyseisen toimivaltasäännöksen osana olevaksi kuvaavaksi ilmaisuksi.

VL 14: 3:ssa ei ole lähemmin täsmennetty siinä käytettyä kiinteistön (fastighet) nimitystä. VL:ssa käytetään useissa muissakin kohdin ilman vastaavaa täsmennystä termiä kiinteistö (esim. VL 1: 18.1, 2: 6.1 sekä useissa kohdin VL 11 ja 12 luvuissa). Toisaalta taas esimerkiksi useissa VL 11 luvun säännöksissä on ilmaus »kiinteä omaisuus» niin, ettei niistä ilmene selvästi, miten kiinteistön ja kiinteän omaisuuden käsitteet lakia sovellettaessa eroavat toisistaan. Lisäksi VL:ssa on useissa kohdissa käytetty ilmaisuja maa- ja (vesi)alue (esim. VL 6: 1, 9: 2.4, 9: 18 sekä 10: 3, 7 ja 11). Eräänlaiseksi selvennykseksi kiinteistön käsitteen suhteen VL:ia sovellettaessa on tosin tarkoitettu VL 12: 15:n maininta siitä, että mitä VL:ssa on säädetty kiinteistöstä, koskee myös sellaista toisen maalla olevaa rakennusta tai laitosta, joka hallintaoikeuksineen maahan voidaan maan omistajaa kuulematta luovuttaa. Epäselväksi kuitenkin jää, mikä itse kiinteistön käsitteen sisältö VL:n säännösten valossa on.[5] Ei ole myöskään täysin selvää, onko VL 12: 15 tarkoitettu koskemaan myöhempää VL 14: 3:n mainintaa omistusoikeutta kiinteistöön tai kiinteistön rajoja koskevista riidoista.

Kiinteistön käsitteen epäselvyys ei ole yksistään VL:lle luonteenomainen seikka. Yleensäkin kirjoitetussa laissamme ja muissa oikeuslähteissä

[5] Esim. *Wirilander* (s. 338) katsoo, ettei VL 12: 5:ssä käytetystä ilmaisusta »kiinteistö» ole syytä tehdä liian pitkälle meneviä päätelmiä säännöksen soveltamisalan suhteen. Wirilander (s. 339) päätyykin siihen, että mainitussa lainkohdassa käytettyä kiinteistön käsitettä on tulkittava siten, että se tarkoittaa kaikkia niitä maankäytön yksiköitä, joiden käytön edistämiseksi voidaan perustaa säännöksessä viitatulla tavalla vesioikeudellinen rasite.

on käytetty kiinteän omaisuuden ja kiinteistön nimityksiä sekaannuksen vaaraa aiheuttavalla tavalla monessa eri merkityksessä.[6] Käsitteiden määrittely jää siten oikeuskirjallisuuden ja käytännön tehtäväksi kussakin tapauksessa erikseen.[7] Käsillä olevan tutkimustehtävän kannalta lienee myös aiheellista selvittää, mitä VL 14: 3:ssa tarkoitetaan siinä käytetyllä ilmaisulla kiinteistö. VO:n toimivalta VL 14: 3:ssa mainittujen omistusoikeutta, rajoja ja vuokrasuhdetta koskevien riitojen osalta on nimittäin poissuljettu täsmälleen siinä laajuudessa kuin mikä merkitys kyseisen lainkohdan tulkinnassa on annettava kiinteistön käsitteelle. VL 14: 3:n tulkinta on jokseenkin hankalaa juuri tämän käsitteen terminologisen väljyyden vuoksi.

Oikeuskirjallisuudessa kiinteistö on määritelty lukuisilla eri tavoilla, joiden yksityiskohtaiseen selvittelyyn ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollisuuksia.[8] Yleensä kirjallisuudessamme on havaittavissa kaksi

---

[6] Ks. tästä *Hyvönen*, Määräala s. 41 ja *Pietilä*, Tonttirekisterikiinteistön muodostaminen s. 2 av. 3. Vrt. myös kiinteistökäsitteen selvittämisen tärkeydestä prosessioikeudellisessa tutkimuksessa *Havansi*, LM 1980 s. 726 ja *Tirkkonen*, Sp I s. 256.

Nyttemmin tosin kiinteistön käsitettä maarekisterissä on selvennetty JL:n muutoksella (L:ssa 17. 12. 1976/984). JL 282.2 §:n mukaan kiinteistöllä tarkoitetaan nyt itsenäistä maanomistuksen yksikköä. JL 284 §:n mukaan kiinteistöinä merkitään taas maarekisteriin: 1) tilat; 2) valtion metsämaa sekä tällaiselle maalle perustetut yleiset ja yksityiset suojelualueet (kansallis- ja luonnonpuistot); 3) pakkolunastuksen perusteella erotetut alueet (pakkolunastusyksiköt); 4) kruununkalastukset, jotka ovat omistusoikeuden yksikköjä; 5) kirkkojen ja hautausmaiden alueet sekä muut yleisiin tarpeisiin erotetut alueet; 6) erilliset vesijätöt ja 7) yleiset vedet. Muina maarekisteriin merkittävinä rekisteriyksikköinä on taas mainittu 1) yhteiset alueet ja 2) yleisistä teistä annetun lain (243/54) mukaiset tie- ja liitännäisalueet. Vastaavasti KaavJL 115 §:n mukaan tonttikirja käsittää tonttirekisterin ja yleisten alueiden rekisterin. Vrt. tämän johdosta myös *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 5 s. ja *Hyvönen*, Kiinteistöjärjestelmä s. 4 s.

[7] Käytännön kannalta muita tärkeitä tapausryhmiä, joissa rajanvedolla kiinteistön ja irtaimen esineen välillä on suuri merkitys, ovat mm. luovutus- ja panttaustapaukset, ulosmittaus ja myyminen pakkohuutokaupalla, ulkomaalaisten oikeus hankkia mainittuja omaisuuksia, erilaiset kaavoitus- ja rakennuslainsäädännöstä johtuvat rajoitukset sekä satunnaisen myyntivoiton verotusta koskevat säännökset. – Vrt. kiinteistön ja kiinteän omaisuuden käsitteistä esim. ulosmittauksessa, *Halila*, Ulosmittaus s. 45–50, ulosottolain 7 luvun kannalta *Havansi* s. 408–419 ja 513 s. sekä forum rei sitae säännöstön kannalta *Havansi*, LM 1980 s. 725–729 ja *Tirkkonen*, Sp I s. 255–263.

[8] Ks. esim. *Holma* s. 133–140, *Hyvönen*, Kiinteistöjärjestelmä s. 4–6, *sama*, Määräala s. 66–72, *Kartio* s. 59–67, *Pietilä*, Tonttirekisterikiinteistön muodostami-

pääsuuntausta: kiinteistön määrittely joko aineellisella tai muodollisella perusteella. Ensiksi mainitulla tavalla määriteltynä kiinteistöllä on tarkoitettu maanpinnan alueellisesti rajoitettua osaa. Muodollisella perusteella kiinteistö on määritelty sellaiseksi rekisteriyksiköksi, joka on merkitty kiinteistönä asianomaiseen julkiseen kiinteistörekisteriin.

Kiinteistön käsitteelle eri yhteyksissä annettujen erilaisten merkityssisältöjen vuoksi ei ratkaisuun voida päästä pelkästään tarkastelemalla kysymyksessä olevan säädöksen kielellistä ilmaisua ja käsitteen analysoinnilla. Sen sijaan ratkaisuun on pyrittävä laintulkintaopeissa keskeisenä pidetyn teleologisen eli lain tarkoituksen merkitystä korostavan metodin avulla. Tällöin ei ole kiinnitettävä huomiota pelkästään kysymyksessä olevaan lainkohtaan, vaan on *kokonaisvaltaisesti* tutkittava, kumpi edellä esitetyistä vaihtoehdoista on VL:n tarkoitus, sen ratio legis. Meidän on toisin sanoen etsittävä ratkaisua VL:n säätämisen taustalla olleista olosuhteista ja intresseistä. Tällöin on myös harkittava, mikä ratkaisuvaihtoehdoista on tarkoituksenmukaisin ja järkevin sekä vastaa parhaiten prosessioikeuden ja vesioikeuden yleisiä periaatteita.[9] Edellä sanotusta johtuu, ettei myöskään JL:iin myöhemmin otettu maarekisterikiinteistön määritelmä (JL 282.2 ja 284 §, L:ssa 17. 12. 1976/984) voi ainakaan yksistään ratkaista VL 14: 3:ssa tarkoitettua kiinteistön käsitteen sisältöä.[10]

Lain tarkoituksen selvittämisessä on yleensä keskeinen asema ns. lainsäätäjän tahdolla, joka toisinaan ilmenee lainvalmisteluaineistakirjoista. Kuitenkaan VL:n esitöissä ei ole selvitetty VL 14: 3:n mukaista kiinteistön käsitettä. Vesilakikomitean mietinnössä ehdotettiin ilman perusteluja, että VO:n toimivaltaan ei kuuluisi tutkia riitaa omistusoikeudesta kiinteistöön tai kiinteistön rajoista.[11] Sen sijaan mainitussa mietinnössä ei kielletty VO:ta tutkimasta kiinteistön vuokrasuhdetta koskevia riitoja. Tämä

---

nen s. 2 av. 3, *sama,* LM 1966 s. 782–831, *Wirilander* s. 322–331, 367 s. ja 390–394 ja *Zitting–Rautiala* s. 22–34 sekä niissä mainittua laajaa kirjallisuutta.

[9] Vrt. *Urpo,* Oikeustiede XIV 1981 s. 227–315, jossa tarkastellaan säädöksen tulkintaa muuttuneissa oloissa käyttäen esimerkkinä puutavarayhtiöiden kiinteistönhakinnan rajoittamista koskeneen asetuksen (15. 1. 1915) soveltamisalueen määritystä. – Vrt. myös kiinteistökäsitteen selvittämisestä forum rei sitae-säännöstön kannalta *Havansi,* LM 1980 s. 727.

[10] Samoin *Wirilander,* s. 338 av. 46, pitää selvänä, ettei VL 12: 5:ssä käytetylle ilmaisulle »kiinteistö» voida antaa sellaista merkityssisältöä, että sillä tarkoitettaisiin vain JL 282 ja 284 §:ssä mainittuja, kiinteistöinä maarekisteriin merkittäviä yksiköitä.

[11] *KM 1958: 97* s. 74.

rajoitus oli kylläkin otettu mukaan HE:een vesilainsäädännön uudistamiseksi.[12] Kyseinen lainkohta sisältyikin jo HE:een täsmälleen nykyisen kaltaisessa muodossaan. Myöskään HE:ssä sen paremmin kuin seuraavan eduskuntakäsittelyn aikanakaan ei ole otettu kantaa kiinteistön käsitteen laajuuteen.

V:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotuksessa uudeksi vesioikeuslaiksi (*KM 1939: 3*) 294.3 §:ssä lausuttiin, ettei vesituomioistuin saanut ratkaista *kiinteän omaisuuden* omistusoikeutta tai vuokrasuhteen pätevyyttä eikä *kiinteistön* rajoja koskevaa riitaa.[13] Lakiehdotuksen perusteluissa viitattiin vain Ruotsin v:n 1918 vesilain 11: 22:n lopussa olleeseen vastaavaan määräykseen (jossa tosin ei mainittu vuokrasuhteen pätevyyttä koskevia kysymyksiä) ja lausuttiin, että mainitut kysymykset jäisivät edelleenkin yleisten tuomioistuinten käsiteltäviksi.[14]

Myöskään VOL:n mukaan LH:n tai sittemmin VTK:n toimivaltaan ei kuulunut kiinteistöriitojen tutkiminen. Sääntö oli lausuttu yleisessä muodossa VOL 6: 9:ssä, jonka mukaan mm. hakijan oikeutta laitoksen paikkaan ja veden käyttämiseen koskevat muistutukset oli kysymyksen käydessä riitaiseksi osoitettava AO:n ratkaistaviksi.[15] Vastaava periaate sisältyi jo v:n 1868 VesilaitosA:n 31 §:ään. Vesioikeuslakia valmistellut komitea ei katsonut olevan syytä luopua mainitusta periaatteesta, koska omistusoikeussuhteita ei komitean mielestä saanut missään tapauksessa tehdä riippuviksi hallintoviranomaisten tutkimisesta.[16]

VOL:n aikana vallalla ollut järjestelmä onkin ymmärrettävä siinä valossa, että sen mukainen toimivaltaorgaani, kuvernööri (LH) oli hallintoviranomainen. Omistusoikeutta koskevia riitoja riippumatta siitä, oliko kysymyksessä irtain vai kiinteä omaisuus, ei haluttu saattaa yleensäkään tämän hallintoviranomaisen tutkittavaksi. Siten VOL:n aikaisesta järjestelmästä ei voida ilman muuta tehdä sitä johtopäätöstä, että VO:n toimivalta olisi poissuljettu tässä suhteessa samassa laajuudessa kuin aikaisemmin LH:n. Näinhän asia ei ole, vaan VO:n toimivalta on laajempi. Kuitenkin sanottu seikka tukee sellaista johtopäätöstä, ettei VO:n toimivaltaa omistusoikeutta koskevien riitojen suhteen tule tulkita laajemmin

---

[12] *HE 1959: 64* s. 30 ja 103.
[13] *KM 1939: 3* s. 54.
[14] *KM 1939: 3*, perustelut s. 397.
[15] Vrt. 3.3.2. luvussa av:n 119 jälj.
[16] *KM 1895: 7* s. 72.

kuin lakitekstistä nimenomaan ilmenee. Kiinteistön käsitteelle on tässä yhteydessä annettava se merkitys, mikä sillä *tosiasiallisesti* VL:n säätämisen aikaan ymmärrettiin olevan, eikä käsitettä tule rajoittaa muodollisin kriteerein. Tällöin päädytään siihen, että kiinteistöllä VL 14: 3:ssa tarkoitetaan kiinteistöä tosiasiallisessa eli laajassa merkityksessä eli samaa kuin kiinteällä omaisuudella. Viimeksi mainittu ilmaisuhan sisältyi jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietintöön. Jos VL:ssa olisi tarkoitettu rajoittaa kiinteistön käsite koskemaan vain rekisterikiinteistöjä, olisi se mielestäni pitänyt ilmetä laista.

Edellä olevan kysymyksen ratkaisuun saadaan johtoa myös oikeusvertailusta. VL:n mallina on käytetty monin paikoin Ruotsin vastaavaa lakia (VaL 1918). Jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitea viittasi vastaavan lainkohdan perusteluissaan Ruotsin VaL:n samantapaiseen säännökseen, joten mainittu komitea lienee tarkoittanut antaa kiinteistön ja kiinteän omaisuuden käsitteille saman sisällön kuin Ruotsissakin. Sittemmin v:n 1958 vesilakikomitea ei kyseisen lainkohdan osalta suoraan viitannut Ruotsin vastaavaan lakiin, mutta jo lainkohdan sanamuoto osoittaa, että sen malli on pääpiirteissään saatu Ruotsista.[17]

Nyttemmin Ruotsissa käsitteet kiinteistö (fastighet) ja kiinteä omaisuus (fast egendom) on määritelty laissa. 1. 1. 1972 voimaan tulleen uuden maakaaren (Jordabalk, SFS 1971 nr 1209) 1: 1:ssä säädetään: »Fast egendon är jord. Denna är indelad i fastigheter. Om fastighetsbildning finns särskilda bestämmelser.» Edelleen saman luvun 2 §:ssä säädetään, että yleisestä vesialueesta ja kiinteistön rajasta sellaista aluetta vastaan säädetään erikseen. Viittaus tarkoittaa 1. 12. 1950 annettua lakia yleisen vesialueen rajasta (nr 595).

Edellä mainittu kiinteän omaisuuden määritelmä vastaa pääpiirteittäin Ruotsissa jo aikaisemmin voimassa ollutta oikeutta. V:n 1895 lain 1 §:n mukaan kiinteäksi omaisuudeksi luettiin nimittäin maalla ja kaupungissa oleva maa. Kiinteä omaisuus oli jaettu yksiköiksi, joita nimitettiin kiinteistöiksi. Kiinteistönä pidettiin omaisuutta, joka voimassa olevien rekisteröintimääräysten mukaan oli merkittävä kiinteistörekisteriin erityisenä kiinteistönä. Sen sijaan sillä seikalla, oliko rekisteröinti faktisesti tapahtunut, ei ollut merkitystä.[18]

Edellä sanotusta huolimatta Ruotsissakin on kiinteistön käsitettä käytetty sekä laajemmassa että suppeammassa eli teknisessä merkityksessä. Laajemmassa mielessä sillä on ymmärretty esimerkiksi kaupan kohteena olevaa maata sillä olevine tarpeistoineen. Tämä vastaa laissa (Jordabalk) tarkoitettua kiinteän omaisuuden käsitettä. Teknisessä mielessä sillä ymmärretään maakaaren mukaista kiinteää omaisuutta suppeampaa käsitettä.[19]

---

[17] Vrt. VaL 1918:n 11: 22: » . . . dock må vattendomstolen ej inlåta sig på fråga om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde.»

[18] Näin *KunglMaj:ts prop. 1970: 20* s. 71 s.

[19] Esim. Ruotsin lunastuslaissa (Expropriationslag 1972) on käsitteen »fastig-

Edellä olevasta katsauksesta ilmenee, että ongelmat kiinteistön käsitteen suhteen ovat Ruotsissa samantapaisia kuin meilläkin eikä siellä maakaaren säännöksillä liene tarkoitettu annettavaksi merkityssisältöä VaL:ssa mainitulle kiinteistön käsitteelle. Ruotsin oikeuskäytännössä on mm. tapauksessa *NJA I 1921 s. 136* katsottu, ettei hakemusasian yhteydessä vasta HD:ssa esitettyä omistusoikeutta *vesialueeseen* koskevaa väitettä voitu ratkaista vesiasiana. Tässä on puhuttu yleensä omistusoikeudesta vesialueeseen eikä mistään määrätystä kiinteistöstä. Tapaus mielestäni osoittaa, että Ruotsin oikeuskäytännössä VaL 1918:n 11: 22:n mukaista kiinteistön käsitettä on tulkittu laajasti. Vastaava johtopäätös on nähdäkseni perusteltu myös meillä VL 14: 3:n mukaisen kiinteistön käsitteen suhteen.

> Oikeuskäytännöstä meiltä mainittakoon VYO:n Kullaanjoen järjestelyä koskevassa hakemusasiassa antama lainvoimainen *päätös 24. 9. 1979 (VYD 50/1977)*. Siinä VYO katsoi, että koska VO ei VL 14: 3:n mukaan saanut tutkia riitaa omistusoikeudesta kiinteistöön, ei VO niin ollen voinut tutkia valittajayhtiön vaatimusta *vesijättömaalle* tulevan korvauksen, jonka VH oli ilmoittanut omistussuhdetietojen puuttumisen vuoksi tallettavansa lääninkonttoriin, maksamisesta yhtiön tilille. Po. tapauksessa VYO on siis pitänyt vesijättömaata VL 14: 3:ssa tarkoitettuna kiinteistönä.

Johtopäätös edellä olevasta on, ettei VL 14: 3:ssa ole tarkoitettu siinä käytetyllä ilmaisulla »kiinteistö» pelkästään JL 282 ja 284 §:ssä mainittuja, kiinteistöinä maarekisteriin merkittäviä yksiköitä. Vieläkin pitemmälle menevä päätelmä näyttää lain esitöiden sekä oikeusvertailun ja käytännön valossa oikeutetulta. Kiinteistön käsitettä sinänsä ei VL 14: 3:ssa ole tarkoitettu toimivaltakysymystä VO:n ja AO:n välillä ratkaisevaksi kriteeriksi, vaan ainoastaan kuvaavaksi ilmaisuksi, jonka voidaan ajatella tarkoittavan samaa kuin muualla VL:ssa käytetyt nimitykset maa tai alue. Tästä seuraa, että VL 14: 3 tulee sovellettavaksi silloinkin, kun prosessi ei koske nimenomaisesti kiinteistöä, vaan (vain) kiinteistön osaa tai aluetta.

Kiinteistön *ainesosia* ja *tarpeistoja* koskevat kysymykset muodostavat oman problematiikkansa kiinteistön käsitteen laajuutta määriteltäessä. Kysymystä ei ole meillä, kuten Ruotsissa, lainsäädännössä järjestetty.[20]

---

het» katsottu tarkoittavan kaikkea kiinteää omaisuutta eli kiinteitä esineitä. Ks. tästä *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 14 av. 8 ja *Bouvin, Åke–Hedman, Bengt–Stark, Hans*, Expropriationslagen, Stockholm 1975, s. 36 s. Ks. kiinteistön ja kiinteän omaisuuden käsitteistä Ruotsissa lisäksi *Unden II: 1* s. 3–6 ja siellä mainittuja lähteitä.

[20] Ruotsissa maakaaren (Jordabalk) 2 lukuun sisältyy luettelo kiinteistöön

Kirjallisuudessa kiinteistön *ainesosiin* on meillä luettu: 1) tilukset, 2) maapohjaan kiinteästi yhdistetyt esineet, kuten multa, kivet, hiekka, savi jne. sekä kiinteistöön keinotekoisesti sen pysyvää käyttöä varten liitetyt esineet, kuten kellarit, kaivot, puhelin- ja sähköpylväät erilaiset johdot jne., 3) maahan elimellisessä yhteydessä olevat kiinteistön tuotteet, kuten kasvavat puut, pensaat, vilja, ruoho jne. sekä 4) kiinteistöllä olevat maan omistajalle kuuluvat rakennukset, jotka ovat tarkoitetut pysyviksi ja palvelemaan kiinteistön käyttöä. Sen sijaan tilapäiset tai tilan käytölle vierasta tarkoitusta varten pystytetyt rakennukset eivät kuulu kiinteistöön. Myös toisen maalla olevat rakennukset ovat irtainta omaisuutta.[21]

Kiinteistön (tilan) *tarpeisto* voi käsittää mitä erilaisimpia esineitä, joista mainittakoon 1) kylän tai usean tilan yhteiset maa- ja vesitilukset, 2) erilaiset kiinteistöltä saadut ja sen tarpeisiin varatut tuotteet sekä muut tilan käyttöä varten varatut irtaimet esineet ja 3) kiinteistöä koskevat saantokirjat, kartat, tuomiot ja päätökset yms.[22]

Kiinteistön ainesosa ei ole oikeudellisesti itsenäinen esine, vaan kiinteistön osa. Tästä seuraa, että VO ei voi tutkia kysymystä omistusoikeudesta kiinteistön ainesosaan, mutta kylläkin ennakkokysymyksenä sen seikan, onko kysymyksessä kiinteistön ainesosa vai irtain esine.[23] Sen sijaan tarpeistoesine eli pertinenssi on oikeudellisesti itsenäinen esine. Tarpeistosuhteen oikeudellinen merkitys on siinä, että kiinteistöä koskevat oikeustoimet kohdistuvat myös tarpeistoesineisiin, ellei muuta ole nimenomaan mainittu. Kuitenkaan tarpeisto ei kuulu itse kiinteistöön.[24] Tästä puolestaan johtuu, että VO voi VL 14: 3:n säännöksen estämättä ennakkokysymyksenä tutkia omistusoikeutta kiinteistön tarpeistoon koskevia riitoja.

9.1.3. Kiinteistöriidoista

Kiinteistön omistusoikeutta ja rajoja koskevia riitoja on maa- ja vesioikeudellisessa kirjallisuudessamme kutsuttu kiinteistöriidoiksi. Nämä on

---

kuuluvista esineistä. Ks. tästä lisäksi *Kungl.Maj:ts prop. 1970: 20*, Del B 1 s. 95–97 ja *Karl Olivecrona*, Fastighetspant, Lund 1979, s. 149–151.

[21] Ks. kiinteistön ainesosia koskevasta kirjallisuudesta esim. *Haataja*, Maanjaot s. 176 s., *Kartio* s. 70 s., *Wrede–Caselius* s. 57–61 ja *Zitting–Rautiala* s. 39–43.

[22] Ks. yksityiskohtaisemmin *Wrede–Caselius* s. 61–63 ja *Zitting–Rautiala* s. 43–49 sekä siellä s. 46 mainittua kirjallisuutta.

[23] Esim. VYO on edellä 8.4.1. luvussa mainitussa päätöksessään *11. 2. 1976 n:o 40/1974 (VYD 24/1974)* tutkinut ennakkokysymyksenä sen seikan, sisältyikö kysymyksessä oleva pumppuhuone laitteineen asianosaisten välillä tehtyyn määräalan kauppaan.

[24] Samoin *Zitting*, LM 1971 s. 170.

jaoteltu kahteen pääryhmään, nimittäin saantoriitoihin ja kiinteistön ulottuvuusriitoihin. Saantoriidat on jaoteltu edelleen saannon moiteriitoihin ja saannon ulottuvuusriitoihin. Kiinteistön ulottuvuusriitoihin on taas luettu kuuluviksi rajariidat ja tilusriidat.[25]

Edellä esitetyn systemaattisen jaottelun merkitys on tämän tutkimuksen kannalta siinä, että sen avulla voidaan tarkemmin kuvata VO:n toimivaltaan kuulumattomien VL 14: 3:n mukaisten riita-asioiden luonnetta.[26] VL 14: 3:n säännöstä lienee nimittäin sanamuotonsa mukaisesti tulkittava siten, että siinä on tarkoitettu juuri sellaisia kiinteistön omistusoikeutta ja rajoja koskevia riitoja, joita edellisessä kappaleessa on käsitelty. Siltä osin kuin kysymys on kokonaisen tilan tai rajoiltaan määrätyn alueen (määräalan) saantoriidasta tai tiettyä kiinteistöön kuuluvaa aluetta koskevasta ulottuvuusriidasta, asia on mielestäni selvä. VO:n toimivaltaan ei kuulu tällaisten saanto- ja kiinteistön ulottuvuusriitojen tutkiminen.

Käytännössä toimivaltakysymyksen kannalta ongelmallisia tilanteita on syntynyt lähinnä tapauksissa, joissa VOL:n aikaisen lauttaussäännön nojalla lauttausyhdistykselle on annettu »oikeuksia» alueisiin. Nyttemmin uittajat ja »luovuttajat» ovat eri mieltä siitä, onko *uittajalle aikoinaan annettu omistus- vai käyttöoikeus* näihin alueisiin. Kysymys tulee ajankohtaiseksi erityisesti silloin, kun uittosääntö kumotaan ja siinä yhteydessä on ratkaistava, kenelle uittoa varten lunastetut alueet siirtyvät (ks. VL 5: 15). Kysymyksellä on asianosaisille usein erittäin suuri taloudellinen merkitys, koska nämä alueet saattavat käsittää pitkälti kauniita joenrantoja. Käsillä olevan tutkimuksen kannalta on nyt kysymys siitä, voiko VO ratkaista mainitun erimielisyyden.

VL 14: 3:n sanamuodon mukainen tulkinta näyttäisi puhuvan VO:n toimivaltaa vastaan. Toisaalta ei voida selvästi sanoa, että tällaisessa tapauksessa olisi kysymys VL 14: 3:ssa tarkoitetusta kiinteistöriidasta. Kysymys on lisäksi vesiviranomaisen päätöksen tulkinnasta eli aikaisemman lainsäädännön nojalla annettuun päätökseen perustuvista oikeuksista, mikä taas VL 14: 1.1:n ja 14: 7.3:n säännökset huomioon ottaen puoltaa VO:n toimivaltaa asiassa. Myös oikeuskäytännössä kysymyksen

---

[25] Kiinteistöriitojen jaottelu saantoriitoihin ja kiinteistön ulottuvuusriitoihin on *Brotheruksen* luoma. Ks. tästä *Brotherus,* LM 1932 s. 13–16 ja LM 1960 s. 333–342, *Pietilä* s. 246, *sama,* Kiinteistönmuodostamisoikeus s. 37–42 ja Tonttirekisterikiinteistön muodostaminen s. 443–448 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[26] Mainittujen alaryhmien yksityiskohtaiseen selvittämiseen ei tässä ole kuitenkaan aihetta. Ks. siitä edellisessä av:ssä mainittua kirjallisuutta.

suhteen on esiintynyt epätietoisuutta. Mm. PSVO Keski-Kemijoen uittosäännön muuttamista ym. koskeneessa asiassa *(PSVO p. 8. 6. 1979 n:o 43/79/I)* ei tutkinut uittajalle kuuluneiden alueiden omistusoikeutta koskeneita erimielisyyksiä. Sen sijaan PSVO Vuolijoen ja Vuottojoen uittosäännön kumoamista koskeneessa asiassa sisällytti päätökseensä nimenomaisen lausuman siitä, että kumottavaksi esitetyn uittosäännön nojalla kaikki uittotarkoitukseen varatut maa-alueet oli lunastettu omistusoikeudella eikä käyttöoikeudella, minkä vuoksi VO hylkäsi eräiden asianosaisten kyseisiä alueita koskeneet vaatimukset *(PSVO p. 12. 10. 1981 n:o 21/81/III)*. Viimeksi mainitusta päätöksestä on kuitenkin valitettu KHO:een juuri tältä osin, joten tähän visaiseen ongelmaan saataneen lähiaikoina oikeuskäytäntöä selkeyttävä KHO:n arvovaltainen ratkaisu. Kun asian käsittely on vielä kesken, en halua tässä yhteydessä ryhtyä ennakoimaan KHO:n ratkaisun lopputulosta (jutun diaarin:o KHO:ssa 704/47/82).

9.1.4. Vesialueista

Käsillä olevan tutkimuksen kannalta on huomattava, että myös tilajärjestelmään kuuluvat vesialueet katsotaan kiinteistöiksi.[27] Tällaisia ovat mm. yksityisiin tiloihin kuuluvat ja kylien yhteiset vesialueet sekä JL 22 ja 183.5 §:ssä mainittu koskitila ja ensin sanotussa lainkohdassa mainittu muu vesitila. JL:ssa ei ole suoranaisesti määritelty, mitä koskitilalla ja muulla vesitilalla tarkoitetaan. Koskitilana on pidettävä tilaa, joka syntyy, kun koski on erotettu maanmittaustoimituksessa omaksi tilakseen. Koskitilaan voi ennen 1. 3. 1975 voimassa olleen JL 39 §:n mukaan kuulua myös vieressä oleva maa-alue. Sen sijaan JL:sta ei selviä, tarkoitetaanko vesitilalla myöskin tilaa, johon vesialueen lisäksi kuuluu maa-alueita. Näin

---

[27] Ks. esim. *Haataja* I s. 526–528, *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 260 s., *Hyvönen*, LM 1973 s. 555 s., *Manner* s. 174, *Zitting–Rautiala* s. 217, *Wirilander*, DL 1972 s. 191–211 ja *sama*, Vesilainsäädäntö ja sen soveltaminen s. 1–17 sekä erityisesti NaapL 17 §:n immissiokiellon soveltamisen kannalta *Repo*, Oikeustiede XII 1979 s. 204 s.

Samoin on asian laita Ruotsissa, jossa rajasta yleistä vesialuetta vastaan 1. 12. 1950 annetun lain (nr 595) 1 § kuuluu: »Vattenområde i havet är allmänt (allmänt vatten), där de ej ingår i fastigheterna (enskilt vatten).» Vrt. lisäksi vesialueiden kuulumisesta kiinteään omaisuuteen Ruotsissa Ljungman–Stjernquist II s. 58 s. ja siellä av:ssä 8 mainittuja lähteitä.

ollen lienee vesitilaksi katsottava tilat, joihin kuuluu vain vesialueita.[28]

Kun edellä mainitut vesialueet luetaan kiinteistöiksi, on niiden omistusoikeutta ja rajoja koskeviin riitoihin sovellettava samoja sääntöjä kuin kiinteistöriitoihin yleensäkin. Kylien vesialueiden ulkopuolella olevat yleiset vedet, jotka kuuluvat valtiolle (L oikeudesta yleisiin vesialueisiin 1. 4. 1966/204), samoin kuin valtion metsämaa eivät aikaisemmin voimassa olleen JL 284.3 §:n 4 kohdan mukaan olleet maarekisterikiinteistöjä, vaan kiinteistöjaotukseen kuulumatonta maata. Näistä alueista luovutettuja määräaloja voitiin kuitenkin muodostaa kiinteistöiksi asianomaisissa kiinteistötoimituksissa.[29] Nykyisen JL 284 §:n mukaan (L:ssa 17. 12. 1976/984) nämä alueet on merkittävä kiinteistöinä maarekisteriin. Tästä jo seuraa, että edellä lausuttu kiinteistöriitoja koskeva sääntö on ulotettu koskemaan myös yleisten vesien omistusoikeutta ja rajoja koskevia riitoja.[30] Lisäksi jo edellä 9.1.2. kohdassa on päädytty siihen, että VL 14: 3:ssa nimityksellä kiinteistö tarkoitetaan samaa kuin muualla VL:ssa käytetyillä nimityksillä maa tai alue, jolloin sillä voidaan tarkoittaa myös vesialuetta.

9.1.5. Kiinteistön rasitteita koskevien riitojen oikeuspaikasta

Rasitteella eli rasiteoikeudella (servituutilla) tarkoitetaan yleensä oikeutta käyttää toisen kiinteistöä tietyssä suhteessa tai oikeutta kieltää kiinteistön omistajaa määrätyllä tavalla käyttämästä kiinteistöään tai käyttää omaa kiinteistöä sellaisella tavalla, jota laki ei muuten sallisi.[31]

VL 14: 3:ssa ei ole nimenomaisesti mainittu kiinteistön rasitteita koskevia riitoja. Kirjallisuudessa nämä on kuitenkin yleisesti luettu kiinteis-

---

[28] Näin *Suomaa* s. 37.

[29] Ks. tästä esim. *Hyvönen*, Määräala s. 321.

[30] L:n oikeudesta yleisiin vesialueisiin 5.1 §:n mukaan oikeudesta luovuttaa ja vuokrata osa yleisestä vesialueesta sekä myöntää tätä koskevia käyttöoikeuksia on säädetty oikeudesta luovuttaa valtion maaomaisuutta ja tuloatuottavia oikeuksia annetussa laissa (687/78).

[31] Näin *Zitting–Rautiala* s. 148. Kuitenkaan rasitteen käsite ei ole oikeustieteen piirissä vakiintunut. Ks. siitä esim. *Hollo*, Erityinen kiinteistöoikeus s. 17–21, *Hyvönen*, Asianosaisten määräämistoimista s. 221–229, *Pietilä*, Tonttirekisterikiinteistön muodostaminen s. 110–119 ja 411–439 ja *Wirilander* s. 7–70 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

töriitoihin kuuluviksi.[32] Toisinaan rasitteen on katsottu sisältyvän itse kiinteistön käsitteeseen.[33] Myös edellä 9.1.3. kohdassa selostettua kiinteistöriitojen jaottelua on sovellettu rasitteita ja yhteisten alueiden osuuksia sekä rasitteiden ja yhteisten alueiden paikallista ulottuvuutta koskeviin riitoihin. Näiden osalta ovat myös saantoriidat mahdollisia.[34]

Edellä sanotusta seuraa, ettei VO:ta pääsäännön mukaan ole pidettävä toimivaltaisena tutkimaan kiinteistön rasitteita koskevia riitaisuuksia. Poikkeuksena ovat kuitenkin ns. vesioikeudellisia rasitteita koskevat riidat.[35] VO voi nimittäin useissa eri tapauksissa VL:n säännösten nojalla vesioikeudellista yritystä varten myöntää jollekin oikeuden jatkuvasti käyttää hyväkseen toisen kiinteää omaisuutta, kuten tehdä toisen maalle uoma tai muu rakennelma, saattaa toiselle kuuluvaa aluetta pysyvästi veden alle tai käyttää toisen tilaan kuuluvaa vesivoimaa (esim. VL 2: 7 ja 8, 3: 4, 9 ja 15–17, 4: 7 ja 5: 13). Kun VO:n perustamiin vesioikeudellisiin rasitteisiin on sovellettava VL:n säännöksiä, on kysymyksessä VL 14: 1:ssä tarkoitettu vesiasia. Niihin liittyvät riitaisuudet koskevat VL:n nojalla annettuun päätökseen perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia. Tällöin ne VL 14: 7.3:n nojalla kuuluvat VO:n toimivaltaan riita-asioina käsiteltävinä. Tätä kantaa tukee myös edellä 9.1.2 kohdassa esitetty päätelmä siitä, ettei kiinteistön käsitettä sinänsä ole VL 14: 3:ssa tarkoitettu toimivaltakysymystä VO:n ja AO:n välillä ratkaisevaksi kriteeriksi, vaan ainoastaan kyseistä aluetta kuvaavaksi ilmaisuksi.

---

[32] Ks. esim. *Pietilä,* Vesioikeus s. 246 s. ja *sama,* Kiinteistönmuodostamisoikeus s. 37–42 sekä siellä mainittuja lähteitä.

[33] Mm. Pietilä on väitöskirjassaan tarkoittanut kiinteistöllä kiinteistörekisteriin erityisenä yksikkönä merkittyä aluetta siihen kuuluvine yhteisten alueiden osuuksineen ja sen käyttöä palvelevine rasitteineen. Ks. tästä *Pietilä,* Tonttirekisterikiinteistön muodostaminen s. 410 s.

[34] Ks. *Brotherus,* LM 1960 s. 330 ja *Pietilä,* mt. s. 447.

[35] Nimitystä vesioikeudelliset rasitteet, joilla tässä tarkoitetaan VL:iin perustuvaa tiettyä tarkoitusta varten perustettua käyttöoikeutta toisen kiinteään omaisuuteen, on meillä maa- ja vesioikeudellisessa kirjallisuudessa käyttänyt *Pietilä.* Ks. tästä *Pietilä* s. 104 ja 230–241 ja *sama,* Kiinteistönmuodostamisoikeus s. 231. Vrt. kuitenkin *Hollo,* Erityinen kiinteistöoikeus s. 264 s., jossa Hollo ei pidä Pietilän vesioikeudellisten pakkotoimien suhteen käyttämää terminologiaa täysin selväpiirteisenä, ja *Vihervuori* s. 56 sekä po. rasitteista aineellisoikeudelliselta kannalta erityisesti *Wirilander* s. 75–84, 340–346, 388–390, 406–409, 417–425, 437–456, 465–474, 479–489, 492–495, 623 ja 741–749. Vrt. myös vesivoiman käyttöoikeudesta edellä 7.5.4. luku.

9.1.6. Kiinteistön vuokrasuhdetta koskevat riidat

VL 14: 3:ssa kielletään nimenomaisesti VO:ta tutkimasta kiinteistön, paitsi omistusoikeutta ja rajoja, myös vuokrasuhdetta koskevia riitoja. Sopimukseen, jolla kiinteistö tai alue on annettu määräajaksi tai toistaiseksi vuokralle määräsuuruista maksua vastaan, on sovellettava maanvuokralain säännöksiä (MVL 1 §). Menettelystä maanvuokra-asioita käsiteltäessä on säädetty MVL 6 luvussa. Vuokrasuhdetta koskevat riidat kuuluvat yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Maatalouslautakunta voi kuitenkin suorittaa asiassa sovittelun tai katselmuksen taikka antaa asiassa lausunnon. Vuokrakirjassa voidaan myös sopia, että vuokrasopimuksesta johtuvat erimielisyydet on välimiesten ratkaistava välimiesmenettelystä annetussa laissa säädetyssä järjestyksessä (MVL 84 §).

Kiinteistön vuokrasuhdetta koskevista riidoista on erotettava muita nautinta- ja käyttöoikeuksia kuin vuokrasuhdetta (esim. eläkeoikeutta, kalastusoikeutta ja metsänhakkuuoikeutta) sekä lajikauppasopimuksia (esim. soranottoa toisen maalta) koskevat riidat. Kun VL 14: 3:ssa kielletään VO:ta tutkimasta vain omistusoikeutta kiinteistöön ja kiinteistön rajoja sekä vuokrasuhdetta koskevia riitoja, on tästä e contrario-tulkinnan avulla pääteltävissä, että VO voi saman luvun 1.3 §:n nojalla vesiasian yhteydessä tutkia sellaisen muuta kiinteistön nautinta- tai käyttöoikeutta kuin vuokrasuhdetta koskevan kysymyksen, joka vaikuttaa vesiasian ratkaisuun. Tällaisista kysymyksistä mainittakoon asianosaisten tekemät sopimukset pohjaveden ottamisesta toisen maalta ja vedenottamoalueen käyttämisestä. Muun muassa tällaisten sopimusten pätevyyden tutkiminen kuuluu vesiasian yhteydessä ennakkokysymyksenä VO:n toimivaltaan.[36] Samoin vesivoiman vuokraa (käyttöoikeutta) koskevat kysymykset on erotettava kiinteistön vuokrasuhdetta koskevista riidoista siitä huolimatta, että tällaista käyttöoikeutta on pidetty luonteeltaan kiinteänä omaisuutena. Tältä osin toimivaltaongelmaa on jo käsitelty edellä 7.5.4. luvussa.

Pelkistettynä esimerkkinä mainittakoon seuraava VO:n toimivaltaan kuuluva muuta kiinteistön nautintaa kuin vuokrasuhdetta koskeva tapaus: A on tehnyt B:n kanssa sopimuksen B:n tilaan kuuluvan vedenottamoalueen käyttämisestä. Tämän jälkeen B on luovuttanut tilan C:lle ja C väittää, ettei A:n ja B:n tekemä sopimus enää sido häntä. Jos A sitten hakee oikeutta veden ottamiseen kyseisestä ottamosta

[36] Tekstissä tarkoitetusta sopimusten pätevyyden tutkimisesta on ollut kysymys mm. 7.3.1.5. luvun alussa tarkastellussa oikeustapauksessa *KKO 1968 II 2.*

tai C vaatii, että A:ta kiellettäisiin ottamasta siitä vettä, VO voi ennakkokysymyksenä tutkia kyseisen sopimuksen pätevyyden.

Käytännön kannalta on kuitenkin myönnettävä, että kiinteistön vuokrasuhteen ulottuvuus voi monesti olla epäselvä suhteessa mainittujen käyttöoikeuksien tai lajikauppasopimusten sisältöön. Näiltä osin ongelmatilanteet voivat olla niin laajatahoisia ja yhteydessä yleisiin kiinteistöoikeudellisiin kysymyksiin, että niiden yksityiskohtaisempi tarkastelu on sivuutettava tässä yhteydessä.

9.1.7. Menettelystä VO:ssa kiinteistöriitoja koskevissa tapauksissa

Jos VO:ssa vireille pantu riita koskee ainoastaan omistusoikeutta kiinteistöön tai kiinteistön rajoja taikka vuokrasuhdetta, on asia VL 16: 34:n mukaisesti kannekirjelmän yhteen kappaleeseen kirjoitettavalla vesioikeustuomarin päätöksellä jätettävä tutkimatta, koska tällöin on ilmeistä, ettei kirjelmässä tarkoitettu asia kuulu VO:n tutkittavaksi. Samoin on VL 16: 2:n nojalla meneteltävä, jos VO:ssa pannaan vireille kiinteistön omistusoikeutta tai rajoja taikka vuokrasuhteen selvittämistä koskeva hakemusasia. Oikeuskäytännöstä mainittakoon tältä osin esimerkkinä seuraava tapaus.

> *KHO p. 9. 9. 1971 n:o 3510:* K oli ISVO:een saapuneessa hakemuksessa pyytänyt hakemukseen liitettyihin asiakirjoihin viitaten, että VO tutkisi erään saaren todellisen omistussuhteen. VOT jätti VL 16: 2:n nojalla asian tutkimatta, koska saaren omistusoikeuden tutkiminen ja lausunnon antaminen siitä ei VL 14: 1 ja 3:n säännösten mukaan kuulunut VO:n käsiteltäviin asioihin. KHO: Ei muutosta.

Jos taas VO:ssa vireille pantu riita koskee, paitsi omistusoikeutta kiinteistöön tai kiinteistön rajoja taikka vuokrasuhdetta, myös VO:n toimivaltaan kuuluvaa vesiasiaa, ei asiaa voida VOT:n päätöksellä jättää edes osittain tutkimatta, vaan asia on käsiteltävä VO:ssa. Ellei tällöin kyseinen kiinteistöriita vaikuta ennakkokysymyksenä vesioikeudellisen riita-asian ratkaisuun, tulee VO:n jättää kanne siltä osin kuin se koskee kiinteistöriitaa toimivaltaansa kuulumattomana tutkimatta ja ratkaista asia muilta osin.

> Esimerkiksi rikosasiassa *ISVO p. 1. 2. 1980 n:o 21/Ym 1/80,* joka koski vesistön pilaamista pitämällä määräysten vastaista kalanviljelylaitosta, eräs asianomistaja oli tehnyt jutussa vaatimuksen »Tammentaan tilan 16 lohko-

miskirjan ja lainhuudatuspöytäkirjan» tutkimisesta. VO tutkiessaan rikosasian muutoin jätti tämän »ilmeisesti riitaa omistusoikeudesta kiinteistöön» koskevan vaatimuksen VO:n toimivaltaan ja ko. asiaan kuulumattomana tutkimatta.

Toisinaan saattaa kuitenkin olla esillä tapaus, jossa VO:ssa käsiteltävänä olevaa vesioikeudellista riita-asiaa ei voida ratkaista ennen kiinteistöriidan ratkaisua. Tällöin siis kiinteistöriita on ennakkokysymyksen luonteinen vesioikeudelliseen riita-asiaan nähden. VL 14: 3:een (verr. VL 14: 1.3:een) sisältyy VO:ta koskeva kielto tutkia tällaista riitaa edes ennakkoluonteisena kysymyksenä. Sen sijaan VL:iin ei sisälly nimenomaista säännöstä siitä, miten VO:n on tällaisessa tapauksessa meneteltävä.

Ex analogia voidaan viitata hakemusasioissa noudatettaviin VL 3: 13.1:n ja 16: 24.4:n säännöksiin.[37] Vaihtoehtoina mainittujen säännösten mukaisesti on joko se, että vesiasian käsittely VO:ssa keskeytetään, kunnes kiinteistöriita on asianomaisessa menettelyssä ratkaistu, taikka se, että VO jatkaa vesiasian käsittelyä ja antaa siinä päätöksen, jonka pysyvyys jää riippuvaksi siitä, päättyykö erikseen käsiteltävä kiinteistöriita VO:n päätöksessä edellytetyllä tavalla. Kun VL 16: 24.4:n säännöstä ei saman luvun 41 §:ssä ole (toisin kuin eräitä muita säännöksiä) määrätty soveltuvin osin noudatettavaksi riita-asioissa, ei viimeksi mainittua vaihtoehtoa voida mielestäni pitää riita-asioiden osalta lainmukaisena. Edellisen vaihtoehdon puolesta saatetaan viitata myös prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme tämänkaltaisten tilanteiden varalta esitettyihin kannanottoihin. Esimerkiksi *Aalto* lausuu, että jos lainsäädännössä on esikysymysten tutkintakielto, ei »pääkysymystä tutkivalla viranomaisella ole yleensä muuta mahdollisuutta kuin lykätä pääkysymysprosessi odottamaan esikysymysten osalta annettua tuomiota tai päätöstä.»[38] Myös *Halila* on pitänyt perusteltuna jutun jättämistä lepäämään tapauksessa, jossa on

---

[37] Vrt. näistä 7.5.4. luku. – V:n 1944 vesistölakiehdotukseen (304 §) sisältyi seuraava menettelyä po. suhteessa käsittelevä säännös: »Milloin hakijan oikeus siihen maa- tai vesialueeseen taikka laitokseen, jota hakemus koskee, havaitaan riitaiseksi, eikä riitaa ole tutkittava hakemusasian yhteydessä, on hakija velvoitettava erikseen panemaan riita vireille ja määräajassa esittämään siitä selvitys vesistöoikeudelle uhalla että hakemus, jos tämä laiminlyödään, jätetään sillensä.»

[38] *Aalto* s. 236 s. – Esimerkkeinä lainsäädännössämme olevista muista erityistapauksista, joissa pääkysymyksen ratkaisuun toimivaltainen viranomainen ei ole oikeutettu ratkaisemaan ennakkokysymyksenä olevaa seikkaa, mainittakoon RakK 10: 6, RL 27: 5.2, PatL 61.2 §, TavaramerkkiL 44 § ja JL 67 §. Ks. mainittujen lainkohtien johdosta *Aalto* s. 236, *T. Ellilä,* Sivullissuoja s. 391 ja siellä av. 84, *Honkasalo,* Vahvistuskanneoikeudesta s. 104–106, *Reinikainen,* Jutun palauttami-

tarpeen odottaa ratkaisua jostakin ennakkoluonteisesta kysymyksestä.[39] Mainitut kannanotot ovat perusteltuja myös VO:ssa tapahtuvan menettelyn osalta sikäli kuin on kysymys riita-asiasta.

Oikea menettely kyseisessä tapauksessa on siis se, että VO keskeyttää vesioikeudellisen riita-asian käsittelyn ja osoittaa asianosaiset erikseen riitelemään kyseisestä kiinteistöriidasta joko AO:ssa tai kysymyksen ollessa rajariidasta maanmittaustoimituksessa.[40]

9.1.8. De lege ferenda

VL 14: 3:n säännöstä voidaan mielestäni arvostella nykyoloja vastaamattomana. Miksi kiinteää omaisuutta koskevat riidat on asetettava

---

sesta s. 159 ja siellä av. 18, *Sjöström*, LM 1925 s. 158–162, *Sjöström–Alkio* s. 160–164, *Tirkkonen*, Rp I s. 76 ja siellä av. 22, *sama*, LM 1956 s. 649, *Wrede–Caselius* s. 91–94 ja *Zitting–Rautiala* s. 70 sekä niissä mainittuja lähteitä.

[39] *Halila*, LM 1963 s. 245 s. Halila ja Aalto (s. 237 av. 23) ovat siis sillä kannalla, että juttu on tällöin jätettävä lepäämään eli uuden ilmoituksen varaan odotettaessa ennakkoluonteista ratkaisua. Perusteena on tällöin se, ettei pääasian käsittelyä turhaan viivytetä, vaan sen jatkokäsittely saadaan joustavasti alulle. Toisaalta meillä vanhammassa tieteisopissa, kuten *Granfelt–Castrén* s. 78 s., *Reinikainen*, Jutun palauttamisesta s. 160 ja *Sjöström–Alkio* s. 163, on oltu nimenomaan sillä kannalla, että juttu on mainituissa tapauksissa lykättävä määräpäivään. Tätä on perusteltu lähinnä sillä, ettei uutta menettelyä varten tarvitse ryhtyä erityisiin tiedoksiantotoimiin. Vrt. myös *Alkio* s. 211, jossa ainoastaan lausutaan lykkäyksen välttämättömyydestä kyseisessä tapauksessa, sekä *Tirkkonen*, Rp I s. 76, *sama*, Sp I s. 128 s. ja LM 1945 s. 18 av. 21, joissa puolestaan puhutaan pääasian käsittelyn lykkäämisestä »odottamaan» ennakkoluonteisen kysymyksen suhteen tehtyä ratkaisua. Tirkkosen kanta kysymykseen on siten epäselvä.

Monet nykyaikaisen prosessin perusvaatimukset, kuten sen nopeus, joustavuus ja halpuus, puoltavat ensiksi mainittua Halilan ja Aallon edustamaa kantaa, jota pääsääntöisesti kannatan. Toisaalta pidän mahdollisena sellaisia erityistapauksia, jolloin esim. tiedoksiantomenettelyn vaikeuden tai jutun uhkaavan vanhentumisen vuoksi on tarkoituksenmukaisempaa lykätä juttu määräpäivään. Huomattakoon, että useissa ulkomaisissa oikeudenkäyntijärjestyksissä on pidetty pääsääntönä jutun jättämistä lepäämään tällaisessa tapauksessa. Ks. mm. Ruotsin osalta RB 32: 5 ja sen johdosta *Ekelöf* V s. 163–166 ja *Hassler*, Civilprocessrätt s. 215–218, Norjan osalta Tvistemålsloven 107 § ja sen johdosta *Alten*, Tvistemålsloven (1954) s. 132 s. ja *Bratholm–Hov* s. 88 s., Tanskan osalta RpL 287 § ja sen johdosta *Hurwitz–Gomard* s. 282 sekä Saksan Liittotasavallan siviiliprosessijärjestyksen osalta ZPO 148 § ja sen johdosta esim. *Zöller* ym. s. 612–614. Meillä kysymys on jätetty lainsäädännössä järjestämättä, vaikka aihetta siihen olisi.

[40] Samoin *Pietilä* s. 246.

erikoisasemaan irtainta omaisuutta koskeviin riitoihin verrattuna? Rajanveto on joka tapauksessa keinotekoinen ja johtaa tulkintavaikeuksiin. Eräillä muilla lainsäädännön osa-alueilla on meillä viime aikoina esitetty luovuttavaksi kiinteän omaisuuden asettamisesta erikoisasemaan irtaimeen omaisuuteen nähden.[41] Vesilainsäädännön uudistamista valmisteltaessa ei tähän seikkaan näytä kuitenkaan kiinnitetyn huomiota.

Ruotsissa sikäläisen vesilainsäädännön uudistamista valmistellut toimikunta ehdotti, ettei uudessa vesilaissa olisi enää ollut vastaavaa rajoitusta. Siten kiinteistötuomioistuimet, jotka ehdotuksen mukaan olisivat tulleet käsittelemään vesiasiat, olisivat olleet toimivaltaisia tutkimaan myös sellaiset omistusoikeutta kiinteistöön tai kiinteistön alueen laajuutta koskevat kysymykset, joilla on yhteyttä vesiasian kanssa.[42] Hallitus kuitenkin esityksessään uudeksi vesilaiksi ym., jonka mukaan vesiasiat oli edelleen käsiteltävä vesituomioistuimissa, ehdotti samalla säilytettäväksi niille asetetun kiellon tutkia kiinteistön omistusoikeuskysymyksiä.[43] Mainitun esityksen mukaisesti tämä kielto sisältyy myös Ruotsin uuteen vesilakiin (VaL 13: 17).

9.2. Merioikeusasiat

Kiinteistöriitojen lisäksi VL 14 luvussa on säädetty seuraava VO:n toimivaltaa riita-asioissa koskeva nimenomainen kielto:

> 4 §
>
> Jos kysymys 1 luvun 25 §:ssä tarkoitetusta korvauksesta tai muu asia, jossa on sovellettava tätä lakia, voimassa olevien säännösten mukaan on käsiteltävä merioikeusasiana, älköön vesioikeus ottako sitä tutkittavakseen.

VL 1: 25 koskee vahinkoa, joka aluksen törmäyksestä tai sen aikaan saamasta aallokosta, höyrylaivan kipinöistä tahi vesistössä kulkemisesta muutoin aiheutuu toisen maalle, laitokselle, varastolle, uittolaitteelle, pyydykselle tai muulle omaisuudelle. Lainkohta sisältää aineellisoikeudelliset määräykset tällaisen vahingon korvaamisesta. Aluksen omistajalla

---

[41] Esim. avioliittolainsäädännön alalla on viime aikoina arvosteltu sitä, että avioliittolain 38 §:n mukaan puolison suostumus tarvitaan ainoastaan kiinteän omaisuuden myymiseen tai kiinnittämiseen, mutta ei esim. irtaimeksi omaisuudeksi luettavan puolisoiden yhteiseen asumiseen käytetyn asunto-osakkeen myymiseen. Ks. tästä *KM 1976: 29* (Avioliittolakikomitean mietintö II) s. 12 s. ja 36.

[42] Ks. tästä *SOU 1977: 27* s. 376. – Ko. ehdotusta vastaava toimivalta tutkia kiinteistön omistusoikeuskysymyksiä on Ruotsin kiinteistötuomioistuimilla pakkolunastusasioissa (Expropriationslag 1972, 5: 3).

[43] Näin *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 31 ja 523 (lakiehdotus 13: 17).

on korvausvelvollisuus riippumatta siitä, onko vahinko aiheutunut huolimattomuudesta tai varomattomuudesta, vai onko se ilman sellaista tuottamusta johtunut suoranaisena seurauksena vesistön käyttämisestä kulkuväylänä (ns. ankara vastuu). Tällöin on kuitenkin otettava huomioon mitä merilaissa on säädetty laivanisännän vastuun rajoittamisesta sekä meripanttioikeudesta (vrt. ML 13 § ja 212.1 §:n 4 kohta).[44]

VL 1: 25:n määräykset kuuluisivat edellä mainitut ML:n säännökset huomioon ottaen merioikeuteen yhtä hyvin kuin vesioikeuteenkin. Niiden ottaminen VL:iin johtunee siitä, että vastaava säännös oli aikaisemminkin VOL:ssa (1: 26) samoin kuin Ruotsin (VaL 1918:n 5: 10) ja Norjan vesilainsäädännöissä.[45] Myöskään Ruotsissa mainitussa lainkohdassa tarkoitettu korvauskanne sen johdosta, että merenkululla oli aiheutettu vahinkoa yleisessä kulkuväylässä aallokon tms. kautta, ei ollut VD:n toimivaltaan kuuluva vesiasia, ellei samalla vaadittu toimenpiteitä vahinkojen estämiseksi, vaan kuului pääsääntöisesti yleisen alioikeuden toimivaltaan.[46]

VL 14: 4:ssä kielletään VO:ta ottamasta tutkittavakseen VL 1: 25:ssä tarkoitettua korvauskysymystä tai muuta asiaa, joka voimassa olevien säännösten mukaan on käsiteltävä merioikeusasiana. Merioikeusasioiksi (merioikeusjutuiksi) sanotaan taas sellaisia riita- ja rikosasioita, jotka on ratkaistava merilain mukaan (ML 251.1 §). Merioikeusasiat samoin kuin vesiasiatkin ilmenevät siis kyseisen lain aineellisoikeudellisista säännöksistä.[47]

VL 14: 4:ssä ei nimenomaisesti säädetä, että VL 1: 25:ssä tarkoitettu korvauskysymys olisi aina käsiteltävä merioikeusasiana, vaan ainoastaan viitataan sellaiseen mahdollisuuteen, että tällainen korvauskysymys saat-

---

[44] Ks. lisäksi VL 1: 25:n sisällöstä *Riska*, JFT 1969 s. 182–194 ja *Saxén* s. 233–235.

[45] Vesilakikomitean mietinnössä ja hallituksen esityksessä (1959: 64) ei nimenomaisesti perusteltu VL 1: 25:n säännöksen ottamista VL:iin. Sitä vastoin v:n 1939 vesioikeuslakikomitea piti tekstissä mainitulla perusteella asianmukaisena ehdottaa vastaavaa säännöstä vesioikeuslakiin (lakiehdotus 73 §). Mainittu komitea kertoi edelleen mietintönsä perusteluissa säännöksen tulleen alkuaan vesioikeuteemme Norjan lainsäädännöstä. Siellä taas näihin kysymyksiin oli kiinnitetty huomiota sen johdosta, että eräässä v. 1873 annetussa Norjan korkeimman oikeuden tuomiossa maanomistajalle oli myönnetty oikeus saada korvausta vahingosta, jonka höyrylaivan synnyttämät aallot olivat aiheuttaneet hänelle kuuluvilla joen rannoilla. Ks. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 172. Vrt. lisäksi VOL 1: 26:sta *Lang* s. 107–109, *Moring* II s. 74 s. ja *Serlachius*, Kommentar I s. 133–135.

[46] Vrt. tästä *af Klintberg* s. 247.

[47] Ks. merioikeusasioista yksityiskohtaisemmin esim. *Beckman* s. 256 s., *sama*, JFT 1940 s. 274–289, *Riska*, JFT 1969 s. 180–194 ja *Staffans*, Grunddragen, passim.

taa joissakin tapauksissa olla merioikeusasia.[48] Jo tarkasteltaessa VL 14: 4:n sanamuotoa voidaan havaita sen lähtevän olettamuksesta, että VL:n soveltamisala on laajempi kuin ML:n. Tämä on todettavissa myös verrattaessa VL 1: 25:n säännöstä ML:n aineellisoikeudellisiin säännöksiin. Lain soveltajan on yksittäisessä tapauksessa tutkittava, soveltuvatko siihen ML:n säännökset. Jos tapaukseen soveltuvat sekä VL:n että ML:n säännökset, syrjäyttää ML:n mukainen käsittelyjärjestys VL 14: 4:n nimenomaisen määräyksen nojalla vastaavan VL:n mukaisen käsittelyjärjestyksen. Lainsäätäjä on katsonut tästä nimenomaisen säännöksen tarpeelliseksi sen vuoksi, että oikeudessamme on yleensä voimassa sääntö, jonka mukaan erikoistuomioistuimen toimivalta käy yleisen tuomioistuimen toimivallan edellä silloin, kun nämä molemmat ovat toimivaltaisia jutussa.[49] Ellei VL 14: 4:n säännöstä olisi, VO voisi tutkia sellaisen merioikeusasian, johon soveltuvat VL:n säännökset. Merioikeusasioiden erottaminen kokonaisuudessaan VO:n toimivallasta on taas perusteltua sen vuoksi, että yleiseen tuomioistuimeen sen käsitellessä merioikeusasioita kuuluu jäseninä merialan asiantuntijoita.[50]

Merioikeusjuttujen käsittelystä sisältyvät yksityiskohtaiset säännökset ML 11 lukuun. Tällaisissa jutuissa on ensimmäisenä tuomioistuimena asiallisessa suhteessa ainoastaan RO toimivaltainen (ML 251.1 §). Ellei paikkakunnalla ole RO:ta, käsitellään juttu lähimmässä RO:ssa (ML 260 ja 264 §). Asianosaiset voivat kuitenkin sopia jutun käsiteltäväksi jossakin muussa RO:ssa (ML 262 §). Merioikeusjuttuja käsiteltäessä tulee oikeudessa olla läsnä kaksi meriasioita tuntevaa ja niihin perehtynyttä henkilöä asiantuntijoina oikeutta avustamassa, ellei asia ole merkitykseltään vähäinen (ML 251.2 §). Lisäksi riita-asioita koskevissa merioikeusjutuissa on pääsääntöisesti järjestetty kirjallinen esivalmistelu (ML 265 §).[51]

---

[48] VL 14: 4:ää vastaava säännös sisältyi jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatiman lakiehdotuksen 295 §:ään.

[49] Vrt. tästä *KM 1939: 3*, perustelut s. 397 s. sekä ed. 2.4. luvussa av:n 90 jälj.

[50] Hallituksen esityksen ja vesilakikomitean mietinnön, joihin VL 14: 4:n säännös sisältyi jo nykyisessä muodossaan, perusteluissa VL 14: 4:n osalta mainittiin ainoastaan, ettei VO lakiehdotuksen mukaan voisi ottaa tutkittavakseen asiaa, joka voimassa olevien säännösten mukaan oli käsiteltävä merioikeusasiana. Ks. tästä *HE 1959: 64* s. 30 ja *KM 1958: 97* s. 74. Lausumat ovat ymmärrettävissä viittauksiksi merioikeusjuttujen käsittelyssä noudatettaviin erityispiirteisiin.

[51] Ks. merioikeusjuttujen laillisesta oikeuspaikasta yksityiskohtaisemmin *Beckman* s. 256 s., *sama*, JFT 1940 s. 287–289, *Staffans*, Grunddragen s. 73 s. ja *Tirkkonen*, Sp I s. 294 s. sekä lisäksi oikeudenkäynnistä merioikeusasioissa *Beckman* s. 256–264, *sama*, JFT 1940 s. 278–287, *Staffans*, mt. s. 74–79 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 479–481. Vrt. myös ed. 2. luvun av. 49.

Kysymys laivojen yhteentörmäyksestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta jää kokonaisuudessaan vesioikeuden ulkopuolelle ja kuuluu merioikeuden alaan.[52] Aikaisemmin oli epäselvyyttä siitä, ulottuiko tämä sääntö myös uitossa käytettävän aluksen toiselle alukselle aiheuttamaan vahinkoon. Tämän vuoksi uittolainsäädännön uudistamisen yhteydessä (L:ssa 29. 7. 1976/649) VL 5: 79:ään lisättiin nimenomainen määräys siitä, että myös uiton yhteydessä sattuneesta alusten yhteentörmäyksestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä merilaissa säädetään.[53]

Oikeuskäytännössä on alukseen edellä tarkoitetussa merkityksessä rinnastettu kulkuväylällä kahden merenpohjaan juntatun paalun päällä seissyt työlautta, joka oli lisäksi kiinnitetty ankkureilla pohjaan. Kun alus oli törmännyt tällaiseen työlauttaan, ei lautan katsottu olevan VL 1: 25:ssä tarkoitettu kiinteä laitos, vaan puolin ja toisin esitetyt korvausvaatimukset ratkaistiin ML 198 §:n nojalla, joka koskee alusten yhteentörmäyksestä aiheutuvia vahinkoja *(KKO t. 4. 9. 1980 n:o 2310/HHO t. 21. 7. 1976 n:o 383)*. Toisaalta oikeuskäytännössä on katsottu, että kun satama-alueella työkoneena käytetyn ruoppaajan ankkuri oli katkaissut merikaapelin, ei vahinko ollut syntynyt merenkulussa eikä asia siten edellyttänyt ML:ssa säädettyä käsittelyä, vaan käsiteltiin RO:ssa tavallisena vahingonkorvausjuttuna *(KKO p. 22. 3. 1978 n:o 2234/77/HHO t. 4. 12. 1974 n:o 611)*. Viimeksi mainitussa tapauksessa ei myöskään sovellettu VL 1: 25:n säännöstä.

Oikeuskäytännössä on havaittavissa pidättyvää suhtautumista VL 1: 25:n säännöksen soveltamiseen sellaisissakin merioikeusasioissa, joihin VL 1: 25:n säännös ML:n säännösten lisäksi sinänsä sanamuotonsa mukaisesti soveltuisi. Tästä osoituksena mainittakoon seuraava KKO:n ratkaisu.[54]

> *KKO t. 8. 4. 1983 n:o 1952/82:* Kauppa-alus oli ajaessaan kaupungille kuuluvan läppäsillan aukon läpi törmännyt sillan läppään, jonka kaupungin palveluksessa oleva siltavahti antaessaan alukselle kulkuluvan oli ilmoittanut olevan auki, vaikka se oli ollut noin 9 astetta aukiasennostaan ja siten estänyt aluksen kulkua aukosta. Kun aluksen kulku sillan aukosta edellytti myös siltavahdin toimenpiteitä läpän nostamiseksi ja liikenteen ohjaamiseksi, aluksen omistajan vastuu vaurioista, joita sillalle oli aiheutunut aluksen törmätessä siihen, määräytyi ML:n eikä VL 1: 25:n mukaan.

---

[52] Samoin *KM 1939: 3*, perustelut s. 173.

[53] Vrt. tästä 7.5.6.1. luvussa av:n 259 jälj.

[54] Myös tapauksissa *KKO t. 15. 5. 1973 n:o 217 ja KKO t. 15. 5. 1973 n:o 218* katsottiin varustamoyhtiön vastuun aluksen törmäämisestä eräille siltarakenteille aiheutuneista vahingoista määräytyvän ML 11 §:n eikä VL 1: 25:n mukaan, kun sanottujen vahinkojen oli katsottava johtuneen aluksen päällikön toimessaan tekemistä laiminlyönneistä. – Vrt. myös *KKO 1969 I 5* ja jo VOL:n aikana annettu *KKO 1924 T 194* sekä kirjallisuudesta *Riska*, JFT 1969 s. 187–189 ja *Saxén* s. 234 s.

9.3. Alusten aiheuttamat öljyvahingot

VL 1: 25:ssä ei mainita erikseen aluksesta aiheutuvia vesistön pilaantumisvahinkoja. Tämän vuoksi on esitetty eri mielipiteitä siitä, onko säännös ja siihen perustuva objektiivinen vastuu tarkoitettu koskemaan myös sanotunlaisia seuraamuksia.[55] Meriympäristötoimikunta *(KM 1975: 103)*, joka katsoi, että VL:ia laadittaessa VL 1: 25:n säännös oli tarkoitettu koskemaan myös aluksen kulkemisesta aiheutuvaa pilaantumisvahinkoa, piti säännöksen selventämistä tässä suhteessa tarpeellisena.[56] OikM:n esitysehdotuksessa 1978 kyseistä säännöstä ehdotettiinkin tarkistettavaksi siten, että siinä mainittaisiin nimenomaisesti myös aluksesta päässeestä öljystä tai muusta aineesta aiheutunut vahinko.[57] Kuitenkin meillä tämän jälkeen 30. 5. 1980 on annettu aluksista veteen päässeen öljyn aiheuttamista vahingoista johtuvaa vastuuta sääntelevä erityinen öljyvahinkovastuulaki (ÖVVL),[58] joka mainitun lain voimaantulosta ja soveltamisesta annetun öljyvahinkovastuuasetuksen (A 30. 12. 1980/1031) 1 §:n mukaan on tullut voimaan 8. 1. 1981. Huomioon ottaen uuteen lakiin sisältyvät erityissäännökset, ei Ltk:n mielestä ollut tarpeen ottaa VL:iin öljyvahinkojen korvausvelvollisuutta koskevia yksityiskohtaisia määräyksiä. Sen sijaan Ltk:n mielestä oli paikallaan lisätä VL 1: 25:een viittaus mainittuun erityislakiin.[59] Koska hallitusten välisen neuvoa-antavan merenkulkujärjestön (IMCO) toimesta oli suunnittelun alaisena myös aluksista aiheutuvista muista kuin öljyvahingoista johtuvaa vastuuta koskeva ehdotus kansainväliseksi sopimukseksi ja vastuusäännöstö myös tältä osin edellyttää valtionsisäistä valmistelua, Ltk:n mielestä ei ollut aiheellista ottaa VL:iin myöskään ehdotettua muita aineita koskevaa tulkinta-altista säännöstä.[60] VL:n uudistamistyöryhmän mietintö ei sitten sisältänyt-kään lainkaan muutosehdotuksia VL 1: 25:een.

Öljyvahingolla ÖVVL:ssa tarkoitetaan »aluksesta päässeen öljyn ai-

---

[55] Ks. esim. *Riska*, mt. s. 192–194.

[56] Ks. *KM 1975: 103* s. 37 s.

[57] *Esitysehdotus 1978* s. 25 ja 31 s.

[58] Tekstissä mainittu laki on säädetty öljyvahinkovastuutoimikunnan mietinnön *(KM 1974: 31)* ja siitä kauppa- ja teollisuusministeriössä hallituksen esityksen muotoon laaditun lakiehdotuksen ja sittemmin *HE 1979: 130*:n pohjalla. – Tulokas väitöskirjassaan on tarkastellut öljyvahinkojen korvaamista juuri mainitun lakiehdotuksen pohjalta. Ks. tästä *Tulokas* s. 13 av:n 17 ed. ja s. 128–244.

[59] Ks. *Ltk 2/1980* s. 187.

[60] Mainittu laus. s. 187 s.

heuttamaa pilaantumisvahinkoa sekä torjuntatoimenpiteistä aiheutuneita vahinkoja ja kustannuksia» (1 §). Lakia sovelletaan siinä lähemmin säädetyin edellytyksin Suomessa tai muussa lain tarkoittamassa sopimusvaltiossa aiheutuneeseen öljyvahinkoon (2 §). Vastuu on objektiivista eli tuottamuksesta riippumatonta eräin laissa mainituin rajoituksin. Vastuuseen ei liioin vaikuta se, onko veteen päässyt öljy peräisin laivan kuljettamasta lastista vai sen omasta polttoainesäiliöstä. Lain tarkoituksena oli saattaa omat valtionsisäiset säännöksemme yhdenmukaisiksi öljyn aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta Brysselissä v. 1969 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjan kanssa. Kuitenkin ÖVVL:n eräät säännökset koskevat myös sellaisia aluksia ja öljyjä, joita sanottu yleissopimus ei koske, joten ÖVVL on soveltamisalaltaan laajempi kuin mainittu yleissopimus edellyttäisi.[61]

ÖVVL:n mukaiset korvauskanteet kuuluvat Helsingin RO:n yksinomaiseen toimivaltaan edellyttäen, että kanne yleensä voidaan nostaa suomalaisessa tuomioistuimessa (18 §).[62] Sanotusta suomalaisen tuomioistuimen yleistoimivallasta säädetään taas ÖVVL 17 §:ssä. Sen mukaan kanne vahingonkorvauksen saamiseksi tämän lain nojalla voidaan nostaa suomalaisessa tuomioistuimessa tapauksissa, joissa itse öljyvahinko (pilaantumisvahinko) on tapahtunut Suomessa tai joissa torjuntatoimenpiteet sen estämiseksi tai rajoittamiseksi on suoritettu täällä.

ÖVVL 4 §:ään sisältyy määräyksiä mainitun lain suhteesta muuhun lainsäädäntöömme. Siinä määrätään, että aluksen omistajaa vastaan saadaan ajaa korvauskannetta kyseisessä laissa tarkoitetun öljyvahingon johdosta »vain tämän lain nojalla» (4.1 §). Sanottu määräys osoittaa, että laki on tarkoitettu erityislakina yksinomaan sovellettavaksi mainitussa suhteessa, jolloin lain säännökset soveltuessaan syrjäyttävät vastaavat VL 1: 25:n ja saman lain veden pilaamista koskevat yleisemmät säännökset

[61] Samoin mainittu laus. s. 187.

[62] Helsingin RO:n toimivaltaan kuuluvat myös sellaiset öljyvahinkojen korvaamista koskevat kanteet, jotka Brysselissä 18. 12. 1971 öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (rahastoyleissopimus) 7 artiklan 1 tai 3 kappaleen nojalla voidaan nostaa suomalaisessa tuomioistuimessa. Ks. tästä L 30. 5. 1980/1097 eräiden kansainvälisten yleissopimusten hyväksymisestä ja soveltamisesta, 3 §. Vrt. lisäksi merten pilaamisesta johtuvasta vastuusta kansainvälisen oikeuden valossa *Hakapää*, passim.

(lex specialis derogat legi generali).[63] Näin erityisesti, kun ÖVVL:ssa ei lainkaan viitata VL:n säännöksiin, mutta sen sijaan sen 4.4 §:ssä on erikseen mainittu, että työntekijän tai virkamiehen asemassa olevan vahingonkorvausvastuuseen on kyseisen lain säännösten lisäksi sovellettava, mitä VahKorvL:ssa (412/74) ja työsopimuslaissa (320/70) on säädetty työntekijän ja virkamiehen korvausvastuusta.

Johtopäätös edellä esitetystä on se, etteivät ÖVVL:n mukaiset riita-asiat osaksikaan voi kuulua VO:n toimivaltaan ja ettei Helsingin RO:n kyseisen lain mukaisia öljyvahinkoasioita käsitellessään tule soveltaa niihin VL:n säännöksiä.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon seuraava, tosin jo vanhemman lain ajalta oleva tapaus, jossa vahingonkärsijöiden korvausvaatimukset on jätetty VO:ssa tutkimatta siltä osin kuin niissä on ollut kysymys öljyvahingoista.

> *KKO p. 10. 9. 1974 n:o 1414/VYO p. 27. 10. 1972 (VYD 20/1971):* Neste Oy haki lupaa jäteveden johtamiseen mereen yhtiön omistamasta öljynjalostamosta Naantalin kaupungissa, minkä johdosta vahingonkärsijät esittivät asiassa korvausvaatimuksia. VO toimenpiteistä alusten aiheuttamien öljyvahinkojen estämiseksi 26. 8. 1957 annetun lain 1, 3, 6 ja 8 §:n sekä VL 14: 4:n nojalla jätti muistutukset, mikäli niissä oli ollut tarkoitus esittää vaatimuksia aluksista mereen joutuneen öljyn aiheuttamien vahinkojen ja haittojen korvaamisesta, toimivaltaansa kuulumattomina tutkimatta. VYO: Ei muutosta. KKO: Ei mh-lupaa.

Nyt käsillä olevassa luvussa on kysymys siviilioikeudellisesta vastuusta alusten aiheuttamista öljyvahingoista. Jos öljyvahinko on aiheutettu alusjätelain (AVPilL) vastaisella toimenpiteellä, on siihen syyllistynyt tuomittava rangaistukseen sanotun lain 28 §:n nojalla. Kyseinen laki sisältää myös vahingonkorvaussäännöksen (7 §). Yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti korvausvelvollisuus olisi tällaisessa tapauksessa deliktiin perustuvana ilman eri säännöstäkin olemassa.[64] Toimivaltakysymykseen mainitun lain vastaisella teolla aiheutetun öljyvahingon osalta palataan jäljempänä rikosasioiden yhteydessä.[65]

---

[63] Vrt. tekstissä mainitusta periaatteesta esim. *Klami*, Oikeudellisen säätelyn yleinen teoria s. 48–50, *Lahti*, LM 1968 s. 712–719 ja *Makkonen* s. 67–71.

[64] Samoin *Ltk 2/1980* s. 186.

[65] Vrt. jälj. 10.2.2.1. luku.

10. RIKOSASIAT

10.1. VL:n mukaiset rikosasiat

10.1.1. VL 14: 5:n säännös

VO:n ja AO:n toimivallasta VL:n mukaisten rikosasioiden osalta säädetään VL 14: 5:ssä. Lainkohta kuuluu seuraavasti:

> »Syyte tässä laissa rangaistavaksi määrätystä teosta ja sen yhteydessä esitettävät muut vaatimukset on tehtävä joko asianomaisessa vesioikeudessa tai yleisessä tuomioistuimessa. Jos asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta, pankoon syyttäjä sen vireille vesioikeudessa.
>
> Milloin kuitenkin teko, josta tässä laissa on säädetty rangaistus, käsittää myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta rikoslaissa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta tämän lain mukaan tuomittava, on syyte ja muut rikoksesta johtuvat vaatimukset aina tehtävä yleisessä tuomioistuimessa.»

Lainkohdassa tyydytään ainoastaan määräämään, missä syyte ja muut vaatimukset »on tehtävä». Sanamuotonsa mukaisesti lainkohta näyttäisi sisältävän ainoastaan asianosaisiin ja näistäkin vain syyttäjään ja asianomistajaan kohdistuvan käskyn. Tästä huolimatta lainkohta on ymmärrettävä myös VO:n ja AO:n asiallista toimivaltaa kuvaavaksi säännökseksi. Sen voidaan katsoa kohdistavan mainittuihin tuomioistuimiin syyttäjän ja asianomistajan välityksellä epäsuoran käskyn joko tutkia tai jättää tutkimatta kyseinen rikosasia.[1]

Harkittaessa VO:n ja AO:n asiallista toimivaltaa VL:n mukaisessa rikosasiassa on huomiota edellä olevan lainkohdan mukaisesti kiinnitettävä seuraaviin seikkoihin:

1) Onko kysymys VL:ssa rangaistavaksi määrätystä teosta?

---

[1] Vrt. 2.1. luvussa av:n 16 jälj.

2) Edellyttääkö asian ratkaiseminen erityistä vesiasiain tuntemusta?
3) Käsittääkö teko myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava?

Seuraavissa alajaksoissa käsitellään toimivallan jakautumista VO:n ja AO:n välillä erikseen kunkin mainitun kriteerin valossa. Lopuksi tarkastellaan toimivaltakysymystä rangaistusvaatimusten yhteydessä esitettyjen muiden vaatimusten osalta.

10.1.2. Milloin kysymys on VL:ssa rangaistavaksi määrätystä teosta?

Kun VL:n mukaan rangaistavat teot on määritelty sen 13 luvussa, on ensimmäisenä edellytyksenä rikosasian kuulumiselle VO:n toimivaltaan syytteessä esitetty väite, että teon tosiseikasto vastaa jonkin VL:n 13 luvussa rangaistavaksi määrätyn teon tunnusmerkistöä.[2] Jos VO:lle jätetyssä syytekirjelmässä ei edes väitetä vastaajan tehneen sellaista tekoa, joka on määrätty VL:ssa rangaistavaksi, ei asia kuulu VO:n toimivaltaan.[3] Toisaalta edellytyksenä VO:n toimivallalle ei VL 14: 5:n mukaan ole enää se, että myös VO:n pitäisi katsoa vastaajan syyksi väitetyn teon tosiseikaston täyttävän jonkin VL 13 luvussa rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistön. Jos VO tutkittuaan asian päätyy tässä suhteessa kielteiseen tulokseen, sen tulee normaalien rikosprosessuaalisten periaatteiden mukaisesti hylätä syyte eikä jättää sitä tutkimatta.

Tässä yhteydessä osoittautuu tarpeelliseksi VL 13 luvun rangaistussäännösten pääpiirteittäinen tarkastelu aineellisoikeudelliselta kannalta, vaikka kysymyksessä ei olekaan pääasialliselta luonteeltaan rikosoikeudellinen tutkimus, koska VO:n asiallinen toimivalta rikosasioissa edellä

---

[2] Samoin *Pietilä* s. 252.

VL 13 luvun lisäksi myös VSuojA 9 § sisältää rangaistussäännöksen, joka koskee mainitun asetuksen mukaisen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä. Ks. tästä *Vikatmaa,* Vesien saastuminen s. 78 s. Vrt. myös ed. 6.3.5. luvussa av:n 176 kohdalla. – Kun VSuojA on säädetty VL 1: 23:n nojalla, kuuluu myös VSuojA 9 §:n mukainen rikosasia VL 14: 5:ssä mainituin edellytyksin joko VO:n tai AO:n toimivaltaan.

[3] Oikeuskäytännöstä mainittakoon esim. *VYO p. 16. 2. 1966 n:o 1/1966:* M oli vaatinut voimalaitostyömaan ruoppaustyötä johtaneelle rakennuspäällikölle rangaistusta rauhan häiritsemisestä. VO katsoi, ettei asia rikosasiana kuulunut VO:n, vaan AO:n ratkaistaviin asioihin, minkä vuoksi VO jätti VL 16: 2:n nojalla asian toimivaltaansa kuulumattomana tutkimatta. VYO: Ei muutosta tältä osin.

sanotun mukaisesti riippuu sanottujen säännösten aineellisesta sovellutusalasta.

VL 13: 1:ssä säädetään rangaistus sille, joka VL 1 luvun vastaisesti sulkee avoinna pidettävän väylän tai panee siihen esteen, muuttaa vesistöä tai VL 1: 17:n vastaisesti estää veden vapaata juoksua, ryhtyy vesistön tai veden pilaantumista aiheuttavaan toimenpiteeseen taikka muutoin ilman laillista oikeutta tahallaan saa aikaan vahingollisen muutoksen vesioloissa. Rangaistusseuraamus tahallisesta teosta on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta (VL 13: 1.1). Kysymys on tällöin tahallisesta, vahinkoa aiheuttavasta vesilainsäädännön kieltojen rikkomisesta. Jos teko on aiheutettu tärkeällä tuottamuksella, rajoittuu rangaistusasteikko sakkoon tai enintään kuuteen kuukauteen vankeutta. Tällöin edellytyksenä teon rangaistavuudelle on, ettei yksityisen tai yleisen edun loukkaus ole vähäinen (VL 13: 1.2).[4]

VL 13: 2:ssa kriminalisoidaan mm. ryhtyminen ilman lupaa toimenpiteeseen, johon VL:n mukaan on haettava lupa, taikka yrityksen toimeenpaneminen toisella tavalla tai toiseen aikaan kuin laissa tai lupapäätöksessä tai niiden nojalla on määrätty taikka laiminlyöminen noudattaa lupapäätöksessä annettuja määräyksiä. Kysymys on tässä tapauksessa »formaalista» rikkomuksesta eli luvan hakemisen laiminlyönnistä tai määräysten rikkomisesta silloin, kun menettely ei ole VL 13: 1:n mukaan rangaistava.[5]

VL 13: 1:n ja 13: 2:n lainkohtia ei ole tarkoitettu sovellettaviksi samanaikaisesti.[6] VL 13: 1 soveltuessaan syrjäyttää vastaavan VL 13: 2:n säännöksen. Edellytyksenä VL 13: 1:n soveltumiselle on ensinnäkin vahingollisen muutoksen aikaansaaminen vesioloissa ja toiseksi tämän muutoksen aikaansaaminen tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella. VL 13: 2 soveltuu taas tapauksiin, joissa VL:n vastaisella teolla tai laiminlyönnillä ei ole aiheutettu vahingollista muutosta vesioloissa tai joissa tällainen muutos on saatu aikaan törkeää lievemmällä tuottamuksella.[7]

VL 13: 3:ssa säädetään rangaistus sille, joka laiminlyö VL:iin tai sen nojalla annettuun määräykseen perustuvan velvollisuutensa pitää kunnossa patoa tms. rakennelmaa, pengertä, uomaa, kanavaa tai kulkuväylää, vesistön järjestely- tai säännöstely-yritykseen kuuluvaa laitosta taikka ojaa, vedenjohtoa tahi viemäriä. Teko on raskauttava, jos laiminlyönnistä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle.[8] VL 13: 4:ssä on säädetty rangaistavaksi kulkuoikeuden vesistössä,

---

[4] Ks. VL 13: 1:n tulkinnasta lisäksi *Ellilä–Ellilä* s. 15 s., *Hollo*, DL 1978 s. 204, *Hyvönen*, LM 1978 s. 313–333 ja *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 52–69. Vrt. Vikatmaan tulkinnan johdosta *Tulokas*, LM 1974 s. 176 s.

[5] Ks. VL 13: 2:sta yksityiskohtaisemmin *Hollo*, ib., *Hyvönen*, ib. ja *Vikatmaa*, mt. s. 69–72.

[6] Samoin *Hollo*, ib. Oikeuskäytännössä on tosin ilmennyt horjuvuutta sanotussa suhteessa. Esim. tapauksessa *KKO p. 10. 2. 1978 n:o 3033/77* RO oli tuominnut vastaajan mm. sekä VL 13: 1:n että 13: 2:n nojalla VL:n määräysten rikkomisesta sakkorangaistukseen. Vrt. mainitun tapauksen johdosta *Hollo*, mt. s. 201–208 ja jälj. av:n 29 kohdalla ja av:n 45 jälj.

[7] Ks. lisäksi rajanvedosta VL 13: 1:n ja 13: 2:n säännösten välillä *Hollo*, mt. s. 204 s.

[8] Ks. VL 13: 3:sta yksityiskohtaisemmin *Vikatmaa*, mt. s. 72 s.

talousveden käyttöoikeuden, laiturin tms. rakentamisoikeuden, vesistön entiseen uomaansa siirtämisoikeuden, lietteen poistamisoikeuden tai tutkimusten suorittamisoikeuden väärinkäyttäminen. Seuraavaksi saman luvun 5–9 §:ssä on kriminalisoitu eräitä uittoon liittyviä väärinkäytöksiä. Viimeksi on VL 13: 10:ssä kriminalisoitu laillisen vesistössä tapahtuvan kulkemisen tai puutavaran uiton taikka muun vesi- tai maa-alueen käyttämisen estäminen.

Kuten edellä olevasta esityksestä havaitaan, on VL 13 luvun rangaistussäännösten soveltamisalue huomattavan laaja. Niiden yksityiskohtainen selvittäminen ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista.[9]

10.1.3. Toimivallan määräytyminen normaalitapauksissa

Perustapausten osalta forum vesioikeudellisissa rikosasioissa on säädetty valinnanvaraiseksi. Syyttäjälle tai asianomistajalle on VL 14: 5:ssä varattu mahdollisuus valita jutun forumiksi joko asianomainen VO tai AO tapauksissa, joissa asian ratkaiseminen ei edellytä erityistä vesiasiain tuntemusta ja joissa toisaalta ei ole samalla kysymys yleisen rikoslain mukaan rangaistavasta rikoksesta, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava. Asianomainen VO on se VO, jonka toimialueella rikos on tehty tai jonka vesioloja sen vaikutus pääasiallisesti koskee (VL 15: 10.2). AO:n alueellinen toimivalta VL:n mukaisessa rikosasiassa määräytyy taas yleisen prosessilain (OK) säännösten mukaisesti eli sen mukaan, missä rikos on tehty tai missä vahinko tapahtui (OK 10: 21 ja 23).[10]

Syyttäjälle ja asianomistajalle annettu harkintavalta on perustunut puhtaasti käytännöllisiin näkökohtiin. Täten on tahdottu välttyä siltä, että syyte jostakin vähäisestä laiminlyönnistä olisi saatettava ehkä kaukanakin sijaitsevan VO:n käsiteltäväksi, vaikka asian käsittely sopivammin tapahtuisi sen paikkakunnan AO:ssa, missä rikkomus on tapahtunut. Mainit-

---

[9] Vrt. vesirikosoikeudellisesta kirjallisuudesta edellä tässä luvussa mainittujen lähteiden lisäksi esim. *Ellilä–Ellilä*, passim sekä pääasiallisesti de lege ferenda *Vikatmaa*, Vesiasiat s. 124–136, *sama*, LM 1973 s. 568–582 ja *KM 1973: 49*, passim, joka (s. 44–46) sisältää myös VL 13 luvun säännösten tulkintaa de lege lata. VL:n esitöissä ei ehdotettuja rangaistussäännöksiä perusteltu kovinkaan laajasti. Ks. tästä *KM 1958: 97* s. 69 s. ja *HE 1959: 64* s. 26 s. Vrt. myös *KM 1939: 3*, lakiehdotus 266–278 § ja niiden perusteluista s. 385 s. Ulkomaisesta kirjallisuudesta mainittakoon *Kohlhaas*, ZfW 2/1964 s. 49–83. – Vrt. sanktioinnin perusteista ympäristönsuojelussa yleensä *Hollo*, DL 1974 s. 142–162, *Sinisalo*, LM 1974 s. 355–368, *Tulokas*, LM 1974 s. 132–150 ja 175–177 sekä *KM 1973: 49*, passim.

[10] Vrt. 5.4.4. luvussa av:n 77:n jälj.

tuun seikkaan on nimenomaisesti viitattu VL:n esitöissä.[11] Sen vuoksi lainsäätäjän tarkoituksena on katsottava olleen, että vähäisiä laiminlyöntirikkomuksia koskevat syytteet saatettaisiin yleensä AO:n käsiteltäväksi ainakin tapauksissa, joissa VO:n kanslia sijaitsee kaukana asianosaisten kotipaikalta. Tätä kantaa tukevat myös prosessitaloudelliset näkökohdat. VO:ien lukumäärän vähäisyys huomioon ottaen on ymmärrettävää, että AO:lle on jätetty kilpaileva kompetenssi vesirikosasioissa.[12] Kielteisenä piirteenä tällaisessa järjestelmässä on taas pidettävä sitä, että se antaa mahdollisuuden epäyhtenäiseen lainkäyttöön. VO voi esimerkiksi soveltaa VL:n rangaistussäännöksiä ankarammin kuin AO tai päinvastoin. VO:n ja AO:n rikosasioissa antamia päätöksiä tutkiessani en kuitenkaan ole havainnut olennaisia eroja niiden tuomitsemiskäytännössä. Muutoksenhaun mahdollisuus – kummassakin tapauksessa ylimmässä asteessa KKO – on omiaan vähentämään epäyhtenäisen lainkäytön vaaraa.[13]

Aikoinaan vesioikeuslakikomitean mietinnön (*KM 1939: 3*) ja v:n 1944 vesistölakiehdotuksen mukaan vesioikeudelliset rikosasiat olisivat sellaista poikkeusta lukuun ottamatta, että teosta RL:ssa säädetty rangaistus oli ankarampi kuin lakiehdotuksessa esitetty, tarkoitettu käsiteltäviksi yksinomaan ehdotetuissa vesituomioistuimissa/vesistöoikeuksissa. Tämä seikka herätti kuitenkin eräiden lausunnonantajien taholta arvostelua.[14]

Ruotsissa v:n 1918 VaL:n mukaan vesioikeudelliset rikosasiat, kuten asiat, joissa oli kysymys siitä, että rakennus oli pystytetty tai muutettu VaL:n tai VD:n antamien määräysten vastaisesti (VaL 1918:n 13: 11, 12 ja 13), kuuluivat VD:n toimivaltaan VaL 1918:n 11: 19:ssä säädetyin poikkeuksin. Nämä poikkeukset olivat tapauksia, joissa yleisessä rikoslaissa oli ankarampi rangaistusasteikko kuin VaL 1918:ssa. Uudessa vesilaissa (13: 16) on kuitenkin nimenomaisesti kielletty VD:ia tutkimasta syytteitä vesilakia vastaan tehdyistä rikoksista.[15]

Vaikka lainsäätäjän tarkoitus onkin ollut, että vähäisiä laiminlyöntirikkomuksia koskevat syytteet saatettaisiin yleensä AO:n käsiteltäväksi ainakin tapauksissa, joissa VO:n istuntopaikka sijaitsee kaukana asianosaisten kotipaikalta, VO ei saa vetäytyä tutkimasta syyttäjän tai asianomistajan sen käsiteltäväksi saattamaa tällaistakaan vähäistä laiminlyöntirikkomusta koskevaa juttua lainsäätäjän tarkoitukseen vedoten. Toisaalta

---

[11] *KM 1958: 97* s. 74 ja *HE 1959: 64* s. 30.

[12] Samoin *Hollo*, DL 1978 s. 202 s.

[13] Vrt. 12.1.2.4. luku.

[14] Näin esim. KHO 22. 5. 1946 päivätyssä lausunnossaan. Ks. siitä *KHO:n vuosikirja 1946* s. 543 ja 548. Vrt. tästä myös 3.7.2. luvussa av:n 291 jälj.

[15] Ks. tästä *Reg. prop. 1981/82: 130* s. 513 ja 522. Vrt. Ruotsin vesituomioistuinten aikaisemmin käsittelemistä rikosasioista esim. *Olivecrona*, Rättegången s. 32.

taas AO on toimivaltainen ja myös velvollinen tutkimaan suurenkin ja periaatteellisesti merkittävän VL:n mukaisen rikosasian, ellei sen ratkaiseminen edellytä erityistä vesiasiain tuntemusta. VL 14: 5:n 1. virkkeen tarkoittamissa perustapauksissa valta forumin valintaan on laissa nimenomaan jätetty syytteen ja sen yhteydessä esitettävien muiden vaatimusten tekijöille eikä tuomioistuimelle. Asianosaisilla on jo perustuslakimme mukaan (HM 13 §) oikeus saada asiansa käsitellyksi siinä tuomioistuimessa, joka lain mukaan on toimivaltainen asiassa.[16]

Esimerkkeinä yleisen tuomioistuimen toimivaltaan hyvin soveltuvista VL:n mukaisista rikosasioista mainittakoon vähäiset kaivon veden pilaamista ja luvatonta vesialueen täyttämistä koskevat rikosasiat. Enimmäkseen tämänkaltaiset rikosasiat onkin pyritty käsittelemään AO:ssa, kuten jäljempänä 10.1.5. kohdassa tarkastellusta oikeuskäytännöstä ilmenee.

10.1.4. Asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta

AO:n kilpaileva kompetenssi vesioikeudellisissa rikosasioissa ei ole täydellinen. VL 14: 5.1:n säännös in fine nimittäin velvoittaa syyttäjän panemaan rikosasian vireille VO:ssa, »jos asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta». Säännöksen rationa on VO:n tarjoaman asiantuntemuksen hyväksikäyttäminen tällaisessa tapauksessa.[17] Syyttäjällä ei tällöin ole valintamahdollisuutta forumin suhteen, vaan asia on pantava vireille VO:ssa. Vaikka säännös onkin ensisijaisesti suunnattu syyttäjille, velvoittaa se myös tuomioistuimia. Tästä seuraa, että jos yleinen tuomioistuin syyttäjän vireille panemaa VL:n mukaista rikosasiaa käsitellessään päätyy siihen, että asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta, on sen jätettävä juttu VL 14: 5.1:n nojalla tutkimatta.[18] Tuomioistuimen on ennen pääasian tutkimista ex officio tutkittava oma toimivaltansa asiassa ja tämä on rikosprosessissa aina ehdoton oikeudenkäyntiedellytys.[19] Tästä seuraa, että yleisen tuomioistuimen on ennen kuin se ryhtyy tutkimaan syyttäjän vireille panemaa VL:n mukaista

---

[16] Vrt. tästä 2.1. luvussa av:n 17 jälj.

[17] Asiallisesti samoin *Hollo*, DL 1978 s. 202, jossa katsotaan säännöksen tältä kohdin ilmentävän pyrkimystä turvautua hankalissa tapauksissa VO:n tarjoamaan asiantuntemukseen.

[18] Asiaa ei ole kuitenkaan pidettävä täysin selvänä. Vrt. tästä 5.5. luvussa av:n 114 jälj.

[19] Näin mm. *Tirkkonen*, Rp I s. 170. Vrt. tästä myös ed. 2.5. luvun alussa.

rikosasiaa, tutkittava, edellyttääkö asian ratkaiseminen erityistä vesiasiain tuntemusta.

Puheena olevassa tapauksessa sanoilla »pankoon syyttäjä sen vireille» on asetettu nimenomaan vain syyttäjälle velvollisuus panna asia vireille VO:ssa. Säännös eroaa tältä osin sanonnaltaan saman lainkohdan 1. virkkeestä, jossa puhutaan yleensä vain syytteen ja sen yhteydessä esitettävien muiden vaatimusten tekemisestä. Nyt herää kysymys, onko VL 14: 5.1:n säännös in fine eli sen 2. virke tarkoitettukin sovellettavaksi vain syyttäjän vireille panemissa jutuissa. Toisin sanoen, onko asianomistajalla yksinään oikeus ajaa AO:ssa syytettä vesiasiassa, jota virallinen syyttäjä ei ole ilmoittanut syytteeseen pantavaksi, myös silloin, kun »asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta»? Onko AO tällaisissa tapauksissa toimivaltainen ja samalla velvollinen tutkimaan asian?

Kielteinen vastaus esitettyyn kysymykseen olisi ensi näkemältä loogisempi vaihtoehto. Tätä voidaan perustella yleisillä syyteoikeutta koskevilla säännöillä. Suomen oikeuden mukaan sekä virallisella syyttäjällä että asianomistajalla on ensisijainen ja rinnakkainen syyteoikeus virallisen syytteen alaisissa rikosasioissa. RVA 15.1 §:n 2. virkkeen mukaan syyttäjä on kuitenkin velvollinen valvomaan julkista kannevaltaa asianomistajan vireille panemassa virallisen syytteen alaisessa rikosasiassa. Jos tällöin on esitetty todennäköisiä perusteita syytetyn syyllisyyden tueksi, syyttäjä on velvollinen yhtymään asianomistajan ajamaan syytteeseen.[20] Jos taas kysymyksessä on asianomistajan itsensä nostama asianomistajarikosta koskeva syyte, on virallisella syyttäjällä valta, mutta ei pakko, yhtyä asianomistajan ajamaan syytteeseen.[21] Molemmissa tapauksissa siis sekä syyttäjä että asianomistaja saavat kumpikin yhtyä toistensa ajamiin syytteisiin. Jos nyt oikean forumin määräytyminen jäisi riippumaan siitä, kumpi asianosaisista, syyttäjä vai asianomistaja, on ensiksi ennättänyt panemaan syytteen vireille, vaikuttaa järjestelmä kieltämättä epäjohdonmukaiselta, sekavalta ja jopa mielivaltaiselta. Lisäksi saatetaan syystäkin kysyä, onko AO yleensä lainkaan kykenevä ratkaisemaan asiaa, joka edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta.

Edellä mainitut argumentit eivät kuitenkaan ole riittäviä ongelman

---

[20] Ks. syyteoikeuden järjestelystä virallisen syytteen alaisten rikosten osalta yksityiskohtaisemmin esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 276–278 ja siellä mainittuja lähteitä.

[21] Ks. vastaavasti syyteoikeuden järjestelystä asianomistajarikosten osalta *Tirkkonen*, mt. s. 279–282 siellä mainittuine lähteineen.

ratkaisemiseksi. Lain tulkinnassa on ensisijaisesti lähdettävä sen sanamuodosta.[22] Lain sanamuoto velvoittaa vain syyttäjän kyseisessä tapauksessa panemaan asian vireille VO:ssa. Vaikka tuntuisikin johdonmukaiselta asettaa asianomistaja syytettä ajaessaan tässä suhteessa samaan asemaan syyttäjän kanssa, ei tällaista sääntöä voida ilman muuta asettaa. Jos näin tehtäisiin, niin pitäisi samalla olettaa, että lainsäätäjälle on kyseistä lainkohtaa laadittaessa sattunut ilmeinen erehdys. Ainakin olisi selitettävä, että säännöstä tältä kohdalta on tulkittava sen sanamuotoa laajentavasti siten, että se, mitä syyttäjästä on säädetty, on vastaavasti voimassa asianomistajaan nähden tämän ajaessa yksin syytettä.

Olisiko sitten lainsäätäjä erehdyksessä käyttänyt tällä kohdalla pelkästään nimitystä syyttäjä ja ehkä unohtanut kokonaan sen seikan, että oikeutemme mukaan myös asianomistaja saa yksinään ajaa syytettä? Tämä tuntuu epätodennäköiseltä, kun kerran lainsäätäjä kyseistä kohtaa edeltävässä 1. virkkeessä on käyttänyt laajempaa sanontaa »syyte . . . ja sen yhteydessä esitettävät muut vaatimukset on tehtävä . . .». Samantapaista laajaa sanontaa (»syyte ja muut rikoksesta johtuvat vaatimukset aina tehtävä») käytetään myös heti lainkohtaa seuraavassa VL 14: 5.2:ssa. Myös hallituksen esityksen perusteluissa lausuttiin lain sanamuotoa vastaavasti, että rikosasiain ratkaisemisen edellyttäessä erityistä vesiasiain tuntemusta »olisi *syyttäjän* kuitenkin pantava se vireille vesioikeudessa».[23] Siten vaikutelmaksi jää, että lainsäätäjä on sanamuotonsa tarkoituksellisesti valinnut. Kyseinen sanamuoto ei mielestäni ole selitettävissä myöskään sillä, että lainsäätäjä olisi halunnut vain välttää tautologiaa. Käytetyn sanonnan »pankoon syyttäjä sen vireille» sijasta olisi haluttaessa voitu sujuvasti käyttää esimerkiksi ilmaisua »on se pantava vireille».

Jos edellä esitetty sanamuodon mukainen tulkinta olisi ollut lainsäätäjän tarkoitus, niin mitkä ovat olleet syyt tällaiseen toimivallan järjestelyyn? Jos asia on haluttu näin järjestää, niin siihen on myös pitänyt olla jokin järkevä syy. Mielestäni tällaisia syitä on kyllä olemassa.

Ensinnä voidaan viitata vahinkoa kärsineen asianomistajan oikeusturvaa koskeviin näkökohtiin. Yksityiseltä kansalaiselta ei voida edellyttää syytettä nostettaessa samaa arvostelukykyä kuin viralliselta syyttäjältä. Jos vaadittaisiin, että asianomistajan tulisi ennen jutun vireillepanoa selvittää se seikka, vaatiiko asian ratkaiseminen erityistä vesiasiain tun-

---

[22] Vrt. 2.4. luvussa av:n 92 kohdalla.

[23] *HE 1959: 64* s. 30. Samoin *KM 1958: 97* s. 74.

temusta, olisi tällainen ehkä kohtuuton ehto oikeusturvan saamiselle. Lisäksi sanamuodon mukaisen tulkinnan puolesta voidaan viitata samoihin prosessitaloudellisiin näkökohtiin, jotka ovat olleet syynä siihen, että AO:lle on yleensäkin myönnetty kilpaileva kompetenssi vesioikeudellisissa rikosasioissa.[24]

Mitä tulee sitten AO:n pätevyyteen tutkia rikosasia, jonka ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta, ja vastaavasti syytetyn oikeusturvaa koskeviin näkökohtiin, niin on muistettava, että VO:n toimivalta on kokonaan suljettu tapauksissa, joissa teko käsittää myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava.[25] Tällaisissakin jutuissa AO:lta on katsottu voitavan vaatia »erityistä vesiasiain tuntemusta». AO:n toimivaltaan kuuluivat aikaisemmin VOL:n aikana poikkeuksetta kaikki vesioikeudelliset rikosasiat. Samaa on usealla taholla ehdotettu de lege ferenda.[26] Lisäksi yleinen tuomioistuin voi VL 14: 6:n mukaan käsitellessään asiaa, jonka ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta, pyytää lausunnon siltä VO:lta, jonka toimialueen vesioloja asia koskee. Siten AO:lla on nähdäkseni edellytykset ratkaista tällainen asia siten, ettei myöskään syytetyn oikeusturvaa vaaranneta.

Johtopäätöksenä edellä esitetystä katsoisin, että asianomistajalla on oikeus ajaa yleisessä tuomioistuimessa syytettä vesiasiassa, jota virallinen syyttäjä ei ole ilmoittanut syytteeseen pantavaksi, myös silloin, kun asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta.[27] Toisaalta katson, että tämä oikeus säilyy asianomistajalla vain niissä tapauksissa, joissa virallinen syyttäjä ei myöhemminkään yhdy hänen ajamaansa syytteeseen. Jos syyttäjä yhtyy juttuun, niin AO voinee tällaisissa tapauksissa VL 14: 5.1:n 2. virkkeen nojalla velvoittaa syyttäjän panemaan asian vireille VO:ssa (arg. »pankoon syyttäjä sen vireille vesioikeudessa»). Tällöin ei myöskään asianomistajalle synny lisäkustannuksia jutun uudesta vireillepanosta. Tällaista velvollisuutta ei syyttäjälle sen sijaan voida määrätä tapauksissa, joissa hän ei ole yhtynyt asianomistajan ajamaan syytteeseen.

---

[24] Vrt. ed. av:n 12 kohdalla.

[25] Vrt. tästä jälj. 10.1.6. kohdassa.

[26] Vrt. 12.2.2. ja 12.2.3. luvut.

[27] Tosin edellä lausumani mukaisesti myönnän, että tällainen tulkinta saattaa tuntua ristiriitaiselta. Kuitenkin katson, että jos asia haluttaisiin järjestää toisin, pitäisi se ilmetä itse laista. Myös *Vihervuoren* mielestä (s. 408 av. 2) po. säännös ei näytä koskevan tilannetta, jossa asianomistaja yksin ajaa syytettä.

Tältä kannalta katsottuna johtopäätöstä, johon edellä olen päätynyt, voidaan pitää myös loogisena vastauksena tämän alajakson alkupuolella esitettyyn kysymykseen.

Pelkkä asian ratkaisemisen vaatima vesiasiain tuntemus ei VL 14: 5.1:n 2. virkkeen tarkoittamassa mielessä vielä ole riittävä AO:n toimivallan poissulkeva kriteeri, vaan vaadittavan vesiasiain tuntemuksen tulee lain mukaan olla »erityistä».

Milloin sitten rikosasian ratkaiseminen edellyttää »erityistä vesiasiain tuntemusta»? – Lain esitöissä kysymystä ei ole kosketeltu. Kirjallisuudessa *Hollo* on ottanut siihen kantaa[28] erään oikeustapauksen (*KKO p. 10. 2. 1978 n:o 3033/77*)[29] pohjalta. Siinä yhteydessä Hollo katsoo, että tuomioistuinta valittaessa pääpaino on pantava asian merkitykselle siten, ettei asiaa – 14: 5.2:n tapausta lukuun ottamatta – pitäisi käsitellä yleisessä tuomioistuimessa, jos asialla on vesioikeudellisesti katsoen tärkeä periaatteellinen merkitys tai jos kysymys on seikasta, jonka ratkaiseminen kuuluu VO:lle. Esimerkkinä Hollo mainitsee kysymyksen siitä, onko syytetty VL:n mukaisen luvan tarpeessa. Tämä ei Hollon mukaan ole useinkaan selvitettävissä – vaikutuksiltaan selviä hankkeita (esim. sellaisen sillan rakentaminen, joka edellyttää aina VO:n lupaa) lukuun ottamatta – ilman että täydellinen yrityssuunnitelma esitetään VO:lle ja VO suorittaa sen alustavan tarkastuksen. Argumenttina edellä esitetylle kannalle Hollo mainitsee vielä sen seikan, että VO:lla »on eräänlainen monopoli ottaa kantaa siihen, milloin lupa tarvitaan tai milloin toiminta luvattomana on lopetettava tai rajoitettava».[30]

Oma kantani kysymykseen on se, että ensinnäkin edellä esitetyt (Hollon) kriteerit soveltuvat hyvin *ohjeiksi* asianosaisille (syyttäjälle ja asianomistajalle) näiden suorittaessa oikeuspaikan valintaa VO:n ja AO:n välillä eli edellä mainituin tavoin tuomioistuinta valittaessa. Sen sijaan yleinen tuomioistuin ei mielestäni voi mainittujen perusteiden nojalla ainakaan ilman muuta jättää siellä vireille pantua vesioikeudellista rikosasiaa tutkimatta. Tämä perustuu siihen meillä voimassa olevaan sääntöön, että asianosaisilla on oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, joka *lain mukaan* on toimivaltainen asiassa.[31] Yleinen tuomioistuin ei siis

[28] *Hollo*, DL 1978 s. 201–208.
[29] Vrt. tekstissä mainitun oikeustapauksen johdosta av:n 45 jälj.
[30] *Hollo*, mt. s. 203.
[31] Vrt. ed. av:n 15 jälj.

saa vetäytyä tutkimasta vesioikeudellista rikosasiaa pelkästään sillä perusteella, että se katsoo VO:n sopivammaksi käsittelemään asiaa. Prosessuaalisia säännöksiä on yleensäkin tulkittava mahdollisimman joustavasti. Pelkästään se seikka, että asialla on vesioikeudellisesti katsoen tärkeä merkitys tai että kysymys on siitä, olisiko yritykseen tarvittu VO:n lupa, ei vielä välttämättä osoita, että asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta. VO:lla on kylläkin yksinoikeus vesioikeudellisten lupien *myöntämisen* suhteen. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö yleinen tuomioistuin voisi rikosasian yhteydessä ottaa kantaa siihen, olisiko *jo suoritettuun* yritykseen ollut vaadittava VO:n lupa, mikäli tämän kysymyksen ratkaiseminen ei vaadi erityistä vesiasiain tuntemusta. Tätä lienee myös Hollo tarkoittanut mainitessaan poikkeuksena vaikutuksiltaan selvät hankkeet.[32]

Prosessioikeudelliselta kannalta on mielestäni hedelmällistä verrata kyseisessä lainkohdassa käytettyä sanontaa yleisen prosessilain vastaaviin sanamuotoihin. Tällöin on syytä viitata OK 17: 44.1:een josta käy ilmi, että jos harkittaessa kysymystä, jonka arvostelemiseen tarvitaan *erityisiä ammattitietoja,* havaitaan tarpeelliseksi käyttää *asiantuntijaa,* tulee oikeuden ryhtyä toimenpiteisiin sellaisen hankkimiseksi.[33] Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa on pidetty sääntönä, että tuomioistuimen turvautuminen asiantuntijatodisteluun on yleensä asianmukaista silloin, kun sovellettava yleisohje ei kuulu tavallisen yleissivistyksen ja elämänkokemuksen piiriin.[34] Kun otetaan huomioon vesituomioistuinten perustami-

[32] Samoin *Hollo,* DL 1978 s. 208, tarkastelemansa oikeustapauksen *KKO p. 10. 2. 1978 n:o 3033/77* pohjalta päätyy siihen havaintoon, »että kysymykset, jotka koskevat ruoppauksen suorittamisoikeutta, luvantarvetta, työn rangaistavuutta ja ruoppaajan korvausvelvollisuutta yleensä on ratkaistava toisistaan riippumatta eikä yhteen asiaan omaksutulla kannalla ole aina loogista vaikutusta muiden kysymysten ratkaisemiseen.»

[33] Vrt. asiantuntijain kuulemisesta yleisessä tuomioistuimessa sekä oikeustieteellisistä asiantuntijalausunnoista ja niiden merkityksestä *Halila,* LM 1954 s. 213–225, *sama,* Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 158 s., *Tirkkonen,* Rp II s. 306–331, *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 222–235 ja *Wrede* II s. 197–206 sekä niissä mainittuja lähteitä. – Vrt. ulkomaisesta oikeudesta esim. *Ekelöf* IV s. 183–198, *Bratholm–Hov* s. 45, *Guldener* s. 347–352, *Henkel* s. 217–222, *Jessnitzer,* passim, *Kern–Roxin* s. 144–150, *Roeder* s. 144–151, *Tröndle,* JZ 1969 s. 374–378 ja *Zöller* ym. s. 1029–1041 (ZPO 402–414 §).

[34] Ks. esim. *Tirkkonen,* Rp II s. 102 ja 307, *Tirkkonen–Halila,* Sp II s. 83 ja 223 sekä *Wrede* II s. 86.

sen ratio (tarvittavan asiantuntemuksen takaaminen insinöörijäsenten avulla),[35] on nähdäkseni perusteltua katsoa, että VL:ssa erityisellä vesiasiain tuntemuksella tarkoitetaan juuri sellaista asiantuntemusta, jota VO:ssa edustavat insinöörijäsenet. Tällöin on kysymys samoin kuin asiantuntijoiden osalta heidän oman alansa ammattitiedoista, jotka eivät kuulu normaaliin yleissivistykseen tai elämänkokemukseen. Tällaisessa tapauksessa ei voida perustellusti vaatia, että sen pitäisi kuulua myöskään yleisen tuomioistuimen lainoppineen jäsenen tai maallikon tietopiiriin taikka elämänkokemukseen. Vesioikeusinsinöörit edustavat nykyisin koulutuksensa puolesta vesirakennusalan asiantuntemusta (ks. VL 15: 3), mutta on heidän katsottava olevan yleensä vesiteknisen alan asiantuntijoita. Edelleen VO:n sekä insinööri- että tuomarijäsenet jo käytännön kokemuksensa perusteella omaavat enemmän limnologista ammattitietoutta kuin yleisen tuomioistuimen jäsenet.[36]

Sen sijaan asian ratkaisemisen ei voida katsoa edellyttävän »erityistä vesiasiain tuntemusta» pelkästään sillä perusteella, että kysymyksessä on vesioikeuteen liittyvien vaikeiden juridisten, periaatteellisten tai yhteiskunnallista merkittävyyttä omaavien ongelmien selvittäminen. Sääntö, että tuomioistuimen on tunnettava jutun ratkaisulle relevantit oikeusohjeet ja sovellettava niitä omasta aloitteestaan (*jura novit curia*-periaate),[37] velvoittaa yleistä tuomioistuinta myös VL:n mukaisissa rikosasioissa.

Johtopäätös edellä esitetystä on, että VL 14: 5.1:n 2. virkkeessä erityisellä vesiasiain tuntemuksella tarkoitetaan sellaista vesiteknistä tai limnologista ammattitietoutta, jota VO:ssa edustavat lähinnä insinöörijäsenet ja joka ei kuulu normaalin yleissivistyksen tai elämänkokemuksen piiriin. Käytäntöä ajatellen on kuitenkin myönnettävä, että erityisten ammattitietojen ja tavallisen yleissivistyksen tai elämänkokemuksen piiriin kuuluvien sääntöjen välinen raja on myös vesioikeuden alalla pakosta epämääräinen.[38] Jo tämän vuoksi on syytä selvittää oikeuskäytännön kanta kysymyksen suhteen.

---

[35] Vrt. 3.7.1. luvussa ja 3.7.2. luvun alussa sekä 12.1.1.2. luvun alussa olevaa esitystä.

[36] Vrt. 12.1.1.2. luvussa av:n 31 jälj.

[37] Vrt. tekstissä mainitusta periaatteesta 8.3. luvussa av:n 37 kohdalla ja siellä mainittuja lähteitä.

[38] Vrt. *Tirkkonen*, Rp II s. 307 ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 223.

10.1.5. Oikeuskäytäntöä

Oikeuskäytäntöä tutkiessani olen havainnut yleisten tuomioistuinten puolella ainoastaan muutaman sellaisen ratkaisun, joissa on katsottu kysymyksessä olevan vesioikeudellisen rikosasian ratkaisemisen edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta ja tällä perusteella VL 14: 5.1:n nojalla jätetty asiassa tehdyt vaatimukset yleisissä tuomioistuimissa vireille pantuina tutkimatta. Tapausten erikoislaatuisuuden vuoksi on aihetta selvittää ne tässä yhteydessä.

ISHO p. 6. 4. 1973 n:o 784/72

Virallinen syyttäjä oli KO:ssa vaatinut vastaajien tuomitsemista rangaistukseen mm. siitä, että nämä olivat ilman VO:n lupaa ryhtyneet rakentamaan venevalkamaa ja aallonmurtajaa kivilaitureineen erään järven rantaan osaksi asianomistajien omistaman tilan venevalkaman rajalle ja kohdalle. KO katsoi jääneen näyttämättä, että syytteessä tarkoitettujen venevalkaman, aallonmurtajan ja laiturin rakentamisesta olisi aiheutunut sellaista vahinkoa tai haittaa, josta säädetään VL 1: 15:ssä, minkä vuoksi KO hylkäsi vastaajiin kohdistetut vaatimukset.

HO katsoi, että kysymys mainittujen venevalkaman sekä aallonmurtajan ja kivilaiturin rakentamisesta ilman VO:n lupaa ja siihen perustuvat vaatimukset olivat VL 14: 1.1:ssä tarkoitettuja vesiasioita, joiden ratkaiseminen edellytti erityistä vesiasiain tuntemusta, ja ettei KO:n niin ollen VL 14: 5.1:n mukaan olisi pitänyt ottaa siinä tehtyjä vaatimuksia yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuulumattomina tutkittavakseen. Tämän vuoksi HO kumosi ja poisti KO:n päätöksen siltä osin kuin siinä oli annettu lausunto sanotuista vaatimuksista. – HO:n päätökseen ilmoitettiin tyytymättömyyttä, mutta valitusta ei ajettu perille KKO:ssa, joten HO:n päätös sai lainvoiman.

HO on mainitussa tapauksessa katsonut, että sen kysymyksen ratkaiseminen, olisiko kyseisten venevalkaman, aallonmurtajan ja kivilaiturin rakentaminen vaatinut VO:n luvan, edellytti erityistä vesiasiain tuntemusta. Rakentaminen vesistöön on ilman VO:n lupaa kielletty, jos siitä voi aiheutua VL 1: 15:ssä mainittuja haitallisia seuraamuksia. HO:n päätös on näin ollen tulkittavissa siten, että nimenomaan tämän seikan (haitalliset seuraamukset vesistössä) määrittäminen olisi HO:n mielestä vaatinut erityistä vesiasiain tuntemusta.

Jutun asiakirjoista KKO:ssa (N:o 368/186 VD 1973, esitelty KKO:ssa 20. 6. 1973) ilmeni, että syyttäjä oli vaatinut jutussa vastaajille rangaistusta VL 1: 15.1:n ja 13: 2.1:n, RL 33: 1.2:n ja 36: 9.2:n nojalla rakentamisesta ilman VO:n lupaa, rajapyykin hävittämisestä ja haaskauksesta. Asian johdosta suoritetussa poliisitutkinnassa asianomistaja oli kertonut hänen omistamalleen maa-alueelle siirretyn maata »parin kuution verran». Lisäksi asianomistajan mukaan maata oli siirretty rannasta alkaen veteen maa-alueen edustalle »noin 6–7 metrin pituudelta ja 2–3 metrin leveydeltä eli rakennettu alueen edustalle ns. aallonmurtaja». Rakennustöiden yhteydessä oli asianomistajan mukaan myös hävitetty rannalla ollut rajapyykki. Erään vastaajan kertoman mukaan kyseinen aallonmurtaja oli »muutaman metrin pituinen». Työ oli suoritettu kaivurilla. Edelleen vastaajien puolesta oli ilmoitettu, »ettei aallon-

murtajaa ollut lainkaan maalla, vaan yhteisellä vesialueella». Erään todistajan kertoman mukaan aallonmurtaja oli ollut vain »pikkuinen mytynen maata». Eräälle vastaajista oli maanmittaustoimituksessa perustettu venevalkamarasite rantaan, joten asiassa oli myös kysymys tätä koskevasta riidasta. Kysymyksessä oli Kolimajärvi Pihtiputaan kunnan Pihtiputaan kylässä. Selvitystä järven tai veden ekologisesta tilasta ei jutun yhteydessä esitetty.

Jutun asiakirjoista ilmenevien tietojen perusteella rohkenisin väittää, ettei asian ratkaiseminen olisi vaatinut »erityistä vesiasiain tuntemusta». Kyseiseen rakentamiseen ei ilmeisesti olisi tarvittu edes VO:n lupaa. Tässä tapauksessa olisi syyte voitu perustaa pikemminkin siihen seikkaan, että vastaajat ilman asianomistajan suostumusta olivat rakentaneet asianomistajan rannan edustalle vesistöön aallonmurtajan ja että vastaajat näin menetellessään olivat syyllistyneet rikokseen.[39] Kysymyksessä olisi silloinkin saattanut olla VL:n säännösten (ks. esim. VL 1: 28 verr. 13: 4) nojalla ratkaistava vesioikeudellinen rikosasia, joka tuskin kuitenkaan olisi edellyttänyt VL 14: 5.1:ssä tarkoitettua erityistä vesiasiain tuntemusta, mutta toisaalta kyllä VL:n säännösten tuntemusta.

Seuraavassa KO:n päätöksessä on ollut kysymys luvattomasta puutavaran kuljetuksesta uittoon toisen alueen kautta.

Rantasalmen KO p. 5. 2. 1975, 20 §

Virallinen syyttäjä oli KO:ssa esittämässään syytteessä lausunut, että vastaajina olleet kolme metsänhoitajaa ja metsätyönjohtaja olivat eräiden yhtiöiden puutavarakuljetuksista vastaavina toimihenkilöinä huhti–lokakuussa 1974 ilman laillista oikeutta ajattaneet puutavaraa kuorma-autoilla asianomistaja H:n tilan alueella olevalta pudotuspaikalta järveen. ISVO oli tosin 18. 4. 1974 antamallaan päätöksellä vahvistanut mainittujen yhtiöiden ja puutavaran pudotuspaikan kuntoonpanijayhtiön hyväksi lisäyksen kyseistä puutavaran pudotuspaikkaa koskevaan uittosääntöön, jolla lisäyksellä sanotut yhtiöt saivat käyttöoikeuden asianomistaja H:n omistaman tilan pudotuspaikalla olevaan 0,1 ha:n maa- ja tiealueeseen. VO:n päätös jäi kuitenkin lainvoimaa vaille. Sanottua aluetta koskeva vuokrasopimus, jonka perusteella yhtiöt olivat pitäneet hallussaan ja käyttäneet maa- ja tiealuetta, oli päättynyt 21. 4. 1974. Tämän vuoksi ja kun H oli ilmoittanut teot syytteeseen pantavaksi, syyttäjä vaati VL 13: 2.2:n nojalla kullekin vastaajalle rangaistusta luvattomasta puutavaran kuljetuksesta. Syytettyjen asiamies lausui, että kysymyksessä oli »erittäin komplisoitu asia», joka vaati VL:n tuntemusta. Asiamies viittasi VL 2: 26.1:n, 13: 5:n, 14: 5.1:n ja 15: 10.2:n säännöksiin ja oli sitä mieltä, ettei asia kuulunut KO:een, vaan oli käsiteltävä VO:ssa. Syyttäjä ja asianomistajan asiamies olivat puolestaan sitä mieltä, että asia voitiin tutkia KO:ssa.

KO antoi syytettyjen puolesta tehdyn prosessiväitteen johdosta erillisen päätöksen, jossa se VL 13: 5.1:n ja 15: 10:n nojalla katsoi asian kuuluvan VO:een ja jätti syytteen ja sen perusteella tehdyt muut vaatimukset tutkittaviksi ottamatta. KO perusteli päätöstään mm. sillä, että asian ratkaiseminen edellytti »erikoista vesiasiain tuntemusta».

---

[39] Vrt. 7.3.4.4. luvussa laiturien yms. rakennelmien osalta lausuttuun ja siellä esitettyihin siviilioikeudellisiin tapauksiin.

KO:n päätös sai lainvoiman ja syyttäjä ilmoitti kyseisen rikosasian VO:n käsiteltäväksi. Asian luonne selvinnee parhaiten sen jatkokäsittelystä vesituomioistuimissa.

VYO p. 16. 9. 1982 n:o 59/1978 (VYD 44/1978 ja 52/1978)/ISVO p. 6. 7. 1978 n:o 59/Va/78

VO:n suullisessa käsittelyssä syyttäjä uudisti KO:ssa esittämänsä syytteen. Asianomistaja H vaati syytetyille rangaistusta jatketusta yksin teoin tehdyistä VL:n säännösten rikkomisesta, omankädenoikeudesta ja kotirauhan rikkomisesta. Lisäksi H vaati vahingonkorvausta syytetyiltä ja vastaajayhtiöltä yhteisvastuullisesti maa-alueen ja rannan luvattoman käytön aiheuttamasta haitasta ja häiriöstä. Syyttäjä yhtyi H:n esittämiin lisäsyytteisiin. VH ei yhtynyt syyttäjän esittämään rangaistusvaatimukseen eikä esittänyt asiassa muitakaan vaatimuksia, koska katsoi syytteessä mainitun teon kohdistuvan ainoastaan yksityiseen etuun.

VO katsoi, että vastaajat olivat kerrotulla menettelyllään, ottamalla puutavaran pudotuspaikalle kuljettamista varten käyttöön asianomistaja H:n kiinteää omaisuutta ennen siihen oikeuttavan lupapäätöksen lainvoimaiseksi tulemista ja ennen toimenpiteeseen sittemmin oikeuttaneen väliaikaisen luvan antamista, tosin syyllistyneet VL 13: 2.2:n rikkomiseen, mutta ottaen huomioon vastaajien menettelyä välittömästi 20 vuoden ajan edeltänyt vastaava laillinen kuljetustoiminta samojen alueiden kautta ja ymmärrettävä epäselvyys oikeudesta puutavaran ajoon H:n alueiden kautta, VO katsoi vastaajien menettelyn johtuneen olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta ajattelemattomuudesta. Tämän vuoksi ja kun vastaajien menettely oli katsottava rikoksena vähäpätöiseksi eikä yleinen etu vaatinut heidän tuomitsemistaan rangaistukseen, VO, samalla kun se hylkäsi vastaajiin kohdistetut rangaistusvaatimukset omankädenoikeudesta ja kotirauhan rikkomisesta aiheettomina, RL 3: 5.2:n nojalla jätti heidät kunkin viakseen katsotusta VL 13: 2.2:n rikkomisesta rangaistukseen tuomitsematta.[40] VYO: Ei muutosta. VYO:n päätöksestä on valitettu KKO:een, jossa asiakirjojen diaarinumero VE 82/30.

Tässäkään tapauksessa asian ratkaiseminen sinänsä, sen paremmin rikos- kuin vahingonkorvausoikeudelliselta kannaltakaan, ei ehkä lopulta ole vaatinut sellaista erityistä vesiasiain tuntemusta, jota ei voitaisi vaatia kohtuudella kuuluvaksi yleisen tuomioistuimen normaaliin tieto- ja kokemuspiiriin. KO:n päätöstä jättää kyseinen rikosasia tutkimatta puoltaa lähinnä se, että ISVO oli jo 18. 4. 1974 antamassaan, tosin tuolloin vielä lainvoimaa vailla olleessa päätöksessään, käsitellyt samaa käyttöoikeutta koskevan hakemuksen.[41] Näin ollen VO:lla on kieltämättä ollut KO:ta parempi asiantuntemus myös kyseisen rikosasian ratkaisemiseen.

---

[40] Vrt. kyseisestä päätöksestä vahingonkorvausoikeudellisilta osin 7.3.7. luvussa av:n 177 jälj.

[41] Sittemmin KHO ratkaisullaan *KHO 1975 A II 91* kumosi tekstissä tarkoitetun käyttöoikeutta puutavaranippujen pudotuspaikkaan koskeneen VO:n päätöksen ja palautti asian VO:lle uutta katselmusta varten. Vrt. tästä myös *Repo*, Oikeustiede XII 1979 s. 288 s.

Seuraavassa KO:n päätöksessä oli kysymys VO:n kalanviljelylaitosta varten antaman lupapäätöksen määräysten rikkomisesta ja vesistön vedenlaadun pilaamisesta.

Joutsan KO p. 27. 2. 1978, 14 §

Virallinen syyttäjä oli KO:ssa esittämässään syytekirjelmässä lausunut, että B oli saanut VO:lta luvan veden johtamiseen kalanviljelylaitoksen tarvetta varten T:n tilalla. Sanottu tila oli siirtynyt myöhemmin F-S Oy:n omistukseen ja yhtiö oli ryhtynyt harjoittamaan tilalla kalanviljelystä. Tällöin A, toimiessaan kyseisen yhtiön toimitusjohtajana, tahallaan hankkiakseen yhtiölle laitonta aineellista etua, oli rikkonut edellä mainitun luvan ehtoja pitämällä laitoksen altaissa samanaikaisesti 10.000–32.000 kg kalaa sallitun 4.500 kg:n sijasta. Lisäksi A oli laiminlyönyt varustaa laitoksen kautta virtaavan veden tulo- tai poistoaukot vaadituilla mittauslaitteilla sekä muutoinkin rakentanut laitoksen altaat lupaehdoista poikkeavasti. Kerrotulla menettelyllään A oli aiheuttanut laitoksen alapuolisen vesistön vedenlaadun pilaantumisen. Sen johdosta syyttäjä vaati A:lle rangaistusta VL 13: 2.1:n nojalla VL:n säännösten rikkomisesta.

Vastaajan puolesta tehtiin ennen pääasiaan vastaamista oikeuspaikkaa koskeva väite. Sen johdosta antamassaan erillisessä päätöksessä KO katsoi asian ratkaisemisen edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta, minkä vuoksi KO jätti VL 14: 5.1:n nojalla syytteen tutkimatta ja kehotti syyttäjää panemaan asian vireille asianomaisessa VO:ssa.

KO:n päätös sai lainvoiman. Syyttäjä pani KO:n päätöksessä annetun ohjeen mukaisesti asian vireille VO:ssa, jonka jälkeen se ratkaistiin seuraavilla päätöksillä: *KKO p. 19. 5. 1982 n:o 2333/VYO p. 16. 9. 1981 n:o 42/1981/ISVO p. 1. 2. 1980 n:o 21/Ym 1/80.*

Viimeksi mainittu tapaus kuvaa edellä olevista kolmesta tapauksesta parhaiten sellaista tyypillistä tilannetta, jossa asian ratkaisemisen voidaan perustellusti katsoa edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta. Syyte perustui osittain VO:n lupapäätöksen määräysten rikkomiseen ja osittain A:n ryhtymiseen sellaiseen toimenpiteeseen, mihin VO:n mukaan olisi ollut haettava VO:n lupa. Näillä toimenpiteillä väitettiin lisäksi pilatun kyseisen vesistön veden laatua. Kyseisessä tapauksessa VL:n säännösten rikkominen näyttää myös olleen jo sitä suuruusluokkaa, ettei sitä ollut enää pidettävä aivan vähäisenä vesioikeudellisena rikosasiana.

Seuraava tapaus on aiheen kannalta mielenkiintoinen sikäli, että KO ensinnä katsoi kyseisen rikosasian tutkimisen edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta ja jätti jutun KO:n toimivaltaan kuulumattomana tutkimatta. Syytteeseen yhtynyt asianomistaja valitti kuitenkin tästä päätöksestä HO:een, joka puolestaan katsoi, ettei asia edellyttänyt erityistä vesiasiain tuntemusta ja palautti jutun KO:een.

HHO p. 9. 5. 1968 n:o 708

Virallinen syyttäjä ja syytteeseen yhtynyt asianomistaja M olivat KO:ssa vaatineet vastaajien tuomitsemista rangaistukseen siitä, että nämä olivat 12. 5. 1966 ilman laillista oikeutta ja M:n suostumusta oikaisseet asuintonttiensa ja M:n omistaman tilan välistä vanhaa ojaa aiheuttaen M:lle, kun ojasta nostettu maa oli pantu hänen pelloilleen ja ojan yli johtanut silta oli purettu, vahinkoa ja haittaa. Lisäksi M oli vaatinut vastaajien velvoittamista suorittamaan hänelle erinäisiä korvauksia.

KO jätti jutun toimivaltaansa kuulumattomana tutkimatta. KO perusteli päätöstään sillä, että rangaistusvaatimus koski tekoa, josta VL:ssa oli säädetty rangaistus, ja sen tutkiminen edellytti erityistä vesiasiain tuntemusta. Edelleen KO perusteluissaan viittasi siihen, että tuosta teosta, joka käsitti myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, oli VL:ssa säädetty ankarampi rangaistus kuin RL:ssa.

HO käsitteli jutun. Koska ko. asian ei ollut katsottava edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta ja kun se seikka, että vastaajien syyksi väitetystä teosta VL:ssa säädetty rangaistus oli ankarampi kuin siitä RL:n mukaan oli tuomittava, ei ollut esteenä asian käsittelylle KO:ssa eikä KO:n siten olisi tullut jättää M:n rangaistus- ja korvausvaatimuksia tutkittavakseen ottamatta, HO, kumoten KO:n päätöksen, palautti jutun KO:een ilmoituksetta aloitettavaa käsittelyä varten.

Kun ojan tekemisestä osittain toisen maalle ei kyseisessä tapauksessa ollut sovittu, olisi vastaajien ennen ojitukseen ryhtymistään tullut saattaa asia vltk:n käsiteltäväksi (VL 6: 12). Kun kyseiseen toimeen oli ryhdytty ilman lupaa, soveltuu siihen VL 13: 2.1:n rangaistussäännös. Erityissäännöksenä tämä mielestäni syrjäyttää RL 16: 14.1:n omankädenoikeutta koskevan rangaistussäännöksen, minkä nojalla syyttäjä oli vaatinut jutussa rangaistusta. Kysymyksessä on siis vesioikeudellinen rikosasia. Tämän ratkaiseminen (lähinnä luvan tarpeen ja M:lle aiheutuneiden vahinkojen selvittäminen) ei kuitenkaan vaatine sellaista erityistä vesiasiain tuntemusta, jota KO:n jäseniltä ei voitaisi edellyttää. Mahdollinen katselmuksen suorittaminenkaan ei sitä välttämättä edellytä, minkä vuoksi HO:n palautuspäätös on perusteltu.

Seuraava tapaus, jota jutun siirtomahdollisuuden kannalta on jo tarkasteltu edellä 5.7. luvussa, on käsillä olevan tutkimusaiheen kannalta mielenkiintoinen sikäli, että KKO siinä lähiaikoina tulee ottamaan kantaa kysymykseen.

VHO p. 29. 6. 1982 n:o I/201

Virallinen syyttäjä oli KO:ssa vireille panemassaan syytteessä lausunut, että eräs osuuskunta oli heinäkuussa 1978 ottanut käyttöönsä 20 m³:n suuruisen neutralointialtaan ja kerännyt sen täyteen jätevettä parin viikon aikana. Nesteen pH-mittausten puutteellisuuden vuoksi ei neutralointia oltukaan voitu suorittaa, vaan altaan sisältö oli laskettu sellaisenaan ainakin elokuun loppuun saakka viemäristöön, josta se oli joutunut edelleen kunnan jätevedenpuhdistamolle. Tämän kapasiteetti ei ollut kuitenkaan riittänyt puhdistamaan näin suurta määrää jätevesiä, vaan niitä oli laskettu puhdistamattomina Lestijokeen, minkä seurauksena läheisessä järvessä oli tapahtunut kalojen joukkokuolemia elo–syyskuun vaihteessa 1978. Tämän vuoksi syyttäjä vaati osuuskunnan hallituksen jäsenille rangaistusta jatketusta vesistön pilaamisesta ja kunnanhallituksen jäsenille rangaistusta vesistön pilaamisesta ilman VO:n lupaa. Oulun yliopiston kemian laitoksen lausunnon mukaan kalojen joukkokuolema oli johtunut jätevesien aiheuttamasta liian korkeasta veden emäksisyydestä, mutta siihen oli vaikuttanut myös veden hidas virtaamisnopeus ja korkea lämpötila.

Vastaajien tehtyä väitteen siitä, ettei KO ollut toimivaltainen käsittelemään juttua, KO katsoi jutun ratkaisemisen asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta, jota yleisellä tuomioistuimella ei ollut. Syyttäjän olisi näin ollen pitänyt panna asia vireille

VO:ssa. Sen vuoksi KO jätti VL 14: 5.1:n nojalla syytteen ja siihen perustuvat korvausvaatimukset tutkittavakseen ottamatta.

HO: Ei muutosta. Paikalliset kalastajainseura ja kalastuskunta ovat hakeneet muutosta HO:n päätökseen ja pyytäneet ensisijaisesti jutun palauttamista KO:een ja toissijaisesti sen siirtämistä VO:een OK 10: 29.1:n nojalla. KKO:ssa asia on jo esitelty 30. 5. 1983, mutta KKO:n päätöstä ei vielä tätä painoon vietäessä ollut annettu julki (R 82/608).

Myös kuuluisassa *Koijärven* rikosjutussa, jossa yhteensä 113 luonnonsuojelijaa syytettiin Tammelan KO:ssa VL:n säännösten rikkomisesta ym. rakennettuaan v. 1979–80 Koijärven lasku-uomaan useita patoja, tehtiin väite KO:n toimivallasta käsitellä juttua. *KO, p. 20. 12. 1982 § 1119,* kuitenkin hylkäsi tehdyn väitteen sillä perusteella, että syyttäjä oli käyttänyt hänelle VL 14: 5.1:n mukaan kuuluvaa oikeutta valita käsittelyn suorittava tuomioistuin eikä asian ratkaiseminen KO:n mielestä edellyttänyt erityistä vesiasiain tuntemusta. LSVO oli antanut jutussa KO:lle lausunnon, jota on jo kosketeltu edellä 5.5. luvussa. Siten lausunnon pyytämisen VO:lta ei vielä sinänsä ole katsottu merkitsevän sitä, että asian ratkaiseminen VL 14: 5.1:n tarkoittamassa mielessä edellyttää erityistä vesiasian tuntemusta. *THO, p. 22. 9. 1983 n:o 1379,* palautti jutun KO:een, koska eräs asian käsittelyyn KO:ssa osallistunut lautakunnan jäsen oli sen mielestä esteellinen. (Syyttäjä on hakenut muutosta HO:n päätökseen.)

Edellä tarkastelluissa tapauksissa kyseinen rikosasia on jätetty yleisissä tuomioistuimissa joko tutkimatta tai on tehty nimenomainen ratkaisu asian kuulumisesta AO:n toimivaltaan. Toisaalta yleisissä tuomioistuimissa on myös VL:n voimassaoloaikana tutkittu useita sellaisia rikosasioita, joissa on ollut kysymys luvattomasta rakentamisesta vesistöön ja vesistön pilaamisesta. Siten edellä selvitettyjen yksittäisten tapausten perusteella ei vielä ole lupa asettaa yleisiä sääntöjä tai tehdä johtopäätöksiä oikeuskäytännön kannasta sen kysymyksen suhteen, milloin rikosasiain ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta. Kun sanottu toimivaltakysymys ei ole ollut nimenomaisesti esillä monessakaan tapauksessa, lienee tarpeen tarkastella, minkälaisia vesioikeudellisia rikosasioita VO:t ja AO:t ovat yleensä tutkineet. Seuraavassa esityksessä tarkastellaankin eräitä sekä yleisissä tuomioistuimissa että vesituomioistuimissa käsiteltyjä vesioikeudellisia rikosasioita. Tapausten avulla pyrin selvittämään, onko yleensäkään havaittavissa mitään tiettyjä kriteerejä, joiden mukaan jutut ovat (jo syyttäjien toimesta) käytännössä jakautuneet VO:n ja AO:n välillä.

Ympäristörikostoimikunnan mietinnön (*KM 1973: 49*) mukaan maamme HO:issa on v:na 1961–72 ratkaistu yhteensä seitsemän vesien pilaamista koskevaa rikosasiaa.[42] Näistä kaksi koski tynnyrinpuhdistamosta tulevan

[42] Näin *KM 1973: 49* s. 91. Tosin toimikunta ei itse tutkinut HO:ien oikeuskäytäntöä, vaan sai käytettäväkseen *Juha Vikatmaan* keräämät vesioikeudellisia

öljyisen jäteveden aiheuttamaa vesien pilaantumista, kaksi törkeää tuottamuksellista kaivoveden pilaamista, yksi törkeästä tuottamuksesta tehtyä veden pilaantumista aiheuttaneen jätteen päästämistä vesistöön, yksi öljyvahingon aiheuttamista ja yksi kaivoveden ehtymisen aiheuttamista.

VO:issa on taas ympäristörikostoimikunnan mietinnön mukaan 1. 4. 1962–15. 8. 1972 välisenä aikana ratkaistu kaikkiaan 13 rikosasiaa.[43] Näistä seitsemän on ollut vesistön tai sitä pienemmän vesialueen pilaamista koskevaa juttua, kaksi puutavaran luvatonta varastointia toisen rannan edustalle koskevaa juttua, sekä yksi luvatonta ojan perkaamista ja vesistön pilaamista, yksi luvatonta vesistöön rakentamista ja ylipadotusta, yksi luvatonta toisen alueen käyttöön ottamista ja yksi kalastukselle aiheutettua vahinkoa koskeva juttu. Näistä VYO:ssa on haettu muutosta kymmenessä asiassa, joista seitsemässä oli muutoksenhakemus tutkittu 15. 8. 1972 mennessä.[44]

Ympäristörikostoimikunnan mietinnössä on yleisten tuomioistuinten (HO:ien) osalta otettu huomioon vain vesien pilaamista koskevat rikosasiat. Toimikunnan suorittama vertailu on siten puutteellinen. Esimerkkinä muunlaisista yleisissä

---

rikosasioita koskevat HO:ien päätökset vuosilta 1961–1972. Ks. tästä mt. s. 87. Toimikunnan mainitsema lukumäärä ei siten ole tilastollisesti luotettava. Vrt. tältä osin myös ed. 1.4. luvussa av:n 64 jälj.

[43] *KM 1973: 49* s. 90. Vrt. tästä 1.4. luvussa av:n 64 kohdalla.

[44] Tekstissä mainitut tapaukset on pääosin selostettu ympäristörikostoimikunnan mietinnössä s. 90–115, minkä vuoksi en ole selvittänyt niitä yksityiskohtaisemmin tässä yhteydessä. KKO:n vuosikirjoissa kyseisistä VO:ssa tutkituista rikosasioista on julkaistu *KKO 1967 II 15*, jossa oli kysymys sulfiittiselluloosatehtaan jätevesien päästämisestä vesistöön ilman VO:n lupaa. Tapausselostuksesta ilmenee, että vastaaja oli juuri ennen VL:n voimaantuloa tuomittu KO:ssa rangaistukseen samanlaisesta vesistön pilaamisesta. Ydinkysymyksenä tapauksessa pidettiin sitä, oliko vesistön pilaantumista aiheuttaneen jäteveden johtamisen vesistöön katsottava tapahtuneen pakkotilassa.

Toimikunta laski mukaan myös lainvoimaa vailla olleet VO:n ratkaisut. Näistä on sittemmin ollut esillä KKO:ssa tai VYO:ssa mm. seuraavat tapaukset: *KKO p. 28. 2. 1974 n:o 2585/73/VYO p. 9. 3. 1971 (VYD 29/1969)/ISVO p. 17. 1. 1969* (sulfaattiselluloosatehtaan jäteaineiden johtaminen vesistöön); *KKO p. 6. 9. 1974 n:o 925/VYO p. 9. 6. 1972 (VYD 38/1971)/LSVO p. 19. 8. 1971* (toisen vesialueen luvaton käyttöönottaminen varastoimalla savea jäälle); *KKO p. 14. 9. 1976 n:o 944/VYO p. 11. 10. 1973 (VYD 29/1972)/ISVO p. 17. 7. 1972* (sulfaattiselluloosatehtaan jätevesien laskeminen Saimaaseen, mitä *Vikatmaa,* Vesien saastuminen s. 92 s., on tarkastellut ISVO:n lainvoimaa vailla olleen päätöksen pohjalta); *KKO p. 6. 5. 1977 n:o 212/VYO p. 10. 11. 1972 (VYD 21/1971)/ISVO p. 7. 5. 1971* (Outokummun kaivoksen jätevesijuttu, josta professorit *Tauno* ja *Reino Ellilä* antoivat 14. 3. 1966 kyseisen rikosjutun oikeudellista taustaa selvittelevän lausunnon, jossa he tosin toisin kuin sittemmin tuomioistuimet päätyivät syytteen hylkäävään lopputulokseen; vrt. tästä *Ellilä–Ellilä,* passim sekä *Vikatmaa,* mt. s. 93 av:n 64 kohdalla) ja *VYO p. 2. 2. 1973 (VYD 35/1970)/ISVO p. 27. 4. 1970* (vesistön luvatonta patoamista ja perkaamista ym. Kymijoen Pyhtään haaran Ediskoskella koskeva rikosasia).

tuomioistuimissa ennen vuotta 1972 tutkituista laajoista vesioikeudellisista rikosasioista mainittakoon seuraava HO:ssa esillä ollut tapaus.

ISHO p. 28. 1. 1966 n:o 1008/Valkealan KO p. 13. 1. 1964

Syyttäjä oli KO:ssa vaatinut eräitä vesilaitoksia omistaneen yhtiön toimitusjohtajan ja hallituksen puheenjohtajan, tilanhoitajan ja teknillisen johtajan tuomitsemista rangaistukseen sen vuoksi, että nämä olivat osaksi v:n 1946 alusta lähtien sallineet vesilaitoksen yläpuolella padota vettä yli lupapäätöksissä sallitun padotuskorkeuden, ja heidän velvoittamistaan yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa suorittamaan valtiolle luvattomasta patoamisesta saatu taloudellinen hyöty. Lisäksi useat asianomistajat olivat vaatineet jutussa korvauksia sen vuoksi, että luvattoman patoamisen seurauksena vesi oli noussut heidän omistamiensa tilojen maille aiheuttaen vahinkoa. KO tutki jutun ja tuomitsi siinä sakkorangaistuksia jatketusta luvattomasta patoamisesta, määräsi korvauksia asianomistajille aiheutetuista vahingoista ja tuomitsi luvattoman patoamisen tuottaman taloudellisen hyödyn (8.000 mk) valtiolle menetetyksi.

KO:n päätökseen haettiin muutosta HO:ssa vain korvauksia ja taloudellisen hyödyn menettämistä koskevilta osin. HO hankittuaan asiassa ISVO:n lausunnon tutki asian näiltä osin.

V:n 1972 jälkeen on yleisissä tuomioistuimissamme käsitelty ja myös tutkittu mm. seuraavat aiheen kannalta merkittävät vesioikeudelliset rikosasiat, joissa on ollut kysymys pelkästään VL:n säännösten rikkomisesta ja joissa asia on saatettu vähintään HO:n ratkaistavaksi:[45]

KKO p. 10. 2. 1978 n:o 3033/77/THO p. 28. 4. 1975 n:o 458

Virallinen syyttäjä vaati R:lle Naantalin RO:ssa rangaistusta siitä, että tämä oli helmikuussa 1972 ilman K:n suostumusta tai VO:n lupaa suorittanut R:n ja K:n omistamien tilojen vesialueiden yhteisellä rajalla ruoppaustyötä rannasta merelle päin noin 60 metrin matkalla ja jättänyt kaivetun maan kuljettamatta pois vesialueelta ja siten aiheuttanut haittaa K:n vesialueelle huonontaen vesistön puhdistautumiskykyä ja mataloittaen lahtea. K yhtyi syytteeseen ja vaati lisäksi R:n velvoittamista poistamaan ruoppausmassat, suorittamaan korvausta kalastukselle aiheutetusta haitasta ja oikeudenkäyntikulujen korvaamista.

RO katsoi, että R oli syyllistynyt siihen, mistä hänelle oli vaadittu rangaistusta ja VL 1: 15:n, 2: 1.1:n ja 2: 2.1:n sekä 13: 1:n ja 13: 2:n nojalla tuomitsi R:n VL:n määräysten rikkomisesta sakkorangaistukseen. Sen sijaan RO, »koska ruoppausmassasta syntyneen vallin meren puoleinen pää oli noin kahden metrin päässä K:n vesialueesta ja koska R:n ja K:n vesialueiden välisellä rajalla oli tiheä kaislikko sekä lahti oli maan puoleisesta päästä niin matala, ettei vallin leviäminen enää vaikuttanut lahden luonteeseen ja kun veden laadun huononeminen oli ollut vain erittäin tilapäistä», hylkäsi vaatimuksen vallin poistamisesta ja muut paitsi oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeneet K:n vaatimukset aiheettomina.

HO puolestaan katsoi, että R:llä, joka oli kärsinyt haittaa matalikosta ja

[45] Tapausten lukuisuuden vuoksi on tähän esitykseen voitu valita esimerkinomaisesti niistä vain muutamia toimivaltakysymyksen kannalta tyypillisimpiä tapauksia.

lietteestä, oli oikeus ilman erikseen hankittavaa lupaa ruopata vesialuetta ja siirtää nostettu liete eri paikkaan vesistössä. R:n suorittamista toimenpiteistä ei myöskään ollut näytetty aiheutuneen K:lle huomattavaa haittaa taikka vahinkoa. Sen vuoksi HO, kumoten RO:n päätöksen, VL 1: 30:n nojalla hylkäsi syytteen ja vapautti R:n hänelle tuomituista rangaistuksesta ja korvausvelvollisuudesta. KKO: Ei mh-lupaa.

Hollo on tarkastellut edellä selostettua tapausta mm. siltä osin kuin siihen liittyy periaatteellinen kannanotto forumin suhteen.[46] Hollo kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että HO on perusteluissaan käyttänyt lainkohtaa, joka sisältää sen kysymyksen harkintaa, onko vastaaja ollut VO:n luvan tarpeessa vai ei. Kun HO:n ratkaisu lopputulokseltaan on päinvastainen kuin RO:n päätös, Hollo katsoo, että kyseessä tuntuisi olevan tapaus, jonka ratkaisemisessa olisi ollut turvauduttava VO:n asiantuntemukseen.[47] Hollo viittaa vielä aivan oikein HO:n päätökseen puutteellisuuteen perusteluun, josta jää lukijalle sellainen vaikutelma, ettei lupaa ruoppaamiseen tarvittaisi koskaan VL 1: 30:n tarkoittamissa tilanteissa. Tämä viittaa Hollon mielestä siihen, ettei HO olisi harkinnutkaan kysymystä luvantarpeen olemassaolosta, vaikka juuri tämä seikka olisi määrännyt sen, voidaanko rangaistukseen tuomita VL 13: 2:n nojalla.[48] Tällainen vaikutelma – on se sitten oikea tai väärä – olisi vältetty, jos HO:n päätöksen perusteluihin olisi lisätty maininta siitä, ettei toimenpiteestä ollut aiheutunut VL 1: 12–15:ssä tarkoitettua muutosta tai seurausta.

VL 1: 30:n mukaan tapauksessa on ollut tutkittava a) aiheutuiko toimenpiteestä VL 1: 12–15:ssä tarkoitettua muutosta tai seurausta ja b) johtuiko työn suorittamisesta vesialueen omistajalle huomattavaa haittaa. Jutun asiakirjoista ilmenneistä seikoista samoin kuin HO:n päätöksen perusteluista saa sellaisen käsityksen, että tapauksessa on jouduttu harkitsemaan lähinnä b-kohdassa mainittua kysymystä. Mielestäni voidaan perustellusti katsoa niinkin, ettei tämän kysymyksen ratkaiseminen ole vaatinut erityistä vesiasiain tuntemusta. Tällöin asianosaisten kannalta on ollut prosessitaloudellisesti edullisempaa, kun syyte on käsitelty paikallisessa Naantalin RO:ssa eikä Helsingissä sijaitsevassa LSVO:ssa.[49]

KKO p. 4. 9. 1979 n:o 1324/HHO p. 6. 1. 1976 n:o 1018

Öljytynnyreiden puhdistusliikkeessä oli käytettyjä tynnyreitä pestäessä menetelty niin huolimattomasti, että öljyä ja tynnyreiden pesemisessä käytettyä lipeäpitoista ainetta oli päässyt valumaan puhdistuslaitoksen alapuolella sijaitsevaan puroon ja sitä kautta edelleen Sipoonjokeen. Tästä oli aiheutunut yksityistä ja yleistä etua loukkaavaa veden laadun vahingollista muuttumista purossa ja joessa sekä vahinkoa useille asianomistajille. Liikettä harjoittaneen yhtiön toimitusjohtaja tuomittiin VL 1: 19.1:n, 1: 20:n ja 13:

[46] Muut *Hollon* tekstissä mainitun tapauksen pohjalta erikseen käsittelemät kysymykset koskevat teon rangaistavuutta VL:n mukaan, toimenpiteen suhdetta luvantarpeen harkintaan ja ruoppaustoimenpiteen luvallisuutta VL 1: 30:n perusteella. Ks. tästä *Hollo*, DL 1978 s. 201–208.

[47] *Hollo*, mt. s. 203.

[48] *Hollo*, mt. s. 203 s.

[49] Myös *Hollo*, mt. s. 202 s., katsoo, että kun kyseessä oli naantalilainen tapaus, olisi ehkä ollut prosessitaloudellisesti kohtuutonta, jos asia olisi voitu ajaa vain Helsingissä toimivassa LSVO:ssa. Vrt. tästä myös ed. av:n 10 jälj.

1.2:n sekä RL 7: 2:n nojalla jatketusta törkeästä tuottamuksesta tehdystä ryhtymisestä vesistön pilaantumista aiheuttavaan toimenpiteeseen sakkorangaistukseen sekä yhdessä yhtiön kanssa suorittamaan vahingonkorvauksia asianomistajille.[50]

VHO p. 19. 12. 1975 n:o IV/140

Vastaajat olivat P Oy:n hallituksen jäseninä v:n 1971 keväästä lähtien seuraavan vuoden marraskuun loppuun saakka ilman VO:n lupaa tahallaan päästäneet sahanpurua ja parkkia erääseen lampeen seurauksin, että lammen vesi oli täysin pilaantunut ja ympäristön viihtyvyys oli vähentynyt huomattavasti. Sen vuoksi vastaajat tuomittiin VL 1: 19:n ja 13: 1.1:n sekä RL 7: 2:n nojalla jatketusta tahallisesta VL:n säännösten rikkomisesta sakkorangaistuksiin. KO oli lisäksi tuominnut yhtiön menettämään valtiolle rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 80.000 mk, mistä HO vapautti yhtiön.[51]

THO p. 27. 12. 1979 n:o 2797

Syyttäjä ja eräät asianomistajat olivat KO:ssa vaatineet maanviljelijä A:n tuomitsemista rangaistukseen siitä, että tämä oli huhtikuun alkupuolella 1976 levittänyt sikalan lietettä pellolle maan ollessa roudassa, mistä oli ollut seurauksena, että lietettä oli valunut pellon ojiin ja niitä myöten asianomistajien omistamaan luonnonlähdekaivoon ja läheiseen järveen pilaten kaivoveden ja rantavettä. Tämän vuoksi syyttäjä ja asianomistajat olivat VL 1: 19:n ja 13: 1.2:n nojalla vaatineet A:lle rangaistusta törkeästä tuottamuksesta tapahtuneesta VL:n määräysten rikkomisesta. Lisäksi asianomistajat olivat vaatineet A:lta korvauksia uuden kaivon teettämishinnasta ja ranta-alueen arvon alentumisesta käyttö- ja virkistysalueena. KO tutki jutun ja katsoi tosin selvitetyksi, että A oli levittänyt sikalan lietettä pellolle, mutta jääneen näyttämättä, että mainitusta menettelystä olisi ollut seurauksena asianomistajien luonnonlähdekaivon tai läheisen järven rantaveden pilaantuminen. Sen vuoksi KO hylkäsi syytteen ja tehdyt korvausvaatimukset. HO ei muuttanut KO:n päätöstä.

Tuomioistuinten hylkäävä päätös perustuu siihen rikosprosessuaaliseen periaatteeseen, että syyte on näytettävä toteen kaikilta osiltaan. KO:n päätöksestä ilmenee epäsuorasti, että sinänsä asianomistajan luonnonlähdekaivo ja läheisen järven rantavesi on voitu katsoa pilaantuneiksi. Myös asiassa suoritetuissa tutkimuksissa vedet oli todettu juoma- ja talousvedeksi kelpaamattomiksi ulosteperäi-

---

[50] Vrt. mainitun oikeustapauksen johdosta myös samantapaiset yleisissä tuomioistuimissa tutkitut vesioikeudelliset rikosjutut *HHO p. 8. 4. 1965 n:o 674* ja *HHO p. 10. 11. 1966 n:o 1707*, jotka *Vikatmaa* on selostanut teoksessaan Vesien saastuminen s. 95 s.

[51] *KHO 1973 A II 124* koskee samassa asiassa VO:lle tehtyä lupahakemusta, joka hylättiin. KHO:n päätöksen valossa näyttää siltä, että tekstissä selostetun rikosasian ratkaiseminen on edellyttänyt ainakin jonkin verran vesiolojen tuntemusta. Kyseisessä rikosasiassa on kuitenkin ilman limnologista tai ekologista asiantuntemustakin voitu pitää selvitettynä, että vesi kyseisessä lammessa oli pilaantunut ja että VL:n säännöksiä oli rikottu, koska VO:n lupaa pilaavan aineen päästämiseen vesistöön ei ollut saatu.

sesti saastuneina. Sen sijaan KO ja HO ovat katsoneet jääneen näyttämättä ainakin sen seikan, että mahdollinen pilaantuminen olisi johtunut vastaajan menettelystä. Toimivaltakysymyksen kannalta tapauksen pohjalta on pääteltävissä, ettei tämän seikan (pilaantumisen syysuhteen näyttämättä jäämisen) toteamisen ole katsottu vaativan erityistä vesiasiain tuntemusta.

KKO p. 3. 11. 1982 n:o 4795/THO p. 16. 6. 1982 n:o 913

Virallinen syyttäjä lausui KO:ssa, että A, B ja C olivat vuosien 1977 ja 1980 välisenä aikana turkistarhausta harjoittaessaan ilman VO:n lupaa johdattaneet turkistarhoistaan kertyneitä saastuneita jätevesiä ja muita likavesiä avo-ojaa pitkin läheiselle 55 ha:n suuruiselle järvelle sillä seurauksella, että järven vesi oli pahoin saastunut. Niinpä järvessä oli tapahtunut runsasta kalakuolemaa vuosina 1978 ja 1979 sekä veden laatu oli muutenkin huonontunut vuodesta 1977 lähtien siinä määrin, ettei sitä ollut voitu käyttää esimerkiksi saunavetenä eikä uimiseen. Vesi oli käynyt pahan hajuiseksi ja limaiseksi sekä järven kokonaistyppi- ja ammoniumpitoisuudet kohonneet erittäin korkeiksi. Järven saastumisesta olivat joutuneet kärsimään taloudellista sekä muuta vahinkoa ja haittaa useat henkilöt ja yhteisöt, jotka omistivat kiinteistön järven rannalla tai saaressa taikka joilla muuten oli oikeus järven vesialueeseen. Sen vuoksi syyttäjä VL 1: 19.1:n sekä 13: 1 ja 2.1:n ja RL 7: 2:n nojalla vaati vastaajille rangaistusta jatketusta VL:n säännösten rikkomisesta. VH ja useat asianomistajat yhtyivät syytteeseen sekä asianomistajat vaativat korvauksia heille aiheutuneista vahingoista.

KO, suoritettuaan paikalla katselmuksen, katsoi syytteen näytetyksi ja VL 1: 19.1:n ja 13: 1.1:n sekä RL 6: 3.3:n ja 7: 2:n nojalla tuomitsi vastaajat jatketusta VL:n säännösten rikkomisesta sakkorangaistuksiin. Lisäksi vastaajat velvoitettiin suorittamaan asianomistajille vahingonkorvauksia kiinteistöjen arvon alenemisesta ja niiden käyttötarkoituksen estymisestä, kaivojen pilaantumisesta sekä kala- ja rapukannan istuttamiskuluista.

HO katsoi jääneen näyttämättä, että kyseisten kiinteistöjen arvo olisi vastaajien syyksi luettujen tekojen johdosta pysyvästi alentunut. Sen sijaan HO:n mielestä kiinteistöjen käyttö oli estynyt ja eräiden asianomistajien kaivot olivat pilaantuneet sanottujen tekojen johdosta. Näiltä osin HO tuomitsi kiinteistön omistajille korvauksia. Muilta osin KO:n päätös jäi pysyväksi. – Vastaajat ja asianomistajat ilmoittivat edelleen tyytymättömyyttä HO:n päätökseen. KKO: Ei val.lupaa.

Sinänsä järven ekologisesta tilasta ei tässäkään tapauksessa vallinnut epäselvyyttä. Sen sijaan vastaaajien puolesta väitettiin, että järven saastuminen oli aiheutunut muista seikoista kuin turkistarhauksesta. KO viittasi päätöksensä perusteluissa siihen, että LSVO oli todennut vesien pilaamisen 14. 1. 1980 B:n jäteveden johtamista koskevaan lupahakemukseen antamassaan hylkäävässä päätöksessä ja että turkistarhauksesta aiheutunut saastuminen oli todettu myös vesipiirin vesitoimiston suorittamissa tutkimuksissa samoin kuin KO:n suorittamassa katselmuksessa. Lieventävänä seikkana KO totesi, että vastaajat olivat ryhtyneet toteuttamaan vesivalvontaviranomaisten vaatimia toimenpiteitä saastumisen ehkäisemiseksi. Vahingonkorvausten osalta KO otti huomioon sen, ettei järven pilaantuminen ollut aiheutunut yksinomaan vastaajien toimesta.

Edellä suoritetun yleisissä tuomioistuimissa käsiteltyjä vesioikeudellisia rikosasioita koskeneen tarkastelun jälkeen on syytä vertailevassa mielessä selvittää, minkälaisia rikosasioita vastaavasti vesituomioistuimissamme on käsitelty 15. 8.

1972 jälkeisenä aikana, mihin saakka ympäristörikostoimikunnan tutkimus ulottui. Selvitys ulottuu v:n 1982 loppuun asti eli koskee suurin piirtein viimeistä kymmenvuotiskautta.

PSVO:ssa oli mainittuna aikana käsitelty yhteensä kymmenen rikosasiaa. Nämä olivat koskeneet voimalaitoksen lupapäätöksessä määrätyn pohjapadon rakentamista lupapäätöksestä poiketen, jätevesien johtamista koskevan lupapäätöksen luapehtojen noudattamatta jättämistä, luvatonta vesistön pilaamista, voimalaitos- ja säännöstelyluvassa asetettujen kalakannan säilyttämisvelvoitteiden laiminlyöntiä, voimalaitosluvassa määrätyn kalaportaan rakentamisen laiminlyöntiä, VL:n vastaisesti tapahtunutta ojankaivamista, soranottoa pohjavedenottamon suoja-aluepäätöksessä määritellyn tason alapuolelta, ilma VO:n lupaa suoritettua pohjavedenpinnan alentamista soranottoalueella soranoton helpottamiseksi, kalankasvatuslaitoksen toimintaa ilman lupaa sekä pohjavedenottamon läheisyydessä noin 4 metriä pohjavedenpinnan alapuolelta tapahtunutta soranottoa ja sen aiheuttamaa vaaraa vedenottamon vedenlaadulle. Seitsemässä tapauksessa VO:n päätöksestä oli valitettu VYO:een.

ISVO:ssa oli samana aikana käsitelty 13 rikosasiaa. Nämä olivat koskeneet vesistön pilaamista, laitonta patoamista ym., kulkuoikeuden väärinkäyttöä vesistössä, jäteveden johtamista koskevan VO:n päätöksen noudattamatta jättämistä, järven ruoppaamista ym., kalanviljelylaitoksen harjoittamista lupapäätöksestä poiketen, tierummun rakentamista, järven säännöstelyä lupamääräysten vastaisesti, tahallista VL:n säännösten rikkomista (VL 13: 1.1), luvatonta puutavaran kuljetusta pudotuspaikalle, pohjavesioloja vaarantanutta soranottoa pohjavedenottamon suoja-alueella, VL:n vastaista laiturin rakentamista yhteiselle valkama-alueelle ja pohjapadon rakentamista jokeen ilman VO:n lupaa. Kahdeksassa tapauksessa VO:n päätöksestä oli valitettu VYO:een.

LSVO:ssa oli kyseisenä aikana käsitelty ainakin 13 rikosasiaa. Näistä kuudessa oli kysymys vesistön pilaamisesta jätevesiä yms. johtamalla, yhdessä pohjaveden pilaamisesta, yhdessä vesialueen luvattomasta täyttämisestä, yhdessä ruoppaus- ja raivaustöiden suorittamisesta sekä rakentamisesta toiselle kuuluvalla alueella, yhdessä ojan luvattomasta syventämisestä ym., yhdessä luvattomasti rakennetun padon, jokiuoman ja kalanviljelylaitoksen käyttämisestä sekä vesistön pilaamisesta, yhdessä pohjavedenpinnan luvattomasta alentamisesta ja pohjaveden luvattomasta ottamisesta sekä yhdessä veden vapaan juoksun estämisestä avonaisessa laskuojassa.

Kun vesioikeudellisten rikosasioiden määrä on edelleenkin suhteellisen vähäinen sekä VO:issa että AO:ssa,[52] on oikeuskäytännön perusteella vaikea tehdä täsmällisiä johtopäätöksiä tuomioistuinten kannasta VL 14: 5.1:n soveltamisen suhteen.[53] Kuitenkin jo selvitetyn oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että suurimmat vesistöjen pilaamista ja luvatonta säännöstelyä koskevat rikosasiat on VL:n voimaatulon jälkeen

[52] Vrt. tästä 1.4. luvussa av:n 62 jälj.

[53] Vrt. *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 133.

käsitelty yleensä VO:issa. VO on useissa käsittelemissään rikosasioissa suullisen käsittelyn lisäksi toimittanut tarkastuksen paikalla. Toisaalta myös AO:issa on käsitelty suurehkojakin vesistön pilaamista ja luvatonta patoamista tai täyttämista koskevia rikosasioita.[54] Tällöin on useimmiten voitu pitää selvänä ilman limnologista tai teknistä asiantuntemustakin, että vesi kyseisissä vesistöissä oli pilaantunut tai että VO:n lupapäätöksen ehtoja oli kyseisessä asiassa rikottu.[55] Tavallisesti selvitykseksi veden pilaantumisesta on oikeudelle jätetty vesiviranomaisen tai muun alan asiantuntijan lausunto. Poikkeuksellisesti myös AO on voinut toimittaa tarkastuksen paikalla. Mahdollinen katselmustarve ei siten vielä merkitse sitä, että asian pitäisi kuulua VO:n toimivaltaan, koska myös AO voi suorittaa katselmuksen paikalla (OK 17: 56). Toisaalta syyttäjällä on myös vesioikeudellisten rikosasioiden osalta sekä VO:ssa että AO:ssa velvollisuus näyttää syytteensä toteen. Vesirikosasioissa on noudatettava, ellei VL:ssa ole VO:n osalta nimenomaisia poikkeussääntöjä, yleisiä rikosprosessin periaatteita ja menettelytapoja.[56] Samoin niihin sovelletaan rikosasioissa yleensä noudatettavia todistustaakkasääntöjä. Tämä merkitsee pääsääntönä sitä, että syyttäjän ja rikosasian asianomistajan »tulee näyttää toteen ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa nojautuu» (OK 17: 1.2). Edelleen tästä seuraa, että syyttäjän ja asianomistajan on näytettävä toteen kaikki rikokseksi väitetyn teon sekä subjektiiviset että objektiiviset tunnusmerkit. VO:n ja AO:n ei tarvitse viran puolesta ryhtyä selvittämään esimerkiksi sitä seikkaa, onko vesi kyseisessä vesistössä pilaantunut,[57] vaan selvittämättä jäämisen riski on tässä suhteessa syyttäjällä ja asianomistajilla.[58] Elleivät nämä ole esittäneet mainitusta seikasta riittävää selvitystä, on syyte hylättävä näyttämättömänä, kuten edellä selostetussa

---

[54] Tällaisia yleisissä tuomioistuimissa tutkittuja suurehkoja vesioikeudellisia rikosasioita ovat olleet mm. edellä tässä luvussa selostetut *ISHO p. 28. 1. 1966 n:o 1008, VHO p. 19. 12. 1975 n:o IV/140* ja *KKO p. 3. 11. 1982 n:o 4795/THO p. 16. 6. 1982 n:o 913.*

[55] Vrt. kuitenkin av:n 45 jälj. selostettu *KKO p. 10. 2. 1978 n:o 3033/77* ja sen johdosta *Hollo*, DL 1978 s. 201–208.

[56] Samoin *Ellilä–Ellilä* s. 11 s. ja *KM 1939: 3*, perustelut s. 417.

[57] Vrt. kuitenkin VL 16: 47:n säännös siitä, että VOT tai asian suullisessa käsittelyssä VO voi vesioikeudellisessa rikosasiassa määrätä poliisitutkinnan toimitettavaksi taikka, milloin tutkinta on toimitettu, sitä määräämissään kohdin täydennettäväksi. Rikosprosessille VO:ssa on siis ominaista osittain inkvisitorinen eli tutkimismenetelmä. Vrt. tästä 6.3.5. luvussa av:n 181 kohdalla.

[58] Samoin *Ellilä–Ellilä* s. 12 ja 15 s.

tapauksessa *THO p. 27. 12. 1979 n:o 2797* on tehty. Tällaisessa tapauksessa asian ratkaisemisen ei ole katsottava vaativan erityistä vesiasiain tuntemusta.

Kovinkaan monessa tapauksessa yleiset tuomioistuimet eivät ole jättäneet siellä vireille pantua rikosasiaa tutkimatta sillä perusteella, että asian ratkaisemisen on katsottu vaativan erityistä vesiasiain tuntemusta. Lähinnä kyseisellä säännöksellä näyttää olleen vaikutusta syyttäjiin ja asianomistajiin näiden valitessa oikeuspaikkaa. Oikeuskäytännöstä havaitaan edelleen, että valtaosa pienehköistä VL:n säännösten rikkomista koskevista rikosasioista on VL:n voimaantulon jälkeenkin käsitelty AO:issa, kuten lainsäätäjän tarkoitus on ollutkin.[59] Näin ollen saatetaan perustellusti katsoa, että VL 14: 5.1:n kriteeri erityisasiantuntemuksesta on käytännössä myötävaikuttanut siihen, että vesioikeudelliset rikosasiat ovat tuomioistuinten resurssit ja prosessitaloudelliset näkökohdat huomioon ottaen jakautuneet ilmeisen onnistuneesti ja lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla VO:ien ja AO:ien välillä.[60] Eri asia on, pidetäänkö nykyistä järjestelmää de lege ferenda periaatteelliselta kannalta hyväksyttävänä.[61]

10.1.6. Teko käsittää myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava

10.1.6.1. Yleisiä näkökohtia

VO:n toimivalta vesioikeudellisessa rikosasiassa saattaa olla kokonaan poissuljettu tietyissä tapauksissa, joissa taas yleinen tuomioistuin on yksinomaan toimivaltainen. Näin on VL 14: 5.2:n mukaan asian laita silloin, kun VL:ssa rangaistavaksi säädetty teko käsittää myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava. Kyseinen säännös on otettu lakiin sen vuoksi, että VL:n samoin kuin yleensä muidenkin erikoislakien rangaistussäännökset on katsottu toissijaisiksi tällaisissa

---

[59] Vrt. tältä osin ed. av:n 11 jälj.

[60] Pääpiirteissään samoin *Vikatmaa*, mt. s. 133.

[61] Vrt. tästä jälj. de lege ferenda 12. luvussa av:n 128 kohdalla, av:n 130 kohdalla, av:n 133 ed., av:n 148 ed. ja av:n 154 ed.

tapauksissa.[62] Meillä asian luonteen rikosasioissa katsotaan yleensäkin määräytyvän tekoon sisältyvän ankarimmin rangaistavan rikoksen mukaan. Nurinkurista olisikin, jos VO joutuisi tuomitsemaan rangaistuksen pääasiassa yleisen rikoslain nojalla.

VL 14: 5.2:n lainkohtaa vastaava säännös sisältyi melkein samasanaisena jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean mietinnön (*KM 1939: 3*) lakiehdotukseen samoin kuin v:n 1944 vesistölakiehdotukseen (296 §), vaikka niissä olikin edellytetty lakiehdotusten mukaiset rikosasiat muilta osin käsiteltäviksi yksinomaan ehdotetuissa vesituomioistuimissa/vesistöoikeuksissa. Myös Ruotsin v:n 1918 vesilainsäädännössä oli vastaavanlainen rajoitus VD:n toimivaltaan kuuluviin vesioikeudellisiin rikosasioihin nähden (VaL 1918:n 11: 19).[63]

VL 14: 5.2:n nimenomaisen sanamuodon mukaan yleisen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvat ainoastaan syytteet ja muut vaatimukset niistä teoista, joihin sisältyvästä rikoksesta on RL:ssa säädetty ankarampi rangaistus kuin VL:ssa. Lainkohdassa ei ole lainkaan käsitelty oikeuspaikan määräytymistä sellaisessa tapauksessa, jossa teko on rangaistava VL:n lisäksi jonkin muun lain kuin RL:n nojalla. E contrario-tulkinnan avulla on tällöin pääteltävissä, että AO:n lisäksi myös VO on tällaisissa tapauksissa toimivaltainen tutkimaan kyseisen rikosasian.[64] Tällaista tulkinta tukee lisäksi se, että kysymyksessä on poikkeussäännös saman pykälän 1 momentissa lausutusta yleisemmästä säännöstä. Siten kyseisen lainkohdan nojalla VO:n toimivaltaa ei voida supistaa enempää kuin mitä säännöksen sanamuodosta nimenomaan ilmenee. Toisaalta VL 14: 5.2:n sanamuodosta (»Milloin kuitenkin . . . aina tehtävä yleisessä tuomioistuimessa.») ilmenee, että VO:n toimivalta on lainkohdan edellyttämissä tapauksissa tarkoitettu poissuljetuksi myös niissä tapauksissa, joissa asian ratkaiseminen saman pykälän 1 momentissa mainituin tavoin edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta. Tältä osin 2 momentin säännös on ensisijainen saman pykälän 1 momentin viimeisen virkkeen säännökseen verrattuna. RL:n ankarammuus on siis primäärinen peruste asian ratkaisemisen edellyttämään erityiseen vesiasiain tuntemukseen

---

[62] Ks. *KM 1958: 97* s. 74 ja *HE 1959: 64* s. 30. Vrt. myös *KM 1939: 3*, perustelut s. 398 ja kirjallisuudesta *Vikatmaa*, mt. s. 133.

[63] VaL 1918:n 11: 19 kuului seuraavasti: »Om gärning, som är belagd med straff enligt 13 kap. 11, 12 eller 13 §, är straffbar jämväl enligt stadgande i (allmänna strafflagen), vilket innehåller strängare straffskala än vattenlagens, varde åtal för sådan gärning jämte vad med den talan hör samman icke räknad till vattenmål.»

[64] Ks. myös KHO:n lausunto v:n 1944 esitysehdotuksen johdosta, *KHO:n vuosikirja 1946* s. 543, ja *Vihervuori* s. 408 av. 3.

verrattuna. Tällaisissa käytännössä hyvinkin mahdollisissa tapauksissa yleisen tuomioistuimen on korvattava puuttuva vesiasiain tuntemuksensa hankkimalla VL 14: 6:n nojalla asiasta lausunnon VO:lta.[65]

Edellä lausuttu huomioon ottaen VO on toimivaltainen tutkimaan VL:n mukaan rangaistavia rikosasioita seuraavissa kolmessa tapauksessa:

1) kun teko on rangaistava yksinomaan VL:n mukaan;
2) kun teko on rangaistava sekä VL:n että jonkin muun lain kuin RL:n nojalla;
3) kun teko on rangaistava sekä VL:n että RL:n mukaan eikä siitä RL:ssa säädetty rangaistus ole ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava.

AO on puolestaan kaikissa edellä mainituissa tapauksissa valinnanvaraisesti toimivaltainen tuomioistuin, ellei asian ratkaiseminen vaadi erityistä vesiasiain tuntemusta, jolloin asia kuuluu VO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Sellaiset tapaukset, joissa teko on rangaistava myös RL:n mukaan ja siitä RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava, kuuluvat kuitenkin aina AO:n yksinomaiseen toimivaltaan riippumatta siitä, vaatiiko asian ratkaiseminen erityistä vesiasiain tuntemusta.

VL 14: 5.2:n sanamuodosta ». . . syyte ja muut vaatimukset aina tehtävä . . .» ilmenee, että säännöksen velvoite koskee yhtä hyvin syyttäjää kuin asianomistajaa. Tältä osin on siis toisin kuin saman pykälän 1 momentissa säädetyn asian ratkaisemisen edellyttämän erityisen vesiasiain tuntemuksen osalta asianomistajalle asetettu ennen jutun vireille saattamista samanlainen selonottovelvollisuus asian laadun suhteen kuin viralliselle syyttäjällekin. Jotta syyttäjä tai asianomistaja voisivat saattaa jutun vireille oikeassa tuomioistuimessa, on heidän ennen syytteen ja muiden vaatimusten tekemistä tutkittava, seuraako syytteen alaisesta teosta rangaistus, paitsi VL:n, myös RL:n mukaan, ja jos seuraa, niin kummassa niistä säädetty rangaistus in abstracto on ankarampi. Jäljempänä olevasta esityksestä selvinnee, ettei kysymys ole aina edes juristeillekaan yksinkertaisesta asiasta.

OK 14: 3:n mukaan virallisen syyttäjän on heti oikeudenkäynnin alussa esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet. Vastaavasti VL 16: 45.1:n

---

[65] Vrt. *Hollo*, DL 1978 s. 203 ja toisaalta esim. 5.5. luvussa av:n 121 kohdalla sekä jälj. av:n 95 kohdalla selostettu *KKO 1973 II 82*.

mukaan syyttäjän on ilmoittaessaan rikosasian VO:n käsiteltäväksi lähetettävä VO:lle syytekirjelmä ja poliisitutkintapöytäkirja. Samoin asianomistajan ajaessaan VO:ssa syytettä asiassa, jota syyttäjä ei ole ilmoittanut syytteeseen pantavaksi, tulee VL 16: 46.1:n mukaan toimittaa VO:lle syytekirjelmä, niinkuin kannekirjelmästä riita-asioissa on säädetty. Sen sijaan kummassakaan laissa ei ole säädetty, että syyttäjän tai vielä vähemmän asianomistajan tarvitsisi syytteessään mainita niitä lainkohtia, joihin syytevaatimus perustuu, vaikka syyttäjät näin yleensä menettelevätkin. Syytteen katsotaan tulleen asianmukaisesti esitetyksi, kun syyttäjä tai asianomistaja on vaatinut rangaistusta tietystä rikollisesta teosta lainkohtia mainitsematta. Kuitenkin VL 14: 5.2 edellyttää, että syyttäjä tai asianomistaja ovat jo ennen jutun vireillesaattamista oikean tuomioistuimen löytämiseksi selvittäneet, missä kaikissa lainkohdissa teosta on säädetty rangaistus, ja verranneet niissä olevia lainkohtia toisiinsa. Vastuu tässä suhteessa virheellisestä ratkaisusta, esimerkiksi velvollisuus korvata vastapuolen oikeudenkäyntikulut, on asian vireille saattaneella asianosaisella.[66] Kuitenkaan meillä käytännössä syyttäjiä ei ole velvoitettu korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikuluja.

Käsillä olevassa tapauksessa on kysymys RL 7: 1:ssä säädetystä ideaalikonkurenssista, tarkemmin sanottuna sen 2. virkkeessä mainitusta tapauksesta, jossa samalla teolla on tehty kaksi tai useampia erilaisia rikoksia (erikaltainen ideaalinen konkurenssi).[67] Oikeuskirjallisuudessa ja käytännössä on nimittäin katsottu RL 7: 1:n säännöksen RL:n yleiseen osaan kuuluvana voivan tulla sovellettavaksi myös erikois- eli spesiaalirikosoikeudessa,[68] johon VL:n rangaistussäännökset kuuluvat.[69]

Oikeuskirjallisuudessa vallitsevan mielipiteen mukaan ideaalikonkurenssi on olemassa, jos ne teot, joilla rikostunnusmerkistö toteutetaan, ovat joltakin osalta yhteneväiset. Täytäntöönpanotoimien ei tarvitse olla koko laajuudeltaan identtisiä, vaan riittää, että ne peittävät osaksikin toisiaan.[70]

Ideaalikonkurenssitapauksissa tuomitaan RL 7: 1:n mukaan ainoastaan yksi yleistä lajia oleva rangaistus. Jos rikoksista on säädetty eri rangaistukset, käytetään sitä lainpaikkaa, joka on ankarin. Rikosten useammuus otetaan huomioon raskaut-

[66] Vrt. KHO:n lausunto, *KHO:n vuosikirja 1946* s. 543.

[67] Ks. tästä *Honkasalo* II s. 255 ja *Koskinen* s. 90–94.

[68] Ks. *Koskinen* s. 94 s.

[69] Ks. 6.3.5. luvussa av:n 177 kohdalla.

[70] Ks. tästä *R. Ellilä,* Uusittu liikennerikosoikeus s. 181, *Honkasalo* II s. 256 ja *Koskinen* s. 227–284.

tavana asianhaarana. Tuomioistuimen on päätöksessään todettava, mihin rikoksiin vastaaja on kyseisessä tapauksessa syyllistynyt.[71]

Rangaistussäännösten keskinäisen ankaruussuhteen määräämiseen liittyvät kysymykset muodostavat oman problematiikkansa. Nämä samoin kuin konkurenssioppi yleensäkin kuuluvat rikosoikeuden alaan, mutta tässä yhteydessä ne vaikuttavat VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan määräytymiseen vesiasioissa. Sanottu seikka on vain eräs osoitus rikos- ja prosessioikeudellisten kysymysten läheisestä yhteenkuuluvuudesta. Prosessioikeuden alalla rangaistussäännösten keskinäisen ankaruussuhteen määrääminen tulee esille myös reformatio in pejus-kysymyksen yhteydessä.[72]

Rangaistussäännösten ankaruussuhde määrätään ideaalikonkurenssissa ensi sijassa rangaistusmaksimien perusteella. Jos maksimit ovat yhtä suuret, pidetään ratkaisevana minimirangaistusten ankaruutta.[73] Rangaistuslajien keskinäisestä ankaruusjärjestyksestä ei laissa ole mainintaa, vaikkakin ne on RL 2: 1:ssä lueteltu järjestyksessä vankeus ja sakko. Vankeutta on kuitenkin selvästi pidettävä sakkoa ankarampana rangaistuksena.[74] Tosin myöhemmin mahdollista sakon muuntorangaistusta määrättäessä tämä suhde voi muuttua päinvastaiseksi. Tämä seikka ei kuitenkaan saata vaikuttaa toimivaltakysymyksen määräytymiseen. Siten aina kun VL:ssa ainoastaan sakolla rangaistavaksi säädetty teko (esim. VL 13: 5.2 ja 13: 8) käsittää myös RL:ssa vankeudella rangaistavaksi säädetyn rikoksen, ei VO ole toimivaltainen tutkimaan asiaa.

Oikeuskirjallisuudessa on ideaalikonkurenssin osalta katsottu, ettei lainkohtien ankaruutta arvosteltaessa ole kiinnitettävä huomiota erityisiin rangaistuksiin, kuten viraltapanoon ja virantoimituksesta erottamiseen.[75] Tämä on pääteltävissä myös RL 7: 7:n säännöksestä, jonka mukaan ideaalikonkurenssissa syyllinen on tuomittava yleistä lajia olevan rangaistuksen lisäksi myös viraltapanoon tai virantoimituksesta erotettavaksi, jos

[71] Ks. rangaistuksen määräämisestä ideaalikonkurenssissa olevista rikoksista yksityiskohtaisemmin *Honkasalo* II s. 258 s. ja III s. 218–222, *sama*, Rangaistusten yhdistämisestä s. 110–114 ja *Koskinen* s. 99–112.

[72] Ks. tästä *Tirkkonen*, LM 1936 s. 244–251 ja *Virolainen*, passim.

[73] Ks. yksityiskohtaisemmin *Honkasalo* III s. 214 s., *sama*, Rangaistusten yhdistämisestä s. 102–104 ja *Koskinen* s. 99–101.

[74] Ks. myös *Koskinen* s. 101–103, *Tirkkonen*, LM 1936 s. 248 ja *Virolainen* s. 70.

[75] Näin *Grotenfelt* s. 164, *Honkasalo* III s. 215 ja *sama*, Rangaistusten yhdistämisestä s. 104.

sellainen seuraamus on jostakin rikoksesta säädetty. Sanottu seikka ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteikö nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa, jossa toimivaltakysymyksen ratkaisemiseksi joudutaan määräämään teosta toisaalta RL:n ja toisaalta VL:n mukaan tuomittavien rangaistusten keskinäinen ankaruussuhde, jouduttaisi vertaamaan erityisiä päärangaistuksia yleistä lajia oleviin rangaistuksiin.

Erityisten rangaistusten ankaruussuhteesta on ensinnä todettava, että niistä viraltapano on virantoimituksesta erottamista ankarampi seuraamus. Eräistä RL 40 luvun virkarikoksia koskevista säännöksistä (18.2 §, 19 § ja 21 §) on pääteltävissä, että lainsäätäjä on pitänyt sakkoa virantoimituksesta erottamista ja viraltapanoa lievempänä rangaistuksena.[76] Näin asia ilmeisesti käytännössä koetaankin. Vankeusrangaistusta on taas pidetty virantoimituksesta erottamista ankarampana seuraamuksena.[77] Sen sijaan vankeusrangaistus ja viraltapano eivät ole sillä tavoin verrattavissa toisiinsa, että voitaisiin in abstracto määrätä niiden keskinäinen ankaruussuhde.[78] Lievin virkavirheestä johtuva rikosoikeudellinen seuraamus on varoitus (RL 40: 21).[79]

RL:iin sisältyy useita säännöksiä, joissa kriminalisoidut teot voivat olla ideaalikonkurenssissa VL:ssa rangaistaviksi säädettyjen tekojen kanssa. Pääosin nämä sisältyvät luvatonta viljelystä, metsästystä ja kalastusta koskevaan 33 lukuun, vaarantamisrikoksia käsittelevään 34 lukuun ja omaisuuden vahingoittamisen kriminalisoivaan 35 lukuun. Myös eräät RL:n viimeisessä eli 44 luvussa mainitut politiarikkomukset saattavat tietyissä tapauksissa olla ideaalikonkurenssissa vesioikeudellisten rikosten kanssa. Lisäksi virkamies voi virassaan syyllistyä sekä RL 40 luvussa säädettyyn virkarikokseen että VL:n säännösten rikkomiseen. Seuraavissa kohdissa käsitellään yksityiskohtaisesti eräitä mainittuja konkurenssi-

[76] Samoin *Honkasalo,* Rangaistusten yhdistämisestä s. 108. Samaan tulokseen ovat päätyneet *Grotenfelt* s. 165 ja Ruotsissa *Hagströmer* s. 751. Vrt. myös Ruotsin v:n 1962 brottsbalken 1: 4:n alkuperäinen sanamuoto, jonka mukaan vankeus, virantoimituksesta erottaminen ja viraltapano olivat sakkoa ja kurinpitorangaistusta ankarampia seuraamuksia.

[77] Näin *Virolainen* s. 70 ja *HE 1972: 237* s. 6. Vrt. kuitenkin *Grotenfelt* s. 165, joka katsoo, ettei myöskään virantoimituksesta erottamista ja vapausrangaistusta voida verrata toisiinsa ankaruussuhteen määräämiseksi. Samoin *Tirkkonen,* LM 1936 s. 250 av:ssä 61 viitataan siihen, »etteivät pää- ja lisärangaistukset ole keskenään yhteismitallisia.»

[78] Samoin *Grotenfelt* s. 165 ja *Virolainen* s. 70.

[79] Ks. kirjallisuudesta esim. *Rytkölä,* Virkamiesoikeus s. 67.

tilanteita tarkoituksin selvittää, kuuluvatko kyseiset tapaukset VO:n vai AO:n asialliseen toimivaltaan.

10.1.6.2. Luvaton rakentaminen

RL 33: 5:ssä säädetään rangaistus mm. sille, joka luvattomasti rakentaa toisen maalle taikka sitä kaivaa. Rangaistusseuraamukseksi sanotun lainkohdan mukaisesta rikoksesta voidaan määrätä vain sakkoa. Kyseinen teko voi kuitenkin olla ideaalikonkurenssissa VL 13: 1 ja 2:ssa kriminalisoitujen tekojen kanssa, joista voidaan tuomita myös vankeutta. Näin ollen teosta VL:n mukaan tuomittava rangaistus on ankarampi kuin RL:n mukaan tuomittava. Tästä seuraa, että kyseisissä konkurenssitilanteissa sekä VO että AO ovat kumpikin toimivaltaisia tutkimaan asian. Tällaiset luvatonta vesistöön rakentamista taikka siellä kaivamista koskevat asiat voivat tosin usein vaatia erityistä vesiasiain tuntemusta, jolloin asia tällä perusteella kuuluu VO:n yksinomaiseen toimivaltaan.

> Yleisissä tuomioistuimissa tutkituista luvatonta rakentamista koskevista vesioikeudellisista rikosasioista mainittakoon *KKO p. 26. 9. 1974 n:o 926/THO p. 13. 6. 1972 n:o 523*. Siinä vastaaja oli ilman asianomistajan suostumusta tai VO:n lupaa rakentanut 2,20 metriä leveän penkereen yhdessä vaimonsa kanssa omistamansa eräästä saaresta muodostetun tilan ja asianomistajan omistaman tilan välisen noin 20 metriä leveän salmen yli osaksi asianomistajan tilan alueelle. KO katsoi vastaajan näin menetellessään aiheuttaneen haittaa asianomistajan vesialueelle, huonontaneen vesistön puhdistautumiskykyä ja vaikeuttaneen kulkua vesitse saaren ympäri. Sen vuoksi KO virallisen syyttäjän ja asianomistajan tekemästä syytteestä tuomitsi vastaajan yhdellä teolla tehdyistä VL:n säännösten rikkomisesta ja luvattomasta rakentamisesta sakkorangaistukseen. Lisäksi KO velvoitti vastaajan poistamaan asianomistajan maalle rakentamansa penkereen ja tämän maalle tuomansa ruoppauslietteen ja muun sinne ajattamansa maan sekä saattamaan asianomistajan rannan samaan kuntoon, missä se oli ollut ennen pengerrystyön alkamista, ja suorittamaan asianomistajalle korvausta tilapäisestä haitasta.
>
> HO vastaajan valitukseen antamassaan päätöksessä katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n päätöstä. HO perusteli päätöstään KO:n mainitsemien perusteiden lisäksi sillä, ettei vastaajalla yhteisen vesialueen yksityisenä osakkaana ilman muiden osakkaiden suostumusta tai ilman VO:n lupaa ollut oikeutta rakentaa pengertä, joka KO:n toteamin tavoin oli aiheuttanut haittaa asianomistajalle. KKO: Ei mh-lupaa.

KO on päätöksensä perusteluissa katsonut mm., että kyseisestä rakentamisesta oli aiheutunut VL 1: 15:ssä tarkoitettu haitallinen muutos vesioloissa. Vltk:n paikalla suorittamassa katselmuksessa kyseisen meren salmen oli todettu olleen erittäin matalan. Veden keskikorkeus oli »tietojen mukaan» vain noin 20 cm ja erikoisen matalan veden vallitessa alueella oli vain »muutama vesilätäkkö». Vltk:n mukaan alueella ei veden mataluuden ja tiheän ruokokasvillisuuden

vuoksi liikkunut mitään vaelluskalaa. Toisaalta kyseisen padon kohdalla oli aikaisemmin soudettu. Vastaaja oli tätä varten jättänyt penkereeseen noin 2,70 m leveän aukon.

Edellä lausutusta ilmenee, että kyseessä on ollut sellainen vähäinen vesioikeudellinen rikosasia, joka hyvin soveltuu paikallisen AO:n ratkaistavaksi. Veden mataluuden vuoksi kyseisen rakentamisen haittavaikutusten arvioiminen ei vaadi sellaisia erityisiä limnologisia tietoja, joiden ei voitaisi katsoa kuuluvan normaaliin yleissivistykseen. Lisäksi mainitussa tapauksessa oli osaksi kysymys RL 33: 5.1:ssä tarkoitetusta luvattomasta rakentamisesta toisen maalle.

> Esimerkkinä vesituomioistuimissa käsitellyistä luvatonta rakentamista koskevista rikosasioista mainittakoon *VYO p. 23. 4. 1974 (VYD 12/1973)/PSVO p. 12. 10. 1972 n:o 60/72/II*. Jutussa vaadittiin VL 13: 2:n sekä RL 33: 5:n ja 7: 1:n nojalla kahdelle voimalaitosyhtiön insinöörille rangaistusta samalla teolla tehdyistä padon rakentamisesta toisella tavalla kuin KHO:n lupapäätöksessä oli edellytetty ja luvattomasta rakentamisesta toisen maalle. Vesituomioistuimet katsoivat selvitetyksi, että kyseinen pohjapato oli rakennettu ilman VO:n lupaa, mutta jääneen näyttämättä, että pato olisi rakennettu asianomistajan hallinnassa olevalle maalle. Tämän vuoksi VYO tuomitsi toisen vastaajista rangaistukseen ainoastaan VL 13: 2.1:n nojalla padon rakentamisesta lupapäätöksen vastaisesti.

Viimeksi mainitussa tapauksessa oli kysymys mm. siitä, oliko kyseinen pohjapato rakennettu sillä tavoin KHO:n lupapäätöksen vastaisesti, että vastaajien menettelyä olisi pidettävä rangaistavana tekona. Tämän sekä asianomistajalle aiheutuneiden vahinkojen selvittämiseksi VO suoritti paikalla tarkastuksen. Kyseisen rikosasian ratkaiseminen onkin ilmeisesti vaatinut sellaista erityistä vesiasiain tuntemusta, ettei se olisi hyvin soveltunut AO:n tutkittavaksi.

10.1.6.3. Kalastuksen haittaaminen (RL 33: 15) ja KalL:n mukaan rangaistavat teot

RL 33: 15:ssä säädetään puuttumisesta vesien kulkuun toisen kalastusta haitaten sakkorangaistus. Tällainen teko voi mahdollisesti olla ideaalikonkurenssissa ainakin VL 13: 1:ssä kriminalisoitujen tekojen kanssa, jolloin toimivaltakysymyksen suhteen on voimassa sama sääntö kuin edellisessä kohdassa on RL 33: 5:n osalta lausuttu.

VL 13: 1:ssä tarkoitettu teko voinee lisäksi eräissä tapauksissa toteuttaa KalL 109 §:ssä kriminalisoidun vaaran tai vakavan vaaran kalavedelle aiheuttamisen tunnusmerkistön. Tällaisesta teosta voi seurata enimmillään kaksi vuotta vankeutta. KalL 109 § tulee sovellettavaksi ainoastaan, »jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta». Lainkohta on siis toissijainen tapauksissa, joissa kyseisestä teosta on säädetty ankarampi rangaistus VL:ssa. Ideaalikonkurenssitilanteessa KalL:ssa säädetty rangaistus saattaa kuitenkin eräissä tapauksissa olla ankarampi

kuin teosta VL:n mukaan tuomittava. Kun kysymyksessä tältä osin on muun kuin RL:n nojalla rangaistava teko, on VL 14: 5.2:n sanamuodosta e contrario-tulkinnan avulla pääteltävissä, että AO:n lisäksi myös VO voi tällaisessa ideaalikonkurenssitilanteessa olla toimivaltainen tuomioistuin.[80]

Syyte KalL:ssa tarkoitetusta rikoksesta on, jollei samasta teosta ole nostettu syytettä VL:n nojalla ja siinä säädetyssä järjestyksessä, pantava vireille asianomaisessa AO:ssa (KalL 113.1 §). Lainkohta osoittaa, että VL:n rangaistussäännöksiä ja sen mukaista menettelyä on siinä pidetty ensisijaisina KalL:n rangaistussäännöksiin nähden. Kuitenkaan säännös ei mielestäni oikeuta sellaiseen johtopäätökseen, että VL:n mukaisessa menettelyssä ei VL:n säännösten ohella voitaisi lainkaan soveltaa KalL:n rangaistussäännöksiä joltakin osin, vaan KalL 113 § on ymmärrettävä lähinnä menettelytapasäännöksenä.[81]

10.1.6.4. Vedentulvan tahallinen tai tuottamuksellinen aiheuttaminen

RL 34: 8:ssa säädetään rangaistukseksi vedentulvan tahallisesta aiheuttamisesta, jos siitä on ollut vaaraa ihmisen hengelle, vankeutta (aikaisemmin kuritushuonetta) vähintään neljä ja enintään kaksitoista vuotta. Jos siitä on ollut ainoastaan yleistä vaaraa omaisuudelle, putoaa asteikko kahdesta kahdeksaan vuoteen vankeutta (aikaisemmin kuritushuonetta). Myös yritys on rangaistava. Vedentulvan tuottamuksellisesta aiheuttamisesta on rangaistusseuraamukseksi säädetty ainoastaan sakkoa taikka vankeutta korkeintaan yksi vuosi.[82]

Mainittu teko voisi olla ideaalikonkurenssissa ainakin VL 13: 1:ssä ja 13: 3:ssa kriminalisoitujen tekojen kanssa. Kuitenkin ainoastaan VL 13: 1.1:n sanktio tahallisesta teosta on ankarampi kuin RL 34: 8.3:n rangaistusseuraamus tuottamuksellisesta vedentulvan aiheuttamisesta. Muil-

---

[80] Vrt. ed. av:n 64 kohdalla.

[81] Esim. hallituksen esityksessä uudeksi kalastuslaiksi ym. *(HE 1980: 214)* s. 37 mainittiin lakiehdotuksen 113 §:ssä olevan »eräitä menettelytapasäännöksiä».

[82] Ks. RL 34: 8:n tulkinnasta lisäksi *Honkasalo*, Erityinen osa II s. 151 s. Ks. myös *Pietilä* s. 252. Vrt. tulvan (översvämning) aiheuttamisesta Ruotsin osalta BrB 13: 3 (allmänfarlig ödeläggelse) ja kirjallisuudesta *Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* II s. 21. Vrt. myös Saksan Liittotasavallan osalta StGB 312–314 § (Herbeiführen einer Überschwemmung) sekä kirjallisuudesta *Kohlhaas*, ZfW 2/1964 s. 50–52 ja *Schönke–Schröder* s. 1877–1879.

ta osin RL 34: 8:n säännös tekoon soveltuessaan syrjäyttää ankarampana VL:n säännökset ja samalla VO:n toimivallan asiassa. Tällaisissa tapauksissa AO on yksinomaan toimivaltainen asiassa. Oikeuskäytännössä tämä on katsottu niin ilmeiseksi, että VOT on voinut VL 16: 34:n mukaisella päätöksellään enempiin toimenpiteisiin ryhtymättä jättää tällaisen VO:een saatetun rikosasian tutkimatta, kuten seuraavassa tapauksessa on menetelty.

KKO p. 22. 12. 1972 n:o 2523/VYO p. 9. 6. 1972 (VYD 4/1972)

T vaati VO:een toimittamassaan kirjoituksessa, että VO ryhtyisi asianmukaisiin toimenpiteisiin vltk:n jäsenten ynnä muiden asettamiseksi syytteeseen eräässä perkausta ja viemäröintiä koskevassa asiassa tahallisesti aiheutetusta tulvasta, sekä korvausta siitä aiheutuneesta vahingosta.

VOT päätöksessään mainitseminsa perustein VL 16: 46:n nojalla, verrattuna saman luvun 33 ja 34 §:ään, jätti kirjoituksen tutkittavakseen ottamatta.

VYO jätti VL 14: 5.2:n ja RL 34: 8.1:n sekä VL 16: 34 ja 46:n nojalla VOT:n päätöksen lopputuloksen pysyväksi, koska T:n vltk:n jäsenten ynnä muiden syyksi väittämät teot käsittivät myös yleisen rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen, josta RL:ssa säädetty rangaistus oli ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava. KKO jätti T:n anomuksen muutoksenhakuluvan saamiseksi myöhään saapuneena tutkimatta, joten VYO:n päätös sai lainvoiman.

VYO:n päätöstä on pidettävä oikeaan osuneena, koska T oli vaatinut jutussa rangaistusta nimenomaan tahallisesta tulvan aiheuttamisesta. Jos T olisi vaatinut rangaistusta ainoastaan tuottamuksellisesta tulvan aiheuttamisesta ynnä VL 13: 1.1:n säännöksen rikkomisesta, olisi VO ollut toimivaltainen tutkimaan asian.

Esimerkkinä yleisissä tuomioistuimissa käsitellyistä tulvan aiheuttamista koskevista rikosasioista mainittakoon *THO p. 23. 4. 1975 n:o 294*. Asianomistaja oli siinä KO:ssa lausunut, että vastaajat olivat kylväessään vuokraamaansa peltoon apulantaa heittäneet tyhjiä muovisia apulantasäkkejä tienvieriojaan, josta vesi oli kuljettanut ne ojassa olleeseen rumpuun. Sen seurauksena veden luonnollinen virtaaminen ojassa oli estynyt, jolloin vesi oli tulvinut tien yli asianomistajan pellolle aiheuttaen erinäisiä vahinkoja. Sen vuoksi asianomistaja vaati vastaajien tuomitsemista rangaistukseen RL 34: 8:n nojalla tulvan aiheuttamisesta sekä korvausta vahingoista. Vaatimukset hylättiin näyttämättöminä. HO:n päätös sai lainvoiman.[83]

10.1.6.5. Kaivon yms. vesipaikan myrkyttäminen

RL 34: 15:ssä on säädetty rangaistavaksi mm. vesijohdon, kaivon tai muun senkaltaisen vesipaikan myrkyttäminen. Säännöksestä voidaan päätellä myrkyttämisellä tarkoitetun myrkyn tai muun terveydelle tur-

[83] Toisena esimerkkinä mainittakoon 6.2. luvussa av:n 24 jälj. sel. *KKO p. 22. 6. 1982 n:o 4546/81*.

miollisen aineen sekoittamista veteen siinä määrin, että siitä aiheutuu käyttäjälle hengen tai terveyden vaaraa (arg. RL 34: 15.3). Pelkkä veden pilaaminen juomavedeksi kelpaamattomaksi ei siis vielä riitä. Objektina tulee ilmeisesti kysymykseen, paitsi ihmistyöllä rakennettu, myös luonnon varaama vedenottoon käytetty paikka, mutta vedenottopaikan tulee kuitenkin olla ihmisten käytössä. Lainkohdassa käytetty sanonta »käytettäväksi sopivaa tai myytäväksi aiottua» antaa sen kuvan, että säännös koskisi vain vesipaikkaa, josta vettä otetaan nautittavaksi tai yleensä talouskäyttöön ruokavedeksi. Teosta tahallisena riittää abstraktisen vaaran aiheutuminen, mutta tuottamuksellisen teon rangaistavuus edellyttää jo konkretisoitunutta vaaraa.[84]

Rangaistusasteikko tahallisesta teosta on vankeutta (aikaisemmin kuritushuonetta) kahdesta kahdeksaan vuoteen (1 mom.) eli tällaisesta teosta on säädetty meikäläisen mittapuun mukaan todella ankara rangaistus. Myös yritys on rangaistava (2 mom.). Tämä on tarpeen senkin vuoksi, että rajan vetäminen yrityksen ja täytetyn teon välille on tämäntyyppisen teon osalta vaikeaa. Tuottamuksellisesta teosta, jos sillä on aiheutettu vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle, on sanktiona sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi (3 mom.). Ideaalikonkurenssi voisi olla mahdollinen näissä lainkohdissa mainittujen ja VL 13: 1 ja 3:ssa kriminalisoitujen tekojen kesken. Tällöin kuitenkin RL 34: 15:n mukainen rangaistusseuraamus tahallisesta teosta on aina ankarampi kuin teosta VL:n mukaan tuomittava. Siten tämänkaltainen asia kuuluu AO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Sama on voimassa RL 34: 15.3:ssa säädetyn tuottamuksellisen teon osalta muutoin, paitsi suhteessa VL 13: 1.1:ssä kriminalisoituun tekoon. Ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut teot ovat ideaalikonkurenssissa keskenään, on VO AO:n ohella toimivaltainen tutkimaan asian.

RL 34: 19:ssä on säädetty rangaistavaksi laitumen, niityn, rehuvaraston, eläinten juoman yms. tahallinen myrkyttäminen niin, että siitä syntyy yleinen vaara toisen eläimille.[85] Rangaistusseuraamus sanotusta teosta on

---

[84] Ks. RL 34: 15:stä lisäksi *Honkasalo*, mt. s. 168–171 ja *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 82 s. Vrt. Ruotsin osalta BrB 13: 7 (spridande av gift eller smitta) ja kirjallisuudesta *Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* II s. 38–42 sekä Saksan Liittotasavallan osalta StGB 324 § (Gemeingefährliche Vergiftung) ja kirjallisuudesta *Kohlhaas*, ZfW 2/1964 s. 55–60 ja *Schönke–Schröder* s. 1917 s.

[85] Ks. RL 34: 19:stä yksityiskohtaisemmin *Honkasalo*, mt. s. 173 s. Vrt. Ruotsin osalta BrB 13: 8 (förgöring) ja kirjallisuudesta *Beckman–Homberg–Hult–Strahl* II s. 43 s.

vankeutta (aikaisemmin kuritushuonetta) korkeintaan neljä vuotta. Täten teosta RL:ssa säädetty rangaistus on aina ankarampi kuin tekoon mahdollisesti soveltuvan VL 13 luvun mukainen rangaistus. Tästä seuraa, että RL 34: 19:n säännös tekoon soveltuessaan syrjäyttää aina vastaavat VL:n säännökset ja että tällöin kyseinen rikosasia kuuluu yksinomaan AO:n asialliseen toimivaltaan.

Esimerkkinä yleisissä tuomioistuimissa käsitellyistä kotieläinten juomaveden myrkyttämistä koskevista rikosasioista mainittakoon *KKO p. 5. 12. 1973 n:o 2479/VHO p. 8. 6. 1973 n:o I/111*. Siinä asianomistaja kertoi KO:ssa, että vastaajat olivat johtaneet avo-ojaa myöten jätevesiä hänen tilansa laidunmaiden läpi ja lisäksi ajaneet tiluksilleen lietelantaa siten, että sitä oli valunut hänen laidunmaalleen, minkä seurauksena asianomistajan karja oli sairastunut. Sen vuoksi asianomistaja vaati vastaajien tuomitsemista rangaistukseen VL:n säännösten rikkomisesta ja kotieläinten juomaveden myrkyttämisestä sekä korvausta hänelle aiheutuneista vahingoista. Vaatimukset hylättiin KO:ssa ja HO:ssa näyttämättöminä. KKO:ssa valitusta ei tutkittu myöhään tehtynä.

10.1.6.6. Vahingonteko, omankädenoikeus ja eräät politiarikkomukset

RL 35 luvussa säädetään rangaistus ilman laillista oikeutta tehdystä toisen omaisuuden tahallisesta vahingoittamisesta.[86] Jos vahingoitettu omaisuus on silta, sulku, pato yms. rakennus, on maksimirangaistus aikaisempi vankeusrangaistuksen enimmäismäärä neljä vuotta (RL 35: 1 verr. 2: 3.3). RL 35: 1 on siinä olevan nimenomaisen maininnan mukaisesti tarkoitettu sovellettavaksi ainoastaan, »ellei vahingonteko ole lajiansa muu rikos, josta kovempi rangaistus on säädetty». Kun VL:ssa ei ole tätä ankarampia rangaistussäännöksiä, syrjäyttää RL 35: 1 aina VL:n säännökset samoin kuin VO:n toimivallan asiassa. Sen sijaan RL 35: 3:n tavallista vahingontekoa koskevan rangaistussäännöksen maksimi on ainoastaan kuusi kuukautta vankeutta. Viimeksi mainittu säännös on määrätty toissijaisesti sovellettavaksi ainoastaan sellaisissa tapauksissa, »josta muualla laissa ei ole säädetty». Tästä taas seuraa, että VL 13 luvun rangaistussäännökset erityissäännöksinä tekoon soveltuessaan syrjäyttävät RL 35: 3:n säännöksen.

---

[86] Ks. vahingontekoa koskevasta rikosoikeudellisesta kirjallisuudesta esim. *Honkasalo*, Erityinen osa I 2 s. 96–105. Vrt. Ruotsin osalta BrB 12 luku (Om skadegörelsebrott) ja kirjallisuudesta *Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* I s. 500–513.

Ruotsissa padon yms. rakennelman tahallisesta vahingoittamisesta mikäli vahingontekoa on pidettävä törkeänä (grov skadegörelse), säädetään rangaistus BrB 12: 3:ssa (aikaisemmin strafflagen 19: 20).[87] Kun mainitun lainkohdan mukainen rangaistusmaksimi (4 v. vank.) oli ankarampi kuin teosta VaL 1918:n 13: 11, 12 tai 13:n mukaan korkeintaan olisi voitu tuomita (maks. 6 kk vank.), ei tämäntyyppistä rikosasiaa Ruotsissakaan VaL 1918:n 11: 19:n mukaan luettu vesiasiaksi. Myös Ruotsin oikeuskäytännössä sanottua sääntöä oli vanhastaan noudatettu patorakennelmien rikkomista koskevien rikosasioiden osalta, kuten seuraavasta hovioikeuden ratkaisusta ilmenee.

> *SvJT 1936, rättsfall s. 29:* Å kertoi kihlakunnanoikeudessa, että W oli G:n kehotuksesta useita eri kertoja rikkonut Å:lle kuuluvan eräässä purossa sijainneen patorakennelman. Sen vuoksi Å vaati, että G ja W tuomittaisiin rangaistukseen rikoslain (strafflagen) 19: 20:n tai muun tekoon soveltuvan lainkohdan nojalla. Sen ohessa Å vaati G:ltä ja W:ltä korvauksia patorakennelmalle sekä purossa sijainneelle Å:lle kuuluneelle vesivoimalaitokselle aiheuttamistaan vahingoista samoin kuin laitteiden käyttämisen estymisestä padon rikkomisen seurauksena. Kihlakunnanoikeus (HR) ei ottanut Å:n vaatimuksia tutkittavakseen katsoen, että Å:n jutussa ajama kanne oli sen laatuinen, että se olisi pitänyt ratkaista vesituomioistuimessa.
>
> Svean hovioikeus (HovR) lausui Å:n valituksen johdosta antamassaan päätöksessä, ettei esillä olevaa juttua ollut pidettävä vesiasiana. Sen vuoksi HovR kumosi HR:n päätöksen ja palautti jutun takaisin HR:iin, jonka tuli ottaa se asianosaisen ilmoituksesta uudelleen käsiteltäväkseen ja tällöin laillisesti menetellä.

Ruotsin uudessa vesilaissa rikosasiat on poistettu VD:n toimivallasta, joten edellä mainitut toimivaltaongelmat eivät siellä enää ole ajankohtaisia.

RL 16: 14:n *omankädenoikeutta* koskeva rangaistussäännös on taas määrätty sovellettavaksi, »ellei rikoksesta toisessa lainpaikassa ole kovempaa rangaistusta säädetty». Kovin mahdollinen rangaistus omankädenoikeudesta on kaksi kuukautta vankeutta. Kun sellaisista VL:n mukaisista rikoksista, joissa saattaisi samalla olla kysymys omankädenoikeudesta, kovimmaksi rangaistukseksi on säädetty yleensä kuusi kuukautta vankeutta, syrjäyttävät nämä VL:n rangaistussäännökset RL 16: 14:n säännöksen. Viimeksi mainittua lainkohtaa on syystäkin pidetty eräänlaisena »kaatopaikkapykälänä», jota on yleensä käytetty vain silloin, kun muut mahdolliset rangaistussäännökset eivät ole soveltuneet tekoon.[88]

---

[87] Ks. lisäksi kirjallisuudesta *Beckman–Holmberg–Hult–Strahl* I s. 509 s. Vrt. myös Saksan Liittotasavallan osalta StGB 321 § (Beschädigung wichtiger Anlagen) sekä kirjallisuudesta *Kohlhaas,* ZfW 2/1964 s. 61 ja *Schönke–Schröder* s. 1916 s.

[88] Ks. omankädenoikeutta koskevasta kirjallisuudesta esim. *Honkasalo,* Erityinen osa III s. 130–133.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon tältä osin *VHO p. 22. 11. 1977 n:o III/1405*. Siinä T lausui KO:ssa nostamassaan syytteessä, että K oli kesällä 1974 useita kertoja tukkinut T:n tilan rajalla sijaitsevan vetokanavan seurauksin että vesi oli noussut T:n tiluksille. Lisäksi K oli katkaissut T:n taloon johtavan tien kaivamalla sen poikki ojan. Sen vuoksi T vaati K:lle rangaistusta jatketusta vahingonteosta sekä korvausta hänelle aiheutuneesta vahingosta ja haitasta.

KO katsoi asian näiltä osin selvitetyksi ja rangaistusvaatimuksen enemmälti hyläten RL 16: 14.1:n ja 7: 2:n nojalla tuomitsi K:n jatketusta omankädenoikeudesta sakkorangaistukseen sekä korvaamaan T:lle aiheuttamansa vahingon. Molemmat asianosaiset hakivat muutosta KO:n päätökseen. T vaati edelleen K:n tuomitsemista jatketusta vahingonteosta. HO ei muuttanut pääasian osalta KO:n päätöstä. HO:n päätös sai lainvoiman.

Politiarikkomuksista esimerkiksi RL 44: 10:n säännöksessä kriminalisoitu tarpeellisten varokeinojen laiminlyöminen rakennustyötä, kaivon-, sillan- tai tientekoa yms. johdettaessa tai toimitettaessa, josta rangaistusmaksimi on neljä kuukautta vankeutta, voisi mahdollisesti olla ideaalikonkurenssissa joidenkin VL:ssa rangaistaviksi säädettyjen tekojen kanssa, jolloin tällainen rikosasia voisi kuulua myös VO:n toimivaltaan.

10.1.6.7. Virkarikokset

Vesiasioiden kanssa tekemisiin joutuvat virkamiehet saattavat virassaan syyllistyä VL:n säännösten rikkomiseen, joka on tällöin ideaalikonkurenssissa virkarikoksen kanssa. Esimerkiksi kunnan johtavassa asemassa olevat virka- ja luottamusmiehet voivat joutua vastuuseen siitä, että kunta on ilman lupaa johtanut jätevesiä vesistöön. Valtion puolelta saattaisivat VL:n säännösten rikkomiseen syyllistyä lähinnä eräiden valtion laitosten, kuten VH:n, valtionrautateiden sekä tie- ja vesirakennuslaitoksen virkamiehet.[89] Virkarikoksista kysymykseen tulevat lähinnä RL 40: 20:n mukainen tahallinen virkarikos, josta muualla RL:ssa ei ole erityistä rangaistusta säädetty, ja saman luvun 21 §:n mukainen tuottamuksellinen virkarikos.[90] Rangaistusvastuu virkamiesten vesioikeudellisista rikoksista on sama kuin virkamiesten rikosoikeudellinen vastuu yleensäkin.[91] Virkarikoksista johtuvat rangaistusseuraamukset ovat yleis-

[89] Vrt. virkamiesten vastuusta vesioikeudellisissa rikosasioissa *Vikatmaa*, Vesien saastuminen s. 61 s.

[90] Ks. tekstissä mainittujen virkarikoksia koskevien lainkohtien tulkinnasta yleensä *Honkasalo*, Erityinen osa III s. 275–280.

[91] Samoin *Vikatmaa*, mt. s. 62.

tä lajia olevien rangaistusten (vankeus- ja sakkorangaistus) lisäksi erityiset vain virkarikoksista seuraavat rangaistukset, varoitus, virantoimitusero ja viraltapano.[92] Tuomioistuimena virkasyyteasioissa on AO, ellei voimassa olevista säädöksistä muuta ilmene. Eräiden ylempien virkamiesten osalta se on HO tai valtakunnanoikeus. Useat erikoislait sisältävät myös erityissäännöksiä niiden osalta kysymykseen tulevista virkarikosforumeista.[93]

Edellä mainittujen rangaistuslajien keskinäistä ankaruussuhdetta on jo käsitelty alajaksossa 10.1.6.1. Kun RL 40: 20 ja 21:n mukaisista virkarikoksista saattaa kummastakin tietyin edellytyksin seurata viraltapano, joka ei in abstracto ankaruudessa ole verrattavissa vankeusrangaistukseen, näyttää kyseenalaiselta, onko VO yleensäkään toimivaltainen tutkimaan virkamiesten virkarikoksia edes konkurenssitilanteissa. Kun erikoistuomioistuinten toimivaltaa on epäselvissä tilanteissa pääsääntöisesti tulkittava suppeasti,[94] päätyisin siihen, että rikosasiat, joissa virkamiehet ovat syytteessä yhdellä teolla tehdyistä virkavirheestä ja VL:n säännösten rikkomisesta, kuuluvat yksinomaan asianomaisen virkamiehen virkarikosforumin, joka on pääsääntöisesti AO, asialliseen toimivaltaan.

Myös oikeuskäytännössä näyttää noudatetun sellaista periaatetta, että ne vesioikeudelliset rikosasiat, joissa vastaajille on vaadittu rangaistusta, paitsi VL:n säännösten rikkomisesta, myös virkavirheestä, on saatettu yleisten tuomioistuinten käsiteltäviksi.

> Esimerkiksi tapauksessa *KKO 1973 II 82* virallinen syyttäjä oli KO:ssa vaatinut metsähallinnon piiri-insinöörin tuomitsemista VL 5: 3.2 ja 13.1:n ja 13: 2.1:n sekä RL 40: 21.1:n nojalla rangaistukseen yksin teoin tehdyistä huolimattomuudesta ja laiminlyönnistä tapahtuneesta virkavirheestä ja luvattomasta puutavaran niputus- ja varastopaikan sekä siihen kuuluvien pysyvien kiinnikkeiden rakentamisesta. HO hankki asiasta VO:n lausunnon.[95] Syyte hylättiin.

Mainitussa tapauksessa asian ratkaiseminen on vaatinut ilmeisestikin erityistä vesiasiain tuntemusta siltä osin kuin asiasta on päätetty pyytää VO:n lausunto. HO on menetellyt oikein, kun se ei ole jättänyt syytettä tällä perusteella tutkimatta, koska kyseinen teko käsitti myös yleisen

---

[92] Ks. virkamiesten rikosoikeudellisesta vastuusta lisäksi *Rytkölä*, Virkamiesoikeus s. 66–69.

[93] Vrt. näistä *Halila*, DL 1975 s. 260 s. av. 20 a ja *Tirkkonen*, Rp I s. 188 s. sekä VO:n ja vltk:n jäsenten ja toimitusmiesten osalta jälj. 10.3. luku.

[94] Vrt. tästä 2.4. luvussa av:n 85 kohdalla.

[95] Vrt. tästä 5.5. luvussa av:n 121 ed.

rikoslain mukaan rangaistavan rikoksen (virkavirheen), josta RL:ssa säädettyä rangaistusta (viraltapanoa) saatetaan pitää ankarampana kuin mitä teosta VL:n mukaan korkeintaan olisi voitu tuomita (enint. 6 kk vank.).

> Myös *VHO p. 25. 1. 1974 n:o I/378* koski virkamiehenä tehtyä VL:n säännösten rikkomista (kunnanjohtaja oli ilman asianomistajan tai vltk:n lupaa ryhtynyt toimenpiteisiin erään kansakoulun jätevesien johtamiseksi asianomistajan maalle). KO oli VL 10: 3.2 ja 4:n ja 13: 2.1:n sekä RL 40: 21.1:n ja 7: 1:n nojalla tuominnut kunnanjohtajan yksin teoin tehdyistä VL:n säännösten rikkomisesta ja varomattomuudesta tehdystä virkavirheestä sakkorangaistukseen. HO hylkäsi syytteen virkavirheestä ja tuomitsi vastaajan ainoastaan VL:n säännösten rikkomisesta.

HO:n ratkaisusta havaitaan, että virkamiesten on katsottu voivan virassaan syyllistyä VL:n säännösten rikkomiseen syyllistymättä samalla virkavirheeseen. Ellei teon katsota käsittävän virkavirhettä, on myös VO toimivaltainen asiassa. Esimerkiksi kunnan edustajiin on toisinaan VO:ssa kohdistettu syyte VL:n säännösten rikkomisesta, jolloin asia on siellä tutkittu.[96]

> Esimerkkinä sellaisesta virkamiehen syyksi luetusta vesistön pilaamisesta, jonka ei ole katsottu käsittävän virkavirhettä, mainittakoon vielä *HHO p. 17. 1. 1967 n:o 69*. Siinä syyttäjä vaati KO:ssa kunnanhallituksen puheenjohtajalle rangaistusta VOL:n ja VL:n säännösten rikkomisesta sen johdosta, että kunnan toimesta oli jatkuvasti ilman asianomaista lupaa johdettu puhdistamattomia viemärijätevesiä vesistöön. HO tuomitsi VL:n asianomaisten säännösten ja RL 40: 22:n nojalla vastaajan vesistön pilaamista koskevan kiellon rikkomisesta sakkorangaistukseen. Vastaajaa ei siis tuomittu virkavirheestä, vaan se, että rikos oli virassa tapahtunut, katsottiin raskauttavaksi.

10.1.7. Rangaistusvaatimuksen yhteydessä esitetyt muut vaatimukset

10.1.7.1. Yleisiä näkökohtia

Vesioikeudellisessa rikosprosessissa on ensisijaisesti kysymys rikosoikeudellisen sanktion eli rangaistusseuraamuksen määräämisestä kyseisestä teosta tai laiminlyönnistä. VL 14: 5:ssä puhutaan kuitenkin syytteestä ja sen yhteydessä esitettävistä muista vaatimuksista. Näillä tarkoitetaan samaan tekoon pohjautuvia VL:n mukaisia vahingonkorvaus-, ennalleenpalauttamis- ja kieltovaatimuksia. Asianomistajat voivat vesioikeudellisen rikosasian yhteydessä vaatia korvauksia heille aiheutuneista vahingoista,

[96] Samoin *KM 1973: 49* s. 98 s., jossa viitataan myös vastaavaan käytäntöön Ruotsissa.

olojen palauttamista ennalleen taikka syytetyn kieltämistä harjoittamasta VL:n vastaista toimintaansa. Erillään rangaistusvaatimuksesta esitettyinä tällaiset vaatimukset on pääsääntöisesti käsiteltävä VO:ssa, joko VL 14: 7.3:n mukaisesti riita-asioista säädetyssä järjestyksessä tai sitten tietyt oikaisuvaatimukset VL 21: 3.1:n mukaisesti virka-apuasioista säädetyssä järjestyksessä.[97] Rangaistusvaatimuksen yhteydessä esitettyinä kaikki tällaiset vaatimukset voidaan tutkia myös yleisissä tuomioistuimissa, jossa ne tällöin käsitellään samassa rikosprosessuaalisessa järjestyksessä kuin rangaistusvaatimuskin.

Viimeksi lausuttu sääntö voidaan perustaa VL 14: 5:n sanamuotoon. Ilman tätäkin samaa sääntöä olisi noudatettava jo meillä voimassa olevien yleisten rikosprosessuaalisten säännösten nojalla. Tämä johtuu rikosprosessissamme noudatettavasta *adheesio- eli liitännäisperiaatteesta,* joka rikosprosessiin sovellettuna sisältää sen, että siinä oikeudenkäynnissä, jossa tapahtuneen rikoksen johdosta esitetään rangaistusvaatimus, voidaan esittää myös kaikki muut samaan rikolliseen tekoon välittömästi nojautuvat vaatimukset.[98] Tämä Suomen rikosprosessioikeudessa aikaisemminkin voimassa ollut sääntö on otettu kirjoitettuun yleiseen prosessilakiimme L:lla 14. 1. 1972/21 annetun OK:n osittaismuutoksen yhteydessä. OK 14: 8:ssa säädetään nyt nimenomaisesti, että rikokseen perustuva yksityisoikeudellinen vaatimus saadaan esittää samassa yhteydessä kuin rikoksen johdosta vaaditaan rangaistusta tai menettämisseuraamusta. Tällöin päävaateen eli rangaistusvaatimuksen käsittelyjärjestys määrää sivuvaateen eli vahingonkorvaus- yms. rikokseen perustuvien yksityisoikeudellisten vaatimusten käsittelyjärjestyksen.

Edellä lausuttu huomioon ottaen voidaan mielestäni katsoa, ettei VL 14: 5:llä edellä kosketellussa suhteessa ole tarkoitettu luoda mitään uutta periaatetta vesiasioiden käsittelyn suhteen, vaan siinä on ainoastaan ilmaistu jo tuolloin rikosprosessioikeudessamme voimassa ollut sääntö, joka myöhemmin on otettu kirjoitetussa muodossa myös yleiseen oikeudenkäyntilakiimme. VL:n esitöissä kyseisen lausuman tarpeellisuutta ei ole perusteltu. Aikoinaan vesioikeuslakikomitean ehdotukseen (*KM*

[97] Vrt. riita-asioiden osalta 7.1. luku sekä näitä koskevista oikeustapauksista esim. 7. luvussa tarkastellut *KKO 1967 II 67, KKO 1975 II 27, KKO 1968 II 2 ja KKO 1973 II 13* sekä vastaavasti virka-apuasioista 6.3.7. luku ja 7.3.1.3. luvussa av:n 67 ed. Vrt. myös VL 14: 5.2:ssa tarkoitettujen tilanteiden osalta säädetystä poikkeuksesta jälj. av:n 139 kohdalla.

[98] Vrt. tästä 8.2. luvussa av:n 12 jälj.

1939: 3) ja v:n 1944 vesistölakiehdotukseen ei sisältynyt lainkaan mainintaa siitä, millä tuomioistuimella oli valta ratkaista rikoksella aiheutetun vahingon korvaamista koskevat asiat. Mainituissa lakiehdotuksissa määrättiin ainoastaan, että lakiehdotusten mukaisesti rangaistavalla teolla aiheutettujen vahingon ja haitan korvaamiseen nähden oli noudatettava, mitä RL:ssa oli säädetty (279 §). Lakiehdotusten johdosta annetuissa lausunnoissa katsottiin, että vaatimus rikkojan velvoittamisesta suorittamaan mainitunlaista korvausta olisi käsiteltävä vesistöoikeudelle kuuluvana vesioikeusasiana ilman nimenomaista säännöstäkin, mutta että tällainen säännös olisi syytä ottaa lakiin. Huomattakoon, että mainittujen ehdotusten mukaan vesioikeudelliset rikosasiat olisivat yksinomaan kuuluneet ehdotettujen vesituomioistuinten tai vastaavasti vesistöoikeuksien toimivaltaan. VOL:n voimassa ollessa olivat kaikki rikosasiat taas kuuluneet AO:n toimivaltaan, koska erityisiä vesituomioistuimia ei tuolloin ollutkaan. Siten tuomioistuinten toimivaltaa koskevia rajanveto-ongelmia kyseisten vaatimusten esittämisen suhteen ei ennen VL:ia esiintynyt. Tosin vastaava ongelma saattoi jo VOL:n aikana esiintyä eräiden rikosasioiden yhteydessä esitettävien julkisoikeudellisten vaatimusten suhteen AO:n ja hallinnollisen viranomaisen (LH:n) toimivallan kesken, mitä kysymystä käsitellään erikseen seuraavassa kohdassa.

10.1.7.2. Julkisoikeudellisten vaatimusten ongelma. Ennallistamisesta

VL 14: 5 ja OK 14: 8 eroavat sanamuodoltaan toisistaan. Ensiksi mainitussa lainkohdassa rinnastetaan syytteeseen ylimalkaan »sen yhteydessä esitettävät muut vaatimukset». Viimeksi mainitussa säännöksessä puhutaan ainoastaan rikokseen perustuvista yksityisoikeudellisista vaatimuksista. Nyt herää kysymys, onko VL 14: 5:ssä tarkoitettu poikkeuksetta kaikenlaiset syytteen yhteydessä esitettävät vaatimukset aina käsiteltäviksi samassa instanssissa kuin syytekin vai rajoittuuko tällainen soveltaminen OK 14: 8:n mukaisesti ainoastaan rikokseen perustuviin yksityisoikeudellisiin vaatimuksiin. Vastaava kysymys voidaan esittää lyhyemmin seuraavanlaisessa muodossa: Voiko AO rikosasian yhteydessä tutkia VL:iin perustuvan muun kuin rangaistusta koskevan julkisoikeudellisen vaatimuksen?

Tirkkonen on rikosprosessioikeuden oppikirjassaan lausunut rikosasian oikeudenkäynnissä voitavan esittää »kaikki muut samaan rikolli-

seen tekoon välittömästi nojautuvat vaatimukset, olivatpa ne minkä laatuisia tahansa.»[99] Toisaalta vesioikeudellisessa kirjallisuudessamme *Pietilä* on pitänyt edellä mainittua lausumaa epätarkkana silloin, kun sivuvaatimuksessa on kysymys julkisen edun staattisesta suojasta. Pietilän mukaan vaatimusta, joka koskee staattisen suojan antamista, esimerkiksi ennallistamista julkisen edun hyväksi, jos rikollinen teko on loukannut julkista etua, ei voitaisi kumuloida AO:ssa käsiteltävään rikosjuttuun.[100] Näkökantansa tueksi Pietilä viittaa seuraavaan KKO:n ratkaisuun.

> *KKO p. 18. 10. 1967 n:o 2449:* Virallinen syyttäjä vaati RO:ssa Y:lle rangaistusta RakL:n ja VL:n säännösten rikkomisesta sen vuoksi, että tämä oli kaupungin asemakaava-alueella täyttänyt omistamaansa vesialuetta. Kaupunki vaati samassa yhteydessä Y:n velvoittamista saattamaan kyseinen vesialue ennalleen. RO ja HO tutkivat kaupungin vaatimuksen. Sen sijaan KKO poisti alempien oikeuksien kyseisestä vaatimuksesta antamat lausunnot sillä perusteella, että vaatimus oli RakL 144 §:n mukaan käsiteltävä hallinto-oikeudellisessa lainkäyttöjärjestyksessä.

Pietilä on kommentoidessaan edellä selostettua oikeustapausta katsonut, että olennaisempaa kuin se seikka, että ennallistamista koskeva vaatimus olisi tullut käsitellä hallinnollisessa lainkäyttöjärjestyksessä, olisi ollut, että kyseinen vaatimus olisi tullut käsitellä eri instanssissa kuin missä rikosjuttu oli vireillä. Tätä Pietilä on perustellut edelleen sillä näkökannalla, että jos kyseinen rikosasia olisi pantu vireille VO:ssa, olisi ennallistamista koskeva vaatimus VL 14: 5.1:n nojalla voitu käsitellä siellä rikosasian yhteydessä.[101]

Pietilän lausuman johdosta on kuitenkin huomautettava, ettei KKO kyseisessä tapauksessa ollut tuominnut vastaajaa lainkaan VL:n säännösten rikkomisesta, vaan ainoastaan RakL 43.2 §:n ja 146.1 §:n sekä RL 7: 2:n nojalla jatketusta RakL:n säännösten rikkomisesta.[102] Syyttäjä oli tosin vaatinut Y:lle rangaistusta myös VL 1: 15:n ja 13: 1:n nojalla VL:n säännösten rikkomisesta. Tältä osin olisi lähinnä tullut kysymykseen VL 1: 15:ssä tarkoitettu vahingollisen muutoksen aikaansaaminen vesioloissa, minkä KKO on nähtävästi katsonut jääneen näyttämättä. Kun KKO on perustellut päätöstään jättää vesialueen saattamista ennalleen koskeva

---

[99] Näin *Tirkkonen*, Rp I s. 71.

[100] Näin *Pietilä*, LM 1975 s. 168 s. av. 4. Vrt. kuitenkin *Pietilä* s. 253.

[101] *Pietilä*, LM 1975 s. 169 av. 4. Vrt. myös mt. s. 179 s. av. 17.

[102] Tekstissä mainittu seikka ei ilmene *Pietilän* LM 1975 s. 169 av:ssä 4 suorittamasta tapausselostuksesta.

vaatimus tutkimatta nimenomaan sillä seikalla, että tällainen vaatimus RakL 144 §:n mukaan oli käsiteltävä hallinto-oikeudellisessa lainkäyttöjärjestyksessä, ei päätöksestä ole lupa tehdä sellaista johtopäätöstä, että vesilainsäädäntöömme tai yleiseen oikeusjärjestykseemme sisältyisi sellainen normi, joka kieltäisi tutkimasta vesialueen ennalleen saattamista koskevaa vaatimusta VL:n säännösten rikkomista koskevan rikosasian yhteydessä AO:ssa. KKO:n päätös oikeuttaa mielestäni tekemään johtopäätöksiä ainoastaan sellaisten tapausten varalta, joissa vastaajan katsotaan syyllistyneen vain RakL:n säännösten rikkomiseen.[103]

Alioikeuksissa on tosin eräissä tapauksissa jätetty tutkimatta asianomistajien vesioikeudellisten rikosasioiden yhteydessä esittämiä vesistöön luvattomasti tehtyjen rakennelmien poistamista ja vesialueen ennalleen saattamista koskevia vaatimuksia, kuten seuraavista tapausselostuksista ilmenee.

THO p. 6. 10. 1976 n:o 2342/Vehmaan KO p. 25. 10. 1974

Kantajat olivat KO:ssa lausuneet mm., että vastaaja A oli omavaltaisesti rakentanut kantajien omistaman tilan rantaan noin 5 m pituisen kiviladelman ja sen kohdalle rannan eteen 6 tynnyrin varaan tehdyn ponttoonilaiturin, jonka puuosan pituus oli noin 9 m, sekä vastaaja B käyttänyt mainittuja rakennelmia. Sen vuoksi kantajat muun ohessa vaativat A:n tuomitsemista rangaistukseen omankädenoikeudesta ja hänen velvoittamistaan sakon uhalla poistamaan mainitut rakennelmat.

KO katsoi, että kanne jakaantui kahteen osaan, nimittäin rikoskanteeseen ja kieltokanteeseen. Kieltokanteen ja siihen liittyvien teettämisvaatimusten ja uhkasakkojen määräämisen osalta KO, vastaajien KO:n toimivallasta tekemän väitteen hyväksyen katsoi, ettei asia kuulunut sen toimivaltaan, minkä vuoksi KO jätti kanteen tältä osin tutkimatta. Sen sijaan KO VL 14: 5:n nojalla hylkäsi vastaajien väitteen asian kuulumisesta VO:n toimivaltaan rikosvaateita koskevilta osin ja tuomitsi A:n rangaistukseen yhdellä teolla tehdyistä omankädenoikeudesta ja VL:n säännösten rikkomisesta.

Vastaajien haettua muutosta KO:n päätökseen HO katsoi, ettei ollut syytä muuttaa KO:n väitepäätöstä. Pääasian osalta HO esittämillään perusteilla, kumoten KO:n päätöksen, vapautti vastaajat heille tuomituista rangaistuksista.

HO:n päätös sai lainvoiman. Sittemmin saman laiturin ja vesialueen täytteeksi ajetun maan poistamista sekä rannan saattamista entiseen kuntoon koskeva asia käsiteltiin VO:ssa virka-apuasiana (*LSVO p. 24. 10. 1975/KHO p. 11. 11. 1976 n:o 4351*), jolloin VH:n vireillepanema virka-apuhakemus hylättiin sillä perusteella, ettei rakentamisesta, joka oli suoritettu A:n omalla vesialueella, ollut aiheutunut VL 1: 12–15:ssä tarkoitettua muutosta tai seurausta ja ettei yrityksestä ollut aiheutunut myöskään rantatilan omistajalle VL 2: 3:ssa tarkoitettua vahinkoa, haittaa tai muuta edunmenetystä (KHO:ssa äänestys).

[103] Vrt. myös 7.3.4.3. luvussa suoritettua rajanvetoa RakL:n säännöksiin nähden.

KKO 1982 II 151/Piikkiön KO p. 25. 9. 1979 § 843

Syyttäjä oli KO:ssa vireille panemassaan syytteessä lausunut, että H oli suorittanut ranta-alueen pengerrystyötä jakamattomalla vesialueella, johon P:llä oli osuus, ilman vesialueen osakkaiden ja VO:n lupaa. Pengertäminen aiheutti P:n omistaman, kapean lahden pohjukassa sijaitsevan tilan ranta-alueen saastumista ja merinäkymän osittaista peittymistä. Sen vuoksi syyttäjä vaati H:n tuomitsemista rangaistukseen VL 13: 1.1:n nojalla VL:n säännösten rikkomisesta sekä hänen velvoittamistaan purkamaan jo tekemänsä pengerrystyörakennelmat. P yhtyi syytteeseen ja vaati myös H:n velvoittamista heti purkamaan rakentamansa penger uhalla, että ellei H sitä tee, hänet oikeutettaisiin purkamaan penger H:n kustannuksella.

KO katsoi, että P:n vesialueen ennalleen saattamista koskeva vaatimus, ottaen huomioon, että luvattomalla pengertämisellä oli loukattu myös yleisiä etuja, ei kuulunut KO:n toimivaltaan, vaan toimenpidettä oli VL 21: 3.1:n nojalla pyydettävä VO:lta, minkä vuoksi KO jätti sanotun vaatimuksen tutkimatta. Muutoin jutun tutkiessaan KO katsoi selvitetyksi, että H oli ilman lupaa suorittanut omistamansa tilan edustalla rannan pengerrystyön ajamalla kiviä mereen, täyttämällä näin syntyneen penkereen ja rannan välisen alueen sekä nostamalla aluetta noin 70 cm alkuperäisestä korkeudestaan, vaikka toimenpiteeseen olisi tarvittu VO:n lupa, ja että sanottu pengerrystyö oli loukannut P:n oikeutta yhteisen vesialueen osakkaana ja rannan omistajana. Sen vuoksi KO tuomitsi H:n VL 1: 15:n, 2: 1.1 ja 2.1:n sekä 13: 2.1:n nojalla VL:n säännösten rikkomisesta sakkorangaistukseen. H:n haettua muutosta HO ei muuttanut KO:n päätöstä. KKO: Ei muutosta lopputuloksen osalta. – P:n pantua vireille virka-apuhakemuksen VO:ssa H velvoitettiin poistamaan täyttämiseen käytetyn maa- ja kiviaineksen vesialueelta sekä saattamaan vesialueen ennalleen (*LSVO p. 3. 3. 1981 n:o 24/1981 B/KHO p. 21. 4. 1982 n:o 1670*).

Edellä selostettujen tapausten johdosta on huomattava, ettei niissä kummassakaan syyttäjä tai asianomistaja ollut hakenut muutosta KO:n päätökseen. HO ja KKO eivät siten ole ottaneet kantaa ennallistamista koskeviin vaatimuksiin, vaan näiltä osin KO:n tutkimattajättämispäätökset ovat saaneet lainvoiman.

Alioikeuksien ratkaisut ovat sopusoinnussa edellä mainitun Pietilän näkemyksen kanssa. Tällöin lähdetään siitä, että jos VL:n mukaan rangaistava teko loukkaa vain yksityisiä etuja, voidaan ennallistamiseen tuomita rikosasian yhteydessä myös AO:ssa. Jos teolla loukataan joko pelkästään tai yksityisen edun ohella yleisiä etuja, kuuluu ennallistamiseen tuomitseminen sen mukaan yksinomaan VO:n toimivaltaan. Tällainen julkisen edun staattista suojaa koskeva vaatimus kuuluisi silloin VL 21: 3.1:n nojalla VO:n toimivaltaan virka-apuasiana eikä sitä VL 14: 5.1:n tai OK 14: 8:n nojalla voitaisi kumuloida AO:ssa käsiteltävään rikosasiaan. Sen sijaan sanottu vaatimus voitaisiin kumuloida VO:ssa käsiteltävään rikosjuttuun.[104] Toimivaltakysymyksen kannalta tämä näkökanta johtaa siihen, että VO:n toimivalta

[104] Näin *Pietilä*, Lm 1975 s. 169 av. 4 ja s. 179 s. av. 17. Vrt. vesioikeudellisesta kirjallisuudesta lisäksi *Pietilä* s. 259 ja *Hollo*, DL 1978 s. 205 s. sekä ennallistamisesta ympäristörikoksissa de lege ferenda *KM 1973: 49* (ympäristörikostoimikunnan mietintö) s. 62–64. Ympäristörikostoimikunta ei tosin tällöin ole ottanut huomioon sitä, että ennallistamiseen tuomitseminen on mahdollista nykyisinkin VL:n säännösten nojalla.

rangaistusvaatimuksen yhteydessä esitettyjen muiden VL:iin perustuvien vaatimusten tutkimisen suhteen olisi laajempi kuin AO:n. Ennallistamista haluavan asianomistajan kannalta olisi myös edullisempaa AO:n sijasta saattaa tällainen rikosasia vireille VO:ssa.

Toisaalta oikeuskäytännöstämme on esitettävissä myös sellaisia tapauksia, joissa yleiset tuomioistuimet ovat vesioikeudellisen rikosasian yhteydessä tutkineet ennallistamisvaateita. Esimerkiksi edellä alajakson 10.1.6.2. alkupuolella tarkastellussa luvatonta rakentamista koskeneessa tapauksessa *KKO p. 26. 9. 1974 n:o 926* KO oli velvoittanut vastaajan poistamaan asianomistajan maalle rakentamansa penkereen ja tämän maalle tuomansa ruoppauslietteen ja muun sinne ajattamansa maan sekä saattamaan asianomistajan rannan samaan kuntoon, missä se oli ollut ennen pengerrystyön alkamista. HO ja KKO eivät ole muuttaneet KO:n päätöstä tältäkään osin, vaikka nimenomaan vastaaja oli hakenut siihen muutosta. Tosin mainitussa tapauksessa kyseisen rakentamisen on voitu katsoa loukanneen vain yksityisiä etuja, joten siitä ei saada nimenomaisesti johtoa nyt esillä olevaan julkisoikeudellisten vaatimusten ongelmaan. Tässä suhteessa selväpiirteinen ratkaisu, tosin jo vanhemmasta käytännöstä, on JFT bil. 1906 (senare delen) s. 31 a n:ossa 25 selostettu SOO:n ratkaisu (*p. 12. 9. 1905*). Siitä ilmenee, että kun yhtiötä vastaan ajettu rangaistusvaatimus väylän sulkemisesta jätettiin varteen ottamatta yhtiötä vastaan kohdistettuna, niin SOO samalla velvoitti yhtiön heti poistamaan valtaväylään rakentamansa laittoman sulun.[105] Valtaväylähän on meillä perinteisesti pidetty ainakin osittain julkisoikeudellisena instituutiona.[106] Tämä ei ole estänyt SOO:ta määräämästä laitonta sulkua poistettavaksi valtaväylästä.

Positiivinen oikeutemme tuntee vanhastaan sellaisiakin tapauksia, jolloin kyseessä on yksityisen henkilön *julkisoikeudellinen* vaade, joka on selvitettävä rikosprosessuaalisessa järjestyksessä.[107] Lisäksi vertailukohteina voidaan mainita ns. turvaamistoimenpiteet, taloudellisen hyödyn menettäminen (RL 2: 16) ja konfiskaatio, jotka on toteutettava rikosprosessiteitse, vaikka niitä ei voida pitää minään *yksityisinä* oikeudellisina vaateina.[108] Myös prosessioikeudellisessa kirjallisuudessamme on lähdetty siitä, että niin syyttäjä kuin mahdollinen asianomistajakin voivat rikosprosessin yhteydessä esittää julkisoikeudellisia vaatimuksia.[109]

Painavin argumentti sen näkökannan puolesta, että myös AO voi vesioikeudellisen rikosasian yhteydessä tutkia julkisoikeudellista luonnetta omaavia ennallistamisvaateita, on se seikka, ettei VL 14: 5:ssä

---

[105] Ks. tekstissä mainitusta SOO:n ratkaisusta myös *Tirkkonen*, LM 1945 s. 11 av. 6.

[106] Vrt. tästä esim. 7.4.1. luvun alussa.

[107] Ks. tästä myös *Tauno Tirkkonen*, Lisiä oppiin asianomistajasta rikosprosessissa, LM 1934 s. 191 ja *sama*, LM 1945 s. 27 s.

[108] Samoin *Tirkkonen*, LM 1945 s. 28.

[109] Näin esim. *Aalto* s. 123 s., *Palmgren*, Målsägandens åtalsrätt s. 19–21 ja 53 s. ja *Tirkkonen* edellä av:ssä 107 mainituissa lähteissä.

erotella tällaisia vaatimuksia AO:n toimivallan ulkopuolelle. Mainitussa lainkohdassa puhutaan nimenomaisesti syytteestä ja sen yhteydessä esitettävistä muista vaatimuksista. Ainoastaan silloin, kun asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta, tulee syyttäjän panna asia vireille VO:ssa. Julkisoikeudellista luonnetta omaava ennallistamisvaade saattaa hyvinkin aiheuttaa tällaisen edellyttämän jutussa. Ajatelkaamme äärimmäisenä tapauksena esimerkiksi rikosasian yhteydessä esitettyä vaatimusta jonkin aikoinaan laittomasti vesistöön rakennetun voimalaitoksen poistamiseksi, koska tällaisen laitoksen poistaminen saattaisi taas muuttaa vallitsevia vesioloja. Tällöin kuitenkin oikea peruste jättää kyseinen vaatimus tutkimatta AO:ssa olisi sen vaatima erityinen vesiasiain tuntemus eikä se, että asia koskee yleistä etua. Prosessitaloudelliset näkökohdat taas puoltavat sitä, että asia rangaistus- ja mahdollisten korvausvaatimusten osalta ratkaistaisiin välittömästi AO:ssa, mikäli näiden seikkojen ratkaiseminen ei edellytä erityistä vesiasiain tuntemusta.

Edellä lausutun perusteella päädyn siihen, että AO:ssa voidaan vesioikeudellisen rikosasian yhteydessä käsitellä sekä yksityis- että julkisoikeudellisia (myös ennallistamista koskevia) vaatimuksia, ellei asian ratkaiseminen edellytä erityistä vesiasiain tuntemusta. VO:ssa taas oikeudettoman tilan palauttamista (ennallistamista) koskeva kysymys voi tulla käsiteltäväksi kolmea eri tietä, nimittäin virka-apuasiana, riita-asiana taikka rikosasian yhteydessä.[110]

Vaikea ristiriitatilanne saattaa syntyä tapauksissa, joissa syyte VL:n säännösten rikkomisesta on käsitelty yleisessä tuomioistuimessa ja VO:ssa on vireillä samaa asiaa koskeva virka-apuhakemus kyseisen toiminnan kieltämiseksi tai entisen tilan palauttamiseksi. Jos esimerkiksi yleisessä tuomioistuimessa on rikosasian yhteydessä katsottu, ettei VO:n lupa johonkin toimenpiteeseen ole ollut tarpeen, tai päinvastoin pidetty VO:n lupaa tarpeellisena, saatettaisiin perustellusti pitää tuomioistuinten arvovallan kannalta kielteisenä seikkana, jos VO myöhemmin virka-apuasiassa päätyisi päinvastaiseen tulokseen. Kuitenkaan yleinen tuomioistuin ei voi VO:ta sitovasti rajoittaa virka-avun antamisen edellytyksiä.[111] Yleisen tuomioistuimen rikosasiassa antaman päätöksen oikeusvoima ei siis ulotu VO:ssa käsiteltävään virka-apuasiaan.[112] Tämä on perusteltavis-

---

[110] Samoin VO:n osalta *Hiltunen,* Maanmittausinsinööri 1/1972 s. 6.

[111] Samoin *Hollo,* DL 1978 s. 205 s.

[112] Tässä yhteydessä sivuutetaan tutkimukseen kuulumattomana kokonaan

sa myös sillä, ettei virka-avun antaminen edellytä kyseisen teon tai laiminlyönnin abstraktista rangaistavuutta. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun vahingollinen muutos tai seuraus vesistössä ei ole ollut ennalta arvattavissa tai on aiheutunut tapaturmasta. Toisaalta yleisen tuomioistuimen rikosasiassa antama langettava päätös ei velvoita VO:ta antamaan virka-apua yleisen tuomioistuimen laittomaksi katsoman olotilan korjaamiseksi, vaan VO voi harkita itsenäisesti virka-avun antamisen edellytykset. Tällainen valitettava ristiriitatilanne vältetään, jos toimenpidettä vaaditaan jo AO:ssa käsiteltävän rikosprosessin yhteydessä, edellyttäen, että AO katsoo voivansa tutkia sanotun vaatimuksen.

10.1.7.3. Yksityisoikeudellisten vaatimusten käsittelyjärjestyksestä (OK 14: 8–10)

Aikaisemmin meillä voimassa olleen oikeuden mukaan rikokseen välittömästi perustuvat yksityisoikeudelliset vaatimukset oli pääsäännön mukaan käsiteltävä myös erikseen ajettuina rikosprosessuaalisessa järjestyksessä.[113] OK 14: 8:aan (L:ssa 14. 1. 1972/21) sisältyi muutos tältä osin. Lainkohdan jälkimmäisessä virkkeessä näet lausutaan, että rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskeva kanne on erikseen ajettuna käsiteltävä riita-asiain oikeudenkäynnistä säädetyssä järjestyksessä.[114] Asianomaisella vahingonkärsijällä on siten oikeus valita, käsitelläänkö hänen korvausvaatimuksensa rikosprosessin yhteydessä vai erikseen siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä. Vesiasioiden osalta tämä merkitsee ainoastaan jo voimassa olleiden sääntöjen vahvistamista. Rangaistusvaatimuksen yhteydessä esitetty yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan VL 14: 5.1:n nojalla käsitellä samoin edellytyksin kuin itse rangaistusvaatimuskin joko AO:ssa tai VO:ssa. Erillään rangaistusvaatimuksesta esitettyinä tällaiset vaatimukset on taas käsiteltävä VO:ssa joko VL

---

kysymys siitä, missä laajuudessa VO voisi olla sidottu sen itsensä rikosasiassa omaksumaan kantaan.

[113] Ks. tästä *Aalto* s. 48, *Halila*, LM 1972 s. 465, *Palme*, JFT 1946 s. 295–302, *Palmgren*, Målsägandens åtalsrätt s. 69, *Tirkkonen*, LM 1945 s. 9, *sama*, Rp I s. 71 ja Sp I s. 137 sekä *lainvalmistelukunnan julk. n:o 3/1969* s. 15.

[114] Ks. OK 14: 8:n johdosta myös *Halila*, LM 1972 s. 466 ja *Tirkkonen*, Sp I s. 137 ja 277 s. – Ruotsissa vastaava säännös sisältyy RB 22: 1:n 2. virkkeeseen. Ks. mainitun lainkohdan johdosta esim. *Ekelöf* II s. 164–169 ja *Olivecrona*, Rättegången s. 330.

14: 7.3:n mukaisesti riita-asiana tai sitten VL 21: 3.1:ssä tarkoitettuna virka-apuasiana. VL 14: 5.2:ssa tarkoitetuissa tapauksissa on korvausvaatimukset erikseenkin aina tehtävä AO:ssa, mihin kysymykseen palataan jäljempänä kohdassa 10.1.7.5.

Tuomioistuin voi kuitenkin, milloin syytä on, OK 14: 9:n nojalla erottaa rikosasiassa esitetyn yksityisoikeudellisen vaatimuksen erilliseksi asiaksi, jonka käsittelyn jatkaminen tapahtuu riita-asiain käsittelystä säädetyssä järjestyksessä, tai yhdistää siinä samanaikaisesti virellä olevat rikokseen perustuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen sekä rangaistus- ja konfiskaatiovaatimuksen yhdeksi jutuksi, jonka käsittelyä jatketaan rikosprosessuaalisessa järjestyksessä.[115] Tällaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Viimeksi mainittu lainkohta johtaa tutkimuksen kannalta mielenkiintoiseen tuomioistuinten toimivaltaa koskevaan kysymyksenasetteluun. Jos AO erottaa vesioikeudellisessa rikosasiassa esitetyn VL:iin perustuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen erilliseksi jutuksi, säilyttääkö se edelleen toimivaltansa tämän asian siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä tapahtuvassa jatkokäsittelyssä vai onko asia tältä osin siirrettävä VO:een?

Rationaaliset ja prosessiekonomiset syyt vaatisivat mielestäni jatkokäsittelyn siirtämistä VO:een. Kuitenkaan lakiteksti ei tunne tällaista mahdollisuutta eikä tulkinnan tietä käy päinsä luoda uusia siirtotapauksia.[116] OK 10: 8.2:ssa on nimittäin tuomioistuimelle annettu valta siirtää siellä vireillä oleva rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskeva kanne samanasteiseen tuomioistuimeen, jossa on vireillä rangaistus- tai konfiskaatiovaatimus saman rikoksen johdosta. Vastakkainen siirto ei sen sijaan ole luvallinen eikä myöskään siirto eriasteiseen tuomioistuimeen.[117] Täten rikosasian yhteydessä esitettyjen yksityisoikeudellisten vaatimusten siirto yleisestä tuomioistuimesta VO:een ei mielestäni ole mahdollinen, vaan asian mahdollistamiseksi tarvittaisiin kyseisen siirron

---

[115] Ks. OK 14: 9:ssä säädettyjen erottamis- ja yhdistämisnormien asiallisista edellytyksistä yksityiskohtaisemmin *T. Ellilä*, DL 1972 s. 298, *Halila*, LM 1972 s. 466 s. ja *Tirkkonen*, Sp I s. 138 s. sekä *HE 1971: 12* s. 12. – Vrt. Ruotsin osalta vastaavat säännökset RB 22: 3:ssa ja 22: 5:ssä sekä kirjallisuudesta *Ekelöf*, ib., *Olivecrona*, mt. s. 325 ja 326. Ulkomaisista teoksista mainittakoon lisäksi *Jespersen*, Proceskumulation, joka sisältää perusteellisen selvityksen rikokseen perustuvien yksityisoikeudellisten vaatimusten kumuloinnista rikosjutun yhteyteen.

[116] Samoin *Halila*, LM 1972 s. 471.

[117] Ks. tästä myös *Halila*, ib., *Tirkkonen*, Sp I s. 138 ja 278 sekä *HE 1971: 12* s. 13 ja *lainvalmistelukunnan julk. n:o 3/1969* s. 16 s.

salliva säännös kirjoitettuun lakiin. Kun VL 14: 7.3:ssa käytetään VO:n toimivallan laajuudesta riita-asioissa puhuttaessa sanamuotoa »muutoin kuin hakemuksen tai rangaistusvaatimuksen yhteydessä vireillepannut asiat», säilyttänee yleinen tuomioistuin toimivaltansa siellä rangaistusvaatimusten yhteydessä vireillepantujen yksityisoikeudellisten vaatimusten suhteen siitä huolimatta, että se OK 14: 9:n nojalla erottaisi yksityisoikeudelliset vaatimukset erilliseksi asiaksi. OK 14: 9:n säännöksen rationa on ollut helpottaa asian käsittelyä tuomioistuimessa, mutta ei muuttaa tuomioistuinten välisiä asiallisia toimivaltasuhteita.[118] Lisäksi OK 14: 8:aan tehtiin eduskunnassa lakivaliokunnan ehdotuksesta kielellinen tarkistus, jolloin hallituksen esityksen mukainen sana »voidaan» vaihdettiin sanaksi »saadaan». Tällä pyrittiin osoittamaan, että rikokseen perustuva yksityisoikeudellinen vaatimus saadaan pääsääntöisesti esittää rikosjutun yhteydessä.[119]

Edellä lausutuin perustein päädytään seuraavaan vastaukseen asetettuun kysymykseen: AO on edelleen toimivaltainen käsittelemään rikosasian yhteydessä esitetyn VL:iin perustuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen, jonka se on erottanut erilliseksi asiaksi ja jonka käsittelyn jatkaminen tapahtuu siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä. Yksityisoikeudellisen vaatimuksen siirto AO:sta VO:een ei ole mahdollinen. Toisaalta de lege ferenda katsoisin, että tällainen mahdollisuus pitäisi laissa järjestää.

Myös VO:ssa on rangaistusvaatimuksen yhteydessä esitetyt vahingonkorvaus- ja muut samaan rikokseen välittömästi perustetut vaatimukset pääsääntöisesti käsiteltävä samassa oikeudenkäyntimenettelyssä rikosprosessuaalisessa järjestyksessä. VO voi kuitenkin samoin kuin AO:kin OK 14: 9:n nojalla erottaa rikosasian yhteydessä esitetyt yksityisoikeudellista laatua olevat siviilivaatimukset erilliseksi riita-asiaksi. Vastaavasti VO voi yhdistää siellä samanaikaisesti virellä olevat rangaistusvaatimukset ja siviilikanteet samaksi rikosasiaksi.[120] Yhdenmukaisesti edellä AO:n osalta lausumani kanssa katsoisin, ettei VO voi OK 10: 8.2:n nojalla siirtää

[118] Vrt. *HE 1971: 12* s. 12 s.

[119] Ks. tästä *HE 1971: 12* s. 18 ja *lakivaliokunnan miet. n:o 20/HE 1971: 12.*

[120] VO:n osalta tekstissä mainittu menettely perustuu siihen, että VL 15: 13.1:n mukaan VO:een ja oikeudenkäyntiin siinä on sovellettava, mitä AO:n kohdalta on voimassa, ellei VL:ssa tai sen nojalla ole muuta määrätty. Ks. tästä myös *Kahanpää*, Vesiasiat s. 113 i.f. ja *Pietilä* s. 248.

siellä vireillä olevaa rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevaa kannetta AO:een, jossa on vireillä rangaistusvaatimus saman rikoksen johdosta. VO:ta ja AO:ta ei nimittäin voitane pitää kyseisen lainkohdan tarkoittamalla tavalla »samanasteisina». Sen sijaan kanteen siirto VO:sta toiseen VO:een on kyseisen lainkohdan nojalla mielestäni mahdollinen.

Niin hyvin yleisiä tuomioistuimia kuin vesituomioistuimiakin koskee edellä mainitun OK:n osittaisuudistuksen yhteydessä annetun OK 14: 10:n ehdoton määräys: Rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevaa kannetta ei saa ratkaista ennen kuin se tuomioistuin, jossa on vireillä samaa rikosta koskeva syyte, on antanut syytteen johdosta päätöksensä.[121] Tästä seuraa, että jos AO:ssa vesioikeudellinen rikosasia ja VO:ssa samaan rikokseen perustuva yksityisoikeudellinen vaatimus ovat samanaikaisesti vireillä, ei VO saa ratkaista yksityisoikeudellista vaatimusta koskevaa kannetta ennen kuin AO on antanut kyseisessä rikosasiassa päätöksensä. AO:n päätöksen ei kuitenkaan tarvitse olla lainvoimainen.[122]

Lakiin ei sisälly säännöstä siitä, millainen vaikutus rikosasiassa annetulla päätöksellä on myöhemmin ratkaistavassa riita-asiassa. Asia jää siten tuomioistuimen harkintaan. Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa on vaihtoehtoina esitetty lähinnä tuomion positiivinen oikeusvoimavaikutus ja todistusvaikutus.[123] Toisaalta vesioikeudessa on katsottu, ettei yleisen tuomioistuimen rikosasiassa antaman päätöksen oikeusvoima ulotu ainakaan VO:ssa käsiteltävään virka-apuasiaan.[124]

---

[121] Ks. OK 14: 10:n johdosta yksityiskohtaisemmin *Halila*, LM 1972 s. 467 s. ja *Tirkkonen*, Sp I s. 139. – OK 14: 10:tä vastaavaa erityismääräystä ei otettu aikoinaan VL:iin, vaikka sellainen oli sisältynyt jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitean ehdotukseen ja v:n 1944 vesistölakiehdotukseen (lakiehdotus 343 §). Ks. siitä *KM 1939: 3*, perustelut s. 415 s. Nyt kuitenkin OK 14: 10:n säännös soveltuu myös vesioikeusprosessiin.

[122] Samoin *Halila*, mt. s. 468 ja *Tirkkonen*, Sp I s. 139 sekä *HE 1971: 12* s. 13 ja *lainvalmistelukunnan julk. 3/1969* s. 16. Vrt. Ruotsin osalta *Ekelöf* II s. 167, jossa po. tilanteessa edellytetään rikosasian lopullista (»slutligt») ratkaisua.

[123] Ks. tästä etenkin *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista, passim ja *Halila*, mt. s. 467 i.f. sekä niissä mainittua kirjallisuutta. Mainituista tutkijoista *Aalto* itse on asettunut oikeusvoimavaikutuksen kannalle, kun taas *Halila* arvioi kehityksen tulevan kulkemaan siihen suuntaan, ettei rikostuomiolla ilman erityisnormia ole sitovaa vaikutusta myöhemmässä siviilijutussa.

[124] Ks. ed. av:n 112 kohdalla.

Sellainen mahdollisuus, että se tosiseikka, johon riita-asiana käsiteltävä vaatimus perustuu, katsottaisiin tässä asiassa toteennäytetyksi, vaikka rikosasiassa saman seikan olisi katsottu jääneen näyttämättä, olisi ilmeisesti omiaan horjuttamaan luottamusta tuomiovallan käyttöön. Juuri tämä seikka lienee ollutkin OK 14: 10:n säännöksen rationa. Yhdenmukainen ratkaisu molemmissa tapauksissa ei tosin nytkään ole taattu, mutta mahdollisen ratkaisujen erilaisuuden tulisi nyt perustua siihen, että myöhemmin käsiteltävässä asiassa on esitetty sellaista uutta selvitystä, joka ei ole ollut vaikuttamassa aikaisemmin käsitellyn asian ratkaisuun.

10.1.7.4. OK 14: 11

OK 14: 11:een on edellä mainitulla OK:n osittaismuutoksella otettu jo aikaisemmin tuomioistuinkäytännössämme noudatetun menettelytavan[125] vahvistava sääntö:

> »Jos rikosasiaa tutkittaessa käy selville, ettei syytteessä tarkoitettu teko ole rikos, tai jos teosta muusta syystä ei tuomita rangaistusta, asiassa esitetty yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan siinä kuitenkin tutkia tai vaatimuksen käsittelyä jatkaa siinä järjestyksessä kuin riita-asiain käsittelystä on säädetty.»

Mainittu lainkohta johtaa jälleen käsillä olevan tutkimuksen kannalta eräisiin kysymyksenasetteluihin. Kysymyksessä on tällöin tilanne, jossa AO katsoo, ettei syytteessä tarkoitettu VL:n säännösten rikkomista koskeva teko ole rikos, tai ei muusta syystä tuomitse teosta rangaistusta. Voiko AO tästä huolimatta tutkia asian yhteydessä esitetyn VL:iin perustuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen joko samassa menettelyssä tai jatkaa sen käsittelyä siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä? Jos tämä ei olisi mahdollista, niin pitäisikö tällainen yksityisoikeudellinen vaatimus VO:n toimivaltaan kuuluvana jättää AO:ssa tutkimatta, vai olisiko asian siirto AO:sta VO:een mahdollinen?

Mitä tulee ensinnä asian siirtomahdollisuuteen VO:een, niin tältä osin voidaan viitata jo edellisessä kohdassa esitettyihin näkökohtiin. Samoilla perusteilla siirtoa AO:sta VO:een ei ole pidettävä de lege lata mahdollisena

---

[125] Ks. aikaisemmasta oikeuskäytännöstä esim. *KKO 1948 II 310* ja *Aalto* s. 164 av:ssä 7 a mainittuja muita ratkaisuja sekä kirjallisuudesta *Aalto* s. 158–180, *Halila*, mt. s. 469, *Palme*, JFT 1946 s. 295–312 ja *Tirkkonen*, Sp I s. 140. – Vrt. Ruotsin osalta vastaavat säännökset RB 22: 6:ssa ja 22: 7:ssä sekä kirjallisuudesta esim. *Ekelöf* II s. 167 s.

tässäkään tapauksessa. Kysymykseen tulee siis joko korvausvaatimuksen tutkiminen AO:ssa (joko samassa menettelyssä tai siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä) taikka sen tutkimatta jättäminen. Kummankin vaihtoehdon tueksi on esitettävissä painavia argumentteja. Korvausvaatimuksen tutkimisen puolesta puhuvat ensinnäkin rationaaliset ja prosessiekonomiset seikat. Jos asianomistaja joutuu panemaan samaa asiaa koskevan korvauskanteen vireille VO:ssa, aiheutuu tästä molemmille asianosaisille ajanhukkaa ja uusia kustannuksia. VL 14: 5.1:n sanamuoto verrattuna saman luvun 7.3 §:ään puoltaa myös korvausvaatimusten tutkimista AO:ssa. Samaa lopputulosta tukee vielä eräs tärkeä argumentti, joka koskee *suostumuksen merkitystä* oikeudenkäynnissä.[126] Oikeuskäytännössä saattaa nimittäin sattua, että vastaaja pyytää syytteen hylkäämistä katsoen, ettei hän teollaan ole syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, mutta myöntää sen sijaan vahingon syntymisen ja määrän ilmoittaen suostuvansa korvaamaan sen *siviiliperusteisena* vahinkona. Tältä osin on huomattava, että OK 20: 4:n säännös oikeuttaa asianosaiset tekemään sovinnon vahingonkorvauksesta rikosasioissa. Oikeudessa tapahtunut prosessuaalinen sovinto on tuomioistuimen myös vahvistettava OK 20: 2:n mukaisesti. Omalta osaltaan tämä tukee siviiliperusteisen korvauksen tuomitsemista vastaajan myöntämisen mukaan, kuten oikeuskäytännössä on meneteltykin.[127] Näin on menetelty myös tapauksissa, joissa vaatimukset rikosperusteisina on hylätty. Jos nyt esillä olevassa tapauksessa vastaaja (syytetty) on nimenomaan, pyydettyään ensin syytteen hylkäämistä, ilmoittanut suostuvansa korvaamaan aiheutuneen VL:n mukaisen vahingon, ei olisi OK 20: 4:ään perustuvan asianosaisten disponointioikeuden eikä yleisten prosessioikeudellisten periaatteiden mukaista jättää korvausta määräämättä. Päinvastainen kantahan johtaisi siihen, ettei asianosaisilla kyseisessä tapauksessa sellaista disponointioikeutta olisi. Eri asia tietenkin on, jos juttu ei alkuaankaan olisi kuulunut AO:n toimivaltaan.[128] Toisaalta ei

[126] Tekstissä mainittuun seikkaan (suostumuksen merkitykseen) on *Aalto* kiinnittänyt huomiota käsitellessään siviiliperusteisten vaatimusten tutkintamahdollisuutta syyteprosessissa. Ks. tästä *Aalto* s. 174. Vrt. *T. Ellilä*, LM 1966 s. 227.

[127] Samoin *Aalto* s. 174 s., jossa tosin viitataan oikeudessa tapahtuvan prosessioikeudellisen sovinnon vahvistamisen osalta OK 20: 1:n säännökseen, joka koskee oikeudenkäynnin ulkopuolella tehtyä sovintoa. Ks. lisäksi prosessuaalisesta sovinnosta *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 59–63 ja *Wrede* II s. 46–57 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

[128] Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa on nimittäin katsottu, että jos jokin prosessinedellytys puuttuu, ei se estä sovinnon tekemistä asiassa, mutta ettei

taas voida lähteä siitä, että AO tuomitsisi vain vastaajan myöntämän korvausmäärän tapauksissa, joissa vahingon määrä on näytetty tätä suuremmaksi. AO:n ratkaisun oikeusvoima nimittäin estäisi saman korvausvaatimuksen uudelleen tutkimisen VO:ssa. Ainoa looginen johtopäätös edellä lausutusta on se, että AO on toimivaltainen tutkimaan VL:iin perustuvan rikosasian yhteydessä esitetyn korvausvaatimuksen täysimääräisesti myös tapauksissa, joissa syyte on hylätty, kun vastaaja on edes osittain myöntänyt korvauksen oikeaksi. Tällainen kannanotto tukee taas sitä näkökohtaa, että AO:lla olisi oikeus yleensäkin tutkia tällaisia korvausvaatimuksia tapauksissa, joissa syyte on hylätty.

Entä sitten AO:n toimivaltaa vastaan puhuvat näkökohdat? Saatettaisiin kenties pelätä, että asianomistaja voisi aina halutessaan saattaa puhtaasti vesioikeudellisen riita-asian AO:n tutkittavaksi vaatimalla samalla vastaajalle rangaistusta jonkin tekaistun syyn perusteella. Tähän on kuitenkin huomautettava, että oikeutemme mukaan vastoin parempaa tietoa tehty väärä syyte samoin kuin muukin väärä syyte, jonka tueksi ei ole tuotu esiin todennäköisiä syitä, on rangaistava teko (RL 26: 1 ja 4). Ei ole siten aihetta odottaa tällaista syytteellä spekulointia tarkoituksellisesti käytettävän. Toinen ja edellistä painavampi näkökohta lienee se, että VL:iin perustuvan korvausvaatimuksen tutkiminen saattaa edellyttää sellaista erityisasiantuntemusta, jota AO:lla ei ole. Tällöin olisi asianosaisten oikeusturvankin kannalta suotavaa, jos juttu tutkittaisiin AO:n sijasta VO:ssa. Jos korvausvaatimuksen ratkaiseminen edellyttää »erityistä vesiasiain tuntemusta», voidaankin viitata VL 14: 5.1:een, joka velvoittaa syyttäjän panemaan asian vireille VO:ssa. Yleensä kai tällaisissa tapauksissa myös syytteen ratkaiseminen edellyttää mainittua erityisasiantuntemusta. Jos kuitenkin syyte on jo hylätty, ei syyttäjää voida enää velvoittaa panemaan asiaa vireille VO:ssa yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksen osalta. Tällaisissa tapauksissa AO:n olisi mielestäni käytettävä hyväkseen VL 14: 6:ssa säädettyä oikeutta lausunnon pyytämiseen VO:lta. Mainittu erityisen vesiasiain tuntemuksen tarvekaan ei siis ehdottomasti sulje pois AO:n toimivaltaa yksityisoikeudellisten korvausvaatimusten tutkimiseen rikosasian yhteydessä.

Oikeuskäytännön kanta käsillä olevan toimivaltakysymyksen suhteen ei näytä vielä selkiintyneen. KKO on tosin eräissä äänestyspäätöksissään

---

tuomioistuin voisi tällöin yleensä vahvistaa sovintoa. Näin *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 61 ja *Wrede* II s. 52. Samoin *Kallenberg* II s. 515, jonka mukaan toimivaltaa vailla oleva tuomioistuin ei saa vahvistaa sovintoa.

(ään. 3–2) ottanut jo kantaa kysymykseen. Kyseisiä päätöksiä ei ole julkaistu KKO:n vuosikirjoissa, joten ne on syytä selvittää yksityiskohtaisesti tässä yhteydessä.

KKO p. 29. 1. 1974 n:o 2686/73

I oli RO:ssa vaatinut V:n tuomitsemista rangaistukseen siitä, että tämä oli tuottamuksensa kautta aiheuttanut vaaraa ihmisten terveydelle laskemalla omistamansa, vesikäymälällä varustetun omakotitalon jätevedet V:n ja I:n välisellä rajalla olevaan avo-ojaan, josta osa jätevesistä oli kulkeutunut avo-ojasta noin 10 metrin päässä olleeseen I:n kaivoon seurauksin, että kaivon vesi oli tullut talousvedeksi kelpaamattomaksi. Lisäksi I oli vaatinut V:n velvoittamista suorittamaan korvauksia veden tutkimuskuluista, uuden kaivon rakennuskustannuksista ja rikoksella aiheutetusta haitasta. RO ja HO hylkäsivät syytteen ja muut vaatimukset näyttämättöminä.

KKO (ään. 3–2) katsoi, ettei ollut syytä muuttaa HO:n päätöksen lopputulosta. KKO perusteli ratkaisuaan sillä, ettei ollut näytetty, että V olisi tiennyt tai että hänellä olisi ollut syytä varoa, että hänen viranomaisten määräyksestä tekemiensä kahden saostuskaivon kautta kysymyksessä olevaan avo-ojaan johtamansa jätevedet saattoivat aiheuttaa I:n kaivon saastumisen. Kun kysymys siitä, oliko V tuottamuksestaan riippumatta VL:n säännösten mukaan velvollinen suorittamaan korvausta I:lle jätevesistä ehkä aiheutuneista vahingoista, VL 14: 1 ja 7:n mukaan oli käsiteltävä vesiasiana, ei asia tältä osin näin ollen kuulunut yleiselle tuomioistuimelle.

KKO:n ratkaisu oli äänestyksen tulos. Eri mieltä olleista kahdesta jäsenestä OikN *Saarni-Rytkölä* katsoi selvitetyksi, että V:n avo-ojaan johtamia jätevesiä oli valunut I:n kaivoon aiheuttaen kaivon veden muuttumisen talousvedeksi kelpaamattomaksi, mutta jääneen näyttämättä, että V olisi tiennyt tai että hänen olisi pitänyt varoa hänen viranomaisten määräyksestä tekemiensä kahden saostuskaivon olevan riittämättömiä jätevedestä aiheutuvan saastumisen estämiseen. Saarni-Rytkölä katsoi sen vuoksi, ettei ollut syytä muuttaa HO:n päätöksen lopputulosta V:een kohdistetun rangaistusvaatimuksen osalta. Koska jutussa esitetty syyte ja sen yhteydessä tehdyt korvausvaatimukset oli VL 14: 5.1:n mukaan voitu tehdä yleisessä tuomioistuimessa ja kun kysymys siitä, oliko V velvollinen tuottamuksestaan riippumatta suorittamaan I:lle korvausta hänelle aiheutuneesta vahingosta, voitiin OK 14: 11:n säännökset huomioon ottaen edelleen käsitellä tämän jutun yhteydessä, Saarni-Rytkölä olisi tutkinut jutun myös tältä osin.

OikN *Leivonen* oli muuten KKO:n päätöslauselmasta ilmenevällä kannalla paitsi katsoi, että yleisellä tuomioistuimella VL 14: 1.2:n mukaan oli valta tässä rikosjutussa liitännäisenä asiana tutkia myös kysymys siitä, oliko V VL:n säännösten mukaan tuottamuksestaan riippumatta velvollinen suorittamaan korvausta I:lle syytteessä tarkoitetuista jätevesistä ehkä aiheutuneesta haitasta, ja että tämä yksityisoikeudellinen vaatimus OK 14: 11:n mukaan voitiin tutkia sen estämättä, ettei V:tä tuomittu rangaistukseen syytteessä tarkoitetusta teosta. Sen vuoksi Leivonen oli valmis tutkimaan kysymyksen siitä, oliko I:llä VL:n säännösten nojalla oikeus vaatia V:ltä korvausta tämän kiinteistöltä tulevien jätevesien johdosta ehkä kärsimästään kanteessa tarkoitetusta vahingosta.

KKO:n (enemmistön) kanta muistuttaa vanhemmassa oikeuskäytännössä siviilioikeudellisten kysymysten itsenäisen tutkinnan suhteen vallalla ollutta ankaran muodollista näkemystä.[129] KKO:n ratkaisulle ei kuitenkaan ole annettava prejudikaattiarvoa, koska sitä ei ole julkaistu KKO:n vuosikirjassa.[130] Itse olisin OikN Saarni-Rytkölän eriävästä lausunnosta ilmenevällä kannalla edellyttäen, että syytteessä kuvatussa teossa katsottaisiin olleen kysymys myös VL:n säännösten rikkomisesta. Jos taas siinä katsottaisiin olleen kyse pelkästään RL 34: 15.3:ssa tarkoitetusta tuottamuksellisesta kaivon pilaamisesta, päätyisin OikN Leivosen kannalle. VL 14: 7:n säännös, johon KKO:n (enemmistön) päätöksessä on viitattu, ei tässä tapauksessa sulje pois AO:n toimivaltaa asiassa, koska korvausvaatimus oli pantu vireille rangaistusvaatimuksen yhteydessä. OK 14: 11:n mukaan se olisi voitu tutkia yleisessä tuomioistuimessa senkin jälkeen, kun oli katsottu, ettei syytteessä tarkoitettu teko ollut rikos. Vaikkakin kyseinen säännös on tehnyt mahdolliseksi prosessilajin vaihtamisen toiseksi tällaisessa tapauksessa, se ei mielestäni tarkoita sitä, että tuomioistuin tällöin menettäisi toimivaltansa asiassa.[131] Prosessiekonomiset ja rationaaliset syyt olisivat myös vaatineet asian tutkimista. Asian uudesta vireillepanosta ja käsittelystä VO:ssa syntyy jo edeltänyt menettely huomioon ottaen asianosaisille jutun laatuun nähden kohtuuttoman suuret kustannukset.[132] In dubio-tilanteessa asia olisi tullut ratkaista asianosaisten eduksi samoin kuin tulkita erikoistuomioistuimen toimivaltaa pääsäännön mukaan ahtaasti.[133] Eri asia olisi mielestäni ollut, jos KKO olisi VL 14: 5.1:n mukaisesti katsonut kyseisen rikosasian ratkaisemisen kokonaisuudessaan edellyttävän erityistä vesiasiain tuntemusta, mistä johtuen yleisellä tuomioistuimella ei olisi ollut riittävää pätevyyttä ratkaista asiaa. KKO:n päätöksessä ei ole kuitenkaan nojauduttu sanottuun lainkohtaan.

KKO:n omasta käytännöstä on esitettävissä myös vastakkainen, edellistä tuoreempi ratkaisu, jossa sen jälkeen, kun syyte VL:n säännösten rikkomisesta erään asunto-osakeyhtiön isännöitsijää vastaan oli hylätty, yhtiö velvoitettiin suorittamaan asianomistajalle korvausta.

KKO p. 16. 6. 1981 n:o 4439/80

R oli virallisen syyttäjän syytteeseen yhtyen RO:ssa asianomistajana lausunut, että S oli erään asunto-osakeyhtiön isännöitsijän ominaisuudessa laiminlyönyt pitää yhtiölle kuuluvan polttoainesäiliön sellaisessa kunnossa, että öljyä ei olisi voinut päästä ulos säiliöstä ja pilata pohjavettä. Sanotusta säiliöstä peräisin ollutta polttoöljyä oli tavattu R:n asuntotontilla sijaitsevasta kaivosta, jolloin kaivon vesi oli todettu terveydelle vaaralliseksi ja talousvedeksi kelpaamattomaksi. Sen vuoksi R vaati S:n tuomitsemista rangaistukseen VL:n säännösten rikkomisesta sekä S:n ja yhtiön velvoittamista yhteis-

[129] Ks. tästä *Aalto* s. 163.

[130] Vrt. oikeustapausten merkityksestä 1.3.3. luvun alussa.

[131] Esim. *Tirkkonen,* Sp I s. 278 s., toteaa OK 14: 11:n säännöksen merkitsevän »mm. sitä, että oikeuspaikkakysymystä ei yksityisoikeudellisen vaatimuksen osalta arvostella tavallisten siviiliprosessuaalisten oikeuspaikkasääntöjen nojalla.»

[132] Tosin I:llä oli jutussa maksuton oikeudenkäynti, joten varsinaisia oikeudenkäyntikuluja asian tuloksettomasta ajamisesta yleisessä tuomioistuimessa ei hänelle aiheutunut.

[133] Vrt. tästä 2.4. luvussa av:n 84 jälj.

vastuullisesti suorittamaan hänelle korvausta oikeudenkäyntikuluineen. RO hylkäsi syytteen ja vahingonkorvausvaatimuksen, jonka jälkeen R haki muutosta RO:n päätökseen.

HO katsoi R:n kaivon veden pilaantumisen aiheutuneen S:n tuottamuksesta, jota ei kuitenkaan voitu pitää törkeänä. Sen vuoksi HO velvoitti S:n ja yhtiön yhteisvastuullisesti suorittamaan R:lle korvausta kaivoveden pilaamisesta.

KKO (ään. 3–2) tutki asian ja katsoi selvitetyksi, että yhtiöllä oli ollut talonmies kiinteistön hoitoa varten. Öljy oli voinut juosta maanalaisesta öljysäiliöstä, koska muovitulppa, jolla öljymittaria varten tarkoitettu aukko säiliön yläsivulla oli suljettu, oli pudonnut paikaltaan. Jutussa ei ollut vahvistettu, että S olisi ollut velvollinen itsestään tutkimaan öljysäiliön kunnon. Sen vuoksi ja kun yhtiö oli laiminlyönyt pitää öljysäiliön sellaisessa kunnossa, että öljyä ei olisi voinut vuotaa siitä ja pilata R:n kaivovettä, KKO katsoi oikeaksi siten muuttaa HO:n päätöstä, että S vapautettiin velvollisuudesta suorittaa yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa HO:n päätöksessä tarkoitettuja vahingonkorvausta ja oikeudenkäyntikulujen korvausta, joista yhtiön yksin tuli vastata.

Eri mieltä olleet KKO:n kaksi jäsentä eivät olisi myöntäneet valituslupaa. Äänestyksen tuloksen johdosta velvollisina lausumaan asiasta he eivät katsoneet olevan syytä muuttaa HO:n päätöstä. Erimielisyys ei siis koskenut sitä, oliko yleinen tuomioistuin toimivaltainen määräämään vahingonkorvauksesta esillä olleessa kaivon veden pilaamista koskevassa asiassa siitä huolimatta, vaikka syyte oli hylätty. Sekä HO:n että KKO:n ratkaisuja asianomistajan korvausvaatimuksen tutkimisen suhteen kyseisessä tapauksessa on pidettävä oikeaan osuneina. Jutun asiakirjoista ilmenee, että vastaajan taholta oli vastineessa HO:lle väitetty, että juttu olisi pitänyt käsitellä vesiasiain järjestyksessä ja että RO oli väärä forum. HO ei ole erikseen lausunut tästä vasta vastineessa esitetystä väitteestä, mutta on luonnollisesti kiinnittänyt siihen huomiota toimivaltaansa harkitessaan.

Oma kantani edellä olevan esityksen perusteella on se, että AO on OK 14: 11:n tarkoittamassa tapauksessa edelleen toimivaltainen tutkimaan rikosasian yhteydessä esitetyn VL:iin perustuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen tai jatkamaan sen käsittelyä siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä.

Periaatteessa OK 14: 11:n kaltainen tilanne syntyy muutoksenhakutuomioistuimessa myös silloin, kun VL:n mukaisessa AO:ssa käsitellyssä rikosasiassa, jossa syyte AO:ssa on hylätty, asianomistaja hakee muutosta HO:ssa ainoastaan korvausvaatimuksen osalta. Oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä on katsottu, että rikokseen perustuva yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan tutkia ylemmässä oikeudessa silloinkin, kun rangaistusvaatimus on alemmassa oikeudessa hylätty ja muutosta on haettu ainoastaan sanotun yksityisoikeudellisen vaatimuksen osalta.[134] Näin ol-

[134] Ks. tästä *Aalto* s. 127 s. ja *Virolainen* s. 169 s.

len samoilla perusteilla kuin edelläkin katsoisin, että ylempi tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan tällaisen korvausvaatimuksen. Samoin ylemmän tuomioistuimen on tutkittava asia, jos vastaaja (syytetty) on AO:ssa tuomittu rangaistukseen VL:n säännösten rikkomisesta, mutta asianomistaja tai vastaaja hakee muutosta ainoastaan korvausvaatimuksen osalta. Vastakkainen kanta pakottaisi asianosaiset hakemaan muutosta myös rangaistusseuraamuksen osalta, vaikka nämä eivät sitä haluaisikaan.

OK 14: 11:ssä tarkoitettu tilanne »jos teosta muusta syystä ei tuomita rangaistusta» on kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun rikosasian vastaaja (syytetty) kuolee oikeudenkäynnin aikana ja rikokseen perustuvia korvauksia vaaditaan tämän jälkeen vastaajan kuolinpesän osakkailta. Syytetyn kuolema ei nimittäin estä vahingonkorvausvaatimusten ajamista hänen oikeudenomistajiaan vastaan. Syytetyn oikeudenomistajat tulevat hänen tilalleen asianosaisiksi oikeudenkäyntiin ja seuraanto tapahtuu tällöin *ipso jure*.[135] Samat perusteet, joita jo edellä on käsitelty, puoltavat tässäkin tapauksessa sitä kantaa, että AO säilyttää toimivaltansa korvausvaatimusten tutkimiseen. Lisäksi AO:n toimivallan säilymisen puolesta voidaan tässä tapauksessa viitata siihen, että asianosaisseuraanto jo käsitteellisesti edellyttää oikeudenkäynnin jatkumista yhtenäisenä ja uuden asianosaisen joutumista samaan prosessuaaliseen asemaan kuin edeltäjänsä oli.[136]

Edellä tarkoitettu tilanne syntyy myös silloin, kun tuomioistuin katsoo rikoksen jo vanhentuneeksi sillä hetkellä, kun rangaistus- ja korvausvaatimus pantiin vireille, mutta oikeus korvauksen saantiin ei vielä ole vanhentunut, tai kun henkilöä ei jostain muusta syystä voida tuomita rangaistukseen rikoksen johdosta.[137]

De lege ferenda olisi ehkä syytä ottaa VL:iin selventävä säännös OK 14: 11:n tarkoittamista tilanteista tai ainakin järjestää siirtomahdollisuus yleisestä tuomioistuimesta VO:een.

10.1.7.5. OK 10: 8.1 verrattuna VL 14: 5.2:een ja 14: 7.3:een

OK 10: 8.1:n mukaan (L:ssa 14. 1. 1972/21) rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta yksinomaan koskeva kanne tutkitaan kysy-

[135] Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 363.

[136] Ks. tästä *Tirkkonen*, Sp I s. 436 ja *Tarjanne*, passim.

[137] Vrt. tekstissä mainituista tapauksista *Palme*, JFT 1946 s. 303 s.

myksessä olevassa rikosasiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa.[138] Säännös koskee sanamuotonsa mukaan yhtä lailla VO:ta kuin AO:ta. Toisaalta sanottu lainkohta näyttää olevan ristiriidassa VL 14: 7.3:n säännöksen kanssa, koska viimeksi mainittu lainkohta määrää VO:n toimivaltaan riita-asioina käsiteltäväksi mm. sellaiset muutoin kuin rangaistusvaatimuksen yhteydessä vireillepannut asiat, joissa vaaditaan luvattomalla toimenpiteellä aiheutetun vahingon korvaamista. VL 14: 7.3 syrjäyttää tässä tapauksessa erityissäännöksenä ensiksi mainitun OK 10: 8.1:n yleisen säännöksen. Siten rikokseen perustuvat VL:n mukaiset yksityisoikeudelliset vaatimukset, joita ei esitetä rangaistusvaatimuksen yhteydessä, on OK 10: 8.1:n estämättä käsiteltävä VO:ssa joko riita-asioina tai tietyissä tapauksissa virka-apuasioina. Tähän on kuitenkin tehtävä eräs VL:n säännöksistä itsestään johtuva varaus. VL 14: 5.2:n tarkoittamissa ideaalikonkurenssitapauksissa, jolloin teosta RL:ssa säädetty rangaistus on ankarampi kuin siitä VL:n mukaan tuomittava, on syyte *ja muut rikoksesta johtuvat vaatimukset aina tehtävä* yleisessä tuomioistuimessa. Sanamuotonsa mukaisesti määräys koskee myös erillään rangaistusvaatimuksesta tehtyjä kyseisestä rikollisesta teosta johtuvia korvausvaatimuksia. Tällainen tulkinta on perusteltavissa myös sillä, että kyseisessä tapauksessa RL:n vastaista tekoa on pidettävä pääasiana ja VL:n vastaista tekoa siihen nähden ainoastaan VL 14: 1.2:ssa tarkoitettuna liitännäisenä asiana. Mainittu tulkinta on sopusoinnussa myös OK 10: 8.1:n määräyksen kanssa. Siten mahdollisen korvausvaatimuksen perustuessa sellaiseen ideaalikonkurenssin käsittävään rikolliseen tekoon, josta syyte VL 14: 5.2:n mukaan on aina tehtävä AO:ssa, on korvausvaatimus yksinäänkin pantava vireille AO:ssa.[139]

Jos toimivaltainen tuomioistuin on AO, voidaan rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta yksinomaan koskeva kanne OK 10: 8.1:n mukaan tutkia myös OK 10: 1.1:n mukaisessa riita-asiain yleisessä oikeuspaikassa, joka on yleensä vastaajan koti- ja asuinpaikan tuomioistuin (forum domicilii). Jos taas toimivaltainen tuomioistuin on VO, kuten se tämäntyyppisten vesioikeudellisten korvauskanteiden osalta pääsääntöisesti on, ei vastaajan forum domicilii tule kysymykseen (VL 15: 10).[140]

---

[138] Ks. po. säännöksen johdosta lisäksi *Halila*, LM 1972 s. 470 s., *sama*, DL 1975 s. 256 s. ja *Tirkkonen*, Sp I s. 137 s. ja 277. Vrt. Ruotsin osalta rikkomusperusteisten vahingonkorvauskanteiden oikeuspaikkaa koskeva säännös RB 10: 8:ssa ja kirjallisuudesta esim. *Ekelöf* II s. 28, *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 77 ja *Olivecrona*, Rättegången s. 324 i.f.

[139] Samoin *Hölttä* s. 29. Vrt. myös ed. 10.1.7.3. kohdan alussa.

[140] Samoin *Halila*, LM 1972 s. 470.

10.2. Rajanvetoa VL:n ja eräiden erityislakien rikosoikeudellisten säännösten soveltamisen suhteen

10.2.1. Rajanvetoa VL:n, MSuojL:n ja JätehuoltoL:n mukaisten rikosasioiden välillä

Aikaisemmin voimassa olleen meren pilaamisen ehkäisemisestä 5. 3. 1965 annetun lain (146/65) säännösten rikkomisesta rangaistiin soveltuvin osin samoin kuin VL:ssa oli säädetty vesien pilaamisesta. Siten tämän lain mukaiset rikosasiat saattoivat VL 14: 5:ssä määrätyin edellytyksin vaihtoehtoisesti tai yksinomaan kuulua joko AO:n tai VO:n toimivaltaan. Milloin kuitenkin teko oli tapahtunut Suomen alueen ulkopuolella, syyte oli pantava vireille LSVO:ssa (po. laki 6 §). Saman lain 4 §:n mukaan asianomaisen VO:n toimivaltaan kuului myös luvan myöntäminen radioaktiivisen aineen mereen sijoittamiseen. Milloin toimenpide oli aiottu suoritettavaksi Suomen aluevesien ulkopuolella, käsitteli tämänkin asian LSVO.

Edellä mainitut toimivaltasäännökset on muuttanut 1. 4. 1979 voimaan tullut uusi L meren pilaantumisen ehkäisemisestä (MSuojL). Sanotun lain 11 §:ään sisältyvät rangaistussäännökset meren pilaamisesta, törkeästä meren pilaamisesta ja merenpilaamisrikkomuksesta. Mainittuun lainkohtaan ei enää sisälly aikaisemman lain tavoin viittausta VL:n säännöksiin. Tästä seuraa, että MSuojL:n mukaiset rikosasiat, kun toisin ei ole säädetty, kuuluvat nykyisin AO:n yksinomaiseen toimivaltaan.[141] Tätä osoittaa myös MSuojL 11.4 §:n säännös, jonka mukaan silloin, kun teko on tapahtunut Suomen alueen ulkopuolella, kanne on pantava vireille Helsingin RO:ssa. VO:n toimivallan lakkauttaminen tämän lain mukaisissa rikosasioissa lienee tarkoitettu ennakoimaan myös VL:n mukaisten rikosasioiden siirtämistä tulevaisuudessa AO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Muussa tapauksessa lainsäätäjän menettely toimivaltakysymysten suhteen on ollut ristiriitaista.

Kokonaan ilman toimivaltaa VO ei uudenkaan lain mukaan käsiteltävien asioiden osalta ole jäänyt. VO:n toimivaltaan kuuluvat jätteen tai MSuojL:ssa tarkoitetun muun aineen taikka energian mereen päästämistä tai sijoittamista Suomen aluevesille koskevat lupa-asiat. Suomen alueen ulkopuolella suoritettaviksi aiottuja toimia koskevat lupa-asiat käsittelee

[141] AO:n toimivaltaisuus MSuojL:n mukaisten rikosasioiden käsittelyyn todettiin myös lain esitöissä. Ks. tästä *HE 1978: 188* s. 8.

nyttemmin VN (MSuojL 7.3 ja 8 §). VN:n toimivalta viimeksi mainitussa tapauksessa on perusteltua sen vuoksi, että tässä tapauksessa toimenpiteestä saattaa olla laajakantoisia, muihinkin valtioihin kohdistuvia vaikutuksia.[142]

MSuojL 3 § sisältää nimenomaisen määräyksen siitä, että meren pilaantumisen ehkäisemiseksi on MSuojL:n säännösten lisäksi noudatettava Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa olevia määräyksiä. MSuojL:n säätämisen yhteydessä lisättiin myös VL 1: 19:ään uusi 3 mom. (L 16. 3. 1979/299), jonka mukaan vesistön pilaantumisen ehkäisemiseksi on VL:n säännösten lisäksi noudatettava, mitä vesistön tai meren suojelusta on sanotuissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätty. Tällaisia Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia on nykyisin voimassa useitakin.[143]

MSuojL:n soveltuvuusalue on pääpiirteissään määritelty heti sen 1.1 §:ssä. Sanotun lainkohdan mukaan Suomen alueella, Suomelle kuuluvalla mannermaajalustalla tai suomalaisella aluksella ei saa ryhtyä toimeen, josta voi aiheutua aavan meren tai toisen valtion aluevesien pilaantumista (meren pilaamiskielto). Tämän jälkeen MSuojL 2 §:ssä on suoritettu rajanvetoa muuhun lainsäädäntöön nähden. MSuojL 2.1 §:n 1. virkkeen mukaan Suomen aluevesien pilaantumisen ehkäisemisestä on voimassa, mitä VL:ssa säädetään. Rajalinja mainittujen lakien soveltamisalueen välillä rikosasioissa kulkee siis pääpiirteissään siten, että VL koskee Suomen aluevesien ja MSuojL aavan meren tai toisen valtion aluevesien pilaamista. (Vrt. VL 1: 3: »Mitä tässä laissa on säädetty vesistöstä, koskee vastaavasti myös merta.») Vastaava kriteeri eli seuraamuksen ilmenemispaikka määrää myös toimivallan jakautumisen AO:n ja VO:n välillä meren pilaamista koskevissa rikosasioissa. Jos seuraamukset ovat ilmenneet ainoastaan Suomen aluevesillä, määräytyy toimivallan jakautuminen VL

---

142 Ks. tästä myös *Pekkanen*, Juhlajulkaisu UKK s. 202 s. Ks. lisäksi MSuojL:n esitöistä *HE 1978: 188* s. 6.

143 Ks. esim. viitteet lakikirjassa AVPilL:n kohdalla (Suomen Laki I 1981). Ks. lisäksi vesien pilaantumisesta kansainvälisoikeudellisena kysymyksenä *Hakapää*, passim, *Manner*, JFT 1959 s. 246–259 ja *sama*, LM 1961 s. 354–377 sekä erityisesti öljyvahinkojen torjumisen kannalta *Tulokas* s. 35–71 ja kansainvälisistä immissio-ongelmista yleensä *sama*, DL 1977 s. 174–183. – Ks. myös MSuojL 5.2 §:n ja 14 §:n nojalla säädetty A meren pilaantumisen ehkäisemisestä 6. 3. 1981/185 ja MSuojL:n esitöistä *HE 1978: 188* s. 1 ja 5 ynnä *HE 1978: 239* VL 1: 19:n ja 10: 24:n muuttamisesta sekä yleissopimusten voimaansaattamisesta esim. *HE 1978: 2* ja *HE 1978: 3*.

14: 5.1:n mukaisesti VO:n ja AO:n välillä. Jos taas seuraamukset ovat ilmenneet tai voivat ilmetä aavalla merellä tai toisen valtion aluevesillä, kuuluu toimivalta rikosasioissa yksinomaan AO:lle. MSuojL 11.1 §:n meren pilaamista ja 11.2 §:n törkeää meren pilaamista koskevat rangaistussäännökset soveltuvat sanamuotonsa mukaisesti toimiin, joista *voi aiheutua* aavan meren tai toisen valtion aluevesien pilaantumista.

Edellä suoritettu rajanveto on suhteellisen selväpiirteinen tapauksissa, joissa seuraamukset ovat joko ilmenneet puhtaasti Suomen aluevesillä tai sitten voivat ilmetä aavalla merellä taikka toisen valtion aluevesillä. Ongelmia toimivaltakysymyksen suhteen saattaa sen sijaan aiheutua tapauksissa, joissa samasta teosta aiheutuneet seuraamukset ovat ilmenneet tai voivat ilmetä kumpaakin mainittua laatua olevilla vesillä. Pilaaja on tällöin syyllistynyt sekä VL:n että MSuojL:n säännösten rikkomiseen, jotka teot ovat ideaalikonkurenssissa keskenään. Oikeusjärjestyksemme mukaan on poissuljettu se mahdollisuus, että pilaaja saman teon johdosta tuomittaisiin rangaistukseen sekä VO:ssa että AO:ssa (ne bis in idem).[144] Tällaisissa tapauksissa on kumpikin mainituista tuomioistuimista valinnanvaraisesti toimivaltainen tutkimaan asian kokonaisuudessaan. VL 14: 5.2:n rangaistusten ankarammuuteen perustuvalla säännöksellä ei ole merkitystä tässä suhteessa, koska kysymys ei ole yleisen rikoslain mukaan rangaistavasta rikoksesta.[145] Käytännössä on mielestäni kiinnitettävä huomiota siihen, kumman lain säännöksiä on pääasiallisesti rikottu (vrt. VL 14: 1.2 ja 3). Jos VL:n mukaan sekä VO että AO olisivat kumpikin toimivaltaisia, voitaneen AO:n toimivaltaa koko jutussa pitää ensisijaisena, koska se MSuojL:n mukaan on yksinomaan toimivaltainen kyseisessä asiassa. VO:n toimivaltaa olisi siten tämänkaltaisessa tapauksessa pidettävä ensisijaisena ainoastaan silloin, kun asian ratkaiseminen edellyttää erityistä vesiasiain tuntemusta.

MSuojL soveltuu eräiltä osin noudatettavaksi myös Suomen aluevesillä. MSuojL 2.1 §:n 2. virkkeen mukaan Suomen aluevesillä on VL:n säännösten lisäksi noudatettava, mitä MSuojL 3, 5 ja 6 §:ssä säädetään. MSuojL 3 § koskee jo aikaisemmin mainittuja kansainvälisiä sopimuksia, 5 § kieltää korkea-aktiivisten radioaktiivisten aineiden päästämisen tai sijoittamisen mereen ja 6 § kieltää vastaavasti muiden radioaktiivisten

[144] Ks. tekstissä mainitusta periaatteesta rikosprosessissa esim. *Tirkkonen*, Rp I s. 341–344 ja 373 s.

[145] Vrt. tästä ed. av:n 64 kohdalla.

aineiden päästämisen tai sijoittamisen mereen ilman lupaa. Näiden säännösten rikkoja voi syyllistyä MSuojL 11.3 §:ssä tarkoitettuun merenpilaamisrikkomukseen silloinkin, kun teon vaikutukset voivat ilmetä ainoastaan Suomen aluevesillä. Mainittu rikkomus voi olla ideaalikonkurenssissa VL:n säännösten rikkomisen kanssa ja kuulua tällöin myös VO:n toimivaltaan.

MSuojL 2.2 §:n mukaan Suomen aluevesien roskaamisesta on VL:n ja MSuojL:n säännösten lisäksi voimassa, mitä *JätehuoltoL:ssa* (673/78) on säädetty.[146] Roskaamisessa on kysymys lähinnä JätehuoltoL 35 §:n mukaisesta *jätehuoltorikkomuksesta,* josta rangaistusseuraamukseksi on säädetty sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Mainittu lainkohta on säädetty sovellettavaksi ainoastaan silloin, kun muualla ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Se on siten toissijainen tapauksissa, joihin soveltuu VL:n tai MSuojL:n tätä ankarampi rangaistusnormi.

JätehuoltoL 36 §:ssä on säädettu *jätehuoltorikoksena* rangaistavaksi mm. jätteiden toimittaminen ympäristöön muualle kuin niille kulloinkin varattuun paikkaan, jos siitä aiheutuu vaaraa ihmisen terveydelle, huomattavaa haittaa luonnon toiminnalle, viihtyisyyden huomattavaa vähentymistä tai maiseman huomattavaa rumentumista taikka huomattavaa vahinkoa toisen omaisuudelle. Rangaistusseuraamukseksi on määrätty vankeutta enintään kaksi vuotta tai sakkoa. Seuraava lainkohta sisältää kvalifioidun rangaistussäännöksen. JätehuoltoL 37 §:n mukaan rikoksen tekijä on nimittäin tuomittava *törkeästä jätehuoltorikoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi, jos 36 §:ssä tarkoitettu rikos on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle taikka ympäristön erityistä pilaantumista ja jos rikosta siihen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan huomioon ottaen on pidettävä törkeänä. Tutkimuksen kannalta on nyt lähinnä kysymys siitä, voivatko mainitut jätehuoltorikos ja törkeä jätehuoltorikos mahdollisesti olla ideaalikonkurenssissa VL:n tai MSuojL:n säännösten rikkomisen kanssa tapauksissa, joissa JätehuoltoL:n säännöksiä rikkomalla on samalla pilattu vesistöä, vai ovatko mainittujen lakien rangaistussäännökset keskenään tällaisissa tapauksissa toisensa syrjäyttävässä arvostussuhteessa. Mainittu seikka

---

[146] Jätehuoltolaki säädettiin hallituksen esityksen jätehuoltolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi *(HE 1975 II Vp: 142)* pohjalta, joka eräin täydennyksin asiallisesti vastasi aikaisempaa esitystä *HE 1975: 48* jonka käsittely eduskunnassa oli edustajanvaalien johdosta rauennut. Ks. myös *HE 1980: 51* laiksi jätehuoltolain muuttamisesta. Vrt. vesien roskaamisesta *Hollo* s. 23, 103 s. ja 176–180.

saattaa nimittäin vaikuttaa toimivaltakysymyksen määräytymiseen eräissä tapauksissa.

JätehuoltoL:n esitöissä edellytettiin toimenpiteeseen sovellettavan VL:n säännöksiä niissä tapauksissa, joissa jätettä toimitetaan vesistöön. Kuitenkin roskaamiseen edellytettiin yleensä sovellettavan JätehuoltoL:n säännöksiä, vaikka roskaaminen tapahtuisikin vesialueella.[147] Mainitut lausumat oikeuttavat mielestäni sellaiseen johtopäätökseen, että mahdollinen vesistön pilaantumiskysymys tulee arvostella VL:n säännösten valossa. Tältä osin kysymys on vesiasiasta, jolloin toimivaltakysymys rikosasioiden osalta määräytyy VL 14: 5:n mukaisesti. Pelkästä vesistön roskaamisesta ilman, että vesistöä samalla pilataan VL:n säännösten vastaisesti, säädetään taas rangaistus JätehuoltoL:ssa, jolloin tätä koskevat rikosasiat kuuluvat AO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Ongelmalliselta näyttää nyt kysymys siitä, voidaanko jätteitä (esim. vaarallisia ongelmajätteitä sisältäviä tynnyreitä) vesistöön heittämällä toteuttaa sen pahempaa ympäristörikosta kuin roskaamista, elleivät esimerkiksi tynnyreihin suljetut vaaralliset jätteet ole vielä ennättäneet pilata vesistöä tai ellei siitä ole esitettävissä tarvittavaa näyttöä. Tällaisissa tapauksissa ei VL:n säännöksiä ole välttämättä lainkaan rikottu. JätehuoltoL:n kannalta rikos ei kuitenkaan voine olla yhtään sen lievempi – pikemminkin päinvastoin – tapauksissa, joissa myrkyt on heitettu veteen, kuin jos ne olisi varastoitu lain vastaisesti maalle.

Mainittu seikka tuli kouriintuntuvasti esille julkisuudessakin suurta huomiota herättäneessä vaarallisten myrkkyjen upottamisessa *Dragsfjärdin* vesille kesällä 1982, jonka johdosta JätehuoltoL:ia ensi kerran sovellettiin näin mittavassa rikosjutussa. Siinä pääsyytetyt tuomittiin HO:ssa mm. yhdellä teolla tehdyistä jatketusta törkeästä jätehuoltorikoksesta ja jatketusta tahallisesta ryhtymisestä vesistön pilaantumista aiheuttavaan toimenpiteeseen (*THO p. 12. 8. 1983 n:o 1495/KKO p. 10. 11. 1983 n:o 4360*). HO perusteli tältä osin päätöstään nimenomaisesti sillä seikalla, että syytetyt toimittaessaan ongelmajätteitä mereen olivat samalla toimittaneet jätteitä ympäristöön muualle kuin niille varattuun paikkaan siten, että rikos oli ollut omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle ja ympäristön erityistä pilaantumista. Syytettyjen katsottiin tällä menettelyllään syyllistyneen, paitsi KO:n toteamaan VL:n säännösten rikkomiseen, myös JätehuoltoL:n säännösten rikkomiseen. KKO: Ei valilupaa.

Edellä olevan esityksen perusteella on jo pääteltävissä, ettei hallituksen esityksessä olevaa lausumaa VL:n säännösten soveltamisesta ole ymmärrettävä sillä tavoin, että jätteiden luvattomasta toimittamisesta vesistöön

[147] Näin *HE 1975 II Vp: 142* s. 2. Myös *HE:ssä 1980: 51* (s. 2) viitattiin siihen, että mm. VL:iin sisältyy ainakin välillisesti ongelmajätteitä koskevia säännöksiä.

ei voitaisi missään tapauksessa rangaista myös JätehuoltoL:n säännösten nojalla. Vesistöhän on osa ympäristöä ja toisenlainen tulkinta johtaisi siihen, että törkeissä jätehuoltorikoksissa olisi aina edullisempaa sijoittaa vaaralliset ongelmajätteet vesistöön kuin maalle, koska VL:n mukaan ankarin rangaistusseuraamus on vain kaksi vuotta vankeutta. Jos VL:n rangaistussäännösten haluttaisiin todella syrjäyttävän JätehuoltoL:n vastaavat säännökset, pitäisi ne formuloida uudelleen ja sijoittaa VL:iin törkeää jätehuoltorikosta vastaava törkeää vesien pilaamista koskeva säännös. Toinen mahdollisuus olisi sijoittaa RL:iin yhtenäiset ympäristörikoksia koskevat rangaistussäännökset.

10.2.2. Rajanvetoa vesiasioiden ja öljyvahinkoasioiden välillä rikosasioita silmällä pitäen

10.2.2.1. AVPilL (alusjätelaki)

MSuojL 2.3 §:ssä lausutaan, että alusten *toiminnasta* aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä säädetään erikseen. Säännös osoittaa, ettei tällaisesta toiminnasta aiheutuvaan meren pilaantumiseen ole sovellettava MSuojL:n säännöksiä, vaan erikseen säädettyä omaa erityislakiaan.

Öljyn sekä muiden vaarallisten jäteaineiden päästäminen aluksesta veteen on kielletty alusjätelaissa (AVPilL), joka on tullut voimaan lain täytäntöönpanosta ja voimaantulosta 29. 4. 1980/297 annetun asetuksen 1 §:n määräysten mukaisesti 3. 5. 1980.[148] Mainitulla lailla kumottiin aluksista aiheutuvien öljyvahinkojen torjumisesta 22. 9. 1972 annettu laki (668/72) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. AVPilL koskee toisin kuin edeltäjänsä öljyn ja öljypitoisen seoksen lisäksi myös »vaarallisen nestemäisen aineen, käymäläjäteveden sekä kiinteän jätteen» päästämistä aluksesta veteen. AVPilL:n soveltuvuusalue on lain 2.1 §:ssä määritelty viittaamalla MSuojL 1 §:n säännökseen. Sen mukaisesti myös AVPilL koskee Suomen alueella, Suomelle kuuluvalla mannermaajalustalla tai suomalaisella aluksella suoritettuja toimia. Mainituilla lailla ja asetuksella saatettiin Suomen sisäinen lainsäädäntö vastaamaan Itämeren alueen

---

[148] Ks. lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriön päätös mainitun A:n 4 luvun voimaantulosta ja soveltamisesta 25. 6. 1980/511. Nyttemmin 21. 9. 1983 on tullut voimaan uusi AvPilA. Vrt. Ruotsin osalta L 1980: 424 om åtgärder mot vattenförorening från fartyg (muut. 26. 5. 1983/463).

merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen eli ns. Helsingin sopimuksen määräyksiä.[149]

Aikaisemmin voimassa olleen öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain (668/72) 27 §:n mukaan laillisesta tuomioistuimesta sen mukaisissa asioissa oli vastaavasti voimassa, mitä ML 251 ja 264 §:ssä säädettiin. Laillinen tuomioistuin mainitun lain mukaisissa rikosasioissa oli siten sen paikkakunnan RO, jossa rikos oli tehty, tai, jollei siellä ollut RO:ta, lähin RO.[150] AVPilL on poistanut RO:n etuoikeuden sanotussa suhteessa. Sanotun lain 29 §:n mukaan laillinen tuomioistuin tämän lain mukaisissa asioissa on sen paikkakunnan AO, jossa oikeudenkäynnin aiheuttanut tapahtuma on sattunut. Jos tapahtuma on sattunut aluksen ollessa matkalla, voidaan asia panna vireille myös sen paikkakunnan AO:ssa, jonka satamaan alus ensimmäiseksi saapuu. Ainoastaan siinä tapauksessa, että asian laatu tai laajuus vaatii asiantuntijain käyttämistä, voidaan asia panna edelleenkin vireille myös tapahtumapaikkaa lähinnä olevassa RO:ssa. Jos kyseisessä laissa rangaistavaksi säädetty teko on tapahtunut Suomen alueen ulkopuolella, kuuluu asia Helsingin RO:n toimivaltaan. Mainittu lainkohta sen lisäksi, että se määrää alueellisen toimivallan jaosta yleisten tuomioistuinten välillä, määrää myös AO:n asiallisessa suhteessa toimivaltaiseksi tuomioistuimeksi ja siten sulkee pois VO:n toimivallan tämän lain mukaisissa asioissa.

AVPilL 28 §:ään sisältyvät rangaistussäännökset alusta käytettäessä tehdystä vesien pilaamisesta (28.1 §, jossa rangaistusseuraamuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta), törkeästä alusta käytettäessä tehdystä vesien pilaamisesta (28.2 §, vankeutta 6 kk – 4 vuotta) ja alusta käytettäessä tehdystä vesienpilaamisrikkomuksesta (28.3 §, sakkoa tai vankeutta enint. 6 kk). Lain sanamuodosta ilmenee, että kaksi ensinmainittua rikosta toteutuu jo silloin, kun toimenpiteestä »voi aiheutua vesien pilaantumista». Lain sanamuoto johtunee siitä, että itse vesien pilaantumista meressä on hankala näyttää toteen suuremmissakaan öljyvahinkotapauksissa.[151] Kyseisillä teoilla voidaan tietenkin aiheuttaa veden pilaa-

[149] Ks. mainitusta sopimuksesta yksityiskohtaisemmin esim. *Pekkanen,* Juhlajulkaisu UKK s. 198–205. Ks. myös AVPilL:n esitöistä *HE 1978: 228* s. 1–4.

[150] Ks. laillisesta tuomioistuimesta aikaisemmin voimassa olleen lain kannalta myös *Vikatmaa,* Vesien saastuminen s. 81. Vrt. myös meriasioiden osalta ed. 9.2. luvussa av:n 50 jälj.

[151] Ks. tekstissä mainitun rangaistussäännöksen ratiosta myös *HE 1978: 228* s. 10.

minenkin, joka ilman AVPilL:n säännöksiä olisi kriminalisoitu joko VL 13: 1:ssä tai MSuojL 11 §:ssä. Kun VL:ssa ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin AVPilL:ssa, voidaan tästä päätellä, että AVPilL 28 §:n rangaistussäännökset yksityiskohtaisempina lainkohtina ovat tarkoitetut soveltuessaan syrjäyttämään vastaavan VL 13: 1:n yleisluonteisemman rangaistussäännöksen. Kysymyksessä olisi tällöin lainkonkurenssi: *lex specialis derogat legi generali.*[152] Toisaalta mainitun oikeuslähdeopillisen säännön käyttöön tässä tapauksessa on suhtauduttava varoen, koska ei ole ilman muuta selvää, kumpi normeista (AVPilL 28 § vai VL 13: 1) kaikissa mahdollisissa esiin tulevissa tilanteissa on erityissäännös tai yleissäännös.[153] Mainitun argumentin lisäksi voitaisiin ajatella, että AVPilL:n ensisijaisuutta VL:iin verrattuna perusteltaisiin sillä yleisellä laintulkintasäännöllä, jonka mukaan myöhempi samantasoinen säännös syrjäyttää aiemman samaa asiaa koskevan säännöksen (*lex posterior derogat legi priori*).[154] Tämä laintulkintasääntö edellyttää kuitenkin, että myöhempi laki on tarkoitettu selvästi aiemman lain tilalle ja että siinä on myös täydellisesti säädetty kyseessä olevasta tapauksesta. Hyvä lainsäädäntötekniikka vaatisi, että uudessa laissa nimenomaisesti mainitaan, mitkä aikaisemman lain säännökset ovat kumoutuneet. Tällaista ei ilmene VL:n säännösten suhteen AVPilL:n säännöksistä. Päinvastoin AVPilL 1.1 §:ssä säädetään kyseistä lakia noudatettavaksi ainoastaan »sen lisäksi, mitä muualla on säädetty».

Aikaisemmin voimassa olleen aluksista aiheutuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain (668/72) 25 §:n rangaistussäännös oli laissa expressis verbis lausuttuna toissijainen rangaistusmääristä riippuen. Sanotussa lainkohdassa määrättiin rangaistukseksi sille, joka tahallaan tai törkeällä tuottamuksella aiheutti öljyn tai öljypitoisen seoksen pääsemisen veteen kyseisen lain vastaisesti, jollei teosta muualla ollut ankarampaa rangaistusta säädetty, sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.[155] Kun VL:ssa ei ollut säädetty tätä ankarampaa rangaistusta, ei myöskään aikaisempi laki ollut toissijainen VL:n säännöksiin verrattuna.

Aikaisemmasta oikeuskäytännöstä mainittakoon *KKO 1968 II 92,* jossa aluksen päällikkö ja perämies tuomittiin rangaistukseen tuolloin voimassa olleen toimenpiteistä alusten aiheuttamien öljyvahinkojen estämiseksi anne-

---

[152] Vrt. tästä 9. luvussa av:n 63 kohdalla.

[153] Mm. *Klami,* LM 1977 s. 362, on suhtautunut kriittisesti tekstissä mainitun oikeuslähdeopillisen säännön käyttöön.

[154] Vrt. tekstissä mainitusta periaatteesta esim. *Alanen* s. 51 ja *Klami,* Oikeudellisen säätelyn yleinen teoria s. 48–50.

[155] Tekstissä mainitun aikaisemmin voimassa olleen rangaistussäännöksen tulkinnasta rikosoikeudelliselta kannalta ks. *Vikatmaa,* Vesien saastuminen s. 79 s.

tun lain säännösten rikkomisesta sekä velvoitettiin suorittamaan korvausta aiheutuneista vahingoista. Kyseisessä tapauksessa tankkilaivasta oli päässyt satamassa veteen öljyä sitä purettaessa, minkä seurauksena alueella ollutta puutavaraa oli pilaantunut öljyyntymisen vuoksi. Tapauksen yhteydessä ei tosin ollut väitettykään, että itse vesi alueella olisi pilaantunut.

Sen sijaan tapauksessa *VHO p. 15. 6. 1973 n:o V/144* erään laivan konepäällikkö ja väliaikainen päällikkö olivat syytteessä öljyn päästämisestä mereen seurauksin, että satama-altaan vesi oli öljystä likaantunut. RO:ssa vastaajat oli tuomittu rangaistukseen toimenpiteistä alusten aiheuttamien öljyvahinkojen estämiseksi annetun lain (289/1957) sekä asetuksen (290/1957) nojalla. HO hylkäsi syytteen näyttämättömänä.[156]

Mainituissa tapauksissa vastaajat on joko tuomittu rangaistukseen tai heitä on syytetty ainoastaan toimenpiteistä alusten aiheuttamien öljyvahinkojen estämiseksi annettujen lakien säännösten rikkomisesta. Vastaavaa käytäntöä lienee pidettävä ainakin normaalitapauksissa nykyisinkin voimassa olevan lain mukaisena. Toisaalta lienee myös mahdollista soveltaa AVPilL 28 §:n ja VL 13: 1:n säännöksiä ideaalikonkurenssissa keskenään tapauksissa, joissa AVPilL:n vastaisilla toimenpiteillä on aiheutettu vesistön tai veden pilaantumista taikka muuten tahallaan saatu aikaan vahingollinen muutos vesioloissa.

10.2.2.2. MÖVL

Muista kuin aluksista aiheutuvista öljyvahingoista säädetään MÖVL:ssa, joka on tullut voimaan 1. 1. 1975.[157] Mainitun lain 1 §:n mukaan öljyä ei saa päästää maahan tai veteen eikä niin varastoida, säilyttää tai käsitellä, että siitä aiheutuu »ilmeinen öljyvahingon vaara». *Öljyvahingolla* tarkoitetaan taas kyseisessä laissa »sellaista vahinkoa tai haittaa, jonka maahan tai veteen joutunut öljy aiheuttaa ihmiselle ja luonnolle likaamalla, turmelemalla tai pilaamalla maaperää, vesiä, kasvillisuutta, eläimistöä, laitteita tai rakenteita» (2.2 §). Rangaistusseuraamuksena öljyvahingon

---

[156] Myös lainvoimaisissa tapauksissa *THO p. 15. 5. 1973 n:o 150, ISHO p. 18. 1. 1974 n:o 1336/73, ISHO p. 8. 4. 1975 n:o 346/75* ja *ISHO p. 19. 6. 1975 n:o 164/75* vastaajat ovat olleet syytteessä aluksista aiheutuvien öljyvahinkojen säännösten rikkomisesta, mutta syytteet on hylätty. Aikaisemmasta oikeuskäytännöstä ks. lisäksi *Vikatmaa*, mt. s. 100 s. ja siellä s. 101 av:ssä 68 mainittu *HHO p. 10. 12. 1970 n:o 1559*.

[157] Tarkemmat määräykset mainitun lain täytäntöönpanosta on annettu A:lla maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta 20. 12. 1974/977. – Ks. myös MÖVL:n esitöistä *HE 1973: 64*.

tahallisesta tai törkeällä tuottamuksella tapahtuvasta aiheuttamisesta, »jollei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta», on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta (9.1 §). Lisäksi muulla tavalla tapahtuvasta kyseisen lain ja sen nojalla annettujen määräysten rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon (9.2 §). MÖVL 9.1 §:n rangaistussäännös on siis laissa expressis verbis lausuttuna toissijainen ja väistyy tapauksissa, joissa teosta on muualla säädetty ankarampi rangaistus.[158] Kuitenkaan VL 13: 1:ssä toimenpiteeseen ryhtymisestä, »joka aiheuttaa vesistön tai veden pilaantumista», ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin MÖVL 9.1 §:ssä, vaan samalla tavoin sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. MÖVL 9.1 §:n säännös ei siis ole toissijainen VL 13: 1:n säännökseen verrattuna. Kun mainittuja rangaistussäännöksiä verrataan asiallisessa suhteessa keskenään, havaitaan, että VL 13: 1:n säännös koskee yleensä vesistön tai veden pilaamista ja MÖVL 9.1 §:n säännös ainoastaan maahan tai veteen joutuneen *öljyn* aiheuttamaa pilaantumista. Tästä on pääteltävissä, että MÖVL 9.1 §:n säännös on yksityiskohtaisempi VL 13: 1:een verrattuna ja soveltuessaan syrjäyttää tämän yleisluonteisemman säännöksen.[159]

MÖVL:iin ei sisälly tuomioistuinten toimivaltaa koskevia säännöksiä. Tästä ja edellä lausutusta seuraa, että MÖVL:n mukaiset rikosasiat kuuluvat AO:n yksinomaiseen toimivaltaan.

> Oikeuskäytännöstä mainittakoon seuraavat tapaukset: *KKO p. 17. 5. 1979 n:o 1041/THO p. 30. 11. 1978 n:o 2980:* Vastaajana ollut maanviljelijä oli päästänyt maahan polttoöljyä useita satoja litroja lietevaunusta paikkaan, josta öljy oli ensin virrannut alaspäin viettävää piiriojaa pitkin noin 100 metrin matkan ns. Kololanojaan ja siitä edelleen Ruskonjokeen lähelle sen ja vesilaitoksen raakavesialtaan yhtymäkohtaa, mihin mennessä öljyn virtaaminen oli saatu pysäytetyksi erilaisin öljyntorjuntamenetelmin. Vastaaja tuomittiin KO:ssa MÖVL 1 §:n ja 9.1 §:n nojalla öljyvahingon aiheuttamisesta törkeällä tuottamuksella 60 päiväsakkoon ja korvaamaan öljyntorjuntakustannukset. HO: Ei muutosta. KKO: Ei mh-lupaa.
>
> Mainitun tapauksen johdosta on tosin huomattava, ettei siinä ollut väitettykään vastaajan (syytetyn) aiheuttaneen VL:n vastaista seuraamusta. Asian laita olisi tässä suhteessa saattanut olla toinen, jos veteen joutunut öljy olisi ennättänyt vesilaitoksen raakavesialtaaseen saastuttaen sen.[160]

---

[158] Vastaava toissijainen rangaistussäännös oli ennen AVPilL:ia voimassa olleen L:n aluksista aiheutuvien öljyvahinkojen torjumisesta (22. 9. 1972/668) 25 §.

[159] Vrt. tästä ed. av:n 152 kohdalla.

[160] Vrt. riita-asioiden osalta 7.3.1.3. luvussa av:n 46 kohdalla ja siellä tarkasteltu *HHO p. 27. 3. 1974 n:o 133.*

KKO p. 2. 5. 1983 n:o 4220/83: Öljyvahingon aiheuttamisesta, joka oli johtunut tuottamuksesta, joka ei ollut törkeä, tuomittiin rangaistus MÖVL 9.2 §:n nojalla. (= *KKO 1983 II 56*).

10.2.3. VL – VeneliikL

VL:n voimaantulon jälkeen on meillä annettu vesillä liikkumista sääntelevä VeneliikL, joka on tullut voimaan 1. 4. 1969. Sen 1 §:n mukaan tulee »jokaisen vesillä liikkuvan» noudattaa olosuhteiden edellyttämää huolellisuutta ja varovaisuutta onnettomuuden välttämiseksi sekä toimia siten, ettei hän ilman pakottavaa syytä vaikeuta tai häiritse muiden liikkumista vesillä eikä aiheuta vaaraa tai vahinkoa muille tai merkittävää tai tarpeetonta haittaa tai häiriötä kulkuveden rannalla asuville tai oleskeleville taikka luonnolle tai muulle ympäristölle (L:ssa 5. 8. 1977/607). Sanamuotonsa mukaisesti säännös koskee kaikenlaista vesiliikennettä, jopa vesihiihtäjiä ja uimareita. Varsinaisesti VeneliikL oli tarpeen moottoriveneliikennettä varten, jotta moottoriveneiden rekisteröinti saatiin järjestetyksi uudelle pohjalle. Samalla katsottiin tarpeelliseksi tieliikennelain tavoin tehostaa varovaisuusvelvollisuuden noudattamista moottoriveneiden kuljettamisessa.[161] Kuitenkaan lain säännöksiä ei rajoitettu vain moottoriveneitä koskeviksi, vaan ne laadittiin edellä mainituin tavoin kaikkeen vesiliikenteeseen sovellettaviksi.[162] Tämän vuoksi VeneliikL:n mukaisia asioita kutsutaan tässä esityksessä vesiliikenneasioiksi.

Rangaistussäännös VeneliikL 1 §:n rikkomisesta sisältyy saman lain 4 §:ään. Kun VL 13: 4:ssä on kriminalisoitu häiriötä aiheuttamalla tai muutoin tapahtuva vesistössä kulkemisoikeuden väärinkäyttäminen, näyttävät VeneliikL:n 1 ja 4 §:n säännökset näiltä osin olevan päällekkäisiä VL 13: 4:n säännöksen kanssa. Konkurenssitilanteita voi siis esiintyä. Tuomioistuinten toimivallan jaon kannalta tällä on merkitystä sikäli, että

---

[161] Ks. tästä veneliikennetoimikunnan mietintö *(KM 1965: B 38)* s. 1 ja *HE 1968: 108* s. 1 s.

[162] Veneliikennetoimikunta itse nimittikin laatimaansa lakiehdotusta *vesiliikennelaiksi*. Lain nimike muuttui veneliikennelaiksi vasta asianomaisessa ministeriössä lopullista lakiehdotusta valmisteltaessa. Hallituksen esityksessä lain nimeksi ehdotettiin veneliikennelakia sen vuoksi, että ensisijaisesti pikkualuksia koskeva uusi lainsäädäntö pyrittiin pitämään erillään varsinaista merenkulkua ja erityisesti kauppa-aluksia koskeneista jo voimassa olleista säännöksistä. Ks. tästä *HE 1968: 108* s. 1. – Ks. lisäksi VeneliikL:n sisällöstä *Hakulinen*, LM 1969 s. 545–551 sekä VL:n ja VeneliikL:n suhteesta *Airaksinen*, Vesiasiat s. 20.

VeneliikL:n mukaiset jutut on käsiteltävä yleisissä tuomioistuimissa tavallista oikeudenkäyntijärjestystä noudattaen, kun taas VL:n mukaiset rikosasiat voivat kuulua joko vaihtoehtoisesti tai yksinomaan VO:n toimivaltaan.

VeneliikL:ssa ei ole minkäänlaista mainintaa VL:sta eikä VO:n toimivallasta vesiliikenneasioissa. Sen sijaan VeneliikL 9 §:ssä on mainittu, että VeneliikL:n mukaan rangaistavaan tekoon saattaa »myös» ML olla sovellettavissa. Samassa lainkohdassa lausutaan edelleen, että ML:n prosessuaalisia säännöksiä on »muulloinkin» noudatettava, jos kysymyksessä on tietyntyyppinen kauppa-alus. Tähän nähden saatettaisiin katsoa, että myös VO:n toimivalta olisi tullut tässä yhteydessä mainita, jos sen toimivallan olisi haluttu joltakin osin syrjäyttävän AO:n toimivallan vesiliikenneasioissa, kun kerran nimenomainen varaus ML:n prosessuaalisten säännösten osalta on tehty. Toisaalta voitaneen taas ajatella, ettei lainsäätäjä ole tarkoittanut tässä yhteydessä puuttua VL:n liikennettä koskeviin säännöksiin, vaan näitä on sovellettava sen estämättä, mitä VeneliikL:ssa on vesillä liikkujien velvollisuudesta säädetty. Näin ollen voitaneen perustellusti katsoa, ettei VO:n toimivallan mainitsematta jättäminen VeneliikL:ssa (mahdollisesti unohtamisesta johtuen) voine sinänsä koitua VO:n VL:iin perustuvan toimivallan vahingoksi.[163] Lisäksi VeneliikL 4.1 §:n varomattomuutta vesiliikenteessä (rangaistusmaksimi 3 kk vank.) koskevasta sanamuodosta »milloin ankarampaa rangaistusta ei ole muualla säädetty» ilmenee, että VL 13: 4:n säännös (rangaistusmaksimi 6 kk vank.) soveltuessaan syrjäyttää vastaavan VeneliikL:n säännöksen. VeneliikL 4.1 §:n säännös on siis laissa expressis verbis lausuttuna subsidiaarinen, jolloin tulee sovellettavaksi laintulkintasääntö *lex primaria derogat legi subsidiarie*.[164] Toisaalta voidaan taas päätellä, että VeneliikL:n törkeää varomattomuutta vesiliikenteessä koskeva 4.2 § (rangaistusmaksimi 2 v. vank.) soveltuessaan syrjäyttää vastaavat VL:n rangaistussäännökset (lainkonkurenssi). Kyseiset rangaistussäännökset ovat näet sellaisessa suhteessa toisiinsa, että niiden rikosoikeudellista merkitystä arvostavalta näkökannalta toisen on katsottava käsittävän myös sen rikosoikeudellisen vääryyden (deliktisen pahan), mikä toiseen sisältyy. Lainkohdat ovat toisin sanoen toisensa syrjäyttävässä arvostussuhteessa.

---

[163] Samoin *Hakulinen*, LM 1969 s. 548. Hakulinen perustelee mainittua seikkaa lisäksi sillä, että VeneliikL 9 § perustuu muutoinkin virheellisiin edellytyksiin.

[164] Ks. tekstissä mainitusta periaatteesta esim. *R. Ellilä*, Uusittu liikennerikosoikeus s. 182, *Honkasalo* II s. 260 ja *Lahti*, LM 1968 s. 712.

Tällainen tapaus lainkonkurenssia on kirjallisuudessa ilmaistu lauseella *lex consumens derogat legi consumptae.*[165] VeneliikL:ia on myös pidettävä erityislakina VL:iin verrattuna, joten tälläkin perusteella sen säännökset, ellei niistä muuta ilmene, soveltuessaan syrjäyttävät vastaavat VL:n säännökset. Mainittua seikkaa tukee VL 1: 24.4:n säännös, jonka mukaan liikenteestä vesistössä on voimassa, mitä siitä erikseen on säädetty, vaikkakin VeneliikL on säädetty myöhemmin kuin VL eikä lainsäätäjä siis VL:ia säädettäessä ole voinut ottaa huomioon VeneliikL:n säännöksiä. VeneliikL:n ensisijaisuutta VL:iin verrattuna voitaneen lisäksi perustella sillä jo aikaisemminkin mainitulla säännöllä, jonka mukaan myöhempi samantasoinen säännös syrjäyttää aiemman samaa asiaa koskevan säännöksen.[166]

Oikeuskäytännössä on lukuisissa tapauksissa vastaaja (syytetty) tuomittu rangaistukseen ainoastaan VeneliikL:n säännösten nojalla, vaikka kyseisiin tapauksiin, mikäli VeneliikL:ia ei olisi säädetty, olisi ilmeisesti voitu soveltaa myös VL 13: 4:n säännöstä. Esimerkkeinä mainittakoon seuraavat HO:n ratkaisut.

> *THO p. 13. 10. 1971 n:o 1098:* Vastaaja oli laivareitillä ajanut moottoriveneellä useita kertoja asianomistajien käytössä olleen soutuveneen ympäri ajoympyrää pienentäen ja ohjannut lopulta moottoriveneen siten, että se oli törmännyt soutuveneeseen, joka oli rikkoutunut ja täyttynyt vedellä. Vastaaja tuomittiin VeneliikL 1.1 §:n ja 4.2 §:n nojalla törkeästä varomattomuudesta vesiliikenteessä ehdolliseen vankeusrangaistukseen.
>
> *THO p. 28. 4. 1972 (1971 RD 323/11):*[167] Asianomistajat vaativat B:n tuomitsemista rangaistukseen VeneliikL 1 §:n rikkomisesta sen vuoksi, että hänen johtamansa yhdistyksen toimesta oli pidemmän aikaa harjoitettu eräässä salmessa sen rannalla asuvia kohtuuttomasti häirinnyttä vesihiihtotoimintaa. Kanne rangaistusvaatimuksen osalta hylättiin näyttämättömänä. Samassa yhteydessä esitetty kieltokanne jätettiin tutkimatta, koska asianomistajan ei katsottu tältä osin olleen vaatimansa oikeussuojan tarpeessa.
>
> *VHO p. 29. 10. 1976 n:o III/902:* Vastaaja oli ajaessaan moottoriveneellä merialueella, jossa oli ollut kalastajien pyydyksiä, laiminlyönyt noudattaa

[165] Ks. tästä *R. Ellilä*, mt. s. 182, *Honkasalo* II s. 260 ja *Lahti*, mt. s. 712. – Tosin on todettava, että oikeuskirjallisuudessa rajankäynti subsidiaaristen ja konsumptatiivisten lainkonkurenssitapausten välillä on tuottanut vaikeuksia. Lahti tekeekin sen johtopäätöksen, että loogisesti voidaan erottaa vain kaksi lainkonkurenssitapausten alaryhmää, joista hän käyttää nimityksiä erityisyyden ja toissijaisuuden tapausryhmät. Näistä erityisyys vastaa spesiaalitapauksia ja toissijaisuus muita. Ks. tästä *Lahti*, LM 1968 s. 713–716.

[166] Vrt. tästä ed. av:n 154 kohdalla.

[167] Ko. tapaus on mainittu myös ympäristörikostoimikunnan mietinnössä *(KM 1973: 49)* s. 74.

olosuhteiden edellyttämää huolellisuutta ja varovaisuutta vahingon välttämiseksi seurauksin, että vene oli tarttunut kiinni lipuilla merkittyyn lohirysän aitaverkkoon, jolloin venettä irroitettaessa verkkoa oli jouduttu repimään. Vastaaja tuomittiin VeneliikL 1.1 §:n ja 4.1 §:n nojalla varomattomuudesta vesiliikenteessä sakkorangaistukseen ja korvaamaan asianomistajalle verkon korjauskulut.

Vaikkakaan VL 13: 4:n ja VeneliikL:n säännösten päällekkäisyydestä ei näytä aiheutuneen haittaa käytännössä, saattaisi olla aiheellista antaa kyseisten lakien soveltamisaloista selventävät säännökset. Mahdollisesti VL 13: 4:n säännös voitaisiin VeneliikL:n vuoksi tarpeettomaksi käyneenä kumotakin siltä osin kuin se koskee vesistössä kulkemisella aiheutettua häiriötä.

10.3. VO:n ja vltk:n jäsenten sekä toimitusmiesten lainvastaiseen menettelyyn perustuvien vaatimusten oikeuspaikasta

Viimeisenä rikosasioiden oikeuspaikkaa koskevana kysymyksenä tarkastellaan tässä tutkimuksessa VO:n ja vltk:n jäsenten sekä toimitusmiesten lainvastaiseen menettelyyn eli virkavirheeseen perustuvien rangaistus- ja korvausvaatimusten oikeuspaikkaa.

VL 15: 8:n mukaan VO:n puheenjohtajaa, jäsentä ja sihteeriä koskevat syytteet virkavirheestä on käsiteltävä VHO:ssa sekä muita viran ja toimen haltijoita koskevat syytteet VO:n sijaintipaikan AO:ssa. Kaikkien VO:ien puheenjohtajia, jäseniä ja sihteereitä koskevien virkasyyteasioiden uskominen yhden ja saman HO:n tuomiovaltaan on ollut tarpeellista sen vuoksi, etteivät VO:ien tuomiopiirit ole yhteneviä HO:ien tuomiopiirien kanssa.[168] VL 20: 1.3:n mukaan taas vltk:sta sekä sen puheenjohtajasta ja jäsenestä on voimassa, ellei VL:ssa ole toisin säädetty, mitä kunnallislainsäädännössä on kunnallisista lautakunnista ja kunnallisista luottamusmiehistä säädetty. Kun VL:sta ja kunnallislainsäädännöstä ei muuta ilmene, on AO toimivaltainen oikeuspaikka vltk:n jäseniä koskevissa virkasyyteasioissa. Oikeudessamme on nimittäin voimassa pääsääntö, että ellei voimassa olevista säädöksistä muuta ilmene, on asianomainen AO

[168] Vrt. *KM 1939: 3*, lakiehdotus 290 § ja sen perustelut s. 396, jossa vastaavia virkasyyteasioita ehdotettiin THO:n tuomiovaltaan.

toimivaltainen virkasyyteforum.[169] Tämä pääsääntö on voimassa myös katselmustoimituksen toimitusmiehiin nähden, jotka VL 18: 1.4:n mukaan suorittavat tehtäväänsä virkamiehen vastuulla.

HM 93.2 §:n mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen lainvastaisen toimenpiteen tahi laiminlyönnin kautta, on oikeus vaatia virkamiestä tuomittavaksi rangaistukseen ja korvaamaan hänelle aiheutuneen vahingon.[170] Virkamiehen laittomasta menettelystä johtuvat vahingonkorvausvaatimukset on meillä vanhastaan käsitelty siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen tuomitsemaan virkavirheestä rangaistuksen.[171] Sanottu sääntö on nyttemmin yleisessä muodossa julkilausuttu OK 10: 8.1:ssä (L:ssa 14. 1. 1972/21).[172] Saman lainkohdan mukaan pelkkä vahingonkorvausvaatimus voidaan tutkia myös vastaajan kotipaikan AO:ssa, ellei virkarikokseen perustuvan rangaistusvaatimuksen käsittelyä ole säädetty suoritettavaksi muussa tuomioistuimessa kuin AO:ssa.[173] Kuten edellä on todettu, tämänkaltaiset VO:n puheenjohtajaan, jäseneen ja sihteeriin kohdistetut rangaistusvaatimukset on käsiteltävä VHO:ssa. Näihin henkilöihin kohdistettu erillinenkin korvausvaatimus sisältää samalla väitteen virkavirheestä. Tämä aiheuttaa sen, että asia on ajettava virkarikokseen perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen ajamista koskevassa järjestyksessä eli VHO:ssa. Muissa tuomioistuimissa esitettyinä tällaiset korvausvaatimukset on jätettävä tutkimatta, kuten esimerkiksi seuraavassa tapauksessa on menetelty.

> *KHO p. 11. 2. 1971 n:o 623/71:* Hakemusasiakirjoissa esitetty vaatimus vesioikeustuomarin yksinään tai yhteisvastuullisesti VO:n muiden jäsenten kanssa velvoittamisesta suorittamaan hakijoille korvauksia jätettiin KHO:n toimivaltaan kuulumattomana tutkimatta.

---

[169] Ks. tästä *Alkio* s. 107, *Tirkkonen*, Rp I s. 188 s., *Merikoski* I s. 301 ja 323 sekä *Merikoski–Vilkkonen* s. 263. Vrt. myös ed. av:n 92 jälj. – Myös Ruotsissa virkarikosasiat tutkitaan säännönmukaisesti AO:ssa. Ks. tästä esim. *Håkan Strömberg*, Allmän förvaltningsrätt s. 63 s.

[170] Ks. HM 93.2:n johdosta lisäksi *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 471 s., *Merikoski–Vilkkonen* s. 249 ja 263 sekä *Rytkölä*, Virkamiesoikeus s. 62 s.

[171] Ks. esim. *Merikoski* I s. 305 ja 323 sekä II s. 201, *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 472 ja *Rytkölä*, Virkamiesoikeus (2 p.) s. 66.

[172] Vrt. tästä ed. 10.1.7.5. kohta.

[173] Samoin Ruotsissa virkamiehiä vastaan ajettavat vahingonkorvauskanteet tutkitaan säännönmukaisesti AO:ssa. Ks. tästä *Håkan Strömberg*, mt. s. 69.

1. 9. 1974 voimaan tullut VahKorvL on aiheuttanut muutoksia tuomioistuinten jäsenien ja virkamiesten korvausvastuuseen nähden. Aikaisemmin valtio oli pääsäännön mukaan vain toissijaisesti korvausvelvollinen virkamiesten aikaansaamasta vahingosta (L valtion vastuunalaisuudesta virkamiehen aikaansaamasta vahingosta 18. 5. 1927/142),[174] mikä laki kumottiin VahKorvL:n säätämisen yhteydessä. VahKorvL 2: 2:n mukaan julkisyhteisö on nyt ensisijaisesti velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Saman lain 7: 4:n mukaan korvauskanne julkisyhteisöä vastaan on pantava vireille riita-asioista säädetyssä järjestyksessä sen paikkakunnan AO:ssa, jolla vahinkoa aiheuttanut toimi suoritettiin tai laiminlyöty toimi olisi ollut suoritettava tahi missä vahinko tapahtui. Kysymyksessä on tällöin siviiliprosessuaalinen forum delicti, jota on pidetty oikeuskirjallisuudessa absoluuttisena.[175] Siltä varalta, ettei laillista tuomioistuinta edellä sanotun mukaisesti ole, on VahKorvL 7: 4:ssä asia määrätty pantavaksi vireille Helsingin RO:ssa. Lisäksi kanne valtiota vastaan voidaan panna vireille myös kantajan kotipaikan AO:ssa. Kannetta mm. tuomioistuimen tai tuomarin päätöksestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta ei kuitenkaan saa nostaa, ellei päätöstä ole muutettu tai kumottu taikka ellei virheen tehnyttä ole todettu syylliseksi virkarikokseen tai velvoitettu korvaamaan vahinkoa (VahKorvL 3: 5). Tällaisen päätöksen on oltava lainvoimainen.[176]

VahKorvL ei ole aiheuttanut muutosta VL 15: 8:n säännöksen soveltuvuuteen. Tästä seuraa, että ennen kuin voidaan nostaa korvauskanne valtiota vastaan VO:n tai sen puheenjohtajan päätöksestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta, on, ellei päätöstä ole muutettu tai kumottu, asia

---

[174] Ks. tästä esim. *Merikoski* I s. 306 s. ja *sama*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 498 s.

[175] Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 296 ja *Wrede–Palmgren* s. 179.

[176] Ks. virkamiehen ja valtion vahingonkorvausvastuusta yksityiskohtaisemmin *Rytkölä*, Virkamiesoikeus s. 79–84. Vrt. lisäksi eri virkarikosforumien suhteesta korvauskanteen forumiin *Halila*, DL 1975 s. 260 s. av. 20 a. – Ruotsissa valtion ja kunnan vahingonkorvausvastuusta säädetään 2. 6. 1972 annetussa vahingonkorvauslaissa (skadeståndslagen). Ks. siitä *Håkan Strömberg*, mt. s. 225–229 ja laajemmin *Bertil Bengtsson*, Skadestånd vid myndighetsutövning I (Lund 1976) ja II (Lund 1978), passim. Vahingonkorvausvaatimukset valtiota ja kuntia vastaan tutkitaan Ruotsissakin yleisissä tuomioistuimissa. Oikeata forumia tietyissä tapauksissa koskevat säännökset sisältyvät Ruotsin vahingonkorvauslain 3: 10:een. Vrt. myös RB 22: 8.

tutkittava virkarikoksena taikka virkarikokseen perustuvana vahingonkorvausasiana VHO:ssa. Toisaalta VahKorvL 3: 5:n säännöstä, kun se hankaloittaa asianomistajan oikeutta korvauksen saantiin tuomioistuimen virheellisen päätöksen johdosta, ei ole lupa tulkita laajentavasti. Säännös ei siten koske mitä tahansa tuomioistuimen tai tuomarin virheellistä menettelyä, jota on selvästi pidettävä virkavirheenä. Esimerkkinä VahKorvL 3: 5:n tulkinnasta tältä osin mainittakoon seuraava KKO:n ratkaisu, josta ilmenevä periaate on mutatis mutandis sovellettavissa myös virheelliseen menettelyyn vesiasioissa.

> *KKO 1980 II 121:* KO:sta täytäntöönpanoa varten lähetetystä rangaistusluettelon otteesta puuttui merkintä syytetyn tyytymättömyyden ilmoituksesta. Virheestä aiheutuneen vahingon korvaamista koskeva kanne valtiota vastaan voitiin nostaa, vaikka virheelliseen menettelyyn syyllistynyttä ei ollut todettu syylliseksi virkarikokseen eikä velvoitettu korvaamaan vahinkoa.

VahKorvL:n säännöksillä on virkamiehen vastuu virheellään tai laiminlyönnillään aiheutetusta vahingosta säädetty toissijaiseksi siten, että virkamies vastaa näin tuottamansa vahingon osalta vahinkoa kärsineelle vain siitä määrästä, jota ei voida saada virkamiehen aikaansaamasta vahingosta vastuussa olevalta julkisyhteisöltä. Kun VahKorvL on säädetty vain tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, ei sillä kuitenkaan ole voitu supistaa HM 93.2 §:stä johdettavaa yksityiselle kuuluvaa oikeutta kohdistaa virkasyytejutun yhteydessä korvausvaatimuksensa suoraan asianomaiseen virkamieheen. Sanottu seikka on vahvistettu nimenomaisesti KKO:n tosin äänestyksen jälkeen annetussa ennakkopäätöksessä *KKO 1981 II 157*, jossa samalla kun tuomari tuomittiin rangaistukseen varomattomuudesta tehdystä virkavirheestä, vahvistettiin suoritustuomiota antamatta vahingon määrä, jota korvausta tuomarilta vaatineen asianomistajan oli haettava vahingosta ensisijaisesti vastuussa olevalta valtiolta.[177]

[177] Ks. tekstissä mainitusta KKO:n ratkaisusta myös *OKa:n kertomus v:lta 1981* s. 98 s.

11. YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ VOIMASSA OLEVAN OIKEUTEMME POHJALTA

11.1 Pääasiallisimmat ongelmatilanteet tulkittaessa VO:n ja AO:n asiallista toimivaltaa ja niiden ratkaisemiseksi noudatettavista periaatteista

Tutkimuksen alkupuolella 2.4. luvussa tarkasteltiin erikoistuomioistuinten asiallisen toimivallan tulkinnassa noudatettavia yleisiä periaatteita. VL:n säännöksistä ja vesiasioiden erityisluonteesta johtuu, ettei näitä periaatteita ole poikkeuksetta voitu noudattaa VO:n asiallista toimivaltaa tulkittaessa.

Ensisijaiseksi erotteluperusteeksi VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan välillä on tässä tutkimuksessa todettu kysymys siitä, onko asiassa sovellettava VL:n tai sen 22 luvun mukaisesti aikaisemman lain säännöksiä. Tällaiset asiat ovat vesiasioita (VL 14: 1), joten tietyssä konkreettisessa tapauksessa on ensin selvitettävä, onko kysymyksessä vesiasia vai ei. Keskeinen aihe toimivaltakysymyksen selvittämisessä on siis se seikka, onko kysymyksessä VL:n mukainen vesiasia. Tuomioistuimen on edellä 2.5. luvussa sanotuin tavoin itse ex officio ratkaistava tämä kysymys eli *jutun luonne*, ennen kuin se ryhtyy tutkimaan määrättyä asiaa. Kyseessä on ns. absoluuttinen prosessinedellytys. Jutun luonne eli tässä tapauksessa se seikka, onko kysymyksessä VL:n mukainen vesiasia, määräytyy prosessin kohteena olevan oikeussuhteen luonteen perusteella. Oikeussuhteen luonne taas määritetään kantajan vaatimusten eli kanteen perusteella, kuten edellä 2.5. luvussa on todettu.[1] Kantajan ei kanteessaan tarvitse nimenomaisesti nojautua VL:n säännöksiin. Ratkaisevaa jutun luonteelle on ainoastaan se seikka, että niihin oikeudellisiin suhteisiin,

---

[1] Vrt. tästä yksityiskohtaisemmin 2.5. luvussa av:n 110 kohdalla.

joita kantajan vaatimukset koskevat, on sovellettava VL:n säännöksiä. Kantajan on tarvittaessa näytettävä, että kysymys on VL:ssa tarkoitetusta vesistöstä tai pohjavedestä. Toisaalta VO:n toimivallan perusteeksi riittää kantajan pelkkä väite siitä, että vesistöä tai pohjavettä on pilattu VL:n säännösten vastaisesti, jos itse vesistön tai pohjaveden kysymyksessäolo ei ole riidanalaista. Tällainen kanteen perustan pohjalta lähtevä määrittely voi käytännössä olla hyvinkin hankalaa. Joissakin tapauksissa voi sattua jopa niin, että aikanaan täysin perustellulta tuntunut määrittely osoittautuu asian myöhemmän käsittelyn yhteydessä erheelliseksi.[2]

Asian tekee käytännössä ongelmalliseksi ensiksikin se seikka, että VL on erittäin laaja ja vaikeasti »luettavissa» oleva laki. Tästä syystä saattaa yksittäisessä tapauksessa helposti jäädä kokonaan huomaamatta se, että kysymyksessä on VL:n mukainen vesiasia. Toisaalta mainittu seikka saattaa olla kovin tulkinnanvarainen, joten eri tuomioistuimet voivat päätyä kysymyksestä erilaisiin kannanottoihin. Tässä yhteydessä on jälleen kerran korostettava VL:n aineellisen tuntemisen tärkeyttä prosessuaalista toimivaltakysymystä ratkaistaessa. Ruotsissa prosessuaalisten ja aineellisten säännösten välinen yhteys vesiasioissa ei ole niin kiinteä, koska siellä VD:n toimivaltaan kuuluvat vesiasiat on määritelty tyhjentävän asialuettelon avulla (VaL 13: 13–14), vaikkakin tätä on täydennetty joustavilla kompetenssisäännöillä (VaL 13: 16–17). Myös meillä tällaisen luettelon laatimista voitaisiin harkita yhtenä mahdollisuutena VL:ia uudistettaessa. Riittävän selvän ja tyhjentävän luettelon laatiminen olisi kuitenkin vaikea tehtävä.[3] Lisäksi kasuistinen luettelo saattaisi tarpeettomasti rajoittaa tuomioistuinten omaa harkintavaltaa ja johtaa käytännössä outoihin lopputuloksiin sekä lisääntyvään byrokratiaan. Sinänsä tällaisen luettelon laatiminen ei myöskään poistaisi toimivaltaongelmia, koska tämän jälkeen pitäisi tutkia onko kysymyksessä luettelossa mainittu asia. Mainittakoon, että Ruotsissakin suuntaus hallintolainkäytön alalla on viime vuosina ollut enumeraatiojärjestelmästä poispäin,[4] vaikkakaan uudessa vesilaissa (VaL) siitä ei luovuttu.

---

[2] Vrt. aikaisemmin (ennen v. 1972) eri prosessilajien määrittelyn suhteen esiintyneistä vaikeuksista *Halila*, DL 1975 s. 255.

[3] Samoin KKO v:n 1944 vesistölakiehdotuksen johdosta v. 1948 antamassaan lausunnossa. Vrt. tämän johdosta myös *Wirilander*, LM 1980 s. 236.

[4] Mm. RegR:n kohdalla luovuttiin enumeraatiojärjestelmästä osittain 1. 7. 1971 ja osittain 1. 1. 1972 voimaan tulleen hallintolainkäytön uudistamisen yhteydessä. Sen sijasta määräykset oikeuspaikasta sijoitettiin ao. aineellisiin säädöksiin. Ks.

Nykyisinkin VL 14: 7.3:een sisältyy eräänlainen luettelo VO:n toimivaltaan kuuluvista riita-asioista. Sitä ei kuitenkaan ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan ainoastaan esimerkinomaiseksi luetteloksi.[5] Mielestäni VL 14: 1:n yleissäännös on myös ensisijainen VL 14: 7.3:n esimerkkiluetteloon verrattuna. Rajatapauksissa toimivaltakysymys olisi siten ensisijaisesti ratkaistava VL 14: 1:n nojalla. Oikeuskäytännöstä voitaisiin tosin tehdä sellainen johtopäätös, että VL 14: 1:n ja 14: 7.3:n säännökset ovat toisiinsa rinnastettavissa olevia yhdenvertaisia normeja. Tällöin VL 14: 7.3:n säännökselle on nähtävästi annettu tarkoitettua suurempi merkitys asiallisen toimivallan erottelunormina.[6] Käytännön kannalta tällä seikkalla on se merkitys, että VL 14: 7.3:n sanamuodon nojalla voidaan mahdollisesti perustella eräiden sellaisten asioiden kuulumista VO:n toimivaltaan, jotka eivät VL 14: 1:n mukaan olisi ainakaan pääasian osalta vesiasioita.

Kun VO:n toimivalta on VL 14: 1.1:ssä määritelty yleislausekkeella siten, että sen toimivaltaan, »sikäli kuin jonkin asian osalta muuta ei ole säädetty», kuuluvat VL:n mukaiset vesiasiat, ei tämän tutkimuksen alkupuolella 2.4. luvussa erikoistuomioistuinten asiallisen toimivallan tulkinnan suhteen pääsääntöisesti noudatettavaksi suositeltua suppeaa tulkintaperiaatetta ilman muuta voida soveltaa vesiasioissa VO:n toimivallan osalta. Vesiasioiden tärkeys huomioon ottaen on katsottava, ettei vesituomioistuinmenettely vesiasioissa ole mikään varsinainen poikkeusjärjestely, vaan tärkeä ja laajaulotteinen menettelyä vesiasioissa sääntelevä *erikoisjärjestely*.[7] Tähän nähden VO:n toimivaltaa on tietyssä mielessä pidettävä ensisijaisena AO:n toimivaltaan nähden.[8] VO:lle on ikään kuin päältäpäin eroteltu määrätyt VL:ssa säännellyt vesien käyttöön liittyvät asiat. Tästä seuraa, että esillä olevassa konkreettisessa tapauksessa on yksinkertaisesti tutkittava, onko kysymyksessä VL:n mukainen vesiasia vai ei. Tässä tutkinnassa on noudatettava normaaleja VL:n erityispiirteet huomioon ottavia laintulkintasääntöjä.[9] Jos päädytään siihen, että kysy-

---

tästä *Wennergren* s. 9 ja 23 s. Vrt. Ruotsin hallintolainkäytön uudistamisesta po. osin myös *Ragnemalm* s. 27–30, *Vilkkonen*, LM 1971 s. 486 s. ja 498 ja *sama*, Hallintolainkäytön alasta s. 240 av. 14 sekä enumeraatio- ja yleisklausuulijärjestelmästä yleisemmin ed. 2.4. luvun alussa.

[5] Vrt. tästä yksityiskohtaisemmin 7.1. luvussa av:n 1 kohdalla.

[6] Ks. yksityiskohtaisemmin 7.6. luvussa av:n 301 kohdalla.

[7] Vrt. kiinteistöforumin osalta *T. Ellilä*, LM 1958 s. 272.

[8] Vrt. yleensä erikoistuomioistuimien osalta 2.4. luvussa av:n 91 kohdalla.

[9] *T. Ellilä*, LM 1975 s. 43, katsoo, että VL:n tulkinnassa sopii tavallista enem-

myksessä on ainakin osittain vesiasia, on VO:n toimivaltaa asiassa pidettävä ensisijaisena. Toisaalta taas voidaan sanoa, vaikkakin VO:n toimivalta on määritelty pääsääntöisesti yleislausekkeen (VL 14: 1) avulla, että siinä VO:n toimivalta on rajoitettu tiettyyn jutturyhmään (vesiasioihin). Yleisesti voimassa olevan säännön mukaan oikeusasiat eli riita- ja rikosasiat kuuluvat AO:n asialliseen toimivaltaan, ellei nimenomaan ole säädetty, että niiden käsittely kuuluu erikoistuomioistuimelle.[10] Tästä seuraa, että jos esillä olevassa oikeusasiassa jää epäselväksi se seikka, soveltuvatko VL:n säännökset tapaukseen yleensä lainkaan, on AO:n toimivaltaa pidettävä ensisijaisena.

Tarkkaan ottaen ei voida vaatia, että jutun kokonaisuudessaan kaikilta osiltaan tulisi olla senlaatuinen, että se kuuluisi tietyn tuomioistuimen asialliseen toimivaltaan. Tässä suhteessa ongelma määritettäessä, onko kysymyksessä VL:n mukainen vesiasia, aiheutuu siitä, että käytännön oikeuselämässä jutut ovat monesti monisäikeisiä sisältäen aineksia useamman laatuisista asioista. Tällöin saattaa olla selvää, että juttu eräiltä osiltaan on vesiasia, mutta joiltakin osin taas puhtaasti esimerkiksi yleinen siviili- tai naapuruusoikeudellinen kysymys. Tällaisten tapausten varalta on VL 14: 1:n 2 ja 3 momentin säännöksistä tehtävissä se johtopäätös, että ratkaisevaa jutun luonteelle on sen pääasian luonne. Pääasiassa toimivaltainen AO tai (eräin poikkeuksin) VO voivat siinä yhteydessä tutkia sellaisiakin ennakkokysymyksiä, liitännäisiä asioita tai asian ratkaisuun vaikuttavia kysymyksiä, jotka eivät sinänsä itsenäisinä kysymyksinä kuuluisi lainkaan niiden toimivaltaan. Ongelmana tällöin ratkaistaessa toimivaltakysymystä tietyssä tapauksessa on se seikka, mitä jutussa on

---

män käytettäväksi kieliopillinen eli grammaattinen tulkinta, koska kysymys on niinkin uudenaikaisesta ja termeiltään harkitusta lakitekstistä. Ks. lisäksi *T. Ellilä*, mt. s. 43–46. – VL:n uudenaikaisuuden suhteen on kuitenkin pakko olla eri mieltä. Päinvastoin VL on monin paikoin jo pahasti vanhentunut. VL:n vanhentuneisuuden myötä nouseekin edellä mainitun laintulkintasäännön rinnalle ns. historiallinen tutkimusmetodi ja sen mukainen tulkinta, jota esim. *Haataja* on suositellut käytettäväksi vesioikeudellisia säännöksiä tulkittaessa. Toisaalta Haataja katsoo, että niiden taloudellista, teknistä ja sosiaalista tms. laatua olevien päämäärien, joihin vesialueiden käytön järjestelyssä on pyritty, tulee myös olla lähtökohtana kulloinkin voimassa olevia säännöksiä tulkittaessa. Ks. tästä *Haataja* I s. 35 s. Samoin prosessioikeudellisessa tutkimuksessa on yleensä pidetty luotettavimpana lakitekstin tarkoituksen mukaista eli teleologista tulkintaa. Vrt. tästä 2.4. luvussa av:n 95 ed.

[10] Ks. tästä yksityiskohtaisemmin 2.3. luvun alussa.

pidettävä pääasiana ja mitä siihen nähden ainoastaan ennakkokysymyksenä, liitännäisenä asiana tai asian ratkaisuun vaikuttavana kysymyksenä.

Erityisesti kantajalle saattaa toisinaan olla etukäteen vaikeaa ratkaista, minkä instanssin puoleen hänen on käännyttävä saadakseen asiansa tutkituksi. Käsiteltävänä olleen tutkimusaiheen kannalta tätä voidaan valaista vielä seuraavalla esimerkillä. Olettakaamme, että kantaja on kärsinyt vahinkoa lähistöllä sijaitsevan teollisuuslaitoksen vuoksi sekä pohjaveden tai vesistön pilaantumisen että laitoksen aiheuttaman yleisvaarallisen toiminnan tai melu-, haju- yms. haittojen johdosta. Onko kantajan nyt käännyttävä asiassa AO:n vai VO:n puoleen? Molemmissa tapauksissa on käsillä vaara, että tuomioistuin jättää asian tutkimatta katsoen sen kuuluvan toisen tuomioistuimen toimivaltaan tai kenties tutkii jutun vain osittain. Lisäksi mainittu seikka saattaa eräissä tapauksissa estää kantajaa vetoamasta vaihtoehtoisiin perusteisiin vaatimustensa tueksi. Toisissa tapauksissa se taas saattaa estää vastaajaa esittämästä jutussa vastahaastetta tai kuittausvaatimusta. Mainitut haittatekijät voitaisiin välttää tai ainakin vähentää niitä, jos laissa olisi erityisiä kumulaatiosääntöjä ja järjestetty mahdollisuus valinnanvaraisiin forumeihin siten, että asia voitaisiin tutkia kokonaisuudessaan molemmilla edellä mainituilla perusteilla yhdessä ja samassa instanssissa.[11] VL 14: 1.2:n ja 1.3:n säännökset eivät ole riittäviä tässä suhteessa, koska ne edellyttävät »pelaamista» toisinaan tulkinnanvaraisella ja epäselvällä pääasian käsitteellä.

11.2. Yhteenveto VO:n toimivaltaan kuuluvista korvauskysymyksistä

Toimivaltaa koskevat ongelmat VO:n ja AO:n välillä ovat useimmiten ilmenneet erilaatuisten korvauskysymysten yhteydessä. Osaltaan tämä johtuu siitäkin, että VO:ssa korvauskysymyksiä käsitellään useassa eri menettelylajissa ja niiden kaikkien osalta joudutaan suorittamaan rajanvetoa AO:n asialliseen toimivaltaan nähden. Tästä syystä ei ole voitu luoda

[11] Valinnanvaraisten forumien lisäämistä, tosin alueellista toimivaltaa silmällä pitäen, ovat meillä prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa toivoneet mm. *T. Ellilä*, LM 1958 s. 283 s., *Halila*, LM 1972 s. 470 ja *Havansi*, LM 1980 s. 706 ja 849. – Vrt. myös *Bolding–Heuman*, Specialprocess s. 48 ja erityisesti ympäristöoikeuden osalta *SOU 1983*: 7 s. 202 s.

kokonaiskuvaa korvauskysymysten osalta aikaisemmin kuin nyt tutkimuksen lopussa.

Yhteenvedonomaisesti voidaan todeta, että VO:n asialliseen toimivaltaan karkeasti ryhmiteltyinä kuuluvat korvausvaatimukset sellaisista vahingoista, haitoista ja muista edunmenetyksistä, jotka on aiheutettu seuraavilla toimenpiteillä:[12]

1) *Toimenpiteellä, johon on ryhdytty VL:n tai sen nojalla annetun luvan perusteella (VL 11: 1).* Tällaisiin vesioikeudellisiin yritysvahinkoihin kuuluvat VL:ssa säänneltyjen yritysten, hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttamisesta ja yritysten käyttämisestä aiheutuneet vahingot, haitat ja muut edunmenetykset. Näiden tulee olla hyväksyttävässä syy-yhteydessä kyseiseen yritykseen tai toimenpiteeseen. Mainittuihin vahinkoihin rinnastettavia ovat VL 11: 2:ssa tarkoitettujen laitteiden ja rakennelmien epäkuntoon joutumisesta aiheutuneet vahingot sekä ns. ennalta arvaamattomat vahingot (11: 1.3). Korvausvaatimukset tässä kappaleessa tarkoitetuista vahingoista kuuluvat VO:n toimivaltaan ja käsitellään siellä hakemusasioissa säädetyssä järjestyksessä.[13]

2) *VL 14: 7.3:ssa tarkoitetulla VL:n vastaisella toimenpiteellä aiheutetut vahingot.* Tällaisia ovat mm. vesistön luvattomasta sulkemisesta, vesistöön rakentamisesta tai veden pilaamisesta tahi muusta VL:n tai aikaisemman vesioikeuslainsäädännön vastaisesta toimenpiteestä aiheutuneet vahingot. VO:n ja AO:n välillä syntyvissä toimivaltaongelmissa on useimmiten kysymys juuri rajanvedosta tässä lainkohdassa mainittuihin asioihin nähden. Sen vuoksi mainitun lainkohdan tarkastelulla on keskeinen sija tässäkin tutkimuksessa. Tässä yhteydessä viitattakoon vain 7.6. luvussa tehtyihin yhteenvetoon ja johtopäätöksiin riita-asioiden osalta.

3) *VL 14: 7.3:n lopussa mainitut VL:ssa erikseen kanteella vireille pantaviksi määrätyt ja niihin rinnastettavat korvauskysymykset* (esim. uittovahingot). Näitä on käsitelty 7.5. luvussa.

4) *VL 13 luvussa mainituilla rikollisilla toimenpiteillä aiheutetut vahingot.* Mikäli jutussa vaaditaan samalla rangaistusta, noudatetaan korvauskysymysten osalta ns. adheesio- eli liitännäisperiaatetta. Tästä seuraa, että korvausvaatimukset saadaan esittää rangaistusvaatimuksen

---

[12] Vrt. tekstissä suoritetun korvaustilanteiden ryhmittelyn osalta myös *Ahlbom*, JFT 1974 s. 74 ja *Hölttä* s. 26–30 sekä *Hollo* s. 518 ja *sama*, Vesioikeudellisen vahingon korvaamisesta vahingonkorvauslain tultua voimaan s. 1 s. Vrt. tästä myös ed. 7 luku av. 169.

[13] Ks. yksityiskohtaisemmin esim. 6.3.3.2. luku sekä 7.3.1.3. luvussa av:n 62 ed.

yhteydessä rangaistusvaatimuksen käsittelyyn toimivaltaisessa tuomioistuimessa, joko VO:ssa tai AO:ssa. Jos jutussa ei esitetä rangaistusvaatimusta, on korvausvaatimus VL 14: 7.3:n nojalla pantava vireille VO:ssa riita-asiana. Jos kuitenkin rangaistuksen määrääminen kuuluu VL 14: 5.2:n nojalla yksinomaan AO:n toimivaltaan, on korvausvaatimus erikseenkin käsiteltynä pantava vireille nimenomaan AO:ssa. Lisäksi korvausvaatimusten käsittelyjärjestyksen suhteen voi syntyä eräitä erityisongelmia, joita on käsitelty 10.1.7.3.–10.1.7.5. luvuissa.

11.3. Havaintoja oikeuskäytännöstä

Kun toimivallan jakoa koskevat VL:n säännökset ovat monin paikoin tulkinnanvaraisia, kohdataan niitä käytäntöön sovellettaessa vaikeuksia. Tätä osoittavat monet edellä tarkastellut ylimpien oikeusasteidemme ratkaisut, joissa on jouduttu muuttamaan alempien oikeusasteiden toimivaltansa suhteen tekemiä päätöksiä. Varsinkin AO:t ovat monissa tapauksissa käsitelleet asioita, joiden sittemmin KKO:ssa on katsottu kuuluneen VO:n yksinomaiseen toimivaltaan. Tämä koskee erityisesti VL 14: 7.3:ssa mainittuja VO:n toimivaltaan kuuluvia riita-asioita sekä jossakin määrin myös rikosasioita, joiden ratkaiseminen olisi edellyttänyt erityistä vesiasiain tuntemusta. Osaltaan tämä saattaa johtua siitä, että mainitut seikat ovat selvinneet vasta oikeuskäsittelyn kuluessa. Asianosaisten kannalta samoin kuin yleiset prosessiekonomiset näkökohdat huomioon ottaen on tietysti erittäin haitallista, jos juttu vasta pitkällisen oikeuskäsittelyn jälkeen jätetään ylimmässä oikeusasteessa tutkimatta tuomioistuimen asiallisen toimivallan puuttumisen vuoksi.[14] Joissakin tapauksissa toimivaltasääntöjä on tulkittu tarpeettoman ahtaasti. Näyttää lisäksi siltä, ettei OK 10: 29:n tarjoamia siirtomahdollisuuksia ole osattu käytännössä käyttää täysipainoisesti hyväksi. Myös asianajajilla olisi syytä tässä suhteessa valppauteen hakiessaan muutosta tai vastatessaan muutoksenhakemuksiin asioissa, joissa toimivaltakysymys on epäselvä.[15]

---

[14] Samoin *Wirilander*, LM 1980 s. 238 ja 251 sekä lähinnä forum rei sitae-säännöstön kannalta *Havansi*, LM 1980 s. 716 s.

[15] Tekstissä mainittuun seikkaan on yleensäkin OK 10: 29:n tarjoamien siirtomahdollisuuksien kannalta kiinnittänyt huomiota myös *Halila*, DL 1975 s. 259.

Yleiset tuomioistuimet ovat käyttäneet harvoin hyväkseen VL 14: 6:n tarjoamaa mahdollisuutta lausunnon pyytämiseen VO:lta, vaikka niiden käsiteltävinä olisikin ollut asioita, joiden ratkaiseminen on edellyttänyt erityistä vesiasiain tuntemusta. Toisaalta taas VO:t ovat olleet liiankin pidättyväisiä oman toimivaltansa suhteen. Käytettävissäni olleesta aineistosta en havainnut yhtäkään sellaista tapausta, jossa ylempi oikeusaste olisi joutunut toteamaan VO:n ratkaistavakseen ottaman jutun kuuluvan AO:n toimivaltaan. Toisinaan VO:t ovat pidättyneet tutkimasta vesiasian yhteydessä muita kysymyksiä kuin vesiasioita, vaikka VL 14: 1.3:n säännös olisi antanut siihen mahdollisuuden.

Osittain oikeuskäytäntö, varsinkin hovioikeus- ja alioikeustasolla, ei tutkittavina olleiden toimivaltakysymysten osalta ole aina ollut yhtenäinen. Tähän nähden tuomioistuimilla olisi aihetta kiinnittää nykyistä enemmän huomiota oikeuskäytännön yhtenäisyyteen, jolloin myös päätösten ennakoitavuus paranisi.[16]

Tuomioistuinkäytännön selvittämistä on vaikeuttanut päätösten niukka perusteleminen. Jos yleiset tuomioistuimet ovat jättäneet jutun vesiasiana tutkimatta, ne ovat yleensä vain lausuneet kysymyksessä olevan VL:n (useimmiten VL 14: 1:n ja 14: 7.3:n) mukainen vesiasia, joka kuuluu VO:n toimivaltaan. Sen sijaan tuomioistuimet eivät ole yleensä perustelleet sitä, minkä takia kysymyksessä on VL:n mukainen vesiasia. Lisäksi tuomioistuimet eivät vakiintuneen tavan mukaan lainkaan perustele sitä, minkä vuoksi ne ovat katsoneet voivansa tutkia jonkin tietyn jutun, ellei väitettä tuomioistuimen toimivaltaa vastaan ole tehty. Tämän vuoksi oikeustapausta tutkiva jää monesti epätietoiseksi siitä, mitkä ovat olleet ne ratkaisevat tekijät, jotka ovat vaikuttaneet juuri tähän lopputulokseen.[17] Saadakseen päätöksen ymmärrettäväksi on tutkijan itse »perusteltava» päätös sen relevanteilta osin. Tässä piilee taas se vaara, että tutkija onkin ymmärtänyt tuomioistuimen tarkoituksen väärin. Jotta lukijalle jäisi mahdollisuus kontrolloida tekemieni johtopäätösten oikeellisuutta,

---

[16] Yhtenäisen lainkäytön merkitystä ovat kirjallisuudessa korostaneet mm. *Halila,* Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 158, *Havansi,* LM 1980 s. 722 s., *Holopainen,* LM 1981 s. 1–14 ja *Ekelöf,* I s. 92. Myös eduskunnan oikeusasiamies *Jorma S. Aalto* on v. 1981 VN:lle lähettämässään kirjeessä kiinnittänyt huomiota siihen, että eri hovioikeuksissa ja saman HO:n sisälläkin saatetaan noudattaa erilaista käytäntöä. Ks. tästä *OA:n kertomus v:lta 1981* s. 26–28.

[17] Vrt. vastaavasta havainnosta *Vilkkonen,* Hallintolainkäytön alasta s. 241.

olen pyrkinyt mahdollisuuksien mukaan selvittämään myös tuomioistuinratkaisujen pohjana olleita tosiasiatietoja.

Asianosaisten oikeusturvaan katsotaan objektiivisesti oikean ratkaisutuloksen saamisen lisäksi kuuluvan myös sen, että tuomioistuinten päätökset ovat selkeästi kirjoitettuja ja kunnollisesti perusteltuja (ks. OK 24: 3.1). Tästä syystä tuomioistuimiamme on aiheellisestikin arvosteltu sangen voimakkaasti.[18] Jonkin verran arvostelua on suunnattu myös vesituomioistuinten päätöksiin niiden sisällön ja perusteluiden osalta. Tällöin on kuitenkin nähtävästi tarkoitettu päätösten aineellisen sisällön perustelua.[19] Keräämästäni aineistosta on myös havaittavissa eräitä puutteellisuuksia tässä suhteessa. Esimerkiksi vesituomioistuimet eivät ole aina selvästi sanoneet, mihin lainkohtaan tai oikeusperiaatteeseen korvauskysymyksestä annettu ratkaisu perustuu. Toisinaan päätökset vaikuttavat melko raskassoutuisilta, mikä on ymmärrettävääkin niiden laajuus huomioon ottaen. Päätösten luettavuutta parantaa asioiden selväpiirteinen ryhmittely, otsikointi ja numerointi, jollaista kirjoitustapaa VO:t ovat osittain käyttäneet. Toisaalta yleisesti ottaen VO:ien päätöksiä ei voitane pitää sen huonommin perusteltuina kuin mitä meillä vastaavat AO:ien päätökset keskimäärin ovat. Asia on molempien tuomioistuimien osalta pitkälti koulutuskysymys, johon tulisi edelleen kiinnittää riittävästi huomiota.

---

[18] Ks. tuomioistuinten päätösten perustelemisen merkityksestä eri näkökohdilta *Alanen*, Yleinen oikeustiede s. 171, *T. Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 36–38, *Granfelt–Castrén* s. 1–8, *Heikki Jokela*, LM 1970 s. 849 s., *Klami*, LM 1977 s. 359, *sama*, Finalistinen oikeusteoria s. 124–134, *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 150–156, *Palmgren*, JFT 1952 s. 82–91, *sama*, JFT 1963 s. 332–344, *Saario*, LM 1968 s. 971–973, *Salmiala*, LM 1965 s. 825–830, *Sipponen* s. 56–60, *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 244, *Wirilander*, Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala s. 311–318, *Wrede* II s. 220 ja *OikM:n lvo:n julk. 17/1980* s. 7. Vrt. ulkomaisesta kirjallisuudesta esim. *Arthur Lindhagen*, Om motivering av dom, SvJT 1947 s. 321–328 ja *NJM 1948* s. 63–84 ja liite 2 sekä niissä mainittua kirjallisuutta.

[19] Ks. esim. kansanedustaja *Raino Westerholmin* ym. toiv.al. n:o 397/Vp 1971 (Liitteet s. 822) esityksen antamisesta vesilainsäädännön tarkistamisesta tuomioistuinten päätösten sisällön ja perusteluiden osalta. Mainitussa aloitteessa katsottiin mm., että vesituomioistuimien päätökset ovat yleensä epäselviä ja puutteellisesti perusteltuja. – Tuomioiden perustelujen parantamisen tärkeyttä erityisesti vesirikosoikeuden alalla korostavat myös *Ellilä–Ellilä*, s. 25 s.

12. NÄKÖKOHTIA DE LEGE FERENDA

12.1. Huomioita erikoistuomioistuinten oikeutuksesta ja tarpeellisuudesta vesiasioissa

12.1.1. Erityisiä vesituomioistuimia puoltavia näkökohtia

12.1.1.1. Yleistä

Edellä 5.4.1. luvussa on jo mainittu, ettei maassamme ole enää henkilöperusteisia erikoistuomioistuimia.[1] Nykyisin erikoistuomioistuinten oikeuttamisperusteena pidetään ainoastaan *asiallista* perustetta.[2] Tiettyjen juttujen ratkaisuun vaaditaan erityistietoja kyseiseltä alalta. Yleisissä tuomioistuimissa noudatettava menettely ei aina sovellu kaikkien asioiden käsittelyyn. Toisinaan se saattaa olla liian kankea, hidas tai kallis asianomaisen erityisalan tarpeisiin nähden. Erikoistuomioistuimet voidaan järjestää kokoonpanoltaan ja toimintatavoiltaan mahdollisimman soveliaiksi käsittelemään toimivaltaansa kuuluvia asioita. Täten erikoistuomioistuinten perustamista voidaan tietyissä tapauksissa perustella *prosessitaloudellisilla* ja *tarkoituksenmukaisuusnäkökohdilla*.[3] Mainitut näkökohdat korostuvat ajateltaessa juttujen käsittelyä erityisesti alimmassa oikeusasteessa.

12.1.1.2. VO:n kokoonpanoon liittyviä näkökohtia

Erikoistuomioistuinten perustamiseen johtaneista tekijöistä on yleensä pidetty tärkeimpänä niiden omaamaa *erityistä asiantuntemusta* ja am-

---

[1] Vrt. 5.4.1. luvussa av:n 37 jälj.

[2] Samoin *T. Ellilä*, LM 1966 s. 451.

[3] Vrt. prosessitaloudellisten näkökohtien merkityksestä 2.4. luvussa av:n 95 kohdalla.

mattitietoa tietyllä käytännöllisen elämän alalla.[4] Tämä on saatu aikaan siten, että tuomioistuimen kokoonpanoon kuuluu päätöksentekijöinä lakimiesten ohella myös erityisasiantuntemusta omaavia muiden alojen edustajia. Ainakin osaksi on tällöin kysymys muusta asiantuntemuksesta kuin puhtaasti juridisesta.[5]

Toisaalta yleisillekin tuomioistuimille on lainsäädännössämme varattu mahdollisuus korvata puuttuvaa asiantuntemustaan kuulemalla asiantuntijoita. Jos oikeuden harkittavana on kysymys, jonka arvostelemiseen tarvitaan erityisiä ammattitietoja, voi oikeus hankkia kysymyksestä viraston tahi virkamiehen tai muun sillä alalla toimivan henkilön lausunnon taikka uskoa yhdelle tai useammalle alan asiantuntijalle lausunnon antamisen (OK 17: 44).[6] Tällaiset asiantuntijat eivät ole tuomioistuimen jäseniä eivätkä ota osaa asian ratkaisuun siellä, vaan heidän tehtävänsä on antaa tuomioistuimelle tietoja ja apua sellaisten kysymysten selvittelyssä, joissa se katsotaan tarpeelliseksi.

Edellä mainittu mahdollisuus asiantuntijain kuulemiseen on tarvittaessa käytettävissä myös VO:lla, koska VL 15: 13.1:n mukaan VO:een ja oikeudenkäyntiin siinä on, mikäli VL:ssa tai sen nojalla ei ole muuta määrätty, sovellettava, mitä AO:ien kohdalta on voimassa. V:n 1939 vesioikeuslakikomitean laatiman lakiehdotuksen 298 §:ään sisältyi nimenomainen määräys siitä, että tapauksissa, joissa vesioikeusasiain tai siitä tehdyn väitteen tutkimiseen tarvittiin muuta asiantuntemusta kuin vesituomioistuimen jäsenillä oli, tuomioistuin saattoi kutsua avukseen asiantuntijan, joka olisi toiminut virkamiesvastuulla ja jonka esteellisyydestä olisi ollut voimassa, mitä tuomarin jäävistä oli säädetty.[7] Sen jälkeen kun OK 17 lukuun (L:ssa 29. 7. 1948/571) on sisällytetty yleiset määräykset asiantuntijan kuulemisesta oikeudessa, on erityissäännöksen ottaminen asiasta VL:iin tullut tarpeettomaksi. Sen sijaan VL:iin (18: 1.3) sisältyy säännös erityisen alan asiantuntijan määräämisestä avustamaan toimitusinsinööriä ja uskottuja miehiä katselmustoimituksessa.

Tuomioistuimen ulkopuolelta hankituilla asiantuntijalausunnoilla on se myönteinen piirre, että asianosaiset saavat tietää lausuntojen sisällön ja lausua niistä mielipiteensä. Asiantuntijalausuntojen käyttöä puoltaa myös

---

[4] Vrt. esim. *R. Ellilä*, LM 1959 s. 315, *T. Ellilä*, LM 1966 s. 452, *Lager* s. 73, *Majanen* s. 8, *Tirkkonen*, Rp I s. 119 ja Sp I s. 180 ja oikeuslaitostoimikunnan miet. (*KM 1971: B 112*) s. 56 sekä ulkomaisesta kirjallisuudesta *Aubert* s. 220–222, *Bratholm–Hov* s. 44, *Ekelöf* I s. 80, *NJA II 1971* s. 370 s., *Guldener* s. 17 ja *Kern* s. 126.

[5] Samoin *Ekelöf* I s. 80.

[6] Vrt. asiantuntijain kuulemisesta yleisessä tuomioistuimessa 10.1.4. luvussa av:n 33 kohdalla.

[7] Ks. tekstissä mainitun säännösehdotuksen perusteluista *KM 1939: 3*, perustelut s. 398.

se, että tuomarin on joka tapauksessa erikoistuomioistuinten perustamisesta huolimatta mahdotonta omata kokemusta ja erityistietoja kaikista hänen käsiteltävikseen tulevista kysymyksistä. Sen sijaan tuomioistuimella on aina mahdollisuus saada tarvitsemansa asiantuntijalausunto juuri siltä alalta ja niistä kysymyksistä, joista kulloinkin kaivataan selvitystä.[8]

Asiantuntijoiden kuuleminen on tuomioistuinkäytännössämme jäänyt kuitenkin harvinaiseksi. Vaikka lausunto asiantuntijoilta hankittaisiinkin, ei tuomioistuin ratkaisua tehdessään ole siihen sidottu. Asiantuntijat eivät osallistu ratkaisun tekemiseen eivätkä ole tuomarin vastuussa päätöksestä. Asiantuntijalausunnon hankkiminen tuomioistuimen toimesta saattaa myös lisätä jutun kustannuksia ja kohdata muita käytännöllisiä vaikeuksia sekä hidastaa jutun käsittelyä. Välistä tekniset kysymykset saattavat olla niin monimutkaisia, että lakimiesten on vaikea päätellä, mitä selvitystä asiantuntijoilta olisi hankittava. Samoin lakimiehille saattaa tulla vaikeuksia jonkin erityisen asiantuntijalausunnon hyväksikäytössä.[9] Kun asiantuntijat kuuluvat itse tuomioistuimeen sen jäseninä, on heidän asiantuntemuksensa välittömästi tuomioistuimen muidenkin jäsenten käytettävissä ja heidän mielipiteillään on myös enemmän painoa. Toisaalta viimeksi mainittu seikka ei välttämättä vaadi erikoistuomioistuinten perustamista, koska laissa on mahdollista määrätä kyseisen alan asiantuntijoita olemaan oikeudessa läsnä oikeutta avustamassa käsiteltäessä siellä tietyntyyppisiä asioita, kuten meillä meri- ja patenttiasioiden osalta on menetelty (ML 251 ja 252 § sekä PatL 66 ja 67 §).[10]

---

[8] Asiantuntijatodistelun etuja vaihtoehtona pitkälle vietyyn eri alojen asiantuntijoiden sisällyttämiseen tuomioistuimen kokoonpanoon on painottanut mm. *Halila*, Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 158 s. Samoin teoksissa *Wrede* I s. 124 ja *Wrede–Palmgren* s. 142 katsotaan tuomioistuinten voivan useimmissa tapauksissa saada tarvitsemansa ammattitiedot yksinkertaisimmin kuulemalla asiantuntijoita. Lainsäädännössä pysyvien asiantuntijain käyttö tuomioistuimissa on omaksuttu nyttemmin mm. sotilasoikeudenkäyntien osalta (SOL 3 § ja 3 luku). Ks. sen esitöistä *KM 1972: A 18* s. 95 s. – Vesiasioiden osalta asiantuntija-avun saamista yleisille tuomioistuimille on ehdottanut ympäristörikostoimikunta (*KM 1973: 49* s. 253–255).

Ruotsissa asiantuntijoiden käyttöä pidettiin parhaana ratkaisuna jo 1800-luvulla pyrittäessä erikoistuomioistuimien poistamiseen. Ks. tästä *Lavin* s. 49. Nyttemmin asiantuntijoiden käyttöä yleisissä tuomioistuimissa on suositellut erityisesti *Ekelöf*, I s. 83. Ks. myös Ruotsin lainvalmistelun osalta *SOU 1961: 6* s. 54.

[9] Samoin *Ekelöf* I s. 89.

[10] Ks. tekstissä mainittujen lainkohtien johdosta *Halila*, mt. s. 157 i.f., *Tirkkonen*, Rp II s. 611 s. ja *Tirkkonen–Halila*, Sp II s. 479 ja 481.

Johtopäätöksenä edellä lausutusta voitaneen sanoa, että erikoistuomioistuimet osaltaan edustavat jutun käsittelyn nopeutta. Voidaan myös olettaa, että erityistä ammattitietoa vaativat asiat tulevat niissä perusteellisemmin ja paremmalla ammattitaidolla käsitellyiksi kuin yleisissä tuomioistuimissa.[11] Nykyisessä pitkälle kehittyneessä yhteiskunnassa on lisäksi järkevää odottaa, että tuomioistuimetkin yleisinä konfliktinratkaisuelimінä oikeudenhoitotoiminnassaan noudattavat oikeasuhtaista ja järkevää *työnjaon* periaatetta. Tällöin erikoistuomioistuimet osaltaan keventävät yleisten tuomioistuinten työtaakkaa.[12]

Päätöksentekijöiltä vaadittava erityisasiantuntemus näyttää olleen ratkaisevin syy VO:n perustamiseen.[13] Vesilainsäädäntö sisältää oikeudellisten seikkojen lisäksi runsaasti teknistä, taloudellista, biologista ja sosiaalista laatua olevia näkökohtia. Näiden asioiden ymmärtämiseen eivät riitä tiedot pelkästään juridiikan alalta. Siten vesiasioiden erikoisen luonteen vuoksi asiantuntijoiden sisällyttämistä tuomioistuimen kokoonpanoon on pidettävä tarpeellisena.[14]

VO:n ja AO:n kokoonpanojen välillä on eroavuuksia myös sen suhteen, että VO:sta puuttuvat varsinaisessa mielessä maallikkojäsenet kokonaan.[15] Olisiko sitten tässä suhteessa syytä muutoksiin?

Maallikoiden mukanaoloa tuomioistuimissa on perusteltu puhtaasti prosessioikeudellisten argumenttien lisäksi tärkeinä pidettävillä oikeuspoliittisilla seikoilla.[16] Nämä samat näkökohdat vaikuttavat sekä yleis- että

---

[11] Vrt. tekstissä lausutun johdosta *Bolding–Heuman* s. 7 ja 46.

[12] Viimeksi mainittua seikkaa ovat meillä painottaneet mm. *T. Ellilä*, LM 1966 s. 229 i.f. ja 452, *Majanen* s. 8 ja *Saario*, Lakimiesuutiset 9/1972 s. 12.

[13] Näin mm. *HE 1959: 64* s. 27, jossa pidettiin tehokkaan oikeusturvan saamista ja asiantuntemusta pääperiaatteina, joille vesiasioiden käsittelyä koskevan järjestelmän tuli perustua. Vesiasioiden saattamisen erityisten tuomioistuinten, VO:n ja VYO:n käsiteltäviksi katsottiin tarjoavan takeet siitä, että oikeusvarmuuden vaatimukset tulevat tyydytetyiksi ja että ratkaisut perustuvat tarvittavaan asiantuntemukseen. Ks. myös *KM 1939: 3*, perustelut s. 393 ja *KM 1971: B 112* s. 56. – Vrt. Ruotsin osalta ed. 4.2.2. luvussa av:n 29 ed. ja *Kôersner*, passim.

[14] Asiallisesti samoin *Airaksinen*, Lakimies ja yhteiskunta N:o 3: 1962 s. 35 s.

[15] Vrt. tältä osin edellä 5.2. luvussa av:n 19 jälj.

[16] Ks. maallikoiden osallistumista tuomitsemistoimintaan koskevasta uudemmasta erittäin laajasta kirjallisuudesta esim. *Autere*, LM 1956 s. 586–594, *Halila*, Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 155–163, *Saario*, mt. s. 309–318, *Joutsen*, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 27, *Sandelin*, passim, *Tirkkonen*, Rp I s. 118–122 ja Sp I s. 178–184, *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 258–262, alioikeuksien yhtenäistämistyöryhmän miet. (*OikM:n lso:n julk. 18/1973*) s. 124–137

erikoistuomioistuinten osalta. Erikoistuomioistuimissa voidaan lisäksi käyttää hyväksi maallikoiden erityistä asiantuntemusta.

Maallikoiden osallistumista lainkäyttöön on puollettu eri perusteilla. Heidän on katsottu lainoppineita enemmän olevan lähempänä elävää elämää ja kiinnittävän päähuomionsa tapauksen yksilöllisiin piirteisiin muodostaen siten terveellisen vastapainon lakimiehille. Maallikoiden paikallistuntemuksesta on apua ratkaisutilanteissa, joskin tämän seikan merkitys on nykyään vähäisempi kuin ennen.[17] Painavimpana perusteena on pidetty yleensä sitä, että kansan luottamus oikeudenhoitoon lisääntyy, kun sen »omat miehet» ovat tuomitsemassa.[18] Nykyään korostetaan lisäksi luottamusmiesedustuksen merkitystä eräänä kansanvallan toteutumismuotona.[19] Lautakuntalaitoksen pitäisi ylläpitää yhteyttä yhteiskuntaan. Meillä KO on juuri lautakunnan ansiosta tuomioistuimistamme kansanläheisin. Toisaalta lainoppineiden tuomarien vaikutus lautakuntaan nähden on käytännössä useimmiten ratkaiseva,[20] vaikkakin kehitys viime vuosina on havaintojeni mukaan kulkenut siihen suuntaan, että lautakuntien jäsenet entistä aktiivisemmin ilmaisevat mielipiteensä ja niillä on myös merkitystä päätösten asiallisen sisällön suhteen.

Toisaalta taas on pelättävissä, että ratkaisevan päätösvallan uskominen maallikoille saattaisi heikentää oikeusvarmuutta ja lainkäytön yhdenmukaisuutta.[21] Nämä samoin kuin lainkäytön nopeus ovat perustavaa laatua

---

ja lääninoikeuksien maallikkojäsentoimikunnan miet. (*KM 1972: B 116*) s. 29–35. – Toisaalta on todettava, ettei kysymystä maallikoiden todellisesta merkityksestä lainkäytössä ole meillä tieteellisesti selvitetty. Mainittu oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisukin perustuu osittain ulkomaisiin tutkimustuloksiin.

Vrt. ulkomaisesta kirjallisuudesta esim. *Andenæs* s. 96–109, *Bolding*, Festskrift till Ekelöf s. 128–143, *Ekelöf* I s. 85–101, *Klette* s. 123–132, Rättsutvecklingen och de juridiska yrkesrollerna s. 100–105, *Gomard*, Civilprocessen s. 35 s., *Bertel* s. 24–28, *Cappelletti*, Festschrift für Fritz Baur s. 313–327, *Guldener* s. 11 s., *Jodlowski*, LM 1980 s. 280–282, *Kern* s. 109–116, *Roeder* s. 31–33 ja *Solus–Perrot* I s. 510–514 sekä anglosaksisesta jury- eli valamiesjärjestelmästä *Jerome Frank* s. 108–145, *Petersen–Soukka* s. 279–301, *Walker & Walker* s. 229–233 ja *Kalven–Zeisel*, passim. Erityisesti vm. teos sisältää laajan ja perusteellisen selvityksen amerikkalaisesta jury-systeemistä.

[17] Samoin *Halila*, mt. s. 161, *Bolding*, mt. s. 131 ja *Ekelöf* I s. 90. – Alkuaan lautakunnan katsottiin edustavan ennen kaikkea paikallista asiantuntemusta. Näin *Myhrberg* s. 70.

[18] Vrt. tästä 5.2. luvussa av:n 21 kohdalla.

[19] Näin mm. *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 260, alioikeuksien yhtenäistämistyöryhmä (*OikM lso:n julk. 18/1973* s. 124–128) ja lääninoikeuksien maallikkojäsentoimikunta (*KM 1972: B 116* s. 29–35).

[20] Ks. tästä myös *Kekkonen*, LM 6/1970 s. XVII.

[21] Tekstissä mainittuihin seikkoihin ovat kiinnittäneet huomiota *Halila*, mt. s. 160 s., lääninoikeuksien maallikkojäsentoimikunta (*KM 1972: B 116* s. 34), *Bolding*, mt. s. 142 ja *Ekelöf*, I s. 92.

olevia seikkoja, joista on huolehdittava, jos ja kun halutaan lisätä maallikkojäsenten merkitystä tuomitsemistoiminnassa.[22] Erikoistuomioistuinten osalta on lisäksi huomautettu siitä, että niiden lainoppineet tuomarit käytännön opettamina vähitellen saavat perinpohjaiset tiedot sekä kysymyksessä olevan alan oikeussäännöistä että niiden säätelemistä yhteiskunnallisista olosuhteista.[23] Mielestäni tällä perusteella ei kuitenkaan voida katsoa erikoistuomioistuinten maallikkojäseniä kokonaan tarpeettomiksi.

Erikoistuomioistuinten maallikoille saatetaan kuitenkin asettaa erityisvaatimuksia. Tämä on perusteltavissa sillä, että erityisen asiantuntemuksen tarve tiettyjä juttuja ratkaistaessa on nimenomaan vaatinut kyseisten erikoistuomioistuinten perustamista.[24] Esimerkiksi MO:n lautamiesten tulee olla kiinteistöasioihin perehtyneitä ja paikkakunnan olot tuntevia henkilöitä (JL 296.4 §).[25] Tällöin voidaankin puhua asiantuntevista maallikoista.[26]

Vaikkakaan vesituomioistuinten kokoonpanoon ei kuulu varsinaisia maallikkojäseniä, on maallikoilla silti monin paikoin päätösvaltaa vesiasioissa. KO:n lautamiehet ja RO:n kunnallisneuvosmiehet osallistuvat luonnollisesti AO:n toimivaltaan kuuluvien vesiasioiden käsittelyyn. VO:ssa tapahtuvaa vesioikeuskäsittelyä edeltää suurissa ja laajakantoisissa hakemusasioissa katselmustoimitus, johon toimitusinsinöörin lisäksi osallistuvat kaksi asianomaisen kunnan valitsemaa uskottua miestä (VL 18: 1). VO toimii lisäksi muutoksenhakuasteena ojitustoimitusten ja vltk:ien antamiin päätöksiin. Myös ojitustoimitukseen osallistuu kaksi asianomaisen kunnan valitsemaa uskottua miestä (VL 19: 1). Vltk on taas kunnallinen lautakunta, jonka kunnallisvaltuusto valitsee neljäksi vuodeksi kerrallaan (VL 20: 1).[27]

---

[22] Nykyisin lautakunnalla KO:ssa on kollektiivinen äänioikeus, mutta vireillä olevien suunnitelmien mukaan AO:n maallikkojäsenet saisivat yksilöllisen äänioikeuden. Ks. tästä esim. *OikM:n lso:n julk. 18/1973* s. 225 s. sekä *lvo:n julk. 6/1980* s. 6–8 ja 74. Vrt. myös ed. 5.2. luvussa av:n 24 kohdalla.

[23] Näin *Ekelöf* I s. 81.

[24] Näin *Halila*, mt. s. 156. Samoin *Kern* s. 126.

[25] Samoin Ruotsissa kiinteistötuomioistuinten (FaD:n) lautamiesten tulee olla »förtrogna med sin orts förhållanden» (L om domstolar i fastighetsmål 3 §, SFS 1971: 534). Ks. tästä myös *Ekelöf* I s. 80.

[26] Näin *Halila*, mt. s. 156 i.f.

[27] Vrt. vltk:n kokoonpanosta ja toimivallasta 5.4.6.1. luku.

Toisaalta lienee tässä yhteydessä aiheellista muistuttaa siitä, että VO:n lisäksi myös VH:sta, kuten maamme keskusvirastoista yleensäkin, puuttuu maallikkoedustus. Päätösvallan siirtäminen eräiden lupakysymysten osalta VO:lta VH:lle, kuten mm. VL:n tarkistamiskomitea on mietinnössään (*KM 1972: B 134*) esittänyt,[28] ei siten sinänsä lisäisi ainakaan kansanvallan toteutumista vesiasioiden käsittelyssä. Lisäksi se siirtäisi päätösvaltaa paikalliselta tasolta keskushallinnolle. Suuntaus olisi silloin päinvastainen kuin mihin nykyisin yleensä pyritään.

Edellä lausutut seikatkin huomioon ottaen pidän varsinaisen maallikkoedustuksen puuttumista vesituomioistuimistamme jossakin määrin puutteena, joka olisi korjattava. Maallikkojäsenten osallistumista tuomitsemistoimintaan on pidettävä yleensäkin voittopuolisesti myönteisenä piirteenä ainakin alioikeustasolla ja mielestäni nämä seikat korostuvat vielä vesiasioiden osalta.[29] Ovathan laajat vesiasiat yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti merkittävää luokkaa. Esimerkiksi suurissa vesiasioissa on monesti enemmänkin kysymys tavoitteellisesta intressien punninnasta kuin yleisille tuomioistuimille ominaisesta oikeudellisten normien tai tosiasioiden sisällöllisestä selvittämisestä.[30] Julkisuudessa vesiasiat saavat osakseen usein suurta huomiota. Pienimmilläkin vesiasioilla saattaa olla suuri merkitys eräiden ammattien harjoittajille ja tavallisille kansalaisille toimeentulon ja viihtyvyyden kannalta. Kansanmiesten osallistuminen vesiasioiden päätöksentekoon olisi omiaan lisäämään vesituomioistuinten nauttimaa luottamusta. Erityisesti maallikot olisivat tarpeen käsiteltäessä vesioikeudellisia rikosasioita ja sellaisia riita-asioita, joissa toimitetaan suullinen käsittely, mikäli nämä halutaan säilyttää VO:n toimivaltaan kuuluvina. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Ruotsissa, jossa VD:t

---

[28] Vrt. tästä jälj. 12.2.2. kohdassa.

[29] Samoin VTK v:n 1944 vesistölakiehdotuksen johdosta antamassaan lausunnossa piti niiden asioiden osalta, jotka vaativat paikallistuntemusta, puutteena sitä, että esityksen mukaan ehdotettuihin vesistöoikeuksiin ei olisi tullut kuulumaan lautamiehiä. Samaan seikkaan viitattiin myös KKO:n lausunnossa. Vrt. mainituista lausunnoista 3.7.2. luvussa av:n 290 kohdalla.

[30] Esim. *Aarnio*, Laki, teko ja tavoite s. 171, esittää eräänä yhteiskunnallista merkitystä omaavana esimerkkitapauksena vesien pilaamista koskevan asian. VO:ien tehtäväpiirin kasvavaan poliittiseen luonteeseen viittasi myös tasavallan silloinen presidentti *Urho Kekkonen* 70-vuotispäivähaastattelussaan 3. 9. 1970. Ks. tästä *Kekkonen*, LM 6/1970 s. XXI. – Samoin *Ellilä–Ellilä* s. 7 huomautetaan siitä, että esim. intressivertailussa vesilainsäädännön alalla nykyisin painavat entistä enemmän myös taloudelliset, kansantaloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat.

nykyään toimivat käräjäoikeuksien yhteydessä, niiden kokoonpanoon kuuluu kaksi lautamiestä.[31]

Vaikka VO:een kuuluukin jäseninä kaksi teknisen alan asiantuntijaa, tulee myös VL:ia soveltavien lakimiesten omata alan erityistietoja. Heidän pitää olla perillä siitä, mitä erilaiset VL:iin sisältyvät tekniset termit tarkoittavat. Lisäksi heidän pitää omata tietoja limnologiassa ja tuntea vesistöjen ja veden käyttöön liittyviä taloudellisia ja sosiaalisia kysymyksiä.[32] Taito tehtävien menestykselliseen hoitamiseen on monesti saavutettavissa vain pitkäaikaisen koulutuksen ja kokemuksen myötä.[33] Kun limnologia ei kuulu lakimiesten tutkintovaatimuksiin, voinee hän saavuttaa perinpohjaiset tiedot vesiasioista vain ammatillisen erikoistumisen avulla.[34] Tähän vesituomioistuimet antavat osaltaan mahdollisuuden niissä työskenteleville juristeille. Yksittäisessä AO:ssa esiintyisi suhteellisen vähän vesiasioita siinäkin tapauksessa, ettei erillisiä vesituomioistuimia olisi. Suuren työtaakkansa vuoksi alioikeustuomarit ennättäisivät tuskin kunnolla perehtyä kaikkiin käsiteltävinä olevien vesiasioiden erityispiirteisiin.[35] Toisaalta meillä yleisten tuomioistuinten vakinaisilla alioikeustuomareilla on yleensä pitkäaikainen kokemus tuomarin tehtävissä, joihin kuuluu erilaatuisia asioita. Jos AO:n kokoonpanoon vesiasioita käsiteltäessä kuuluisi asiantuntijajäseniä, niin tuskinpa on syytä epäillä sitä, etteikö kokenut alioikeustuomari asiantuntijajäsenten avustamana pystyisi pätevästi ratkaisemaan vaikeaakin vesioikeusriitaa.[36]

Johtopäätöksenä edellä lausutusta on todettavissa, että VO:t erikoistuomioistuimina ovat puollettavissa nykyaikaisella *ammatillisen erikois-*

[31] Vrt. VD:n kokoonpanosta 4.2.4. luvussa av:n 61 jälj.

[32] Samoin *Airaksinen*, Lakimies ja yhteiskunta N:o 3: 1962 s. 35.

[33] Samoin Ruotsissa esim. *Kungl. Maj:ts prop. 1932: 164* s. 48 painotettiin vesioikeustuomareiden käytännön kokemuksen kautta saavuttamaa perehtyneisyyttä.

[34] Spesialisoitumisen tarve esim. työtuomioistuin- ja vesiasioihin on nykyisin havaittavissa myös asianajajakunnan keskuudessa. Esim. asianajajalakia ja OK 15 luvun muuttamista koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (*HE 1957: 165* s. 9) viitattiin siihen, että »asiamies, jota voitaisiin pitää kykenevänä hoitamaan ... yksinkertaista laatua olevia asioita, saatettaisiin katsoa toimeensa kykenemättömäksi, milloin kysymys olisi esim. monimutkaisesta vesioikeusriidasta.» Ks. tästä myös *T. Ellilä*, LM 1966 s. 452 av. 5 ja *Ylöstalo*, Asianajajan käsikirja s. 84.

[35] Samaan seikkaan on kiinnittänyt huomiota Ruotsissa vesilain uudistusta valmistellut toimikunta (*SOU 1977: 27* s. 168).

[36] Tekstissä mainittuja näkökantoja esitti myös Ruotsissa silloin, kun vesituomioistuinten perustamista siellä suunniteltiin, *Arrhenius*, s. 2.

tumisen tarpeella. VO:lla on lisäksi parhaat mahdollisuudet kehittää lainkäyttöä ja sen yhdenmukaisuutta vesiasioissa.

12.1.1.3. Vesiasioiden erityislaatuun perustuvia näkökohtia

Vesituomioistuinten käsiteltävät asiat ovat monesti niin laajoja ja suuritöisiä, että niiden käsittely olisi vaikeaa AO:n istunnossa. Joka tapauksessa ne tällöin vaatisivat omat erityiset osastonsa, jotka voisivat keskittyä juttuun pitemmän ajan. Vesiasioiden laajuus ja erityisluonne vaativat poikkeamista AO:ssa noudatettavasta menettelystä, kuten useimmiten kirjallista menettelyä sekä välipäätösten, väliaikaisten päätösten ja osatuomioiden laajaa hyväksikäyttöä.[37] Eräiltä osin menettely VO:ssa on yksinkertaisempaa ja nopeampaa kuin AO:ssa.[38] Vesituomioistuimet suorittavat lisäksi runsaasti katselmuksia ja tarkastuksia paikan päällä maastossa. Nämä olisivat yleisille tuomioistuimille hankalia, vaikkakin lain mukaan mahdollisia (OK 17: 50). VO:t ovat yleisten tuomioistuinten työskentelytavoista poiketen tavallaan »liikkuvia» tuomioistuimia. VO:ia erikoistuomioistuimina voidaan siten perustella myös *rationalisointinäkökohdilla*.[39]

12.1.1.4. Toimivaltaristiriitojen vähentäminen

Yleensä erikoistuomioistuinten järjestelmä sinänsä lisää kompetenssikonfliktien mahdollisuutta, mutta vesioikeusjärjestelmä voi toisaalta vähentääkin mahdollisia toimivaltaristiriitoja. VO:ien toimivaltaan kuuluu oikeusasioiden lisäksi myös hallintolainkäyttöä samoin kuin sekamuotoisia asioita.[40] Täten vesiasiat on pääosin pystytty keskittämään saman oikeusinstanssin ratkaistaviksi. Menettelyllä on pystytty estämään oikeus- ja hallintoinstanssien välisiä kompetenssikonflikteja.[41] Lisäksi suurempien vesiasioiden vaikutus saattaa kohdistua useiden eri AO:ien tuomio-

---

[37] Vrt. *Bolding*, Specialprocess s. 40.

[38] Vrt. *Kern* s. 126 s., jossa pidetään tekstissä mainittua seikkaa erikoistuomioistuinten erityisen kokoonpanon lisäksi toisena erikoistuomioistuinten päätarkoituksena.

[39] Samoin *Majanen* s. 8 ja oikeuslaitostoimikunta (*KM 1971: B 112* s. 56 s.).

[40] Vrt. tästä 6.3.2. luvun alussa.

[41] Samoin *T. Ellilä*, LM 1966 s. 452 sekä Ruotsin osalta *Lavin* s. 20 ja *betänkande 1910* s. 440 s.

piirien alueille, jolloin niiden välille saattaisi syntyä alueellisia toimivaltaristiriitoja. Sen sijaan VO:ien tuomiopiirien rajoja määrättäessä on otettu huomioon vesistöolosuhteet,[42] joten toimivaltaristiriitojen syntyminen niiden välillä on epätodennäköisempää. Tällaisten tapausten varalta on VL:iin otettu kuitenkin erityissäännös (VL 15: 11), jonka mukaan VYO:n tulee asianosaisten pyynnöstä määrätä, minkä VO:n on asia käsiteltävä.[43] Siten vesituomioistuinten perustamisella on voitu vähentää myös tuomioistuinten välisiä alueellisia toimivaltaristiriitoja tai joka tapauksessa järjestää niiden ratkaisemiseksi joustava menettely.

12.1.2. Erikoistuomioistuinjärjestelmän mahdollisia haittatekijöitä

12.1.2.1. Oikeusturvan takaamisesta

Erikoistuomioistuinten puutteena on pidetty lähinnä sitä, että kansalaisten oikeusturva olisi niissä heikommin järjestetty kuin yleisissä tuomioistuimissa.[44] Mikäli väite pitäisi paikkansa eikä sanottua puutetta voitaisi korjata, olisi se mielestäni jo sellaisenaan riittävä syy erikoistuomioistuinten lakkauttamiselle.[45] Oikeusturvalla tarkoitetaan prosessioikeudessa suunnilleen samaa kuin oikeussuojalla, nimittäin oikeusjärjestyksen sääntöjensä puitteissa henkilölle ja hänen oikeuksilleen antamaa suojaa.[46] Kun lainkäyttömenettelyn tarkoituksena on juuri oikeussuojan antaminen,[47] on oikeusturvan takeista huolehtimista pidettävä siinä ensiarvoisen tärkeänä tehtävänä. Oikeusturvaa koskevat ongelmat ovatkin

---

[42] Ks. yksityiskohtaisemmin 5.4.4. luvussa av:n 77 kohdalla.

[43] Vrt. tästä 5.4.4. luvussa av:n 79 kohdalla.

[44] Ks. esim. *R. Ellilä*, LM 1959 s. 314, *T. Ellilä*, LM 1966 s. 451 ja 453 sekä *Majanen* s. 9.

[45] Mm. Ruotsissa sotatuomioistuinten lakkauttamista perusteltiin aikoinaan juuri oikeusturvanäkökohdilla. Ks. tästä *R. Ellilä*, LM 1959 s. 314. Samoihin näkökohtiin viitattiin meilläkin valmisteltaessa erillisten sotaoikeuksien lakkauttamista rauhan aikana. Vrt. tästä *KM 1972: A 18* sekä *HE 1981: 85 ja 86*, passim. ja jälj. av:n 64 kohdalla.

[46] Ks. esim. *Aalto*, Maksuton oikeudenkäynti s. 2, *sama*, Oikeus ja politiikka s. 214 sekä *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 1–3.

[47] Ks. esim. *Granfelt*, Lärobok i straffprocessrätt s. 1, *sama*, Sammandrag i civilprocessrätt s. 1, *Halila*, Tunnustamisesta s. 1 ja siellä av:ssä 1 mainittuja lähteitä, *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä s. 16 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 1 s., *sama*, Sp I s. 2, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 1, *Wrede* I s. 20 ja *Wrede–Palmgren* s. 27.

saaneet nykyisessä tuomioistuinlaitoskeskustelussa ehkä keskeisimmän sijan.[48] Kansalaisten oikeusturvan kehittäminen on muutenkin oikeuspolitiikan keskeisiä kysymyksiä, johon on kiinnitetty runsaasti huomiota viime vuosikymmeninä.[49] Yleisessä oikeustieteessä oikeusturvan ongelmat luetaan oikeudellisen arvoteorian piiriin. Tämä teoria selvittelee yleensäkin oikeusnormistojen implisiittisesti edellyttämiä perusasennoitumisia.[50]

Missä suhteessa sitten oikeusturva erikoistuomioistuimissamme olisi heikommin järjestetty kuin yleisissä tuomioistuimissa? – Seuraavassa esityksessä pyrin yksityiskohtaisesti tarkastelemaan VO:n ja AO:n eroavuuksia eräiden keskeisten oikeusturvaan liittyvien elementtien valossa.

12.1.2.2. VO:n kokoonpano

Voitaneen kenties väittää, ettei pääosin muista kuin lakimiehistä koostuva erikoistuomioistuin, jollainen VO on, tarjoaisi yhtä hyviä takeita objektiivisesti oikeaan ratkaisutulokseen pääsemisestä kuin yleiset tuomioistuimet. Sama väite voitaisiin esittää myös yleisten tuomioistuinten maallikkojen osallistumisesta lainkäyttöön, mitä osallistumista on kuitenkin pidetty tärkeänä. Tietenkin useammasta lakimiehestä kokoonpantu kolleginen tuomioistuin pystyy ratkaisemaan juridiset kysymykset pätevämmin kuin tuomioistuin, jossa on vain yksi lakimies. Tähänhän perustuu juuri muutoksenhakutuomioistuimen vahvemmanasteinen ko-

---

[48] Ks. esim. *Aalto*, Juhlajulkaisu UKK s. 269–277 ja *Lindholm–Seppänen* (toim.) s. 167–247 sekä hallintolainkäytön ja hallinnon osalta *Nuorvala*, LM 1978 s. 363–372 ja *Toivo Holopainen*, Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala, Vammala 1982, s. 1–5 sekä mt. passim. Vrt. erityisesti ympäristön hoidon kannalta *Westerlund*, SvJT 1980 s. 460–471.

[49] Esim. valtiosääntökomitean työn eräitä lähtökohtia oli kansalaisten oikeusturvan lisääminen. Ks. tästä *KM 1974: 27* s. 3. Yleisesti oikeusturvan on katsottu olevan vahvimmillaan lainkäytössä. Varsinaisesta hallintomenettelystä on nyttemmin säädetty hallintomenettelylaissa (L 6. 8. 1982/598), millä on pyritty kansalaisten oikeusturvan takaamisen hallintomenettelyssä. Ks. sen esitöistä *HE 1981: 88* ja *OikM:n lvo:n julk. 1/1979* (ehdotus hallintomenettelylaiksi) sekä tiivistelmä ehdotuksesta annetuista lausunnoista *OikM:n lvo:n julk. 11/1980*. Ks. po. lain merkityksestä kansalaisten oikeusturvalle lisäksi *Vilkkonen*, Oikeus 1979: 2 s. 82–86. Vrt. myös hallinnon oikeusturvakomitean miet. *(KM 1981: 64)*, passim. ja *Toivo Holopainen*, Kansalaisen oikeusturva hallinnossa, Suomen Lakimiesliiton XXVII lakimiespäivien pöytäkirja 4. 12. 1981, Vammala 1982, s. 54–64.

[50] Ks. *Makkonen*, Luentoja s. 7.

koonpano. Toisaalta VO:n käsittelemät asiat sisältävät tavanomaisten ja toisinaan kenties tavallista mutkikkaampienkin juridisten ongelmien lisäksi yleensä todella vaikeita ongelmia myös muualta kuin juridiikan alalta. Tällöin ei olisi rationaalisten eikä prosessitaloudellisten etujen mukaista, että kaikki tuomioistuimen jäsenet olisivat saman alan asiantuntijoita eli juristeja.[51] Tosin on pelättävissä, että erikoistuomioistuimissa kyseisen alan omat asiantuntijat saavat helposti ratkaisevan aseman.[52] Kun kolleginen tuomioistuin on kokoonpantu eri alojen asiantuntijoista, lienee tavallista, että luotetaan toisten asiantuntemukseen tämän omalla alalla. Toisaalta ei ole aina varmaa, että nimenomaan juristi olisi paras tuomari muihin verrattuna.[53] Sitä paitsi ainakin oikeudellisissa kysymyksissä lakimiesten kanta lienee myös erikoistuomioistuimissa ratkaiseva.

Eräiden erikoistuomioistuinten (ei VO:n) osalta voitaisiin kenties esittää epäilyksiä siitä, että tuomioistuimen kokoonpanoon kuuluvat eri *intressipiirien edustajat* pyrkisivät yksipuolisesti tukemaan omien eturyhmiensä näkökantoja. Uusi tuomioistuin ehkä ei heti omaa riittävää arvovaltaa ja riippumattomuutta ulkopuolisista vaikuttimista. Kun erikoistuomioistuinten käsittelemissä asioissa esiintyy usein voimakkaita taloudellisesti ja poliittisestikin väritettyjä etuvastakohtia, voisivat eri intressipiirit pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuinten virkojen täyttämiseen ja siten heikentää sen puolueettomuutta.[54] Jos kuitenkin erikoistuomioistuinten kokoonpanoon kuuluvat vastakkaiset intressipiirit tasapuolisesti edustettuina ja heidän lisäkseen puolueeton puheenjohtaja, kuten on laita työtuomioistuimessa, asunto-oikeuksissa ja markkinatuomioistuimessa, lienee tämä takeena oikeusturvan toteutumisesta tässä suhteessa.[55] Vastakkaisten etupiirien mukanaolo erikoistuomioistuimissa saattaa myös lisätä osapuolten luottamusta[56] ja vähentää vierauden tunnetta tuomioistuinlaitosta kohtaan[57] sekä kohottaa tuomioistuimen asiantuntemusta kyseisellä alalla. Nämä ovat taas tekijöitä, jotka parantavat oikeusturvan edellytyksiä. Siten erikoistuomioistuinten perustamista voidaan tietyissä tapauksissa perustella juuri oikeusturvanäkökohdilla.

---

[51] Ks. tästä myös *Bolding,* Festskrift till Ekelöf s. 143.

[52] Näin oikeuslaitostoimikunta (*KM 1971: B 112* s. 94).

[53] Tekstissä mainittuja seikkoja koskettelee myös *Bolding,* mt. s. 142 s.

[54] Tällaisiin mahdollisuuksiin viitattiin valtiovarainministeriön järjestelyosaston kirjeessä OikM:lle 17. 6. 1955 N:o 218/01/55, jossa ehdotettiin komitean asettamista tutkimaan ylimmän maa- ja vesioikeusasiain tuomioistuimen tarpeellisuutta. Mainittua kirjettä säilytetään valtionarkistossa vesilakikomitean aineiston N:o 1204/18 OikM 1951 yhteydessä (*KD 88/55 OikM 1955*).

[55] Esim. *T. Ellilä,* LM 1966 s. 453, painottaa tarpeeksi vahvan lakimieselementin järjestämistä erikoistuomioistuimissa oikeusturvan toteutumisen päätakeena.

[56] Samoin *T. Ellilä,* ib.

[57] Näin *HE 1973: 42* s. 4.

VO:n kokoonpanon suhteen on huomautettu lähinnä siitä, että niistä puuttuu biologinen, limnologinen ja kalastusalan asiantuntemus.[58] Tämä huomautus on siinä mielessä oikea, että VO:n päätöksenteossa tarvitaan näidenkin alojen asiantuntemusta ja VO:n lainoppineiden ja teknisen alan edustajien lienee vaikea arvioida käsiteltäviin asioihin liittyviä luonnontaloudellisia seikkoja. Tätä vastaan voidaan tosin huomauttaa siitä seikasta, ettei VO:n kokoonpanoon missään tapauksessa voida sisällyttää kaikkien tarvittavien alojen asiantuntijoita, minkä vuoksi saattaa olla epätarkoituksenmukaista perustaa jollekin tietyllä tieteenalalle pysyvä edustus VO:ssa. Ympäristön pilaantumiskysymykset ovat kuitenkin viime vuosina saaneet niin suuren merkityksen, että näiden alojen asiantuntemusta olisi välttämättä jossakin muodossa saatava VO:iin. Kysymykseen tulisi tällöin lähinnä vesiensuojeluun perehtynyt biologi tai limnologi, joita viimeksi Ltk lausunnossaan 2/1980 ja VL:n uudistamistyöryhmä mietinnössään ovat esittäneet VO:n kokoonpanoon (ehdotukset VL 15: 2 ja 3:n muuttamiseksi), tai sitten valikoiva asiantuntijoiden käyttö kulloinkin kysymyksessä olevan tieteenalan mukaan, mitä vaihtoehtoa *Hollo* on suositellut Ympäristöjuridiikka-lehden numerossa 1/1983.

---

[58] Ks. esim. valtiopäiväasiakirjoista *Arne Bernerin* ym. toiv.al. n:o 252/Vp 1969 (Liitteet s. 574) luonnontieteilijän saamisesta vesioikeuksien asiantuntijajäseneksi, *Arne Bernerin* ym. toiv.al. n:o 772/Vp 1970 (Liitteet s. 1443) vesioikeuslimnologin tai -biologin saamisesta vesioikeuksien asiantuntijajäseneksi, *J. Juhani Kortesalmen* ym. toiv.al. n:o 815/Vp 1970 (Liitteet s. 1494) ja toiv.al. n:o 954/Vp 1972 (Liitteet s. 1898) kalastus- ja saasteasiantuntijajäsenten lisäämisestä vesioikeuksiin sekä *Heimo Rekosen* ym. toiv.al. n:o 873/Vp 1970 (Liitteet s. 1556) ja toiv.al. n:o 1017/Vp 1972 (Liitteet s. 1973) vesioikeuksien kokoonpanon täydentämisestä. Myös eduskunta on hyväksyessään vesihallinnon uudelleen järjestämistä koskevan VL:n muutoksen v:n 1970 valtiopäivillä kiinnittänyt tässä yhteydessä huomiota VO:n kokoonpanon muuttamiseen. Tällöin eduskunta Ltv:n kantaan yhtyen katsoi, että VO:ssa olisi vesien luonnontalouden tuntemus, kuten hydrologia, limnologia, biologia tai kemia oltava edustettuna. Eduskunta edellytti myös, että hallitus antaa kiireellisesti eduskunnalle esityksen VO:n kokoonpanon uudistamiseksi. Ks. tästä *Ltv:n miet. n:o 3* s. 2 ja *eduskunnan vastaus* s. 1/*HE 1970: 2*. Ks. edelleen *Olavi Ronkaisen* ym. toiv.al. n:o 1022/Vp 1972 (Liitteet s. 1979) vesioikeuksien kokoonpanon täydentämisestä ja *I.-C. Björklundin* ym. rah.al. n:o 273/Vp 1972 (Liitteet s. 4581) sekä rah.al. n:o 3/Vp 1973 (Liitteet s. 359) määrärahan osoittamisesta vesioikeuksien toiminnan tehostamiseksi. – Sittemmin mm. VL:n tarkistamiskomitea (*KM 1972: B 134* s. 27), kalavahinkokomitea (*KM 1972: B 127* s. 50), kalastuslainsäädäntökomitea (*KM 1977: 47* s. 207 s.), Ltk (*2/1980* s. 244 s.) ja *VL:n uudistamistyöryhmä (miet.* s. 64 s.) ovat esittäneet luonnontalouteen ja kalatalouteen perehtyneiden asiantuntijoiden sisällyttämistä VO:n kokoonpanoon.

Joskus on pelätty erikoistuomioistuimen tuomarin saattavan »spesialisoitua» omalle erikoisalalleen niin voimakkaasti, että hän alkaa katsella asioita yksipuolisesti tuon erikoisalan näkökulmasta käsin, eikä tuon erikoisalan etujen tarvitse olla yhdenmukaisia koko yhteiskunnan etujen kanssa.[59] Tällainen vaara on tietenkin käytännön oikeuselämässä, kuten kaikessa inhimillisessä toiminnassa yleensäkin, aina olemassa. Vesiasioissa esimerkiksi voimalaitosalan ja teollisuuden edut saattavat joutua ristiriitaan maa- ja metsätalous-, kalastus-, poronhoito- ja matkailuelinkeinojen kanssa.[60] Tämänkaltaisissa tilanteissa voi olla pelättävissä, että VO:n teknisten jäsenten jo koulutuksensa perusteella on helpompi ymmärtää ensin mainittujen alojen näkökantoja. VO:n ratkaisuissa olisi aina pyrittävä ongelmien kokonaisvaltaiseen käsittelyyn, jossa asiantuntevasti, tasapuolisesti ja maltillisesti otettaisiin huomioon muutkin kuin oikeudelliset ja tekniset näkökohdat.[61] Toisaalta VO:lla erikoistuomioistuimena on paremmat edellytykset kuin AO:lla vesioikeudellisten ongelmien kokonaisvaltaiseenkin käsittelyyn edellyttäen, että sen asiantuntemusta ja kokoonpanoa sopivalla tavalla täydennettäisiin.

12.1.2.3. Lainkäytön yhdenmukaisuuden vaarantuminen

Oikeusturvaan liittyvät läheisesti kysymykset ratkaisutoiminnan yhdenmukaisuuden takeista ja oikeudenhoidon yhdenvertaisuudesta.[62]

---

[59] Ks. tästä *Bratholm–Hov* s. 44.

[60] Sanottuun seikkaan kiinnitettiin huomiota jo KHO:n v:n 1944 vesistölakiehdotuksen johdosta antamassa lausunnossa (*KHO:n vuosikirja 1946* s. 538), jossa mainittiin vesioikeusalalla yhteen törmäävinä eri intresseinä yhä tärkeämmäksi käyvä vesivoimaintressi, uittointressi, kalastus- ja maanviljelysintressi. Tämän johdosta on todettava, että eri intressien arvo tietenkin vaihtelee olojen muuttuessa, mutta yhdensuuntaisiksi ne tuskin koskaan tulevat.

[61] Vrt. myös *KHO:n vuosikirja 1946* s. 538, jossa pidetään periaatteena sitä, että vesioikeusalalla yhteen törmäävät intressit on »yhteiskunnan etua silmällä pitäen sovitettava yhteen niin, että kukin niistä tulee kohtuuden mukaan tyydytetyksi». Ellei tämä jossakin tapauksessa ole mahdollista, on KHO:n mielestä »ratkaistava se kysymys, mikä noista eduista on sen laatuinen, että se on toteutettava suuremmassa tai pienemmässä määrässä syrjäyttämällä sitä vastassa oleva etu». – Todisteena siitä, ettei tällaisia näkökohtia ole meillä osattu ottaa tarpeeksi huomioon, mainittakoon esim. keväällä 1979 esiintyneet ns. Koijärvi- ja Lappajärvi-liikkeet.

[62] Vrt. oikeuskäytännön yhtenäisyyden merkityksestä 11.3. luvussa av:n 16 kohdalla lausuttua ja siellä mainittuja lähteitä. Siihen läheisesti rinnastettavasta oikeudenhoidon yhdenvertaisuuden periaatteesta ks. *T. Ellilä*, Hovioikeusmenette-

Meillä jo *Wrede* moitti erikoistuomioistuimia siitä, että ne muodostavat poikkeuksia valtion oikeudenhoidon yhdenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden periaatteista.[63] Sittemmin aikaisemmin toimineita erillisiä sotilastuomioistuimia on perustellusti arvosteltu siitä, että niiden tuomiopiiriin kuuluivat vain sotilashenkilöt.[64] Kun erikoistuomioistuinten toimivalta perustuu jutun laatuun eikä asianosaisten henkilöön, ei erikoistuomioistuinjärjestelmä sinänsä loukkaa oikeudenhoidon yhdenvertaisuuden periaatetta. Samanlaiset jutut käsitellään aina samanlaisissa tuomioistuimissa.[65]

Lainkäytön yhdenmukaisuus saattaa kuitenkin kärsiä tapauksissa, joissa samanlaatuiset jutut voidaan vaihtoehtoisesti harkinnan mukaan käsitellä joko yleisessä tuomioistuimessa tai erikoistuomioistuimessa.[66] Tällainen mahdollisuus on vesiasioissa rikosasioiden osalta, joissa tietyis-

---

ly s. 38–48. Myös valtioneuvoston v. 1971 eduskunnalle antamassa selonteossa oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamisesta kiinnitettiin huomiota mainittuihin näkökohtiin. Ks. tästä *T. Ellilä,* Korkein oikeus s. 41 ja *KM 1971: B 112* s. 128–131. Lainkäytön yhdenmukaisuuteen erikoistuomioistuinjärjestelmässä on meillä kiinnittänyt huomiota mm. työtuomioistuintoimikunta (*KM 1969: A 9* s. 21). Lainkäytön yhtenäisyyden problemattiikka laajemmalti on käsitellyt taas hallintolainkäyttötoimikunta (*KM 1973: 114* s. 72–93).

[63] *Wrede* I s. 124. Samoin *Wrede–Palmgren* s. 141 s. – Samoin Ruotsissa jo v:n 1822 Lagkommittén piti erikoistuomioistuinjärjestelmän riskinä mm. sitä, että erikoisprosessissa muodostuu toisenlaisia oikeusperiaatteita kuin tavallisessa tuomioistuinprosessissa. Vrt. tästä 5.4.1. luvussa av:n 40 jälj.

[64] Näin mm. HalN *Niilo Silenti* Ltk:n lausunnossa 2/1967 s. 339–341, (eriävä mielipide); toinen lakivaliokunta hallituksen esityksen sotilastuomioistuinlaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi *(HE 1968: 75)* johdosta antamassaan mietinnössä 2/1969, *KM 1972: A 18* s. 94, *HE 1981: 86* s. 2 sekä yhteenvedonomaisesti *Kosonen* s. 78 ja siellä av. 1 sekä s. 265 s. – Vrt. kuitenkin erillisten sotatuomioistuinten puolesta aikoinaan esitetyistä näkökannoista *R. Ellilä,* LM 1959 s. 310–320, *T. Ellilä,* LM 1970 s. 22 av. 26, *sama,* LM 1971 s. 415 ja Hovioikeusmenettely s. 47, *Tenhunen,* LM 1970 s. 554 ja *Ltk 2/1967*, passim (vrt. toisaalta *Ltk 2/1977*). Vrt. sotaoikeuksien osalta myös ed. av. 45 sekä 5 luvussa av:t 47 ja 56.

[65] Sen sijaan nykyisen AO:n erilaisuus maalla ja kaupungeissa loukkaa oikeudenhoidon yhdenvertaisuuden periaatetta. Samaa on sanottu siitä, että asunto-oikeudet toimivat vain suuremmissa kaupungeissa. Ks. tästä *Halila,* Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 158 av. 11. Vrt. kuitenkin *HE 1973: 42* s. 2, jossa katsotaan, ettei huoneenvuokrasuhteesta johtuvien riitojen käsittelyn tehostaminen ruuhka-alueilla voi merkitä kansalaisten yhdenvertaisuuden loukkaamista.

[66] Vrt. forum rei sitae-säännöstön osalta *Havansi,* LM 1980 s. 722 s., jossa viitataan myös valinnanvaraisten forumien tarjoamaan taktikointimahdollisuuteen.

sä tapauksissa syyttäjän (tai asianomistajan) harkinnan mukaan juttu voidaan saattaa vireille joko VO:ssa tai AO:ssa.[67] VO:n tuomiot eivät ehkä eroa AO:n tuomioista enempää kuin eri AO:ien tuomiot keskenään, mutta ainakin menettely VO:ssa on osittain erilaista.[68] Lisäksi VO saattaa vaikuttaa epäedullisesti lainkäytön yhtenäisyyteen joutuessaan VL 14: 1.3:n nojalla vesiasian yhteydessä ennakkokysymyksenä ratkaisemaan sellaisia siviili- ja rikosoikeudellisia kysymyksiä, jotka normaalisti kuuluvat yleisten tuomioistuinten toimivaltaan. Toisaalta edellä mainitut seikat eivät vaikuta kovin painavilta perusteilta VO:n toimivaltaa vastaan. Meillä on päinvastoin yleensä painotettu valinnanvaraisten forumien lisäämisen tärkeyttä.[69]

Mikäli erikoistuomioistuimia olisi runsaasti, esimerkiksi siten, että tuomioistuimen kokoonpano vaihtelisi käsiteltävän jutun mukaan, voisi tästä jo olla vaaraa lainkäytön yhdenmukaisuudelle.[70] Näin olisi erityisesti silloin, jos kyseisten erikoistuomioistuinten päätöksiin ei voitaisi enää hakea muutosta. Vesiasioissa muutoksenhakumahdollisuus VO:n päätöksiin on kuitenkin järjestetty.

12.1.2.4. Muutoksenhakujärjestelmästä

Yleensä erikoistuomioistuimista on johdettu muutoksenhakutie yleisiin tuomioistuimiin, ylimpinä asteina KKO ja KHO. Ainoastaan poikkeustapauksissa saattaa olla perusteltua, ettei erikoistuomioistuinten päätöksiin ole enää mahdollista hakea muutosta.[71] Jos KKO toimii muutoksenhakuasteena erikoistuomioistuinten päätöksiin nähden, kuten asian laita on osittain vesiasioissa, on sillä myös mahdollisuus purkaa erikoistuomioistuimen ratkaisu.[72]

Onnistunutta muutoksenhakujärjestelmää on pidettävä ensiarvoisen

---

[67] Vrt. tästä 10.1.3. luku.

[68] Menettelyä vesioikeudellisissa rikosasioissa on selvitelty 6.3.5. luvussa.

[69] Näin mm. 11. luvun av:ssä 11 mainitut tutkijat.

[70] Tekstissä mainittuun näkökohtaan on kiinnittänyt huomiota *Halila,* Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 158. Samoin työtuomioistuintoimikunta (*KM 1969: A 9* s. 21).

[71] Sellaisia erikoistuomioistuimia, joista ei ole muutoksenhakumahdollisuutta, ovat maassamme nykyisin työtuomioistuin ja markkinatuomioistuin.

[72] *Lager* s. 73.

tärkeänä oikeusturvan ja lainkäytön yhdenmukaisuuden takeena.[73] Myös alimpien oikeusasteiden lainkäytössä olisi pyrittävä yhdenmukaisuuteen. Jäähän valtaosa oikeudenkäynneistä ensimmäisen oikeusasteen ratkaisun varaan. Tuomioistuimet pyrkivät kuitenkin yleensä ratkaisuissaan noudattamaan ylempien oikeusasteiden omaksumia kantoja.[74] Muutoksenhaun mahdollisuudella sinänsä on siten lainkäytön yhdenmukaisuuteen ohjaava vaikutus.

Vesiasioissa muutoksenhakutiet riita- ja rikosasioiden osalta (samoin hakemusasioissa korvauskysymysten osalta) johtavat lopulta KKO:een tuomioistuinlinjasta riippumatta. Valitukset kulkevat AO:sta HO:n kautta ja VO:sta VYO:n kautta KKO:een. Toisaalta vesiasioiden osalta on todettava, ettei muutoksenhakumahdollisuutta ole niissä parhaalla mahdollisella tavalla järjestetty. Muutoksenhakutie VO:sta on tätä kirjoitettaessa kaksihaarainen. VO:n päätöksistä valitetaan osaksi KHO:een ja osaksi VYO:een ja sieltä edelleen KKO:een.[75]

12.1.2.5. Käsittelyn julkisuudesta

Eräänä oikeusturvaan liittyvänä puutteena erikoistuomioistuinten osalta on pidetty sitä, ettei käsittelyn julkisuus ole niissä yhtä hyvin taattu kuin yleisissä tuomioistuimissa.[76] Erikoistuomioistuimen perustaminen ei kuitenkaan sinänsä estä riittävän julkisuustarpeen tyydyttämistä. Toisinaan vain asioiden erikoisluonne tai rationaaliset syyt saattavat vaatia poikkeamista AO:ssa noudatettavasta julkisuusperiaatteesta. Vesiasioissa tämä ilmenee esimerkiksi siten, että suullinen käsittely VO:ssa järjestetään vain määrätyissä tapauksissa.[77] Jos julkisuusperiaatteesta joudutaan poikkeamaan, on sen vastapainoksi järjestettävä muita oikeusturvan

[73] Sanottua seikkaa oikeusturvan kannalta ovat painottaneet mm. *R. Ellilä*, LM 1959 s. 316, *T. Ellilä*, LM 1966 s. 453, *sama*, Korkein oikeus s. 22 ja *Nuorvala*, Juhlajulkaisu Paavo Kastari s. 175–182. Muutoksenhausta oikeusturvakeinona ks. lisäksi *Hallberg* s. 91–96 ja siellä mainittuja lähteitä.

[74] Vrt. tästä esim. *Alanen* s. 92 ja *Makkonen*, Luentoja s. 152.

[75] Ks. yksityiskohtaisemmin edellä 5.4.5. luku.

[76] Ks. tästä *R. Ellilä*, LM 1959 s. 314 ja *KM 1971: B 112* s. 94. Vrt. asiakirjajulkisuuden merkityksestä hallinnossa *Konstari*, passim.

[77] Ks. suullisen käsittelyn toimittamisesta hakemusasioiden osalta VL 16: 14, riita-asioiden osalta VL 16: 39 ja rikosasioiden osalta VL 16: 45 ja 46.

takeita.[78] Vesiasioissa näitä ovat esimerkiksi julkinen kuulutus- tai erillinen tiedoksiantomenettely.[79]

12.1.2.6. Kompetenssikonfliktit

Erikoistuomioistuinten järjestelmä saattaa johtaa kompetenssikonflikteihin ja epätietoisuuteen yleis- ja erikoistuomioistuinten välisistä toimivaltain rajoista.[80] Yksityisten kansalaisten tiedot erikoistuomioistuimissa käytävästä prosessista ja sen tarjoamista mahdollisuuksista voivat olla heikommat kuin yleisten tuomioistuinten osalta. Järjestelmä saattaa olla niin monimutkainen ja vaikeaselkoinen, etteivät he pysty omin avuin selviytymään asioidensa hoidosta.[81] Lainoppineille asiamiehille ja tuomioistuimille itselleenkin oikean forumin selvittäminen aiheuttaa joskus vaikeuksia. Oikeusturvaongelmassa ei myöskään ole kysymys yksin ratkaisun lainmukaisuudesta, vaan myös siitä, kokevatko kansalaiset tuon ratkaisun oikeudenmukaiseksi.[82] Jos yksityisen kansalaisen asia jätetään – vaikkakin lainmukaisesti – tuomioistuimessa tutkimatta, hän kokee sen helposti hänelle kuuluvan oikeuden epäämisenä.

Edellä kuvatut vaikeudet olisivat yksinkertaisesti poistettavissa lakkauttamalla erikoistuomioistuimet ja siirtämällä niiden toimivaltaan kuuluvat asiat yleisten tuomioistuinten käsiteltäviksi.[83] Vastaavasti toimivaltaristiriitojen määrää voitaisiin vähentää supistamalla erikoistuomioistuinten lukumäärää. On kuitenkin muistettava, että jos erikoistuomioistuinten vaihtoehtona yleiset tuomioistuimet toimisivat erilaisissa ko-

---

[78] Samoin *R. Ellilä*, LM 1959 s. 316.

[79] Ks. erityisen tiedoksiantomenettelyn merkityksestä vesiasioissa *Ahola*, DL 1963 s. 355–380.

Tiedon merkitystä oikeusturvan toteutumisen kannalta sekä yhteiskunnan monimutkaistumisen ja tähän usein liittyvän byrokratisoitumisen kansalaisille aiheuttamia vaikeuksia on painottanut myös *Aalto*, Juhlajulkaisu UKK s. 270–277. Samoin *Nuorvala*, mt. s. 330, pitää tiedonvälitystä yhtenä oikeusturvan takeena.

[80] Ks. tästä *R. Ellilä*, LM 1959 s. 315, *Ekelöf* I s. 82 ja *Bratholm–Hov* s. 44. Ruotsissa mainittuun seikkaan kiinnitti huomiota jo v:n 1822 Lagkommittén. Ks. siitä ed. 5.4.1. luvussa av:n 40 jälj.

[81] Tekstissä mainittuun seikkaan kiinnitti huomiota oikeuslaitostoimikunta (*KM 1971: B 112* s. 94).

[82] Samoin *Aalto*, Juhlajulkaisu UKK s. 271.

[83] Vrt. yleisen lainkäytön ja hallintolainkäytön eriytymisen kannalta *Lager*, LM 1974 s. 131.

koonpanoissa, toimivaltaristiriitojen mahdollisuus säilyy. Kompetenssikonfliktien mahdollisuus vähenee, jos erikoistuomioistuimen toimivaltaan kuuluu vain selväpiirteisesti omaksi ryhmäkseen erotettavia asioita. Yleensä vesiasioiden osalta voidaan sanoa asian olevan näin. Vesiasioiden osalta on lisäksi huomattava, että kompetenssikonfliktien mahdollisuus oikeus- ja hallintoviranomaisten välillä päinvastoin vähenee vesituomioistuinjärjestelmän ansiosta.[84]

12.1.2.7. Oikeudenkäynnin kustannukset – maksuton oikeudenkäynti

Aikaisemmin kansalaiset olivat asioidensa hoidon suhteen eriarvoisessa asemassa sikäli, että maksuton oikeudenkäynti voitiin myöntää vain yleisessä tuomioistuimessa tai sotatuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa. Vasta 1. 6.'1973 voimaan tulleella uudella lailla maksuttomasta oikeudenkäynnistä (MOL) tehtiin mahdolliseksi maksuton oikeudenkäynti VO:ssa ja VYO:ssa samoin kuin MO:ssa käsiteltävässä asiassa (MOL 1.1 §:n 3 kohta).[85] Maksuttoman oikeudenkäynnin ulottamista vesiasioihin on pidettävä huomattavana parannuksena kansalaisten oikeusturvaan vesiasioissa.[86] Aikaisemmin varsinkin laajojen vesioikeudellisten hakemusasioiden yhteydessä vähävaraistenkin kansalaisten oikeudenkäyntikulut jo yksistään kalliiden pöytäkirjamaksujen vuoksi saattoivat nousta tuntuviksi, mikä saattoi muodostua esteeksi muutoksenhaulle.[87]

---

[84] Vrt. tästä ed. 12.1.1.4. kohta. – Myös Ruotsissa on pyritty siihen, että erikoistuomioistuinten toimivaltasäännöt ovat mahdollisimman selviä ja helposti sovellettavia, niin että rajanveto-ongelmilta mahdollisuuksien mukaan vältyttäisiin. Ks. siitä *NJA II 1971* s. 371.

[85] Ks. maksuttomasta oikeudenkäynnistä vesiasioissa lisäksi *Aalto*, Maksuton oikeudenkäynti s. 55 s.

[86] Maksuttoman oikeudenkäynnin merkityksestä oikeusturvan toteutumisen kannalta ks. *Aalto*, mt. s. 20 s., *sama*, Juhlajulkaisu UKK s. 273 ja Oikeus ja politiikka s. 216 s.

[87] Tekstissä mainittuun seikkaan kiinnitettiin huomiota eduskunnassakin edustaja *Hannes Paason* ym. kirjallisessa kysymyksessä n:o 10 VL:n tarkoittamien hakemusasiain käsittelyssä ilmenneiden epäkohtien korjaamisesta, Vp 1967, Asiakirjat V: 3. Kysymyksessä mainittiin esimerkkinä Iijoen Maalismaan ja Kemijoen Isohaaran voimalaitosten rakentamista koskevat jutut. Myös OA suorittaessaan tutkimuksia Pohjolan Voima Oy:n rakentamaa Jumiskon voimalaitosta ja siihen liittyvää Suolijärven vesistön säännöstelyä koskevien kanteluiden johdosta, havaitsi yksityisten kansalaisten oikeusturvassa olleen sellaisia puutteita, että hän esitti VN:lle yksityisille asianosaisille myönnettäväksi valtion varoista avustusta oikeus-

MOL 1.1:n 3 kohdassa mainitaan nimenomaisesti vain VO:ssa ja VYO:ssa sekä MO:ssa käsiteltävät asiat. Seuraavassa 4 kohdassa mainitaan sitten LO:ssa ja KHO:ssa käsiteltävät työlaitokseen tai huoltolaan määräämistä koskevat asiat. Näin ollen lain sanamuodon perusteella näyttäisi siltä, ettei maksutonta oikeudenkäyntiä voitaisi myöntää KHO:ssa käsiteltävässä vesiasiassa. Edelleen MOL 17 §:n mukaan maksuton oikeudenkäynti olisi voimassa vain MOL 1 §:ssä mainituissa viranomaisissa. Tällä perusteella edes VO:ssa myönnetty maksuton oikeudenkäynti ei olisi voimassa KHO:ssa. Olisi kuitenkin täysin nurinkurista, jos asianosaisella samassa vesiasiassa olisi ensin maksuton oikeudenkäynti VO:ssa, sitten maksullinen KHO:ssa ja tämän jälkeen jälleen maksuton VYO:ssa ja KKO:ssa. Oikeuskäytännössä onkin tulkittu asia niin, että VO:ssa myönnetty maksuton oikeudenkäynti on voimassa myös KHO:ssa. Samoin vesiasiassa on myönnetty maksuton oikeudenkäynti vielä KHO:ssa (*KHO 1975 A II 98*). Oikeuskäytännön kantaa on pidettävä hyväksyttävänä, vaikkakin MOL 1.1:n 3 kohtaa olisi syytä selventää siten, että siinä nimeomaisesti mainittaisiin myös KHO:ssa käsiteltävät vesiasiat. Sen sijaan mainittua lainkohtaa ei ole lupa tulkita sillä tavoin laajentavasti, että maksuton oikeudenkäynti myönnettäisiin jo vltk:ssa. Nykyisen lain pohjalta lienee lisäksi katsottava, ettei edes VO:ssa voida myöntää maksutonta oikeudenkäyntiä taannehtivasti vltk:ssa tapahtuneen menettelyn osalta.[88] Vastaava periaate ilmenee maaoikeusasioiden osalta oikeustapauksesta *KKO 1976 II 16*, jossa katsottiin, ettei yksityistielain mukaista tietoimitusta koskevassa jutussa MO:ssa myönnettyä mak-

---

avustajan palkkaamiseen. Samalla OA esitti harkittavaksi, olisiko aihetta ryhtyä toimenpiteisiin sellaisen lainsäädännön aikaansaamiseksi, joka parantaisi yksityisen kansalaisen oikeusasemaa tällaisissa hankkeissa sikäli kuin on kysymys oikeudellisen asiantuntija-avun saamisesta. Esitys johti sittemmin myönteiseen ratkaisuun. Ks. tästä OA:n kertomus v:lta 1973 s. 15 s. Ks. myös edustaja *Mikko Jokelan* kirj. ksm. n:o 101/Vp 1973 yksityisten oikeudellisen aseman parantamisesta säännöstelyhankkeiden yhteydessä sekä oikeusministeri *Matti Louekosken* siihen antama vastaus, Vp 1973, Asiakirjat V: 3.

Sittemmin myös PSVO 28. 9. 1977 tekemällään päätöksellä myönsi kyseisessä Jumiskon voimalaitoksen rakentamista ja Suolijärven vesistön säännöstelyä koskevassa asiassa maksuttoman oikeudenkäynnin kaikkiaan 78 asianosaiselle taannehtivasti 3. 5. 1973 lukien koskemaan kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka olivat olleet tarpeellisia asian hoitamiseksi VO:ssa. Tämä esimerkkitapaus yksinään riittänee kuvaamaan maksuttoman oikeudenkäynnin merkitystä vesiasioissa asianosaisten oikeusturvan toteutumisen kannalta.

[88] Samoin *Aalto*, Maksuton oikeudenkäynti s. 55 av. 34.

sutonta oikeudenkäyntiä voitu taannehtivasti ulottaa koskemaan sanottua toimitusta. Kyseisessä jutussa maksuton oikeudenkäynti myönnettiin taannehtivasti koskemaan vain niitä toimituksen jälkeisiä toimenpiteitä, jotka olivat aiheutuneet asian saattamisesta MO:een. Sitä vastoin mainitusta tapauksesta ei ole lupa tehdä sellaista johtopäätöstä, ettei VO voisi myöntää maksutonta oikeudenkäyntiä taannehtivasti katselmustoimituksessa tapahtuneen menettelyn osalta. Katselmustoimitushan on vesiasiassa VO:n määräämä toimenpide (VL 16: 15).

Kansalaisten oikeusturvan kannalta myös 1. 9. 1973 voimaan tullut L yleisestä oikeusaputoiminnasta (88/73) on ollut merkittävä uudistus. Sanottuun lakiin perustuva oikeusaputoiminta soveltuu käytettäväksi myös vesiasioiden osalta. Yleistä oikeusapua ei kuitenkaan vielä ole saatavissa kaikissa maamme kunnissa. Mainitun lain mukainen järjestelmä ei myöskään takaa sitä, että jokainen kansalainen voisi esimerkiksi terveyskeskuspalveluihin verrattavalla tavalla maksutta tai kohtuullista korvausta vastaan saada tarvitsemaansa oikeusapua.[89]

Havaintojeni mukaan maksuttomia oikeudenkäyntejä alkoi esiintyä sekä VO:ssa että VYO:ssa heti lain voimaantulon jälkeen, mutta ei niin yleisesti kuin yleisissä tuomioistuimissa on laita.

De lege ferenda olisi suotavaa, että ainakin VO voisi myöntää maksuttoman oikeudenkäynnin taannehtivasti myös siten, että maksuttomuus koskisi jo vltk:ssa suoritettuja toimenpiteitä.

12.1.2.8. Hallinnolliset yms. vaikeudet

Erillisistä erikoistuomioistuimista saattaa aiheutua myös hallinnollisia vaikeuksia. Juristit eivät ehkä mielellään hakeudu vain tiettyjä juttuja käsitteleviin erikoistuomioistuimiin. Nuorten lakimiesten käytännöllinen koulutus tuomioistuintyöskentelyyn olisi tarkoituksenmukaisimmin järjestettävissä AO:ssa.[90] Myös tuomioistuinten henkilökunnan kierto tuomioistuinlaitoksen eri viroissa voi vaikeutua.[91] VO:n nuorempien sihteerien kohdalla on ollut havaittavissa suuri vaihtuvuus ja useimmiten he

[89] Ks. tästä *Aalto*, Juhlajulkaisu UKK s. 273 av. 10. *Aalto*, mt. s. 270, aiheellisesti painottaa myös taloudellisen tasa-arvon merkitystä oikeusturvan lisäämisessä.

[90] Näin myös *Ekelöf* I s. 82 s. Samoin *Arrhenius*, s. 5, viittasi jo v. 1911 siihen, että erikoistuomioistuimet huonontavat mahdollisuuksia tuomarikunnan käytännölliseen kouluttamiseen.

[91] Tekstissä mainittuun seikkaan viittasi myös oikeuslaitostoimikunta (*KM 1971: B 112* s. 94).

ovat siirtyneet muualle kuin tuomioistuinlaitoksen palvelukseen. Tosin viime vuosina VO:n sihteereitä on siirtynyt myös HO:n esittelijöiksi ja tuomiokuntien käräjätuomareiksi.[92]

Toisaalta on ajateltavissa, että erikoistuomioistuimiin hakeutuvat ja siellä pysyvät henkilöt ovat kiinnostuneita juuri asianomaisessa oikeudessa käsiteltävistä asioista. Siten VO:een pyrkivät juristit saattavat tuntea mielenkiintoa vesiasioihin enemmän kuin lakimiehet yleensä. Erikoisylioikeuden perustaminen yleensä lisää näille aloille erikoistuvien lakimiesten viransaanti- ja ylenemismahdollisuuksia. Tämä on taas omiaan edistämään näiden alojen ammatillisen erikoispätevyyden lisääntymistä.[93] Kuitenkaan nykyinen vesituomioistuinjärjestelmämme ei juurikaan tarjoa tällaisia ylenemismahdollisuuksia. VYO:n lakimiesjäsenet ja esittelijät nimitetään tehtäviinsä väliaikaisesti VHO:n jäsenistä ja esittelijöistä. Aivan ilmeisesti tällainen nimitysjärjestelmä ei ole omiaan kohottamaan VYO:n asiantuntemusta vesiasioissa.

Edellä kuvatut hallinnolliset vaikeudet voitaisiin poistaa, jos erikoistuomioistuimet liitettäisiin yleisten tuomioistuinten yhteyteen erillisinä osastoina, kuten Ruotsissa eräiltä osin on menetelty.[94] Ruotsissa tätä on perusteltu lisäksi sillä, että erityistä laatua olevien juttujen parissa työskentelevillä tuomareilla on tällöin kontakti myös yleisiin riita- ja rikosasioihin ja että useammilla tuomareilla on mahdollisuuksia saada kokemusta erikoistuomioistuimen toimialaan kuuluvista asioista.[95]

Erikoistuomioistuimissa asioimisesta saattaa aiheutua ylimääräisiä hankaluuksia. Jos erikoistuomioistuimia on vain muutamia koko maassa, tulee kansalaisille jo pitkien matkojen vuoksi hankalaksi asioida niissä.[96]

---

[92] Lainkäyttöhenkilökunnan riittämättömyydestä ja vaihtuvuudesta oikeusturvaa vähentävänä tekijänä ks. lisäksi *Vilkkonen*, Hallintolainkäyttö I s. 14 s.

Manittakoon vielä, että OKa on jo v. 1976 esittänyt OikM:lle, että VO:n sihteereiden kohdalla olisi pyrittävä saamaan aikaan sellaisia virka- ja palkkausjärjestelyjä, että juttujen käsittelyajan venyminen kohtuuttoman pitkäksi poistuisi. Sanottuun epäkohtaan OKa piti huomattavana osasyynä vaikeutta saada VO:een sihteereitä ja sihteereiden suurta vaihtuvuutta. Ks. *OKa:n kertomus v:lta 1976* s. 21 (N:o 2496). – Tosin viime vuosina tilanne on sikäli muuttunut, että nuorten lakimiesten tarjonta työmarkkinoilla on lisääntynyt. Tämä ei kuitenkaan poista edellä mainittua ongelmaa VO:n sihteerien vaihtuvuuden osalta.

[93] Tekstissä mainittuun seikkaan kiinnitettiin huomiota mm. ed. av:ssä 54 mainitussa valtiovarainministeriön järjestelyosaston kirjeessä 17. 6. 1955.

[94] Vrt. Ruotsin osalta 5.4.1. luvussa av:n 53 jälj.

[95] Ks. tästä *NJA II 1971* s. 370 s.

[96] Näin mm. *Majanen* s. 11 ja *Saario*, Lakimiesuutiset 9/1972 s. 12.

Vesiasioissa asianosaisten olisi vaivattomampaa asioida asuinpaikkansa AO:ssa tai ehkä LH:ssa kuin mahdollisesti kaukana sijaitsevassa VO:n kansliassa. Postin ja puhelimen hyväksikäytöllä voidaan tietenkin helpottaa näitä ongelmia.

12.1.2.9. Vesiasioiden käsittelyn hitaus

Painavimpana kansalaisten oikeusturvan puutteena vesiasioissa pidän sitä, että menettely suuremmissa vesiasioissa on muodostunut hitaaksi. Tämä on kuitenkin käsittääkseni johtunut pääasiassa vesiasioiden hoitoon varattujen voimavarojen niukkuudesta ja organisaation monimutkaisuudesta eikä sinänsä asioiden uskomisesta VO:n toimivaltaan.

Vesiasiain käsittelyn hitaus ei ole meillä mikään uusi ilmiö, vaan oli olemassa jo ennen nykyistä vesioikeusjärjestelmää. Mainittuun seikkaan kiinnitti huomiota jo v:n 1939 vesioikeuslakikomitea[97] todetessaan, »että vesioikeudellisten hakemusasiain nykyisen käsittelyn hitauden tähden on tullut yleiseksi tavaksi panna yritys toimeen, ennen kuin siihen on säädetty lupa saatu, sekä että sellaisen juurtumaan päässeen lainvastaisen menettelyn poistaminen, sitten kuin uusi vesioikeuslaki on tullut voimaan, vaatii viranomaisten ankaraa toimenpidettä.» – Ilmeisesti viranomaisten toimenpiteet eivät sittemmin ole olleet tarpeeksi ankaria!

Samoin metsähallitus oli jo 7. 4. 1924 kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriölle antamassaan lausunnossa todennut mm. seuraavaa: »Nykyisen vesioikeuslain ehkä kipeimmin korjausta kaipaavia kohtia on siinä määrätty pitkäveteinen tapa käsitellä vesioikeusasioita, josta on seurauksena, että varsinkin suurempien ja vaikeampien lauttausasioiden ratkaisut voivat viipyä vuosikymmeniä.»[98] Mainitussa metsähallituksen kirjelmässä katsottiin ratkaisujen viipymisen syyksi ensi kädessä itse käsittelytapa ja mm. seuraavat tekijät: Ensin toimitusmiehet pitivät hallussaan asiakirjoja useita vuosia. Sitten asianosaiset saivat esittää vaatimuksiaan asian käsittelyn kuluessa useita eri kertoja. Samoin lausuntoja pyydettiin useilta eri viranomaisilta. Myös kuulutuskierros eri kunnissa vei aikaa. Edelleen viitattiin siihen, etteivät toimitusmiehet, uskotut miehet ja uitto-asioita LH:ssa ratkaisseet viranomaiset omanneet yleensä tietoja käytännön uitosta. Asiantilan korjaamiseksi esitettiin mm., että »olisi nähtävästi pyrittävä kirjallisten lausuntojen vähentämiseen ja koetettava saattaa käsittely enemmän tuomioistuinkäsittelyn tapaiseksi, missä asiantuntijat olisivat asioita ratkaistaessa mukana ja niin ollen voisivat päättää asiat viivytyksittä ja lausuntoja pyytämättä.»

---

[97] *KM 1939: 3*, perustelut s. 385.

[98] Kyseistä metsähallituksen kirjelmää säilytetään valtionarkistossa vesilakikomitean aineiston N:o 1204/18 OikM 1951 yhteydessä.

Osittain edellä mainitut parannusehdotukset on toteutettu vesioikeusjärjestelmään siirtymisen myötä, mutta tämä ei ole riittänyt ainakaan vielä tarpeeksi nopeuttamaan vesiasiain käsittelyä. Pelkästään lainsäännöksillä vesiasiain käsittelyn hitautta ei ilmeisesti voidakaan poistaa, vaan tämä riippuu suurelta osin käytettävissä olevista resursseista, kuten työvoimasta yms. Tässä suhteessa lienee Suomen vesivoimayhdistys osunut oikeaan lausunnossaan jo v. 1943 huomauttaessaan siitä, että »kuten vesistötoimikunnan perustamisen jälkeen saavutettu kokemus osoittaa, ei ole odotettavissa, että vesioikeusasiain käsittelyssä vallitsevaa hitautta voitaisiin poistaa vain lainsäädäntöteitse, vaan on päinvastoin oletettava, että näitten asiain käsittely, edelleenkin vallitsevasta toimitusinsinöörien puutteesta johtuen, vielä kauan tulee olemaan hidasta ja aikaa viepää riippumatta siitä, että päinvastainen asiaintila olisi peräti toivottava.»[99]

Eduskunnassa vesiasioiden käsittelyn hitauteen on piakkoin VL:n säätämisen jälkeen ja jatkuvasti vuosien mittaan kiinnitetty runsaastikin huomiota. Esimerkkeinä mainittakoon seuraavat poiminnat valtiopäiväasiakirjoista VL voimassaoloajalta (osittain nämä kysymykset ovat koskeneet myös muita vesiasiain käsittelyn epäkohtia):

- Edustaja *Veikko Honkasen* ym. kysymys n:o 68 eräiden vesioikeuden käsiteltäviin kuuluvien hakemusasiain viivästymisestä ja oikeusministeri *Olavi Merimaan* siihen antama vastaus. Vp 1964. Asiakirjat V: 3.
- Edustaja *Anna-Liisa Linkolan* toiv.al. n:o 463 vesilain mukaisten lupahakemusten käsittelyn kiirehtimisestä (Vp 1966. Liitteet s. 1111) sekä ltv:n sen johdosta antama mietintö n:o 4. Vp 1968. Asiakirjat V: 2.
- Edustaja *Taisto Sinisalon* kirjallinen kysymys n:o 4 vesilain mukaisten lupahakemusten käsittelyn kiirehtimisestä ja ministeri *Marja Lahden* siihen antama vastaus. Vp 1966. Asiakirjat V: 3.
- Edustaja *Hannes Paason* kirjallinen kysymys n:o 29 asian käsittelyn nopeuttamisesta vesiylioikeudessa ja oikeusministeri *A. Simosen* siihen antama vastaus. Vp 1966. Asiakirjat V: 3.
- Edustaja *Hannes Paason* ym. kirjallinen kysymys n:o 10 vesilain tarkoittamien hakemusasiain käsittelyssä ilmenneiden epäkohtien korjaamisesta ja oikeusministeri *A. Simosen* siihen antama vastaus. Vp 1967. Asiakirjat V: 3.
- Edustaja *Hannes Paason* ym. kirjallinen kysymys n:o 50 Kierikin voimalaitoksen rakentamisesta johtuvien kalastusta koskevien vahinkojen korvaamisesta ja oikeusministeri *A. Simosen* siihen antama vastaus. Vp 1968. Asiakirjat V: 3.
- Edustaja *Hannes Paason* ym. kirjallinen kysymys n:o 122 vesivoimalaitos-

[99] *Suomen vesivoimayhdistyksen lausunto* s. 66.

ten rakennuslupien käsittelystä ja oikeusministeri *A. Simosen* siihen antama vastaus. Vp 1969. Asiakirjat V: 3.

- Edustaja *Sirkka Lankisen* ym. toiv.al. n:o 826/Vp 1970 (Liitteet s. 1505) vesioikeudellisen käsittelyn nopeuttamisesta.
- Edustaja *Mikko Vainion* ym. toiv.al. n:o 924/Vp 1970 (Liitteet s. 1629) vesioikeudellisen käsittelyn nopeuttamisesta.
- Edustaja *Pekka Vilmin* ym. kirjallinen kysymys n:o 209 vesiasiain oikeuskäsittelyn nopeuttamisesta. Vp 1970. Asiakirjat V: 3.
- *Ltv:n miet. n:o 3 ja eduskunnan vastaus/HE 1970: 2.* Vp 1970. Asiakirjat I. Tuolloin eduskunta hyväksyessään vesihallinnon uudelleen järjestämistä koskevan VL:n muutoksen kiinnitti samoin kuin Ltv huomiota mm. monimutkaiseen ja asianosaisille hankalaan vesiasiain muutoksenhakumenettelyyn. Eduskunta edellytti myös, että hallitus antaa sille kiireellisesti esitykset mm. vesiasiain muutoksenhakumenettelyn uudistamiseksi.
- Edustaja *G. Laation* kirjallinen kysymys n:o 61 vesioikeusasiain käsittelyn hitaudesta sekä maa- ja metsätalousministeri *Nestori Kaasalaisen* siihen antama vastaus. Vp 1971. Asiakirjat V: 3.
- Edustaja *I.-C. Björklundin* ym. rah.al. n:o 273/Vp 1972 (Liitteet s. 4581) ja rah.al. n:o 3/Vp 1973 (Liitteet s. 359) määrärahan osoittamisesta vesioikeuksien toiminnan tehostamiseksi.
- Edustaja *Pekka Vilmin* ym. kirjallinen kysymys n:o 130/1976 Vp vesilain epäkohtien korjaamisesta ja kalastajain aseman parantamisesta sekä maa- ja metsätalousministeri *Heimo Linnan* siihen antama vastaus. Vp 1976. Asiakirjat F 1.
- Edustaja *Kortesalmen* suullinen kysymys n:o 218/1979 Vp vesioikeuksien työvoimapulan poistamisesta ja oikeusministeri *Taxellin* siihen antama vastaus. Vp 1979. Pöytäkirjat 2 s. 1645 s.
- Edustaja *Juhani Välikankaan* toiv.al. n:o 34/1980 Vp vesioikeuksien ja vesiylioikeuden toimintaedellytysten parantamisesta. Vp 1980. Asiakirjat E 2 s. 40.
- Edustaja *Mauno Mannisen* ym. toiv.al. n:o 366/1980 Vp vesiasioista aiheutuneiden korvausten pikaisesta suorittamisesta vahinkoa kärsineille. Vp 1980. Asiakirjat E 2 s. 403.
- Edustaja *V. Vennamon* suullinen kysymys n:o 327/1980 Vp vesioikeusasioiden kuntoonsaattamisesta ja oikeusministeri *Taxellin* siihen antama vastaus. Vp 1980. Pöytäkirjat 3 s. 2384 s.

Myös OA on v. 1980 VN:lle lähettämässään kirjeessä esittänyt VO:ien toiminnan tehostamista. OA huomautti tällöin, että vesiasioiden oikeuskäsittelyn hitaus aiheuttaa laajoille kansalaispiireille vahinkoja ja haittoja.[100] Samoin valtiontilintarkastajat kertomuksessaan varainhoitovuodelta 1980 katsoivat, että valtakunnan vesiasioiden käsittelyssä, jossa lainsäädäntö mahdollistaa jopa useita vuosikymmeniä kestävän prosessin, kansalaisten oikeusturva ei ole riittävästi toteutunut.

[100] Ks. yksityiskohtaisemmin *OA:n kertomus v:lta 1980* s. 36 s. ja 196–198. Vrt. myös *OA:n kertomus v:lta 1974* s. 92. Aikaisemminkin OA on eräässä yksittäisessä tapauksessa kiinnittänyt huomiota vesiasian käsittelyn viipymiseen VO:ssa. Ks. tästä *OA:n kertomus v:lta 1970* s. 34 s.

Valtiontilintarkastajien vaatimuksena olikin vesiasiain käsittelyn ja muutoksenhakumenettelyn tehostaminen.[101]

Mistä sitten juttujen viipymisessä vesiasioiden osalta on kysymys? – Esimerkiksi v:n 1980 alkaessa VO:issa oli vireillä yhteensä 1037 asiaa (LSVO:ssa 574, ISVO:ssa 353 ja PSVO:ssa 140 asiaa). V:n 1980 aikana VO:issa ratkaistiin kaikkiaan 839 asiaa ja uusia asioita tuli vireille lähes sama määrä eli 772. Jutturuuhka ei siten merkittävästi pienentynyt, vaikkakin kehitystä parempaan suuntaan tapahtui. V:n 1980 lopussa VO:issa oli vireillä yhteensä 970 asiaa. Juttujen lukumäärät VO:issa eivät sinänsä ole suuria. Pääosa eli noin kaksi kolmasosaa asioista käsiteltiin alle vuodessa. Esimerkiksi 90 prosenttia siltoja tai johtoja koskevista hakemusasioista käsiteltiin alle puolessa vuodessa.[102] Ongelmana ovat yleensä laajat vesistön säännöstelyä ja järjestelyä, voimalaitosten rakentamista, uittoa, pohjaveden ottamista ja jäteveden vesistöön johtamista koskevat asiat, joissa joskus saattaa olla satoja asianosaisia. Tällöinkin juttujen viipyminen johtuu useimmiten katselmustoimitusten viipymisestä, mihin VO:lla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa. Vika ei siis olekaan itse VO:ssa tapahtuvassa menettelyssä, vaan siitä riippumattomassa katselmustoimitusvaiheessa, vaikkakin myös menettelyä VO:ssa olisi mahdollista nopeuttaa ja yksinkertaistaa. Asianosaisten oikeusturvan kannalta on joka tapauksessa erittäin arveluttavaa se, että VO:issa oli v. 1980 ratkaisematta vielä useita sellaisia asioita, jotka oli siirretty niille v. 1962 silloin lakkautetuista VTK:ista. Vanhimmat näistä asioista olivat tulleet vireille jo v. 1935.[103] Lisäksi lainvoimaisten päätösten viipymistä vesiasioissa koros-

---

[101] Ks. *valtiontilintarkastajien kertomus v:lta 1980* s. 55. Vrt. VO:ien toiminnasta esitetyistä näkökannoista myös *valtiontilintarkastajien kertomus v:lta 1973* s. 48–51 ja v:lta 1976 s. 58.

[102] Tekstissä hakemusasioiden osalta esitetyt tiedot perustuvat v. 1978 VO:issa ratkaistuista hakemusasioista OikM:n lvo:n toimesta suoritettuun käsittelyaikatutkimukseen. Ks. tästä *Härmälä–Luokkamäki*, passim, erit. s. 14–19 ja yhteenveto s. 2.

[103] Ks. esim. *Härmälä–Luokkamäki* s. 9 s., *OA:n kertomus v:lta 1980* s. 196 ja *valtiontilintarkastajien kertomus v:lta 1980*, joka sisältää laajan selonteon v:sta 1937 alkaen vireillä olleista keskeneräisistä vesioikeusprosesseista (s. 51–55). – Ks. lisäksi lupapäätöksen viipymisestä vesirikosoikeudellisena ongelmana *Hyvönen*, LM 1978 s. 313–333 sekä viipymisen syistä *Ahola*, LM 1979 s. 335–340, *Hyvönen*, mt. s. 325 s. ja *KM 1969 B 56* s. 115–131.

taa vielä VL:n monimutkainen ja osittain päällekkäinen muutoksenhakujärjestelmä.[104]

12.1.3. Yhteenveto

Mikä on sitten lopputulos edellä esitetyistä näkökannoista pro et contra? Ovatko erikoistuomioistuimet vesiasioissa edelleen tarpeellisia?

Mitään selvää ja yhtenäistä periaatetta ei erikoistuomioistuinten perustamisen tai säilyttämisen ja niissä käsiteltävien asioiden määrittelyn suhteen voida osoittaa. Yleensä erikoistuomioistuimia on perustettu erityistä laatua olevia elämänalueita, kuten työsuhteita, sosiaaliturvaa ja ympäristöä sekä vesialueiden ja maan käyttöä koskevan lainsäädännön yhteydessä. Toisaalta taas on painotettu sitä, että erikoistuomioistuimiin on aihetta turvautua ainoastaan silloin, kun käsiteltävien asioiden erityislaatu sitä ehdottomasti vaatii.[105]

Kysymystä de lege ferenda harkittaessa on pidettävä mielessä myös prosessioikeuden ylin periaate *tarkoituksenmukaisuus*. Sama periaate on mainittu myös hallinto-oikeuden ylimmäksi johtavaksi periaatteeksi. Sen mukaisesti oikeudenkäynnin tulee olla *varmaa, nopeaa* ja *halpaa*. Näistä pääpaino on varmuusvaatimuksella.[106] Oikeudenkäyntijärjestystä laadit-

---

[104] Vrt. tästä ed. 5.4.5. luku. – Ks. lisäksi muutoksenhaun merkityksestä vesiasioiden käsittelyajalle *Härmälä–Luokkamäki* s. 56–59.

[105] Näin mm. *KM 1972 A: 18* s. 94.

[106] Ks. tekstissä mainituista prosessioikeuden johtavista periaatteista *Tirkkonen*, Juhlajulkaisu K. J. Ståhlberg s. 422–440, *sama*, Rp I s. 81 ja Sp I s. 72–74, *Tirkkonen–Halila*, Pääpiirteet s. 21 ja siellä av. 30, *Wrede* I s. 64 ja *Wrede–Palmgren* s. 74 s. Myös *Soukka*, DL 1932 ot. s. 146, on lyhyehkössä kommentaarissaan sanonut oikeudenkäynnin tarkoituksena olevan »mahdollisimman nopeasti ja mahdollisimman yksinkertaisin keinoin saattaa oikeusturvan tarpeessa oleva henkilö oikeuksiinsa». Samaa seikkaa on painottanut *T. Ellilä*, LM 1966 s. 226 ja 229. Mainittu periaate on hyväksytty meillä myös lainsäätäjän taholta. Ks. esim. *HE 1958: 14* s. 1.

Samoin Ruotsissa on yleisenä pyrkimyksenä tehdä prosessista niin nopeaa, halpaa ja yksinkertaista (»snabb, billig och enkel») kuin mahdollista ilman että tarpeellisia oikeusturvan takeita ohitettaisiin. Ks. esim. *Bolding–Heuman* s. 7, *Ekelöf* I s. 11, *sama*, Processuella grundbegrepp s. 207–285, *Hassler*, Svensk civilprocessrätt s. 217–231, *sama*, JFT 1954 s. 257–265 ja *Kallenberg* II s. 1–3. Ranskassa on jo suuren vallankumouksen ajoista lähtien katsottu, että oikeudenkäynnin tulee olla yksinkertaista, nopeaa ja halpaa (simple, rapide et peu coûteuse). Ks. tästä *Morel* s. 6 ja *Solus–Perrot* I s. 68. Kyseisen periaatteen voidaan siten sanoa

taessa on aina tehtävä kompromissi näiden kolmen perusvaatimuksen välillä. Yleensä kysymys on siitä, että joudutaan punnitsemaan vastakkain toisaalta oikeusvarmuuden ja samalla oikeusturvan vaatimusten ja toisaalta prosessin nopeus-, halpuus- ja yksinkertaisuusvaatimusten välillä. Epäilemättä kaikkia erilaatuisia juttuja ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä samalla tavalla. Kysymys on viime kädessä siitä, minkälainen menettely tarjoaa parhaat takeet aineellisen oikeuden edellyttämän tuomion saamisesta.[107] Toisaalta tuomioistuinlaitoksen tulisi edelleenkin rakentua yleisten tuomioistuinten pohjalle. Erikoistuomioistuimia ei tulisi perustaa muuten kuin erityisten syiden sitä vaatiessa.[108]

Konkreettisissa tapausryhmissä erikoistuomioistuinten tarpeellisuutta harkittaessa voitaneen asettaa seuraavanlaisia kysymyksiä:[109]

1) Vaatiiko kysymyksessä olevien juttujen ratkaiseminen sellaisia erityisiä ammattitietoja, joita ei ole yleisten tuomioistuinten jäsenillä?

2) Vaatiiko näiden juttujen käsittely yleisissä tuomioistuimissa kohtuuttomasti kustannuksia ja ajanhukkaa edellyttäen, että yleisten tuomioistuinten tuomarien pitäisi tapaus tapaukselta hankkia jutun ratkaisemiseksi tarvittavat ammattitiedot?

3) Ovatko jutut niin laajoja, että ne tästä syystä vaativat erityistä käsittelyjärjestystä?

4) Ovatko jutut niin samantyyppisiä ja muista jutuista selvästi erottuvia sekä esiintyykö niitä niin paljon, että on tarkoituksenmukaista erottaa ne omaksi ryhmäkseen erikoistuomioistuinten käsiteltäviksi?

Vesiasioiden osalta voitaneen Suomen olosuhteet huomioon ottaen

---

pohjautuvan suuren vallankumouksen taustalla olleisiin oikeusperiaatteisiin. – Ks. lisäksi mainituista periaatteista Saksan Liittotasavallan oikeuden kannalta esim. *Rosenberg–Schwab* s. 431–465, *Sauer*, Allgemeine Prozessrechtslehre s. 63–102 ja *Stein–Jonas–Pohle* ym. I, vor § 128 B.

[107] Samoin prosessimenettelyn eri lajien kannalta *Lager* s. 4 s. Vrt. aineellisen totuuden toteuttamisesta prosessissa laajemmalta näkökannalta katsottuna esim. *Hormia* I s. 1–10 siellä mainittuine lähteineen sekä ed. 8.4.2. luvussa av:n 62 kohdalla.

[108] Samoin *Nuorvala*, LM 1978 s. 364 s. ja Juhlajulkaisu UKK s. 326. – Mainittakoon, että *Suomen Demokraattisten Lakimiesten* 24. 11. 1980 hyväksymässä oikeuspoliittisessa ohjelmassa pidettiin periaatteellisesti erittäin arveluttavana, että yhteiskunnallisesti merkitsevät riidat ovat tulleet yhä enemmän erikoistuomioistuinten ratkaistaviksi, ja katsottiin, että yleisten tuomioistuinten asemaa lainkäytön keskeisenä yksikkönä on vahvistettava. Ks. tästä Oikeus 1981: 1 s. 36.

[109] Vrt. *Bolding*, Specialprocess s. 40 s.

kaikkiin edellä esitettyihin kysymyksiin vastata pääosin myöntävästi. Toisaalta asia ei ole itsestään selvä, vaan kysymyksessä on ainakin osittain (oikeus) poliittinen ratkaisu, johon voivat vaikuttaa muutkin kuin oikeudelliset argumentit. Esimerkiksi *Eva Funder Fleischer* Norjan osalta päätyy siihen, että yleiset tuomioistuimet voivat parhaiten käsitellä ympäristönsuojeluasioita.[110] Perusteet Fleischerillä ovat samoja, joihin jo edellä olevassa esityksessä on eri yhteyksissä viitattu: erikoistuomioistuimen objektiivisuus ympäristönsuojeluasioissa voisi heikentyä, sellainen erikoistuomioistuin voisi helposti saada hallinto-orgaanin leiman ja yleinen tuomioistuin saa kyllä helposti tarvitsemaansa asiantuntija-apua.

Suomessa siviilijuttujen määrä AO:issa on tällä vuosisadalla huomattavasti vähentynyt, mikä vastaa muissakin länsimaissa yleisesti vallalla ollutta kehitystä. Sen sijaan rikosjuttujen määrä AO:issa on kasvanut sekä absoluuttisesti että suhteessa väestön määrään.[111] Oikeuspoliittisessa kirjallisuudessa on katsottu mainitun kehityksen siviilijuttujen osalta johtuneen juuri siitä, että erilaiset erikoistuomioistuimet taikka hallinnolliset menettelyt ovat usein asiantuntevampia, tehokkaampia, joustavampia ja halvempia ristiriitojen ratkaisuelimiä kuin yleiset tuomioistuimet. Tähän liittyen on edelleen katsottu, että yleisten tuomioistuinten käsittelemien siviiliasioiden luonne on muuttunut eräänlaiseksi perintä- tai hallintorutiiniksi.[112] Tämän johdosta on kuitenkin todettava, että meillä siviilijuttujen määrän vähenemiseen AO:ssa viimeksi kuluneina vuosikymmeninä on eniten vaikuttanut v:n 1955 alusta käyttöön otettu summaarinen maksamismääräysmenettely (Maksamismääräyslaki 16. 7. 1954/319), joka on poistanut yksinkertaiset riidattomat velkomisasiat AO:sta lähes kokonaan.[113] Meillä siis AO:ien käsittelemät rutiiniluonteiset perintäasiat ovat päinvastoin vähentyneet. Toisaalta on toki myönnettävä, että myös meillä eräitä tärkeitä siviiliasioiden ryhmiä, kuten juuri vesioikeudelliset riidat, on pääosin poistettu AO:n toimivallasta.

Erilliset erikoistuomioistuimet eivät kuitenkaan ole ainoa keino erityi-

---

[110] Ks. *Fleischer*, Miljøloven s. 146–148.

[111] Ks. Suomen virallisen tilaston sisältämien tuomioistuintilastojen lisäksi *Eriksson*, Juhlajulkaisu Kastari s. 55 s. ja *Kastari*, LM 1978 s. 432.

[112] Ks. tästä *Eriksson*, mt. s. 55 s. ja 61 s. sekä *Kastari*, mt. s. 432 niissä mainittuine lähteineen.

[113] Viime vuosina maksamismääräysasioiden määrä on lisääntynyt ripeästi ja noussut v:n 1978 noin 63.000 asiasta v:n 1982 ennakkotietojen mukaan jo noin 96.000 asiaan (OikM:n oikeushallinto-osaston tiedote 4. 5. 1983 s. 31).

sen asiantuntemuksen saamiseksi tuomioistuimen kokoonpanoon. Toinen mahdollisuus on erillisten osastojen perustaminen yleisiin tuomioistuimiin. Määrätyt erityislaatuiset asiat voitaisiin keskittää tiettyyn tai tiettyihin oikeuksiin, jotka tällöin toimisivat erityiskokoonpanossa. Myös oikeudenkäyntimenettelyssä voitaisiin ottaa huomioon asioiden erityislaatu.[114]

Ruotsissa onkin nykyisin merioikeudet, vesioikeudet ja kiinteistöoikeudet yhdistetty käräjäoikeusorganisaatioon. Ensimmäisen asteen vesituomioistuimina ovat siellä v:n 1972 alusta lukien toimineet määrätyt käräjäoikeudet (6 kpl) erityiskokoonpanossa nimellä »vattendomstol».[115] Meillä vastaavaa mallia vesiasioissa on osittain sovellettu muutoksenhakuinstanssien osalta. VYO toimii itsenäisen orgaaniaseman saaneena VHO:n jaostona. Sen jäseninä ovat vesiylituomarin ja insinöörineuvosten lisäksi tarpeellinen määrä hovioikeudenneuvoksia ja esittelijöinä toimivat HO:n viskaalit (VL 15: 14 ja 19). Myös Ruotsissa vesiylioikeutena toimii Svean HO erityiskokoonpanossa.[116] Samoin meillä meri- ja patenttiasioita käsiteltäessä RO:ssa on läsnä kaksi asianomaisen alan asiantuntijaa.[117]

Suomessa viime vuosikymmenellä käydyn laajan tuomioistuinlaitoksen uudistusta koskevan oikeuspoliittisen keskustelun pohjana on ollut pääasiassa oikeuslaitostoimikunnan 10. 12. 1971 antama mietintö *(KM 1971: B 112)*.[118] Mietinnössään oikeuslaitostoimikunta tarkasteli tuomioistuinten asiallisen toimivallan ongelmaa erikseen riita- ja rikosasioiden osalta. Toimikunta katsoi, ettei rikosasioiden ratkaiseminen muutoin kuin aivan poikkeustapauksissa edellytä tuomioistuimelta sellaista erityisasiantuntemusta, jota yleisellä tuomioistuimella ei ole. Tältä kannalta toimikunta piti kuitenkin ymmärrettävänä, että VO:lle oli uskottu toimivaltaa myös eräissä rikosoikeudellisissa asioissa.[119] Sen sijaan sittemmin sekä VL:n tarkistamiskomitea että ympäristörikostoimikunta esittivät vesioikeudellisten rikosasioiden käsittelyn siirtämistä kokonaan AO:lle.[120]

---

[114] Tämänkaltaista vaihtoehtoa ovat meillä suositelleet mm. *Eriksson*, mt. s. 62 s., *Saario*, Lakimiesuutiset 9/1972 s. 13 ja oikeuslaitostoimikunta (*KM 1971: B 112* s. 94 s.) sekä Ruotsissa *Ekelöf*, I s. 83, ja *Bolding*, Festskrift till Ekelöf s. 138–142, joka pitää parhaana ratkaisuna eräänlaista harkinnanvaraista spesialistijäsenten käyttöä alioikeuksissa.

[115] Ks. Ruotsin osalta yksityiskohtaisemmin 4.2.4. luvussa av:n 60 ed.

[116] Vrt. VÖD:n osalta 4.2.4. luvun alussa.

[117] Vrt. tästä ed. av:n 10 kohdalla.

[118] Oikeuslaitostoimikunnan mietinnön aiheuttamasta keskustelusta ja sen herättämistä mielipiteistä ks. esim. *Havansi* (toim.), Tuomioistuinuudistus – millainen? ja *Kämäräinen*, OikM:n lso:n julk. 4/1973.

[119] *KM 1971: B 112* s. 92.

[120] Ks. tästä yksityiskohtaisemmin jälj. kohdat 12.2.2. ja 12.2.3.

Riita-asioiden kohdalla oikeuslaitostoimikunta katsoi, että erikoistuomioistuimien käyttö on jatkuvasti lisääntymässä ja että tarvetta uusien erikoistuomioistuimien perustamiseen on olemassa niin kauan kuin yleiset tuomioistuimet eivät organisaationsa ja menettelynsä puolesta ole kilpailukykyisiä erikoistuomioistuimien kanssa. Yleisten tuomioistuimien kilpailukyvyn parantamiseksi oikeuslaitostoimikunta esittikin niiden toiminnan eriyttämistä siten, että käsiteltävien asioiden erityislaatu otettaisiin huomioon sekä tuomioistuimen kokoonpanossa että oikeudenkäyntimenettelyssä.

Mainitunlaisella järjestelmällä voidaankin poistaa eräitä erillisten erikoistuomioistuinten aiheuttamia haittatekijöitä, esimerkiksi hallinnolliset hankaluudet, ja parantaa oikeusturvan takeita eräiltä osin. Järjestelmän laajamittaista hyväksikäyttöä vastaan on kuitenkin esitettävissä samantapaisia kriittisiä huomautuksia kuin erikoistuomioistuimia vastaan yleensäkin. Lisäksi syrjäisten seutujen AO:ien olisi vaikeata saada riittävästi päteviä asiantuntijajäseniä. Tämä johtaisi eriarvoisuuteen oikeudenhoidossa. Samassa jutussa saatettaisiin tarvita useitakin asiantuntijajäseniä, mutta kaikkia ei voitaisi ottaa mukaan. Juttujen yhdistäminen (kumuloiminen) vaikeutuisi ja lainkäytön yhdenmukaisuus saattaisi kärsiä.[121]

Edellä mainitut vaikeudet lienevät kuitenkin voitettavissa. Nykyaikaisen tekniikan laajamittainen hyväksikäyttö vaatii toisaalta erikoisalojen ammattimiehiä ja toisaalta suurempia tuomioistuinyksiköitä. Tällöin erikoistuomioistuinten liittäminen yleisten tuomioistuinten yhteyteen on eräs varteenotettava vaihtoehto. Toisaalta vesiasioiden osalta tämä ei välttämättä ole paras mahdollinen vaihtoehto. Kysymystä vesituomioistuinten asemasta ja toimivallan rajoista säädettävää oikeutta silmällä pitäen käsitelläänkin vielä seuraavissa alajaksoissa virellä olevia uudistusehdotuksia tarkasteltaessa.

12.2. Näkökohtia vireillä olevista uudistusehdotuksista

12.2.1. VO:ien toiminnasta ja ympäristönsuojelun merkityksestä

Sinänsä VO:t ovat toimineet hyvin ja täyttäneet ne tehtävät, joita niille lainsäädännössä on asetettu.[122] Julkisuudessa esitetyistä mielipiteistä, kun puhutaan yleensä vesiasioiden huonosta hoidosta maassamme, saa kuitenkin helposti toisenlaisen käsityksen. Tämä näennäinen ristiriita

[121] Tekstissä mainittuihin haittatekijöihin on kiinnittänyt huomiota erityisesti *Halila*, Suomalainen lakimiesyhdistys 75 vuotta s. 158.

johtuu pääasiallisesti siitä, että vesiasioiden hoitoon varattujen voimavarojen niukkuudesta ja organisaation monimutkaisuudesta johtuen menettely suuremmissa vesiasioissa on muodostunut hitaaksi. Lähinnä tällöin on ollut kysymys juttujen viipymisestä katselmustoimitusvaiheessa ja osittain päällekkäisestä muutoksenhakumenettelystä. Tältä osin kansalaisten oikeusturva ei aina ole ollut riittävä ja menettely on saattanut johtaa myös ympäristönsuojelun kannalta epätyydyttäviin tuloksiin. Nykyistä VL:ia valmisteltaessa ja säädettäessä ei vielä osattu antaa luonnonsuojelullisille näkökohdille niille kuuluvaa arvoa, vaikkakin vesiensuojelulliset näkökohdat pyrittiin ottamaan myös huomioon. Luonnon saastuminen ei silloin muodostanut sellaista vaaratekijää kuin nykyään. Sotien jälkeen aina viime vuosikymmenelle saakka on rakentamista vesistöön ja vesivoiman hyväksikäyttöä sekä uittoa pidetty kenties tärkeimpinä vesilainsäädännön osa-alueina. Vasta 1960-luvun loppupuolelta alkaen on jätevesien johtamiseen ja vesistöjen saastumiseen samoin kuin luonnonsuojeluun yleensäkin alettu kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota.

Esimerkkeinä mainittakoon v:n 1970 luonnonsuojeluvuosi Suomessa, v:n 1970 Euroopan luonnonsuojeluvuosi ja YK:n ympäristönsuojelukonferenssi Tukholmassa kesällä 1972. Mainitusta konferenssista juontaa juurensa vuosittain kesäkuun viidentenä päivänä vietettävä Maailman ympäristöpäivä. Lisäksi ympäristövuotta vietettiin uudelleen v. 1980. Hyvänä esimerkkinä viime vuosina tapahtuneesta asenteiden muutoksesta on se, että ympäristönsuojelu on ollut kaikilla poliittisilla puolueilla keskeisenä teemana viimeisimmissä eduskunta- ja kunnallisvaaleissa. Myös silloinen presidentti *Urho Kekkonen* puuttui 8. 1. 1981 pitämässään v:n 1980 valtiopäivien päättäjäispuheessa ajankohtaiseen ympäristönsuojeluun katsoen, että maassamme olisi nopeasti saatettava voimaan ajanmukainen ympäristönsuojelulainsäädäntö, jonka johtavana periaatteena tulisi olla luonnon omien lakien mukaisen elämänmenon hyväksyminen. Presidentti Kekkosen puhe käsitteli laajemmaltikin lainsäädäntöä, sen tehtäviä ja ajanmukaistamisen tärkeyttä. Siinä mm. katsottiin, että olisi paikallaan tehostaa tieteellisen tutkimuksen hyväksikäyttöä päätöksiä valmisteltaessa.[123]

Toistaiseksi tulokset lainsäädännössä ympäristönsuojelun kannalta eivät ole olleet riittäviä eikä lainsäädäntömme ympäristökysymysten hoidon osalta kestä yleiseurooppalaista vertailua. Viimeksi meillä on ympäristönsuojelun alalla uusina lakeina säädetty maa-aineslaki (L 24. 7. 1981/555) ja ilmansuojelulaki (L 25. 1. 1982/67), joka on tullut voimaan 1. 10. 1982.[124] Myös esitys uudeksi luonnonsuojelulaiksi on valmisteilla. Esimerkkeinä ympäristönsuojelun alalla 1970-luvulla saavu-

---

[122] Vrt. myönteisistä arvioista myös *T. Ellilä*, LM 1975 s. 48 ja *Hyvönen*, LM 1979 s. 631.

[123] Ks. presidentti *Kekkosen* puheesta yksityiskohtaisemmin Vp 1981, Pöytäkirjat I.

[124] Ilmansuojelulaki säädettiin *HE 1981: 35*:n pohjalta. Ks. sen esitöistä myös *talousvaliok. miet. 14/81* ja *SVM 201/81*.

tetuista tuloksista mainittakoon lisäksi JätehuoltoL sekä 22. 3. 1974 allekirjoitettu Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelemista koskeva ns. Helsingin sopimus ja meillä siihen liittyen säädetyt AvPilL ja AvPilA.[125] – Ympäristöasioiden hoidon kannalta mainittakoon, että meillä on hiljattain 1. 10. 1983 aloittanut toimintansa uusi ympäristöministeriö.

12.2.2. VL:n tarkistamiskomitean mietintö

VN asetti 10. 1. 1971 komitean, jonka tehtävänä oli VL:n soveltamisesta saadut kokemukset ja havaitut epäkohdat huomioon ottaen muun muassa tarkistaa vesiasiain käsittelyä koskevat säännökset erityisesti kiinnittäen huomiota menettelyn jouduttamiseen ja tehostamiseen, vesituomioistuinten asiantuntemuksen lisäämiseen sekä muutoksenhakujärjestelmän yksinkertaistamiseen. Komitea, joka otti nimekseen vesilain tarkistamiskomitea, jätti mietintönsä valtioneuvostolle 30. 11. 1972 *(KM 1972: B 134).* Mietinnössään komitea ehdotti VL:iin mm. eräitä aineellisoikeudellisia muutoksia sekä muutoksenhakujärjestelmän kehittämistä ja yksinkertaistamista niin, että muutoksenhakuasteina olisivat olleet vain VYO ja KHO. VYO olisi ratkaissut asian koko laajuudessaan. KHO olisi voinut myöntää VYO:n antamaan päätökseen valitusluvan, milloin asian saattaminen kokonaisuudessaan tai joltakin osalta KHO:n käsiteltäväksi lain soveltamisen kannalta tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi oli tärkeätä.[126] Tämä olisi merkinnyt sitä, että KHO:sta olisi muodostettu vesiasioiden prejudikaattituomioistuin.[127]

Riita-asiat ehdotettiin pääasiassa muutettaviksi hakemusasioiksi ja osa niistä samoin kuin rikosasiat kokonaisuudessaan siirrettäviksi yleisiin tuomioistuimiin.[128] Jätevesien johtamista koskevien lupa-asioiden osalta esitettiin vaihtoehtoisina ratkaisumalleina joko niiden käsittelyä edelleenkin toimintaedellytyksiltään parannetuissa VO:issa tai käsittelyn siir-

---

[125] Vrt. näistä ed. 10.2.2.1. luku.

[126] Ks. *KM 1972: B 134* s. 30 s., 139 (lakiehdotus 17: 1) ja 140 s. (17: 6).

[127] KHO:n taholta olisi oltu ilmeisen suostuvaisia tämänkaltaiseen järjestelyyn, koska KHO OikM:lle 15. 6. 1977 lähettämässään kirjeessä N:o 2565 a kiirehti VL:n muutoksenhakujärjestelmän muuttamista VL:n tarkistamiskomitean ehdottamalla tavalla.

[128] Ks. *KM 1972: B 134* s. 21 ja 77. – Vrt. myös ed. vesiasiain jaottelusta 6.3.2. luvussa av:n 85 jälj. sekä VL:ssa kanteella vireille pantaviksi määrättyjen asioiden osalta 7.5.3. luvussa av:n 223 kohdalla, 7.5.5. luvussa av:n 244 kohdalla ja 7.5.6.2. luvussa av:n 295 kohdalla.

tämistä hallinnolliselle viranomaiselle eli VH:lle. Komitean enemmistö kannatti hallinnollista vaihtoehtoa.[129]

12.2.3. Ympäristörikostoimikunnan mietintö

OikM puolestaan asetti 12. 4. 1972 toimikunnan, jonka tehtäväksi määriteltiin ympäristön pilaamisen seuraamuksien selvittäminen. Toimikunta otti nimekseen ympäristörikostoimikunta ja jätti mietintönsä OikM:lle 15. 3. 1973 *(KM 1973: 49)*. Mietinnössään toimikunta ehdotti, että RL 33 lukuun otettaisiin yhtenäiset ympäristörikoksia koskevat säännökset. Edelleen toimikunta ehdotti, että VO:ien toimivaltaa supistettaisiin ja niiden käsiteltävät rikosasiat siirrettäisiin AO:ille. Toimikunta perusteli tätä ehdotustaan sillä, että samalla teolla tai toiminnalla voidaan pilata ilmaa, vesiä ja maaperää. Toimikunnan mielestä ei sen vuoksi ollut tarkoituksenmukaista, että ympäristörikosten käsittelyjärjestys määräytyisi eri tavoin sen mukaan, mihin ympäristöelementtiin teko pääasiallisesti on kohdistunut.[130]

12.2.4. Mainituista mietinnöistä annetut lausunnot

OikM pyysi molempien mainittujen mietintöjen johdosta lausunnot vesiasioihin liittyvien alojen tuomioistuimilta, viranomaisilta ja järjestöiltä. Lainsäädäntötoimenpiteisiin mietintöjen pohjalta ei ainakaan välittömästi päästy.

VL:n tarkistamiskomitea totesi itsekin mietinnössään työnsä jääneen tehtävän laajuuden ja käytettävissä olleen ajan puutteen vuoksi osittain viimeistelemättömäksi. Sen vuoksi komitean mielestä oli tarpeen, että sen ehdotukset tarkistettaisiin.[131] Myös 63 lausunnonantajasta noin puolessa

---

[129] Ks. mainittu miet. s. IV s. ja VI. – Vrt. lisäksi VL:n tarkistamiskomitean mietinnöstä yksityiskohtaisemmin esim. *Ahola,* LM 1979 s. 334–356, *T. Ellilä,* LM 1975 s. 46–49 ja *Hyvönen,* LM 1979 s. 627–647.

[130] *KM 1973: 49* s. 252. – Ks. lisäksi ympäristörikostoimikunnan mietinnöstä esim. *Tulokas,* LM 1974 s. 132–150 ja *Sinisalo,* LM 1974 s. 355–368. Sittemmin myös rikosoikeuskomitea ehdotti ympäristörikosten keskittämistä yhteen rikoslain lukuun, mikä heijastaisi käsitysten muuttumista ja olisi omiaan entistä tehokkaammin muistuttamaan näiden rikosten tuomittavuudesta. Ks. tästä yksityiskohtaisemmin *KM 1976: 72* s. 250–255.

[131] *KM 1972: B 134* s. VI ja VII.

todettiin komitean työn jääneen osittain keskeneräiseksi ja kaipaavan jatkotyöskentelyä. Kokonaan uudelleen tapahtuvaa valmistelua piti tarpeellisena 18 lausunnonantajaa (mm. VH, VYO ja kaikki VO:t). Seitsemän lausunnonantajaa piti osittaisuudistusten pikaista toteuttamista tarpeellisena riidattomilta osin (mm. LSVO, PSVO ja VH). Tällöin painotettiin varsinkin vesien virkistyskäyttöä sekä niiden luonnon- ja kulttuuriarvojen säilyttämistä tukevien lain muutosten tarpeellisuutta.[132]

Ympäristörikostoimikunnan mietinnön johdosta annetuissa lausunnoissa 18:ssa kiinnitettiin huomiota siihen, mikä tuomioistuin olisi sopivin käsittelemään ympäristörikosasioita. Lausunnoista seitsemässä kannatettiin toimikunnan ehdotusta ympäristörikosasioiden siirtämisestä kokonaisuudessaan AO:ien käsiteltäviksi, mikä vesiasioiden osalta merkitsisi VO:ien toimivallan supistamista. Toimivallan siirtoa vesiasioiden osalta vastustettiin taas viidessä lausunnossa (VYO, PSVO, ISVO, VHO ja MTK). Eräät lausunnonantajat pitivät parhaimpana ratkaisuna erityistuomioistuimen perustamista käsittelemään kaikkia ympäristöasioita. Toimivallan siirtämistä AO:lle perusteltiin mm. niiden omaamalla paikallisten olojen tuntemuksella ja sillä, että RL:n alaiset teot olisi tarkoituksenmukaista käsitellä samassa tuomioistuimessa, sekä ympäristönsuojeluasioiden kokonaisvaltaisella käsittelyllä. VO:n kannalta siirtoa perusteltiin sillä, että se selventäisi niiden tehtäväkenttää ja parantaisi niiden toimintaedellytyksiä. Toimivallan siirtoa vastustettiin taas sillä perusteella, että ympäristörikosasiat vaativat tuomioistuimelta erityistä asiantuntemusta, jota ulkopuoliset asiantuntijat eivät riitä korvaamaan. Tällöin on myös vaarana tuomioistuinten tosiasiallisen päätösvallan siirtyminen asiantuntijoille.[133]

---

[132] VL:n tarkistamiskomitean mietinnön johdosta annetuista lausunnoista on *Silenti* laatinut tiivistelmän (OikM:n lso:n julk. 19/1973). Ks. siitä yhteenvedonomaisesti erit. s. 1–15. Vrt. niistä myös *Ahola*, LM 1979 s. 350 av. 19 ja *Hyvönen*, LM 1979 s. 629.

[133] Ympäristörikostoimikunnan mietinnöstä annetuista lausunnoista on *Vuori* laatinut tiivistelmän (OikM:n lso:n julk. 10/1974). Ks. siitä esim. s. 77 s.

Kirjallisuudessa esim. *T. Ellilä*, LM 1975 s. 56 s., on katsonut, että lähinnä vesirikosasioiden siirto AO:een voisi tulla kysymykseen, mutta että riita-asiat ovat jo toisessa asemassa. *Hollo*, DL 1978 s. 206, on huomauttanut tarkastelemansa oikeustapauksen (KKO 10. 2. 1978) pohjalta, ettei suunnitteilla ollutta vesirikosasioiden siirtämistä AO:lle voida mielekkäästi toteuttaa ilman, että samalla selvennetään eli formalisoidaan VL 13: 1:n ja 13: 2:n tunnusmerkistöjä. Samoin Hollo myöhemmin lausunnossaan Ltk:lle (s. 42–45) on suhtautunut varauksellisesti

12.2.5. Kalastuslainsäädäntökomitean mietintö

Edellä tarkastelluissa kahdessa komiteanmietinnössä ehdotettiin kummassakin VO:n toimivaltaa supistettavaksi. Toisaalta taas niiden jälkeen julkisuuteen saatetussa kalastuslainsäädäntökomitean mietinnössä *(KM 1977: 47)* ehdotettiin AO:lle kalastuslainsäädännön nojalla kuulunutta toimivaltaa siirrettäväksi VO:lle.

Kalastuslainsäädäntökomitean mietinnössä ehdotettiin, että kalastuksen harjoittamiseen liittyvät riitaisuudet yleensä olisi ratkaistu VO:ssa. Tämän mukaisesti komitean laatiman kalastuslakiehdotuksen 118 § sisälsi määräyksen siitä, että erimielisyys, joka koski vesialueen käyttämistä kalastukseen ja siitä toiselle aiheutuvaa vahinkoa tai haittaa sekä muun lakiehdotukseen perustuvan oikeuden hyväksikäyttöä tai velvollisuuden laiminlyöntiä, voitiin, sikäli kuin jonkin asian osalta ei ollut muuta määrätty, saattaa riita-asiana VO:n ratkaistavaksi.[134] Lakiehdotuksessa mainittu velvollisuuden laiminlyönti olisi saattanut koskea mm. kalastuksen ja kalakannan hoitoa.[135] Näiltä osin lakiehdotuksen 118 § olisi siirtänyt AO:lle v:n 1951 KalL 100 §:n nojalla kuuluneen toimivallan VO:lle.[136]

Kuitenkaan VO:n toimivaltaan eivät lakiehdotuksen 118 §:n mukaan olisi kuuluneet kiinteistöjä koskevat omistusoikeusriidat eivätkä myöskään riidat kiinteistön rajoista taikka vuokra- tai muusta nautintaoikeudesta kiinteään omaisuuteen lukuun ottamatta niitä kalastusoikeuden vuokraamista koskevia asioita, jotka lakiehdotuksen 16 ja 17 §:n mukaisesti olisi voitu saattaa VO:n käsiteltäviksi.[137] Täten myös kalastusoikeuden vuokraamista koskevien asioiden osalta lakiehdotus olisi siirtänyt toimivaltaa AO:lta VO:lle.[138]

Kalastuslainsäädäntökomitea perusteli ehdotuksiaan sillä, että VO:t olivat erilaisia VL:ssa tarkoitettuja yrityksiä koskevia asioita käsitellessään usein joutuneet ratkaisemaan myös kalastukseen ja kalatalouden harjoittamiseen liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi korvausvaatimuksia. Tällöin kalataloudelliset kysymykset olivat tulleet paljon paremmin huomioon otetuiksi kuin jos nämä kysymykset olisi käsitelty yleisissä tuomioistuimissa. Komitean mielestä ei myöskään VO:ien runsaan työtaakan lisääntymistä voitu pitää esteenä uudistuksen toteuttamiselle, vaan tilanne olisi ollut korjattava VO:ien toimintaedellytyksiä parantamalla.[139]

Kalastusasiain käsittelystä vesituomioistuimissa ehdotettiin kalastuslainsäädäntökomitean mietinnössä annettavaksi erillinen laki.[140] Sen 1 §:ssä ehdotettiin säädettäväksi, että VO:n käsitellessä kalastuslakiehdotuksen mukaan sille kuuluvia

---

irrallisesti toteutettuun vesioikeudellisten rikos- ja riita-asioiden siirtämiseen VO:sta AO:een. *Hyvönen*, LM 1979 s. 638 s., esittämillään perusteilla katsoo, että sekä vesioikeudelliset rikos- että riita-asiat olisi pysytettävä VO:ssa.

134 *KM 1977: 47*, liite 1 s. 60.

135 Näin mainittu miet. s. 196.

136 Vrt. v:n 1951 KalL 100 §:n osalta edellä 7.4.2. luvussa av:n 211 jälj.

137 Mainittu miet., liite 1 s. 9 s. ja 60.

138 Ks. mainittu miet. s. 83 s.

139 Mainittu miet. s. 206 s.

140 Mainittu miet., liite 3.

asioita, joita olisi kutsuttu kalastusasioiksi, olisi niiden käsittelyyn VL:ssa säädetyn jäsenmäärän lisäksi osallistunut kalastusalan asiantuntemusta edustava jäsen, jonka virkanimenä olisi ollut kalastusbiologi. VO:n päätöksellä hänet olisi voitu määrätä osallistumaan myös kalataloudellista merkitystä omaavien vesiasiain käsittelyyn. Vastaavasti VYO:een sen käsitellessä kalastusasioita ehdotettiin kalastusalan asiantuntemusta edustavaksi lisäjäseneksi kalastusneuvosta.[141]

VO:n toimivaltaan kuuluvat kalastusasiat olisivat komitean ehdotuksen mukaan olleet jaettavissa seuraaviin kolmeen ryhmään:

1) hakemuksella vireille saatettaviin hakemusasioihin,
2) kanteella vireille pantaviin riita-asioihin ja
3) VO:n käsiteltäviksi alistettuihin alistusasioihin.

Kalastuslakiehdotuksen asianomaisissa pykälissä oli mainittu, miten asia olisi saatettu vireille VO:ssa. Suurimman ryhmän olisivat muodostaneet hakemusasiat. Riita-asioina olisi käsitelty vain ne asiat, joissa oli selvästi vastakkaiset osapuolet.[142]

Kalastuslainsäädäntökomitean ehdotus olisi toteutuessaan merkinnyt, että VO kalastusasioita käsitellessään olisi toiminut erityiskokoonpanossa »kalastustuomioistuimena». Tämä olisi kohottanut VO:n asiantuntemusta kalastuksen alalla. Kun pääosin kaikki kalastusta koskevat asiat olisivat kuuluneet VO:n toimivaltaan, olisi se selkeyttänyt osaltaan myös VO:n ja AO:n välistä toimivallan jakoa. Toisaalta kalastusalan asiantuntemus on liitettävissä VO:n kokoonpanoon myös VL:iin tehtävällä muutoksella, joten siinä mielessä erillisen lain säätäminen ei ole ollut tarpeen. Hallituksen esitykseen kalastuslainsäädännön uudistamisesta (HE 1980: 214) ei otettu komitean ehdotusta laiksi kalastusasiain käsittelystä vesituomioistuimissa. Esitystä viimeisteltäessä OikM:n lausunnon mukaisesti katsottiin, että eräät komitean vesituomioistuimien käsiteltäviksi esittämät oikeuskysymykset oli tarkoituksenmukaisinta käsitellä AO:ssa. Tämä muutos vähensi VO:ien käsiteltäviksi esitettyjä asioita siinä määrin, ettei niitä koskevan erillisen lain antamista pidetty tarpeellisena.[143]

12.2.6. VL:n tarkistamiskomitean mietinnön jatkovalmistelu oikeusministeriössä

VL:n uudistamisen valmistelutyötä jatkettiin OikM:n asettamassa suppeassa virkamiestyöryhmässä. LsN:t *Timo Silenti*, *Klas G. Ivars* ja

---

[141] Mainittu miet. s. 207 s. ja 211 sekä liite 3.

[142] Mainittu miet. s. 210.

[143] *HE 1980: 214* s. 6. Vrt. myös OikM:n lausunto 18. 12. 1978 n:o 445/43/78 ja sen johdosta *Hyvönen*, LM 1979 s. 640 sekä em. esityksen pohjalta säädetystä v:n 1982 KalL:sta ed. 7.4.2. luvussa av:n 214 jälj.

Ilmari Ojanen saivat elokuussa 1974 tehtäväkseen laatia VL:n tarkistamiskomitean mietinnön pohjalta ehdotuksen hallituksen esitykseksi VL:n muuttamisesta. Työryhmä sai vuoden 1975 lopussa valmiiksi alustavan luonnoksen laiksi VL:n muuttamisesta. Kesäkuusta 1976 lähtien VL:n tarkistamisesitystä valmistelivat OikM:ssä *Silenti, Ojanen* ja *Anna-Riitta Wallin*. Työryhmän laatimasta esitysluonnoksesta antoivat syksyllä 1977 lausuntonsa maa- ja metsätalousministeriö, vesiasiain neuvottelukunta, VH, metsähallitus, Suomen kaupunkiliitto, Teollisuuden keskusliitto, Suomen Voimalaitosyhdistys ja Pohjolan Voima Oy. Nyt käsillä olevan toimivaltakysymyksen osalta näissä lausunnoissa esitettiin seuraavia näkökohtia:[144]

> *Vesiasiain neuvottelukunta* ei pitänyt perusteltuna riita- ja rikosasioiden siirtämistä VO:ista AO:ille. Perusteluna oli se, että VO:ien työmäärän väheneminen tässä suhteessa olisi melko pientä verrattuna siihen työmäärän lisääntymiseen, joka saattaisi aiheutua muilla tahoilla, erityisesti vesihallinnon ja teollisuuden piirissä. Lausuntoon liittyi näiltä osin eriäviä mielipiteitä.
>
> *VH* katsoi, ettei siirtäminen siinä vaiheessa ollut asianmukaista ottaen huomioon VO:ien asiantuntemuksen. Mahdollisesti myös valtion viranomaisten työmäärä voisi lisääntyä asioitaessa usean AO:n kanssa. Kun menettelyyn edelleen jäisi nopeaa korjausta vaativia puutteita, mm. muutoksenhakujärjestelmä, voitiin siirtyminen VH:n käsityksen mukaan ottaa samassa yhteydessä uudelleen esille.
>
> *Suomen kaupunkiliitto* sen sijaan piti perusteltuna riita- ja rikosasioiden siirtämistä AO:lle. Kaupunkiliitto huomautti kuitenkin, että näiden asioiden yhteydessä käsiteltävien korvauskysymysten jakautuminen VO:n ja AO:n käsiteltäviin voi aiheuttaa toimivaltaristiriitoja ainakin VL 14: 5:n tarkoittamissa tapauksissa.
>
> *Suomen kunnallisliitto* taas katsoi, että rikosoikeudellisten vesiasioiden käsittely vaatii siinä määrin vesioikeudellista asiantuntemusta, että niitä tulisi edelleen voida vaihtoehtoisesti käsitellä joko AO:ssa tai VO:ssa.

Annettujen lausuntojen johdosta esitysluonnosta tarkistettiin vielä OikM:ssä. Tämän *v:n 1978 esitysehdotuksen* keskeiset kohdat aiheen kannalta olivat seuraavat:[145]

Esitysehdotuksen perusteluissa vesiasiain jakaumista moneen eri asialajiin erilaisine käsittelyjärjestyksineen ei pidetty tarpeen vaatimana.[146] Riita- ja rikosasi-

---

144 *Wallin*, moniste s. 43 s.

145 *Esitysehdotus 1978* s. 4, 19 s. ja 27. Vrt. sen johdosta *Hyvönen*, LM 1979 s. 638–640.

146 Vrt. 6.3.2. luvussa av:n 86 kohdalla.

oiden kokonaismäärä vesituomioistuimissa on ollut varsin vähäinen, mutta nämä asiat voivat lähinnä todistelukysymysten takia muodostua huomattavan laajoiksi ja näin kuluttaa suhteettomasti VO:n työaikaa. Esitysluonnoksen eräs keskeisistä periaatteista oli se, että VO:ien käsiteltävistä asioista pyrittiin poistamaan sellaiset, joiden merkitys ei edellyttänyt tällaista käsittelyjärjestystä. Kun tällaisten asioiden lukumäärä oli varsin vähäinen eikä niiden ratkaiseminen yleensä edellyttänyt vesioikeudellista asiantuntemusta, katsottiin tarkoituksenmukaiseksi ehdottaa ne siirrettäviksi AO:ien käsiteltäviksi.

Riita-asioiden AO:een siirtämisen johdosta ehdotettiin VL 5: 61.1, 67.2 ja 3, 76.1 ja 2, 91.2 sekä 92.3 ja 8: 22.1 muutettaviksi siten, että VO:n tilalle tulisi AO.

Hakemusasioiksi ehdotettiin muutettaviksi VL 3: 7 ja 13.1:ssä, 5: 86.1:ssä, 7: 11.1, 12.2 ja 13.3:ssa, 8: 19 ja 20.1:ssä sekä 12: 8.3:ssa tarkoitetut asiat. Lisäksi ehdotettiin edellä mainittuun liittyen 14: 7.1 ja 2 muutettaviksi sekä 14: 7.3 kumottavaksi.[147]

Rikosasioiden osalta viitattiin siihen, että niiden käsittelyssä vallitsee jo nyt varsin vapaa valintamahdollisuus VO:n ja AO:n välillä. Ottaen huomioon VO:n kokoonpanon ja sen, että rikosasiain ratkaisun olennaisen osan muodostaa oikeudellisten kysymysten harkinta, pidettiin asianmukaisena, että rikosasiat käsitellään AO:ssa. Tarvittaessa voidaan käsiteltävänä olevasta asiasta hankkia VO:n lausunto. Näistä syistä ehdotettiin VL 14: 7.4 ja 15: 10.2 kumottaviksi sekä 14: 5 muutettavaksi siten, että syyte VL 13 luvussa rangaistavaksi säädetystä teosta olisi aina tehtävä yleisessä tuomioistuimessa. Tällaisella teolla aiheutetusta vahingosta, haitasta ja muusta edunmenetyksestä olisi korvausta kuitenkin voitu vaatia erikseenkin ja riippumatta siitä, oliko teosta nostettu syyte vai ei, hakemuksella VO:ssa.[148]

Tarpeellisen vesiasioita koskevan tiedon saamiseksi yleisten tuomioistuinten ja poliisiviranomaisten käyttöön ehdotettiin, että VH olisi velvollinen antamaan yleiselle tuomioistuimelle lausuntoja sekä antamaan poliisille virka-apua. Tätä tarkoittavaa lisäystä ehdotettiin VL 14: 6:een.

Kokonaisuudessaan v:n 1978 esitysehdotus oli suppeampi kuin VL:n tarkistamiskomitean ehdotus. Jätevesien johtamista koskevien lupa-asioiden käsittelyn mahdollista siirtämistä hallintoviranomaisille ja muutoksenhaun kaksijakoisuuden poistamista ei sisällytetty esitykseen, koska näiden katsottiin liittyvän kiinteästi ympäristöhallinnon järjestämiseen, mikä oli jo tuolloin vireillä valtion keskushallintokomitean ensimmäisen osamietinnön (*KM 1975: 120*) pohjalta. Näistä syistä ei myöskään puututtu VO:ien kokoonpanoon. Kuitenkin esitysehdotuksessa pidettiin tarpeellisena, että valmistelua edelleen olisi jatkettu vesiasioiden käsittelyn yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi.[149]

---

[147] Vrt. po. esitysehdotuksessa esitetyistä muutoksista riita-asioiden käsittelyn osalta myös *Ltk 2/1980* s. 105–109.

[148] Vrt. myös mainittu laus. s. 109.

[149] Näin *esitysehdotus 1978* s. 6.

12.2.7. Laintarkastuskunnan lausunto

VN päätti 15. 6. 1978 pyytää v:n 1978 esitysehdotuksesta ltk:n lausunnon. Ltk:n laaja lausunto valmistui 15. 12. 1980 (Ltk 2/1980).[150]

Saamansa tehtävän mukaisesti Ltk lausunnossaan esitti ne näkökohdat ja huomautukset, joihin se katsoi esitysehdotuksen laiksi VL:n muuttamisesta antavan aihetta. Kun esitysehdotukseen sisältyi periaatteellisluontoisia ja vesioikeudellisen järjestelmämme perusteisiin olennaisesti vaikuttavia kannanottoja, Ltk katsoi tarpeelliseksi tavallista laajemmin käsitellä ehdotettujen muutosten taustaa, tavoitteita ja vaikutuksia koskevia kysymyksiä lausuntonsa yleisessä osassa, jossa lisäksi käsiteltiin eräitä muita VL:n uudistamisen tarpeellisuutta ja toteuttamistapaa koskevia yleisiä näkökohtia. Lausuntonsa erityisessä osassa Ltk käsitteli ehdotettuja muutoksia pykäläkohtaisesti. Lausunnossaan Ltk esitti niin ikään omat ehdotuksensa siitä, millä tavoin vesilainsäädäntöämme olisi tarkistettava ja täydennettävä.[151] Ltk esittikin esitysehdotukseen tehtäväksi joukon muutoksia ja täydennyksiä. Näistä aiheemme kannalta huomattavimmat olivat riita- ja rikosasioiden säilyttämistä VO:ssa sekä muutoksenhakujärjestelmän kehittämistä koskeneet ehdotukset.

Riita-asioiden osalta Ltk katsoi, ettei niiden siirtämisellä VO:sta AO:een olisi sanottavaa merkitystä VO:ien työmäärän vähentämiseksi. Sitä vastoin Ltk totesi, että vesioikeudelliset riita-asiat edellyttävät yleensä vesioikeudellista, -teknistä ja -taloudellista asiantuntemusta. Kun sellaista on VO:ssa, mutta ei AO:ssa, tämänlaatuisten asiain käsittely tapahtuu VO:ssa sujuvammin ja oikeusturvan kannalta varmemmin kuin AO:ssa, joka erityiskysymyksissä joutuisi turvautumaan VO:lta pyydettyyn tai ulkopuolisen asiantuntijan lausuntoon. Varsinkin alkuvuosina siirtämisestä voisi aiheutua oikeusvarmuuden heikkenemistä. Tämän vuoksi ja myös asiain käsittelyn joutuisuuden kannalta siirtäminen olisi epätarkoituksenmukaista. Mikäli siirtäminen koskisi ainoastaan osaa riita-asioista, kuuluisi näitä läheisesti muistuttavia asioita edelleen VO:een, jolloin voisi helposti syntyä epätietoisuutta ja sekaannusta sekä epäyhtenäisyyttä samantapaisten asioiden ratkaisemisessa. Jos

---

[150] Ltk:ssa asian käsittelyä johti OikN *E. J. Manner* sekä jäseninä olivat HalN *Tapani Jatkola* ja OikN *Eero Takala*. Lausunto sisälsi OikN Takalan eriävän mielipiteen (liite 2).

Työnsä aikana Ltk kuuli asiantuntijoina HalN:ia *Veli-Heikki Erosta* ja *Raimo Pekkasta*, OikN *Väinö Riihelää*, pääjohtaja *Simo Jaatista*, osastopäällikkö *Olli Ojalaa*, LsN *Kalevi Airaksista*, professoreita *Erkki J. Holloa* ja *Veikko O. Hyvöstä*, vesiylituomari *Helinä Schaffteria*, vesioikeustuomareita *Reino Hiltusta*, *Aatos Lahtista* ja *Matti Pullia*, OTL *Kari Hakapäätä*, varatuomari *Armas Herkolaa*, apulaisosastopäällikkö *Jukka Keroa* ja varatuomari *Eero-Pekka Paavolaista*. Hollo ja Hyvönen toimittivat Ltk:lle lausuntonsa kirjallisina. Hollon lausunto oli huomattavan laaja 46 sivun moniste, mitä on käytetty lähteenä myös tässä tutkimuksessa. Hyvösen lausunto vastasi hänen aiheeseen liittyviä artikkeleitaan v:n 1979 DL:ssä ja LM:ssä.

[151] Vrt. Ltk:n työn periaatteellisista lähtökohdista po. lausunnon osalta *Ltk 2/1980* s. 2 s.

siirtäminen kuitenkin toteutettaisiin, tulisi laista käydä selvästi ilmi, mitkä asiat käsitellään AO:ssa ja mitkä VO:ssa.[152]

Rikosasioiden osalta Ltk lausui, että esitysehdotuksessa mainitun VO:ien kokoonpanoa koskevan perustelun lisäksi voidaan esittää eräitä muitakin näkökohtia sen tueksi, että rangaistusvaatimusta koskevat asiat olisi käsiteltävä AO:ssa. Yleisen periaatteen mukaan yleinen tuomioistuin päättää rangaistukseen tuomitsemisesta. VO on luonteeltaan erikoistuomioistuin, jonka toimialaan tuomioistuinjärjestelmässä ei ainakaan ensisijaisesti kuulu rikostuomioistuimena toimiminen. Jos kaikki vesioikeudelliset rikosasiat käsiteltäisiin samassa tuomioistuimessa, vähenisi erilaisten ratkaisujen mahdollisuus samanlaisissa asioissa. Lisäksi rikosasioiden siirtäminen AO:een osaltaan supistaisi asiaryhmien määrää VO:ssa. Myöskään asianosaiset eivät siinä tapauksessa tavallisesti joutuisi matkustamaan niin pitkiä matkoja kuin VO:n käsitellessä asian.[153]

Ltk ei kuitenkaan pitänyt edellä mainittuja näkökohtia siinä määrin painavina, että vesioikeudelliset rikosasiat olisi siirrettävä pois VO:sta. Rikosasioiden lukumäärä VO:issa on ollut niin vähäinen, ettei niiden siirtämisellä AO:een ainakaan merkittävästi voitaisi vähentää VO:ien työmäärää, vaikka joukossa saattaa olla laajojakin asioita. VO:issa on pääasiallisesti pantu vireille sellaisia rikosasioita, joiden tutkiminen ja ratkaiseminen on edellyttänyt vesioikeudellista asiantuntemusta. Lisäksi insinöörijäsenet VO:ssa ovat pätevämpiä käsittelemään vesioikeudellisia rikosasioita kuin maallikot AO:ssa. Vesioikeudellisten rikosasioiden siirtyminen AO:een merkitsisi tässä suhteessa oikeusvarmuuden heikentymistä, jota mahdollisuus pyytää lausuntoja VO:lta ja VH:lta ei täysin tulisi korvaamaan. Lisäksi Ltk viittaisi siihen, että erilaisten ratkaisujen vaaraa vesioikeudellisten rikosasioiden kohdalta vähentää nykyisin se, että käytännössä kaikki pienemmät rikosasiat samoin kuin pääasiassa yleistä rikosoikeutta koskevat asiat käsitellään yleisessä tuomioistuimessa ja vain erityistä vesioikeudellista asiantuntemusta edellyttävät rikosasiat VO:ssa. Jos rikosasiat siirtyisivät yksinomaan AO:n käsiteltäviksi, mutta rikokseen perustuva vahingonkorvausvaatimus voitaisiin esitysehdotuksessa esitetyllä tavalla tehdä hakemuksella VO:ssa, olisi päinvastoin nykyistä suurempi vaara, että AO ja VO tulisivat vastakkaisiin tuloksiin jostakin perustavaa laatua olevasta kysymyksestä.[154]

Edellä mainituista syistä Ltk katsoi, ettei ollut riittävän painavia syitä ehdotettuihin vesioikeudellisten riita- ja rikosasioiden oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttamiseen. Näin ollen Ltk ei yhtynyt niihin esitysehdotuksessa tehtyihin ehdotuksiin, jotka tarkoittivat riita- ja rikosasioiden siirtämistä VO:sta AO:een.[155] Toisaalta Ltk esitti eräitä muutoksia asioiden käsittelyjärjestykseen VO:ssa.[156] Edelleen Ltk suositti vesi-

[152] Ks. riita-asioiden osalta yksityiskohtaisemmin mainittu laus. s. 110–112.

[153] Mainittu laus. s. 112 s.

[154] Mainittu laus. s. 114 s.

[155] Mainittu laus. s. 115.

[156] Ks. yksityiskohtaisemmin mainittu laus. s. 115–120. Vrt. myös ed. 6.3.2 luvussa av:n 87 kohdalla.

tuomioistuinten kehittämistä[157] sekä muutoksenhakujärjestelmän uudistamista ja sen kaksijakoisuuden poistamista.

Ltk katsoi, että *muutoksenhakumenettelyn* hankaluus ja monimutkaisuus ovat eräitä nykyisen lakimme merkittävimpiä epäkohtia, joiden korjaamista ei tulisi lykätä enää myöhemmäksi. Sen vuoksi Ltk katsoi tarpeelliseksi lisätä esitysehdotukseen vesioikeudellisen muutoksenhakujärjestelmän uudistamista tarkoittavat säännösehdotukset. Niiden mukaan muutoksenhaun VO:sta tulisi kaikissa asioissa tapahtua yksinomaan VYO:een, josta muodostettaisiin itsenäinen ylioikeus vesiasioita varten. VYO:n päätöksistä olisi vain rajoitettu muutoksenhakuoikeus. Muutoksenhaku varsinaisin muutoksenhakukeinoin olisi ensinnäkin kokonaan kielletty eräissä laissa mainituissa vähempimerkityksisissä asioissa. Muissakin asioissa se olisi kielletty, ellei muutoksenhakutuomioistuin painavasta syystä myönnä valituslupaa. Muutoksenhaun VYO:sta riita- ja rikosasioissa tulisi tapahtua edelleenkin KKO:een. KHO:lta haettaisiin muutosta VYO:n virka-apuasioissa sekä pääsääntöisesti hakemusasioissa antamiin päätöksiin. Muutoksenhakutuomioistuimena hakemusasioissa olisi KHO aina, kun on kysymys muusta kuin korvauksesta. Myös korvausten osalta haettaisiin muutosta KHO:lta silloin, kun korvaus koskee myönnetystä luvasta tai oikeudesta taikka määrätystä rajoituksesta johtuvaa edunmenetystä. Yhdenmukaisuuden vuoksi näin olisi laita siitä riippumatta, missä vaiheessa korvauskysymys tulee ratkaistavaksi. Muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa muutosta korvausta koskevaan VYO:n ratkaisuun hakemusasiassa haettaisiin ltk:n esityksen mukaan KKO:lta.[158] Ehdotetut säännökset merkitsisivät ilmeistä parannusta nykyiseen tilanteeseen verrattuna sikäli, että muutoksenhaun kahtiajakautuneisuus saman asian osalta on onnistuttu välttämään. Toisaalta vesiasioissa olisi edelleenkin kaksi ylintä oikeusastetta eikä niiden välinen toimivallan jako hakemusasioiden osalta olisi aivan selväpiirteinen, vaan käytännössä voisi syntyä vaikeitakin tulkintaongelmia.

12.2.8. VL:n uudistamistyöryhmän mietintö ja sen johdosta annetut lausunnot

OikM asetti 27. 3. 1981 työryhmän,[159] jonka tehtävänä oli VL:n tarkistamiskomitean mietinnön (*1972: B 134*), sen perusteella laaditun esityseh-

---

[157] Ks. tästä mainittu laus. s. 172–177. Vrt. VO:n kokoonpanosta de lege ferenda myös ed. av:n 58 jälj.

[158] Ks. yksityiskohtaisemmin mainittu laus. s. 167–171 ja lakiehdotus (liite 1) s. 37–39 (17: 1–5). Vrt. myös OikN *Eero Takalan* eriävä mielipide (liite 2).

[159] Työryhmän puheenjohtajana oli HalN *Raimo Pekkanen* ja jäseninä LsN *Timo Kotkasaari*, joka toimi myös työryhmän sihteerinä, osastopäällikkö *Olli Ojala*, maatalous- ja metsätieteiden tohtori *Per-Edvin Persson*, toimistopäälliköt *Jarmo Ratia* ja *Seppo Ruonala* sekä ylijohtaja *Runo Savisaari*. Työryhmän sihteerinä toimi myös vs. lainsäädäntöneuvos *Anna-Riitta Wallin*.

dotuksen ja siitä annetun Ltk:n lausunnon pohjalta valmistella hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus VL:n eräiden säännösten muuttamiseksi. Toimeksiannon mukaisesti työryhmän tuli laatia ehdotuksensa mm. siten, että yksinkertaistetaan VL:n tuomioistuin- ja muutoksenhakujärjestelmä Ltk:n lausunnon pohjalta, esitetään muita mahdollisia keinoja vesituomioistuimissa tapahtuvan päätöksenteon ja vesioikeuskäsittelyä edeltävien vesihallinnossa suoritettavien katselmustoimitusten jouduttamiseksi sekä selvitetään mahdollisuudet lisätä erityisesti luonnontalouden asiantuntemusta vesituomioistuimissa ja katselmustoimituksissa.[160]

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä laati 6. 11. 1981 päivätyn ehdotuksensa VL:n tuomioistuin- ja muutoksenhakujärjestelmän yksinkertaistamisesta Ltk:n lausunnon pohjalta. Kun työryhmä täten oli sidottu Ltk:n ehdotukseen, se sisällytti laatimaansa hallituksen esitykseen Ltk:n ehdotukset tältä osin pääasiallisesti muuttamattomina. Siten työryhmä ei myöskään esittänyt muutoksia nykyiseen AO:n ja VO:n väliseen toimivallan jakoon, mutta Ltk:n tavoin esitti eräitä muutoksia asioiden käsittelyjärjestykseen VO:ssa,[161] vesituomioistuinten kehittämisestä[162] sekä muutoksenhakujärjestelmän uudistamista ja sen kaksijakoisuuden poistamista.[163] Työryhmä mm. katsoi vesituomioistuimien ehdottamansa muutoksenhakujärjestelmän johdosta kuuluvan hallintotuomioistuimiin. Työryhmä jätti kuitenkin OikM:n harkittavaksi, olisiko tuomioistuin- ja muutoksenhakujärjestelmää koskevasta Ltk:n ehdotuksesta pyydettävä lausunto tarpeellisessa laajuudessa.[164]

OikM varasi vielä KKO:lle, KHO:lle ja vesituomioistuimille sekä eräille viranomaisille ja järjestöille tilaisuuden esittää näkökohtansa mietinnön johdosta. KKO:n ja KHO:n lausunnoissa[165] pidettiin lainsäädäntöhanketta hyödyllisenä ja tarpeellisena sekä katsottiin, että se pitäisi mahdollisimman pian saattaa päätökseen. Toisaalta kummassakaan lausunnossa, vaikkakin eri perusteilla, ei pidetty työryhmän ehdottamaa toimivallan

---

160 Ks. työryhmän toimeksiannosta kyseinen miet. s. 1 s.

161 Ks. yksityiskohtaisemmin mainittu miet. s. 41–62.

162 Mainittu miet. s. 62–69.

163 Mainittu miet. s. 69–77.

164 Tekstissä mainittu seikka johtui siitä, että tuomioistuin- ja muutoksenhakujärjestelmää työryhmässä käsiteltäessä eräät ryhmän jäsenet esittivät kantanaan, etteivät he voi hyväksyä Ltk:n ehdotusta sellaisenaan. Ks. tästä työryhmän miet. s. 5.

165 Ks. *KKO 1981 III* s. 544–548 ja *KHO 1981 A III* s. 220–225.

jakoa KKO:n ja KHO:n välillä eräiden korvauskysymysten osalta perusteltuna. KKO:n lausunnossa esitettiin lisäksi huomautuksia valitusluvan edellytysten ja nimitysasioiden suhteen. Keskeisin periaatteellinen erimielisyys KKO:n ja KHO:n välillä on siinä, että KHO:n mielestä vesituomioistuimia on kyseisen ehdotuksen mukaan pidettävä hallintotuomioistuimina, kun taas KKO:n mielestä vesituomioistuimet, joiden tehtävänä on käsitellä huomattava määrä varsinaisia oikeusasioita, eivät ole luonteeltaan hallintotuomioistuimia, vaan oikeuslaitoksen erikoistuomioistuimia.

KKO:n ja KHO:n lisäksi lausuntoja antoivat VYO, PSVO, ISVO, maa- ja metsätalousministeriö, valtiovarainministeriö, VH, TVH, metsähallitus, Suomen kaupunkiliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto ry., Suomen voimalaitosyhdistys r.y., Suomen uittajainyhdistys ry, Natur och miljö r.f. sekä Teollisuuden Keskusliitto, Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto ja Kemian Keskusliitto yhteisesti. Lausuntoja pyydettiin ainoastaan tuomioistuin- ja muutoksenhakujärjestelmän uudistamista koskevalta osalta, mutta osa lausunnonantajista puuttui mietinnössä ehdotettuihin lainmuutoksiin muiltakin osin. Yleensä lausunnoissa kannatettiin luonnontaloudellisen asiantuntemuksen lisäämistä VO:n kokoonpanoon. Samoin eräänä keskeisimmistä ja tärkeimmistä muutosehdotuksista pidettiin yleisesti nykyisen kaksijakoisen ja aikaa vievän muutoksenhakujärjestelmän uudistamista. Useissa (mm. vesituomioistuinten) lausunnoissa huomautettiin kuitenkin siitä, että ehdotuksen mukaan muutoksenhaun kaksijakoisuus säilyisi edelleen valitettaessa VYO:n päätöksestä. Tältä osin uudistusehdotusta ei pidetty onnistuneena. Ongelman ratkaisemiseksi esitettiin jälleen erilaisia vaihtoehtoja, joissa KKO ja KHO kilpailivat keskenään vesiasioiden ylimpänä muutoksenhakuasteena. Siten tästä kysymyksestä näyttää muodostuneen todellinen kompastuskivi vesilainsäädäntömme uudistamista valmisteltaessa.

OikM:n lainvalmisteluosastolla on sittemmin jatkettu VL:n uudistamistyötä ja valmistettu luonnos hallituksen esitykseksi, josta viimeksi on laadittu käännös ruotsiksi. Tuomioistuin- ja muutoksenhakujärjestelmää koskevilta osin esitysluonnos perustuu VL:n uudistamistyöryhmän mietintöön. Mikäli hallituksen esitys eduskunnalle tullaan antamaan OikM:n tarkoittamassa muodossa, se ei siten kovinkaan paljon vaikuttaisi tämän tutkimustyön tuloksiin, vaan se, mitä tässä tutkimuksessa de lege ferenda on viitattu VL:n uudistamistyöryhmän mietintöön, koskisi myös mahdollista tulevaa hallituksen esitystä.

Viimeksi tätä painoon vietäessä julkisuuteen saatettujen tietojen mukaan VL:n uudistaminen OikM:n esitysluonnoksen pohjalta oli esillä hallituksen iltakoulussa 9. 11. 1983. Hallitus kuitenkin päätti, että kyseisestä uudistusesityksestä pyydetään vielä ympäristöministeriön lausunto. Siten mahdollisen uudistusesityksen antaminen eduskunnalle lykkääntynee ainakin v:n 1984 puolelle.

12.2.9. Oma kanta VL:n uudistamiseen

Edellä useiden yksityiskohtien osalta on jo esitetty näkökohtia myös säädettävää oikeutta silmällä pitäen eikä niiden toistaminen asiayhteyksistään irroitettuina liene tässä yhteydessä tarpeen.[166] Kokonaisuudessaan organisaatiokysymys vesiasioissa ei ole helposti ratkaistavissa. Tällä hetkellä näyttää siltä, ettei AO:illa ole riittäviä edellytyksiä asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta käsitellä ja ratkaista laajoja erityistä asiantuntemusta vaativia vesioikeudellisia riita- ja rikosasioita, ellei samalla luoda niiden käyttöön tehokasta asiantuntijajärjestelmää. Sen sijaan AO:n toimivaltaan ilman uutta asiantuntijajärjestelmääkin voitaisiin kenties siirtää VO:sta joitakin vähäisempiä riitakysymyksiä, joissa on kysymys pelkästään yksityisistä intresseistä. Toisaalta vesioikeusjärjestelmämme kokonaisuudessaan on liian monimutkainen ja hajanainen, mistä aiheutuu myös tarpeettomia toimivaltaristiriitoja. Periaatteelliselta kannalta pidän myös arveluttavana sitä, että VO:t erikoistuomioistuimina voivat käsitellä rikosasioita ilman varsinaisten maallikkojäsenten mukanaoloa. Puute olisi helposti korjattavissa sillä, että VO:n kokoonpanoon ainakin rikosasioita käsiteltäessä, mikäli niitä edelleen halutaan säilyttää VO:n toimivallassa, tulisi kuulua kaksi lautamiestä, jolloin VO kokoonpanoltaan muistuttaisi Ruotsin VD:tä (vrt. VaL 13: 3).

VO:n ja AO:n välinen toimivallan jako ei ole ainoa vesioikeusjärjestelmäämme koskeva ongelma eikä sitä mielestäni voida tyydyttävästi ratkaista ottamatta huomioon muita vesiasioita käsitteleviä viranomaisorgaaneja. Varsinkin kunnallisella tasolla tehtävienjako ja ratkaisukompetenssi vesiasioissa ovat nykyisin sangen hajanaisesti normitetut. Siellä vesiasioihin liittyviä kysymyksiä ratkaisevat vltk, rakltk ja tervltk kukin tahollaan.[167] Edellä tarkastellut komiteanmietinnöt ja esitysehdotukset eivät siten toteutuessaankaan ratkaisisi toimivallan- ja tehtävienjakoa vesiasioissa koskevia ongelmia kokonaisuudessaan, vaan saattaisivat jopa

[166] Vrt. esim. vesiasiain jaottelun osalta 6.3.2. luvussa av:n 85 jälj, kaivon käyttöoikeutta koskevien riitojen osalta 7.3.1.5. luvun lopussa, VahKorvL:n ja VL 11 luvun korvaussäännösten välisestä suhteesta 7.3.7. luvun lopussa, uittovahinkoasioiden osalta 7.5.6.2. luvun lopussa, kiinteistöriitojen osalta 9.1.8. luku, OK 14: 11:ssä tarkoitettujen tilanteiden osalta 10.1.7.4. luvun lopussa, VO:n kokoonpanon osalta ed. av:n 29 kohdalla ja av:n 58 jälj. ja oikeudenkäynnin kustannusten osalta 12.1.2.7. luvun lopussa.

[167] Vrt. *Hollo*, LM 1973 s. 497 s. sekä tervltk:n osalta ed. 7.3.3.1. luvun lopussa ja rakltk:n osalta 7.3.4.3. ja 7.3.6. luvut.

lisätä niitä. Eräs mahdollisuus VL:ia uudistettaessa olisi siinä käsiteltyjen asioiden laajakantoisuus huomioon ottaen edetä osittaisuudistusten tietä. Jos toimivaltakysymystä vesiasioissa käsiteltäisiin yhtenä kokonaisuutena, olisi ehkä mahdollista päästä tällä alalla järkevään ja Suomen oloihin soveltuvaan lopputulokseen. Toisaalta VL:ia uudistettaessa ei saisi tyytyä pelkästään aineellisoikeudellisten säännösten korjaamiseen tarkistamatta samalla prosessuaalisia määräyksiä. VL:n aineellisoikeudellisten säännösten muuttamisesta saattaa nimittäin aiheutua lisää pulmia vesituomioistuinten ja yleisten tuomioistuinten välisen toimivallan rajanvedossa.

Mitä tulee erityisesti VL:n tarkistamiskomitean mietinnössä (*1972: B 134*) vaihtoehtoisesti esitettyyn toimivallan siirtoon jätevesien johtamista koskevien lupa-asioiden osalta VO:lta VH:lle, niin on muistettava, että myös ympäristönsuojelun alalla oikeusturvaa koskevat kysymykset ovat nousseet yhä tärkeämmäksi. Kun VL:n mukaisissa hakemusasioissa ei yleensä ole kysymys puhtaasta tarkoituksenmukaisuusharkinnasta, vaan pääosaltaan sidottuun oikeusharkintaan kuuluvien ns. joustavien oikeusnormien ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan normien välisestä raja-alueesta, edellyttää kansalaisten oikeusturvan takaaminen erityisen tuomioistuinkontrollin järjestämistä näissä asioissa.[168] Tämä ei tosin sulje pois ainakin jonkinasteista hallintoviranomaisten päätösvaltaa vesioikeudellisissa hakemusasioissa, jos samalla taataan riittävä tuomioistuinkontrolli (esim. muutoksenhakumahdollisuus KHO:lta tai VYO:lta). Toisaalta taas jo nyt on herättänyt arvostelua se, että VH on useissa hankkeissa toiminut samanaikaisesti sekä suunnittelijana ja lupahakemuksen tekijänä että päätöksen toimeenpanijana eli rakentajana ja valvojana. Jos tähän luetteloon lisättäisiin vielä päätöksen tekeminen eli luvan myöntäminen samaan hankkeeseen, saattaisi vesiasioiden hoidon keskittäminen yhdelle viranomaiselle tulla liiankin täydelliseksi.[169] Eri asia on, jos VH:lle kuuluvien tehtävien hoito edellä mainitut näkökohdat huomioon ottaen organisoitaisiin uudelleen.

VL:n uudistamiseksi on tehty runsaasti valmistelutyötä jo yli kymmenen vuoden ajan, mutta lainsäädännön alalla ei ole päästy tuloksiin. Tätä taustaa vasten näyttäisi siltä, ettei vika ole niinkään ollut asian valmistelijoissa kuin niissä elimissä, joille lainsäädäntövalta valtiosääntömme mukaan kuuluu. Toisaalta saattaa olla niinkin, etteivät lainvalmistelijat ole osanneet esittää tarpeeksi selkeitä ja toteutettavissa olevia uudistusehdotuksia taikka siinä tapauksessa, ettei yksimielisyyttä jostakin asiasta ole

---

[168] Vrt. kaavoitus- ja rakennustoimen osalta *Nuorvala,* Juhlajulkaisu UKK s. 324.

[169] Vrt. tästä myös *Ahola,* LM 1979 s. 334–356, *T. Ellilä,* LM 1975 s. 57 ja siellä av. 3 sekä *Hyvönen,* LM 1979 s. 630–638.

saavutettavissa, avoimesti vaihtoehtoisia malleja päätöksentekijöiden eli lähinnä eduskunnan valittavaksi.[170]

Joka tapauksessa VL:n uudistamistyöryhmän mietinnön pohjaltakin lähtevä VL:n osittaisuudistus merkitsisi osittaista parannusta myös vesiasioiden käsittelyyn. Kyseinen lainsäädäntöhanke tulisi sen vuoksi saattaa päätökseen, minkä jälkeen uudistustyötä olisi edelleen jatkettava. Kiistakysymykseksi noussut vesituomioistuinten jäsenten nimittämistä koskevien asioiden ehdotettu siirtäminen KKO:lta KHO:lle olisi ratkaistavissa esimerkiksi siten, että näissä nimistysasioissa sekä KKO että KHO antaisivat lausuntonsa tasavallan presidentille, jolle lopullinen nimitysvalta kuuluu.

12.3. Yhdistetty maa- ja vesioikeus, erityiset ympäristöoikeudet tai VO:ien liittäminen yleiseen alioikeusorganisaatioon?

Pitkän aikavälin ohjelmana on eräänä mahdollisuutena esitetty nykyisten MO:ien ja VO:ien yhdistämistä erityiseksi maa- ja vesituomioistuimeksi, jonka toimivalta olisi Ruotsin kiinteistötuomioistuimen (FaD) kaltainen. Tämän ratkaisun avulla erikoistuomioistuinten lukumäärä vähenisi yhdellä sekä toimivaltaristiriidat samassa suhteessa. Muutoksenhaku tapahtuisi omaa erikoistuomioistuinlinjaa maa- ja vesiasioissa yhdistettyyn ylimpään instanssiin maa- ja vesiylioikeuteen,[171] jolloin nykyinen

---

[170] Vrt. lainvalmistelijan roolista *Hyvönen*, mt. 646 s. ja *Klami*, Lainkuuliaisuus vai kansalaistottelemattomuus, Kanava 1/1981 s. 7. – Nykyisten ympäristökonfliktien osalta kysymys on lähinnä siitä, että ympäristönsuojelulliset tekijät on varsinkin nuorison taholla tiedostettu voimakkaammin kuin lainsäädännössä on alkuaan edellytetty. – Vrt. erityisesti uuden vesilainsäädännön viivästymisen osalta myös *Jaakko Uotila*, Juhlajulkaisu Aarne Nuorvala, Vammala 1982, s. 295 s.

[171] Erityisen maa- ja vesiylioikeuden perustamista on useissa yhteyksissä ehdottanut mm. *T. Ellilä* (LM 1966 s. 468, LM 1975 s. 47 ja Korkein oikeus s. 71). Samoin LsN *Kalevi Airaksinen* eriävässä mielipiteessään, *KM 1972: B 134* s. 205 sekä *Hyvönen*, Maapaketti s. 300 s. Myös maaoikeusasioita silmällä pitäen *Hyvönen*, Määräala s. 222, pitää erityistä maa- ja vesiylioikeutta perusteltuna. Samoin tieasioiden kohdalla, *Holma* s. 216. Toisaalta taas kiinteistönmuodostamiskomitea II (*KM 1981: 45* s. 11) on ehdottanut maaylioikeus-nimisen erityistuomioistuimen perustamista MO:n ja KKO:n väliin. Vrt. tältä osin myös *Ilmari Ojasen* eriävä mielipide (s. 174 s.) sekä KKO:n lausunto (KKO 1982 III s. 507–511), joissa pidetään maaylioikeutta tarpeettomana.

kaksijakoinen muutoksenhakujärjestelmä vältettäisiin. Tällaiseen ratkaisuun olisi kivuttomasti yhdistettävissä vesioikeudellisten lupa-asioiden tai osan niistä siirtäminen hallinnollisten viranomaisten (esim. VH:n tai LH:n) tai ensimmäisessä asteessa kunnallisen vltk:n taikka erityisten toimitusmiesten[172] toimivaltaan, mikäli tätä taas tulevaisuudessa pidettäisiin tarkoituksenmukaisena. Maa- ja vesioikeuden toimivaltaan voitaisiin edelleen haluttaessa liittää kaikki naapuruusoikeuteen, ilmansuojeluun ja meluntorjuntaan liittyvät asiat tai ainakin niitä koskevat korvauskysymykset, jolloin saataisiin erityiset ympäristöoikeudet.[173] Ainakin vesiensuojeluun ja ilmansuojeluun liittyvien lupien myöntäminen saman viranomaisen toimesta samassa menettelyssä olisi asianmukaista sen vuoksi, että esimerkiksi jätteiden laskeminen vesistöön taikka niiden hävittäminen polttamalla ovat usein toistensa vaihtoehtoja.[174] Kuitenkin meillä ilmansuojelulaissa (L 25. 1. 1982/67), joka on tullut voimaan 1. 10. 1982, on omaksuttu ainoastaan ilmoitusmenettely ja ilmoitus on säädetty tehtäväksi LH:lle.[175] Ympäristönsuojelun hallinto on meillä muutenkin pahasti hajanainen, vaikkakin tilanne on osittain parantunut uuden ympäristöministeriön aloitettua toimintansa 1. 10. 1983 lukien.[176] Kuitenkin vesiasioista ainoastaan vesiensuojelua koskevat asiat on tähän mennessä siirretty sen alaisuuteen.

Toisaalta vesiasioiden merkitys ja määrä on jatkuvasti kasvamassa. Jos VO:n toimivaltaa niiden tutkinnan suhteen ei katsota tarpeelliseksi ratkaisevassa määrin vähentää, ei liene tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista yhdistää niitä toiseen suureen erikoistuomioistuinorganisaatioon. Tyypil-

---

[172] Erityistä toimitusmallia vesioikeudellisiin hakemusasioihin on meillä esittänyt *Hyvönen,* LM 1979 s. 643 s.

[173] Ympäristöoikeuksien perustamista VO:ien tilalle ovat meillä esittäneet mm. *Ettala,* Ympäristö ja terveys 1973 s. 524, *Kantanen,* VT 2/1975 s. 7 ja *Tulokas,* LM 1974 s. 147. Samaa on esitetty eräissä ympäristörikostoimikunnan mietinnön johdosta annetuissa lausunnoissa. Ks. näistä *Vuori,* OikM:n lso:n julk. 10/1974 s. 78.

[174] Tekstissä mainittua seikkaa on painottanut myös *Pekkanen,* Juhlajulkaisu UKK s. 206. Vrt. lisäksi *KM 1982: 46* s. 146.

[175] Vrt. ilmansuojelulain osalta myös ed. av:n 124 kohdalla olevaa esitystä.

[176] Ks. L 7. 1. 1983/1, 3.1 §:n 13 kohta ja sen esitöistä mm. ympäristöministeriökomitean välimietintö (*KM 1982: 37*), sanotun komitean loppumietintö (*KM 1982: 69*), *HE 1982: 147* laiksi valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta, ed. *Luttisen* ym. lakialoite n:o 128/1982 Vp, perustuslakivaliokunnan miet. n:o 26/1982 Vp ja SVM n:o 208/1982 Vp.

lisimmät vesiasiat eroavat myös luonteeltaan siinä määrin muista ympäristöasioista, että yhtenäisen ympäristöoikeuden luominen olisi jossakin määrin keinotekoista.[177] Hallinnolliselta kannalta parempi ratkaisu saattaisi olla VO:ien yhdistäminen Ruotsin mallin mukaisesti yleiseen alioikeusorganisaatioon, jolloin VO:ien lukumäärää voitaisiin samalla lisätä tarvetta vastaavasti. Tätä vaihtoehtoista ratkaisumallia olisi vielä mahdollista kehittää edelleen niin, että AO:t tehtäisiin yleensäkin kokoonpanoltaan niin taipuisiksi, että niiden erityisasiantuntemuksen tarve olisi asiantuntijajäsenten avulla tyydytettävissä monissa sellaisissa tapauksissa, joita nykyisin esiintyy VO:n ja AO:n asiallisen toimivallan raja-alueilla. Tähänkin ratkaisumalliin voi liittyä eräitä haittatekijöitä.[178] Tällaisen muutoksen mielekkyys riippuu lopulta siitä, halutaanko meillä edelleen korostaa vesiasioiden käsittelyn erityispiirteitä vai mieluummin tulevaisuudessa nähdä se osana yleistä lainkäyttöä ja/tai hallintoa. Kysymyksessä on lainsäätäjän ratkaistava oikeuspoliittinen ongelma, johon ei juridiikan keinoin voida antaa yksiselitteistä vastausta.

12.4. Erityisten kompetenssi- ja siirtosäännösten tarpeellisuudesta

Pelkästään VO:n ja AO:n välisten toimivaltarajojen mahdollinen muuttaminen siirtämällä tehtäviä VO:lta AO:lle taikka mainittujen tuomioistuinten keskinäiseen suhteeseen vaikuttavat organisaatiouudistukset näyttävät sittenkin olevan jokseenkin tuloksettomia keinoja toimivaltaristiriitojen lopulliseksi poistamiseksi. Nykyiset toimivaltaongelmat voitaisiin tosin ainakin osittain näillä keinoin välttää, mutta ilmeisesti uusia ristiriitatilanteita tuomioistuinten tai niiden erilaisten kokoonpanojen toimivaltaisuuden raja-alueilla jälleen syntyisi. Sen vuoksi olisi syytä ottaa käyttöön tehokkaampia prosessuaalisia keinoja pysyvien tulosten saavuttamiseksi.

VO:n ja AO:n välisen asiallisen toimivallan kulloisestakin rajauksesta riippumatta asianosaisten oikeusturvaa perusteettomia oikeuden »epäämisiä» vastaan voitaisiin parantaa ja samalla välttää tuomioistuintenkin kannalta epäkäytännöllisiä tuloksia, jos VL:iin otettaisiin Ruotsin mallin

[177] Vrt. Ruotsin osalta *Reg.prop. 1981/82: 130* s. 75 s., jossa on luovuttu ajatuksesta perustaa erityisiä ympäristöoikeuksia.

[178] Vrt. tästä ed. 12.1.3. kohdan lopussa.

mukaisesti erityiset kompetenssisäännökset.[179] VO:lle pitäisi mielestäni antaa mahdollisuus tutkia vesiasian yhteydessä tehdyt väitteet ja vaatimukset, joilla on yhteyttä kyseiseen vesiasiaan, yleensäkin siinä määrin kuin se katsoo sen tarkoituksenmukaiseksi. Lisäksi VL:ssa olisi ainakin rajatapausten osalta luotava joustavat mahdollisuudet valinnanvaraisiin forumeihin muissakin kuin rikosasioissa.[180] Ellei VO katsoisi voivansa tutkia tehtyjä väitteitä ja vaatimuksia, sen tulisi ohjata asianosaiset riitelemään siitä asianomaiseen oikeuteen, kuten nykyisin tehdään työtuomioistuinprosessissa (TTL 1.2 §). Vastaava osoitusvelvollisuus tulisi asettaa myös yleisille tuomioistuimille. Tämä lisäisi kansan luottamusta lainkäyttöön, sillä valistunutkin henkilö kokee asiansa jättämisen tutkimatta helposti oikeuden epäämisenä.[181] Vielä parempi olisi, jos VL:iin otettaisiin erityinen SOL 9 §:n kaltainen säännös siitä, että yleisen tuomioistuimen katsoessaan siellä vireille pannun jutun vesiasiaksi (tai vastaavasti VO:n katsoessa sen käsiteltäväksi saatetun asian yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvaksi) tulisi suoraan viran puolesta esittää asianomaiselle VO:lle (AO:lle) jutun käsittelemistä siellä vesiasiana (yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvana asiana).[182] Sen sijaan on mielestäni kyseenalaista, onko tällaiselle siirto-osoitukselle samalla myönnettävä toista instanssia sitova vaikutus.[183] Tällä tavoin vältyttäisiin tosin jutun edestakaiselta tai toiselta toiselle tuomioistuimelle tapahtuvalta »pallottelulta». Toisaalta tällainen järjestelmä saattaisi johtaa ristiriitaiseen käytäntöön rinnakkaisten alioikeuksien siirtäessä toimivaltakysymyksen suhteen rajatapauksia toistensa ratkaistaviksi. Joka tapauksessa se olisi vastoin sitä nykyisin vallalla olevaa periaatetta, jonka mukaan KKO on meillä ylin toimivaltariidat ratkaiseva tuomioistuin (KKOL 4.1 §:n 3 kohta). Myöskään käytännöllinen tarve ei välttämättä vaadi näin suuren sitovan ratkaisuvallan uskomista alioikeuksille itselleen niiden keskinäisen asiallisen toimivallan suhteen, mikäli kompetenssikonfliktitilanteissa toimivaltakysymyksestä voidaan hankkia heti KKO:n ratkaisu (vrt. OK

---

[179] Vrt. Ruotsin osalta erityisistä kompetenssisäännöksistä 4.2.4. luvussa av:n 68 jälj.

[180] Vrt. valinnanvaraisista forumeista ed. 11. luvussa av:n 11 kohdalla.

[181] Samoin *T. Ellilä*, LM 1958 s. 170 s., joka myös vaatii, ettei tuleva lainsäädäntö saisi olla niin »yliakateeminen», että päädyttäisiin vain julistamaan, *ettei* tuomioistuin ole toimivaltainen, osoittamatta samalla jutun käsittelyyn oikeellista tuomioistuinta.

[182] Vrt. sotilasoikeudenkäyntiasioiden osalta ed. av:n 64 kohdalla.

[183] Vrt. *T. Ellilä*, ib.

10: 29.2). Tällaisissa tapauksissa olisi katsottava, ettei tuomioistuin, johon juttu on siirretty, saisi siirtää juttua takaisin siirron suorittaneeseen tuomioistuimeen, vaan jättäessään asian tutkimatta sen tulisi osoittaa asianosainen hankkimaan toimivaltakysymyksestä KKO:n ratkaisu.

Eräissä tapauksissa asianosainen voisi kuitenkin kokea tuomioistuimen viran puolesta suorittaman siirron niin haitalliseksi, että hän mieluummin jättää jutun sikseen kuin jatkaa sitä toisessa tuomioistuimessa. Toinen tuomioistuin (varsinkin VO) voi sijaita kaukana tai toisaalta asianosainen ei kenties halua vesioikeudelliseksi mieltämästään asiasta riideltävän paikallisessa yleisessä alioikeudessa. Joka tapauksessa siirrosta aiheutuu asian käsittelyn viivästymistä ja asianosaisille lisää oikeudenkäyntikuluja. Sen vuoksi tuomioistuimen olisi ennen siirron suorittamista varattava asianosaisille tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta. Jos kantaja/hakija vastustaa siirtoa, tulisi tuomioistuimen siirron sijasta jättää kanne/hakemus tutkimatta, jolloin asianosaisella olisi tilaisuus valittaa tästä tutkimattajättämispäätöksestä normaalissa järjestyksessä ylempään oikeuteen.

Mainittuihin uudistuksiin olisi syytä senkin vuoksi, ettei meillä ole asianajajapakkoa eikä -monopolia eivätkä sellaiset mielestäni ole toivottaviakaan, vaan suomalainen alioikeusprosessi yleensä on ja sen pitää ollakin kansanomaista. Tästä voi kuitenkin olla sellainen haitallinen seuraus, että asiallisessa suhteessa väärässä tuomioistuimessa vireille pantuja asioita tulee edelleenkin kaikesta informaatiosta huolimatta esiintymään oikeuskäytännössä. Toimivaltasäännösten uudistaminen ei vaatisi valtiolta lisämenojakaan, vaan päinvastoin säännöksiä järkeistämällä voitaisiin säästää sekä tuomioistuinten että oikeutta hakevien aikaa ja kustannuksia.[184]

---

[184] Tekstissä mainittuihin seikkoihin ovat kiinnittäneet huomiota myös *T. Ellilä*, mt. s. 172 av. 57 ja s. 284, *Halila*, DL 1975 s. 258, *sama*, LM 1982 s. 428 ja *Havansi*, LM 1980 s. 849 s.

ZUSAMMENFASSUNG

1. *Einleitung.* Finnlands gegenwärtiges Wassergesetz (WG) wurde am 19. 5. 61 (264) erlassen und trat am 1. 4. 62 in Kraft. In den letzten Jahren sind in Finnland die Gewässersachen wieder der Gegenstand einer großen öffentlichen Aufmerksamkeit gewesen. Anlaß hierzu haben einerseits die in den Medien behandelten Einzelfälle gegeben, andererseits die im Zusammenhang mit dem Gesetzentwurf geäußerte große Anzahl von Reformvorschlägen. Schon zu Beginn des letzten Jahrzehnts überreichten die Untersuchungskommission des WG sowie die Umweltkriminalitätskommission ihren Bericht. Neben sachrechtlichen Dingen wurden darin auch Bestimmungen über das Vorgehen in Gewässersachen berücksichtigt. Zugleich wurden die Notwendigkeit und der Status sowie der Zuständigkeitsbereich der Wassergerichte innerhalb des Gerichtswesens zum Gegenstand einer Neubewertung. Die Berichte enthielten alternative Modelle und eine Vielzahl von abweichenden Meinungen. Aufgrund des Berichts der Überprüfungskommission des WG wurde im Justizministerium ein Gesetzentwurf zur Änderung des WG angefertigt, woraufhin der Staatsrat am 15. 6. 78 beschloß, ein Gutachten vom Gesetzuntersuchungsausschuß zu erbitten. Der Untersuchungsausschuß prüfte den Entwurf kritisch in seinem umfangreichen und gründlichen Gutachten. Der letzte Beitrag in dieser Sache ist der Bericht einer vom Justizministerium ernannten Arbeitsgruppe zur Reform des WG vom 6. 11. 81, worin keine direkten Änderungen mehr enthalten sind hinsichtlich der Zuständigkeit des gegenwärtigen Wassergerichts und den ordentlichen Gerichten erster Instanz.

Mit der vorliegenden Abhandlung wird beabsichtigt, für das Wassergericht und das ordentliche Gericht erster Instanz (in der Folge Untergericht) die Bestimmung der gegenseitigen sachlichen Zuständigkeit

klarzulegen. Da die Befugnis des Wassergerichts (mit Ausnahme von zur Lösung der Sache beitragenden Fragen) hauptsächlich auf die im WG genannten Gewässersachen begrenzt ist (s. § 1 Kap. 14 WG), und da das Untergericht zu Gewässersachen zählende Fälle nur im Ausnahmefall behandeln darf (z.B. Vorabfragen oder bestimmte Kriminalsachen), ist die Grenzsetzung zwischen Wassersachen und übrigen, in nahem Zusammenhang dazu stehenden Sachen, von wesentlicher Bedeutung für das Forschungsresultat. Aus diesem Grunde erschien es nicht immer sinnvoll, die Forschungsaufgabe auf die Verteilung der Zuständigkeit allein in Wassersachen begrenzt zu betrachten. In vielen konkreten Fällen ist es geradezu von wesentlicher Bedeutung, ob es sich bei der zu entscheidenden Sache um eine Angelegenheit im Sinne des WG handelt. In dieser Hinsicht sind z.B. die Untersuchung von Vorabfragen und dem Begriff des unbeweglichen Gutes sehr bedeutungsvoll.

Die Wassergesetzgebung ist für unser Land von großer Bedeutung, gibt es hier doch ca. 60 000 Seen; rund 1/10 der Gesamtfläche sind Seen und Flüsse. Dazu grenzt unser Land sowohl im Süden als auch im Westen ans Meer. Der Energiebedarf unseres Landes wird weiterhin zu ca. 10 % durch Wasserkraft gedeckt. Die Wasserwege sind wichtige Verkehrsstraßen: rund 40 % des Holztransportes geschieht in Finnland auf dem Wasserwege; durch die Energiepreissteigerung ist diese Transportform günstiger als vordem geworden. Unsere umfangreiche Holzverarbeitungsindustrie benötigt reichlich Wasser für ihre Funktion, wodurch auch schädliche Abwässer entstehen. Die Binnenfischerei ist dazu von großer wirtschaftlicher Bedeutung. Die Nutzung unserer Gewässer für Freizeit und Tourismus nimmt ständig zu. Durch die Wassergesetzgebung sind auch die Fragen hinsichtlich des Grundwassers, der Gebrauchswasserversorgung sowie der Trockenlegung von Landwirtschafts- und Forstwirtschaftsland geregelt.

Die o.a. Industrie- und Gewerbezweige sind nur einige Beispiele für lebenswichtige Sektoren unserer Wirtschaft, die durch die Vorschriften des WG unmittelbar betroffen sind. Sie dürften jedoch bereits ausreichend aufzeigen, daß die Frage nach der Zuständigkeit in Gewässersachen nicht ohne praktische Bedeutung sein kann.

Für den überwiegenden Teil der Gewässersachen im Sinne des WG sind die am 1. 4. 1962 ihre Tätigkeit aufgenommenen Wassergerichte zuständig. Aus den Tabellen der öffentlichen Statistik Finnlands ist ersichtlich, daß beim Wassergericht die bei weitem größte Sachgruppe

von verschiedenen Anträgen gebildet wird. So wurden z.B. im Jahre 1981 von den drei Wassergerichten unseres Landes insgesamt 839 Rechtssachen behandelt, darunter 664 Anträge. Hiervon wieder bestand die größte Untergruppe aus Anträgen betreffend Baugenehmigungen in und an Gewässer, Grundwasserentnahme und das Ableiten von Abwässern.

2. *Begriffsdefinitionen und Eingrenzung der Untersuchungsaufgabe.*

Im finnischen Recht gehören nach der auch anderweitig allgemein gültigen Regel die Rechtssachen, d.h. die Rechtsstreit- und Strafsachen, in die sachliche Zuständigkeit der Untergerichte, falls nicht ausdrücklich anders verfügt ist. Die Art der Zuständigkeit der Untergerichte ist demgemäß, verglichen mit den Sondergerichten, primär. In unserer Gesetzgebung gibt es keine erschöpfende Aufzählung darüber, welcherart von Rechtssachen in die sachliche Zuständigkeit der Untergerichte gehören. Dagegen gründet sich die sachliche Zuständigkeit der Sondergerichte immer auf eine positivrechtliche Norm. Die Zuständigkeit der Sondergerichte erstreckt sich nur auf eine von positivrechtlichen Normen begrenzte Materie, während die Zuständigkeit der Untergerichte alle diejenigen Rechtssachen umfaßt, die nicht durch ausdrückliche Verfügungen davon ausgeschlossen sind. Demzufolge kann man sagen, daß die Zuständigkeit der Sondergerichte positiv beschränkt ist, die der Untergerichte dagegen negativ. Mit anderen Worten: die ursprüngliche Zuständigkeit der Untergerichte ist in bestimmten Rechtssachen den Sondergerichten delegiert worden.

Ein weiterer Unterschied zwischen den ordentlichen und den Sondergerichten, der in engem Zusammenhang mit dem Begriff der sachlichen Zuständigkeit steht, rührt daher, daß bei der Einrichtung von Sondergerichten, z.B. gerade von Wassergerichten, die Absicht bestand, ein solches Organ zu schaffen, das sowohl für die Entscheidung von rechtlichen als auch von administrativen Fragen dienlich sei. Hieraus ergibt sich, daß die Sondergerichte im allgemeinen in geringerem Maße Rechtssprechung anwenden als die ordentlichen Gerichte. In bestimmten Fällen kann nicht einmal gesagt werden, daß die Hauptaufgabe der Sondergerichte in der Rechtssprechung bestehe.

Die Verfügungen über die sachliche Zuständigkeit sind, im Unterschied zu einigen die örtliche Zuständigkeit in der Prozeßordnung be-

treffenden Forumbestimmungen, im finnischen Recht bedingungslose (absolute) und zwingende (indispositive) Rechtsnormen, wovon die Beteiligten nicht durch Vereinbarung abweichen dürfen. Bei uns kann sich also die sachliche Zuständigkeit eines Gerichts nicht auf eine von den Prozeßparteien geschlossene Prorogation gründen, wie es im Zivilprozeß hinsichtlich örtlicher Zuständigkeit mit einigem Vorbehalt möglich ist.

Aus dem Gesagten folgt, daß die sachliche Zuständigkeit eines Gerichts in unserem Recht eine sog. absolute Prozeßvoraussetzung ist, die das Gericht von Amts wegen zu berücksichtigen verpflichtet ist. Verordnungsgemäß kann das Fehlen einer solchen Prozeßbedingung weder nachgeholt noch behoben werden. Erkennt das Gericht sich als sachlich nicht zuständig in der Sache, so ist die Klage ex officio abzuweisen. Im Prinzip ist es von keinerlei Bedeutung für die sachliche Zuständigkeit eines Gerichts, daß von seiten der Beteiligten keine Feststellung oder Beanstandung hinsichtlich der Gesetzmäßigkeit des Gerichts vorliegt. In der Praxis ist jedoch ersichtlich, daß die Gerichte in Fällen, wo die Zuständigkeit entweder unklar war oder kein Einwand vorlag, eher willens zu einer Untersuchung der Sache waren als in gegensätzlichen Fällen.

De lege ferenda bin ich der Ansicht, es ergeben sich aus der herrschenden Systematik so viele Nachteile, daß die Beseitigung der gesamten Prozeßvoraussetzungsinstitution ernsthaft zu erwägen wäre. Dies wäre jedoch eine äußerst radikale Veränderung in Bezug auf die geltende Norm und wird sich vermutlich zumindest nicht in nächster Zukunft verwirklichen lassen. Deshalb sind andere leichter zu verwirklichende Mittel zu untersuchen, um die Nachteile der genannten Institution zu vermindern und die Effektivität und Elastizität des Prozesses zu vergrößern. Mit der vorliegenden Schrift wird ihrerseits bezweckt, das Erreichen dieses Ziels (hinsichtlich der Zuständigkeitsfrage) zu fördern.

3. *Historischer Überblick.* Historisch gesehen hat unser System, das auf dem zivilrechtlichen Eigentum der Wassergebiete beruht, seine eigene Bedeutung für die jeweiligen Forumanordnungen der wasserrechtlichen Regelungen. Als vereinigender Faktor zwischen den Zuständigkeitsregelungen der verschiedenen Epochen kann dies angesehen werden, daß der Schutz des Eigentumsrechts traditionell eine Angelegenheit der ordentlichen Gerichte war. Aus dem Gesagten ergibt sich u.a., dass die Frage nach der Kompetenz der Bauherren eines Wasserwerks im allge-

meinen zu unterscheiden ist von jener, aufgrund der Überlegung von Behörden entstandenen Erlaubnis- u.a. Norm, die in ihrer gegenwärtigen Bedeutung als wasserrechtlich zu bezeichnen ist.

Bis Inkrafttreten des WG waren die ordentlichen Gerichte beinahe ausschließlich befugt in wasserrechtlichen Streit- und Strafsachen. Dagegen wurde das Beschlußrecht in Hinsicht auf verschiedene wasserrechtliche Genehmigungsfragen allmählich von der Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte zunächst auf die Verwaltungsbehörden und später, nach einigen Zwischenphasen, auf das für diesen Zweck gegründete Sondergericht übertragen. Den Verwaltungsbehörden oblag es von altersher, das öffentliche Interesse (z.B. betreffend Hauptverkehrsstraßen) zu wahren.

Weiter haben bei der Grenzziehung zwischen den Aufgaben der Gerichte und denen der Verwaltungsbehörden die jeweils geltenden gesellschaftlichen, wirtschaftlichen und rechtlichen Verhältnisse sowie die materiell-rechtliche Gesetzgebung, z.B. die Verstärkung der Monarchie und die regalrechtliche Auffassung im 16. und 17. Jh., ihrerseits zum Anwachsen der Beschlußgewalt der Verwaltungsbehörden beigetragen. In die gleiche Richtung hin hat die allgemeine Entwicklung des Verwaltungsapparats geführt. Andererseits hat man mit der Entwicklung des rechtlichen Denkens begonnen, in der Gerichtsinstitution einen wichtigen Bürgen des Rechtsschutzes des Einzelnen auch gegen die Staatsgewalt zu sehen. Seit dem Ende des 19. Jh.s hat sich auf die Umformung unseres wasserrechtlichen Systems am stärksten die grosse Expansion der Industrie und ihr Nutzungsbedarf der Gewässer ausgewirkt sowie die daraus entstandenen Widersprüche. Das Wasserrechtsgesetz mit seinen ergänzenden Sonder- und Ausnahmegesetzen und das heutige WG sind alle während des Veränderungsprozesses entstanden, in welchem unser Land sich aus einer statischen Agrargesellschaft in eine industrialisierte verstädterte Gesellschaft entwickelt hat. So erklärt sich die Entwicklung in Richtung auf die Verwaltungs- und Sondergerichtsmodelle des 20. Jh.s. zu einem großen Teil durch die gesellschaftliche und materiell-rechtliche Grundlage sowie durch die Anforderungen der wirtschaftlichen Realitäten. Hierauf führt im Grunde auch die aus historischer Sicht erkennbare Schmälerung des Zuständigkeitsbereiches der ordentlichen Untergerichte zurück. Von den Untergerichten sind die Aufgaben jedoch nicht auf reine Verwaltungsbehörden geleitet worden, sondern auf speziell für bestimmte Zwecke eingerichtete Sondergerichte (z.B. das

Wassergericht). Für die Entstehung der Wassergerichte und der ihnen zustehenden umfangreichen Befugnis wieder war die in Gewässersachen geforderte besondere Sachkenntnis von entscheidender Bedeutung, wobei der Schwerpunkt gemäß den damaligen Anforderungen auf der technischen Sachkenntnis liegt.

4. *Vergleichende Gesichtspunkte.* Ein den finnischen und schwedischen Verhältnissen entsprechendes, in seinen Grundzügen zivilrechtliches System ist auch in Norwegen, Island und in gewisser Hinsicht auch in England gültig. Dieses System geht ja zurück auf die Gesellschafts- und Rechtsordnung der alten germanischen Völker. Dagegen herrscht in den mittel- und südeuropäischen Ländern, mit Ausnahme von England, sowie in Dänemark die auf das römische Recht zurückgehende Einteilung der Gewässer in öffentliche Gewässer und private Wassergebiete. In den genannten Ländern können öffentliche, für gewöhnlich größere Gewässer, nicht in privaten Besitz gelangen, sondern sie stehen dem Gemeingebrauch zu. Als dritte Gruppe kann man heute die Länder Osteuropas halten, deren Gewässer in der Hauptsache Staatseigentum sind.

Die Behandlung von wasserrechtlichen Genehmigungsfragen obliegt anderweitig im allgemeinen den Verwaltungsbehörden und nicht den gerichtlichen Instanzen. Für wasserrechtliche Streit- und Strafsachen dagegen sind im allgemeinen die ordentlichen Untergerichte zuständig, wenn auch mit Ausnahmen von der Regel. Gegen diesen Hintergrund betrachtet haben bei uns in Finnland die Wassergerichte eine außergewöhnlich umfangreiche Zuständigkeit in Wassersachen. Bei der Untersuchung der wasserrechtlichen Verfahrenssysteme in vielen anderen Ländern ist jedoch zu beachten, daß hier die öffentlichen, meist größeren Gewässer entweder im Allgemeingebrauch stehen oder Staatsbesitz bilden und demnach nicht Gegenstand des privaten Eigentumsrechts sein können. Unter diesen Gegebenheiten ist es zweckdienlich, daß die Behandlung von Anträgen in Bezug auf öffentliche Gewässer in die Zuständigkeit von Verwaltungsbehörden fallen. In Finnland ist die Situation in dieser Beziehung unterschiedlich, da bei uns die Gewässer grösstenteils in privatem Besitz stehen. Aus diesem Grunde stellt unser System spezifische Forderungen an die Behandlung von Wasserfragen. Insbesondere gilt das für die Handhabung von Entschädigungssachen.

5. *Von der Beschaffenheit des Wassergerichts.* Im allgemeinen herrscht bei uns die feste Meinung vor, das Wassergericht sei ein unabhängiges (Sonder-) Gericht. Diese Auffassung gilt meines Erachtens für unwiderlegbar. Zu disputieren wäre dagegen die Frage, in welche Linie der Sondergerichte das Wassergericht am ehesten zu zählen wäre. In der traditionellen Gliederung ist die Rechtsstellung der Wassergerichte unter den zivil-, straf- und verwaltungsrechtlichen Sondergerichten eine zweiteilige, da in ihren Aufgabenbereich teils Streit- und Strafsachen, teils administrative Angelegenheiten fallen. Der Beschaffenheit der Wassergerichte in unserem Gerichtssystem entspricht meines Erachtens am besten die Benennung *gemischtes Gericht*, will man überhaupt auf der traditionellen Gliederung bestehen. Von der Forschungsaufgabe her ist es jedoch nicht relevant, die Wassergerichte in die Sondergerichte einer bestimmten Linie einzureihen. In der vorliegenden Untersuchung wird allein versucht klarzulegen, welcherart von Aufgaben den Wassergerichten obliegen. In dieser Hinsicht könnte das Wassergericht schlicht als *Sondergericht für Gewässersachen* bezeichnet werden.

6. *Allgemeinverfügung zur Zuständigkeit in Gewässersachen sowie von Behandlung und Beschaffenheit der Gewässersachen.* Die Allgemeinvorschrift zur Zuständigkeit in Gewässersachen ist in § 1 Kap. 14 WG enthalten. Die genannt Gesetzesstelle lautet wie folgt:

> »Sachen, in denen die Vorschriften dieses Gesetzes oder, gemäß Absatz 22, frühere Gesetzesvorschriften anzuwenden sind, sind Gewässersachen. Zuständig für diese sind, soweit nicht hinsichtlich einer Sache anders verfügt ist, das Wassergericht sowie als nächsthöhere Rechtsstufen das Wasserobergericht, das Oberste Verwaltungsgericht und das Oberste Gericht gemäß dem, was im Anschluß verfügt ist.
>
> Das in Absatz 1 Gesagte hindert ein Ordentliches Gericht oder eine andere Verwaltungsbehörde nicht an der Anwendung dieser Gesetzesvorschriften in ihnen obliegenden Sachen in Form einer Vorabfrage oder akzessorischen Sache.
>
> Das Wassergericht kann, wenn den §§ 3–5 dieses Kapitels nicht anders folgt, in Zusammenhang mit Gewässersachen auch eine zur Lösung der Sache beitragende Frage untersuchen, die keine Gewässersache ist.«

In unserer rechtlichen Gliederung ist das WG mit seinen Vorschriften der wichtigste Teil der aus einem speziellen Sachganzen gebildeten Wassergesetzgebung, die allerdings auch Anknüpfungspunkte zur übrigen Gesetzgebung hat. Das WG enthält beinahe alle die Nutzung der Gewässer betreffenden sachlichen bzw. materiellen Vorschriften sowie

auch die formalen oder prozessualen Vorschriften für das jeweilige Verfahren. Mit dem Wassergesetz ist ja bezweckt worden, die mit den Wassersachen verknüpften Rechtsfragen als Gesamtheit zu regeln. Hieraus ergab sich, daß die Gewässerfragen qualitätsmäßig recht unterschiedlicher Natur sind, worauf auch schon früher hingewiesen wurde. In vielleicht größerem Maße als auf irgendeinem anderen Gebiet wechseln und überschneiden sich in der Wassergesetzgebung die zu den verschiedenen Rechtsgebieten, wie z.B. zum Verwaltungs-, Straf- und Prozeßrecht gehörenden Vorschriften. So können auch die auf wasserrechtlichen Vorschriften beruhenden Sachen, also die Gewässersachen, gewöhnliche Prozeßsachen bzw. Streit- und Strafsachen, Verwaltungs- oder verwaltungsrechtliche Jurisdiktion, Amtshilfe oder gemischte Sachen sein.

Aus dem Gesagten geht auch hervor, daß nicht alle Gewässersachen in derselben Ordnung und oft nicht einmal in denselben Instanzen behandelt werden können. In Abs. 1 § 7 Kap. 14 WG sind die im Wassergericht zu behandelnden Gewässersachen gegenwärtig aufgrund des darin anzuwendenden Verfahrens, d.h. prozessual, in fünf Gruppen aufgeteilt, nämlich in Antrags-, Streit-, Straf-, Berufungs- und Amtshilfesachen.

7. *Streitsachen.* Bisher sind in unseren Wassergerichten verhältnismäßig wenige Streitsachen behandelt worden. Die meisten Entschädigungsforderungen sind in unseren Wassergerichten in Zusammenhang mit verschiedenen Erlaubnisanträgen entschieden worden oder getrennt in der für Antragssachen vorgeschriebenen Ordnung. Hieraus kann man wohl die Schlußfolgerung ziehen, daß es in der Praxis entweder keinen Bedarf gegeben hat, oder daß man aus Unkenntnis nicht verstanden hat, alle im WG verankerten Möglichkeiten zu nutzen zur wasserrechtlichen Klageerhebung vor dem Wassergericht. Auf Unkenntnis deuten auch die zahlreichen Fälle, in denen versucht wurde, vor ordentlichen Gerichten einen Prozeß zu führen in Sachen, die in die Zuständigkeit der Wassergerichte fallen.

In der Rechtspraxis wird die Zuständigkeit des Wassergerichts in Streitsachen betreffend *Leistungsklagen* hauptsächlich dadurch bestimmt, ob angesehen wird, daß die der Klage zugrunde liegende Handlung gegen das WG verstoßende Folgen verursacht. Im Grunde kann die Handlung, welche eine gegen das WG verstoßende Folge verursacht, beinahe jeder beliebiger Art sein. In den Begründungen der Beschlüsse

hinsichtlich der Zuständigkeit stützt man sich vor allem auf den Wortlaut Abs. 3 § 7 Kap. 14 WG. Als Gesetzesstelle werden meist die Vorschriften von § 1 Kap. 14 und § 7 Kap. 14 genannt. Beim Erlassen des Wassergesetzes dürfte man jedoch kaum beabsichtigt haben, daß das Wassergericht alle die Fälle untersucht, in denen auf das Gewässer oder die Gewässerverhältnisse eine schädliche Wirkung verursacht worden ist. Forderte man dies bedingungslos, könnte es in der Praxis zu ganz speziellen Situationen führen. Als Begrenzung für die Zuständigkeit des Wassergerichts ließe sich anführen, was Prof. *Erkki J. Hollo* in seiner Dissertation »Der Inhalt der Gewässerschutzklausel im finnischen Wassergesetz» im Hinblick auf das materielle Recht präzisierend zum Begriff der wasserrechtlichen Schädigung gesagt hat. Danach handelt es sich nur dann um einen in die Zuständigkeit des Wassergerichts gehörenden wasserrechtlichen Schaden, wenn die Berechtigung zu einer Handlung oder Maßnahme sowie das Fehlen der Berechtigung aus den Vorschriften des WG ableitbar sind.

Damit eine Leistungsklage im Sinne von Abs. 3 § 7 Kap. 14 WG in die Zuständigkeit des Wassergerichts fällt, muß sie das Verbot einer gegen das WG verstoßenden Handlung fordern, oder die Wiederherstellung der früheren Verhältnisse oder Schadenersatz wegen einer unerlaubten Maßnahme. Liegt in der Sache nicht gleichzeitig ein Strafantrag vor, kann das ordentliche Untergericht keineswegs zuständig sein, sondern befugt ist allein das Wassergericht. Dies trifft auch dann zu, wenn die Entschädigung von Personen gefordert wird, die nicht selbst einer gegen das WG verstoßenden Massnahme schuldig sind, sondern aus anderen Gründen, z.B. wegen Vernachlässigung der Überwachungspflicht oder gemäß der Verwalterpflichten, für den entstandenen Schaden haften. Die Entschädigungsforderung kann ebensogut auf einem unmittelbar wie einem mittelbar entstandenen Schaden beruhen. Die Zuständigkeit des Wassergerichts wird auch nicht dadurch ausgeschaltet, daß mit dem Übertreten des WG gleichzeitig die Bestimmungen eines weiteren Gesetzes verletzt wurden, wenn die *Folgen des Verstoßes gegen das WG in dem Fall als Hauptsache angesehen wird.* Dabei kann das Wassergericht in materieller Hinsicht neben dem WG auch die Verfügungen anderer Gesetze anwenden.

Bei *Feststellungsklagen* im Rahmen der Zuständigkeit der Wassergerichte muß es sich um die Lage oder Breite einer Fahrrinne oder um Rechte und Pflichten handeln, die auf einem Beschluß gemäß WG oder

früherer Gesetzgebung beruhen. Den genannten Beschlüssen in gewisser Beziehung gleichzusetzen sind auch *Verträge*, die entsprechende Rechte und Verpflichtungen beinhalten. Alles in allem ist das Gebiet der in die Zuständigkeit der Wassergerichte zählenden Feststellungsklagen äußerst umfangreich, aber reine Feststellungsklagen sind vor den Wassergerichten praktisch kaum erhoben worden, sondern im allgemeinen ist gleichzeitig der Anspruch geltend gemacht worden, dem Beklagten eine Leistung aufzuerlegen. Problematische Situationen können vor allem in Bezug auf Klagen entstehen, die auf einer Vereinbarung beruhen. In solchem Falle setzt die Zuständigkeit des Wassergerichtes voraus, daß für die Beilegung der entstandenen Meinungsverschiedenheit, auch ohne den in Frage stehenden Vertrag, aufgrund der diesbezüglichen Vorschriften des WG das Wassergericht für zuständig anzusehen wäre.

Im WG sind eine grosse Anzahl von in die Zuständigkeit der Wassergerichte fallenden *Sachen festgesetzt, in denen einzeln Klage erhoben* werden muß. Hierbei beschränkt sich die Zuständigkeit der Wassergerichte allein auf die im Gesetz ausdrücklich angeführten und auf denselben gleichzuordnende Sachen. Vom praktischen Standpunkt her kann wohl die Gruppe von verschiedenen gesellschaftsrechtlichen Klagen als die wichtigste angesehen werden. Prizipiell von Bedeutung ist auch die Vorschrift betreffend Rechtsstreit in Sachen des *Rechts auf Wasserkraft*. Diese Vorschrift bezieht sich wohl auf die Anstrengung eines wasserrechtlichen Zivilprozesses vor dem Wassergericht, wenngleich das nicht ausdrücklich gesagt wird. Das Wassergericht kann in diesem Zusammenhang vermutlich auch Streitfragen hinsichtlich des Nutzrechts von Wasserkraft untersuchen ungeachtet der Tatsache, daß solches Nutzungsrecht gemäß seiner Beschaffenheit zum liegenden Gut gezählt wird. Die genannte Vorschrift berechtigt das Wassergericht jedoch nicht zur Untersuchung in Streitfällen, die das Besitzrecht an einem Wassergebiet selbst betreffen.

Ein besonderes Vorgehen ist für Sachen im *Flößereischäden* verfügt; diese müssen vor der wassergerichtlichen Verhandlung in einem speziellen Schiedsverfahren untersucht werden. Das vorausgehende Schiedsverfahren ist in diesem Falle notwendige Prozeßvoraussetzung für die Zuständigkeit der Wassergerichte. Eine Ausnahme bilden jedoch die auf einer strafbaren Handlung beruhenden Ersatzansprüche in dem Fall, wenn sie in Zusammenhang mit einer Strafsache vorgetragen werden.

8. *Vorabfragen und akzessorische Sachen.* In Abs. 2 § 1 Kap. 14 WG wird verfügt, daß das in Absatz 1 Gesagte (über die Zuständigkeit des Wassergerichts) keinen Hinderungsmoment bildet für ein ordentliches Gericht oder eine andere Behörde, in einer ihnen obliegenden Sache die Vorschriften des WG entweder als Vorabfrage oder als Akzession anzuwenden. Im Hinblick auf unser positives Recht ist diese Bestimmung einmalig. Hier wird zum ersten Mal in einem Gesetz *allgemein* festgestellt, daß ein ordentliches Gericht Vorschriften anwenden kann, die in den Sonderprozeß gehören. Ratio der Vorschrift sind rein praktische Gründe gewesen.

Gemäß Abs. 3 § 1 Kap. 14 WG kann das Wassergericht weiter, wenn aus den Vorschriften der §§ 3–5 nicht anders folgt, in Zusammenhang mit Gewässersachen auch eine zur Lösung der Sache beitragende Frage untersuchen, die selbst keine Gewässersache ist. Als selbständige Streitsache würde eine solche Sache in die Zuständigkeit einer anderen Instanz, meist in die eines ordentlichen Untergerichts fallen.

Damit das Wassergericht in einer Angelegenheit, die keine Gewässersache ist, Untersuchungen anstellen kann, müssen aufgrund der genannten Gesetzesstelle die folgenden vier Bedingungen erfüllt sein:

1) die Hauptsache selbst muß eine Gewässersache sein,
2) die Frage kann durch das Wassergericht nur in Zusammenhang mit der Hauptsache untersucht werden,
3) die Frage muß zur Lösung der Hauptsache beitragen und
4) es darf sich nicht um eine Sache handeln, für die nach den Vorschriften in den §§ 3–5 Kap. 14 WG ein ordentliches Gericht oder eine andere Behörde zuständig ist.

9. *Von der Zuständigkeit der Wassergerichte ausgeschlossene Streitsachen.* In § 3 Kap. 14 WG wird ausdrücklich verfügt: »Das Wassergericht untersuche nicht Streitsachen betreffend Eigentum an unbeweglichem Gut oder den Grenzverlauf eines Grundstücks oder das Mietsverhältnis.«

Aus dem Wortlaut der oben die Behandlung von Vorabfragen betreffenden Ausnahmebestimmung (Abs. 3 § 1 Kap. 14 WG) »falls aus den Vorschriften der §§ 3–5 dieses Kapitels nicht anders folgt» geht hervor, dass das Wassergericht auch dann nicht Streitfragen über das Eigentumsrecht an unbeweglichem Gut oder den Grenzverlauf oder das Mietsverhältnis untersuchen kann, wenn diese als Vorabfragen zur Lösung einer Gewässersache beitragen könnten.

Zusätzlich zum Rechtsstreit in Immobiliensachen sind im WG (§ 4 Kap. 14) ausdrücklich die seerechtlichen Sachen von der Zuständigkeit der Wassergerichte ausgeschlossen. Es wird angesehen, daß die diesbezügliche Bestimmung auch Verunreinigungsschäden, vor allem also Ölschäden betrifft, die durch den Schiffsverkehr verursacht sind.

10. *Strafsachen.* Über die Zuständigkeit der Wassergerichte und der Untergerichte in Strafsachen gemäß dem WG ist in § 5 Kap. 14 verfügt. Was Grundfragen anbelangt, ist das Forum in wasserrechtlichen Strafsachen wahlfrei gestellt. Dem Kläger oder Sacheigentümer steht nach § 5 Kap. 14 WG die Möglichkeit zu, als Forum für den Rechtshandel entweder das zuständige Wassergericht oder ein Untergericht zu wählen in solchen Fällen, wo die Entscheidung in der Sache keine spezielle Kenntnis von Gewässersachen voraussetzt und wo es sich nicht gleichzeitig um ein Delikt im Sinne des Strafrechts handelt. Zuständig ist dasjenige Wassergericht, in dessen Tätigkeitsgebiet die Handlung begangen wurde oder die Wasserverhältnisse durch die Wirkung der Handlung hauptsächlich betroffen sind (Abs. 2 § 10 Kap. 15 WG). Die Zuständigkeit des ordentlichen Gerichts wieder ergibt sich aus den Vorschriften der allgemeinen Prozeßordnung, d.h. daraus, wo die Tat begangen wurde oder wo der Schaden entstand.

Die konkurrierende Kompetenz der ordentlichen Untergerichte ist in wasserrechtlichen Strafsachen nicht vollkommen. Die Vorschrift Abs. 1 § 5 Kap. 14 WG verpflichtet in fine nämlich den Kläger, in der Strafsache vor einem Wassergericht Klage zu erheben, »wenn die Lösung der Sache eine besondere Kenntnis in Gewässersachen voraussetzt». Der Sinn der Vorschrift ist die Nutzbarmachung der Sachkenntnis, die das Wassergericht im vorliegenden Fall bietet. Der Kläger hat dabei nicht die freie Wahlmöglichkeit, was das Forum anbelangt, sondern in der Sache ist vor dem Wassergericht Klage zu erheben.

Die Zuständigkeit des Wassergerichts in einer wasserrechtlichen Sache kann in bestimmten Fällen ganz ausgeschlossen werden, wobei dann auf ein ordentliches Gericht die alleinige Zuständigkeit übertragen ist. Das ist nach Abs. 2 § 5 Kap. 14 WG dann der Fall, wenn die im WG als strafbar verfügte Tat auch eine im Sinne des allgemeinen Strafrechts strafbare Handlung enthält, für welche die im Strafgesetz verfügte Strafe härter ist als die Strafe gemäß WG. Diese Vorschrift ist dem Gesetz aus dem Grunde beigefügt worden, daß die Strafvorschriften des WG wie im allgemeinen auch die der übrigen Sondergesetze in derartigen Fällen als

zweitrangig angesehen werden. Bei uns wird ja im allgemeinen die Beschaffenheit einer Strafsache von dem in die Tat eingehenden, am härtesten zu bestrafenden Delikt her bestimmt. Es wäre wohl widersinnig, wenn das Wassergericht hauptsächlich gestützt auf das allgemeine Strafgesetz zu Strafen verurteilen müßte.

In einem wasserrechtlichen Strafprozeß geht es in erster Linie um die Verordnung einer strafrechtlichen Sanktion bzw. Straffolge für die vorliegende Handlung oder Unterlassung. In § 5 Kap. 14 WG ist jedoch von einer Klage und den im Zusammenhang damit vorzutragenden Forderungen die Rede. Darunter versteht man die auf dieselbe Tat zurückgehenden Schadensersatz-, Wiederherstellungs- und Verbotsansprüche. Die Parteien können in Zusammenhang mit einer wasserrechtlichen Strafsache Ersatz für einen ihnen zugefügten Schaden fordern, die Wiederherstellung vorheriger Verhältnisse oder das Verbot dem Kläger gegenüber, eine gegen das WG verstoßende Tätigkeit auszuüben. Werden solche Forderungen gesondert vom Strafantrag vorgetragen, sind sie in der Regel vor das Wassergericht zu bringen, entweder gemäß der Vorschrift für die Ordnung in Streitsachen (Abs. 3 § 7 Kap. 14 WG) oder, was bestimmte Anfechtungsforderungen betrifft, in der laut Abs. 1 § 3 Kap. 21 WG für Rechtshilfe verfügten Ordnung. In Zusammenhang mit einem Strafantrag vorgetragen können alle derartigen Forderungen auch von ordentlichen Gerichten untersucht werden, wobei die Untersuchung in derselben strafprozessualen Ordnung verläuft wie der Strafantrag.

11. *Zusammenfassung und Schlußfolgerungen.* Als primäres Unterscheidungskriterium für die Zuständigkeit der Wassergerichte und der Untergerichte wurde in der vorliegenden Schrift die Frage danach gestellt, ob in der Sache die Vorschriften des WG oder, gemäß Kap. 22 WG, die Vorschriften früherer Gesetze anzuwenden sind. Dementsprechende Sachen sind Gewässersachen (§ 1 Kap. 14 WG); also muß in bestimmten konkreten Fällen erst geklärt werden, ob es sich dabei um eine Gewässersache handelt oder nicht. Zentrales Thema in der Klarlegung der Zuständigkeitsfrage ist also, ob eine Gewässersache im Sinne des WG vorliegt. Das Gericht muß selbst ex officio diese Frage bzw. die *Beschaffenheit der Sache* entscheiden, bevor die Frage untersucht wird. Es handelt sich hier um eine sog. absolute Prozeßvoraussetzung. Die Beschaffenheit der Sache, also hier die Frage danach, ob die Sache gemäß WG eine Gewässersache ist, bestimmt sich durch die Art des Rechts-

verhältnisses des Streitgegenstandes. Die Art des Rechtsverhältnisses wieder wird durch den Antrag des Klägers, d.h. die Klage bestimmt. Der Kläger muß sich in seinem Antrag nicht ausdrücklich auf die Vorschriften des WG beziehen. Ausschlaggebend für die Beschaffenheit der Sache ist allein das Faktum, daß auf die Rechtsverhältnisse, worauf sich der Klageantrag bezieht, die Vorschriften des WG anzuwenden sind. Der Kläger muß bei Bedarf den Erweis dafür bringen, daß ein Gewässer oder Grundwasser im Sinne des WG vorliegt. Andererseits reicht für die Begründung der Zuständigkeit allein die Behauptung des Klägers aus, daß Gewässer oder Grundwasser entgegen den Vorschriften des WG beschädigt wurde – falls nicht umstritten ist, daß wirklich Gewässer oder Grundwasser in Frage steht. Für viele Fälle kann aus den Vorschriften des 2. und 3. Abs. § 1 Kap. 14 WG die Schlußfolgerung abgeleitet werden, daß für die Beschaffenheit des Falles die Art der Hauptsache entscheidend ist. Das für die Hauptsache zuständige Untergericht oder (mit einigen Ausnahmen) das Wassergericht kann in dem Zusammenhang auch solche Vorabfragen, akzessorische oder zur Lösung des Falles beitragende Fragen untersuchen, die an sich als selbständige Sachen nicht in die Zuständigkeit der genannten Gerichte fallen. Problematisch bei der Entscheidung der Zuständigkeitsfrage ist in bestimmten Fällen die Bestimmung dessen, was als Hauptstreitgegenstand und was nur als Vorabfrage, akzessorische oder als eine zur Lösung des Falls beitragende Frage anzusehen ist.

Derartige Nachteile könnten vermieden oder wenigstens vermindert werden, wenn das Gesetz spezielle Kumulationsregeln enthielte und die Möglichkeit zu alternativen Foren bestünde, sodaß eine Sache in ihrer Gesamtheit von ein und derselben Instanz untersucht würde. Die Vorschriften in Abs. 2 und 3 § 1 Kap. 14 WG sind in dieser Hinsicht nicht ausreichend, da sie das »Jonglieren» mit einem zuweilen mehrdeutigen und unklaren Begriff der Hauptsache voraussetzen.

OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO

(Eksponentti osoittaa alaviitteen numeron)

SOO

p. 12. 9. 1905, JFT 1906, Bilaga (senare delen) s. 31a n:o 25 s. 515
p. 21. 1. 1908, JFT 1909 s. 535–537 90[136]
p. 15. 3. 1911, LM 1911 s. 134–136 100[193]
p. 12. 6. 1911, JFT 1912, Bilaga s. 183a 100[194]

KKO

Vuosikirjat

1920 T II 237 219[17]
1921 P II 936 402[294]
1924 T I 29 98[185]
1924 T II 194 465[54]
1927 II 505 329[103]
1928 I 13 103[207]
1930 II 320 283[47]
1931 I 35 409[4]
1934 I 68 98[185]
1934 II 328 252
1935 II 70 329[103]
1935 II 371 15[34]
1936 II 87 329[103]
1937 II 83 441[79]
1937 II 444 329[103]
1938 I 13 57[107]
1939 II 519 329[103]
1942 II 51 103[207]
1948 II 66 345
1948 II 310 521[125]
1950 II 275 57[107]
1950 II 318 387[237]
1952 I 15 94[160]
1952 II 94 283[47]
1953 II 35 ja 38 15[34]
1953 II 129 56[105], 57[107]
1954 II 13 56[105], 57[107]
1955 I 1 224
1957 II 33 111
1958 II 41 209
1958 II 74 209[139]
1958 II 118 ja 119 59[112]
1959 II 11 103[207]
1959 II 59 209[139]
1961 II 6 375
1961 II 50 345
1962 II 133 333
1963 II 88 283[47]
1967 II 15 487[44]
1967 II 54 283[47]
1967 II 67 279 s., 510[97]
1967 II 112 190
1968 II 2 308, 312, 316, 425[50] 458[36], 510[97]
1968 II 55 283[47]
1968 II 92 536 s.
1969 I 5 465[54]
1970 II 55 15[34]
1971 II 57 343 s.
1973 II 13 338 s., 344, 510[97]
1973 II 25 196[101]
1973 II 82 203, 496[65], 508
1974 II 22 15[34]
1974 II 33 196, 282[45]
1974 II 65 305[74]
1975 II 7 192
1975 II 27 279–282, 510[97]
1975 II 32 349
1975 II 58 243, 325
1975 II 88 305[74]
1976 II 16 574
1977 II 46 306[75]
1978 II 29 220[23]
1979 II 25 306

1979 II 49 252, 352[153]
1979 II 116 348
1979 II 137 283[47]
1980 I 3 209, 210
1980 II 20 283[47]
1980 II 85 236[89], 243[119], 296, 304, 324
1980 II 121 545
1981 I 2 15[35]
1981 II 2 253
1981 II 26 212
1981 II 27 260, 349[152]
1981 II 157 545
1982 II 151 204[123], 514
1983 II 16 (= KKO t. 8. 2. 1983 n:o 4133/82) 196 s.
1983 II 40 (= KKO t. 8. 4. 1983 n:o 1952/82) 465
1983 II 56 (= KKO p. 2. 5. 1983 n:o 4220/83) 539

Taltiot

t. 15. 11. 1924 (DL 1925, oik.tap. s. 2) 347[147]
t. 7. 12. 1928 n:o 349 (Haataja II s. 462 av. 1) 100[192]
t. 25. 9. 1934 n:o 421 (Haataja III s. 233 av. 2) 104[210]
t. 28. 8. 1950 (LM 1951 s. 174) 104[210]
p. 6. 8. 1953 (DL 1953, oik.tap. s. 70) 430[67]
p. 31. 5. 1967 n:o 1385 (N:o 3 V.A.D. 1965)/VYO p. 8. 6. 1965 n:o 15/1964 421
p. 18. 10. 1967 n:o 2449 (N:o 387/195 V.D. 1966) 345[142], 512
p. 10. 1. 1968 n:o 31 (N:o 7 V.A.D. 1966)/VYO p. 25. 10. 1966 391
p. 21. 2. 1968 n:o 557 (Lager s. 132 av. 18) 33[14]
t. 11. 3. 1968 n:o 726 (N:o 3 V.A.D. 1967)/VYO p. 2. 6. 1967 326[99]
p. 25. 2. 1969 n:o 528 (N:o V.A.D. 1968)/VYO p. 28. 5. 1968 (VYD 23/1966) 420, 421
p. 1. 10. 1969 n:o 2086 (Vuori, LM 1977 s. 36 s.) 329[103]
p. 17. 10. 1969 n:o 2245 (N:o 441/224 V.D. 1969)/VHO p. 25. 4. 1969 n:o 40 436 s.
t. 14. 10. 1970 n:o 2145 (N:o 93 R.D. 1970) 291, 301, 310
p. 20. 10. 1971 n:o 2438 (N:o 172 R.D. 1971)/HHO t. 27. 1. 1971 n:o 664 315
p. 10. 3. 1972 n:o 601 (N:o 486 RD 1971)/THO t. 7. 5. 1971 n:o 235 329, 413[26]
p. 16. 6. 1972 n:o 1102 (N:o 4 V.A.D. 1971)/VYO p. 3. 6. 1970 (1970 VYD 13) 396[285]
p. 3. 10. 1972 n:o 1540 (N:o 600 R.D. 1971)/THO t. 24. 6. 1971 n:o 301 314, 316
p. 22. 12. 1972 n:o 2523/VYO p. 9. 6. 1972 (VYD 4/1972) 503
t. 2. 3. 1973 n:o 2761/72 (N:o 464 R.D. 1972) 294, 310
t. 15. 5. 1973 n:o 217 (N:o 253 R.D. 1972)/THO t. 28. 1. 1972 n:o 531 465[54]
t. 15. 5. 1973 n:o 218 (N:o 254 R.D. 1972)/THO t. 28. 1. 1972 n:o 532 465[54]
p. 30. 11. 1973 n:o 2740 (Vuori, LM 1977 s. 35) 329[103]
p. 5. 12. 1973 n:o 2479 (537/271 V.D. 1973)/VHO p. 8. 6. 1973 n:o I/111 505
p. 29. 1. 1974 n:o 2686/73 (N:o 475/236 V.D. 1972) 524 s.
p. 28. 2. 1974 n:o 2585/73/VYO p. 9. 3. 1971 (VYD 29/1969)/ISVO p. 17. 1. 1969 n:o 90 487[44]
p. 27. 3. 1974 n:o 379/HHO p. 23. 5. 1973 n:o 109 (V 1971/17) 324
p. 6. 9. 1974 n:o 925 (N:o 11 V.A.D. 1972)/VYO p. 9. 6. 1972 (VYD 38/1971)/LSVO p. 19. 8. 1971 487[44]
p. 10. 9. 1974 n:o 1414 (N:o 16 V.A.D. 1972)/VYO p. 27. 10. 1972 (VYD 20/1971) 468
p. 26. 9. 1974 n:o 926 (N:o 562/280 V.D. 1972)/THO p. 13. 6. 1972 n:o 523 500 s., 515
p. 8. 10. 1974 n:o 924 (N:o 7 V.A.D. 1972)/VYO p. 30. 3. 1972 (VYD 5/1971) 391
p. 10. 10. 1974 n:o 1162 (N:o 15 V.A.D. 1972) 386
p. 14. 2. 1975 n:o 2710/74 (N:o 12 VAD 1973)/VYO p. 7. 11. 1973 (VYD 6/1972) 421
t. 20. 5. 1975 n:o 822 (N:o 321 R.D. 1974) 362
p. 30. 9. 1975 n:o 1612 (N:o 3 V.A.D. 1974)/VYO p. 21. 2. 1974 (VYD 15/1972) 324[94]
p. 17. 10. 1975 n:o 1194 (N:o 4 VAD 1974)/VYO p. 10. 5. 1974 (VYD 39/1973) 296
p. 14. 9. 1976 n:o 944 (N:o 11 V.A.D. 1973)/VYO p. 11. 10. 1973 VYD 29/1972)/ISVO p. 17. 7. 1972 487[44]

p. 10. 11. 1976 n:o 1645 (N:o 5 VAD 1975)/VYO p. 8. 12. 1975 (VYD 37/1975) 322
p. 6. 5. 1977 n:o 212/VYO p. 10. 11. 1972 (VYD 21/1971)/ISVO p. 7. 5. 1971 487[44]
p. 10. 2. 1978 n:o 3033/77/THO p. 28. 4. 1975 n:o 458 471[6], 478, 479[32], 488 s.
p. 22. 3. 1978 n:o 2234/77 (N:o 48 R.D. 1975)/HHO t. 4. 12. 1974 n:o 611 465
t. 22. 9. 1978 n:o 1773 (N:o 1 VAD 1976)/VYO p. 5. 11. 1975 (VYD 32/1975) 296
p. 17. 5. 1979 n:o 1041 (V 79/156) THO p. 30. 11. 1978 n:o 2980 538
p. 29. 8. 1979 n:o 1065 (N:o 7 VAD 1976)/VYO p. 11. 12. 1975 (VYD 10/1975)/PSVO p. 12. 11. 1974 n:o 89/74/I 437 s.
p. 4. 9. 1979 n:o 1324 (N:o 266/134 V.D. 1976)/HHO p. 6. 1. 1976 n:o 1018 489 s.
t. 28. 12. 1979 n:o 3607 (N:o 6 VAD 1975)/KHO p. 14. 11. 1972 n:o 4386/72/VYO p. 25. 9. 1975 (VYD 1973 N:o 1)/PSVO p. 22. 12. 1970 n:o 82/70/I 383[225], 419 s., 421, 423, 433 s.
p. 24. 6. 1980 n:o 1414 (R 77/580)/ THO p. 6. 5. 1977 n:o 213 208[134], 210, 212, 284, 300
t. 4. 9. 1980 n:o 2310 (N:o 800 R.D. 1976)/HHO t. 21. 7. 1976 n:o 383 465
p. 16. 6. 1981 n:o 4439/80 (V 77/ 299)/VHO p. 28. 12. 1976 n:o II/ 1184 525 s.
p. 16. 7. 1981 n:o 2603 (VE 81/7) VYO p. 11. 2. 1981 n:o 1/ 1981 306[76]
p. 25. 1. 1982 n:o 370 (VE 81/18)/VYO p. 9. 10. 1981 n:o 55 (VY 81/39)/LSVO p. 3. 4. 1981 n:o 32/1981 A 284 s.
p. 7. 4. 1982 n:o 1069 (R 78/1365)/ THO t. 3. 11. 1978 n:o 890 290[54]
p. 19. 5. 1982 n:o 2333 (VE 81/17)/ VYO p. 16. 9. 1981 n:o 42/1981/ ISVO p. 1. 2. 1980 n:o 21/Ym I/80 484
p. 22. 6. 1982 n:o 4546/81 (V 79/ 1408)/HHO p. 30. 8. 1979 n:o 945 203, 221 s., 353, 503[83]
p. 6. 7. 1982 n:o 2576 (R 79/173)/ VHO t. 23. 11. 1978 290[54]
p. 19. 8. 1982 n:o 1734 (R 78/1351)/ VHO t. 26. 10. 1978 291[55]
p. 31. 8. 1982 nr 383 (V 78/154)/ THO p. 22. 12. 1977 n:o 2698 307
p. 31. 8. 1982 n:o 1262 (V 78/254)/ THO p. 23. 12. 1977 n:o 788 360 s.
p. 8. 9. 1982 n:o 2848 (R 79/361)/ KouHO t. 27. 12. 1978 n:o 150/ 78 319
p. 9. 9. 1982 n:o 3702 (S 82/637)/ THO p. 30. 4. 1982 n:o 239 a 360[168]
p. 30. 9. 1982 n:o 4545/81 (VA 79/ 12)/VYO p. 16. 10. 1979 (VY 79/ 32) 299[67]
p. 3. 11. 1982 n:o 4795 (R 82/579)/ THO p. 16. 6. 1982 n:o 913 491, 493[54]
p. 31. 12. 1982 n:o 4281/81 (VA 78/ 7) 378
p. 11. 1. 1983 n:o 55 (VE 82/29)/ VYO p. 17. 9. 1982 n:o 43/1982 (VY 82/19) 425[50]
p. 13. 1. 1983 n:o 103 (VE 82/16)/ VYO p. 2. 4. 1982 n:o 101/1981 (VY 81/55) 425[50]
p. 3. 2. 1983 n:o 435 (VE 82/20) 112
p. 10. 11. 1983 n:o 4360 (R 83/650)/ THO p. 12. 8. 1983 n:o 1495 204, 533

KHO

Vuosikirjat

1919 I 180 88[126], 4[159]
1920 I 31 94[159]
1959 II 331 98
1959 II 456 424[49]
1960 II 648 92[151], 107
1960 II 740 373[205]
1960 II 818 373[205]
1962 II 222 383[225], 419, 430
1963 A II 220 373[205]
1963 A II 306 373[205]
1964 A II 224 305[74]
1964 A II 243 196[101]
1964 A II 253 373[205]
1964 A II 257 236[89]
1965 A II 177 384
1966 A II 96 424
1967 A II 145 259[190]
1968 A II 154 259[190]
1969 A II 116 345[142]
1969 A II 125 326
1969 A II 157 259[190]
1970 A II 108 347[146]
1970 A II 139 386, 424[49]
1971 A II 93 347[146], 349[152]

1972 A II 119 333
1972 A II 123 424[49]
1972 A II 124 349[152]
1973 A II 100 335 s.
1973 A II 122 191[86]
1973 A II 124 490[51]
1973 A II 125 234[79]
1974 A I 1 299
1975 A II 91 483[41]
1975 A II 94 305[74]
1975 A II 96 190
1975 A II 97 259[190]
1975 A II 98 574
1976 A II 91 331
1976 A II 95 424
1977 A II 80 240[99]
1978 A II 126 349[152]
1978 A II 127 305[74]
1978 A II 128 48
1978 A II 131 349[152]
1978 A II 134 259[190]
1980 A II 84 259[190]
1980 A II 87 299[66], 352[153]
1981 A II 85 383[225]
1981 A II 87 299[66]

Taltiot

p. 6. 10. 1926 n:o 1778 (Haataja III s. 178 av. 1) 94[159]
p. 3. 10. 1930 n:o 2733 (Haataja III s. 178 av. 1) 94[159]
p. 26. 11. 1931 n:o 2424 (Haataja II s. 155 av. 1) 97[173]
p. 3. 4. 1941 n:o 228 (Haataja III s. 178 av. 1) 94[160]
p. 30. 4. 1969 n:o 2574/69 (5535/47/68) 386
p. 11. 2. 1971 n:o 623/71 (4949/65/70) 543
p. 17. 6. 1971 n:o 2743/71 (4715/47/70) 286[50]
p. 9. 9. 1971 n:o 3510 (2253/47/71) 459
p. 7. 3. 1974 n:o 1020 (2317/65/72) 252
p. 6. 3. 1975 n:o 1009 (62/47/75)/ISVO p. 29. 10. 1974 n:o 91/Ym/74 333
p. 23. 9. 1976 n:o 3534/VYO p. 29. 7. 1980 (VY 55/1976)/PSVO p. 12. 8. 1975 n:o 43/75 I 430 s.
p. 11. 11. 1976 n:o 4351 (513/47/76 ja 704/47/76)/LSVO p. 24. 10. 1975 513
p. 3. 2. 1977 n:o 399/77/VYO p. 6. 2. 1980 (VY 21/1977)/PSVO p. 17.11. 1975 n:o 68/75/I 434
p. 28. 9. 1977 n:o 3779 (1083/50 77) 35[24]
p. 29. 8. 1978 n:o 3599 (3087–3095 ja 1684–1685/47/77) 259[189]
p. 12. 10. 1978 n:o 4344 (2458/47/77) 190[84]
p. 14. 6. 1979 n:o 2840/79/PSVO p. 30. 6. 1978 n:o 49/78/I (DN:o I/1914/A-73/3) 420
p. 21. 4. 1982 n:o 1670 (2469/47/81)/LSVO p. 3. 3. 1981 n:o 24/1981 B 514
p. 22. 4. 1982 n:o 1711 (4549/47/81); vuosikirjaratkaisu 352[153]
p. 12. 1. 1983 n:o 130 (3399/47/81) 352[153]
p. 17. 1. 1983 n:o 209 (722/47/82); vuosikirjaratkaisu 306[77]

VYO

p. 27. 5. 1964 (VYD 6–7/1964) 431
p. 31. 8. 1965 (VYD N:o 7/1965) 431
p. 16. 2. 1966 n:o 1/1966 470[3]
p. 9. 3. 1971 (VYD 22/1969) 422
p. 1. 10. 1971 (VYD 14/1970)/LSVO p. 26. 3. 1970 392
p. 14. 4. 1972 (VYD 1970 N:o 5)/PSVO p. 22. 1. 1969 434
p. 25. 5. 1972 (VYD 25/1971)/PSVO p. 19. 5. 1971 437
p. 2. 2. 1973 (VYD 35/1970)/ISVO p. 27. 4. 1970 487[44]
p. 22. 2. 1974 n:o 37/1973/ISVO p. 30. 11. 1972 n:o 100/Ym/72 332 s.
p. 23. 4. 1974 (VYD 12/1973)/PSVO p. 12. 10. 1972 n:o 60/72/II 501
p. 10. 5. 1974 (VYD 1974 N:o 6) 350 s.
p. 8. 11. 1974 (VYD 28/1973) 243
p. 31. 1. 1975 (VYD 34/1972 ja VYD 8/1974) 350, 352
p. 16. 4. 1975 n:o 1 (VYD 33/1973) 303, 360
p. 15. 5. 1975 (VYD 1973 N:o 35)/ISVO p. 29. 6. 1973 440
p. 19. 8. 1975 n:o 2/1975 (VYD 9/1974) 423
p. 10. 10. 1975 (VYD 6/1975)/ISVO p. 18. 1. 1974 n:o 7 334
p. 17. 11. 1975 (VYD 15/1974) 243
p. 11. 2. 1976 n:o 40/1974 (VYD 24/1974) 422, 453[23]
p. 7. 2. 1977 n:o 41/76 (VYD 37/1976) 326
p. 25. 3. 1977 (VYD 24/1973) 421
p. 3. 6. 1977 n:o 7/1977 (VYD 14/1977 296

p. 12. 12. 1978 (VY 23/1978) 297
p. 1. 6. 1979 (VY 12/1978) 298
p. 29. 6. 1979 (VYD 40/1978)/PSVO p. 18. 4. 1978 n:o 30/78/I 391
p. 24. 9. 1979 (VYD 50/1977) 452
p. 25. 4. 1980 (VY 79/24)/LSVO p. 19. 2. 1979 n:o 8/1979 B 298
p. 13. 2. 1981 (VYD 33/1975)/PSVO p. 22. 4. 1975 n:o 32/75/II 396[265]
p. 17. 12. 1981 n:o 27 (VY 80/79) 358
p. 10. 5. 1982 n:o 97/1981 (VY 81/55)/PSVO p. 18. 6. 1981 n:o 41/81/II 306[76]
p. 9. 6. 1982 n:o 33 (VY 41/1978)/PSVO p. 9. 12. 1977 n:o 50/77 II 112
p. 16. 9. 1982 n:o 59/1978 (VYD 44/1978 ja 52/1978)/ISVO p. 6. 7. 1978 n:o 59/Va/78 365, 483
p. 20. 12. 1982 n:o 64/1982 (VY 81/20)/LSVO p. 11. 2. 1981 n:o 12/1981 B 298
p. 7. 4. 1983 n:o 11 (VY 80/81) 358 s.
p. 20. 4. 1983 n:o 5 (VY 82/96) 359

Vesioikeudet

PSVO

p. 18. 9. 1964 n:o 56/64/I (DN:o I/38/B-62) 384
p. 20. 3. 1969 n:o 11/69/I (DN:o I/907/E-67/12) 384[228]
VOT p. 29. 7. 1975 n:o 8/75/VoT/II (DN:o 71/75/E-11/I) 244
p. 1. 4. 1976 n:o 20/76/I (DN:o I/1292/E-69/11) 334
p. 8. 6. 1979 n:o 43/79/I (DN:o I/40/D-62/5) 455
p. 30. 1. 1980 n:o 8/80/I (DN:o 76/78/E-12/I) 353[154]
p. 19. 3. 1980 n:o 15/80/I (DN:o 76/79/E-12/I) 387
p. 3. 10. 1980 n:o 56/80/I (DN:o I/2/D-62/5) 373[205]
p. 12. 10. 1981 n:o 21/81/III (DN:o 127/79/C-5/III) 455
p. 22. 2. 1983 n:o 6/83/III (DN:o 126/81/E-12/III) 373[205]
p. 4. 3. 1983 n:o 8/83/III (DN:o 146/81/E-12/III) 365 s.

ISVO

p. 21. 5. 1964 n:o 63/1964 (40.Hu.64) 446
p. 9. 1. 1968 n:o 127/II/68 (195.V.68) 304
p. 20. 1. 1968 n:o 3/II/68 (135.V.66) 431 s.
p. 27. 2. 1970 n:o 21/II/70 (117.K.68) 332
p. 26. 3. 1970 n:o 35/II/70 (208.K.68) 392
p. 21. 12. 1972 n:o 96/Va/72 (83.K.71) 287, 301, 414[30]
p. 1. 2. 1980 n:o 21/Ym I/80 (264.R.78) 459 s.

LSVO

p. 5. 12. 1975 n:o 127/1975 (DN:o 360/10 1972) 220[22]
p. 15. 3. 1976 n:o 33/1976 Y (DN:o 361/2 1975 Y) 339[128]
p. 22. 5. 1978 n:o 83/1978 A (DN:o 376/12 1975 A) 316[83]
p. 22. 9. 1978 n:o 90/1978 B (DN:o 77041 B) 391

Hovioikeudet

THO

t. 4. 6. 1971 n:o 277 (1970 VD 592) 361
p. 18. 6. 1971 n:o 656 (1971 SD 80/3) 348[151]
p. 13. 10. 1971 n:o 1098 (1971 RD 237/2) 541
p. 28. 4. 1972 (1971 RD 323/11) 541
t. 9. 3. 1973 n:o 43 (1972 VD 373) 294[59]
p. 15. 5. 1973 n:o 150 (1972 RD 587/11) 537[156]
p. 23. 4. 1975 n:o 294 (1973 RD 405/39) 503
p. 10. 3. 1976 n:o 468 (1975 SD 152/6) 360[168]
p. 6. 10. 1976 n:o 2342 (1974 RD 138/16)/Vehmaan KO p. 25. 10. 1974 513
p. 16. 8. 1978 n:o 1603 (1977 S 3 Par 4) 319–321
p. 2. 1. 1979 n:o 3442 (1978 S 1 Ahv 1) 360[168]
p. 7. 12. 1979 n:o 772 (1978 V 9 Hal 1) 312
p. 27. 12. 1979 n:o 2797 (1978 R 22 Veh 1) 490, 494
p. 29. 8. 1980 n:o 425 (1980 S 10 Pii 1) 330

t. 3. 10. 1980 n:o 886 (1980 S 1 Veh 3) 351 s.
p. 22. 9. 1983 n:o 1379 (1983 R 11 Tam 2)/Tammelan KO p. 20. 12. 1982 204, 486

VHO

p. 4. 5. 1971 n:o III/79 (RD 1969 N:o 874) 360[168]
t. 1. 12. 1972 n:o V/5 (VD 1972 N:o 339) 294[59]
p. 15. 6. 1973 n:o V/144 (RD 1972 N:o 894) 537
p. 16. 10. 1973 n:o III/140 (SVD 1973 N:o 41) 360[168]
p. 25. 1. 1974 n:o I/378 (RD 1972 N:o 588) 509
p. 19. 12. 1975 n:o IV/140 (RD 1973 N:o 696) 490, 493[54]
p. 11. 5. 1976 n:o VI/178 (SVD 1975 N:r 3) 311, 316, 425[50]
p. 29. 10. 1976 n:o III/902 (RD 1974 N:o 1070) 541 s.
p. 9. 11. 1976 n:o II/1095 (S 104/1976) 278
p. 22. 11. 1977 n:o III/1405 (RD 1975 N:o 247) 507
p. 6. 4. 1978 n:o IV/491 (VD 1975 N:o 177); asiakirjojen diaarin:o KKO:ssa R 78/589 283
p. 29. 6. 1982 n:o I/201 (R 80/1339); asiakirjojen diaarin:o KKO:ssa R 82/608 212, 485 s.

ISHO

p. 18. 6. 1963 (KM 1973: 49 s. 111) 103[207]
p. 28. 1. 1966 n:o 1008/Valkealan KO p. 13. 1. 1964 488, 493[54]
p. 15. 10. 1968 n:o 915 (1968 SD 11/3) 393[254], 395
p. 3. 2. 1970 n:o 1445 (1969 SD 38/4) 286, 293, 301
p. 6. 4. 1973 n:o 784/72 (R 1971/183/702) 481 s.
t. 18. 4. 1973 n:o 98/73 (V 1972/24) 323
t. 11. 10. 1973 n:o 249/73 (V 1972/599) 313, 316
p. 18. 1. 1974 n:o 1336/73 (R 1972/247/1020) 537[156]
p. 8. 4. 1975 n:o 346/75 (R 1973/296/1305) 537[156]
p. 19. 6. 1975 n:o 164/75 (R 1973/314/1450) 537[156]
p. 1. 7. 1976 n:o 216/76 (V 1974/2) 285, 301
p. 19. 4. 1977 n:o 271/77 (R 1975/363/1846) 223 s.
t. 15. 2. 1979 n:o 443/78 (V 1976/124); asiakirjojen diaarin:o KKO:ssa R 79/575 314, 413[26], 414[30]

HHO

p. 8. 4. 1965 n:o 674 (Vikatmaa, Vesien saastuminen s. 95 s.) 490[50]
p. 10. 11. 1966 n:o 1707 (R 1966/218/70) 490[50]
p. 17. 1. 1967 n:o 69 (R 1965/148/553) 509
p. 9. 5. 1968 n:o 708 (R 1967/124/438) 484 s.
p. 10. 12. 1970 n:o 1559 (Vikatmaa, Vesien saastuminen s. 101 av. 68) 537[156]
p. 19. 10. 1971 n:o 183 (SV 1970/35/127) 302 s.
t. 26. 4. 1972 n:o 189 (V 1971/698) 293, 301
p. 27. 3. 1974 n:o 133 (V 1971/414) 283, 538[160]
t. 18. 12. 1974 n:o 736 (V 1972/23) 351
p. 25. 9. 1975 n:o 143 (SV 1975/130/86) 316[83]
t. 20. 7. 1977 n:o 598 (V 1974/401) 362, 413[27]
t. 9. 8. 1978 n:o 351 (V 1976/62) 288, 301
p. 17. 9. 1981 (OA:n kertomus v:lta 1981 s. 41 s.) 33[14]

KouHO

p. 11. 9. 1979 n:o 768/79 (S 79/297) 297[63]

Yleiset alioikeudet

Rantasalmen KO p. 5. 2. 1975 § 20 482
Joutsan KO p. 27. 2. 1978 § 14 484

Ulkomaisia oikeustapauksia

Ruotsi

NJA I 1921 s. 136 452
NJA I 1928 s. 65 395[264]
NJA I 1929 s. 99 395[264]
NJA I 1936 s. 153 338

NJA I 1938 s. 379 374[207]
NJA I 1941 s. 334 395[264]
NJA I 1949 s. 167 347[149]
NJA I 1949 s. 330 232[69]
NJA I 1949 s. 537 232[69]
NJA I 1949 s. 738 347[149]
NJA I 1950 s. 333 232[69]
NJA I 1973 s. 1 59
NJA I 1973 s. 527 59
NJA I 1973 s. 703 155
NJA I 1976 s. 422 59
NJA I 1979 s. 107 48
SvJT 1936, Rättsfall s. 29 506
SvJT 1958, Rättsfall s. 15 s. 338

Norja

Høyesteretten, dom 26. 2. 1982 158

Saksan Liittotasavalta

Bundesgerichtshof, Urteil 13. 11. 1964-V ZR 106/2 (ZfW 2/1965 s. 118) 163
Bundesgerichtshof, Urteil 22. 12. 1976, BGHZ 69,1 (ZfW 1977/78 s. 219) 317

ASIAHAKEMISTO

(Eksponentti osoittaa alaviitteen numeron)

Absoluuttinen prosessinedellytys 22, 54–57, 224, 398 s., 546
Actio popularis 97, 133
Adheesio- eli liitännäisperiaate 410–413, 510, 551 s.
Aineellisen totuuden periaate 429, 582
Akkusatorinen eli syyttämismenetelmä 257 s.
Aksiooma 253
Alistusasiat 199, 235[84], 237
Altajoen rakentaminen 158
Alueellinen toimivalta 40, 188–191, 472
Alueellinen toimivaltaristiriita 189 s., 563 s.
Alus 462, 465, 466–468, 534–537, 539 s.
Alusjätelaki 534–537
Ammatillinen erikoistuminen 558, 562 s.
Asian laatu 58, 546, 549
Asianomistajarikos 256 s., 475
Asianosaisseuraanto 527
Asiantuntijain kuuleminen 479 s., 556 s.
Asunto-oikeus 46, 182, 566

Biologinen yms. asiantuntemus 480, 558, 567, 591, 597 s.
Blankosäännös 215, 256

Common law 166 s., 276[32]

Defensiivinen (suojaava) vesioikeus 84 s., 238
Delegointi 34 s.
Deliktiperusteiset korvauskanteet 163, 270, 367 s., 401 s., 468, 527 s., 551 s.
Dénis de justice 34, 603 s.
ns. Dragsfjärdin myrkkyjuttu 204, 533

Ehdollinen päätös 387
Elinkeinovapaus 75
Ennakkokorvaukset 114, 241 s.
Ennallistaminen 511–517
Ennalta arvaamaton vahinko 242, 304, 306, 551
Enumeraatio- eli luettelointijärjestelmä 50, 547
Erikois- eli spesiaalirikosoikeus 256, 497
Erikoistoimivalta 35
Erityiset kompetenssisäännökset 140, 146–148, 603–605
Erityiskokoonpanot 48 s., 584 s.

Formaalinen eli muodollinen rikkomus 471
Forum
  käsite 32
  forum competens 32, 41
  forum delicti 544
  forum domicilii 528
  forum privilegiatum 181
  forum rei sitae 40, 189, 569[66]
Forurensningsloven (Norja) 156 s.

Haapajärven säännöstely 430 s.
Hakemusasiat 237–254, 296 s.
Hallinnon tuomioistuinkontrolli 157 s., 160, 162 s., 167, 168, 171 s.
Hallinto-käsite 226, 229
Hallinto-oikeudellinen lainkäyttö 182, 225 s.
Hallintotuomioistuimet 177, 182
Harkinta
  sidottu 226, 233, 249 s., 251
  tarkoituksenmukaisuus- 251
  vapaa 233, 250 s., 416 s.
ns. Helsingin sopimus (Itämeren suo-

jelusopimus) 535, 587
Huoneenvuokra 293
Hyötyisä (lukratiivinen) vesioikeus 84, 238
ns. Hällforsin vesioikeuslakikomitea 13, 117 s.

Ideaalikonkurenssi 165, 497–509, 531, 537
Ilmansuojelu 331 s., 334 s., 586, 602
Immissio 150–152, 160 s., 326–336, 345–352, 417[38]
Inkvisitorinen eli tutkimusmenetelmä 257, 493[57]
Intressipiirien edustajat 566
Intressiristiriidat 83 s., 568
Intressiteoriat 230
Isohaaran voimalaitos 94[160], 111 s., 384 s., 421
Isännänvastuu 286–288, 301, 338–343, 363

Jokamiehenoikeus ks. yleiskäyttö
Joki (määritelmä) 370[192]
Joustava normi ks. harkinta
Julkisoikeudellinen vaade 515
Julkisuusperiaate 571 s.
Jumiskon voimalaitos 383[225], 419 s., 421, 423, 433 s., 573 s.[87]
Jura novit curia-periaate 416, 480
Jutun luonne ks. asian laatu
Järvenlasku 74, 76, 102
Jätehuoltorikkomus 532
Jätehuoltorikos 204, 532 s.
Jäteveden puhdistamo 332–336
Jätevedet
  johtaminen ojaan 198, 298, 524
  ns. pieniin vesiin 321–323
  vesistöön 321–327, 485 s., 487, 489–492
  de lege ferenda 587 s., 593

Kaatopaikka 299
Kaava-alueet 303, 344, 355, 357–360, 512
Kaivo 274–318, 474
  kuivuminen 302–307
  käyttö 308–318
  myrkyttäminen 503 s.
  pilaaminen 279–302, 524–526
Kalanviljelylaitos 459, 484
Kalastus 375 s., 501 s., 568, 590 s.
Kalaväylä 374–376
Kallioisen voimalaitos 421
Kanne
  kannevaatimus (petitum) 58
  kanteen peruste (causa) 58, 290, 546
  kanteiden kolmijako 271
Kansalaiskanne ks. actio popularis
Kasteluvesi 319–321
Katselmustoimitus 86, 560, 575, 580
Kemijoen kalakorvausasia 1, 112
Kiinteistö
  ainesosa 452 s.
  käsite 385, 447–452
  tarpeisto 452 s.
Kiinteistönkauppa 291 s., 433–439
Kiinteistöoikeudet (Ruotsi) 184
Koijärvi 1, 204, 486, 568[61]
Kolimajärvi 482
Kompetenssikonfliktit (negatiivinen ja positiivinen) 207 s., 604 s.
Kompetenssikonfliktien vähentäminen 563 s., 572 s.
Kompetenssinormit 214
Kompetenssisäännöt 232 s., ks. myös erityiset kompetenssisäännökset
Konsessiolautakunta (Ruotsi) 151 s.
Kontradiktorinen periaate (kuulemisperiaate) 228
Korvauskysymys
  hakemusasian yhteydessä 239–244, 419–424
  rikosasian yhteydessä 509–528
  Saksan Liittotasavallassa 163
  v:n 1902 vesioikeuslain mukaan 90–92
  yhteenvetoa 550–552
Korvaussopimus 418, ks. myös sopimuksen merkitys
Koskiosuus 93 s.
Koskitila 455
Kumulointi 512, 514, 518
Kuulutusmenettely 572
Kuusinkijoen Myllykoski 386
Kyselyvelvollisuus 61

Lainkonkurenssi 467 s., 536, 538, 540 s.
Lainkäyttö (käsite) 31, 226 s.
Lainkäytön yhdenmukaisuus 553, 559 s., 563, 568–571, 585, 594 s.
Laituri 260, 345–352, 481 s., 513
Legaalimääritelmä 214
Lestijoki 485
Lex consumens 541
Lex posterior 536
Lex primaria 540
Lex specialis 187, 467 s., 528, 536
Lis pendens-vaikutus 207
Looginen syllogismi 215
Lopputarkastus 237, 254
Lukratiivinen vesioikeus ks. hyötyisä vesioikeus
Lähde 318 s.

Lääninhallitus/-oikeus 115 s., 259 s., 602

Maa-aineslaki 305, 345[142], 586
Maa- ja vesiasioiden ylituomioistuin 126[304], 566[54], 601 s.
Maksamismääräysmenettely 583
Maalismaan voimalaitos 422
Maallikkotuomarit 178, 186, 558–562, 565, 599
Maanmittausohjesääntö v. 1848 73
Maanmittaustoimitus 316, 375, 461
Maanvuokra ks. vuokra, maa-alueen
Maaoikeus 182, 560, 601
  toimivalta 50[84], 445
Markkinatuomioistuin 182, 566, 570[71]
Meri 221, 529–534
  meren pilaamiskielto 530
  merioikeusasiat 41 s.[49], 462–465
Merkantilismi 70
Muotoamiskanne 273
Muutoksenhaku 191–194, 199, 402 s., 570 s., 581, 587, 596–598
Myllyjen rakentaminen 65–72
Myllykomissioiden johtosääntö 79 s.
Myrkyt 204, 285 s., 503–505, 533
Määräämis- eli dispositiivinen periaate 255, 522

Naapuruusoikeus 290, 301 s., 317 s., 326–336, 345–352
Ne bis in idem-sääntö 531

Obiter dictum (dicta) 21[48], 23[58]
Objektiivinen vastuu 99, 363, 463, 467
Oikeudellinen ominaisuus eli kavaliteetti 214
Oikeuden epääminen ks. dénis de justice
Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen 255, 497
Oikeudenkäynti- eli prosessiväite 22, 186 s.
Oikeusasteellinen (funktionaalinen) toimivalta 41
Oikeusdogmatiikka 6[9]
Oikeuspolitiikka 6, 583, 603
Oikeussuojan tarve 58, 426
Oikeustietoimivalta 38
Oikeusturvan takaaminen 53, 172, 227, 228, 477, 564 s., 566, 571–575, 600
Oikeusvaade 233
Oikeusvoima 228, 253 s., 428, 440–444, 516 s., 520
Ojitus 76, 98 s., 195–197, 304 s., 484 s.
  ojituskustannukset 197
  ojitustoimitus 196, 392, 560
  ojitusyhtiö 381, 392
Oksavan voimalaitos 430 s.
Omaisuuden suoja 171
Omankädenoikeus 483, 506 s., 513
Omistusoikeus 253 s., 371, 385, 446
Osapäätös 241
Ossauskoski 436 s.
Oulujärven säännöstely 424

Pakkotoimikorvaukset 362 s.
Pankakoski 423
Permutaatioklausuuli 254
Petäjäskoski 434
Pienet vedet 220 s., 318–321
  pilaamiskielto 318 s.
Pintavesi 277
Pohjavesi 124, 195, 274–318
  käsite 222, 277
  pohjaveden muuttamiskielto 302–307
  pohjaveden pilaamiskielto 276, 279–302, 327
Politiarikkomukset 507
Prekluusio 95
Prorogaatiosopimus 55
Prosessioikeus
  käsite 7
  funktio 9
Prosessisubjektit 33
Prosessitaloudelliset näkökohdat 52, 423, 473, 477, 489, 494, 516, 518, 522, 525, 552, 555, 566
Prosessuaalinen sovinto 522
Prosessuaalinen toimivalta 36
Puhevalta 424, 446
Puro 338, 341, 343, 376
Pällin voimalaitos 94[160], 378
Päätösten perusteleminen 553 s.

Querula de genegata iustitia 34

Radioaktiiviset aineet 531 s.
Rajavesistösopimukset 190
Rakennuslaki 344 s., 354–360, 512 s.
Rakennuslautakunta 344 s., 354–360, 599
Rakentaminen vesialueelle 344–352, 402, 500 s., 513–515
Rangaistussäännösten ankaruussuhde 498 s.
Rannanomistajan yleiskäyttö 347
Rasite 313 s., 316, 348, 361, 456 s.
Ratio decidendi 21
Ratio legis 13, 449
Ratio valoris 42
Rationalisointinäkökohdat 568
Rautatien omistajan vastuu 353

Reformatio in pejus-kielto 498
Regaalioikeudelliset käsitykset
kalastusregaali 112
vesiregaali 78, 372
Riita-asiat 254 s., 264–407, 584 s., 587, 592–595, 599
Rikosasiat 256–258, 469–545, 584, 587, 588 s., 592–595, 599
Riparian right 167
Roomalainen vesioikeus 132 s.
Roskaaminen 532 s.
Ruoppaaja 465
Ruoppaaminen 488 s.
Ruskonjoki 538
Räjäytystyöt ks. työvahingot

Saamelaisten oikeudet 65
Sahat 70, 72, 74 s., 490
Seitakorva 434
Separaatioperiaate 411[13]
Siirtymäsäännökset 281 s., 310 s.
Sikala 329–331, 490
Sipoonjoki 489 s.
Sopimuksen merkitys 243, 290–294, 301, 308–314, 316, 377 s., 419–430
Sopimusvapaus 418
Soranotto
maalta 305, 492
vesialueelta 345[142]
Sotaoikeudet 182, 184, 564[45], 569
Subjektiteoriat 230
Suojaava vesioikeus ks. defensiivinen vesioikeus
Suorituskanne 271 s., 274–368, 404–406
Suukosken mylly 436–439
Säännöstely-yhtiö 381, 390 s.

Taivalkosken voimalaitos 422
Takautuvat korvaukset 243 s., 325, 368
Talonkatselmusasetus v. 1590 67 s.
Talousjätevesi 198
Tarkoituksenmukaisuusharkinta ks. harkinta
Tarkoituksenmukaisuusperiaate 555, 581 s.
Tekoaltaat ja lammikot 220–222
Terveydelle aiheutuvat haitat 278, 285 s., 301, 503 s., 524 s.
Terveydenhoitosäännökset 278, 304, 325 s.
Terveyslautakunta 278, 326, 599
Tieasia 282, 306 s., 338
Tietoimitus 306 s., 348
Todistelun välittömyys 206
Todistustaakka 59 s., 493
Toimivaltaristiriidat ks. alueellinen toimivaltaristiriita ja kompetenssikonfliktit
Torjunta-aineiden käyttö 285 s.
Tulvavesi 219 s., 222, 353, 502 s.
Tuomio
heijastus- eli refleksivaikutus 428
todistusvaikutus 428, 444[91], 520
Tuomioistuinkäsite (aineellinen ja muodollinen) 48, 107 s.
Tuomioistuinlaitoksen ulkoinen organisaatio 31, 173 s.
Tuimioistuinten riippumattomuus 173, 184, 185 s., 228
Tuomiovalta (jurisdictio) 31
Tuottamus 342 s., 366 s., 526
Tutkintamenettely 239
Työlautta 465
Työnjaoen periaate 558
Työtuomioistuin 50[84], 182, 566, 570[71]
Työtuomioistuinprosessi 241[109], 396[266], 399[280], 414 s., 427[56], 604
Työvahingot 147, 244, 302 s.

Uitto 83, 149, 393 s., 465
uittajien oikeus alueisiin 454 s., 482 s.
uittosääntö 396, 454 s.
uittovahinko 392–396
uittovahinkojen käsittely 99–101, 149, 396–403
uittoyhdistys 250, 379 s., 388–391
Utasen voimalaitos 244, 421

Vaarantamisvastuu 363, ks. myös objektiivinen vastuu
Vahingonkorvaus ks. myös korvauskysymys
lajit 363[169]
yleinen vahingonkorvauslainsäädäntö 284–286, 362–368, 440
Vahingonteko 505 s.
Vahvistuskanne 88, 272 s., 368–378, 406
Vakuutusneuvosto 108 s., 182
Vakuutusoikeus 50[84], 182
Valajaskosken voimalaitos 421
Valitusasiat 258 s., 298
Valituslupa 15
Vallintaoikeus
vesiaineen 222 s.
vesialueen 371[197]
Valtakunnanoikeus 174, 182, 508
Valtaväylä 77–82, 83, 95–98, 336, 368–374
Valvontaviranomainen 104
Vanhentuminen 378, 396, 527, ks. myös prekluusio

Water Authorities (Englanti) 166
Veden käyttöoikeus 102
Verka- ja villatehtaat 72
Vesi (vedet) 220 s., 222 s.
Vesialue 219 s., 455 s.
Vesiasia (käsite) 2, 216 s.
Vesihallitus 561, 588, 600
Vesi- ja viemärilaitoslaki 358 s.
Vesijohdot 354–357, 360–362
Vesijättömaa 348[149], 452
Vesilakikomitea 13, 124–126
Vesilakivaliokunta 13, 127
Vesilautakunta 194–199, 542, 560
Vesiliikenneasiat 539–542
Vesiregaali ks. regaalioikeudelliset käsitykset
Vesistöt
käsite 220
muuttamiskielto 336–344
pilaamiskielto 321 s., 327
sulkemiskielto 336–341, ks. myös valtaväylä
Vesistötoimikunta 105–110
Vesistötuomioistuimet (Tanska) 158 s.
Vesitila 455 s.
Vesivoiman käyttöoikeus 93 s., 382–388, 457, 458
Viemäri 303 s., 354–362, 431 s.
Virallisperiaate 239 s., 433
Virka-apu 96 s., 103 s., 259–261, 298 s., 349, 513 s., 516 s.
Virkarikokset 498 s., 507–509, 542–545
Vuokra
maa-alueen 293, 319–321, 458 s.
vesialueen 382
vesivoiman ks. vesivoiman käyttöoikeus
Vuoriteollisuus 70
Väitepäätös 22
Välillinen vahinko 284 s., 300
Välimiesmenettely 100 s., 396–403, 426–430

Yhden tuomarin istunto 39, 43, 177
Yhdenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden periaatteet 34[19], 181, 240, 568–570
Yhteinen vesialue 346, 349, 455
Yleinen etu 251, 256 s., 369, 429 s., 433, 512–514
Yleinen oikeusapu 575
Yleinen vesialue 451, 455 s.
Yleiskäyttö 195, 219 s., 231
Yleissäännös (yleisklausuuli eli yleislauseke) 50
Yleistoimivalta 35
Ylimuistoinen nautinta 386 s.
Ympäristöministeriö 587, 602
– Tanska 159 s.
Ympäristönsuojelu 585–587
Ympäristöoikeudet 150, 602 s.
Ympäristörikos 154, 534, 588
Ympäristövaarallinen toiminta (Ruotsi) 151–154, 302[71]
Yritysvahinko 363[169]

Öljyvahingot
alusten aiheuttamat 466–468, 534–537
maa-alueilla tapahtuvat 283, 286 s., 293 s., 525 s., 537–539